

אוצר הפוסקים

כל הזכויות שמורות

Copyright by "Otzar Ha-poskim"

Jerusalem, P. O. B. 5110

את הספר אפשר להשיג לפי הכתובת:

אוצר הפוסקים, ת. ד. 5110

ירושלים, ישראל.

OTZAR-HAPOSKIM

Jerusalem, Israel

P. O. B. 5110

אוצר הפוסקים

כנוס תמצית ספרי הפוסקים והשו"ת להלכה ולמעשה

עפ"י סדר השלחן ערוך

לוקט סודר ונערך ע"י חבר רבנים גדולים על יד
ועד העזרה התאחדות הרבנים פליטי רוסיא ושאר ארצות.

מיסודם של מרנן

הרב הראשי לאה"ק הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל,
וזקן ראשי הישיבות הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל.

נדפס עם פנים השו"ע והרמ"א

בצירוף

א. באר הגולה ב. ביאור הגר"א ג. באר היטב ד. פתחי תשובה

מוגה ומתוקן לפי דפוסים ראשונים

חלק אבן העזר

כרך ו

הדכות אישות (סימן י"ז סעיפים כ"ו – ל"א)

פציה"ק **ירושלם** תובב"א

שנת תשמ"א לפ"ק
מהדורה מתוקנת

מפתח

השו"ע ואוצר הפוסקים	א—320
הערות השייכות לכרך זה	קסא—322
מפתח הענינים שבשו"ע ואוצה"פ	קסב—330
מפתח לענינים שבהשמטות והוספות	330
רשימת הספרים שהובאו בכרך זה	קסו
לוח ראשי תיבות	קסז
השמטות והוספות	334—340

לתשומת לב

הגנו מבקשים בזה מכבוד הרבנים די בכל אתר ואתר, לבל יסמכו להלכה למעשה לפסוק עפ"י הספרים וההלכות המובאים בספרנו זה עד אשר יעיינו בגוף הספרים ובעומק ההלכה, כי אולי מתוך העבודה הגדולה והמרובה שנעשתה ע"י כמה וכמה ת"ח גפלת איזו טעות או אי דיוק ולפעמים גם קשה למצות עומק כונת המחבר, ושגיאות מי יבין וכו'.

כל המובא בפנים אוצה"פ בחצאי מרובע — הוא של העורכים.

חברי ההנהלה הנוכחיים באוצר הפוסקים, המדרשה והמכון לספרות הפוסקים:
(לפי סדר א-ב)

הרב אפרים פישל קליין
הרב חנניה יוט' כהן
הרב ישעיהו חלמיש
הרב מנדל לויטס

הרב אלישע כהן
הרב יהודה הרצל הנקין
הרב ישראל טבק
ד"ר פנחס סולר

ה' שמואל לויין

מנהל בפועל:

מרדכי קיפניס

חבר הרבנים שליט"א שהתעסקו בעבודת הקודש של אוצר הפוסקים במהדורה הקודמת:
(עפ"י סדר א-ב)

הרב אברהם ויין	הרב חנוך זונדל גרוסברג	הרב ראובן עוזו
הרב אברהם לידר	הרב יחזקאל טויב	הרב שמואל הירשמן
הרב בן ציון רחמן	הרב מרדכי דוד כהנא	הרב שמואל חרל"פ
הרב דוד דרבקין	הרב צבי שפירא	הרב שמואל קליינרמן

ה מ צ י י נ י ם :

הרב יחזקאל הירשמן
הרב שמעון אברשטק

ח ב ר ה מ ע ר כ ת

הרב אהרון יעקובוביץ	הרב חיים רייז'
הרב דוב מאיר איינשטיין	הרב ישכר דוב גולדשטיין
הרב משה שליטא	

ה מ ב ק ר

הרב אהרון יעקב קלפפיש זצ"ל

מ נ ה ל

הרה"ג שמואל קיפניס

מ ז כ י ר

הרב חיים מיכל לוי

ב ר כ ה נ א מ נ ה

לכבוד קדושת האדמו"ר מליובאוויטש הגאון להו"כ הגאון האדיר שר התורה
הצדיק רבי מנחם מנדל שניאורסון שליט"א רבי משה פיינשטיין שליט"א

עבור עזרתם החשובה למפעלנו

ברכה לראש משביר

לזכרון עולם יחרת בספר שמו של הג'וינט הועד היהודי האמריקאי
המאוחד לסיוע בני-יורק (American Jewish Joint Distribution Committee)
ומנהליו הנכבדים הי"ו, ובמיוחד ליו"ר ועדת התרבות של הג'וינט הרב הגאון
מוהר"ר אליהו ד"ר יונג שליט"א ניר-יורק, על ההקצבה החדשית הקבועה
למען אוצר הפוסקים המאפשרת לנו המשכת עבודתנו הגדולה ובעד ההקצבה
המיוחדת להדפסת כרך זה.

וברכה מיוחדת

להרב ד"ר אהרן גרינבוים שליט"א
מנהל המחלקה לישיבות ולמוסדות תרבות של הג'וינט בא"י
עבור עזרתו המסורה למפעלנו

לזכרון עולם ייחרת בספר
קרן הזכרון לתרבות יהודית ניו-יורק
על עזרתם למפעלנו

We gratefuzzy acknowledge
tha financeiaz assistance
of the

MEMORIAL FOUNDATION FOR IEWISH CULTURE

ברכה ותודה

ולמשרד הסעד

למשרד החינוך והתרבות

למשרד הדתות

במדינת ישראל

עבור עזרתם הקבועה למפעלנו.

ברכה מיוחדת

לסוכנות היהודית לארץ ישראל

לטוב יזכרו הנדיבים הנכבדים שסייעו להוצאת כרך זה

אהרן אבוחצירא שר הדתות
פנחס אבוחצירא, אשדוד
משה אברהמי, שפיר
עמרם אברגיל, אשקלון
ישראל אידלמן, פתח תקוה
הרב הרמן איזנר, ארה"ב
הרב מ.א. אילאוויטש, ברזיל
הרב י. אילטוסקי, ארה"ב
אליהו אילוז, נתיבות
ד"ר נפתלי אילתי, חיפה
הרב נתן אינגבר, ארה"ב
הרב יהודה אלינסון, ירושלים
יובל אלוני, מטה יהודה
הרב אהרן דוד אנגסטרייך, ירושלים
יהודה אטרף, שדרות
הרב יוסף אפפעל, אנגליה
בנימין אפרת, קרית ים
אוני ארכילי, טירת הכרמל
סלים ארכילי, רכסים
דוד אפפעל, אנגליה

ביהכ"נס "בית א-ל עטרת ישראל", ארה"ב
ביהכ"נס "בית יעקב" בולטימור ארה"ב
ביהכ"נס "בית ישראל" מלדן, ארה"ב
ביהכ"נס ישראל הצעיר וואדמיר, ארה"ב
ביהכ"נס בית שלום ניריוק, ארה"ב
ביהכ"נס השדרה החמישית, ארה"ב
ביהכ"נס "עדת ישראל" מלבורן, אוסטרליה
ביהכ"נס "שער השמים" קנדה
ביהכ"נס "בית שלום" מילפורד, ארה"ב
ביהכ"נס "תפארת ישראל" בולטימור, ארה"ב
ביהכ"נס "בית תורה" ניו ג'רסי, ארה"ב
הרב אפרים בוכוואלד, ארה"ב
הרב ר. בלוס, ארה"ב
שמעון דבורה טעמא בעק, ארה"ב
ד"ר יוסף בורג, שר הפנים
מנשה בן חיים, נחל שורק
דוד ברנמן, ירושלים
אלכס בולגרי, קרית ביאליק
ראובן בינר, טירת הכרמל
יעקב בר מדות, חל אביב - לעי"נ אמו הרבנית
גיטל וויסבלאט, הי"ד
ג'ואיש סנטר, ניו ג'רסי, ארה"ב
ג'ואיש סנטר, מנהאטן, ארה"ב
ג'ואיש סנטר, טענק, ארה"ב
הרב חיים גולדצוויג, ארה"ב
הרב חיים געווענטמאן, בולטימור ארה"ב
הרב י. גאנצוויג, ארה"ב
הרב ירחמיאל גרשטין, ארה"ב
יעקב גוטמן, שפיר
משה גושן, קרית מוצקין
יצחק גרוס, חפץ חיים
יצחק גרשוני, באר שבע
בצלאל גבר, עומר

דוד דודוביץ, צפריה
אריה דולצין, י"ר ההנהלה הציונית, ירושלים
הרב ישעי' דולגין, ירושלים
דוד דינינו, שלומי
שלום דינינו, נתיבות
י. דמחי, מודיעים
יעקב דוירון, גבעת עדה
עמי דרור, קרית טבעון
עו"ד אלי דיין, אשקלון
הרב מ. דייזיס, ארה"ב
יוסף דרייזין, קנדה
ארוניו דרייזין, קנדה

הרב דוב צבי היימן, ירושלים — לעי"נ אביו
הרב משה אהרן ב"ר ישראל שלום זצ"ל, ואמו
טובה פטיא בת ר' אברהם יצחק ע"ה
הרב דוד הירש, ירושלים
עוזר ב"ר יוסף הלפרין, ורעיתו שרה בת
ר' גרשון הכהן כצמאן, ירושלים
מאיר הלר, רמת גן

עמרם הרוש, ירושלים
עמנואל הופשטיין, ארה"ב
הרב שלום יחזקאל הלברשטם, ארה"ב
לוי הרמן, ארה"ב
הרב אברהם הכט, ארה"ב
א. מ. וויסברד, ירושלים
הרב יהודא וואשר, ניו ג'רסי, ארה"ב
הרב משה דוב וולנר, פתח תקוה
הרב ל. וואשער, אוסטריה
שמואל ויינברג, בני ברק
נתן וורמברנד, טירת הכרמל
חיים וילנר, פרדס חנה
פנחס וורטמן, הרצליה
מיכל וורמן, רעננה

אברהם זהבי, תל-אביב
דוד זכהן זלצר, ירושלים
הרב יהודא אריה זילברשטיין, קרית טבעון
הרב שמעון זיפער, ארה"ב
הרב זבולון זרל"פ, ארה"ב
סעדיה חתוכה, יהוד
עמוס חנניה, שדרות
חנן חסידי, באר טוביה
צבי חזן, שער הנגב
דוד חזן, שלומי
חי חכמון, נתניה
חברה קדישא סידני, אוסטרליה

הרב י. טווערסקי, ארה"ב
הרב ד"ר ישראל טבק, ירושלים
הרב א. טאוב, ארה"ב
הרב פ. מ. טאייץ, ניו ג'רסי, ארה"ב
הרב יוסף מנשה יעקובוביץ, ארה"ב
יעקב יעקב, עין יעקב
הרב ד"ר ע. יונג, ארה"ב
אליעזר יונג, ירושלים
הרב משה ירושלמי, ירושלים
הרב ארחור יעקובוביץ, ארה"ב
הרב אפרים יולעס, ארה"ב

הרב אליעזר כהן, נתניה
חיים ומלכה כהן, נתניה
הרב חנניא יר"ט כהן, קרית ביאליק
שמואל כהן, מצפה רמון
יחיאל כהנא, אינג', חדרה
הרב שלמה כהן, ארה"ב
אריה אפרים כהן, ארה"ב
יעקב כהן, ברוקלין, ארה"ב
ד"ר מ. ד. כץ, מקסיקו ארה"ב

אליהו לייב ורעיתו אסיל רוז לוי, ירושלים
ישראל לבנון, חיפה
עובדיה לוי, חיפה
שמואל לוי, ירושלים
בנימין לאוואר, בנימינה
הרב דוד לוי, פרדס חנה
שלמה ליבר, קרית גת
אברהם לחיאני, קרית גת
אליעזר לוי, ארה"ב
הרב אברהם לוי, ארה"ב
ג. לעבאף, ניו ג'רסי, ארה"ב
הרב י. לייזר, ארה"ב
הרב י. לרפילד, ארה"ב
ד"ר ג. ליברמן, ארה"ב
עו"ד יעקב ניסן חנה לוי, ארה"ב

חיים אריה מזובצקי, ירושלים
מרדכי מור יוסף, ירושלים
משה מושקוביץ, משואות יצחק
אברהם מרמורשטיין, פתח תקוה
דוד מגן, קרית גת
הרב ראשי בנימין מלכיאר, דנמרק

אליהו נאוי, באר שבע

הרב משה דוד סלומון, ירושלים
ד"ר פנחס סולר, ירושלים
הרב זאב סירטה, באר יעקב
מ. סלומון, אלונה
מרדכי סלע, חוף הכרמל
הרב אליהו סקייסט, ארה"ב
ש. ספטיטור, ארה"ב
הרב ד"ר ס. סטולמן, קנדה
אליהו עמר, אור עקיבא
שלום עיני, אור עקיבא
מרדכי עמר, עתלית

משה פרלמן, ירושלים —
לעי"נ אביו הר"ר אליעזר בה"ר
שלמה ז"ל ואמו שרה רבקה בת ר' שלמה
יהודה ליב אליעזרוב ע"ה
ויליאם פלעג, ירושלים
הרב מרדכי פוגלמן, קרית מוצקין
הרב מנחם פרוש, ח"כ, ירושלים
יצחק פרידמן, חיפה
בנימין פגי, מנשה
צבי פליישר, ערד
הרולד פורמאן, ארה"ב
הרב נ. פרידמן, ארה"ב
מרת סטווא פייך, ארה"ב
צבי צילקר, אינג', אשדוד

שמשון קרופניק, ירושלים
הקן המרכזית של הקיבוץ הדתי, תל-אביב
חיים קוכמיסטור, ירושלים
מרדכי קוסטליץ, חדרה
חיים קופלמן, חיפה
הרב שמחה בונם קליין, ירושלים
צבי קרלינו, קרית ביאליק
הקן המרכזית טורונטו, קנדה
הרב ישראל מ. קרנו, שיקאגו, ארה"ב
דוד קפלן, ארה"ב
הרב ד"ר יהושע קמלמן
ראש בית דין דסידי והמדינה
אוסטרליא

הרב צבי רינגר, ירושלים
נח רבינוביץ בעץ, חיפה
הרב י. רדינסקי, ירושלים
אברהם רוזנמן, סעד
יצחק ריבלין, ירושלים
יהודה רוטשילד, חוף אשקלון
אברהם רביבו, אופקים
שמואל ריינס, נשר
הרב דוד רדינסקי, ארה"ב
הרב ח. ראנד, שווצריה
הרב צ. ראנד, ארה"ב
הרב אברהם רוזנברג, ארה"ב
הרב אליעזר רוזן, ארה"ב
הרב י. רקובסקי, ארה"ב

הרב סלימן דוד ששון, ירושלים
א. שלוסברג, ארה"ב
ח"כ פנחס שיינמן, ירושלים
הרב צבי שטרן, ארה"ב
דב שיש, בני ברק
הרב שלמה יוסף שפירא, קנדה
ישי שיבובסקי, זכרון יעקב
אברהם שוחט, ערד
הרב הראשי מ. שניאורסון, ארה"ב
אפרים שירין, אור יהודה
הרב מאיר שכטר, ארה"ב
הרב ח. שכטר, קרית מוצקין
הרב ד"ר שולמן, ארה"ב
נחום שלום, לכיש
מרת שפרה שפירא, ארה"ב
הרב ש. י. שרפמאן, ארה"ב
הרב שמואל שאולזון ז"ל, ירושלים

דב תבורי, פתח תקוה

ל ז כ ר נ ש מ ו ת ה ק ד ו ש י ם

אבי

ר' אליעזר ב"ר חננאל הכהן שווארץ, הי"ד

אמי

מרת הינדא בת הר' צבי אריה פרידמן, הי"ד

אחיותי

חיה שיינדיל, שרה, לאה, פריידא, עם בעליהם וילדיהם
שנהרגו בשואה על קידוש השם, הי"ד.

ת . נ . צ . ב . ה .

הונצח ע"י בנם אחיהם וגיסם

ר' שלום שווארץ הי"ו

ביאור הגר"א

כו

[ז] אין מעידין עליו אא"כ מצאוהו תוך שלשה ימים אחר הריגתו או

באר הגולה

אחר

ז משנה זס [צינונות דף
ק"כ ע"ה]

[ז] אין כו' כח"ק :

הפוסקים

ס"ק רט-ס"ק רי אות ב

אוצר

הלכה כריב"ב, לדלדל"ה הא ליכא לגמרי כלל זה. מיהו ע"ש דמבאר עוד דאפי' אם הלכה כריב"ב שפיר פסקו בסתמא דאין מעידין לאחג"י, ד"ל דגם לריב"ב אין מעידין לאחג"י בסתמא כל זמן שאין הוכחה לפנינו דאדם זה כחוש ביותר או מקום ושעה זו קר ביותר, ואין ממחר לתפוח, אבל בסתמא לא, וגם מטעם אחר אין להקל בזה להלכה אפי' סביר כמותו, משום דבגמ' דקדק"ה ע"ה צ"ע אם ריב"ב למקל פליג או לחומרא, ולא אפשרטא, וגם אפי' לריב"ב [ולקולא פליג] תמיד יש להסתפק אם אדם זה אף שהוא כחוש, או המקום והזמן בו, אם עלול להתקיים יותר מג"י, שאין אנו בקיאים צדיקה, וא"כ יש תמיד ס"ס להחמיר, דלמא פליג לחומרא, ואח"ל לקולא שמה אדם או מקום ושעה זו אין עלול להתקיים, והוי רובא להחמיר, וי"ל עוד דהפוס' גופייהו מסתפקי אי הלכה כריב"ב, וא"כ יש ספק ג' להחמיר שמה אין הלכה בו. וכתב לנדון, דעכ"פ הועלנו בזה שדנו דאפשר דהלכה כריב"ב, להיות מיהא נד ספק אי להתיר מכאן זה גם לאחג"י, דשמה הלכה כריב"ב, ולקולא פליג, ואדם או זמן ומקום זה עלול שלא לתפוח, דמהני נד ספק זה ללרף לבנין לשאר דברים המורים להתיר [כצדונו שהי מונה על מקרה], וכ"ש בספק ג"י.

רי. תוך ג' ימים אחר הריגתו. א. וכשזמן מיתת הנמאל לא ידוע רק שמאלוהו חוג"י מהעלנו של בעלה האם אפשר לחשוש לחוג"י, יתבאר בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות ל"ז.

ב. וכשתפח תוך ג"י. עי' להלן ס"ק רי"ח אות ז' מחלוקת הפוסקים לענין רלוהו לאלתר משתוללוהו מהמים ונתפח אם מעידין עליו. וברש"י צדק מ"ד טור אי' כי דהיכא דחזוהו דנתפח מסתבר לי שאין מעידין עליו אפי' תוך ג' ואפי' גופו שלם, דהא טעמא דאין מעידין אחר ג' משום דחיישינן דלמא נתפח ונשחנה לורתו, וכיון שכן אף תוך ג' היכא דחזוין בדיחא שנתפח חיישינן שנשחנה, אמנם הרשד"ם צ"ח י"ו הפליג להקל בנתפח קלה ובגופו שלם אפי' באומנות מוכחות לצד שהוא תוך ג', ע"ש, וליון לעי' עוד בחש"י הרשד"ם סי' ר"ד.

ובדבר משה סי' י"ז דף קל"ז טור ד' העיר על הרש"י הנ"ל, דמתוך דבריו משמע דהרשד"ם פליג עליו צמ"ש דהיכא דחזוין דנתפח אין מעידין אפי' תוך ג"י, והמעין צרשד"ם שם יראה ללא הקיל באלוהו נדון אלא משום שנתפח הגוף לצד ולכן יש להקל כיון שלא נשחנה לורת פניו*, ואפשר דאף הרש"י לא יכחיש דאם נשחנה פניו מחמת הנפיחה דאין מעידין לפ"ע, אלא דהוא ס"ל דאפי' אם נתפח הגוף לצד אין מעידין אפי' בחוג"י, דאף לורת פניו שלימים מ"מ חיישינן שנשחנה ומעיד צדדמי אף שמעיד שהכירו יפה, וכמו לאחג"י דלמרינן מתפח ומשחנה אף שמעיד צדדמי שהכירו, ולזה הביא דברי הרשד"ם דמוקל בגופו שלם ופניו ופרטיו קיי, אף שאמר שראהו נתפח כיון שלא אמר שהי נפוח בפניו, דחז"ל שהקילו בתוך ג"י אף בנתפח הגוף קלה הקילו כיון שכן דרך הגפטרס שאחר עבור יום אי' נתפחים קלה, ומדכדיא ספרת הרשד"ם לבסוף משמע דאף הוא חזר מסברתו דקורס הכי מדלא חלק עליו.

גס

(*) עי' בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות י' שהוכיח כן מלשון הרשד"ם. אולם ע"ש ממה אחרונים שדחו הוכחתו וכתבו דהרשד"ם אף בנתפח בפנים איירי.

טע"ף כו. רט. אא"כ מצאוהו תוך ג' ימים. מקור דין, עי' צאה"ג ובצבגרי"ה סק"ל, דהוא כח"ק דמתני' ציננות דק"כ ע"ה. כלומר, ודלא כריב"ב שם דאמר לא כל האדם ולא כל המקומות והשעות שוין, ערש"י שם, וכ"כ הרשב"ה והרע"ב שם דהלכה כרבנן דרבים ניבחו ולעולם אין מעידין אלא תוך ג"י. (ממרה"ל ס"ק ק"צ).

והנה בירוש' המוצא בס"ק רי"ה אות י' פסק רב הלכה כריב"ב, אלא דאמרו שם אח"כ, מילתיהו דרבנן פליגין בו, ומבאר צמ"ה המוצא בס"ק ואות הנ"ל, דאף דל"פ לכאורה ד"פליגין" לא קאי אדרב אלא אמתי בו, וכדל"פ לפי הראשון המוצא שם דנראה דפסק כריב"ב, מ"מ כל הפוס' דפסקו כח"ק, י"ל דמפרשי ד"פליגין" קאי אדרב בו, וכיון דבירוש' פליגי אמוראי אם הלכה כריב"ב, וצתלמודן לא נזכר מזה מחומה, לכן פסקו דלא כותי. ובפני משה (מקלעוואן) סק"ל כתב, דצמ"ה לק"מ, דאף דבירוש' פסק כריב"ב, מ"מ כיון דלהלל שצידנו דבסתמא קי"ל בכל מקום כח"ק דסתים רבי כותי בו, לכן אם איתא דכאן י"א מהכלל ה"ל לתלמודן להשמיטין חידוש זה בדיחא, ומדלא קאמר הכי, אמרינן דסתמא כפירושא דגם בזה הלכה כח"ק, ותלמודן חולק בזה אירוש'. וע"ש שהאריך לכוין גם צאופן אחר מתלמודן דאין הלכה כריב"ב ושגם צירוש' מוכח כן ממאמר אחר שם. גם במרה"ל המוצא בס"ק ואות הנ"ל מוכיח דתלמודן חולק בזה אירוש'. וע"ש דצשיורי קרבן גורם צירוש' אין הלכה כריב"ב. ובערך שי כאן צ"ה ולרשב"ה, כתב, דנהי דבירוש' פסק כריב"ב, מ"מ היינו צומחים שהיו בקיאים בצד התלוי בלומדנא, שחלק בין אדם לאדם וזמן ומקום אם לא נגרם השחנות, לר"ך עה הבחנה גדול בו, ואין לא בקיאינן, וכעמ"ש לענין לתיתא וחלוטה.

ובבן פורת סי' ח' הביא דל"ב כמה הוכחות* דהלכה כריב"ב, ע"ש, וכתב שם בטור ז' וצמ"ה ע"ג דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא. ובסוף דל"ב כתב, דמ"מ מסתמא כל הפוס' שהצוה להלכה הא דאין מעידין לאחר ג"י, משמע לכאורה דאין

(*) מגמ' דקדק"ה דשקוט אליב' בו. ע"ש בס"ק רי"ה אות י' הע' א'. וכן ממס' שמחות פ"ו, דאחר דחשיב ההילוקים דחומר דיני אבילות עד יום ג', חשיב אגב זה הרבה ענינים דתלוי ביום ג', ואילו הא דאין מעידין לאחג"י לא חשיב, אף דזה שייך יותר להא דאבילות, ובפ"ש בויק"ר דחומר אבילות עד יום ג' הוא משום דעד אז צ"פ קיימת ודחתן אין מעידין לאחג"י, ומדלא חשבו משמע דלא סבר כלל זה, וכריב"ב, ואפי' אם נידוק מתלמודן דאין הלכה, מ"מ מצינו בכמה דוכתי דפסקינן כמס' חיצונית נגד תלמודן אפי' כשפליג בהדיא. עתוס' ברכות י"ח א' ד"ה לאחר.

ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' קפ"ה, שכתב דאינו ברור דאין הלכה כריב"ב, ושכ"מ בפהמ"ש להרמב"ם ש"י דריב"ב מפרש לת"ק, וכ"נ דעת הר"ף והרא"ש שכתבו [גם] דברי ריב"ב ולא פסקו הלכה כמאן, וע"ש מ"ש מהגמ' וירוש'. מיהו כבר תמה עליו במה"צ ס"ק ק"ב בהגה, שדבריו הם נגד הגמ' וכל הפוס' בו, וספר פיהמ"ש מוטעה גודמן לפניו, שלפנינו כתוב: דריב"ב מפרשי הענינים, כלומר שמחלק בין הנושאים, א"כ משמע דפליג. וכן האריך לסתור דבריו בבן פורת סי' ח' בדל"ג א' וכתב שאין לסמוך כלל אשכנזי בזה, וזאת מ"ש מהר"ף והרא"ש שלא כתבו הלכה כמאן, משמע קצת דלא בריא להו מילתא דהלכה כרבנן, זה אולי יתכן להיות קצת הוכחה.

אחר מיתתו אבל (קני) אחר (פא) שלשה אין מעידין עליו

מפני

באר היטב

פתחי תשובה

(פא) שלשה. ומשום דהפרנף נשתנה וסדר שהוא פלגי שחמך ונאמת אפשר אותו פלוגי הלך לדרכו ומת זה * הוא ליש אחר. אם מת צימות הגשמים צימני הקור מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים כי בודלי נקדש וגבל ולינו מניחו לתפוח ועדיף טפי מלנת מים. הרמב"ן * סוף יצמות. וכ"כ בתשובת מו"צ סי' קי"ד והר"א שזן סי' ט"ו:

* יש כאן ס"ס, ע"י פת"י.

דברי המ"ז נסתם ולא ראם שה"מ חולק עליו לכן דינו של המ"ז ל"ע למעשה עכ"ל. ולע"ד אפשר קצת ליישב, דגם ה"מ חולק עליו הלא שצונדל ידי' המעשה הים שהוציאו מן המים סנוק לשנת והיהודים ראו אותו לנחור צנורק והים נקדש ולכן חש ה"מ חולק צעת שהוציאו לא הים נקדש ובשעתה ואח"כ נקדש צעת הקור ומת שהוציאו צוה דעת המ"ז היינו רק לצירוף צעלמא כי מתחר שיש' הים כען יש תלות שנקדש כבר נמים או תיכף כשהעלוהו וצ"ע. ועיין בתשובת אל"ף פנים מחירות ח"צ סימן ס"ה ומענין זה:

ועיין בקה"ע סימן שצ"ח כתב גס מהר"ט ח"צ סימן ל"א הא דלין מעידין כשנמצא אחר ג' ימים ומשום דאמר' מתחלה נשתנה חלל אם מעידין עליו ולא נשתנה מעידין עליו ע"ש ועיין מה"ז שם שכתב שאלה נת' מהר"ט שם ולא כן הוא דמיירי להדיא בספק תוך ג' ימים נצב"ה ג' ים להקל ולומר מולד נשתנה ע"כ שהוא תוך ג' ימים ומיירי שם שאין שינוי כלל לא צניס ולא צנף לא נפסחה ולא נמראה חלל כמות שער עליו יום או יומים ע"ש וצוה יש לסנוק עליו מלחך שצ"ל הסכמ' האחרונים הוא להקל בספק תוך ג' ימים כמ"ס ה"מ ס"ק פ"ד וכו' בתשובת מו"צ סי' מ' דדוקא בספק ג' ימים הוא שהיקל מהר"ט ז"ל חלל מולד אחר ג' ימים אפי' שער חלל לס' צנ"ע דלין צו שינוי אחריון חזקה משתנה ולא ידעו והוציאו רח"ה ברורה לזה מעונדל דוגלת וכו' הגם שצמרדיס כתב להדיא להפך שאלו רואים ומכירי' אותו יפה יכול להעיד אפי' אחר ג' ימים חוץ רח"ה כלל דהמרדכי גס חלעיל קאי אדברי ר"ת כו' ע"ש. גס גס' הקלה יעקב סעיף כ"ז כתב דדברי מהר"ט הג"ל אינם חלל בספק ג' ימים. חולס הוא ז"ל מוסיק קולא ע"ד מהר"ט דלפ"ד מהר"ט צריכין העדים להעיד שלא נשתנה חלל כמות שער עליו יום או יומים ועדות קשה הוא זה. ודעתו ז"ל דמן הסתם אחריון דעדים בקושטא ובידוקא ומהדי' אם לא שידעין צירור דלא נוסדו רק צלמוד כגון שידעין שהוא אחר ג' ימים דדבר הוא ששתנה וע"כ צלמוד קמסדי לכך לא סמכי' עליהו ע"ש. ועיין במה"ס ס"ק ק"י בסופו שכ' ונראה דאחריון ה' ימים לא חשנין להו מעת לעת צנימין סתם שהחזירו גס"ס מקצתן ככולן ע"ש. גס בתשובת מו"צ סימן הג"ל כ' כן ולין חילוק בין נהרג ליל מו"ס תחתיו וצין נהרג בל' בשנת קודם שקיעת החמה תיכף תחתל ליל דנעי' דהיינו יום שלישי צלילה כבר נוקרי אחרי ג' ימים ע"ש:

ס"ק רי אות ב—ס"ק ריא אות ב הפוסקים

אוצר

מהמים לא חיישינן לנחפה, חלל אם רואים שנתפח כרי המים פעלו עליו שיתפח גס בשעה מועטת ואחריון שמשחנה, חלל ביצבה דלא מלינו בגמרא חשש דנחפת, רק דתוגיי מעידין ואחגיי אין מעידין משום שפניו משתנים, וכיון שהאשכח אומרת שלא נשתנו פניו אף שנתפח ליכא למיחש, ועוד דצנכורות דף מיז צ' נחך לישא מכהו עכ"פ מן החורה הכרת פניו צלל החוטם [ע"י צסעי' כ"ד ס"ק קפ"ד אות ב'], וא"כ מה שחוטמו ושפתו העלויה תפוח קלת לינו מחיק מכה"ת לכך לישא.

ג. ובשעה' חבול והי' זמן קור אם יש לחוש כה"ג לשינוי. ע"י להלן ס"ק רי"א אות י"ז.

ריא. אבל אחר שלשה אין מעידין עליו. א. ואם הוא דאורייתא או דרבנן. ע"י לקמן סעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות א' שנחלקו הפוסקים צוה לענין הדין דספגיי, וע"י עוד להלן ס"ק רכ"ט אות א'.

ב. אם עכו"ם מסל"ת נאמן לומר שהוא לאחגיי. צנן פורת סי' ח' צנידון ששני יהודים הכירו את המט צצית שמצויים שם מתים צלתי מוכרים, וכששאלו את השומר העכו"ם מתי הוצא שמה אמר כי זה ד' ימים מעת שהוצא, הביא דכ"א עור צ' מתשו' הר"ן [סי' ע"א] המוצא צציי שאמר צנידון משום שהגמסל"ת סיפר שאל לנפס המגדל כמה ימים עברו מעת שפלטוהו המים ואמר כמו ששה ימים, ושהרד"ך בחשו' צית ח' חולק וסובר דגמסל"ת נאמן להקל ולא להחמיר, וכי דגם הר"ן המחמיר צוה הוא רק צנידון שכל הכיתר הי' רק ע"י עדות גמסל"ת, וע"כ ח"א לחלק צאותה עדות צעלמא, ואחרי שצאת להחיר האשכח רק ע"פ עכו"ם יש לך לחוש ג"כ לדברי העכו"ם האחר נופס המגדל דלדידי אין כאן עדות להחיר, משא"כ צני"ד דאין אנו צריכים צצירותא דאשכח זו לעדות הגמסל"ת [שכרי הוכר ע"י צ' יהודים], וצוה לכ"ע אין לחוש לדברי השומר האומר שהוא אחגיי, ולהחמיר לחור ודאי חית לן למימר דעכו"ם לינו צר עדות כלל ואפי' צמסל"ת כל שאין

(קני) אחר שלשה. עכ"ל (ומ"ס אותו פלוגי הלך לדרכו ומת זה הוא ליש אחר ט"ס הוא וצ"ל ומת זה כו'. ומ"ס ואם מת צימות הגשמים כו' הכל מדברי הב"ש ומ"ס הרמב"ן סוף יצמות ט"ס הוא וצ"ל הר"א"ן כי כן כ' המ"ז שם בשמו). ועיין גס' מה"ז ס"ק ק"צ שהעלה שדברי המ"ז צדיו זה אין להם על מה שיסמכו וגם ה"מ בתשובה גס"ק ק"ה צענדל דפנחם מולדע שנמצא כשהיה נקדש מולד עד אשר יבש היה כען ואפי"ה לא סמוך על המ"ז צוה אף על פי שהיה שם עוד כמה דברים להחיר שהיה שלם צנפיו ולורחו והיו לו כמה סימנים ע"ש והתימה על הב"ש שהוציאו ונע"ד אפשר קצת ליישב, דגם ה"מ חולק עליו הלא שצונדל ידי' המעשה הים שהוציאו מן המים סנוק לשנת והיהודים ראו אותו לנחור צנורק והים נקדש ולכן חש ה"מ חולק צעת שהוציאו לא הים נקדש ובשעתה ואח"כ נקדש צעת הקור ומת שהוציאו צוה דעת המ"ז היינו רק לצירוף צעלמא כי מתחר שיש' הים כען יש תלות שנקדש כבר נמים או תיכף כשהעלוהו וצ"ע. ועיין בתשובת אל"ף פנים מחירות ח"צ סימן ס"ה ומענין זה:

ועיין בקה"ע סימן שצ"ח כתב גס מהר"ט ח"צ סימן ל"א הא דלין מעידין כשנמצא אחר ג' ימים ומשום דאמר' מתחלה נשתנה חלל אם מעידין עליו ולא נשתנה מעידין עליו ע"ש ועיין מה"ז שם שכתב שאלה נת' מהר"ט שם ולא כן הוא דמיירי להדיא בספק תוך ג' ימים נצב"ה ג' ימים להקל ולומר מולד נשתנה ע"כ שהוא תוך ג' ימים ומיירי שם שאין שינוי כלל לא צניס ולא צנף לא נפסחה ולא נמראה חלל כמות שער עליו יום או יומים ע"ש וצוה יש לסנוק עליו מלחך שצ"ל הסכמ' האחרונים הוא להקל בספק תוך ג' ימים כמ"ס ה"מ ס"ק פ"ד וכו' בתשובת מו"צ סי' מ' דדוקא בספק ג' ימים הוא שהיקל מהר"ט ז"ל חלל מולד אחר ג' ימים אפי' שער חלל לס' צנ"ע דלין צו שינוי אחריון חזקה משתנה ולא ידעו והוציאו רח"ה ברורה לזה מעונדל דוגלת וכו' הגם שצמרדיס כתב להדיא להפך שאלו רואים ומכירי' אותו יפה יכול להעיד אפי' אחר ג' ימים חוץ רח"ה כלל דהמרדכי גס חלעיל קאי אדברי ר"ת כו' ע"ש. גס גס' הקלה יעקב סעיף כ"ז כתב דדברי מהר"ט הג"ל אינם חלל בספק ג' ימים. חולס הוא ז"ל מוסיק קולא ע"ד מהר"ט דלפ"ד מהר"ט צריכין העדים להעיד שלא נשתנה חלל כמות שער עליו יום או יומים ועדות קשה הוא זה. ודעתו ז"ל דמן הסתם אחריון דעדים בקושטא ובידוקא ומהדי' אם לא שידעין צירור דלא נוסדו רק צלמוד כגון שידעין שהוא אחר ג' ימים דדבר הוא ששתנה וע"כ צלמוד קמסדי לכך לא סמכי' עליהו ע"ש. ועיין במה"ס ס"ק ק"י בסופו שכ' ונראה דאחריון ה' ימים לא חשנין להו מעת לעת צנימין סתם שהחזירו גס"ס מקצתן ככולן ע"ש. גס בתשובת מו"צ סימן הג"ל כ' כן ולין חילוק בין נהרג ליל מו"ס תחתיו וצין נהרג בל' בשנת קודם שקיעת החמה תיכף תחתל ליל דנעי' דהיינו יום שלישי צלילה כבר נוקרי אחרי ג' ימים ע"ש:

גם צנן טוב ס"ק ל"ד כי על הרמ"ש הג"ל דאפשר דהרשד"ם לא הקיל חלל צתפה רק קלת, שהרי כי שם העטם שכן דרך הנפטרם דלאחר יום נתפחים קלת, וגם ו"ל דמ"ס הרשד"ם שם דנחפה הגוף ר"ל רק הגוף חלל הפרנף לא נחפה. ובקו"ש למוהר"ל צאסיפח הרועים ס"ק קי"ב אות ה' כתב ג"כ שאולי הרשד"ם כתב רק צתפה קלת והיינו הגוף, חלל הפרנף לא נחפה. אולם בתורת חסד (פרחיה) סי' ס' דף מ"ה עור ג' כי דצחך ג"י מעידין אפי' נחפה, לפי שמלשון המשנה מוכח דחליצה דרבנן דקיי"ל כוונתיהו כיון שהעידו עליו תוך ג' על הסתם נאמר שלא נשתנה לורחו ואפי' הי' נחפה, דרבי"צ הוא דמחלק דלא כל האדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שיון, חלל לרבנן אין לחלק צין אדם שמן לרזה וצין נחפה ללא נחפה, דלעולם צחך ג"י אפי' נחפה מחמת שומן האדם או מחמת המקום או הזמן, אין נפחתו עושה רושם לשנות לורחו ויכולין להעיד עליו, והביא מהרשד"ם סי' נ"ו הג"ל, וגם מדברי ריבז ס' י"ד שהשיב צאותו נידון של הרשד"ם להיתר ולא נכנס לספק זה כלל.

גם המהריק"ש צבגהותיו כי דמסתם המחבר דצחך ג"י מעידין, נראה דאפי' נחפה הדין כן, ואין להרשד"ם סי' נ"א. ובכנה"ג הג"י אות ח"י כי ג"כ צס הרשד"ם סי' נ"א דאם יש הוכחה שלא עברו יותר מנ' ימים אפי' ראוהו נפוח מעידין עליו. וכ"כ צחך דבריו צפשימות צבגהו אפרסמון סי' י"א דף קכ"ו עור ד' דצחך ג"י מעידין עליו אפי' נחפה.

ובמשברי ים סוסי' כי צדון שהעידה האשכח שחוטמו ושפתו העלויה הי' תפוח קלת, דן אם מעידין צחך ג"י, ואחר שהביא מהב"ע ס"ק פ"ד [המוצא להלן ס"ק רי"א אות צ'] דנחפה אף שראוהו לאחר משכחיוארכו מהמים אין מעידין עליו, כי ד"ל דזה רק צנעט, משום דצנעט צמים אמרו בגמרא להדיא דצאשחתי מתפח תפח, כרי דעצב המים לשנות ע"י תפיחה, חלל שצנעט צמים למתי ל"י, ובעליהו מהמים ואשחתי קלת פועלם עליו המים שיתפח וישתנה, רק מן הסתם אם ראוהו לאחר צעלוהו

הפוסקים

ס"ק ר"א אורח ב—ג

אוצר

אמרין מקלח היום ככולו, וא"כ במשנתנו שנזכר ג"כ ג"י, מקלח יום ראשון ככולו*.

ובעצי ארזים ס"ק ק' כ' דיש להביא קלח סמך לדברי הנוצי"י כג"ל, מהא דאמרין צ"ה דף כ' ידעין חזרין צבולו מאי טיבותא עבדין צהדייהו, דעצריה ללול כי היכי דלא ליקלעו שבת ויו"ט כדדד, מאי טיבותא ראצ"ח אומר משום מתא וכו', וע"כ הסת' אין החשש אלא שימות צמ"ש או צמ"ז יו"ט סמוך לשקיעת החמה, שאם ימות איזה שעות מקודם עדיון יש שבות לקוברו, וצמ"ז"ש או צמ"ז"י יו"ט כ"ה כרי יכולים לקברו צלילה, ואפ"ה חששו שיפסח או יסריח אף שלא יסריח צ"ן מיתח לקבורה אלא בערך חמשים שעות, א"י משמע דשקיעת החמה גורם, שכל ששקעה עליו החמה ג"פ קרוב הוא להפסח, וא"כ ה"ה נשינוי זורח, ועוד ראי' לזה, דבד"ן ג"י הראשונים של אבילות קיי"ל ג"כ דמקלח היום ככולו, וטעמא דג"י הראשונים [דמחמירין בכו טפי משאר הימים] משום דנפשא שייקא על גופא כיון דחזיא דמשתנה אנפיו אזלא לה, וכמ"ש הרא"ש צמ"ז"ש צמ"ז"ש פ"ק ג' סימן ל"ז בשם הירושלמי, אלמא דשינוי זורח של ג"י לא לריק מעליה.

גם צאגת אריה החדשות נסתייע מהא דג"י הראשונים של אבילות דכתיב ג"י לא אלוין בחר מעליה, ואף אם מת ציוס א' צמ"ש שעות ציוס, אור ליום ד' למיתחו אין מעידין עליו דכבר נשתנה זורחו.

ובבית משה סק"ע א"ס כי שדחה ראיות הע"א מהבית דר"ה, דהרי רש"י כ' שם דחשש הוא דלמא ימות בל' מהם, הרי דאפי' צמ"י ימים חיישינן דלמא יסריח, וחו דמבואר שם דלכ"י א"י לא חיישינן שיסריח המת דבארצ"ס שליט אורח, ואילו לענין דאין מעידין אהג"י אין חילוק בין א"י לשאר ארצות, א"י דשינוי זורח לאחד וחשש דיסריח המת לאחד, מ"מ כ' דלא צמ"י ג"י מעליה מטעם אחר, דנראה לדמות הדבר למא דמבואר צמ"ש יו"ט ס' ק"י"ד דגמר זורח הולד הוא לארבעים יום, ואם הפילה בחור ארבעים יום אינה חוששת לולד ולאחר ארבעים יום ודאי כ"י ולד, וצחידושי כתבתי להוכיח דלא צמ"י ארבעים יום מעליה, והצחידושי ראי' לזה וכו', וא"כ כיון דלענין גמר זורח האדם לא תליא צמ"ע, מסתבר דגם לענין שינוי הזורח לא צמ"י מעליה.

ועי' צמ"י כג"ל שהביא גם ממח"ל דנראה דהג"י לא חשבינן להו מעליה, דימים סתם שהזכירו צמ"י מקלחן ככולו. ועי' צמ"ל שנסתייע לזה מאו"ח סוס"י תרי"ז ג"י דיוולדת דמאכלין אוחה ציו"כ דלא חשבינן להו מעליה רק כיון שנכנס יום רביעי ללידתה מקרי לאחר שלשה. וצמ"י חיי' ס' י"א דף י"ח טור א' כ' ג"כ דהג"י ג"י לא מניין להו מעליה. [ועי' צמ"י של משה ס' י' דף כ"ד טור ג' ש' צח"כ"ד דהא דאין מעידין אלא תוג"י לא כ"י מעליה אלא מקלח יום א' ויום צ' ומקלח יום ג' כ"י ימים, וכן מבואר לכאורה צמ"י סופר חיו"ד ס' ק"ל עי"ש, אולם מכל האחרונים המוצאים לעיל מבואר דדוקא ציוס ראשון אמרינן מקלח היום ככולו אלא לא ציוס ג', וגם על"ס הדבר

(*) מדברי הנוצי"י מבואר דלא אמרינן מקלח היום ככולו אלא ביום ראשון אבל לא ביום ג' ואפי' באופן שלא יצטרך לומר תרי מקלח היום ככולו כגון כשמת בתחילת ליל מוצ"ש לא הוי אהג"י רק בתחילת ליל ד' כמפורש לעיל בדבריו, וכן מבואר בדברי שאר האחרונים שבאות זה, ונראה דטעמא הוא דע"כ לא אמרינן דלא בעינן ג"י מעליה אלא כשע"פ עברו ג' ימים במנין הימים, אבל בלא"ה אף דאמרין מקלח היום ככולו היינו לענין דבר שצריך לנהוג כל אותו יום כמו באבילות, אבל שיחשב כבר אחרי מקצת היום כאילו הוא יום המחרת ונימא דהוא אהג"י זה לא אמרינן, ועי' במנחת משה ס' ה' אות ה' משי"ב בזה.

שאין אנו צריכים לעדותו להקל. ובדף ל' טור ד' כתב דאפי' אם נאמר דבוא"ל ועכו"ם מסל"ח נאמן להקל בעדות אשה ה"ה דנאמן להחמיר דאין לחלק, מ"מ הרי נאמנות גוי מסל"ח מלינו רק באומר מת פלוני, דבין מת ללא מת לא עמי, אבל באומר שהוא מונח סכום ימים כך וכך דלא ליטעין צ"ן ג' לדי זה לא מלינו, ועי' חוס' גיעין דכ"ה עמ' צ' ד"ה וקחני שכתבו דלמא הא דעכו"ם מסל"ח כשר לעדות אשה היינו צמ"ע שכתב מת דלא עמי צ"ן מת ללא מת, אבל יואל למות או ליסריח לא מהימן, עכ"ל, וביינו דבין מת ללא מת לא עמי, אבל צ"ן יואל למות ליואל לידון אפשר דטע, וא"כ ה"כ מאן לימא לן דבין ג' לדי א"א דטע.

ובמהר"ש ענגל ח"ה ס' י"ז צדדן של הצ"ן פורת הג"ל, אחר ש' ג"כ דכיון דצ' יהודים הכירוהו צמ"ע גמור צמ"ג לא מהימן הנכרי לאסור אף לדעת הר"ן כיון שאין צריכים לעדותו, ובפרט דאמירת השומר לא חשיב מסל"ח כיון שה"י ע"י שאלה, הוסיף עוד דמלבד זה י"ל דהתם צדדיו של הר"ן דאף צ"ן דברי הנכרי [שאמר ששהב כבר ששה ימים צמ"ש] ג"כ יש ספק אשתכח, א"כ לפמ"ש צמ"ע אות ר"ד דהיכי שיש רגלים לדבר שהוא אחר ג"י לכו"ע אלוין לחומרא, א"כ י"ל דאמירת הנכרי צמ"ס חשיב בכלל רגל"ד, וזמ"ן ש' הנוצי"ק סוס"י ל"א דע"כ לא גרע רגל"ד צ"ן מסל"ח ממסל"ח צלל רגל"ד, ולפ"ז שפיר כ' הר"ן דאמירת הנכרי אסור דכיון דהוי עכ"פ ספק אשתכח מועיל שוב מסל"ח של הנכרי לעשותו כרגל"ד שהוא כבר אהג"י, אבל צמ"ד דראו אותו והכירוהו היעצ ולא ראו צו שום נפוח דזה כ"י הוכחה גמורה שעוד לא עברו ג"י וכמ"ש המהר"ט [המוצא צמ"י כ"ז ס"ק רכ"ט אות ל'] א"כ זה מגרע לאמירת הנכרי, וכמו דחזין צמ"ה דף ז' דצמ"ה זכר כיון דיש צמ"ס צמ"ה להיות נולד צלילה חו לא אמרינן שמה לא צדק ופ"ה, א"כ ה"ה הכא כיון דשינוי זורח צ"ן נפוח לא שכיח מהא י"ס ראי' שהנכרי משקר והוא עוד בחור ג"י. ועי' להלן סעי' כ"ז ס"ק רכ"ה אות צ'.

ג. ואם דוקא בשעברו ג"י מעל"ע מזמן המיתה. צמ"ז"ס ס' מ' והוצא צמ"ה צמ"י סוס"ק קי"ג, כ' על הרב השואל שזן דצמ"י ג"י מעליה, דכל דבריו אין להם על מה שיסמכו, דמה ראי' מציא ממקומות שפירשו דצמ"י מעליה, ומה שהמה דפי זה ישתנה צמ"ס שעות וזה ישתנה צמ"י שעות, אין צדדים אלו ממש, דכ"ה אמרו צמ"י צמ"י [צמ"י ע"י ע"י א'] דדעת ר"ח דלא צמ"י מעליה אלא כל הלילה צמ"י, משום דמסתפק ר"ח אם תחלת הלילה גורם או סוף הלילה, ולפ"ז אם סוף הלילה גורם תקשי דפעמים שנפגם צמ"י אחת, כגון שצמ"י שעה אחת קודם עלות השחר, שצמ"י הוא נפגם, ופעמים שנפגם צמ"י שעות, כגון שצמ"י תחלת היום אחר עלות השחר, דאינו נפגם עד לאחר צמ"י השחר, וכמו כן אם תחלת הלילה גורם תקשי כ"ה, א"י דלאו קושיא היא, שזה הזמן גורם ואין חילוק אם הוא שעות הרבה קודם הזמן או רגע, וכמו כן [י"ל] מה שאמרו ג"י היינו שסוף שקיעת החמה ג' פעמים גורם שינוי הזורח, וא"כ אין חילוק צ"ן נהרג ליל מוצ"ש בתחילתו לצ"ן נהרג צמ"י צמ"י קודם שקיעת החמה, שתיכף בתחלת ליל רביעי דהיינו יום שלישי צלילה כבר מקרי אחר ג"י, באופן שאין לנו שום הוכחה א"ס הנ"ך ג"י שהזכירו צמ"י היינו מעליה או לאו, אבל מן הסתם היכי שהזכירו מנין הימים לא צמ"י מעליה, וצמ"י שביעית פ"ב משנה ו' תנן ר' יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לג"י שוב אינה קולטת, הרי נזכר כאן ג"י, וע"כ לא אמר רבינא צמ"ס דף ל"ה א' אלא דתרי מקלח היום ככולו לא אמרינן בהרשעה, אבל ציוס ראשון לאחד ודאי

אוצר

סיק רמ"א אות ב

הפוסקים

הדבר לומר ביום ג' מקצת היום ככולו קשה וכמבואר לעיל בהערה שמתחת לקו].

אולם צבית אפרים סוס"י ליה השיג על הנוצ"י הכ"ל ובי דאם באנו לדמות הכ דג"י להביא דנטלי"פ הלא באמת קשה דלענין לינת לילה גופא חולקים הפוסקים על ר"ת וס"ל דבמעלי"ע תליא מלתא, ונראה דלא מסתבר להו שיהא השינוי תלוי לפעמים בזמן ארוך ולפעמים בזמן קצר, אך אפי' תימא ש"ל כן לענין נטלי"פ, מ"מ נראה דכאן ג"י מעלי"ע קאמר דומיא דמתניתין דתנא דתרי הכי [בדף קכ"א א'] מעשה צ"י שגפול לצור הגדול ועלה אחג"י דר"ל ג"י מעלי"ע, כדאמרין עלה בגמרא אמרו לו אין מזכירין מעשה נסים, מאי נסים אילימא משום דלא אכיל ושתי הא כתוב ולומו עליו ג' ימים, אלא משום שינה כדאמר ר"י שצוה של איושן ג"י וכו', והתם הוי ג"י מעלי"ע וא"כ ה"י נראה דהא דאין מעידין לאחג"י מעלי"ע קאמר, ולכאורה משמע קאם מהירושלמי צמו"ק וכן מהמדרש רבה בראשית פ' ס"ב דשינוי נורה הוי צמ"י אף שאינם מעלי"ע, ובמקו"א הארכתי בזה. ובס"י קמ"ז דמ"ז עור צ' כי דברא"י מהירושלמי יש לדחות, ומה שהביא הנוצ"י ראי' מהא דאמר ר"י כל הרכבה שאינה קולטת לג"י וכו', לאו ראי' היא, דכל היכא דאיתמר שיעור ימים הכל לפי הענין, שאם הוא דבר שטבע הענין מחייב שצא ההשתנות ע"י משך הזמן יש לשער הימים מעלי"ע, אך היכא דאיתמר איתמר, ומסתמא כך ה"י מקובל בידו שלענין השרשה התחלת היום או סוף היום גורם וכו', ועכ"פ נראה דהיכא שבענין תלוי בטבע ההשתנות שצ"י אורך הזמן, כגון כך דהכא, או בתורם את הכציות דאמרין דעד ג"י וין וכו', וכן צמחט שנמלאת חלודה בירושלמי גיעין ס"פ כל הגע וכה"ג עוצא, מסתברא דבתר מעלי"ע אזלינן, וה"י אמרין לענין חינוך שחלחלו חמה דנותנים לו כל שצוה, וס"י מעלי"ע וכו', וכן משמע מסתימת הפוסקים והחשובות, וגם הנוצ"י לא כי להכריע להיפך, רק שבי שאין לנו הוכחה על דין זה, וכבר כתבתי שכן נראהם הדברים ממתניתין דתנן מעשה צאחד שגפול לצור.

ובחקרי לב סי' ע"ו השיג על העני ארזים הכ"ל, דשתי הראיות שהביא מבכשי אהדרי, דכפי ראי' ראשונה כ"מ דעכ"פ צענין שיהי צו ג' פעמים שקיעת החמה דא"א צפחות מחמשים שעות, וכמ"ש הע"א בעלמו, ואילו כפי הראי' השנית שהביא מהא דקו"ל דג' ימים הראשונים של אצל מקצת היום ככולו, אם מת ביום א' שעה קודם הלילה הרי אחר שעה של יום ג' נפטר מדיון ג"י, כמבואר בעור יו"ד סי' שצ"ב, ולפ"ז אין כאן אלא ל"ח שעות, וע"כ ל"ל דאעפ"י דלענין שיתפח ויסרית צענין ג"פ שקיעת החמה, מ"מ הקילו באצל לענין ג"י לומר צו מקצת היום ככולו, א"כ ה"י י"ל דשינוי נורה ליחא כ"א צמ"י שלמים מעלי"ע, אלא שהקילו באצל לומר צין ביום ראשון צין ביום ג' מקצת היום ככולו, וגם הראי' הראשונה ליחא, דאע"ג דקו"ל דרק צמ"י צמ"י עשוי לפנות ולהסריח ולהשתנות, מ"מ דבר פשוט הוא דהניפוח והסרחון והשינוי נורה אינם צחים [ביחוד] חיבך אחר ששלמו ג"י, אלא שאחר יום או יומים מתחיל לפנות ולהסריח קצת, אלא שאז אין הניפוח והסרחון כ"כ עד שישתנה נורתו מפני זה, זולת כשעברו עליו ג"י, וכ"כ הרשד"ם בס"י נ"ו, וכיון שיש ניפוח וסרחון גם ביום א' אלא שאינו חזק כ"כ עד שישתנה נורתו, שפיר תקנו דלא ליקלעו שבת ויה"כ בחדדי כדי שלא יבא המת לידו בחיוב ניפוח וסרחון, וע"ש שמסיק דנראה עיקר דצענין ג"י מעלי"ע, שבי"מ מחשבות הריב"ש סי' שצ"ז שבי צוה"ל: אצל מו שלא עמד ג"י צמים אחרי מותו דהיינו מעשה שטבע, אפשר דלא אמרין צי' מחפח חפח אלא לעולם מעידין עליו עד שימלאו לו ג"י משעת מיתתו, עכ"ל, ומדיוק דבריו מבואר דס"ל דצענין

שיכיו שלמים מעלי"ע, וכן מתבאר ממ"ש בתש"י גאוני דהראי סי' כ' צוה"ל: דאי הוה חני צסיפא אין מעידין אחר ג"י הוה אמינא דוקא כשראוהו ביום הרביעי הוא דאין מעידין, אצל ראובו צכלות ג"י שלמים מעלי"ע יוכלו אח"כ להטיד קמ"ל דדוקא עד ג"י ולא עד צכלל, ומבואר דס"ל דצענין שיכיו שלמים מעלי"ע, וכן מתבאר מתוך דבריו מהרי"ע זכרון סי' כ"ד ע"ש.

גם באמרי דוד [פערדער] סי' י' אחר שהאריך צוה הביא צסוף דבריו לשון הריב"ש הכ"ל דמשמע ממנו דצענין ג"י מעלי"ע, ובי עוד דכ"י ממ"ש צשערי דורה סי' ד' וצטושי"ע יו"ד סי' ס"ט לענין צשר ששה ג"י מעלי"ע דלא מהני לי' מליחה לפי שהדם מתקשה, דחשבנין ג"י מעלי"ע, ונראה דשינוי נורת המת וקשיו הדם שניהם ענין אחד, דשניהם צחו מחמת שמונה צשר הצבחה והמת צאוויר צמשך זמן צלי חיות. [ועי' צמנחת פתים סעי' זה שחמה ג"כ על הנוצ"י הכ"ל מהך דצשר ששה ג"י צלא מליחה, וצחוספח ציאור דהא הגאונים שלמדו דצשר ששה ג"י צלא מליחה אסור הוא מהא דאיתא בסנהדרין דף ל"א דא"א לצשר ששה ג"י וכו' שלא יסרית, וכמ"ש הגאון יעצ"ן צסידורו צכלכות מליחה, ורש"י ציצמות דף ק"ב לענין אין מעידין אחג"י כי דאחג"י מסרית ומשתנה, א"כ הני ג"י דהכא ג"כ מעלי"ע נינהו כמו התם, אך לצסוף ציין למג"א סי' ת"ק ס"ק י"א דמשמע שם דצשר נסרה צתחולת יום ג']. ובמחנה חיים ח"צ סי' ל"א כי על השאג"א הכ"ל דלא רק שאין מהירושלמי הכ"ל השגה על הסוצרים דצענין ג"י מעלי"ע, אלא נהפוך הוא דיש להם עוד סמך מהירושלמי הכ"ל דלריך דוקא ג"י מעלי"ע, ואחר שהביא ממכא מקומות צוהר וצמדרש דציו הפנים אינו עלם נורת הפנים, כי דלפ"ז אף אם נשתנה ציו הפנים ונעשה חושך או ירקרק צתארו, או שהצשר נופל ואינו מלא עוד ועי"ז נדע שהוא מת ואינו עילוף, אצל עכ"פ לא נשתנה עדיין נורתו לנורת איש אחר, שזה צה ע"י נפות שהצשר מגיע לרקצון עד שגראה נורת ראובן כנורת שמעון, ומעתה הלא בירושלמי אמרו צוה"ל: תלתא יומא עייסא נפשא על גופא צצרה הוה חזרה צבי כיון דאיוו צמייא דאשחני ציווהו דאפוחו צצקא ואזלה לה עכ"ל, הרי שלא כי הירושלמי דאשחני אפוחו אלא שאשחני ציווהו דאפוחו, וחינו דהגם דהפנים לא נשתנה לנורה אחרת עד אחר ג' מעלי"ע, אצל ציו הפנים נשתנה ציום הצי, וחדע הנפש שלא חשוב אלו עוד כי אין זה עילוף אלא מיתא גמורה וצצקא ואזלה לה, ולכן נחשב באצל ג"י אפי' צלא מעלי"ע, רק כל זמן שהנפש עייסא על הגוף, אצל אם אנו אומרים שאין מעידין עליו אחג"י הגם צעדים מעידים שזה, משום שנשתנו וקצלו הפנים נורה אחרת, ופני ראובן נראהם כפני שמעון, זה לא נעשה רק אחר ג"י מעלי"ע, ועי"ש שנסתייע עוד לזה ממדר"ר ויחי פרשה ק' ומקבלת רבה פרשה י"ב על הפסוק עד אשר לא ירחק חבל הכסף.

ובפני משא סקל"א אחרי שדחה ראיות העל"א כדלעיל צצית משה ובחקרי לב, כי דמה שהביא הנוצ"י ראי' מרצונה דאמר דבהשרשה אמרין מקצת היום ככולו, אינה ראי' מוכרחת, משום די"ל דשאני התם דיש לזה ראי' מהנשנה גופי' וכו', משא"כ היכא דאין ראי' לזה וי"ל דאפי' צחד יומא לא אמרין מקצת היום ככולו, ויש להביא ראי' דהיכי דקחני סתמא ג"י צענין דוקא מעלי"ע, דאמרין צצצעות צפ"צ האומר שצוה של איושן ג"י מלקין אותו וישן לאחור, ובי הרמב"ם צפ"א מה"ל שצעות דהאומר שצוה של איושן ג"י ראיפוס לילה ויוס מלקין אותו וישן לאחור, ומשמע דמפרש בגמרא צפשיעות דצענין ג"י מעלי"ע אלאם דכל היכי דקחני ג"י סתמא צענין מעלי"ע דוקא, וע"ש שמסיק דנ"ד הוי ספיקא דדינא עכ"פ, וגם הנוצ"י לא צבירה לי' הכ מלחא לגמרי דלא צענין מעלי"ע, ועפ"ז כי שם דכשגופו שלם יש לסמוך צכה"ג על

אוצר

ס"ק ריא אות ג—ה

הפוסקים

ע"א וזין צי עדים, גם בחשף הרשע"א המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח כ' לענין אשחתי דמים דשני עדים נמי חיישין ובעינן שיראוהו מיד. ועי' בשו"ת פני יהושע ח"ב סי' מ"ז דף כ"ג ד' ש"י ג"כ דמתני' דאין מעידין אלא עד ג"י קיימא אפי' בשני עדים כמבואר בכל הפוסקים שלא קיימא מתני' אע"ד אחד דוקא.

גם בעצי ארזים סקק"א השיג על הפני משה הג"ל וכן שלא ראה לשום אחד מהפוסקים הראשונים שיעלה על דעתו לפרש דין דמתני' דאין מעידין אלא עד ג"י ללא קאי אעדות צי עדים, ואדרבה בחשף הרשע"א המיוחסות להרמב"ן הג"ל כתב להדיא דאף בעדות שני עדים איכא חשש דאשחתי דים, וכפי הנראה לחשש דג"י דיבשה הוא חמור מחשש דאשחתי דים שלא נזכר במשנה כמו דין דג"י, ואפי' אם נאמר שהוא מדרבנן מ"מ נראה מן הירושלמי שהי' נהוג צניעותם מתחלת בית ראשון, דקאמר דאביה בן ירבעם הושיב עליהם משמרות ג"י עד שנתקלקלה לורתן, וגם מהירושלמי הג"ל נראה להוכיח דגם בשני עדים אין מעידין, מדקאמר שכושיב משמרות, ומה מועיל זה, הרי ע"פ שני עדים היו יכולים להעיד אפי' אחר ג"י, איז דאף בשני עדים לא מהני לחגגי', וכן נראה להוכיח מכמה חסודות, ודלא כהפני משה הג"ל. ובס"ק ק"ה הביא ג"כ ראי' מהרמב"ם דלא כהפני משה ע"ש.

ובאוריין תליתאי סי' ג' כ' דאף שנספרו דבר משה קמא סי' ה' וסי' ס"ב ילא לדון דרך דינא דאין מעידין אלא עד ג"י לא נאמר רק בע"א אלא בשנים מהני אפי' לחגגי', חמס למעשה אין לסמוך ע"ז, דמלשונות הפוסקים ראשונים ואחרונים לא נראה כן, ובגאוני בתראי סי' כ' דייק להדיא כן ממתניתין דקתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם וכו', אין מעידין אלא עד שתי' וכו', אין מעידין אלא עד ג"י, ומשמע דרך דאין מעידין דג"י דמיא לאינך אין מעידין, וככל בני אין חילוק בין ע"א לשנים.

ובאריה דבי עילאי סי' י"א דע"א ד' כ' דאף לענין ספק דאשחתי יבשה קיל ממס, דהא יש פוסקים שמקילים בספג"י דיבשה ומחמירים בספק אשחתי דמים [ובדלהבן ס"ק רכ"ח אות ח'], מ"מ לענין הכיתור דצי עדים נהפוך הוא, דרק באשחתי דמים כ' המצינו להקל בצ"ע [כמוצא להבן ס"ק רכ"ח אות י'] משום ד"ל דהטעם דאין מעידין באשחתי דמים הוא רק משום חשש דדדמי ולא משום דשמה נשתנה לנזרת אדם אחר, משא"כ בג"י דיבשה הרי מפורש במשנה דהטעם הוא משום שמה נשתנה, דהרי פליג ריב"ז במשנה דלאו כל המקומות ולאו כל השעות שוין, וכן מבואר להדיא צירושלמי דכל תלחת יומי נפשא עייסא על גופא ובשרה דהיא חזרת לג"י כיון דחמית' לי דאשחתי צוויכי דאפי' שצקא ואזלית לי וכו', ולטעם זה לא יועילו צי עדים יותר מע"א, וגם לשון המשנה דאין מעידין אלא עד ג"י משמע דאפי' צי עדים אין מעידין לחגגי', ומסיק דפשוט וצורר דחילוק שבין ע"א לצ"ע לא נאמר רק בג"י אשחתי דמים ולא בג"י דיבשה. ובעי"ז כ' בחשף צעל השם ארי' שדרכי חיים סי' נ"ד וסיים דלא מייבשי' לפמ"ש הרשע"א להסתפק דהוא חשש מה"ת אי"ב ודאי דגם שנים אין נאמנים כיון דמה"ת חיישין שנשתנה, אלא אפי' אם היו רק מדרבנן מ"מ גם שנים לא מהני מדרבנן עכ"פ כיון שמשנתנה.

ה. ובשכבר יצאה מאיסור תורה מצד אחר. עי' צחסד לאברהם [תאומים] מהדו"ת סי' כ' המוצא להבן ס"ק רכ"ח אות ג' שנטה מתחילה לומר דהא דאין מעידין לחגגי' וכן באשחתי דמים היינו היכא דהאשה קיימא בחזא"א דאורייתא, אלא כשינאה מחזא"א מה"ת, דרבנן ל"ה דתפת, אך סיים דהלכה זו לריבא ציור.

על ר"ת [דסעי' כ"ח] ומעידין עליו קודם שנשלמו ג"י מעליה, דכמו שכתבו האחרונים דיש לנרף סברת ר"ת אף להמחמירים בספג"י, אי"ב ה"נ דכוותי'.

ובצמח צדק [החדש] סי' ס"ב אחר שצי דצינודנו שראוהו חי צמו"ש וציוס ג' מלאוהו הרוג מהני בהכרח אף לדעת הנו"צ ודעימי דהא כ' שם דעד תחילת ליל רצונו חשיב חור ג"י, סיים וכ"ש שאין דעת הנו"צ מוכרחת כלל, דאף שהסכימו עמו בע"א ובמה"ל הג"ל, מ"מ הרי חלק עליו בצית אפרים הג"ל, וכ"מ מתשובת הריב"ש [וכמוצא בחקרי לב ובאמרי דוד הג"ל].

ד. וכשהכירוהו ב' עדים. עי' להבן ס"ק רכ"ח אות י' מחלוקת הפוסקים לענין אם הכרח צי עדים מהני באשחתי דמים. ובפני משה ח"א סוס"י ל"ח כ' דכבר פשטה הוראה דבשנים ליכא חשש דדדמי לא לחגגי' דיבשה ולא באשחתי דמים. וכי באמרי נועם ח"א סי' כ"א דכ"י סוף עור צי דסברת הפני משה היא משום דס"ל דכשם דבאשחתי דמים הוא רק משום חשש דדדמי וכדעת הטור דנלא ראה העציה מהני אף באשחתי, ועי' צ"ש ס"ק פ"ז ש"י דצ"ע אף באשחתי ור"ה"ט מהני, כמו כן ס"ל להפני משה דהכי נמי צג"י דיבשה ל"ה לדדמי צ"ע.

ומהר"ם כהנא בתשובתו שצו"ת מהר"ם זיסקינד סי' כ"ב הביא ראי' דצי עדים מהני אף לחגגי' ממ"ש הרא"ש והצ"ח הרמ"א [בסעי' נ'] לפסק הלכה דצ"ע לא אמרי דדדמי לענין מיתה, וברלב"ה כ' דתרי גוויי דדדמי איכא חד גוונא לענין אם מת או לאו וחד גוונא לענין הכרת האורה ושניהם שוים, והריב"ש כ' דחשש דדדמי לענין מיתה גרע טפי מחשש דדדמי לענין הכרת האורה, וא"כ כשם שלגצי מיתה פסק הרא"ש דבשני עדים ליכא חשש דדדמי ה"ה לענין הכרת האורה נמי דינא הכי, ולריב"ש כ"ש הוא, כי לא שכיח שצ"ע יטעו את עצמם ויאמרו דדדמי על האורה, ומהר"ם זיסקינד צ"ס כ"ג כ' עליו דיפס כתב, ושכן הוא ברשד"ם סי' ס"ט ובשו"ת ר' צללאל אשכנזי [סי' כ"א] *.

אולם עי' במהר"י מבזוגא סי' ס"ח ש"י דמה שר"ה הרב השואל לומר דגצי צ"ע מהני אפי' אחר כמה ימים כדפסק הרא"ש לענין דדדמי דמלחמה, לא דמי כלל, דגצי מלחמה הטעם הוא משום דלא דייק ואמר דדדמי, הלכך גצי תרי לא אמרינן הכי, דאע"ג דהך לא דייק מ"מ חצירו דייק, אלא הכא לחגגי' הטעם הוא משום דמשתנה פני המת ואזל לא עוצמות עינא אי"ב מה לי חד ומה לי מאה. גם צע"ז סקס"ו כ' דלא אמר הרא"ש דצי עדים מהני אלא לענין קברתיו דמלחמה, אלא לענין לחגגי' דקתני אין מעידין לא מהני תרי סהדי יותר מאחד, דלשון אין מעידין משמע שאין שום עדות מועיל לזה, והטעם דצי עדים לא עדיפי אלא במקום שיש חשש דדדמי בלא שינוי אורה, אלא כשיש חשש שינוי אורה בזה לא עוצים השנים מן האחד. ועי' עוד מדבריו המוצאים להבן ס"ק רכ"ח אות י'.

ובמהר"ם בן חביב סי' ח' תמה על הפני משה הג"ל דהיכן פשטה הוראה זו, דהרי המצינו [המוצא להבן ס"ק רכ"ח אות י'] כ' סברא זו כמסתפק, גם הרשד"ם צוס"י נ"ד אף שטלה על דעתו לחלק בין ע"א לשני עדים דלא מסהדי דדדמי, מ"מ דחאו מכח לשון המשנה דקתני אין מעידין לחגגי' דמשמע בין

(*) הנה הם כתבו כן לענין ע"א שראה הטביעה דחיישין לבדדמי ובצי נמי סימנים כמבואר בסעי' כ"ח, ובב"ע ל"ה לבדדמי, ובנראה שמהר"ם כהנא ס"ל דה"ה לענין לחגגי', אבל צ"ע דברשד"ם סי' נ"ד מבואר להדיא דבי' עדים לא מהני לענין לחגגי' וכמובא להלן במהרמב"ח. ועי' צריך לחלק בין ראה"ט לענין סימנים דמירי כשראוהו אלאחר לבין לחגגי' דיבשה.

אוצר

ס"ק ריא אות ה—ו

הפוסקים

לא מלטרפים, כיון דכל חד וחד לא מהני מדאורייתא, אבל ט"ע גרוע עם סימני בגדים מלטרפים, דהא ט"ע אחג"י מהני מדאורייתא כיון דהחשש דשמה נתפח מדרבנן הוא, וגרסא להכריח שגם החסיד מודה דמלטרפין ט"ע גרוע עם סימני כלים, שהרי הריב"ל צ"ח הביא בשם מהר"י מצרונא ראי' דמלטרפין סימנים [להדדי] מהא"ז שפירש מחנ"י דפי' כל בגד מלאו צהפיסא או צלופסמא אם מכירו כשר, דתרחי צעין שידע ט"ע סימנים שזכו בכלי שני וגם שיכיר בגד צט"ע, וש"מ שאלעפי' שכל אחד צפני עלמו אינו מועיל, אבל על ט"ע לירוק מועיל, והנה גם הרמב"ם צ"ג מכלי גירושין פירש מחנ"י דגיטין כה"ג, וא"כ מוכח מדבריו ג"כ שמועיל לירוק סימני בגדים עם ט"ע גרוע, וכרי צהס"ד הנ"ל הוכיח מדברי הרמב"ם שסימנים צינונים לא מלטרפי להדדי, וא"כ יהיו דברי הרמב"ם סותרים אלהדי, אש"כ לדרך לחלק בין לירוק סימנים צינונים לבין לירוק ט"ע גרוע עם סימני כלים, וכו', וכו'.

ובעמרת חכמים סי' ו' כתב דדברי העב"ה"ג ל"ש, דצחצוחה הר"ן סי' ע"א צנעט שנמלא מונח שלם על שפ"י והכירוהו צ"פ עם חוטמו וגם ע"י סי' שהי' צחצחו וסי' אחר מללקת שהי' צחצחו, ועכ"ל לא מלא הר"ן ל' להחיר מחמת שלא העיד העד דחזי' צחצחו כשפלטו הים, ובמ"צ סי' ס"ג הביא דברי הר"ן הנ"ל והעלה דללקת היו סי' צינוני, הכי ללא כעב"ה"ג, ואף שיש לדחות שסובר העב"ה"ג דללקת אף סימן צינוני לא הוי, עכ"פ קשה דהא העב"ה"ג מביא ראי' לדבריו מדברי המ"ב שבודאי לא הי' ערצ לבו להמליץ מעצמו קולא שהוא נגד המצוא צ"ן, וכדי ליישב דברי העב"ה"ג ל"ל שסובר ו'אשחיה דמים גרע יותר מלחג"י דיבשה, ובאמת שגם תירוצ' זה דחוי מלשון הר"ן שצחצוחה הנ"ל.

גם ביצועות יעקב ס"ק כ"ו הסתייע מהר"ן נגד העב"ה"ג ובי' דפשיטא דדברי העב"ה"ג אינם כדאי לדחות דברי הר"ן, גם כי דמהמ"צ סי' מ"ד מוכח ג"כ שחולק על העב"ה"ג, שהרי צדונו שהעידו שציוס ו' נפרדו מהשיירה וציוס אי' מלאוס הרגום צ"ל העגלות והסחורה שלהם כי להחיר משום דודאי לא עברו ג"י ממיחתם, דכין שראו העגלות והכירוהו אף אם נחוש שמכרום או השאילו להאחרים עכ"פ היו אותם האחרים חיים צחור ג"י, וכ"כ צנעט יחזקאל [המוצא לקמן ס"ק רכ"ט אות ל"ז]. צנוות המ"ב, ואם איתא למ"ש העב"ה"ג חיפוק ל"י דאף אם בודאי הי' אחג"י כיון שיש סימן או ט"ע צעגלות ובסחורות רחוק הוא מאד שישאל איש כזה הדומה לצעלה וכמ"ש העב"ה"ג, אי' דהמ"ב חולק ובודאי אין לסמוך על עב"ה"ג נגד המ"ב, וכפי הגרסא שלא ראה דברי המ"ב * ואילו ראה אפשר כי הי' חוזר בו, וכ"מ מהא דצ"ע למפסע מצודא דדגלת שריב"צ לקולא פליג, ולדעת עב"ה"ג קשה דלמלא היו צו סימנים שאינם מוצהקים וצ"ע שיש צעין שמועיל צט"ע דגופו מהני לדעת עב"ה"ג, אי' דליתא לדעתו, וכן יש ראי' מהירושלמי ר"פ האשה צחצח דקאמר ויכה צהם אציה מכה רצה אמר ר' אבה שלקלק הכרת פניהם דתניא אין מעידין אלא על פ"פ וחוטם והוא חתך חוטמיהם, ר"א אומר שהעמיד משמרות ג"י ואין מעידין אלא עד ג"י, ומשמעות הלשון דצ"ע שהעמיד משמרות הועיל כל כך כמו צה שחתך חוטמיהם, ואם איתא דצ"ע מהני סימנים וצ"ע לא מהני אין זה דומה לזה, ומצואר ללחג"י לא מהני סימנים שאינם מוצהקים.

ובתשובותיו צ"ח הביא ג"כ הראי' מצודא דדגלת נגד העב"ה"ג, וגם דהא דקדוקו מהמשה, דהרי דעת המחמירים צספ"ג הוא משום דדייקי ממחנ"י דקתני אין מעידין אלא

צ"ע כי מדברי רבותינו נראה דפשיטא לכו דגם צאוסור דרבנן אין מעידין צאשחיה.

ובישועות יעקב צפירוש הארוך ס"ק כ"ד כתב בפשיטות דאין לחלק צהא דאין מעידין לחג"י בין דאורייתא לדרבנן, דהא צעודא דדגלת דלנסבא רצה לבתר חמשה יומי פריך וא"ל ריב"צ לחומרא פליג אינהו דעבדי כמאן, ובהך צודא נראה בודאי דאיידי שראוהו שנטעב והכירוהו צשעת טביעה, רק דחוששין שמה פלעוהו המים [וא"ל לעמלא וזה אחר הוא] כמו צכל משאל"ם, ולכך צעין שזכירוהו עכשיו צצט"ע, ואם נאמר דיש לחלק בין דאורייתא לדרבנן הוי מלי הש"ס לתרץ בפשיטות דשאני הכא דמשאל"ם אינו רק מדרבנן ולכך הקילו אף שהי' אחר ג"י, אלא ודאי דאין לחלק בין דאורייתא לדרבנן, דכל דחקון רבנן כעין דאורייתא תקון וזהו במקומות ידועים. וכ"כ צנעט פנחס סי' כ'. וע"ע להלן ס"ק רכ"א אות ג', צעין אשחיה דמים צאוסור דרבנן אף מעידין עליו.

ו. וכשהוכר גם ע"י סימן אמצעי או ע"י בגדיו או כליו. צעודא הגרסוני סי' ע"ב צנדון שהוכר ע"י ט"ע לחג"י, וגם הוכרו מלבושיו, כי דאשפ"י שצכל אי' וא' לצד אין להחירה, מ"מ ע"י לירוק יש להחירה, כי חששא רחוקה מאד היא שנחוש שצעלה השאיל צגדיו לאיש אחר ואותו האיש נכרי ונשחיה לורחו עד שנדמה לזרע צעלה, וא"ל הוי כן, הי' קרוב לדבר יסוי ממש, ע"כ לא חיישין להכי, ואשפ"י שאינו מן הנמנע, כי אפשר שיתרמי כן, מ"מ כיון שהוא מלחא דלא שכיחא עובא לא חיישין, דהלא גם סי' מוצהק ציותר אינו מן הנמנע שיתרמי כן, אלא כיון דלא שכיח עובא לא חיישין, הי' דכוותה, וגרסא להסתייע לסברא זו מדיוקא דמחנ"י, דתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אשפ"י שיש לו סימנים צגופו וצכליו וכו', אין מעידין אלא עד ג"י וכו', ויש לדקדק למה לא סידר רבינו הקדוש צהא זו דאשפ"י שיש לו סימנים וכו' אחר הצבא דאין מעידין אלא עד ג"י, דאז הוי קאי אחרתו צבי, ואף אם נאמר דאז הוי קאי אלפניו ולא אלפני פניו, מ"מ הוי מוכח הרישא צצמ"ש מסיפא, דהא ט"ע צגוף שלם ואינו צבול צפניו אפי' ודאי אחג"י עדיף עפי מט"ע צפרלף חסר חוג"י, כי פרלף חסר אין בהכרה הכרה כלל מדאורייתא, וחששא דשמה נתפח אחג"י אינה אלא מדרבנן, אי' דדוקא צרישא כשאין הפ"פ והחוטם שלם אז אין מעידין אפי' אם יש לו סימנים צגופו וצכליו, משום דהכרה לא הוי הכרה כלל, אבל אחג"י כשהפרלף עם החוטם שלם, אם יש גם סימנים צגופו או צכליו מלטרפין, כי שמה חפה אינו אלא חששא, ואף שיש ליישב דקדוק הנ"ל צעין אחר, מ"מ זה הנכון שיש ללרץ סימני כלים עם ט"ע אחג"י, וכ"כ צמשאח צנימין סי' מ"ד בפשיטות דט"ע גרוע כגון ט"ע דעכו"ם מסל"ת אליצא דהפוסקים דלא מהני, מלטרפין עם סימני כלים ולא חיישין לשאלה, [כמוצא צאזה"פ סעי' כ"ד סק"ר אות י"ב], וגרסא דאליצא דהפוסקים הנ"ל ט"ע של עכו"ם מסל"ת גרע מט"ע של ישראל המעיד אחג"י, כי שמה אחתה חששא הוא, וצט"ע של עכו"ם מסל"ת אין כאן עדות מן החורה כלל, וכיון דצט"ע של עכו"ם שהוא גרוע מלרץ המ"ב עם סימני כלים, כ"ש שיש לנו ללרץ ט"ע של אחג"י עם סימני כלים ולא נחוש לשאלה, ואף שצחצח"ד צפסקים וכתבים סי' רכ"ד דקדק מהרמב"ם דלא מלטרפין כמה סימנים צינוניים שיכיו ס"מ, הואיל וכל חד וחד לא מהני צפני עלמו, וא"כ י"ל ג"כ שאין ללרץ ט"ע גרוע עם סימני כלים כיון דכל חד וחד לא מהני צפני עלמו, מ"מ הא הרא"ש כי צחצוחתיו שסימנים צינוניים מלטרפים, וכיון שהוא צחצח וראה דברי צחצח"ד, יש לנו לומר דהלכה בצחצחי, ועוד נראה דיש לחלק דדוקא סימנים צינוניים

אוצר

סיק ריא אות ד

הפוסקים

[כמוצא בסעי' כ"ח ס"ק רל"ז אות ג'], וזיאר דכריהם משום דגבי מים משתנה לורת הפנים לאחר כשנשחח קלח כמו ביצשה לאחג"י, נסתפק אם ביצשה לאחג"י מעידין עליו כע"ע דפרלף עס סימנים שאינם מוצהקים, כי הוכי דהתם גבי מים מהני כע"ע עס סימנים שאינם מוצהקים, וכי ג"כ דמסתברא ודאי דלא מהני, דסתמא כהני הפוסקים דאין מעידין אלא חוג"י, ומשמע דבכל גוונא אין מעידין, אם לא שיהיו סימנים מוצהקים, ולי' דגרע עפי לאחר ג' גבי יצשה מגזי מים.

ובתשרי רע"א סי' ק"ז אחר שהאריך לדון אם סימן אמלעי מהני באיסור דרבנן [כמוצא באוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ח אות ח'], הביא רא"י מתשובת הרא"ש [שהוצא צטור אה"ע סוסי קי"ח] בדיון יחודי שנהרג בדרך ולבסוף ע"ז ימים הכירו ראשו שהי' עדין שלם בס"מ, שכי' דאינו עדות להחיר אשתו דתנן אין מעידין אלא עד ג"י, וראי מוצהקים היינו ע"כ אמלעיים, וראי הרא"ש ס"ל דבספג"י מעידין, ובפשטא הטעם הוא כמ"ש הרמב"ם וכו"י דהא דאין מעידין אחג"י הוי מדרבנן [ולכן בספיקא אזלינן לקולא], הרי מוכח דאפי' בחששא דרבנן לא מהני ס"א, ומסיים דפלא על עבדיה בגיל וכו"ו דלהלן דדנו דמעידין אחג"י ע"י ס"א, דהרי בחשאי הרא"ש בגיל מצוה להיפך.

ובנוב"ק סי' ל"א קרוצ לבסוף התשובה אם כי שחזק את דקדוק העצוב"ג מהמשנה וכי דמה שר"ה העצוב"ג לדחות דקדוק זה משום דאי הוי חני אעפ"י שיש סימנים וכו' לבסוף הוי אמינא דקאי רק אלפניו ואין מעידין אלא עד ג"י ולא אלפני פניו ואין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אין זה דחיה, דאכתי קשה ליתני הכי אין מעידין אלא עד ג"י אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו, דאז ודאי הוי קאי אצבא דפ"פ עם החוטם שהוא סמוך לו לפניו וכו' יכול להחפיש גם ארישא אצבא דאין מעידין אלא עד ג"י, וע"ש שיישב עפ"י גם מה שהשיג בכ"י בג"ל על עצוב"ג דאי הוי חני צבא דאין מעידין אלא עד ג"י קודם צבא דאעפ"י שיש סימנים הוי אמינא דקדוק אחג"י אין מעידין על סימנים אבל חוג"י אעפ"י שאין לו אלא פ"פ בלי חוטם מעידין, אלא ש"מ סיים להקל למעשה בודאי אחג"י יש לפקפק, דהרי הרשב"א מחמיר בספג"י כמוצא בסעי' כ"ז, וטעמו של הרשב"א מצוה בחידושו מדרבנן אין מעידין אלא עד ג"י משמע דאין שיהי' בצירור חוג"י הא בספג"י אין מעידין, א"כ לפי"ז די לנו להוכיח ממחני דבספג"י יש להקל ע"ז לירוק סימנים, ומשום הכי חיחרה המשנה צבא וז' דאין מעידין אלא חוג"י משום דמחמירים אף בספג"י ואז מהני סימנים, אבל בודאי אחג"י אין הוכחה להקל. וכ"כ שם בסוסי ל"ג. ובמכדו"ת סי' מ"ז אחר שהביא מש"כ במכדו"ק סי' ל"א ול"ג בג"ל, הוסיף דמ"מ אף שאין לנו רא"י להיתר גם לאיסור אין רא"י ולדעת ר"ת דמיקל בסג"י [ומיירי המשנה רק בודאי ג"י], א"כ שפיר מוכח מהמשנה דמהני לירוק סימנים לע"ע אפי' בודאי ג"י, וסיים, דאם לא הי' כנ"ל רק קולא זו הייתי עוד מתיישב בדבר, אמנם כנ"ל יש לזרף עוד קולות אחרות. ובחמדת שלמה סי' מ"ג אות ל"ד אחר שהביא מהנו"ב מכדו"ק בג"ל שלמעשה חשש להחמיר, כי דעכ"פ יש לעשות מזה סניף לשאר נדדי היתור.

ובעונג יו"ט סי' ק"ל חילק בין לירוק סימן אמלעי שבגוף או בכליו דלא מהני ולבין לירוק הכרת כליו ע"י עכ"ע או ס"מ דמהני, דמתחילה דהא דקדוק העצוב"ג מהמשנה, וכי עוד דמאי דספיקא לי' לעצוב"ג שלבסוברים דין ג"י הוא רק מדרבנן מהני ט"ע בצירוק סימנים, מצבורות דף מ"ז מצוה להיפך, דפרין שם אבא דתנן ולא פדחתו הרי הוא כילוד מהא דתנן אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו, ומשני שאני

אלא עד ג"י ולא קתני אין מעידין אחג"י דמשמע דאין מעידין אלא כשצורה שהוא חוג"י, א"כ לכך לא קתני צבא דאעפ"י שיש סימנים וכו' לבסוף, משום דבספג"י הסימנים מעידים שהוא חוג"י, אבל בודאי אחג"י כיון דודאי נשתנה לורתו לא מהני סימנים.

ובבבב"ת יחזקאל סי' נ"ב דס"ע ד' דהא ג"כ דיוק העצוב"ג מהמשנה וכי דאין משם רא"י כלל, שהרי סימנים בגופו דנקט במחני היינו סימנים ציוריים שאינם מוצהקים כעין שומא ולקח וכדומה, ואולי סימנים כאלה נתפחים ומשתנים אחג"י, וא"כ אילו הי' התנה שונה הכ דאעפ"י שיש סימנים בגופו אחר צבא השני הייתי אומר דהטעם הוא משום דאחג"י נתפחים הסימנים ומשתנים ולכן אין סומכים עליהם, לכן קמ"ל דאף בתוך ג"י דאין חשש תפיחה אם אין לו פ"פ וחוטם אין מעידין * וכו', וכי עוד דלכאורה יש להביא רא"י לעצוב"ג מ"מ"ש החוטם ביצמות דף קט"ז א' ד"ה למאי נחוש, דאזני לנפילה דרבים חש אבל לנפילה דיחיד שגפ"ל מיוצ"ש אחד ומלאו יוצ"ש אחר לא היישינן, ולפי"ז שפיר קאמר גם העצוב"ג דל"ה שא"ס שהוא פניו דומה לנפילה ושלל הכלים מצעלה, אמנם אחר העיון זה אינו, ורא"י דהא צבא דהוא מרא דשמעתתא דקאמר דבכליו היישינן לשאלה איכא סובר דאף לנפילה דרבים לא היישינן כדאיתא בפי' גט פשוט דף קט"ז, והחוטם כהני רק אליבא דאזני לנפילה דרבים היישינן ולנפילה דיחיד לא היישינן אבל לרצא דלא חש לנפילה ואעפ"כ חש לשאלה אפשר דאף לשאלה דיחיד היישינן **.

ובגבעת פנחס סי' כ' כתב דלא נהירא לזרף סימן שאינו מוצהק להכרת הכורה אחג"י, דודאי סיפא דמתני [דאין מעידין אלא עד ג"י] ארישא קאי דאין מעידין אעפ"י שיש סימנים וכו', וראי מפורשת מ"מ"ש ביצמות דף קט"ז ב' וחזינהו לאחרת וקאמרי סימנים, ופי' החוטם שם דהיינו סימן שאינו מוצהק, הרי דבעינן לאלתר דאליה חימר דתתפוחי תתפח, וזהו דין א' אחג"י דיצשה כדמשמע בש"ע ושא"ר פוסקים, ועוד רא"י דהא כי' ב"ש בסקפ"ז דלדעת הרא"ש ל"ל דהנהו עוצל דכרמי ודגלת מיירי שהי' זו סימן שאינו מוצהק, דאליה נימא דמים כמלתחא ואמרי בדדמי, ואפ"ה מקשה שם הש"ס דהוי לאחג"י ואין מעידין, וע"כ משום דפשיטא להש"ס דסיפא דמתני ארישא קאי כנ"ל.

וברח"ש דל"ז א', אחר שהביא דעת הפוסקים דנשתחבה לורת הפנים לא מהני גבי מים כע"ע לחוד אלא עם סימנים,

(*) ובחמדת שלמה סי' מ"ג אות ל"ד הקשה על העצוב"ג מהמשנה דהרי להאוקימתא [ביבמות דף ק"כ] דסימנים דאורייתא ופתני בארוך וגוף וכליו בחיוריי וסומקיי, א"כ זה לא הוי סימן כלל ופשוט דלא מהני אחג"י, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה לא חני אעפ"י שיש סימנים וכו' אחר הבבא דאין מעידין אלא עד ג"י, וצ"ח להכני', ועוד הקשה על דקדוק העצוב"ג דכיון דנקט אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם דס"ל להתנא דב"ל לא הוי הכרה וכדיליף אב"י מקרא דהכרת פניהם ענתה בם, א"כ ע"כ דזה המעיד שמכירו בלא חוטם הוי רק כמעיד על סימן, עד"מ שמעיד שפניו הי' ארוך או עגול וכדומה, דהרי ס"ע ל"ש כלל בלא חוטם, א"כ בזה שייך למיתני אעפ"י שיש סימנים וכו' כיון דאיידינן מסימנים, משא"כ אחג"י שמעיד על הכרה גמורה על פ"פ עם החוטם רק דאנן היישינן שמא אחר הוא שנשתנה צורתו לזה, ובוה הרי לא איירינן מסימנים כלל, א"כ ל"ש למיתני אעפ"י שיש סימנים, וכי' ר"ת בספר הישר דהכרה דפ"ס בלא חוטם לא הוי רק כמו סימן, אלא ש"מ כ' דיש לצרפו לסניף וכמוכא ממנו להלן.

(**) ע"י באוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ז אות צ"א שמוכא שם מחלוקת הפוסקים אי היישינן לשאלה דיחיד, ובנוב"ב שם הקשה ג"כ קושיא הכני' והרבה פוסקים שם מתרצים אותה.

ס"ק ר"א אות ו

ובבאר משה [דנישצסקי] סי' א' אות ט' דן כזה מדעת עצמו, וכתב לזירוף סי' א' לעצ"ע דאחג"י מועיל להוליד מאיסור חורה, דהא הכחש דאחג"י אי הוי מדאורייתא או מדרבנן תלוי במחלוקת וא"כ בהעלפות סימן אמנעי יש לדון דהוי ספק ספיקא לגבי דאורייתא, ספק אם הכרה לאחג"י מועיל מה"ת, וספק דשמא סימנים מדאורייתא, וסי"ם כזה מועיל מדינא שיכ"י מותר לגמרי, וכמ"ש הש"ך ציו"ד סי' ס"ו דכל שלגבי דאורייתא הוה סי"ם ולגבי דרבנן הוה ספק אחד, דשרי, ואף שיש חזקת איסור דא"א, מ"מ סי"ם מספיקי דדינא מועיל גם במקום חזקה, וכמ"ש הפמ"ג ציו"ד סי' י"ח צ"ע ד בסוף סימן הניל צ"ס הכנה"ג וצ"ס הג"ה אלפסי, אלא שמשווצה הרא"ש [הג"ל] מוכח שגם בסימנים מוצהקים קצת דהיינו סימנים אמנעיים טובים לא סמכין להחיר בהכרה

אוצר

סיק ריא אות ו

הפוסקים

שהוכר לאחג"י וגם הוכרו החפלים שנמלאו אלל, הביא מש"כ הנוצ"י
 בשם עבד"ה הג"ל דאפי' אם הי' בודאי אחג"י מ"מ צ"לירוף ס"א
 או צ"לירוף הצגדים אפשר להחזיר, וכי' דנראה יסוד סיוע לזה מדברי
 הרמב"ם פ"ג דגירושין ה"ע שבי' המביא גט ואצד ממנו ומלאו וכו'
 או שמלאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביע' צארכו ורחבו של גט
 שהי' כרוך ה"ה בחזקתו ותאגרת בו*, ונראה צוונתו צמה שהצריך
 הכרת הכלי וגם טביע' של הגט וכפי שהוצא שיטתו צאכ"ע ס"י
 קל"ב וצ"ש ס"ק ע"י שם, דיש להוכיח מזה דשיטת הרמב"ם
 דחיישין לשאלה וכמ"ש הב"י כן בשיטת הרמב"ם, וס"ל דעל טביע'
 דגט לחודי' ח"ן לסמוך משום דגט הוי' לא שצעתו העין וכמ"ש
 התוס' צ"מ דף כ"ד א' ד"ה ומודה, וכיון דהוי' טביע' גרוע ע"כ
 לא סמכין על טביע' דגט לחודי' רק צ"לירוף הכרת הכלי שהניחו בו,
 ואף דעל הכרת הכלי לחודי' לא סמכין דחיישין לשאלה, מ"מ
 צ"לירוף שניהם מהני, ולפי"ז ה"ה צ"לירוף ח"ף דהוי' טביע' גרוע צ"לירוף
 המה מ"מ ע"י צ"לירוף הכרת החפלים שנמלאו אלל י"ש לסמוך
 ע"י להיתרה.

ובמשבירי י"ח ס"י כ"י דפ"ג א' כ"י ג"כ דע"ע אחג"י צ"לירוף ס"א
 מהני, דהרי הא דאין מעידין אחג"י הטעם הוא משום
 דחיישין שמה נשתנה פניו וע"י נעשה קלסתר פניו דומה לבעלה,
 ובודאי אם לא הי' קודם השינוי שום דמיון ציניהם ח"ן סבירא כלל
 לומר שאחר השינוי ישארו פניהם לגמרי עד שגם אחר טביע' גמור
 שמדקדק ומחזקון היטב יסבור שזכו בעלה, וע"כ ל"ל דגם קודם
 השינוי הי' קלת דמיון ציניהם, אלא שקודם ג"י שצדין לא נשתנה
 אפשר להכיר ע"י טביע' גמור וטוב שזכו אחר, אבל אחג"י ששתנה
 גם ע"י טביע' והסתוות היטב נדמה לו שזכו בעלה, וכיון שצ"לירוף
 ח"ו לומר שיש דמיון והסתוות ציניהם, ח"כ צ"לירוף ס"י חמלעי
 שוב לא חיישין שישתווה צקלסתר פניו עם אחר שיש לו ג"כ ס"י
 קזה דדבר הזה לא שכיח כלל, וכע"י כ' שם לפרש דברי התוס'
 ציבמות דף קט"ו צ' ד"ה וקאמרי שכתבו בשם ר"י דסימן שאינו
 מוצהק מהני עם טביע' גרוע כדחתם דאמרי צדדמי. ועי' צאמרי דוד
 [פערער] ס"י י"ט דף כ' עור ג'.

ובבית שלמה [מסקאלה] ס"י ל"ז אחר שהצריך לצאר דקו"ל
 דלשאלה דרבים חיישין ולשאלה דיתיד לא חיישין, הביא
 צדף י' עור צ' דברי עבד"ה הג"ל דע"ע אחג"י צ"לירוף סימני
 כלים מהני, משום דהו' מלתא דלא שכיח שישאל כלים לאיש
 שידמה לורתו אחג"י לורתו, וכי' דאף שצנכסת יחזקאל דחה דברי
 העבד"ה, היינו משום שסבירא זו דשאלה דיתיד יאכל דחוי' מלפניו,
 אבל לדבריו דסבירא זו חזרת ונראית, שפיר ו"ל כדעת עבד"ה.

ובתורת יקותיאל סוס"י ו' כתב דאף דראיית העבד"ה מסיודר
 לשון המשנה אינה מוכרחת וכמ"ש הוא בעצמו, מ"מ יש
 לצד להחזיר כהעבד"ה ולא מטעמי, אלא דכיון דהא דאין מעידין
 לאחג"י הוא מדרבנן, כמ"ש הריטב"א והג"י, והא דלא סמכין
 על סימן חמלעי הוא מחמת ספק [אם סימנים דאורייתא או דרבנן],
 הוי' ספק צדדבנן ולקולא, ומטעם זה יש לצד להחזיר גם בעצ"ע
 אחג"י צ"לירוף סימני כלים, דהא דלא מהני ס"י"מ או טביע' בכלים
 הוא משום דחיישין לשאלה, והא דחיישין לשאלה תלוי צ'י
 התירושים צגמי יצמות דק"כ, וכיון דהא דאין מעידין אחג"י הוא
 מדרבנן ח"כ הוי' ג"כ ספיקא צדדבנן ולקולא, ומה גם דעת הר"ן
 והג"י דלמסקנת הגמ' ל"ח לשאלה, ואעפ"י שהצ"י כ' עליהם דצברים
 אלן לאו דסמכא נינהו, עכ"פ יש לנרף להיתרים אחרים, וע"ש
 שכתב ליישב דלא תיקשו מחשוי' הר"ש הג"ל, ובסוף דבריו כתב

דלפמש"כ צחשוי' אחרת [והוא צס"י ג'] דהר"ש לא ס"ל דאחג"י
 הוא רק מדרבנן ומה שפסק דסג"י להקל הוא מטעם אחר,
 ח"כ ח"ן ראי' מדברי הר"ש, דהוא אזיל לטעמי' דהא דאין מעידין
 לאחג"י הוא מדאורייתא, אבל להסבירים דחששא דאחג"י היא רק
 מדרבנן שפיר יש להקל צ"לירוף סימן חמלעי או הכרת הצגדים
 כג"ל. וכ"כ צסוס"י ג' דיש להקל בהכרה לאחג"י צ"לירוף ס"י ציטוי
 משום דהוי' ספק דרבנן.

ובאגודת אוזב ס"י ט"ז אות ל"ט כ' דד"ן זה של הכרה בעצ"ע
 צ"לירוף ס"י ציטויים שני צמחלות בין הרשונים, דמדברי
 התוס' צדף קט"ו צ' ד"ה וקאמרי, דמוקמי' שם הסוגיא בסימנים
 מוצהקים, מוכח דסימנים ציטויים לא מהני צ"לירוף טביע', דצשלמה
 הא דצעיין שם דחזינהו לאלתר, ו"ל משום שס"ל דצאשחוי' בסימנים
 משתנים לגמרי או שמשתנים קלת צעיין שיש מקום לטעות למי
 שאומר צדדמי, אבל במקום שאין שייך צדדמי או בסימנים שאין
 יכולין להשתנות כגון יתרת וכדומה אפשר דלא צעיין לאלתר, אולם
 צמה שהצריכו סימנים מוצהקים אפי' צדחו לאלתר שאין שם
 חשש השתנות אלא חשש צדדמי, נראה דכ"ש הוא צאשחוי' אפי'
 במקום דלכא חשש צדדמי דלא סגי בסימנים ציטויים, דהא חששא
 דאשחוי' חמיר טפי מחששא צדדמי, דהא צשני עדים לא חיישין
 לצדדמי וצאשחוי' אפי' מאה עדים לא מהני [כמ"ש להלן ס"ק
 רכ"א אות י'], וכן לתירוצ' הא"ג שכתבו שם התוס' בשם ר"י, דהן
 הן דברי המדברי שמפרש הו"ו של וקאמרי סימנים שהוא וי"ו
 המתלקת במקום "ואו", דהיינו או צטיע' לחוד או בסימנים לחוד,
 ומוצא שם במדברי צדדלח חזו לאלתר צעיין סימנים מוצהקים
 ולא מהני צ"לירוף סימן ציטוי' לטביע' גרוע, הרי דהתוס' לית להו
 האי דיוקא שדקדקו העבד"ה והנו"צ הג"ל, אולם מלשון הטור יש
 סיוע לדעתם, שהרי כ' אבל אם ח"ן גופו שלם לא סמכין אטעי'
 לחוד צלי סימנים, ומדכתב בסימנים סתם משמע דמייירי
 צציטויים שהם סתם סימנים צלשון הש"ס ופוסקים, ודרישה
 והריצ"ל צריש ח"א פירשו דקאי ח"כיו דאשחוי', הרי דס"ל
 דצדאיכא בסימנים ציטויים מהני צ"לירוף טביע' אפי' צאשחוי',
 וגם מהלשון שבי' הטור דלא סמכין אטעי' לחוד צלי סימנים,
 משמע דמייירי בסימנים ציטויים, ור"ל דלא סמכין אטעי'
 לחוד צלי סימנים אלא תרתי צעיין טביע' עם סימנים,
 ואי בסימנים מוצהקים למח לי טביע' כלל, והר"ל למימר דלא
 סמכין אטעי' אלא בסימנים, ח"ו דהטור מייירי בסימנים ציטויים
 צ"לירוף טביע' דאשחוי', וכדעת הרבנים הג"ל, אלא שצ"ע לכאורה
 מלשון הר"ש צחשוי' כלל י"א שהביא הטור גופי' צס"י ק"ח
 [וכמו שהקשה צחשוי' רע"א הג"ל], דמדכוורך להביא מהא דאין
 מעידין לאחר ג"י ע"כ מייירי שהכירו בעצ"ע, ומ"ש שהכירו ראשו
 של אחד מהם בסימנים מוצהקים וכו', ר"ל שצ"י סימנים ציטויים
 (שנקראו לפעמים מוצהקים צלשון הש"ס ופוסקים) הכירו בעצ"ע,
 וכן פירש הב"י צחשוי' וצפרישה צס"י י"ז ובס"י ק"ח, הרי להדיא
 דס"ל להר"ש דאחר ג"י לא מהני טביע' אפי' צ"לירוף סימנים
 ציטויים, והנראה ליישב, דע"כ לא אמרין דמהני סימן ציטוי' צ"לירוף
 טביע' דאחר ג"י, אלא צשאין שום שינוי צפרלץ פנים וניכר להדיא,
 דצב"ה כ' הג"י בשם הריטב"א דחששא דשמה נתפח ואינו ניכר
 ח"ו אלא מדרבנן, ומש"ה סמכין על צ"לירוף סימן ציטוי' צדדבנן,
 משא"כ צדדון הר"ש שלא יכלו להכירו צטיע' לחוד כי אם צאמלעות
 הסימנים הוא שהכירוהו בעצ"ע, מוכח דמייירי שצבר נשתנה צמקת,
 שהרי צבר עצרו ט"ז יום מעט שנהרגו, וגם שלטו צהם החיות
 רעות, וכיון שכן איכא חששא דאורייתא כיון דודאי נשתנה, ומש"ה
 לא מהני צ"לירוף סימן חמלעי, משא"כ צשאין רואין שום שינוי מהני
 שפיר צ"לירוף סימנים, וע"ש שמסיק דצ"לירוף שבי' גופו ולורתו שלימים,

(*) עיקר ראי' זו הביא העבד"ה בעצמו, וכנראה שהעין יצאה לא
 ראה דברי העבד"ה, במקורם, רק מה שהביא הנוצ"י בשמו.

אוצר

סי"ק ר"א אורח

הפוסקים

שם מעידין עליו אפי' לזמן מרובה, וכ"כ העור בכתוב שם
אם ה' ביצעה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפי' לאחמ"י
ע"י נ"ע של גופו וזורתו, וא"כ בידון דין שה' אדם ידוע למעידים
שה' ניכר להם בחייו והכירוהו בע"ע גמור שה' כולו שלם בלתי
שום חבול בפניו ובלתי שום חסרון בלבושיו אפי' אם ה' ידוע
לנו שבכר הועלה מן המים קודם שחלף אותו יום או יומים מעידין
עליו וכו'.

וברח"ש דף מ"ג עור א' כ' מחילה בכוונת המכריס' דלכאורה
נראה דמ"ש דללא בחדש ידוע וניכר למעידיו פירושו
שהמעידין שראוהו הכירוהו כבר בחייו דלא מעידין לאחר ג' אלא
שהמעידין לא הכירוהו בחייו רק שראו אדם מה ונתנו סימני
פרטיו ופדחתו וחוטמו כגון פרטיו עגול או ארוך וקצר, וכן חוטמו
ופדחתו, והשומעין דבריהם שהיו מכירין אותו בחייו אמרו שזה
ודאי ראובן שה' לו פרטיו ופדחתו וחוטם זה שהעידו המעידים,
ושב' כ' דפירוש זה ודאי לא אפשר, דכיון שהמעידין לא הכירוהו
בחייו רק שנתנו סימני פרטיו וחוטמו ה' ודאי סימנים אלו הוו
כמו ארוך וגוף דלמירין בגמרא דלא הוו סימנים כלל, אמנם יראה
הכוונה דלאו בחדש ידוע וניכר למעידיו כלומר שגופו ופרטיו קיים
דכתיב ה' גוונא ודאי ניכר למעידיו בלי שום עיון ודקדוק ואז
אף לאחר ג' מעידין, אבל מחנ"י בשאין גופו שלם או שאין כל
הפרטיו שלם אלא שנשאר בלתיים ופדחתו וחוטם ואין ידוע להם
רק בדקדוק ועיון ע"י ע"ע של פרטיו וחוטם ופדחתו, וזהו אין
מעידין אלא תוך ג', וחשבתי לומר כוונה אחרת דלאו בחדש ידוע
וניכר פירושו שבעודו בחיים חיותו היה ידוע וניכר כלומר חזירו
הרגיל עמו דלא יכולים להכירו במותו אף לאחר ג', אלא מיירי שאין
ידוע להם בחיים חיותו ע"י שהיו רגילין עמו אלא שהיה ידוע
להם ע"י פרטיו וחוטמו כשהיו רואין אותו, וכה' נראה קצת זה
הפירוש כפי הנוסחה שהביא הרא"מ בתשובה סי' ל"ז שז' דלאו
אדם ידוע חי וניכר וכו' ע"ש, אמנם מה שכתבתי תחילה
נראה יותר.

ובמראות הצובאות סי"ק קו"א הביא מה שפירש הרמ"ש בדברי
המכריס' דהחילוק הוא בין גופו שלם לשאין גופו שלם,
וכי' למלשון הרא"מ שכתב הרא"מ לא משמע כן, שהרי כ' שה'
ניכר בחייו למעידיו וכו', ומשמע דר"ל בחזירו הרגיל עמו שה'
מכירו בעודו בחיים שזה מעיד עליו אפי' אחר כמה ימים, ומחנ"י
איירי במי שלא ה' רגיל עמו ואינו מכירו כי אם אחר העיון בע"ע
היטב מפאת תמונת הפ"פ שראה אותו לפעמים, וכמו שפירש
הרמ"ש ה"ל צפירות השלישי, ולכאורה נראה ששני הפירושים
איתנייבין, דמ"ש בחש"י מכריס' דלאו בחדש ידוע וניכר ר"ל דלא
מיירי בשגופו וזורתו שלימים אלא בפרטיו פנים עם החוטם לבד
ואין גופו שלם, שאז לר"ך עיון ודקדוק בהכרתו, וכמו שפירש
הרמ"ש וכמו שכתבו החת"ם ושאר פוסקים בשם ר"ת, והא"ז
בשם ר"ת מקיל עוד וכי' דמחנ"י דאיירי בפ"פ עם החוטם לבד מ"מ
לא איירי בחדש הרגיל עמו תמיד שה' ניכר למעידיו בחייו, שזה
מעידין לעולם אפי' בשאין שם אלא הפרטיו לבד, דכיון שה' רגיל
עמו אפילו בע"ע דפרטיו לבד יכול להכירו להדיא בלי שום
עיון, אלא איירי בחדש שלם ה' רגיל עמו וגם בשאין שם אלא
הפרטיו לבד כפשטא דמחנ"י שאין יכולין להכירו כי אם אחר
העיון ודקדוק. בהמור בתמונת הפרטיו, וזהו הוא דאין מעידין
לאחר ג"י, אבל בחזירו שה' רגיל עמו או שכל הגוף שלם שא"ל
עיון בהכרתו לעולם מעידים אפי' אחר ג"י, וזהו שהביא ר"ת
ראי' לדברי מדברי רב יהודה גאון שז' דאם ראשו וגופו שלם
מעידין עליו אפי' לזמן מרובה משום דלא ניכר היטב בע"ע בלי
עיון, א"כ ה"כ למי שה' רגיל עמו תמיד אף באין גופו שלם
נמי

א"כ כבר הסכמתי להלכה בהוצרי במה"ל סעי' כ"ה אות ק"א
דבגופו שלם שדעת כמה פוסקים דמכני ע"ע אף לאחר ג"י [במובא
בסעי' כ"ה] יש ללרף סי' בינוני לע"ע אחר"י לנ"ע.

ועי' בעמק שאלה סוסי' כ"ד וסוסי' נ"א, ובאמרי אש סי' כ"ט
שזירפו היתר העצוב"ג לנדונם, וע"ע בגודע בשערים סי'
ל"ד שהביא דעת העצוב"ג ה"ל, והאריך ליישב דבריו במה
שהשיגוהו בחש"י רמ"ל ובחמדת שלמה המובא לעיל מתחת לקו.

ז. ובשנמצאו רק סימנים גרועים בצירוף שב"ע לאחר"י. כי
בעצודת השם סוסי' י"ג דל"ה עור ג' ד', דלמאי דמוקי

ביצמות אחד לישנא למחנ"י דלעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו היינו
בסימנים גרועים דהיינו ארוך וגוף או חזירי וסומקין, יש לדקדק לפי
דברי העצוב"ג והכו"ז ה"ל דאפי' לאחר"י מהני סימנים אלו הגם
שהם סימנים גרועים, ואף שמדברי העצוב"ג והכו"ז ה"ל נראה שלא
התירו ע"י לירוף סימנים כ"ה דוקא בסימנים אמלעיים, אבל בסי'
דחזירי וסומקין שהם סימנים גרועים לא שמענו מדבריהם, מ"מ
היינו דוקא לישנא דס"ל ביצמות שם דסימנים דרבנן ולא איירי
מחנ"י בחזירי וסומקין אלא בסימנים אמלעיים, ואז מכה הרא"י
ובדקדוק של עצה"ג ה"ל אינו יולא הדין אלא דוקא בסי' אמלעיים
כמו דמיירי במחנ"י, אבל לישנא דס"ל דסימנים דאוריתא והולך
לאוקמי מחנ"י בסימנים גרועים, גם סימנים גרועים מהני מכה
הדקדוק ה"ל, וע"ש שזיין לעיון בעור וכו' אה"ע סי' י"ז ובמאירי
ביצמות דף ק"כ ובעוד פוסקים שהביאו מחלוקת הפוסקים אם
סימנים מדאוריתא או מדרבנן, ומסיק בדף ל"ט סוף עור א' דהגם
דסברא זו דסימנים דאוריתא היא נגד רוב הפוסקים דס"ל
דסימנים מדרבנן, ובכ"ה א"ת לן למיזל אפי' באיסור דרבנן בחר
דוכ"פ המחמירים, וכמ"ש הרשד"ם בחי"ד סי' ל' מדקדוק תשובת
הרשב"א סי' רמ"ג וכו', מ"מ ודאי מהני ומעלי סברא זו להיות
סניף גדול להחיר. ועי' באגודת אזור סי' ע"ז אות ל"ז שז' ג"כ
דלכאסבירים דסימנים דאוריתא יש ללרף לע"ע אחר"י סימנים
גרועים כגון ארוך וגוף (דפירש המהר"א בפסקיו סי' קס"א
דמופלג באריכות או להיפך דל"כ לא הוי סימן כלל), לפי דקדוק
העצוב"ג ה"ל. וכ"כ בנזכ"ת סי' מ"ז.

אולם ע"י לעיל בדברי החמד"ש בהערה שמתחת לקו שמוצא
דבריו דדיוק העצוב"ג לא שייך כלל להך לישנא דמוקי מחנ"י
בסימנים גרועים, וכ"ש דדין זה אינו להסבירים כהעצוב"ג ולא
מטעמי רק מטעמים אחרים כמו לירוף סימנים וכדומה, וכמבואר
בדברי העונג יו"ע והתורת יקויתאל דלעיל.

ח. ואם יש להקל לאחר"י בשומעיד על ההכרה ה' מכירו
היטב ורגיל עמו בחייו. [דין זה בני על יסוד תשובת
מיימוני בשם ר"ת, אף תלוי צפירות כוונת דבריו, וגם תלוי אם
הראשונים החולקים על דין דר"ת בגופו שלם שבע"י כ"ה יחלוקו
גם על דין זה של ר"ת המובא בתשובת מיימוני, ויבואר אי"ה לפנינו].

במהר"ם שכתב בתמונת מיימוני דשייכו להלכות אישות סי' ע' הביא
מחנ"י שז' בתשובה דוכ"ל, ה"ל אין מעידין אלא עד
ג"י לאו אדם ידוע וניכר למעידיו דאפי' עד ד' ימים מהני כיון
שיודעים שזה, אלא ע"כ דאין ידוע אלא ע"י סימני פרטיו ופדחתו
וחוטמו וכו' וכ"כ בה"ג וכו' עכ"ל ר"ת, וסיים מהר"ם אלמא
אם המעיד עליו ה' מכירו מחיים ומעיד עליו לאחר מותו שהכירו
בע"ע מהימן אף לאחר מותו כמה ימים.

ובתשובת הרא"מ סי' ל"ט הביא דברי ר"ת אלו מאו"ז וקצת
בנוסחה אחרת, וז"ל: דהא דקתני אין מעידין לאחר"י

לא קאי אלא ידוע שה' ניכר בחייו למעידיו, דהבוא אפי' לאחר
מאה ימים נמי מהני כיון שיודעים שזה אותו הידוע להם, והביא
[ר"ת] ראי' מרב יהודה גאון שז' דבע"ע גמור שישנו ראשו וזרבו

אוצר

ס"ק ריא אות ה

הפוסקים

החוס' מלכרי הערפות סימני הגוף לעצ"ע והמכריס' לא הלכרי הערפות סימני הגוף עם ט"ע, וכנראה שיש חילוק בין ט"ע שני המכריס' שהוא בחדש הניכר וידוע להם בחייו דבזה מעידים עליו אף בלא הערפות סימני הגוף משום שהוא ט"ע מעליא, ומ"ש החוס' דנענין הערפות סימני הגוף עם ט"ע היינו היכא דלא הוי ט"ע גמור, מ"מ כ' שם בדף י"א עור ג' להתיר בנדון מטעם ס"ס, ספק אם ראוהו בתוך ג"י ואח"כ דראוהו אח"כ ספק אם הכירו בט"ע מעליא [דהיינו שהי' מכירו מחיים], דמעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים, וכו'.

ובכרם שלמה ס"י ו' הביא בשם הרא"מ הג"ל דמכירו מחיים מהני אף לאחכמ"י, וכ' דאף שקצת מן האחרונים הבאים אחריו לא הודו לו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ויש לפרש לס"ס. וכ"כ לנרף סברה זו לס"ס בפני אהרן ס"י א' דף ס"ד עור ג', ובסו"ס ז', ובזני אברהם ס"י ח', ובבאר המים סו"ס י"ח, ובאדרת אליהו ס"י ז' דמ"ח עור ז' וג'.

ובתשובת הרא"ה י' אלרוביט שצאציר יעקב ס"י א' דף כ"ד עור ג' בנדון ספג"י כתב ג"כ סניף להקל עפ"י המכריס' והרא"מ, ומכריס' שלטון הג"ל כ' שלא מלא בחילוק זה שיתלוקו הרשצ"א וסיעתי, ואף דהרשד"ס צבי י"ד ראה להקל בנדון דוד"י ע"פ תשו' מהר"ם הג"ל וכ' דאינו סומך ע"ז לצד מאחר שהרשצ"א וסיעתי חולקים ע"ז, וכן נראה מהמכריס' ח"א ס"י קל"ע שתחם על הרא"מ הג"ל דמה ראה לסמוך ע"ז מאחר שהרשצ"א וסיעתי לא הודו לר"ת בזה, אמנם בלמח קשה על הרשד"ס ומכריס' הג"ל שהרי לא מלינו שגם בחילוק זה חלקו על ר"ת, אם לא שנאמר דהם הבינו דברי המכריס' כפי מ"ש הרח"ש באחד מג' הפירושים בדברי המכריס' שיותר נראה לו שמי"ש המכריס' דמתני' לאו באדם ידוע וניכר וכי' ר"ל שגופו ופי"פ הי' שלם דככה"ג ודאי ניכר למעידין עלי שום עיון ודקדוק ואז אפי' אח"כ מעידין, ומתני' מיידי צלחין גופו שלם, והן הן דברי החוס' שכתבו בשם ר"ת [המוצא צט"ע כ"ח], ואפשר דגם הרשד"ס ומכריס' פירשו כן דברי המכריס' ולכן כתבו דהרשצ"א וסיעתי חולקים בזה, אבל מהר"ם שלטון פירש דברי המכריס' כפי מה שנראה פשט דבריו דאדם ידוע וניכר למעידין ר"ל שהי' אדם ידוע ומורגל אללו בחייו והכירו אח"כ היעצ בט"ע לצד, וע"ז שפיר כ' דלא מלא להרשצ"א וסיעתי שחלקו בזה, ומדברי הרא"ה [המוצא להלן] נראה שפי' דברי המכריס' כמו מהר"ם שלטון, שהרי ראה להקל בנדון מטעם שהי' המת ניכר למעיד בחייו, והביא תשו' מהר"ם הג"ל, אלא שהדר צ"י משום שנראה לו דר"ש ור"א ס"ל להיפך מזה דלדברא היכא שמכירו מחיים גרע עפי' וכפי מה שהביא דבריהם בחי"ס ס"י רל"ע, ותחם על הח"ה דאין כ' להיפך ממכריס' הג"ל, ובפני משכ ח"א ס"י פ"ד [דף ר"יו עור ג'] והרבניס שכתובתו הג"ל פירשו דברי מהר"ם כמו מהר"ם שלטון וישבו קושיה הרא"ה דלא פליג מהר"ם עם ח"ה, והעולה מכל הג"ל שהפירוש האמיתי שאשרו וקבלו כל הפוסקים הוא מ"ש הפני משכ והרבניס שכתובתו ומכריס' שלטון ומכריס' [צ"ח מג'] פירשו כ"ל, וגם דברי הרא"מ הם כן. וישוין צ"י בהונת עולם ס"י ל"ח דף מ"א ובס' משאת משה ח"א סו"ס י"ח שגם הם פירשו דברי המכריס' כהפני משה הג"ל, וגם צניי אברהם הבין כן דברי המכריס', ולפ"ז צני"ד שהי' ניכר למעיד בעודו הי' וחי' מורגל אללו ומעיד עליו לאחר מותו שהכירו בט"ע אף אם ראוהו לאחר ג"י מהני.

ובפני משה ח"א ס"י פ"ז כ' ג"כ דיש לעשות סניף צני"ד סברה הסוברים דניכר למעידין בחיים חיותו מעידין עליו אף

ומי מעידין כיון שניכר לו היעצ מצלט שום עיון כ"ל, אלא שמסוק דהרשצ"א וסיעתו חולקים על ר"ת גם דין זה שרגל עמו תמיד וכמוצא ממנו להלן.

ובחרי בשמים מהדו"ת ס"י ס"א דף י"ז עור ז' ציאר גם דעת המכריס' דמכירו היעצ מחיים מעידין אפי' לאחכמ"י, דנהי-ללאח"כ הפ"פ משתנה, אבל כיון שהי' חצירו שמכירו ורגיל עמו בחיים יכול להכירו גם ע"י התבוננות בגופו, כמ"ש החוס' בצרכות דף ט' בשם הירושלמי דרגיל עמו אפי' רחיק טפי חכים צי, ודוגמא לזה מלינו בכתובות דף כ"ח לענין הכרת כת"י של אביו בט"ע, דקאמר התם וליכא דאי אשמעין אביו משום דשכיח גבי לך נאמן לומר שמכיר בט"ע הכת"י של אביו מה שראה בקוטרו. ומתריס' שלטון כתובתו שפני משכ ח"א ס"י י"ז אחר שלד להתיר בנדון באשכחי דמיס משום שהיתה לורתו שלימה דככה"ג ס"ל לר"ת דמעידין אף לאחכמ"י [כמוצא צט"ע כ"ח], כ' דעוד יש צני"ד כיון שהי' אדם ידוע וניכר למכירו היעצ שהי' מורגל עמו הרבה בחייו אפשר שיוכלו להכירו אפי' לאחכמ"י וכמ"ש מהר"ם והרא"מ הג"ל, אמנם קשה על חילוק זה, שהרי בהיכא עובדא דדגלת אחרין דאנסבה רבא לדביתכו אפומא דשוצניא ועל קאמר התם ה"מ דכי אסקובו חזיבו בשעתה, ובדאי דשוצניא אדם הידוע וניכר לו הוא, ואפי' צעין בשעתה, ויראה דזה החילוק שהביא מהר"ם בשם ר"ת הוא החילוק השני שכתבו החוס' [בדף ק"ב א'] בשם ר"ת דשמה דוקא בסימנים הוא דקאמר הכי אבל ע"י ט"ע ניכר היעצ וכו' ואפי' לאחכמ"י, והכוונה דמתני' דאין מעידין אלא עד ג"י לאו באדם ידוע וניכר למעידין עד שיוכל להכירו ע"י ט"ע בלצד, אלא שהכירו בט"ע ע"י סימנים, אבל אם מכירו בט"ע בלצד שהי' אדם ידוע ומורגל אללו לא צעין ג"י, וכן בהיכא עובדא דדגלת אף שהי' אדם ידוע ומורגל מ"מ מיידי שהעד לא הי' יכול להכירו אלא ע"י סימני הגוף אבל אם הי' מכירו בט"ע לאחוד לא הוה צעין בשעתה, ומלאתי בעיטור ש' בזה"ל והביא עובדא דדגלת וכו' כגון דאמר אישתמודענא לי צימנים דאמר זה מקלו וזה חרמילי, וכו', וגמלא דכל שהוא אדם ידוע ומורגל אללו בחייו והכירו אח"כ היעצ בט"ע מהני אפי' אחר כמה ימים, ולא מלינו בחילוק זה דהרשצ"א וסיעתו יחלקו בזה, ולזה סמך הרא"מ הג"ל להקל, ונתיישב מה שהקשה עליו הרח"ש בדף מ"ט ע"ז דלמה פסק כר"ת נגד החולקים עליו, וא"כ צני"ד שהי' אדם ידוע ומורגל למעידיו הרבה והכירוהו בט"ע לאחוד וכו' לכ"ע מהני אעפ"י שצברו כמה ימים.

וכ"כ לפרש דברי הרא"מ בספרו בני משכ ס"י כ"ז דנ"ע ז', והוסף דלפ"ז אחי שפיר מה שהביא הרא"מ דברי ר"ת מהא"י ולא מהחוס', משום דהחוס' לא חלקו כן חלוקא, והביא [ר"ת] גם דברי ר' יהודאי גאון שבי' דבט"ע גמור וכו' דמשמע שהי' מכירו היעצ מפני שהי' ידוע לו, וגם הביא ראי' מדברי הטור שבי' צט"ע של גופו וזורתו, ומה לו להזכיר גופו וזורתו די שיאמר צט"ע, ומדקאמר גופו וזורתו משמע שהי' מכירו וידוע לו עד שהי' לו ט"ע צין בגופו וצין בזורתו. וע"י בפני משכ ח"א ס"י ל"ק שישק קושיה מהר"ם שלטון הג"ל מעובדא דדגלת באופן אחר. ובמחר"ש הלוי ס"י י"א כ' ג"כ בדדאי ס"ל להרא"מ דהאי חילוקא הוי לכ"ע ובר"י וכל הפוסקים יודו לר"ת בזה, וע"ש שניקף כן סברה דמכירו מחיים לכמה חששות שהיו בנדון. וכ"כ ליישב דעת הרא"מ צמטה יוסף ח"צ ס"י ד' דפ"ט סוף עור ד' ודף י"א סוף עור ז', ובמר ואהלנות ס"י ט' דמ"ז עור א', ולירפו זה לסניף היתר בנידוניהם.

ובדוע אברהם ס"י ז' דף ט' א' אם כי שפקק על מהר"ם שלטון הג"ל שראה לזווג דברי מהר"ם עם דברי החוס', שהרי

אצ"ר

ס"ק ריא אות ח

הפוסקים

ויש שפירשו גם דברי מהר"ם והר"מ שאין כוונתם להחריג מטעם שהי' בעד מכירו ורגיל עמו בחיים. עיי' לעיל במהר"ם ש"י בסוף דבריו דיותר נראה בפירוש דברי מהר"ם דאדם ידוע וניכר למעידיו היינו שגופו ופרטיו קיים, דבכ"כ ודאי ניכר למעידיו בלי שום עיון ודקדוק ואף אף לאחג"י מעידים. וכי' צחקרי לב סי' י"ב דף כ' עור ב' דלפ"ז נמצא דאין כל חדש בטעם ידיעה וניכר למעידיו שזה ממש דברי ר"ת שהחריג בגופו שלם ולא נחבל בפניו שדמו דבריו כל גדולי הפוסקים, ועי"ש צחקרי לב שהחריג לקיים פירוש זה של המהר"ם.

והר"ח בב"ר יהודה בתשובתו שבכרם שלמה סי' כ' דמ"ח עור ד' צנזון שהי' לאחג"י ממותתו ר"ח וצתחילה לנדר להקל ע"פ המהר"ם משום שהעל הי' מכירו היטב בחייו, אך שוב כי' לנצח נוקפו ע"ז להקל מטעם זה לאחד עפ"י הר"ח ה"ל ש"י דדברי מהר"ם הם דברי ר"ת דגופו שלם ושלפ"ז הרש"א וסיעתו חולקים ע"ז, אלא שמי"מ סיים דבהלכה עם טעמא אחרינא יש להקל וכמ"ש הפני משה ה"ל.

ובסא"ר סי' ב' דט"ז א' הביא מהמהר"ם ה"ל דאין נוח לו צדך פרושה בדברי מהר"ם ידיעה וניכר היינו רגיל עמו, והוסיף דבאמת ישנם כמה חיוהי' צהאי פירושא, חדא דא"כ למא ידבר ר"ת בלעגו שפה לומר דמתני' איירי צדא להעיד בסומנים, כיון דעיקר חילוקו הוא בין ידוע וניכר שהיה רגיל צו לאינו ידוע וכו', הו"ל למימר דמתני' איירי כשלא היה ידוע וניכר אלא מעידיו, ועוד דלפי פירוש זה ל"ל ידיעה וניכר דקאמר ר"ת היינו מחיים דאילו ידוע לבד או ניכר לבד [עדיין] אינו מורה על היותו רגיל אלא מעידיו, ומדברי מהר"ם וכן מדברי הר"מ מצוהר ידיעה הוי מחיים וניכר הוי לאחר מיתה [דמהר"ם כתב על דברי ר"ת אלמא אם המעיד עליו היה מכירו מחיים ומעיד עליו שהכירו אחר מותו בטביע מהיומן, וכן הר"מ סי' ל"ו כי' אדם ידוע הוי וניכר למעידיו] כו', ועוד שצנזון המהר"ם ליכא שום הוכחה שהנהרג היה מורגל אלא הגוי המעיד כי לא כתוב שם משיחת הגוי כי אם פי' נהרג, וכל כי' האי לר"י לאודועי שהי' רגיל אלאו שהוא יסוד הצנין, ותמה על הראש"ח והפני משה שחפסו פירוש זה בדברי מהר"ם, אך גם על הפירוש השני של מהר"ם שחפסו מהר"ם לעיקר חמה בסא"ר שם, דאם איתא דכל החילוק הוא בין גופו שלם לאין גופו שלם דבגופו שלם ניכר בלא עיון ודקדוק ובאין גופו שלם צעי עיון ודקדוק והכל הוא צטב"ע, למאי הלכתא הזכיר ר"ת סימנים, ועוד דבהדיא כתוב שם בחש"י מהר"ם צס"ס ר"ת ואפי' צמת גמור אין מעידין עליו אלא עד ג"י צבני סימני דאמרן, ומת גמור דקאמר ר"ל מת שלם לאפוקי כשאין שם אלא פרטו פדחת וחוטם דבהכי משחצי צנזון דכתב קמי הכי הרי צבדיא דמתני' דאין מעידין לאחג"י אפי' בגופו שלם הוי, וכי' בסא"ר שם וצדף ט"ז עור ג' ד' שהפירוש הברור והאמיתי בדברי מהר"ם הוא שמתקן בין מעיד צט"ע למעיד בסומנים, שהוא חופס דהא דתקן אין מעידין אלא עד ג"י לאו צה"ס ידוע וניכר למעידיו הוא דהשתא צא להעיד שהכירו צמותו צטב"ע, דכל כי' האי שהעיד על היכר דטב"ע אין צו צבול ג"י דלעולם הוא ניכר, אלא מתני' איירי צאינו ידוע וניכר למעידיו אלא שמעיד שראה אדם מת צכך וצכך סימנים, ואנחנו השומעים יודעים שאלו הסימנים הוי צאים פי' וצכל כי' הא הוא דקתני דאין מעידין לאחר שלשה משום דסימנים עשויים להשתנות כו', והיו הפירוש הראשון שכתב הר"ח שם אלא שהוא דחאו משום שפירש סימני פרטו דקאמר מהר"ם צס"ס ר"ת שהיה פרטו עגול או ארוך או קצר וכו' ועל זה הקשה דהא ודאי סימנים אלו הוו כמו ארוך וגוף דאמרין צגמ' דלא הוו סימנים כלל, אמנם לי לא קשיא ולא מידי, דר"ת כצור דמתני' צקתני

אף לאחג"י. וכן לירק זה לסנוף צה"כ סי' כ"ז דנ"ג ד', וצח"ג סי' ל"א, וכ"כ לנרף סצרה זו לסנוף הרב יוסף דוד בתשובתו שצדבר משה [למארינליו] סוס"י י"ז. וכ"כ במשאלת משה ח"א סוס"י מ' וסוס"י מ"ב, וצנינת ורדים כלל ג' סי' כ"ד ד"ס עור א' לירק ג"כ סצרה זו וכי' דכ"ש צנ"ד, דאינה אסורה רק מדרבנן. ועיי' להלן מהר"ה צכ"ר יהודה שאף שחשש להמחמירים מ"מ כתב דיש לנרפו לטעם אחר.

אולם צרא"ח סי' כ' דל"ח עור ב' אחר שהביא ממהר"ם ה"ל לנידונו שהי' חשש שמה הכירו לאחג"י כי' שאינו רואה לסמוך על טעם זה, דכפי הנראה שכתב"ד ס"ל הופך זה ממש דאדרבא בשמכירו מקודם גרוע טפי, שהרי צס"י רל"ט כי' לפרש דברי האו"ז צס"ס ר"ס ור"ג דעכ"ס מסל"ת שהכירו עיי' סימנים מוצהקים לא סמכין עלי' דהיינו דוקא כשהגוי הכיר אותו כבר בחייו, וכיון שאינו מתכוין להעיד אמרין דלמא לא נתן עיניו לדקדק יפה, ואפשר דבשראה סימנים הדומים לאלו ה"י סצור צודאי שהוא האיש שהכירו בחייו, אצל כשהגוי לא הכיר את היסודי אלא שאמר פי' שהיו צו סימנים אלו נהרג ודאי סמכין עלי' דלמאי נימא שלא דקדק יפה צאותם סימנים הואיל ולא הכירו כלל, [ועיי' לעיל סעי' כ"ד סק"ר אות א' שם מוצהקים דברי התכ"ד צמקורם וצברחצ צי"אור], הרי דהת"ה ס"ל הופך מסצרת מהר"ם דאדרבא כי' הכירו מקודם גרוע טפי, ותמהני דאין ר"ח הת"ה לחלק בסצרה הפוכה מסצרת מהר"ם אף שראה תשובה זו דמהר"ם שהרי מציאה שם בתשובתו לענין אחר, ונמצא דתשובת הת"ה עומדת נגדו שלא להקל מצד טעמו של מהר"ם. [אולם עיי' צפני משה ח"א סי' פ"ד דף ר"י עור ג', וצמטה יוסף ח"צ סי' ד' שהחריכו הרבה לצאר שאין סתירה מדברי הת"ה לדברי המהר"ם].

ובמראות הצובאות ס"ק קי"א כי' דמ"ש צבני משה ה"ל דאם ה"י המעיד רגיל עם זה המת מחיים אפשר דגם הרש"א וסיעתו יודו לדברי ר"ת צזה, לנ"ד ליתא, דהלא עיקר השגת הרש"א על ר"ת הוא מהא דצעי למפשט מעוצה דלגלת דריב"צ לקולא פליג, דהכי פשט משה דלמא גופו שלם הוי, ע"כ, והלא סתם שושציו הוא אדם הרגיל עמו, ואם איתא שצא"ס הרגיל מעידין לנ"ע עדיין הקושיא צמקומה, ואפי"ת שגם שושציו לא מקרי אדם הרגיל, מ"מ עדיין קשה דלמא מיירי צא"ס שהי' רגיל עמו, אי"ו דס"ל להרש"א וסיעתו דלעולם אין מעידין לאחר ג"י. וכע"ז דהי' דברי צבני משה בתשובת כת"י להרב צבי הירש ככהן וולק אצ"ד דפנימא.

גם צחקרי לב סי' י"ב דף כ' עור א' כתב דאין זה נכון מ"ש צבני משה דגם החולקים על ר"ת צדין דגופו שלם יודו לו צדך דניכר למעידיו מחייו וכמ"ש צמכ"ל ה"ל, והוסיף עוד להקשות דהרי עיקר טעם החולקים על ר"ת הוא משום דמתני' סתמא קתני אין מעידין אלא עד ג"י בין צגוי"ש ובין שאין גוי"ש, וא"כ ה"נ י"ל דסתם שנינו אין מעידין אלא עד ג"י ואף צניכר וידוע למעידיו, גם צמאירי דהי' דברי ר"ת מטעם שצעיניו ראינו שנמצא סרוג והודיעו דצבר לאלתר לקרציו ולצסוף ג"י צאו קרציו ולא הכירוהו כלל וכי' דבאמת לא כל אדם שור צכך אלא שדנו חכמים אחר הרוב, הרי שגם צקרציו דניכר וידוע להם מחיים העיד המאירי שלא יכלו קרציו להכירו לאחג"י וכו', ועל כן אינו רואה צטעם זה טעם מספיק להחריג דרצו החולקים גם על טעם זה, וצבר כי' המהר"ט [אולי ל"ל הר"ח], עיי' להלן ס"ק רכ"ה אות א' [דגם הרא"מ לא סמך ע"ז כ"א צנזון ידיעה שלא הי' באיסור אלא מדרבנן. ועיי' עוד מדבריו צסמוך.

אוצר

סיק ריא אות ח—

הפוסקים

דקחתי ואין מעידין חלה עד ג' צדאים להעיד ע"י סימנים שבפרטוף ובפדחת ובחוטם ואפי' הם מוצהקים לגמרי, משום דכל דפדפרוף ובפדחת ובחוטם סימנים עשויים להשתנות לאחר שלשה, אבל סימנים שבגוף כל שהם סימנים מוצהקים לגמרי אינם עשויים להשתנות לעולם.

וע"י צ"ש ש"ז פ"ג ופ"ד, ובצית אפרים סי' י"ט, ובמחמיר מרדכי סי' ע"ג דף ק"ו עור אי' וסי' פ"ה דף קכ"ז עור ד', ובמהרי"ם פאדוא סי' י"ז, ובנודע בשערים [קמח] סי' י"ד אות ט"ז, ובגליל מסכת סי' ט' אות ג', וצירש יעקב לנצמות דף ק"כ, שכולם פירשו דברי המהר"ם כעין הסא"ר והרמ"ש הנ"ל בפירושו הראשון. וע"ע בחת"ם ח"א סוסי"י י"ג.

ט. וכשהי' קבור בקרקע ע"י להלן ס"ק ר"ז אות ו'. י. בזמן קור אם מעידין לאחר ג' ימים. עכ"ל סקפ"א ופ"ח ס"ק ק"י"ג שכתבו מהרש"ץ והמ"צ דמעידין, והוא מהב"ש סקפ"ח. וכיון שהפוס' האחרונים דנו בצדדיהם נצו לשונם, ואח"כ להאחרונים שהקשו עליהם, ואח"כ להעומדים דעתם, ושם יוצא גם הר"א שזן שהזכיר הצה"ע.

הראב"ן דקכ"ד * כתב, אין מעידין לאחר ג' ימים אם הוא צימות החמה או שמוטל במקום חמימות, אבל צימות הגשמים ומוטל במקום אינו מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים, ואם מוטל צמים כו'.

ובמשאת בנימין סי' ק"ד צהרוב שנמצא בזמן קור ופניו מכוסה בשלג וגילוהו העד והכירו, ולפי העדות ה' אחר ג' מהריגותיו, כתב, דמ"מ נראה צד"ז להחיר, דמאחר שנהרג בזמן הקור והלילה, צלי ספק שכשעה חדא אחר הריגתו נקרא ונגלד ונתקשה כעץ וכאבן, ואי' לומר דתפח ונשתנית צורתו, שהקור הגדול מונע מזה בכל זמן שהוא נקרא ונגלד, ועדיף מהא דמ"מ למתי הנאמר צמ"י דקכ"א (ובשו"ע דבסמוך), ומשמע שמפני צינות המים לא איתפח, וכי' איתא צד"ז צד"ז שכתב הרמ"מ [מפס"ז] דיצמות ה"ג, מעשה צא' שגל לירדן ועלה לאחר י"ז יום והכירו שזרפתו ** אינו והשיאו את אשתו, ע"כ, וא"כ ק"ו דלא תפח בשעת השלג והקור צד"ז החורף השורף כאש, דאפי' אדם צד"ז אינו יכול לעמוד אפי' שעה קלה, ומיד הוא נקרא ונגלד כעץ וכאבן, ואיך נאמר צד"ז דתפח ונשתנית צורתו, לכן י"ל דמותרת ואין לאן צית מיוחד, אך צד"ז שיהא הקור חמים מיום ההריגה עד שמתאווה כו' [בבא"ר י"ט], כ"כ פשוט להלכה ולמעשה, אך כיון

(*) ובראב"ן הנדפס עם פ"י אבן שלמה, הוא בדף רמ"ט ע"ד. והנדפס עם פ"י אבן לשם בדביר, מסודר לפי סדר הגמ' ונמצא במקומו. אמתי' דיבמות דק"כ.

(**) כ"ה בירוש' לפנינו, וכ"ה בכמה ראשונים, וכן' דהוא מלשון מצרף דבשבת דמ"א רע"ב, ע"ש ברש"י יב"ע צד"ז ב', ובפ"י קרבן העדה גרס: צפדתו, מלשון צדף עורם, וכן הצתיקו כמה מהאחרונים דלהלן.

(א) ונ' כונתו כמ"ש בבן פורת סי' ח' דל"ב סע"א דמזה יש להוכיח דהלכה כריב"ב, מדטרחו לפרושי דעתו, וכדשגור כה"ג בראשונים, וע"ש מה שהאריך בכלל זה. גם בפנ"מ סק"צ ר"ל דמזה דשקו"ט אליב"י צ"ל דהלכה כותי', ושכ"כ הכ"מ בפס"ו דפסוקה"מ ה"א בטעם דפסק שם הרמב"ם כריב"ב נגד ר"י דהוא מארי דגמ' טפי, משום דאמוראי שקו"ט אליב"י, אלא דמצד אחר מוכיח דלתלמוד אין הלכה כריב"ב ע"ש.

(ב) וכ"כ בכנסת יחזקאל סי' מ"ו בדנ"א ע"א דלסוגין ריב"ב לקולא פליג, וע"ש בע"ג מה שהאריך בזה. גם בחסד לאברהם (תאומים) מהדור"ת סי' כ' כתב חוד דבריו בדנ"א ע"א דפשיט דלקולא פליג. וע"י בקהלת יעקב (מקארלין) בסוסי"י ט' ש"ג ג"כ דמשמע דהראב"ן פסק כריב"ב, ושם מקודם

שלא מלאחי כן צדום חבור ולא ראייתי מעשה כזה מצדתי, לכן כו' אם לא יסכימו צעלי הוראה לא חסמוך על סדרת לצי לצד, ויהיו דברי צעלין. וש"כ הוסיף, דמלא לדברי הראב"ן הנ"ל שכתב ממש כעין שכתבתי, ומי לנו גדול כמותו, ויש לסמוך על הוראה זו. וכתב מהר"ם י' חביב סי' ח' דנראה דהראב"ן פסק כריב"ב שצמתי דק"כ דסובר דלא כל השעות שוין, ומשום דצמ"י צמ"י דקכ"א אליב"י אי לחומרא פליג או לקולא ופשוטו דלקולא פליג, ואף דדחו הפשיטות יא"ו דשאיני מיא דלמתי, סובר הראב"ן דדחיה צעלמא ה"א ב, אמנם כל הפוס' פסקו דלא כריב"ב, ולא ראייתי צדום פוסק שהזכיר סדרת הראב"ן, מ"מ חושל סדרתו לסנוף צד"ד, כיון דמסתבר טעמו.

גם בעצי ארזים סקפ"ט כתב ד' צד"ז דהראב"ן פסק כריב"ב, [ומה"ט אין ה"ל כמותו], חלה שכ"כ ע"פ הירושלמי, דפס"ז דיצמות ה"ג, א"ר זעירא א"ר חננאל בשם רב הלכה כריב"ב, ואף דאמרו שם אח"כ, מילתייהו דרבנן פליגין, דא"ר ירמי' מעשה צא' שגל לירדן ועלה לאחר י"ז יום והכירו שזרפתו אינו והשיאו לאשתו, יפרש הראב"ן ד"פליגין" לא קאי אמילתא דרב, דהא איך מוכח מזה דאין הלכה כריב"ב, חלה [מילתא צאפי נפשה הוא ו] אמתי' קאי, וה"כ, מילתייהו דרבנן, דאמרי צמתי' דאין מעידין לאחר ג' יום, פליגין, פ"י יש חילוק צד"ד, דהיינו דוקא צינשה, אבל צמים למתי ומהני גם אח"כ, וכדמחלקי נמי צמלמודן, [ובשו"ע פ"י הפנ"מ שם], א"כ אין חולק אדרב, וצמלמודן לא נזכר לבידך, מש"כ פסק כריב"ב, אבל לכל הפוס' דפסקו דלא כריב"ב י"ל דאין לחלק צד"ד ונגלד, וגם מדברי הרשב"א נראה דלרבנן אינו לאו מעליותא כו' [ובשו"ע צמתי' צמתי' דבסמוך], דהא צד"ד פליג אריב"ב דאמר לא כל השעות שוות, והירוש' הנ"ל, פ"י שם מקודם דנראה דהם מפ' ד"פליגין" קאי צמתי' אדרב, וה"כ מדארי' מעשה דפסל לירדן ועלה, משמע דמשום שהי' צמים החור, ואי לא"ה אף שזרפתו אינו לא מהני, וזה דלא כריב"ב, דלדודי' גם צינשה כה"ג מותרת [ומה הולך לספר שגל לירדן], וכיון דצד"ד פליג אמוראי אי הלכה כריב"ב, וצמלמודן לא נזכר מזה לכן פסקו כרבנן כו', ומזה י"ל להשיב [גם] על המ"צ שהחיר צד"ד מוסבא דעדיפי ממיה [ד' דסבר דזמן אינו מהני אף לרבנן מדלמד מקי' דמים], דמירוש' הנ"ל נראה אופכא, דלרבנן דוקא צמתי' צמים מהני, אבל צינשה אין חילוק אפי' ה' עת אינו עד שנקרא ונגלד, דא"ת דצד"ג לא פליגי רבנן, א"כ לא מוכח מדי

כ' דמסדר הבבות דמתני' כפי שהם במשנה שבירוש' ושכ"ה בפהמ"ש להרמב"ם, משמע דריב"ב לקולא פליג, ע"ש. ובבן פורת סי' ח' דל"ג ע"ג מביא שכן מבואר בעצ"א [סוסי"י ק"ד] דמ"ש שאני מיא הוי רק דחי' כו', ושהח"ס סנ"א הביאו ב"ה ועוד, ונ' שכן דעתו נוטה, ע"ש, אבל לא נראה, דמדלא אמרה הגמ' "דילמא" שאני מיא, משמע דפשיטא לגמ' הכי. [והנה בפהמ"ש להרמב"ם וברע"ב איתא דריב"ב פליג בין לקולא בין לחומרא, וע"י מ"ש בזה בעצ"א סקפ"ט וס"ק קט"ו, ובפנ"מ סקפ"ט, ובשם ארי' סי' כ"ה ובחכמת שלמה (קוועטש) סי' ט"ז]. וע"ש בשם ארי' ד"ה והנה המ"ב, ש' בראב"ן, דאף דבתלמודן לא פשיט דלקולא פליג, מ"מ י"ל דסובר כהפוס' דחשש תפח לאתא"י הוא רק מדרבנן, ובעיא דלא אפשטא באסד"ר לקולא, כמ"ש הפוס' בכללי ס"ס, וע"ע מה שהאריך בזה, וע"י במה"צ דבסמוך ד"ה ומסיק ש' דבירוש' משמע דריב"ב לקולא, וכ"כ בערך שי כאן ד"ה ורמב"ם, והוסיף, דאף דלענין אם הלכה כריב"ב לא סמכינן אירוש' משום דבתלמודן לא משמע כן כו', מ"מ במאי דפשיטא בירוש' דלקולא פליג נקטינן כהירוש' דאין ספקו דבבלי מוציא מוראי דירוש', מיהו בעיטור ח"א אות ק' ערך קבלת עדות (בדכ"ב ע"ד דפ' לבית כתר') כתוב: דבירוש' אי' דהלכה כריב"ב, ומסתמא דלחומרא פליג, ואפי' אם יום א' אין מעידין.

אוצר

סיק ריא אות י

הפוסקים

מחמי מש"ה מפ' דמשום לניה החור), ח"כ לפי פ"י תלמודן מוכח
מבאי עובדא דמיס מהני אפי' אחר י"ז יום, וגם כיון דחילי דרב
דפסק כריז"ב הוא מהך עובדא, ולתלמודן דמפ' לה משום מיס
וכרבנן, חידושי כך סייעחא, ממילא דריון לכללא דחידו ורביס
הלכה כרביס, דאם איתא דהל' כריז"ב לא הוי משחמיס תלמודן
לאשמעינן הלכתא דהל' כריז"ב. וע"ש עוד ש"י דה"י אפשר לפי
הירוש' באופן אחר דלא תקשה על המ"ב, דמ"ש "ובבירור" קאי על
המת, ומ"ש שפדחו לניה הוא טעם על ההכרה לחג"י, משום
דמסתמא לפדחו לניה, והיינו לניה המיס, ומזה למד המ"ב דכ"ש
כשניכר שנקרש מחמת הקור דמהני, אלא דעם כל הדוחק הרי לכל
הפ"י ה"ל אחי הכ עובדא כריז"ב, דלדידי מעידין במקום לניה
בין צמים בין ציבשה, אצל לרבנן י"ל דרק טבע לחות המיס ללמח
ולא ציבשה כ"י [ובמובא בזה הסמוך], ועכ"פ לא תיבטחא ולא
סיעתא איכא מירוש'.

ומסיק דצ"ה והנה, דהמ"ב גופי' לא רחא לסמוך ע"ז עד שמהא
להרצ"ן, ואינו יודע מה זו סמיכה, דהא כיון דמשמע
מהרצ"ן דמהני בסתמא ואפי' בלא ניכר שנקרש, הרי נראה
ודאי דטעמו משום דפסק כריז"ב וכבר דלקולא פליג, ואף דבתלמודן
לא אפשרטא, סמך בזה אירוש' ה"ל דמוקי הכ עובדא כריז"ב
ופשיט דלקולא פליג, וכבר דהירוש' לא פליג עס תלמודן, דמודה
נמי דצמים מהני גם לרבנן, והא דהורכרו לטעם דלפדחו לניה
וכריז"ב, יפרש הרצ"ן דהוא משום דהוי אחר י"ז יום, ומיס לא
מהני אלא עד ה' יומי ובהר"ף כ"י, מיהו הא מתבאר מסתמא כל
הפוס' שפסקו דאין מעידין לחג"י ולא חילקו בין ימות החמה לימות
הגשמים, דפסקו דלא כריז"ב, ואפי' תימא דרצ"ן סובר דבאיכא
תרחי ימות"ג ומוטל במקום לניה (דק ככה"ג מחיר, כמובא בזה
ט"י) בזה גם רבנן מודו, והא דקשה דלפ"ז איך ס"ד בדקב"ח
לפשוט מעובדא דדגלת דריז"ב לקולא, דילמא מיירי צימות הגשמים
ומכיון שה"י צמים דהוא מקום לניה גם רבנן מודו, ותרץ הרצ"ן
דהמקשן ידע דמיירי צימות החמה, וכדמחלי כה"ג אליבא דר"ת
דהמקשן ידע דמיירי באינו שלם, (ובמובא באולח"פ בס"ק רל"ב),
מיהו כיון דכל הפוס' עס פליגי אר"ת ה, ולא ניחא לכו ת"י זה, ומשום
דכיון דעיקר הפשיטות תלוי בזה ה"ל להפשטן לפרש דמיירי בכה"י
ה"ה דלא קיי"ל כהרצ"ן מה"ט, וגם כה"מ בחשו' שבסקנ"ה דמיירי
בנמלא שה"י קרוש מואד ויבש כען [ובדוחק גדול נחפשטו אצרו
ב"י ימים צבית החורף], ואפי' לא סמך ע"ז [למעשה], ואף
שה"י עס עוד כמה לדדי היתר, ותימא על הצ"ש שהצ"ה להמ"ב
בסתמא ולא רחא שהח"מ חולק עליו, לכן דינא דהמ"ב ל"ש. וכן
תמה באפי' זערי על הצ"ש, וגם איך קבע הלכה כיחודאי להקל
בספק א"ה, ומה גם דהרצ"ה מסתפק א"ה [הא דלחג"י] הוי
ספק דאורייתא.

וכן בתורת יקותיאל (ליו"ד, בחשו' שבסוף הספר) כתב דצ"ה
נחזור, דקשה לסמוך על הרצ"ן דחידויו הוא, ואין א"י
מהפוסקים הראשונים מצא דבריו, ומיירוש' ש"י המ"ב אין רא"י
דלריז"ב קאמר לה כ"י, (ע"ש שהאר"ך צפי הירוש'), ואין קיי"ל
ברבנן, ורק צמים אמרי דלמח, וזולת זה כל השטות שווין וס"ה
זמן קור, וכ"כ עס דצ"ה נחזור השני דאין להחיר כלל משום הקור.
גם בשם ארי' ס"י כ"ה אף ש"י לצאר טעם הרצ"ן ומייש
ק"י המרה"ל עליו, מ"מ כתב אמנם גוף דברי המ"ב אינם
מוכרחים כלל, דו"ל דברי קיי"ל לרבנן ד[רק] טבע המיס לזניס
לעכב הנפוחה, וכיו"ב בפסחים מ"ח ע"ב לענין עיסה שעומדת
לחפוח.

(ה) ע"ש דהרבה פוס' ראשונים סברי כר"ת, וע"ש בס"ק רל"ז בדעת
האחרונים ושעכ"פ מצרפי ל"י לסניף.

מירי [דעובדא] ד"י ירמי פליג אדרב, דאם מודו בזה הרי ל"פ
ד"פליגין" קאי למחמי וכנ"ל, וא"כ מני"ל להפוסקים לפסוק דלא
כריז"ב, א"י דקאי אדרב וכנ"ל, ח"כ מוכח דזה דוקא דריז"ב,
אצל לרבנן לא מהני אלא צמים, ומ"ש המ"ב מהרצ"ן, הא י'
דהוא משום דפסק כריז"ב וכנ"ל, אצל לכל הפוס' לא מהני כ"י.

גם במראות הצובאות ס"ק ק"ב מצואר דהרצ"ן אחי רק כריז"ב,
והיינו לפמ"ש דמחיר גם בסתם לניה, מיהו גם להמ"ב
ש"י צדעתו דאינו מחיר אלא צקור חזק וניכר שנקרש לסבר
דככה"ג מהני גם לרבנן, וכמובא בזה הסמוך, מ"מ מסיק נמי
דדיו ל"ש, שכתב דצ"ה חולם, דמהרצ"ה בדקב"ח מוכח להדיא
דגם ככה"ג אין מעידין לאחר ג"י, דלענין דמיא למחי שכתב
דמהר"ף משמע דהיינו רק עד ה' יומי, [ובמובא בס"ק רי"ד],
הקשה מהירוש' ה"ל דהחירו עד י"ז יום, ואם סובר דניכר
לעין שנקרש מעידין לחג"י אפי' לרבנן הרי מהירוש' אדרבא סיעתא
גדולה להר"ף, דהא תלוי החס טעם היתר בהחירו שפדחו לניה,
ותיפוק ל"י משום דמיא למחי ואפי' צימות החמה, וכדמשמע
מסתמא לשון הגמ' והפוס', אע"כ דמיא למחי רק עד ה' יומי
והחס שה"י י"ז יום הורכרו לטעם דלפדחו לניה דמהני אפי' ציבשה
לכו"ע, אצל הר"ף דמיירי בסתמא בלא הכירו שפדחו לניה ורק
משום מיה' מש"ה קאמר עד ה' יומי, אלא ודאי דסובר הרצ"ה
בפשיטות דמה שהכירו שפדחו לניה ויבש כען אינו מועיל ציבשה
לחג"י, דקיי"ל ברבנן [והחס משום מיס החירו, ומ"ש והכירו
שפדחו לניה, עובדא הכי הוי ולא תנאי בהיתר], מש"ה מדויק
כנ"ל כ"י, ובדבריו מצואר צ"י עס ובה"מ פ"יג דגירושין הכ"ב,
[דגם הם הקשו מהירוש' על הר"ף כנ"ל], ושם אח"כ הוסיף דגם
המחבר בשו"ע נמשך אחריהם, [עכ"מ רי"ד].

ועוד מובאר שם דגם מהירוש' שהצ"ה המ"ב ליכא ראי' ואפשר
דגם מוכח איפכא, דהא קשה איך מוכיח בירוש' מעובדא
דירדן דאין הלכה כריז"ב, הא אדרבא גם הם החירו, (וכנ"ל בענ"ה),
ומצא מ"ש צשיירי קרבן ד"ש לגרום ברב אין הלכה כריז"ב, וע"ז
קאמר הירוש' דרבנן פליגין, דמהך עובדא מוכח דהלכה כריז"ב,
וע"ש מה שהאר"ך בזה, וש"י כ"י לקיים גירסתו), ולל"פ דע"כ מ"ש
ד"רבנן פליגין" לא קאי אדרב, דא"כ הו"ל ד"י ירמי פליג, דהא
רב ודאי לא הוי פליג אהך עובדא, אלא ודאי דלא שמיט לה,
ור' ירמי הוא דקאמר לה, אלא דה"פ, מדאמר רב "הלכה" כריז"ב,
ש"מ דרבנן למחמי פליגי אריז"ב, ולאפוקי דלא נימא דריז"ב לפרש
דברי ח"ק אחי, וכמ"ש צשצ"י כ"י [הנ"ל בה"פ בס"ק ר"ע], וקאמר
עוד דא"ר ירמי מעשה בא' וכו', וצ"ה אדרבא ב"ה לסייע לרב,
דמ"ה פסק כריז"ב אף דרבנן דרביס וניהו פליגי, משום דבהך
עובדא החירו, ואחיא כריז"ב דהחירו משום לניה [והווי נמי רביס
וגם דעבדי עובדא ד], ומדאוקמי האי עובדא כריז"ב ש"מ דלרבנן
לעולם אין מעידין לחג"י אף בהכירו שפדחו לניה, ולא כהמ"ב,
והא דפריך מהחס הרצ"ה אר"ף כנ"ל, (וגם לפ"ז קשה למה
פסקו הפוס' דלא כריז"ב, הא הכן רבנן עבדי עובדא כריז"ב), הנה
הרצ"ה סובר דתלמודן מפ' דהך עובדא משום מיה' החירו, ולא
בהירוש', דהא בודאי תלמודן ידע מהך עובדא דירדן, דתלמודן
בתראי הוי ובקאי בירוש' עפי מינן [וכמ"ש הר"ף צכמה דוכתי ד],
וא"כ אמאי לא פשיט בדקב"ח מהך עובדא דריז"ב לקולא פליג,
אלא ל"ל דתלמודן סבר דהחס משום מיה' החירו ואחיא אפי' ברבנן
וכדדחו לאיך עובדי דכרמי ודגלת, (ובירוש' לית ל"י הא דמיא

(ג) מחו"ד הבן פורת ס"י ח' דל"ב ע"א דפ"י ג"כ כע"ז, ושמוה י"ש

להוכיח דה"י כריז"ב. וע"ש שם"ג גם באופנים אחרים.

(ד) מחו"ד המרה"צ לעיל שם.

אוצר

סיק ריא אות י

הפוסקים

מכירות' כו, וכ"כ המחירי ציבנות קב"ל ח' כו, וא"כ ה"ל השגל כיון שהוא קר מלמיתו ומעמידו, ואף שבי אפשר לומר דכיון דקור השגל חזק יותר מקור מי הים, אולי משתנה לוכ"פ מרוב הצימות, וכענין צו"ד סי' ס"ט מחשבי הכש"ל שאין למלות צר מלא כפור כו, הרי שקרירות הקרח והכפור חזקים הרבה ומושכים הדם הרבה לפנים, וא"כ מה"ט אפשר שמשחית לוכ"פ ואע"פ שהוא לאחר מיתה, אך מלשון רגמי וכל הפוס' משמע שהשנו הוא מלד הכפיתה ולא מלד הצמיתה הרבה, ואף שאפ"ל שמסוכת משיכה דם לפנים הרבה תמשך אולי הנפיתה, כיון שהדם אינו שם, מ"מ אף שיש פנים לכאן ולכאן, מסתברא ודאי שהשגל צמית כמים דים י. והביאורו הכלל"ג הכ"ט אות שמ"ט ועוד פוס', [ו"ל שהבין דמ"ש שם ה"ל ששן אח"כ דמיראי הוראה חגי ואינו סומך ע"ז אלא צנירוף עדות אחרת, דזה לא קאי על עגם היתר דשגל, אלא על ספק אחר צקשר לזה שג"כ דן בו לביתר].

וכן בפנים מאירות ח"ב סי' ס"ה בחדש הר"ל עפ"שטיין, הביא להמ"ב וכתב שכן החוש מעיד שאפי' אחר כמה חדשים לא ישתנה, ואפ"ל דמתני' דאין מעידין לאחר ג"י היינו דוקא צא"י [דחנה תחת קאין], דשם האויר מחומם מלד אפי' צימות החורף, משא"כ בצלילות הללו שקרירות צוחר וקשר כען, אפשר שמודר ח"ק דמעידין לאחר ג"י מק"ו דמודר צמים דלמתי כו, והמחבר שם דל"ב סעי' נראה שמסכים לעיקר דבריו, ואינו חולק אלא על זמן קור חדש חשון, כמוצא בלוח י"ב.

וכ"כ מהבבבית יחזקאל סי' מ"ו, דאחר שהביא להירוש' כו' צמ"ב ה"ל, שכתב "והכרור" שפדחו לונה, והק' הא צמ"ב צמים אין לריך הוכר שלמות כו, וכתב דל"ל דמירי בלישחתי ציבשה בין ההולאה מהמים להכרה (או שבי צו מכה) דמשי"ה רק משום שהכירו שלמות הקור החורף, מכיים, ועפ"י נכונים מ"ש הראב"ן והמ"ב דבימי החורף וקור גדול יש להחיר אף ציבשה [אחר ג"י] או צמים אחר שעה משבליאוכה. [ו"ל דר"ל דכסה"ג ניכר שנקשר ומכני גם לרצון, דשם בצמון מציא למ"ש צירוש' דעוצה דירדן פליגא אדרב שפסק הלכה כר"ב, ופי' דהוכחה הוא מדלריוכו "שיכור" שפדחו לונה, ואילו לר"ב צמ"ב מהני זמן קור בסתמא כו, הרי דמ"י דצניכר שנקשר מהני גם לרצון. והנה אף שבי שם מקודם דלא בקיאותן צהיכר דלפדחו לונה, ל"ל דהיינו צקור רגיל שרין עיון, משא"כ צקור הגדול שניכר לכל שנקשר בהסתכלות כל דהו, וכמ"ש צערך שי ומלאת אכן דצמון].

גם בחרם שלמה (אמאריליו) סי' ה', צמ"ב טמון ומכוסה בשגל, כתב הרי"ה צכ"ר יהודה צדמ"ט ע"ל דלמית כמים משום הקרירות כו, וכמ"ש הרי"ה ששן כו, וא"כ עדות זו מהני והמחבר שם

(ו) והנה בבית אפרים סי' י"ד ר"ל ב"ה הגנה, דתוך שלג גרפ. ע"פ מה ששמע שאומרים דלפעמים ביום הקרח הנורא והשלג הסוער ניצלו בני אדם ע"י שישבו לארץ והשלג הרב שיוור עליהם מכסה אותם והם להם, וה"ל אפ"ל דה"ל דמחיר"ט [הגו' בסוף האות] שלא התיר מסעם דשלג, אך חוששני שאינו אלא פטופטי דברים של ההמון, ומעובדא דהלל דיומא ל"ה ב' לא משמע כן, שה"ל מכוסה בשלג ואמר דאין זה לחלץ צל"י השבת, וקצת יש לדחות וקצתלי, וגם ל"ל דאף דכשהוא חי מוציל חמימות החיות שבו שלא יתקרב מחמת השלג, מ"מ כשהוא מת איך יחם כו' הוא קר, ובטבע השלג מקרר אותו ביותר, וכמ"ג אמרינן בבבא קמחין [בירוש' ובבבלי בב"ב י"ט א.], דחמימי חיים דקירי קירי, וגפ"מ לדינא דבקלסוחר מחיצת השלג והכפור ונתכסה בתוכם, דל"ה שנתחמם מחמת השלג כו, והנה במהר"א ששן דהכא מבואר דשלג אדרבא צמית, וכן כמה פוס' דלהלן דנו על שלג וקור כחדא, ובשם ארי' סי' כ"ה ובעמק שאלה סוס"מ מ"ב דעל דינא דקור לא רצו לסמוך, מ"מ דנו דאולי שלג צמית טפי דהוי כמים ממש.

לחפות, אמרו חלומ' ידוע צלון, ערש"י שם, וכיו"צ בחולין דמ"י ע"ב גבי דזיקה ריחא דלושא אמרו דצקירי לא ישים, דמערש, ופרש"י דמקשים אותה כו' ע"ש וצדמ"ז ע"ב, וצערך ע' כוון גרם דכחול, פי' לומתים, וכלשון מ"א למתי דהכא, ובר"ן כ' ד"מ דמערש וסותמים הנקב, ומבואר צפוס' דלהר"ן חס שמוה פי"א צקרים שז אינו מועיל דזיקה, וכ"ז לא מלינו אלא צמים קרים ולא צמון ומקום קר צוחר דניחוש שמה נסחם הנקב מפני שלמות צקור, וה"ל לענין לחג"י דוקא מים אמרו דלמתי ומונעים הנפיתה ולא קור כו, והנה המ"ב לא סמך ע"ז אלא משום ש"כ הראב"ן, אבל מכיון שלא הזכיר שיחא נקשר ע"כ דעתו כר"ב כו' וכ"ל צמרה"ל, לפ"ז [כתב דצ"ה ונתנה] אין ראי' מהראב"ן דהא כל הפוס' פסקו כרצון כו, וגם קשה אם פוסק כר"ב צ"ל למה לא חילק גם בין אדם לאדם וכו' לכן אין לעמוד בזה ע"ד הראב"ן, ופשיטא דאין לסמוך להקל צמון הליכה, ודלא כהמ"ב, אמנם צ"ד דהוי רק ספק ג"י דבלא"ה רצו המחמירים יש ללרף דעת המ"ב ולומר דכסה"ג גם המחמירים [בספגין] וידו כו.

וכן בחקרי לב סוס"י ע"ו אחר שהביא להמ"ב ה"ל ולהרי"ה ששן דצמון, כתב דלכו מהסם לסמוך ע"ז, דמחריי מצרונה סי' רע"ז (דפ"ה ע"א צ"י שטעין) הביא מחרי"ז שבי לענין ע"ע דגוי שגדונו דלפי חור ג"י לא מועיל אלא צעת שאינה לונתה ולא חמה, וכ"ש צ"ד ששכב בשלג וגשם ומתפחה תפחה, עוד כתב [מהרי"ב ה"ל דפ"ו ד"ה ועוד], דלרש"י דקט"ו שכתב דמשי"ה מלרין שם סי', משום דמים משנים הפצוף ח"כ ששכב צמים ושלג פשיטא דמשתנה כו, וכו' דתוס' סחרי פרש"י וכתבו דצעודו צמים אינו משתנה, מ"מ צהא דמונה בשלג ומים לכו"ע משתנה, ע"כ, הרי נראה להדיא שגם במכוסה בשלג כל שצברו ג"י אין מעידין עליו. [ואולי י"ל דשאני הכא דכיון שהיו גם גשמים ה"ז צמון הפשרה שלמים, וגם ה"י מונה צמים צכה"ג גם להמ"ב לא מהני, ע"י דצברי הרי"ד רפפורט צד"ה וגם הרי"ג, דלהלן].

ומצאנו לעוד אחרונים שלא רצו לסמוך ע"ז, באוריון תליתאי (תאומים) סי' ג', משום דהאחרונים גמגמו ע"ז כו. הרי"מ אצ"ד קאנסטנעין שצד"ה וגם הרי"ג דלהלן, מדלא הוצא צש"ע והח"מ לא לירפו אפי' לסוף. באמרי חס סי' כ"ט ד"ה ומ"מ, דהממל"ה סברה זו לא החליט הדיון, וגם הח"מ לא סמך ע"ז. צבית יחזק (שמעלקים) סי' ע"ב אות ח', אף שחזק סברה הראב"ן כתב דלהלכה ל"ע, וצנודנו הוסף שטכ"פ צ"ד אין להתיר דמי יודע אם ה"י אז קור גדול, גם צאפי זוטרי וצעונג התורה סוף אות כ"א תמהו. על דין זה דהראב"ן ע"ש.

ויש אחרונים שמעיקר דיון דחו לסברה זו, ומ"מ צסיכוס דצריבס לפרוב. ע"י צמרה"מ ו' חציו ה"ל וצערך יהודה סי' מ"ו, צנטבע בשלג, סחר להיתר דקור מכמה מהטעמים ה"ל, ובסוף צלדדי היתר כ' גם יש סוף גדול הראב"ן כו, וצעמק שאלה צסי' מ"ו דחה להיתר זה, ובסוס"י מ"ב הוסף על צדדי היתר, וצפרט שבי צמון קור וכתב המ"ב כו, וכן צסי' ס"א משתמש בצמרה זו צענין ח' היתורים. וע"י צסו"ד השם חרי' ה"ל.

אולם מלכד ה"ש סקע"ה שהביא להראב"ן והמ"ב צסתמא להלכה, וכמ"ש דעת ה"ש צמרה"ל צסתמא ס"ק ק"ב, וכ"כ עו"פ צדעתו, הביאם צסתמא גם ה"י צבס"ק ל"ד ע"ש. וכן הרי"א ששון סי' ע"ו צלי' שגמל' בשלג והסירו השלג מעל פניו והכירוהו, כתב דנראה שהשגל צמית חת' הפנים כמים, דזיל צתר טעמא, דמירא למתי משום הקרירות, וכמ"ש הרי"מ

(ו) ובי' שם עוד דגם המ"ב לא כ' כן אלא לצירוף, וזה צ"ע דלפנינו בחדש הג'ל, זהו כל טעם היתור.

אוצר

סיק ריא אות י

הפוסקים

מודו, והיינו להמרי' צירוש' "והכירו", דמייירי צאשתי כו' [ובכנסים הניל]. אלא דמסיים דמהרש"א שהק' מכלן להרי"ף מבוחר דאינו מפ' כך הא דהכירו [וכעמ"ש במהר"ל הניל].

וגם הר"ג הירץ אצ"ד דובנא צאש' שצמים חיים (רפפורט) סי' כ"ז כחז דמאחר שדין זה נפתח בגדול הדור, ונסתיים בגדולי הדור המ"צ והכ"ש, כדאיס הם לסמוך עליהם בני פקפוק, ומ"ש הרב דקאנסטנטיין דמדלא הביאו צאש' ש"מ דלא סבר כותי, ונסתיים מהרמ"א שצח"מ סי' כ"ה סעיף ז' [דכ' שם דדברי הראשונים הכתובים בספר ומפורסמים והאחרונים פליגי עליהם הולכים אחר האחרונים], הנה אפשר שהספר ח"י הרמב"ן ליצמות לא הי' מפורסם בימי הבי' וכ"ש בימי הטור כו', ועוד דלא מלינו מי שחולק עליו בעמ"ש, ואין ראוי כלל מחו"מ הניל, ואדרבא אם כדבריו שראוהו ולא סברי ליה, הו"ל להביאו צאש' יש מי שאומר ולחלוק עליו כו', כדרך צעלי השו"ע, כמבואר בש"ך יו"ד סי' רמ"ב בכללי הוראות או"ה כו', וא"כ מותרת בלא פקפוק, וצוהר צ"ד בהעמק סי' כליו כו'. וכ"ד הר"ד רפפורט אצ"ד דמעצוה שם צכ"ז תינוא, ועל מ"ש הרב הניל מהא דהח"מ צאש' שצסק"ה לא יורפו אפי' לסיק, השיב, דאף שודאי ראה להראש"ן, דהא הביא להמ"צ שהביא להראש"ן, מ"מ נראה לנדר ולומר דגם הח"מ לא פליג על הסברא הניל, ומה שלא יורפה הוא משום דבגדולו נעצב צנהר והוליוהו סמוך לשבת, והיחודים ראובו צצבת צצק, וא"כ י"ל דשמא צעשה שהוליוהו לא הי' נקרא, כדי מהצאש' שם שהי' צעשה הפשרה שלגיס, וגם החוש מעיד שדבר המונח תוך המים אינו נקרא, וא"כ הרי לא ראובו צעשה' משהעלוהו, וגם ספק אשתי לחומרא כו', אבל צ"ד שהי' ציצבה וכהי' צזמן הקור בגדול צודאי שנקרא תוך ג"י, ואמנם צריך לחקור אם ראובו כשהיו עדיין קרושים כו'.

וכן בבית אפרים סי' י"ד אחר שחמק על המ"צ הא למסקנת הגמ' בדק"ה י"ל דגם ריב"צ לחומרא, ואחר ג"י לא מהני אפי' במקום לינה כו', וגם דאין ראוי מלינת המים ללינת היצבה כו', כחז, דודאי גם המ"צ מודה דלינת היצבה לאו מילתא היא, חוץ מן הקרה הזה דודאי מלד הסברא ועדות החוש [נראה] שצ"ז לפד עורו ומחיצב כעץ וא"א לו לתפוח כלל, וזכר לדבר, דלענין לאסור הדחת צצר למליחה צמים קרים צוחר מחשש דמטרשי, לא פשיטא להפוס' כ"כ, ואילו צצצר הנקרא וממולא קרה אסורים צפשיטות צנמלה קודם שנפטר, לפי שהדם מחקשה ונקרא צחובו הרבה ואינו יכול ללאת, אף שצצצו ללאת ע"י מליחה, וכ"ש שאינו יכול לתפוח ולעלות כלל, ומ"מ לולא דאשכחן דלינה מילתא שזיעל לאחג"י [צמים] לא היינו יכולים לצדות מלצנו להקל ולומר דצעלה קרה על פניו לא ישחנה צורתו, ד"ל דכיון שצצצו לתפוח אלא שהלינה גוצרת עליו עד שנקרא, מחמת זה גופא פניו יסובה, אבל מדאשכחן צמים שלינה צומחת דון מינה דה"כ ציצבה צמקום קרה וצפור, דהא פשיטא דצצצו הקור המעלה קרה להצמית יותר מלינת המים, ואין חוששין שצ"י הצומות שחנה הצורה כמו דלא חיישינן לשנוי הצורה ע"י לימות המים, והמ"צ דייק צלישני צמ"ש שכן איתא צירוש' שהביא המ"מ כו', משום דמירוש' גופא אין ראוי, ד"ל דלא קיי"ל כותי [דהוא משום לינה] ה, אלא כדדחי צתלמודן דשאני מיא דלמח, אבל כיון שהביאו המ"מ ראוי להרמב"ם [צמים מהני אפי' שבה שם הרבה ולא

שם צסי' ו' צדנ"א ע"ג כחז דצבריו עוצים. וכן צחיווך צית יחודה סי' קכ"ח מציא צהיתר הג' הא דהראש"ן והמ"צ וכמ"ש צצ"ש כו'. וכ"כ דעת מהר"ה אלטשולר צאש' שצמחר"מ מלוצלון סי' פ"ט, שצנזן ששה ע"ז שצעות צמים, אחר שכתב צסוף דף מ' צצמים לא השחנה, הוסיף, גם הי' צמן קור כי צחורף הי' המעשה. וכ"מ צנאמן שמואל סי' מ"ו, שכתב צד"ג טור צ' דאין לחוש לאחר ג"י דמלצד שהי' צמן קור כו' יש גם ס"ם כו'. גם צמאיר נתיצים סוס"י ס"ד כחז צהיתר הי' דהי' צזמן קרה והוקשה הצצר, יש מקום להקל אפי' אחר כמה ימים. וכן צצצעת שאלו סי' ד' צירף הא דזמן קור. גם ציריעות האהל סוס"י י"ט כחז, ועוד שנהרג צימו הקרה שנקרא וגופו הי' יצב כעץ, וכי הראש"ן כו' והסכים עמו המ"צ. וכ"כ מהר"צ המוצא צאות י"ב.

גם בבני אברהם (מיוחס) סי' ח' כחז, עוד יש סניף צני"ד מ"ש הראש"ן כו', ואף דלכאורה צבריו חמוכים, דהא אחי צריב"צ ולא חיפשטא חי לקולא פליג, מ"מ דעתו רחבה מדעתו, והמ"צ עשה מעשה ע"פ הראש"ן, הגם דבגדולו הי' שלג וקרה על פני המת, וכל כה"ג י"ל דדמי למיא דלמח, וכ"כ הר"א ששון [הניל], מ"מ המ"צ לא אחי עלה מטעם זה אלא מחמת הקור שנקרא וגגל, וכדמורים פשט דצרי הראש"ן, וצ"ד מבוחר שהי' קור גדול והגוי דן צדעתו שחמתה הקור מת, וא"כ אין לחוש שחמאשחנה.

וכ"ג דעת הפני משה (מקלעוואן) סק"ל, שכי דמה שדחה צעלי ארזים הניל להמ"צ והכ"ש שהחירו צנקרא וגגל, לא נראו צבריו. וציאר שם צמרחא הפנים, דהנה טעם העל"ה משום דפי' דמ"ש צירוש' דרבנן פליגין קאי ארצ כו', ושלפ"ז מוכח דגם אין לחלק צזמן קור, דא"כ לא מוכח דפליגי ארצ ושמש"ה פסקו הפוס' דלא צריב"צ כו', ע"ש, אבל צאמת קאי "פליגין" אמתניתין, וכדפי' הפני"מ שם [וכדפי' העל"ה הניל לפי הראש"ן, ע"ש] (ומ"מ מוכח דאין הלכה צריב"צ ממקור"ה שם כו'), ולפי"ז לק"מ מהתם, גם מה שדחה להראש"ן משום דנראה לו דטעם הראש"ן משום דפוסק צריב"צ, משא"כ לדין דקיי"ל צצצן, גם זה אינו, דאם טעם הראש"ן דפסק צריב"צ עכ"ל דסבר כדפי' הרמב"ם והרע"ב דלמסקנא פליג ריב"צ צין לקולא צין לחומרא, מדקחני סחמא, דאין לומר דסבר דרק לקולא פליג, דמני"ל למפשט לקולא צאיסור דאורייתא הא צגמ לא אפשטא, א"כ תקשה כיון דפסק צריב"צ ולקולא א"כ כ"ש דהו"ל למפסק כמותו גם לחומרא, ולאשמעין גונא דגם תוך ג"י אין מעידין, ולא מלינו שום פוסק שיציא דין כזה מהראש"ן, אלא ודאי דסבר דגם ת"ק מודה בזה, וע"ש מ"ש צציאר צירוש'.

ובע"ז בבית יצחק (שמעלקיס) סי' ע"ב אות ח', שכתב דשמא סבר הראש"ן דקור גדול ומקריש גם רצנן מודו דהוי צמים, וגם י"ל דסמך צירוש' שכי דמים משום לינה וכ"כ קור, והעל"ה דחה להראש"ן מהירוש', ולדעתו ראוי משם, (אלא שסיים דלהלכה ל"ע).

ובערך שי כאן ד"ה ולרש"א, אחר שכי דלהבצלי אין הלכה צריב"צ וממילא אין הלכה כעובדא דירדן שצירוש' הניל כו', הוסיף, דמ"מ אין מזה סתירה להראש"ן והמ"צ כו', ד"ל דשאני כך עובדא דלא הי' צבור [תיכף] דמחמת הלינה לא נפתח עד שהכירו שפדתו הלינה, וכיון דצריך הכרה ואומדנא, ס"ל דלא ניתן הדבר ציד כל אחד לשער, ורק לריב"צ מהני, אבל צידוע לכל דלפדתו לינה וא"ל אומדנא, י"ל דגם לת"ק מעידין. וכע"ז כי צמלאת אצן, דסבר הראש"ן דהא דחכמים פליגי אריב"צ, ל"ל דהיינו משום דלא מחסבר להו לחלק צין הצמים, דא"כ נחת חורת כל אחד צידו, אבל צצצר המסוים כגון מים או צנקרא גם חכמים

(ז) שם מוסב הדבר על הרמב"ן שנמשך אחר מ"ש בן בטעות בב"ש. אבל זה שייך גם על הראב"ן. וביחוד מ"ש אה"כ שהספר לא הי' מפורסם כו'. ויתכן דגם הרב מקונס' אילו הרגיש שדברים אלו מהראב"ן לא הי' מביח מדלא הביאו השו"ע. (ח) ע"פ דבריו לעיל שם.

אוצר

סיק רמ"א אות י

הפוסקים

בשם רב נטרונאי גאון לענין הנכנסת הקצורה ללא כל האריות שוות, יש מקום שיש צד גדול (היינו קור כדפי הכ"ח) כמו צ"ח, מכניסים אותו לכור בלא נתינת עפר עליו, שסומכין שיש צד [לפרקים] ויש המה ואינו מחליע, ע"כ, וא"כ ה"ה לענין הכרה לאחגי שחורף אמרין שהקור מעמידו ואינו משתנה, ומ"ש הר"ש שם שצביל אין צד, דהיינו קור, נוחא מאד מה שלא הזכירה הגמ' [הצבילת] דין זה, דצביל לא ה"ה מליאות לדין זה.

והח"מ בח"א סי' ע"ג דמ"ה טור ז', לירק להראצין צדונו שה"ה כתוב בגמ' שצדו נמלא קפוא, אף שלא הזכירו על גופו שה"ה קרוש, ומסתמא נחברר להם שה"ה עת קור וכפור. וצ"ח סי' ק"ל כשליקף דעת הראצין כתב ד"ה וגאמר דהא הסכים המ"ב ולא נמלא חולק עליהם דשגל וכפור עדיף ממים. וכו"כ בסי' קמ"ג ד"ה ומהא ע"פ הראצין והצ"ח דזמן קור יבשה כמים יחשב כו'. וכו"כ בסי' קמ"ד דצ"ח גס מה שמלאוהו קר מאד [עד שלא יכלו ליגע בו — מהבצ"ע], וי"ל דהקור נורפו כמים, סבירא נכונה ה"ה כו'.

ובבית משולם סי' ח' בחשו' הר"י: צדונו צ"ח צילגוריו, צ"ח שנאצד ער"ה שצט בזמן סופת שלג ונמלא בחוכמ"פ כשהוא קרוש כע"ז ואצן, וקא"ס הכירוהו רק קלת מפני שכל דמו ה"ה צפוני מחמת גדול הקור, ומשום זה קא"ס שראוהו ציוס צ' למליאותו לא הכירוהו כלל, וציוס ג' כשצא הרופא לחננו ולא יכול מחמת קריוותו והניחו צמים קרים וחרר תואר פניו למלאהו שצחיים, ואז הכירוהו היטב צמ"ע שצפניו שז"ה פ' הנאצד, וכחצ צמ"ע צ' להחיר, דכיון דאחר שהונה צמים וכן כשהוליוהו מהמים הכירוהו היטב בלא ספק וכו' אז עדין קרוש, הרי מצויר צמ"ב דמהני ושכ"כ הראצין כו', וצדונו דכשנאצד ילא קול דודאי נקרא, הוסיף, הגס דאילו הכירו רק ע"ה יש חשש שאומר דצדמי מחמת שידע מהקול שנקרא, אך צ"י עדים לא אמרין כן, והמחבר הסכים שם על הדין בכללם.

וכן הביאו עוד אחרונים דין דקור צ"ח היתורים או לילוף. בשאלת דוד סי' ע"ו, צ"ח שנאצד בזמן קרירות גדולה ורוחות מסתערות ורציו ירדת שלגים בלא כפור חזק, כתב דאין לחוש שמה ראובו אחגי דלינת החורף כמים כו', ועוד דבספג"י רובם מקילים כו'. צבירת יעקב סי' י"ד ד"ה אולם, כשליקף סבירא ר"ח דמהני הכרת הבגד בלא פ"פ, אלא דהיינו תוך ג"י, כתב, דצ"ח ש"ה נקרא כזר כ' הראצין והמ"ב כו' דמהני לזמן מרובה. וכן יורפו צבירת ר"ה סי' פ"ה דף ק"י תחילת טור ז', דלהכרה פוס' מעידין כה"ג לאחגי. וצ"ח ווסף (שערצרג) סו"י צ', צמ"י הקור דחודש כסלו, ובפרט ציטר פ' ששם קר יותר. ומהר"ש ענגיל חלק א' סוף סי' י"א, ובאמרי נעם סי' כ"א בחשו' נכדו צבירא וצאמח, [אלא שצדונו חשש צ"ה ואמנם ה"ה לשמא פסק הקור, ולכן עמוד היתר זה רופף צידו], וע"י צמברש"ס שצ"ח רכ"ה אות ח' דסמך ע"י עכ"פ כהכירוהו צ' עדים. וע"ש צמ"פ מ"ש בזה, וע"ש צ"ה וי"ל.

גם בערוך השלחן סעיף קל"ה, כתב, שמדין דמיה למחי למדו גדולי הפוס' דצמדינות הלפוניות בזמן החורף אינו משתנה אפי' בהרבה ימים, להרי עינינו רוחות שקור ימות הגשמים צמדינותיו הלפוניות צמון שהשלג מוטל על הארץ והקור חזק, שהקור מקפיד ומלמית לזמן מרובה והבגד נעשה כצבן, וא"ל שישתנה כלל, וזה שאמרו חז"ל שאין חילוק בין זמן לזמן, וזה ודאי

(י) והנה שם בסוף הקטע הקודם כתב דעל כל א' מטעמי היתר לבדו אין לסמוך. י"ל דנמשך למ"ש אח"כ שם דעל היתר הראב"ן יש חשש בנדונו דה"י מכה, ושלג מרזי מכה כמ"פ.

ולא רק כ' יומי כצבירה דלחמודן, אלא דסבר דלחמודן וירוש' אמרו דבר א' [וכ' יומי לאו דוקא], ומהו נלמד גם מ"ש דלחמודן שאני מיה דלמחי הוא מחמת לינה שצבס, ולכן אף דלינת היבשה [הרגילה] לא מהני, היינו משום דשליט צ' חורף, דגם חורף המלון אין צבחו לעמוד נגד עצב גוף המה לעלות ולחפות, משא"כ קרישת הקור שמושך קרחו צמלכותו אין ספק שמלמית ציוחה, וכמ"ש המ"ב.

ובבן פורת סי' ח' כשדן צ"ח היתר משום דה"ה מונה על הקרח, כתב ג"כ בדל"ה א' ע"פ הירוש' ה"ל דמיה דלמחי הוא משום הקור ולא משום הלחות כו', ומציא מגמ' כמה דברים שצבסם להעמיד המה שלא יתפח ושלא יסריח, ולא רק המים, וכשלא מסריח אינו משתנה דלחיו זה צב"ה כו', וכמוצא בזה ע"י, ומציא להראצין כו', ומליון ליו"ד סי' ס"ט דדנו האחרונים צעין צ"ח ששה ג"י בלא מליחה, אם קרח כמים, [וכ"ז גם לח"ה דמחני], ומסתיע שם מהו דלריצ"ב פשיטא דצב"ה מעידין לאחגי, ומציא הרבה הוכחות ד"ל דהלכה כרצ"ב, ודל"ג כתב דעכ"פ מידו ספיקא לא נפקא, וכחצו צ"ח ההיתרים שצדונו.

וכ"כ צנחלת שמעון (זרחי) סי' א' לסמוך על הראצין, והוסיף, דאף הח"מ שלא ר"ה לסמוך ע"י, אפשר משום דמסתפק דדוקא צגולה דלא ה"ה צמים כלל כדון המ"ב מהני זמן קור, ולא כצדונו דנעצב ואשחזי משכועל כו' [פס"ק רכ"ה אות ח']. וכ"כ צפתי אצרכם סי' ס"ז לסמוך הראצין, דאף דהח"מ לא סמך ע"י, וגם צמבר"ל ה"ל כתב דאין לסמוך, אין להשיג בזה נגד הראצין והמ"ב והצ"ח שהביא דצריהם צפשיטות, ומחמ"מ אין רא"י [שחולק] וכמ"ש צפ"ח [ס"ק ק"י] כעומ"ש צנחלת שמעון, ע"ש. וכחצ הר"ג שטרן צחל חלפיות משנת חרע"י סי' קל"ד, דהח"מ דלכל שכתב דאין חולק על הראצין משמע נמי דסובר דהח"מ אינו חולק. וכ"כ צוכר יחודה סי' כ"ז דמקום קור למיה כמים. וכ"כ צחפארת ישראל אחמני דצמות דק"כ ע"ה אות כ"ד, דצמת ונקרא צחורף מעידין אפי' לאחר ג' ימים.

וכתב באר"י דבי עיילאי סי' ע' דצ"ה טור ז' דשיטתא דעלמא לפסוק כהמ"ב. ובסי' י"ד דל"ה א' צדון דספג"י, כתב, דצ"ח שנמלא צמון קור גס המחמירים יודו, דכזר פסק הצ"ח דמעידין לאחגי.

וכ"כ בתוספות חיים דף כ' ע"ה דצינו הקור מהני, וכצ"ח, והשיב עוד פוס' מהנ"ל. ומשום דע"כ גם רצון מודו דמליאות הוא כריצ"ב דמחלק כו', ולא נחלקו אלא משום לא פלוג כו', וכמ"ש הכנס"י [המוצא צמ"ק ר"י אות ו'], ובמשיבת נפש (ח"צ) סי' ס"ה דמ"ח ע"ד [בהסבר שטור לג"י], וא"כ לא מלינו שהחמירו חכמים אלא שלא להקל ולומר יום זה חם ויום זה קר, דבזה צאמח שייך לומר נחת תורת כ"ה צידו, אבל מודים הם דצינות החורף דכלל נקרא ונגלד והקור מעמידו, דמעידין לאחגי, ולא שייך לא פלוג דהוא זמן חורף קצוב וקצב, ובשם חורף יקרא, ויש סיוע קלת ממ"ש צמיו"ד סי' שצ"ב

(ח) ע"ש דבריו לעיל שם.

(ט) הנה באורין תליתאי (תאומים) סי' ג' כתב, שהבית אפרים בסי' זה העלה שאין לסמוך אהיתר דומן קור. וזה תמוה, דאף שבגד"ו לא התייר, היינו משום דמירי בהועלה מהמים, ולדעתו בעינן שיה"י קרוש עם ההעלאה, ובנדונו לא הוכח שה"י כד, וכמובא בס"ק רב"א אות ח', א"כ אדרבא מוכח דמסכים לעיקר היתר זה, וכ"כ בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ה סי' י"ז אות ח', דהביא"פ כאן העלה דיש לסמוך אמ"ב. ומ"ש הביא"פ בסי' י"ט המובא באות י"ב להלן, דבלא"ה עיקר דברי הראב"ן ג' דלא משמע כן בשאר הפוס', צ"ל דכ' כן גנדונו דמירי בחורש חשון, דבכה"ג רק לפי הראב"ן יש לדון להקל.

אוצר

סיק ריא את יב

הפוסקים

דמפי הסוגיא בלופן דלריב"ז לחומרא ות"ק מיירי במקום חוס ולהקל כו' חולס להרמב"ם ח"א לפי כן כו', ע"ש שהאריך בזה, והוסף, מיהו בנ"ד שגם העידו שלא נשתנה ממה שהי' חוץ ג"י י"ל היתר זה כו', כמוצא בזה כ"ג.

ועיי'ן זכנסת יחזקאל שצאות הקודם די' דמחלק בלופן אחר קלת, דלריב"ז כג' גס כשרק ע"י החזונות הכירו שאלתו הלינה, ולרצון דוקא עד שניכר טובא לעין ממילא.

מיהו עיין בח"ס ח"צ סי' קמ"ג שצנודנו דימי עבת הציא להב"ש והראב"ן, וכחז דמשמע דאפי' בסתמא אמרין שנקרש, וכ"ש בנ"ד שראינו שנקרש שהרי לא יכלו לפשוט אלצטותיו, פשיעא דליכא למיחש לנחפת. [וכ"כ מכתב פוס' שצאות הסמוך דסברי דח"א שיהא נקרש כלל ואפי' להנך דמלכתי קור חזק, וע"ש בלולא דאברהם, וכ"ש להנך דדנו על זמני קור שאין בהם כדי להקפיד כלל].

יב. זמני קור שונים שדנו בהם הפוס' אם מהני. [ע"י בלשון הראב"ן שצתחילת אות י' שכתב לינה סתם, והמ"צ שם דן ע"ד קור המקפיד. וכ"ש — כמוצא לשוני בזה"ש סקפ"א — נראה שנקטם כחדא וכחז בזה לשון שנקרש ונגלד. וכ"כ זכנסת יחזקאל שצאות י' ועוד פוס' דנקטום כחדא — כנראה ע"פ הב"ש — וכחזו בהם ענין של קור חזק המקפיד, ולפמ"ש המרה"ל שצאות הקודם לחלק בין הראב"ן להמ"צ לענין אם צעין שיהא ניכר שנקרש, נראה דה"ל חלוקים לענין מדת חזק הקור שצאור. וכ"כ צבית אפרים המוצא בזה י', דנפ"מ בזה לדודה, ע"ש].

ובנודע ביהודה קמא סי' מ', שהרב השואל ראה להקל בזמן קור שהי' בחג השבועות, והשיב דקרי' ע"י ש"ס [מהמ"צ] מיירי שהקור חזק עד שצטעב ח' נקרש, בחדשי עבת ושצט, אבל לימר על חודש סיון ימי הקור הכל הוא. ועפ"ז כתב בנתיבות השלם בדרך חשוכה דף מ' ע"ד, דפשוט דחודש אייר וכיו"צ אף שהוא עת לינה לפעמים לא מהני לענין זה.

ובפנים מאירות ח"צ סי' ס"ה דל"צ סע"ג, שהרב השואל הציא מהמ"צ להקל בצנודנו בקור דימי חשון, והשיב, דראי' זו אינה ברורה לנו, בודאי צנודנו עבת ושצט דלא הקריירה מתגברת [מהני], אבל הני העידו שהרב צדוק חשון, ואי' ימי הגשמים ואין הקריירה כ"כ שיקרש ויגלד. גם בנחלת אבות (לר"י איסרלון) סי' י"ז בזה"ש מהמים צמרחשון ואשתהי שער והי' נקרש מהקור שצאותו יום, אחר שדן דאשתהי כשעלה מהמים לא שייך הא דהראב"ן כו', כמוצא בס"ק רכ"א אות ח', הוסיף, גם דהפנמ"א מפסק דאין להחיר בחדש חשון גם לאחר ג"י דביצעה. גם צבית אפרים סי' י"ט שצנדי"ט ע"א הציא שהגאב"ד דצראד לירק קולא משום שהי' בחשון, ולפי לשון הראב"ן מעידין צימות הגשמים כו', והשיב, דאייז ימות הקור כ"כ כמ"ש בפנמ"א כו', וכ"ש כאן שהוא קודם חלי חשון ועדיין לא הגיעה רביעה שני', שאין להקל כלל מחמת זה. ומקודם כתב, דבנ"ד שהי' לבוש בצנדי"ט ל"ע אם מהני אפי' צימי הקור ממנו, די"ל דדוקא צערוס מהני, משא"כ בלבוש אף שהי' פניו מגולים, מ"מ הצגדים מחמתים גופו, והוא תופס *, וכ"ש בזה שאיין ימי הקור כ"כ כמ"ש הפנמ"א כו'.

ובצית

(י) הנה מה שחשש לחמום הבגדים גם בזמן קור מסמ', אולי כונתו דיש לחוש שהבגדים מונעים מהקור לחזור כ"כ לגופו ואינו מקפידו כל צרכו, או שהבגדים שומרים זמן מה על חומי שלפני הסיתה, ואין הקור מתחיל להשפיע תיכף משמת אפי' על פניו המבולה. אלא אח"כ, ואולי לא מהני, ע"י אות י"ג. מיהו בשאר הפוס' לא מצינו חילוק זה, וסתם נמצא מת בבגדיו הוא. ובכמה דגוני ופוס' נראה שהי' לבוש, ולא דנו עדי' ובפנ"מ סוסקצ"ד המובא בס"ק רי"ג אות א', כתב בהדיא חוץ דבריו ע"ד המ"ב, דמסתמא נהרג בבגדיו ועדיין לא החזיקתו הציתה, ומ"מ מהני כו'.

ודאי צ"א וצב"ל ובכל המזרח שהמדינות [באקלימים] חמים ואף צימי הגשמים הקור קטן לגבי קור המים, וכן הוא ברוב הישוב, אבל בלשון און סהדי שקור המורק קשה יותר מקור המים, וע"ז סמכו גדולי עולם בכמה תשובות והחירו למעשה. וכי עוד, דמ"ש במרה"ל ה"ל, לא ירדתי לסוף דעתו ואין כאן מחלוקת, והירוש' שהזכיר ח"ש בפשוטו ולא חדרב"ז קאי, וכ"כ הפנ"מ שם, ועממא קיבוצ מפני הקור, ע"ש ודו"ק.

והנה המהרי"ט ח"צ סי' ל"ג שצנודנו נמלא ציום הקרה הנורא והשלג כאמתים על הארץ, ומי' דן להחיר רק משום דמחא מוכח שהי' במקום גלים, כמוצא בס"ק רי"ג אות י"ב, כי צבני דוד (פלקון) אות חס"ט דמריכטא דלשני משמע דאי לא"ה הי' דן צו דין אשתהי, וכ"כ דתפס דעתו בצוריון תליתאי סי' ג', שצין האחרונים המגמגמים על דין המ"צ לין גם למהרי"ט, וכן העיר צבית אפרים המוצא בס"ק רכ"א אות ח', אלא שכי' דאין להוכיח מזה דסובר דלא כהמ"צ, דהסם אילו נמלא ביצעה י"ט לחוש שמה נפלג כשהי' עדיין זמן חוס, וצנודנו לא הי' שייך להעמידו בחזקת זמן מליאתו כו', ע"ש. וע"י בזה"ו ה"ב.

יא. להמתירים, אם סגי במה שהי' בזמן קור, או דבעינן שיחא ניכר שנקפא. עכ"ל סקפ"א. עכ"ל סקפ"א והוא מלשון הב"ש סקפ"א, דבזמן קור כו' בדודאי נקרש, ולין ע"ז להראב"ן והמ"צ, [ומשמע דלחורויכו אמרי' דמסתמא ודאי נקרש]. ובמראות הוצאות ס"ק ק"ב כתב צ"ה והנה, דמהראב"ן נראה דגם בסתמא מעידין עליו ואפי' לא ראינו שנקרש ונגלד, דהלינה מעכצתו מלנפוח, ונראה דסבר כריב"ז וכו'. מיהו דעת המ"צ מסיק שם מקודם צ"ה אמנם דנראה דדוקא בנראה שנקרש מהני, דאחר שכי' דדין המ"צ ל"ע, דהא רק לריב"ז מהני בזמן לינה, והלכה כרצון כו', הוסיף, דגם מה שהוכיח מהא דמיא למחי דכ"ש זמן קור, לכאורה הוי ראי' לסתור, דהא להס"ד דגמי בדקכ"א דצעי למפשת דריב"ז לקולא מדחירו צמים לאחג"י, משמע דסברי דהטעם משום לינה המים, ח"כ להמסקנא דדחו דשאני מיא דלמחי, משמע להדיא דקולא דמים לאו משום לינה, אלא מטעם המים ששועפים ועוברים בכח הוא דלמחי, מדלא אמרו שאני מיא דקירי עובא, וחו' אם מטעם הקרירות היינו דריב"ז, ח"י מטעם הקרירות לצד לא מהני לרצון, אלא מפאת שטיפתו, או דהא וכה גרמו, ומ"ש ברש"א צ"ה שם דמיא מלמיתים מחמת קרירותם, לאו משום קרירות לחוד אלא מכח שטיפתן עם הקרירות, ור"ל קרירות המים דוקא, אבל ביצעה אפי' זמן לינה היינו פלוגתא דריב"ז ורצון, דלרצון אין מעידין לאחג"י, אמנם נראה דהמ"צ סובר דהם פליגי רק בסתמא, ואפי' בזמן לינה ו[גם] במקום לינה, אבל כשנראה לעין שנקרש ונגלד עד שיצב כע"ז מודו דמעידין אפי' אחר כמה ימים, והוא"ל כן מלי היורי שכתב "והכירו" שאלתו לינה, אלמא דכשנראה לעין שהלינה נופדתו מעידין לדי' ואפי' ביצעה.

ובע"ז בזה"ש שלמה (קוועטש שצ"ה הר המור) סי' ע"ז, שכי' דהב"ש שהעתיק דברי המ"צ בסתם, במחכ"ת שגג, דלכאורה דברי המ"צ תמוהים כו' דהא קי"ל כת"ק כו', אלא דהמ"צ הו"ל זה מהירות' שהחירו כשהכירו כשאלתו לינה, וגם נדונו מיירי שנקרש כע"ז, וכ"כ הח"מ בזה"ש שצסקנ"ה [כשדן בזה היתר דקור פירש צנודנו] שנתעקמו אצוריו, וצב"ה"ג שרי [המ"צ], דעממא דחכמים לא מפלגי בין העתים הוא משום כדי שלא ישער כ"א לפי דעתו כו' [ע"י סברא זו צערך שי שצאות הקודם], אבל במכירים שאלתו לינה, כגון שנתעקמו אצוריו ליכא למטעי [ומודו דמעידין], שהרי מה שנתקשה כע"ז ואין ולא יוכלו לפשוט אצוריו מוכח על הקור הגדול, משא"כ בנ"ד צמח יודע שאלתו הלינה, וע"ש שכי' עוד דאמנם מהראב"ן משמע דעת הקור בלצד מהני כו', אבל עכ"ל

הפוסקים

ס"ק ריא אות יב-יד

אוצר

שיבא גופו נקרא, אבל מהרש"ן משמע דמקום לינה מהני אפי' לא נקרא ונגלד.

יג. אם דוקא בשמחת בזמן קור, או סגי בשבא הקור אח"כ. ע"י צנן פורת המוצא בלוח ט"ז דר"ה ושם, מ"ש ז"ה. וע"י צנן המ"ב שבתחילת לוח י' שבי' דמאחר שנהרג בזמן קור כו', וגם כ' וצתנאלי שיבא הקור תמים מיום ההריגה כו'. ולי' דב"ש א"ס מה צימות הגשמים כו'. מיהו צהנוך בית יחודה ס"י קב"ח שצננו כחצו צגצ"ע דכשנאצד עדיין לא ה"י קור המקריש שלכן הכירו שקיעת דריסת רגליהם, ומי"מ דן להחיר משום זמן קור. [ולא נראה לומר דהוא סובר דל"ל קור המקריש, וכי"ל שבלוח י"א, וסתם קור ה"י גם כשהנהרג, דבתוך דבריו מציא לשון המ"ב דנקרא ונגלד. ומכמה פוס' שבלוח הסמוך נמי משמע דכשהגיע הקור תוך ג"י מהני. והנה הבן פורת הני"ל הסתפק בזה משום דגם במ"ס יש ספק אם מהני כשהושלך למים אחר מיתה, כבס"ק ר"יג אות א', מיהו ע"ש דרוכ"פ כחצו דמהני גם כשמת ביצעה וחל"כ הושלך למים. וע"ש בפנימ' מקלעוואן דמוכח מהמ"ב דעכ"פ ל"ל שיבא מת מחמת הקור, דהא חסם מיירי בנהרג כו' ע"ש].

יד. ובלא ידוע מתי מת או נהרג הגמטא, אם חיישינן שמא ה"י ג' ימים לפני זמן הקור. צשפתי אצרכם ס"י ס"ז, צא' שנעלם בזמן הקור, וחל"כ נודע שמונה מת במקום פ' ולא מלאוהו עד אחר כמה שבעות, ואז הוכר שהוא פ', וכחצ דאף דבני"ד משנודע עד שנמצא לא פסק הקרה והכפור, מ"מ מי יודע אם מת זה אינו מונה שם זמן [רצ] קודם שירד השלג והכפור, ונשתנה לפני כן, דלחמחמירי' צספק ג"י משום דמעמידים להאי' המסופק בחזקת חי עדיין, הרי חוששין גם למספר ירחים מקודם, והמ"ב [שבלוח י'] הרי צננו הגיד בגוי יום ההריגה, ומאז עד שנמצא לא נח מהקרה, ואף דפסק שם דגם צספק חליין לקולא, היינו [לספק שמה פסק הקור שבלוח כ'] משום דשוהה יום או יומים עד דמפער השלג, ע"ש, אבל כשיש לחוש שמה מונה שם עוד קודם שירד השלג והכפור, מדוע לא נחוש לזה, וזה צרור לדעת, מיהו הרווחנו דלא ליחשב כודאי אח"י מחמת הידיעה הני"ל, כיון דמאז ה"י קור, והוי רק ספק ג"י. [וצהשאלה מסופר דכשנחתו הרופא לאחר שנמצא לקצוץ סיבת המות לא מלא צמיעיו שום דבר מאכל, רק חתיכות קרה, ואמר שמחמת הקור מת, ולא נמצא שם שדן שזאת תהי' הוכחה שלפני הקור עדיין ה"י חי].

ובאמרי געם ח"א ס"י כ"א צתשו' נכד המחצר, צננו כני"ל, כחצ דאם נחוש שמה מונה שם מקודם, הרי להמקילים צספק ג"י שפיר יש להקל, דכשם דהתם חולין שהוא תוך ג"י למיתתו, ה"נ צודאי חולין דלא ה"י מיתתו קודם שילא הקול, (אלא שצננו חשש לשמה פסק הקור, וכמוצא בלוח כ' ע"ש) *.

והר"א ששון ס"י ט"ו צמה שנמצא על שפת הים מכוסה בשלג, והוכר, אחר שכתב דלא חיישינן שמה צמים מת ונפלט ואשתחי שעה קודם שירד השלג ונשתנה, משום דמסתבר דצקור השלג מת ולא צמים כו' וכמוצא צס"ק רכ"ה אות כ"ו, הוסיף, דמכ"ע נמי לא חיישינן שמה אחר הו"א שמת ביצעה מזמן רב לפני שירד השלג, והשתנה לפי, דכיון שנמצא בשלג, רגלי' שמת צקור השלג, דמטעים בכל יום שמחים צלנים ופחים. [וי' דר"ל דצננו] שלא נראה אלא מת מעלמו, הרי לריך לחלות בסיבה דלפנינו].

ובח"ם ח"ב ס"י ק"ל, צנמצא הרוב עומן בשלג, כשצקור דעת הראש"ן, כחצ צד"ה ולפע"ד, דגם לא נחוש שנהרג במקום

אחר

(*) [ולחודא סברא שבי' בספק הווא דיש להחמיר אף להמקילים בספק ג"י, יש לדון דה"נ אילו ה"י ידוע מתי מת, אלא דהספק הווא אם אז ה"י כבר זמן קור, דנמי שייכא ההיא סברא, ע"ש].

ובבית אפרים ס"י קמ"ז דמ"ה עור צ', צננו שנאצד צחורף ונמצא צספח, כחצ וגם י"ל כיון שה"י צחורף דהמים קרושים וקרוצ הדבר דכשנמצא צימי הפסח עם פתיחת הנהרות [מהקרה שלמעלה] וצימים שצתים ה"י קרוש ועומד צקרה הנורה, וצכה"ג כ' המ"ב דלא תפת. וצאה"ל משה (מחלטיין) ס"י ו' אות י"א כחצ נד היתר צננו צמן פסח, משום שכתוב צגצ"ע דאפשר דמת מהקור, משמע שה"י הקור גדול, דגם צמדיחנו הקרוצ ויתר לאזור החום שכיח שצימי פסח עדיין כפור וגלד על הארץ, וכ"ש צנדינת ורשה (דשם ה"י הנדון) העומדת ל"ד לפון, דודאי שכיח דלא הקור גדול, שוב ראינו להו"צ [כני"ל] שבי' דוקא צימי טבח ושצט דנקרא כשעה חדא, משמע דעתו דגם צימי פסח חין לסמוך, [אך] הן אחת ש"ל אצרכא, א"ס הקור גדול הרבה יכול הקור לקלקל כו' (ע"י צצננו שבלוח כ'), אבל כשאין הקור גדול כ"כ אינו מקלקל אך אינו מניח לתפוח, [ור"ל וכיון דקור חזק מהני כ"ש קור דימי פסח]. גם צננו הבית משולם שבלוח י' נמצא צחוכמ"פ. וצאמרי נעם ח"א ס"י כ"א צתשו' נכד המחצר הסתפק צננו שמתה שילא הקול עד שנמצא ה"י מסוף שצט עד סוף אחר, ד"ל דלא חשיב זמן קור, וכיון שה"י לבוש צצננו שוב חין להחיר, וכמ"ס צננו הבית אפרים [שצסוף קטע הקודם].

אולם ע"י צט"ז סוסקל"ד שצכיר להמ"ב והראש"ן ואינו מעתיק אלא לשון הראש"ן בלא ההוספה דנקרא ונגלד שצמ"ב. ומכר"מ ו' חציב ס"י ח' כחצ סוף ע"פ הראש"ן צננו שה"י צניין, [והוא ה"י חי צירושלים וצמארים]. וצתשו' ר"ה כהן (רפפורט) ס"י ל"ה כחצ צא' היתירות ע"פ הראש"ן והמ"ב צימוה"ג צימי הקור כו', וצנ"ד צכסלו ככר ה"י ימוה"ג וימי הקור. וע"י גם צצרי' ועקב כמוצא בלוח י"ט.

ובן צללותא דאצרכם ס"י כ"א צנמצא צימי מוכה וכו' כפור לא חזק, כחצ, צדס"א עור צ' בהיתר כצ' ע"פ הצ"ש כו', והוסיף, דמ"ס הנו"צ הני"ל צפשיטות לריך דוקא קור גדול שיבא נקרא, תמיכהי שלא הביא להראש"ן דמוכה שלא מיעט רק ימות החמה, אבל צימות הגשמים צמוטל צמקום לינה לחוד סגי, וכ"ש צימות החורף צמן הקרירות, דמים צימות החמה לינה כל דכו הוי כמ"ס המ"ב, ומי"מ מעידין עליו, וכ"ש צחורף צמן הקרירות דלא חיישינן דתפת אף שלא נקרא ונגלד, ומ"ס הבית אפרים [שבלוח י' ומרס"ל שבלוח הקודם] דצמסקנת הגמ' דקכ"א דחו סצרת הפשטן דר"ל דמים משום לינה, הנה י"ל דהפשטן לא דן כלל להוכיח משום לינה המים, אלא דמפי' מ"ס ריב"צ דלא כל כו' שוין, דאין הכונה דצסתמא אחרין דצכה"ג לא תפת, אלא דיש עד המעיד דלא תפת, דלריצן לא מהני, דאמרי' דעעה או דמשקר, וכמ"ס הנוצ"ק לדחות למי שר"ל כן צדעת המכרי"ט, וכ' דרק צספק ג"י מהני עדות כזו, אבל ריב"צ סובר דכיון דלא הכל שוין מהני עדות כזו, וסבר הפשטן דגם הא דהחירו צאיך עובדי מיירי כשהועד שלא תפת, ומזה הוכיח דריב"צ לקולא, ומשני שאני מיה דמתחי, אבל אדם כחוש או מעיד שלא נשתנה גם לריב"צ לא מהני, דלחומר'א פליג, ח"כ הרי צאמת י"ל דמים משום לינה הוא, ואם צמים כ"ש צקור וחורף, וע"ש מ"ס עפ"ז צצאור הירושלמי.

ובמהרש"ם ח"ג ס"י ר"ג כשדן צלד היתר דמן קור, וכ' דהמ"ב הביא זה צסם הראש"ן כו' ושהועתק צט"ז כו' הוסיף, ומצאור דלאו משום דמקריש מיקל אלא דצמן קור ולינה אינו מתנפת, (וגדונו צערי' אחר כשעבר פ' צנהר פתאום צא רצוי מ"ס וקרה וניעורכו לחור המים). וכע"ז כחצ צאמירה נעימה ח"ב ס"י ק"ז צננו שנהרג צאדר צמדינת ליטא דשם שורר עור צאייר קור חזק, דלהראש"ן מותרת, אמנם מהמ"ב משמע דע"י

אוצר

ס"ק ריא אות יד-טז

הפוסקים

דלרוב"פ לא קיי"ל כותי ולא חששו כלל לדון בזה, או דסברי דקור ושלג עדיו בזה ממזים, וכמ"ש במרש"ל ס"ק ק"ב דד"ל טור ב' ליישב שיטת הר"י מקור"ש שהחירו אחר י"ז יום, משום דהתם הכירו שפדחו לילה, וגם ביצעה מהני כו'.

פז. מקום קור בקיץ או מונח על קרח או כלי המקרה. כתב במראות האוצרות ס"ק ק"ב דד"ל ע"ד, דמלשון הראב"ן ה"ל בלות י' משמע דתתי צ"י, ימות הגשמים ומוטל במקום לילה, ולא מעידין עליו בסתמא אפי' לא ראינו שנגלד, אבל בימות החמה אפי' מוטל במקום לילה קלט כמרתף וכדומה, או בימות הגשמים מוטל במקום חמימות, אין מעידין משום לילה מועטת אין מעכבתו מלתפוח ומלהשנות, משא"כ מיל דלמתי אפי' בימות החמה. [מיהו למ"ש בלות י"א דלהמ"ז צעון קור המקריש ושיחא ניכר שנקרש, אולי צמדת קור כזו יסבור שיוטל להמ"ז גם בקיץ, וכהנן פורה דבסמוך].

ובשו"ת מהר"ש (ענגיל) ח"ה סי' י"ז אות ה', בזה מונח על קפור וגליל, שהרב השולל לירפו לסיני להחיר לאחר ג"י, והשיב, דגם להמ"ז דקור למית כמים י"ל דכמו דבמים צעון דוקא שיהי' המים לפים על פניו, אבל כשהפנים חוץ למים לא מהני, [ומל"ן להבית שלמה המוצא בס"ק ר"י"א אות י' ע"ש], אי"כ כ"ש כבא בכפור וגליל, כיון דפניו לא הי' מכוסה בכפור וגליל, נבי דמוטל מה שמונח על הכפור והגליל שלא יסריח, אבל עכ"פ לענין מה שלא יהי' שני לורה בפניו צע"י דוקא שיהא הכפור והגליל על פניו, אבל באופן אחר לא מהני, וזה ברור.

ובפרי השדה ח"ג סי' ע', בזה מונח על הקרה כמה ימים בקיץ בבית אוסף המתים הגלמודים עד שיכירום, כתב דהמענין צמ"ז יראה שאין לסמוך על הא דקור אלף רק כשאחיר העולם ג"כ קר ומלונן היעב, ואין לגבש קולות במקום חומר אשת איש.

ובבן פורת סי' ח' בלחות גדון, באמר העד שהי' מונח על שלחן המקרה, אחר שזן להחיר משום דהי' רק ספק ג"י, הוסיף דל"א א' דא"כ אם הוא אחג"י יש ג"כ טעם להחיר צמ"ד, דהא ל"ל דבשלחן הי' קרח או שהוא מין מתכת המקרה כדי שהמתים יתקיימו ולא יסריחו [עד שיכירום], ומכיון דשייך להגלה העיר ודאי מסור לפקוח רופאים ועצמיים, וזודאי שזה מקרה בתכלית הקרירות האפשרית כדי שלא יסריח ולא יגרם להפלת מחלות כל דהו, וע"כ י"ל דזמן ג"י דמתני' היינו צע"י מונח על קרה, משא"כ בכה"ג י"ל דל"א משתנה וה"ל כמזנה במים דלמתי, דהקור גורם ולא הלחות כו' [ע"י בלחות י']. וזודאי שלא רק למים יש טבע העמדת המת, דהא מלינו דגם הדגש העמיד זמן רב עד ז' שנים, כצ"כ דף ג' ע"ב, ופשוט שלא הסריח כלל, דל"א הי' מוכרח לקוצרה, וסרחון המת והשתנות לורתו לענין שאין להכירו לאחר ג"י, ענין א' הוא, כמבואר ברש"י יצמות דק"כ ע"א צפ"י דברי ריב"ז שצמתני, שכתב, דיש אדם שממחר להסריח ולנפות, הרי שכללם כאחד, וכדי מכל לשונו שם, וכן הוכיח משם בגאונים בחרתי סי' כ'. ואחר שהוכיח מעור מקומות בגמ' דדבש או צענין אחר מעמידין להמת ולא רק מים, ושהשני הוא ע"י נפוח, הביא עוד מהא דשבת קנ"א ע"ב, מניחין על כריסו כלי מיקר וכלי מתכות שלא יתפת, וערש"י שם, וכתב, דעכ"פ גם שלחן הקיור יוכל להיות דשפיר מעכב החיפוח וניכר גם לאחג"י.

והוסיף, דלכאורה י"ל דמאחר דהמת מונח מאחוריו על הקרה או שלחן המקרה, אין ראי' ממים, דהתם הא הנעצב כל גופו במים, אבל מאן יימר דלפני המים ימתו גם לנר הפנים, כשאין המים גוגעים שם, אולם באמת א"י דחי, חוד דמיו ספיקא לא נפקא והוי לירוף גדול עכ"פ צמ"ד להחיר משום ספג"י, ועד

אחר שלא הי' שם שלג ושהה שם עד שטמנו בשלג, דכאן נמלא כאן הי', ועוד דלמתי השתא נהרג. וכן צמ"י קמ"ג צ"י שנמלא במים, אחר שכתב דד"ה וגם, שאין לחוש שמה הושלך למים אחג"י משנהרג ביצעה ונשתנה כו', וכמוצא בס"ק ר"י"ג אות ג', הוסיף, ומלורף לזה שהזמן קר ומלאטוהו קרוש מגליל ובפור, מהכי יחתי לתלות שנהרג מזמן רב קודם שהי' קור ובפור ושהה אז ג"י, דכל דבר דיינין לי' כשעת מליאותו, וכיון שנקרש לילה לשני אפי' ביצעה, כמ"ש ה"ש מהראב"ן. וכת"א סי' ע"ג דד"ה ועיין, אחר שבי' לענין ספק ג"י דהא רבו המחמירים כו', ודן להחיר בצירוף דעת ר"ת דגופו שלם כו', הוסיף, ובצ"ד שהי' מקורר כו', הנה אם הי' מונח במקום שהוא מעבר לרצים ושיירות מלויית, וא"כ ע"כ שבה שם כשכבר היו ימי שלג וכפור, דאם לפני כן, היו מולאים אותו העוצרים שמה, וא"כ יש לזרף סברת המ"ז, אבל אם הי' מונח במקום שאין מעבר לרצים, אפשר שכבר מה מקודם כמה ימים טרם היו ימי שלג על הארץ, דהא השתא אזלינן אי לא אמרינן השתא מה [ובדסברי המקילים בספג"י], אי"כ אין לסמוך ע"ז כלל. [וחש"י זו אחרונה בזמן].

ובאר"י דבי עיראי סי' י"ד, בברוג שנמלא עומן בשלג, ודל"א א' בשדן להחיר אף דהוי ספק אחג"י, משום לירוף דשש"מ, הוסיף, ולא עוד דצמ"ד י"ל דגם המחמירים בספג"י יודו להקל, דהנה על הסברה להקל בספג"י משום דמעמידין אותו לחזקת חיים קודם ג"י, כתב הט"ז צמ"ד סי' ש"ז ד"ל להיפך, דמעמידין אותו לשעת חזקת מליאותו, וכמו שעתה נמלא מה כן הי' לפני ג"י, והבי' עליו צמ"ז סי' ל"א דהא גם לחזקה דשעת מליאותו י"ל לאידך גיסא, כשם שהוא לפניו צמ"ע בפרלף כן הי' צע"י מיתה ולא נשתנה כו', והנה קוש"א זו [לענין ספג"י דעלמא] יש לדחות בקל, דדמי לחזקה שלא נחזרה כו', דהא זה גופא מספקא לן אם מראה פניו דהשתא נשתנה או לא כו', אבל צמ"ד י"ל עפ"י דכיון דנמלא עתה זה בהרוג נקרש ונגלד ועומן בשלג, והוי מקום מליאותו ושעת מליאותו צומן הקור, בזה הוי שפיר חזקה טובה [שנתבררה] לסמוך מחמת חזקה שעת מליאותו דמסתמא גם מתחילה כשנחפר ונטמן במקום הזה דהי' בודאי חיבב אחר הריגתו, הי' ג"כ צומן הקור, וי"ל דבספיקא דג"י כזה גם המחמירים מודים דיש להקל.

ובבן פורת סי' ח', צמת שהי' מונח על הקרה בבית אוסף מתים גלמודים שצנויורק, כתב דל"ג ע"ג דצמ"ז רחוק מאוד לחוש שמה הי' מונח יותר מג"י קודם שהוצא לשם, דמסתמא מציאים שם [רק] מתים או הרובים שצנויורק, וזודאי סמוך להריגתם או למיתתם מיד מוצילים אותם לשם, דזודאי לא יסאירו מה מונח בחלונות ניוורק יותר מג"י, ומוסיף, ואם גם הי' מקום לספק כן, הר"ז כספק דג"י שכבר הארכנו שראוי להחיר בספג"י. ועי' בס"ק ר"י"ג אות ג' מ"ש הפוס' לענין ספק שמה הושלך למים אחר ששהה ג"י ביצעה.

פז. וכששהה יותר מה' ימים בקור או בשלג, אם מעידין להאוסרים ששהה במים יותר מה' ימים, כמוצא בס"ק ר"י"ד. הנה הר"ח צמ"ר יהודה בחש"י שכתב שלמה (אמאריליו) סי' ה' אחר שכתב צמ"ע ע"א דקור השלג למית במים, חשש בצדונו שמה שבה בשלג יותר מה' ימים, וי"א דלהר"י לא למתי מיל אלף עד הי' יומי, אלף שבי' דצמ"ד הוי ס"ס, שמה לא שבה יותר מה' ימים, ואח"ל דשהה שמה אין הלכה כהר"י, ואפי' אם ניימא דצמ"ד יותר מסתבר דשהה יותר מה' ימים, מ"מ הא לא קיי"ל כהר"י כו' [עצמ"ק הכ"ל]. ובשאר הפוס' שכתבו הא דזמן קור ושלג לא מלינו שידונו בזה לדעת הר"י, אולי משום

אוצר

ס"ק ריא אות טז—יט

הפוסקים

הסמיו בחרן למען לא יכמסו מהחורף ומחפור, אי"כ הנעדר דני"ד שבי מונח מתחת לארץ צ"י ימים, מכ מועיל לו קרירת האויר, [אלא] דהן הדברים שכתבנו [שם צ"י ע"י] לסמוך על הכנס"י [המוצא צ"י ר"י אות ו'] שזכרה דמתחת לארץ אין האויר כל לשם ולא שייך למימר דתפת, ואף שהוא אמר להלכה ולא למעשה, היינו טעמא, דשם גס שם שולט האויר אבל צ"י אחי עלה מצ' לדדים, דאם שולט האויר שם הכי הזמן קר, ואם אין האויר שם גס מיתפת תפת ל"ש למימר. גס במשברי יום סי' כ' צדון שבי עמון צבור, כתב דשם אין קור, אלא דמעט הכנס"י אינו משתנה כו.

ובלבדשי מרדכי מהדו"ת סי' ל"ד, צהרוב צסיציר שנקצר צקצר משותף צכסוי מעט עפר ואחר כמה חדשים קצרוהו צקצר מיוחד, והעד ראבו וכוירו היטב ושלא נשחנה פניו כלל מגודל הקור, וכתב, דידוע שצסיציר הקור גדול מאוד, ודעת העד דהקצר המשותף לא הי' רק קלת קצורה, כלומר דע"כ הגיע הקור גס צפנים הקצר, ועד"ז לר"י ג"כ צירור אס גס גוש הארץ הוה הי' כגלד וכפור כדרך קור הגדול, וע"כ צירוף שאר הכיתרים, ועדות העד שיאמר שגוש הארץ הי' צו שלעת הקור, אי"כ צודאי יס לסמוך ע"ד הראצ"ן והמ"צ והצ"ש שקיים דבריהם.

יט. ובפסק הקור לזמן מה בין מיתתו למציאתו. כתב צמשאח צנימין סי' ק"ד הג"ל צאות י', דהא דמהני זמן קור היינו צתנאי שיהא הקור חמים מיום ההריגה עד שאלאוהו, שאם צין ההריגה ומציאתו פסק הקור יום או יומים והאויר הי' חם ש לחוש לאיתפת ונשחנה לורחו, וכדאמרין גצי עלה מהמים דצנין חזירו צשעתי, ו[מ"מ] נראה שיש לחלק, דדוקא צמים אמרי' דצנין צשעתי משום שנינו כל דהו ומיד כשיצא מהמים נתחמם הגוף ותפת, אבל דצר הנקרא מהקור עינינו רואות שאע"פ שפסק הקור עדיין נקרא וגגלד יום או יומים ואינו מחמם צשעתו.

ובברית יעקב סי' י"ד הביאו דכ"ה א', והוסף, דצימות הגשמים אף שלא הי' קור גדול, ופסק הקור והי' האויר חם, מ"מ הוי יותר לניה מלינת המים צימות החמה דהוי לניה כל דהו, וציתור צחדשי ענת ושצט אפי' ליכא קור [המקפא], מ"מ האויר יותר מלן האדם ממים צימות החמה, וכי"מ מדברי הראצ"ן [הג"ל צאות י'] שכתב דצימות הגשמים כו מעידין אפי' לאחר כמה ימים, עי"ש.

ובגבעת שאול סי' ד', כשצ"ר לסבא לזמן קור צנודנו, כתב, ואף שקלתן אמרו כמדומה להם שנפטר הקור אז צ"י או ג' ימים קודם שאלאוהו, מ"מ כיון דספיקא הוי ודאי [דעכ"פ] יס לר"ר להחיר, אף שצשעה שאלאוהו כולם כאחד אמרו שצנונה הוה נפטר הקור שבי כעת גשם על הארץ, מ"מ מי יכול לשער ולומר דצמן מועט כזה תיכף משנפטר הקור יהי' תפוח, וצפרט צחדש שצט אף שנפטר הקור צשעה מועטת, מ"מ עת לניה הוה.

ובנודע בשערים ח"א סי' כ"ד, צא' שנאצד ונמא אחר ג' שצעות צשג, כתב צאות צ' דאין להקל צני"ד משום ימי הקור, דהא מצוה צמ"צ דאין לסמוך צזה אלא כו' צלא פסק הקור כו', וצני"ד הרי מעט הפקדו עד המלאו נתחלפו העתים מקור לחוס מקרה נורא להפשרת שלגים, וכמה פעמים הי' גשם שוטף ורוחות הזילו הכפור ועושים יצלי מים, כנודע מחורף הזה שצמעט לא החמיד העת צלא שנוי ג' ימים ואף כי ג' שצעות, והוי ריעותא ואין זה משענת להחיר. ועי"ע צאות הסמוך.

ובכרם שלמה סי' ה' צתשו הר"ח צכ"ר יחודה, כשין דצנמא צשגל מהני אחר ג"י, כתב צדמ"ט עור צ', דכיון דשגל דינו כמים אי"כ צעין הכרה לאלתר משכונא מהשגל כו', וצני"ד שצצר

ועוד דפשוט מסבא דאם הקור מלמית ומונע הטיפוח והשחנות, הכי גס כשהקרה וכיו"צ רק מאחוריו מ"מ פועל הקרירות צכל גופו, ועוד הא כתב הרצ"א דגס כשרק גלי הים עוברים עליו מהני, [כמוצא צ"י ר"י אות י"א, ועע"ש אות ה' ועוד], ולא חילק כלל צין מונח צנצו לקרקע והגלים שוטפים צפניו, לצין מונח פניו לצד הקרקע כו' ואין שם נגיעת מים, ועכ"ל דכמים שעל חלק הגוף מחלחלים צכל גופו ולומחים גס את החלק שלד הקרקע כו', אי"כ הי"ה צקור, ויותר מזה נראה, שהקור מקרר כל גופו ודאי, וצפני"מ צידד דגס כשרק רגליו נוגעות צמים מהני [כמוצא צ"י ר"י אות ו' ע"ש דיעות צזה], וכי"ש צני"ד שכל גופו מאחוריו הונח על הקרה וכיו"צ. וע"ש מ"ש מהא דצבת קנ"א א' דמטילין מת על החול, להכירוש הוה משום שמלן ודלא כפרש"י, והאריך צזה, ומוכה דצר המקרר למית כל גופו אף כשמונה על צציו ולא צחוכו.

ושם צדל"ג ע"ג כתב דאכתי יס לספק, דהכי דקרה כמים, מ"מ צמים גופא הא יס ספק דרק צנטצע ומת צמים הוה דלמתי ולא צמת ציצעה ואח"כ הושלך למים כו' [וכמוצא צ"י ר"י אות א'], וא"כ זה נמי נהי שכוונה על הקרה הא לא מת על הקרה, ולא חתויל ההכרה לאחגי' משמת, אולם גס זה הוי רק ספק, וא"כ [צני"ד צספק ג"י] עכ"פ הועלנו להוסיף עוד צד ספק להחיר אפי' אס נימא שבי אחגי' ודאי.

יז. אם מחני זמן קור כשהי' חבול. צזכר יחודה סי' כ"ו צהוי פלעים צפדחתו, כתב דכמו דמהני הכרה חוך ג"י אפי' כשפניו חבול, הי"ה דצמקוס קור מהני אפי' אחגי', ואין לומר דכמו דלדמיין זמן קור למים לענין למתי, הי"ה נימא דקור מרזי מכה, וכדאמרין הכי צמים דלא מהני ההכרה, וכצו"ע דצסמוך, לכאורה לא אמריין הכי, דלזה לא דמי קור למים, דלא מלינו צשום פוסק שהצכיר מזה, דהא לענין מכה כשהי' צמים משמע לכאורה דאפי' צחוג"י אין מעידין, וא"כ הוה להו לאשמעין ג"כ גצי קור דאין מעידין אפי' חוג"י, ועוד אפשר דצני"ד ליכא משום מכה כו'.

ובן בברית יעקב סי' י"ד כשדן לר"ר דעת ר"ת דמהני גופו שלם צלא פ"פ, כצסעכ"ה, ושצמן קור יועיל כה"ג אפי' אחגי', הסתפק דקור מרזי מכה, ואחר שכתב צצני"ד שנתרפאה לא מרזי כו', הוסיף צסוף התשו', ועוד אפשר לחלק דדוקא מיה מרזי מכה מפני לחלוות המים ונכצ צמים, משא"כ צנקרש וגגלד, אי"כ יס מקום לצדד להקל.

ובח"ם ח"צ סי' ק"ל כתב קרוב לסוף, דאפשר דאפי' צאיכא מכה לא מרזי שלג וכפור, ומכ"ש צני"ד שאין המכה צפניו, ואפי' להסוצרים [גצי מים] דצכל מקום צגוף מרזי מכה ונימא נמי דשלג מרזי מכה, מ"מ צני"ד הוי סי' כו'.

ובאמרי נעם ח"א סי' כ"א צתשו נכד המחצר, כתב, דל"ע אס מהני זמן קור צני"ד דאפשר דהוי מכה, כיון דאמרין דקור כמים, ממילא צמכה מרזי הקור צמים, ואדרבא י"ל דגרע משום המכה ולא מהני אפי' חוג"י, וכמ"ש הנו"צ דצמכה לא מהני צמים אפי' חוג"י כו', אי"כ הי"ה צקור כשם שיש קולא לאמר דמהני הכרה אחגי', נגד זה תהא חומרא יתירה דלא מהני הכרה אף צחוך ג"י כיון דאיכא מכה, מיהו צני"ד שנחצל לאחר מיתת לא מרזי כו'.

יח. ובשהי' קבור בזמן קור. צהכמת שלמה (קוועטש) סי' ע"ז, כתב צד"ה אולם, דמה שצפסו צמושלם הצ"ד דני"ש דני"ד דמי לעובדא דהמ"צ, הנה המה רחוקים מהקלה לקלה, שחרי ידוע צשעה שהעולם קר הרי צעוצי האדמה נהפוך הוה, ע"י צאור"ה סי' חני"ד סעיף א', ומהמחש שכל הפירות משתמרים כל ימי

אוצר

סיק ריא אות יט—כג

הפוסקים

מזמן שנהרג ולא פסק, אבל להסבירים דהוא נטעם דמעמידין אותו אחזקה חיים ותלינן דמת יותר מאוחר, א"כ בספק אחר השקול אין להקל, ולפיכך היתר זה בג"ד מרופף בידי.

ובתל תלפיות משנת תרע"ו צ"ל, תמה הרב גרשון שטערן בהצילו להחיים דסי' קמ"ד ה"ל, דזה ממש להיפך ממי"ש המ"צ דכל שלא ידעין צודאי שפסק הקור יום או יומים תלינן לקולא כו'. [והאמרי נעם אף שהזכיר לתשו' המ"צ, נראה שלא ראה כל דבריו רק שהעתיק מהבית אפרים סי' י"ד, ובלשונו, שצעינן. שיהא הקור חמיד כו', אבל מה דמסיק דבספק יש ס"ס וכו' לא הוצא שם].

כא. כשהופשר הגוף מהקור, כגון שחוכנס במקום חם, עד מתי מהני הכרתו. באבן שמואל אות שמ"א אחר שבי' דכופשר תוך ג"י למיתתו נראה דמעיד עם חוס ג"י, וא"ל צעתי כבמים, משום דלזה עדיפא קור דלא צא אל תוכו לחלוות, וכמוצא באת הסמוך, הוסיף, ומי"ש ה"י נראה מסביר דהזמן שנקרש וגלד אינו מהחשבון דג"י דלא הוא באבן והשבו לא הועיל זו מיד, [ר"ל דלריך למות בג"י מזמן שנפטר] אלא שמחמ"צ [הג"ל באת י"ט] לא משמע כן, אלא כל שפסק הקור ועמד עוד יום או כמה עד שנפטר צעינן חזירונו חיבך אף שלא עבר עליו ג"י שלא בקור. גם הר"ד רפפורט אב"ד מעוצבו צתשו שצמים חיים (רפפורט) סי' כ"ז השני, כתב בגדונו דלריך לשאל להעדים אם ראו להנהיגם כשהיו עדיין נקרשים, דאם נשתבו כשהם אחר ההפשר במקום חם אפשר לומר דתפח, כמו צמים דצעינן לאלתר דוקא, וגם המ"צ נסחפק בזה כו', וע"כ לא ידד להקל בגדונו אלא בספק אם נפטר, ומשום דנקרש אינו מתחמם צעתו כו', אבל צודאי נפטר משמע דלית צ"י לך לקולא. גם צובר יהודה סי' כ"י כי בגדונו לאפשר דצעינן שזכירונו חיבך אחר סילוקו ממקום הקור, וכדין הועלה מהמים, וכמוצא מזה ק"ת לענין קבלות מליחה.

ובאהל מושח (מחלטים) סי' ו' אות י"א, בגדונו שנמלא בקור דימי פסח, וכג"ל באת י"ב ד"ה צבית, והכניסונו לבית חם ונשתהה, כתב מתחילה, דחיישין לנשתהה, וכשהועלה מהמים, אף [הוסיף ד] יש לחלק, דדוקא בהעלונו מהמים או מקור גדול יש ענה ושצט דהני מקלקלים הגוף והפרטוף הרבה, דקור גדול יש בו מכה האש כהשמש בקין, אלא שצטעוס צמים ובקור גדול אין השני ניכר [שאינו פועל], משי"ה אם נשתהה אח"כ יש לחוש לנשתהה [וכמ"ש הריב"ש גבי מים דנשתהה אח"כ חוזר לסורו כו'] אבל בימי פסח בג"ד אין הקור גדול כ"כ ואזו אינו משנה הפנים, משי"ה אם הוצא אח"כ למקום חם מזה אינו משתנה אפי' אחר ג"י.

כב. בנפטר הקור ועדיין לא עברו ג' ימים ממיתתו. באבן שמואל אות שמ"א אחר שהצית הדיוות אס קור עדיף ממים, כתב, דנראה פשוט דכזה עדיף ממים, דצמים אף שהוא תוך ג"י [למיתתו] צעינן לחזירונו צעתו, [כדלהלן בשו"ע בהב"ה], אבל בקור וחורף אף שנפטר בתוך ג' מעידין עד תשלום ג"י, דדוקא צמים הדיו כן מטעם שכתב הריב"ש דכיון שצטע צמים כרי צאו צמיעיו להפיל אור פניו כו' ואף דמים למת, כשהועלה מהם חוזר לסורו ותגלה רעחו, [ומוצא צמ"ק ריב"ז אות א'], וכל זה לא שייך בקור ושלג דנעשה כאבן ולא צא צתונו לחלוות. [מיהו אחר שהוסיף דמו"ש ו' דהזמן שנקרש לא נכנס כלל בחשבון דג"י כו', כתב, אלא שמחמ"צ לא משמע כן כו' וכמוצא באת הקודם, ויש להסחפק אס ר"ל דמזה פירכא גם לסברתו דתוך ג"י למיתתו, דס"ס חזין דין צוה דין דמים].

כג. להמחמירים בזמן קור, מה הדין כשהועיד שלא נשתנה פניו משהו' תוך ג"י. בהכחית שלמה (קוועטש) שצ"ס

שעבר קרוב ליום א' משבולא עד שראוהו לא מהני עדותו דהא אשתחי עובא. והמחזר שם סי' ו' דג"ה ג' הסכים לדבריו א. ובעזרת יהודה סי' מ"ו צא' שנטעב צשלג ולא מלאוהו מרבויו השלג עד אחר זמן שנחמטע השלג ונימוח, כתב צטעם א' שלא לסמוך בגדונו אהא דקור, משום דמלינו לכ"ד דשלג דומה למים ממש, ע"י צא"ה סי' ק"ס לענין נט"י, וצו"ד סי' ר"ה סעיף ל' לענין מקור, ואף הש"ך החולק שם, היינו להקל, אבל בג"ד הוא להחמיר, והא צנטעב צמים קיי"ל דלריך חזירונו צעתו אלא אשתחי תפח כו'.

כ. ובספק פסק הקור בנתיים לבמה ימים. צמח"ת צנימין כו' באת הקודם אחר שבי' שם דקור ל"ד למים לענין אשתחי כו', הוסיף, עוד נראה שיש לחלק, דצמים אס מסתפקין אס חזירונו צעתו אולינן לחומרא, כמ"ש הר"ן [הנ"ל צב"ט סקפ"ו] משום דשיעורו רק שעה יותר מלוי ששה שעה, אבל צספק אס פסק הקור והצינה צין זמן בהריגה למיתתו, [וגראה כונתו צספק שפסק ליותר מיום או יומים הנ"ל באת הקודם, מ"מ] אולינן לקולא ואמרינן דלא פסק, ואח"ל דפסק שמה לא עמד החוס צשעור יום או יומים, לכן כל זמן שלא ידעין שפסק הקור מספיקא לא חיישינן.

והביאו צבית משולם סי' ח' צתשו הריב"ז צרלינר אב"ד צילגוריי לגדונו דלא ניחוש אולי פסק הקור איזה ימים מחמת שבי' זמן רב משנאבד עד שנמלא קרוש, ערך י"א שבעות, דכבר כ' המ"צ דהוי ס"ס לקולא. [ובגדונו כ' גם הוכחות שלא נפסק הקור]. והמחזר הסכים בכללות. גם צבית יעקב הנ"ל באת הקודם הצית להמ"צ לגדונו שלא ניחוש שמה נתרפה הקור צנתיס.

ותחתם מופר ח"צ סי' ק"ל, צ"י שהרואה הודה שהרגו והראה המקום שטמנו צשלג, ומלאו שם הרוג והכירוהו, כמוצא שם צד"ה ועתה, אחר שבי' צד"ה ולפ"ד דג"ד ממי" מותרת, דאס נאמין לרואה כרי נהרג, ואס לא נאמין י"ל דהוא עדיין תוך ג"י דנעמידנו אחזקה חיים קודם ג"י, ומיהו צלא טעם דקור, הוסיף, או [דיומאל] לכה"פ שלא פשר השלג מעליו צשום פטם מיום שנטמן בו, צאופן שאפי' היו ימים צצנתיס שהי' ק"ת חם וכדומה [מ"מ תלינן שלא פשר לגמרי מגוף זה דכמו שנמלא כן כו'] * מיהו צמ"י קמ"ד צא' שהועלה מצור עמוק צימי פורים וחי' קר מאל עד שלא יכלו ליגע בו, והכירוהו [אלא שלא נזכר שם שהי' קור המקפיה], כתב צד"ה וגם מזה, לענין היתר דזמן קור, דהיינו צצרי לן שהי' קר כל הזמן ולא הי' ציניהם זמנים ממוזגים ומי יכול להעיד ע"ז. [ותשו' זו מאוחרת צזמנה].

ובאמרי נעם ח"א סי' כ"א צתשו נכד המחזר, כתב צד"ה עור צ' דלמ"ש המ"צ דצעי' שיהא הקור תמים כו' א"כ מאן מפוס צג"ד אס לא הי' איזה ימים צנתיס שלא הי' הקור גדול ואז נתפח ולא מהני אח"כ קרישתו, אמנם להסבירים דעטם דספק ג"י לקולא משום דהשם תפח אחר ג"י ודאי הוא רק השם דרצנן [כמוצא צמ"ק רכ"ט אות א'], ודאי דה"י מקילינן ותלינן דכמו דנמלא עכשיו בקרישתו על פ"פ, כמו כן הי' חיבך ומיד

(א) [והנה אף שדן בשלג, אין רא' דבקור המקפיה יסבור דמהני באשתחי יום או יומים, דלא חילק בזה, ואת דברי המ"ב הג"ל לא הזכיר, אלא שגדונו הי' בשלג, מיהו העזרת יהודה דבסמוך דלעיקר דינא דקור מביא לדברי המ"ב בתשו', וכ' דאין לסמוך, ובפרט זה לא דן בדבריו, י"ל דרק בשלג כ"כ משום דמי' למים ממש גם בשאר דוכתי, משא"כ הכר"ש דן רק משום דדומה למים לענין דצמתי].

(ב) = לכל דבר, או: לכמה דברים.

(ג) ע"פ דבריו שם בסמוך.

מפני שפרצוף פניו משתנה במה דברים אמורים בזמן
שהוא ביבשה אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה

אפי

אוצר

סיק ריא אות כג—סיק ריג אות א הפוסקים

דמכריהי שהביא המכרי"ט ח"א להוכיח רק דספק הוא שמה
נשתנה, וא"כ ח"א להכחיש העדים שאמרו שלא נשתנה כלל מחוגי
עד לחגגי, ח"א שמוסיק שעכ"פ המכרי"ט לא ס"ל הכי ומפני
שאנו מדמין לא נעשה מעשה נגד מרן המכרי"ט * וע"י במשנת
חלוצי מהד"ת סי' ט"ז אות ח' ח"א ע"י להבין ס"ק רכ"א
אות י"ג לענין השתנה דמים מהדברי חיים ח"ב סי' נ"א וסי' נ"ז
ש"י דאם ידוע שלא נשתנה מכפי שה"י חוק עשה בעליתו מהמים
מעידים עליו אף לאחר שעה.

ריג. אבל אם טבע במים וכו'. א. ובשמת ביבשה ואח"כ
הושלך למים. עכ"ל סק"פ מחשו"ב סי' י"ב
מדנינו גוי מסל"ת דמכרי"ט נחמיאש מסתפק בזה. וע"י בחשו"ב
שם דמקום ספיקו הוא מאחר שכל המעשים המוצאים בנמרה
[דאמרינן בכו מ"א נמחין] חיינו נשתנה במים. ובסדרה הדבר
כ' בחילה שלוחה סי' כ"ז דף ס"ע ד"ל דממעט ששה ביבשה
אחרי מיתתו לפני שהושלך למים כבר התחיל פעולת ההשתנה
לפעול בו, דודאי דבדיון ג"י דמה ביבשה אין לומר דעד הרגע
האחרון לא פעל ההשתנה כלל ורק דרגע האחרון הפעל כ"כ
עד שיחלמה לאחר, ח"י שכל רגע פועל מעט ובסוף ג"י משתלמת
ההשתנה (וכמ"ס הרשד"ם בסי' נ"ז דהנפטר נתפח קצת אחר
יום א'), וא"כ אותה מעט שנפעל בו בכוותו ביבשה לא תחוקן
במיתות המים, וממילא יפעלו פעולות ההשתנה כמו ביבשה.

אולם ממכריש"ם סי' נ"ד ומכרי"ט אדרבי סי' ט"ז הביא
בבב"ע הנ"ל דאם נהרג ביבשה והשליכו אותו למים ואין
בו מכה, הוי כחילו נעצב במים. ובכנה"ג הגה"ע אות שד"מ
הביא מקודם לשון הרשד"ם שמתפק בזה, וש"כ כ' דמחוק דברי
הרשד"ם האחרונים שם, נראה שמשכים דאפי' נהרג קודם שהושלך
למים אינו משתנה, וש"כ הר"י אדרבי הנ"ל, וברב ח"י בחשוכה
סי' י"ח. וכ"כ בדבר משה (אמרי"ל) ח"א סי' כ' דקמ"ג ד,
דאף שמתחילת הרשד"ם מתפק בזה, מ"מ מהא דעל ספק אחר
בגדונו שם צוקה הרשד"ם נדרים להחזיר, ועל הספק דמחא לחא"מ
מ"א לא נמתי לא השיב אח"כ, משמע דלא חשיב ל"י ספק ומשי"ב
לא הולך להשיב, וכ"כ הב"ש ס"ק ע"ט דדעת הרשד"ם, וגם
מכרי"ט אדרבי הנ"ל החזיר בראותו גדון דהרשד"ם ולא חש לספק
זה ולא הזכירו כלל, ותימנה על הרב מכתב מחליבו שצוק"ע שלו
בסי' ח' אות נ' הביא דברי הרשד"ם הראשונים [דכושלך לחא"מ
מ"א לא נמחין] כחילו הוא דבר מוסכם לדעתו, ושם בראות ע"ג
כ' להפך ** גם הב"י דהשיב שם למכרי"ט נחמיאש על ספק
אחר מגדונו, ועל הספק ח"א נמתי כשהושלך לחא"מ לא השיב,
משמע דלא חשיב ל"י ספק, נמחל דמכרי"ט נחמיאש ויחזיקה בזה,
וכ"ש שהוא עצמו ומי שעומד עמו בלשון ספק אמרו, ואין ספיקם
מו"א מיד ודאי שאר הפוסקים. וכע"ז כ' החת"ם בסי' קמ"ג.

גם בבית אפרים סי' קמ"ז כ' דלע"ג דבב"ש צוק"ע ס"ק ר"ב
העתיק מחשו"ב בסי' סחם דאפשר דהא דמ"א נמתי היינו

דוקא

דקשאה הוא דסליק דאי אשתיה מתפח היה תפח וכו' עכ"ל, והכוונה היא
שלפי מצב המת שראוהו הכירו שלא ה"י בו שינוי של נפוחה או מראה,
אבל לא שהיו שתי ראיות, ואולי זו היא דעת הדברי חיים דבסמך לחלק
כן כי היכי דלא תקשי עליו ממכרי"ט.

(*) לפנינו במ"א לא נמצא ש"י להפך.

שם"י הר המור) סי' ט"ו בחשו"ב בסי' דנ"ש כשכתבו לו היתר
דכ"י קור גדול כ"י, הוסיפו, ואף שהאחרונים פסקו ע"ז, מ"מ
בכ"ג שם עדים שלא נשתנה לורחו, אפשר דכ"ע מודו. וכן
המחבר שם בסי' ט"ז, אחר שכתב דנ"ד לא דמי לגדון המ"ב,
דכחש הכירו שפדחו ל"כ, משא"כ בנ"ד, הוסיפו, אכן אני אומר
[דגם בנ"ד י"ל היתר זה], דודאי לא נחלקו חכמים שאין כל
השעות שוות, ולא יכחשו המוחש, ח"א דחששו שכל אחד ישפוט
למראה עיניו ויבוא לידי איסור ערוה, וכ"ז בעלמא, אבל כשיש
עדים שראו שלא נשתנה מחוגי לאחר מכן, [וא"כ] כדי שלא
יהיו העדים מוכחשים [מהכלל דאחגי משתנה], מוכח שהקור גרם
שלא נשתנה, (ולכא למימר בכ"ג ש"י ישפוט למראה עיניו,
דכ"י לר"י עדים שלא נשתנה מחוגי [לחגי]), והכו"נ י"ד
כחכרו שפדחו ל"כ, חדע, דהא ערתינו עובא כדי שלא להכחיש
עדים, דאפי' דנינו נפשות דכחיו והלילו העדה, ואפי"כ ב"י אומר
ב"י ו"י ד"י אף שם מוכחשים לפנינו, מ"מ כדי שלא לעשותם
כמשקרים אמרינן שטעו [ושניהם חזקו א' נחזקו], ומו"א ח"א
להריגה, כ"ש עדים כשרים ואינם מוכחשים דיש לך לחלוק בזמן
הקור, וזה נכון לדעתו מאד בסדרה ישרה. ובגדונו שה"י קבור
הוסיפו, ד"א היתר ממ"י כו, ובבאות י"ח. וע"י בסי' רי"ב ד"א
דכחש שלא נשתנה ממה שה"י חוגי יש להחזיר גם בלא דין
דמין קור.

ריב. מפני שפרצוף פניו משתנה. ובשמעיד שלא נשתנה.
ע"י פ"ח ס"ק ק"ג שהביא מקרי"ע סי' שט"ח ש"י
שם המכרי"ט דהא דאין מעידין כשנמחל אחגי משום דאמרינן
מסתמא נשתנה, אבל אם מעידין עליו שלא נשתנה מעידין עליו.
אולם משם המכ"ל והכו"נ והקבלת יעקב הביא בפ"ח שם דמכרי"ט
מייירי רק בספג"י אבל בודאי לחגי אמרינן חזקה דנשתנה ואין
מעידין עליו. ובבית אפרים סי' י"ט דנ"ז ד' כ' ג"כ דמכרי"ט
מייירי רק בספג"י.

ובחכמת שלמה סי' ט"ז ד"ה היתר א' בגדון שאמרו שלא נשתנה
המת צ"פ מחוגי עד לחגי ח"א שח"ס מכירים
אותו והוכר ע"י אחרים לחגי, השיב להרבנים השואלים שר"י
להחזיר ע"פ המכרי"ט שהובא צוק"ע הנ"ל דהא דאין מעידין אחגי
משום דמסתמא נשתנה, אבל אם מעידין עליו שלא נשתנה מהני,
וכ' דזה ח"י, דמכרי"ט מייירי כשרא"י הראשונה היתה בחוק ג"י
והשניה בספג"י, ובזה אמרינן דע"כ גם הרא"י השניה היתה בחוגי,
דא"כ ה"י משתנה לורח פניו ומדלא נשתנה ע"כ בחוק ג"י הוא,
אבל כשהוא בודאי לחגי אמרינן דחזקה דנשתנה, וא"ת מה נעשה
עם האומרים שלא נשתנה מחוק ג"י עד לחגי, כבר מלינו
ביבמות דף פ"ח א' דכשידענו שהיחב ז' אסורה אפי' בלא מאה
עדים ואמרו שמוחרת לא משגיחין בזה, וכ"ש הכא דליכא למימר
שטעו צ"ע, ואע"ג דצ"ע לכ"ע לא טעו במקום דליכא למימר
בדדמי, מ"מ הכא מסתבר שאמרו בדדמי דא"כ משקרים הם,
וש"כ פסק על ע"ס סדרה המכרי"ט דאחגי חזקה דודאי נשתנה,

(*) במכרי"ט גופא לא הוזכר שם שהיו שתי ראיות אלא ש"י שם
בז"ל דהיכא שמעידין עליו שלא נשתנה גופו משעת מיתה בנפיקה או
במראה לא חיישינן וכו', וכן כ' שם עוד אם מעידין עליו שלא נשתנה
הגוף אלא כמת שעבר עליו יום או יומיים וכו' וכן בהוועלה מן המים אם
אין ידוע להם ששהה וזה רואים שאין בו שום שינוי של נפוחה חלינן

אוצר

סיק ריב אות א-ז

הפוסקים

וצנידונו הוא שהיו הוכחות שכבר נהרג כמה ימים לפני שהושלך למים [שהיהודי העולם הלך לגבות חוב מגוי ולא חזר, ובשחקרו את הגוי אמר שקיבל ממנו החוב והלך, וגזר עליו המלך כי מאחר שהודה שהי' אצלו שיחפש אחריו, ואחר לי יום זה הגוי ואמר שפלוגי נמלא בצור מים שצמקום פלוגי, והלכו ומלאוהו שם מונה צק והכירוהו, והי' ניכר סימן דריסת אופני העגלה מצית הגוי עד הצור, ועי' עוד פרטי ההוכחות בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות י"ז], כי דאף המקילים בסעי' כ"ז בספג"י יודו כאן דאין מעידין עליו, ע"ש.

גם ה"ב"י בתשובתו למהר"י נחמיאש כי דאין להחזיר מעטם שנמלא צמים משום דיש לחוש שמא בעילובו למים אחר ג"י משמח ובסדרת האחרונים המחמירים בספג"י, אלא שכי' דיש לדון להקל מלד אחר דכיון שלא הי' חזול צפניו וגם הי' כל גופו שלם מעידים אפי' אחר כמה ימים וכו'. [ועי' בה"ט סק"ג שחשד גם את ה"ב"י צין המקילין צדן זה שהובאו להלן, והוא מהכנה"ג הגה"ט אות שמ"ה ושמ"ו, וכי' ציות אפרים המוצא להלן, ולי"ט דנחשו"י ה"ב"י מצואר להיפך].

אולם הרשד"ם סי' כ"ד על אותו נדון דמהר"י נחמיאש ה"ל, דאף דאיכא למימר דודאי אשתרי עוצא ציבשה, שהרי ראו דריכת העגלה, וכבר אמרו שהדברים מוכיחים שצדו קרוב לרצעים יום משנהרג, וכי אפשר שעמד כי"כ זמן סימן הדריכה של העגלה, אלא שנראה שהיה [מונית] מה קאת ימים ציבשה, ואחר זמן כשראה לגלותו השליכו לצור, וא"כ נשתנה, אולם מכיון שאמרו שראוי לתור אחר לדדי היתר, א"כ צ"ל שג"ל וסיעתו דלהלן בסעי' כ"ח מותרת, והי' ראוי לסמוך עליהם, אלא דמסתפינא לסמוך ע"ז צלצד מאחר שהרשב"א והנמשכים לדעתו לא ס"ל הכי, אצל אם אפשר לומר דצ"ל יודו גם המחמירים אף שיכ"י על ד' הדוחק קאת, נוכל לסמוך להחזיר, שאין ראוי לבקש כל הצדדים להחמיר, וא"כ נראה לומר דאורחא דמילתא דתיכף שהרגו השליכו לצור, וי"ל כאן נמלא וכו' הי', ואע"ג דנמלא הרג ים מסתפקין דלא תלין שהוא חוג"י [כסעי' כ"ז], היינו משום דמתני' קתני אין מעידין אלא עד ג"י, דמשמע דלריך שיכ"י צדור שלא עברו ג"י, אצל צ"ל ח"ס לן למימר דכל שמאלנו אותה צמים אין לנו לחלות שהושלך שם אחר שעמד כמה ימים ציבשה, כי אין לנו לומר אומדנות להחמיר היכא שלא מלאנו להם שורש מן הגמרא, ועל ההוכחה מדריכת העגלה איכא למימר דלדורך ענין אחר הולרך לעצור דרך שם, ולא תלין להחמיר, ועוד דאפשר לומר, אף שהוא רחוק מהסבא, דהי' חזוב צחיים צמקום רחוק ועי' החקירה [של המלך] הרגו וכתוך ג"י או כ"ד שעות להריגתו השליכו לצור, וא"כ י"ל דצ"ל גם הרשב"א וסיעתו יסכימו להחזיר כיון שנמלא צמים, וי"ל היום הרגוהו והיום השליכוהו למים, ואח"ל שמזמן הרגוהו י"ל ג"כ שמאלתו זמן השליכוהו צמים וכו'.

ובדברי ריבוב סי' ע"ו כי ג"כ על נדון ה"ל דאין לחוש שמא אחר ג"י משנהרג הושלך לצור המים, ואפי' להמחמירים בספק ג"י, היינו דוקא כשמלאוהו ציבשה צמקום דאיכא רעותא, ד"ל כנכ"ס זה כמה יותר מג"י, אצל צ"ל דרצב נאמר כ"ג בתוך הצור וכו' הי' משעה שנהרג, ועוד דאין סבדי דאומדנא דמוכה שמיד כשהרגו צקש והשתדל להטמיו [מפני היראה] ומיד השליכו לצור, וחו דצ"ל דלא נחבל צפניו איכא ס"ס המסתפק, ספק אם הלכה כר"ת דצ"ל מעידין אפי' אח"י, ואח"ל אין הלכה כר"ת, ספק שמא השליכוהו לצור חוג"י.

ובמהר"ם בן חביב סי' ח' צדון שמלאוהו צדור מים לאחר מ"ה יום משנעלם, אחר שכי' להחזיר משום דיש להורות כהמקילים

דוקא כשיטתה נשמחו צמים, וכן רמז בסק"ט, מ"מ להמעיין שם [בתשו"י צ"י] מצואר דהוא מדברי השואל [מהר"י נחמיאש] המסתפק בזה, אצל ה"ב"י לא ס"ל הכי, ואין ספיקו של החלמוד מוליד מדי ודאי של הרב צ"י ועוד פוסקים, וכתווייהו נקטינן דהוי כנעטע צמים, ואף אם שהה זמן מרובה צמים למת. וכי' צ"י ט"ז. וכי' צע"י ארזים סק"ג דמהר"י שם משמע דלא כמהר"י נחמיאש, וגם כל האחרונים לא חלקו בזה, ושכן משמע דעת העור שכי' "אצל אם הי' צמים", ולא כי "אם נעטע" צמים.

וכי' צ"ל צ"ע סי' ט' דע"ג עור צ', וע"ה עור צ', דה"ב"י פשיטא לי' דמיא למתי גם כשהושלך לח"מ, ושכן מוכח מנצ"ח סי' מ"ו, דהמליא קולא מתיכף להיפך, דכשלא מת צמים אפי' אשתרי לאחר שהולאוהו מהמים מעידין [דלהלן ס"ק רכ"ז אות ד'] ודייק כן מלשון הפוסקים שכי' "שמת צמים", ואם הי' רק מקום להסתפק כמהר"י נחמיאש ה"ל דדוקא כשמת צמים למתי, לא הי' אפשר להנצי"י להמליא קולא גדולה כזו מדקדוק הלשון, דלמלא לכך נקטו הפוסקים מת צמים, דכשלא מת צמים לא למתי המים, ח"ו דנחה ספק זה מכל וכל, ולית דחש לה, וכי' מסבא, דהרי שיטתו דלמלא לפסוק כהמ"ב דכשהרג ציבשה ועמד אח"כ צדון קור דהוי כמים, [דלעיל ס"ק ר"א אות ח'], א"כ כ"ש כשהושלך אחר ההריגה למים.

גם בפני משה סוסק"ל כי דיש לפשוט דבר זה מהרצ"ן [דלעיל ס"ק ר"א אות ח'] שכי' דצימות החורף שנקרש ונגלד למי למים, ומסתמא מיירי שנהרג מקודם ולא יראה נשמחו ע"י הקור, שהרי דרך בני אדם ללבוש בגדים צימות החורף שלא חזק לו הצינה, ולא אחזתו הצינה רק אחר מיתה, וגם לשון הרצ"ן משמע כן להמעיין שם, וכן מוכח להדיא בשו"ת מ"ב סי' ק"ד שהחזיר צנהרג צימות הגשמים, משום שאחר שעה שנהרג ודאי נקרש ונגלד ודמי לצינת המים, והביא רא"י מהרצ"ן ה"ל, אלמלא דאע"ג דלא הוי לינה מהיים מ"מ מהני, ואם נאמר דצעינן צמים דוקא שהשליכוהו חו, א"כ אין רא"י כלל מצינת המים לנקרש, ח"ו דאין לחלק בזה כלל.

וכן בשער אשר סי' ז' כי ג"כ דאף בהושלך למים אחר שמת אמרינן דמיא למתי, דכיון דעיקר העטם דמיא למתי הוא משום קרירות המים, כדאיתא בירושלמי, א"כ אטו גברא קטילא אינו מתקרב ומנמית, ואין סבא כלל לחלק צין מיתה דאיתא מכה עביעת המים למיתה שצ"ל לו ע"י אדם וכו"ב, וכן נראה ממהרשד"ם ומר"י אדרבי ה"ל, נמלא דמהר"י נחמיאש הוא יחיד בדבר זה, וכ"ש שאף הוא בעצמו צ"ל ספק אמרו, ואין ספק מוליד מדי ודאי שאר הפוסקים.

ב. וכשהושלך למים לאחר יום או יומים משמת. כי בכה"ג הגה"ט אות שמ"ז דאפשר [דאז] אין כח צמים למוע הגפית, מיכו ממ"ש הרשד"ם ודברי ריבוב [דלהלן אות ג'] דלא חיישינן שמא שהה ג"י ציבשה לפני שהושלך למים, משמע דתוך ג"י עדיין למתי, אם לא שנאמר שלא דקדקו בזה בלשונם, מאחר שכי' דאין לחוש, ותפסו לשון הגמרא ג"י, אצל אם צאנו לחוש שהושלך למים אח"י נחוש ג"כ לאחר יום או יומים וכו'. [ועי' בדבר משה (אמרייליו) סי' כ' דקמ"ג ד' שכי' בתוך דבריו, דכיון דציבשה חוג"י אינו משתנה, א"כ כשהשליכוהו צמים תוך אותו זמן ה"ל כמה צמים ולמתי, ע"כ, ומשמע דפשיטא לי' דאף לאחר יום או יומים הדין כן].

ג. וכשנמצא הרג במים ואינו ידוע אם הושלך תיכף להריגתו או לאח"י. בתשו"י מהר"י נחמיאש שצו"ת צ"י סי' י"ב מדיני גוי מסליח דן צדופן כזה להחמיר עפ"י ה"ס מחמירים שצעי' כ"ז דבספק חוג"י אוליין לחמרא,

אוצר

סיק ריב אות ג-ד

הפוסקים

שהב ג"י ביבשה, וא"ל דאמרין כאן נמלא וכו', דזה לא נאמר רק לענין שאין להחזיק מרשות לרשות ולומר דממקום אחר זה לרשות זה, וכמאמר בכתובות לגבי מומין ועי' א"ח סי' תס"ו, אבל זהו שנהרג ביבשה, וע"כ ממקום אחר זה לכאן דאמרין השתא הוא דזה לכאן, מ"מ צ"ל שמתחבר שלא הושלך למים רק על ידי הרוחאים עצמם, וא"כ פשיטא שמיד אחרי שהוכו נפש השליכוהו למים וגמלוהו על נפשו, וכ"כ הרשד"ם ה"ל והוצא בקו"ע סי' שמ"ב, וכן נראה מתשו' צ"י שהוא ג"כ הגדון דהרשד"ם *, ונראה דצ"ל עדיף עפי', דהתם נמלא קשור בשק, וא"כ אפשר שמקודם ה"י עומן בשק אלל הרוחא, ואחר ששמע שמחפשיין אחריו השליכו למים, משא"כ כאן אין לחוש חששא זו שה"י עומן אלל הרוחא ואח"כ לקחור ונשאו והשליכו למים, רק דאמרין דנשעת הריגתו ממש השליכו למים, ואפשר שנהרג שם אלל המים שרצה להטביעו ושם הרגו והשליכו שם, ובשו"ת דברי ריבות כ"י על אותו גדון דהרשד"ם והצ"ח, דאף המחמירין בספק ג"י היינו דוקא כשמלאוהו ביבשה דאיכא ריעותא ד"ל כאן נמלא וכ"כ זה כמה יותר מג"י, אבל צ"ל כ"ע מודו דלא חיישינן דהושלך לצור אחר ג"י דאדרבה נאמר כאן נמלא כאן ה"י משעה שנהרג, ועוד דאין סבדי ואומדנא דמוכח שהרוחא מיד שהרגו בקש והשתדל להטביעו [שהרי עומן בשק] ומיד השליכו לצור פ"ש, והנה צ"ח ש"ל כאן נמלא וכו' כבר כתבתי דליתא וכו', ומ"ש דאומדנא דמוכח וכו' נראה דאע"ג דצ"ל לא שייך הכי מילתא שהשתדלו להטביעו, מ"מ דאומדנא הוא שמיד השליכו למים, וכמ"ש.

ובח"ת"ם ח"ב סי' קמ"ג צנמלא צמים פלוג וברופאים אמרו שנהרג ואח"כ הושלך למים, כ"י דאין לחוש שהושלך למים אחר ששכה כבר ג"י ביבשה, דהא להמקילים צבג"י גם כאן יש להקל וכבר בעידו גדולי האחרונים שכן נוהגים צעלי הוראה וכו', [כדלהלן סי' ק"ק רכ"ט אות ב'], ונראה דגם המחמירים צבג"י יודו הכא, דכיון שהרוחא השליכו למים להסחיר הדבר, א"כ מסתמא השליכו מיד, ומהכי תיתי יעצבו ג"י אללו שירגישו צו צני אדם, א"כ צב"ג דאיכא דאומדנא דמוכח גס המחמירים יודו, ומאורף לזה שנמלא צמון קור קרוש מגלוד וכפור, ומהכי תיתי לחלות שנהרג מזמן רב קודם שה"י קור וכפור ושהה אז ג"י ביבשה, וכל דבר כשעת מלאותו דיינין ל"י, וכיון שנקרש ליכא למיחש לשנינו אפי' ביבשה כמ"ש הר"ש סק"ח.

ד. ואם דוקא כשהוא שקוע בתוך המים או אפי' כשצף על פני המים ופניו למעלה. צס אריה סי' כ"ה ד"ה ונתנה כ"י דצעינן שיהא מונח תוך המים אבל כשצף על פני המים לא דאמרין דלמתי, ועי' צע"ז א"ח סי' תנ"ט סק"ו שז' ממחרי"ו דיעול לצון היינו שוכזיד אותה למטה מן המים ואל יאפו למעלה, וכ"כ דצ"ל נראה כן, (אך מלשון רש"י צפסחים דף מ"ח צ' גבי חפה חלעוש צלון לא נראה כן, דפי' חלעוש ידיה צמים לונגים ותקעפנה ותלעון, ונראה שזי צמה שמלגנת צמים שעל ידיה), ועפ"ז כ"י להחמיר צנידונו שנמלא מונח על השלג דאף אי נמלא דשג דינו צמים אפי' לא מהני כיון שלא היה מונח תוך השלג.

אולם בתשו' מהר"א עפשטיין שצ"ח החדשות סוס"י סי' ג' כ' דמה שחכם א' ר"ל דכיון שלא העלוהו משומק מלולת המים, אלא ה"י ק', אימר שפניו היו מגולים, ואימר אחשכא כאלו הוא ביבשה, אינו נכון, חדא מסבירא, דאם ניהוש לזה אין חשש שנעצב צעלה ניתרת לעולם, דהא ספק אשתחי לחומרא וחלף, וכו"כ בחששא זו, ומה גס דמרגלל צפומי דאינשי, דאם אינו מסתבך

צבג"י

להמקילים צבג"י, ועוד דצבג"י יש לסמוך אר"ח דסעי' כ"ח [וכמובא בסעי' כ"ז סי' ק"ק רכ"ט אות ל"א] סיים דא"כ אין לחוש צניד דלמא שכה ג"י ביבשה קודם שהשליכוהו לצור דהוא ספק רחוק, ואדרבה הסבירא נותנת דמיד שהרגוהו השליכוהו צצור לצל יראה וימלא.

ובעצי ארזים סק"ב אחר שהצ"ח דברי הרשד"ם והדברי ריבות ה"ל, כ' דזו א"ל לפנים, ואדרבה יש לתמוה על מהר"י נחמיהש שנטע להחמיר צזה, דא"כ איך משכח"ל צמים מעידים אפי' אחג"י, דאפי' כשראיונו שנעצב צמים יש לחוש שזה הנעצב יא"ל והלך למקום אחר וזה הנמלא מת ביבשה ושהה ג"י קודם שהושלך למים ונשתנה לורחו לזה, ואפי' נדחוק דמשכח"ל צנפג לצור מים ולא נודע מי הוא והועלה לאחר ג"י ואז הוכח, מ"מ איך נפרש עובדי דכרמי ודגלת דקאמר שאני מיה דלמתי הרי יש לחוש שהנמלא הוא אחר שנשתכה ג"י ביבשה ערס שהושלך למים וגדמית לורחו לזה, אלא ודאי דלא חיישינן לזה ואמרין כאן נמלא וכאן ה"י מתחילת מיתתו או סמוך לה.

ובגבעת פנחס סי' כ' ראה ג"כ מתחילה להסתייע מעובדי דכרמי ודגלת דאף המחמירים צבג"י יודו צנמלא צמים דלא חיישינן שהושלך לאחג"י מהריגתו, וכעתי ארזים ה"ל, אך שוב כ' ד"ל דאין ראי' מהני עובדי דכיון דהני עובדי היו צנעצב צמשאל"ם י"ל דאף המחמירים צבג"י היינו דוקא צנאצד ולא ידענו מה ה"י ל"י, אבל צנפל למשאל"ם כיון דקיל איסורא דהא אם נוסח לא תלא חו לא מחמירין צבג"י, ועוד דר"ח ז' אינה חלף לשיטת הח"מ צס"ק מ"ז דאף אם ידעינן שלא עברו ג"י מיום שנעלם צעלה עד מליאת זה המט עדיין אנו חוששינן שמא זה הנמלא אחר הוא וכבר עברו עליו ג"י משנהרג ודמה לורחו לזה שנאצד, אבל המ"צ הרי חולק ע"ז וס"ל דאם ידעינן שהנאצד הוא צחור ג"י לא חיישינן שזה הנמלא הוא אדם אחר שנהרג קודם ג"י ונדמה לזה הנאצד, וכן הוא משמעות הפוסקים וספרי השו"ת צפשיעות, וכן משמעות הסוגיא דכרמי ודגלת וכו', [עי' ע"ז צסעי' כ"ז סי' ק"ק רכ"ט אות ל"א], ולפ"ז נפל היסוד דאין ראי' מהסוגיא [דשאני התם דכיון שידוע שנעצב ל"ח שזה אדם אחר שהושלך למים ג"י אחר הריגתו], מהיכו צמקום עיגון גדול ה"י נראה לסמוך על הפוסקים דל"ח לזה. ובעי"ז כ' גס צבספרו נתיבות לשבת סי' ק"ק כ"ז וכ"ח.

ובלב שלמה סי' כ"ז צמלאוהו הרג מועל צמקום קנים ופניו למים, וחשש השואל מאלה שעברו ימים רבים מיום שנעלם עד שמלאוהו, וא"כ אולי שכה יותר מג"י קודם שהשליכוהו למים, וכו"כ כ', דיש ללמוד להקל ממ"ש הר"ח"מ להקל גם צבספק אשתחי דמים שהוא שער מועט [כדלהלן סי' ק"ק רכ"ט אות א'] ומיירי אפי' ה"י קרוב לודאי דאשתחי ע"ש, כ"ש צניד שהוא ספק אשתחי דיבשה, אמנם הר"ח"מ לטעמי' חזיל שמקול צפלוגתא צבעוגוא, אבל אין נראה לסמוך ע"ז, וצפרט שצש"ע סעי' כ"ז כ' וי"א [להחמיר צבספק ג"י], מ"מ הוא סניף גדול להחיר צניד, וצפרט דצ"ל אינו ספק אשתחי ביבשה ממש, אלא ספק אשתחי ביבשה קודם שהשליכוהו למים, ואם כ"י לפי הנראה כולם שוים, מ"מ הא כ' הרשד"ם ה"ל דלא דמי חשש זה לספק ג"י ביבשה, כ' אין לנו ללמוד דאומדנות להחמיר היכא שלא מלאנו להם שורש מן הגמרא, ועם שדבריו נראים כהלכתא צלל עממא, מ"מ אנו אין לנו אלא דבריו אעפ"י שאין אנו מצויים עממו, ומה גס שיש סתופים אחרים, והגדול שצכולס דגופו שלם ופרופו צלל שני, דלר"ח מעידין אפי' אחכמ"י [כצבסכ"ח] ויוכל לעשות ס"ס וכו'.

דבבית אפרים סי' ע"ז צנרון שנהרג ביבשה ומלאוהו צמים כ' דאף דלמלא דמחמיר צבספק ג"י ה"י מקום לחוש שמא

אוצר

דיק רב אית ד—ה

הפוסקים

לחות על הפנים וכמ"ש רש"י שמיא לומחין לזכ"פ ולא מחני מה ששאר הגוף צמים ללא אשכחן מאן דמיקל בזה.

ועיי' בפ"ת סקק"י ד"ה ומ"ש שהביא מפרה שזן כלל ג' סי' א' שכי' להחיר כבגדן זה עפ"י חש' רצ"ל [המוצא להלן אות י'] שהחיר צהיב מונח על שפה"י וגלי הים עוזרים על פניו, וה"נ צ"ד כיון שכל גופו צמים צודאי דגלי הים עוזרים על פניו ומחני, וגם הסתייע מסדר אליהו רצה סי' י"ב צמטשא שאמר העדים שמלאכו ראשו חוץ למים ע"ג האצנים וגלי המים היו עוזרים על פניו ופסק להקל ע"פ רצ"ל. ובי' בסא"ר שם דצכ"ג ליכא טענת מהר"ש [המוצא בפ"ת הניל] דפעמים דליכא גלים כלל, דזה ידק כשכל גופו חוץ למים שאז צריך גלים גדולים שיטטפו עליו וגלים כאלו לא שכיחא כל שעתא, אבל כשהראש לצד חוץ למים שהוא סמוך למים כ"כ הרי אף כשהים נח לא יצטר מחיות גלים קטנים כאשר עינינו רואות והם מספיקים לעלות על הראש בסמוך למים ועולים על הפנים, וגדון הפ"מ [המוצא באות שאח"ז שהיו רק רגליו נוגעים צמים] לא הגיעו אפי' לחני שיפור דניד, ומ"מ כי דאילו מלא כן או כיו"צ צספרים הוב מחיר, כ"ש צ"ד שהגלים נוגעים לפנים, ואשכחן לרצ"ל שהחיר אפי' בכל גופו חוץ למים, דודאי המחיר צזה סמוך לצו לא יירא. וע"ע בפ"ת שם שכי' דמה שהקיל צפרה שזן היינו דוקא צים ידיע שהים מעלה גלים על שפתו תמיד וא"כ שפיר יש סעד מחש' רצ"ל וכו', אמנם צנהרות שלנו שאינם מעלים גלים כלל על שפתם אין סביר להקל וכו'.

ובשדה יצחק סי' מ"ט צדון שכל הגוף כי מונח מאחוריו צנהר צעומק, רק הראש כי מונח צלחנות וזה צמים צעומק, כי דאף דנראה מדברי העדים שלא לפו המים על הפנים רק אחורי הפנים, אבל כזר כי הפ"ת [הניל] מהפ"מ דאף אם רק רגליו מונחים צמים מקרי מונח חוץ המים, כ"ש צ"ד שכל הגוף וגם צד אחוריו של הראש מונח צמים דשפיר שייך לומר דלמחי, וגם הרי הגלים עוזרים על פניו כמ"ש צחש' רצ"ל [המוצא להלן אות י'], ומ"ש הפ"ת דרק צים שייך גלי ולא צנהרות, לא נהירא, דהרי ציצמות קכ"א אי גבי הכוא צברא דעצב צאגמא דסומקי וכו' מסיק אינהו סברי כיון דאגמא דסומקי קוו וקיימי כמים ש"ל סוף דמי, ולא היא כיון דאיכא גלי אימר גלי אשפלוכו, וע"ע צרש"י דאגמי דסומקי אינם מים חיים ועומד צמקומו, ומ"מ אמרינן דאיכא גלי, כ"ש צ"ד צנהר טוגא שהוא נהר שועף גדול ורחב ידים דודאי שייך גלי, וא"כ צודאי יש לסמוך צ"ד דהוי כמלאכו צחוך המים. ועיי' באות שאח"ז דיש מקילין אפי' כשרק מקלח גופו צמים.

אולם צבית שלמה [מסקאלא] סי' מ"א כי להרב השואל דמה דפשוט לו דצכל גופו צמים אף שחור פניו חוץ למים מחני, הנה מהר"א עפשטיין צצ"ח החדשות [הניל באות הקודם] כי מחכס אי' צפשיעות להיפך, דכל שהי' פניו מגולה אף שכל גופו צמים חפח, ואף שמהר"א עפשטיין דחכו, היינו לענין קף ע"פ המים, דחשש החכס הכוא שמה הי' פניו מגולה, וע"ז כי מהר"א עפשטיין דלי"ח לזה, אבל אם הי' צודאי פניו מגולה מצואר שם שגם הגאון ה"ל לא החליט להקל, ואף צצנמאל צשפת הים החיר צחש' רצ"ל משום הגלים [כדלהלן אות י"ב], החס משום דאמרינן דודאי הגלים עוזרים צכל טעה על כולו וגם על פניו, אבל כשפניו מגולה י"ל דמקרי אשחרי.

גם צמהרש"ס ח"צ סי' ס"ה כי דאם הי' פניו חוץ למים אין להקל, וגם הפ"מ [המוצא להלן באות שאח"ז] לא ערצ לצו להקל למעשה, והוכיח ג"כ ממהר"א עפשטיין הניל שכי' להחיר צף על פני המים משום דאפשר דכל שהוא קף צמים מסתמא

צצגדיו או צשערות חחת המים צעלים או צאצנים, הוא קף צים השלישי לעצעתו למעלה, וא"כ הוי לן למיחש דילמא אשחרי צפנים מגולים *, ועוד מגמרא, דמ"ש צדק קכ"א אי' דאשחרי חפת, צרש"י ונ"י לאחר שמעלין אותו ליצשה, וכ"כ כל הפוסקים אם שהה לאחר שהושלך מן המים, ואם הי' מקום לחששא זו, הו"ל לחלק צמים גופא אי חזירו צשעת"י צערס שחגלה פניו או לא, וכן יש לדקדק ממ"ש החוס' צדק קט"ו צי' דצשהה צמים הרצה אין לחוש, ש"מ דכל עוד שהוא צמים ליכא שום חששא צעולם, ואפשר לומר דכל עוד שהוא צמים הוא וגם פניו מכוסים צמים ולא סגי בלא"ה, ואפי' אם הי' קלת מגולה י"ל דקים לבו לחכמים דלמחי אפי' למקום שמגולה, ואין זה דבר צר שהרי לדעת הרמב"ם אפי' אשחרי טעה ליצשה לא חפח [כדלהלן ס"ק ר"כ אות צי'], ולע"ד הדברים צפשיעים וצפרט מאחר שלא מלינו צשום פוסק חששא זו.

גם צלמח דק [החדש] צמלאים סי' ע"א כי דצף על פני המים אין לחוש דלמא לא היו המים אפים על פניו, דהרי צנהרות מיימוני פ"ג מה"ג צדון שהי' קף על פני המים והוכר ע"י גוי מסל"ת הביא מר"ש ור"י שגמגמו לאסור משום שלא סמכו על הטצ"ע דגוי, אבל משום שהי' קף ע"פ המים לא חששו שמה לא כיסורו המים, וי"ל דה"ע משום דמסתמא מגיעים המים לפניו ג"כ, לפי שהמת אינו שט צכחו כמו החי ומסתמא שקוע צמים רק שקלכו לצד הוא ע"ג המים.

ובסדר אליהו רבה סי' י"א, החיר צדדונו שהי' קף על פני המים אף שפניו היו ודאי מגולות, וכי' שאין לפקפק מה שפניו שהוא עיקר ההכרה חוץ למים, דלי"א אשחרי חפח אלא כשהועלה כל הגוף ליצשה, אבל צעודו צמים אף דמקלח הגוף מגולה שאין המים מכסים אותו אינו מזיק כלל, דכיון דעדין הוא צמים ולא נעחק מן המים ליצשה, לעולם הוא צלחות המים, ואפי' כשאין המים מכסים אותו אינו משתנה, וכן נראה צרור ומוכרח מכל הפוסקים שלא אסרו אלא צנעחק ליצשה וגשחכה, ואין גם אחד שחלק צעודו צמים צין אם המים מכסים אותו או לאו, וכן מוכרח מהפני משה [כדלהלן אות הי'] שאפי' צראשו חחוצ צחול טעל שפה"י וגופו צמים צדד לומר שלחות המים שצגופו מעמיד לזכ"פ שלא ישתנה, ואף שכי' שם שלא מלאו לצו להקל צזה כיון דלא אשכחן מאן דמיקל צזה, מ"מ מוכרח שחופס צמושלס דצעודו צמים אף שפרצופו מגולה אין לזכ"פ מתקלקלת, דאם הי' לו שום ספק צזה, לא הי' עולה על דעתו להחיר צשכל ראשו חוץ למים ליצשה, ועוד שאם נאמר דאף צעודו צמים צריך שהמים יכסו כל גופו, א"כ נצטרך לומר דאין להחיר אלא כשנפלט מאחצעות המים, ודרי דרך הנעצעים שפניהם למעלה, וצפרט צני צרית לפ"מ ששמענו וראינו שלעולם פניהם למעלה, וצנהרמ"י הניל נסתפקו כמה צרוחת אם נאמן מסל"ת צע"ע צף ע"פ המים, הרי צהדיא דבישראל צככ"ג פשיטא לבו דמהני, סוף דבר צרור צעיני מאד דכל שהוא צמים הגם שמקלח הגוף ואפי' הפ"פ מגולה, לי"א מש"כ דיש לו דין אשחרי וחפת. ועיי' להלן אות הי' צמשיצת נפש ח"צ סי' ס"א שכי' ג"כ כהסא"ר הניל. וכ"כ צשו"ת הרי"מ המוצא להלן אות עי'.

ה. ובשכל גופו במים וראשו ופ"פ חוץ למים צמרי. צפני משה ח"א סוס"י מ"צ צדון שגופו הי' צמים וראשו הי' חחוצ צחול אשר על שפה"י, נכחפק צזה, וכי' דאפשר שלחות המים מעמיד אף הראש שלא הי' צמים, אבל אפשר דצעינן דוקא

(*) אולם עיי' ספר חסידים תחש"א שכי' שאיש הסובע פניו למטה, ששם על כריסו כדרך שמונה ועומד ברחם אמו, והאשה הטובעת פניה למעלה, ומסמך לפוסקים.

אוצר

סיק ריב אות ה—ט

הפוסקים

להסתפק אם י"ד חשיב אשתו, דכיון שהניחוהו פניו למטה לחוד המים חלוי זה לא מקרי אסוקרו, וע"ש שז"ל לק"ע סי' רמ"ט שהביא מרדכי"א שאם הניחוהו במקום גלים אמרינן דלמתי, ולק"ע סי' שני"ג, וסו"ס שעדיין לריק חלוי להחלמך ככ"ז.

ובבית דוד (להרד"ט) סי' כ"ג דני"ג ג', כי בפשיטות דמהני, כיון דעיקר העדות הוא מטעם דפנים, ובגמרא סתמא אמרו דמיא למתי מה לי אם כל גופו במים או פניו לחוד, וגם הרמ"ש דפליג על ר"צ אשכנזי בגלים [ובדלהלן אות י' ואות י"ג], יורה דבר, ואף דמשמע מהב"ח [דלהלן סי' ק"ח אות ד'] דכל שיש שינוי אפי' בגופו לחוד חיישין דגם לזרעו, ונשתנה, וא"כ צ"ד שגופו לא היה מונח במים דודאי חיישין דתפח דבא אשתו, א"כ יש לחוש דתפח גם לזרעו, זה חלוי, דע"כ לא קאמר הב"ח אלא דוקא כשגופו ג"כ במים, ומדחזין דאפי"כ תפח כרי דהמים לא הועילוהו למנוח ממילא חיישין דנשתנה גם לזרעו כיון דאזדה לה [באיש זה] פעולת המים, אבל צ"ד שהגוף ליה במים חו לא אמרינן דע"י תפחת הגוף תשתנה גם לזרעו, וכיון דלזרעו ה' במים שפיר אמרינן דהמים עושין פעולתן לכל ישתנה כל המונח בהן, ומעידין גם להב"ח.

גם בחשבה לזוהב סי' י"ג דף נ"ב עור ג' כי דאין לומר דכשפניו במים וגופו חוץ למים לא אמרינן דלמתי, דבא גם בגופו במים וראשו חוץ למים, או אפי' צרגליו לצד במים נסתפקו האחרונים [דלעיל אות ה' ואות ו'] דשמא מיא למתי, אבל בפניו במים אף שרוב גופו חוץ למים צודאי אין ספק דהמים נומחין לזרעו הפנים המונח שם.

וב"כ בערוך השלחן סי' קל"ז דכשהראש והפרט במים אף שכל הגוף חוץ למים מעידין, ושכן משמע מכמה חסידות.

ח. ובשגם צד אחד מפניו עם חוטמו חוץ למים. במשיב נפש ח"כ סי' ס"א דמ"ט עור ב' כי דגם צד מהני, דהרי

הא דלא מהני ט"ע כשראה רק חלק מהפ"פ וכדמהני ט"ע גם צדד קטן כמו גט, וכבא דרצ"ח צניעין דף כ"ז ב', ל"ל דבוא משום דצניעין שיראנו עכשו צלותו כע"ש שה' רגיל צו מקודם, ובחיים ראהו כל הפ"פ והחוטם, א"כ צ"ד שראו כל הפ"פ עם החוטם, רק שמקלח ה' חוץ למים ויש לחוש [בשחלק זה] לשנוי, שפיר י"ל דבשחלק [שה' בחוץ המים] יעיד על הכל שלא נשתנה, והוא מפורק למה שראהו עכשו כמו בחיים, ועוד נראה דאפי' אם רק קלחו במים אמרינן דמיא למתי, דבא דהשליכוהו המים ליצפה ולא אשתו מעידין, וקשה דניחוש שמא ה' קף על המים ופרטופו למעלה מהמים, שהרי ידוע שאחר שפקעה המרה הוא קף למעלה, וגם לא חילקו הפוסקים דלא יועיל אם נמלא במים ופניו למעלה, אע"כ דכיון שמונח עכ"פ במקום מים מעמידים לזרעו שלא תשתנה, יכ"ש לפ"מ שצברנו לעיל [שם צדף מ"ח עור ד'] דבא דצניעין הכרה חוץ ג"י הוא מדרבנן, דבאמת מודו רבנן לרי"צ דיש צ"ח או מקומות דגם אחריו חלוי משתנה, אלא דמשום דלא פלוג החמירו, וגם לפי הטעם דלא פלוג י"ל דהיינו דוקא כשמונח במקום שראוי להשתנות, וכאן שנמלא קלחו במים שאינו מקום שעלול להשתנות, שפיר י"ל דמהני לכ"ע. ובתשורה ש"י ח"א סי' קט"ז הביא לדודו מהמשיב נפש הנ"ל, וכי דאף אם נאמר דכ"ג חשיב כמונח ביצפה, מ"מ צ"ד דהוי משאלי"ם הוי ספק אשתו צדדנן וחלוינן לקולא, ובמ"ש הפ"ת סי' ק"כ בשם הרמ"ש.

ט. ובשרק ראשו נוגע במים ופניו מגולה. ע"י פ"ת סי' קי"ז שהביא מהגו"ר כלל ג' סי' ה' דגם צד מהני. ובגו"ר

שם סיים שהרואה לחלוק בזה אין צידו לחלוק בדרך פשיטות אלא בדרך אפשר, נמלא דצ"ד יש עוד ספק, וכל שמתרבים הספקות רוחא עוצא שריתא. דכך איתתא. וע"י שם צסי' ד' בתשובה

גם פניו מכוסים במים, וגם אם קלח פניו מגולה י"ל דקים לכו לחז"ל דגם במקלח פנים במים למתי, ומוכח דאם חלוי קף במים והיו כל פניו מגולים שפיר יש לחוש לשמא איתתא.

וב"כ בערוכה"ש סי' קל"ז דכשהגוף במים וראשו ופרטופו חוץ למים ודאי דלא מהני, דזיל בחר טעמא [דעיקר ההכרה הוא צפ"פ], ואם כי יש מסתפקים בזה, מ"מ כן נראה עיקר.

ו. ובשרק מקצת גופו התחתון במים. בחמדת שלמה סי' מ"ג, ובבא צפ"ת סי' קי"ז, צנודן שחלוי התחתון ה' בחוץ

המים וחלוי השני חוץ למים, כי דלפי חש' רב"א דהיכא דלא נסתלק מהים לגמרי ולפעמים גלי הים עוצרים עליו לא צנו דחזיקו בשטחי, וא"כ ה"נ צ"ד, ואפשר דהכא עדיף טפי, הואיל וחלוי ה' מונח לגמרי במים, ומכ"ש דהנערפות שה' גופו ופרטופו שלם נראה פשוט דיש מקום להקל. וע"י בלבוש מרדכי סי' מ"ד אות א', ובפצודת חלוי להר"א הורצין בתשו' שנסוף ח"כ דף י"ג.

ובשו"מ מהדו"ק ח"כ סי' קס"ח, צנודן שחלוקה בשחלק גופו התחתון במים וחלק גופו העליון חוץ למים, כי ג"כ נסוף התשו' דכ"כ"ג האריכו כל האחרונים דל"ה נשתנה.

ובשאג"א החדשות בתשו' אחיו סי' י"ח, צנודן שהיו רגליו במים, כי צדס"ד ד', דאם נדמה י"ד לתשו' רב"א

[דלהלן אות י"ג] דנמלא על שפכ"י במקום שהגלים מליפים עליו חיו משתנה, ולפי דקדוקו מסוגיא דגגלת ומלשון הרמב"ם דדוקא שהשליכוהו המים מכל וכל ולא נשאר אפי' מקלחו במים אז אפשר להשתנות, אבל אם נשאר מקלחו ח"א להשתנות, וא"כ אף צ"ד כן, ואף אם יראה צעל דין לחלוק שאין י"ד דומה לתשו' רב"א, דהכא ה' המים מליפים על כל הגוף בכל עת אף שה' הפסק, אבל צ"ד לא ה' כל הגוף [במים], א"כ אין לומר שצודאי לא נשתנה, אעפ"כ מידו ספק לא יאמרו, וא"כ ה' ס"ס המתהפך, דשמא לא אשתו, וחז"ל אשתו שמא לא נשתנה מחמת שהיו רגליו במים.

אולם השאג"א כי עליו שם צדף ס"ח עור ג', דאין דעתו מסכמת בזה, רק אם ה' בא מעשה לידי צרוז גופו במים, ע"י

הייתי נושא ונותן, אבל זה פשוט דמחמת שהיו רגליו במים אין מגינים על גופו שלא ישתנה, ולא דמי לתשו' רב"א כאשר דחית בעלמך.

וע"י צפ"ת סי' קי"ז מהפני משה סי' פ"ד שלא מלאו לצו להקל כשרק רגליו במים. וע"י לעיל באות הקודם שאף בכל גופו במים חוץ מהראש מסתפק בפני משה ח"א סו"ס י"ב אם מהני. וע"ש צפ"ת הנ"ל מ"ש מהח"ס.

ובדברי יעקב [שור] סי' ע"ג אות כ"א כתב גם על השו"מ הנ"ל דאין זה צרור שיועיל מה שה' קלחו במים אם רוב הגוף ה' חוץ למים, ואף שרצ"א כי דאם נמלא על שפכ"י במקום גלים חיו משתנה, שאני התם שהיו הגלים מליפים בכל הגוף בכל עת ובכל עונה ואף שה' הפסק מועיל שפיר, משא"כ צכ"ג, וכן משמע מהשגחת אריה הנ"ל דגם צרוז גופו במים עדיין בדבר טעון דיון חללו אם מגין על כל גופו מלהשתנות, אבל במקלח גופו במים צודאי חיו מועיל להכריע, ולמעשה ל"ע.

ז. ובשבל גופו מחוץ למים ופניו במים. ע"י פ"ת סי' קי"ז ד"ה ונראה ש' דאפשר להקל וכו'.

ובעמודי אור סי' פ"ג, צנודן שאחר שכוועלה מן המים הניחוהו המוצאים פניו למטה לחוד המים, כי באות א' שם דמ"ח אין זה מניח מחשש אשתו כיון שרק מקלחו ה' בחוץ המים וצויתר שה' נתפח בפניו, ואם כי שני עדים הכירוהו מ"מ הא דעת כמה רבנותא אף בשני עדים חיישין דאמרי צדדמי ומכ"ש דהכרה לאחר דאשתו דרבים טועים בחר דאיתתא, ושם כי באות כ"א שם דיש

אוצר

סיק ריב אית ט"ב

הפוסקים

יא. ובשנמצא ביבשה במקום שיכולים הגלים להגיע אליו רק לא היה ברור אם הגיעו אליו. צבית אפרים סי' י"ח נדון שאמר העד שמלאו על שפ"י במקום שהמים היו יכולים לשוטפו, כי דמלשון זה מצוהר שלא היה צורך לו ששטף המים הגיעו אליו רק שהיו יכולים לשוטפו וכרי אכן קיימ"ל דכל ספק אשכחי אזלין לחומרא, אך עדיין יש לדד להחרי, שהרי החס' ורוב הפוסקים ס"ל להקל בספק ג"י, ומצוהר בהרבה תשובות שכן פשט הוראה, ואף שהר"ן כי דגם החס' מודים בספק אשכחי דאזלין לחומרא, מ"מ ה"א צוהר הטעם לפי שאין מלוי שיראו צורך שעה לפליטתו, א"כ כ"ז בספק שמא אשכחי אחר פליטתו, משא"כ צ"ד שאנו מסופקים שמא היו גלי הים שוטפים עליו, אין מקום לחלק בין ספק זה לספק ג"י, אמנם עדיין יש מקום לפקפק לפי מ"ש האחרונים דגם המקילים בספג"י סוברים דשמא נחפה הוא חששא דאורייתא, רק בספג"י הקילו משום דמוקמינן ל"י אחזקה חי ואמרינן השתא הוא דמא, וא"כ צ"ד דהספק הוא אם הגלים עצרו עליו, הוי ספק השקול ואזלין לחומרא, אולם לפמ"ש צ"ח דגם להחמירים בספג"י חששא דנחפה הוא מדרבנן, אלא דטעמם שמחמירים משום דלא אזלין בחר חזקה חי אלא בחר חזקה שעת מליחתו שהוא מת וכן ה"י מכמה זמן, אצל צ"ד מה צ"כ שהוא מת לפניך ומוכה שהי' מת מבצר, ה"א מ"מ י"ל שזרם המים עצר עליו, ושפיר אזלין לקולא דספיקא דרבנן ה"א, ועוד דצ"ד דאחרת חזקה א"א ע"י עדי הטביעה, יש להקל עפ"מ הכו"ז דעיקר טעם המחמירים בספג"י הוא משום חזקא"א, וצ"ד ליכא חזקא"א, ועוד דצ"ד אמר שלא ה"י זו שום שנוי ונפוח, וכי המהרי"ט להתיר כה"ג אף בספק אשכחי דמוכה מזה דלא אשכחי. [וכמוצא להלן סי' קכ"ה אות י"ח], א"כ ק"ו בספק שקול כ"ד דמוכה מזה דאמח הגלים עצרו עליו ומש"ה צאמת לא נשתנה.

יב. ובשאר העד סתם שמצאו על שפ"י או על חוף הים ובדומה. בתשובת ר' צללאל אשכנזי סי' כ' אחר שצוהר דגלי הים עוצרים ושבים עליו אמרינן דמ"א נמתי [כמוצא לעיל בזה אות י'], כי לפי"ז דצוהרנו מאי דסח הכו"ס שנמלאו על שפ"י [אף שלא אמר בהדיא שהי' במקום גלים מהני *], דשפ"י סתמא] היינו במקום שגלי הים מגיעין ועוצרים עליהם ומש"ה הכורס היעב, ואפשר דהר"ן שהחמיר בספק אשכחי צנפלו מהם [כדלהלן סקרי"ה אות א'] מיירי כשראוהו במקום שאין גלי הים מגיעים כלל.

ובבבב"ג הגה"ט אות ש"ס כתב דמתוך דברי הריב"ל צ"ח סי' י"ג יש לדקדק דעל שפ"י צ"ס משמע.

אולם מהתומת ישרים סי' קנ"א, ומהריב"ש סי' שפ"ח [ושפ"ז], וממהרש"ד סי' נ"א, הביא בבבב"ג שם דמכלל דצריכה יש ללמוד דעל שפ"י צ"בשה משמע, ושכן מחצאר מדברי הרש"ך ח"ב סי' ע"ה, ומדברי הר"מ מטראני ח"ב סי' מ"ג.

והרד"ש צק"ע דף י' סוף עור ב', מלבד מה שהקשה על רצ"א דעלם חידושו אפי' כשהגלים עוצרים עליו וכמוצא צפ"ח סי' קי"ז, הקשה עוד על מה שהתיר מטעם זה גם צאמר העד סתם שמלאו על שפ"י, דהרי על שפ"י מקרי אפי' במקום שאין גלי הים מגיעין כיון שהוא סמוך לים וכו', וזה נראה דעת רבנן שראיתי על נדוני עדות מת על שפ"י דצ"ו לאלתר משפלטוהו המים. [ועי' צסוף אות זה מדברי צספרו חורת חיים].

ובמהרי"ט

הר"ד גרשון שמסתפק בזה, וכי דצ"ד יש לפרו לס"ס, ספק דמח שנוגעים המים בראשו הוי כאלו הוא צורך המים וצטצ"ע סג', וכדמשמע מרצ"א [כמוצא להלן אות י' ואות י"ב], ואח"ל דאין ה"כ כותי' שמא מלאוהו צורך שעה לפליטתו, וע"ע צפ"ח ה"ל ש"י דיש לפקפק על הגו"ר וכו'.

ובשו"ת הר"מ סוס"י ב' כי דאף דאפשר לדון כהגו"ר ה"ל, דהא כל הטעמים שפ"ס ע"פ המים הרבה פעמים פניהם למעלה מגולים, ואעפ"כ לא חשו שנשתנה פניהם, וע"כ שמקטו צמים ג"כ נמתי, ואיחא צפסחים מ"ה ב' תפח תלגוש צ"ק, שהלון שלמעלה אין מניחין לתפוח, אולם אין דמיונות אלו ראי', דשאני התם דכיון דעצב המים שכן יקוף, נמתי, משא"כ כשאינו מונח כולו צמים שלא מחמת עצב המים, אלא שעכ"ז הוי צירוף לקולא לשאר דדיי היתר.

יג. ובשנמצא ביבשה וגלי הים עוברים ושבים עליו. עכב"ט סקפ"ד מחשו' ר' צללאל אשכנזי סי' כ"א [ובדפוס למצג שנת תרס"ד הוא צ"ח ב'] וממהרי"ט ה"ו סי' י"ח דגם צב"ג מ"א נמתי, ודבריו הם מכנה"ג הגה"ט אות שפ"ז. ומש"כ שכן ס"ל גם למהרי"ט ח"ב סי' ל"ג גם זה הוא מדברי הכנה"ג שם. [ובהיינו דמהרי"ט שם. חקר צאמר העד שמלאו על חוף הים אי כוונתו צורך הים או צ"בשה וסיים דלפי מה שעת העד צורך דבריו שהי' צ"ס קרח ושלג הדבר מוכיח שנמלא במקום שגלי הים שוטפים, דא"כ ה"ל שמלאו חוף השלג, הרי דסובר מהרי"ט דנמלא במקום שגלי הים שוטפים הוי נמלא צמים]. וכ"כ בסדר אליהו רבה דמלשון המהרי"ט מוכח דחופס צמושל דנמלא צ"בשה במקום שגלי הים שוטפים דינו כצורך המים, ואף דא"כ מהדר להתיר מטעם ס"ס היינו משום שלא אמר בהדיא שמלאו במקום שגלי הים שוטפים אלא מכללות דבריו הוא דגמר כן, וכה"ג אפשר דאינו מוכרח מש"ה מהדר אטעמא אחריתא, אצל כשיאמר בהדיא שנמלא במקום שגלי הים שוטפים פשיעא ל"י להתיר וש"ז א"ל למידי. וצבית אפרים ר"ס סי' י"ח כי ג"כ דנראה ממנהרי"ט דכל שהי' במקום שגלי הים שוטפים לא מיקרי אשכחי. וכן הוא דעת ע"מנו כמצוהר בזהו שח"ו. וצפרה שושן כלל ג' סי' א' כתב דאין מדברי המהרי"ט ראי' כלל [דמ"ש במקום שגלי הים שוטפים הכוונה שמלאו צורך המים], שהרי המהרי"ט מסתפק אם לשון חוף הים הוא צורך המים או צ"בשה הסמוכה לים, ופושט שמלאו צורך המים במקום שגלי הים שוטפים מדלא קאמר שמלאו בשלג, וכ"כ אח"כ שכן אמר העד שהצין מהחוגר שהי' צורך המים וכו', ודברי הסא"ר ז"ע.

אולם מקו"ע להר"ש דף י' ר"ס עור ב' הביא בבב"ט ה"ל שחולק על זה. ועפ"ת סי' קי"ז שהביא מדברי הר"ש צ"ח צ"ח שח"ב על רצ"א. ועי' עוד שם ש"י דמ"מ צחשו סי' ד' עשה הר"ש סדרא זו לסניף להתיר צנזונו. גם צספרו חורת חיים ח"ג סי' נ"ו דף פ"ה עור ד' צ"ר סדרא זו לסניף להתיר.

ובי' בבב"ג הגה"ט אות שפ"ז דלשיטת ר' צללאל אשכנזי ה"ה אם מת צ"בשה ולא אשכחי ג"י והיו גלי הים עוצרים ושבים עליו אין מניחין אותו לתפוח ולהשתנות, וזה על דרך מהרי" אדרב"י סי' ע"ו והסכמת הרש"ד צ"ח כ"ד דאפי' מת צ"בשה והושלך אל הים מ"א נמתי נמתי [כמוצא לעיל אות א'], ואפשר ה"י לומר דדוקא כשתיבף למיתתו עוצרים עליו הגלים אז נמתי, ולא אחר יום או יומים, ואפי' תימא דכושלך לים ממש אחר יום או יומים למיתתו אינו נחפה [כמוצא לעיל בזה אות ב'], היינו דוקא כשהושלך לחוף המים דכיון דתמיד הוא צמים אינו משתנה, אצל כשרק הגלים עוצרים דאינו תמיד צמים אפשר דמשתנה.

(*) כ"כ בדעתו בדבר משה המובא להלן, ובבית אפרים סי' י"ח דף י"ד עור ד', ובמהרי"ט אסאד סי' ז'.

ביאור הגר"א

[צא] אפי' אחר כמה ימים

אם

[צא] אפילו אחר כמה ימים. דמבי' דלא כמ'

מדברי רי"ף דוקא ד' וה' יומי וראיה מירושלמי שם מעשה בא' שנפל לירדן ועלה לאחר שבועה עשר יום והכירו שצפדתו הציתה והשיאו את אשתו ז'

אוצר

ס"ק ריב אות יב—ס"ק ריד אות ו הפוסקים

ובמהרי"ט ח"ב סי' ל"ג כ' דלשון על שפת הים משמע ציבשה, כדכתיב וירא ישראל את מזרים מת על שפכ"י, ואחז"ל שבקיאם ליבשה, וכו', ובאמר על חוף הים נסחפקתו, אם משמע בתוך המים כדכתיב לחוף אניות ישכון, שג"ל שהוא מל' חופף שהספינה גוששת וחופפת שם, ואפשר שגם היבשה הסמוכה לה נקרא חוף על שם שחופפות שם הספינות, ובלשון לעז ל"ה חורי"ה דיל"ה מא"ר, משמע הכי והכי, אלא לפי מה שסמך בנ"ד שהי' ציוס שהשלג הי' באמתים ע"פ הארץ, מוכח שנמצא במקום שגלי הים שוטפים, דאל"כ הול"ל שנמצא חוף השלג, וכן אמר העד שהבין מדברי החוגר שהי' בתוך המים.

ובפני משה ח"א סי' ל"ה דף רנ"א טור ז', באמר החוגר שהשליכו הים לשפכ"י, כ' דלמלא בלי תוגרמא אין כוונת לשפכ"י ליבשה, דאפשר שאמר לני"ז קונארי"ה, ולי זה או כיו"צ בלשון יון נקרא ג"כ בתוך הים הסמוך אל קצה היבשה, וכמו שנחפף המהרי"ט ה"ל, וא"כ הי' עדיין ציוס ומי' למח, ואפי' תימא דמשמעותו שציבשה שעל שפכ"י ראהו, ויעיד ע"ז קצת הלשון שאמר שהשליכו הים לשפכ"י, ולי השלכה ל"ש אלא מנבול לגבול, ממם ליבשה, אבל מ"מ יש להחיר מעטם עמפ"ע דתלין דהרשון חזי בשעת. ובח"ג סי' י"ג כ' דאפשר שמה שאמר היחודי שנמצא על שפכ"י הוא ציבשה הסמוכה לים, שג"ל בנ"א שפת הים קרו ל', וכדחקר מהרי"ט ה"ל והיו ספק אשכחי. גם צויקרא אצרהם סוס"י ג' כ' דלשון על שפכ"י שאמר החוגר אינו צרור שפירושו ציבשה, והיו ספק אשכחי.

וברוח חיים סי' ל"ה, צדון שאמר העכו"ם שנמצא על שפכ"י, וגם צני הכפר אמרו שפלטו הים והשליכו לחוף על שפכ"י, ואח"כ חזר הים ולקחו, כ' צד"י א', דאיכא למימר דלאו ציבשה ממש קאמרי אלא שהי' במקום שגלי הים מגיעים ועוזרים עליו, וכמ"ס בתשו' רצ"א ה"ל, ובנ"ד נראה דהכי הוי ממש שאמרו שחזר הים ולקחו, אלמלא דבמקום גלים הוי קאי, ואין לריוק ממלת "לחוף" שאמרו, דאף במקום שגלי הים מגיעים יקרא חוף כיון שאינו תוך הים, ועוד דכנה"ג ה"ל כ' דיש לדקדק ממנהיג"ל דלשון על שפכ"י חוף הים משמע, ומהרי"ט ה"ל כ' דעל שפכ"י בלשון לע"ז משמע חוף הים ומשמע ציבשה, וגם צנ"ד שדברו צני הכפר עם היחודים בלשון ערבי משמע הכי והכי, וכיון שכן, אפי' דאיכא כמה פוסקים דסברי דעשפכ"י פירושו ציבשה [כנ"ל], מ"מ כיון דהריב"ל כפי דיוק הכנה"ג פשיטא ל' דפירושו חוף הים, והמהרי"ט ס"ל דבלשון לע"ז משמע הכי והכי, א"כ מידי ספקא לא נפיק ויש לזרפו לס"ס.

ובפרה משה אהרן סי' ל"ז דפ"ה סוף טור ז', בגמסל"ה שאמר שנמצא על שפכ"י, כ' דיש להקל ע"פ תשו' רצ"א ה"ל דעל שפכ"י היוו מקום שהגלים עוזרים, וגם הרמ"ש בתשו' סי' ד' הסכים לדבריו אף שצונערס מגמגם עליו, [אולם עי' בסמוך דבר משה], וכ"כ במשפט דק דף מ"ג, ואף שהמהרי"ט ה"ל כ' דעל שפכ"י משמע ציבשה, אפי"ה ה' כ' דבלשון לע"ז [כנ"ד] משמע הכי והכי, ואפשר דצנ"ד יש להקל מעטם ס"ס ספק אי הוי חוף גלי הים או ציבשה, ואח"ל דהוי ציבשה שמא ראהו לאלתר, והוא ס"ס המתקפר.

ובדבר משה [אמארי"ליו] ח"א סי' כ' דקמ"ג טור ז' כ' דאף דממהר"ס די צועון משמע דפשיטא ל' דעל שפכ"י יבשה מקרי, דכ"ס א' צראהו מת על שפכ"י לא נכנס בספק אס עשפכ"י

ריד. אפי' אחר כמה ימים. א. אם דוקא עד ה' ימים מועילה ההכרה או אפי' יותר מזה. דעת הראשונים. הנה הרי"ף צפרק צהרל דיבמות צעודל דדגלת כ' צה"ל אבל צמ"ס אפשר שישהה ד' זכ' ימים ואינו משתנה. ופי' הרש"א

מקרי תוך הים או לא, אלא החיר מעטם עמפ"ע, וסמך על הרש"א ח"א סי' קפ"ג דהוי כגדונו דפשיטא ל' דהוי ציבשה והחיר מעטם עמפ"ע, וכ"כ הרש"א שם צ"ב, והדין עמס, דכן מוכח מהרש"א בתשו' המיוחסות סי' קכ"ה, שבי' צראהו מת על שפכ"י לרי"ך להתיישב כו' מחי ראהו אם מיד או לאחר שנפלט, ותימא על רצ"א ה"ל דבאותו סי' הזכיר תשו' זו של הרש"א כמה פעמים, ובחילוק זה [שכ' שם דעשפכ"י היוו במקום גלים] שהוליד מדעתו עשה עצמו כאלו לא ידעו, וכ"כ דעת הרמ"ש צקו"ע, דאף דבתשו' סי' ד' ובספרו תורת חיים ח"ג סי' נ"ו לירפו לסניף, היוו משום דמיירי דהעיד צהדי' שהי' במקום גלים כמבואר שם, ודלא כמ"ס צמ"א ה"ל דמתשו' סי' ד' משמע שהסכים לרצ"א, מ"מ כיון דמהרי"ט ה"ל כ' דעשפכ"י בלשון לע"ז משמע הכי והכי, ורצ"א פשיטא ל' דלשון עשפכ"י היוו במקום גלים ודינם כמים, א"כ מידי ספק לא נפקא ויש לזרפו לשאר ספיקות.

ובפרה שושן כלל ג' סי' א' צידון שהלך באניה לחפשו ואמר שנמצא סמוך לשפכ"י, אחר שהציא מהמהרי"ט [כנ"ל] שכוכים מלשון העד שנמצא במקום שגלי הים שוטפים דאל"כ הול"ל שנמצא בתוך השלג, כ' דצנ"ד נמי כיון שהלך בדרך אניה בלב ים ודאי דמה שאמר שנמצא סמוך לשפכ"י כוונתו שהי' שקוע בתוך הים אלא שלא הי' במולות ים כי אם סמוך לשפכ"י.

ובאמרי נועם ח"א סי' י"ג צדון שאמר העד בלשונו שנמצא צעבר השני של המים, כ' דאפשר שלשון זה משמע ציבשה, והיו ספק אשכחי דלא מהי' עכ"ע, אלא שצנ"ד יש לזרף הכימנים שאינם מוצהקים להטב"ע ומהי', ובפרט שיש לפרש גם לשון זה שנמצא צעבר השני ק"ל על פני המים, וכו'.

ובתורת חיים ח"ג סי' נ"ו צדון שהעיד שהקיפו באצנים שלא יוליכוהו המים, כ' דמשמע שהי' בתוך המים, ומי' למח, ואפי' אם נאמר דאל"ל לא הי' בתוך המים ממש, ומה שאמר שלא יוליכוהו המים היוו בשפכ"י ציבשה במקום שגלי הים שוטפים עליו, הרי כ' ר' צלאל אשכנזי דגלים דינם כמים, ואף אם נאמר דגלים אין דינם כמים, מ"מ צנ"ד שלא נחזרר ואיכא למימר שנמצא בתוך המים ממש ראהו להחיר, דהרי אפי' צ"ל מהי' וספק אם אשכחי יש מקילין [צללקמן ס"ק רכ"ה אות א'], ואפי' להמחמירים בספק אשכחי, מ"מ צנ"ד שעי"כ מצאו צמ"ס [היוו להכ"פ במקום גלים] ולרצ"א במקום גלים ליכא חשש כלל, ובנ"ד עדיף עובא דהא לא נחזרר, ואיכא למימר שנמצא בתוך המים ממש, יראה שראוי להקל בלי שום פקפוק.

יג. ובנמצא על שפת הנהר. כ' צבית אפרים סי' י"ג דמ"ה א' דל"ע אם להקל בזה, דאפשר דדוקא ציוס דשכיחי גלים ודרכם להיות עוזרים ושוטפים על שפתו, אבל נ"ד דהנה צעלמא הוא ובפרט שצנ"ד נמצא ע"י שנחגלה צעת שנחסרו המים אפשר דמקום מציאותו הוה דוכתא דליכא מי' ושטף מים רבים לא הגיעו אליו וכו'. ועי' לעיל אות ב' מהפ"ת ס"ק קר"ז שבי' ג"כ דבזהירות שלנו שאינם מעלים גלים כלל על שפתם אין סביר להקל. וע"ע צאות ה"ל מה שהוצא מהשדה יחזק שחולק על הפ"ת.

ריד. אפי' אחר כמה ימים. א. אם דוקא עד ה' ימים מועילה ההכרה או אפי' יותר מזה. דעת הראשונים. הנה הרי"ף צפרק צהרל דיבמות צעודל דדגלת כ' צה"ל אבל צמ"ס אפשר שישהה ד' זכ' ימים ואינו משתנה. ופי' הרש"א

אוצר

סיק ריד אות א

הפוסקים

ז' סוף עור ד' דמה שחשש הרשד"ם בחלק ח"מ סי' שפ"ב לדעת הר"י וז' שגראח קצת מדבריו לאחר ה' ימים אין מעידין אפי' נמלא זמנים, אינו אלא לרווחה דמלתא לפי שבגדונו שם היו לו ביתרים אחרים, ומ"ש הרשד"ם בחא"מ סי' נ"ד הוא העיקר.

והר"ח ש' בקו"ע דמ"ד ד' כתב ג"כ דמאי דנקט הר"י ה' ימים הוא לאו דוקא, ויש להביא רא"י לזה שהרי הר"ש צפסקו נקט לשון הר"י, ואפי"ה כי הטור צמזו פסקי הרא"ש אביו דזמנים אפי' שהם שם כמה ימים מעידים עליו, וגראח שסובר דהא דנקט הרא"ש ד' וז' ימים הוא לאו דוקא, והכי מסתבר כיון דאשכחן הכי בהדיא בירושלמי, וכל היכא דמלינן להשוות תלמודא דידן עם בירושלמי משוינן להו, וכן גראח דעת הרא"מ סי' ל"ע, ומכריזי אדרבי סי' ע"ו, וכ"כ בתשובותיו סי' ו'.

גם צפני משה ח"צ סי' פ"ד דקס"א ה' כתב דמלמד שאפשר לומר דלא נקט הר"י דוקא ה' ימים, הנה אף אם נאמר בדוקא קאמר כבר פשט הר"ח מכל גדולי הראשונים דאפי' עוצה נמי ובעוצה דהירושלמי, וכ"כ מהר"ש הלוי סוקן בתשובתו שבמהר"א ששון סי' ו' ובתשובתו שברש"ך ח"ד סי' מ"ג, וכן הוא במשפט דקד סי' ה' דמ"ד ה', ובמגולל מאש סי' ב' דף ב' עור ד'.

והב"ח בחיבורו על הטור וכתב סי' ע"ה כי דמדנקט הר"י ד' וז' ימים, וקשה דאם כה' ימים אינו משתנה ד' ימים מיצטי, א"ו שר"ל ד' וז' כדקאמרי חנני ואפי' עוצה נמי, וכמ"ש החוס' בשבת דף ס' ב' דכל היכא דפשיטא דצוי למימר אפי' עוצה לא פרכין בשתת ה' ד' מיצטי.

גם כנסת יחזקאל סי' מ"ו כי דכיון דכל הפוסקים שוים דאפי' יותר מד' וז' ימים אינו משתנה זמנים, אף להנ"י כי דעת הר"י דוקא ה' ימים ותו לא, חס לומר דהר"י יחידאי ואין מי שסובר כוותי, ע"כ י"ל דבאמת [סובר הר"י] כל שהוא יותר מג"ו אז ד' וז' ומאה ימים שוים, [והא דנקט הר"י ה' ימים היינו משום דהכי הוה עוצה דגמרא דידן], והא דלא הביא הר"י עוצה דירושלמי דאפי' ל"ז ימים אינו משתנה, י"ל דעם בירושלמי הוא לאו משום דמיתא למיתא, דאפשר דהירושלמי מיירי אף באשכחי לאחר שהועלה מהמים ואפי"ה היתרו משום שהכירו שרפתו הנינה, ואפשר שאין לנו בקיאים מה נקרא נרפתו הנינה, וע"כ לא העתיק הר"י רק עוצה דגמרא דידן [שהי' לאחר ה' ימים, אבל ה"ה אפי' עוצה נמי].

ובחזן טוב ס"ק ל"ה אחר שהביא מהר"ש ה"ל דהר"י לאו דוקא ה' ימים קאמר, כי דאף אה"ל דהר"י דוקא נקט ה' ימים, היינו משום דהר"י מספקא ל' דשמה אין להקל עפי' ממאי דאשכחן בעוצה דגמרא, אבל ודאי ד"ל נמי דמעשה שהי' כך ה"י, א"כ אין ספיקו של הר"י ע"מ מוליא מדי ודאי של בירושלמי ושאר פוסקים המקילים אפי' לזמן מרובה, ולכן אין לפקפק בהיתר זה, אמנם כשתפח כי צה"ט שם, דאפי' להסוברים דכלל אשכחי כשהועלה מהמים מעידין אפי' כשתפח [וכמוצא להלן ס"ק ר"ח אות צ'], עכ"פ אין להקל באשכחי בחוץ המים עפי' מה' ימים אי חזינן דליתפח, כיון דאפשר דהירושלמי והפוסקים המקילים צטפי מה' ימים מיירי בסתמא דלא חזינן דליתפח.

ובאר"י דבי עיראלי סי' ע' דף ע"ב עור ב' בתשובתו להישוע"י כי דחמוה להחמיר בדעת הר"י דה"י דוקא, דאין אפשר להמליץ חומרות בעגונה כמה שכל הפוסקים מקילין, ועוד דכ"כ ה"ל כי דאפי' לדעת הר"י ה' ימים לאו דוקא.

ובידיו של משה סי' י"א אחר שבי' להחמיר צנידונו משום דהוי רק ספק שהי' וכמוצא באות שח"ח, הוסיף עוד דאפי' להנ"י צדעת

הרשב"א דנראה דעד ה' ימים דוקא קאמר. וכ"כ הנ"י בדעת הר"י. ובהירושלמי הריעב"א הביא דוש מחמירים שכתבו דדוקא עד ה' ימים מעידין עליו. ובמה"ל ס"ק ק"ב דף ל' עור ד' כתב שכן דעת הרשב"ן. ועי' צנני ארוזים ס"ק ק"ב וק"ד שהאריך לזכר שכן דעת ר"ח ורש"י. וכ"כ בדבר משה [תלומדים] סי' ה' דף ה' עור ב' צדעת רש"י.

אולם הרשב"א כי דמה שאמרו בעוצה דגמל דאנסבא רבא לבתר חמשה יומי הוא הדין אילו העלוהו לאחר זמן מרובה אלא מעשה שהי' כך ה"י, וכ"כ הרמב"ם אפי' השליכוהו המים לאחר זמן מרובה, ובירושלמי מלאחי שלא כדברי הרב אלפסי, דגרסין דהם אחר ר' ירמיה מעשה בחד שפיל לירדן ועלה לאחר שבעה עשר יום והכירוהו שרפתו הנינה והשיאו את אשתו*. וכ"כ המחזיקי בדעת הרמב"ם. ועי' גם צמ"ט שמיין כמקור להרמב"ם את הירושלמי הנ"ל. ובעיטור ח"א אות ק' קבלת עדות דכ"ב ד' כתב ג"כ דמהירושלמי הנ"ל משמע דה' יומי שבתלמודין לאו דוקא. גם הסמ"ג עשין י' כתב דאפי' שהי' ד' ימים או יותר מעידין עליו שאינו משתנה זמנים עד אחר זמן מרובה. וכן הוא צפסקי תוספות יצמות דף קט"ו ב' דאפי' שהי' הרבה זמנים אפי' אחר זמן מרובה ניכר, וכ"כ הטור. ומהר"א עפשטיין צ"ח החלשות סי' ס"ג כתב שכן גראח דעת הר"י בתשובה סי' ע"א שבגדונו ה' ששה שבועות זמנים, והשיב דמאחר דלא חזינן ששעתו אין להחמיר, משמע דכלא"ה ה"י מחמיר. ועי' להלן מכמה פוסקים שכתבו דגם הר"י לאו דוקא ה' ימים קאמר.

דעת האחרונים. ביטעות יעקב סי' ט' כתב דאף שהפוסקים דחו דברי הר"י מהירושלמי, מ"מ כשזל מעשה לודי צנני נעצמים אני מונע עלמי מלהקל נגד מרן דכולא תלמודא, ובפרט דבירושלמי עלמו פליגי בזה וכו'.

ובבני אברהם סי' כ"ג דנ"ה ה' כתב דאף שכל האחרונים הסכימו דאף צשהי יותר מה' ימים זמנים יש להקל, מ"מ עדיין יש לגמגם בזה, דהרי הרשב"א והנ"י כתבו בדעת הר"י דנקט ה' ימים דדוקא, ומאחר דהרשב"א והנ"י ס"ל דלשון הר"י הוא דדוקא א"כ לדידכו גם שאר הפוסקים שתפסו לשון הר"י הוא דדוקא, וכן מוצא יותר בלשון ריא"ז דס"ל הכי שהרי כי דאם ה' זמנים מעידין עליו אפי' עד ה' ימים כל זמן שאורח פניו קיימת, וכ"כ רצונו ירוחם, גם מלשון הריעב"א [הנ"ל] שבי' דוש מחמירין משמע דלאו סברת יחיד היא, וכיון שכן נראה דיש לחוש להחמיר. ועי' במהר"ש הלוי סי' י"א דף ע"ט שחשש לדעת הר"י אפי' צספק ה' ימים וכמוצא להלן באות ב'.

אולם בים של שלמה פרק ט"ז דיצמות סי' ט', ובלבוש כאן כתבו צפשיטות דאפי' שהי' יותר מה' ימים זמנים מעידין עליו.

והרשד"ם סי' נ"ד כי דאפי' אם היו דברי הר"י צרורים דמים לא מהנו אלא עד ה' ימים, מ"מ היינו יכולים לומר דמאחר שכל הצאים אחריו לא הודו לו קי"ל דהלכה כצתרא, שהרי הם ראו דברי הר"י וידעו צ' עפי' מיון ולא חשו ל'י, א"כ אין חן לנו אלא לעשות כדבריהם, וכ"ש צמקום שאפשר לומר דגם הר"י לא נקט ה' ימים דדוקא אלא נקט לישנא דגמרא אבל ה"ה אפי' עוצה נמי. וכי צבית דוד [לר"י דוד] ח"צ סי' ו' דף

(*) ועי' בעצי ארוזים ס"ק ק"ד. ובפני משה ס"ק צ"ה. ובמהר"י אסאד סי' ט', ובזבד טוב ס"ק צ"ה. שיישבו קושיית הרשב"א על הר"י מהירושלמי.

אם הכירוהו מעידין עליו

באר הגולה

שאינו

ק עובדא דס' וואסנא דר
דימי וכו' וכדמפרש לה
דס' גמ' דף קכ"א ע"א

אוצר

סיק ריד אית א-סיק רטו

הפוסקים

אם הוא בחור ה' ימים או לאחר ה' ימים כו"ל ס"ס, דשמה הוא בחור ה' ימים ואח"ל שהוא לאחר ה' ימים אולי הלכה כרצון דמיה נמתי אפי' לזמן מרובה, וידוע שיטת הפוסקים לרף ספיקא דדינא לס"ס, וכ"ש דלויכא נמי ספיקא דלויכא כו"ל גופי נחבון לומר דאפי' עובדא וכהצ"ח [כנ"ל בזה הקודם] וקרוי לודאי שדקו דבריו, ומכ"ש שהרמב"ם ורוב הפוסקים הכי ס"ל, א"כ י"ל דאפי' צנ"ד שיש חמשים יום משנאבד ונעלם מן העין מהני הטעם שהכירוהו צעת שהולאורכו מן המים.

ג. כשיצאה מאיסור תורה ע"י שראינו טביעת בעלה. בישועות יעקב ס' ט' כי לתרץ קושיא הרשב"א על הרי"ף מהירושלמי, דהירושלמי מייירי בראובו שנטבע צידן ושבו עליו כשיפור שח"ג, והיו רק איסור דרבנן ומש"כ סמכו על כך דלרפתו לניה, אבל צדק דרגלת דע"כ איירי באופן שיש איסור תורה שפיר ה' הרי"ף דדוקא עד חמשה ימים מוח נמתי. וע"י בזה הקודם בחת"ס ש"י ג"כ להחיר אליבא דהרי"ף כשיצאה מאיסור תורה ומטעם אחר דתלין שהוא בחור ה' ימים.

ד. כשב' עדים מעידים על ההכרה לאחר ה' ימים. במהרי"א ס' ט' כתב ליישב דעת הרי"ף ממה שהקשו עליו מהירושלמי, דהירושלמי מייירי צ"י עדים כדנקט "והכירוהו" משמע רבים, ותרי ודאי לא אמרי צדדמי, ואף דעת הרי"ף [בסעי' כ'] דתרי נמי אמרי צדדמי היינו דוקא באשחבו לאחר שהעלוכו ליצעה, אבל עובדא דגמרא דידן מייירי צע"ל ולכן דוקא עד ה' ימים מעידין ולא יותר דחיישין לצדדמי, וע"ש שהעלה דלפ"ז צנ"ד אף שהי' ג' שבעות במים אבל כיון שהיו צ' עדים גם הרי"ף יודע דל"ח לצדדמי. וכ"כ בישועות יעקב ס' ט'. וכע"ז כי צנני אברהם ס' כ"ג דני"ב א'.

ה. כשלא נחבל בפניו. בישועות יעקב ס' ט' אחר שיישב קושיא הפוסקים על הרי"ף מהירושלמי משום דהירושלמי מייירי באיסור דרבנן או כשהכירוהו צ' עדים וכמוצא לעיל בזה ד' וצ"ח ד', כי עוד דהדרך היותר קרוב הוא, דהיכא דלא חזין שום חבלה והשתתה בפניו והוא כמו שהי' צעת שגפל למים מותר אף לזמן מרובה, דזכ מעיד שהמים למתוהו אף אחר ה' ימים, וברי דעת הרב פוסקים דלא נחבל בפניו מעידין [אף ביצעה] אפי' לאחר ג"י, ואף דאין לא קו"ל כן היינו משום שהדבר ברור שמשנתה לורחו אחר ג"י וע"כ שזה אחר הוא, אבל במים אף אחר ה' ימים כיון שלא נשתנה לורחו ע"כ שפדחתו לניה, אבל צנחת הפנים או שיש חבלה ומכאן בפניו אין מעידין אחר ה' ימים אף במים, וע"כ קאמר דירושלמי והכירו שהפדחתו לניה דהיינו שידעו שצדאי לפדתו שהרי לא נשתנה לורחו וחבלה ל"ב צו. וכע"ז כי צנני אברהם ס' כ"ג דני"ב א'.

רטו. אם הכירוהו מעידין עליו. ע"י בהגהת הרמ"א סעי' כ"ח ובהצ"ע שם סק"ג ד"ח דבראש העד הטענה לא סגי בעצ"ע לחוד אפי' ראהו מיד, אלא נריך גם סימנים, וע"י באור"ח שם ס' סק"ל ר"ח ד"ח דכל גווי צעי סימנים צע"ל וכו"ז בהכרת הנעצב, וע"ש עוד דעות ואופנים צוה. ודעות האחרונים צוה מצוירים שם בזה ד'.

שאינו

צדעת הרי"ף אינו ודאי [דאחר ה' ימים אינו מכיר] אלא שמה אינו מכירו, וא"כ איכא ס"ס ספק אם הלכה ככל הפוסקים דאף אחר ה' ימים מכירו, ואפי' להרי"ף אינו אלא ספק שמה אינו מכירו, וצנ"ד שאמר בעד הכרתי טוב מאד שהוא פלוני וגופו ה' שלם וצריא וכו' דומה כמו חו, כל כי האי משמע דדקדק להכירו בלא שום פקפוק, וצודאי זה.

אופנים שדנו האחרונים דמהני לאחר ה' ימים אף להמחמירין.

ב. כשספק אם שהה במים יותר מה' ימים. במהרי"א הלוי ס' י"א נסתפק צידונו שמהלכו במים שמה עזרו עניו יותר מה' ימים דמשנתה לורחו לדעת הרי"ף, אלא ש' צנ"ד שהי' עמפ"ע תלין להקל שהוא תוך ה' ימים.

אולם הרמ"ש בחש"י ס' ו' דף ק"א טור צ', אחר שהעלה דמאי דנקט הרי"ף ה' ימים הוא לאו דוקא [כנ"ל בזה הקודם], כי צנ"ד שהוא ספק אם שהה ה' ימים בל"ה לויכא בזה מיוחד דלזלין לקולא כמו בספק ג"י ביצעה [בסעי' כ"ז]. וכ"כ במשפט דק ח"א ס' ח' צנ"ד שאין ידוע צודאי ששהה יותר מה' ימים אפי' הרי"ף יודע דלזלין לקולא. גם צנני אברהם ס' כ"ג דני"ב א' כתב דכשאינו ידוע ששהה יותר מה' ימים ודאי דאין לחוש. וצידו של משה ס' י"א כי ג"כ דאפי' להכירי צדעת הרי"ף דה' ימים דוקא קאמר, מ"מ אפשר דהיינו דוקא צדיעין צנניו דנשתתה צים הרבה ימים, אבל צנ"ד מאן יומר שהשמועה שנטבע מזמן רב היא אמיתית.

ובחת"ס ח"צ ס' קל"ז כי דלא מיצעי להמקילין בספג"י ביצעה דתלין להקל דהשתתה הוא דאטבע, אלא אפי' להמחמירין בספג"י ביצעה, מ"מ כשנמלא במים לא מיצעי אס ראינו הטענה אפי' לפני מלא יום כיון דכבר יצאה מחזקת א"א דאוריתא תלין שוב להקל שהוא בחור ה' ימים, דממ"נ אס זה האיש שטבע נשאר במים ולא עלה הרי הוא כבר הרבה ימים במים ומת צלי ספק, ואס עלה במקום אחר א"כ קאמר שזה שנמלא נטבע בחוג"י למיאוהו ומעידין על עצ"ע שזה הוא בעלה, וצדאי איירי עובדא דירושלמי שמהלכו לאחר י"ז ימים מטביעתו, ומיושב קושיא הרשב"א על הרי"ף מהירושלמי, ועובדא דכרמי ודגלת מייירי שהי' מונח לפניו ג' ימים במים אבי הדיא סמוך לאותו מקום דאסקורו, וכן אחר שהי' מונח סמוך לגשרא דשצנתא ה' ימים הולאורכו משם והכירוהו, ואפשר שצמכוון לה הולאורכו מהמים עד שצאו אותן שהכירוהו כדי שיוכלו להעיד עליו, אלא אפי' לא ראינו הטענה צנ"ד שנאבד וממלא לאחר חמשים יום במים דבחזקת א"א קיימת, מ"מ ע"פ מש"כ צע"י ארזים סק"ד ליישב דעת הרי"ף דהא דנקט דוקא עד ה' ימים הוא משום דס"ל דהאיצעי לא אפשרא חי ריב"ז לקולא פליג או לאו, ושמה לקולא פליג ואולי בני עובדי דכרמי ודגלת כותאי מטעם דבמקום גורם וכהס"ד בגמרא ולא מטעם דמיה נמתי, ולפי טעם זה צודאי דוקא עד ה' ימים מהני, ופסק הרי"ף לחומרא דאולי הלכה כריב"ז, והיינו נמי דקאמר הרי"ף ד' או ה' ימים, ד' צמון וכו' ככתוב, ולפ"ז כשאנו מסתפקים

(קיד) שאינו משתנה במים

אלא

פתחי תשובה

שגורת הפנים ניכרת דתן אין מעידין לאחר ג' ימים כו' ע"ש מנחם ליהדי דגם בנקצר נקרקע משתנה לאחר ג' ימים. ואין ליישב ולומר דיש לחלק בין זמנים אלו לדורות הראשונים שהיו קוברים צפופים ושלטו בה קלף אורח. דל"כ מילי מייתי הכ"י שם מומתי' דשלי ימות מעשה צנני לוי שכלכו לנער כו' ע"ש וז"ע:

(קיד) שאינו משתנה במים. עיין בתשובת כנסת יחזקאל סימן מ"ז כתב שם לולא היראה הייתי אומר דה"ה אם נקצר נקרקע ג"כ לא מיתפח כי אורח גרמא לנפוח וכן החוש מעיד כו' והאריך בזה ע"ש. ולכאורה אישתמיטת' דברי המורה דכ"פ מ' מנורע פ"י י"ח דר קרעל אומר עד ג' ימים תקפו על אצל למע

הפוסקים

סי' קס"ד—סי' קס"ה ר"ז אות ד

אוצר

רטז. שאינו משתנה במים. וכשנמצא צו שינוי. ע"י להלן סי' ק"ח.

ר"ז. במים. א. ובחמי טבריה. כי צנית ילחק סי' ע"ב אות ח' דיש לדון להחמיר בגי', ושמה אף קודם גי' לפמ"ש הירושלמי טעמא דמים משום לינה.

ב. וכשהועלה על ספינה, אם נחשז עדיין כצתוך המים. ע"י פ"ת סי' קי"ז שהביא מהח"ס שנסתפק בזה. אצל בשם אריה סי' ק"א מנחם דפשיטא ל"י דהוי כיצשה, שכי דהעד שאמר שהולכיכו בספינה הו"ל ספק אשחיה, וכ"כ שם להלן דכיון שהי' בספינה דהוי אשחיה לא מהני גם צ' עדים.

ג. וכשנמצא בנחל שאין בו מים תמיד, רק מחמת שהוא מקום עמוק בין שני הרים הולכים שם מים צעת הגשמים. כי ביד יוסף (שטראזנברג) סי' א', דיש לחוש שמה באיזה פעם פסקו הגשמים ולא הלכו אז המים על פניו כיון דדרכן בכך, וא"כ אף בלא נתפח יש לחוש שמה נשתהה פעם אחת חוץ למים ואין מעידין עליו.

ד. וכשנמצא בביצת המים או בעפר לח וכווצא באלו. בשאל ומושיב ח"א סי' קפ"ג צנודן שנטבע בעש"ק צמו נעסעיר וצנצת מלאוהו על קעמפא [אי קטן] צאמנע המים ולא הי' שם מים כ"א סביבות הקעמפא ורגליו היו תלוין בחלקם צמים ופניו לארץ וגבו למעלה והכירוהו בעצ"ע, ור"ה הרב השואל לומר דאפשר דהקעמפא דינה כמים, כיון דנקרעת מהותה והיא לחה, והרי פניו הי' לארץ, והא ראי' שאין מכסין זה כמנחם צכיסוי הדם, וכ' עליו המחבר דהקעמפא צודאי אין דינה כמים, וגדולה מזו כי מהר"ם צרצ"י והוצא צנוצ"ק סי' מ"ט דרקק שקורין בלשון אשכנז זומפא לא הוי כמים, והכוצ"י קלס"י שיפה כיוון, והנה שם לקולא כי דצומפא כל שאינו מים גמור ל"ש מילי מרזי מכה, וכ"ש צנ"ד צקעמפא דגרע צומפא צודאי לא אמרינן להקל שיהי' דינו כמים לענין דלמתי.

ובמהדורא ו' סימן ע"ו דף י"ח טור ג', צנודן שנטבע המים ונמצא צרפ"ש וטיט, הביא דהרב השואל מפקפק בזה אם הוי כמים, דלפמ"ש מהר"ם צרצ"י והכסים לזה הנוצ"ק סי' מ"ט דצרפ"ש וטיט שקורין צ"ל אשכנז זומפא לא אמרינן מילי מרזי מכה משום דלא מקרי מים, א"כ הי"ה להיפך דלא אמרינן שיהי' נקרא מים לענין דלמתי, ומיקרי יבשה וחיישינן שמה נשתנה, וכ' עליו המחבר דלא דמי צ"ד לצנודן מהר"ם צרצ"י, דשם הי' [מתחלה] צצנטי המים גופא, ולכן כי דרקק הנקרא זומפא לא הוי כמים, אצל כאן שהי' מתחלה צמים של הנעסער רק שנטבעו אה"כ המים, אצל מ"מ לא נגב לצמרי, צכ"ג לא מחמירין לחוש דשמה נתפח דזה לא מקרי יבשה, וגם י"ל דלא מקרי מילי ולא מקרי יבשה, וצכ"ג מ"ל להחמיר לחוש דשמה נתפח, וצפרט לשעת הרמב"ם [להלן סי' ק"כ אות צ'] דכלא חזינן שנתפח לא חיישינן, ואף דלא קי"ל כן, מ"מ מ"ל להחמיר כולי האי, וע"ש שכתב השואל ר"ה לצד שיש כאן סי"ס, ספק אם זומפא נחשז כיצשה

או כמים, ואח"ל שהוא יבשה שמה הלכה כהרמב"ם ולהלן דכלא תפח מעידין, והמחבר דחה דצרוי דאין מחמירין צעגונה ע"י סי"ס. ובבאר משה (דניצבסקי) סי' א' אות י', צנודן שהי' מכוסה צעפר שמועצב מלחלוחית מים, וכשהולכיכו מהחפירה שקצרוהו הרגלחים נתמלא שם מים, כי דכיון צצמקום הכוא נמשך מים, והעפר שהי' מכוסה צו הי' מעורב בלחלוחית מים, וכן העיד ע"א שהעפר שהי' מכוסה צו הי' מעפר הסענאלענן שידוע שיש צו לחלוחית מים, א"כ יש לדון שיהא כמונה צמים, וצאמח גם צמכוסה צעפר [ססת] לידד הכנ"י [שצאות ו'] דאולי מועיל בזה הכרה גם לאחר גי', כ"ש צנ"ד דעדיפא שהי' העפר לח ממים המחצב צהעפר וכו', ואף שעל זה לצד הי' קשה להורות להקל צמלחא חדתא שלא מלינו לזה ראי' צרורה דמהני, מ"מ סניף הוא להקל, וצפרט שהועד עליו שלא הי' צו שום ניפוח צעת שהולכיכו מהחפירה, ואף שאין לצנות היתר ע"י, מ"מ סעד הוא להחמיר האחר שכתבנו להקל.

ובמהרש"ם ח"צ סי' רכ"א צנודן שנמצא הנטבע צריחוק צ' אמות מהנהר, והי' מכוסה מראשו עד אמצע הכתפים עם צגד, ועל הצגד הי' חול הרצב צעוצי כמה טפחים, והי' מונח עם פניו כלפי הארץ שהוא מקום חול, והחול שעי"ג הצגד הי' למעלה יבש ולמטה הי' לח קלח, וכן המקום שהי' הפנים מונח הי' החול לח קלח, וכי' הרב השואל דאף דודאי אין דרך המים להתמעט צשעה צ' אמות צשעה מועטת, וא"כ שבה חוץ למים כשיעור שיש חשש שנתפח, אך יש לחקור להחמיר לפמ"ש הכנ"י [המוצא להלן אות ו'] דגם בנקצר צעפר לא מיתפח, ואף שהפ"ת השיג עליו מהמדר"י פ' מנורע, ו"ל דצנ"ד שכיפי הנראה הונח שם צעורו צמים, ונחרצב עליו החול ופניו צתוך החול ולא שלט צו האויר, ו"ל דדינו כצתוך המים, וע"ש שהמחבר הוסיף ע"י, דצתוך החול הלח עדיף מקרקע, וממשיע שלא יסריח וישתנה, והביא כמה ראיות לזה, וזהו שכי' רש"י ציצמות קב"א א' ד"ה מיתפח תפח, לאחר שמעלין אותו ליבשה וכו', וכ"כ צנ"י, דדוקא ציצשה מיתפח ולא צמקום החול הלח, ואף שהפ"ת סי' קי"ז הביא ממה פוסקים דאם ראשו על שפה"י אין להקל אה"כ הגלים עוצרים עליו, ו"ל דהיינו אם פניו מגולים לאויר, דצעורו צמים גם צכ"ג למתי וכמ"ש צשו"ת צ"ח החדשות סוסי"י סי' ג', [ובמוצא לעיל סי' קי"ג אות ד'], וע"י שו"ת בית שלמה סי' מ"א, אצל צנ"ד שהיו פניו עמומים צתוך החול הלח, ו"ל דדינו כצתוך המים וכו', וצפרט לפ"ד העד שאמר שהי' קלח מים צגומא, ואפשר דמה שאמרו העדים האחרים שלא ראוי מים, לא שהכחישוהו ואמרו שלא הי' מים, אלא שהם לא ראו, ואולי לא דקדקו לראות היטב, ומפני מיעוט המים לא ראו, וצכ"ג ו"ל דהגם שטמדו צסמוך, לא ראוינו אינו ראי', וידוע דיש להשוות דברי העדים אפי' צדוקק, ואף שאין לסמוך ע"י לצד, מ"מ יש ללרף לשאר סניפים. וע"י צמהר"ש ענגיל הי"ד סי' ל"ד צצירף דברי המהרש"ם ה"ל לסניף.

ובאבני צדק סי' ע', צנודן שנמצא צשפת הנהר מכוסה צחול ועפר כי דמהני אף שרגליו היו צתוך, וע"ש שהביא ממאמ"ר מרדכי סי' ל"ז שהחמיר צנודן כזה.

אוצר

סיק דין אות ד—

הפוסקים

מזעירים כמחלה אינם חזקים לקלקל דבר, מ"מ משמרים בגוף העמון זהם לכל יתנפה וישתנה, ומונעים ואינם מולידים.

ה. אם שלג צמית כמו מים. צמס אריה סי' כ"ה צ"ה ונחנה כתב דלכאורה י"ל דשלג יש לו ממש דין מים דלמתי ומעידין אפי' אחר כמה ימים, וכב"ג אמרין לענין מקוואות דשלג וכפור וצדד שעשה מהם מקוה כשר לעבול בו, ועי' באו"ח סי' ק"ם וצו"ד סי' ר"א, אך אין ראוי משם, דכא עובלים גם צעיו של דג ויבחושים אדומים וצביל דבר שחולדו מן המים, ואפשר לומר דדוקא מים למתי ולא שלג, אך בלא זה צ"ל שיהי מונח על השלג א"כ אפי' נימא דדינו כמים ג"כ לא מהני, כיון שלא הי' מונח חוץ השלג, דנראה דגם צמים צעיין שיהי מונח חוץ המים אבל לא כשצף על פני המים דצוה לא אמרין דלמתי וכו' [וכמובא דבריו לעיל ס"ק ר"יג אות ד, ועי' דכמה פוסקים חולקים בזה], ולכן במונח על השלג אין להקל אפי' בספג"י כנ"ד.

ובעמק שארץ סוס"י מ"ב כי דאפשר לומר דצ"ל שיהי מונח מכוסה בשלג הרבה י"ל דכיון דהוא חולד דמים יש לו טבע דמים דלמתי, אלא שלא מלאחי דבר זה באחרונים.

ועי' לעיל ס"ק ר"י אות ו' דכ"א שזן ועוד כמה פוסקים דנו להתיר בשלג אפי' אחר כמה ימים משום דהוי זמן קור.

ו. ובשנמצא קבור בקרקע. כ' בנכנס יחזקאל סי' מ"ו, וכובא בקרר צפ"ח ס"ק ק"ד, דלולי היראה הייתי אומר דכמו דצמיא אמרין דלמתי, הי"ב י"ל דאם נקבר בקרקע ג"כ אינו נתפח, כי אדירה גורם לנפוח, וכן משמע מלשון רש"י שבי' דמיא למתי "ואין מניחין" לנפוח, ולשון אין מניחין משמע דכובא המים אין מניחין הניפוח לעלות, ולכן לא כי "אינו נופח" סתם, שאז פירושו טבע המים גורמים לכל יתנפה, ולפ"ז ק"ו בקרקע קשה שאינו נתפח, וכן החוש מעיד דאדירה גרמא, וגם צ"ל כשהוא אדירה מקצרו לא הי' בו שום שינוי ונפוח, ורק אח"כ נתפח ונשתנה ולא הי' מכירו, וי"ל דכב"ג מודו רבנן לריב"ז דלאו כל האדם והמקום שוים, דודאי ל"פ בחוש הראות והטעם, אלא שלא ראו למסרו ציד העדים וציד כל צ"ד לידע ולראות הזמן והמקום, והשוו מדותיהם, ולפ"ז י"ל דלא גזרו אלא במקום דשכיח למאור הרוב, אבל במילתא דלא שכיח כנ"ד שנקבר ואח"כ מלאוהו שלא מלינו עובדא כזו בגמרא וצביל השו"ת, אפשר דגם רבנן מודו, וצ"ל דהנהרג הי' כחוש והזמן בלא חמה שהי' צפסח, ונקבר במקום דלא שלע אדירה וחמה, י"ל דגם הרשב"א מודה לר"ת דבגו"ש כנ"ד ובלא שום שינוי צפ"פ וכולם אמרו שזו שיש להשיאה אף לאחגי, אלא שסיים דכיון שזו דין חדש שלא הוזכר בראשונים ובאחרונים, לכן נריך לחפש היתר חדש, ושם קרוב לסוף החשוף כי דאף דאין לסמוך עלי' בזה הסברה מ"מ סניף גדול הוא.

ובי' בעבודת השם סי' ה', דהכניי שלא מלאו לבו להתיר, היינו מלד זה לצד, אבל חזי לאטרופי לשאר סימנים, וגם לסמוך אר"ת דסעי"ת, ואין לחלק בין זמן מועט לבין י"ד שהי' אחר ל"ח יום, וכן אין לחוש שמה אשתהי ג"י לפני שנקבר, דמסתמא קצרוהו החוגרמים סמוך למיתתו ולכ"פ חוג"י, דאין לך רגלי"ד גדול מזה שאין משהין המת מלקצרו כשמת חוץ עיר או כפר לאחגי מכהם סיוות כנודע.

ובדרב"י חיים סוס"י ג', אחר שזירק דעת ר"ת דסעי"ת לגדונו, כי דעוד י"ל דצ"ל שיהי נקבר עדיף ולא משתנה ואינו כמובל באדיר, וכ"כ בחשוף מהר"י מצרונא סי' רט"ז דבקבר עדיף, [שבי' דמ"ש ר"ת דט"ע מהני אפי' לאחכמ"י י"ל [דבחינו] כשהוא נקבר ולא ירדו עליו גשם ושלג וכו'], וכן מצאנו בחשוף כנ"י [הכ"ל] דאפשר לומר דבקבר עדיף דמהני אפי' לאחר ג"י, ויש ללמד דעת ר"ת לשאר ההיתרים שכתבנו.

אולם צהרי צמחים ח"ג סי' ל"ד עמוד מ"ד טור א' כי דישחקק הדבר ולא יאמר, דמה שאמרו דמיא למתי, היינו משום דקים להו לר"ל שטבע קרירות המים גורם לנמת אורת הפנים שלא יתפח, וכמו שאמרו צירושלמי בחד שפול לירדן ועלה לאחר י"ז יום והכירו שזרפחו הנייה והשיאו את אשתו, כרי דלינת המים גורם העיכוז מנפוח, וכדאשכחן צפסחים דף מ"ח צ' שאמרו זה הכלל חפה תלטוש צלון, דהמים הלוונים מונעים מלתפוח אבל לא לינת היבשה, ומ"ש הראצ"ן והמ"צ [המובא לעיל ס"ק ר"י אות ו'] דצו"ת החורף שנקרש ונגלד ג"כ אינו נתפח, היינו משום שהקרש והגלד יש בהם כח לינת המים, והוא דומיא דקיי"ל צו"ד סי' ס"ט דצד ששה ג"י בלא הדחה שמתקשה ואין מועיל לו עוד מליחה, לפי שרק ההדחה צמים מועיל שלא יתקשה, ולא דבר אחר, וכן הוא בצד המת שדרכו לעלות ולתפוח, שאין מועיל שום דבר שלא יתפח אף אם מונח בחול לח, ורק לינת המים שפסים על ראשו מועילים שלא יתפח, ומה שהביא במהרש"ם ה"ל ראיות דבטמון בחול אינו מסריח ואינו נתפח ושכ"כ בנכנס יחזקאל, אף אם נאמר כדבריהם, י"ל דהוא רק לענין אם מת ביבשה, אבל לא בטבע צמים ואשתהי ביבשה, דכא כי הריב"ש צ"י שט"ע דבטבע צמים עד שמה שם הרי בלא המים צמיעו לנפוח בטן ולהפיל אור פניו ומשתנית אורתו, ואע"ג דמיא מילמח למתי, כשעולה מן המים ושוכה מטע ביבשה חוזר לסורו ותגלה רעתו, עכ"ל, וא"כ זה שמת צמים בלא כד י"ש בו כח הגורם לנפוח בטן ולהפיל אור פניו, ורק כל עוד שטופים המים עליו לומחין אותו ואינו ניכר הניפוח, אבל אחר שעולה ליבשה ושטף המים אין מגיעים אליו שוב מתגלה רעתו, וא"כ מאי מהני ל"י מה שהוא מכוסה צעפר או בחול, כיון שעכ"פ הוא ביבשה ונסתלק גורם הלימות, א"כ ממילא הוא מיתפח, אמנם אחר שמוצא דצדרי העד שמלאוהו בטפת הנהר מונח פניו למטה ומכוסה בחוף חול לה וכשהגזיכוהו נשאר בחוף החלל גומא עם מים, א"כ יש סברה לומר שהמים תלחלי מחלחלי וכו' כמונח כולו צמים, דהעיקר הוא אורת הפנים וכו', ועכ"פ ספק הוא אם הוי ביבשה או לאו, ואף שבח"מ סק"ה מחמיר בספק אשתהי כדצרי הר"ן, היינו משום שיותר מנוי שישבה, וזה דוקא אם הספק הוא צהרי, אבל הכא דהספק הוא אם הוי בכלל יבשה בודאי אלונין לקולא.

ובפני משה ח"א סי' מ"ב, בנדון שהי' תחוב בחול שעל שפכי' כי דכיון דלא פירש העד אם הוי מים ע"פ החול יש להסתפק אם זה הוי אשתהי, אלא דצ"ל שהי' עמפ"ע יש לחלות דאלו הי' הראשון קמן הי' אומר [שהי' מים] וכו', וכי' באצני שהם (פרד) דף פ"ג טור א' דהפני משה ה"ל עשאו לספק ויש ללמדו לספק אחר.

ובתשובת הר"ר נפתלי כן שבוטע השני סי' ל"ו דפ"ו א', בנדון שהי' מכוסה צעפר והמים עובדים על העפר, כי דאין ראוי דכב"ג מיא למתי הואיל ואינו צמים ממש אלא מכוסה וקצור צעפר כמו שאמר העד שהי' מונח עליו עפר טפה וחלי והמים היו רמים מעליה, אלא שלענין מיא מרזי מכה כי שם דנראה דהי"ל ממש כטבע צמים, שהרי לחלוות המים שולט בו מאד והמים שטופים וצאים עליו. אולם הר"ר שמשון צברך בהערה שם כי עליו דמסתבר יותר שיפעלו המים ענין השמירה דלמתי שלא ישתנה מראית פניו, ערם שיגבירו כח פעולתם לקלקל ולחמסם במכה, וכ"כ הצ"י צריח ח"מ דיש הפרש בין שמירה הנמלה להתכוות הענין, שהצדדים שקבלו חומם בלא חזק ישמרו חומם בלא שאינו חזק, ואילו לא היו חמים לא יקבלו החום באותו האש, והי"ל צ"ל דאף אם מים מרובים ושטופים מולידים לקלקל צמחה ומים

אלא אחר (קטו) זמן (פב) מרובה

והוא

באר היטב

(פב) מרובה. היינו כל זמן שאין רואים צו שינוי בגופו ובזוהר עיניו עליו. ש"ג וז"ל. ואם נהרג צינשא והשליכו אותו למים ואין צו מכה היו כללו נטעו צמים. מהרש"ם סי' כ"ד והר"י אדרני סי' ט"ו. אבל מהר"י נחמיה"ש הוציא דבריו בתשובת ז"ל סי' י"ג מדיני גוי מסל"ת ומסופק צוה ע"ש. כל שנמצא צמים אין לחוש שמה הרגוה קודם שהשליכוהו למים ושהה שם שלשה ימים. רש"ם סי' כ"ד הר"י אדרני סי' ט"ו תשובת ז"ל סי' י"ג מדיני גוי מסל"ת. וכן ליכא למיחש שמה יאל וכן המים ותפח ושון השלך צמים הר"ש הלוי סי' י"א ועיין כה"ג דף כ"ח ע"א:

פתחי תשובה

(קטו) זמן מרובה. עה"ט ומ"ש ואם נהרג צינשא כו' כן יש ללמוד מדברי הרשב"ם שהוצא נק"ע סימן שח"ב. ומ"ש אצל מהר"י כו' עיין נק"ע סימן ר"ה. ועיין גם' בית מאיר שהזכיר ג"כ דברי הק"ע סי' ר"ה שנתפסק צוה לו לחיות כה"ג מלמית נמית דהיינו אם הוא לאחר ג' ימים. וכתב ע"ז ולדידי יש גמי ספק איפכא אם שהה אחר שהעלוהו שעה אם נחמור צוה ותפח תפח ד"ל זה אינו אלא כשמת תוך המים כי ז"ל הר"ב"ש סי' ע"ח ועוד דליל בחר טעמ' כו' שהרי כיוון שנטעו ועמד צמים עד שמת מחמת המים הרי צלו המים לנצות צטן ואור פניו יפולן ומשתנית נורתו ואע"ג דמים נחתי כשעולה מן המים ושהה צינשא מעט חוזר לפורו כו' משמעת לשונו דוקא מת צמים וז"ע עכ"ל. וכפי הנראה ספקיו של

הפוסקים

סיק ריו אות ו—סיק ריו אות ב

אוצר

ליין להב"ח ה"ל שכח דלמן מרובה היינו כל זמן שאין רואין צו שינוי בגופו ובזוהר.

גם בתשו' הר"א עפשטיין שצו"ת החדשות סי' ס"ג [והוא אותו הנידון שהשיב עליו הב"ח צ"ח ע"ה] כי דמ"ש כרמז"ס שאין משתנה צמים אלא לאחר זמן מרובה דמשמע שלאחר זמן מרובה אפי' צמים משתנה ולא ביאר כמה זמן מרובה, הכי פירושו, שבודאי לזמן מרובה הגוף נרקב וכלה ונשתנה לורתו וכחוש יעיד על זה שנמצאים הנטענים ונשתנה לורתם כליון גמור, אלא שכל זמן שאין לנו רואים צהדיא שום השתנה ולורת הפנים עדיין עומדת בשלימות הניכרת בטבע, אין לנו לחוש שמה נשתנה ותפח לורתו כמו שאנו חוששים לאחר ג' צינשא, דמים מילמח למח, וכן נראה מדברי הש"ג [צ"ח ר"א] ש"ל וז"ל: ואם היה צמים מעידים עליו אפי' אחר כי ימים כל זמן שורת פניו קיימת כו', ואעפ"י שצ"ד הגידו רבים שכשהעלוהו ותפסו אותו צידו להוציאו נפסקה אחת מהאצבעות וא"כ יש מקום לומר שכבר שלט צו רקבון ויש לחוש שנשתנה לורתו ואינו ניכר בטבע, זה אינו, מאחר דלא הוזכר בגמ' שום חילוק רק בחזרוהו בשעתו ש"מ דליכא לפלוגי בשום ענין רק כל שהוא ניכר למכירו בפניו בטבע סמכין ע"ז אע"ג ששלט קצת רקבון בגופו, וע"ש בדבריו לכולן דמזוהר שאפי' היה נראה קצת רקבון בפניו דהיינו שהעור נפשת כשמשמשין צו, ג"כ אינו מזיק כל שמכירין אותו בטבע.

ב. ובשנתפח. כי הרמ"ש צק"ע דמ"ה ד' דיש להסתפק בראובן לאלתר ונתפח אם מעידין עליו, דגמרא לא חשבת דאין מעידין אלא צאשכחי דוקא, או דלמא דגמרא לא קמיידי אלא צדלא דריוהו שנתפח, וצוה דוקא אי אישכחי חיישין דלמא נתפח או חליין דמסתמא נתפח וצלאלחר לא חיישין להא, אבל היכא דריוהו צהדיא שנתפח אפי' שראובן לאלתר אין מעידין, דליל בחר טעמא, היכא דאשכחי טעמא דאין מעידין משום דלמא נתפח, א"כ ממילא שמעין דהיכא דריוהו להדיא דנתפח אפי' לאלתר אין מעידין, וזה ג"ל יותר, וע"ש שליו לעיין ברש"ם סי' ר"ד המוצא להלן.

ועי' צה"ט סקפ"ד גם מהכנה"ג בה"ט אות שס"ו דצראובן לאלתר ונתפח יש להסתפק אם מעידין עליו, והסברא נוטה דאין מעידין עליו וכו'. [ומה שהביא צה"ט סקפ"ח מהכנה"ג בגב"י אות ת"ג דצנתפח מעידין עליו והקשה שזה סותר למש"כ צה"ט אות שס"ו ה"ל, כבר כי דצבר משה [אמארינו] סי' י"ז דק"ה ג' דאין ספק דע"ס הוא צאות ת"ג, וז"ל אין מעידין עליו דברי כי שם דין זה צ"ח הרמ"ש וצרת"ש מזוהר צהדיא דאין מעידין [כנ"ל], וגם כי שם וכן הסכמתי צה"ט, וכוונתו למ"ש צאות שס"ו דאין מעידין].

והרשב"ם סי' ר"ד אחר שהביא מש"כ הפוסקים דאפי' שהה כמה ימים צמים מעידין עליו שהמים מעמידים אותו

שלא

ובבית אפרים סי' קמ"ז כי מתחילה ללכאורה יש להצוה ראי' להכניי ממי' צירושלמי דבמלחמת אביה העמיד עליהם משמרות ג"י עד שנתקלקלה לורתם, ומשמעות בדברים שלא נתנם לקבורה עד לאחר ג"י, ומשמע דנקברו תוך ג"י שפיר אפשר להכיר גם אח"כ ולכן לא נתנם לקבורה עד שראה שנתקלקלה לורתם, ושוב כי דיש לדחות, ואדרבה מהירושלמי דמייחי אמתני דאין מעידין לאחר ג"י ועד ג"י נפשא טייסא על גופא סברה דהיא חזרה לגווי' כיון דהיא חמית לי דאשתנה זיוור דאפוכי היא שבתא לי, דמיידי לאחר קבורה מזוהר דלא כהכניי דאף שנקבר מ"מ לבתר תלתא יומין זו אפוכי משתנה, וע"ש שסיים דאף שנדחה צוה סברה הכניי לענין שיהיו דג"י צינשא, מ"מ לענין אשכחי שעה אחת דים שפיר י"ל כן [ובמוצא להלן בסי' קכ"א אות ז'].

גם צ"ח אריה סי' כ"ה כי דאין לסמוך על הכניי והצוה ג"כ בראי' מהירושלמי ה"ל. וכן ציד אהרן בה"ט אות הע"ז כי דמדברי כל הפוסקים נראה דלא ס"ל כהכניי ה"ל. ועי' דברי צ"ח ח"ג סי' ל"ד עמוד מ"ד עור אי' המוצא להלן בסי' קצ"ב וצאות ה"ל.

רית. אלא אחר זמן מרובה. א. כן הוא לשון הרמב"ם בפ"ג מה"ב הכ"ב. וכי הב"ח דאין הכונה לומר דלאחר זמן מרובה אין מעידין עליו דחוששין מן הסתם שמה נשתנה וכסבורין שהוא ראובן ואינו אלא שמעון, דא"כ קשה עובד דה"ל לפרש עד כמה היו זמן מרובה, והיה נראה דע"ס הוא ולריך להגיה שאינו משתנה צמים אפי' לאחר זמן מרובה [וכמ"ש לשון זה בגמרא], מיהו כיון דצמ"ג עשה ג' כתב ג"כ לשון זה אלא לאחר זמן מרובה וכך הביאו ז"ל וכ"כ צ"ע נראה ודאי דלאו ע"ס הוא, אלא לריך לפרש דה"ל לפי שאינו רגילות דמשתנה צמים אלא לאחר זמן מרובה ואז רואין שינוי בגופו ובזוהר, וכל זמן שאין לנו רואים שום שינוי אין לחוש מן הסתם דמשתנה, והכי נקטינן דלא חיישין מן הסתם דמשתנה לורתו אפי' לאחר ק' יום או ר' יום א"כ שאנו רואים דהיכא שינוי בגופו ובזוהר כו', ובסוף דבריו סיים דמן הסתם אין חוששין שמה נשתנה א"כ רואין צו שינוי קצת. וכדברים האלו כתב גם בתשובה סי' ע"ה, [אלא ששם כתב דהעיקר נראה דעוה נפלה צמפרי הרמב"ם וז"ל אפי' לאחר זמן מרובה, וגם לא הזכיר הלשון "שינוי קצת" רק כי א"כ אנו רואים דהיכא שינוי בגופו ובזוהר]. ועי' צה"ט סקפ"ב שהביא לשון צ"ח סקפ"ע על שאינו משתנה אלא לאחר זמן מרובה, דהיינו כל זמן שאין רואין צו שינוי בגופו ובזוהר מעידין עליו.

ובח"ם סקמ"ח כי דלעולם כל זמן שאין מתקלקלת לורתו ונרקב עד שא"ל להכירו מעידין עליו, דכך טבע המים שזומחין מראה הפנים לזמן מרובה עד שמתחיל להרקב ולפול ואז א"ל להכירו, וע"כ לא נתן זמן ושיעור לזמן מרובה, ובסוף דבריו

פתחי תשובה

ולכאורה נ"ע דלפי מה שהביא בק"ע סי' ר"ה גס נ"י דאם לא מת נמים אפשר לומר דמיא לא נמתי א"כ לא היה צריך לומר כאן ושהם שם שלשה ימים. ואפ"ל כי היבא דלא נמתי ס"ם להקל ונ"ע בתשובה נ"י ס"ם :

(*) ואכן תשובה זו שהובאה בקו"ע סי' ר"ה אינה מהב"י עצמו רק ממחרי"י נחמיאש המובא בב"י שם. והב"י עצמו חולק על זה וכמובא באוצה"ס ס"ק ר"ג אות א', ובקו"ע לא צויין שתשובה זו היא סמחרי"י נחמיאש.

הפוסקים

סי' ר"ח אות ב

אוצר

מספקא ל"י אם אלוין בשיטת הרשד"ם שמחיר נחפח רק הגוף, ולכן סתם כלשון התלמוד נחפח יש להחמיר, וכן דרכו של הרמב"ם דהיבא דמספקא ל"י בפירוש דברי התלמוד לפי שיש פירושים שונים אז מעתיק לשון התלמוד כדי להגלל מן התרעומות. [אולם דעת הגינת ורדים צלמו ע"י לקמן במקילים].

ובחקרי לב סי' י"ג דע"ז עור צ"י כתב דגם מיומנות דף קכ"א א' נראה כדברי הרמ"ם, שאמרו שם אצל אשחיה מתפח תפת, ופרש"י דמשחנה לורתו, א"כ נחפח לאלתר נמי דמשחנה לורתו אין יעידו, וכן מפרש"י שם דכ"ה למתי שפי' דלומתין לורת הפנים ואין מניחים אותו לנפוח ולהשחנות, ומבואר דע"י הניפוח משחנה פניו ואין יכולים להכירו היטב, וכ"כ להכריע ממ"ש התוס' שם בדף קט"ז צ"י וז"ל ושמא איירי כשנשחת קצת לורת פניו דאכלוס כוורי ולא נשאר אלא מה ששנו צמנח דלקמן, הרי דנשחת קצת לורת פניו אין מעידין, א"כ כ"ש נחפח פניו דנשחת לורת פניו ביותר כג"ל דודאי אין מעידין וכו', וע"ש שהאריך בזה ומסוק דכ"ה א' דנחפח גם לאלתר אין מעידין, ומה שהחיר הר"מ אלשיך סי' קי"ט בהתחיל להתפח והביא רא"י מרש"ם סי' נ"ו ומר"י אדרבי סי' י"ד, היינו דוקא נחפח קצת כמבואר בהרשד"ם ובהר"מ אלשיך שם, ואדרבה שמעיין מדבריהם דאם ה"י נחפח הרבה היו אוסרים, ומא' דמשמע מרשד"ם סי' ר"ד שהחיר אף נחפח הרבה, כבר כ"י שם דהיינו דוקא נחפח הגוף ולא הפנים, וגם מה שהחיר המהר"ם די זוטון סי' א' נחפח, היינו דוקא נחפח קצת כמבואר שם מתוך דבריו.

ובמראות הצובאות סקק"ג כ' דגם דעת הב"ח כהר"ם הג"ל דאם נחפח אפי' ראובו מיד אין מעידין, [היינו מדכתב הב"ח דלא חיישין מן הסתם דנשחנה לורתו וכו' אלא"כ רואים דאיבא שינוי בגופו וצורתו וכמובא לשונו בלוח הקודם], ושכן מוכח פשטא דתלמודא דקאמר אצל אי אשחיה מתפח תפת, ופי' הרשב"א בחידושו וכו' ושא"פ דר"ל דחיישין שמה תפת ואינו ניכר, א"כ בדחזין להדיא דתפת כ"ש דאין מעידין עליו בכל ענין, ודלא כהלח"מ [דלהלן], ועפ"י מיושב לשון הרמב"ם בפ"ג מה"ג הלכה כ"ב, שז' ואם שהה לאחר שהושלך מן היס שעות ונחפח אין מעידין וכו', ותמכו עליו הרשב"א וכו' דהא בש"ס משמע דאפי' בסתמא חיישין שמה נחפח ואינו ניכר, ותו קשה דאם נחפח אפי' בלא אשחיה נמי איך מעידין עליו, ולדרכינו יתכן לפרש דהוא"י של "ונחפח" הוא וא"י המחלקת במקום "ואי", ור"ל או נחפח אפי' לא אשחיה נמי אין מעידין עליו, וכיוצא בזה כ' הב"ח בס"ק פ"ג, גם הרשב"ל ח"צ סי' י"ד פי' צבעין זה לי הר"ף צמ"ש ואשתמודעני וכו' דהוא"י הוא וא"י המחלקת, וכן הב"ח נחפח סי' נ"ה פי' דברי הרמ"ה צמ"ש בזה, וכ' דלשון זה הוא מורגל בפוסקים.

גם צמח לזק [החדש] צמלואים סי' ע"א כ' דלהב"ח הג"ל יש להחמיר נחפח אפי' בחזיונו בשעתו, והוסיף דל"ל ג"כ דאפי' צמח במים רק זמן מועט ונחפח אין מעידין להב"ח דאל"כ הדרה קושיית הב"ח לדוכחא אמאי לא השמיענו הרמב"ם כמה הוא זמן מרובה [וכג"ל בלוח הקודם].

ובשחנה

הנית מחיר בזה הוא אפי' אם הוא אחר ג' ימים דהיינו בלא נחזיק כדעת הרשד"ם והר"י אדרבי דאפי' מת צמח אמרינן ויול מלומת למתי אפשר דאפי' אם נשחנה אחר שהעלוהו מן המים אינו חזיק כיון שלא מת נמים. דאילו היה ספיקו של הב"ח לענין תוך ג"י לא היה לו להביא ממרחק מדברי הרשב"ם סי' שט"ח יותר היה לו להביא מדברי הרמב"ם והרשב"ל שהובא צ"ל דמפורש בן דבריהם להדיא מעש"ל ס"ק קי"ז. ומ"ש הגה"ט כל שנחפח נמים אין לחוש כו' רש"ם כו' ת' צ"י כו' הנה גס הרשד"ם כתוב כן להדיא בק"ע שם. אך גס ת' צ"י לא נזכר שם.

שלא ישחנה, הקשה דאיך אפשר להכחיש המושג שמי שעומד צים ד' או ה' ימים שלא יתפח מיד המים שנקבם דרך פיו ודרך הנקבים וא"כ איך מעידין עליו, וכ' דנראה דנכי דהגוף נחפח מיד המים אצל לורת הפנים עומד ואינו משחנה, כי המים מעמידים לורתו, וכן נראה דקדוק לשון העור שז' שהמים מעמידים אותו שלא ישחנה לורתו, וכו' די שיאמר "שלא ישחנה" מאי "לורתו" דקאמר, אלא ודאי כמו שאמרתי, וכן פרש"י שהמים לומתים לורת הפנים ואין מניחים אותו לנפוח ולהשחנות, ומשמע בפירוש כג"ל. וכו' צמ"ח הר"מ סי' ג' דאין מצובר בדברי הרשד"ם אי כוונתו דאף שפניו נפוחים ג"כ מ"מ המים מעמידים הלוור שאפשר להכירו צמ"ע, או כוונתו דאף שהגוף נפוח מ"מ המים מעמידים לורת הפנים שלא יתפח, וכן משמע מההוכחה שלו מלשון רש"י שז' להדיא אין מניחין אותו לנפוח, אך אפשר דתירווייכו חדא הוא לנפוח ולהשחנות, היינו שיהי' נפוח כ"כ עד שישחנה ע"י. וע"י צמ"ח דוד [להר"י] סי' ג' והוצא תשובתו גם בדבר משה [אמאריליו] סי' י"א.

והר"ד גרשון נחפח צמ"ח כלל ג' סוס"י ד' כתב דמדברי הרשד"ם נראה שלא הסיר אלא צנפחת הגוף, וכן משמע ממדולת לשונו שז' שהסביבה של הנפיחה הוא משום המים הנכנסים דרך האקצים לגוף, וזה לא שייך אלא לנפיחת הגוף, וכן משמע ממכר"א ששן סי' ט"ו שהעתיק מש"י הרשד"ם הג"ל, וכ' דהמים מעמיד לורת הפנים שלא יתפח, הרי שלא הסיר אלא צנפחת הגוף ולא צנפחת הפנים.

גם צמ"ח דוד [עענל] סי' כ"ג כתב דאין כוונת הרשד"ם לומר דאף שחפחו פניו מ"מ המים מעמידין תואר לורתו שלא תשחנה צאיכותה עד שיהי' ניכר צמ"ע, חדא דמ"ל להקל בהאי מלתא מסבבת הכרח צמח שנראה צמ"ע דמשמע דלשנא דתלמודא, ועוד דלשונו אינו מורה ע"ז כלל, וגם כי החוש מכתשו, דכיון שנחפח ודאי דאינו ניכר, רק דעיקר כוונת הרשד"ם לומר, דאפי' דחזין דהגוף נחפח, מ"מ כל זמן שאין רואין שינוי צורתו אמרינן דהמים למתי לורת הפנים ואינם נחפחים, דנכי דהגוף נחפח מהמים שמתקבלים וצאים דרך נקבי פניו וחוממו לתוך חלל הגוף, אצל צראשו וצורתו פניו אין מקום להתקבלות המים, כי אף אם נכנסו דרך נקבי החוטם לחדרי המוח, מ"מ העלם מקופו מכל צד ואינו מתנפח, ולכן כל שאין רואין שינוי צורתו שפיר מעידין עליו, אצל בדחזין דנחפח גם פניו לית דין ולית דין ומלתא דפשיטא היא שאין מעידין עליו, וגם הרשד"ם מודה בזה.

וב"ב נחפח לטובח סי' י"ג דף נ"ב עור ד' דאין רא"י ממכרשד"ם שמחיר נחפח הפנים, דמייירי דרך הגוף נחפח ולא פניו. וכן מבואר בפ"ח ס"ק קי"ז ד"ה ומ"ש השני.

ובגינת ורדים כלל ג' סי' י"ג הביא ממכרש"ם הג"ל שזיין צסוק דבריו להרשד"ם סי' ר"ד, וכ' ג"כ דהרשד"ם מייירי נחפח רק הגוף ולא הפנים, ובהר"ם דמחמיר אינו חולק עליו דאיירי. כשחפח הפנים, ולכן זיין הרמ"ם לעיין ברשד"ם ולא כ' עליו שאין דבריו מחזירים, אלא שכוונתו בזה לומר שאין לנו להחמיר רק כשהניפוח הוא בפנים ולא בגוף וכדביאר בן הרשד"ם. וכ"כ שם צמ"ח ע"י דמ"ח ג', אלא ששם הוסיף דמ"ל דהרמ"ם

אוצר

סיק ר"ח אות ב

הפוסקים

משמעות חידושי הרשב"א שלהי יצמות שגורם ברמב"ם אפי' השליכוהו המים לאחר זמן מרובה.

ובלח"מ פ"ג גירושין הכ"ז אחר שהקשה על מ"ש הרמב"ם שם דאם שהה צינעה אחר שהושלך מן הים ונתפח אין מעידין עליו, דאם אפי' אחר שעה מעידין עליו אם לא ראו שנתפח אפי' למד אמרו בגמרא וכו' דחזיו' צעתי' כ"ל לומר וכו' שראוהו שלא נתפח, דבזה הלא הדבר תלוי דאם לא נתפח אפי' אחר שעה מעידין, ואם נתפח אפי' קודם שעה אין מעידין, כי ד"ל דאפי' אם נתפח קודם שעה לא מקרי תפוח ואינו משתנה בשביל כך, ולא תלו הדבר בראי' צעתי' כלומר שאפי' שנתפח קצת [בחוק שעה] אין זה שינוי. [אולם ע"י צמח"ל הבי"ל שמיטת דברי הרמב"ם באופן אחר].

וב' בצמח צדק [החדש] סי' ע"א דאין לומר דלא קאמר הלח"מ חלל דוקא בשהה זמן מועט במים ולא בשהה זמן מרובה, דהא להב"ה ל"ל דאפי' בזמן מועט אין מעידין כשנתפח [וכנ"ל במחמירים], וא"כ מוכח דעת הלח"מ כהח"מ ולא כהב"ה.

ובשם אריה סי' ע' אחר שדייק ג"כ מהרמב"ם כהלח"מ הבי"ל, דמשמע דבני תרומתו ששהה וגם ראיו' שנתפח, חלל בנתפח לחוד ולא שהה לית לן בזה, הוסיף דאף הרשב"א והח"מ והב"י שהשיגו על הרמב"ם דמלשון הש"ס דאמרין דאשחבי מחפה חפה משמע דאפי' אם לא ניכר שנתפח אין מעידין עליו, מ"מ צמח צדק הרמב"ם דכלא שהה אפי' חפה מעידין בזה לא נחלקו עליו, וא"כ נראה שגם דעתם דאפי' דנתפח מ"מ אם לא שהה לית לן בזה, דאפי' דנתפח מ"מ אין לורת הפנים משתנה כל שלא שהה.

גם בשואל ומשיב ח"ג סי' קל"ד כי על נדונו דאף שהי' קצת נפוח מ"מ מעידין עליו וכמ"ס הלח"מ הבי"ל ובקו"ע סי' שמ"ג ושנ"ג בשם הרשד"ם.

ובשו"ת רבינו חיים כהן סוסי' מ"ב צנידון שמהלכו בחוף המים, כי דאפי' הבי"ה הבי"ל נראה שלא כיוון צמ"ש שינוי בגופו ולורתו, לניפוח, דהא כי הרשד"ם צ"ל ר"ד דכתי' דהגוף נתפח מכה המים חלל לורת הפנים עומד ואינו משתנה כי המים מעמידים לורתו, הרי דכ' דאף דנתפח מ"מ המים מעמידים חולתו שלא ישתנה, וא"כ גם הבי"ה צודא כי כיוון צמ"ש שינוי צורתו היינו צמח"ה שאל' להכירו חלל לא לניפוח, וראי' לזה מ"ש החוס' ציבנות דף קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי שחילו דאירי כשנשתנה קצת לורת פניהם דאכלוס כוורי וכו', ואי נישא דנתפח במים א"א להכירו, א"כ למד להו לאוקמי באכלוס כוורי הוה להו לאוקמי בשתפחו פניהם, א"א דאפי' שנתפחו פניהם מכירין בטע"ע באמירת צרי, ועוד ראי' מהדרישה אות י"ג [צ"ד ווילנא] דעל דעת הרא"ש דכלא ראה העצוה מעידין אף באשחבי [כמובא בס"ק רל"ז] כי צעמו צוה"ל: דאפי' דאמרין בגמ' דאם לא חזיוהו לאלתר משתעלוהו מהמים מחפה חפה ומשתנית לורתו, מ"מ אם אמר צרי לי בהכרתו שהוא פלוני מאמינים לו, עכ"ל, וא"כ כ"ש דנימא בן בשהה זמן מרובה במים עד שנתפח דאפי' אם אומר צרי לי דנאמן, ובנ"ד שהיו צ' עדים הרי כך הם שנים אפי' ראו העצוה כמו אחד שלא ראה העצוה.

גם באריה דבי עילאי סי' ח' דף ע' ע"ב ג' כתב דאם חזיוהו צעתי' אף שאמר העד שהי' נתפח קצת יש להקל עפ"י משמעות הח"מ הבי"ל והב"ש [ס"ק ע"ב שהביא דברי רבינו] וכו' שמדייק בבית מאיר הבי"ל ממשמעות הח"מ, ואף שדעת הרמ"ש נוטה לחומרא, מ"מ יש לסמוך בזה על משמעות הח"מ והב"ש כי בן מצואר בלח"מ הבי"ל.

ובמשאל

ובחשבה לטובה סי' י"ג דנ"צ ד' השיב על הבית מאיר [דלהלן] שכי' דמשמעות הח"מ בסקמ"ה דאף שנתפח כל שראוהו לאלתר ולורתו אינה מקולקלת מעידין עליו, וכי' עליו דאף דמתחילת דברי הח"מ יש קצת משמעות בן, מ"מ מסוף דבריו שהביא דברי הבי"ה דכ"ז שאין רואין צו שינוי בגופו וצורתו מעידין עליו משמע דאין מעידין בנתפח, דודאי בלתי אפשרי שכאשר יהי' נתפח שלא יהי' צו שינוי צורתו, דאף דעדיין מכירין אותו מ"מ נשתנה עכ"פ קצת לורתו מאשר הי', ומשמעות לשוני דאין מעידין רק כאשר לא יהי' צו שום שינוי צורתו.

ובהרי בשמים מהדו"ת סי' ס"א אחר שראה להחיר צנודו צנתפח לאלתר משתעלוהו מהמים עפ"י הרשד"ם והלח"מ דלהלן, כי שם דף ק"ז ריש טור ג' דאחרי התחקות על שורש הדין לאחמו קשה מאד להחיר ע"פ הט"ע, כיון דצמח"ש ובצ"ה הבי"ל מצואר דאף לאלתר לא מהני היכא דנתפח, וכן נראה מסתימת לי' הש"ס והפוסקים דדוקא בשהה קאמרין אשחבי מחפה חפה אף שאינו ניכר שנתפח, חלל כשניכר שנתפח הרי חזין דאשחבי, וכ"כ להדיא מדברי הרמב"ם ציבנות שם, שכי' דחזיוהו לאלתר מיד עד שלא יתחיל לחפוח כלל, הרי דמשתחיל לחפוח לא מיקרי חזיוהו צעתי', ועוד דנ"ד שהי' פלוגתא דהרי קי"ל דמיא מרזו מכה, וע"כ אין לסמוך בנ"ד על ההכרה של הט"ע כלל. וכ"כ באמרי אש סי' כ"ג דבפניו נפוחים אין ע"ע צו. וכן הוא צ"ל שפתחים [מאיון] סי' ה', וכן מצואר במהר"ם אלשקר סי' כ"ו דנ"ח ד'.

ובחשבה לטובה סי' י"ג אחרי שהביא דיש בזה פלוגתא בין הפוסקים, סיים א"כ לא נוכל להחיר בנ"ד משום שהי' נתפח הרבה. ובחמדת שלמה סי' מ"ג אם כי שכתב בזה כ"ז לחזק קצת דעת המחמירים, מ"מ מסיק בזה כ"כ דעדיין ל"ע למעשה הואיל והרמ"ש הבי"ל החמיר להדיא.

אולם בשער אשר סי' ז' כי דנראה דהרשד"ם שהכריע להחיר בנתפח קאי אף בנפוחת הראש, ולכללות הגוף והראש קרי לי' הגוף, ומה שהביא ראי' מדברי רש"י היינו מדקאמר תיבת "ולקשחנות", דמיתרת היא, דכיון דמיא למתי ואין מניחין אותו לנפוח ודאי דאינו משתנה, חלל מוכח דר"ל נפוחה ושינוי צהדי הדדי לא אפשר, דהגם שנופה מ"מ אינו משתנה, ור"ד גרסון הבי"ל שהבין דהרשד"ם לא החיר בנפוחת הפנים ונסתייע מחשבתו שצ"ל כ"ו, דבריו תמוהין, דכיון דכי' הרשד"ם דהגוף נתפח מחמת הנקבים כך נמי גם הראש נתפח, הגם דהפנים אינם צאים כ"כ לדי נפוחה כיון שאין שם נקבים חלולים שמקבלים מים מרובים כמ"ס הגו"ר כלל ג' סי' ע"ו, מ"מ לא יוצר שנתפחים קצת.

ובבית דוד [טעמל] סי' כ"ג דנ"ד ח' כתב דגם בחמדת שלמה מצואר דהרשד"ם החיר אף בנתפח הפנים, שהרי כי צ"ל מ"ג אות כ"א דהרשד"ם ס"ל דמסיום לשון רש"י משמע שהמים אין מניחים אותו לנפוח כ"כ עד שיהי' שינוי בחולת הפנים, כי חולת הפנים נשאר רק שמתעבה ומרחיב מחמת הניפוח, ושכן נראה גם מהבית מאיר [דבסמוך] שהבין בן בדעת הרשד"ם. [אולם דעת הבית דוד עלמא אינה בן וכמובא לעיל].

ובבית מאיר כי דכ"ה משמעות הח"מ דאף דנתפח כל שראוהו לאלתר ולורתו אינה מקולקלת מעידין עליו ובהרשד"ם [הבי"ל], דהא כי' בסקמ"ה דהא דמצואר צמ"ש דבמים מעידין אף לזמן מרובה היינו לעולם כל זמן שאין מתקלקלת לורתו ונקרב עד שא"א להכירו [ומשמע דכל זמן שמכירין אותו מעידין עליו אף שנתפח]. גם צמח צדק [החדש] סי' ע"א כתב בן בדעת הח"מ, והוסיף עוד דאפי' שהח"מ כי א"כ ועיין בצ"ה וכו' מ"מ נראה שהוא עלמא אינו חוזר מסבתו, ודבריו אלה יש לקיים יותר לפי

אוצר

ס"ק ר"ח אות ב

הפוסקים

ובמשאת משה ח"ב סי' ז' דכ"ד ג' כ' ג"כ בשם רבותא דבאמר ראייתו שפלטו הים והי נפוח כל דאית לה הכירה דאיהו פלוגי אהו מותרת, דדוקא היכא דאשתהי אחר עלייתו מהים חוששים שנשחטה, אבל בעודו במים אע"ג דמתפח בגופו מ"מ בדרת פנים אית לה וניכר על ידה וכמ"ש הרשד"ם בסי' ר"ד.

ובדברי חיים [אויפערצאך] סי' ג' דפ"א טור ז' כתב דכן הוא דעת הריב"ש, דהא סובר דמשאלים דאסורה רק מדרבנן מחירין בספק אשתהי [כמובא להלן ס"ק רכ"ה אות י'], וא"כ קשה דאמאי אמרינן ציצמות דף קט"ו ז' וחזיננהו לאלתר הא כיון דמירי שם שראוהו הנשים שנטבע במשאלים א"כ גם בספק אי חזיננהו לאלתר מותרת, וי"ל דהריב"ש סובר דשם מירי שנתפח, ולכן אם הי ספק אם ראוינו לאלתר היכה אסורה, אבל כשאמרנו ציצמות דחזיננהו לאלתר מהני אף בנתפח בדברי הלח"מ הני"ל והרשד"ם סי' ר"ד. [אולם ע"י זה"ע ס"ק פ"ד מ"ש בדעת הריב"ש].

ובגמ"ר כלל ג' סי' י"ג דמ"ו טור ז' אחרי שז' דהרשד"ם בסי' ר"ד מירי כשנתפח רק בגוף וביאר עפ"י דברי הרמ"ש במה שזין להרשד"ם [וכדלעיל בזה], כי בסוף העור דיש לו להקל לפימשי"כ מהריק"ש כהגבחותיו דבחגו"י דיבשה אע"ג דנתפח מעידין עליו והוא מדברי הרשד"ם סי' נ"ו, וכלל דבריו לומר שדרך כל המתים לתפוח אפי' בחור שלשה אלא שהנפוחה שלאחר שלשה היא נפוחה יחירה שמשנה הפרטוף לא כן נפוחה דבחור שלשה וכו' וזין נפוח לאלתר דים שוב לנפוח בחור ג' שאינו כדאי לשנות הפרטוף, ואע"ג דהרמ"ש מחמיר בניפוח אע"ג דחזיונו לאלתר, מ"מ כדאי הוא מהרשד"ם לומר עליו במקום עיגון מה גם כי מהריק"ש בסנים עמו, וליתא לדברי מהר"ש כל קבל דפליגי עלי' הרשד"ם ומהריק"ש. וכן בסי' ה' דף ל' טור א' אחרי שהביא מהרשד"ם סי' נ"ו ומהריק"ש הני"ל כי דכיון דרבים פליגי עלי' דמהר"ש כותייוכו נקטין, מה גם דמין צו"ע חזיל לשיעתייוכו כדכתב מהריק"ש [מודעת המחבר דבחגו"י מעידין נראה דאפי' נתפח], ודאי דהכי נקטין.

ובהיכלי שו' תליתאי סי' מ"ו דס"ג טור ז' כי ג"כ דאין לומר שנתפח בחור שעה אין מעידין עליו, דלא אישתמיט לתלמודא ולא להפוסקים בשום דוכתא לומר כן, ועממא דמלתא, משום דבחור שעה פסיקא לי לתלמודא דאינו נתפח כ"כ הרבה עד שלא יכירוהו בעצ"ע, משא"כ לאחר שעה מתפח הרבה עד שאפשר שלא יכירוהו היעב ונדמה לזורה אחר, וזכו דקדיין גשון בגמרא דקאמר אבל אשתהי "מתפח תפח" כפול גשון, דאחר שעה מתפח תפח הרבה, משא"כ בחור שעה אף אי אחרמי דנפח מ"מ אינו נתפח הרבה עד שלא יכירוהו. ועי' בשו"ת בית רידב"ז סי' כ"ב דאחר שהביא מחלוקת הפוסקים בדיון זה, הוכיח מיצמות דף ק"כ א' וקבי"א א' כהמקולין.

ובנהרי אפרסמון ח"א סי' י"א צדון שמתאווה לאחר זמן מרובה במים והי נפוח קלת, לירק דעת המחירים לסניף, וכי דיש להוסיף עוד דאפי' יומא דע"י תפיחה משתנה לורתו, אבל זה דבר רחוק שישתנה לורת איש אחר לזורה איש פרטי שאנו דנים עליו, ועפ"י רוב לא משתנה לורת אדם ידוע.

ובמהרי"י הלוי (אחי הט"ז) סי' י"ב צדון שכמה עדים הכירוהו בחור שעה, וע"א בעיד שלא הכירו כי הי נפוח ובראש הי עב וגדול ממולוי המים, אחר שמתפח דשמא אף בלאלתר ונתפח גמי אין מעידין, כי דאין לחוש לזה, דהא כה"ש והטור והרמ"א פסקו דבלא ראה העציעה מעידין אף בלשתהי, אף שכבר נתפח, וכעסם הוא דאף בלשתהי ונתפח אפשר להכירו אם מסתכל ומדקדק היעב צלורתו, א"כ כ"ש צנ"ד שבה בחור שעה ובסתכלו ודקדקו צו היעב, דיכולים להעיד עליו אף דנתפח,

ותדע דל"כ ה"ל לתלמודא לחלק נמי מיני וצ"י דאפי' אי חזיננהו בשעתה אי אשתהי אין מעידין עליו, ואף אם נראה לחכור ולהחמיר ולומר דכיון דשאר הפוסקים לא הזכירו חילוק זה בין ראה העציעה ללא ראה, ולדידכו אפשר דהי תפח אף לאלתר אין מעידין, מ"מ הא שאר העדים העידו שהכירוהו היעב ולא ראו צו שום נפוח, ואפי' צע"א לומר לא מת ושנים חומרים מת הם נלמנים, כ"ש כאן ששעה עדים חומרים שהכירוהו ולא הגידו שהוא נפוח אלא דרבה אמרו שלא ראו צו שום השתנות צלורה כלל ממה שהי בחייו, ולרווחא יש לשאל עוד פעם את העדים ואם יעידו שנים מהם שלא הי נפוח אין שום חשש להחמיר, ובפרט שזה הע"א לא הי' דר במקום שהוא אלא רחוק כמו ד' ימים, ואפשר שלא הי' רגיל עמו להכירו היעב, והי נראה לו תורה השתנות כאלו הי' נפוח מהמים, ולישאל דתלמודא נמי משמע דדוקא בשהיה שעה אחת הוא דמיתפח ולא קודם לכן, וכן מוכח מדקאמר ציצמות קט"ו ז' וחזיננהו לאלתר ולא מסיק לומר ולא אשתהי, ש"מ דודאי אינו נתפח בחור שעה.

ויש שכתבו לחלק בין שראוהו נתפח לאחר שיצא מהמים דאין יש להחמיר אפי' כשראוהו לאלתר, לבין נתפח בעודו במים דצ"ח יש להקל. בדבר משה [אמריילין] סי' י"ז כי דע"כ לא החמירו הרמ"ש והבכ"ה [הני"ל] אלא משום שראוהו לאחר שעלה מן הים, אבל כשראוהו נפוח בחור הים מעידין עליו, דאע"ג דבגוף נתפח מלד המים אבל לז"ש עומד ואינו משתנה כי המים מעמידים לורתו וכמ"ש הרשד"ם סי' ר"ד [הני"ל], ובמהרי"א ששון סי' ט"ו שבה דבריו, וגם הבכ"ה [הני"ל] אף שהוא מהחמירים בנתפח כשראוהו לאחר שעלה, מ"מ בזה שמי' מהבכ"ה הביא דברי הרשד"ם ובר"א ששון הני"ל בלי חולק. [ועי' בהערך שבסמוך].

גם בעמק שאלה סי' נ"א דף קל"ז טור ד' כתב דאפי' להפוסקים בסוכרים דאף אם ראוינו חילק כאשר הועלה מהמים ונתפח אין מעידין, וי"ל דמודו דאם בעודו בחור המים ראוינו נתפח דמעידין עליו, משום דשאינו הסם דכיון שהעלוהו מהמים וכבר עבר המונע מללמות אחר, הרי אנו רואים דאלו פעל מעט זמן כמו אחר שעה דלכ"ע בנתפח אחר שעה אין מעידין עליו, אבל אם נתפח בחור המים, הרי ע"כ דאחר לא למהו המים, וא"כ שוב אללו מים ויבשה שוים, וא"כ אין כאן אלא ספק ג"י, דהא אם נאמר דבעלה לא עלה א"כ ממילא מותרת, וע"כ משום דחיישינן שמא עלה, וא"כ שוב עליו הכסף שנטבע מחדש כמו על אחר, וא"כ הרי יכול להיות שנטבע מחדש בחור ג"י ועכשיו נמלא, וכמ"ש הנו"ב סי' כ"ח, ובספק ג"י הרי כי הרשד"ם סי' נ"ו דאפי' בנתפח יש להקל, משום שכן דרך כל הנפטרם שבעבור יום א' הם נתפחים אלא שמי' יכולים להכירן, וה"כ כן. וכ"כ בסי' נ"ג *.

(*) מדברי הדבר משה מבואר שמפרש דמה שהחיר הרשד"ם בסי' ר"ד בנתפח הוא משום דעודו במים, אולם לפי מה שהובא לעיל מכמה אחרונים דטעם הרשד"ם הוא משום דנתפח רק גופו, מבואר מדבריהם דבנתפחו פניו אפי' בחור המים יש להחמיר, ולפי זה אודא גם הוכחתו מהבכ"ה, וכן לפי מה שדייקו האחרונים מהב"ח דס"ל דבנתפח יש להחמיר, מוכרח דאפי' בעודו במים הדין כן, דהא הב"ח מירי כשנמצא עדיין במים, וכבר העיר העמק שאלה עצמו בסי' ג"ג מדברי הב"ח ע"ש, ומ"ש העמק שאלה לחתור מטעם ספג"י ועפ"י הרשד"ם סי' נ"ו דבספג"י אפי' בנתפח יש להקל, צ"ע דהא הרשד"ם לא התיר אלא בעד שאמר נתפח סתם, ומשום דאנו מפרשים דבריו דכוונתו לנתפח קצת בדרך המתים שנתפחים גם אחרי יום אחד וכמובא בטע"י כ"ז ס"ק רכ"ט אות י', אבל בראים להדיא שנתפח הרבה אדרבא דעת הרשד"ם להחמיר, וכמובא ממנו בב"ח ספג"י, ונידון העמק שאלה היה שאמר העדים שהיה תפוח מאד.

אוצר

סיק ריה אות ב—ה

הפוסקים

אולם בגור' כג' ג' סי' ה' ב'אור' נדון של הר"ד גרשון בג"ל כי דגם הרמ"ם שמחמיר [כג"ל ב'אור' הקדום] יקל בנ"ד, דהרמ"ם מייירי בנפיוה גדולה, ללכדי דייק בלשונו כמה פעמים לומר דר'איוכו ב'הדי' שנתפח, ולשון זה מורה שלכצט' ראשונה מבלי שיסתכל וידקדק ביוצר מכיר ומרגיש שנתפח, וכה ודאי לא הוי אלא בנפיוה גדולה ולא בנפיוה קלה שאינה נכרת להדי' תיקף ומיד, ועוד יש טעם להקל בנפיוה זו כיון שנמצא בתוך המים פשיטא דמהני בנפיוה קלה, דלא מלינו מי שמחמיר בשמאלא בתוך המים לבדוק אם יש בו קלת נפיוה, ועי' עוד מדבריו בסעי' כ"ז סי' כ"ק רכ"ט אות י' ומדברי עוד אחרונים שם שפירשו גם דברי הרשד"ם בס"י נ"ו דמייירי אפי' בנתפח בפנים.

ועי' להלן סי' כ"ק רכ"ה אות ח' במהר"ם די גוטון סי' א' ב'נדון ספק אשחזי בעמפ"ע שבי' דאף שהעיד סהם שבי' נפוח, מ"מ כיון שאמר שהכירו ופ' תלינן דמאי דאמר נפוח ר"ל שנתפח רק קלת באופן שעדיין יכולים להכירו ופ' ועי' עוד בנדיב לב סי' ו'.

ד. ובשנתפח רק הגוף. עי' לעיל אות ב', ממנה אחרונים שכתבו דהרשד"ם שהכיר בנתפח הוא משום דמייירי בנתפח רק הגוף.

ובבית דוד [טעמ'ל] סי' כ"ג דנ"ג ג' ודנ"ד א' כתב דמלשון הב"ח שבי' דהא דאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה היינו כל זמן שאין רואין בו שינוי בגופו ובזורתו, משמע דכל שיש שינוי אפי' בגופו לאחד כגון שנתפח אין מעידין עליו, דחיישינן דלמא נתפחה גם לורתו אף דאין שום שינוי בלורתו כיון דחזינן דאלולא לה פעולה המים, וברשד"ם חולק על זה.

ועי' לעיל אות ב', מהב"ח, דבס"י י"ג כתב שהרמ"ם אינו חולק על הרשד"ם בנתפח הגוף, ובס"י ט"ו כי דהרמ"ם מספקא ל' אי אוליין בשיטת הרשד"ם שמחיר נתפח רק הגוף וכו'. ובב"מ חיים ח"ב סי' כ"ו ב'נדון שבי' נפוח סביב הפה כי דאף דהרמ"ם מחמיר בנתפח, אמנם אינו שייך לנ"ד, דהא מבואר ברשד"ם דהיכא דרק הגוף נתפח לא אכפת ל' כלל, ומבואר בנ"י בשם הרמ"ה דלוח"פ היינו פדחתו וחוטמו וכלמיהו ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה, נמצא דהפך דין גוף יש לו ולא אכפת ל' כלל במה שנתפח.

ה. ובנתפח והכירוהו ב' עדים, או שהי' גופו שלם, או שלא ראה המביעה. בדבר אליהו [מפולח'ל] סי' נ"ט ב'נדון שהכירוהו ב' עדים בעת שהוליוהו מהמים, כי דיש לפקפק בנ"ט דהעדים דהא אמרו שבי' נתפח קלת בפניו, אי"כ אין זה נ"ט גמור דהא ה' משונה מכפי שהי' בחייו, ועוד דהעדים ידעו מהטעמים והיו כמו ראו הטעיה וחיישינן דאמרי ב'דמי, ואף דעת הרמ"ם דביתרי לא חיישינן לב'דמי, י"ל דזהו כשלא ה' משונה כלל בצורתו, אבל בנתפח וכול להיות דגם הרמ"ם מודה לשייך ב'דמי אף בשני עדים, וכן הרבה פוסקים ס"ל ב'נתפח אין מעידין עליו כלל [כג"ל ב'אור' ב'], ועוד דכרי ריעותא לפנינו דכלל מסור בדינו דמאי למאי, [אי"כ בנ"ד שנתפח] שפיר יש לחלוטו ב'אדם אחר שבי' חפוח כן בחייו מלומר דזהו בעל' ועי' המים נתפח.

ובשו"ת הרמ"ם סי' ג' וס"י ה' ב'נדון שהכירוהו ב' עדים לאלתר משהוליוהו מהמים וכו' חפוח, באר"ך הרבה אם מהני בהכרה בנתפח, ומסיק דאף שיש לדדס להכיר, מ"מ מיראי הוראה אני ואינו מתיר כלל, וחסלתו לאחרי גדול הסומך על דעתו, ולא כתבתי אלא להקל על המורה הטורה.

ובחשבה לבובה סי' י"ג דנ"ג ד' כתב דאף להפוסקים דבראורו לאחרי נתפח אין מעידין, מ"מ בשהכירוהו ב' עדים,

ועי' לעיל סי' כ"ק רכ"ה אות א' שדעת החך-טוב דאם תפח אחר ששהה ה' ימים במים אין להכיר, משום דאפשר דאף הפוסקים החולקים על הרמ"ם שם ומקילין אף בשהה עפי' מחמשה ימים במים מייירי ב'נתפח' דלא חזינן דאיתפח.

ובדבר אליהו [מפולח'ל] סי' נ"ט כתב דבמכירו העד היטב מחיים יש להקל אף בנתפח, דבירושלמי ברכות פ"א ה"ב מוכח דבגליל בחצירו הרבה יכול להכירו בהכרה כל דהו, דאמרין הכה דבגליל אפי' רחוק כמה חכים ל' (ופי' שם הפ"מ דבצירו הרגיל עמו אפי' רחוק ממנו כמה מכירו בראי' בעלמא), ולפ"י י"ל דלפמ"ש בנ"מ דף י"ט דמחזירין אצורה לח"ה בנ"ט, ולכאורה יש לחמור אמאי לא פליגי בדבר העשוי לידרס לענין ט"ע לזומ"ר כמו דפליגי לענין סימן העשוי לידרס, ולא מלינו בשום מקום דאצורה העשויה להתקלקל לורתה מחמת דריסת בני אדם דלא נחזירה לזומ"ר בנ"ט, איז ד"ל דכיון דלא מהדרין לזומ"ר בנ"ט אלא דבר ששצעתו העין, והיינו שמכיר האצורה ורגיל בה היטב, ולכן אף אם נתקלקל קלת עדיין יש לו זה ט"ע, וכהו באצורה כהאי ה"ל להמולא חזקת ממון דהא אין בו סימן וגם הט"ע יכול להשנותה, ובחס"י כתובות דף ט"ו משמע דבכל אצורה יש להמולא חזקת ממון, ואף דהחוס' ביומא דף פ"ה וברש"א בכתובות שם כתבו דמולא אצורה אין לו חזקת ממון, יש ליישב שלא יסחרו דברי החוס' בכתובות וכו', ועכ"פ באצורה דלית בה סימן רק שמחויב להחזיר לזומ"ר בנ"ט ובדבר העשוי לידרס שיש ספק שמה נתקלקל לורתו, בודאי נחשב המולא למוחזק, ואעפ"כ מוליאין מידו בנ"ט, וכ"ש שתועיל בהכרה בנ"ד אף שיש להאשה חזקת א"ל, דהא בעדות אשה נאמן כל אדם בנ"ט כמו לומ"ר באצורה, ומה שאח"ל ב'נתפח לא מהני ט"ע י"ל דזהו דוקא כשלא ראוהו בחייו רק איזה פעמים אבל בנ"ד שהעדים הכירו אותו בחייו היטב והיו רגילים עמו גאמנים בנ"ט אף שנתפח קלת, ודמי לדבר העשוי לידרס דמהדרין לזומ"ר בנ"ט, וראי' לזה דהא בסימן העשוי לידרס יש מ"ד בש"ס דהוי סימן אף דהסימן נתקלקל, איז דמחמת שמכיר היטב בסימנו אף שנתקלקל קלת מכירו, וה"נ בנ"ט [לענין עדות אשה] אף שנתפח קלת מ"מ יכולין להכירו, ועוד ראי' מהא דאמרין בחולין דף ל"ו איך סומא מותר באשתו ואיך בנ"א מותרין בנשותיהן בלילה אלא בנ"ט דקלה, ולכאורה קשה ע"ז מנ"ב דף קס"ז ב' דריב"א לא הכיר לאשה בקולה כשהחם על שוצרה משום דנשתנה בצגרי, ואין לומר דבאשה נעלה לא משתנה קולה בזה אחת, דא"כ מה נענה כשלא ה' העלל בציתו אחרי זמן ובחך כך נשתנה קולה, איז דכיון דמכיר קולה היטב ורגיל בה הוי כמו ששצעתו העין דנאמן בנ"ט אף שנתפח קלת. ועי' בענין מכירו היטב ורגיל עמו מחיים לעיל בסי' רי"א אות ח'.

ג. ובנתפח קצת. כנה הר"ד גרשון ב'שונתו שצגרי' כלל ג' סי' ד' נסחפק בזה בנידונו שאמר העד שהיו פניו נפוחים קלה, והביא ממהרשד"ם סי' נ"ו שבי' בתוך התשובה [לענין ספג"י] דאע"ג דאמר העד שנתפח הגוף פשיטא ואין ספק דדרך הפערים אחר עבד יום אחד שנתפחים קלה, ויש לנו לומר שלכן כיון לומר נתפח, לא שנתפח כדרך אותם שעבר עליהם ג"י שאז משתנית לורתם מחמת הנפיוה, ומשעתיית לשונו שהוסיף מלת "הגוף" נראה דר"ל דוקא הגוף ולא הפנים, דאלת"ה לימא ונתפח סהם, ולפ"י לכאורה פניו נפוחות קלת כנ"ד אין להקל, ומ"מ אינו מחליט בדבר דאפשר דכ"ל דגם בפניו נפוחות קלת יש להקל, וכן אפשר לפרש דבריו ומ"מ מידו ספקא לא נפקא. ועי' גם בדבר אליהו [מפולח'ל] המוצא להלן ב'אור' ה' שהחמיר בנידונו אף שאמר העדים רק שהיה נתפח קלת בפניו.

והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים וגם (קטו) שלא יהיה בו (פג) מכה

אבל

פתחי תשובה

באר היטב

(פג) מכה. ואם יש ספק אם היה בו מכה או לא תלין לקולא הרח"ש סי' ר"א. (קטו) שלא יהיה בו מכה. ענה"ט בשם רח"ש ואם יש ספק תלין לקולא ואם כתב הטעם להחיר מכה ס"פ שחל לא היה בו מכה ושחל הלכה כהנהו רמב"ם ולפי חילוקו בין יש בו מכה לאין מכה ע"ש ועיין בתשובת פרח שושן כלל ג' סימן א' דה"ה אם היה בו ודאי מכה חלל דיש ספק אם נעשה ממנו או לאחר מותו (ענה"ט ס"ק שח"ז) דיש נ"כ ס"ס ע"ש עוד:

הפוסקים

סי"ק ריח אות ב — סי"ק ריח אות ב

אוצר

ריט. מיד כשהעלוהו מן המים. א. בשיעור דמיד. ענה"ט סקפ"ד דר"ל עד שעה. והוא ע"פ הב"ש סק"פ. וז"ל בחי' סקמ"ט מהרמז"ס וכמה פוס' שצ"ח ג', ע"ש. אולם עפ"י ס"ק קי"ז בשם המרה"ל דכונת השו"ע דבעי מיד ממש, וכפוס' שצ"ח הסמוך. וז"ל צנחלת יחושע סי' ע' דכ"י דעת השו"ע. וז"ל צחקרי לז סי' י"ב, למדכתב השו"ע הדינים הקודמים צלשון הרמז"ס, וכמהגו, וכלן צדק לשונו ונקט "מיד" כצטור דסובר מיד ממש [כצ"ח הסמוך ד"ה וכתב], משמע דהכי סובר גם השו"ע, ועוד דלמ"ש הב"י בהקדמותו, דבשו"ע פסק כחרי מנו חלת דהרי"ף הרמז"ס והרא"ש, והרי הרי"ף והרא"ש צעו מיד ממש, [כצ"ח הסמוך], והא דלא הזכיר צ"י דהרי"ף הרא"ש והטור פלוגי בזה עם הרמז"ס, אפשר דסמך עמ"ש שם מהרי"ף דהרי"ף והרמז"ס חלוקים בזה, והח"מ והב"ש שפי' בשו"ע דהיינו עד שעה וכדעת הרמז"ס תמוהים. והב"י להחזיק צנחלת השלחן סי' י"ד דצ"כ ע"ד. ועי' צ"ח ד' דיש מחלוקים בזה לפי בענינים, וצ"ח ה' ד"ה להשעור עד צ' שעות, וצ"ח ו' דיש גורמים ברמז"ס י"ב שעות או כ"ד.

ב. הסוברים מיד ממש. כתב הרשב"א בחי' ליצמות דקכ"א שצ"ד הרי"ף, דמדבריו שם [שכ' והי"מ דחזיוהי בשעתיה דאסקוה] נראה שלא נשתנה כלל אלא שראוהו בשעה שהעלוהו מהמים. א. וצאגודת אלוז סי' ע"ז אות ט' דייק בן דעת הרי"ף מדכ' דקט"ו ודוקא צדאמר כי וחזינוהו לאלתר כי וכדאוקי צהבאל דעצב דגלגל כי [שצדק"א], ושם אמרי צגמי והי"מ דחזיוהו בשעתיה], כרי דמדמי לכו אהדדי ושגם צדקכ"א הפי לאלתר ממש, דאליכ תפח כמו לאחר ימים רבים, וא"כ להרי"ף לא הזכיר כלל שיעור שעה. וכע"ז צחקרי לז סי' י"ב, דמדכ' שם ל' לאלתר, וברי אין הספק אם צעין שעה שלמה אלא צלשון בשעתיה, אבל לשון לאלתר אינו במשמע אלא חיוב ומיד, אלא ודאי דמפי דמ"ש חזיוהו בשעתיה דהיינו צחחילת שעת עלייתו, ועוד דהרי"ף והרא"ש גרסו בשעתיה דאסקוה ולא כלפניו רק דחזיוהו בשעתיה, ומצינו צכמה דוכתי צמשנה לשון שעה על אותה הרגע כו', וז"ל הרי"ף סי' ע"ש בשם הרי"ף דמיד נשתנה. גם הרח"ש צדמ"ה מוכיח

או שכי' גופו שלם, או שלא ראה הטענה, מעידין, דעכ"פ לא גרע מאשכחי אף דלא ראינו שנחפת, דברי יש דעות דבאלתהר אף שנחפת מעידין. אף דבאשכחי לכ"ע אין מעידין, ועוד דלהסוברים [להלן סי"ק ר"ב אות צ'] דבאשכחי ודאי תפח ממילא גרע אשכחי דאיכא חרתי אשכחי ונחפת, ולפי"ז לדעת ר"ח [דכ"ע כ"ח] דגופו שלם מעידין אף באשכחי, וכמו בן דעת הטור בשם הרא"ש [שם] דצ"ח ראה הטענה מעידין אף באשכחי, וכן להסוברים [להלן סי"ק רכ"א אות י'] דצ"ח עדים אף שראו הטענה מעידין באשכחי, כמו בן צנחלת לאלתר מעידין, וכיון שכן צ"ד [שכ' גופו שלם, ולא ראו הטענה, והכירוהו צ' עדים] יש הרבה דעות להחיר, וכיון שכו"ה רק חשש דרבנן דהא יש עדים שנגעצו צמשחלים, צודאי נוכל לסמוך על העדות להחיר. ועי' להלן סי"ק רכ"א אות י"א, דיש סוברים דאף באשכחי ונחפת מהני צ' עדים. וכן עי' צסעי' כ"ח סי"ק רל"ד דיש סוברים דגופו שלם ג"כ מהני אף באשכחי ונחפת.

ו. וכשהי' רק שינוי בתואר מראה החיצוני של הפנים. כי צחח"ס ח"צ סי' קל"ז דאין זה ריעותא, דלא דמי למ"ש בחי' סקמ"ה והב"ש סקמ"ט בשם הב"ש והב"ח דדוקא כשצ"ח קיימת ואין בו שינוי אז מעידין, דלורכ היינו צנין הפנים צגוף, דכשחוטטו ופדחתו כך וכך יליייר מכולם לורכ כך וכך, וזה לא ישתנה אם לא פ"י תפוח או כשיחחיל לרקוב וכדומה, והיינו שינוי לורה, אבל שינוי תואר דהיינו סומק וחיזור ועור פניו [אולי ל"ל ואור פניו] זה ודאי משתנה בכל אדם משמת, וכן מצוהר מלשון הרי"ף סי' שצ"ח שכי' שהמים מפילין אור הפנים אלא דלמחי שלא משתנה לורה וצורה אחרת, עכ"ל, וצודאי א"א שהמים יחנו לו תואר פנים שחם צענחם שללו ממנו וכו', וליכא בזה קפידא כלל.

ז. וכשכמה עדים אמרו שהכירוהו בפניו וכמה אמרו שלא הכירוהו בפניו האם יש לחוש שנשתנה, ולא תועיל העדות גם של אותם שאומרים שהכירוהו. צלמח דק [כחדש] צחלק כמלואים סי' ע"א צנדון ששה צמים ע"ו חודש, וגי' עדים הכירוהו בפניו צעודו צמים ושנים אחרים אמרו שאמנם פניו היו שלמים לגמרי עם החוטם אבל לא הכירוהו בפניו רק לפי גודל הגוף, ציאר דזה חלו צמחלוקת הב"ח והח"מ צפירוש חלל לאחר זמן מרובה [המבצא לעיל אות א'], דלפמ"ש הב"ח דהא דמעידין לאחר זמן מרובה הוא כל זמן שאין רואין שינוי צגופו ולורתו גם צני"ד יש לחוש שנשתנה, ואע"פ דפי' הב"ח והב"ש הוא כשרואים צו שינוי [ולא כשיש רק לחוש], מ"מ צ"ד כפי הנראה ודאי נשתנו פניו דאם לא הי' צו שינוי כלל אמאי לא הכירוהו שני הכידודים האחרים, וכ"ש לפמ"ש הב"ח צחיצורו על הטור דאפי' כשרואים צו שינוי קלה אין מעידין וכו', אמנם מדברי הח"מ מצוהר דכל שאפשר להכירו מעידין עליו אעפ"י שנשתנה קלה וכו'. ועי' צצו"ה מכרי' בלוי סי' י"ב המוצא לעיל אות צ', וצחשק שלמה ח"ג סי' י"ג המוצא להלן סי"ק רכ"א אות א'.

(א) הנה בכמה פוס' דקיימי בשיטה זו המובאים להלן משמע מדבריהם דבעי' שיראוהו בשעת העלאה ממש, ובכמה מהם משמע דסגי חיוב אחר העלאה. ועי' בחן טוב סי"ק ק"ב בדק"ב רע"ד שכתב דלהרשב"א דבסמוך כל שלא ראה שהועלה אף שראוהו לאלתר הוי אשתחי. ועי' באגודת אוזב סי' ס"ז אות י' דאחר שביאר דהא דבדקט"ו אמרו ואסקוה קמו, דהיינו סלטול, להוכיח שמת, ובדקכ"א לא אמרו כן, דהוא משום דהתם מיידי שבודאי מת שהרי ה' מונח במים כמה ימים, הוסיף, ולענין ההכרה אף להרי"ף דבעי' לאלתר א"צ שיראוהו בשעה שפלטלוהו, אלא אפי' ראוהו עד שהניחוהו מיד נמי מהני.

(ב) ע"ש כמה דוגמאות ממשניות. ובדס"ז מביא שכ"כ רבנו יונה בברכות רס"ה ד"שעה" בכמה דוכתי לאו דוקא, אלא זמן מועט, מלבד בחסידים דהתם דמוכח דהיינו שעה שלמה. ובפסדני י"ט על הרא"ש בברכות

אוצר

סיק ריש אות ב

הפוסקים

ובדבר משה (אמאריליו) ח"א סי' ע"ז דק"ל עור ז' חשש לדיעה זו, שכתב דלף להסוברים דל"ל מיד ממש הי אפשר להחזיר צ"ד כו, אבל מה נעשה לרוב ציון ומנין הפוס' הסוברים דצטין שיראהו כשנפלט לעיני המעידים [או חתך אחר שנפלט, שם ע"א], הא שבה אפי' כלשהו משתנה ואין מעידין. וכ"כ בסי' י"ז להרמ"ה הביא ממנה רבנותא דצטין חתך להעלותו, ומשמע שכן ראוי להחמיר, [ובנדונו מחזיר מלדודים אחרים]. והחק"ל דבסמוך מצינו, וכי צטין ש"ד הרמ"ה להחמיר. וגם צטין אצרכה סי' צ' ד"ד ע"ג נראה שחשש לדיעה זו, דאחר שר"ל בנדונו סי', וא' הספיקות שהי' ספק אשתהו, כתב אח"כ, אבל להרמ"ה הוי' ודאי אשתהו וליכא סי' ואין מקום להחזיר.

וכ"ד החקרי' לז סי' י"צ דע"ז ע"א דמיד ממש, כיון לרוב גדולי הראשונים והכרעת השו"ע להחמיר, וכ"י דעת הרמ"א שלא הגיהו, [אולם עפ"י סי' ק"יז ל"א דעת הרמ"א חוץ שעה], ואף שקלח אחרונים נקטו בפשוט דעד שעה לא הוי' אשתהו, וכ"כ צטין צ"ח סי' ע"ה, ואין רואה מקום להקל צוה, וכ"כ שקלח מהם לא זכרו להביא מחלוקת, ועוד הא צטין דקט"ו איתא לשון לאלתר, דכל זה אין ספק דהוא מיד ממש, ומ"ש הריב"ש [המוציא צוה ג'] לפרשו כמו "בשעתה", הרי הסוברים מיד ממש מפרשו "בשעתה", תחילת השעה ולא שעה גמורה, כיון שבכמה דוכתי "שעה" לאו דוקא וכ"ל, ח"כ מנגן לחפוס דשעה דוקא להקל בליסור ערוה, ואפי' אי מחלוקת זו הוי' כספק השקול, הרי בספק אשתהו חזקין לחומרא, אמנם הכנ"ג הג"י אות ת"ו מצינו ממחרת דמסתפק אם במחלוקת זו חזקין לחומרא, דדוקא בספק אם שבה יותר משעה דהוי' שבה לכו"ע, מחמירין, אבל בספק אי הוי' שבה לא מחמירין, כיון דלמקל רבנותא לא הוי' שבה כלל, וכ"כ כשיש ספק אם אשתהו פחות משעה או לא שבה כלל, ע"כ, הנה לא מלאחי דבר זה במחמיר, וגם לא נראה לי, דמאי שנא בין ספק מציאות לספקא דלינא, ומה שכתב כיון דלמקל רבנותא כו, לא מוזן. אך גורם זה להקל בספק, והרי אם לא הי' דעת הסוברים דצטין שבה שעה לא הי' זה ספק אשתהו. אלא ודאי אשתהו.

ועיין ביטעות ועקב סי' ע' וכו' גם צארי' דצי עילאי סי' ע' דף ע"ג, דאחר שחשש בנדונו שראוהו אחר זמן, הוסיף, וגם עיקר דבר זה אינו צרור אם די כשהכירו חוץ שעה, והריב"ש כי מקלח קדמונים דצטין דוקא לאלתר. ועי' צאור גדול סי' י"צ שכתב בנדונו דאפי' נימא שבה חוץ שעה, הא כמה פוס' מליכוס מיד.

(ה) ובנכח השלחן סי' י"ד בדכ"ב ע"ד כתב דאף דהרמ"ה בקו"ע ג' דנטה להחמיר כסתם לשון הרמ"ה הרא"ש ופרו', עכ"ז ראינו בתשו' סי' מ"ה וגי' ועוד מקומות שלמעשה חופס לעיקר דא"צ מיד. [אמנם בתשו' אלו וכן בסי' ד' מביא רק להסוגיא דקט"ו דבצטין חזקיהו לאלתר, וגם בשאר כל דבריו נקט לשון לאלתר, מיהו אפשר דהוכחתו היא מדכתב בנדונו דהוי' ספק אשתהו דאף דהר"ן כ' דיותר מצוי שעברה שעה כו' מ"מ הוי' כשאר ספק כו', ואם סובר מיד ממש, אולי לא שייך כ"כ לומר כן, עי' במעיל שמואל שבסוף האות]. ובד' אהרן ח"א הגב"י אות תקע"ד כשמביא להדיעה דחזק שעה סגי, כי ע"ז והכי נקטינן, ומציין: מהרמ"ה בקו"ע, וכ"י קצת עפ"ד הפרמ"א המובא באות הסמוך ד"ה וב"ד, [מיהו אם הכונה למ"ש שם הרמ"ה ברמ"ה ג' דהאחרונים שבומנינו לא הסכימו רק לגי' הרשב"א ברמב"ם המובא באות הסמוך ולא הוזכרו י"ב וכ"ד שעות. הא זה כ' רק ע"ד הרמב"ם].

(ו) [מיהו ע"ס רכ"ה אות כ"א דיש מחלוקת בין ספק אשתהו דלחומרא משום דיותר מצוי שעברה שעה לספק אחר בדין אשתהו דהוי' ספק שקול, וה"נ י"ל בטעם ההבדל בין ספק אשתהו לספק פלוגתא בדין זה].

מוכח ש"ד הרמ"ה, מדכתב הרא"ש ממש כלשון הרמ"ה, והטור צרמיו של הרא"ש [בפ"ז סי' ג'] כתב וכו' שיראהו מיד סמוך לעיתו כו, [וכ"כ צרמיו. צפ"ו סי' ג', מיד אחר שהועלה, ומהר"ם אלשקר סי' כ"ז מעתיקו: ראייתו כשהועלה], וכן בשלה"ג כי על דברי הרמ"ה שצדקט"ו דהטור כתב כצננו, משמע דהרמ"ה והטור שוים צוה, [ובדעת הטור מוכח בסמוך דסבר מיד ממש]. ועי' כלשון הרמ"ה צטין סי' נ"ד, עד שיאמר ראייתו בשעה שהשליכו הים והכרתיו, וכן תפסו עוד פוס' דעת הרמ"ה דצטין מיד ממש. [מיהו עי' צ"ח אולם דבסמוך ד"ה להכריע דעת הרמ"ה עד שעה, וכן יולא מחז"ל הח"ס ח"א סי' פ"ח, צמ"ש להרמ"ה דאפשטא האצט"א דע"א במלחמה דליתו חומר בדדמי, מהני עד שעה, ע"ש] ג.

וכתב הרמ"ה צמ"ש הנ"ל ש"מ מהטור, שהרי כתב סתמא וכו' שיראהו מיד, ולא פ"י שיעור כלל. משמע שצריך שיראהו חתך לעיתו מהמים, הא אם שבה אפי' כל שבו משתנה. ושם צטור צ' מבוחר ש"ד הרא"ש, וכנ"ל נקטע הקודם [ועי' צוה בסו"ה, ושם, דלהלן] והוסיף, שהריא"ז כי ג"כ כלשון הרמ"ה והרמ"ה, ורי' ירוחם כתב פעמים ושלש וכו' שיראהו כשהשליכו כו, וראוהו מיד כו, עוד צטין מהר"ם אלשקר סי' כ"ז שם כמה מרבותא נראה מפשט לשונם שמשכמים לסברה זו, שכי' שם הרמ"ה דע"א נאמן כשהאמר צפני העלוהו והכרתיו, ובעל זדה לדרך [מאמר ג' כלל ד' פ"ב] כי דצטין מיד שהעלהו, וע"ש [בד"ה ע"ג] שם ה' עודרום הלוי ש"כ הרמ"ה דשכרין אותו חתך. ויחזקו מהמים, עוד כי שם שם ה' יבנותן דאשתהו אפי' משהו תפת. ובדעת הרמ"ה ע"א, עי' דצ"מ דבסמוך, ובה"ע שם. ועי' צעני אחרים שצוה ד' שמ"י כן צחוס' שצדקט"ו צ' לפי תירוצ' צ'.

ויש עוד פוס' שכתבו חוץ דצריכה לשון מיד וכיו"צ, אבל לא פ"י צהרי' דלא סגי עד שעה, עי' צחוס' רי"ד ליצמות דקכ"א ח' שפי' אם אשתהו תפת, אחר שהעלוהו אם יאחר מעט. הרמ"ה סי' ל"ט צ"ח ועל הספק ה', כתב לשון לאלתר אף שמוציא רק להגמ' דקכ"א דשם כתוב בשעתה, ופי' דמשנתית לורחו מיד ואפי' צהרות מועט, ואח"כ וצטין צמ"ש דל"ה לשמא אשתהו, כי דל"ה שהועלה לפני שראוהו כו' אפי' פורחא כו', אלא תוליס דעתה עתה הועלה. והלכזה נקט לי' מיד כצ"ח, [והוסיף אח"כ, דצהרה אפי' שעה מועטת אין מעידין שמיד שהועלה משתנה, ועי' צ' השאלות פ' תצוה, וצטור ח"א אות ק' ענין קבלת עדות דכ"כ ע"ד צ' למצרג. ובדברי ריבזות סי' י"ד וט"ו].

פ"ט אות ח', כתב, דהמונה "שעה" הוא מל' ארמי, ופירושו: רגע. וכדמפרשם אונקלס בבמדבר י"ז י' על ואכלה אותם כרגע. כשעה. וכע"ז כי בפי' חיים (רפפורט) ח"ב סי' כ"ד לשיטה זו, ע"פ ח"א שבשמות ל"ג ה', [מיהו ע"ש ושם בת"י]. וע"ש ובאור גדול סי' י"ח שמביאים לזה כמה דוגמאות מגמ' ופוס'. ועי' גם בח"ס חלק אורח סי' קצ"ט מ"ש באריכות בענין ד"שעה לכמה ענינים. וע"ע במשיבת נפש המובא באות ו'.

(ג) ולכאורה כ"מ גם בהרש"ם סי' נ"א, ש"י דע"א נאמן בט"ע אחר שעה וכ"ד הרמ"ה כו', אלא דנראה ד"וכ"ד הרמ"ה" קאי רק אנאמנות ע"א בט"ע, לאפוקי מהסוברים שצריך גם סי', דבזה משתעי' שם בעיקר. גם מ"ש במשאת בנימין סי' מ"ו בד"ה הג', דבצ"י מיד ובשעה אפי' שעה אין מעידין, וכ"כ הרמ"ה והרמב"ם, אין ראי' דמשה דעתם, דהא אח"כ בדנ"ג ע"א (בד' וילנה) כתב דבמים בעינן מיד או שעה כו', ובג"ד הי' אחר שעה, אי"כ נראה דעיקר כונתו שיש גבול לשהייה, ובוה שוים הרמ"ה והרמב"ם, אבל כ"א כדאית לי'.

(ד) ואין זה הרמב"ם כדמשמע מלשון מהר"ם אלשקר שם, דהא להרמב"ם א"צ חתך, הרמ"ה שם.

אוצר

ס"ק ריש אות ב-ג

הפוסקים

ומזכר בניגוד למ"ש הרשב"א דעת הר"ף. [וממילא ל"ל שכי' הכי ע"מ]. וכ"כ בשב יעקב ח"ב סי' י"ז ד"ה לך, ונראה יותר דעת הכי דר"ף כסוף דבריו דהיינו שעה גמורה, וכדלכוכי הרשב"א גופי' בפ"י ה', ומ"ש הרשב"א לתוך דשעה א' היינו שעה כל דבר, דוחק הוא, דא"כ נמה להכ"י לשנות כלל מלשון הגמ' לכתוב שעה שעה א', עפי הול"ל שעה סתם, דיותר משמע שכי' כלדבר, אלא ודאי שכוונתו לפרש דהיינו שעה א' ממש, משום ד"בשעתיה" הכי משמע, והר"ף והרמב"ם שוים בזה ומ"ש הכי' צחתיה דלשון חזירה בשעתיה משמע דלא שבה כלל, י"ל דלאו דוקא הוא, אלא צא בעיקר לאפקוקי מהכי' ברמב"ם י"ב שעות או כ"ד [כמוצא צחות ו'], וה"כ דלא שבה כלל יותר משעה א', דחוק שעה לא חשיבא שהיה, וסמך על מה שמסוים, אצל שבה אפי' שעה א' כו', זה מוכיח כונתו דפחות משעה אינו בכלל שהיה כו', ולא עלה כלל ע"ד הכי' דשם פוסק מפרש דלריך דלא אשתחי כלל אפי' פחות משעה, רק הריב"ש מפ' כן בשם הרשב"א [דר"ף] והכי' ה' הרבה שנים קודם הריב"ש ולא ראוהו, ואף דזה ג"כ דוחק קצת, מ"מ עדיף ויחא עפי מפ' דהרשב"א.

ושם מקודם ד"ה והנה, דהם הש"י לראיות הרשב"א, דמה שכוונת מהטור ד"בשעתיה" לאו שעה גמורה, אלא מהרמב"ם דסבר דסגי בשעה מוכח להיפך, [וכ"כ לפמ"ש המ"מ דמלשון זה ד"בשעתיה" מוכיח הרמב"ם דהיינו שעה, ואף הכי' יוכיח מזה דלא שבה כלל, וממלא דחלוקים בספרות הפוכות, שם ד"ה ועוד], ומ"ש הרשב"א דכ"מ דמיד ממש ממ"ש וכ"כ מהר"ף, והרשב"א כתב להר"ף הוי כלשהו, הא גופא תימה. דהר"ף כי רק לשון הגמ', בשלמה להנ"ס דר"ף דלפנינו דשני מלי' הגמ' שכתב "בשעתיה" דאסקוריהו, משמע מיד, אצל הכי' שהעתיק כלשון הגמ' מ"ל דלא מפ' בגמ' בהרמב"ם. [גם לפמ"ש הוצד טוב המוצא צחות הסמוך סד"ה וזה, נמו אין רא' דהר"ף צ"י מיד ממש]. וצ"ה נחזור הוסיף, עכ"פ אין הכרח דעת הכי' דר"ף דמיד ממש, אדרבא מסתבר יותר כ"ל, וא"כ אין הכרח גם ברא"ש, הואיל דעמא [שכן דעתו] משום שכתב כלשון הר"ף. [ולפ"ז ל"ל דה"כ דעת הכי' ע"מ דסגי עד שעה, מיכו מ"ש ע"ד הרא"ש ל"ט, הא הרשב"א מוכיח כן ממ"ש הטור שצפסקי הרא"ש, ע"י לעיל].

וכתב במעיל שמואל סי' י"ט דלכאזריס מיד ממש, אם אמר סתם ראייתו מה על שפת הים, וכצ"ד, משמע שלא ראוהו מיד, דא"כ ה"י לו לפרש. [וי' דר"ל דלא הוי כספק אשתחי המצור כס"ק רכ"ה דיש שם דדי קולא, אלא דהוי כודאי אשתחי. ועפ"י ס"ק קי"ז מ"ש ע"ד הרמב"א. מיכו ע"י בהרמב"א שצ"ה ויש, דלעיל].

ג. הסוברים דמהני הכרה עד שעה משועללה מהמים א. כי הרשב"א ציטט דקכ"א שכי' מהרמב"ם פ"י ג' דגירושין הכ"כ, שכתב שבה ציבשה אחר שהושלך מהמים שעות ג' אין מעידין, כי מדבריו שאל' להיות שם ממש כשהעלוהו מהמים אלא לזמן מועט כשעה חדר. וכ"כ הר"ן בחשו' סי' ע"א דאף ש"יג

(א) אמנם גם לדיעה זו צריך שמישהו ראהו כשנפלט כדי שיעיד שעדיין תוך שעה הוא, אלא שההכרה סגי שיהי' עד שעה. דאם לא הועד כנ"ל חיישינן שמא גוף זה אינו בעלה, אלא אחר שצלה מהמים מזמן רב ונשתנה לצורת בעלה, וספק אשתחי לחומרא. כדלחלון בהגהה. צ"פ הריב"ש סי' שצ"ה והרש"ם סי' נ"א. ועס"ק רכ"ה דלהרבה פוס' בעינן שיאמר בהריא שהי' [מיד למאן דס"ל כך או] תוך שעה. דא"כ אין להתיר. ועע"ש די"א דספק אשתחי לקולא. [ולדידהו אינא אסורה אלא כשיאמר לא ראייתו בשעתו. ממחר"מ אלשקר סי' כ"ה ד"ה וכן].

(ב) אמנם ברשב"א שלפנינו מביא לי' הרמב"ם י"ב שעות, וכבספרי הרמב"ם דלפנינו, וכן העתיק להרשב"א הריב"ש שלפנינו בס"י שעי' ושע"ה, אולם

מיד שהועלה ואין שיעור לדבר, והכ"ס [המוצא צ"ח] כתב אליבא דה"א תוך שעה, דשיעור שעה הוא זמן מועט כו', ע"כ לריך [לכתחילה] לחקור עוד אולי היו אנשים בשעה שהעלוהו מהמים והכירו שהוא פ'.

בדעת הרשב"א. בחשו' המיוחסות לרמב"ן סי' קכ"ה, כתב, דבמים לא מהני אלא במעידין שפלטו המים לעיניהם וראוהו מיד והכירוהו כו'. וכתב הרשב"א דמ"ה טור ב' שאמנם מכאן לכאורה נראה דסובר מיד ממש, אצל ממש הריב"ש סי' שצ"ז שהרמב"ן והרשב"א כתבו דאפי' הוא תוך ג'י' צמים משתנה א' ח' שעה א' כשילא מהמים, לא משמע דצעינן מיד ממש, אלא תוך שעה גמורה מעידין, וכן במעיל שמואל סי' י"ט וצ"ע ארז"ס סי' קי"ז מנו להרמב"ן והרשב"א דסברי תוך שעה. וכתב בחקרי לב סי' י"ב דלדעתו ליתא, דהא הריב"ש צ"ס שפי"ה הצי"ה להרשב"א שכתב דהר"ף והרמב"ם פליגי בזה, ולא הכריע, ומ"ש הריב"ש צ"ס שצ"ז כנ"ל, הוא משום שראה שהרמב"ן צחי' נקט בפשוט שעה, סבר דכ"ד תלמידו הרשב"א, אף לאחר שנתגלה חשו' הרשב"א הכ"ל שמחמור כהר"ף, ודאי דהכי נקטינן, אף שיש לדד בדבריהם דחוק שעה שלמה קאמרי, כבר הסכים הרשב"א דנראה עיקר יותר דעתם דצעינן חיקף וכנ"ל. [וי"ל עוד דהריב"ש שהצי"ה להרמב"ן והרשב"א הוא בעיקר צ"מ שכתב דין אשתחי הוא אפי' צ"ה תוך צמים פחות מג'י' למיתחא, אצל בשיעור ד"שעה" שהזכיר דרך אגב, י"ל דנקט צ"ה כפי שיטת ע"מ].

בדעת הג"י [והריטב"א] ה. מסיק הרשב"א דמ"ה ע"א דגמ' סבר מיד ממש, דהכי' דקכ"א אחר שהצי"ה לשון הגמ' והכ"מ דכי אסקור חזירה בשעתיה, כתב דלשון זה מוכח דלא שבה כלל אחר שכי' ציבשה, אצל שבה כו' אפי' שעה א' אין מעידין, והכי' אמרינן, דאי אשתחי כלל תפח ומשתנה, וכ"כ מהר"ף שאין מעידין אחר שעה א' כו'. וכי' הרשב"א דבריו שקולים, דכתחילה כתב דלא שבה כלל, ואח"כ כתב שיעור שעה, וכ"כ קצת ממה שהצי"ה שם [הכ"י] אח"כ לשון הרמב"ם דשעה שעה ותפח אין מעידין, ולא דהם רק מ"ש "ונתפח" [דמשמע דצעינן שיהא ניכר שנתפח ודחא זאח], אצל צ"מ דשעה, "שעה" [משמע ד] אינו חולק עליו, אמנם יראה יותר דסובר שלא יראה כלל וכמ"ש צחתיה דבריו, ומה שהזכיר אח"כ שעה א', לאו דוקא שעה גמורה קאמר, דשעה כל דבר שעה א' קרי לי' דהא כן ל"פ לשון "בשעתיה" שצ"מ דעת הטור דסובר דצעינן חיקף לעליהו מהמים, וכבר פ"י [הכ"י] והריטב"א] הכונה צ"מ צחתיה, זה כלשון מוכיח שלא יראה כלל, ויש להוכיח כן ממ"ש וכ"כ מהר"ף כו', והרי הרשב"א ועוד פוס' כתבו להר"ף צ"מ כל שבו אין מעידין [וכנ"ל]. וכ"כ הר"ח צכ"ר יהודה בחשו' שזכרם שלמה סי' ה' דמ"ט טור ב' ובאר"י דבי עולאי שצ"ה הסמוך, דהכי' מפ' דר"ף מיד ממש. אולם בפרה מטה אהרן ח"א סי' ל"ג כתב ד"ה ולענין הכי' הכי' שהכ"י כתב שצ"ף נראה שאין מעידין אחר שעה,

(ז) בפרה מטה אהרן ח"ב סי' ט"ז דל"ב טור ב', כשהעתיק למהר"מ אלשקר, כתב על דברים אלו שכי' הרמ"ה בתשו', וכן העתיק אחריו מהר"א אסאד בס"י ד' ה' טור ב', אולם לשון הרמ"ה הובא לעיל בד"ה וכו', ונ' שט"ס בפרמ"א. וצ"ל: וכ"כ הרמ"ה וכ"כ הרשב"א בתשו' כו'.

(ח) אף שהרשב"א מדבר רק על הג"י, אבל הג"י מסיים שם וכ"כ הריטב"א, ואמנם כ"ה בחי' הריטב"א שלפנינו, אלא דחתם ליתנייהו התיבות: וכ"כ מהר"ף, שהרשב"א בסמוך מוכיח גם מזה בדעתו. גם מ"ש הג"י להרמב"ם ע"ד תפח, שהרשב"א מוכיח מזה, הנה בריטב"א לא הביא לשונו ורק אחר שהביא דעת הפוס', כתב, שמהרמב"ם לא נראה כן. גם הג"י הביא מהרמב"ם אחר שחתם, וכ"כ הריטב"א.

אוצר

סיק ריש אית ג

הפוסקים

לפיכך. גם כשיש אף ששפטי אוח ח' כתב חך דציון דציון
לאלתר היינו מיד אחר ההנאה, אבל בפעם אוח ע', כתב, לאו
דוקא לאלתר. [בהעלותו] מהמים אלא שלא שם ציבשה יותר
משעה. [ומהר"מ אלשקר בגל שם] דהג"ה שם ברמב"ם מסכמת
עם הגמ' והכלכה, משמע שכן דעתו].

גם צארי דצו עילאי סי ע', כתבו להיטעמי דחשש להדיעה
דמיד בגל צאות הקודם ד"ה ועיון, כתב, דחמור להחמיר
להצריך מיד ממש צמה שהכריעו רוב הפוס' וכמעט כולם להקל
חך שעה א', וכמה מהם פ"ה כן גם בהר"ף, ורק בגמ' והר"ב
לא כ"כ, [ע"ה ע"ד צאות הקודם ד"ה אולם], מ"מ הר"ב שם עלמו
מסיים להכלכה ולמעשה להקל צה. וכן במ"ס חיים (רפפורט) ח"ב
סי כ"ד, אף שם דשעתה יל"פ צרע ראשונה כו', וכמוצא צאות
הקודם כע"ז, מ"מ מסוק, אך כיון דהמ"מ והר"ן כתבו דשעתה
פ"ה שעה אחת, והב"י והר"ב הביאום [השלאלתרי] אינו מוכרח
דהיינו מיד, וכמ"ס הר"ב שם בגמ', מדבריו שם לעיל, אין לנו
אלא דבריהם לא להחמיר ולא להקל. וכע"ז בהשו"מ מהר"י אשכנז
סי ע', דאחר שהביא להר"ף וסייעתו צע"ה מיד ממש, כתב,
אבל כבר העלו הר"ן והר"ב כו', וכן הסכמת רוב האחרונים
דחך שעה מכאן. וכ"כ בקרבן נתנאל פת"י אוח ב' שכן הסכמת
רוב הפוס' דשעתה היינו חך שעה ראשונה. וכ"ד הפוס' כה"י
צאות ד', ובצדק אוח ו'.

ועפ"ת ס"ק קי"ז בהמוסגר שהביא מהמים סי ס"ג לענין
שיעור דשעה, דאפי' נחמיר דהיינו שעה קטנה שיעור מיל
וכמ"ס מהר"ט כו' והיינו כ"כ מיוסן כו' מ"מ בג"ד שם רק
ע"ז מיוסן כו'. וע"ה צאור גדול בגל צאות הקודם ד"ה
ועיון שהכריעו לגדול. וצ"ה יחס (שמעלקים) כתב בתחילת סי
ע"ט דלמ"ס חוס' בסוטה י"א ד"ה מרים, דמה שהמחנך שעה
היינו רק רצע שעה כו', כ"י כותב הגמ' צה דחז' בשעתה, עכ"פ
אינו יותר משיעור מיל, ובהמים בגל, ובג"ד דש"ו יותר משיעור
מיל לא מהני הכרה צע"ט (והחזיר מעטמים אחרים). ובסי פ"ג
אחר שם לרד"ה הכותב שצדונו, הוסיף קרוב לסוף, דכ"ז נפ"מ
למקום אחר, דבג"ד דאשכחיו רק חזי שעה בל"ה מותרת להפוס'
דאשכחיו הו' שעה, אלא דחיישין למחרי"ט דשיעור מעט אקרי
אשכחיו, לכך הוצרכו להחזיר אחרים.

מיהו הח"ס עלמו צח"צ סי קמ"ו כתב, כבר הסכימו הפוס'
ע"פ הרמב"ם דאשכחיו הוא שעה א' מ"צ שעות שצ"ס,
ובג"ד כ"ה פחות מזה כו'. וכ"כ צס"ה קמ"ג דדעת המחמירים ביותר
בשיעור ד"בשעתיה" הוא חך שעה, וכמוצא דצ"ה, ובג"ד לא
כ"ה יותר מחזי שעה. גם צצ"ה שלמה (מסקאלה) סי מ"א אחר
שם דהדיעה דעד שעה עיקר, הוסיף, והיינו חך שעה א' מכ"ד
שעות שצ"ס, ומזין להח"ס חל"ה סי קל"ט. דשם אחר שציאר
הח"ס צפ"י "שעה", ד"ס זמניות, שוות, זמן מועט, כתב, והכח
מ"ס צסוף יצמות וכו' דחז"ה בשעתה, וכצ"ה הפוס' דהיינו
שעה מהשעות, הוא פשוט לכל מצין ויודע, כיון שצ"ה להורות ד"ה
דחז"ה בשעתה [ולא פ"ה] מה נקרא שעתה, ע"כ שעות מהשעות
המורגל צפ"י כל אדם קאמר, ולא דמי לשעות הנאמר לענין שכו'
דכ"ה שחלל נפשו הנאמר צנטע צמשל"ם כו'. וצתשו צ"ה
החדשות סי ע"ה, צגון ששעראו לא כ"ה יותר מחזי שעה מכ"ד
שעות צ"ס, כתב דמותרת דהא ראו מיד חך חזי שעה, והסכמת
הפוס'.

(ה) וזה צ"ע, הא הב"י מבאי מהרשב"א דלהר"ף בע"י מיד ממש.
ואולי סובר דהעיקר כהנ"י וכה"א בו דגם להר"ף מהני חך שעה. ע"י
באות הקודם. וע"ה בח"ס המובא באות הסמוך סד"ה גמ'.

ש"י ברמב"ם ו"צ שעות, אבל הנוסחא האמתית שם שעות, ומשום
דאמר' בגמ' והר"מ דחז"ה בשעתה, מדויק דוקא כשראו צאותה
שעה בעצמה, אבל כל ששעה עד שעה שניה דהיינו שעות צ חיישין
ולא שריון לה. והוצא צצ"ה. וכ"כ הר"ב סי ע"פ ע"פ נוס'
דווקנית ברמב"ם, וכ"כ ע"פ צע"ה ברמב"ם. וג"ה בגמ' ברמב"ם
שם שעה. וכן העתיק ל' הרמב"ם צרד"ץ ח"א סי רל"ד, וכ"כ
מהר"י הלוי (אחי הע"ז) סי י"ב מנוס' שלפניו, והוצא בהשו"
גאוני צתראי סי ב'. ומהר"מ אלשקר סי כ"ה וסי כ"ו צד"ה ע"ג
מציא נוס' דווקנית ששעה ציבשה שעה אחת, ושם מסכים עם
הגמ' והכלכה, דלכ"ה ופ"ה בגל אין הלשון מחוקק כו'. וכ"כ
הר"מ צע"ה ברמב"ם שם עד שעה, מדאמרו בגמ' וחז"ה
צ שעות יכ ולא אמרו לאלתר.

וחא דאמר' צדקט"ו ע"ב וחז"ה לאלתר, כתב הר"ב צס"ה
ש"פ דא"ה ראי כ"כ [דציון מיד ממש], דמזין צמה
דוכחי לשון לאלתר אלל שיעור זמן גדול כו', (ע"ה הרב ראיות).
ואף צלשון האמוראים שדרכם לפרש מאלו כן, ובציון י"ה ע"ה,
אמר רש"ל לא הכשיר ר"ש. אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה
ימים לא, נראה ש"לאלתרי" סוצל סיכ"ה זמן גדול פחות מ"ה ימים,
אלא שצ"הן שלא נזכר לו שיעור יש לתפסו כשיעור המועט שזכר,
אבל כיון שזכר צמקום אחר "בשעתיה", נראה ששעור הוא שעה
א', כיון שלשון לאלתר אינו כותב זה [דזמן מועט כשעה א', לאלתר
מקרי להרמב"ם, מדבריו צס"ה שפ"ה, דק"ה ע"ד צד' וילנה. וכע"ז
במאירי ציבמות שם שם דציון חוכך שעה ויותר משעה אין
מעידין]. וע"ה צצ"ה יעקב וכע"ז צק"ג שכתבו ד"לאלתרי" שצדקט"ו
ע"כ לצותה קאמר, דאפי' צעיון נמי סי, כעס רש"י או חוס'
שם, אבל הע"ע מהני צאמת עד שעה, וכמשמעות "בשעתיה"
דדק"ה, דאין לומר לאלתר דוקא, דהא לפ"ה א' דחוס' היינו
צס"ה מוצהקים, והא ודאי דאפי' אח"כ מהני כו', ע"ה. וע"ה כע"ז
צפ"י משה (מקלעוואן) סקל"ה. וע"ה צצ"ה טוב סקל"ז שם ד"ל
ד"לאלתרי" קאי זמן שנטעט ושיוטיל אפי' עם מכה כו', ושיל"פ
כן צר"ף כו' ע"ה.

וב"ד עוד פוס' דשעור הוא חך שעה. כ' הר"ש צדמ"ה ג'
ש"כ דעת הר"מ [עלמו] בגל, וכ"כ דעת הר"ב סי
שע"ז [וסי שע"ה דק"ה ע"ד צד' וילנה], ונראה מדבריו שצ"ד
הרמב"ן והרשב"א, [וע"ה צאות הקודם ד"ה דהרשב"א צע"ה מיד],
וכ"כ הר"ש צח"א סי קפ"ג דהסכימו כל הפוס' דשיעור הוא
שעה, ויותר מזה אין מעידין שצ"ה נשתנה. וכ"כ צפרח מטה אהרן
ח"ב סי ע"ז צד"צ עור צ' ש"כ הסכמת רוב האחרונים דחך
שעה גמורה מעידין, וכמ"ס מורנו הר"ש צק"ו. [וצדעת הר"ש
ע"ה צאות הקודם ד"ה וצד"ה וצ"ה שם]. ועפ"ה סק"ז ממר"ה
ש"כ הרמ"ה חך שעה, [מיהו ע"ה צחק"ל שצאות הקודם שם

אולם ודאי דמ"ס הוא "שחוקן" ע"פ הג"ה המוסעת שברמב"ם. דהא כ'
ע"ז דג' מהרמב"ם ש"א צ"ד מיד ממש, ואי גריס י"ב שעות, מאי נראה דקאמר,
ואמנם כ"כ ששל הטור מועתק הר"ב ש"הרשב"א: שהה שעות. גם הר"ש
דמ"ה טור ב' מבאי ש"כ הרשב"א שעות.

(ג) וכ' הח"מ סק"מ הר"ש דמ"ה טור ב' דהיינו כשנכנס צת
חך שעה ב' אין מעידין. ו"שעות" היינו דשהה חך ב' שעות. וכע"ז בב"ש
סק"פ ובמהר"צ ס"ק ק"ד. [מיהו ע"ה באות הסמוך ד"ה ע"ה ג"ה הר"ן
דשהה ב' שעות].

(ד) על הרא"ש בפס"ז אות כ', וע"ה הוכחותיו ד"לאלתרי" קאי גם
על זמן ארוך, ודחה באילה שלוחה (לר"ה קלאצקין) מהר"ה סי כ"ז ע"ה סי,
והביא הוכחות אחרות, ע"ה. וע"ה במה שתי' בזה מהר"א הלוי ח"ב סי
קל"ג.

אוצר

סיק ריש אות ג-ד

הפוסקים

לריך לחלק בין הסוגיות לדיוורו צ"ל אופנים, או כמ"ש חוסי אח"כ דדקט"ו מיירי צאינו שלם, או כמ"ש הרא"ש דמיירי בראה הטבעיה, משא"כ דדק"א, וא"כ כ"ג יש לחלק לנ"ד, דמ"ש"כ דדקט"ו צעי לאלתר ממש, ודק"א סגי בשעתיה, משום דמיירי בחרי גונוי וכנ"ל. [מיכ"ה ע"ס"ק רל"ז אות ז' ד"ה דגם הכס מיירי גם כס"י].

אולם במראות הוצאות ס"ק ק"ד דל"ה ע"ג כתב ע"ד הנו"ב כנ"ל, דאף שפי זה מתיישב שפיר בהרא"ש, מ"מ מסתמך לשונו לא משמע כן, ויגיד עליו רעו וצנו העור שכי צפשוט צעודא דגלתא דצעינן שיראהו מיד ולא הזכיר ס"י, וע"כ בלא ראיה מיירי, ואפ"ה הל"ך לאלתר ממש, (וע"ש צטור ז' מה שראה לחלק ע"פ לשון הרמז"ס דרך צ"ל עדים סגי חוץ שעה חבל צע"א צעי מיד, ולפרש צוה הסוגיות, וכן ראה לחלק ע"פ הרמז"ס בין ראיה"ט ללא ראה, לפמ"ש בהכ"ד דהרמז"ס לא הל"ך קצרתיו חלא צע"א שראה"ט כו, ודחי לכל זה ע"ש, ומסיק דלשטחו לעולם סגי עד שעה כו). גם בחקרי לג ס"י י"ב ד"ה ע"ג כתב דמסתמך ל"ה העור נראה שהבין [בהרא"ש] לעולם שהיה כל דכו חוסרת, ולא כד"ל מקודם שיש חילוק לרעה הרא"ש בזה בין ראיה"ט ללא ראה, ועוד [דלהסוגיות להרא"ש בלא ראיה"ט גם מיד ח"י] מוכח ברוב"ש דמהני להרא"ש גם באשטחי יוס או יומים כו.

וכן בקבלת יעקב (מליסא) בסעיף כ"ז תמה ע"ד הנו"ב, דכיון דאין המה משתנה כלל חוץ שעה, מה הפרש יש בין ראיה ע"א חוץ רבע שעה או חצי שעה, דדוקא לומר דא"כ אומר יותר דדמי, כיון שאין שנוי כלל נגד עיניו. גם צאילה שנוחה (לר"ה קלאקין) ס"י ח' ובהסודות ס"י כ"ז עמ' נ"ח כתב דלא נכירא, דכיון דאין משתנה לרעהו עד אחר שעה למה לריך בראה"ט לאלתר דוקא, וא"כ בראה"ט משום צבולותו אינו מתיישב צדעתו ואומר דדמי, ח"כ באלתר ממש יש לחוש לזה ג, ובהרמז"ן בחי ליצמות דק"א כתב דחזירו צע"א לאלתר, מבוחר מדבריו דשעתיה ולאחר היינו הך ממש, ודלא כהנו"ב. ובצד עוז סק"ו העיר ממ"ש הרא"ש להרש"א צחשו המיוחסות לרמז"ן צעי מיד, [וכנ"ל בזהו צ"ל], ובהרש"א קאי הכס אפי' על צ"ל עדים ישראלים, ע"ש, ובהרש"א סובר דצ"ל עדים ל"ח לדדמי, הרי מוכח דהרש"א לעולם מחמיר, וז"ל דסבר דשעתיה לאו דוקא וכמבואר שם.

ובשב יעקב ס"י י"ז נדון שלא ראה הטבעיה וחי שלם והכירו צ"ל עדים, דן להחרי כה"ג חוץ שעה, אפי' ניוחם להסוגיות מיד, ומטעם ממ"י וס"ס, שכי דמ"ה ע"ד, להרא"ש אפי' נאמר דמל"ך מיד הא סבר דבלא ראיה"ט אפי' אשטחי מעידין, [עי' בס"ק רל"ז] ולחולקים עליו וצעיק הריב"ש דסברי דכל גונוי

(ב) נראה דכונתו לדברי הטור שבסמוך לדין דמיא צמחו עם דין דמיא מריו מכה, דנראה שזה כתב ע"פ הסוגיא דגלתא שבדק"א, ושם לא הזכיר ס"י, ואילו מ"ש א"כ עוד פעם דין דנטבע והועלה בסמוך לדין דמשאל"ס, ושמה כתב החילוק בין ראה הטבעיה וגופו שלם, שנראה שהוא ע"פ הגמ' דעובדא דרבי בדקט"ו, ושם הזכיר סימנים.

(ג) מיהו הח"ס ח"א ס"י פ"ח ב"ה לכאורה, כשחילק ג"כ כהנו"ב (ואליבא דהרי"ף לפי הסוגיא דדקט"ו דס"ד דע"א במלחמה ובמים אפשר דאינו נאמן, משום בדדמי), הסביר כך, דבאשטחי שעה משתנה לגמרי שא"א להכירו אפי' מי שלא אמר בדדמי, אבל עד שעה משתנה קצת פורתא פורתא ועדיין אפשר להכירו מי שאינו אמר בדדמי, אבל האומר מאומד א"א לסמוך עליו אלא בראהו לאלתר ממש. וכע"ז הסביר בחקרי לב ס"י י"ב ב"ה ע"ג כשרצה מתחילה לחלק כן בדעת הרא"ש, ושלפ"י דעתו כהרמב"ם וסיע' דסגי עד שעה.

הפוס' דשעור מיד הוא שעה ח' וכו"ה במשיבת נפש המוצא בזהו ו', דהוא ח' מכ"ד שעות שביום.

וזמחרש"ם ח"ג ס"י קס"ז, אחר שמסתפק אם נדדונו ראהו חוץ שעה, הוסיף, ועוד הא צח"ס הנ"ל חוץ לומר דהוי רק כשיעור מיל, ולא הקיל [למעשה] חלא צע"א מינוט, ובנ"ד נראה ששה יותר, שהרי הסתפקו לומר דכל היותר הי' חצי שעה, ח"כ יש לפקפק בצדוה הע"ע. ואחרי שכי כמה לדדי היותר בעלם הספק דאשטחי נדדונו שיעול ע"ע, מסיק דק"ד רע"ד ח"כ אין להוסיף חומרא לחוש שמה שעור שעה הוא כ"ב מנוט כו. וכי עוד אח"כ, דגוף החומרא דהח"ס אינו נראה כלל, דדוקא בשעור כדי שחלא נפשו לענין נפל למשאל"ס כתב מהר"ט דסגי בשעור מנוט לפי שהוא נגד החוש, כמ"ש הח"ס ס"י ל"ב, וכמ"ש מהר"ט דראוי להיות כמו שצני אדם משערין וליאח נפש משא"כ לנ"ד, והח"ס בעלמו צס"י קמ"ו כי שעה ח' מיב"ש שביום [כנ"ל], וכו"ה צנ"ד יש להקל שמה לא אשטחי שעה, וכו"ש שאין להחזיק ריעותא צמ"ש שכי לכל היותר חצי שעה, משום ששמעו זה מפי הפסול.

ד. ויש מחלוקים בזה לפי הענינים, דצ"ח חשש בדדמי צעי מיד, ובדליכא חשש, סגי עד שעה, או בין שלם לאינו שלם, וכנו"ב. צנז"ק ס"י כ"ח ד"ה והנה כשאנו, מיישב ע"פ הרא"ש שנוי הלשון דהסוגיות, מה שדקט"ו אמרו לאלתר ודק"א אמרו בשעתיה, וכנ"ל בזהו צ"ל, דהוא משום דמיירי בחרי גונוי, דלמ"ש הרא"ש דקט"ו דהא דצעינן שם לאלתר וס"י הוא משום דמיירי בראה העד הטבעיה דחוש שדאי מת ובהצטע קלה אומר דדמי שזכ"פ, משא"כ בלא ראיה"ט דסגי צע"ע לחוד כו, [ובמוצא צס"ק רל"ז אות ד'], דלפ"י צעודי דק"א חלא הלכירו ס"י, וז"ל דמיירי בלא ראיה"ט, ומ"מ הלכירו שיראהו בשעתיה, וטעמא, משום דאח"כ חיישין שנשתנה באמת וא"א להכירו ואפי' כשלא אמר דדמי, ולא סגי בשעתיה, חלא דקט"ו דמיירי בראה טבעיה, ח"כ אף שהוא חוץ שעה שלא השתנה, מ"מ חיישין שאמר דדמי, לכן אם לא ראהו לאלתר לא מהני, וזה כפתור ופרת, וא"ל למה שנדחק הריב"ש [הנ"ל בזהו ג'] דגם "לאלתר" יל"פ דאינו מיד. ומבואר שם עוד דכ"ג צ"ל עדים [כשרים, לשעתיה], כיון דלא אמרי דדמי, סגי עד שעה אפי' בראו טבעיה.

גם במעיל שמואל ס"י י"ט מחלק כנ"ל, וגם בין ה"י גופו שלם או חבול, שצדמיא ח' אחר דבצ"א להטור ולה"א דלהרא"ש בלא ראה טבעיהו מהני אפי' באשטחי, ובמוצא צס"ק רל"ז ושלח"ה צנז"ק שלם מהני אפי' באשטחי כמוצא צס"ק רל"ה, כתב, ואפשר לומר ג"כ דכל הנהו רבנותא דצעי מיד כשהוטלה מיירי בראה"ט וכדפי הרא"ש, או צאין גר"ש ומכירו ע"י ס"י כדפי בהר"ה, כדי לקרב הדיוטות ואפשו פלוגתא לא מפשינן, שהדבר רחוק דפליגי מהקלה להקשה צמי שלא ראיה"ט [או צנז"ש], דלדידכו צעינן מיד, ולהרא"ש [והר"ה] מהני אפי' באשטחי לאחר זמן, ואפי' נימא שלא יודו לבצרת הרא"ש [והר"ה] לגמרי, מ"מ אפשר לקרב דעתם לרעה הרמז"ס וסיע' דסגי [כה"ג] עד שעה.

ובע"ז בעצי ארזים ס"ק ק"ז לחי צ' דהחוש שדקט"ו צ' ד"ה וקאמרי (הא'), דלמ"ש"פ דהא דצעינן הכס ס"י ולאחר, היינו ס"י שאינם מוצהקים והיינו צצ"ק ע"ע דלאלתר, דלפ"י קשה מצודי דק"א דהכס מיירי בלא ס"י, דאם הי' גם ס"י, איך פשטו מהכס דריב"צ לקולא כו, ומ"מ הלכירו בשעתיה, ח"כ ע"כ

(א) ע"י בס"ק רל"ז אות ג' בהע' ד' מכמה פוס' דדיעה זו היא לא דהר"ה אלא דהח"ס.

אוצר

ס"ק ריש אות ד—

הפוסקים

יותר מזה שעות ולא משתנה. (ושם ח"כ נקט פסם לשון צ' שעות ופסם שעה א', ועיי' ערוך צבעי צ'). וגם צסי ר"ד כתב ד"ה דלא ישתנה צ' שעות, וכתב ח"מ סי' שפ"ב כתב הרב השואל זמן דצ' שעות, והרשד"ם לא העיר ע"ז.

גם הריב"ל ח"א סי' א' וכתב"ל ששון סי' ח' כתבו כן בלשון הרמז"ם, ושכ"כ הר"ן בנשוא, שהג"ה האמתית ברמז"ם היא צ' שעות (וכג"ה י"ב ע"ס), וכונתו דעשה יותר משעה א' דהיינו צ' שעות אין מעידין, וכן הוצא ג"ו צ' שעות חש"י א' בלשון ד"ה הג"ה י"ב. וכ"כ הריב"ל עלמו שם סמוך לסוף, שעברו צ' שעות ב' שפלטו היום כו', וכ"כ צסי י', והביאו בלשון זה מהר"ם הלוי הזקן בנשוא שכתב"ל ששון סי' ו', וכ"כ שם מהר"ם צעלמו בנדון, דלא ידעין אם הי' חוץ שתי שעות משפלת, ובעינין שיעור דח"י בשעתו, והוצא חש"י ז' גם כן צ"ד ח"ד סי' מ"ד. וכן הביאו להריב"ל בנשוא מהר"ם הלוי (הנכד) סי' י"א, והרמז"ם צדק ג' ע"א. ובמהר"ם מלובלין סי' פ"ט בנשוא הרמ"ם חלשולר מביא בדמ"א ע"א הג"ה ברמז"ם: שעות, ומס' שמיטות רבים שנים, וכ"כ שם בנדון צדק, ומסתמא הי' יותר מזה שעות. וכן פי' לג"ה ז' הר"ם בכ"ר יהודה בנשוא שכתב שלמה (אמארינו) סי' ה', להכונה דעשה א' מהני וצ' שעות לא. והפני משה בנ"ב סי' פ"ד כתב בתחלתו, דכ"ל שחמ"ר שתי כמו שעה הכי ידוע דלרובא דרבנותא שתי שעות צעין. ובעל מטעם משה בנשוא שכתב בנ"ב סי' מ"ה כתב (צדק מ' רע"ד, צד' וילנה), דלרמז"ם עד שעה ולשאר פוס' עד צ' שעות. וכתב"ל אשכנזי בנשוא שצריך להכריע סי' ג' דכ"ל ע"כ וע"כ כתב כמה פעמים בנדון לי שתי שעות. גם בח"ס ח"ב סי' ק"מ חשיב צין שאר דלדי הכיור הג', דאפשר שלא שעה צבעה יותר מזה שעות. וכן לירק הדברי יעקב הכו' צבעי א' ושכן לירק הח"ס הנ"ל. ועיי' צבעי צ'.

ו. ע"ד הגירסא ברמב"ם: כמה שעות, י"ב וב"ד שעות. עיי' ברוספס בזהב"מ פ"ג דגירושין שכתב שכתב יאן כ"י, שכתב: שעה כמה שעות. ועיי' צעלי ארזים ס"ק ק"ז, שכתב, דלמה שזיאר שם דלא כתב הרמז"ם צדק זה, דעשה צבעה וכתב פ"ח אין מעידין, דמשמע דלא חיישין בלשון ח"א דוקא בדברי שפחה, [וכמוצא צסי"ק ר"כ אות צ'], ופי' דכאן משום דברמז"ם מיירי צ"ב

(א) ולא ציין מקומה. והנה בתשו' הר"ן סי' ע"א הנו' באות הקודם כתוב באופן אחר, וגם לא הזכיר ג"ה ד"ב שעות אלא דכ"ד. ואולי זו תשו' אחרת. מיהו גם התשו' דסי' ע"א מצחק מהר"ם אלשקר בס' כ"ו בדי"ח ע"ג, כך: שהה שעה שני', והיינו שעות, חיישינן, ולא העתיק: "עד" שעה שני', כמ"ש שם לפנינו. וכ"כ הח"ס בח"ב סי' ק"מ ע"פ ב"י מהר"ן, דלהרמב"ם לא משתנה עד אחר ב' שעות, והב"י הא הביא מס' ע"א. וכן בדברי יעקב סי' ע"ג אות ט"ז כתב בנדון לצדק דעת הר"ן סי' ע"א דלהרמב"ם מהני עד אחר ב' שעות. [וצ"ל דהם מפרשי מ"ש הר"ן שם עד שעה שני', והיינו עד סוף שעה שני', דאם עד תחילתה, הרי כבר כתב דהיינו חוץ שעה ראשונה, והיינו עד סופה ותחילת שניה, א"ו הונוה עד סוף שני', דאכתי נקרא המשך שעה ראשונה. וכבה"ע הסמוכה].

(ב) אמנם בתחילת דבריו כ' הריב"ל ב' פעמים: אם הכירו, בשעה הראשונה, וכן הביא מ"ש הר"ן דבספק אשתאי להורא משום דהזמן הוי רק שעה א', והי' אפ"ל דמ"ש בשם הר"ן ב' שעות, היינו תחילת שעה ב', אבל אין זה משמעות הלשון, וע"ע בהע' א', וגם מ"ש הריב"ל בס"כ דהפסק, שעברו עליו ב' שעות, נראה שכן עיקר דעתו. ותפוס לי אחרון, ומ"ש בתחילה שעה א', י"ל דעד מלאת ב' שעות קרוי עדיין המשך שעה א', וזה כלול ב"בשעתיה" שבגמ', וכ"מ קצת מל' הר"ם. וזקן המובא למעלה, וכ"מ מבארות המים סי' כ"א בדקנ"ה ע"א: מ"ש בנדון דאפשר בחוץ שעה קברוהו שהקרקע אינה קשה דנימא ששהו שם כמו ב' שעות.

גווי צע"י דלא לאשתחי, הא סבר דמהני עד שעה כו', ח"כ ממ"נ מותרת, ובדרך הזה מלינו כמה פעמים בפוס', וא' מהם צסי"ק יו"ד סי' נ"ד סק"ט ע"ש, וכ"ש צע"גונוא כו'. ובלא זה, הואיל ועכ"פ מחלוקת צדק וכמ"ש הרמז"ם [כ"ל בלשון צ' וג'], אלא שהוא חשב גם להרי"ף והרמ"ם לחומרה, [ולחשבונו רצו ק"ת במחמירים] ה' אצל לדעת דבריו וצ"ה"ש אין הכרח דכדרי מיד, [כ"ל אות צ' ד"ה אולם וסד"ה ושם], ח"כ המחמירים הם הרוב ד', ולא מצע"י להסבירים דבפלוגתא צע"גונוא הולכין בחר המקילים, [עיי' צע"ע"ו וצ"ה"פ שם], אלא אפי' להחולקים עליהם צדק, מ"מ מדי ספק לא נפקא, ח"כ י"ל ס"ס, דאפי' נימא כהמחמירים דצ"ה מיד ממש, מ"מ [שמא כהר"ם דבלא רמז"ם מהני אפי' בלשון ח"א, ודא"ל כחומרי שניהם] ה' שמא כהחומרי ור"ת דכ"ל גו"ש מעידין אפי' שעה צבעה כמה ימים, וכי' הח"מ בנשוא שרוב פוס' גדולים [סבירי כמותו, עיי' צסי"ק רל"ב], ואף ש' ח"כ שעה הריב"ם כתב שכתב"ל השיג עליו, הא הם סבירי דחוק שעה מהני, ועוד דעיקר הטעם שחולקים הוא מקושיהם מהסבוגא דרגלה, וזה יש ליישב בכמה אופנים כו' [כמוצא צסי"ק הנ"ל], ועכ"פ יא' מה דלא גרע דעת ר"ת וחומרי משאר ספק, ובנ"ד שהכירוהו צ' עדים, נוסף עוד ספק שמא הלכה כה"ה דצ' עדים מהני אף בלשון ח"א, וכו' ד' ספיקות, ואף ד"ה דבחקת איסור דאורייתא לא אמרינן ס"ס כו' הא יש חולקים כו', [וגם] דחששא דחפח בנשואה ק"ת צבעה כשלא נשחח צפ"ס והכירוהו היעב הוי רק חששא דרבנן כו', ונגד חקת איסור דרבנן אמרינן ס"ס כו' [ע"ש שהוכיח כן מהר"ם, ועיי' צ"ה"פ לסע"ע"ו ס"ק קכ"ג אות י'], ועוד דג"ה ספיקות כ' הש"ך בכללי ס"ס סי' כ"ה דאמרינן ס"ס כו'. (ובנדון הי' עוד לירופי היתר אחרים).

ובחן טוב סק"ל מחלק צדק לענין חפח, דנחפח צע"י מיד ממש, דדוקט"ו לפמ"ש החומרי שם צד"ה וקאמרי (כ"ב) דמיירי אפי' בנחבל, ח"כ כ"ש חפח דמהני, ומש"ה צע"י לאלתר ממש, אצל דרקב"א מיירי מסתמא אפי' דלא חזין דנחפח, וכהסכמת הפוס' וגם צכ"ה לא מהני בלשון ח"א, אלא דמ"מ סגי עד שעה, ע"ש מה שהחריך צדק להוכיח דמדיד לא מגרעא אפי' חפח, עיי' צדק צסי"ק ר"ה אות צ', ועיי' צעלי ארזים המוצא בתחילת אות ו' מה שחילק לדעת הרמז"ם צניכר דלא חפח צין ע"א ל' עדים.

ועיין בפ"ת ס"ק קי"ז מ"ש מהר"ם לחלק דלכשי"ע ח"ל מיד אלא כשכבר שעה צמים ג' ימים, אצל בפחות מג"ה חסגו עד שעה כו'. [מיהו בזהב"ם דקיימי צע"ע"ו זו הכו' בלשון צ' לא מלינו שחילקו צדק].

ה. ויש שכתבו דמהני הכרה עד ב' שעות. צחמת ישרים סימן קנ"א דף ע"ד רע"ג כתב דלרמז"ם מהני ההכרה חוץ צ' שעות לג"ה א'. ושם בלשון ח' לענין ספק אשתחי, כתב, דבסתמא לא חלינן שראוהו חוץ שעה למר או שעות למר. ועיי' בהרשד"ם סי' נ"א ש' דנאמן ע"א צע"ע בראשו אחר שעה א' משיא' מהמים, ושם (בגמר דיונו בזהב"ד) כתב, מנן שצ"ל לא לאשתחי.

(ד) מדבריו שם דמ"ח ע"א.

(ד) ויש לעיין בזה ברשימות הפוס' שבאות ב' וג' אם הרוב' חלוי בקביעת דעת הרא"ש והרי"ף. ויעיין באות ב' דברעת הרי"ף דצריך מיד כ"כ הרבה פוס', ובמ"ש מקודם דהוי מ"מ דלהרא"ש אפי' נימא דבעי מיד הא סבר דבלא רמז"ם מעידין אפי' באשתחי, יש להעיר, דמלבד ד"ה דגם להרא"ש לא מהני באשתחי אפי' בלא רמז"ם, ע"ס רל"ה, הרי כמה מהפוס' דסבירי מיד, לא מצינו שחילקו בזה לענין אשתחי ואליביהו ליכא ממ"נ.

(ה) מדבריו בדי"ה אך.

(ו) כ"ה נכון שם בסוף טור ב', ולא כמ"ש כאן בדי"ה עכ"פ: ג' ספיקות.

אוצר

סיק דיש אות ו-ז

הפוסקים

צ"ע עדים דליה לכו בסתמא, דלפי"ז ח"ט הגי': שעות, (ומוכח נמי דליג י"ב או כ"ד, כדבסמך, משום דכיון דנחפח ח"כ אפי' שבה שעה מועטת אין מעידין, וגם) דעל פי הר"ן הג"ל [בזכות ג'] עמעמו קצת אחרונים, דהי' להרמב"ם לפרש יותר, אצל להג"ל ח"ט, דכיון דמייירי צ"ב עדים דמש"ה דוקא בנחפח ממש, לכן כתב בסתם אם שבה שעות, דבשהיית אחת שעות דרכו לנחפח, וכיון שאין שיעור לשכיות רק לר"ך שיהא נחפח, לכן אין לו לבאר [שיעור מדויק] יותר כו'. ומהר"ם אלשקר דבסמך מביא שם גם גי': די שעות.

הגירסא י"ב שעות. כ"ה ברמב"ם שלפנינו, וכן הזכירוהו הר"ן סי' ע"א, הרדב"ז ח"ז סי' כ"א, הי"ט פט"ז סי' ט', הב"י וע"פ, וכן מביאה הרח"ש בדמ"ה טור צ' מנוסחתו שלפניו, אלא שכולם כתבו דע"ס הוא. ובחוספה שבהגמ"י הג"ל מביא מהגהת רצ' א' בנחש, שצמקום: צ' שעות, כתבו בטעות: י"ב. וע"ע בזה צ' שעות ג'. מיהו בשלטי הגבורים צמק"ו דיבמות העתיק גי' זו ולא העיר כלום. ובנחש"י הרב שהזכיר מהר"ם אלשקר סי' כ"ו בדו"ח ע"ג, כתב, שדעתי נטע שזכרתי בגי' הנכונה כדבא בכל ספרי הרמב"ם, ופי' בשעת"י לפי"ז היינו עונה אחת דהיינו י"ב שעות. וכ"פ הרח"ש הג"ל לגי' זו. ובחילה שלוחה (לר"ה קלאקין) במהדו"צ סי' כ"ז עמ' ס"ח מביא ראי' לזה ממחתי פ"ט דטהרות מ"ד, דתני ר"א מוליך הנופתה מיד, ר"ש אומר מעלי"ט. ור"ש מביא מהחוספ' דר"א כל היום, ופי' דכל אותו היום שצחוספ' קרו לה במחתי מיד, ע"כ, ודיינו י"ב שעות, דאין לומר מעלי"ט, דא"כ היינו ר"ש. וע"ע בסמך מ"ש הפוס' ודחו, דשייך גם לכאן.

הגירסא כ"ד שעות. כן העתיק הסמ"ג סוף עשה נ' להרמב"ם. ומהר"י מצרונא סי' ס"א ורע"ז הביא חוץ דבריו פי' הסמ"ג דאשתחי היינו כ"ד שעות, ולא הביא פי' אחר. ומהר"ם לרפתי הגי' בהרי"ט סי' שצ"ח כתב צ"ה ה"דדים להקל כדע"ה זו. גם הרב המשיב שהזכיר מהר"ם אלשקר הג"ל כתב שם צע"כ שכל ספרי הרמב"ם שזידנו גם הישנים כתבו או י"ב שעות או כ"ד כמובא בכל ספרי הסמ"ג המעתיק לשון הרמב"ם תיבה בתיבה כו', וכן מסתבר והענינים רואות שאפי' בתקופת תמוז אינו נחפח אלא אחר כמה שעות, ו"בשעתיה" יש לפרש לפי"ז מעט לעת. ע"כ שם צע"כ לנדונו דהוי ספק אם שבה שעה א' או י"ב או כ"ד ויש ללרף לעוד ספק. גם הרח"ש בדמ"ה טור צ' הביא דיש גורסים ברמב"ם עשרים וארבעה שעות, ושלפי"ז פי' ד"בשעתיה" מעלי"ט. וע"י בחוט המשולש (שכתב"ן ח"ד) טור א' סי' נ"ג צדכ"ג ע"ג דאחר שבי' דגמ"ד י"ל שבה חוץ שעה, הוסיף, כ"ש שלסמ"ג סגנו עד כ"ד שעות.

ומהר"י הלוי (אחי הע"ז) סי' י"ב, וכוונת בנחש"י גאוני בתראי סי' כ', כתב, דיש להוכיח כן ממ"ש צב"ה דף ו' ע"א לענין מת צו"ע שני דכלא אשתחי משהיון [ופרש"י ואינו מתירא שיסריח], ומשמע דאפי' מת בנחילת יו"ט צ' משהיון עד אחר יו"ט, וכי"מ בשבת דקל"ט ע"כ ערש"י שם, הרי דאפשר לשהות יום שלם קודם שיסריח כו', וכה"ה לניפות, כדמשמע מפרש"י ביבמות דק"ב ע"א ד"ה ריב"ב, שבי' דיש שממחר לנפות — ממחר להסריח ולהשתנות, משמע דגורס א' להם, (אלא שלהלכה דחי לה כדבסמך).

ובמשיבת נפש (ח"א) סי' כ"ו דכ"ט ע"ד מחזק נמי בגי' דכ"ד, שכתב, אמנם אינו כדאי לדבר נגד הר"ן שבי' דע"ס הוא, וכדבסמך, אצל מג"ל, הא "בשעתיה" שגמ' אינו מיוחד לשעה דוקא, דמ"יו: חציבה מ"ה בשעתה, כעודת שלמה בשעתו, ודיינו זמן מרובה, ואולי הרמב"ם מפ' "בשעתיה" מעלי"ט, ודיינו בזכות שעה למחרתו כו', אצל אשתחי היינו לשעה אחרת מלוחה

שעה, חפח, והרי גם להרשב"א ולהר"ן אחת לר"ך ליתן גבול [ל"בשעתיה" דהיינו] לשעות זמניות, א' מכ"ד ליום, ומג"ל, הא לפעמים נקרא שעה על רגע, כמו: יש קונה עולמו בשעה א' כו', ע"ש עוד.

ובאילה שלוחה הג"ל בזה"י י"ב, אחר שהוכיח מכמה דוכחי בגמ' ד"ללחחר" ו"ממ"ד נזכרים לשיעורי זמן שונים, כתב, ולנדון דאשתחי צמים הרי פליגי הראשונים בלישנא דלחחר ובשעתיה, ואין לנו הכרע לדחות בגי' י"ב שעות ולפנינו, וכ"ד שעות שבסמ"ג, ואף שרוב הפוס' דייקו לישנא ד"בשעתיה" דהיינו חוץ שעה, עכ"פ לסניף יש ללרף להסמ"ג ומהר"י מצרונא [הג"ל] וג"י ולפנינו ברמב"ם צמקום שאר דלדי היתר שיצאנו צ"ד.

וע"י באמירה נעימה מהדו"ק סי' פ"ד אות ג' וצעק צ' אות ג', דבשיעור ד"צ או כ"ד שעה לא נאמר אלא כשהועלה חוץ ג' ימים מעצמותו, (וכדביאר שם מקודם דבזה מייירי הרמב"ם והסמ"ג, דמש"ה כתבו דבשהה ונחפח — דהיינו רק צניכר שנחפח — לא מהני, משום דמייירי חוץ ג'), אצל לאחר ג' ימים לכו"ע השיעור להכריח אינו אלא שעה א' או צ' שעות. ושם בזה"י ד' מעקף א' כתב, דכ"ד שעה ד' שעות משהעלוהו מהיום סגו צמ"ע לחוד דהא חוץ ג' ימים לעצמותו ה', ואפי' שבה ד' שעות לא חפח. (ובזה"י ט' דעקף צ' כתב גם ל' היתר משום דנדונו לא ראה העצמה).

אולם מלכד הר"ן סי' ע"א שכתב דכ"ד ט"ס הוא, וז"ל: שבה שעות כו' וכג"ל אות ג', כתב גם בזה"י ישרים סי' קנ"א אות ה' שאין שורש לגי' דכ"ד, וכ"כ הראש"ח סי' ע"ד מהר"ן ושכ"כ כל פוסקי הלכות. וכי' הרח"ש בדמ"ה ע"ג דממ"ש האחרונים דוקא שעה ולא הזכירו כלל הא ד"צ וכ"ד שעות, וכן ממ"ש הרש"ך [ח"א סי' קפ"ג] דהסכימו כל הפוס' דביותר משעה אין מעידין, נראה שסוברים שגם מ"ש צמ"ג כ"ד שעות ט"ס הוא בצמפרי הרמב"ם.

גם מהר"ם אלשקר סי' כ"ו כתב בדו"ח ע"ג וי"ט ע"א דכל הנוס' הג"ל ברמב"ם ט"ס הם, ואפי' לספק אין לעשותם, דהגי' שעה א' אמתית וצרורה ומסכמת עם [פשוטא לשון] הגמ' בלא הקישים, דודאי "בשעתיה" לא הוי יותר משעה, וע"כ כ"ה גי' בה"י ומהר"ם בהרי"ט צמקום, ואין להשתדל להעמיד שבושי הספרים, ומ"ש צריכ"ש: שעות, ט"ס הוא ברמב"ם, דכיון דפי' בזה"י ברמב"ם שעה א', ראווי ליקח הלשון הנאות ולא ליתם לו גי' "שעות" בלא מנין, ואין לפרש מעלי"ט כג"ל, דהיכן מל"נו לשון "שעה" על מעלי"ט, דנפרש כן בל' בשעתיה", (מלכד מה שצ"ד יש גם להסתפק שמה שבה יותר מכ"ד שעה), ומ"ש עינינו רואות שאפי' בתקופת תמוז כו', [אין] הכחשתם ציחתכם חורה שלמה של כל עמודי עולם קדמאי ובתראי שכתבו שלאחר שעה משתנה ונחפח, וכ"ש להרי"ף ודעימ"י דהיינו אפי' חוץ שעה, וכי' משום שיבושי סופרי ספרי הרמב"ם נזים כל בני דסברי בזה"י דנחפח אחר שעה. גם מהר"י הלוי הג"ל צד"ה בגי' כ"ד, כתב דאף דהסמ"ג כתב כ"ד שעות ויש להוכיח דלא חפח בשיעור זה כו', וכג"ל שם, מ"מ דעת הסמ"ג צב"ה לגבי שאר הפוס' דכתבו שעה א', והטעם, דאע"ג דאפשר שלא יסריח עד אחר יום שלם מ"מ רגיל לאיתפח אחר שעה א'. וכ"כ במשאלת צנימין סי' מ"ו ד"ה הגי' דלהנוסחא האמתית ברמב"ם אינו אלא שעה. וכ"כ בפני משה ח"א סי' מ"צ דאינו אלא שעה א', כדבסמ"ג ומהר"ם הר"ן ומהר"ם.

ז. אם גוי נאמן לומר דלא אשתחי. הח"ס ח"צ סי' קמ"ג דן בגוי מסל"ת, וכתב, דאין לפקפק מלהאמינו בזה לפמ"ש הרמב"ם צמקום ה' גירושין דיסוד נאמנות גמסל"ת הוא משום דהוי מילתא דעבד לאגלווי, וא"כ התינה צמק"ו מת פ', דעבד

אבל אם שהה (ק"י) אחר (פד) שהושלך מן המים אין מעדין עליו אפילו

באר היטב

פתחי תשובה

(פד) שהושלך. ר"ל יותר משעה א' אצל בתוך שעה א' מעדין עליו. הר"ן והמגיד. כתב מהר"ר צללל סי' כ"א אפי' הועלה מן המים אל היבשה אם גלי הים עוברין ושנים עליו אכתי מנחת נמתי וחין מניחין אותו לתפוח ולהשתנות. וכ"כ הר"ש הלוי סי' י"א, ומהר"ט ח"צ סי' ל"ג. אצל הרמ"א בקע"ד חולק ע"ז ועיין מ"ש כנה"ג דף כ"ה ע"א סעיף שמי'. הר"ם אלשקאר סי' כ"ה כתב הא דנעיין דחיה לאלתר היינו לידע שזה שפלטוהו המים הוא פלוני נעלה של אשה זאת ולא אדם אחר שנשתנה לזרית נעלה של זו ולפי' היכא שידעין שסך אנשים נכנסו בספינה א' ונטעו וידעין שנעלה של זו מכלל הנוטעים והעידו שכולם מלאים וקצרום ח"ל שיראו בשעתיה ע"ש. אצל מהר"ר צללל סי' כ"א והר"א שאן סי' ד' והרש"ם סי' (כ"ז) [ס"ו] חולקים *.

(ק"י) אחר שהושלך. ענה"ט שכ' ר"ל יותר משעה א' אצל בתוך שעה כ' ועיין בס' מה"ל ס"ק ק"ד שכ' דלשון הש"ע שכתב סתם דאם שיהא לאחר שהושלך מן המים אין מעדין וגם דרישא כתב והוא שיראהו מיד משמע דס"ל כדעת הר"ף והטור ורי"ו דע' שיראהו חיוב ואין שיעור דלדור ומהר"ש הביא עוד דעת כמה פוסקים הסוברים כן אצל דעת הרמ"א בנהגה שכ' ספק אם אשתו כו' נראה שסובר שיעורו שעה אחת וכדעת הרמב"ם ור"ד הרמב"ן והרשב"א ור"ן בנפוצה סימן ע"א והס' מהר"ב"ש סימן ע"ז ואפשר דגם המחבר זצ"ל לא היריד שיראהו מיד אלא בשעה נמים כמה ימים שאם היה ביבשה כבר היה נופח ומשתנה אלא שהמים מנעוהו מלהשתנות לכן מיד שעלה מן המים נהסיר המניעה הוא חוזר לסורו ואור פניו יפולן כיון שהוא אחר ג' אצל אם לא שעה נמים ג' אף לאחר שעלה ליבשה אינו מותר להשתנות כ"א לאחר שעה אחרת דעת הפוסקים הנ"ל נראה דגם בשעה נמים יותר

(*) דברים אלו הם מהכנה"ג הגה"ס אות ש"ג והועתקו שלא בדיוק, כי שם כתוב שרשב"א והר"א ששון מסכימים להר"ם אלשקר והרש"ם חולק.

הפוסקים

אוצר

וא"כ אפי' ביקש לגוי זה עתה הוי מסל"ת, וע"ש מ"ש עוד לדדום להיות השייכים לדיו מסל"ת, והוסף דע"כ ע"א, ועוד דודאי בהגדה זו דתיכף כשהוליוהו הלך לעיר להודיע ליכא שום כונה להעיד, אלא כספור דברים בעלמא, דבדואי הגוי אינו יודע דיש חילוק בין חזיוהו בשעתיה לאח"כ, וא"כ יש להקל עפ"מ"ש ה"ל סי' מ"ב דבדואי מכיון לא להחיר ולא להעיד מקבלין דבריו כו' ויותר מזה מבואר בהרש"ש [דבסמוך] דשאלת זמן העלותו אכתי הוי מסל"ת כו', והע"ג דמסיים דע"כ לע"ק, מ"מ יש ללמוד לג"ד דקיל טפי טובא, דיש להקל.

דעבד לאגלוי שקרותו אם יבוא צרגליו, משא"כ אם זה נמלא בחני שעה כדאמר בג"ד או ביותר משעה או שחיס זה לא עבד לאגלוי, וא"כ הוי ספק אשתו דהוי לחומרא כו', הא ליתא, דאומר אני דלא הולך הרמב"ם לטעם דע"כ אלא באומר מת פ' שהיא בחזקת א"א, וכל ההיתר הוא ע"פ הגמסל"ת, אצל בג"ד שחזירוהו בע"ע וגם לא נתפח ולא נשתנה, א"כ אפי' אשתו לפנינו ליכא חשש דאורייתא, דאפי' ה' נתפח ה' חשש רחוקה לומר דגבירא אחרינא הוא דאשתו לזריתו של זה, וכ"ש כשהוא שאל נתפח דניחוס דילמא תפח ולא אדעתין, כ"ז מחומרי א"א, וכמ"ש בג"ד בשם הראשונים לענין ספק ג"י בנת ביבשה, א"כ כיון דלא הוי אלא חומרא דרבנן, שפיר נאמן גמסל"ת דהוי בשעתיה, כדמיימין בכל איסורי דרבנן*, ואף שהסבירא מ"ד עתה נכונה, יש להביא גם רא"י מפורשת מתשו' הר"ן סי' ע"א, שבנדון אומר הגוי אופה המגדל שכתב מונה כבר ששה ימים על שפת הנהר, וכי צא' בעעמים לאיסור כיון שאמר כך והגוי ה' לא הכחישו, ואפי' ה' מכחישו ה"ל כחותה ששינוי אשה חומרת מת ואשה חומרת לא מת לא תשגא, וכ"ש בשא' אומר השתכה והשני אומר סתם, הרי משמע להדיא דאם הגוי ה' ה' אומר שלא השתכה ויפסד המגדל לא ה' כן ה' נאמן גמסל"ת כו', וכ"מ מהא דבג"ד מציא ע"ז מהרד"ך דגמסל"ת נאמן להקל ולא להחמיר, משמע דהארי נדון קאי דמסל"ת נאמן כשאמר דהוי בשעתיה, והיינו מטעם הנ"ל. גם בפני משא"כ סי' ל"ו כתב בג"ד שאלו חשש אשתו כיון שמפורש אמרו. הערלים שמלאים לפי בתוך הים.

והרש"ש בדכ"ד סוף עור ד' כתב דמתשו' הר"ן סי' ע"א (כנ"י) בח"ס הנ"ל) משמע דאפי' שאל בפירוש על הזמן שהועלה אכתי הוי מסל"ת, דהא כתב דכיון דלופה המגדל אמר שהוא יותר מששה ימים אין להחיר, והלא דבר זה ענה אחרי ששאלו הגוי השני, והר"ן הלא סובר דגם כשהשאל גוי לא הוי מסל"ת, וא"כ למה נאמן לאסור, אלא ודאי דדוקא כשהשאלים אותו אם חי או מת, או איב חצרו וכיו"צ שמרגיש שיש נפיקתא בדבר, אצל כשכבר ראהו השואל מת על שפת הים ולא שאל ממנו רק הזמן שהגיע ליבשה צוה אינו מרגיש נפיקתא בדבר, ולא נפיק מכלל מסל"ת, ועם כ"ז ל"ע קצת.

ובארי' דבי עילאי סי' ע' דע"ד ע"ג, דן כשהצדקשו הגויים שתיכף כשימלאו הרוג או טבוע שודיעו, דברז מגריבוב חשש דשמא צקשו מאותן עכו"ם עתהם שבעלוהו לצדק, והוי כשאלה ואין לסמוך בזה שאמר שהודיע חיוב כשהועלה מהמים והוי כספק אשתו. וכמחבר אחר שכי שאין לחוש שמא ביקש מגוי זה כו' דאין רגלי' וכמ"ש בג"ש בסק"מ כו', הוסף בע"ד, ובפרט דכאן לא אמר אלא בסתם דתיכף כשימלא מת ילך להודיע, אצל לא אמר כלל במפורש שילך חיוב להודיע ושלא ישתכה כלל כדי שנאמר שהגדוהו שלא נשתכה כלל הוי כמשיב על השאלה, ד"ל [שהבין] דהכונה שצקשו להודיע על מציאתו כדי לקבורו, וכעני"ש הרש"ם סי' ע' [והוצא באזה"פ לסעי' י"ד ס"ק ק"ב אות כ"ד וע"ש אות כ"א], דאין חילוק כלל בין אם השתכה שעה או יותר,

ח. בספק דשמע דלא אשתהי מעד הפסול בעיגונא. במהרש"ם ח"ג סי' קס"ז חשש מה שבנדון לא הוצרך שראוהו חוץ שעה, שהרי העדים דלפנינו לא היו שם כשהוליוהו מהמים, ואולי סמכו על מה שאמרה גיסתו שמהללחו עד שראוהו לא ה' יותר מחני שעה, והוא הרי מה' נשים שאין נאמנות, כמבואר בסעיף ה', וכתב שם בע"ג דכיון שיש מקילין בספק אשתו, [כמבואר בס"ק רכ"ה אות א'], ובג"ד שאלנוהו מהמים יש להקל לכו"ע כו', [ע"ש אות כ"א], וגם דהעדים דלפנינו כשרים מה"ת כו' [ע"ש אות ד'], ויש עוד ל' היתר כו', א"כ אין להחזיק ריעותא שמא לא שמעו אלא מגיסתו שכי חוץ שעה, וחולין ששמעו מעדים הכשרים לעדות אשה, וגם דיש מקילין בעד מפי עד כו', [ע"ש אות ה'], ואפי' להחמיריים היינו כשאנו אומר דלא אשתה, אצל בג"ד אומרים דלא שבה אלא שדבריהם מפי אחרים ו"ל דלכו"ע חולין ששמעו מכשרים שידעו צדורו דלא אשתה.

רב. אבל אם שהה וכו' אין מעדין עליו. א. מקור הדיון. בבבב"ג לא לזין מקור לדיון זה, והוא מיבמות קכ"א א' דקאמר שם והני מילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה אצל אשתו מיתפח תפח, ופרש"י תפח, לאחר שמעלין אותו ליבשה ומשתנה לזריתו.

(*) ועי' באוצה"פ לסעי' ס"ק ק"י אות כ"ג, ד"א דבאסדר באמן גם בלא מסל"ת.

באר היטב

פתחי תשובה

ונ"י אפי"ה אינו מותר להסתנות כ"א אחר שעה שהרי הוליוו כן מעוצה דגלת דאסקויה לנחת ה' יומי ואמרי' עליו וה"ל דחזיוו בשעת' דהיינו שעה מתח עכ"ד ע"ש עור. [ועיין בנ"ח חסד סופר סימן ס"ג שכתב על דיון דידה וז"ל הנה הספן השני שער בפנינתו ע"פ דגריו של הראשון הוא לא הסית לפ"ת שהוליוו מן המים אל"ה ע"י שאלה ואפשר דזה שראש הראשון הוצילו המים מרחוק וזה שהציא השני אחר הוא וצינשה מאלו וא"כ הוא אותו הגוף צעלמו שמה ציני וציני פלטו המים ליבשה ומן היבשה הוליוו הספן השני ולא לבד שאינו מסל"ת אל"ה אפי"ה לפ"ת לא יאומן. דהתפארות הוא לו ולהצרות שכרו וגרע. מקונטרסימין ומ"מ נלע"ד פשוט להקל דברצנו אמרי' ז"ל שאל"ה ז"ל שאל"ה כ"ו ואמרינן צעלמו חזק כהן נחלל וכלל היה כ"ו ועוד אפי"ה פלטו המים ליבשה הלא לא שיה שם אל"ה לערך שעה מנוטין ואם גם נלך עור

אם ראהו לאלתר ונתפח יש להסתפק מה דינו אם מעידים עליו או לא. והסברא נוטה לחין מעידין עליו. וכ"ל להוכיח כן מדרבנא הריב"ש דנפקא אשתהי תל"ה קשה ואמאי ה"ל איכא ס"ס. ספק אשתהי או לא. ותל"ה אשתהי שמה לא נתפח ונ"ל דהוי ס"ס שאינו מתהפך דאם תל"ה נתפח שזו אין אנו יכולים לספק שמה תוך שעה או אחר שעה. ואם איכא דנראהו תוך שעה ונתפח מעידין עליו עדיין איכא לספקי ואת"ל נתפח שמה תוך שעה או אחר. אבל אי אמרינן דהריב"ש סובר בזה דאשתהי ודאי תפח אין מוכח מדגריו דננתפח לאלתר אין מעידין וד"ק. כנה"ג דף כ"ט ע"א ודף מ"ה ע"א. ועיין ס"ק פ"ה מש"ש ועיין ס"ק כ"א ועיין ס"ק י"ג מש"ש:

אוצר

הפוסקים

ס"ק רב אית ב—ס"ק רבא אות א

ג. ואם דוקא כשמת במים משתנה לאחר ששהה, או אפי' כשמת ביבשה והושלך אח"כ למים. ע"י לבלן ס"ק רכ"ז אות ד.

רבא. אין מעידין עליו. א. אם מדאוריתא אין מעידין או רק מדרבנן. צע"י ארוזים ס"ק ק"י כי דכא מחלוקת הראשונים, דמדברי הריב"ש סי' שצ"ט—פ"י [שהוצא צע"י זה צרמ"א] שכי' דנפקא אשתהי תל"ה, נראה דס"ל דין אשתהי הוא מדאוריתא, וכ"כ שם בדודאי אשתהי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאת קאי וציניו בחזקת ממוזרים, הרי דס"ל דמדאוריתא אינו עדות כלל, ולכך מחמיר בספק, דהוי ספיקא דאוריתא, אמנם מהר"ן בתשובה סי' ע"א מוכח דלהמקילין צספג"י דיבשה משום דג"י הוא מדרבנן ה"ה נמי באשתהי דמים, שהרי כי דאף לר"ת וסויעתו המקילין צספג"י מ"מ צספק אשתהי יודו להחמיר, משום דכיון דאין שיעורו אל"ה שעה אחת יותר מלוי ששעה יותר משעה, והרי ע"כ לר"ת וסויעתו ס"ל דין דג"י דיבשה הוא מדרבנן, מדמיקל צספג"י, וכ"כ הג"י, ואי דין דאשתהי הוא מדאוריתא, למח לר"ך הר"ן לסברא הג"ל דצספק אשתהי יותר מלוי ששעה יותר משעה, ואמאי ל"ק בעטם דאפי' לר"ת דמיקל צספג"י דיבשה היינו משום שהוא מדרבנן, אל"ה אשתהי דמים הוא מדאוריתא, א"ו דס"ל לבר"ן דלר"ת דג"י דיבשה הוא מדרבנן, ה"ה נמי באשתהי דמים, ומש"ה הולך לחילוק הג"ל. וכן הוכיח מהר"ן הג"ל צנעט שעשועים סי' ס"ג דף י' ריש עור צ.

והר"ש צק"ע דף נ"א עור א' ד"ה אמנם כי מדעת עצמו דלהמקילין צספג"י וסוברים דלחג"י ציבשה חששא דרבנן צעלמא הוא ה"ה באשתהי דמים כמו שנראה מדברי הפוסקים דשום הם.

ובתשו' רע"א סי' ק"ז דף ע"ב עור ד' אחר שהציא מהעל"ה הג"ל סיים דכיון דברח"ש הציא הרבה פוסקים שכתבנו להמנהג להקל צספג"י [כמוצא צע"י כ"ז ס"ק רכ"ח אות ה'] נשמע דקו"ל דהוי מדרבנן וא"כ ה"ה באשתהי דמים.

ובחשק שלמה ח"ג סי' י"ג צדון דאשתהי אחר שהעלוהו מהמים כי ג"כ דפליגי בזה קמאי, אל"ה דלרוב הפוסקים הוי רק חשש דרבנן, דדעת התוס' להקל צספג"י משום דל"ה הוי רק חשש דרבנן, וברש"ב"ה מחמיר צספג"י משום דהוא ספיקא דאוריתא, וכ"כ הריב"ש צסי' שצ"ט דבאשתהי ונשאת תל"ה וחייבת חטאת, והציא רא"י דמדתני הכך דאין מעידין אל"ה עד ג"י צבדי הכך דאין מעידין עד שחלל נפשו ואין מעידין אל"ה על פ"פ עם החוטם, ומדבקן אפי' אם נשאת תל"ה בן הכא, ובאמת קשה על הריב"ש דמשם מוכח דל"ה הוי חשש דאוריתא, דכא מצוה צרמ"ס הלכות נחלות פ"ז ה"ג דכלל הכך דתנן אין מעידין ביוזרים יורדין לנחלה, לפי שלא החמירו חכמים רק משום חומר פרוה, ומשמע להדיא דליכא רק חשש דרבנן, וכדעת התוס', ובאמת דגם דעת ברש"ב"ה

ב. אם גם כשלא נראה שום תפיחה בגוף אין מעידין כששהה. הנה הרמב"ם צפ"ג מה"ג הכ"ז כי וז"ל: ואם אשה ציבשה אחר שכושל מן הים וכו' ונתפח אין מעידין עליו. וכן הוא לשון הסמ"ג. וכי צמ"מ שם דממ"ש הרמב"ם ונתפח נראה שהוא מפרש מה שאמרו צגמ"ל אשתהי מתפח חפה היינו לאחר מכן, אל"ה אם נראה שאינו נתפח אין חוששין לו שיהי התפיחה הייתה נראית, אל"ה הרשב"ה כתב שאין לשון הגמ' מורה בן, אל"ה חומרים שמה חפה ואינו ניכר.

והר"ש צק"ע דמ"ה ג' אחר שהציא דברי המ"מ צסם ברש"ב"ה כי דכן נראה גם דעת שאר המפרשים [שכתבנו] סתם אי אשתהי אין מעידין, ושכ"כ הג"י בדד"ה צסם הריב"ש"ה וגם כי דלשון הרמב"ם אינו נראה למפרשים, ושכ"כ ריא"ז ז"ל: אל"ה אם נשתנה לאחר שעלה כבר נתקלקלה לורתו ואי אפשר להכירו, וכ"כ המרדכי שם שהה איכא למיחש דלמא חפה וכו', וכן כתב מהר"ם אלשקר צסם רצינו יהונתן וצסם צעל לדה לדרך. וכ"כ המאירי שאעפ"י שהדברים נראים כדמדויקו מהרמב"ם, מ"מ אין סוגיה בגמרא מוכחת בן.

ובחן טוב סקק"צ הוסיף צעטם המחמירים דאע"ג דנראה לעינים דל"ה חפה, אפשר שדמה להם שזה צעלה שהי. מראהו בן צל"ה תפיחה, ושמה אחר הוא [שצק"ת נפיהה נדמה צעלה צלי נפיהה], ולכן לא ניכר שנתפח קל"ה.

וכ"כ להחמיר מהר"ם אלשקר צסי' כ"ו, ותומאי סי' קנ"א, ויש"ש פט"ז סי' טו, ומהרש"ה סי' ע"ד. וכ"כ מהר"ה נחמיה"ש בתשובתו שמהרש"ה סי' נ"א דלכ"ע מלבד הרמב"ם פ"י "אשתהי חפה" דודאי חפה ואין מכירין בתפיחתו.

והר"ן צתשו' סי' ע"א [והציאו צכ"מ] כי דאפשר דגם דעת הרמב"ם דבסתמא אמרינן דודאי חפה, אל"ה דתפס לשון בגמרא וכו' וה"ק דכיון דשהה שעות ודאי נתפח. וע"י צהג"ה צצהגמ"י שהציא מרמב"ם יטן צכח"י דליתא שם תיבת "ונתפח".

ובי' הר"ש הג"ל דלפי דברי הר"ן יראה דאדרבא הרמב"ם מחמיר יותר שסובר דודאי נתפח, וברש"ב"ה לא כתב רק דספיקא הוא וחיישין דלמא נתפח כמו שכתב הרב המגיד הג"ל משמו דאומרינן שמה חפה, וכ"כ הג"י צסם הריב"ש"ה, וכ"ה צמרדכי, אמנם נ"מ יראה דחשיב ל"י לברש"ב"ה כודאי גמור, שהרי הריב"ש כי עפ"י ברש"ב"ה דבאשתהי ודאי אין כאן עדות כלל ובחזקתה עומדת והבא עליה בחטאת קאי וציניו בחזקת ממוזרים, ומשמע דחשיב ל"י כודאי נתפח ומשתנה, וכ"כ רצינו ירוחם וכ"ה צריא"ז הג"ל, ואף דמשמע מהריב"ש שם דאשתהי לאחר שעה דים הוא כמו לחג"י דיבשה, ובאחג"י דיבשה נסתפק ברש"ב"ה אם אין מעידין מדאוריתא או דלמא חששא דרבנן צעלמא הוא דתשו' שמה נתפח, ל"ל דסובר דכל דליכא ספיקא מוקמינן לה בחזקת ח"ה וצעלה בחזקת שהוא קיים.

פתחי תשובה

השמות והכי דייק לשון הרמב"ם הושגך מן הים עכ"ל. ומ"ש הזה"ט חז"ל הר"ש חולק ע"ז. שם נקוב מהר"ש דף כ' ע"ב כ' הטעם שחולק דלא לשכחן צנח' דלמרי' מיה' נחמת נחתי רק בתוך המים אבל כגון זה לא ועוד דפעימי שהים נח וליכא גלים כלל כו' ע"ש ומ"מ בתשובה סימן ד' שם עשה סברה זו סניף להחיר צדקון דידה ע"ש ובתשרי משפט נזק ח"ל סימן ח' ע"ב ג"כ כדעת הר"ר צללל צוה ע"ש. ועיין בתשובה פני משה ח"ב סימן פ"ד שכ' וז"ל גם עלה צדעתי להקל מטעם זה שאלו שאלה שאלמו הערלים להטעם שכתבנוהו עדיין היו רגליו נוגעות במים וחפשי דלף דלין כל גופו במים אותו לחות המים שברגליו נחתי ומעמידים אותו שלא יסתנה אך לא מלאכי לצי להקל מחלי טעמא כו' אם לא שהייתי מוצא שום דבר מפורש בספרים ונקיטתי ולא מלאכי עכ"ל. ובתשרי פרה שוין כלל ג' סי' ח' צמעה שומר העד שהלך להפס אותו דרך אמה צלל יס ומלא אותו סמוך לשפת הים ויש צמעה נלשון שיה' שקוע בתוך הים אלא שלא היה במלכות יס כ"א סמוך לשפת הים (ר"ל דמה שומר העד סמוך

זה שהים מונח צמעה טרם צלו היהודים והכירוהו שהיו עשרה מנוטין ס"ה ט"ז מנוטין ונאמר ג"כ ספינה כיצסה דמי דמשתנה צורתה אשר נסתפקתי צוה צמקום אחר מ"מ לו יהי כן הלא דעת הר"ן והפוסקים דשעה ח' צעינן לשינוי צורה ואפי' נחמיר ונאמר דהך שעה היינו קטנה שיעור מיל וכת"ש נח' מהר"ט צעינן שיעור שחל נפשו (פ"ח ס"ק קל"ד) הא שיעור מיל הוא כ"ב מנוטין כהסכמת ח"י בה"ל פסח (סימן מ"ט סק"י) והכלל הוא רק י"ו מנוטין וצין י"ו לכ"ב לא טעו אינשי בדבר חמור כזה שדקדקו העדים מאלד וכיוצא לננוס כל דניהם בישר ועוד אפי' שהם הא' לחד דעה נחום כשי"ט ע' דפרטו שלם מהרי' כו' עכ"ל ע"ש עוד דברים להקל צדקון ההוא:

ומ"ש הזה"ט בשם הר"ר צללל אפי' הועלה כו' אם גלי הים עוצרים ושנים עליו לחתי כו' דבר זה הוצא נק"ע סימן רמ"ט ושם כתוב צוה"ל חז"ל (אסקוה) על שפת הים וגלי הים מניפים עליו מים כל שעה נחמת נחתי ליה ואין מניחין

הפוסקים

סי' רכא אות א

אוצר

דרכן. וכן במהרש"ם ח"ב סי' ס"ו כתב דחשש צדדמי לענין השתחי דמים הוא מדרבנן.

ובתשרי בשמים ח"ג סי' ל"ד כ' דמצבורות דף מ"ו צ' מוכרע דחשש תפח לא הוי רק מדרבנן, דקאמר התם בלישנא קמא דהא דלין מעידין צ"פ צלל חוטם הוא רק מדרבנן, ואף דלישנא בתרא שם הוא מדאורייתא, והתוס' יו"ט בתשובה גאונים בתראי סי' י' כתב דכחא מחלוקת בין הקדמונים כי מנייחו עיקר, בכ"ז הלא בתשובה מהר"ם פדואה סי' ל"ו וצעצות הגרשוני סי' ע"א כתבו דהפוסקים נקטו שינוי קמא לעיקר, וכ"ש אחגי' או באשתחי דמים דכ"פ שלם רק דיש חשש שנתפח דבדלוי ל"ה רק חשש דרבנן.

אולם ממנהיגי ח"א סי' קל"ט הביא במהרש"ם ח"ב סי' רכ"א דאף אם נאמר דגיי' דיצבה הוא מדרבנן מ"מ אשתחי דמים לכ"ע מדאורייתא הוא. וכן מצואר במנהיגי ח"ב סי' ל"ה. ועי' בתשרי מהר"י בלוי [אחי העי'] שגאונים בתראי סי' כ' שכתב להלן סי' רכ"ה אות ד'. ועי' גם להלן אות ד' צהרי בשמים מהדו"ת סי' ס"א.

ובבית שלמה [מסקנאל] סי' ל"ז כ' מתחלה צדמי' ד' דלפמ"ש כנוצ"ק סוכי' י' וסוכי' י"ב דאף הרשב"א המחמיר בספגיי' דיצבה מודע דהחשש דתפח הוי רק מדרבנן, אי"כ ה"ה באשתחי דמים הוי לכ"ע רק חשש דרבנן, דאשתחי דמים דומה ממש לאחגי' דיצבה, וכן מצואר צריצ"ש ה"ל דחד דינא הוי לכו, וכן מוכח מהשר' הר"ן סי' ע"א [וכמוצא צעני ארזים ה"ל], אולם צדמי' ח' כ' דמלשון הרשב"א עצמו משמע דהוי חשש דאורייתא, דהא ריש דצרי' הוא אם יש להחמיר בספגיי' משום ספינקא דאורייתא ולחומרא או דהוי רק חשש דרבנן וכו"ל סד"ר ולקולא, ועי' מסיק דלישנא דמתני' מכרעא לחומרא והדבר נריך תלמוד, ומשמע דלמאי שהכריע להחמיר הו"ל סד"א ולחומרא, וכמ"ש צרי' דצרי', וגם הנו"צ צעמנו צסי' כ"ע וצסי' ל"ב כ' להיפך דלהרשב"א החשש תפח הוא מדאורייתא, וגם הריצ"ש ה"ל כ' צפשוטות דלאחגי' דיצבה ואחר שעה דמים חין כאן עדות כלל והיא בחזקת ח"א דאורייתא ותלא וצניח בחזקת ממזרים, אלא שגראה דכריצ"ש לא כתב כן רק לשיטתו שהכריע בהרשב"א דספגיי' להחמיר, וגם כ' שאף התוס' לא הקילו בצירור בספגיי', אלא לפי הגירסא שלנו בחוס' ובצ"ש צדק ק"כ ח' דכתבו בצירור דספגיי' להקל, ע"כ דס"ל דחשש תפח הוא מדרבנן, וכבר כתבו רוב האחרונים דהלכה כהמקילין בספגיי', ומ"ש מהרי"ט ה"ל דאף אם נאמר דאחגי' הוא מדרבנן מ"מ אשתחי דמים הוא מדאורייתא, חייני יודע מגלי, דכבר הוכחנו מהר"ן והריצ"ש דדינא אחד, מ"מ למעשה קשה לסמוך ע"ז לצד, יען דהאחרונים חששו גם לדעת הרשב"א המחמיר בספגיי'. ועי' צסעי' כ"ז סי' רכ"ט אות ח' דיש מי שאומר דאף להמקילין בספגיי' מ"מ החשש תפח הוא מדאורייתא.

וכשנשאל

הרשב"א חינו מצורר דהוי חשש דאורייתא דלע"ג דכ' דספגיי' לחומרא משום דהוי ספינקא דאורייתא, מ"מ חינו מוכרח דס"ל דהוי [חשש] מדאורייתא, רק להספק נולד בדאורייתא, וכמו ספק גביות של עכ"ס, וגם מדברי הר"מ משמע דאף בודאי אשתחי ליכא רק חשש דרבנן, וכן נראה מהא דחזין לרובא דרבותא שהתירו בצפ"ק ג' ימים, ואין לומר דצ"ד דשנים אחרים לא הכירוהו גרע [וכהו חשש דאורייתא], ז"א, דודאי לא מקרי הכחשה כיון שלא אמרו שאינו צולה, רק שאין מכירין אותו, הגע עצמך, הרי שאלו צלל חתימת זקן וצא בחתימת זקן, ושנים הכירוהו ושנים לא הכירוהו, דודאי לא מקרי הכחשה דעצמי אינשי דעמו, וסמכין על האחרים שמכירין אותו אעפי' שלא ראוהו מאותה שעה שאלו עד לאחר זמן, וצפרט שהשנים האחרים לא צחנו אותו היעב ולא הסתכלו צו מדעת, וא"כ חין כאן הכחשה כלל, דכל מה שנוכל ליישב דברי העדים מיישבין, וכיון שנמצא דלרוב הפוסקים לא הוי רק חשש דרבנן, יש לסמוך על סימני הבגדים וכו'.

גם צעינן יחאס סי' ל"א כ' דקו"ל דינא דמה שהחמירו בזהכרת הכת לחאגי' וכן צנצנע באשתחי דזהו רק מדרבנן וכמ"ש צרע"א ה"ל. וכן צנהרי אפרסמון ח"א סי' י"ד אחר שהביא מאי דמסיק בתשרי רע"א ה"ל, הוסיף דכן מסתבר, דהא לא אמרין צנתפח שמשתנה צורתו ממש בכל ענינו לצורת זה שמעידין עליו עד שטועה וחושב שזה צולה, דאז ה"י מקום לומר דחיישינן מן התורה, אבל ז"א כמ"ש צעצות הגרשוני סי' ע"א דעל זה לא חיישינן שמשתנה צורתו כ"כ עד שא"א לעמוד עליו בשום ענין, רק דמעיד לפי אומד דעתו ואומר צדדמי, ומה"ע צעני עדים לא חיישינן דאמרי צדדמי [וכמוצא להלן אות י'], ואילו הוה אמרין שמשתנה צורתו ממש לצורה של זה אי"כ אפי' מאה עדים יכולים לעשות, וכיון שרק מאלד חשש צדדמי חתינן עלה אי"כ הוי רק איסור דרבנן כמ"ש בגאונים בתראי סי' כ"ה, וגם צחן טוב סי' קס"ז כ' דאפי' להרי"ף שחושש גם צעני עדים לצדדמי מ"מ חשש צדדמי הוא רק מדרבנן אפי' צע"א, וכ"כ ה"ע צס"ק קע"ה. וכע"ז כ' גם צשאלת דוד סי' י"ג וסי' י"ז אות צ'.

ובמנחת משה סי' ז' אות צ' כתב דלין לומר דרק לענין גיי' דיצבה הוא מדרבנן אבל לענין אשתחי דמים כיון דחמור דאפי' צעטה אחת משתנה אולי הוי חשש דאורייתא, ז"א, כדמוכח מהשר' הר"ן סי' ע"א [וכמ"ש צעני ה"ל], ועוד דבתשרי כרדצ"ז ח"א סי' רנ"ד כ' דבספק אשתחי אוליין לקולא. [וכמוצא להלן סי' רכ"ה אות ח'] הרי מוכח דאפי' אשתחי דמים הוי מדרבנן.

גם צחת"ס ח"א סי' ס' וחי"ב סי' קמ"ג כ' דמן הדין גם בודאי אשתחי אם מכירין אותו צעצ"ע יש חזקה צעטה מליחתו לומר דכמו שגראה עכשיו כן ה"י מעיקרא ולא נשתנה, ואינו רק חשש

פתחי תשובה

גופו צביעה אין ר"ל שחלוא צביעה סמוך לשפת הים אלף שהיה בים אלף השפה) מיהו עדיין יש להסתפק אם היה ראשו בתוך המים ולאפשר לכיון שהיה סמוך לשפת הים היה ראשו ע"ג החול והיו כלישתהי דמתפתח תפת וכתב דנראה דגם זה אינו מעכב דאפי' את"ל שלא היה ראשו בתוך הים כיון שכל גופו משוקע בים מהני. והנצי"ד דברי ת' פני משה הכ"ל צביד רק רגליו נוגעות במים וכתב עליו דהר"פ פ"ו לא מלוא לכו להקל מטעם שלא מלא בספרים ונסתמא לא ראה ת' ר' צללאל שפסק להחרי' ביותר גרוע מזה כו' וכן מנאלי ת' מהר"א אלפאנדרי הקרא סדר אליהו סימן י"ב צביעה שאמרו העדים שחלואו ראשו חוץ למים ע"ג האצנים וגלי המים היו עוזרים על פניו ופסק להקל ע"פ ת' הר"ר צללאל הכ"ל והוותר זה סמוך לנו לא יראה ע"ש

א"כ מזה נקח ראוי' לנ"ד לכיון שכל גופו צביע במים גודלי דגלי הים עוזרים על פניו ומתני וצפרט דנ"ד איכא לספקי שמה גס ראשו היה משוקע במים דפשיטא דברי מהר"ם כו'. וכן עוד שם צביע ת' גית ורדים כלל ג' ס' ה' צביעה שחלוא כל

לשפת הים אין ר"ל שחלוא צביעה סמוך לשפת הים אלף שהיה בים אלף השפה) מיהו עדיין יש להסתפק אם היה ראשו בתוך המים ולאפשר לכיון שהיה סמוך לשפת הים היה ראשו ע"ג החול והיו כלישתהי דמתפתח תפת וכתב דנראה דגם זה אינו מעכב דאפי' את"ל שלא היה ראשו בתוך הים כיון שכל גופו משוקע בים מהני. והנצי"ד דברי ת' פני משה הכ"ל צביד רק רגליו נוגעות במים וכתב עליו דהר"פ פ"ו לא מלוא לכו להקל מטעם שלא מלא בספרים ונסתמא לא ראה ת' ר' צללאל שפסק להחרי' ביותר גרוע מזה כו' וכן מנאלי ת' מהר"א אלפאנדרי הקרא סדר אליהו סימן י"ב צביעה שאמרו העדים שחלואו ראשו חוץ למים ע"ג האצנים וגלי המים היו עוזרים על פניו ופסק להקל ע"פ ת' הר"ר צללאל הכ"ל והוותר זה סמוך לנו לא יראה ע"ש

אוצר

סיק רכא אות ב-ג

הפוסקים

וא"כ הוה ספיקא צמילתא דרצנן, מ"מ כיון דצמירא סתמא קאמר דצבי' דחזי' לאלתר, ומשמע שם קלח דאף צעדות שטבע צמחלים אמרו בן וכו', א"כ אף דהוי ספק צמילתא דרצנן אין לנו להקל צמחי דאשכחן צבדיא דהם החמירו.

ובמשאת משה ח"א סי' מ"ז דרמ"ז א' כתב דכדברי הרמ"ש מעין דברי הריב"ש שרי כי צבי' שעי' דכשאנו דין צאיסור דרצנן אין חוששין צו לספק אשחתי, דאיכא למידק מדבריו דבדולאי אשחתי אין מחמירין.

ובחסד לאברהם (תלומדים) מהדו"ת סי' כי כתב מתחלה, דהא דאין מעידין אשחתי וכן כששהה אחר שהעלוהו מהמים היינו היבא דהאשה קיימא בחזקת א"א כגון שלא ידענו שנטבע בעלה, אבל כשטבע בעלה צמחלים ושהה כדי שחי' באופן שילאח מחא"א מה"ת, דרצנן ל"ח דתפת, וכה דציצמות דף קט"ז צעודא דצ' ת"ח מקשה ותסבירא משאלים אשחתי אסורה אלא ה"ד דאמרי אסקינוהו קמן וחזינוהו לאלתר, לאו משום דצמחלים ג"כ צבי דחזי' צשעתהי, אלא דמטיקרא הוי ס"ד שלא מלאוהו מת, וכתירוהו ע"י שטבע צמחלים, וע"כ דמייורי ששהה כדי שחי', וע"י קשיא ל' ותסבירא משאלים אשחתי אסורה, אש"כ דלאו משום העצירה כתירוהו, דצמח לא ששה עד שחי', אלא שכתירוהו משום דאסקינוהו וחזי' לאלתר, אבל צעצוע צמחלים ושהה כדי שחי', נהי דמדרצנן אסורה, מ"מ י"ל דסמכין על ההכרה אחר שחלואו אף דלא חזי' צשעתהי, אלא שסיים דהלכה זו לריבא צירור, כי מדברי רבותינו נראה דפשיטא לכו דגס צאיסור דרצנן כגון משאלים אין מעידין צאשחתי.

ובגינת ורדים כלל ג' סי' ה' כי דיש מקום לדון להקל צאשחתי צאיסור דרצנן, דהא שחי' ודאית אינה גורמת לטעל העדות לגמרי לומר שדאי נשתנה ואינו ניכר, אלא דהוי ספק שמה נשתנה ממה שחי', וסבורים אנו שהוא הוה ואינו אלא אחר, ואש"כ דמאי לפעמים שאף שיסתרה יכירוהו צפרופו היטב, וכן מוכח מהפ"מ [המוצא להלן אות י'] שכי דפשטה הוראה דצנים ליבא חשש צדדמי לא צאחגי' דיבשה ולא צאשחתי דים, ודבריו הם אפי' צודאי אשחתי שאלו תולין לומר דהבא לא נשתנה צפרופו מחמת השחי', ולפי' יש מקום לדון ולהקל אפי' צודאי אשחתי היבא שאין שם רק צאיסור דרצנן, וכ"ש צספק אשחתי וכו'.

ויש שכתבו להקל אפי' בשרק איתרע ח"ח של בעלה. צשולא ומשיב ח"א סי' רע"ה כי דאם לא ה' צספינה רק יחודי אחד ואש"כ טעמה הספינה ונמלא נטבע יחודי והכירוהו לצחר דאשחתי לא חיישין שמה אחר הוא, דמהיכי תיתי לחוש שאחר מת, והלא זה אחרע חזקת חי שלו, ואף דצחצוחה הרין [סי' ע"א] צעודא דמיימון מלקי שבוטא צצ"י כאן מצויר להיפך, שהרי הגוי העיד שמיימון ה' צאותה ספינה שנערפה רק שהעיד שלא ראבו תיכף צענייתו מהמים וחשש שם הרין לאשחתי, אך נראה דשאני

ב. וכשנשאת אי תצא להסוברים דלעיל דהוי מדרבנן. צקויע להרמ"ש דנ"צ סוף טור ד' כי דיש להסתפק צזה, ולכאורה יש ללמוד מדברי הריב"ש סי' שעי' דחלוא אפי' להסוברים דחשש דרצנן הוא, שהרי כי צספק אשחתי אס נשאת חלוא כדעת הרשב"א המחמיר צספג"י, ואם איתא דלמ"ד דמדרצנן הוא אס נשאת לא חלוא אפי' צודאי אשחתי, לא ה' להריב"ש להחמיר כ"כ צספק אשחתי, דהא הוי ס"ס, ספק אי אשחתי או לאו, ואת"ל דאשחתי, דלמא מדרצנן הוא וצדרצנן אס נשאת לא חלוא, א"י משמע צודאי אשחתי אפי' אי הוי מדרצנן אס נשאת חלוא, ואפי' אס נאמר דלא חשיב ספק מאי דמספקין אי מדרצנן או מדאורייתא, כיון דסוף סוף אסור לכתחילה, ולא חשיב ס"ס אלא כשיש צד להחרי' אף לכתחלה, מ"מ יש ללמוד מהריב"ש ממקום אחר, שהרי כי שם דאשחתי דמים הוי כג"י דיבשה דאין מעידין וצכל הני דקתני צמתניתין דאין מעידין אין כאן עדות כלל ואם נשאת חלוא דומיא דאינך צמתניתין דאין מעידין עד שחלוא נפשו, עכ"ל, ואפי' תימא שלא כתב בן אלא להרשב"א, מ"מ משמע דלהרשב"א ה' דקתני צמתניתין אין מעידין לאחגי' היינו דאינו עדות כלל ואם נשאת חלוא דומיא דאינך, וא"כ תקשי דהרשב"א גופא מספקא ל' צהא דאין מעידין אשחתי אס הוא מדאורייתא או מדרצנן, ואמאי לא פשיט צמתניתין דמדאורייתא הוא מדקתני אין מעידין, דמשמע דאין כאן עדות ואם נשאת חלוא דומיא דאינך, א"י דמשמע דאפי' נימא דמדרצנן הוא אס נשאת חלוא, אמנן קלח קשה דממקום אחר מהריב"ש נראה להיפך, שכי שם וז"ל: וליבא למימר דאין מעידין עד שחלוא נפשו קאי על מגוייד וצבהיא הוי מדרצנן משום חששא וכו' אבל מדאורייתא לא חיישין ואם נשאת לא חלוא, ע"כ, ומשמע דלענין אס חלוא תלוי אס הוי מדאורייתא או מדרצנן, וכן מסיים שם הריב"ש דר' שמעון דינא דאורייתא קאמר שאין מעידין ואם נשאת חלוא, ולפי' צמתניתין דקתני אין מעידין לאחגי' שכי הריב"ש דמשמעותי דאם נשאת חלוא דומיא דאינך, ע"כ דמדאורייתא הוא, וא"כ ל"ע דהרשב"א מספקא ל' אס הוא מדאורייתא או מדרצנן ולא פשיט ל' צמתניתין, ואפשר דכוונת הריב"ש דכל דמדאורייתא ודאי אס נשאת חלוא אבל דרצנן יש מקום שלא חלוא דהיינו היבא דהוי חשש רחוק, ואפשר ג"כ דחלוא היבא שדצד קרוב, ומ"מ ל"ע.

ובחן טוב סוס"ק ל"ע אחר שהביא דברי הרמ"ש הכ"ל, כי דמסתמא הפוסקים וכו' משמע צודאי אשחתי חלוא, ושכן מצויר צתום צכורות דף כי צ' ד"ה חלב, וצרה"ש ר"פ צחרא דיצמות.

ג. וכשיצאה כבר צאיסור תורה ע"י שראו טביעת בעלה במשאל"ם, או שאתרע חזקת חיים של בעלה. כי הרמ"ש צדי"א א', דאף דצכה"ג ה' נראה להקל, דהא עממא דאשחתי אסור הוא משום ספיקא דלימלא תפת,

פתחי תשובה

היה מונח תלוי השני תוך המים ולפניו נ"ר ר"צ אשכנזי דסיקא דלא נסתלק מהם לגמרי ולפעמים גלי הים עוברים עליו לא צ"ע דחזירה בשעתו ודקדק כן מלשון הרמב"ם ואפשר דהכא עדיף טפי הואיל וחליו השני היה מונח לגמרי במים ע"ל. עובדא דידה כמדותיה היה נזהר ויחלל גלים על שפתו ח"כ אין היתר רק מזה דהלכות נחשט גם להפנים ופסדא זו אין לה יסוד לננות עליה כמזכר לעיל וז"ע. [ועיין נ"ת ח"ס ס"ס פ"ב נחשטה שחללוהו רגליו בתוך המים ורמז שם מ"ש בק"ע סימן רמ"ט הכ"ל ומשמע מדבריו שלא צריך סכנא זו אפי' לסניף בעלמא ע"ש].

שוב ראיתי בתשובת מנחת עני סימן ס"ה שכתב ח"ל אך מה שיש לעיין קצת צ"ד הוא מאחר שעד ה' מעיד מפי אחד שחללוהו תחלה בכפר טרוסקא והיה מונח תלוי במים וחליו חוץ למים דהיינו חלק גד האחר היה במים וחלק גד פניו היה חוץ למים ומסתמא היה מונח כך. היזה שעות עד אשר דחפוהו ממש ח"כ יש להסתפק חלילה זה מקרי אישתא מאחר שחלק הפנים היה חוץ למים וכעת לא מנחתו גילוי לזה צדדיו

הפוסקים

ס"ק רבא אות ג-ד

אוצר

על הכרחו חף שלא ראהו לאלתר, דהא גם באשכחיה ח"א שישתנה לאחר לגמרי, אלא דחיישינן דמחמת השניו תהי' נורתו קרובה לשל זה ומש"כ נדמה לו שכוף פלוגי, וא"כ באיתרע חזקת חי ליה להכי, אלא אמרינן דאשכ"ג דאשכחיה מ"מ הכרה טובה ומזוררת היא, וה"כ צ"ד, ואף שכתבתי במקורא דדוקא ע"י צי' עדים אמרינן בברכות דאיתרע חזקת חי וכו' [ובצ"ד אין עדים שנפלו עליו לסטים] מ"מ הוי סניף גדול, לפי שיש אומדנא דמוכה שנפלו עליו לסטים, וגם ממה שנמלאת העגלה מלוכלכת בדם יש ללמוד שהי' האיש בסכנת מות, וכיון שאנו מוצאים איש מת צפרנאף זה, אין לנו לתלות באחר.

ד. כשנוסף למב"ע הוכר גם ע"י סימנים שאינם מובהקים או בבגדיו. צבית שלמה סי' ל"ז דמ"ד ד' כהנא מתחלה דכיון דחשש תפח באשכחיה הוא רק מדרבנן ח"כ מועיל סימן אמלעי, וזהו כוונת המרדכי צמ"ש רפטי' דיבמות בזה"ל, וקאמרי סימנים, פ"י אי נמי לא ראוהו לאלתר וכגון דאמרי סימנים שמועיל בעדות ובסימנים מובהקים שאין עשויין להשתנות לאחר מיתה, וקשה [דקאמר לדרך סי"מ לפי שאין עשויין להשתנות] הא בלא"ה לריך סי"מ דהא מספקא לן אי סימנים דאוריתא או דרבנן, אלא ודאי [דאין הכוונה על סי"מ ממש, משום] דגם להא"כ מיירי שהכירוס בעצ"ע והווי רק חשש דרבנן, ומש"כ שפיר סמכין גם על סימנים שאינם מובהקים ולריך רק שיהיו סימנים שאינם עשויים להשתנות לאחר מיתה, וגם מ"ש החוס' שם בחירון צי' דס"א"מ מהני בצירוף טע"ע הוא נמי מה"ט, דהא קשה דכיון דכל אחד בפני עצמו לא מהני ח"כ איך מהני הצירוף, אלא דח"ל דהחוס' סברי דחשש דדמי הוא רק מדרבנן וכברמז'ם [דסעי' ל"ג], ח"כ בעצ"ע אחד יתח מליסור דאוריתא ולכן מהני כש"א"מ, ומה שאמרו בגמ' דחזינהו לאלתר צבר כי הצי"ש צמ"ק פ"ג דלחוס' יש לפרש דאי נמי קאמר וכברמדכי הכ"ל, וע"ש צדק מ"ה עור ד' שכי' דמהאי טעמא יש ללרף גם הכרת הצדדים להטע"ע ולא נחוש לשאלה, אולם צדק מ"ו עור א' אחר שהעלה דהעיקר דחשש תפח אינו אלא מדרבנן, סייס דמ"מ למעשה קשה לסמוך על זה לצד יען שהאחרונים חששו גם לדעת הרשב"א המחמיר בספק ג"י ולדעתו חשש תפח הוא מה"ט [ובמובא לעיל אות א'].

ובזית רענן ח"א סי' ד' צדון דאשכחיה והכירוהו בע"ע וע"י ס"א, אחר שהצי"א צבית צי' וצבית ד' מעצודת הגרשוני דע"ע לאחג"י צירוף ס"א מהני, [במובא לעיל ס"ק ר"י"א אות ו'], כי צבית ח' דאכתי [צ"ד באשכחיה דמים] יש לגמגם בזה, דחלמא שינוי המים גורמים יותר משינוי הגוף לאחג"י, וע"כ ל"ל כן, דח"כ יהיו דברי עבד"ג נסתרים מתשו' הר"ן סי' ע"א ומובא צ"י גבי עובדא דמיימון מלקי שנמלח צו סימנים צדדי ט"ע וע"י אמירה לופה המגדל ששהב [לאחר שהעלוהו מהמים] אסרה בצירוף, וצבית ט"ו כי שוכל לומר דהר"ן לעממי דמחמיר יותר

מקום. ואפי' נהך עובדא דגנת ורדים הכ"ל שהיה ראש בתוך המים רק שפניו חוץ למים ג"כ יש לפקפק אם מהני בלא שאין מקום לומר דהגלים מגיעים גם להפנים דח"ל שאין זה תלוי כלל בנחות רק שיהא המים עוברים על פניו (וזכר לדבר מה שאמרו במשנה פסחים דף מ"ה זה הכלל תפח תלפזם צלזון) ואמנם בלא שהיה להיפך פניו בתוך המים אפי' שהיה כל גופו וגם קדקדו חוץ למים אפשר להקל עמ"ש הרשב"ם סימן ר"ד הוצא בק"ע סימן שג"ג שהגוף אדרבה נתפח מכת המים אלא צורת הפנים עומד וחזין ומשתנה כי המים מעמידים נורתו ע"ש וכן משמע מלשון רש"י ז"ל יבמות קכ"א שאני מיל' דמתי נומתין צורת הפנים ואין מניחין אותה לנפוח ולהשתנות ע"ש ח"כ י"ל דעיקר הדבר תלוי רק בצורת הפנים שיהא במים וכל גופו לא מעלה ולא מוריד דאף שכל גופו במים אם נורת פניו חוץ למים ואין גלים מציפים עליו מים כל שעה לא מהני ומתפתח תפח. ולכן אינו תלוי על תשובת תומת שלמה סימן מ"ג שכתב על עובדא דידה ח"ל ועוד איכא כאן חלל למעליה

דשאני התם שהיו בספינה כמה יחודים וא"כ כולם אחרע חזקת חייתם ושוב חיישינן שמה מחו האחרים ונדמו להם ששמו מיימון מלקין, אבל אם לא הי' רק יחודי אחד בספינה וכעת רואים שהנעצב יחודי מהול וכדומה איזה סימן שהוא יחודי פשיטא דאין חוששין לאחר, וכמה מעליה הא שמעתא לחק"ע, אלא דקשה מיבמות דף קכ"א בעובדא דכרמי וכן בעובדא דגגלת דאנסבא אפומא דשופציני לנחר הי' יומי, דפריך אי ריב"צ לחומרא פליג אינהו דעביד כמאן, וקשה דכיון דחזין נעצב ח"כ מועיל אף לאחר חמשה ימים דמהיכי תיתי לחוש לאחר כל שלא ראינו נעצב רק זה, ול"ל דמיירי שלא ראוהו השופצין שנעצב רק אחר ראוהו שנעצב ומכיר כעת שזכו הנעצב [אבל אינו יודע מי הוא] והשופצין אומר שזכו פלוגי, ח"כ צעת העצביה לא אחזק שזכו פלוגי ולא אחרע חזקת חייתו, ועי' צנוצ"ק סי' כ"ה שערות מכה קושיות אחרות לפרש בעובדא דהתם מיירי צב"ג, ולפמ"ש הדבר מוכרח שהוא כן, ועכ"פ הדין דין אחת. וכע"ז כי גם צמ"ג סי' קל"ד. ועי' צבית דוד להרי"ד סי' ו' דף ח' עור צי'.

גם צבית אפרים סי' קמ"ז צדון שנעצב צלילה עם משא כבד כדי לעבור הנהר, ואחר צי' או ג' שעות מלאו העגלה והסוס רקים מכל, וציוס ג' לקצרת הנעצב פתחו כמה אנשים הקצר והכירוהו, אחר שהסס אם להחיר ע"פ הפוסקים דבדתי סבדי ל"ח לצדדמי, כי צדק מ"ו עור ג' דמ"מ משום תקנת עגונות נשוצה לשאר צדדי היתר שכתבנו צפתה דברינו וכו', וגם נראה דצ"ד שתיקף אחר צי' או ג' שעות מלאו העגלה ריקה מכל, אין לך רגלי' יותר מזה שנפלו עליו לסטים ושללו וצזו כל אשר לו, ואין ספק שסיבן בעצמו מפני הלסטים, [ר"ל שהי' במצב סכנה מהלסטים], והנה בגיעין אמרינן דבעיר שהקיפוח כרכוס נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים, ופשיטא דלסטים הבאים עליו ממש גרע טפי מעיר שהקיפוח כרכוס, וצפרע צ"ד דאחזה המדינה משוצפת בגייסות ולסטים, וכה"ג אמרינן במכות דף ו' דגגלעד נפישו רואחים וכו' שהיו עוקצין להרוג נפשות, וא"כ פשיטא שאין לנו לתלות בסיבה רחוקה [שעצב העגלה והלך למרחקים], אלא צמילתא דשכיחי שנפלו עליו לסטים, וכאשר מורה ג"כ מליאת הדם על העגלה, ואף ש"ל שרק הכירוהו ופלטוהו וערק לעלמא, מ"מ עכ"פ איתרע ליה להאי גצרא חזקת חי, וכיון שעתה הוכרו פניו שהוא האיש המוכה ע"י הלסטים, אין לנו להוילא הענין מפשטו ולומר דאחר הוא שנשחנה לורתו לנורת האיש הזה שאיתרע חזקת חייתו ונתלה באחר שלא אחזקן לן צי' ריעותא כלל, ויש ללמוד כן ממש"ה הפרישה והצ"ח דהא דלהעור בלא ראה העצביה ח"ל לאלתר היינו צבועד שנפל למים דהשתא מהני הכרתו, ונראה בעממם דכל שידוע שנפל למים אף שהוא משא"ל"ם, ואפי' לא שבה עליו כדי שתלך נפשו, מ"מ איתרע לי' חזקת חי, ודינא הוא שנותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים, ולכן שוב סמכין שפיר

פתחי תשובה

לו חרם אחד שהוא ראיה אח העצב דנו צער הכ"ל עוד יוס' א' לפני זמן המציאה נכפר טרונסק חזיו בחור הרים וחזיו חזק למים כו' יע"ש. ובכח"ל כתבתי לקמן סעיף ל"ז ס"ק קנ"ו צ"ש האנן מליסא נספרו קהלת יעקב דשאלנו מכתוב רק שמעיד לקבל ראיות הכ' אינו נאמן כלל דל"ן עד א' נאמן לאסור ע"ש והוא מיייר שם אף צד כשר נגד עד א' וכו"ש כלל דהוא עד פסול שהרי הוא עד חפזי עד ונגד שני עדים כשרים דכח"ל אף נהכשה נמורה דלא מת לא מהימן. וזה הרב המחבר ה' סבור אחרי שאין כלל הכחשה נמורה נמורה גרע כיון שאין שני העדים יודעים להכחישו ואולי האמות עם זה העד אף נאמת ז"ל וכשאלנו מכתוב נמורי אף נגד אחד אינו נאמן דל"ן עד א' נאמן לאסור רק כשם הכחשה הוי עד א' נהכשה וכו"ש האנן מליסא שם ויש לעיין):

וב"ש הכה"ט אס' לרובו לאלתר ונחפז יש להסתפק כו' עיין נתיב"ל ס"ק ק"ג שהיה צ"ש הכ"ל והכ"ל ז"ל אס' נחפז אפי' ראובו מיד אין מעידין וכו"מ פשטא דתלמודא בעובדא דהגלגל ודלא כהל"מ פי"ג מה"ל דין כ"ב ע"ש. ונראה

הפוסקים אך וחד הסברא נראה דמים תלמודי תלמוד ושוו לתלומדי נכולא גופא ויותר מזה פוק עתמו בק"ע סי' רמ"ט דשפת הים הוי כמו תוך הים מטעם דגלי הים ונפיק עליו מים בכל שעה ומחד הסברא נראה דכ"ד עדיף טפי מהתם ואף אם לא יתא ספק אי תצ"ע אישתרי צכ"ל א' לא ח"ו אינו אלא ספיקא דרבנן מאחר דהטעמיה והפסיקא כד' שתי"ג מתורר לן ואף שהרמ"א כ' בספק אישתרי דלזלינן לחומרה היינו אס' הספק הוא בשיעור וכו"ש ה"מ נטעם הדבר דמאחר דשיעור שהיה אינו אלא זמן מועט מחסר יותר שהיה בשיעור חלל נכ"ד הספק הוא בעיקר הדיון אס' זה נחשב שהיה ודאי דלא גרע ספק זה מספק תוך ג' ימים דמבואר בש"ע דלזלינן צ"מ לקולא משום דהוי סד"ר עכ"ל. וגם עליו תימה מה דפשיטא ליה מחד הסברא דכ"ד עדיף מהדיון דק"ע סימן רמ"ט ולענ"ד ז"ל וכו"מ שכתבתי. (אומנם נאמת בנדון ידיה לא היה צריך לכל זה ואף אם נחזיק בפשיטות דזה מקרי אישתרי אינו מתיק לן אמירת זה העד חפזי אחד. אחרי שנתבאר נגדו הסאלה שם דשני עדים כשרים ראו אותו עוד נתיבותו בחור הרים והכירוהו בט"ע בגופו ובכליו כו' ושוב העיד ע"א איד' ספיקא

הפוסקים

סי"ב רבא אות ד

אוצר

רק דחיישינן לשאלה, רחוק הדבר מאוד לומר שהשאלה בגדיו לאחר שנשחטה אח"כ לורחו לזרחה המשאלה, וזה עדיף טפי משאלה דיוחיד שהחור הכח"ל. ועיי' באמרי דוד (פערער) סי' י"ט דף כ' עור ג'.

ובשאלות דוד סי' י"ט דל"ז א' כי דלפי מה שהעליתי דכא דאין מעידין באשתחוי הוא רק מדרבנן [כמובא לעיל אות א'] יכולין לסמוך אף על סימנים שאינם מובהקים, וכן יש לומר דהסימנים ציחוד עם הט"ע הוי כמו סימן מובהק, וכן יש לנרף להט"ע סימני בגדים שלא נישא לשאלה, שכל אלה מחזקים את הט"ע, ולא דמי למשאלים דאף שכל היסורו אינו אלא מדרבנן ועכ"ל אין סומכין על הט"ע שעליו אס' נשחטה לאחר שהעלוהו מן המים, דשם אמרינן שאנו טועים בהט"ע כיון דאשתחוי ואינו זה שנטבע, משא"כ כאן דהוי חשש רחוק מאד שנאמר דזה הנמלה שיש צו סימנים שהי' על הנאצד הידוע לנו הוא איש אחר שיש לו גיב סימנים אלו וגם נשחטה לורחו לאחר ששחב עד שנדמה לזרחה באיש הנאצד, והוי צ' דברים שאינם מלויים ולא חיישינן לזה, ובפרט דמכני הט"ע עם סימני בגדים להסיר החשש שאלה, דודאי לא חיישינן שהשאל בגדיו לאיש אחר וגם הכוח טבע ואשתחוי לאחר שהעלוהו מהמים ונדמית לורחו לזה, וזה חשש רחוק מאוד יותר מנפילה ומליאה דיוחיד דלא חיישינן, כמבואר בתוס' יצמות קט"ז א'. ועיי' באחיעזר סי' י"ג שהאריך לנדר להקל בט"ע דגוף לאחר דאשתחוי צלירוף סימני הגוף או סימני כלים.

אולם באריכ דבי עילאי סי' ע' דף ע"ב עור צ', אחר שהביא מהכושפות יעקב [סי' ח'] דבדואי אשתחוי או ספק אשתחוי יש לנרף סימנים שאינם מובהקים לט"ע, וכקולה עבודת הגרשוני לענין גיי' דיבשה [שהוצא לעיל ס"ק ר"א אות ו'], כי דאינו יודע אס' יש להקל בקולה זו, דכיון דלא על הסברא לצד דלא שכיח שיטתה לורחו למי שיש לו סי' שא"מ קא סמכין, רק מדיוקא דמשנה קא מדיוק העבד"ג לסמוך על סברא זו, ודיוק המשנה הוא רק על גיי' דיבשה, א"כ מנלן להקל גם באשתחוי דמים דחמור לדעת הרבה פוסקים, דהבנסת יחזקאל סי' מ"ו ומ"ז (בהיתר דסימן האפורין) הביא ראי' מהרא"ש והטור דאשתחוי דמים חמור מגיי' דיבשה, דיבשה כתבו דברי ר"ת כפשוטו [דגופו שלם מכני אף לאחג"י], ולענין העלוהו מן המים מחלקין בין ראה הטביעה ללא ראה, ומוכה דאשתחוי דמים חמור, ומ"ש צנו"צ הכ"ל דאשתחוי דמים שזה לגיי' דיבשה, והביא ראי' מהא דר"ת שמתיר בגופו שלם לאחג"י מתיר גם באשתחוי דמים, אין זו ראי', דכלא אינו מפורש בדברי הרמ"א דכא דלר"ת מכני גופו שלם גם באשתחוי דמים הוא מטעם שמשוה אשתחוי דמים לגיי' דיבשה, א"כ י"ל דאף דאשתחוי דמים חמור מגיי' דיבשה, אעפ"כ מדיוק הרמ"א מדברי החת"ם [בדף קט"ז צ' ד"ה וקאמרין] דר"ת מקיל בגופו שלם אף באשתחוי

יותר באשתחוי דמים מאחג"י דיבשה [כדלהלן ס"ק רכ"ה אות א'] דבגיי' חששא בעלמא הוא, וכי"מ להדיא מפרש"י, דגבי יבשה כי דאס' לא ראוהו עד לאחר גיי' חיישינן שמה נשחטה מראות פניו ואין זה שחם סבורים, וגבי אשתחוי דמים סי' ד"ה מחפה חפה, דלאחר שמעלין אותו ליבשה משחיתת לורחו, דמשמע דבדואי נשחטה, אולם לדעת כו"כ פוסקים הסבורים דאשתחוי ואחג"י שוים וכשם שמקילים בספג"י ה"כ בספק אשתחוי, וא"כ לדידכו גם באשתחוי יש מקום להקל כסברת העבד"ג היכא דיש ס"א בגופו או בכליו וכו'.

ובגוב"י מהדו"ת סי' מ"ז כי דלפי מה שהוכחתי צנו"צ סי' ל"א ונ"ב [והוצא לעיל ס"ק ר"א אות ו'] מהמשנה דנקט צבא דאין מעידין אלא עד גיי' לבסוף, דמוכה מינה דאס' יש סימנים בגופו ובכליו שוב מעידין על ט"ע אפי' אחר גיי', א"כ ה"כ באשתחוי לאחר שהעלה מהמים מכני לירוף סימנים לט"ע, דדין אשתחוי דמים שזה לאחג"י דיבשה, דהרי ר"ת דמתיר בגופו שלם אפי' אחג"י, מתיר גיי' באשתחוי דמים, וכמבואר בסעי' כ"ה, אולם שם צ"מ ל"א כהצתי דכיון דהרשב"א מפרש המשנה דאין מעידין אלא עד גיי', דגם בספק גיי' הדיון כן, א"כ ממילא דיינו לדיוק מהמשנה דמכני לירוף סימנים לט"ע בספק גיי', אצל לא בדואי גיי', ומינה דה"כ בדואי אשתחוי, ומ"מ אף שאין לנו ראי' להיתר גם לאיסור אין ראי', אמנם לדעת ר"ת דמיקל בספג"י [ולדעתו המשנה מייירי רק בדואי גיי'], א"כ שפיר מוכח מהמשנה דמכני לירוף סימנים לט"ע אפי' בדואי גיי', ומינה דה"כ בדואי אשתחוי, ואס' לא ה"כ צ"ד רק קולא זו הייתי עוד מתירש צדדז אמנם צ"ד יש לנרף עוד קולות אחרות וכו'.

ובמנחת משה סי' ז' צנודן שנשחטה גיי' אחר שהעלה מן המים והוכר עיי' ט"ע וכו"א, כי באות ה' דיש לנרף סברת העבד"ג דהיכא דיש ס"א מכני ט"ע אפי' אחג"י, ואף דהעבד"ג לא כ"כ רק באחג"י דיבשה, וצ"ד הא נשחטה גיי' אחר שהעלה מהמים (וזה חמור דכא אף בשעה אחת משחטה), מ"מ הא צנו"צ הכ"ל הביא היתר זה אף לאשתחוי דמים, ואין לחלק דדוקא בשעה אחת מקילין ולא בנשחטה גיי' אחר שהעלה מהמים, דהא צנו"צ הכ"ל מדמה היתר זה דכמו דר"ת מתיר בגופו שלם אף בנשחטה אחר שהעלה מהמים ה"כ מכני לירוף סימנים לט"ע אפי' אחר שהעלה מהמים, והרי ר"ת מתיר אפי' בנשחטה יותר מגיי' אחר שהעלה מהמים, וא"כ גם צ"ד יש לנרף סברת העבד"ג אף שנשחטה גיי' אחר שהעלה מהמים.

ובמהרי"א חלוי ח"א סוס"י קפ"ט אחר שהעלה דאשתחוי וגופו שלם יש לסמוך על ר"ת דסעי' כ"ה היכא שהוכרו גם בגדיו, כוסף עוד דהרי עיקר חששא דאשתחוי הוא משום דשמה אחר הוא שנשחטה לורחו לזה, ומאחר שהוכרו גם בגדיו

פתחי תשובה

שהוליאורו מן המים והכירו בט"ע צ"פ וכל תמונת צופו והוא עיקר דא היתור
 שרלו לסמוך בזה. ואף שאמר שנשחנה נעט חין לחוש לכך כי גם כל המעידים תוך
 ג' ימים ירוע וצורר שנשחנה קצת אחר יום או יומים ולא חלקו חכמים בין כל
 הנוקמות וכל השעות כמנהג. נמשנה כ"ו וכיון דפסיק ויתי גנח' דכי חזינה
 בשעתיה מעידין עליו חין לנו לחלק כלל מדעתנו הגם שהציאו האחרונים בשם הרש"ס
 שנתפסק דבר לדעתו יש לסמוך ע"ז להתיי. וגם יש לעשות סמוכין מדעת ר"ח
 ודעושיהם הסוגרים כשכל גופו שלם מעידין אפי' אחר ג' י"י והאריך בזה נספר הישר
 לר"ח כ"ו ועד יש לנרף מה שהכירו בגדיו המגוללים עליו בט"ע כ"ו גם סעיף
 גדול מהסמיון שהיו כל שערות ראשו מסולסל (וגורמילט) אשר זה אינו מנזי כלל
 ועכ"פ ישנן לסי"א בנזק ע"כ דעתו מוסמכת להחיר האשה כ"ו עכ"ל ע"ש:

לע"ד דהיינו דוקא אם הוא תפוח צפניו אלל אם אינו נפוח רק בשאר הגוף לית
 לן בזה וכל שראוהו לאלתר מעידין עליו דהרי כתב צ"ע סימן שנ"ג בשם תשובת
 הרש"ס סימן ר"ד ח"ל חיד אפשר להכחיש הנוחש שני שעות נמים ד' וז' ה' ימים
 שלא יתפח מזה המים שכתבין דרך פיו דרך הנקבים וא"כ חיד אפשר להעיד עליו
 אחר ד' או ה' ימים אלא שגורא צפניו דהיינו שהגוף נתפח מזה המים אלל נורת
 הפנים עומד ואינו משתנה כי האים מעמידים נורתו עכ"ל ודוחק לומר דהנהו פוסקים
 הנ"ל לא ס"ל הכי דודאי גם הם לא יכחשו הנוחש שכתב הרש"ס הנ"ל. ועין
 בספר צית מחיר מזה:

ועיין בנ"ח קהלת יעקב מהגאון מקארלין סי' י"ג שכ' על גדון ידיה ח"ל
 בראה להחיר האשה זו תכלה העיגון אם מולד עדות ר' חיים שהכירו צעת

הפוסקים

סיק רבא אית ד—

אוצר

שעלו מן המים מתפחי, ואי נימא דהטעם דאין מעידין באשחתי
 הוא משום דקאמר קצת צדדמי, א"כ הכס דקאמרי סימנים הו"ל
 למישרי אפי' באשחתי, כנ"ל, וע"כ כהטעם השני של הצ"ש דבאשחתי
 ח"י להכירו, ולא מהני מדאורייתא, ולכן לא מהני הלידוף דסי'
 חמלעיים וכן מוכח ממ"ש הרמ"א דבספק אשחתי אזלין לחומרא,
 ואם איתא דהטעם דאין מעידין באשחתי הוא משום צדדמי, הרי
 ל"ה רק מדרבנן והו"ל למיזל לקולא, ח"י דהטעם הוא משום דא"א
 להכירו והוי מדאורייתא ולכן אזלין בספיקו להחמיר, וגם הרי
 קוי"ל דבאשחתי ל"מ אפי' צ' עדים וכמ"ש בחשו המיוחסות להרמב"ן
 [והוצא להלן אות י'] ואם הטעם הוא משום צדדמי הרי הסכימו
 רוב"פ דצ"י עדים ל"ש צדדמי והו"ל למשרי גם באשחתי, וע"כ
 דהטעם הוא משום דא"א להכירו, וא"כ ל"מ גם צליווף סי'
 חמלעיים.

ה. כשנמצא מת זה שהוכר במקום שנבטע בעלה. עי' בנזכ"ק
 סי' מ"ג שדן בזה ור"ה להסתייע מעובדי דכרמי
 ודגלת דצכה"ג מהני בהכרה אף באשחתי, אך שוב דחה ראיותו,
 ע"ש. ובסעיף ל"ב יוצא צ"ה מכמה אחרונים שהקילו בצכה"ג
 אף בלי ההכרה מטעמים שונים.

ו. כשצריך לחוש לכמה מקרים שגודמנו יחד כדי לומר
 שזהו אחר. הרי"ח צ"ר יחודה בשחצותו שצרכם
 שלמה סי' ה', צנידון שכלל עם עוד יחודים לחזור לעירו ומחמת
 הקור והשגל שירד אז נחלש ונשאר על השגל מעולף, וביחודים
 שעמו הלכו לדרבס כדי להגלל ממות, וגויים מסל"ת שהיו שם חוגי'
 מנשאר על השגל ספרו שראוהו עדיין חי קרוב למקום הכוא,
 וציקש פת ונתנו לו, וכשעצרו קצת ימים ולא נשמע ממנו שלחו
 לחפשו, ואמר העד שגויים מלאוהו עומן בשגל וכו' ויחזירוהו, ולמחרת
 ראוהו שהי' שלם בגופו וצפרלופו והכירו שהוא פלוני, אחר שדן
 דבשגל יש צו דין אשחתי כמו צמים ולא מהני בהכרה [כמבואר
 צסי"ק רי"א אות י"ט], וה"נ יש לחוש דמשום דאשחתי עובא אחר
 שהוליאורו מהשגל נתפח ונשחנה נורתו לצורת פלוני, כי צדק י'
 טור ג' דמ"מ צ"י חששא רחוקה היא עד מאד לחוש
 שזה הגמול אחר הוא, ולריך לחוש כמה חששות רחוקות
 אשר לא יעלו על הדעת, חדא דאנו חוששים שפלוני נעשה
 לו גם נפלט ואזל לעמלא וזה שגמולא שם מת אחר הוא,
 וזה ודאי חששא רחוקה עד מאד לומר דנפלט, דא"כ הי'
 לו לצא אל ביתו כיון דאדעתא לחזור לעירו הי' צא אלא שקרה
 לו מקרה ונשאר שם על השגל, ומולא צא איכא הוכחה דמת שם,
 ועוד לריך לחוש דכשנפלט ואזל לעמלא איתרמי דצא איש אחר
 באותו מקום שנשאר שם פלוני ומת מחמת הקור והשגל, ואיתרמי
 ג"כ דמשום דאשחתי אחר שהוליאורו מהשגל נתפח ונשחנה נורתו
 לצורת פלוני, וגם איתרמי שאותו האיש הי' קר קומה כמו פלוני,
 ובדאי לחוש כולי האי לומר דאיתרמי הכי ואיתרמי הכי אין הדעת
 סובלתו, וא"כ צודאי אין ספק שזה המת שראוהו העד והכירו
 שהוא

באשחתי דמים, וכדכחצו הח"מ סק"ה והב"ש סקפ"ו שכן משמע
 מדברי החוס', ועל הנו"ב אין חומה כל כך, שהרי כתב בן מסברא
 דנפשי דכמו דמוכה מהמשנה לחגאי' דיבשה מהני ליורף סי'
 שא"מ לט"ע ה"ה דמהני באשחתי דמים, ולרווחא למילתא כי עוד
 הנו"ב דאשחתי דמים אינו חמור מאחגי' דיבשה [אלל לא משום
 שסמך על העצוב"ג], אלל על צעל ישועות יעקב קשה, דהרי הוא מודה
 הקולא של העצוב"ג [ובמבואר לעיל צסי"ק וצאות כנ"ל] ורק דמלרפו
 צדדמו לשאר היתרים כיון דדעת העצוב"ג הוא כך, והרי העצוב"ג
 צעלמו צודאי מחלק בין אחגי' דיבשה ובין אשחתי דמים, דהא
 לדעת העצוב"ג לא שייך כלל באשחתי דמים הסברא שכי' גבי
 יבשה דלא שכיח שישחנה נורתו לצורה של איש שיש לו סי' שא"מ
 כאלו, דהרי העצוב"ג כי צסי' ע"א [והוצא להלן צאות י']
 דבאשחתי אין החשש משום שמת נשחנה נורתו, כ"א משום חשש
 צדדמי, ומדייק בן מלשון הרי"ף ומהר"ש, וצודאי הוא דבר
 שאינו מתקבל לומר דאף בחשש צדדמי שייך סברא העצוב"ג הנ"ל
 שנאמר דאף בחשש צדדמי לריך הנמלא להיות צדמיון העדים
 דומה קצת לבעלה, וממילא נאמר דלא שכיח סיכוי נדמה צקצת
 למי שיש לו סי' שא"מ כאלו, דדבר זה הוא נגד הסברא למאוד,
 ואף אם נקבל דוחק זה, שוב יח"י נסתר מדברי החוס' צדק קט"ו
 צ' ד"ה וקאמרי, דמוכה מדבריהם דבאשחתי דמים לא מקלין
 בקולא זאת, דהרי כתבו צתירוף השני דעובדא דשני ת"ח מיירי
 צע"ע וצליווף סי' שא"מ, ואם נימא להקל בקולא העצוב"ג אף
 באשחתי דמים, א"כ אמאי קאמר שם צגמרא והוא דחזינהו
 לאלתר, וע"כ צמים דהחשש הוא משום צדדמי ולא משום
 שמשחנה לא שייך קולא העצוב"ג וכנ"ל, ואף אם נסבול הדוחק
 דאף בחשש צדדמי שייך סברא העצוב"ג, עכ"פ שוב יש ראי'
 דבאשחתי דמים דחמור מיבשה לא אמרינן להקל בקולא זו. ועי'
 מ"ש עוד שם צסי' ו"א דפ"צ ג'.

ובדרי בשמים מהדו"ת סי' ס"א אחר שהעלה צדק י"ו סוף
 טור ד' דחשש צדדמי לענין עדות אשה הוא רק מדרבנן,
 כי צדק י"ז טור צ' ד"ה ומעשה, דלפ"ז גם באשחתי לכך עממא
 שכי' הצ"ש צסי"ק דלכך לא מהני באשחתי ט"ע משום שאפי' מי
 שלא ראה הבעיה אומר קצת צדדמי, [ועי' להלן אות י'], שכן דעת
 כמה אחרונים] א"כ צליווף סי' שאינו מובהק שפיר מועיל, וכמו
 שהעלו כמה רבנותא דלגבי איסור דרבנן סמכין אסי' דרבנן, ורק לגבי
 איסור תורה לא סמכין אסי' דרבנן, אמנם לאידך עממא שכי'
 הצ"ש שם דבאשחתי אינו יכול להכירו, אי"א להקל באשחתי
 אף צליווף סימנים שאינם מובהקים, דכיון שא"י להכירו צפ"פ
 הא הוי מדאורייתא לשינויא צתרא דצבורות צדק מ"ו דקאמר החס'
 יכיר לחוד והכרת פנים לחוד, דאי ליכא הכרת פ"פ מדאורייתא
 ל"ה הכרה, וכטעם השני של הצ"ש מוכח מעובדא דצ' ת"ח
 דמוקמינן החס' כגון דקאמרי אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי
 סימנים, וכי' החוס' שם דלכך קאמר לאלתר, דאי שבו לאחר

אוצר

סיק רבא אות ו-ח

הפוסקים

שהוא פלוני ודאי ללאו דדמי קאמר חלל הכירו היטב, וכע"ז
 כי בפני משה ח"א סי' ט' להקל בנידונו מכה הוכחות שה"י הוא
 שנהרג אף דה"י שם חשש להחמיר מטעם דלמא הוא לאחר ג"י
 ממיתתו ודדמי קאמר שהוא פלוני בעלה, ע"ש, ומאורף עוד לזה
 דבג"ד ה"י בעד מכירו מחיים ובכ"ה ודאי לאו דדמי קאמר,
 ובסב"א זו כי הרא"מ כס"י ל"ט [כמובא בס"ק ר"ח אות ח'],
 ואם כי שאין לסמוך על טעם זה, מ"מ בהלעפר עם טעמי אחריתי
 תלינן להקל.

ז. ובשנקבר בתוך שעה משהוציא וזהו מהמים. צדית אפרים
 סי' קמ"ז אחר דעה מהירושלמי דברי הכנסת
 יחזקאל ש"י לענין יבשה דאם קברוהו חוץ ג"י למיתתו מעידין עליו
 אף לאחג"י [כמובא לעיל ס"ק ר"ח אות ו'] כי דמי"מ לענין אשתהי
 שעה אחת דים שפיר י"ל כן, דבשלא קלוקל דשיכוי ג"י הוא
 מחמת טבע גוף המה עלמא שהמיתה גורמת שיכוי מחנון וכולך
 וכשמגיע לג' ימים עוז פניו יטובה, ומח תועיל לזה קבורתו בעפר
 שלא ישחנה ויתקלקל לזרותו, משא"כ באשתהי דמים שיטחנה בעפר
 אחת י"ל דאם נקבר חוץ שעה לא מקרי אשתהי אם פותחין הקבר
 חוץ ג"י [לקבורתו] ומכירין אותו היטב, וזה מבואר בדברי הריב"ש
 סי' שט"ח ש"י דכיון דטבע צמים הרי צלו המים צממין ללכות
 בטן ולהפיל אור פניו ואע"ג דמיוא נמית כשעולה ליבשה ושוכה
 מטע חוזר לסורו ותגלה רעחו וכו', ולפ"ז שפיר י"ל כסדרת הכנ"י
 דאם אחר יצא וזהו מן המים לא שבה שיעור שעה ונקבר מיד,
 הקבורה מועלת כמו מיוא דלמתי, ודוקא לוירא דשליט צ"י חיישין
 שחוזר לסורו ותפח מחמת המים וכו', וכיון שאין סתירה לזה
 מדברי הירושלמי דלעיל שפיר חזי לאטרופי הכ סב"א דהכנ"י.
 [אולם ע"ז לבד כי שם שלא מלאו לבו להקל, ע"ש].

אולם ע"י לעיל ס"ק ר"ח אות ד' דברי צממים ח"ג סי' ל"ד
 עמוד מ"ד טור א' שכתב להיפך דאף אם נאמר כדברי
 הכנ"י י"ל דהוא רק לענין אם מת ביבשה אצל לא בנטבע צמים
 ואשתהי ביבשה אף שהוא מכוסה בעפר, ע"ש.

ח. ובאשתהי בזמן קור או בשלג משהוציא וזהו מן המים.
 כי צממק שאלה סי' ס"א דהא דהקילו הראב"ן
 והמ"צ בזמן קור דמעידין עליו אפי' לאחבמ"י [כנ"ל ס"ק ר"ח
 אות י'] נראה ודאי דזה רק לענין מה שאמרו דבעינן ג"י עד
 שיטחנה כדי שלא יוכלו להעיד עליו, דזהו אמרינן דבחור הג"י
 כבר נרפתו הלינה ונעשה נקרא כע"ז וא"א לו עוד להשתנות, אצל
 צמה שאמרו דבעלולו מהמים צממין דחזיוהו בעשת"י, וזה
 ודאי אפי' בזמן שהקור בעולם אין מועיל כלל אם לא חזיוהו
 בעשת"י, דמי יודע אם קדם הקור לפעול צו קודם שיפעול צו
 זמן השינוי אשר הוא בחור שעה.

ובערורן השלחן סעיף ק"ז כי דמסתמך לשון הפוסקים משמע
 דאפי' הועיל למקום קר מאוד לא מהני באשתהי דמים,
 דכן טבע הגוף דכל זמן שמוטל צמים הוא במרחיתו וכשמעלין
 אותו מן המים ורואה האויר משחנה פרטיו. ובסעיף ק"ח כי
 דיש מי שאומר דכשהניחוהו צממין הקור כצמי החורף דמדינתו
 [באירופה המזרחית] אפי' אשתהי קלת מעידין עליו, ול"ע אם יש
 לסמוך ע"ז.

ובנחלת שמעון [זרחי] סי' א' כי דנראה דהמ"מ צממין
 מכחפק צה, דהרי צממין כסוף התשובה שם הביא להמ"צ
 וסיים דיש להסתפק הרבה למעשה, ונראה דטעמו דדוקא בעודא
 דהמ"צ שלא ה"י כלל צמים לכן אמרינן דמחמת הקור לא נשתנה,
 משא"כ צמת צמים ואשתהי חוץ למים אפשר דמשתנה אף בזמן
 קור. [אולם דעת הנחלת שמועין עלמא ע"י להלן צמקלין. וע"י פ"ח
 ס"ק קי"ג מ"ש בדעת הח"מ].

(*) ע"י בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות ט"ז שמוכא שם מהבית אפרים
 בעצמו דתעיקר הוא הטעם הראשון ואין לחוש לטעם השני.

אוצר

ס"ק רכא אות ח-ט

הפוסקים

ובנחלת שמעון סי' א' אחר שכי' דהח"מ מסתפק בזה משום דבאשתו דמיס אפשר שיסתנה אף בזמן קור [וכדלעיל באות זה], כי דלכאורה מוכח בן מהרמזין והרשב"א שהוצא ברמ"א כאן, דס"ל דאפי' בחור ג"י למיתחו אין מעידין באשתו, אפי' דביצבה מעידין בחור ג"י למיתחו, וכשם שאין קולר הזמן מעכבו מלתפוח באשתו כך אין גם הקור מעכבו מלתפוח באשתו, וכן נראה לכאורה מסדר לשון הראשון שהביא המ"צ בס"ק ק"ד, דמתחלה כי דהא דאין מעידין ביצבה לאחר ג"י היינו במוטל במקום חמימות אבל במוטל במקום לינה מעידין עליו אף-לאחר כמה ימים, ואח"כ כי דין דאשתו דמיס, ומשמע דבאשתו אין חילוק בין מוטל במקום חמימות למוטל במקום לינה, דל"כ הו"ל לאשמעינן הדין דמוטל במקום לינה לבסוף אחר דין דאשתו דמיס, אבל באמת ז"ל, דהא הראשון לאו מסביר ענינו אחר להאי חלוקה דמוטל במקום לינה, אלא דלמד בן מהרש"ל דטעמא דמיס גופא הוא משום לינה דאין לינה מניחו לתפוח, וכיון שכן אם העלוהו מן המים ואשתו במקום לינה לא חשבינן לה עדיין להועלה כלל ומעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים אף להרמזין והרשב"א כ"ל, מיהו צ"ד אף אם נתפוס ספקא דהח"מ יש להחירה, משום שיש אומדנות שלא מת במים כ"ל לאחר שהעלוהו ליצבה ועדיין הוא בחור ג"י.

ובמהרש"ם ח"ג סי' ר"ג דף קכ"ג א' צנחון אשתו דמיס בזמן קור, אחר שהביא להראשון והמ"צ ה"ל ושהח"מ לא סמך ע"ז, כי דמ"מ צ"ד שהכירוהו צ' עדים הרי נדדו האחרונים להקל ככה"ג אף באשתו [כמובא להלן אות י'] אלא דכיון דבאשתי הרשב"א המיוחסות להרמזין מפורש להחמיר אף בשני עדים [כמובא שם] אין צידנו להקל, אבל לעומת זה יש לנו דעת הראשון להקל בזמן קור, ואף דבאשתי המיוחסות ה"ל סתם וכי דאין מעידין בשעה קלה [ומשמע דאף בזמן קור], מ"מ נראה דלפ"מ צפנים מאירות ח"צ סי' ס"ה [צ"ס המ"צ ה"ל] דנעצור שעה אחת ודאי נקרא, א"כ לדין דקו"ל דשיעור אשתו הוא שעה אחת [כ"ל ס"ק ר"ע אות ג'] יש להקל, דעד שעה הרי קו"ל דאינו משתנה, ואחר שעה כבר נקרא צודאי וג"כ אינו משתנה, והרשב"א באשתי המיוחסות לשיעור דס"ל דגם בפחות משעה משתנה כמובא שם בס"ק ובאות ה"ל, א"כ אפשר דנשתנה לפני שהספיק להקרא ולכן גם בימי הקור ס"ל לאסור, אבל לדין יש להקל.

ט. ובשו"ת צ"ח מקרבו חסידים אם מעידין עליו אף באשתו. בדמשק חליעזר סי' ס"ח דן בזה וכי דכיון דסיבת השתנות זורתו הוא משום שצאו המים בקרבו לצות צנן ואור פניו יפולין וכמ"ס הריב"ש בס"ק ש"ע, א"כ אין לך אלא הנאמר צו דהיינו כשהמים שצקרו נמלאים צו גם עתה, אבל צ"ד דחנפוכו הרופאים ויאלו מימיו וגם כל קרבו וצני משיו מוליחין לחון בעת החניטה, א"כ אפשר לומר דאף אם ה"י קלה ניפוח והשתנות צפנו קודם החניטה אבל עתה צסור הכסה יסור המסובצ וזורת פניו תשוב לקדמותה, וא"כ סמכין על העדים שאמרו שראו אותו בעת החניטה ולא נשתנה כלל, ואף דמלשון הריב"ש ה"ל נראה לכאורה דכל שצאו המים פעם אחת בקרבו לצות צנן אז קוטרע דמיא נחית לגופו ומשתנה לעולם, ובפרט שצחידושי הרשב"א נקט הלשון "דשעה ונרעצ במים" [ולא נקט שצאו בקרבו], מ"מ אחר העיון אינו מוכרח להחליט ואולי הו"י סניף להחיר, ועוד דאפי' נימא דהיכי דיאלו ממנו המים אחר שיעור שעה לא מהני, אבל היכי דיאלו חור שעה דלז לא הגיע עדיין לשיעור השתנות פניו אפשר דלא משתנה אה"פ עוד, וא"כ אם נעשה השתנות להוליא המים מהנעצב וכעין שנצר צנחון שנגלגלן בחציות וכפי כידוע

קרוס כן ה"י גם בשעה שלא מהמים, וגם לפי הטעם דהשתנה דנתפח הוא מדרבנן, עדיין לצי מהכס אם צ"ד הו"י ספק השקול, מאחר שיש כאן חזקה דמעיקרה שלא ה"י קרוס, ויש לנו לומר דהשתנה הוא דנקרא, ואף שכתבתי לחלק בין הא דמכרי"ע דמייירי צום הגדול שאין דרכו ליקרא, משא"כ בזהירות שלנו שנקראים הם וכל הנמלאים בחובם, עדיין לא נתחורר לי חילוק זה כל הצורך, וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה, ועוד דהא חיישין שמה אחר הוא, וא"כ ו"ל שעתה מקרוב נעצב ולא שבה במים אחר מיתחו כדי קרישה, ועוד דאין לומר דאוליין צתר חזקה דהשתנה ודיינינן לה כשעת מליחתו, דהא צעיק נמי מקום מליחתו, וכמבואר בגדה דף ד', ובהי קו"ל באר"ח סי' תס"ז, דאין מחזיקין ממקום למקום וכו', וצ"ד שראוהו קרוס צעיר ולא ע"י הכנה שהוא מקום מליחתו, פשיטא ד"ל דבמקום שנמלא צראשונה עדיין לא שלט צו הקור כ"כ עד שיבי' נקרא, ואם ה"י לפנינו מי שמעיד שמיד כשמשיכו מהמים ה"י קרוס ומלא קרה, אז ה"י מקום צפשיעות לסמוך ולהחיר מחמת ההכרה צע"ע וצנורוף שאר סימנים, אבל כפי משמעות המעשה שכתבו בצ"ד דשם נראה שלא ה"י שם איש מישראל בשעה שהועלה, וגם לא נזכר אם ה"י עכ"פ עכ"ל מסל"ח שאומר שה"י קרוס צעת שהועלה, שאז ה"י מועיל אומדן דעת, וא"כ אין לסמוך להחיר כיון שאין כאן אפי' חזקה דשעת מליחתו, וכנ"ל.

אולם כנסת יחזקאל סי' מ"ו כי דכמו שהקילו הראשון והמ"צ ה"ל במת ביצבה בזמן קור שמעידין עליו אפי' אחת"י, ה"ה בשעה יותר משעה בזמן קור משהולאו מהמים. גם במהר"א שישון סי' ע"ו כי דאם צרי לנו שמיד שהועלה ליצבה ה"י שם כבר שלג או שתיכף ירד עליו השלג ולא אשתו ע"ג קרקע, נראה דאמרינן דקור השלג למית כמו מים ואם מלא עד שנמלא ירד עליו [או שנחלקים] השלג מסתברא לי להחירה ולא אמרינן דבאירע ביצבה ממילא מתפחה תפח. וע"י צמלחת אכן שכי' דמדצרי המ"צ משמע דגם באשתו דמיס ה"י מחיר אם נקרא [ר"ל כשהכירוהו לאחר שעה משהועלה מהמים וכו' אז קרוס, כן מבואר שם מחור צדרי].

ובח"ת"ס ח"צ סי' קמ"ג כי דלהראשון ה"ל דס"ל דבזמן קור מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים, ומשמע דאפי' ביצבה ואפי' מסתמא אמרינן דנקרא, א"כ כ"ש צ"ד שהולא מהמים וגם ראינו שנקרא שהרי הקצרנים [שקצרוהו לאחר זמן] אמרו שלא יכלו לפתוח ידיו ולעיון צעקומות שצאצצותיו מחמת שנקרא צגליד וכפור פשיטא דליכא למיחש דאיתפח. ובמהר"ם שיק סי' מ"ד הביא מהכס אחד שפקפק על החת"ס, דהא הראשון מייירי ביצבה, אבל אם ה"י במים ואשתו חון למים חמיר טפי, דהא אפי' חור ג"י למיתחו אין מעידין עליו [כמובא ברמ"א כאן], וכי עליו המחצר דצרי החת"ס מדוקדקים, דהרי קו"ל דמיא למתי אפי' לזמן מרובה משום קרירות המים, ורק לאחר שיולא מקרירות המים ליצבה אמרינן דע"י המים שנצטלו בקרבו הוא נתפח ומשתנה, והרי ידוע דקרירות החורף קר יותר מקרירות המים, וכיון דלינת המים למתי כ"ש שקרירות החורף מלימת אף דאשתו ביצבה לאחר שהעלוהו מהמים.

ובמראה משה [פירסע] סי' ל"ו צנחון דאשתו לאחר שהעלוהו מן המים צעת הקור, כי דיש לדון לצד להיתר צ"ד שכבר נשתה, משום דיש לסמוך בכה"ג על שיטת הראשון והמ"צ ה"ל דבימי הקור מעידים עליו אפי' לאחר כמה ימים, כי צודאי נקרא ונגלד ואינו מניחו לתפוח ועדיף טפי מלינת המים והו"י כראוהו לאחר.

הפוסקים

סיק רמב"א אות ט

אדצר

סמכין עליהו [הטעם הוא] משום דמסבדי לפי אומד דעתיהו *
[ולא משום שמשתנה לורתו עד שדומה ממנו לזה], וא"כ אפשר
שחשך זו מותרת להנשא.

והמבי"ט ח"ב סי' מ"ט אחר שמוסיק דצחרי ח"ל לומר קצרתיו
משום דלא אמרו בדדמי, כי דלפי"ז ח"ל לצרר חס רחום
זמן מה אחר שילאו מהמים מאחר דצחרי ליכא בדדמי, והגם שלא
רחיתי מי שטעה מעשה על סברה זו אפשר דלא אתרמי כה"ג, וחולי
אוסף עוד לקח צ"ד כי כעת אני גולה ואין ספרי וחשובתי צדדי.

גם בעבודת הלוי ח"ב דף י"ג כי דיש לסמוך על צ"ע אף באשחתי,
שהרי כל הפוסקים חולקים על הר"י הסובר דגם צ"ע חיישין
לדדמי, ומ"ש מהר"י הלוי [המוצא להלן] דאף החולקים על
הר"י היינו רק לענין שאל"ל לומר קצרתיו, משא"כ לענין אשחתי
אין מועיל גם צ"ע לפי שמשתנה, המעיין בדברי הרא"ש והטור
והרמב"ן יבין שגם לענין אשחתי חולקים על הר"י, ומה שהקשה
מהר"י הלוי [שם] דכיון דאשחתי מתפחה חפה ומשתנה מה יועילו
צ"ע עדים וכו', ע"כ ל"ל דהגם דתפחה מ"מ יש איזה היכר, רק
דבע"ה אין לסמוך על היכר זה, אבל צ"ע אמרין דצדדי ויכר
לחס היטב ונתצרר להם שזכו בעלה וכו'. וכ"כ שם בדע"ו ג'.

ובשער אשר סי' ז' אחר שדחה דברי הסדר אליהו רבה [המוצא
להלן בדעת המחמירין] צ"ע דהרמב"ם והראש"ד והרשב"א
והרמ"ה ור"י סי' ל' דאשחתי לא מהני צ"ע, דמלכד שאין הכרע
מדצריהם כן, יש עוד להכריע מדצריהם להיפך וכו', כי ג"כ, דמה
שחילק בסא"ר שם צ"ע ספק מה לספק הכרה, לא נהירה, דכשם
שצסקא חס מת לא חיישין צחרי דאמרי בדדמי ה"נ צסקא
דהכרה, ומה שחילק מהר"י מצרונא סי' ס"א [המוצא לעיל ס"ק
ר"א חות ד'] דלענין ספק מה דכחשש הוא משום דלא דייק ואמר
בדדמי לכן צחרי אמרין דאף אח"ל דהאחד לא דייק איך דייק,
משא"כ באשחתי דהטעם הוא משום שמשתנה הגם דדייק מאי הוי
סוף סוף אינו יוכר וכיון שכן מה לי ח"י מה לי מאה, ח"א
לומר כן, דאף דאשחתי משתנה לורתו, אבל שירמה לאותו שמעידין
עליו הוא ודאי רחוק מן הסברה ומהשכל, וא"כ כשמשיגה היטב
ומכירו צ"ע אמאי אין מעידין עליו, ובשלמא ב"י אמרין דלא
דייק, אבל צחרי הגם דהאחד לא דייק איך דייק כמו צסקא מה.

וכן בויקרא אברהם סי' ג' כתב דצ"ע עדים לא חיישין לאשחתי,
ומ"ש צסקא"ר שם דדוקא לענין חי או מת אין צ"ע עדים עושים
משא"כ לענין הכרה, י"ל דאין דומה צ"ע עושים לדי' עושים וכמ"ש
בספר צעו חיי סי' ז' ד"א ג' לענין קצרתיו וה"נ י"ל לענין
הכרה, ומ"ש עוד צסקא"ר שם דהרמב"ם לא מהני צ"ע עדים לענין
אשחתי מדדייק לענין קצרתיו לכחצו ע"ה ולענין הא דאין מעידין
באשחתי נקט לשון רבים, גם צ"ע אין הכרה, וידוע דהרמב"ם
לשון הגמרא נקט וצגמרא נקטו לשון רבים ואעלמא קאי ולא שמיירי
צ"ע עדים.

ובסדר אליהו רבה סי' י"ב דף נ"ו טור ג' כתב שצ"מ מצעל
המאור שכתב דצ"ע אומרים מת לית דינא ולית דיינא
שנאמנים בכל ענין, ומשמע דאפי' ודאי אשחתי כל שחס צ"ע
נאמנים, וכן מתבאר מדברי הרא"ש שהשיג על הר"י הסובר
דגם צחרי חיישין לבדדמי דצגמרא משמע דלא צ"ע לאלתר ח"ל
צ"ע

(*) כוונתו דמ"ש שם הר"י דאף בתרי סהדי חיישין דלמא
אאומדן דעתי קמסהי, קאי בין לענין קצרתיו ובין לענין אשחתי שהוזכרו
שם בדבריו לעיל, וא"כ למאי דק"ל דבשני עדים ל"ח לבדדמי ודלא
כהר"י, מעידין אף באשחתי.

הידוע צמנינו דע"י האמנעים אשר נעשים בהכרח שילאו
ממנו מים רבים והוקל משא בעטן מהמים אשר צלו בקרצו, ח"כ
לא תשתנה מעתה לורת פניו, ויש ללרף בזה מה שאמרו העדים
שלא תשתנה כלל וכו', וע"ש שהאריך עוד בזה ומסיים דלולי וכו'
זה סניף להיות אף כי אין לננות יסוד על זה.

י. וכשהכירוהו שני עדים. הנה הרא"ש צ"ח ו' דק"צ ד' אחר
שביאר בדעת הרא"ש דצלא ראה הטביעה לא
צענין לאלתר [וכמוצא צ"ח ר"י], כי דלפי"ז לדעת הרא"ש הא
דאין מעידין באשחתי צראה"ט הוא משום דאיכא למוחש לבדדמי
[ולא משום שמשתנה ואינו ניכר], וא"כ צ"ד שהיו כמה עדים
לא צענין לדעת הרא"ש לאלתר, דהא צחרי ליכא למוחש לבדדמי.
וכע"ז כי גם צקו"ע דמ"ה טור ב', ע"ש.

גם בנוב"ק סי' כ"ה ד"ד ח' כתב דהטור דמפרש בדעת הרא"ש
דבע"ה שלא ראה הטביעה מהני אף באשחתי, ולדבריו הא
דצענין לאלתר הוא רק צמי שראה הטביעה, ח"כ אין הטעם בזה
דאין מעידין באשחתי משום שהמת משתנה וא"א להכירו, ח"ל הטעם
הוא משום שאומר בדדמי, ולפי"ז צ"ע עדים דאפי' ראו הטביעה
אינם אומרים בדדמי מעידין באשחתי אף צראו הטביעה. [אולם
הגו"י צעלמו אינו מפרש כן בדעת הרא"ש כלהלן]. וכ"כ לשיטה זו
צשו"ת פני ח"ב סי' מ"ו וצנכסא יחזקאל סי' נ"א דס"ח ג'.

יב. בח"מ סק"ה וצ"ע סק"ל נסתפקו לפמ"ש הריב"ל בדעת הרא"ש
דלא מחלק בין ראה הטביעה ללא ראה ח"ל לענין סימנים
אבל לאלתר צענין גם כשלא ראה הטביעה [וכמוצא צ"ח ר"י]
מה הדין צ"ע עדים, ומצואר דצצריהם דמקום הספק הוא חס הא
דבע"ה לריך שיראנו מיד אפי' לא ראה הטביעה הוא משום דמ"מ
אומר קלא בדדמי ולפי"ז צ"ע עדים דאין אומרים בדדמי כלל אין
לריך שיראוהו לאלתר, או דהטעם הוא משום שהמת משתנה
וא"א להכירו ולפי"ז אפי' צ"ע עדים לריך שיראוהו לאלתר *.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"ה כתב דצ"ע עדים מהני באשחתי אפי'
לחולקים על הרא"ש ואינם מחלקים בין ראה הטביעה
ללא ראה, ואע"ג דהר"י פסק [לענין קצרתיו דסעי' ל"ג וסעי' נ']
דאפי' צ"ע עדים חיישין שיעידו באומדנא, כצד חלקו עליו כל
הפוסקים וכו', ואין לומר דאע"ג דצחרי לא אמרי בדדמי היינו דוקא
לענין שאל"ל קצרתיו משא"כ לענין אשחתי דטעמא אחרוני איכא
דתפחה ומשתנה לורתו עד שדומה ממנו בכל ענינו לורת בעלה
ואפי' מאה עדים יכולים לטעות דסבורים שהוא זה שמעידין עליו
אעפ"י שהוא אחר ולא משום דאמרי בדדמי, זה אינו, דא"כ מ"ש
הרא"ש דצלא ראה הטביעה ח"ל לאלתר אין לו טעם כל עיקר,
ואעפ"י שרוב הפוסקים חולקים עליו היינו מכה הדין ולא מכה
הטעם, כי סבירא להו דאעפ"י שלא ראה"ט מעיד בדדמי וכו'
אבל כולם מודים דלא חיישין שמשתנה לורתו כ"כ עד שא"א להכירו
צ"ע ענין, וכן משמע מדברי הר"י דגם באשחתי [דס"ל] דלא

(*) וע"י בפנסי סי' נ"א ובחמד"ש סי' מ"ג שכתבו דהריב"ל עצמו
מסתפק בזה וכנראה שיצא להם כן עפ"י לשון הב"ש בסק"צ ש"י בזה"ל:
ולדעת מהריב"ל ס"ל להרא"ש אפי' מי שלא ראה הטביעה צריך לראותו מיד
וכתב אפשר הטעם הוא משום דהמת נשתנה וכו' לפי"ז אפי' בשני עדים
צריכים לראותו מיד, או אפשר לומר אפי' זה שלא ראה הטביעה אומר קצת
בדדמי וכו', עכ"ל, והבינו דחיבת וכתב קאי על הריב"ל, אבל באמת
הריב"ל לא הוזכר לא הספק ולא הטעמים, וכנראה שבב"ש חסרה חיבה
אחת וצ"ל, וכתב הח"מ כי כל דברי הב"ש לקוחים בקיצור מדברי הח"מ,
ובמה"צ סק"ד ובבית אפרים סי' קמ"ו כתבו דהב"ש מסתפק בזה צ"ע
הריב"ל.

אוצר

ס"ק רכא אות י

הפוסקים

אין מעידין וכו', ואלו במלחמה לא קתני אלא אין האשה נאמנת, ומשמע דכלל האשה יש עכ"פ היתר דהיינו צד עדים, וכ"ז נראה ברור וכו'. וכ"כ במהרי"ל הלוי [אחי הע"ז] סי' י"ב והוצא גם בגאונים צהראי סי' ב'.

גם בבני דוד בקו"ע דכ"ט ד' כתב דהדבר תמוה להקל באשתאי אפי' אם יהיו מאה עדים כיון שהמת משתנה ומתדמה לאחר, ושכן מוכח לשון המשנה דתנן אין מעידין עד שתלא נפשו ואפי' ראוהו מנוייד וכו', ובכל בני אפי' ראוהו מאה עדים לא מהני שהרי הוא ספק בגופה של מיתה דבדברים שרק רצון למיתה אין אשתו נשאת והריב"ש כ' דבכל בני אפי' אם נשאת חלה, וא"כ אין נאמר דאם מעידין צד עדים אחר ג"י דתנשא לכתחלה, והרי מחניי חני כולו צדא מחתא אין מעידין עד שתלא נפשו וכו' אין מעידין אלא עד ג"י, ומ"ש הרא"ש דשני עדים לוכא למחשע לצדדמי היינו דוקא לענין קברתיו אצל לענין הכרת המת לא מיירי הרא"ש, וכן הטור הוציא דברי הרא"ש לענין קברתיו דשנים א"ל אצל צענין אשתאי כ' סתם דאין מעידין ולא חילוק בין אחד לשנים, גם מתשובת הרא"ש סוף כלל י"א אפשר לדייק קלח דלענין הכרה אחר ג"י לא מהני צד עדים, ע"ש, וכ"כ הרשב"א צהשו המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח דאשתאי לא מהני צד עדים, והטעם דלענין הכרה דמתה משתנה אפי' ראוהו צ"ד וכל ישראל לא מהני דסבורים שהוא פלוני מחמת השינוי שנשתנה, משא"כ לענין קברתיו דכל החשש הוא רק משום צדדמי, גם הרש"ם סוסי"י נ"ד כ' בפשיטות דהא דתנן אין מעידין אלא עד ג"י הוא צד צע"א וצ"ד צ"ע, ומ"ש צסי' ס"ט דמהני מה שהם צד עדים, אפשר לומר דהרש"ם קאי שם לדעת הרא"ש דמחלק בין ראה הטענה ללא ראה, והתם יש חילוק בין א' לשים כיון דהחשש הוא משום צדדמי, אצל למאן דלא מחלק בזה או בשאר אשתאי [ר"ל לענין ג"י דיבשה] גם הרש"ם ס"ל דאפי' שנים אין מעידין, ומ"ש מהר"ם שלעון הג"ל דמלשון הריב"ש משמע דצ"ע מהני באשתאי, המעיין בריב"ש יראה דאין שום משמעות דקאי לענין הכרה, וגם הוא נרגש מתשו המיוחסות הג"ל, ומסיק צדדי דוד שם דלא מלינו שום הכרה בראשונים דצ"ע מהני באשתאי זולתי בצעל המאור [המוצא לעיל צס"ר דדעת המתירים] דיש פנים בדבריו לומר דס"ל דמהני.

ובתשו' רע"א סי' ק"ז כ' דאין ראי' [גם] מצעל המאור צד עדים נאמנים אף באשתאי, דדבריו סובבים על הא דמלחמה ל"ל קברתיו, וכן על הא דצראה הטענה לא סגי בלאחר ולריך גם סימנים, וע"ז מסיים צד עדים נאמנים בכל ענין, היינו במלחמה בלא קברתיו ובלאחר בלא סימנים, אצל לענין אשתאי לא מיירי כלל, ואפשר דס"ל דהטעם דאשתאי הוא משום שמתנה וא"ל להכירו ואפי' צד עדים לא מהני, וכן נראה מדעת הפוסקים [צס"ק רל"ז] הסוברים דאף בלא ראה הטענה אין מעידין באשתאי [אף דכלא ראה הטענה לא שייך חשש צדדמי] ומשמע בפשוטו דהא דאין מעידין באשתאי הוא מטעם שינוי דא"ל להכירו, וכן נראה מדעת הרמב"ן והרשב"א והריב"ש שכתבו דאף צע"א לוכא חשש צדדמי [לענין שאין ל"ל קברתיו], ממילא הא דלא מהני ע"א באשתאי הוא משום שמתנה א"כ גם צד עדים לא מהני, ואין לומר דאף דלענין קברתיו לא חיישינן לצדדמי מ"מ באשתאי מלוי יותר לטעות ולומר צדדמי וצד חיישינן צע"א שיאמר צדדמי, דדוחק לחלק כן, גם הריב"ש [צס"ק ע"ח] כ' להדיא דהטעם דאשתאי הוא משום שינוי הגוף שא"ל להכירו, וגם צהשו המיוחסות כ' בפשיטות דאשתאי אף צד עדים לא מהני, ונראה לדייק כן גם מהרמב"ם, דלענין קברתיו כ' בפ"ג גירושין ה"ט ע"א לומר ראיתיו שמת במלחמה וכו', ונודדיק לכתוב

צע"א דוקא אצל צהרי א"ל בלאחר דהרי סהדי לא מסהדי באומדנא, וכן הוא דעת הריב"ש לפי מ"ש צס"ק ר"ב אשכנזי צסי' כ"א ע"ש. [אולם לדינא אין הס"ר סובר כן כדלעיל].

ובפני משה ח"א סוסי"י י"ח כ' דבצר פשטה הכוראה דשנים ל"ח לצדדמי לא באחגי דיבשה ולא באשתאי דים. וכ"כ בגו"ר כלל ג' סי' ה' דכ"ט א', והביא מהרמב"ם והפני"מ הג"ל, וצטור ג' שם כ' הטעם, משום דאשתאי ל"א דודאי נשתנה אלא מספק, וצ"ע חולין דהכא לא נשתנה הפרטוף מחמת השכיח.

ומהר"ם שלטון בתשובתו שצפני משה ח"א סי' ל"ז כ' דכיון דמים במלחמה דמי כמ"ש ביבמות דף קט"ו א', א"כ מהני צמים צד עדים לענין אשתאי כמו במלחמה לענין קברתיו, אלא דצהשו הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח כ' דגם צשני עדים צע"א לאלתר, מ"מ אפשר דלהרא"ש וסויעתו היכי דהוי צד עדים אפי' בלאחר א"ל, מדכ' דצתה סהדותי דהרי סהדי לא דייקין, גם מלשון הריב"ש ש' דצ' עדים אין מציאות עצמם לצית הספק כיון דידעי דסמכי עליהו וכו' משמע דלא אמרי א"כ ברור להם היטב עד שאין לספק צו, ואפי' תימא דגם צשני עדים צע"א לאלתר, מ"מ צ"ד דלא ראה הטענה דגם צע"א י"א דא"ל לאלתר [כמוצא צס"ק רל"ז], א"כ צד עדים אפשר דלכ"ע א"ל לאלתר, וכ"כ צ"ד שראו כל פרטוף פניו וחוטמו בשלימות דמעידין לר"ת אפי' אחר כמה ימים [כמוצא צס"ק כ"ח].

ובבית אפרים סי' קמ"ז אחר שהביא מעצוב"ג והמצי"ע הג"ל שהתירו צשני עדים אף באשתאי והאריך להוכיח בדבריהם, כ' דכ"ש צ"ד שהי' גופו שלם וגם לא ראו הטענה דיש ללרף דעת ר"ת והרא"ש אליבא דהטור [דסעי' כ"ח] להיתר דצ"ע, אך עדיין לצי מהםם צזה דהא צעוצד דהח"מ הג"ל היו ג"כ כל יורופי התירים הללו ואפי"ה לא סמך על זה להחיר באשתאי וחפש לדיים אחרים, וע"ש שזיך עוד לדיי היתר לנדונו, וגם הוציא מסדר אליהו רבה דף קכ"ז טור ג' וד' שהוכיח צמישור דהרש"ם צסי' ס"ט והרב בצלאל אשכנזי צסי' כ"א קיימי צשיטת המצי"ט דצשני עדים א"ל לאלתר*, ושכן דעת מהר"ם כהנא ומהר"ם זיסקינד [כמוצא לעיל ס"ק רי"א אות ד'], וכ' דכ"ש צ"ד שיש ללרף עוד היתרים, וצפרט במקום עגון גדול כ"ד, והח"מ הג"ל נראה שלא הי' אז צידו חשו המצי"ט שהביאו אח"כ בקו"ע שלו שהרי לא הזכירו בתשובה שלו [צס"ק י"ה], וגם י"ל שהי' לו לדיי היתר אחרים כי סיום התשובה חסר שם, ומלוי בתשובת האחרונים שלפעמים דחו לדי היתר לפי שהיו יכולים להמליץ לדי אחר של היתר, ומ"מ אם לא הי' עולה בידם לדי אחר סמכו ע"ז במקום עגון ודחק.

אולם המ"ז צס"קס"ז כ' דצ' עדים לא מהני יותר מע"א לענין אשתאי, דדמי לאחר ג"י דיבשה או לדין דלריך פ"פ וחוטם דתנן אין מעידין ומשמע שאין שום עדות מועיל לזה, והטעם לפי שצאלו יש חשש שינוי לורה וצזה לא עובים השנים מן האחד, ולא עדיפה אלא במקום שיש חשש צדדמי בלא חשש דשינוי לורה [כמו לענין קברתיו במלחמה דסעי' י'], וראיתי מי שראה לכורות קולא באשתאי כשהכירוהו צד עדים, וטעות גדול צידו וכו', וראי' לזה דצדין דפ"פ בלא חוטם וכן צדין דאחר ג"י דיבשה קתני

(*) צ"ע דברש"ם ובר' בצלאל אשכנזי רק מבואר דבשני עדים אף שראו הטענה א"צ גם סימנים, אבל אינו מבואר בדבריהם שם דב' עדים מהני אף באשתאי, ועי' לעיל ס"ק רי"א אות ד' במהר"ם בן חביב שהביא ממהרש"ם סי' נ"ד דב' עדים לא מהני אחר ג"י ביבשה, וא"כ לכאורה דה"ה דלא מהני ב"ע באשתאי דמים. ועי' גם להלן בבני דוד.

ה פוסקים

ההכרה לחדר. ודיני קביעות המיתה לחדר ודין חיותה בשעתו. נשנה בדיני הכרת ודין קברתיו נשנה בדיני מיתה ומה שייך להקשות שיזכירו דין קברתיו. גבי דין לחיותה בשעתו.

אוצר

ס"ק רכא אות ז-יב

הפוסקים

ובשם אריה סי' ק"א אחר שרייק מלשון הרמב"ם דבאשחבי לא מהני אף שני עדים [וכנ"ל בשו"ת רע"א], הביא מאי דנקט הרמב"ם גבי אשחבי "ונתפח" אבל כל שאינו נחפח מעידון עליו ושלחקו עליו הפוסקים צוה [כנ"ל בס"ק ר"כ אות ז'], וכי דלכאורה ה"י נראה לחלק צוה, דהיכא דחזין דתפח ודאי אין מעידון אפי' שנים כיון דנשתנה, אבל כשלא תפח לפניו רק דיש לחוש דלמא תפח ואינו ניכר אז י"ל דדומה לחשש צדדמי, והיינו שמדמה לו שאינו תפוח ונאמת הוא תפוח, ובחשש צדדמי יש חילוק בין א' לשנים, דבשנים לא חיישינן לצדדמי ונשפיר מעידון עליו, ולפי"ז י"ל דלכך נקט הרמב"ם "ונתפח" דצוה אף בשנים אין מעידון עליו, משום דלאו אין זה משום חשש צדדמי כ"א משום שמשתנה ואינו ניכר, אך דאין נראה מדברי הפוסקים לחלק כן. ועיי' להלן באות שח"ז.

ובגובי"ק סי' כ"ח אחר שחסיק בדעת הרא"ש דרק לאלתר לא צעין צלה ראה העצוה משום דאין אומר צדדמי, אבל בחור שעה צעין לאלתר שעה אינו משום חשש צדדמי כ"א משום שמשתנה וא"א להכירו [כמוצא בסעי' כ"ח ס"ק רל"ז], כי דלפי"ז אף בשני עדים לא מהני אם ראובן אחר שעה, אבל בחור שעה אף שלא ראובן לאלתר מהני [אף צראו העצוה].

יא. ולחשוברים דשני עדים מהני אף באשתהי אם מהני גם בשתפח. כי בשו"ת הרי"מ סי' ג' וסי' ה', דאף הכ"מ והצ"ח ה"ל לא נסתפקו אם צ' עדים מהני באשחבי, אלא צלה ראו שתפח, אבל בתפח י"ל דלכ"ע לא מהני.

וב"ב בחקרי לב סי' י"ב דף כ' עור ד', דאף הפוסקים שהתירו באשחבי צ' עדים, היינו דוקא צלה נחפח דהוי רק חשש דרצון לחוש שנחפח ואינו ניכר, כמ"ש בחשו' בני אברהם סי' מ"ז, אבל בנתפח הרבה דודאי משתנה לורת הפנים, דספק תורה גמור הוא כמ"ש הרשד"ם סי' נ"ו, צ"ב האו לא התירו צ"ע וכו', וכיון דעיקר סברא זו דהתירו צ"ע באשחבי רבו הסוברים להפך ומסתבר טעמיהו, א"כ בנתפח ודאי חית לן למינקט דגם בשני עדים לא מהני וכו'. ועיי' בדברי מרדכי (פרודבורג) בקו"ע אות י' שנסתפק צוה וכי דקשה לסמוך ע"ז לצד.

אולם בשער אשר סי' ז' השיג על החקרי לב, דהא מהכ"ם דקאמר אבל אשחבי מתפח תפח, מוכח להדיא דאף באשחבי ולא ראינו שנחפח אחריו דודאי נחפח, וכמו שמוצא בחשו' הר"ן סי' ע"א, וכן מוצא בכתב פוסקים, נמלא דאף באשחבי ולא ראינו שנחפח, הוי חשש דאורייתא, דאחריו נחפח לגמרי, וא"כ כשם שמאנו דצלה נחפח מהני תרי סבדי, ה"כ בנתפח, וכ"כ בגינת ורדים כלל ג' סי' ה' וסי' כ"א דאף בנפוח לגמרי מהני צ"ע.

ובזבחי צדק סי' א' סוף דף רס"ז, צדדון אשחבי זה"י נחפח קלת, כי דעוד יש סניף להחזיר, דמאנו פוסקים דס"ל דצ"ע מהני אף בנתפח, ואף דחקרי לב ה"ל דחל לסניף זה, היינו משום שצדדונו ה"י ספק תורה וגם ה"י נפוח הרבה, כנ"ל, משא"כ צ"ד דנראה מאיסור תורה וגם ה"י רק קלת נפוח, גם בחק"ל יודע דאין להחמיר.

יב. וכשהובר ע"י גוי מסל"ת. עיי' צדד"ז ח"א סי' רל"ד שדן שם לענין חשש אשחבי שצדדונו, וכי בחור שאר נדדי הכתיר לכיון דטעמא דבעינן חיזיוהו בשעת"י היינו משום דלמא אחר צדדמי ושמא אחר הוא, א"כ הא כי במרדכי והגהות מיימוניות [לענין קצרתיו, ומוצא בסעי' ז'] דעכו"ם מסל"ת לא אחר צדדמי, וכיון שהוא שעת הדחק כדאי לסמוך עליו. ועיי' גם בחשו' ר' צללאל אשכנזי סי' כ' שמא"ק דברי הגה"מ ה"ל לענין חשש אשחבי שצדדונו. וכ"כ צפרח מעט אהרן ח"א סוס"י ל"ו.

אונס

ואם גרם בגמרה צלשון יחיד, ונאמר דדוקא צ"ע אין מעידון באשחבי, א"כ קשה איך שינה הרא"ש וכי בחיבורו צלשון רבים, א"י דס"ל צפשיעות דכיון דהטעם דאין מעידון באשחבי הוא משום דמתפח תפח [ומשתנה ואינו ניכר] אין חילוק בין ע"א לצ"ע.

ובשאגת אריה החדשות סי' י"ח דף ס"ו עור ז' צדדון אשחבי והכירוהו צ' עדים כתב דאף דלכאחרונים דמפרשי בדעת הרא"ש דצלה ראה העצוה א"ל לאלתר א"כ ה"כ דגם צ' עדים א"ל לאלתר, מ"מ הא יש אחרונים דמפרשי בדעת הרא"ש דהחילוק בין ראה"ע ללא ראה הוא רק לענין צדדמי [שנריך גם סימנים] אבל לענין דבעי דחזי צשעת"י אין לחלק משום דמשתנה, וכן מעין דברי הרא"ש למדקדק צוה וכו', וא"כ אין להתיר צ"ד מהאי טעמא.

גם בחמדת שלמה סי' מ"ג אות ל"ו כתב דלפי מה שפירשו בדעת הרא"ש דרק סימנים לא צעין צלה ראה"ע אבל לאלתר צ"ע, א"כ ה"כ צ' עדים י"ל דבעי לאלתר, וכן משמע ממתני דקאמי סתמא אין מעידון אלא עד ג"י ומשמע אף צ' עדים דומיא דרישא דקאמי אין מעידון אלא על פ"פ וכו' דמוכח בגמרה דצלה זה לא הוי הכרה כלל אף צ' עדים, וא"כ ה"כ באשחבי דהוי כמו אחר ג"י, וגם בעצוב"ג סיים דדבריו בתשובה זו הם רק דרך פלפול ולא למעשה*, ועיי' קשה אפי' לעשות סניף מזה, ול"ע.

וכן צאריה דבי עילאי סי' י"א דע"ח עור ז' כתב דחלילה לפסוק כהמצי"ט והעצוב"ג ה"ל שמקילין צ' עדים באשחבי נגד הט"ז, ונגד הכ"מ שחממיר ומסיים [בנידונו] דנחזקת ח"א עומדת, וגם הצ"ח הניח הדבר בספק. וכ"כ בדברי חיים [מלאנו] ח"ב סי' נ"ז דאין להקל צפשיעות אפי' צ' עדים אם לא ראובן מיד כמבואר בח"מ וצ"ש. גם במהרש"ם ח"א סי' פ"ח וח"ג סי' ר"ג העלה עפ"י חשו' הרשב"א המיוחסות להרמב"ן דאפי' צ' עדים כשרים צ"ע מיד, דלא מאנו צראשונים שחולקים ע"ז, דדוקא צדדונו מיתח [לענין קצרתיו] דחלילה חשש צדדמי פליגי הראשונים על הרי"ף, משא"כ צדדונו דהכרה באשחבי דטעמא לפי שאינו ניכר, ובפרט דבחו"ה המיוחסות שם כי שכן הוא לדברי הכל, א"כ מי יערצ לצו להקל ע"פ סברת האחרונים שלא ראו חשו' זו. ובדברי חיים סי' ג' כתב ג"כ דאין להקל גם צ' עדים באשחבי משום שכתב משתנה, וכמ"ש במהר"י מברונא סי' ס"א, וצו"ת פני יחושע סי' מ"ו [המוצאים לעיל סקרי"א אות ד']. ועיי' בשו"ת צשמים ראש סי' קל"ו.

ובהרי בשמים ח"ג סי' ל"ד עמוד מ"ו עור א' אחר שביא מהפני משה ה"ל שכי' דפשטה הוראה דבשנים לא חיישינן לצדדמי לא באחג"י דיבשה ולא באשחבי דמים, כי עליו דהפריז על כמדה להקל בחשש איסור דאורייתא עפ"י הכרה שני עדים, ולא משמע הכי מכתב דוכתי צש"ם כמו שכוונת צ"ע ה"ל, וכמו שמוצא בחשו' המיוחסות ה"ל, ובחשו' גאוני צתראי סי' כ' מחמיר דאפי' בספק אשחבי לא מהני צ' עדים [וכמוצא להלן ס"ק רכ"ב אות ד'], אמנם כשידוע שנטבע צאופן דליכא חשש איסור דאורייתא יש להקל צ' עדים כשאין רואים שום נפוח. ועיי' לעיל אות ד', מדבריו במהדו"ת סי' ס"א שכוונת דעיקר חשש באשחבי הוא משום שמשתנה ולא משום צדדמי.

(*) ז"ל הפנה"ג שם בסוף התשובה: זה מה שג"ל דרך פלפול בעלמא וחלילה לי מלהעשות סניף בדבר הזה ובכיוצא בזה שאין אני כדאי, עכ"ל. ופשוט הדברים נראה שכתב זה דרך ענינות והתגללות בדרך הגדולים, ולא משום שנחפח באמיתות הדברים עצמם.

הפוסקים

ס"ק רכא אות יב-טו

אוצר

בסו"ס ד', והרשד"ם בסי' ס"ז חולק בזה וזהו הסכים מהרש"ם בקו"ע. ולמעלה בזה שמי' כי הכנה"ג וז"ל: אין לחוש לאשתו ונשתנה לורתו אלא בזה לא בכל אנשי הספינה, מהר"ר בללאל בתשו' סי' כ"א, והרשד"ם בסי' ס"ז לא נחמורו לו דבריו וכ"כ מהרש"ם בקו"ע עכ"ל. [וכנה דברי הכנה"ג ז"ע], לראשונה מה שהעתיק בזה שמי' דברי מהר"ם אלשקר וז"ל: להם דברי רצ"א כאילו אמרו דבר אחד, הנה במהר"ם אלשקר לא כתב להחיר בזה שמי' זה מחמת ההכרח בלל, רק משום שעלו המתיס בזה שמי' שנתעבו, ולהדיוא כתב שם "ואף שלא הכירו צרע שבוטע על אשה זו אלא שהכיר שהוא יהודי מכלל השלשים ואחד נפשות שקצרו משיאין את אשתו", ואילו רצ"א כפי שהעתיק בזה שמי' מחיר מכח שהכיר רבים צפרופיהם וליה שכולם נשתנו, ואין הכרח שהרשד"ם והרש"ם החולקים על רצ"א יחלקו גם על מהר"ם אלשקר דאינהו לא מיידי כשידוע מנינם, וע"י בחיים ושלום ה"כ סי' ע' דס"ז אי' שבי' טעם להחיר צנידותו שהכירו לשלשה אנשים שהיו מאנשי הספינה בזה דאשתו עפ"י מהר"ם אלשקר והרצ"א המוצאים בכנה"ג, והוסוף דאף שהכנה"ג כתב דהרשד"ם והרש"ם חולקים בזה מ"מ צ"ד יודו גם המה, דהתם צידון מהר"ם אלשקר לא העידו אלא שכולם מלאים וקצרום וכו', וכ"כ הא אפשר דנחמורו אנשים אחרים דלאו דעתיהו כיון שלא אמרו שהכירו לכל אחד בפני עצמו כו', משא"כ צ"ד שהכירו לכל אחד בפני עצמו, ע"כ, ונהנה הוא לא ראה גם דברי הכנה"ג במקורם רק כפי שהעתיקו ביד אהרן בכה"ט אות תפ"ב, ושם לא העתיק רק דברי הכנה"ג בזה שמי', וחשב שרצ"א שהחיר הוא בזה שמי' חולקים מהר"ם אלשקר כפי מה שהעתיקו ביד אהרן שם וע"י חולקים הרשד"ם והרש"ם, ולכן כתב צנידותו שהכירו כל אחד בפני עצמו גם הם יודו אלא לא ראה דברי הכנה"ג בזה שמי' שרצ"א שהחיר הוא משום דליה להשתנות צפרוף של הרבה אנשים וע"י הוא שחולקים הרשד"ם והרש"ם, אולם גם דברי הכנה"ג בזה שמי' שהעתיק דברי רצ"א להחיר בהכרח רבים אף באשתו ל"ע דברצ"א לא כתב זה רק להוציא מאיסור חורב שיהי' להם דין משאלים וגם זה רק צנידות מה שאמר העד מחילה שנתעבה הספינה שנסעו בה אותם האנשים, והציו מקודם דלעת הרמב"ם יראה מאיסור חורב בעצמות הספינה לבד ושם כתב דצ"ד יש לה דין משאלים אפי' לעדת הרשד"א החולק על הרמב"ם בעצמות הספינה כיון שאמר הספינה היא נעצבה והאנשים אשר בחובה נמלאו על שפת הים וקצרום, וע"י הוא שכתב בסוף החשונה וז"ל: ואם תשאל מנלן דאינהו אינהו אנשי הספינה דילמא אשתו כולבו ונשתנה לורתם והחלפו להם, תשובתך בשלמא ציהודי [אחד] איכא למיחש דילמא איחלף לי זה היהודי בזה מאנשי הספינה כו' אלא ליכא למיחש דכל אנשי הספינה אשר נמלאו שם נשתנו לורתם והחלפו לו באחרים, וגם שלא נשמע דנעצבה ספינה אחרת קרוב לאותו המחוז, הילכך לגבי אנשי הספינה בעצמות עינא בלחוד סגי, נמצא דהדבר ברור לפנינו דפלל במשאלים, עכ"ל, וכן הרש"ם בקו"ע דני"א אי' כשהשיג על הרצ"א כי וז"ל: יש לגמגם מה שחשב אותו נידון כמשאלים דרבנן משום שהעיד על אנשים הרבה שהיו בספינה ויש לחלק בין יהודי אחד לבין כל אנשי הספינה וכו', ע"כ, ומש"כ בכנה"ג דגם הרשד"ם חולק בזה, הנה הרשד"ם שם בסי' ס"ז לא דן על פרע זה ציהוד רק על כללות ההיתר כתב: והר"ר בללאל כתב פסק בהיתר האשה הזאת בפשיעות ואני לא נראה לי דבריו ומש"כ בכנה"ג שכדברי הרצ"א מתבאר מדברי הר"א ששון בסוף סי' ד', הנה הר"א ששון כתב כן לענין צדדמי וקצרות, ולבאור. אין ללמוד ממנו לענין אשתו אלא אם נאמר דגם טעם אשתו הוא מחשש צדדמי אלא להסוברים דאשתו הטעם משום שמתנה

ואולם בפני משה ח"כ סי' פ"ד כי דאף לענין קצרות י"א דגוי מסל"ת א"ל לומר קצרותו, מ"מ לא מצינו מי שסובר דגוי מסל"ת מהני הכרתו אפי' באשתו, דאם איתא להא מלתא ל"ה שחקי מינה. [וע"י גם בזה"כ"פ לסעי' כ"ד ס"ק ר' אות ג' בהערה שדף קס"ד סוף עור ד', שמוצא שם מבמה פוסקים שכתבו דהכנה"מ ה"ל לא כתב כן אלא לענין קצרותו אלא לא לענין הכרה. וכן נמצא בהרבה אחרונים שחששו לאשתו אף שגדוהם הי' שהוכר ע"י גמל"ת אלא שלא דע על זה ציהוד. וע"י לעיל בזה שמי' דנחלקו שם הפוסקים אם החשש של אשתו הוא משום צדדמי או משום שא"ל להכיר, ולהסוברים דהחשש הוא משום שא"ל להכיר צודדי דאין להקל בגמל"ת לענין אשתו].

ג. ובשידוע שלא נשתנה מכפי שהי' תוך שעה בעליותו מהמים. כי בדברי חיים (מלאה) ח"כ סי' נ"א דכנה"ג מעידין עליו אף באשתו, ולכן צ"ד אם הי' מי שהעיד שראה אותו מיד כשהולידו מהמים, ואומר שלא נשתנה כעת [לאחר שעה] ממה שהי', רק שהוא אינו מכירו, שזו נחמדים המכירים אותו, אפי' לאחר שעה, ובסי' נ"ז שם הוסף דאפי' ראה העצמה דעת כמה פוסקים דזה חיישין לצדדמי, מ"מ לענין זה שאומר שלא נשתנה נאמן, דליש בזה צדדמי. וע"י לעיל ס"ק ר"כ צענין שידוע שלא נשתנה מכפי שהי' חוג"י למיתתו עד לאח"י.

יד. ובשדקדק היטב להכירו או שאמר שהכירו היטב. במהר"ם אלשקר סי' כ"ו דע"י ג' הציא מהר"ב השאל דכנה"ג מהני אף באשתו, דהרי כי הרא"ש בתשובה צידון הרוב שנמצא אחר ז' ימים והכירוהו כל מכיריו וכל יודעיו מלפנים, והכירו את אשתו, וה"כ צ"ד אף אם נניח שאמר עבד שעה או יומים מעט שעלו מהמים קצרום, כיון שאומר שהכיר הכרה ברורה נשיהם מותרות, לאשתו דים וג"י דיבשה דיום שזה, ואין פסק דכשלאומר קצרום שהכירוהו שהכיר היכר מלפנים כשנתעסק בקצרותם, אולם מהר"ם אלשקר השיג עליו דאפי' אם אמר בזהו שהכירו היכר מלפנים אפי' ל"ה צעתי ל"ה הכרה, שהרי אמרו בגמרא דאשתו מתה חפה, וכ"כ הרא"ש צעמו דברא העצמה כ"י צעין דחזירו לאחור, וא"כ מה חועיל הכרתו אם נתפח ונשתנה לורתו, וכ"כ צ"ד שלא אמר שהכירו היכר מלפנים רק אמר שקצרו דמח רואה הרב השאל לומר דהוי כאומר שהכירו היכר מלפנים, וזה ודאי ליכא למימר, ומה שהחיר הרא"ש ה"ל אף לאח"י, היינו דוקא ציבשה, דהרא"ש לשיטתו דציבשו נחבל בפניו מעידין אפי' אחר כמה ימים [במוצא בסי' רל"ה], וע"כ דגם צידון הרא"ש לא הי' חזול בפניו, אלא גבי מים אפי' שלא הי' חזול בפניו צעין שיראבו צעמו, וכדחילק בן העור ברמזים לפסקי אצוי הרא"ש [במוצא בסי' רל"ה], וכ"כ דאין לפסוק ע"א מצ' עדים, דהרי צידון הרא"ש הכירוהו כל יודעיו ומכיריו, והרא"ש כי בפסקיו דחתי שהדי ל"ה לצדדמי, אלא צע"א באשתו ודאי חיישין. וע"י בזכר יהודה סי' כ"א צידון אשתו ובהשקפה ראשונה הכירו צע"י וגם אחר העין הכירו, שכן שם אפי' בכנה"ג מהני אף באשתו.

טו. ובשהיו הנמבעים רבים והוכרו. ע"י באה"ע סקפ"ד שהציא מחלוקת הפוסקים בזה, ודבריו הם מהכנה"ג בה"ט אות שמי' [אלא שהכנה"ט העתיק שלא צדדמי כמבואר בהערה שמתחת לקו על הבאה"ט] וז"ל הכנה"ג שם אחרי שהציא דברי מהר"ם אלשקר בסי' כ"ה במוצא באה"ט: מה שכתב [מהר"ם אלשקר] דלפך אנשים אין לומר אחרים הם כבר כתבתי למעלה שכן כתב מהר"ר בללאל בסי' כ"א, וכן מתבאר מדברי הר"א ששון

באר הגולה

(קיה) [צב] (*אפילו חוק ג') (צ"י צמס הרמזין ורש"א)

ביאור הגר"א

• פי' שלא שנה צמים ג'
ימים כ"כ הרמזין
והרש"א

וכן

[צב] אפילו כ"י ממש"ש
קש"ו ב' וחזינהו לאלתר
כ"י ועתוס שם :

פתחי תשובה

אולי הושלך למים צמים ואת"ל שהושלך לאחר מותו ואין חשש מחמת שהיהו לאחר שהועלה אכתי שמה כבר הוא יותר מנ"י להרגיחו. מ"מ יש כאן כמה צדדים להקל חזק שאלו ה' ספיקות הכל חזק שמה נשחקה ועוד כיוון שלא ראו הטביעה, והמכירים הם הרבה, גם גוף הטביעה לא נודע צלחת רק מפה עובד כוכבים, וגם אפי' הרש"א המחמיר נספק ג"י בלא טעמו ומשום ספק דאורייתא וא"כ צ"ד כיוון שמואל אצלו הפסח שלו והוא, מה דלא מושלי ולרוב הפוסקים לא חיישין צהא לשאלה ואף לה"י שחמיר מ"מ מודה דאינו רק מדרבנן וכיון שכבר יאצלו מחשש איסור תורה שזו פסחית על ההכרח צ"ע עכ"ל, ונכופו התשובה שם כתב לפי מה שראיתי נספור המעשה שההרונים היו נפוחים כ"י יש מקום להתמיר שהרי נתפחו בודאי ויש חשש גדולה לומר שנשחכו ואעפ"כ אינו זו מהיתר שלי צירוף הפסח ע"ש. ור"ל דעל הפסח לחוד יש ג"כ לסמוך משום דהעיקר דלא כה"י כמו שהעלה צ"י קמח סי' ל"ב הוצא לעיל סוף כ"ד ס"ק צ"ה ע"ש :

(קיה) אפי' חוק ג', עי' נתיב"ו נ"ב חיינה ס' מ"ו ש"כ על נידון השאלה ידיה וז"ל הנה יש לפנינו שתי דרכים להתיר אם מזה הכרת ההכרח צ"ע אם מזה הפסח הנמנע אצלו, אלא דעל הט"ע יש ריעותא שיש כאן ספק שמה הוא לאחר ג"י אך לפי הנראה היה ההכרח שלם צ"פ ולא היה תכלה מנעט והנראה רק נוכח צדק אחת אחורי הראש ולפ"ז כבר הכריע ה"ה צ"ד פ"ד דנזה יש להקל נספק ג"י, אלא שיש כאן ריעותא שהיה צמים ואישיחתי ויש צהא לפלפל כיוון שלא ראו הטביעה וגם המכירים היו שנים ולא אמרי צדדתי עכ"ל ס"ק"ז והדברים ארוכים, ואומנם יש כאן מקום להקל ה"ה דאפשר דיש לגרף דעת הרי"ז"ש הוצא צ"י דהא דנענין חזוהו בשעתיה לא נאמר אלא צמי ששה צמים אחר מותו יותר מנ"י ימים כ"י ועוד דגם הרמזין והרש"א לא התמירו אלא כל שזיתתו היה צמים אצל היכא שמת ציבשה ואחר מותו הושלך למים גם אם לא התמיר כמבואר בשלחן הג"י (עמ"ש) לעיל ס"ק קט"ו) ונגדון שפלינו לפי הנראה נראה ציבשה, ואף דיש להסתפק אולי קודם שצא נפשו השליכו הרומח למים ויצא נפשו צמים כ"י וגם יש כאן ס"ס להתמיר

אוצר ס"ק רבא אות טו—ס"ק רבא אית א הפוסקים

צמים אחר מותו [דהיינו משעה שלישית שטבע*] אפשר דלא אמרינן צ"י מחמת חפח אלא לעולם מעידין עד שימלאו לו ג"י מעט מותו, ואף לשון הרמזים אפשר לפרשו כן [שהרי כ"י צוה"ל: טבע צים והשליכו הים ליבשה אפי' אחר כמה ימים מעידין עליו, ואם שהה ציבשה וכו' אין מעידין עליו, והיינו יכולים לפרש דמ"ש ואם שהה וכו' עולה למח שאמר שהשליכו הים ליבשה אפי' אחר כמה ימים. מדבריו צמ"ש עכ"ל], אלא שהרמזין ורש"א"ל כחצו צפשיטות דאפי' לא שהה צמים ג"י צטוין דחזוהו בשעתיה וכו', ולכן אין ראוי להקל. ועי' צריצ"ש שם שהביא ש"כ גם גדול אחד מן האחרונים צשיטת יבמות שלו, וכי צטעמם דכיון שטבע ועמד צמים עד שמת שם מחמת המים, הרי צאו המים צמיעו לצבות צטן ולהפיל אור פניו ומשחגית לורחו, ואע"ג דמיא מלמח למחי מ"מ כשעולה מן המים ושוכה ציבשה מעט חוזר לסורו וחגלה רעמו, וא"כ לדעתם חשה זו אסורה דהא לא ראהו העד צשעתא דאסקובו וכו'. וכ"כ צמ"ש שעי' ומסיק שם דאפי' להלכה [לדא ולא למעשה] אין להחמיר מפני ענין אשחתי וכו'. וכן צמ"ש שעי' צחצוחו לה"ש צרפתי שנחלה בחילוק זה, כ"י דאף דאפשר לחלק כן כנ"ל, היינו אם לא כ"י איסור דאורייתא ולא כ"י נזכר צראשונים להיפך, אצל מכיון שהג"ל כתבו להיפך, ובגמרא אמרו בסם, והוא איסור דאורייתא וכתב ואין לנו פוסק או מחבר להתלות צו איך נתלה אהנחו להקל בשל תורה.

שמשתחו ואינו ניכר ואפי' צ' עדים לא מהני, א"כ אין זה דמיון לקצרתיו.]

ועי' צוה"ש סעי' כ"ח ס"ק רל"ז מה שנחלקו האחרונים בזהכרת רבים לענין ראה הטביעה, ועי' מהתועפות ראש ס' כ"י דאחר שביאר דזהכרת רבים ל"ח לצדדמי אף צראה הטביעה, הוסיף דאולי יש להקל בזה"ג צאישיחתי אף לדעת הפוסקים שלא חילקו לענין אשחתי בין ראה הטביעה ללא ראה.

מן. ובשהוכר אחד מתוך רבים. עי' צמ"ש כ"ח ס"ק רל"ז. ובמהר"א ששון סו"מ ח' כתב דצורו צטוין כי כשימלאו חנשים רבים ויכיר המכיר איש אחד מחוכם אין ספק שלא נחלה צו שום צדדמי, דכיון שהוא הפרט הפרט מן הכלל ודאי שכתב את הפרט יפה, ולא מצינו שאין לתלות צו שום צדדמי צאותם האנשים [הנמצאים עמו], אלא אפילו צשום איש אחר לא תלין צדדמי, וחילוק זה נראה צטוין נכון, גם רשום צצורוני שראיתי חילוק זה או דומה לו בצדרי הפוסקים.

ובמשאית משה ח"א ס' מ"ג דף ר"ל טור ג' הסתייע מדברי מהר"א ששון ה"ל לנידונו שהיה ספק ג"י ציבשה דתלין ודאי שהכירו יפה ולשעתיה הוא דחזוי, וכי דעם היות שיש לי מן הגמגום צעיקר טעמו, דהא כיון דעיקר חששא צאשחתי הוא משום דלמח אחר הוא דאשחתי ונדמה לצעלה, א"כ מה יושיענו שהכיר את אחד מהם ולא את כולם, דאכתי דואגים אנו דאחר הוא, ודאי אידמי ודאי לא אידמי, מ"מ כיון דמהר"א ששון כ"י דחילוק נכון הוא ועשה מעשה על פיו, יש לתלות צחוסר ידעת, ואין ספיקתנו מוציא מידי ודאות שלו.

יז. אם מהני הכרת הברית אף באשתהו. [צאופן שלשאל אחר אין להסתפק רק לגוין]. עי' צוה"ש סעי' כ"ד צלות הסומנים אות כ"ע.

רכב. אפי' חוק ג'. א. מקור הדין ודעות הראשונים בזה. הנה דין זה מבואר צצ"י משם הרמזין ורש"א"ל כמו שלחן צמנים. ועי' שהציו מהרי"ש ס' ש"פ ש"י דאעפ"י שיש לחלק ולומר דהא דצמי צמיא חזוהו בשעתיה לא נאמר אלא צמי ששה צמים אחר מיתתו יותר מנ"י, לפי שכיון שעמד יותר מג"י כבר נפקד אלא שמתוכו המים ומנעוהו מלהשתנות ומיד לאחר ששה מצינו מן המים הוא משחתי, אצל מי שלא עמד ג"י

אולם מהנמוקי' הציב הרש"ד'ס צמ"י י"א ש"י צוה"ל: אם שהה צמים ג"י ושהה אפי' שעה אחת ציבשה אין מעידין עליו, ע"כ, וכי דמשמע מדבריו דנענין שישה ג"י צמים וכו'. גם צמחרי"ט ח"א ס' קל"ט השני כ"י דיש לדקדק כן מהנמוקי' ה"ל, ושגם הריעצ"א צחידושו כ"י כלשון הזה. וכ"כ צמנסת יחזקאל ס' י"א צדעת ה"י ורש"א"ל ה"ל. ובאילה שילוחה ס' כ"ז אחר שהציו מהרי"ש"ל דאף לשון הרמזים אפשר לפרש כן, הוסיף דזה מוכרה צדעת הרמזים, דצכלכה כ"א צמנאל הרוג ציבשה כ"י צד"א חוג"י אצל חוג"י אין מעידין, וצח"כ כ"י טבע צים וכו' אפי' אשחתי מעידין, ואם שהה ציבשה אחר שהועלה אין מעידין, ומדלא כ"י צבכ"א גופא עוד צד"א ציבשה אצל צמים אפי' צחוג"י אם שהה אחר שהועלה אין

(*) כן הוא בריב"ש שם. ובב"י לא העתיק ד' חיבות אלו. ועי' להלן בדפיקי תשובה.

הפוסקים

סיק רכב אות א-ג

אוצר

סי' ס"ח כ' דאף שהביא הריב"ש דהרמב"ן והרשב"א כחצו בפשיטות דאין לחלק בין אחיגי ולבין חוגיגי לענין אשתהו, וגם הביא כן מעד גדול אחד, מ"מ מדסיים הריב"ש וז' "לכן אין להקל" משמע דבאמת מסתברא לי חילוק זה, אלא שלא מלאו לבו לחלוק ולהקל כנגדם, ובנמוקי וריטוב"א כתבו להדיא דגם במים ג' ימים צניק, וזיקף זה בין שאר סניפי היתור שבנדון. גם הרי"ר משה בתשובתו שבמסכת צניקין סי' מ"ה הביא בין שאר סניפי היתור שדעת הריב"ש [מעיקר הדין] דמי שלא עמד במים ג'י אחר מוחו אפשר דלא אמרין דתפח אלא לעולם מעידין עליו עד שימלאו לו ג'י אחר מוחו. וכן הרי"א זן נחמיאש ה"ל כ' דהריב"ש נמי ס"ל לחלק בין אחיגי ולבין חוגיגי לענין אשתהו, אלא שלא ראה לסמוך על דעתו ובעלה מפני דעת הרבנים הקודמים אליו, ויש לנרפו לס"ס. ובכנסת יחזקאל סי' נ"א דס"ז ד' הביא דעת הרי"ר משה והרי"א זן נחמיאש ה"ל וסמך ע"ז לנרף לספק. ועי' בהיכלי שן תלחאלי סי' מ"ו דס"ד א'.

וכ' בדופקי תשובה בחקר הלכות סי' כ"ה, דלהפוסקים ה"ל הסוברים דבעין שיטה ג'י, ה"י נראה דחשדן הג"י משעת הטביעה ולא משעה ששהה במים שיעור שחל נפשו, דרק לענין קולא דמשאלים חיישין למיעוטא ובעין שיטה במים שיעור שחל נפשו [כמבואר בסעי' ל"ד], אבל לענין חומרא דג"י אזלין דחר רובא דמתים מיד במים, וכ"כ בחת"ס ח"א סו"ס ג"ג דנחי דלענין קולא דמשאלים צ"י הריב"ש שיעור שיכוי לניחא הגש ג' שעות, מ"מ לענין חומרא דג"י כיון שנפל למים זמן מועט אמרין שמה כבר מת, ולא מונים ג"י אלא משעת נפילה למים, ע"כ. אולם הריב"ש [ה"ל עלמון] כ' צוה"ל: אבל מי שלא עמד ג'י במים אחר מוחו "דהיינו משעה שלישית שבע"א אפשר דלא אמרין צ"י מתפתח תפת, ע"כ, ומבואר דחשדן הג"י רק משעה שלא נפשו צודא, ופליאה על החת"ס ה"ל שלא זכר מדברי הריב"ש ה"ל אף שבעמנו הביאו שם בס"י ל"ב וכו', וז"ע לדונא. ועי' צבני אברהם סי' צ' דט"ו צ', ובתשובות לשאל סי' כ"ג ובכתב סופר סי' כ"ח, שכתבו ג"כ צביאור דברי הריב"ש ה"ל דלענין אשתהו בעין שיטה במים ג'י משעה שלישית שבע"א. אולם במרה"ל ס"ק קל"ז מבואר דהריב"ש לא כתב כן אלא לשיטת המקילים בסג"י וה"י יש לנו לתלות מספק לקולא שמה בשעה שלישית, אבל להריב"ש עלמו המחמיר בסג"י יש לחוש שמה מה בשעה קלה משנפל למים, והריב"ש כאן כתב לרווחא דמילתא [שאם נצא להחיר במים בלא שעה ג'י יש מקום להחיר אפי' כשהוא בחוגיגי משעה שלישית שבע"א, היינו להמקילים בסג"י ולא חש להזכיר החומרא דסג"י] דהא בלא זה מסיק דאין נפ"מ בשיעור ג'י בחור המים. ובסעי' ל"ב ותבאר אם כוונת הריב"ש מתחילת שעה שלישית שבע"א או מסוף שעה שלישית.

ג. ובשואסורה רק מדרבנן. צחוט המשולש להרשב"ן הסור הראשון סי' נ"ג דכ"ג ג' אחרי שהביא דלפי דעת הרמב"ם כפי מה שהבין ממנו הריב"ש אם ראהו חוגיגי לעצמותו ל"ה לאשתהו, כ' דצ"ד שהיא כבר מותרת מדאורייתא ע"י עדות אחרת ואח"כ באה עדות בעיניו [שראהו חוגיגי לעצמותו] החששא דחיישין לאשתהו היא במלתא דרבנן וספיקא דרבנן להקל, וכ"ש צ"ד שהיא ס"ס דרבנן משום דהוי רק ספק אשתהו, ע"ש.

והרשב"ם סי' נ"א כ' דאף דהריב"ש ה"ל דזה היתור דחוגיגי לענין אשתהו, מ"מ צ"ד יש לסמוך ע"ז ועל שאר הכיתרים שדחם הריב"ש שם, שהוא לא דחה אותם. אלא לפי שאין בהם כח להחיר איסור דאורייתא, אבל כאן שאין אנו רוצים להחיר רק איסור דרבנן פשיטא דכ"ע מודו להקל. וכ"כ בלמח נדק [בהחדש] בתשובתו

אף מעידין, משמע דסובר דבחוגיגי אין חילוק ואפי' במים מעידין *.
גם הרי"ר חלוצר זן נחמיאש בתשובתו שבמרה"ל סי' נ"א כ' ד"ה דדוקא כשהיה במים ג'י אין מעידין באשתהו, ושכן דעת הרמב"ם.

ועי' דרישת ארי סק"ד שדיוק גם מהתוס' דקט"ו צ' ד"ה וקאמרי כיומים דבחוגיגי מעידין אף באשתהו. ועי' עוד להלן בס"ק קל"ז אות ע' מהדמשק חלוצר סי' ס"ח דלהר"ה והר"ש והטור המחלקים לענין אשתהו בין ראה הטביעה ללא ראה, יש חילוק בלא ראה הטביעה בין חוגיגי ולבין אחיגי, ע"ש.

ב. דעת האחרונים להלכה. במהר"ם אלשקר סי' כ"ו ד"ה כתב שאין לחלק בענין אשתהו בין אחיגי ולבין חוגיגי, שכבר בטלו לחילוק זה הרמב"ן והרשב"א ה"ל, ושכן הביאם בה"מ בלא חולק, ושכ"כ רבינו יהונתן דבאשתהו תפח ואינו יוכר לא שנה שעמד במים ג'י או יותר ולא שנה אם לא שעה בים אלא יום אחד, ושם צד"ע א' כתב שאין לחשוב זה אפילו לספק, ע"ש. גם הרי"א זן נחמיאש ה"ל כתב דאין להקל בזה נגד הרמב"ן והרשב"א. וכן הרשב"ם סי' נ"א אחר שראה לחלק בין אחיגי ולבין חוגיגי לענין אשתהו וכ' דגם מהנמוקי ה"ל משמע כן, חזר בו מחמת דברי הריב"ש ה"ל, אלא שהקול באיסור דרבנן [כדלהלן בלוח ג']. וכן היה דעת המ"צ בס"י מ"ו.

והרח"ש דמ"ו עור צ' וז' כתב ג"כ דבדבר פשוט דאין הפרש בין אחיגי לבין חוגיגי לענין אשתהו כדברי הרמב"ן והרשב"א, ושכ"כ מסתימת הרי"ף בתשו', ומרמ"ה ועוד דבוחא שכתבו במהר"ם אלשקר ה"ל, ומר"י והטור שכתבו בסתם דבמים צ"י דחזרה לאלתר ולא חילוק, ושכ"כ הריב"ל בח"א סי' א', ותומא על הנמוקי ה"ל שכ' צ"י שום חולק דדוקא כשהיה במים ג'י אין מעידין באשתהו, היפך דעת הרמב"ן והרשב"א, ובכ"מ דרכו להלך בעקבותיהם. וכ"כ בפרת מטה אהרן ח"א סי' ל"ג דאין להקל כיון דהריב"ש דחאו בשתי ידיים. גם בים של שלמה פט"ז סי' ט' הביא מהרמב"ן והרשב"א ה"ל שצ"ד זה אין הפרש בין חוגיגי לבין אחיגי, דכיון שעמד במים אם העלוהו ואשתהו מתפתח תפת. ובצמחים ראש סי' קל"ו כ' לרבנים השואלים דיש פקפוק במה שכתבם שח"י חוד צ' ימים דהיינו לאפוקי מג"י דמה יועיל זה, הלא בנעצב ונפלט לחוץ צ"י להחיר וכו'. ובדבר משה [תלומדים] סי' ס"ב אחרי שהוכיח דבנדון שהוא ספג"י גם להמקילין יש להחמיר [ובמבוא להלן אות ז'], סיים וגם מי ירום ראש להקל נגד שיטת הרמב"ן והרשב"א שכתבו בפשיטות דאפי' לא שעה במים ג'י צניקין לאלתר, וכוותיהו נפסק דהין בשו"ע. וכ"כ באמרי נועם ח"צ סי' ע"ו.

ובחן טוב סק"ז כ' שכן מוכח דעת הטור והשו"ע, מדלענין מכה סברי דמרזי אפי' לא שעה במים ג'י [כדלהלן ס"ק רכ"ג אות כ"א] א"כ ה"ה לענין הפסד אורחו באשתהו, דבחדא כללא נקטו לתרווייהו. ובסק"ט כ' דכיון דקדמאי ובתראי רוב צניקין ומנין הסכימו להחמיר, קשה לעשות מה אפי' ספק.

אמנם הרבה מהאחרונים המחמירים כתבו דמ"מ יש לנרף סברת המקילים לסיק היתר או כספק לספק אחר. בנצ"ח סי' ס"ד כתב דאף שסברא זו נדחית לחלוטין במ"ש הריב"ש ה"ל, מ"מ מהני לאליטרופי קלח צבדי שאר קולות. ובמהר"ע ח"א סי' קל"ע השני כ' על נדון דהוי ספק אחד [לקולא] עפ"י הנמוקי וריטוב"א ה"ל שחלקו על הרמב"ן והרשב"א. ובדמשק חלוצר

(*) אמנם מה שרצה שם לומר דגם כוונת הריב"ש היא להוכיח זו, הנה בריב"ש סי' שצ"ז המובא לעיל אינו מבואר כן, והאילה שלוחה לא ראה דברי הריב"ש במקורם רק מה שהובא מסנו בב"י בקיצור מס' ש"פ.

אוצר

ס"ק רכב אות ג-י

הפוסקים

כן, דמה שנשחטה במים חיוני מזה, אף ששהה הרבה במים רק מחמת שנשחטה אחר שילא מהמים, ואם נאמר דנהרג ביצעה לא איכפת לן בזה כי גם בשהה יותר מג' ימים יש להקל וכו', אך מסיק דאין לסמוך על סברה זו לצד במקום חומר א"ל, ושכן נראה מהנוצ"י ה"ל*, וגם בשו"ת שצידו כח"י מהגאון בעל מגיני שלמה לפני יהושע נראה דלא ס"ל לחלק בין מה מחמת הטבעה לבין נהרג תחילה דככל גווי כשהוא משוי ממים ואשחתי אמרין מחתה חתה.

ובמראות הצובאות סקק"ה אחר שבי' דמלשון הרשב"ה כפי מה שכתב צריכ"ש ס"י שצ"ז נראה דהיכא שנהרג ביצעה ואח"כ הושלך למים מעידין עליו בחוגי"ה אפי' באשחתי (ובהנוצ"י ה"ל), כי אצל לשון הרשב"ה בחידושו שצידו כן הוא: ואפי' ראוהו חוד ג' ימים כשעולה מן המים מתוך ששהה ונרעו במים כשעולה ליצעה מיד נתפה עכ"ל, ולפי"ז אין חילוק בין שמת במים למת ביצעה, וצ"ע.

ובבני יעקב ס"י ז' דר"ג ג' אחר שבי' צידו נהרג בהכרת הכרוב דתליין בספק להקל שהוא חוד ג', נסתפק שוב דילמא לאחר שהרגוהו השליכו אותו לים ופלטו ליצעה [כיון שחלואו על שפת הים], וכי צפשיעות דככה"ג אין שיעורו אלא שעה אחת, דמה לי נעצו צים ומה לי הרגוהו ואח"כ השליכוהו לים, דמי"מ כשפלטו הים אח"כ ליצעה הוא משתנה בשעה אחת.

ה. ובספק אם הושלך למים לפני שהוציא נשמתו או בשכבר ה"י מת. ע"י להבין ס"ק רכ"ה אות כ"ד בנוצ"י ס"י מ"ו.

ו. וכששדה במים פחות מיום אחד. צריכ"ש ס"י שצ"ח הביא מהר"ש לרפתי שדקדק מלשון הרשב"ה בחידושו שבי' מתוך ששהה ונרעו חתה, דמשמע ששהה במים זמן גדול, אצל בשהה פחות מיום אחד לא צרי' דחיוהו בשעת"ה [אפי' לשיטתו ולשיטת הרמב"ן ה"ל ממה"ל ס"ק ק"ה], ושכן מוכח ממפרש אחד באלפס [הוא רבינו יהונתן ה"ל במהר"ם אלשקר] שבי' אפי' לא שבה צים אלא יום אחד ואשחתי חתה ואינו ניכר [ומשמע דצפחות מיום אחד ניכר].

ובי' במראות הלוצאות ס"ק ק"ה ד"ל שכן דעת הסמ"ג, שהרי כי בסוף עשין ג' דנשהה ביצעה אחר שהושלך מהמים אחר כ"ד שעות חתה, ותמכו הפוסקים דאין שיעור שבי' אלא שעה אחת, ומחקו חובת "כ"ד", אולם עדיין חובת "אחר" [השניה] אינו מדויק, וגם חובת "שעות" אינו נכון, ולדעת הר"ש לרפתי ה"ל יתכן לקיים הגירסא שלפנינו, דמי"ש אחר כ"ד שעות ר"ל שבי' במים כ"ד שעות, ואז אם שבה ביצעה אפי' שעה או פחות אין מעידין, דלא מסתבר שאם ה"י במים כל שבו דנתפה בשביל כן, ולכן נתן שיעור מעלי"ש שהוא שיעור כבישה.

גם בהיכלי שן תליתאי ס"י מ"ו דס"ד עור ג' אחר שצוה הטעם דאין מעידין באשחתי דהוא משום דין כבוש, דכיון שנשרה במים משתנה פניו משום שנבלע דמו בחובו [אלא דכל זמן שהוא במים מלמח למית], כי דלפ"ז אף להרמב"ן והרשב"ה ה"ל דמתחמירין

נחשבתו שצדרי מרדכי [פרידבורג] בקו"ע ס"י ז' אות ה', מיהו כשנתפה כי שם צלות ו' דאין להקל אף באסד"ר.

ועו"כ הרשב"ס שם דאפי' בספק אם הוא חוגי"ה, הוי ספק צדרי שהוא חסור דרבנן ורחוי להקל.

ד. וכשהושלך לאחר מיתה במים. בנוצ"י ס"י מ"ו כי דאפי' הרמב"ן והרשב"ה ה"ל לא החמירו אלא כל שמתו ה"י במים, אצל היכא שמת ביצעה ואחר מותו הושלך למים גם הם לא החמירו, וכמבואר בלשון הצ"ח שכל שמת במים הוא משתנה אחר שעה, וצוהר מבואר קולא זו צדרי הריב"ש ס"י שצ"ח, שהרי כי דכיון שטבע ועמד במים עד שמת מחמת המים הרי צלו המים צמטו ללצות צטן ולהפיל אור פניו וכו', הרי דע"כ לא שייך חומרה זו אלא היכי שמתו ה"י במים, אצל בשכבר מת ביצעה שוב אין המים גורמים החשכת אור הפנים יותר מהיכא, וכל שהוא חוד ג"י למיתתו אפי' שבה כמה שעות אחר שהועלה אינו משתנה.

גם בעלי ארוס סקק"ה כי דמדברי הריב"ש ה"ל נראה לדקדק דאם הושלך למים אחר מיתתו לא אמרין אשחתי מחתה חתה אלא כשהוא ג"י אחר מיתתו, דאז כל זמן שהוא במים מלמח למיתו ולאחר שהועלה נתפה, אצל בחוגי"ה המים לא מעלים ולא מורידים אפי' נשחטה שעות רבות אחר שהועלה מן המים מעידין עליו עד מלמח לו ג"י אחר מיתתו.

ובכנסת יחזקאל ס"י ג"ה ספק ע"י כחצ דמדקט הגמרא דינא דאשחתי צדרי דינא דמיתא מרזי מכה ולא נקט לה

צדרי דינא דמיתא למתי דשם מקומו, אלא ודאי דגילה לנו דכמו דמיתא מרזי מכה כי בחש"י צ"י [המבואר להבין ס"ק רכ"ג אות ז'] דדוקא צדרי חי למים אצל אם השליכוהו מת למים לא מרזי ה"ג לענין אשחתי כל שהוא חוגי"ה למיתתו יש חילוק בין נפל למים חי או מת.

ועפ"ת ס"ק קט"ו שביא מהבית מאיר שנסתפק דין זה עפ"י לשון הריב"ש ה"ל, והשאר צ"ע, אלא שהוכיח צפ"ח שם שספיקו הוא אפי' כשהוא אחג"י ממיתתו [רק שהוא בחוגי"ה מזמן הוצאתו מהמים], והיינו אם נחזיק כדעת הסוברים [לעיל ס"ק ר"יג אות א'] דאפי' מת ביצעה [ואח"כ הושלך למים] אמרין מיתא למתי, אפשר דאפי' נשחטה אחר שהועלה מן המים אינו מזהק כיון שלא מת במים, ע"ש. וע"י גם במלמח אכן שנסתפק בשני האופנים ה"ל ע"פ דברי הריב"ש, ע"ש שהאריך בזה ולא העלה דבר צורר.

ובבית אפרים ס"י קמ"ז דן בזה בתחילה מדעת עצמו, דע"כ לא אמרין דאשחתי אחר יציאתו מן המים אין מעידין אלא אם מיתתו היכה ע"י שטבע במים, שהם גורמים לו שיתפה אחר לאתו מן המים שהיו לומתין אותו, משא"כ אם הומת קודם אין המים אשר צלו בקרבו פועלין מאומה לענין התפוחה, כיון שצמטת כניסתו כבר לא היה רוח חיים בקרבו וכמונחוס כבד דמיון וכאשר צלו כן ילאו וכו' ולא דמי להא דמיתא למתי דאף בהושלך למים אחר מיתתו דינא הכי [ע"י לעיל ס"ק ר"יג אות א'], דודאי לענין הא דלמתי אין חילוק בין מהי"ס או לאחר מיתת כדאשכחן בעלמא דמיתא מערשין ומקשין את הכשר ואין מניחין לתפות, משא"כ לענין שנאמר דלפי דאשחתי ביצעה אחר שהוצאתו מהמים הוא חופה יש סברה לחלק בין אם צלו צו המים מהי"ס ועל ידם נחנק וילאח נפשו ובין אם לא היה במים רק אחר מיתתו בלבד וכו', ושוב הביא שאלה להנוצ"י ס"י מ"ו ה"ל שכתב כן עפ"י הריב"ש, וכי דמדברי הריב"ש יש סיוע גדול לדבריו, אלא שהנוצ"י נקט לה דדוקא צמטין שלא שבה במים ג' ימים, ולדידי אין חילוק בזה דאף בשהה במים ג' ימים ו"ל

(*) מש"כ שכ"ג מהנוצ"י שאין לסמוך על סברא זו לבד, צ"ע. שהרי הנוצ"י כתב בפשיטות דאפי' הרמב"ן והרשב"ה לא החמירו אלא כל שמתו היתה במים, ורק לפני זה כשהזכיר סתם הקולא של מי שלא ה"י במים יותר מג' ימים והיינו אפי' כשנשבע במים ודלא כהרמב"ן והרשב"ה. על זה כתב אולי יש לצרף קולא זו היכא שיש עוד מקום להקל, ובבית אפרים כשהעתיק את הנוצ"י כתב בלשונו, דאפשר" דגם הרמב"ן והרשב"ה לא החמירו וכו'. אבל בנוצ"י עצמו הלשון וגם "אפי" הרמב"ן והרשב"ה לא החמירו וצ"ע.

באר הגולה

וכן אם (קט) היה בו (פה) ר מכה אין מעידין עליו

ר סס עמרה

לפי

פתחי תשובה

(קט) היה בו מכה, ענה"ט ועי' במה"ס ס"ק ק"ו כתב בשם הרמ"ז ז"ל שגרא"ל מחשבו' הב"י דדיני מוסל"ת סי' י"ג שכל מקום מהגוף שיש בו מכה י"ל מיל מרזו מכה ומסיק לדינא להחמיר כדבריו ע"ש וכן עוד שהרמב"ם וסמ"ג ורי"ו השמיטו לגמרי דין המכה (ובכר עמד ע"ז הב"י בתשובה סס) ואע"ג דלא קי"ל כוותיהו מ"מ יש לעשות סניף לשאר דברי היור' לפי ראות עיני האוירה. עוד הביא שם בשם תשו' נו"צ סי' כ"ח וכו' שכתב דין מכה אם נאמר דמיל מרזו מכה ואפי' בתוך ג"י אין מעידין או דוקא לאחר ג"י הוא דלין מעידין משום דמיל לא נחתי דלויכא מכה וכשאר הענין כמו ביבשה דתלי בשיעור ג"י ע"ש (בשםנו' ג"י סי' מ"ח מסתפק בדבר הזה ועכ"ל נראה דעתו נוטה להקל שהרי סיים שם עלה צדיקו לדעת הר"ף והרא"ש י"ל להקל תוך ג"י אפי' נמים ואיכא מכה אצל נשאר פוסקים ראשונים לא נחמתי דבר מזה עכ"ל אולם בס"י כ"ח שם בהגהה מנואר להדיא שכן דעתו נלי ספק כלל שהרי כתב שם אצל עכשיו הדגלה כי ודברים שחמרת טעות הן צדי כי אלמלא כן היה מופשט שם תוך ג"י משתנה נמים ע"י מכה וא"כ

באר היטב

(פה) מכה. נחשונה מהרשד"ם סי' נ"ד כתב דלין המים מרזי המכה אלא ח"כ כשהמכה צנופו ולא צפניו. ונחשונה רש"י ונחשונה מ"צ חולקים ע"ז עיין בקע"ד סי' קע"ד. ובדרישה כתב להיפך דוקא כשהמכה צפנוף הפנים אז אמרינן מרזי המכה אצל כשהמכה צנופו ולא צפניו לא אמרינן מרזי מכה. וט"ז הסכים לדבריו עיין ב"ת. ומכה אשר נעשה אחר מותו לא אמרינן מרזי מכה. ואפי' אם נעשה בחייו אם נתרפא לא אמרינן מרזי מכה. ח"מ. וכן יש להוכיח מדבריו רש"י שכתב היכא דלויכא מכה ומוקם המכה מרזי מכבידן הכלל ונופח ע"כ וצורר הוא דכל מכה שחיתה שוב אינה מכללת אפי' נמים. ונתשו' מ"צ סי' ס"ג לא כ"כ ע"ש. לא אמרו מיל מרזי מכה אלא כשהושלך נמים מי אצל כשהושלך ונת לא אמרי'. והר"י נחמיה"ש הוצא דבריו נחשו' צ"י סי' י"ב מדיני גוי מסל"ת וכ"פ מהרש"ש בקע"ד וכתב דכל הפוסקים יורו צוה :

הפוסקים

ס"ק רכב אות ו—ס"ק רכב אות א

אוצר

כי הרשד"ם סי' נ"א דמדבריו הנמוקי' [הנ"ל צאות אי] שבי אצל אם שבה נמים ג"י וכו' משמע להחמיר בענין ששה [בדולאי] ג"י נמים הא לאו הכי תלינן להקל, וכמ"ש הנמוקי' בשם הרמב"ם דבנמאל כרוג ולא ידעינן מתי נכרג תלינן להקל דהוי תוך ג"י. אולם בדבר משה [תלומיד] סי' ס"ג כשדן בזה מדעת עצמו כי להסבירים דין אשחבי הוא רק בלאחר ג"י, אין להקל בשום פנים בספק אם שבה ג"י נמים, דהא אי אזלינן בלאחר ג"י דלין מעידין, דממ"נ, אם זה שנעצב שוב לא עלה מהמים, ח"כ מה לנו להכרחו הכי הוא מה נפנינו, ואי חיישינן שזה הנעצב גלי אשפלוכו ועלה, וזה הנמאל אחר הוא, ח"כ מנין לנו אם שבה ג"י נמים או לאו, וכיון דהוי ספק תלינן להקל דלא שבה ג"י נמים, וממ"נ מותרת, וע"כ דלא משכחת להך דינא שנדע בצירור שהוא לאחר ג"י, רק צאופן שראינו איש א' שנעצב ולא הכירוהו מי הוא, ולצסוף ג"י הועלה מהמים וידענו בצירור ע"י ס"מ שזכו הנעצב, רק שעדיין לא ידענו מי הוא, ועדים אחרים הכירוהו בע"ע לאחר שהועלה שזכו בעלה, אצל לא ראוהו בשעה שנעצב, וכ"כ בנז"ק סי' כ"ח דנעצבה דדגלת דקאמר "בשר ה' יומיו" מיירי בזה"ג, ולפי"ז תקשי בהוגיה דב' ת"ח דקאמר שם "וחזינוהו לאלתר", וקשה דאמאי לריכוס שם לאלתר, דאפי' אם נאמר דמיירי שם שנמאלו אחר ג"י מנביעת הספינה, מ"מ כיון דחיישינן דאלו הנעצבים גלי אשפלוכו ועלו, והנמאלים אחרים הם, ח"כ אין כאן רק ספג"י דאזלינן לקולא, ובהם ליכא למימר שבי המעשה כמו בההיא דדגלת, דהרי שם ראו הנשים הנעצבה של בת"ח, ואם ה' לאחרים בזה ס"מ שאותן שנעצבו הם אותם שעלו, ח"כ אפי' אשחבי שרי, ומה בכך דנשתנה, אלא ודאי מוכח דהסבירים דדין אשחבי ליחא קודם ג"י, סוברים דגם בספג"י אזלינן להחמיר.

ובאמרי נועם ח"כ סי' ע"ו דכ"ג סוף עור צ' אחרי שוכוה ג"כ מהסוגיה דב' ת"ח להסבירים דדין אשחבי ליחא קודם ג"י ע"כ דיש להחמיר בספג"י, כי דלפי דברי הב"ש בסקפ"ד שהכריע דאזלינן להקל בספג"י דוקא היכא שכל גופו שלם ולא נחבל בפ"פ, אין משם ראיה, דיש לאוקמי דשם מיירי שלא ה' גופו שלם ואז מחמירים בספג"י ולכן צעינן שם דחזינוהו לאלתר, אצל כשגופו שלם תלינן להקל בספג"י גם באשחבי וכו'.

רכג. אם היה בו מכה. א. מקור הדין ודעת הפוסקים בזה. ע"י בא"כ אות ר' דמקור דין זה הוא מיצמות קכ"א אי שאלמו והא אמרת מיל מרזי מכה, כי"מ היכא דאיכא

דמחמירין אף בתוך ג"י לענין אשחבי, מ"מ יום שלם צעינן, דהוא שיפור הכי קטן של ביבשה המצוה צ"י וי"ד רס"י ק"ה. ובאילה שלוחה סי' כ"ז אות ו', אחר שציאר ג"כ דהא דאין מעידין באשחבי הוא משום דין ביבשה, כי דלפי"ז לא הוה להו להרמב"ן והרש"א למסכת דבריהם דנמים אפי' חוג"י אין מעידין באשחבי, דמשמע אפי' בתוך מעלי"ע, דהלא החששא דמחפה מטעם ביבשה אינו אלא לאחר מעלי"ע, דבתוך מעלי"ע נכבישת מים זונגים אינם פועלים מחומה, אלא ד"ל דאינהו סברי כהפלתו שם ובהחוות יאיר דף ק, דלאו בצוף המעלי"ע פועלת הכבישה כל הבליעה והפליטה, אלא כל רגע פועל מעט, מיכוו אין הטעם נרגש עד תשלום כל הבליעות של הכ"ד שעות, והיינו רק לענין הבליעת טעם, משא"כ צ"ד כיון דסו"ם כל רגע פועלת הכבישה, הרי גם תוך מעלי"ע פועלת לגרום צו איזה שינוי להיות נחפה כשיעלה ליבשה, וא"כ לפי"ד גדולי הפוסקים שהכריעו דלא כהפלתו הנ"ל, אלא דהפליעות והבליעות צאים רק ברגע האחרון, ממילא יש פנים לנדר ולהקל צ"י"ד [שה' פחות ממעלי"ע למיתחן], דהא בכל אותן השעות שה' נמים לא נשתנה, כיון שלא נפלע מצדו ולא נבלע צו המים, וא"כ לא גרע משה' אותן השעות ביבשה. אולם הריב"ש שם השיב להר"ש לרפתי שאין שום דקדוק מהרש"א הנ"ל, דהרי "אשחבי" ביבשה שגמרה הוי רק שבה אחת למרבה, וכדפירש הרש"א בעלמו, וא"כ אחת מדקדק בלשון "שהב" נמים שהזכיר הרש"א יותר ממה שמדקדקין בגמרא בשהה אחר שעלה, ועוד שאתה עושה מעמלך שעור יום אחד שלא נזכר בגמרא, ויום אי מאן דכר שמי, ועוד זיל בחר טעמא, כיון שאין לנו מלריכין ג"י נמי שמת נמים מפני שרעב, מה לי יום אי ומה לי כל שבו, שהרי כיון שנעצב ועמד נמים עד שמת שם מחמת המים הרי צאו המים צמיעו לנצות צען ואור פניו יפילון ומשתנית זרחתו, ואע"ג דמילא למתי מ"מ כשעולה מן הים ושוהה ביבשה מעט חוזר לסורו ותגלה רעתו, ולשון הרמב"ן בכל שמת נמים הוי, והפירוש מאלפסי שהזכרת אינו יודע מי מחברו ומאן יומר דבר סמכא הוא [אולם ע"י לעיל אות א] במהר"ם אלשקר דהוא רצינו יבונתן], ועוד דלא אמר דבפחות מיום אי לא, אלא אידי דנקט "ל"ג ג' יומים" נקט "ולא יום אי", אצל ה"כ בפחות מיום אי. [בהיכלי שן ובאילה שלוחה הנ"ל לא הזכירו כלל דברי ריב"ש אלו, ומדבריהם נראה שלא ראו כלל דברי הריב"ש במקורם כי לא העתיקו רק מה שכתב הצ"י בשמו מס' ש"פ, ושם לא הזכיר מש"כ הריב"ש על יום אחד]. ו. ולהמקילין באשחבי כל שהוא חוג"י למיתחן, האם יש להקל גם בספג"י כמו בספג"י ביבשה.

פתחי תשובה

הדין דמיא מרזי מכה אלא סמך עמ"ש וצוים אפי' שהם הרבה מהני דמיא מכה היכא דליכא מכה ויותר מזה לא הזכיר דבר משמע דמיא מרזי מכה לא מנרע רק אחר ג"י ומים ויבשה זהו ונס הרמב"ם ז"ל נפ"י מה"ג השמיט הך דמיא מרזי מכה ולא כתבו כלל עי' בלח"מ שם ע"כ בתוך ג"י יש לסמוך על הרי"ף והרמב"ם שמעידין עליו ונס כי בדברי הטור (והש"ע) אינו מוצא צדירות להיפך וכחש שם שכן הורה למעשה בצירוף חמיו הדור שספקיו לדבריו ע"ש:

הו"ל להרי"ף והרמ"ש להציל את דמיא מרזי מכה והם השמיטו והזכירו רק דרך שלילה דמיא מרזי מכה לדיכא מכה כו' ע"ש) וכחש עליו חולם מלשון רש"י והש"ע כאן משמע להדיא דהמכה גורם נזק ומשנה יותר משניה צינעה וכ"כ הרי"ף להדיא בתשובה סי' י"ג דהיכא דליכא מכה אפי' בתוך ג"י אין מעידין ע"ש וכ"כ הפרישה וכ"כ מדברי הרמ"ש ז"ל ע"ש חננס צ"י ישועות יעקב ס"ק ל"א דעמי להקל זה דבתוך ג"י אף צינעה מכה מעידין אחרי דהרי"ף לא הזכיר כלל צינעה

אוצר

ס"ק רבנן אות א

הפוסקים

מיא מרזי מכה לזכ"פ, וכן מוצא להדיא בתשובת דברי ריבנות סי' ע"ו דלממדרכי גם מכה שצאחר בגוף לא מרזי לזכ"פ, דהא צדונו היחיד המכה מחמוריו אצלו [דכיוונו צאחר בגוף] ואעפ"כ כ"י לדעת הממדרכי יש להתיר*.

ועי' עוד ברח"ש שם שבי' דאפשר לומר דהא דהשמיטו הפוסקים בג"ל דין מכה, היינו משום דס"ל דמה שאמרו מיא מרזי מכה לאו הלכתא היא, דדוקא אליבא דאצ"י מתרלין כן צדף ק"כ ע"כ, אבל לרצא שם לא לריכנא להאי חירולא, ולדידיה אין חילוק בין יש צו מכה לאין צו מכה, דלעולם מיא מלמח למח, והא דפריך צדף ק"כ"א ח' והא אמרת מיא מרזי מכה, היינו אליבא דאצ"י, ולכן השמיטו הפוסקים בג"ל דין המכה, משום דקיי"ל דאצ"י ורצא הלכתא כרצא, חננס שאר הפוסקים שהזכירו דין המכה, היינו משום דס"ל דאע"כ דלרצא לא לריכנא להאי חירולא דמיא מרזי מכה, מ"מ בעיקר הדין וצמיונות דמיא מרזי מכה לא פליגי, ולכן פריך צדף ק"כ"א ח' צחסם והא אמרת מיא מרזי מכה, וכ"כ צננסת יחזקאל סי' נ"א. ובלח"מ צ"י מתירוליו על הרמב"ם. ובעצודת השם סי' י' דפ"ה ג', הוסיף, דעיקר דינא דמיא מרזי מכה לא נאמר שם צדף ק"כ ע"כ אלא להשצי"א ולא לרצנן, וכ"כ צננסת ממדכי [סי' קכ"ג] דמיא דדחי שם שאני מיא דמרזי מכה, שגיוול לחיקא הוא ואליבא דרשצי"א איבעריך, ואין קיי"ל כרצנן. חולם עי' צמח"ל סוס"ק ק"ו שבי' על הרמ"ש והלח"מ בג"ל, שמלצד שדצריהם דחוקים דמהיכי חיתי לומר דפליגי אצ"י ורצא צמיונות אס מיא מרזי מכה צמח צמח שאין לנו הכרח לה, מלצד זאת אישחמיט להו תלמוד ערוך ציבמות דמ"ז צ' צעין עצינת גר דאמרין שם דמיא מרזי מכה, הרי דסצרא זו מוסכמת לדברי הכל, לכן העיקר כחירון הצ"י בג"ל.

ויש שכתבו דגם הרמב"ם ס"ל הדין דמיא מרזי מכה, וחירולו השמטתו בצופנים שונים. בלח"מ שם כ"י צמירון השני ד"ל דאף הרמב"ם ס"ל הדין דמיא מרזי מכה, דכיון דסתמח דגמרא מקשי [צדף ק"כ"א ח'] והא אמרת מיא מרזי מכה זה לא נאמר אלא לפי דברי אצ"י משמע דקיי"ל כות"י צבא, והא דלא הזכיר הרמב"ם דין המכה י"ל דכיון דהזכיר דצנחת מן הארכובא ולמעלה תנשא ע"כ דהוא משום דמיא מרזי מכה [כדאיתא צדף ע"כ], וכיון שכן ודאי דשאני לן בין היכא דליכא מכה להיכא דליכא מכה, ומ"מ לפ"י סתם הרמב"ם הדברים יותר מדי, וי"ע.

ובגנת ורדים כלל ג' סוס"י ח', אחר שהצי"א דברי הצ"י בג"ל כ"י דנראה להרחיב קצת דבריו, דלעולם מיא מרזי מכה אפי' לענין עדות אשה, אלא שאין המים משחיתים רק צמקום המכה ולא צאחר המקומות, ולכן אס תהי' המכה צאחר בגוף אין זה מזיק להכרת אורת הפרלוף, חננס כשתהי' המכה צפניו פשיטא

דליכא מכה, אבל היכא דליכא מכה מלמח למח. והנה דין זה הוצא צרי"ף ורח"ש ועור, חולם עי' פ"ת ס"ק ק"י"ט שהצי"א ממח"ל סקק"ו דהרמב"ם וסמ"ג ורצונו ירוחם השמיטו לגמרי דין המכה, ושאע"כ דלא קיי"ל כוותיבהו מ"מ יש לעשות סנוף לשאר לדדי היתר כפי ראות עיני המורה. גם צחת"ס ח"ב סי' קל"ה כתב דקשה לסמוך על הפוסקים בג"ל שהשמיטו דין המכה נגד רוב הפוסקים שהצי"א דין זה, אלא שמ"מ לירפס לח"כ לסניף.

וב' צחש' הצ"י מדיני גוי מסל"ת סי' י"צ צעטם הפוסקים שהשמיטו דין מכה, דאפשר דמפרשי דמה שאמרו צממרא דמיא מרזי מכה לאו לענין עדות אשה קאמר, אלא ה"פ והא אמרת מיא מרזי מכה כלומר דמי שיש לו מכה לריך ליזהר מליגע צה צמים פן תחקלקל המכה, ואין אמרת דמיא מלמח למח, ומשני דלעולם מיא מלמח למח, ודוקא צמקום המכה הוא דאמור רצנן דמרזי לענין שצריך ליזהר מליגע צה צמים, וא"כ אין זה ענין לעדות אשה, דאפי' אס תהי' צו מכה לא מרזו אלא מקום המכה צלצד. וע"ש צחש' הצ"י שצריך דעת הרמב"ם והפוסקים בג"ל לשאר לדדי היתר שצדונו.

והרח"ש צק"ע דנ"צ ד', אחר שהצי"א דברי הצ"י בג"ל, כ"י דאפשר שזוהי טוהר רש"י צמ"ש שם "מקום המכה מרזי", ושאפשר דזו גם כוונת הממדרכי שבי' דהא דמיא מרזי מכה היינו צמקום שחתכו רגליו אבל הפרלוף אינו מחלקל צמים אע"כ דליכא מכה, כלומר דדוקא צאותו מקום עצמו [שיש שם המכה] מחלקל, אבל הפרלוף אינו משחית, דאפי' איכא מכה צפרלוף אין מחלקל רק מקום המכה לצד, ודנקט צמקום שחתכו רגליו, משום דהכי מיידי צדף ק"כ ע"כ, וצהי"א הוא דאמרין שם דמיא מרזי מכה.

גם צחת"ס ח"ו סי' מ' כתב בדברי הצ"י בג"ל צדעת הרמב"ם והסמ"ג ורי"ו. וצח"צ סי' קל"ה כתב דהא דהשמיטו הפוסקים בג"ל דין המכה, היינו משום דס"ל דהא דאמרו דמיא מרזי מכה היינו לענין שמצביד הכאצ וממחר למח, ולכן התיורה לינשא צנחתך הרגל מהארכובא ולמעלה [כצדף ק"כ ע"כ], אבל הפ"פ לא משחית ע"י המכה, ודפריך [צדף ק"כ"א ח'] מהא דמיא מרזי מכה אהא דמיא למח, היינו משום דס"ל דכשהם צומחים הם מחצרים שצצרים [של המכה] יחדיו וידועקו כעצב האש והוא ההיפך ממח מרזי, ומשני דהיכא דליכא מכה למח, והיכא דליכא מכה מרזי אס מקום המכה לענין שממחר למח ע"י, או שמצביד חליו כדאיתא ציבמות דמ"ז צ', אבל הפ"פ לא משחית ע"י, וגם כ"י שם שכן הוא דעת הממדרכי בג"ל. [חולם עי' להלן אות ע"ז צחת"ס שבי' כוונה אחרת צדעת הממדרכי].

וכן צצית שלמה [מסקאל] סי' כ"ט אות כ"ח וצספרו ישרש יעקב כ"י ג"כ צדעת הממדרכי דס"ל דהא דאמרו דמיא מרזי מכה היינו דמקום המכה כאצ צמים [לענין שגורם מיתח], ומש"ה התיורה להנשא צנחתכו רגליו מהארכובא ולמעלה, אבל לענין קנקול הורה לא מנרע מיא כלל, ושכ"כ צממח צנימין סי' מ"ו צדעת הממדרכי [וכמוצא להלן צאות י"ט], ודלא כצ"ש [כמוצא להלן צאות כ"י צהערה שמתחת לקן] שבי' דלעת הממדרכי דוקא מכה צפנים מיא לא מרזי לזכ"פ אבל מכה שצאחר בגוף

(י' עי' בק"ע להרח"ש דנ"ב א' והובא לקמן אות כ' שחספ בדעת הדברי ריבנות דמפרש דברי הממדרכי דדוקא מכה שברגליו מרזי מיא ומשתנה גם הפנים ולא מכה שבפנים ובשאר הגוף, ולפ"י אין רא"י מהדברי ריבנות דהממדרכי לא ס"ל לגמרי דין מכה, דהא עכ"פ במכה שברגליו אמרינן דמיא מרזי ומשנים גם צוח"פ, ומה שכתב הר"ר בנידונו דלממדרכי יש להתיר הוא משום שהמכה לא היתה ברגליו.

הפוסקים

סי' קכ"ב אות א-ד

אוצר

וכי' צ"ל מה שאנו חוששין דשמה מחמת המכה נתפח לורחו
ושמנו פניו הוי חששא דרצון, וכיון דהוי מדרצון אעפ"י שאינו
מתהפך יש להקל בו, אלא שלא מלאנו לצי לסמוך על ס"ס כזה,
אולם צ"ל שדבריו מחיים יש להקל כמ"ש הרא"מ בשם ר"ת
לענין אשתו [וכמוצא לעיל סי' ק"א אות ח'], ועוד דכיון
שחין העד בפניו מקילין בצעמפ"ע לומר שאילו ה"י חבול ה"י
העד מספר, ועוד דצ"ל ה"י ג' עדים וכו' הרא"ש דבשני עדים
לא חיישין לצדדמו, וכ"ז להלכה, אבל למעשה עד שיסכימו
עוד רבנים.

והרח"ש בתשובתו שצמח"ש הלוי שם השיב שאילו היינו מתירין
ע"פ עדות הגוי ה"י ל"ד נפקפק, כיון שהוא עלמנו
אומר שהשליכו עליו אצנים וחלום, אבל כיון שלא ה"י מסל"ת
דבריו כאילו חלום, וכיון שאין לנו מתירין אלא ע"פ עדו ישראל
שאמרו סתם שהכירוהו וקצרוהו חו לא חיישין שה"י חבול
בפניו, ועוד דה"י פוסקים הסוברים דאף צמח"ש מעידין,
מה גם דנזקין זה ה"י עמפ"ע שכתבו האחרונים דתלין להקל
לענין כמה קולות.

ד. כשישנה הכחשה בין העדים אם היתה בו מכה ונידונים
שונים בזה. צמח"ס ח"ב סי' קל"ה צדקן שפ"א
אמר שה"י צו מכה ועד שני לא הזכיר מזה, כי דכיון שא"י העיד
שה"י לו מכה ואזל ל"י הכ"ע, א"כ ממ"ל לא מהני, דאם גם
השני ראה המכה א"כ היינו כך, ואי נימא דכיון שלא הזכיר
המכה בדבריו ה"ל כאלו העיד בפירוש שלא ה"י צו מכה, א"כ
ה"ל צ"ע המכחישים ז"ל וצ"ל העדות, ומכ"ש דנראה דהמעידי
על המכה העיד תחלה, וכבר נשמע צ"ד שיש לו מכה וא"א
לעמוד עליו, א"כ עדות השני המכחישו כמאן דליתא, ואפ"י אם
נשווה דבריהם ונאמר שאותו שראוהו העד השני הוא איש אחר
שלא ה"י צו מכה והכירו שהוא פלוני שאנו דנים עליו, ונסמוך
עליו, ואם שזה דוחק גדול שבמשך חלי שעה הולילו שני נעצבים
והאחד נדמה לפלוני ע"י מכה והאחד ה"י צמח"ש פלוני, וגם
ז"ל שהמת הראשון שראוהו העד הראשון כבר נקצר צמח"ש שזה
העד השני, שכל זה הוא ממש מהמנע, ולו יבא שנאמר כן,
עכ"פ אין לנו שום סמיכה אלא על העד השני, והרי הוא ידע
מהצבעה, וחיישין לצדדמו [כדלכלן סי' ק"א].

ובגבועת פנחס סי' כ' כתב על נדונו דכיון שפ"א אמר שפ"ע
צמח"ש, ולא ראיתי בדבריו שאר העדים שיכחישו זה,
אף דנימא מסתמא שלא ראו זה מפני שלא הגידו, מ"מ לא ראוי
אינה רא"י, שאפשר שלא שמו עין לראות מאחורי הראש, וע"א
שלא בהכחשה נאמן היבא דלא לתחזק היתורא, כ"ש דלתחזק
איסור דא"א, וכל זמן שלא היתורא צ"ד ודאי לא מקרי חזקה
היתר ע"פ עדים, וכדליתא צ"ל סי' קכ"א.

ובשבב יעקב ח"ב סוס"י י"ז צדקן שצ"ע הראשונים אמרו שלא
ראו צו רושם וחבלה, וגם רבים אחרים אמרו כן, והעדים
שראוהו א"כ במקום אחר אמרו שה"י צו רושם בפניו, כי ד"ל
דברושם נתחדש א"כ כשה"י מוטל צבית הענה עד שהשדלו
לקצרו, ומה שרצו ה"י לא הסכים לה משום שהעדים שאמרו שלא
ראו צו רושם אינו עדות, דהא קי"ל דלא ראוי אינו רא"י,
י"ל דצ"ל אינו בכלל זה, דהא מקור דין זה הוא מצדדים דף
ק"ג צ' דאמר ר"ת סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור וולא לצית
השריפה, אמרו לו לא ראוי אינה רא"י, ופרש"י דשמה לא אירע
צימיו שימלא ערופה לאחר הפשע ואם אירע ושרפיה הוא לא
ראה, ולפ"ז ה"י אמר שאירע כן לפניו שנמלא ערופה לאחר
הפשע והשגחתו על זה ולא ראיתי שהולילו לשריפה, ודאי ה"י
רא"י, א"כ צ"ל שהעידו שראו בפניו ולא ראו צו שום חבלה
ורושם, וצפרט העד מהר"ד שהוא לורצא מרבנן, ובעד שראה

פשיעא דע"י המכה נשחת תוארו ומתקלקל פלגוף הפנים, ולכן
השמיטו הרמב"ם וסיעתו דין המכה משום דכשיש מכה בפנים
המים משחיתים את מקום המכה ומתרחצ ציורו ומתקלקל פלגוף
ואינו ניכר הרבה בעצ"ע. ובעי"ז כתבו לתקן דעת הרמב"ם בפני
משה סקל"ז וצמח"ש סעי' קל"ד וקל"ה.

ובעצי ארזים סקל"ז כתב דלכ"י השמיטו הפוסקים ה"ל דין
המכה, משום דדין זה לא שכיח, דסבירי דמכה דלאחר
היתה לא מרזי, וגם סבירי כ"א דסעי' כ"ז דספג"י לקולא, וא"כ
ליכא חשש שנינו לורה ע"י המים כ"א בדרך רחוק, שאם אינו
יודעים צוללי שזה שכוולת בפניו ה"י צו מכה מחיים, א"כ
תלין לקולא שלא נעשה המכה עד לאחר מותו, ואם ידעין
שה"י צו מכה כזו מחיים, א"כ לא גרע מסימן מובהק דאמרין
ודאי דזהו, וכ"ש שיש נמי הכרת פ"פ וחוטם שמעיד העד, ולא
משכחת לה להך דינא אלא צדקן שראוי אחד שוללה צו מכה
מחיים והושלך בפניו למים ולא הכירוהו מי הוא, ולאחר ג"י
העלוהו וידעו ע"י ס"מ שזה שכוולת בפניו הוא שכוולת,
דל"כ תולין שאחר הוא ושנעשה המכה לאחר מיתה, כדלתיקן
בספג"י לקולא, ועכשיו העד מעיד על הכרת לורתו, וגם ז"ל
שחין העד יודע שכוולת בפניו לפני שכוולת למים [דל"כ הא
יש להחיר ע"י ס"מ כנ"ל], וכיון שכל זה רחוק, ולא שכיחא
עוצא שיתערב כ"ז צידה, לכן לא כתבוהו, וכו'. ובעי"ז כתב
לתקן צמח"ש לצמח"ש [תלומדים] סי' ע"ו.

ב. אם יש לחוש בסתמא שהיתה בו מכה אעפ"י שהעד
לא פירש. צמח"ס סי' ו', והוצא בקצרה צמח"ס סקפ"ג
ובפ"ח סי' קט"ז, צדקן שהעיד מפי עכו"ם שראה לפלוני מת
על שפכ"י והכירו, כתב צדק"צ ה' דאין להסתפק שמה ה"י לו
מכה קודם שמת, דמלכד דאין להחמיר לחוש לחששות כאלו בעגונה,
ועל כיוצא בזה אמרו דהמתמיר אין רוח חכמים נוחה הימנו,
וכ"כ הרשד"ם צ"ע ס"ע צדקן כזה דלא חיישין שהעד הראשון
ראה שנשחת דכיון שלא אמר כן מעמידין אותו בחזקת שלם,
מלכד זאת הרי יש פוסקים דס"ל דלא אמרין מיה מרזי מכה,
א"כ ה"י ס"ס ואין ראוי להחמיר. ובעי"ז כי צלחם רב סי' ל"ז
דאין לומר שה"י צו מכה, דכיון שאמר שהכירו היטב צמח"ס
ודאי שלא ראה צו שום שנינו, ועוד שהרי אמר שה"י כאילו ה"י ח"י.

ובצמח"ס ח"ב סי' קל"ה צדקן שהעיד שהחוטם ה"י מלוכלך קלח
בדם, וחשש הרב שהוא שכיח צו מכה, והוא כי דלשון
זה לא משמע חבלה, אלא מלוכלך בדם שילא ממנו, וזה שכיח
אפ"י אחר מיתה וצ"ל חבלה אלא מדם הכנסו, כדאמרין בשבת
קנ"א צ' פוקקין עם זליחת הנפש, ומש"כ לא הזכיר מזה העד
השני דמפני שלא ה"י שום פלע וחבורה רק ללכוד דם אפשר
שנתקנה, ואין לדין אלא משמעות דברי העדים, ואין להוסיף
חקירות ודרישות לגרום חומרא, ומלורף נזה דעת הפוסקים [ה"ל
אות ח'] דאף צמח"ש מעידין.

ג. ובשורו עליו כדי להחיתו בעת שקפץ לים. צמח"ס
הלוי סי' י"א צדקן שהעיד מפי עכו"ם שירו עליו
להמיתו צמח"ש שקפץ לים כדי להנלל, ונעצב, ואח"כ הכירוהו מת
על שפכ"י, דן בזה אם יש לחוש שנחבל בפניו, וכי דהוי ס"ס,
דשמה לא נגעו צו האצנים כלל ומה שאמר הגוי שהכירוהו באצנים
אפשר שטעה ונדמה לו כך וצמח"ש צמים נחנק, ואח"ל שנגעו
צו האצנים שמה לא בפניו, אלא שאין כס"ס מתהפך, ומהר"א
ששון סי' א' חש דלעת הריב"ש שלא להחיר צמח"ס כזה, ואף
שמהר"א ששון שם דחאו, מ"מ מי יקל ראשו נגד המלריכים צמח"ס
שוכי מתהפך, והאפשר לומר דאעפ"י שאינו מתהפך ה"י ראוי
להקל שהרי ב' ה"י צמח"ש ה"י צמח"ש דנשחת דנשחת ה"י מדרצון,

אוצר

סיק רבג אהר ד—

הפוסקים

אלא בעוד נשמתו זו, ללאחר מותו לא שייך כאב, ושוב כי דנראה דמה שפירש"י "כאב" הוא לאו דוקא, אלא כלומר שנכנסים המים במכה ומקלקלים אותה, וכמ"ש הטור, וזה שייך באמת אף בצער המת, וכן מלאחי להדיא בלבוש שכי' דכיון שיש בו מכה בשעה שמעלין אותו מן המים, הרי ודאי היתה בו המכה בעודו בחי' המים, והמים מקלקלים המכה וגופו משתנה עכ"ל, והוא כנ"ל.

אולם הרב המחבר בעל חוט השני כי בצבחה שם, דאין ראוי מהלבוש, ושאינו החס שנפל חי למים ואימור דזירידתו למים נפלט בקוץ או באבן בעודו חי, ואז מיה מרזי למכה ומשתנה, משא"כ היכא דלא נפל למים עד אחר ויחיה נשמתו, אף אהל דמיה מרזי נמי לצער המת, מ"מ היינו דוקא במקום המכה, אבל לא משתנה לורחו ע"י הוואיל ואינו מרגיש בבאב.

ועי' צב"ט סקפ"ה שהביא גם מהמ"מ דמכה הנעשית לאחר מיתה ל"א מיה מרזי מכה, וכי"צ צב"ט סקפ"א, וכי"צ צב"ט מש"כ ח"צ סי' פ"ד בנדון שנאכל מהדגים בארבעותיו, וכי' צב"ט ח"א סי' נ"ג דכן דעת ר"ת, שהרי כי' בספר הישר צדק פ"ה דעובדא דדגלת מיירי באכלוהו כוורי לבתר דנח נפשי, וכוונתו לתרץ קושית המרדכי שהקשה דלר"ת דשגלם מעידין אפי' אחכמ"י, אי"כ ע"כ דעובדא דדגלת מיירי בחסר, אי"כ הרי יש בו מכה, ומי"ט אמרו שם ה"מ דאיכא מכה, והא דהך עובדא נמי איכא מכה, לכן כי' ר"ת דמיירי דאכלוהו לאחר מיתה דלא אמרינן בצב"ט מיה מרזי מכה, שאותה המכה שצער המת אינה נפעלת ע"י המים, וכי"צ בחש"י בצ"י מדוי"ט עכו"ט מסל"ה סי' ו' לתרץ קושית המרדכי על ר"ת מהכא דדגלת.

והרא"ה עפשטיין בחשבונו שצ"ח החדשות סי' ס"ג כי' ג"כ, דנראה דלי שום ספק דכל נזק שנעשה בגוף לאחר מיתה אין המים מרזין שום דבר, וכן מוכח מהטור, שאחר שכי' דאין מעידין אפי' ראה פרופו שלם עם פדחתו וחוטמו, וכי"צ אפי' חסרו העינים והפה [כמוצא צב"ט סקפ"ט], שוב כי' ע"י דאין מעידין אלא חוג"י, וכי"צ נמי אפי' חסרו כנ"ל, וע"י כי' צד"א ציבשה וכו' אבל במים אפי' אחכמ"י מעידין, וכוונתו שאין בו מכה וכו', ותמוה דהלא דבריו מובאים אריש' דציבשה מעידים אפי' חסרו העינים והפה, וא"כ אין לך מכה גדולה מזו, ואיך כי' "והוא שאין בו מכה", אבל אם נימא שנוכה דלחמ"מ לא מרזי א"ש, דמקודם כי' דציבשה מעידין חוג"י ואפי' חסרו העינים והפה, וזהו אין חילוק אם חסרו מהי"ט או לחמ"מ הוואיל והוא חוג"י, אבל לחמ"מ אין מעידין, וע"י כי' צד"א ציבשה אבל במים אפי' חסרו העינים והפה מעידין אפי' לחמ"מ אין דוקא בשאין בו מכה, ור"ל שלא נעשה החסרון בחייו בידי אדם ע"י הכאה שזכרו בחרב או בחנית או בעץ, ואף שנחסרו העינים והפה אחר מותו ע"י אדם או ע"י כוורת או חיה, זה לא נקרא מכה, וזהו המים לומתין אותו ויכולין להעיד אף לחמ"מ, ולכן שניה הטור בלשונו דכאן נקט לי' מכה, ולכאן נקט לי' חבלה, שכי' שם אח"כ דאפי' ציבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפי' לחמ"מ, ור"ל דכאן בו שום חבלה כלל שגם העינים והפה לא חסרו אז גם ציבשה מעידין אפי' לחמ"מ, דכאן איירי במכה הנעשית דרך הכאה שהוא דוקא מהי"ט ולא לחמ"מ כנ"ל, אבל לי' חבלה כולל הכל אפי' מה שנעשה אחר מיתה, לפי שהוא לי' השתנה, כמו וחבל לא איתא בכוון, דהרגום של לא השתנה הוא לא חבול, וכו', וזהו מיושב קושית האחרונים על הטור [שהוצא בסמוך בענין אחרים ובמהל'].

ובעצי ארזים סי' ק"ו כי' ליישב דעת הטור פ"פ דין זה דמכה דלחמ"מ ל"א מיה מרזי מכה, דהרי הקשו בריש

ובצ"ט

בדקדוק ולא ראה בו שום רועש וחבלה, אינו בכלל "לא ראונו ראונו", רק דהוי' כדון המבואר בחו"מ סי' כ"ט, דהיכא דחטוייהו כי' הדדי ואמר אי' לא ראונו, הוי' כאומר לחצירו לא ראינו וכו' הכחשה, וא"כ צודאי יש לתרץ דצריכס שהצריך נעשה אח"כ כנ"ל, דכל שיכולים לכוון עדותם מכוונים, כמ"ש בחו"מ שם סוס"י אי'. ועי' עוד באוה"פ סעי' ט' סק"ז אות ג' מבצית שלמה סי' מ'.

ה. ובשנתרפאית המכה מחיים. עבה"ט סקפ"ה וצ"ט סקפ"א מהמ"מ סי' ס"ג דגם בצב"ט אמרינן דמיה מרזי מכה. אולם בח"מ סק"ג והוצא צב"ט וצב"ט ה"ל כהצ' דצב"ט לא אמרינן מיה מרזי מכה, וכן מבואר בשו"ת צ"י מדוי"ט עכו"ט מסל"ה סי' י"ב.

ובכנה"ג הגה"ט אות שפ"א כי' דאי לאו דמסתפינא הוה אמניא דלא נאמר דמיה מרזי מכה אלא כשהושלך לים קודם חיות המכה, אבל מכה שחיתת קודם שהושלך לים ל"א דמיה מרזי מכה, וכן יש להוכיח מדברי רש"י שכי' אהא דמיה מרזי מכה שמכזידין הכאב וגופה, וצדור הוא דכל מכה שחיתה שוב אינה מכאבת אפי' במים, ואחר זמן רב מלאחי צמ"צ [הנ"ל] שכי' דאין לחלק.

ובבית שלמה (מסקאלה) סי' מ"א, בנדון דה"י לו מכה צרגליו ונתרפא, כי' דלכאורה יש לחוש לדעת המ"מ כנ"ל דאף בנתרפא אמרינן דמיה מרזי מכה, אלא שמכיון שהח"מ ה"ל כי' בפשוטות דנתרפא ל"א דמיה מרזי מכה, ועוד דצב"ט דעת כמה פוסקים דל"א מיה מרזי מכה אלא כשהמכה בפנים ולא בשאר הגוף [בדלהבן באות ט"ו] אי"כ עכ"פ בנתרפא נראה דאין לחוש לחומרת המ"מ בצב"ט שאין המכה צפ"פ, ותדע דא"כ לא יו"ה היתר לרוב עגונות שנמצאו בעליהן, דא"א שלא יו"ה בו שום חבלה או מכה שנתרפאית מיום שנולד באיזה מקום שבגוף, אי"ו דהא ליתא.

ובבני אברהם סי' כ"ג דף נ"ד טור ג', אחר שתמה על המ"מ כנ"ל דאין אפשר לומר דנתרפאית המכה מיה מרזי למכה, כיון דאיכא כאב כלל, כי' מתחלה דאפשר לומר דכוונת המ"מ הוא במכה שהתחילה להתרפאות אבל עדיין לא נתרפאית לגמרי, אבל כל שנתרפאית לגמרי ודאי דאיכא למימר דמיה מרזי מכה, ושוב כי' דצמ"ט דצרי המ"מ אינם ענין לנ"ד כלל, שנדון המ"מ הוא שהי' לו רועש שזה לו מחמת מכה, ושקיל וערי שם אי' רועש זה חשיב סימן מובהק להעיד עליו, וע"י כי' דלא חשיב סימן מובהק משום דעשוי להשתנות כדאמרינן דמיה מרזי מכה, וזהו הוא שכי' המ"מ דלא שאני לן בין מכה חדשה למכה שכבר נתרפאה, כלומר דאפי' דלענין הכרת הפרטוף פשיטא דמכה שכבר נתרפאה לא אמרינן דמיה מרזי מכה לענין משתנה הפרטוף, מ"מ לענין זה דאמרינן שברועש לא הוי' סימן משום משתנה, וזהו אף שנתרפאה המכה וליכא כאב, מ"מ אותו המקום בעלמו שהיתה בו המכה המים נכנסים דרך שם וגופה ומשתנה, אבל לענין שניו הפרטוף פשיטא דכיון שנתרפאה המכה וליכא כאב אינו משתנה.

ו. ובנתרפאית המכה והוא תפוח הרבה. כי' צמ"ט שאלה סי' נ"א, דאף שהח"מ כנ"ל חולק על המ"מ וסובר דנתרפאית לא אמרינן דמיה מרזי מכה, אך צנ"ד כיון דאין רואין דנתפח הרבה נגד מה שאמרו חז"ל דמים לומתין ע"כ דהוא משום המכה, ואולי לא נתרפאית לגמרי.

ז. ומכה שנעשית לאחר מיתה. הרי"ר נפתלי כ"ץ בחשבונו שחטו השני סי' נ"ו דפ"ה ד' ראה מתחלה לומר דמכה שלאח"מ לא אמרינן דמיה מרזי מכה, שהרי רש"י פ"י אהא דמיה מרזי מכה, שמכזידין הכאב וגופה, וזה לא שייך

אוצר

סי' ק רב אית ז' ח

הפוסקים

מפני שאלו תלמידי נעשה מעשה, וזכרנו דעיקר כך סברה דמכה
לדלח"מ לא חשיב מכה חינו מוסכס, דמלמד דמכרי נחמיאש אף
שהוא סובר דמכה לדלח"מ לא חשיב מכה [כדלהלן אות י"א]
מ"מ כ' שם דלא ה' סומך על דעתו דזה אחר שאין דבר
מזכיר בשום פוסק, מלמד זאת, הא מדברי הלבוש [הג"ל אות
ז] נראה דחולק בפירוש וס"ל דגם מכה לדלח"מ חשיב מכה,
וכ"כ ה' נפתלי כ"ן [הג"ל שם], אולם מכיון דיש פוסקים
דס"ל דל"א דמיה מרזי מכה אלא נזחככו רגליו מן הארכובה
ולמעלה, אבל כשהמכה בשאר הבגד או אפי' בפנים ל"א דמיה
מרזי מכה [כדלהלן אות כ'] וגם יש פוסקים דס"ל דאף במכה
מעידן [הג"ל אות א'], ח"כ איכא צ"ד ספיקי עובא ויש
לכתיר מעטס ס"ס.

ובמים קדושים דף ק"ב טור א', כתב ג"כ דבספק אם נעשית
המכה מחיים או לדלח"מ יש להקל, דמליו דהפוסקים
מקילין בספיקות כאלו [כגון ספג"י דסעי' כ"ז], ויש להציה
קצת רא"י להקל בספק זה, דהא באחרונים חירו קושיה המרדכי
הג"ל על ר"ת מסוגיא דדגלת, דהסוגיא איירי במכה דלאחר
מוחה, וקשה דהי דידעין דהאי גברא לא ה' לו מכה מחיים,
אבל ניהוש שמה איש אחר הוא שהי' לו מכה מחיים ומשום
דמיה מרזי מכה נדמה לזה, אלא ודאי דאין לחוש שמה נעשית
המכה מחיים, וגם מסתברא דתלין בכורו, דלעולם תולין במליו
אף להקל.

והגר"א"ה עפשטיין בחשוכו שבצ"ח החדשות סי' ס"ג, אחר
שרא להציה רא"י מהמרדכי הג"ל דבספק אם נעשית
המכה לדלח"מ מחמתין [וכנ"ל בח"ט], חזר בו וכ' דראוי להקל,
דהא חששא דנפחא הוא מדרבנן, וכמ"ש בגי' דמה"ע מקילין
בספג"י, והא דלא תירץ שם המרדכי כן היינו משום דלחי
לאשמועינן בחירולו דבוחא אחריתא, וכי, ואפי' לדעת המאמרים
בספג"י דלדידו גס בספק אם נעשית המכה לדלח"מ מחמתין,
מ"מ היינו דוקא אם אי' לעמוד על הדבר, אבל צ"ד שהמכה
היא רקבון דודאי שנעשית לדלח"מ, ודומה למ"ש בטור וי"ד
סו"י י"ה צממא שזור וא"ל לעמוד עליו [הם נעשה מחיים
או לדלח"מ] אם יש צמח לתלות כשר ואם לאו עריפה מספק.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קס"ז, צידון שהי' ספק אם המכה נעשית
ע"י שחפשוו במזלגות של ברזל אחר מוחו, או
שנעשה מחיים ע"י סך הענפים ושרשי הענפים שנפל שם,
אחר שהציה מהגר"א"ה עפשטיין הג"ל דדין זה תלוי בפלוגתא
דספג"י אם אזלינן לקולא או לחומרא, כ' דכיון דהר"ש בספרו
תורת חיים ח"ג סי' י"ז בעיד דשם כרש"ך והרשד"ם דפשט
הלכה להקל בספג"י, ח"כ ה"י צ"ה, ועוד דלמ"ש הגר"א"ה
עפשטיין הג"ל דמיה לספק אם נעשה עריפה מחיים או לאחר
שחיטה דאם יש צמח לתלות כשר, ח"כ צ"ד שיש לתלות שנעשה
ע"י החיפוש במזלגות של ברזל אחר מוחו פשיטא דיש להקל.

גם בבית שלמה [מסקלח"א] סי' מ' דף י"ה טור א' אחר
שהציה מהגר"א עפשטיין הג"ל דדין זה תלוי בפלוגתא דספג"י
אם אזלינן לקולא או לחומרא, כ' דמ"מ צ"ד דאיכא למיתלי
יותר שנעשה לדלח"מ מחמת שחיפשוו הרבה גרזן של ברזל,
ודאי תולין לדלח"מ נעשית המכה, כמו שחולין להכשיר בספק
עריפות וכמבואר ביו"ד שם, והגר"א"ה עפשטיין הג"ל מדמה
לבו להדדי, וגם י"ל דאף לדעת המאמרים בספג"י הא כ' הש"ך
צ"ה"כ ביו"ד סי' ש"ז דעממם משום דיש להעמידה בחזקת
לח"מ [ולא להעמידה בחזקת אי'א, דהא אמר הכרית שנטען,
ח"כ לא מייצעי' אם שהה עד שח"י ודאי איכא רוצא למיתה
ואיכא אסור רק מדרבנן לכתחלה כדין משאלים משום אסור
מיעוטא.

ובצ"ח וכו"ז על הטור ש' דעת ר"ת צלי שום חולק דצ"ח
הצול בפניו מעידן אפי' לאחכמ"י, ח"כ הא דמחלק בין יבשה
ליס לענין לחג"י במאי איירי, דאי בחצול בפניו אפי' במים
נמי אין מעידן, דבש' בו מכה מיה מרזו, ואי צאין מכה בפניו
הרי גס ציבשה מעידן אפי' לחג"י כל שאינו חצול בפניו, ולפי
הג"ל מיושב, דהא דמחלק בין יבשה למים מיירי שלא ה' צו
מכה מחיים אלא שנשחטה לוכ"פ לאחר מוחו, דהא מעידן
במים אף לחג"י, דככה"ג ל"א מיה מרזו מכה, וכ"כ בפנים
מאירות ח"ח סי' י' דמ"ב ג' דעת הטור.

גם במראות הוצאות סקק"ו כ"כ דעת הטור, והוסף דכן
מוכח מדברי החוס' צדק קט"ו ב' ד"ה וקאמר, שכתבו
דשמה מיירי כשנשחטה קצת לורח פניהם דאכלום כוורי ולא
נשאר אלא מה ששנו במשנה וכו', ולכאורה קשה דח"כ היינו
מכה ומאי מכני הא דקאמר הכס' והוא דחזינכו לאלתר, הא
מיה מרזי מכה, ח"י דלכן פ"י החוס' דאכלום כוורי, דהיינו מכה
דלאחר מיתה, ובזה ל"א מיה מרזו מכה, וכו'.

ובפני משנה ס"ק י"ז כ' דיש להוכיח ד"ז גס מרש"י ש' אהא
דמיה מרזי מכה, שמכזיין הכאכז ונפח, ח"כ במכה
דלח"מ לא שייך כאכז כלל.

ח. ובספק אם נעשית המכה לדלח"מ. צחן עוז סקל"ח ד"ה
ולכאורה, כ' דבספק אם נעשית המכה מחיים או
לדלח"מ, חיישין שמה נעשית מחיים, ושכן מוכח מהר"ש שדקשה
על הב"י דס"ל דאף במכה שלא צ"פ אמרינן דמיה מרזי מכה
[וכדלהלן אות י"ט], ח"כ לר"ת דס"ל דשכלס מעידן אף לאחכמ"י
ע"כ דמיירי הסוגיא דדגלת בחסר, ח"כ היינו מכה, ומאי קאמר
הכס' ה"מ איכא דאיכא מכה וכו', ומדלא תירץ הר"ש דמכה
דלח"מ לא הוי מכה בדס"ל צעמנו כן [כדלהלן אות י"א],
ע"כ דס"ל דעובדא דדגלת לא הוב ידעו אם המכה נעשית
מחיים או לדלח"מ, וחיישין שמה נעשית מחיים, וכן מוכח מהמרדכי
ע"פ פירוש הר"ש, שדקשה ג"כ קושיא הג"ל על ר"ת מסוגיא
דדגלת, ותירץ דהא דמיה מרזי מכה היינו במקום שנחככו רגליו,
אבל פרלף אין מחלקלקא במים, ופירש הר"ש דבריו צאופן
אחר, דר"ל דדוקא נזחככו רגליו מן הארכובה ולמעלה דככא
גדול ומתוך כך משתנה, אבל מכה בצרלף דליכא כאכז כ"כ
לא משתנה, וכן פירשו דבריו הרשד"ם סי' י"ד, והר"י ארדכי סי'
ט"ו, והצ"י בחשוכו סי' י"ב, ומדלא תירץ המרדכי בקולור
דמכה דלח"מ ל"א דמיה מרזי מכה [דליכא כאכז כלל],
ודאי דמוכח כנ"ל.

אולם צפרה שושן כלל ג' סי' ב', וכוזא צפ"ח ס"ק קט"ז כתב
דבספק אם נעשית המכה לדלח"מ יש להחיר מס"ס, דשמה
נעשית המכה לדלח"מ, ואח"ל שנעשית מחיים דלמא הלכה כהפוסקים
[הג"ל צ"ח א'] דל"א מיה מרזי מכה, ובשם אריה סי' י' כתב
ג"כ דבספק אם נעשית המכה לדלח"מ יש להקל, דהא בסכינו
האחרונים להקל בספג"י, הרי דאנו תופסים דחששא דנפחא
הוי רק מדרבנן, ח"כ גס לענין מכה דהוא משום חששא דנפחא
יש להקל, ועוד דהא יש פוסקים דגס במכה מעידן, ח"כ הוי ס"ס.

ובעבודת השם סי' י' אחר שציאר דדין זה תלוי בפלוגתא
דספג"י [דסעי' כ"ז] אי אזלינן לקולא או לחומרא,
כ' דלפ"ז יש לדון בפשיטות להחיר, ולתלות דהמכה נעשית לדלח"מ,
דהא פשטא הוראה להקל בספג"י, כמ"ש הר"ש צקוטרס דמ"ד
א', וזכרנו דיש להעמידו בחזקת שלם ולומר דלח"מ נחבל, ואין
לחוש לחזקת אי'א שנגד, דהא חזקה דאשה דייקא ומנסא
מרע לחזקת אי'א כמ"ש החוס' בצחכות דף כ"ב ב', וציבמות
דף פ"ח ב', אך לא מלאני לבי להחיר בפשיטות מלד זה, ולא

אוצר

ס"ק רכב אות ח-יא

הפוסקים

מסלולת ס"י י"ב, והוצא צב"ט סקפ"ה, דמדרך הסברה היינו יכולים לומר דצב"ג ל"א דמיא מרזי מכה, שהרי רש"י כתב אלא דמיא מרזי מכה שמכזבין הכאז ונפח, ומשמע דל"א מיא מרזי מכה כ"א צנל חי בחור המים, דמחור שהמים נכנסים במכה מכזבדים הכאז, ומלד הכאז נופח ומשתנה לורחו, אבל אם נפל במים לאחר שמת, אף שהמים נכנסים במכה אינו מעלה ולא מוריד, ולאחר שכבר מת אין לו כאז כלל, וזה נראה בעיני פשוט כפי דברי רש"י, אלא שלא הייתי סומך על דעתי בזה אחר שאין בדבר מזכיר צב"ט פוסק.

וב' בדבר משה (אמאריליו) ס"י כ' דקמ"ד א', דאם כי מהר"י נחמיאש סיים שאינו סומך על דעתו בזה, אבל הצ"ח כי שם בפשיטות ד"ס נלמד להיתר מטעם זה, וכן הסכים הרמ"ש דצ"ג ג', ומסקי ד"ל דכל הפוסקים יודו בזה, שהם לא כחבו זה הדיון [דמיא מרזי מכה] רק צמי שטעב סתם, דהיינו שנת חור המים. ובאריה דבי עילאי ס"י ט' דע"ג טור ז' אחר שהציא ג"כ מהר"י ומהר"ש הכ"ל, כי דנוכל לפסוק בן הלכה למעשה, ושכן מצאנו בנכנסת יחזקאל ס"י מ"ט דס"א ד', וס"י י"א דס"ו טור ז', לפסוק בן הלכה למעשה.

אולם בשער אשר ס"י ז' אחר שהציא דברי מהר"י נחמיאש והצ"ח הכ"ל, הקשה עליהם דאם נאמר בן אמאי סתם הש"ס ולא חילק דבגוואל שהשליכוהו לאח"י או במכה שאינה נכאזת לא מרזי מיא למכה, אלא מוכה דל"ש, וכן נראה ממהר"י אדרבי ס"י ט"ו דבגוואל שהשליכוהו למים אחר מיתה ואעפ"כ חש להא דמיא מרזי מכה, וכן נראה ממחשד"ס ס"י נ"ד [וכצמנחת משה דבסמוך]. וגם לפ"ד המ"ב דס"ל דאף במכה שנתפלת אמרינן דמיא מרזי מכה [כנ"ל בלוח ה' וע"ש מהצני אצרכס], אף דאין לו כאז כמ"ש בצב"ג [שם], א"כ ה"ל במכה דלאחר מיתה, ותימא על הרמ"ש הכ"ל שפי' דכל הפוסקים יודו למהר"י נחמיאש והצ"ח הכ"ל, דמדברי הר"י אדרבי וברשד"ס ומה"ב נראה דלא ס"ל הכי, ומכא"כ והצ"ש שכתבו דבמכה שנתפלת לאח"י ל"א דמיא מרזי מכה [כנ"ל אות ז'] נכאורה נראה דדוקא בעשיית לאח"י הוא דאמרינן בן, אבל אם נעשית מחיים הגם שהשליכוהו למים אח"י אמרינן דמיא מרזי מכה, ואף דכפי מה שדקדקו הפוסקים מדברי רש"י דדוקא היכא דיש לו כאז נופח ודאי דלא ודא חדא היא, מ"מ כיון דהצ"ש ומה"י לא הביאו מדברי רש"י כלום, ודקדקו לומר מכה שנתפלת לאח"י, משמע דלדיוקא כחבו בן *, ואפשר דאינו ס"ל כשיעור הפוסקים דבשליכוהו לאח"י במים ל"א דמיא למתי [כנ"ל ס"ק ר"י ג' אות א'] ולכן נקטו דוקא מכה שנתפלת לאח"י [דמיורי שהושלך למים בעודו חי], וע"ש שמסקי דדין זה מספיקא לא נפיק.

ובמנחת משה (ירושלמיסקין) ס"י ז' אות ז' כתב ג"כ דנעשית במכה מחיים והושלך למים אח"י הוא מחלוקת הפוסקים אם אמרינן מיא מרזי מכה, דאף דבשאר הצ"ח הכ"ל כי דצב"ג ל"א דמיא מרזי מכה, אבל מדברי הרשד"ס ס"י נ"ד שפי' בזה"ל ואם נהרג ביצבה והשליכוהו למים ואין בו מכה הוי כאילו נעצב במים, משמע דאם יש בו מכה אמרינן דמיא מרזי מכה אף בצב"ג, ועוד דמדחולק הרשד"ס שם על חש"י הצ"ח וס"ל דאף בצב"ג, קודם שהושלך למים אמרינן דמיא למתי [כנ"ל ס"ק ר"י ג' אות א'], א"כ לענין הקולא דמיא למתי חולק הרשד"ס וס"ל דאין חילוק בין מת בחור המים לבין מת מקודם ביצבה, כש"כ דלענין החומרה דמיא מרזי מכה ס"ל דאין חילוק ואמרינן דמתי אף במת מקודם ביצבה, ועוד דמלשון הש"ס שאמרו וה"מ היכא דאיכא

מיטעא לחזקה וכו"ל פלגא ופלגא, ושם אין כאן חזקה א"ל, ואפי' אם לא שהתה עד שח"י, מ"מ כבר היתרע חזקה א"ל כדן ספיקא שצדד בים, וחזקה שלם איתא, ועוד דהא כי מהר"י ט' [המוצא להלן צב"ט כ"ז ס"ק רכ"ט אות ל'] דהיכא דמעידין עליו שדאי לא נשתנה מהגי בספג"י לכ"ט, א"כ צ"ל שהעידו שהכירוהו יפה הוי כמעידין בפירוש שלא נשתנה, ומותרת כשם ספק. ובעיניי כי צב"ט י"ב.

ובחסד לאברהם (תלומים) ח"א ס"י ט"ו ד"ה עתה, כתב דאפי' לדעת המחמירים בספג"י יודו בזה להקל, דע"כ לא החמירו בספג"י אלא משום דלא שייך לאוקמי בחזקה חי ועכשיו הוא דמת, כמ"ש הט"ז צו"ד ס"י ט"ז דהוי חזקה בעשייה להשתנות דאדם סופו למות, משא"כ לענין מכה דלא הוי בן בחולדה, שפיר מוקמינן ל"י לחזקתי ואמרינן דעכשיו נעשית המכה, דכמו שיש לאדם חזקה חיות כמו בן יש לו חזקה גופו שלם, וחזקה זו ל"ה עשויה להשתנות דאין אדם עומד לכך שיחבל צניו.

ו. וכשהמכה מלוכלכת בדם. כי בחת"ס ח"ב ס"י קל"ה, דאפי' אם נאמר דבמכה צמנחת חלין דהשתא הוא דניגף ומוקמינן גופא לחזקתי, מ"מ כשהמכה מלוכלכת בדם ע"כ דלא נעשית אחר מיתה ממש, דאין דרך דם ללאת [מהמכה] אחר מיתה כדמשמע בחולין דנ"א ח' דחניא נמא עליה קורע דם צידוע שלפני שחיטה, ואין מקום להקל אלא באופן שנתלה שם ויולא הנפש נחבל ולא ה"י פנאי למים לקלקל המכה כי מיד מת, ולא דמי להביא בחולין דהתם אפי' נטרף בשעת שחיטה נמי טריפה, כמצאנו בחוס' שם דף ח' א', אבל מ"מ הלא לא פלגינן מלמימר שכבר מכה שעות ולא מחזקתו וניגף, ומכיון שאנו מוליאין אותו מחזקתו וחוששים שנעשה המכה כבר מכה שעות, א"כ נוחש נמי שניגף מזמן רב קודם יולא הנפש ומיא מרזי מכה, וכצד"ל זו כתבו החוס' בנדה דף ג' א' ד"ה ושראים, למעיין בדבריהם היטב, וזה כדברי הרשד"א ובר"ן דמיותי הצ"ח צו"ד ס"י פ"א ע"ש.

אולם במחשד"ס ח"ג ס"י ר"ג הביא מהר"ש גאלדענצברג שדחה הוכחת החת"ס מהביא דהתוס' בנדה, ומהרש"א ובר"ן צו"ד ס"י פ"א, דשאי הכס שאין לנו זמן מוגבל שדע דמאותו זמן היתרע, לכן מחזקינן מזמן לזמן [למפרע], משא"כ הכא דלאחר מיתה אין נ"מ כלל, [דודאי לא נעשה לאח"י כהוכחת החת"ס מהביא בחולין], ואם אנו דנים שנעשה מחיים חולין ברגע האחרון של חייו ואמרינן השתא הוא דהיתרע, וגם דאין לא קי"ל כהרשד"א ובר"ן הכ"ל, ועוד דבמשנאות זכב ס"י ק"ה איתא דצדצנן אין מחזקינן מזמן לזמן, [וצ"ל שהוא משום חשש נחפה הוי מדרצנן], והמהרש"ס בעלמו הוסיף שם, דהרי בסרכות קי"ל צו"ד שם דמחזקינן מזמן לזמן למפרע, ומ"מ בסרכות שהם ספק עריפות מקילינן משום ס"ס ואין מחזקינן מזמן לזמן למפרע, א"כ גם צ"ל דטעם ההיתר [דספק מכה לאח"י] הוא משום ס"ס [דשמא הלכה כהפוסקים דל"א דמיא מרזי מכה כמובא בפ"ה הכ"ל בלוח ח'], א"כ חזי עכ"פ כך ספיקא [דשמא נעשית המכה ברגע האחרון של חייו] להערך לס"ס.

י. וכשהציאוהו מחיים לפני ששהה שיעור שת"ג ומצאו בו מכה. צב"ט יחזק ס"י ע"ב אות ז' כי דיש לעיין צ"ל חי חלין שנתפלת המכה לאחר מיתה, שכפי הנראה לא שהה במים שיעור שח"י ושמא צעת שהחילו להוליוו מן המים עשו לו המכה ואז ה"י חי עדיין.

יא. וכשנעשית המכה מחיים והושלך למים לאחר מיתה. כי מהר"י נחמיאש כתב שצ"ל מדיני עכו"ם

(י) אולם ע"י בב"ש שם שציין לעיין בק"ע ס"י ר"ח ושם מצאנו שאף בנעשית המכה מחיים והשליכוהו לאח"י מ"א לא מרזי למכה.

אוצר

ס"ק רכב אות יא-יג

הפוסקים

וע"פ יש לנפק דעתו. ובזכר משה [דניסבסקי] סי' א' אות י'
 כ' ג"כ, דכיון דקו"ל לדינא שכל הספיקות צבכר דלחגי' תולין
 להקל, ח"כ ה"ג בספק אם הושלך חי או מת למים תלין שהושלך מת
 ובח"ת"ם ח"כ סי' קמ"ג צדון שהי' לו מכה מאחורי ראשו,
 אחר שכתיר משום שהושלך למים אח"מ, כי דוחק
 לחוש שהשליכו הרוח למים אחר שנפל ועדיין הי' חי, דאדרבא
 כיון דמיא מרזי מכה וגורמים נפוח ואין רואים דלא תפח כלל,
 יותר ראוי לומר שהושלך למים אחר שכבר הי' מת כיון דיש בו
 מכה מות, ממנו שנאמר שהי' חי והמים היו מרזים המכה
 ונתפח ואין התפוח ניכר לעינינו, דזה דרך רחוק שאין ראוי
 לאומרו, ובזכר כו' כי ה"ג צ"ס הריעצ"א גבי ספג"י, וצ"ל
 רוב הפוסקים ס"ל דדוקא כשהמכה צפניו גורם שינוי, והרמב"ם
 לא פסק כלל להך דמיא מרזי מכה, וא"כ ליכא להתמיר במכה
 מאחורי הראש בספק אם הושלך מחיים או אח"מ, ומה גם
 שצ"ד הדעת נותן שהושלך אחר מיתה.

**מיני הכאות ופצעים שדנו בהם הפוסקים אי חשיבי במכה
 לענין שהמים מקלקלים אותה ומשתנה.**

יג. קילוף עור, שריפה, או פצע קל וכדומה. צ"ס אריה
 סי' ל' צידון שהי' העור נפרד מעט מהבשר ונקלף,
 כי דאפשר שאין נקרא מכה רק אם היא צבצב צעור שנקלף
 מעט אפשר שאין זה בכלל מכה, ועי' בחוט השני סי' ל"ו דמשמע
 שם דקילוף העור לא חשיב מכה [כיוצא דמדכ' שם לאסור משום
 מכה לפי שנאכל צרגליו ולא דין מכה משום קליפת העור
 של חוטמו ומלחו שהזכיר לפני זה לענין הא דבשי הכרה צ"פ
 ופדחת וחוטם, ש"מ דקילוף העור לא חשיב מכה], ועי' צ"ל
 סי' מ"ה שמיכל צוקלף העור לענין הכרה דמי' [לענין הא
 דצעיין פ"פ ופדחת וחוטם], אך אין להעמיד יסוד ע"ז ואפשר
 דגם זה נקרא מכה. ובח"ת"ם ח"כ סי' קל"ה צדון מכה כל שבו
 בחוטם, ר"ה הרב השואל להקל מהא דבי' ה"ל סי' מ"ה [ה"ל]
 דאם גוף הפדחת וחוטם קיימים רק העור נקלף לא מקרי כה"ג
 ניעל א' מהם, וכי עליו המהצר דאין ענינו לכאן, דה"ל מיורי
 מהא דאין מעידין אלא על פרטוף עם החוטם, ואבא קאמר דאם
 חסר העור משנים אלו אין זה הפסד דעדיין ניכר פרטוף הפנים,
 ולענין זה י"ל דה"ה מכה כל שבו בחוטם, אצל כל זה ציבשה,
 משא"כ לענין מיא מרזי מכה אפי' מכה כל שבו מרזי.

אולם בחצוצה הרא"ה עפשטיין שצ"ח החדשות סי' ס"ג דל"ח
 א' כתב דחכך והפשעת עור אינו קרוי מכה, דל"כ
 אין לך דאם שלא יחי' עפ"י רוב צגופו שחן או חיכוך או שריפה
 בעלמא, וא"כ לא תהי' מותרת צנעצע ח"כ הי' נקי מכל דבר,
 וכו' מלתא דלא שכיחא ולא דברו צו חכמים. ובהרי צ"ס
 ח"ג סי' ע"ז צדון שאמר העד שהי' נזל מעט דם מפניו, אחר
 שהעלה כמה לרדים להיתר, כי דמבלעדי כל זה, הרי מבואר
 בחצוצה צ"ח החדשות [ה"ל] דקליפת העור לא הוי בכלל
 מכה, ובח"ת"ם סוס"ק נ"ה [המבואר להלן אות י"ד] כי דאפי'
 נחצצן הדם עד שנשתנה מראה עור פניו לא הוי בכלל מכה,
 וכ"ש צ"ד שלא הי' שום שינוי כלל רק הטפת דם מעט דבדאי
 לא חשיב מכה כלל.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קע"ד, צשריפה קטנה על החוטם, דן צזה
 הרב השואל, דבסנהדרין דף פ"ד אמרינן דרצ לא
 שצוק לצרי' למשקל' ל' סילוא, דלמא חציל ל', ומוכח דגם
 סריעה בעלמא מיקרי חצלה, וא"כ י"ל צזה דמיא מרזי מכה,
 אך מכיון דבגמרא ובש"ע כאן נקטו ל' "מכה", ולהלן צ"ס
 כ"ח נקט ל' "חצלה", משמע דהתם סגי בחצלה כל שהוא, אצל
 כאן צעיין מכה גמורה, וכי המהרש"ם דאף דגם צע"ז דף כ"ח

צליכא מכה אצל היכא דליכא מכה מולמח לחתו, משמע דצזה
 האופן דלמרינן דלמחי צזה האופן דלמרינן דמרזי, א"כ לדעת
 הרש"ם דמיא לחי צמה מקודם ציבשה הי' דלמרינן ג"כ
 דמיא מרזי צזה האופן.

יב. ובנעשית המכה מחיים ויש ספק אם הושלך למים
 אחר מיתה. צער אשר סי' ז' אחר שהעלה
 דנעשית המכה מחיים והושלך למים אח"מ הוא מחלוקת הפוסקים
 אם אמרינן דמיא מרזי מכה וכ"ל צחות הקודם, כי דצ"ד
 אפשר דאף המקלין יודו דיש להתמיר כיון דאפשר שהשליכוהו
 למים קודם שמת, וכ"ש דצ"ד שראו בו נפוח קצת ד"ל
 שהשליכוהו למים קודם שמת, ויש להתמיר מטעם ס"ס, ספק
 אם השליכוהו חי או מת, ואח"ל מת אפשר דאף מכה דמת
 מיא מרזי.

ובישועות יעקב סי' ע' בחצוצה לצל אריה דבי עולאי כי,
 דמחללה עלתה כצ"ח צלצו דספק אם הושלך למים
 אח"מ הוי בספק דג"י ציבשה דתליא אי חשש נתפח הוא דלוריתא
 או דרצנן [צ"ס ע"י ס"ק רכ"ע אות א'], אצל יש להסתפק
 דלא דמי לספג"י, דהתם חזקת חי מתנגד נחזקת ח"א, דאף
 דמלך חזקת ח"א ל"ל דמת לפני ג"י ונשתנה וא"י צעלה ועדיין
 הי' ח"א, אצל מלך חזקת חי יש לתלות המיתה באיחור זמן
 וחגי' הוא, משא"כ בספק אם מת קודם שנפל לים, נתחברו
 חזקת ח"א לחזקת לתלות המיתה באיחור זמן, דהיינו צעת היותו
 צמים ומיא מרזי מכה, ואין לומר חזקת שעת מליאתו [דכמו
 שנמלא מת לפנינו כן הי' גם קודם שהושלך למים], דהרי אין
 מחזיקין ממקום למקום דחזקת הוא צעת היותו ציבשה, ושעת
 מליאתו מת הוא צום, ובכ"ה אמרינן דשניהם אחת, דעל שעת
 מליאתו מת צמים אמרינן דגם מקודם הי' מת במקום זה, וכמו
 שציבשה הי' [מקודם] צחיים, כן כ"ז היותו ציבשה הי' חי,
 וכדבר ברור מאד. ועי' צנעט פתח סי' כ' ד"ד עור צ' ודמי'
 עור צ' שדן צזה ונוטה להתמיר, אלא שכל החצוצה הוא הולך
 שם לשיטת המחמירים בספג"י ציבשה.

אולם באריה דבי עולאי סי' ע' דף ע"ג עור צ', אחר שהביא
 מהרש"ם דכל הפוסקים מודים דהושלך לח"מ לא
 דמיא מרזי מכה, ויש לפסוק כן הלכה למעשה [כ"ל אות
 א'], כי דבספק אם הושלך למים אח"מ הוי כספיקא דג"י
 ציבשה, וכיון דצ"ד הי' צו סימנים שאינם מובהקים, נוכל
 להקל בריוח ע"פ הכיתר של העצודת הגרשוני שהקיל צספיקא
 דג"י צ"ע צירוף סימנים שאינם מובהקים, וגם הנו"ב צ"ס
 ל"א ולי"צ סמך על הכיתר של הע"ה צספג"י, ועוד דצ"ד
 שלא הי' נחבל צפניו, יש לסמוך על הב"ש צס"ק פ"ד שהתיר
 צספג"י כשלא נחבל צפניו, ועוד י"ל דצ"ד יש חזקת שעת
 מליאתו, דכמו שנמלא מת לפנינו כן הי' כבר מת צגמר הכאתו
 ציבשה קודם שהושלך למים וכו', ואין להקשות כהישועות יעקב
 ה"ל דהלא אין מחזיקין ממקום למקום, דהא חזקת שעת
 מליאתו שאנו דנים הוא על ציאתו למים אם הי' אז חי או מת,
 ואמרינן דכמו שנמלא מת כן הי' בחצלה כשהוצא לחוץ המים,
 א"כ הכל הוא על מקום המים ומאי אין מחזיקין ממקום למקום
 שייך כאן, וכי צבציל שהושלך מת לחוץ המים דממילא ל"ל דהרג
 ציבשה שייך לומר אין מחזיקין ממקום למקום, הלא סו"ס אין
 אנו מחזיקין רק על מקום המים צביאתו מחצילה לשם, וצפרט
 צ"ד שהיו צגדיו מוסבצים על ראשו וקשורים בחגורות וצאגודות
 וקשרים של חצן סביב לוארו, ד"ל דסתמא דמילתא דלח"מ
 הושלך, וכמ"ש צכ"י סי' מ"ע צבה שק של חול משוך על
 ראשו וכו', ורק שקשה לסמוך עליו מכל וכל מחמת שהוא קצת
 יגד הסצרה לטלן צזה החשש דסתא נמלא עדיין רוח חיים צקרצו,

אוצר

סי' ק רבן ארת ית' ב

הפוסקים

נקרא מכה, או דוקא כעין פלע ממש שנפלע הכשר, אבל חבורה שהעור שלם רק מחמת שנתקבץ הדם ונשתנה מראה העור לירוק שקורין "צרוין" [חוס] או "בלאה" [כחול] לא. שייך לומר מיה מרי מכה, שלא הי' מכה כלל רק שהמים גרמו שינוי זה בעור, ולדעתו א"א לשום נגעט שלא ישתנה עור הפנים קצת מחמת הכמיתת הפתחומית שנאספו הדמים יחד.

ובבית שלמה [מסקאלה] סי' כ"ט אות כ"ו צידון שאמר העד שהי' קצת כמוכה בלענות דהיינו מראה "בלאה", כי דמיואר בזהרונים צו"ד הל' טרפות וצויתר בסי' מ"ו וי"ו דמראה "בלאה" אין לדנו לנדר הדם ולמכה, וצויתר בנגעטים כמיואר בזה"מ הבי"ל, ואף שלא כתבו כן רק במראה "בלאה" בפנים מסתמא שמכה זה שכיח מראות כאלו בכל הגוף. שמחמת הטעויה נאספו הדמים יחד, ואין לומר בזה מיה מרי מכה, ועוד שלא הי' זה בפנים וכו'.

ובאהל משה [שאלכט] סי' א', בנפתח קצת למעלה מהעינים כמו חבורה ויהי המקום אדום וגבור קצת, ומראה עור הפנים של החבורה כמו העור של כל המלת, ויכיר שבעת נפילתו מהגשר לנכר נחצט צאבן ונעשית החבורה האחת, כי דה"מ הבי"ל נסתפק בצבורות וכו', ואף שדעתו נוטה להקל, מ"מ מידי ספיקא לא נפיק ואין להתיר צו"ד צו"ע, אמנם צו"ד שיש הוכחה על טעויהו בזה היתרע חזקת א"א ולי"ה אלא אסדר, וא"כ בספיקא דרבנן אזלינן לקולא ומהני הט"ע.

באיזה מקום תחי' המכה כדי שנאמר שגורמת לשינוי הפנים [ע"י] בחר היעב סקפ"ה דנחלקו בזה הפוסקים, דיש סוברים דדוקא כשהמכה בפנים אין מעידן עליו, ויש סוברים דבכל מקום בגופו שחיי' המכה אמרין דפרלף פניו משתנה ואין מעידן, ויבואו דעות אלה באותיות הצאות. ומ"ש בצא"ש"ט צ"ס הרשד"ס דאין המים מרזו מכה א"כ המכה צנוק ולא בפניו יחבאר צאות כ'.

שו. הסוברים דדוקא כשהמכה בפנים אין מעידן. כי בדברי ריבזות סי' ע"י דמדברי רש"י על הא דאיתא בגמרא ה"מ היכא דאיכא מכה שפירש מקום המכה מרזו, נראה שכוונתו ללמדנו שאין הפירוש במאי דקאמר היכא דאיכא מכה דבכ"מ שיש באדם המת מכה אין מעידן עליו, דלא מסתבר ש"ס וי"ו לו. מכה בשוקו או בגבו שלא יעידו על גורמו, אלא ר"ל דמקום המכה מיה מרי אבל מקום שאין בו מכה מניחא נמית, וכיון שצו"ד העידו שלא הי' לו שום מכה בפניו כלל, אף שהי' לו מכה מאחורי אוזנו [שמנעת עד הלחי, מהבצ"ע שם] מ"מ פ"פ וחוטמו ופדחתו מלמא נמית, ויכונין להעיד עליו אפי' אחר כמה ימים.

וב"ב בדרישה אות מ' מדיוק לשון רש"י כנ"ל, ושכן דעת הטור, ולא הולך הטור לפרש צהדיא "מכה בפניו" משום דדברי הטור סובבים על הא דכ' מקודם צ"ס דמייירי שלא נשאר ממנו אלא פ"פ ופדחתו וחוטם, וע"ז כי דבמים מעידים אף לאחמכ"י. ושמכה מקלקלת. וכ"כ שם בצאות מ"ב צ"ס המרדכי דהא דבמים משתנה הפרלף מחמת המכה, היינו דוקא כשהמכה בפרלף, אבל אם נחבל במקום אחר אפי' נחתך ממנו הסנטר אינו משתנה. [יבואו כפירוש הר"ח"ש וכתח"ס צדעת המרדכי וכמוצא להלן אות ע"ז].

גם הט"ז סקל"ג כתב דדוקא אם המכה במקום ההיכר דהיינו פניו וחוטמו אז מיה מרי מכה, אבל אם המכה במקום אחר דינו כלינו אין בו מכה, ושכן דעת הטור, דמ"ש וגם שאין "צו" מכה, קאי על האורה שזכר מקודם, וע"כ לא הי' לריך לחלק. וכ"כ בסקל"ה על מ"ש צ"ע וכן אם הי' בו מכה, דפירוש

צ', בהא דמעלין אזנים בשבת, אמרין דדוקא צ"ס אבל לא ציד משום דמיוקף זריק, ופרש"י דעושה חבורה, וצינמות דף ע"ז א' פרש"י ל"א דמעלה נפת, הרי דרופה בעלמא עושה חבורה ונפת, אבל מ"מ הדבר פשוט דהכל לפי ענין הסריטה, והחוש מעיד דסריטה קטנה אינו גורם שום נפוח, והעיקר דדוקא מכה גמורה שכפי ההרגל ראוי להיות נפוח ע"י המים, לכן אף שראויים שאינו נפוח חיישין דמיסתחא תפח ונשתנה, וכעין מ"ש הבי"ל [כנ"ל סי' ק ר"ב אות צ'] לענין אשתהי, אבל בסריטה קטנה שכפי ההרגל אינו משנה האורה ולא מנפת גם ע"י מים, מדוע נחוש למרי מכה, כיון שאינו מכה כלל, וכ"כ הגר"ה עפשטיין [כנ"ל] דאין סברא כלל שיהי' חיכוך או שריטה או שחין בכלל מכה, ועכ"פ צו"ד הדבר פשוט להקל, שהרי דעת המרדכי דמכה בפרלף אינה מקלקלת [כדלהלן אות כ'] ואף שחולקים עליו, מ"מ חזי לאטרופי, ועוד דצו"ד י"ט עוד לדדי היתר, וכו'. [וע"ש בסי' קס"ז שהביא ליידונו צין שאר סניפי היתר מהצית אפרים סי' י"ט דנ"ח, ומכצית שלמה [מסקאלה] סי' מ' דנ"ח עור צ' דפלע צלא חסרון צשר אינו בכלל מכה לגרוע ההכרה, ולי"ע דבצ"א ובצ"ש מייירי לענין הכרה דפ"פ ופדחתו וחוטם, וע"ז כתבו דאם יש בלאח מהם פלע צלא חסרון צשר לא חשיב חסר, אבל לענין מיה מרי מכה אפשר דגם צב"ג מרזו, וכעין מ"ש החת"ס הבי"ל].

ובחדות יעקב סי' ז' אות א' צידון חתך בצפורן כי די"ל דלא מקרי מכה כיון שהוא רק בצפורן, ובפרט צו"ד שכבר נתרפא, דרוצ הפוסקים חולקים על המ"ב ומחירין בנתרפאות המכה [כנ"ל אות ה'], ובצו"ד שהוא ספק אם הוא חתך ג"י וקרוב לודאי שהוא חוג"י כיון דלא תפח ראוי להקל [בהפוסקים דלהלן צאות כ"א דכתובי' ל"א דמיה מרי מכה].

ובמים חיים ח"ב סי' כ"ד צידון שחשס הרב השואל דה"אפטור" שציד [פ"י נקב שנעשה צרוצ לרפואה, ע"י מג"א סי' שצ"ח סקל"ג, ועוד אחרונים שם] הוי כפלע וחבורה לענין דמיה מרי מכה, והרב המחבר כי דאין לחוש כלל, דמה שאמרו מיה מרי מכה היינו דוקא כשהמכה נעשית ע"י פלע וחבורה, דבזה דרך מקום המכה לנפוח ולעלות, אבל אם לא נעשית המכה ע"י פלע וחבורה אף שנעשית ע"י איזה שינוי צנוק בזה לא אמרו דמיה מרי מכה, וע"ש שמוסיק דאף די"ל דגם צמכה שנעשית שלא ע"י פלע וחבורה אמרין דמיה מרי מכה, מ"מ כיון דהאי דינא דמיה מרי מכה אינו מוסבס דהא הרמב"ם השמיטו [כנ"ל אות א'], וגם צל"ז הלא ה"אפטור" כבר נתרפא בחייו ובמכה שנתרפאת ל"א דמיה מרי מכה [כנ"ל אות ה'], לכן אין להחמיר צו"ד.

ובשם אריה סי' ל' אם כי לענין קלף עור שצנודו כי דאפשר דגם זה נקרא מכה וכנ"ל, מ"מ לענין מה שהי' צנודו גם פלעים צידי הנגעט מחמת החבלים שהחזיק בכל כחו צעטת בעציה, כי דאין לחוש בזה כלל, די"ל שהי' מחזיק בחבלים צחוק גדול כל עוד נשמחו בו [כדי להלל] והיו מהדוקים צידי עד שלא ינכס בהם המים כלל, וכדאמרין צו"ד סי' קל"ח סעי' כ"ג וסעי' כ"ז דדברים המהדוקים חוללים נענין טבילה, וא"כ לא שייך לומר דמיה מרי מכה, וכן דרך הנגעטים שאם מחזיקים באיזה דבר לא ירפו ממנו עד מותם כידוע, ולאחר מיתת לא אמרין דמיה מרי מכה [כנ"ל אות ז'], ועוד דדעת רוב הפוסקים דדוקא צמכה בפניו חיישין שנשתנה [וכדלהלן אות ט"ז] וכן הדעת נוטה.

יד. בהרות בחולות וחומות סתחת לעור או חבורות, והעור עליהם שלם. צמ"מ סו"ס"ק י"ה צידון שהי' לו צהרות כעין חבורות מחמת הטעויה, כי דיש לצרר אם זה

הפוסקים

ס"ק דכ"ג אות טו—ח

אוצר

מז. ואם לשיטת הנ"ל מקלקלת המכה דוקא כשהיא בא' מאברי ההכרה. או אפי' כשהיא בשאר הפנים. הרא"ה עפשטיין נחשבתו שצ"ח החדשות סי' ס"ג צנזון שנחתך הכה ונקרו העינים, כי דאף שהפדחת והפרלוק קיים ואין זו מכה, מ"מ איך נחיר, דהלא המכה שצ"ד דהיינו מתך הכה שהוא צ"ד הלחיים מפיתון אותו הגם שאין עיקר החיתוך צפניו, וראי' ממ"ש בדק"כ ע"כ למימרא דמגויד חי והא קתני מעשה בחד ששלטוהו לים ועלה רק רגלו ואמר מהארכובא ולמעלה חנשא, ומשני שאני מיה דמרי מכה, והכוונה דלעולם מגויד שנחתך רגלו אפי' מהארכובא ולמעלה יכול לחיות, אלא דכשהוא צמים מפיתום שאר הגוף הנשאר וגופה ומת, וכן פרש"י בדק"כ א' דמקום המכה מרזי ומכצידו הכאז וגופת, וגראה מזכ בפשיטות דאחרו לז של חתך שנשאר באדם במקום שנחתך. האבר גורס נפיתה לגוף האדם עד שמת, וה"ל כשהפכה שהוא צ"ד הלחיים נחתך, א"כ לז של חתך הנשאר לצוק בלחיים נופח וא"ל להכירו משום דמיה מרזי מכה, והטור למיירי ג"כ צנחסר העינים והפכה [כ"ל צדכריו באות ז'] ומ"מ כי דאמרין דמיה למת, מיירי כשנחסרו לאחר מיתה [כ"ל סס].

אולם בכת"ס ח"א סי' נ"א דף ל' טור ב' כתב דאפי' אם המכה בראש סמוך לפנים ממש, כל שאינו במקום ההיכר ממש [דהיינו צפ"ס ופ"ח] אינו מפסיד, דכרי לר"ת ע"כ ל"ל דעובדא דדגלת מיירי שאכלנו טורי סביבות ראשו [כמבואר בסעי' כ"ח ס"ק רל"ב], וע"ז הקשה המרדכי דא"כ היינו מכה וכו', ותיקן דרק במקום המכה מיה מרזי אצל שלא במקום המכה אינו משתנה, הרי דאפי' במכה סמוך לפנים לא מקרי מכה לענין פניו, ומזה יש ללמוד לנ"ד דמה שהי' חבול בצדדיו אינו מזיק, דכרי מקום ההיכר הוא פדחתו, והכדעים אינם צבלי פדחת [כמבואר באור"ח סעי' כ"ד ס"ק קפ"ב אות ד'].

גם הרא"ה צק"ע דמ"ב ג' כתב בחד מפירושו צדכר המרדכי ה"ל דהיכא דליכא מכה במקום הפדחת והחוטם והלחיים רק סביבם לא אמרין דמשתנית לורתו, ורק אם המכה בחוף הפדחת והחוטם והלחיים אמרין דמשתנית לורתו, וע"ש שכי ד"ל כן גם בדעת הטור דכל שאין מכה בחוף לורתו כלומר באמצע הפדחת והחוטם והלחיים רק סביבם אף שחבול צפניו לאין לו שפחים וסנער מעידין עליו צמים אפי' אחכמ"י. וכן ביאר בדרישה אות מ"א דעת המרדכי והטור.

וע"י לפיל באות הקודם בלשון הט"ז שכי דדוקא אם המכה במקום ההיכר דהיינו פניו וחוטמו. [וכן ממה שז"ן ל"ס"ק כ"ז נראה דר"ל דחסרון עינים ופה לא חשוב מכה בפנים, וכן צנזון הדברי ריבות ה"ל באות ט"ז אף שהגיע המכה עד הלחי כי דמ"מ פ"פ וחוטמו ופדחתו מלמח נמית].

ובפרה שושן כלל ג' סוס"י א' צנזון שהי' לו מכה צין העינים, כי דכיון דצפ"ס ופדחתו אין צבם מכה אף שיש לו מכה צין העינים אינו מזיק, ובדברי ריבות ה"ל לענין מכה מאחורי אונן.

יז. ובשאר העד שהי' כל גופו מוכה אם חיישינן שהי' חבול גם בפניו. פי' צדכר משה [אמארינליון] ח"א סי' כ' דקמ"ד טור ב' ד"ל דק צנזון הי' מוכה ולא צפניו, דא"כ ה"ל לפרש שהי' חבול צפניו ואעפ"י הכירו, כדי שלא נאמר לו איך הכירו כיון דצפניו שהוא עיקר ההיכר ה"ל מכות, א"ו דצפניו לא הי' חבול כלל ומקמינן לי אחזקתי.

יח. אופנים שיש לאסור לשיטת הנ"ל גם כשהמכה במקומות אחרים, מחשש שהגיעה גם לפנים. כי הט"ז צסקליג דצנחבל מאחורי הראש במכת חץ או יריח לחלל המוח אעפ"י שצ"ד הפנים עמו אין זו רשע, מ"מ תפח מקום המכה ואפשר

דפירושו צנחבל הפנים, וליון לסקל"ז, ושם הביא מהרמ"ה דפ"פ כס הלחיים צעמם, ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה.

וכן הרא"ה עפשטיין נחשבתו שצ"ח החדשות סי' ס"ג כתב שם סי' לו מכה באיזה מקום שצנזון ולא צפניו, אינו מזיק להכרת הפנים לומר שמה מיתפח צפניו מכה המכה וא"ל להכירו, ומ"ש צמ"צ [המבואר להלן אות י"ט] דמלישנא דתלמודא דקאמר "ה"מ היכא דאיכא מכה" ולא קאמר "ה"מ במקום מכה", משמע דאם יש זו מכה צסום מקום שצנזון ואפי' צרגלו יש לחוש דמתפח פניו ואינו ניכר, ושכן נראה מלי הטור שכי "שאיין זו מכה", ז"ל, דאדרבה מלישנא דתלמודא משמע להיפך, דאם כדכריו ה"ל לתלמודא למימר "ה"מ צמי שיש זו מכה", או ה"ל למימר "באדם שיש זו מכה", ומקאמר לי "היכא דאיכא מכה", פ"כ שהכוונה לחלק באדם אחד צעמיו צין המקום שיש שם מכה דאחרו מקום מיה מרזי ונחפה, וצין המקום שאין שם מכה דאחרו מקום אינו נחפה אפי' באחרו אדם עמו, וכ"כ מפרש"י, וכו', וכמ"ש צדכר ריבות [כ"ל] צדכר רש"י, ומעשה גם מדברי הטור אין שום הוכחה, דדברי הטור נמשכים אחר לשון הגמרא, ואין לומר שהטור יחלוק מלבו, וציוחך לפי מ"ש [לעיל אות ז'] דדברי הטור מוכחים על מ"ש מקודם דמיירי בפנים שאין צבם עינים ופה, דלפ"ז מוכח חזית "צו" על הפנים ה"ל.

וב"ב צעבזת הגרשניו סי' קי"ב דפ"ז ג', דמאי דקאמר בגמרא "ה"מ היכא דאיכא מכה, ר"ל מקום המכה מיה מרזי, אצל צדדי המכה מיה למת, ועדיין יכולים להכירו, וכן משמע מפרש"י שם וכמ"ש צדכר ריבות ה"ל. [אולם צס"י נ"ע כתב להיפך ומבואר להלן אות י"ט, אלא דחשובה זו יותר מאוחרת צנזון]. וכן צפנים מאירות סי' י' דל"ז א' כתב דאם המכה בגוף ופ"פ קיים יכולים להכירו ע"י ט"ע דפ"פ, דדוחק לומר דע"י מכה ישחנו כל האצרים. וכ"כ צמח"ש הלוי סי' י"א דפ"א א'.

ובבית שלמה [מסקאלה] סי' כ"ט אות כ"ז וכ"ה כתב ג"כ דנחסבר דמכה שנשאר הגוף אינו מגרע לע"פ, ובכדברי ריבות והט"ז ובדרישה ה"ל, ואף שיש כמה גדולים דכדרי דגם ממכה שנשאר הגוף תפח לורת הפנים, מ"מ צנ"ד שיש כמה צדדים עומדים להקל יש לסמוך על רבנות ה"ל המקולין דרז גוצרייהו, ובגדולי הראשונים לא נמלא להיפך. וכ"כ צספרו ישרש יעקב על יצמות דף קכ"א א'.

ובחת"ס ח"ב סי' קמ"ג כתב דרוב הפוסקים סברי דדוקא מכה צפנים גורמים שנוי הפרלוק, ושכ"ד כל האחרונים. גם צסם ארי' סי' ל' כתב דכן דעת רוב הפוסקים, וכן הדעת נוסח.

ובערור השלחן אחר שהביא צסעי קל"ג וקל"ד מהח"מ והמח"ל דאפי' אם המכה צשאר מקומות מהגוף חיישינן שהפרלוק נשתנה ע"י המכה שצנזון, כי צסעי קל"ה דבאמת אינו מבואר להדיא בחד מהפוסקים שאם המכה צשאר מקומות שצנזון שישתנה הפנים ע"י, ואדרבה ציצמח דף מ"ז ב' ודף ק"כ ע"ב משמע להדיא דאין המים מקלקלים רק מקום המכה, וכן פרש"י [ה"ל] להדיא, וכ"כ המרדכי צסם ר"י צעב"ת, והסביר נוחת כן, דצשלמח צמקום המכה המים מקלקלים מפני הכאז ופחיתות המקום, אצל מה ענין למקום אחר של הגוף, ואי משום דכמים נכנסים לחללו של מכה ושועפים צכל הגוף ומקלקלים הפרלוק, א"כ גם צלא מכה במה נקבים יש באדם, וכרי צפיו וצנכרי חוטמו ודאי המים נכנסים, ולפ"ז הלא חמיד הפרלוק ישתנה, א"ו שאין ענין זל"ז, וגם הטור שכי שאין "צו" מכה, יש לפרש דאפרלוק פנים קא, וכו'.

ובבית יצחק סי' ע"ב אות ז' צנזון שקבל מכה בראש צעת נפלו למים, ג' דאינו ענין ללכ"ס ולא אכפת לן צזה וכו'.

אוצר

סיק רבנן אות יח-ב

הפוסקים

אם אין המכה המכה סמוך ללד הפנים ולא חמרינן כזה מיהא למחוי. ובגמרא פתחם סי' כ' ד"ד א' בגדון שהי' מוחו פלוע, הביא דברי הט"ז ה"ל כי דמי יקל נגדו ללא משכחה שום חולק עליו, ושם בדפי' עור ב' אחר שזירף כמה ספיקות להקל בגדונו כי דגם כך דינא דהט"ז אינו אלא מחמת ספק דשמא הגיע המכה עד הפנים.

וב' צחת"ס ח"ב סי' קמ"ג, דאף לחומרת הט"ז זה דוקא בנחבל מאחורי הראש ע"י חץ או יריה דנכנסים בעולם כחם ומגיעים עד סמוך לפניו וגורמים כאב ושינוי גם בצורתו, אבל בנחבל בחרב ממול ערפו כנ"ד שהמכה עומדת במקומה אחורי הראש לא אמרה מעולם וליכא למיחש למיחש מרזי מכה. [ועי' צחת"ס ח"ו סי' מ' בגדון מכה מאחורי הראש ושגיטה עד המוח שהחיר מטעמים אחרים, ולא כי דכיון שא"י צפנים אינו משנה].

ובשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ס"ו בגידון מכה בקדקדו וגם פניו היו נפוחים, כי דאף דהפוסקים העלו דכל שלא הי' הפלע צפניו ממש אין חשש דמיה מרזי מכה, מ"מ היינו כשלא היו פניו נפוחים, אבל בג"ד שגם פניו נפוחים י"ל דנמשך הגיפוח מן המכה, והי"ל כמכה צפנים ממש, וכמ"ש בה"ג הפמ"ג צו"ד סי' מ"ו לענין שינוי מראה דבשר, דאם צלל השני יש מכה חלוין דגם המראה נמשך מן המכה, וה"ל כזה, ועי' בה"ג צלצושי שרד דיני ערפיות העוף סי' ו' סעי' ב' סק"ח.

יב. הסוברים דבמכה שבשאר אברי הגוף נמי משתנה הפרצוף. הח"מ בסק"ג כתב דמסתמא לשון הש"ע שבי' וכן אם היה בו מכה משמע דאפי' אם המכה באזה מקום שהי' מהגוף חיישין דלמא נתפח וגשתה לזרת הפערוף וא"ל להכירו. ועי' צפ"ח סי' ק"ט שהביא ממראות להוצאות סק"ק צ"ח הרמ"ש שגראה מתשו' הכ"י דבכל מקום מהגוף שיש שם מכה י"ל דמיה מרזי מכה, ושהרמ"ש מסיק דדינא להחמיר בדברי הכ"י. וכ"כ הצ"ח כאן לפי יסודו בדברי הטור דאף כשהמכה בשאר הגוף נמי חמרינן דמיה מרזי ואין מעידין עליו.

גם במשאלת צנימין סי' מ"ז כי דאפי' אם אין שום מכה צפ"פ רק בגופו לצד אין מעידין עליו, ושכן משמע מלישנא דהלמודא דעי' המכה נופח כל הגוף ופניו ולורחו משתנים, מדקאמר ה"מ היכא דליכא מכה ולא קאמר ה"מ במקום מכה, וכ"כ מלשון הטור שבי' צמחמא "וגם שאין בו מכה, אבל יש בו מכה" ומשמע דכיון שיש בו מכה בכל מקום שהוא שוב אין מעידין עליו, ואע"ג דהמרדכי פירש אליבא דר"ת [דסעי' כ"ח] צאופן אחר צה"א דקאמר בגמרא ה"מ היכא דליכא מכה, מ"מ פירושו דחוק ורחוק מאד, וגם על עיקר דעת ר"ת השיגו גדולי האחרונים כמוצא צפ"ע שם, ונדידון מאי דקאמר בגמרא ה"מ היכא דליכא מכה הוה כפשוטו, ואף שגם נדידון יש לפרש דמקום המכה לצד נופח ודוקא כשהוא צפ"פ אז אין מעידין אצ"ל כשהמכה בשאר הגוף מעידין עליו, מ"מ כיון דיש לפרש הכי וככי יש להחמיר, וק"ו שמשמעות הלשון הוא לחומרא כנ"ל. וכן הר"ר נפתלי כ"ץ בחשבונו שחוט השני סי' ל"ו דפ"ה ג' כתב דאף שאינו חבול צפניו כ"א בגופו חמרינן דפ"פ משתנה וכו', וכן משמע מהטור והשו"ע שכתבו בפשיטות ובסתם, "שלא יכ"י בו מכה" ומשמע דכל היכא דליכא בגופי' מכה מיהא מרזי נ"י ופניו משתנים ע"י כך.

ובעבודת הגרשוני סי' נ"ט כתב דגם מכה מפרש"י שבי' מקום המכה מרזי ומכזידין הכאב ונפוח, ונראה דקשה לנש"י על ל' הגמרא, דמאחר שהמקשן הקשה והאמרת דמיה מרזי מכה, הי"ל להחמיר לתרץ שאני מכה דמיה מרזי לה, ולא לומר ה"מ היכא דליכא מכה, לכן פרש"י דהספר צ"ל להורות שאף מת ודאי דמשתנה *.

חולם

(י) בחן טוב סק"ח כ' דמ"ש הרמ"ש בדעת המרדכי דדוקא בנחתכו רגליו מהארכובה ולמעלה אין מעידין. לא משמע כן מלשון הב"ש [סק"א] בשם הרשד"ם אלא דה"ה בשאר מקומות שבגוף אמרינן דמיה מרזי מכה לבד מכה בפרצוף. והיינו מדקאמר הב"ש בלשונו דאין המים מרזי מכה.

אוצר

ס"ק רכג אות כ—כא

ה פ ו ס ק י ם

הכרע וכו', וסחם דברי חכמים [שצמתינן]. דאף שהוא מונח
במקום גרוע ביותר ועת חמה ביותר מעידן בחור ג"י, וא"כ
גם במים אף שיש לו לך גריעותא מלד המכה מ"מ מעידן בחור
ג"י, וכן הרא"ש לא הזכיר דליכא דליכא מכה אין מעידן עליו,
אלא לישנא דש"ס נקיע דמיא נמתי היכא דליכא מכה, לאורווי
דדליכא מכה יש להם מעלה להעמיד בגוף [אף לנחוגי],
אבל מ"מ בחוגי אף היכא דליכא מכה לא נפיק מהאי כללא
דמתניתין דנחוגי מעידן בכל מקום שהוא ובכל עת וזמן.

ובעמק שאלה סי' ס"א כחז דדין זה תלוי בפלוגתא [המובא לעיל אות ע"ו ואות י"ע] אי זענין שתיי המכה דוקא צפנים או גם צשאר הגוף, דהנה לכאורה קשה להסבירים דאפי' אם המכה צשאר הגוף נמי אין מעידין, דכא' אמרו רק מרזו מכה, והיינו מקום המכה, וכדפרש"י שם, וע"כ לנשיטתה מאי דדחי בגמרא שם "ה"מ היכא דאיכא מכה", זה קאי על האדם, כלומר דכיון דאיכא מכה דמרזו ומקום המכה מתחיל לפתוח שוב אין המים עושים פעולתם לנפות, דכל שהתחיל צו נפוחה הולכת היא בכל הגוף, דאין המים עושין פעולה אלא שלא יתחיל צו הנפיחה, אבל כל שהתחיל צו הנפיחה ע"י המכה, הולכת צבולו ואין המים יכולים לעכב, וכיון דמכה שצשאר הגוף גורמת רק לסלק פעולת המים, א"כ שוב דין המים ליצבה וזענין ג"י דוקא, דגם ציבשה מתחיל לנפות בחזק ג"י ומ"מ מעידים עד ג"י וכמ"ש הרשד"ם צסי' ג"ו, אבל להסבירים דרק צמכה צפנים אין מעידין, ע"כ לנשיטתה מאי דקאמר "ה"מ היכא דאיכא מכה", היינו דרק מקום המכה מרזו ופתח, אבל שלא צמקום המכה אינו חופת, ושם עושין המים פעולתן, וא"כ לענין מקום המכה עלמנו ודאי לא שייך זמן ג"י, כיון דע"ז איכא סיבה דהמים מרזו מקום המכה, ומי נתן דזה זמן ג"י.

אולם ממראות הלוואות סקק"י הביא צפ"ת הג"ל שכחז דמלשון
רש"י שפירש דמרא מרזו מכה מכבדין הכאז ונופת, משמע
להדיא שהמכה גורם ניפוח ומשונה יותר משכ"י ביצשה, ושכ"מ
מ"ל הש"ע כאן שכי' להדיא שהמים מקלקלין המכה ונופת ומשונה,
ושכ"כ להדיא צתשו' הב"י צדינו מסג"ת סי' י"ב דהיכא דאיכא
מכה אפי' צתוג"י אין מעידין, ושכ"כ הפרישה, ושכ"י ממהרש"ם
[המוצא להלן], ושחימה על הגו"צ הג"ל שהעלים עין מלשון
הש"ע ומפרש"י.

וע"י במאור"י דף קכ"א שכתב דכל שכוּכָה ונשחטה צמים עד שחפּה אֵין מעידִין אִפ"י בחוג"י. ובדברי ריבּוּת ס"י ע"י כתב דאִפ"י לר"ח [דבשלם מעידִין עליו אִפ"י לחוג"י כבסע"י כ"ח], מ"מ צ"י"ד שח"י לו מכה וחי מושלך צמים, קרוב הדבר לומר שאִפ"י בחוג"י אֵין מעידִין עליו, שח"י בלא רחוקו מיד כשהוא מכה מים ליבשה אִפ"י בחוג"י אֵין מעידִין עליו [כנ"ל ס"ק דכ"ב אות א'], והעטם דכיון שעמד צמים ואשחטו [ביבשה] מחפּה חפּה ואינו יוכר, הרי שחמים הם סבה שלא יעידו עליו אף בחוג"י, א"כ גם צ"י"ד כיון דמיה מרזו למכה וצא לידו נפוחה אף בחוג"י אֵין מעידִין עליו, וכ"ש צ"י"ד דאיכא כמה יומי [ר"ל יוחר מג"י] כנראה מחור הענין, דלא מוכי סודותיו. ובפרט שזן כלל ג' ס"י א' דף ג"ז עור א' כ' שכי"מ גם ממכרשד"ס ס"י צ"י"ד דדלויכא מכה ומלאוכו בים אף בחוג"י אֵין מעידִין.

והרח"ש צדק נ"ב עור ג' נסתפק מקודם אם הא דאין מעידין כשים זו מכה, אם היינו דוקא כהנהו עובדי דדף קכ"א אי ששה במים ג"י, ועל זה כתבו הרי"ף והרא"ש הדין דמיא מרזי מכה, וכן הטור עלה דקאמר דאם ה"י במים אפי' שיה שם כמה ימים מעידין כחז והוא שאין זו מכה, וכן ה"י גרסה להוכיח מהא דעלה דמשני שאני מיא דלמתי פריך. והא אמת

אולם לענין עולם הדין כי צדקת ה"ל דהרי"ף והרא"ש והתוס' בדף קע"ו ז' ד"ה וחזינהו וכן הטור לא ס"ל כהמרדכי ה"ל, שהרי כתבו סתמא דדוקא היכא דלית ז' מכה מיהא נחתי, ואע"ג דהרשד"ם ר"ל דגם הטור סובר כהמרדכי ומ"ש הטור והוא דלית ז' מכה ר"ל מכה ברגליו, וכי עוד דאע"ג דהמרדכי לא כתב בן אלא לר"ת מ"מ כהא לא פליגי שאר הפוסקים על ר"ת, כבר הקשו ע"ז מהר"י נחמיאש והב"י בנש"א סי' י"ב דאם כך ודאי ה"י לו להטור לפרש דבריו ולומר והוא דלית ז' מכה ברגליו, וע"י בנש"א הב"י שם שגם מהר"י נחמיאש כי שם דעת המרדכי חליצא דר"ת דעת יחיד הוא, ושםאחר דהרי"ף והטור חולקים עליו מי יוכל להקל נגדם ולסמוך על דעת יחיד. וכי בעצות השם סי' י' דפ"ה ג' שגם הב"י שם הסכים עם מהר"י נחמיאש, ושכ"כ הב"י בסי' ו' דקולא זו דהמרדכי לא נזכרה בשום אחד מהפוסקים. גם בנבוכ"ג הגה"ט אות ש"ע כתב דמהר"י נחמיאש והב"י חולקים על הרשד"ם וגראים דצריכס.

ובדבר משה [אמריאליו] סי' כ' דקמ"ד ח' הביא מחלוקת הפוסקים ה"ל אי קיי"ל בהמרדכי, וכי דמינו מרדכי ספיקא לא נפקא ואירפו עס לשאר ספיקות. וכ"כ בעבודת הבס סי' י' דפ"ב ג', ובידו דול סוס"י י', וכן לירק דעת המרדכי לס"ס צבארות המים סי' כ"א דהניו ח' ע"ש.

וע"י לעיל אות ט"ז, מהדריש'ה וממחרת"ש וממחרת"ס ח"א ס"ה
נ"א שכתבו נפרש גם זאת המדרשי דהכל חנוי צפנים.
ובמח"ס שם הוסף עוד דא"ל לפרש דברי המדרשי כמוזן הפשוט
[דדוקא במכה צרגליו אין מעידין אבל במכה צפרלף מעידין],
דא"כ הם דברי נביאות, אבל כוונתו כפשוטו דמיא מרזי מכה
במקומה אבל לא שלא במקומה, וכבא [צעודא דגלגל] דאכלי
כוורי לרגליו או נשאר מקום שצגופו וצלותו מקום צלמת מתנפת
דמיא מרזי ל"י, אבל צפניו שה"י שלם לא ישנה ע"י מכה שצרגל,
ואה"כ אי הוה מכה צפניו ה"י מרזי שם. וכ"כ שם צס"י נ"ו.
וע"י עוד לעיל אות א', דיש שכתבו צכוות המדרשי דס"ל
כהפוסקים שהשמיטו הדיו דמיא מרזי מכה.

בא. אם מרא מכה אפי' כשהוא תוג'י למיתתו.
עפ"ת סי' קי"ט מהנזכ' סי' כ"ח וכישועות יעקב
סקל"ה שדעתם להקל בזה, ועממם שכרי הר"ף והר"ש לא
כתבו ביחוד הדין דמרא מראי מכה, רק הזכירוהו דרך שלילה
דמרא למחי היכא דליכא מכה, דמשמע מדיוקא דהיכא דליכא
מכה לא למחי אבל עכ"פ לא מגרעי ודין המים שזה ליבשה,
ושכישועות יעקב הוסיף שכן הורה למעשה בצירוף חכמי הדור
שהסכימו לדבריו. גם באריכו דבי עילאי סי' טו דמ"ג טור ז'
כתב דבא דמרא מראי למכה, היינו ללא למחי המים וכו' כמנהג
ביבשה דלמחגי חין מעידין עליו, וע"ש שלין להנזכ' סי' כ"ח
וס' מ"ח. וביד ואח [גליק] ח"ג סי' ע"ד כ' לרף דברי הנזכ'י
הג"ל לנדון שהי' לו מכה בחור ג"י. ועי' באבני גזית בחלק
בית יעקב סקפ"ו שכ' בחור דבריו דחבלה מחיים ושהי' במים
ג"י חין מעידין אפי' ראוהו לאלתר.

ובפנים מאירות ח"א סי' י' כתב דאי לאו דמסתפינא לחלוק
על גדולי הפוסקים שכתבו דהיכא דליכא מכה חפ"י
בחג"י אין מעידין [ובמנצח להבין] הייתי אומר דמהבג"י אין

אא"כ המכה "בנוסו" ולא בפניו, אבל א"א לומר כן, שחיי בנידון הרשד"ס מלבד המכה בפניו היתה גם מכה מאחורי אוזנו וא"כ איך התיר עש"י המרדכי, וגם בסברא קשה לומר דמכה בגוף באיזה מקום שהוא גורמת שינוי בפנים, ומכה בפנים לא, וצ"ל דמ"ש הב"ש בגופו הוא לאו דוקא וכוונתו ג"כ לרגליו אלא דלא נהית עכשיו לזה ובה פועקד לומר דבפניו לא.

אוצר

סיק רבנן אית כח

הפוסקים

אמרת מיה מרזי מכה, ומשמע דמקמי הכי דהוה קאמר דריב"ב לקולא פליג ואפי' לאחגיי מעידין הוה ניהא כך קושית, אי"כ מינה לרבנן בחגוי"א אף דליכא מכה מעידין, ושזכ"י דאמנא מסתברא דכיון דממ"מ אפי' חגוי"א אין מעידין, וכן נראה מחש"י הכ"י [כ"ל צ"ת], ומאי דפריך והא אמרת מיה מרזי מכה, יראה דגם המקשן כבר ידע דהגבו עובדי מיירי בדלות ז"י מכה [ומש"כ הוה ניהא לי' אי אמרין דריב"ב לקולא פליג], אלא דפריך עלה דקאמר דמיה למתי ומיה עדיף מיבשה, והא אמרין איפכא דמיה גריע מיבשה, דממ"מ אמרין דמרזי למכה ומשחנה, וביבשה אפי"ג דליכא מכה אינו משחנה, ומשני דה"מ דמיה גריע מיבשה היינו היכא דליכא מכה, אבל היכא דליכא מכה מיה עדיף מיבשה, ולפי"ז היכא דליכא מכה אפי' חגוי"א אין מעידין, וכן יש לדיוק קצת מל' רש"י והג"י שכתבו דמקום המכה מרזי ומכזידין הכאז ונופח, וביינו ודאי שנופה מתוך כוזב הכאז קודם שימות, דאחר שימות ליכא כאז, וכיון שמהא נופח מיד משחנה, וכן יש לדיוק קצת מל' בעור שז"י דין אשחבה לאחר שהועלה מהמים ודין מכה בחדא מחתא, וכי היכי דאשחבה אפי' בחגוי"א אין מעידין, ה"ה ביש צו מכה.

וב"ב הכ"ה לפי יאשו צדכרי העור, וברא"ה עפשטיין בחשוכו שצ"ח החדשות סי' ס"ג, ובר"ר נפחלי כ"ץ בחשוכו שחוט השני סי' נ"ו, דמכה אפי' בחגוי"א אין מעידין, ובכנסת יחזקאל סי' נ"א דס"ז סוף עור ד' כתב דכן מוכח בדק"כ ע"ז באתר ששללוהו לים ולא עלתה אלא רגל אחת וכו', ודו"ק, [ר"ל דאם איתא דלא מרזי עד אחגיי איך אמרו שם דתנשא דמח עלה חי מן המים תיכף אחר שנטעה רגלו, ח"ו מוכח דמיד מיה מרזי מכה, וכמו דלענין מיתה אמרין דמרזי מיד ה"ה לענין הכרה אמרין דמשחנה מיד, הולם ע"י צנז"יק סי' מ"ח שדחה הוכחה זו דאכתי איכא למימר דאף דמרזי מיד אבל אינו נתפח עד לאחגיי]. ובשם אריה סי' ל' כתב דעת הנוצ"י הכ"ל היא נגד משמעות כל הפוסקים.

ובחן טוב סק"ז כתב דמגשן העור והמחצר משמע דליכא בעולם דין אשחבה בחור המים, ורק לאחר שהועלה מהמים יש דין אשחבה, אי"כ במכה דאין מעידין [אף כשהוא בחור המים] היינו אפי' לא נשחבה בחור המים. ובענין השגחן סעי' קל"ז כתב ג"כ דמכה אפי' חגוי"א להריגתו או למיתתו אין מעידין עליו, דכיון שמתקלקל הפרטף צמים ע"י המכה מה לי חגוי"א או אחגיי, ואם שיש מי שמתפק צו מ"מ העיקר לדינא כמ"ש, וכי"מ מהפוסקים.

ובבית שלמה [מסקאלא] סי' כ"ט אות כ"ט כתב דאין לסמוך לקולא דנוצ"י ופנים מאירות הכ"ל, והפנים מאירות שם כ' צעמנו דגדולי הפוסקים כתבו דלא כותרי, וכן משמע מסתימת הפוסקים ותשובות אין מספר דמכה דמי לאשחבה ואפי' בחגוי"א אין מעידין, ומי"מ סניף מיהא הוה, וכ"ש שצאנו שאר טעמים טובים להקל במכה דרי"ד. וכ"כ בצפרו ישרש יעקב.

כב. ובספק אם הוא חגוי"א. כתב צקהלת יעקב [מליסא] סוף סעי' כ"ז אות ה' דמהי ג"כ ע"ע לדעת המקילין הכ"ל בחגוי"א. ובצ"ח שלמה הכ"ל צא"ח הקודם כתב דלדעת הפוסקים [דסעי' כ"ז] דספגיי לקולא, ולמ"ש האחרונים דיש סניף להקל בזה ספיקא דג"י מקילין, אי"כ ה"י אפשר להחיר צ"ד לענין מכה בספק אם הוא חגוי"א, ואף שצ"ד לא מלאוהו עד יום השלישי ואולי כבר עברו ג"י מעל"ע, וצפרע להכובי"י שאל מעל"ע [כמוצא לעיל ס"ק רי"א אות ג'], מי"מ הוה ספגיי כמ"ש הנוצ"י סי' כ"ח דאם נעצב ומה ולא ידוע אימתי נעצב הוה שפיר רק ספגיי [דאם כל החשש הוא שמה

עלה וזהו אחר, אי"כ שזכ"י הוה ספק דשמה זה האחר געצב בחגוי"א]. גם בשם אריה סי' ל' כתב דלענין מכה בספק אם הוא חגוי"א הוה כספגיי. דסעי' כ"ז ואוליין לקולא לדעת המקילין הכ"ל, ועוד דצ"ד הוה ס"ס, דלמחא נעשית המכה לאחר מיתה דלי"א צכ"ג מיה מרזי מכה [כ"ל צא"ח ז'], וגם יש לפרש דעת הפוסקים דלא ס"ל דדין דמיה מרזי מכה [כ"ל צא"ח ז'].

כג. וכששהיה במים פחות משעה. בחת"ס ח"ו סי' מ' הכ"ה מהר"ל השואל שז"י דאף שהדבר רחוק מהשכל שצרגע מועט יפעלו המים שיסתנה, וקצת יש לזכור כן מכה דאיתא בגמרא לענין אשחבה "והוא דחזי צעמתי" ואפי"כ כתבו הפוסקים דצעמתי לאו דוקא אלא עד שעה אחת אחר עליהו מהמים מעידין עליו, וה"ה ה"י מקום לומר לענין מכה דאם שעה פחות משעה צמים אינו משחנה ומעידין עליו, אך מסתימת לשון הפוסקים לא משמע כן, דה"ה להם לפרש כמה ישעה צמים, ועכ"ל דלא דמי מכה לאשחבה, דהתם קרירות המים למתי לי' גם כשי"א מהמים עד שעה, משא"כ לענין מכה דמרזי המים מיד. ובמהר"י אסאד סי' ו' אחר שהציט מהר"ל השואל שהעלה דאם דמיה מרזי מכה היינו דוקא כשהכה שעה שלמה צמים, חמה עליו דמיצמות דף מ"ז צ' צענין עזילת גר מוכח דאיתא רגעים נמו מיה מרזי מכה.

אולם החת"ס צעמנו כ' שם דפשיטא דלומר דמיה מרזי מכה צענין לכה"פ שיסבה צמים שעה אחת, דאם כל הפוסקים לא הזכירו [לענין אשחבה אחר שהועלה] אלא רבותא דא"י ג"י [כ"ל ס"ק רכ"ב אות א' וצ'], ולא אמרו רבותא עפי' דאפי' לא אשחבה שעה א' [צמים צענין צעמתי] אחר שהולאו מהמים, אי"כ ג"י מכה כ"ל למימר אפי' לא שעה שעתא חדא [צמים], אפי"ג דשעה אחת צמי ודי לנו להחמיר צו בלאשחבה לאחר שהועלה, דאחמת פשטות בסוגיא מורה כהפוסקים דס"ל דמיה מרזי מכה לא נאמר לענין שינוי האורח כ"ל לענין הכבדת כאז המכה לענין שגורם מיתה [כמוצא לעיל צא"ח ז'], אבל בשאר מקומות הגוף יפעלו המים פעולתם ולמתי. ואין לורחו משחנה, אי"כ אפי' נחמיר ונאמר דכיון שמכזיד מקום המכה שזכ"י לא למתי כלל, אי"כ יהי' כמו ביבשה ודוקא כשהי' צמים ג"י מתפח, ואפי' אם נחמיר עוד יותר ונימא דדין המכה וכו' כדון אשחבה [לאחר שהועלה] ביבשה, דהיינו שעה אחת, ונימא [דאם דקאמר התם וכו' דחזי צעמתי] אכילי שמעתי קאי, דהיינו על מיה מרזי מכה נמי הואיל והזכרה צא"ח סוגיא, אבל לומר דאפי' בחור שעת"י מיה מרזי מכה, בזה לכל הפחות נסמוך על הפוסקים הכ"ל דלא ס"ל כלל דמיה מרזי מכה לענין שינוי האורח. וכ"כ בשם אריה סי' ל', דנראה דצענין שיסבה צמים עם המכה שעה א', ואז אמרין דמתפח, אבל בפחות משעה ל"ח, וכמו צדין אשחבה לאחר שהועלה שכתבו הפוסקים דצענין שינוי שעה כדי שיתפח וישחנה. וע"י צח"ס דף מ"ז עור ד' ודף מ"ז עור א' שז"י דהעלוהו לאלתר משעצב ל"א דמיה מרזי מכה.

כד. וכשהכירוהו ב' עדים. בחת"ס ח"ו סי' מ' כתב כהוספה להיתירו שם, דגם אפשר דלא נאמר דמיה מרזי מכה אלא צע"א דלומר צדדמי, אבל לא צ"י עדים, וכ"ש צ"ד דכ"ע הכירוהו דעדיפי עפי' מ"ע במצורח צח"ס כתובות דף כ"ב א' ד"ה חרי, ובח"ס יצמות דף פ"ח א' ד"ה אחת. וכתבו צמח"ס ח"ג סי' קס"ז.

ובשער אשר סי' ז' דמ"ד ד' כתב, דאין סברא לומר דליכא דליכא מכה לא היתרו גם צחרי סכדי, דכיון דאשחבה בגם דמתפח אמרין דצ' עדים לא אמרי צדדמי [כ"ל ס"ק רכ"א אות י'] ה"ה כי איכא מכה, ואף דהרש"ם סי' נ"ד חש

הפוסקים

ס"ק רכב אות כד—כח

אוצר

בגוף או ס"מ בכליו מהני אף לאחג"י, וכל לומר דאף דמא מרזי מכה אפי' לא גרע מאחג"י ומהני צנירוף ס"א. וכ"כ שם ב' צ'אות ג' ע"ש.

אולם הרמ"ש בדף נ"ד טור א' צביכוס דהיינו כתב דאס יש צו מכה אין מעידין אפי' ראוהו לאלתר וצביכוסים, דמא מרזי מכה *.

כו. וכשדקדק היטב להכירו, או שחעד נשלח בכונה לברר הענין, כתב בגינת ורדים כלל ג' סוס"י ה' בחור שאל לדדי הכיתר, דאפי' להמחמירם ביותר הסוצרים דמכה צ"מ שצנוף משחיתה הפרוף [כ"ל אות י"ע], מ"מ קושטא דמילתא דלא אמרו כן בגמרא אלא שלא לסמוך על הכלל דמא למחי, כי כשיש מכה הדבר ניתן ליצדק ואזלזל לה סגולה המים דלמחי, ועתה אפשר שיסתנה לרה"פ ואפשר שלא ישתנה, וא"כ כיון שאין השינוי מוכרח, היכא שמעיד שאעפ"י שהי' צו מכה מ"מ הכירו, סמכין אהימנותי, וא"כ צ"ל שהעד שולח לצדוק הענין וראה שיש צו מכה ואעפ"כ הסתכל היטב והכירו צ"ע, שפיר דמי, וחו כיון דהוי איסור דרצון יש לסמוך על המקילין כ"ל צ'אות א' דמים לא מרזי אלא צמקוס המכה בלד.

כו. ובידוע וניכר למעידיו מחיים. צמכר"ש כליו ס' י"א, כתב דצ"ל שהכירוהו מחיים היה מקום להחזיר ע"פ הרמ"מ ס' ל"ט שהקול בהכירוהו מחיים לענין אשתחי [כמובא בס"ק ר"א אות ח'] וה"ל לענין מכה אם העד מכירו מחיים וגם עכשיו חומר שהכירו, אף דמא מרזי מכה מ"מ מעידין עליו, דמנן לחלק, אלא שלבי נוקפי דהא הרמ"מ כ' שם שהי' בולו שלם בלתי שום חבול צפניו, הרי נראה דחבול צפניו אפי' אם מכירו מחיים אין מעידין, אך אפשר לומר דדוקא בודאי חבול צפניו אז אין מעידין אפי' במכירו מחיים, אבל צ"ל שהוא ספק אם הי' חבול צפניו אפשר דמודה הרמ"מ דמעידין במכירו מחיים.

ובמשאת משה ח"צ ס' א', ובעצות השם ס' י' דפ"ה ד', כתבו דלהרמ"מ כ"ל שהחזיר במכירו מחיים לענין אשתחי, נראה דה"ל לענין מכה יש לנרפו לשאר דדי הכיתר. כח. ובגופו שלם ולא ראה חטביעה. להסוצרים צסעי כ"ח דמהני אף באשתחי, אי מהני גם היכא דאויכא מכה. כ' צנני אצרכם ס' כ"ג, דכיון דמצואר צמכר"ש כליו וצמשתא משה [כ"ל צ'אות הקודם] דדין המכה דומה לאשתחי, א"כ לדעת הרמ"ש והטור [דסעי' כ"ח] דס"ל דצנפו שלם ולא ראה חטביעה לא צעין לאלתר, א"כ ה"ל לענין מכה. לפי

השם להא דמא מרזי מכה הגם דצנפוהו היו ג' עדים, וכ"כ מחשבה הצ"י מדמי מכל"ת ס' י"ב, וממכר"י אדרבי ס' ע"ו [דנזונם הוא אותו נדון דהרשד"ם ואפי' חששו נמיא מרזי מכה וכתירו מטעם אחר ולא מטעם צ' עדים], מ"מ יש לדחות דליתנהו קיימי צשיטת הרשד"ם ס' ע"ט [המובא באלוה"פ סעי' י"ז ס"ק קל"ד אות מ"ט] דהא דתתרי ל"ח לצדמי היינו דוקא כשצלו צמכר"י אצל כשצלו צ"ח חיישין, וכיון דצנזונם צלו צ"ח לכן חששו *, ואף שהוא דוחק לדחות כן כיון שלא הזכירו מזה וכו', מ"מ מדחקין לומר כן כיון שלא מלינו לשום א' מהפוסקים שיאמר בהדיא דצ' עדים לא מהני צמכה, ואדרבא צמכר"ש כליו ס' י"א וצגינת ורדים כלל ג' סוס"י כ"א כתבו בהדיא דאף צמכה מהני צ"ע, ומה גם דצדעת הצ"י ומכר"י אדרבי כ"ל י"ל שם רצו לומר דצנזונם מעיקר הדין לא שייך לומר דמא מרזי מכה כמצואר צדכריהם שם.

ובבני אברהם ס' כ"ג אחר שהצ"ח ממכר"ש כליו ס' י"א דצ"ע מהני אף דאויכא מכה, כי דלכאורה יש לחמור ע"ז, דמדברי הרשד"ם והצ"י ומכר"י אדרבי כ"ל נראה דהיכא דאויכא מכה אפי' צ' עדים לא מהני, דהרי צנזונם היו צ' עדים ואעפ"כ חששו להא דמא מרזי מכה, וכן מצואר מדברי הצ"ח, דמוקי ה' דצ' הטור דלריך שיראוהו מיד צעליהו מהמים וגם שאין צו מכה וכו' ולא הזכיר סימנים ולהלן כי דלריך שיכירוהו גם צביכוסים, דלעיל מייירי צננים, וצננים לא צעין סימנים, אלא דאפי' צננים אם יש צו מכה אין מעידין, גם צמכר"י צללל אשתחי ס' כ"א מוקי דברי הטור צנני עדים, וכ"כ הרמ"ש דף מ"ח צסס חד מצנזונם צדכרי הטור, אמנם נראה דכיון דדין המכה ודין אשתחי כ' הדדי נינהו, ומלינו לכמה פוסקים שלמדו מאשתחי למכה וכתבו דכל הקולות דאויכא באשתחי איכא נמי צמכה, וכיון דבאשתחי איכא פלוגתא דצנזונם אי מהני צ' עדים [כ"ל ס"ק רכ"א אות י'], ולפ"ז הפוסקים כ"ל דסוצרים דצמכה לא מהני צ' עדים, היינו משום דסוצרים דלענין אשתחי נמי לא מהני צ' עדים, אבל להסוצרים דבאשתחי מהני צ"ע ה"ל דלענין מכה נמי מהני צ"ע, ולכן כי מכר"ש כליו דצמכה מהני צ"ע משום דס"ל כ"י גם לענין אשתחי, והא דהא תלוי כ"ל, ולענין הלכה נראה דכיון דצפני משה כ' דפשתה הוראה להקל צ"ע לענין אשתחי, אף דצסדר אליהו רבה חלק עליו [כ"ל שם], מ"מ נקטין מיהא דהוי ספק גדול להחזיר בהנערפות ספק אחר, וה"ל לענין מכה. גם בלבושי מרדכי ח"צ ס' כ"ה כתב דלהסוצרים צ' עדים לא מהני באשתחי ה"ל צמכה לא מהני, דהא צ"ע כ"ח צמכר"י מצנזונם ס' י"ג דף כ"ג צ' דמוכה מפרש"י דאע"ג דנשתח לרה"פ וגם המים מתקלקלים הפ"ע מ"מ כיון דאויכא תתרי לעיוצות דהיינו נ"ע וסימנים מועיל, דהרי רש"י פירש צדף קט"ו צ' [צמחי דקאמר שם צנזונם חזינהו לאלתר וקאמרי סימנים] דכלל סימנים חיישין דלמא אחרים נינהו לפי שהמים משנים לורת הפנים ואין ניכרים כ"כ, וע"כ צ"ל דרש"י מוקי כך עובדא דנשתח פניו ואויכא מכה, דבדלוקה מכה הא אמרין צדף קט"א א' דמא למחי, ואפי' כיון דאויכא גם סימנים מעידין עליו.

ובזית רענן ח"א תק"ע ס' ד' אות צ' כתב דלדעת העצמ"ג [המובא לעיל ס"ק ר"א אות ו'] דע"ע בהדי ס"א כה. ובצירוף סימן אמצעי. כתב צמכר"י מצנזונם ס' י"ג דף כ"ג צ' דמוכה מפרש"י דאע"ג דנשתח לרה"פ וגם המים מתקלקלים הפ"ע מ"מ כיון דאויכא תתרי לעיוצות דהיינו נ"ע וסימנים מועיל, דהרי רש"י פירש צדף קט"ו צ' [צמחי דקאמר שם צנזונם חזינהו לאלתר וקאמרי סימנים] דכלל סימנים חיישין דלמא אחרים נינהו לפי שהמים משנים לורת הפנים ואין ניכרים כ"כ, וע"כ צ"ל דרש"י מוקי כך עובדא דנשתח פניו ואויכא מכה, דבדלוקה מכה הא אמרין צדף קט"א א' דמא למחי, ואפי' כיון דאויכא גם סימנים מעידין עליו.

(*) צ"ע דהרשד"ם שכתב דבנאח"ו עדיף מבאו בבת אחת כתב כן בשני גוים מסל"ת לענין קברתיו דמצריך הרמב"ם בכל גוי מסל"ת. וכמבואר שם טעמו דלא שייך אלא בגמסל"ת, אבל בשני עדים כשרים אדרבא בבת אחת עדיף מבנאח"ו וכו' שיבואר באצ"ח בסעי' צ'.

(*) ועי' עוד ברח"ש דף מ"ו טור ד' שפבואר בדבריו דאף דצ"ל דרש"י מוקי הך עובדא דרף קט"ו בדאיכא מכה מרז' שם שהמים משנים צורת הפנים ואינם ניכרים כ"כ, ומ"מ עם סימנים מהני [וכס"ש במהרי" מברונא הנ"ל]. מ"מ אפשר דלפרש"י מאי דקאמר שם, "לא לתר" לא קאי רק על "חזינהו" כ"א גם על "אסקינהו" דהיינו שהעלום לאלתר משטבעו דבכה"ג לא שייך לומר דמא מרזי מכה כיון שלא שהה במים רק קצת, אלא שבוה אף דאין משנים לגמרי מכה הדין דמרזי מכה מ"מ משנים קצת לענין שלא להתיר בלא סימנים. וכ"מ עוד מהרמ"ש שם ובדף מ"ו טור א' וממה"צ ס"ק ק"ו ומעור פוסקים דבדאיכא מכה לא מהני אף בצירוף סימנים, דהרי על מ"ש התוס' בדף קט"ו ב' דלהכי בעינן שם סימנים בהדי ט"ע משום דמייירי דנשתחה צורת פניהם, הקשו הפוסקים הנ"ל דא"כ הא מאי מרזי מכה, ומשמע מקושיהם דהיכא דמא מרזי מכה גם עם סימנים לא יועיל. ועי' בהת"ס ח"א ס' ס"א דל"ט ג'.

באר הגולה

ש עין זמ"ש נספיק
שחרר זהלפי שהמים מקלקלים המכה ונופח ומשתנה: הכה [צנ] ש ספק אם נשתנה
או (פו) לא (קכ) אזלין לחומרא

ביאור הגר"א

[צנ] ספק כו' כג"ל
סמ"ו בהגיה:

ואפילו

באר היטב

(פו) לא. אפי' להני פוסקים דס"ל אם היה ספק אם מת תוך ג' ימים אזלין לקולא מודים כלן דלזלין לחומרא משום דלין שיעורן אלף שנה אחת אזלין לחומרא שיתר מזוי ששה יותר משנה ח' הר"ן. הא דלזלין לחומרא בספק אשתאי היינו נמים אלף שנה ונכפור כל שיש ספק אם בין ההריגה והמליצה איפסק הקור והלנה יום או יומים תלין לקולא אם לא שידעין דודאי שפסק הקור והלנה יום או יומים. מ"ב ס' ק"ד. ועד מפי עד שראה אותו מת אחר שהעלוהו מן המים תלין לקולא דראשון ראה אותו תוך השעה ראשונה. מהרי"ב ח"א כלל א' ס' ח' וט' והר"ש הלוי והר"א ששון ס' ח' וס' י"ג. עין כהנ"ג דף מ"ה ודף כ"ו ע"א ודף כ"ח ע"א ודף מ"ו ע"ב כי האריך צוה. ואם נראה מתוך דבריו דלא חזי העד הראשון בשעתיה לא תלין להקל. מ"ב ס' מ"ו:

פתחי תשובה

(קכ) אזלין לחומרא. כתב הרמ"ש בקונט' דף כ"א דידוע שנטבע ושהו עליו שיעור שש"נ דלינה אסורה אלף מדרגין כדלקמן סעיף ל"ד אם נמצא אה"כ על שפת הים והכירוהו יש להקל בספק אשתאי לכ"ע ע"ש. ומ"ש הנ"ל שם מהרי"ב דהרשד"ם להקל בעד מפי עד כבר נזכר בזה קמחי הראש"ח ומהרי"ט הוצא נק"ע ס' ר"פ ושע"א ג"ס הרמ"ש ז"ל שם בשני ע"ז והוכיח צנזרי הרשד"ם גופיה דלא היקל צוה כ"א דידוע שנטבע ושהו עליו שיעור שש"נ דלין שש הלא השגח דרגון לענין לבחילה אלף לא בספק של תורה ע"ש. [אלף ע"י ס' מ"ו כו' ע"ש ס' פ"ג ש"כ ע"י בתוס' דף קט"ו כו' עד ש"מ אפי' אם אמרו ס' מ"מ נענין דרלו לאלתר כו'. וצנזריו ש"ע של הגאון רע"ק ליגר ז"ל כ"ג וז"ל בתשו' פ"י ס' ז' הוכיח מתוך קושא זו שאם מכירים אותו ג"כ בט"ע גרע ולא מהני סימן מונפק דיש הוכחה להיפך מדלא אשתאי ע"י דלשטחי ודאי דלחר הוא מש"ה נענין לאלתר אלף בלין מכירין אותו בט"ע צוה מהני סימן מונפק אף דלשטחי עכ"ל:]

הפוסקים

ס"ק רכז—ס"ק רכה אות א

אוצר

ובתומת ישרים ס' קנ"א סק"ה כי ג"כ לספק אשתאי לחומרא וכמ"ש הר"ן הכ"ל, וכ"ש לדעת הרשד"א דאף בספג"י דיבשה הניח הדבר בלריך חלמוד. וכ"כ צנזי משה ח"ב ס' פ"ד, וסיים וכ"ש כשאין עדות טביעה דהוי ספקא דאורייתא.

גם במהר"ם אלשקר ס' כ"ה דו"ד טור ג' וד' כתב דאפי' להסבירים בספג"י דתלין לקולא שראהו בחוג"י, איכא למימר דהני מילי במת ביבשה והיכא דליתמר איתמר, אלף בטבעה בים ויש ספק אם אשתאי אחר שהעלוהו אזלין לחומרא, וכן נראה מדברי הר"ף בבלכותיו ובתשו', ומדברי הרמ"ה, ומהרש"א בשאלותיו בס' קב"ח, ומדבריו ירוחם ועוד הרבה פוסקים, שהרי כתבו בלריך העד לומר ראייתו מיד, כלומר קודם שעברה שעה אחת, או דוקא מיד דהיינו חיוך לעיתו מהמים לדעת קל"ה פוסקים [כנ"ל ס"ק ר"ע] ומשמע דבלאו הכי אלף שאמר סתם הכרתיו לא סגי ואין משיאין את אשתו, וליכא למימר דלא אמרו כן אלף לומר שאם ידוע שלא ראהו נשטחו אין משיאין הא סתמא משיאין, דא"כ הוב לבו למימר דאם אמר העד שלא ראהו נשטחו או אם ידוע שלא ראהו נשטחו אין משיאין, ומדאמרו דל"ל שראהו מיד משמע דאם לא אמר כך בפירוש אין משיאין. ובס' כ"ו הוסיף דכן משמע גם מלשון רב אחא משבחא, ומהרש"ד, ומהר"ש ובעור, ומצטל לידה לדרך, ושלא נמצא לשום פוסק או מחבר או מפרש שיסחפק צוה. וכן בתשובת גאונים בתראי ס' כ' כתב דכבר מוסכם להלכה דבספק אשתאי אזלין לחומרא וכמ"ש הר"ן הכ"ל, ושכן מוכח ממ"ש בגמ' "ורכ"מ דחז"י בשעתיה" ומשמע דדוקא במעיד דהוי תוך שעה הא בלא"ה לא סגי.

והריב"ל ח"א ס' ח' כתב דאשכ"ח שברא"מ [בס' ל"ע] כתב בתוך דבריו דבספק אשתאי אזלין לקולא, ויראה מדבריו שאינו מחלק כהר"ן הכ"ל אלף סובר דגם בשעה אחת תלין לקולא כמו שאנו חולים לקולא בספג"י, וכן ס"ל להר"ש זרפתי שהוצא צריצ"ש ס' שעי"ה, אמנם הריצ"ש שם חולק על דבריו וס"ל דבספק אשתאי אזלין לחומרא, וכי דמהא דקאמר בגמ' גבי מעשה דשני ח"ה אסקינהו לקמן מפורש [יואל] בלריך המעיד להיות כשהעלוהו, וכן דעת הרשד"א בתשובות המיוחסות להרמב"ן ס' קכ"ח שם כ"ז בזה"ל: ולריך אחא לדעת כי לדברי כולם אפי' עד ישראל ואפי' שנים אין משיאין אשה על פיהם צמי שטבע ופלעוהו המים אלף במעידים שפלעוהו המים לעיניהם וראוהו מיד והכירוהו, שאל"כ חוששין שמה בין זמן שפלעוהו המים לזמן שראהו נתפס והפכה לזרחה, ובצורים שזרו ראובן שטבע ואינו

רכז. לפי שהמים מקלקלים המכה ונופח ומשתנה. א. כי בצנזריק ס' מ"ח דבעיקר אם מקום המכה מונח במים אף שאחר הנוף בחזן מ"מ מיה מרזי מכה ומתפתה.

ב. אם ביצות המים וכה"ג מרזי מכה. בצנזריק ס' מ"ט הביא שם מהר"ם צנזי דזה לא נקרא מים ולא אמרינן דזה למרזי מכה, והנז"י הסכים על ידו. וכן מצאנו בחזקת השני ס' ל"ו מהג"ר שמשון בנכך המוצא לעיל ס"ק ר"י אות ד', וע"ש עוד לענין כשהי' מוכסה בעפר והמים עוצרים על העפר.

ג. וכשהוציאוהו מהמים וניכר שצפדתו הציגה. כנס"י ס' מ"ו לפי מה שחידש דצנזר בקרקע מעידין עליו אפי' אחג"י כמו צה"י במים, לפי שגם במים אין טבע המים בעלם גורם שלא יתנפח רק כוצד המים וכ"ש בקרקע [כמוצא לעיל ס"ק ר"י אות ו'], הקשה על עצמו מהא דאמר הירושלמי [פטי"ז דיבמות] מעשה צה"י שגפל לירדן ועלה לאחר שצטע עשר יום והכירו שפדתו לינה והשיאו את אשתו, אלמא דעטם המים משום שהלינה מלפדתו, וכי דהירושלמי מיירי שיהי' צו מכה, ולכן לריך לעטמא דלינה מלפדתו, דבעלמא קי"ל דמיה מרזי מכה, והם הכירו שפדתו הלינה ובכח"ג לא מרזי מכה, וע"י לעיל ס"ק ר"י אות ח' שכי תירון אחר על דברי הירושלמי, ושם סיים דאפשר דאין אלו צקיאוס מה נקרא לפדתו לינה.

רכה. ספק אם נשתנה וכו' אזלין לחומרא. א. דעות הפוסקים בזה. ע"י צה"ט סקפ"ו שהביא מהר"ן [והוא בתשו' ס' ע"ח] דאפי' המקילין בספג"י מודים בספק אשתאי דלזלין לחומרא, דכיון שאין שיעורו אלף שעה אחת יותר מזוי ששה יותר משעה. וכי צ"ח אור גדול ס' י"ח דמאי דלמד הריצ"ש [המוצא להלן ס"ק רכ"ז] להחמיר בספק אשתאי מהמחמירין בספג"י אינו אלף לרווחא דמילתא להוניה מלב שנגדו שראה להקל בספק אשתאי, אלף הריצ"ש לנפשי' שפיר י"ל דסובר כהר"ן הכ"ל.

ובישועות יעקב צה"ט סקל"ב אחר שהביא לחלק בין ספג"י לספק אשתאי כהר"ן הכ"ל, כי דנראה עוד טעם נכון לחלק בזה, דבספג"י חזקה הי' מסייע לומר דעד עכשיו הי' חי וחוג"י הוא דמת וכמ"ש בע"ז ביו"ד ס' ש"ז, אלף בספק אשתאי ליכא חזקה הי' כיון דכבר מת במים [והספק הוא רק מתי הועלה] א"כ אדרבא מוקמינן אחזקה ח"א [ונימא דאשתאי ואי"ז בעלה]. וכע"ז כי בכתב סופר ס' כ"ח.

אוצר

ס"ק רכה אות א

ה פוסקים

ביתוך שעה, ולזה הדעת נוטה, גם כי חיוי מסכים הסכמה
גמורה צדק.

אולם הרדצ"ז ח"א סי' רל"ד כי דספק אשחבי אית לן למיזל לקולא, ושכן יש לרקדק מנשון הרמב"ם שכי דאס שבה ציבשה אחר שבושך מן הים שעה אחת ונחפח און מעידון עליו, ומשמע דדוקא צדידעינן צוראי דאשחבי שעה אחת און מעידון אצל אס הדבר ספק מעידון. וכ"כ בחלק ז' סי' כ"א דספק אשחבי אזלינן לקולא כמ"ש הפוסקים להקל בספג"י. וצנכ"ג הגב"י אות תכ"א כי דהרדצ"ז צח"צ סי' א' הקול בספק אשחבי, אלא שנראה שלא ראה לחשו הר"ן והריב"ש ה"ל אצל ציוקרא. אצרכס סי' ג' כי דהרדצ"ז צח"צ סי' רל"ד [אולי ל"ל ח"א, והוא ה"ל לפנינו] הביא מקודם להרצ"ח והריב"ש שהחמירו בצספק אשחבי ועכ"ז רצ גוצרי' ללדד כ"כ צנדוגו להקל, ושם מזכיר ג"כ להר"ן לענון קצרתיו, והוא צסי' ס"ד, ומסתמא ראה גם תשובה דסי' ע"א שמהמיר בצספק אשחבי ולא חש לה, וי"ל דגם הרא"ם ה"ל ראה דצרי הר"ן ומי"מ לא חש לה, שברי צסי' ל"ח מציא לו הרי"ד בן יחיאל ממ"ש הר"ן צסי' מ"ג, וברא"ם שם מייב"צ קושיתו שנתקשה בדברי הר"ן, ומסתמא לא געלס מהרא"ם גם תשובה הר"ן דסי' ע"א שבהמיר בצספק אשחבי, ומי"ש המהרי"ע ה"ל דברא"ם איירי בלא ראה העצובה וכדעת הרא"ש ולכן מיקל בצספק אשחבי, הוא דוחק, דאי"כ פוסק בהרא"ם להחמיר בראה העצובה ולא סגי בצע"ע [אלא צהדי סימנים כמצואר צסעי' כ"ח], והרי הרא"ם מיקל שם הרבה בצענונה ואיד יחמיר לפסוק בהרא"ם דרובא דרצותא לא סברי כותי.

ובאריה דבי עילאי סי' י"א דע"ט ד' כ' דמי"ט הרח"ט ה"ל
 וברח"מ מיורי צנטבע צמשל"ס דהוא רק מדרבנן,
 והוא דוחק עמוס, וכל כה"ג ה"ל להרא"מ לפרש צהדי"ל דדוקא
 צמשל"ס הוא מיקל צספק אשחבי, ומה שצקשה הרח"ט ומה
 דהא הרא"מ לחלוק על הרשב"א ושאר פוסקים שמהמירים צספק
 אשחבי, נראה צטעמו דכיון דדין אשחבי הוא משום חשש דצדדמי,
 וחשש דצדדמי הוא צודאי רק מדרבנן וכו', ולכן מקיל הרא"מ
 בצספק אשחבי, משום דס"ל דאיו חמור אשחבי דמיס דהוא
 ממשום חשש צדדמי מג"י דיצשה דאיו רק משום חשש צדדמי
 כ"כ"א גם משום שמשכה נורח פניו [כמבואר שם דצדדמי, והוצא
 לעיל ס"ק ר"א אות ד'], וכמו דצספג"י מקילין לדעת רוב
 הפוסקים כמו כן צספק אשחבי מקילין, וצפרע אס נאמר דצ'
 עדים מהגי רק צאשחבי דמיס ולא צלאחר ג"י דיצשה [כמבוא'
 ממנו צס"ק וצאות ה"ל], א"כ הרי יס חומרא צאחגי' דיצשה
 יותר מצאשחבי דמיס, ולכן מסתברא לי להרא"מ להקל צספק
 אשחבי כמו שמקילין צספג"י לרוב הפוסקים.

וועי" גם בתשובת הרה"צ ס"י ד' וס"י נ"ט, ובספרו חורת חיים
ח"ג ס"י נ"ו שחפס בפשיטות צדעת הרה"מ דחולק על
המחמירים וס"ל דספק אשתרי לקולא. וכן חפסו צדעת הרה"מ
צ"ב צדק הבית, ובריב"ל הג"ל, וברש"ך ח"א ס"י קפ"ג, ובמשפט
לדק ח"א ס"י ח' דמ"ג ד', ובחוט המשולש הטור הראשון ס"י נ"ג.

והרש"ך ח"א סי' קפ"ג אחר שכתיר צדונו צספק אשכחי
מעטס ס"ס, כ' דעוד יז מקום ללדד להקל, דכא
לא כ' הריצ"ל הני"ל להחמיר צספק אשכחי חלה מעוס סצרת
הרצ"א ובר"ן והריצ"ש, וא"כ י"ל דהרצ"א לשיטתו שמתמיר
גם צספג"י, חבל לדעת החוס' וסיעתם שמקילים צספג"י ה"ה
דזש להקל צספק אשכחי וכוותייכו עבדין, ואף שבר"ן הני"ל
מחלק צין ספג"י לספק אשכחי, מ"מ נראה מדבריו שלא סמך
על סצרת זו להחמיר, דאכחי יז מקום להקל, ולכן הולך שם
לעדות אופה המגדל שהעיד שצברו ששכ יומס משפלותס הכימס.

וצמשכרות

ואינו אלא אחר, וכדאמר צפרק האשה צחרא ב"מ כדחזויה
בשעתה דאסקוהו אצל אשתיה מחפה חפה, עכ"ל, וכיון דהרשב"א
והר"ן והריב"ש ס"ל הכי מי יקל ראשו כנגד הפוסקים
האדירים האלה.

והמהרי"ם ח"א סי' קל"ט השני ב' דצספק אשכנזי איבער למימר
דספיקא דאוריתא היא ואף המקילין צספג"י יודו
צספק אשכנזי דאזלין לחומרא וכמ"ש הר"ן בג"ל, ותימא על
הרא"מ בג"ל שדקיל צספק אשכנזי, דהא גם צספג"י כחצו
הרמב"ן והרשב"א ושאר רבותא דספיקא דאוריתא היא, ח"כ
כ"ש צספק אשכנזי דיש להחמיר וכמ"ש הר"ן, אם לא שנאמר
דברא"מ לא הקיל אלא בקטגוריות שהי' גופו שלם וגם לא
ראה הטעמה, דממ"נ ולא בדבר להיות ע"פ הפסק שכתירו
הלכה למעשה החוס' והרא"ש [כמבואר צסעי' כ"ח]. גם צח"צ
סי' ל"א ב' דצספק אשכנזי אזלין לחומרא אף להמקילין צספג"י,
ואחר שהקשה גם שם על הרא"מ בג"ל, ב' דיש להחמיר דינו
צניכר שלא תפא וכמבואר צדדונו שהיו פניו כמו צהיותו צריא,
ולכן יש לתלות דלא אשכנזי [ובדלה"ן אות י"ח].

והחזק"ש בקו"ט דמ"ה ד' כ' לדעת הרשב"א צ"ח קכ"ח [הנ"ל]
צריכ"ל] בדפסקא אשתחי אפי"ג שלא נחפה מחמורין,
ואף שהרצ צללל אשכנזי סי' כ' כתב שאין ראוי מהרשב"א
הנ"ל, דמ"ש דל"כ חוששין וכו' פירשו שאם נא יעיד שפלטוהו
המים לעיניהם חלל שמעיד להדיא דלאחר כמה שעות משפלטו
הים ראהו אז חוששין שתפח, מ"מ מנשון הרשב"א לא משמע
הכי וכו', ומ"ש הר"מ להקל בדפסקא אשתחי, נראה שלא ראה
דברי הר"ן הנ"ל ולהכי לא הזכירם וחילו ראם ה"י חושש לדבריו,
ועוד דשמא הר"מ מיירי בידוע שנטבע עביעה גמורה צמח"ל"ס
דהוי רק אסד"ר ולכן הקיל, אבל כל שאינו כן נראה ודאי דראוי
להחמיר, ומאחר דהרשב"א והר"ן והר"ב"ש כתבו להדיא להחמיר
בדפסקא אשתחי, י"ל דגם דעת שאר הפוסקים כן כמו שנראה
מפשט דצריהם שהוצאו צמח"ס אשק"ר הנ"ל, וכ"ש שהר"ב"ל
ומהר"ם אשק"ר הנ"ל והרש"ס כתבו להחמיר.

ובלב שלמה סי' כ"ב וסי' כ"ז דחה דברי המהר"ם והרמ"ש
הג"ל דעת הרמ"מ, וכי דמ"ש מהר"ם דהרמ"מ מיייר
בנוכר דלא חפה, דברי הרמ"מ אינם סובלים פירוש זה, גם
נ"ש הרמ"ש דהרמ"מ מיייר באיבוד דרבנן, בדברי הרמ"מ אין
שום רמז לזה לא בשאלה ולא בחשובה, אלא טעם הרמ"מ
דמשוי ספק אשחבי לספג"י, וכמו דבספג"י חלין נהקל לדעת
רו"ס' כמו כן בספק אשחבי, ש"כ בראותה החשובה [בספק
השליש] שאין הפרש בין אותו שנמלח מת צינעה לנמלח עשפה"י
לאחר שהועלה מהמים, אלא שזה עד ג"י וכו', אבל לכל מילייהו
שוין, עכ"ל, אלא שלענין דינא כתב ג"כ דהרמ"מ לא שמיע ל"י
החילוק שהילק הר"ן הנ"ל, ואפשר שאילו ראה דברי הר"ן ה"י
חוזר בו, ונראה דהרמ"מ לטעמיה אילו ש"י בסי' ל"ו דכל היכא
דאיכא פלוגתא דרבנןא בעגונה אזלין לקולא [כמבואר בראשית"פ
סעי' ע"ו ס"ק קכ"ג אות ד'], ובין דאיכא מ"ד דהא דאין
מעידין לחאגי' צינעה חששא דרבנן בעלמא הוא, וגם הרש"צ
לא כ' שהוא ספיקא דאורייתא אלא כמסתפק, א"כ ע"ז סמך
הרמ"מ לפסוק לקולא אפי' בספק אשחבי דמים, וכ"ז לפי סברתו
דפלוגתא בעגונה אזלין לקולא, אבל לדין אין לסמוך ע"ז
וכו', ומ"מ הוה סניף גדול להחיה, וכ"כ בחשבותיו בנאספות
שביד אהרן ח"א סי' ח' וסי' ע'.

והח"ו סקל"ו ב' דדין זה דספק השחתי ל"ע להלכה. והרד"ך
צ"ח י"ז חדר י"ד ב' מדעת עצמו דלענין ספג"י שכיח
טפי שיראנו בחור ג"י, אבל לענין ספק השחתי לא שיראנו

אוצר

סיק רבה אות א-ד

הפוסקים

ובחמדת שלמה סי' נ"ג אות ל' כתב ג"כ דאף המקילין בספק אשתהי מודו דלזלין לחומרא בשתתה, ואף ד' כרש"ס [הוצא לעיל סי' ק"ח אות ז'] דכל ששה במים ודאי נתתה, וא"כ איך מתירין לעולם בספק אשתהי, מ"מ משכחיל היתר דספק אשתהי כשלא שבה במים רק זמן מועט ואפשר שלא נתתה. וע"ש בזה ש"ס שבהי דאי מהכ"ל שזרד להחיר בספג"י היכא דגופו שלם וגם לא דאורו חפוח, דמשמע להדיא דאם הוא חפוח אין להקל כלל בספג"י, ושכ"מ להדיא בחידושי הרשב"א בעובדא דדיגלת, ש"י דעם המקילין בספג"י הואיל ואין לנו יודעים אם נתתה או לאו וכו', ומשמע דאם ודאי נתתה אזולא לה הכיתר של ספג"י.

אולם בזה מ"א שם כ' בתוך שער נדדי הכיתר, דמה שמוכח מהכ"ל דבספג"י לא מהני כשתתה, אפשר דדוקא ביבשה הוי ריעותא מה שבה חפוח, משא"כ במים אין זה ריעותא. כמה שנתתה, וכמ"ש הרש"ס הכ"ל דלא סגי בלא"ה מהמת המים הנכנסים בגופו, וא"כ י"ל דספק אשתהי מהני לדעת המקילין אף כשתתה חפוח, כיון דעיקר טעמם ע"כ כמ"ש הרשב"א, דהשתא דעתה הוא מדרבנן, וכל זמן שאין ריעותא אזלין לקולא.

ג. להמחמירים, אם יש לחוש גם בשמצאוהו בתוך המים שמה נפלט לפני זה ואשתהי והוחזר למים. כ' מהר"ש הלוי סי' י"א והוצא בקלרס צב"ט סק"צ שאם מלאוהו במים אין לחוש שמה פלגו הים בזמן שבין המיתא למיתא ונשתתה ביבשה ונתתה, ואח"כ שוב הכניסוהו המים כשהוא חפוח ומשונה צורתו ואמר דדמי, דלעולם אמרין דמשעת שנת ועד שמלאוהו ה' במים, וכדאמרין בהמדיר לענין מומין כגון נמלאו וכאן הוי מקודם, ועוד דכיון שמלאוהו במים, אפי' אם נאמר שמקודם פלגוהו המים, אבל ודאי נאמר קרוב למים באופן שהגלים עוזרים עליו, דא"כ לא הוי המים מחזירים אותו, וגלים הוי כאלו הוא בתוך המים [כדלעיל סי' ק"ח אות י"].

ובמלאת אבן ד"ד ד' כ' בנידון דאין לחוש שהעכו"ם שהודיעו ע"ד מיתא המת במים הולאוהו מקודם ליבשה ואשתהי ואח"כ החזירוהו למים דלמה נחזיק ריעותא היכא דלא מסתבר כלל לחוש, דלענין מה יולאוהו, אם לחפש אלו ממון הלא יוכלו לעשות זאת ביותר נקל להובילו חיה ואנה בתוך המים, וצב"ג לא אמרין דספק אשתהי לחומרא, וכו'.

ובמשיב דבר ח"ד סי' פ"ה צדון שאמר העכו"ם שהולאוהו מהמים לנפשו אם ישב לחת"י וכשראו שלא הועיל החזירוהו למים, כ' דנראה צדון דל"ה שמה אשתהי מתרי טעמי, חדא דאחר שנמלא במים אין לחוש שהולאוהו מהמים, והעכו"ם אינם נאמנים להחמיר, וחו דאם אשה מאמינה שהולאוהו הוי מאמינה נמי שהחזירוהו מיד אחר שהצינו שלא יועיל כמה שמגלגלים אותו, דזה א"ל שהוי כשהי כשהי שלימה כדין אשתהי, ועוד דצ"ד שנטעם צעלה צדאי כבר יראה מספיקא דאורייתא, ומעתה ספק אשתהי לקולא. [וכדלעיל אות י"].

אופנים שדנו להקל אף להמחמירים בספק אשתהי

ד. כשהחזירוהו ב' עדים. בתשובת מהר"י הלוי שצגאוני בתראי סי' כ' כתב, דאין לומר דדוקא צ"ה החמירו בספק אשתהי, דבהכי מיירי עובדא דגמרא דף קכ"א א', ומשום דאינו נאמן אלא מדרבנן, וכס לא האמינוהו אלא בדחזי בשעתה, משא"כ צ' עדים דנאמנים מה"ה מהני אף בספק אשתהי, וכמ"ש הרמב"ן והר"ש [בסעי' י'] לענין קברתו דצ' עדים אין מדקדקין אחריהן, דהא ליחא, שהרי גבי ודאי אשתהי אפי' צ' עדים אין מעידין, דהא אשתהי דמים הוי כחג"י ביבשה, ובחג"י לא מהני אפי' צ' עדים דומיא דמאי דקתי במתני' אין מעידין

ובמשכנות יעקב סי' ח' דק"ל ג' אחר שהוכיח להרמב"ם בא דאין מעידין לחג"י ובאשתהי הוא רק מדרבנן, צ' דלפ"ז ה' נראה דבספק אשתהי יש להקל לדעת הרמב"ם, דכיון דהשתא דרבנן הוא בא קיי"ל דספיקא דרבנן לקולא, ואף שדבר זה במחלוקת בין גדולי הראשונים אם הוי מדאורייתא או מדרבנן, מ"מ נ"מ לאפשי רבותא, ובפרט דעת הרמב"ם שגדולה היא אליהו. וע"י בספר פסקי הגר"א ש"י דעת ביאור הגר"א בסק"ד להרמב"ם אף בספק אשתהי אזלין לקולא, ואין לבאר הגולה סעי' ל"ד אות ר' וסעי' מ"ט אות ק'.

ובשאלת אריה החדשות סי' י"ח דס"ד ג' בתשובת אחי המחבר, צדון ספק אשתהי, כ' ל' היתר, ד"ל דבר"ן לא החמיר בספק אשתהי אלא לפי פירושו צדדי הרמב"ם דבאשתהי ודאי נתתה [כנ"ל סי' ק"ח אות ז'], דכיון דודאי נתתה א"כ אינו רק ספק אחד אם אשתהי או לאו, וספיקא לחומרא, וכן משמעות לשונו שם, שהרי אחר שפירש צדדי הרמב"ם כנ"ל, כ' ח"ל "ולפיכך" צדון זה שלא העיד דחזי בשעתה אין להחיר אשה זו הואיל ואין שיעורו אלא שעה אחת, אבל לשאר הפוסקים דלא ס"ל דבאשתהי ודאי נתתה, רק דחיישין שמה חפת, ולדידהו אפשר שלא ה' הר"ן מהמיר כלל בספק אשתהי, דהא הוי ס"ס, ספק אשתהי או לאו ואח"ל אשתהי שמה לא חפת ולא נשתתה עדיון כפ"ס, ואף דאין ס"ס מהספק, ע"כ דס"ל להר"ן דאף דאורייתא א"ל ס"ס מהספק, דא"כ למה כ' "ולפיכך" דמשמע דדוקא לפ"ד הרמב"ם מהמיר משום דאינו אלא ספק אחד, וגם מהר"ן צעמנו שהחמיר צדונו אין להוכיח דס"ל כפי פירושו צדדי הרמב"ם, דלא כ' חומרא דספק אשתהי רק חליצה דהרמב"ם, אבל הוא צעמנו ס"ס בתשובתו דעיקר חומרתו שילא לו לאסור האשה, היינו משום שז"ה המגדל אחר שעצרו כמו ששה ימים מעת שפלגוהו המים [והוי ודאי אשתהי], אבל צ"ל לא הוי איסור, וא"כ צ"ד שלא אמר העד שמלאו חוץ למים הוי ג' ספיקות, חדא שמה מלאו במים, ואח"ל שמלאו חוץ למים, שמה לא אשתהי, ואח"ל דאשתהי שמה לא נתתה, ובג' ספיקות אף באיסור דאורייתא ולא מהספק מהני.

אך השאלת אריה צעמנו שם צד"ה עור צ' השיג עליו, דהרי הרשב"א והמ"מ סוברים דבאשתהי רק חיישין שמה חפת, ואפי"ה מהמירים בספק אשתהי, וע"כ דאין זה ס"ס, דשני הספיקות אינם אלא שם אחד, דהיינו ספק נשתתה או לאו, ודמיה להא דכתבו הכתובים בכתובות דף ט' דאין לומר ספק ספיקא שמה באונס ושמה צדון ואח"ל צדון שמה כשהיתה קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא, דשם אונס חד הוא, הרי דאין לעשות ס"ס צדדי ששני הספיקות הם משם אחד, וצב"ג אין להחיר בעגונה מעטם ס"ס.

וב' במהר"י אסאד סי' ט' דכשיש רג"ל דאשתהי יותר משעה לבו"ש לא תלין להקל, שהרי מוצא בקו"ט אות ר"ד בשם הש"י דהיכא שיש רג"ל לא תלין להקל אפי' בספג"י ביבשה לבו"ט, ולפ"ז כ"ש בספק אשתהי דחמיר טפי, וצדון דידהי כ' דהוי רג"ל דאשתהי, שהרי אחר שהעלוהו העכו"ם מן המים הולאוהו לתוך החפירה שסביב בית הקברות, ומסתמא הוא בריחוק מקום קצת מן הכר, ואח"ז פגעו צדדי הככר והלכו לשם להכירו, וכל משך זמן זה קרוב לרדאי שבי יותר משעה.

ב' המקילין בספק אשתהי מה הדין בשתתתה ע"י צב"ט ס"ק פ"ח שבהי מהכנה דאפי' להמקילין בספק אשתהי היינו דוקא צעלה נתתה, אבל בנתתה איסור דאורייתא הוא ולחומרא, דודאי אשתהי הואיל ונתתה. וכ"כ מהר"ם די צוען סי' א', דאפי' להמקילין בספק אשתהי, מ"מ צ"ד שהי נפוח י"ל דאמר צדדמי ושמה אחר הוא.

אוצר

סיק רבה אית ד-ה

הפוסקים

דס"ל דבגוי מפי גוי לא שרינן ח"ל לעלמא, הוא לאו מעטעס דחיישין דהרשאון לא סיפר במסלית, אלא משום דמסלית חדוש הוא וכדו דלא להוסיף עלה, וכ"ש שלא עמדו דבריו דברי הר"ן בתשו' ומחרי' קולון סי' ל' כתבו דגוי מפי גוי נאמן להחזיר האשה, וכך הוא המנהג לפסוק כמוס, וכ"כ בתה"ד צפסקים ובתשובה [סי' רכ"ג] דיותר יש להקל בעד השומע מצעד הרואה, והביא רא"י מהא דב' הרמב"ם פ"ג גירושין הלכה ט"ו [והוא בשו"ע סעי' ה'] דלעד הרואה שואלים כמה ידעת ממיתתו ואיך ראתה וכו', ובעד השומע נאמן אעפ"י שאינו יודע, דחלין להקל שהרשאון נחזר לו שמה בלא ספק, ע"ש, ולא מביעי' כשהרשאון ה"י גוי מסלית דודאי אין דרכו לספר אם ראהו בשעה שנפלג ואם ה"י שלם וכיו"צ כיון שאינו מכין להעיד, אלא אפי' אם ה"י ישראל אינו מקפיד לספר, דלאו כו"ע דינא גמירי, ומש"ה יכולים לתלות דרראו בשעתה אעפ"י שלא סיפר ותנשא לכתחלה.

וב' במהר"ש הלוי סי' י"א דנראה דס"ל להריב"ל דאם בעד הנעיד אינו לפנינו ה"י כמו עמפ"ע, וכמו דבגי עמפ"ע חלין להקל דבעד הרשאון ראהו בשעתה, ה"י אם בעד אינו לפנינו שהעיד והלך לו חלין להקל דרראו בשעתה, והכי דייקי לשון הריב"ל.

ועי' במהר"א ששון סי' א' דף ז' עור ג' שהעיד על דברי הריב"ל הכ"ל, דאיך יליף דחלין דחוק שעה נפלג מדחלין דהרשאון ה"י מסלית, הא חוק שעה אינו מלוי כמ"ש הר"ן [הכ"ל בזה] ומסלית אינו דבר בלתי מלוי, ואפשר דס"ל דמסלית הוא ג"כ בלתי מלוי שדרך העולם הוא שאדם נשאל ואח"כ הוא משיב וא"כ שוים הם, ועוד דהא בתה"ד הכ"ל מוכיח נמי מהרמב"ם דמקילין בעד השומע מצעד הרואה, ובדברי הרמב"ם משתמע נמי דמקילין לפנין אם ראה אותו לאלתר, שהרי כ' שם כ"ל ראוהו שנפל לים אפי' עבד בים הגדול וכו', ובדאי דקשטעב בים הגדול שואלים אותו אם ראהו חובך משנפל וכו"צ [ועי' כ' שם הרמב"ם דמקילים בעד השומע]. וכ"כ חכם א' המוצא במהר"ם אלשקר סי' כ"ו דע"ז ד' וזיתר ביאור, דאין לומר דהרמב"ם לא דבר אלא בנכר או מת ולא בעצב, שהרי הוא אומר כ"ל ראוהו שנפל לים וכו', והוא מסיק למילתא ואזיל עד אמרו [בהל' כ"ב] עבד בים והשליכו הים ליבשה וכו' ואם שם ביבשה אחר שהושלך מן הים וכו' אין מעידין עליו שהרי נשתנה, כלומר על אלו הדברים שואלין לעד עלמא חבל לא למעיד על פיו, והרמב"ם מסכים עמו שהרי לא השיג עליו צד כלל. [אולם עי' להלן דמהר"ם אלשקר עלמא חולק בזה ודחה רא"י זו מהרמב"ם]. ובסי' ה' כ' ה"א ששון דאף שדון הריב"ש [בסי' טע"ז] ה"י בעד מפי עד מסלית [כמוצא בדון הריב"ל ח"א סי' ג'] ועכ"ל חשש הריב"ש וכל גדולי דורו שדנו בזה דון [היינו הר"ן וכו'] חלואה כמבואר בדבריו בסי' א' דף ז' עור ד' לאשתהו, ועוד דהרא"י שהביא הריב"ל מהה"ד ל"ע [כנ"ל], מ"מ כיון שהריב"ל החזיר ועשה מעשה כמה פעמים בעמפ"ע המסלית, גם אלו לא בעקבותיו אף שלא נעמוד על חובן דבריו מקולל השגתו כי מיראי הוראה הוא, ומה גם שהרא"ם [הכ"ל בזה] א' מחזיר בספק אשתהו אף בלא עמפ"ע. גם בסי' ט"ז כ' ה"א ששון דסמכין על הריב"ל הכ"ל.

וברב"ב ח"א סי' רנ"ד בדון ספק אשתהו, כ' ג"כ דאע"ג דכתבו בתוס' והמרדכי דבגופה של עדות לא מקילין אף בעדות אשה, מ"מ היינו דוקא היבא דהעכו"ם קמן, דדייקין עלי' היכי ידע האי מלתא אי אסקורכו קמי' או לא ואם ה"י בחוק שעה או לא, חבל היבא דליתא קמן דשייכות חלין דהכירו ופ"ה בע"ע וכו', וכן משמע מהגהו עובדי דתלמודא שהשיאו נשותיהם

מעידין אלא על פרלוק פנים וכו' ואין מעידין אלא אחר שחלף נפשו וכו', דכל בני חין חילוק בין ע"א לשנים, וא"כ בספק אשתהו נמי לא מהני אפי' צ' עדים, דספיקא דאוריתא היא, וחיישין מדאוריתא להשתנות האורח, ותדע, דאח"ל דספק אשתהו ה"י ספיקא דרבנן, ובשכירותו צ' עדים מותרת, א"כ היכי פשיט דף קכ"א מעובדא דדיגלת דריב"ל לקולא פליג, דלמא לא אמר ריב"ל אלא בצ"ע, דבהכי מיירי מחני כנ"ל, וס"ל בדון קור ובאדם כחוש יש ספק אף לאחגי' [אם נשתנה] וה"י ספיקא דרבנן, וכיון דצ"ע מעידין אין מדקדקין אחריכס, משא"כ בעובדא דדיגלת דה"י רק ע"א, וא"כ אכתי קשה עובדא דדיגלת כמאן חלוא, אלא ע"כ דה"י ספיקא דאוריתא וגם בצ"ע לא שרינן בדאיתא ספק אם נשתנה אורחו, ומ"ש הרמב"ן והרא"ש דצ' עדים אין מדקדקין אחריכס, היינו רק לפנין קצרתיו, דצ' עדים לא חיישין לצדמיו.

ובמכתב סופר חאכ"ע סי' ד' בדון ספק אשתהו ובכירותו צ"ע, כ' דיש לנרף שיטת הטור ונראה מדבריו דדוקא בע"א בעינן דחזי' לאלתר, חבל בצ"ע לא בעינן לאלתר, ונראה דס"ל דע"א ששה חזן למים לא אצדק הע"ע מכל וכל, אלא דמשתנה קלח ואיכא למיחש לצדמיו, ובחרי ליבא למימר דאחרי צדמיו, ובגם שמיחר הפוסקים לא נראה כן, מ"מ יש לנרף דעת הטור עכ"פ במקום ספק, דאולי חזירו לאלתר, ואף שהחמירו בספק זה, משום דעפ"י רוב לא צאו לראותו בשעה ראשונה, מ"מ צ"ל ששה הערל שהוליוו מהמים ונענע אותו וכשראה שאין בו חיות הניחו על העגלה להביאו, והעדים צאו כשעדיין ה"י מתעסק בו להניחו על העגלה, נראה יותר קרוב שעדיין לא עברה שעה משהוליוו, וא"כ ה"י ספק השקול, הרי ה"י כ"ס, דשמא הלכה כמשמעת לשון הטור דבחרי לא בעינן חזירו לאלתר.

ובמהר"ש ח"ג סי' קס"ז בדון ספק אשתהו, כ' בחוק שאר דדי הכיחר דעוד י"ל דהר"ן לא החמיר בספק אשתהו אלא בדגווי שה"י גוי מסלית דאינו נאמן רק מדרבנן, ולכן בספק אשתהו יש להחמיר, דאי חלוא חזר דאוריתא ה"י לא מהני בעדות כלל, ואי חלוא חזר דרבנן ה"י באשתהו דנחפה לא מהני מדרבנן, חבל בדאיתא עדים דמהני מה"י, שוב גם בספק אשתהו יש להקל, ועפ"י ה"י מקום לחלק כן גם בדעת הריב"ש [סי' טע"ח-ט] שמחמיר בספק אשתהו, שהרי דגווי ה"י ג"כ בגוי מסלית, אלא שמתוך הראיות שהביא הריב"ש שם לדבריו אין נראה לחלק כן.

ובמהר"י אסאד סי' ע' דף ה' עור א' אחר שהביא מהח"מ והכ"ש [הכ"ל סי' קכ"א אות י'] דצ"ע מהני אף בודאי אשתהו ולא חיישין דאחרי צדמיו, כ' דאפי' נשיטת הרי"ף דס"ל [בסעי' ה'] דגם צ"ע אחרי צדמיו, היינו דוקא בודאי אשתהו דאין סכדי דמתחפה תפת, חבל בספק אשתהו יודע הרי"ף דצ"ע המעידן שהכירוהו אן סכדי דלא אחרי צדמיו, אלא [חלין] דלא אשתהו ולא תפת, ועוד דליכא שום פוסק דחייש לדעת הרי"ף דצ"ע אומרים צדמיו.

ה. ובעד מפי עד, או בהעיד סתם ואינו לפנינו לשואלו אם ראהו לאלתר. כ' הריב"ל ח"א סי' א' וסי' י', והוצא בקצרה צב"ע סקפ"י, ובפ"ת סקל"ג וסקק"ב וקב"ג, דאף דאם ה"י בעד הרשאון לפנינו ה"י לריך לחקרו אם ראהו בשעתו, מ"מ צ"ל שהוא עמפ"ע חלין שבעד הרשאון הכירו ה"י ונחזר לו שצאתה שעה פלגו ה"י, וכ"ש צ"ל שבעד הרשאון אמר שהכירו ה"י בעד בלא ספק, ורא"י מהא דב' בתרומת הדשן סי' רנ"ט דנעכו"ם מפי עכו"ם סתם לא חלין להחמיר דהרשאון ע"י שאלה סיפר ולא ה"י מסלית וכו', ואפי' הריב"ש

אוצר

סיק רבה אות ה

הפוסקים

גם בחומת ישרים סי' קנ"א אות ג' כי לזכור למימר ומקילין בעמפ"ע לענין חשש אשתו כמו שמקילים בעמפ"ע לענין "מת פלוני" [דסעי' ה'], דיש לחלק, דהתם גבי עד ששמע מפי עד "מת פלוני" אין בדבריו העד הראשון דבר שמחוכו וכולל לחוש שיח"כ ספק בהיתר האשה, אבל הכא שאומר מפי הראשון שנטבע ומלאו ביצבה, שיחתו מציאה לידי חשש שראוהו לאחר שעה משילא ליצבה, ודמי לעד הרוואה שאינו יודע מתי הועלה מן המים דתלין לחומרה דלאחר שעה ראוהו, ומה לי שלא ידע העד מתי הועלה או שאין אנו יודעים מתי הועלה, אולם בסוף התשובה לזרף קולא דעמפ"ע לשאר הקולות שבדונו, וכי דאף דכל אי' לבדו הוא טעם קלוש, מ"מ אפשר לפרס יחד.

ובידי דוד סי' י' דמה שהקיל בחומת ישרים בסי' קנ"א [המובא להלן סי' קנ"א אות י"ט] בעמפ"ע, היינו דוקא לענין ספג"י דיצבה דשיעורו ג"י, אבל בסי' קנ"א מיידי בספק אשתו דשיעורו מועט ולכן תלין לחומרה.

וכן בראנ"ח סי' ס"ב כי דאין ללמוד מדברי הרמב"ם הג"ל להקל בעמפ"ע לענין חשש אשתו, דמ"ש הרמב"ם דלעד הרוואה שואלים איך ראית ולא לעמפ"ע, היינו דוקא לענין "מת פלוני", דהתקירה אינה מלד חיובה וחסרון שבעדותו, אלא מחמת זרף דרישה ומקירה היעז לשופרה דמילתא, ולכן בעמפ"ע שא"א לבדו תלין להקל, דמן הסתם אין לנו לבדו שיש שם חיובה, משא"כ היכא שהעדות חסרה במילתא שבזולתו אינה עדות, אין להקל אף בעמפ"ע, כיון שיש ריעותא בעדות, ומ"ש בתה"ד הג"ל בדגוי מפי גוי תלין להקל שראשון אי' מסל"ח, היינו משום דסתמא לפי חומה משמע, דאין מקום לסתור העדות אלא ע"י תוספת שנוסף מדעתנו שהי' שם תוספת דברים או כוונות המגרעות כח העדות [כגון ע"י שאלה או להסתפחות], ואין לומר כן בלא ראיה, אבל בדבר שאין סתמו כן, לא תלין להקל בין כשהעיד בפנינו והלך לו, ובין בעמפ"ע, וכ"ש דבספק אשתו אין להקל בזה"ג, כיון דאין שיעורו אלא שעה אחת, וכמ"ש הר"ן הג"ל אות א' ובי"ב בסי' י"א דאין להקל בעמפ"ע.

ע"כ הראנ"ח בסוס"י סי' דלע"ג דבשאו' אחרת [ובזה בסי' כ'] כבדתי ע"פ התה"ד להקל בספג"י כשהעיד ואינו לפנינו משום דתלין שידע שהי' חוגגי והו"ל כאלו פירש ראיתו בזמן הראוי להעיד, וא"כ גם בספק אשתו אי' ראוי להקל כזה"ג, ולא שייך בזה"ג לחלק בין ג"י לשעה אחת, כיון דמטעם דהו"ל כאלו פירש אחינן ענה, מ"מ אינו הכרח כ"כ, דלענין ג"י יש לתלות בצי' ספיקות מאויות, דשמה נחבזר לו שהי' חוגגי אלא שלא פירש, ואפי' לא נחבזר לו אכתי יש לתלות שהי' חוגגי וכו', משא"כ בספק אשתו דלע"ג דיש לתלות שנחבזר לו שהי' בעתה ולא פירש, אבל אין לומר שאפי' לא נחבזר לו מ"מ אפשר דבעתה אי', כיון שהוא זמן קצר, ואפי' בספק דשמה נחבזר לו אלא שלא פירש נמי אין לתלות כיון שהוא זמן קצר *.

וכ"כ

(*) וע"י בנח"ג הגה"ט אות שמי"ב ש"י דמדברי הראנ"ח בסי' ע"ד נראה שהוא מסופק בדבר, ובס"ט ע"ג הסכים דתלין דהראשון הכירו בסימנים, ושכן נראה מדבריו בסי' כ' דבעמפ"ע תלין להקל, ומ"ש הרח"ש בתשרי בסי' מ"ה שהראנ"ח נוטה ג"כ לזה דבעמפ"ע תלין שהראשון ראוי לאחר והכירו בסימנים אין ספק שעל מ"ש הראנ"ח בסי' כ' וסי' ע"ג וסוסי ע"ד כתב כן, ולפ"ז צ"ל שכל מה ש"י הראנ"ח בסי' י"א ובסי' ס"ה לחמיר בעמפ"ע הוא להלכה אבל למעשה הסכים בסימנים הנוכחים דתלין להקל, ואפשר לומר דבסי' ס"ה לא חמיר אלא בגוי המסל"ח מפי אחר, אבל בישראל המעיד על פי אחר תלין להקל כעובדא דיד' בסי' כ' וע"ג וע"ד וכו', ואפשר שזה ג"כ דעת הרח"ש הג"ל שהגדון שלו הי' בישראל המעיד מפי המסל"ח וכו', עכ"ל הבנח"ג, וצ"ע דהראנ"ח שלענין חילוק

נשותיהם ע"פ עכו"ם מסל"ח ולא חקרו איך ידעו הדבר, וכ"כ בחלק ז' סי' כ"א לצד לקולא בזה"ג.

וכן במהר"ם אלשיך סי' קי"א צדון שהעיד מפי עכו"ם שמלא על שפת הים ונקצר, אחרי שהאריך דלענין ספג"י תלין לקולא בעמפ"ע אפי' לדעת הרשב"א [וכמוצא ממנו בסעי' כ"ז סי' קנ"א אות י"ט] סיים, הלכך צ"ד דהעכו"ם יתא קמן דנשילי לא חיישין דלמא אשתו אחר שילא מהמים.

ובשו"ת ר' בללאל אשכנזי סי' כ' כתב ג"כ דכל שהעכו"ם העיד דמלא מה על שפ"י ונקצר והלך לו, אין לחוש דלמא לאחר שעה ראוהו, דאפי' לאחר שעה אינו פשוט דנשחבה, אלא דחוששין שמה נשחבה, וכל שהעיד דמלא מה והכירו אין לנו לחוש ספק אחר דלמא לאחר שעות ה', ומ"ש הרשב"א [המובא לעיל אות א'] בריב"ל וברח"ש ע"ש] דאין משיאין אלא במעידין שנפלט לעיניהם וראוהו מיד דא"כ חוששין שמה בין זמן שנפלט עד שראוהו חפה והכפפה לורחו [ומשמע דגם במעיד סתמא חיישין לאשתו], יש לדחות דה"ק "דא"כ חוששין" פירוש, שא"א לא יעיד שנפלט לעיניהם אלא שמעיד להדיא דלאחר כמה שעות משנפלט ראוהו, אז חוששים, ומ"ש הר"ן הג"ל דספק אשתו לחומרה לבי"ע, צדונו נמי אי' העד עצמו מסופק מתי הגיע הבעבע ליצבה, שהי' שאל דבר זה לזופה המגדל, ואף שבג"ד אמר העכו"ם "נמלאו" עשפ"י דהוי כאלו סח להדיא דלאחר שעה מלאן מולא אמר "נמלאו" מתים, היינו משום דלא כי הוא המולא אלא אחרים מלאים והגידו לו, וכל כה"ג מהני דעכו"ם מפי עכו"ם תלין לקולא כמ"ש בתה"ד הג"ל, ולכן אמר "נמלאו", ולא משום דאשתו, וזהו אחד מהטעמים דראוי להחיר, וכמ"ש הריב"ל הג"ל, וכ"כ בפירוש דברי הר"ן צפרה מעט אחר ח"א סי' ל"ז דפ"ה עור צ', וגם הביא להרצ"א הג"ל, ובע"ז כי שם גם בסי' קי"א.

ובמהר"ש הלוי סי' י"א הביא מוקדו מהר"ש הלוי הזקן [שהוצא תשובתו במהר"א ששן סי' ו'] שפסק כהריב"ל, ושהסכימו עמו מהר"א ששן ומהרש"ך שם, וכי דאף שמהר"ם חלשק [המובא להלן] חולק בזה, מ"מ כיון שכל הפוסקים הג"ל פסקו כהריב"ל [הכי נקטינן].

גם במהר"ם די בוטון סי' א' כתב דאף שהבאים אחר הריב"ל ראו לדחות דבריו כמ"ש בפסקי ח"א [בלחם רב סי' ל"ד המוצא להלן], מ"מ לא נמנעו למעשה מלכחז שכן ראוי לדון, וכן בלב שמה סי' א' דכ"ה עור צ' כי דלע"ג דבראנ"ח [המובא להלן] חולק על הריב"ל, מ"מ כיון דהריב"ל שהוא מוראו הוראה וראש מחמירין ואעפ"כ מיקל בזה, כדאי הוא לסמוך עליו, וכ"כ במעיל שמואל סי' כ"ב דמ"ה ג', ובנכח השלחן סי' י"ד.

וכן הר"ר משה בתשובתו שצמח"ח צנימין סי' מ"ה כי דבעמפ"ע אין להחמיר כמ"ש הריב"ל הג"ל, וכ"ד המשפט דק ח"א סי' ח' דמ"ג ג', והאמונה שמואל סי' כ"ד, ובאבני שהם דפי' א' כתב דהסכמת כל האחרונים להקל בעמפ"ע דתלין ששם אי' כאלו אי' אומר דחזי' צעתי, ועי' ביטעות יעקב צפ"א סק"ה שהוצא להלן בזה, וזה שהסכים לדעת הריב"ל.

אולם במהר"ם חלשק סי' כ"ז כי דאין להקל בעמפ"ע לענין חשש אשתו, ומ"ש הרמב"ם [המובא לעיל בריב"ל] שלעד הראשון שואלים איך ראיתו וכו', ולא לעמפ"ע, היינו דוקא לענין "מת פלוני" [דסעי' ה'], ולפי שהמיתה מאויה והעד הראשון יתא קמן תלין בדבר הכרור העיד דהיינו שמת כדרך כל הארץ ולא בדברים שרובן למיתה, משא"כ לענין טבע בים כיון דאינה ניתנת עד שאמר שראוהו צעתי מה לי עד הראשון או השני.

אוצר

סיק רבה אות ה

הפוסקים

וב"ב המהרי"ט ח"א סי' מ"ח דאין להקל בעמפ"ע לענין חשש אשתהי, ומ"ש הרמב"ם דמקולין צעד השומע מצעד הרואה היינו דוקא לענין מה פלוגי [דסעי' ה', וכדלעיל בראשית], ומה שהביא הריב"ל ראי' מתה"ד שהתיר בגוי מפי גוי ולא חיישין דהראשון לא ה"י מסל"ת, וכי דאף הריב"ש החולק על תה"ד יורה גנ"ד, הוא תימנה, דשאני לענין מסל"ת דהא כ' בתה"ד שם, דהא דלא חשיב מסל"ת כשהוא ע"י שאלה, היינו כשהוא אוחז ישראלים, אבל כשהוא אוחז גוי שלא בפני ישראל חשיב שפיר מסל"ת, ושוב כ' בתה"ד שם דבסתמא לא תלין להחמיר שהראשון ע"י שאלה סיפר וכמ"ש בתשובת מהר"ם דבסתמא לא אמרינן דלמירי אימחא קעביד או שאר אמתלאות כגון להתפלות או למלאו חן, ע"כ, אבל כשהמר סתם שמא אוחז מה על שפכ"י, דלאו אורחא דמילתא שזדמן בזהוה שעה שפלגו הים, ה"י לר"ך לפרש דאחרתי [שלא] עבר זמן הרבה, ומ"ש דהא דלא התיר הריב"ש בגוי מפי גוי הוא לאו משום דחיישין שלא ה"י מסל"ת, אלא משום דחידוש הוא, באמת דהריב"ש כן חושש שמא לא ה"י הראשון מסל"ת, שהרי כ' שאינו צקי להכיר דברי חבירו אם הוא מסל"ת או מתכוין להעיד, אלמא דחייש הריב"ש שמא מתכוין להעיד הוא, ומ"ש הריב"ש דחידוש הוא והבו דלא להוסיף עלה, ה"ק דכ"ת הרי אומר דהראשון לפי חומרו ה"י מקומו ולמה לא נאמינו, ולכן קאמר דמסל"ת חידוש הוא, ולא נקבל דבריו אלא במה שחלוי בראי' ולא במה שחלוי בהבנה, דגוי אינו צקי להכיר בין מסל"ת למתכוין, ואף בתה"ד לא התיר אלא משום דסתמא לאו מתכוין הוה, עד שיהי רגל"ד, וביבא מייית מיינה הריב"ל לאשתחי דמסתמא אמרינן דיותר משעה אשתחי, ומ"ש הריב"ל על הריב"ש שלא עמדו דבריו דהר"ן ומהרי"ק כתבו דגוי מפי גוי נאמן להתיר, הוא תימנה, שהרי לא כתבו הר"ן ומהרי"ק אלא בגוי מל"ת מפי גוי מל"ת, דהיינו שזה שפלגינו שאל את הראשון מאליו לפי חומרו, ואדרבה משמע מדבריהם שאם לא אמר שהראשון הסית לפי חומרו היינו חוששים שמא מתכוין הוא, וכ"ש גנ"ד לענין ספק אשתחי, ועוד יש לחמור דאין כ' הריב"ל דאף לדעת הריב"ש תלין להקל [בעמפ"ע לענין חשש אשתחי], דהרי הריב"ש עצמו צדדו החמיר [לענין חשש אשתחי] אף צעד מפי גוי מסל"ת וכו'. וכע"ז כ' גם בס"י קל"ט השני, ובח"ב סי' לא.

גם בלחם רב סי' ל"ד תמה על הריב"ל מנידון הריב"ש וכן על ראייתו מתה"ד [וכנ"ל במהרי"ט], מיהו כשהעידו שנטעו במשאלים דהוי אסד"ר כ' שם דיש להקל בעמפ"ע, ובס"י ל"ה כ' דכ"ז ה"י ג"ל לפי שורת הדין, אבל אחר שהריב"ל בח"ב סי' י"ג עשה מעשה להתיר וכי שקל מ גדולי האחרונים כוונתו לדעתו, וגם הרא"ם [המוצא לעיל אות א'] הקול בפשיטות צספק אשתחי, וגם הרש"ם אעפ"י שחוכך בצבצת הריב"ל מ"מ כ' דיש לסמוך עליו שהרי הורה הרב ועשה מעשה, א"כ כדאי כל זה לסמוך בשעת הדחק, וכבר כ' הרא"ם צס"י ל"ז דאין נך שעת הדחק יותר מזה שאם תשאר עגונה ודאי נפיק מיינה חורבה, וכ"ש בזמנים אלו שרבה הפריעות.

ומהריק"ש צערך לחם כ' ג"כ דאין נראה דברי הריב"ל שהתיר צספק אשתחי בעמפ"ע, דלעולם ספק הוא ותלא. וכן צספרו אלהי יעקב סי' קי"ד כ' דכיון דמהר"ם אלשקר מחמיר בעמפ"ע הוי ספק בדברי הפוסקים ואלין לחומרה, מיהו צאסד"ר דספיקו להקל כ"ש דיש להקל בעמפ"ע.

ובחן טוב ס"ק ל"ט, אחר שהביא מהפוסקים ה"ל דפלוגי אם להקל בעמפ"ע, מביק לדינא, דאף דלענין ספג"י נראה להקל בעמפ"ע, דהא בלח"ה כתבו רוצ הפוסקים להקל צספג"י, הילכך אף אם נראה לחוש להחמיר צספג"י, יש עכ"פ להקל בעמפ"ע, אבל צספק אשתחי דקיי"ל להחמיר אין להקל עפי בעמפ"ע.

ובישועות יעקב צפ"א סי' כ"ה אחר שהאריך בדברי הריב"ל ויישצ דבריו ע"פ מהר"ם מיינן בתשובה, מסיק דגלל כן דעתי מסכמת לדעת מהר"ם מיינן ומהריב"ל העומד בשיטתו, אמנם צפה"ק שם סקל"ג כ' דלענין דינא יש להחמיר בעמפ"ע. אם לא שיש עוד סניף להקל.

והרשד"ם סי' נ"א אחר שהביא דעת הריב"ל כ' דאע"ג דלצי חוכך בצבצת זו ומהר"ם שהביא מתה"ד וכו' [וכנ"ל בראשית ומהרי"ט], מ"מ אני אומר שכבר הורה הרב ועשה מעשה, ואפי' אח"ל שלא יחיישצ טעמו, מ"מ צנ"ד שהוא רק איסור דרבנן שפיר יש להחמיר וכו', דיש לנו לסמוך על הריב"ל, שאפי' תימא דיש לדחות ראיתו כנ"ל, מכל מקום באיסור דרבנן אין לדחותו.

וב' הרח"ש צסוף דף נ"א דנראה מדברי הרשד"ם דדוקא באיסור דרבנן סמך על דעת הריב"ל, אבל באיסור דאורייתא נמנע, שהרי כ' דאפי' אח"ל שלא יחיישצ טעמו מ"מ צנ"ד שהוא איסור דרבנן שפיר יש להחמיר, וכ"כ שם לצסוף דאפי' תימא שיש לדחות ראיתו, מ"מ באיסור דרבנן אין לדחותו, וכן מוכח ממהרשד"ם סי' ס"ט שצדדונו שם ה"י עמפ"ע, וחשש לדעת הרא"ש [דסעי' כ"ח] דצראה העביעה צעין סימנים, ולא תלה להקל דבעמפ"ע תלין דהראשון הכירו צסימנים, ומשמע דמשום דהוי איסור דאורייתא לכן לא תלה להקל. וכ"כ הרא"ש צדף ג"ד עור אי צסיכוס הדינים, דנראה מדברי הרשד"ם שלא סמך למעשה על הריב"ל רק באיסור דרבנן, ובתשובותיו צס"י ו' דף קי"ג עור אי צנדון עמפ"ע כ' דכיון דהריב"ל עשה מעשה לא דבר ריק הוא, ולפחות יחי' זה העדות סניף גדול לעדות האחרת. ועי' צס"י נ"ט שבי' דהיתר עפ"י הריב"ל וכי שם: וכבר כתבתי במקום אחר ונשתחי ונתתי על התה"ד והריב"ל מה שיש מקום לצנ"ד לחלוק קלה, גם הרשד"ם עקפק על דברי הריב"ל, אמנם מ"מ לענין הדין כ' הרשד"ם שם: מ"מ אני אומר שהרי הורה הרב ועשה מעשה, גם הרש"ך והרצ"ל נמשכו אחרי הריב"ל, וכיון שכן איבא למימר דכדאיים הם הרבנים ה"ל לסמוך עליהם בשעת הדחק כזאת. וכ"כ דדדי היתר עפ"י הריב"ל צס"י ד' צס"י

באופן אחר מההיא דסי' כ', ומ"ש הכנה"ג מהראנ"ח בס"י ע"ג לפיגנו בראנ"ח ליתא, ומ"ש מהראנ"ח בס"י ע"ד ע"י בדבריו שהובאו לחלן באות

ט' וע"ש בזה במה"צ ובפרח משה אהרן שם.

אוצר

סיק רבה אות ה-ח

הפוסקים

וצ"ל וכל הזכיר מש"כ הרשד"ם דרך דרשנן יש להקל, והתשובות האלו הם יותר מאוחרים בזמן מס' ו', אלא שבנידונים ההם היו לו עוד לדדי היתר. ובספרו תורת חיים ח"ג סי' י"ז דפ"ו סוף עור ז' [והוא יותר מאוחר מההיא דסי' ד' וסי' י"ט] כתב דיש לגמגם על דברי הריב"ל, ומעולם לא נסתמכה על טעם זה לגמרי אלא לעשותו סגוף, וגם הרשד"ם חקך על דברי הריב"ל ואף שז' דכבר הורה הרב ועשה מעשה, מ"מ נראה מדבריו שלא סמך עליו אלא באיסור דרשנן, אבל באיסור דאוריתא נראה מדבריו דמגמגם, וכן יש להוכיח מדבריו בסי' ס"ט [כ"ה], וכ"כ מהר"ם אלשקר [ה"ה]. ובסי' מ"ה [והוא היותר מאוחר בזמן] כי דיש לגמגם בדברי הריב"ל ושגם הרשד"ם בסי' י"א חקך על דבריו, אך כי שם שכבר הורה זקן ועשה מעשה, ומ"מ נראה מתוך דבריו שלא נסמך לגמרי אלא בגשי הנעצעים שהוא דין משאל"ם שהוא איסור דרשנן, וא"כ אין אף אם נראה להתמיר די לנו שנחמיר באיסור דאוריתא, אבל באיסור דרשנן כגונא דנ"ד יש להחיר בלי פקפוק.

ובדבר משה (אמריאליו) ח"א סי' ע' דף ק"יג עור א' כתב על הרמ"ם ה"ה, דאע"ג דהרשד"ם פסק בראיות דהריב"ל מ"מ לא חלק על דיו, שהרי כי מ"מ אני אומר שהרי הורה הרב ועשה מעשה, ונראה דמודה דיו כיון שכבר עשה מעשה, ומ"מ עוד הרשד"ם שם דאעפ"י שיש לדחות ראיות הריב"ל מ"מ צ"ל שהוא איסור דרשנן יש להקל, לרוחא דמילתא הוא דכתב כן, ומ"מ עוד הרמ"ם דכן מוכח ממהרשד"ם סי' ס"ט צידון עמפ"ע שלא חלה להקל דהראשון הכירו בסיומים, ומשמע משום דהוי איסור דאוריתא, מלמד ד"ל דכשתכתב אותה תשובה עדיון לא ראה דברי הריב"ל, דלחות תשובה נכתבה לפני התשובה דסי' י"א כמו שמוכח שם מתוך דבריו וכו', מלמד זאת, הרי שם בסי' ס"ט נראה דמסכים לדיו של הריב"ל, שהרי כי שם צ"ל: דאפי' אח"ל שרריך שלא יהי נשתת גופו היינו אם העד המעיד לפנינו כי ראוי לחקור בדבר הזה, אבל עתה שזה העד אינו העד שראה אלא עמפ"ע אית לן להקל וכו', ומה שלא נסתיע שם הרשד"ם בקולא דעמפ"ע לענין סיומים, ו"ל לפי שאלא לענין סיומים היתר יותר מרווח, וגם הביא מהרמ"ם ע"מ מס' י"ט ועוד סיומים [ה"ה] שהיקל עפ"י הריב"ל אף באיסור דאוריתא, אולם בסוף מסיק דכיון דהרמ"ם בספרו תורת חיים [ה"ה] כתב דמעולם לא נסמך על הריב"ל לגמרי אלא לעשותו סגוף, ושגם הרשד"ם לא הסכים עם הריב"ל אלא באיסור דרשנן, מאן ספין לעשות מעשה זה לצד.

ובפני משה ח"ב סי' פ"ד כי שאף הריב"ל לא סמך להקל על עמפ"ע לצד רק צלירוף עוד קולא, שהרי לענין קברתיו [דסעי' י"ג] לא סמך להקל בכמה מתשובותיו בעמפ"ע עד דאיכא תרתי לעיבותא חדא דלהוי עמפ"ע ועוד דלהוי הראשון גמסל"ת ומשום ד"ל דגמסל"ת לא צעין קברתיו [כמוצא בסי' י' ברמ"א], וא"כ ל"ל דגם צידון הריב"ל [לענין ספק אשתח"י] הוי תרתי לעיבותא, ונראה מהשאלה שם דהעד הראשון לא ראה העצובה, וצ"ל ראה העצובה ו"ל דלא צעין לאחור [כמוצא בסי' י"ט] וא"כ איכא תרתי לעיבותא, עמפ"ע, ולא ראה העצובה, וכן מהר"א ששן בסי' א' החיר צעד מפי עד [לענין קברתיו] להיות שהראשון לא ראה העצובה ומעטם תרתי לעיבותא, וכן אפשר לומר דמה שהחיר הראשון בסי' ע"ד [המוצא להלן אות ע'] בעמפ"ע, הוא מעטם דהראשון לא ראה העצובה ומעטם תרתי לעיבותא הוא דאחי עליה, וצ"ל אף אם נאמר דהעד הראשון מקרי ראה העצובה, מ"מ איכא תרתי לעיבותא, דכיון דהי גופו שלם לא גרע הכ סברה דגופו שלם [דמתירין לדעת ר"ח דסעי' כ"ח אף באשתח"י] ללרפה לתרתי לעיבותא

לענין אשתח"י מההיא דגוי מסל"ת דלירפו הריב"ל לתרתי לעיבותא לענין קברתיו.

אולם הרי"א שרביע הזהב בתשובתו שצפני משה ה"ה סי' פ"ה כי דלענין אשתח"י מקיל הריב"ל אף בחדא לעיבותא, משום דבהאי גונא הא איכא עדות מיתה, רק שאנו חוששים שמה אינו בעלה משום דמשתנה, אבל לענין קברתיו שאין לנו עדות מצוררת [על המיתה] דשמה לא מת, לכן הליך הריב"ל תרתי לעיבותא, וכן חילק הראשון בסי' ע"ד, דכשח"י ספק במילאוח המיתה, אף שיש לנו ספק אם הוא פלוגי או לאו, לא חשיב ככ"ג גוף העדות, ויש להקל.

ומהר"ם די בוטון סי' ז' כתב ג"כ דלענין אשתח"י מקיל הריב"ל אף בחדא לעיבותא, ורק גבי קברתיו צעין תרתי לעיבותא, וטעמו, משום דקברתיו הוא מעשה גדול שטובה העד בגוף המת, ופשיטא ל"י להרב דדרכו לספר [וכשלא סיפר ש"מ שלא הי' כן], אלא כיון שאל" שחמיר קברתיו ממש אלא דסי' באמר נגעתו צו או שניתיו וכדומה דאינו דבר רשום בקצורה, לכן מספקא ל"י להריב"ל אם דרך העד לספר זאת כיון דמעשה מיהא הוי, או דילמא כיון דמעשה זוטא הוא אין דרך להזכירו, ולכן לא סמך לענין נגעתו או שניתיו על קולא דעמפ"ע רק צלירוף טעם אחר, אבל לענין אשתח"י שאינו מעשה שטובה בגוף המת, רק שכפי הדיו לריך להזכיר [שהי' חוק שעה] מפני שאחר שעה משתנה, פשיטא ל"י דאפי' ישראל שמכין להעיד אין דרכו לספר דלאו כ"ע דינא גמירא שמשתנה אחר שעה, וכ"ש גוי מסל"ת, ומש"כ לא הליך לירוף טעם אחר.

גם במהר"א ששון סוס"י ע"י כי דדוקא לענין קברתיו צעין הריב"ל תרתי, עמפ"ע, ושהראשון יהי עכו"ם מסל"ת, אומם לענין אשתח"י סומך על עמפ"ע צ"ן עכו"ם וצ"ן ישראל, לפי שבאשתח"י והדברים הדומים לו אין דרך העכו"ם לספרם כיון שאינו מכין להעיד, ואפי' הי' הראשון ישראל אינו מקפיד לספר, וכ"כ במהר"ם הלוי סי' י"א. ובסעי' י"ג יתבאר דאף לענין קברתיו ס"ל להרב אחרונים דלא צעין תרתי לעיבותא.

ו. ובאיסור דרבנן. ע"י לעיל באות הקודם בלחם רב, ובאח"ל יעקב, דאף דחלקו על הריב"ל בקולא דעמפ"ע, מ"מ באיסור דרבנן הקילו. וע"י שם ברה"ש שז' דאף דהרשד"ם גמגם על הריב"ל באיסור דאוריתא, מ"מ באיסור דרבנן סמך עליו. וע"י עוד במהרי"ט ח"א סוס"י קל"ט השני, דאף דחלק על הריב"ל, מ"מ מסיק דצדונו שילא מחזקת א"א מה"ת, דיינו שנעמוד במה שהחיר הריב"ל אף באיסור דאוריתא, וכ"ש צו שילא מחזקת א"א מה"ת דחלין להקל. וכעין זה כי בגינת ורדים כלל ג' סוס"י י"ג. וכ"כ בדבר משה ח"א סי' ע' דף ק"יג ז' דבאיסור דרבנן כ"ע מודו בקולא דעמפ"ע. וע"י עוד להלן אות י' שמוצא שם מהלחם רב, ומאח"ל יעקב, וממהר"ט, ומגינת ורדים, ומעוד פוסקים, שהחירו בספק אשתח"י דרבנן אף בלא הקולא דעמפ"ע.

ז. ובשאפשר לברר מפי הראשון. ע"י באח"ל פ' בהשטות ובסופות לכך ג' סוס"ק ע"י.

ח. ואם יש להתיר להמקילין גם בשמיעיד מפי הראשון שהי' תפוח. כי מהר"ם די בוטון סי' א' דאף ד"ל דלא הקילו בעמפ"ע אלא כשאמר סתם שמה, דחלין דראהו חוק שעה, אבל כשאמר שראהו נפוח משמע שראהו אחר שעה, ומה שהחיר מהר"ם אלשיך בסי' ק"ט [צ"סג"י] באמר שצפנינו לא הי' שום מכח רק היו מתחילין להתנפה, אפשר דהיינו משום שאמר "התחיל" להתנפה, ומפני שאינו משתנה בתחילת הנפוח, משא"כ צ"ל שאמר נפוח סתם משמע שנחפה לגמרי, מ"מ צ"ל שאמר שהכירו יפה, אין לחלק צ"ן אמר נפוח סתם לצ"ן אמר בתחיל

הפוסקים

סיק רבה אות ח-ט

אוצר

ובפני משה ח"ה סי' ל"ח דר"ח א', צידון שאמר שראוהו שטעב ושח"כ השליכו הים אל שפכ"י, כי דמסחימת דבריו נראה שנמלא שם צטעה שהשליכו הים ליצבה שעל שפכ"י, ואפ"ת שאין זה מוכרח, אלא שמלאו מת צינבה, ומה שאמר שח"כ השליכו הים על שפכ"י, הוא משום שראה ענינתו, וכיון שח"כ ראהו מת צטפה"י, משם ידע שהים השליכו ליצבה, וא"כ הוי ספק אשח"כ, מ"מ צ"ד יש להקל דשמא לשון עשפ"י צחוק הים משמע [כ"ל ס"ק ר"ג אות י"ב], ואפ"ת דצינבה משמע, מ"מ צ"ד שהוא עמפ"ע יש להקל.

ובמהרי"מ ח"ה סי' קל"ט השני צידון שבי' כתוב צג"ע שראהו שטעב ושח"כ ראהו כשפלטו הים והכירו שהוא הנטעב, כי דאף דלשון זה משמע שראה הפליטה עומה, מדלא כתבו ושח"כ כשפלטו הים ראהו והכירו, אלא שאין סומכין על זה, מדלא כתבו ושח"כ ראה שפלטו הים, דשמא [עיקר] כוונתם לומר "ואח"כ ראהו", ופרושי קמפרש מהי ראהו כשפלטו הים, לאפוקי שלא היה הר"ח כשהוא ק"ף על פני המים, והכי קאמר ואח"כ כשפלטו ראהו, וכדאמרין בסוף פ"ד דקדושין ד"ט מוקדם שהוא מאוחר וכו', כמו וזר חלקים ערס יצבה ושמואל שוכב צהיכל ה', דצהיכל ה' מוסב על זר חלקים, שהרי אין יציבה צערה וכו"ש שציבה, ואפשר לצרר הדבר מפי השליטה שזדמנו להיות צ"ד על כך.

והראנ"ח סי' ע"ד צידון שז' יהודים העידו מפי יהודי אחר שפלוני טבע וקצרו, כי דשמעיד שטעב וקצרו י"ל שידע צודאי שזהו צעלה, כגון שהעלו מהים או שנפלט צפניו, וכמ"ש בנח"מ מהר"ם [המוצא ב"ז ס"ק רכ"ט אות י"ט לענין ספג"י] שאם העיד בעד לחג"י פ' נהרג לא חיישין דלמא מלאו כרוג אחג"י, דכיון דמעיד סתם שנהרג אמרינן דידע ודאי שנהרג כגון שראהו מיד והכירו או שבי' עם הורגיו, ומדבריו נראה שהוא אומר כן אפי' להמחמירין בספג"י, מדלא כי דחלין דחוג"י הוא אלא כי דחולין דמיד כשהנהרג ראהו, וכו"ה צ"ד שמעיד שטעב וקצרו י"ל שידע צודאי כגון שהעלוהו הוא מהים או שראהו מיד, שכן כן שכיח שראהו מיד או שהעלוהו בעלמו כמו דשכיח שבי' עם הורגיו או שראהו מיד כשהנהרגו, ואע"ג דמהריב"ש סי' שצ"ז משמע דבגוי מפי גוי ד"ש ספק איך ה"י ואיך נאמר חלין להמח"י, י"ל דהיינו דוקא לענין מסל"ת לפי שהגוי אינו צקי לחלק בין מחכין להעיד למסל"ת, ואיכא למיחש דהראשון נחכין להעיד וזה אינו צקי בחלוקת הדבר שמשהו הדברים, ואם ה"י אומר הדברים כפי מה שאמר הראשון לא ה"י בהם כדי להחיר, אלא ציבורי מפי יהודי שהוא צקי לחלק בין דבר לדבר אין לומר צו שמשהו הדברים, ואינו מחזיקים דבריו כמו שאמרם לפנינו, וכל שסתם אותם דברים אין בהם כנגד המכוון סומכין על סתמן ומקילין בהם ואין מוסיפין וגורעין מהם דבר שישתנה דין.

ובפרח משה אהרן ח"ב סי' ע"ז דף ל"ג עור א', צידון שהעיד מפי אחר שפלוני טבע צים ופלטו הים אל שפת הים שלפניו וקצרתיו, דן צזה מתחילה מדעת עלמו וכי דאף לפמ"ש הראנ"ח [המוצא לעיל ב"ז אות ה'] דאין ללמוד להקל בעמפ"ע לענין חשש אשח"כ ממה שהקיל הכה"ד בגוי מפי גוי לענין מסל"ת, מ"מ צ"ד יש ללמוד להקל מהה"ד ה"ל צלי שום פקפוק, דהראנ"ח לא כתב כן אלא בעמפ"ע שאמר ראיתי את פלוני מת על שפכ"י, וצ"ה כי שכן משמעות הדברים שראהו תוך שעה אחת כמו אחר כמה שעות, וכיון שכן אינו דומה לגוי מפי גוי לענין מסל"ת, דסתמו לפי תומו משמע ואין לנו לצדוק מלבנו שבי' ע"י שאלה, אלא צ"ד סתמו משמע שבי' שם כשפלטו הים, דהא קאמר פלוני טבע צים ופלטו הים אל שפכ"י שלפניו וקצרתיו

התחיל להתנפה, דכיון דהכירו יפה ודאי דמה שאמר שבי' נפוח הכונה שהתחיל להתנפה שיכולים עדיין להכירו יפה, ועוד דב"ס נחפה ואינו משתנה [כ"ל ס"ק ר"ח אות ז' במהרש"ם] וצ"ע צ"ד שבי' צ' עדים שהכירוהו דלא אמרי דדמי לרוב"ש [כ"ל ס"ק רכ"א אות י'], א"כ ודאי לנו לומר שבי' נפוח צענין שעדיין יכולין להכירו, כגון שלא נחפה לגמרי, או שבי' נפוח מחמת הים שהמים מלמיתין אותו ואינו משתנה, ולא ה"י הנפוח צינבה, ומלאחי סיוע לזה ממהרש"ם סי' נ"ו וממהרי" אדרבי סי' י"ד [המוצאים להלן בס"ז ס"ק רכ"ט אות י'], שנדונם ה"י שמלאו מת על פני השדה וה"י נפוח, ואעפ"כ החירו, וכי מהרש"ם שם דאע"ג דקאמר דנחפה הגוף פשיטא דאין ספק דדרך הנפטרם אחר עבור יום א' שנחפחים קלת, וי"ל שלכך כיון לומר שנחפה, ולא שנחפה בדרך אותם שצברו עליהם ג"י שאז משתנה לורתם, עכ"ל, וכן מהרי" אדרבי לא חש למה שאמר בעד שבי' נפוח, ולא הזכירו בחשבותו, וא"כ ה"י צ"ד י"ל שראו אותו כשהנחפה קלת אף שאמרו סתם "נפוח", ועוד דהאי מילתא דנפוח משתנה חששא דרבנן הוא. וע"ש בסוף החשבות מהמעתיק שכתב שגם מהררי"ט צן יע"ש, ומהר"א קופינו, ומהר"ש הלוי הסכימו בזהו האשה.

אולם בנכ"ג כצ"י אות חמ"ט פקפק על מהרמ"ד כ"ל, דכיון דליכא עדות ענינה הוי אסד"א, ואפי' להמקילין בספק אשח"כ היינו צ"ל נחפה, אלא נחפה הוי איסור דאורייתא ולחומרה, ואין להחיר אפי' בעמפ"ע, דכיון שנחפה ודאי דאשח"כ, ומה שנחפית ממהרש"ם וממהרי" אדרבי, אדרבה משם סיוע לסברתי, דמה שלא הזכיר מהרי" אדרבי מה שהעיד בעד שבי' נפוח, מפני שמתוך השאלה מצוהר שהנפוח לא ה"י צפנים אלא צגוף, וכן מוכח מדברי מהרש"ם שם שלא החירה אלא מפני שלא ה"י הנפוח צפנים, ואפי' בנפוח הגוף לירק כמה טעמים וקצרות, וגם ממהר"ם אלשיך ה"ל אין רא"י, דאפשר דמה שהעיד שהתחיל להתנפה, היינו צגוף ולא צפנים, ועוד דהתחיל להתנפה שאנו כמ"ש מהרמ"ד כ"ל, ועוד דשאני אשח"כ דיצבה ד"ש לו זמן [יותר ארוך] מאשח"כ ד"ס. וע"ש בסוף האות שבי' שד"ר עם מהר"א קופינו כ"ל ועמד כמחמ"ה איך החיר צזה. וע"י עוד בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ט אות י' מעוד אחרונים שנחלקו בפירוש דברי מהרש"ם ולדינא לענין ספג"י. וע"י דבדבר משה (אמארינו) סי' י"ז דף קל"ה עור ז' ו', דאף דמתחלה כי לחוק דברי מהרמ"ד ויישצ מה שהשיג עליו בנכ"ג ה"ל מ"מ מסיק דמדיי ספקא לא נפקא, כיון דגם בראוהו לאלתר יש סוצרים דאין מעידין עליו בנחפה [כ"ל ס"ק ר"ח אות ז'].

ז. לשונות שונים שדנו עליהם הפוסקים שמשמעותם שראוהו כשעלה מן המים. ע"י לעיל אות ה' מחש"י רצ"א סי' כ' שכתב דאם אמר בעד שהנטעב ילאו מתים אין להסתפק בלשון זה לאשח"כ. וכ"כ במהר"ם צן חצ"ב סי' ה' דמ"ה א', דפשט לשון זה משמע דנמלא שם בעד צטעה שנפלט וראהו כשילא, דא"כ ה"י אומר "נמלא" על שפכ"י. וכ"ה במשאלת משה ח"ב סי' ז'.

ובמב"מ ח"ה סי' ש"ג צידון שאמר בעד שטעבו ומתו וילאו לחץ כי דלשון זה משמע שראה אותם משעה שטעבו עד שילאו לחץ, דהיינו מיד כשילאו לחץ, והכיר שהיו הם מתחלה ועד סוף, ואפי' שלא ידע משמעות דבריו שראה אותם בחץ מיד אלא שאנו מהתפקים אם ראה אותם מיד כשפלטם הים או אחר זמן, מ"מ חלין להקל כיון שצ"ד הוא איסור דרבנן וכו', וכ"ש כי המשמעות הקרוב צדבריו הוא שראה מיד כשילאו לחץ.

אוצר

סיק רבה אות ט

הפוסקים

וקצרתיו, ונראה משמעות הדברים לפי סתמו שהי' שם כשפלטו
 הים, והי' דומה להבוא דח"ה דתלין שהי' הראשון מסל"ה
 כיון שסתמו משמע הכי והי' לצרר, ושוב מלאהי שכ"כ הראש"ה
 [כ"ל בסמוך] צאומר פלוני פלטו הים ונקצר תולין לומר שהי'
 שם כשפלטו הים, וכ"ש כשש' טעם אחר שהוא עמפ"ע שאין
 הראשון לפנינו לחקרו ולדורשו, ומה שהקשה הראש"ה הנ"ל מדברי
 הריב"ש ש' דבגוי מפי גוי תלין להחמיר לענין מסל"ה, והוארך
 לחלק בין גוי ליבדוי, נראה שאין צורך לזה, שכבר הוקבעה
 הכללה וכן המנהג להקל כהה"ד ומדריק"ה החולקים על הריב"ש,
 וכן הסכימו רוב האחרונים.

ובמראות הצובאות ס"ק קכ"ט כ' דיש סיוע לבצרת הראש"ה
 מדברי הרמב"ם פ"ג מה"ג ה"ט והשו"ע סעי' ל"ב
 שכתבו ע"ה שאמר ראיתיו שנטבע בים הגדול וכו' אם אמר
 קצרתיו נאמן וכו', וכי ה"מ דמיירי שראהו מיד כשהעלוהו
 מהמים, ולדידי' ל"ל דהרמב"ם בה"ט סמך על מה שציאר אח"כ
 בהכ"ז דבטיין שראהו מיד, וכן השו"ע בה"ט ל"ג סמך על
 מ"ש בה"ט כ"ז, אך י"ל דהרמב"ם והשו"ע ס"ל דכל שאמר
 שנטבע ומת וקצרתיו כגו בהכי והי' שיאמר בפירוש שראהו
 מיד, משום דיש בהשמעות לשון זה שראהו מיד כשהעלוהו, דאם
 איתא שלא ראהו מיד כשהעלוהו אלא שמתא' מת על שפסי'
 לא הי' אומר טבע ומת אלא שמתא' מת, וגם לא הי' צריך לומר
 שראהו שנטבע, וע"כ שלא מתא' מת אלא שראהו שנטבע והעלוהו
 מת לפניו וקצרו, ובדמות ראי' לזה מהשוצת מהר"ם שצננימוני
 ה"ג ס' ט' וכו', ולכן סתמו הרמב"ם והשו"ע ולא פירשו שיאמר
 שראהו מיד משום דסתמא כן הוא, דדוחק לפרש דהרמב"ם
 סמך בזה על מה שעמיד לצרר אח"כ, ומ"מ למעשה ל"ע להקל
 בזה. [מיהו מהח"מ ש' דהשו"ע מיירי שראהו מיד כשהעלוהו
 מהמים, וכן כי במהר"ם אלשקר ס' כ"ה דהרמב"ם בה"ט
 מיירי כשראהו בשעתו, מציאר דאף באמר טבע וקצרתיו ס"ל
 דבטיין שיאמר כהדי' דראהו מיד].

ובע"ז כ' בנודע צעירים ח"ה ס' ע"ז, דמ"ש הרמ"ה דספק
 אשתהי לחומרא, מיירי בראהו על שפסי', דלא שכיח
 שיראהו חוץ שעה, אבל בנ"ד שאומר שנטבע והכירוהו וקצרוהו,
 י"ל דמסתמא נתעסקו להעלותו, ובדאי הכירוהו האנשים
 המתעסקים [כשהעלוהו], וצ"כ"ג יש להקל.

אופני היתר ע"י צרופי קולות אחרות.

י. כשיצאה כבר מאיסור"ת ע"י ידיעה מטביעת בעלה.
 כ' הרח"ש דנ"ה א', והוצא בקצרה צ"ח ס"ק
 ק"ב, דכיון דאשתהי גופא חיוו אלא משום ספיקא דלמא תפה,
 א"כ היכא דאיכא ספיקא אחריתי דספק אשתהי אף דיותר
 מלוי ששהה יותר משעה וכמ"ש הר"ן הכ"ל, מ"מ במלמא דרבנן
 לא מחמירין כולי האי וכ"ש לפמ"ש הנ"י צ"ח הריב"ז דהש
 תפה הוא רק מדרבנן, א"כ היכא דאיכא ג"כ עדות טביעה
 גמורה צמח"ל"ם [ע"י ששהו עליו כדי שח"י] שהוא ג"כ מדרבנן
 כוי תרי דרבנן, וצ"ח ודאי מסתבר דבספק אשתהי לא מחמירין,
 וכ"כ הריב"ש צ"ח ש"ע שאם הי' עדות על טביעה כראוי
 אם היינו מקילין זה בדרבנן היינו מקילין, ואין לומר דקאי
 אצדועד דאיידי זה נעיל, דא"כ מאי קמ"ל הא גמרא ערובה
 היא דצמח"ל"ם לא תלא, א"י דכוונתו דצ"ח מקילין דהנשה
 לבתחילה, וכבר כתבתי [לעיל אות א'] דמהאי טעמא הקיל
 הר"מ בנדון דבספק אשתהי, וכ"כ הרב בללח אשכנזי ס' כ'
 דספק אשתהי צמח"ל"ם הוי ספיקא דרבנן ולקולא, וכן יורד
 הרש"ד"ס צ"ח י"א, אלא דתמוה ק"ח דמשמע דלא סמך על
 קולא זו אלא בצירוף דעמפ"ע, ומ"מ כפי פירוש הר"ן בדברי

הרמב"ם ש' "ונתתה" ופי' הר"ן דכיון ששהה שעות ודאי נתתה
 ואסור מטעם ודאי, א"כ יש להחמיר בצפק אשתהי אף צמח"ל"ם,
 דאף דהוי מדרבנן מ"מ יותר מלוי ששהה יותר משעה כמ"ש
 הר"ן הכ"ל, ומשעה יותר משעה אין כאן עדות דודאי נתתה,
 ומ"מ הר"ן לא כתב כן על הרמב"ם רק בדרך אפשר [ובמובא
 לעיל ס"ק ר"כ אות ב'], ומ"ש הרש"ז"ה [המובא לעיל אות א'
 בריב"ז] דמי שטבע ופלטוהו המים אין משיאין אלא במעידין
 שפלטוהו לעיניהם ורואוהו מיד שאל"כ חוששין וכו', דמשמע דבספק
 אשתהי חוששין, לאו שטבע טביעה גמורה קאמר אלא מה שקורין רוב
 העולם טביעה וכו', ואף שלא מלאהי קולא זו מפורש בצפרי הפוסקים,
 שכולם סתמו דבטביעה צריך שיראוהו בשעתו ולא חילקו בין
 טבע ממש או לא, וז"ל הריב"ש והפוסקים הכ"ל, מ"מ צעיקר
 הדיון מסתבר לי דכיון דאשתהי גופא חיוו אלא משום ספיקא
 והש' דלמא נתתה א"כ בצפק אשתהי לא מחמירין כל שאינו
 אלא מדרבנן, ול"ן לעיין במהרש"ד"ס ס' ר"ד.

גם באהלי יעקב ס' קי"ד כ' דמדברי הריב"ש הנ"ל נראה
 דבספק אשתהי צמדי דרבנן מקילין אפי' בעד הרוח, וק"ו
 בנ"ד דהוי עד השומע. וכן מדיוק מהר"ה ששן סו"ס א'
 מהריב"ש הכ"ל, וכ"כ שם צ"ח ו' בתשובת מהר"ם הלוי הזקן.
 והרש"ך ח"ב ס' ע"ה כ' דלפי מ"ש צ"ח"ה ס' קפ"ג להקל
 בצפק אשתהי [כ"ל אות א'], כ"ש דיש להקל בנ"ד דהוי
 איסור דרבנן.

והמבי"ט ח"ה ס' ש"ג כ' ג"כ ע"פ הריב"ש הנ"ל דהיכא
 דליכא איסורא אלא מדרבנן כגון משא"ל"ם ושהה
 כשיעור שח"י תולין להקל שראהו מיד, דהר"ן שכתביר בצפק
 אשתהי היינו כשלא הי' ידוע מקודם שנטבע בודאי, דהא כי
 דלא דמי לספג"י [כ"ל בלוח א'], א"כ כמו דבספג"י מיירי
 שרק נשמע עליו שנהרג ולא נודע בודאי כ"ה עתה שראהו
 מת, הי' בצפק אשתהי מיירי ששמע עליו שנטבע, אבל לא
 בעידו בודאי שראהו שנטבע וששהו עליו כשיעור שח"י, ומש"ה
 כשראהו אח"כ מת צ"י שראהו מיד בודאי ולא נתלה מספק
 שראהו מיד, אבל כשהועד שטבע צמח"ל"ם ושהו עליו כשיעור
 שח"י תלין דראהו מיד.

וב"ב מהר"י"ע ח"ה ס' מ"ה [וע"ש צ"ח קל"ט], ובח"צ ס' ל"א,
 וכ"ה בלחם רב ס' ל"ד. ובחוט המשולש שכתב"ן הטור
 הראשון ס' י"ג כ' דספק אשתהי צמלמא דרבנן אזלין לקולא,
 וכ"ש בנ"ד שהי' חוג"י [לעציתו] דהוי ס"ס, דשמא הלכה
 כהפוסקים דבחוג"י מהני אף בודאי אשתהי [כ"ל ס"ק רכ"ז
 אות א'], וליראת הכוראח חיו סומך על הרא"מ [כ"ל אות א']
 שמקיל בכל גומא בצפק אשתהי. וכ"כ צפני משה ח"ה ס' ל"ו
 וח"צ ס' י"ב, ובפרט מטה אהרן ס' ק"ג, ובמשאח משה
 ס' מ"ז, ובהגהות הגרע"ה אות ל"ד, ובנחנת יבושע ס' ט'.

ובגינת ורדים כלל ג' ס' ה' אחר ש' ג"כ דבספק אשתהי
 היכא דאיכא עדות טביעה מעליה דמפיק לה מאיסור
 תורה, הוי תרי ספיקי צמלמא דרבנן, דשמא לא אשתהי, וחת"ל
 דאשתהי שמא לא נשתנה, הוסיף עוד דאעפ"י שאינו ס"ס
 המתהפך אין לחוש, כי כך הוא סדר המעשה, דע"כ צריך
 להקדים ספק אשתהי לספק נשתנה, וא"ל ס"ס המתהפך אלא
 כשאין אנו יודעים סדר המעשה, ואע"ג דגם ספק הראשון
 דשמא אשתהי חיוו אלא מפני השינוי, וא"כ אין לעשות צו עוד
 ספק שני, מ"מ כבר דשו זה רבים לעשותו ס"ס אפי' צ"ח"ג
 וכו'. ובעין זה כ' גם בהכ"ל שן תליתאי ס' מ"ז דף ס"ג עור צ'.

ובסדר אליהו רבה ס' י"ב דף י"ז עור צ', אף שדחה סצרת
 הרח"ש הכ"ל ש' בדודאי אשתהי איכא ספק אם נשתנה

אוצר

ס"ק רבה אית יג

הפוסקים

באופן זה, ספק אם הלכה כהר"ש והעור דס"ל דהיכא שלא ראה העד הטעויה אין לר"ך לא סימנים ולא לאלתר היכא דהוי הגוף שלם ואח"ל דהלכה כהחולקים דס"ל דאפי' בגופו שלם ולא ראה הטעויה צענין לאלתר וסימנים, אכתי איכא לספוקי דלמלא היינו דוקא היכא דברירה ל"י מלתא למעיד שלא ראהו באותה שעה שפלטו הים, אבל היכא שהדבר בספק להמעייד צעמנו אי ראהו כשפלטו הים או לא דלמא צהא חלינן שראהו בשעתו כבצרת המקולין [הג"ל באות א'], וכיון דאיכא צ"ד ס"ס אפי' בדאורייתא חזינן לקולא, והוסיף עוד דאפי' למ"ש הר"צ"ל דהיכא דהוי הספיקות צפולגתא דרבותא כחד ספיקא חשצנין להו וכדמוכח מדברי החוס' בכתובות דף ט' שכתבו דשם חונם חד הוא, מ"מ צ"ד אפשר לעשות הספק הראשון בצגונין זה, ספק אם פלטו הים בשעה זו שאנו רואים אותו, ואח"ל דיש להחמיר בספק זה, ספק אם הלכה כהר"ש והעור דהיכא שלא ראה הטעויה וגופו שלם אין לר"ך לא סימנים ולא לאלתר, ובהכי לא הוי שני ספיקות צפולגתא דרבותא, ואפי' אח"ל שנתפוס כל החומרות, מ"מ צ"ד שהוא עמפ"ע חלינן דראהו בשעתו וכו'.

ובן הרח"ש צק"ע דף ג' עור א' אחר שהעלה דבספק אשתהי חזינן לחומרא, כי דמ"מ למעשה נראה דמי שלא ראה הטעויה ונאלץ על שפ"י הגוף שלם וגסתפק העד צעמנו אם ראהו לאלתר או לאו שראוי להקל משום דהוי ס"ס [וכנ"ל], וכן יש להפוך הס"ס וכו'. וכע"ז כי גם בכתובות ס"י נ"ט, והוסיף שאין לומר דהך ספקא דשמה ראהו לאלתר לאו שקול הוא שיותר מלוי ששהב יותר משעה וכמו שבי הר"ן בכתובות [הג"ל אות א'], דהא ליחא שהרי אפי' צודאי אשתהי אינו אלא משום חשש דשמה נחפת, ואי"כ אפי' להחמירים בספק אשתהי כוונתם לומר דלא חלינן צודאי שראהו לאלתר, אבל לפחות הוי כשאר ספיקי דעמלא, וכי"ש לדעת הריטב"א שבי הג"י בשמו דהא דחין מעידין לאחר ג' ציצט משום דלמא תפח חששא דרצין בעמלא הוא, ונראה דה"ה באשתהי דים ששויס הם כמו שנראה מדברי הר"צ"ש. וכי"כ צפרח מעה אהבן ח"א ס"י ל"ז דפ"ד ד'. ובצ"כ ס"י ע"ז דל"צ סוף עור ג' ועור ד' יישב מה שהקשה המהר"יט צח"צ ס"י ל"א דהס"ס הוא משם אחד אם הוי הכרה מעליא או לאו, והוצא צסעי כ"ז ס"ק רכ"ט אות ל"א.

ובמראות הצובאות סק"ז כי לתוך הקושיא הג"ל מהר"ן ע"פ המהר"יט ח"ב ס"י ל"א [ומוצא להלן באות י"ח] שגדל להקל בספק אשתהי אם מעידים להדיא שלא נשתנה הגוף והפרטוף דיש לתלות שצאותה שעה פלטו הים משום דחל"כ ה"י מתפח ומשתנה, דלכאורה יש לגמגם צזה שהרי גם הפוסקים המקילים בספג"י חייבו נמי דוקא באופן שאין רואים צו שום שינוי כמ"ש הג"י צסס הריטב"א, ואי"כ מ"ש הר"ן דבספק אשתהי לכ"ע יש להחמיר ע"כ אפי' צשאין רואים צו שום שינוי, ועפ"י יש לומר דכוונת הר"ן הוא לכיון דיותר מלוי דאשתהי יותר משעה אחת אין חולין להקל מטעם דחזינן דלא נשתנה ולומר דמסתמא הוא חוץ שעה אחת דחל"כ ה"י משתנה כיון דמלוי להשתנות, דזיל צתר איפכא שיותר מלוי דאשתהי יותר משעה אחת, ולכן ספיקא הוה, אבל מ"מ הוה ספק השקול ושפיר יש לרפא לספק אחר לעשות ס"ס כנ"ל, ועוד כי המהר"יט שם דיש לסמוך צכ"ג על שיטת ר"ת וברא"ש והעור כיון שהעידו שכן המנהג להתיר, ועוד נראה לפי הכרעת האחרונים להקל בצפג"י, וע"כ משום דאינו אלא חששא דרצין, אי"כ ה"ה באשתהי כל שאין ניכר שום שינוי צפנים נמי אינו אלא חששא דרצין וכמ"ש הר"ש הג"ל דשזין הם, ואי"כ הוה ס"ס צדרצין דמהני אפי'

או נאו, דמכל הפוסקים משמע דאשתהי משתנה צודאי, מ"מ כי דמהר"יט ומהפוסקים הג"ל איכא עממא ריחא להקל בצספק אשתהי היכא דאיכא עדות טעויה כראוי, ואע"ג דמהר"ס אלשקר צס"י כ"י דאפי' באיסור דרצין הם הם שאמרו דאינה ניתרת עד שיחמר ראייתו צשעתו, והוא עצמו מציא שם את הר"צ"ש הג"ל, וע"כ משמע דס"ל דכלפי החולק כ"כ הר"צ"ש, דבאיסור דרצין ה"י מחריש, אבל דעת עצמו להחמיר אף בטעויה כראוי, מ"מ כיון שכל הפוסקים הג"ל הם אחרונים שצאו אחר מהר"ס אלשקר, להם שומעים, ועוד שסס פסקו הלכה למעשה, משא"כ מהר"ס אלשקר דצנודנו צל"ה לא היחה ניתרת כיון שלא ה"י שם טעויה כראוי, אלא שלכגדיל האיסור כי דאפי' אם ה"י טעויה כראוי אינה ניתרת עד שיחמר דחוי צשעתו, ואפשר שאם ה"י שם טעויה כראוי לא ה"י מענגה צשביל ספק אשתהי, ואי"כ יש סמך גדול להתיר ע"פ הפוסקים הג"ל שטעו מעשה, וצפרט צנ"ד דיש לרף עוד עממים להתיר וכו'.

ובמשיב דבר ח"ד ס"י פ"ה כי דהא דספק אשתהי לחומרא אינו אלא מטעם דספיקא דאורייתא לחומרא, אבל כשם עדות שנטבע צודאי שכתב יאהא מספיקא דאורייתא ואינו אלא חומרא דרצין, ומעתה ספק אשתהי לקולא.

ובשאגת אריה החדשות ס"י י"ח בכתובות אחי המחצר כתב לפי שיטתו דגם בטעויה לחוד צלי ששהב כדי שח"י יאהא מאיסור"ת אלא שאם נשאת תלא מדרצין, דצכ"ג צספק אשתהי אם נשאת לא תלא ואפשר דגם לכתחילה תנשא. חולם באגודת חוצ [מדברי] ס"י ע"ז אף שלענין עצם הדיון דטעויה צלא שבי עומד ג"כ צשיטת השאגת אריה הג"ל, מ"מ כי צדף ס' עור ד' דכיון דצלא שבה כדי שח"י אם נשאת תלא, נהי דזה אינו אלא מדרצין, מ"מ אין להקל בצספק אשתהי, וזה מצוה מהר"צ"ש ס"י שט"ע שבי צזה"ל: אז לא היחה חסורה אלא מדרצין ולכתחילה, ואם היינו מקילים צה צדרצין היינו מקילים, עכ"ל, ולמה כי "ולכתחילה" אלא שצא להורות דדוקא מה שאיסור מדרצין רק לכתחילה צזה יש להקל בצספק אשתהי, אבל כשאיסור מדרצין אפי' צדיעצד כגון צלא שבה שיעור שחלא נפשו אין להקל בצספק אשתהי, ואפי' אם נשאת תלא. [ובצט"י ל"ד יתבאר דלענין עצם הדיון דטעויה צלא שבי הרבה מהפוסקים ס"ל דלא יאהא אפי' מאיסור חורה, ויש הסוברים דטעויה צצד יאהא מאיסור חורה אפי' לענין אם נשאת ל"ח].

יא. ובשהוכר גם ע"י סימנים שאינם מובהקים. ע"י צאריה דצי עילאי ס"י ח' דף ע' עור ג' שראה מתחלה לומר דמהני, ושז כי דאינו מחליט כעת, דצס"י ע' כתבתי דיש לפקפק אם באשתהי או בצספק אשתהי מהני לירוף ס"י שח"מ לע"ע [והוצא לעיל ס"ק רכ"א אות ד'. חולם ע"ש מכמה פוסקים שכתבו דאף צודאי אשתהי מהני לירוף סימנים שאינם מובהקים].

יב. ובשהוכרו גם כליו או מלבושיו. כי צדברי חיים אויערצאך ס"י ג' דף פ"ג עור ג', דכיון דהכירו כליו ומלבושיו ומדאורייתא לא חיישינן לשאלה, הוי ספק אשתהי באיסור דרצין דחזינן לקולא [וכנ"ל באות י'].

יג. וכשכל גופו שלם והעד שהכירו לא ראה הפביעה. ע"י צכ"ט סקפ"ח דצכ"ג יש להתיר בצספק אשתהי מטעם ס"ס, שמה הוא חוץ שעה ראשונה ואח"ל אחר שעה ראשונה שמה הלכתא כר"ת וברא"ש דס"ל דאם לא ראה הטעויה יוכל להעיד אפי' אחר כמה ימים. והוא מהצ"ש סקפ"ד. וע"ע צצכ"ט סק"ג.

גם במהרש"ך ח"א ס"י קפ"ג צדיון ספק אשתהי וכו' גופו שלם ולא ראה הטעויה כי מתחלה דיש להתיר מכת ס"ס

אוצר

סיק רבה ארת יגליה

הפוסקים

יז. כשהי' הנמבע עדיין רטוב ממי חים. בזהלוי יעקב סי' קי"ד דקס"ח טור א' וז' כחז דלף שנגע בנעצעים והיו כלולים עדיין מי חים, מ"מ הוי ספק אשתהי. ובתשובה מהר"י הלוי [אחי העי"ן] שנגחוני בחרתי סי' כ' כחז בנדוניו דלף שהעידו שהמים היו שותתין ממנו והספיקו החזיקו עדיין בידם את הוויס שהוליאורו בזה, מ"מ אין בכל זה צירור דלא אשתהי שעה אחת קודם שרואהו.

יח. כשאמרו העדים שלא ראו בו שום שינוי של גפיתח. כ' המהרי"ע ח"ב סי' נ"א, דתלין דהשתא הוא דסליק, דאי אשתהי הוי תפת, ובכך יש להעמיד דינו של הר"מ [כמובא לעיל אות א'] שהקיל בספק אשתהי, משום דנדוניו חמר שהיו פניו כמו בהיותו בריא בלא שום שינוי, ואולי בזה יתיישב לשון הרמב"ם שז' ואם שהם ביצבה אחר שהועלה מן הים ונתפת אין מעידין, דהקשו עליו דהא לא בעינן תפת תלין כיון דאשתהי אין מעידין, ובהכי נחת דנקט "ונתפת" דלא תלין להקל דהשתא הוא דסליק ולא אשתהי, ומ"ש הר"ן שאינו מלוי שילא בחור שעה, ו"ל שלא כחז כן להחליט, שאין טעם בדבר, אלא ה"ק דלא תלין להקל כמו בספג"י דיבשה, אבל מ"מ ספיקא הוי וספיר ו"ל דהשתא הוא דסליק [בשלא תפת], וכמו דאמרין בפ"ד דקדושין ג' קדשה אביה בדרך השתא הוא דגברה, וכן גבי מקור אמרין השתא הוא דחסר, דמוקמין אחזקה קמייחא אי לאו דאיכא תרתי לריעותא, וה"ל העמידנו על חזקתו שהי' והשתא הוא דסליק, אלא דאיכא תרתי לריעותא, דנעמיד בעלה בחזקה הוי ואשה בחזקה איסור, אבל מ"מ מדי ספק לא נפיק, וכ"כ שם לענין ספג"י וכמובא בס"ק רכ"ט אות ל'. ובערך להם הביא מהר"ז סי' תתקל"ט דאם הכירו בעד ולא נתפת, בידוע שלא שהה אחר שהועלה, וסיים ד"ע. וז' בגינת ורדים כלל ג' סי' ע"ו דמ"ש מהר"ז דלא נתפת, היונו הפנים, דאילו בגוף הרי כ' הרשב"ם סי' ר"ד [והובא לעיל סי' ק"ח אות ב']. דכל נעצב נתפת גופו.

ועי' בסעי' כ"ז סי' ק"כ רכ"ט אות י' מהה"ט סק"ב שביאר דלדברי המהרי"ע יש שלש חלוקות בדבר, דאיכא דחזין דלא נתפת אז לכ"ע מקילין בספק אשתהי, ואיכא דחזין דנתפת לכ"ע מחמירין, ולא נחלקו בסעי' כ"ז בספג"י [ולעיל אות א'] בספק אשתהי] אלא כשהרואה אותו מסופק אם נתפת או לאו.

ובמראות הצובאות ס"ק ק"ז כ' דלכאורה יש לגמס על המהרי"ט, שהרי גם המקילין בספג"י איירו לנו דוקא בזה"ל שאין רואין בו שום שינוי, כמ"ש הכ"ז בשם הריטב"א, [וכמובא בסעי' כ"ז סי' ק"כ רכ"ט אות י"א] וא"כ מ"ש הר"ן דבספק אשתהי לכ"ע לחומרא, ע"כ דמייירי אפי' בשאין רואין בו שום שינוי, [וכן דייק מהמקומי' בשם הריטב"א ומהרשב"א בחדושי' בחי"ט סק"ב], ועי' שם מה"ל שאין לעיין בסוס"ק ק"ב מ"ש ביוצא דברי המהרי"ע. ובס"ק ק"ב שם הביא מהמהרי"ע הכ"ל דבספג"י ואין בו שינוי יש להקל אף לדעת הרשב"א המחמיר בספג"י, וכ' דיש לדון בזה ממ"ש הכ"ז בשם הריטב"א שספג"י לקולא כיון דאין רואים בו שום שינוי פנים, ועי' סיים דהרשב"א מחמיר, הרי דגם בשאין שום שינוי פנים מחמיר הרשב"א, מיכו המהרי"ע שם כ' שלא נשתנה גופו לא בנפוחה ולא במראה אלא במת שער עליו יום או יומים, וא"כ ו"ל דהריטב"א לא איירי אלא בשאין שינוי בפנים, אבל מ"מ יש קצת שינוי בגוף, וכן מפרש בתשובה צ"י דברי הריטב"א בשאין שינוי בפנים אלא בגוף, מיכו בלא"ה הסכמת האחרונים להקל בספג"י, אבל בספק אשתהי ל"ע להקל בזה.

ובזכרון

אפי' בכל דהו. וכ"כ לתרץ קושית זו עפ"י המהרי"ע בעין ילחק ח"א סי' כ"ו והו"ד באלוה"פ סעי' ע"ו סקק"ג אות כ"ב. ובפני משה ח"ב סי' פ"ד כ' ג"כ להתיר בספק אשתהי וגופו שלם ולא ראה"ט מטעם ס"ס. וכ"כ במשאל משה ח"ב סי' ב', ובאדרת אליהו [קובץ] דף י' סוף טור ד', ובצני אברהם סי' ל"ז, ועי' גם מ"ש בס"י ב'. ועי' בדבר משה ח"א סי' ע' וסי' ע"ו וסי' כ', ובכהות עולם סי' י' דף ס'.

הוכחות שונות שרנו הפוסקים על פיהם שראוהו העד בשפלותו הים או בתוך שעה.

יד. כשהמעיד הוא מהניצולים שנפשו יחד עם הנמבע שהוכר. בהרד"ק ח"א סי' רל"ד בגדון כזה כ' בין שאר לדדי הכיתר דלורחא דמלתא שהחיים ויולאים ליבשה קודם לאותם שמשליך הים, והם עומדים על שפ"י לראות מי עולה ומי אינו עולה, ואפשר שהוא כדי לקחת מה שעליהם, ומיד שילא הכירו ומת שאמר "והוא אשר ראיתי אח"כ מת ביבשה והכרתיו" כוונתו שראה כשהשליכו הים ליבשה, א"ל שראהו בחור שעה אפ"י שלא ראה כשהשליכו הים. וכ"כ מהרי"ע ח"א סי' ש"ג בנדוניו שאמר המסל"ת שניל מהספינה שפי' ופי' טבעו ומתו וילאו נחין. גם בגי' כלל ג' סי' י"ד כ' דכזה"ג יש אמתלה שראהו בשעה שפלטו הים, דדרך הגולמים שמשוטטים על שפ"י לראות אם יפלט איזה דבר מהנאצד, או כדי לעשות חסד עם הנעצבים שאולי יפלטו. וכ"כ ביוקרא אברהם סי' ג' דכ"ט א'.

טו. כשנמצא אחר שחפשו לפני כן באותו שטח ולא היו נראה להם. במשנת אליעזר סי' ע"ו אות ו' בידון שלטנו החיילים לחפש אחריו בעינא פקוחא בכל מקום שדרך המים להשליך הנעצבים, והם חפשוהו בכל עת ולא מלאוהו, ואח"כ מלאוהו, כ' מתחלה דמסתבר דכשנמלאוהו אז נפלט ולא אשתהי כיון שלא מלאוהו מקודם, וכמ"ש בש"י ח"ב סי' קפ"ה במלאוהו גויס בשבת במקום מעצר הרצים דתלין דמסתמא נהרג סמוך לכניסת השבת ומש"ה לא מלאוהו היכודים מקודם, וש"כ כ' דמ"מ צ"ד ו"ל דחיישין דאשתהי כמה שעות לפני שמלאוהו, שהרי לא חפשוהו [בלא הפסק] יומם ולילה בכל שעה.

טז. כשבא בזמן שהפשיטו הנמבעים ע"י אלה שהעלוהם. כ' הרב ר' משה במשאל צימין סי' מ"ה, דכזה"ג מוכח שראהו מיד כשהוליאורו והפשיטו את בגדיו, ואף שצ"ד הפשיטו הרבה נעצבים נכרים וקצרים וכשהגיעו אל היכודי לא ראו לקצרו, א"כ מסתמא נתאחרו יותר משעה, מ"מ מי יאמר שהיכודי ה' האחרון, דלמא שני או שלישי או באמצע ה', וגם המפשיטים רצים היו וז' הכל בשעה אחת, והכומר המעיד ה' באותו מעמד, ואף אם נאמר שספק הוא, מ"מ ספק גרוע הוא, וקרוז לודאי דלא אשתהי, וחילוק דצין ספק גרוע נמשלל ל"ל בפ"ק דפסחים ג' צור א' של חמץ ולפניו ב' בחים, וכמובא בל"ח סי' תל"ע ובצ"י שם, ואף אם נאמר דספק גמור הוא בכל הספיקות, אפי' צ"ד אין לחוש, דיש עוד לדדי קולא וכו'.

אולם המ"ב בס"י מ"ו דנ"א א' כחז עליו, דצ"ד כמעט ח"א דלא אשתהי יותר משעה אחת, שהרי העיד הכומר שמסתמא הוליאו כל ההרגים, ואח"כ הפשיטו בגדיהם מעליהם, ואח"כ קצרום, עד שהגיעו אל היכודי ולא ראו לקצרו, ובחור כך באותו מעמד בא הכומר והכירו, ומסתמא משעה שהוליאורו עד שהפשיטו את בגדיהם ועד שקצרו מקאמם ח"א דלא אשתהי יותר משעה אחת, הלכך אין כאן עדות כלל, ובצ"ג א' כחז, דצ"ד ספק תשוב הוא ולא גרוע, דיותר יש לתלות שראהו אחר שעה.

אוצר

סי' ק רבה אות יח כב

הפוסקים

דספק אשתהי לחומרה [אף להמקילין בספג'י] אלא בנידון שפלט מן היס מעלמו [ולא ידוע מתי נפלט], וזו אמרין וכי מאחורי חרעא הוי קאי, ומכ"ע דעת נטע יוחר דחזי צתר שעתה מלומר דחזי בשעתה, אבל בניד שרגוי מלא את הנטע צנהר והלך וספר צעיר והוא סמוך וקרוי מאלד למקום שנמלא הנטע ומיד רץ העד והכירו, אי"כ הדבר שקול לומר דחזי בשעתה כמו לצתר שעה, וצורר דצכ"ג מודה הר"ן להמקילין בספג'י אוליגן לקולא. וכ"כ שם אחיו בחשבתו דס"ד ד.

ובן בחמדת שלמה סי' מ"ג אות ח' כתב דהא דספק אשתהי אוליגן לחומרה, היינו דוקא צמי שנמלא על שפג'י ולא ידעין אימת פלטו הים, שהדבר רחוק לומר שמדמן שם המעיד באותה שעה שפלטו הים כיון שהוא זמן קצר להייו רק שעה אחת וכמ"ש הר"ן ה"ל, אבל בניד שהנכרים מלאוהו אף שלא נאמן לנכרים [שמלאוהו בתוך המים משום דלא היו מסל"ת, כן מצויר שם בדבריו לעיל]. מ"מ יש להספק שמלאוהו בתוך המים והיחלוהו על השפה ותיקף הלכו להודיע צעיר, וכיון שהי זמן קצר מאלד בין ציאת הנכרים לעיר ולבין היות העדים שם אלא הנטע כי המקום קרוי לעיר, אינו רחוק כ"כ שיהי בתוך שעה הראשונה, ואי"כ למקילים בספג'י יש להקל אף צה כיון דאינו יולא מגדר ספק [השקל]. גם באגודת אלוז סי' ע"ז אות י"ד כתב דעד כאן לא החמיר הר"ן בספק אשתהי אלא משום שיותר מלוי לאשתהי שעה אחת משנאמר דבאותה שעה פלטו הים, משאי"כ בניד שהרגוי אחר שהוא הוליו ממהים, אלא שהספק הוא אם עבר שעה אחת או לאו [משסיפר צעיר ליכודים ועד שכלכו והכירוהו] דהוה ספק השקול, גם הר"ן יודה שדינו כמו ספג'י דאוליגן לקולא. וכ"כ בנידון צמרה"ם ח"ג סי' קס"ז.

גם בדמשק אליעזר סי' ס"ח כתב בנידון דכיון יודעין צעיר דמקרוי לוקח מהמים וכל הספק הוא רק צרע שעה פשיטא דאין זה מלוי יותר מזה, ובנידון ידי' נסתפק עוד לפי מה שאמר העד ששמע על העצובה צעה ד' ואחרי שעה לערך ראה את הנטע, ואותם שהוליוהו אמרו כי ה' צמים רק רצע שעה ולא יותר, ובמכתבים שצאו מהממשלה ע"ד עזיעתו (כי ה' הנטע איש צה) כתוב שנטע צעה שלש וחצי ונמלא שהיה מוגה ציפה חמשת רצעי שעה [וכו' ודאי אשתהי], אך כתב דגם צה לא הוי רק ספק אשתהי, כי המכתבים ה"ל עדיין אינם מעידים צעיר ששה יותר משעה, דהא אפי' צעה שנמלא עמי אינני בדיחא צגמי [פסחים י"א צ'] והר"ן צבוגיל דחיעי קורדייחא כי דלכתי נקט מ"י ולמעלה דאילו מה' ולמעלה חיישין דהוה מקודם שעה אחת והמחצר צמי כ"ח חשש לצרחתו, ואי"כ מכ"ש צשיור רצע שעה, ועוד כיון שהעיד שלא עבר כי אם ערך שעה ולא יותר לשון זה מורה שעוד צספק הוא, ואי"כ פשיטא דזה הוי בכלל ספק אשתהי.

ובבית אפרים סי' י"ג דמ"ד ג' כתב דכיון דבניד לא פלטוהו המים רק שנמלא צעה חיסור המים צמקום עזיעתו סמוך לרחיים, והכותי שהוליו יושב ממולו ועיניו לנוכה יציעו בדרך העושים מלאכה צרחיים צמים רבים, שכל שעה הם מקיפים הרחיים סביב שלא יכזבו מימיו, וכיון שהמים היו הלך וחסור יכול להיות דמיד כשנחגלה ראהו, ודבר מלוי הוא שיראנו אף בתוך שעה, ואף דמ"מ ספיקא הוי דשמה לא ראהו חוץ שעה, וגם אולי הערלים אשר התאספו שמה אח"כ והכירוהו לא ראהו בשעתה, מ"מ זה דומה לספג'י דרוז הפוסקים כתבו להקל, וכי.

כב. וכשהספק הוא אם אותם שהעלוהו הודיעו תיכף על העלאתו. באריה דבי טילאי סי' ע' דף

ובזכרון צבי מנחם סי' ל"ב אחר שהביא דברי המהר"ש ה"ל, כי ד"ל לאידך גיסא, דלפי מ"ש צחשו פניו סי' ח' [וכוזה להלן סי' קכ"ז אות ה'] דצעה שעה א' בעליו מהמים ודאי חפה, ואין לסמוך על מה שראה שלא נשתנה לורכו אף על סימנים מצהקים, דכיון שלא נשתנה לורכו ודאי אין זה "מימון" [בעלה], דאם ה' מימון ה' משתנה לורכו, אי"כ דאדם אחר הוא שנשתנה לורכו לורח מימון, עכ"ל, ובליורף בצרת הר"ן דספק אשתהי כיון שהיא שעה מועטת אמרין דדאי שבה, אם כן יש ראי' נכונה שאין זה בעלה מדלא נשתנה לורכו.

ובחת"ם ח"א סי' פ"ח כי דקולת המהר"ש הוא דוקא באופן דלא שייך חשש צדדמי, כגון צעני עדים, אי"כ אפי' צע"ל להסוכרים דהצעי צדקע"ו ע"כ אם צע"ל חיישין לצדדמי איפשיטא מנוצחא דדיגולא דלא חיישין, וזה סמכין על ההיכר שלא נחפה כלל דמדלא נחפה ש"מ דלא אשתהי, אבל לשיטת הפוסקים דהצעי לא איפשיטא אי"כ חיישין דשמה לא עיין יפה יפה ויש צו קלח שינוי ולעולם אשתהי, וכי. [ועי' עוד סעי' כ"ז סי' קכ"ע אות ל', לענין ספג'י בלא נחפה וקלח מהדברים שם שייכי גם לכאן, ע"ש].

יט. כשאומר העד שלאחר שעה משראהו גשתנה. צעיר חיים [מלאגן] ח"ג סי' מ"ח צעיר בנידון שאמר העד שתיקף משמעת הרעש שנטע בעלה ולא נכר והכירו היעב ואחר שעה נשתנה, כי דממה שאמר שלאחר שעה נשתנה זה לאות שראהו תיכף קודם שנשתנה בעלותו מהמים, הגם שאינו הכרת, שאין זה דבר מוחלט שתיקף אחר שעה משתנה עוד שלא יוכלו להכירו, ואולי גם מקודם נשתנה פניו של הנטע להבאצד צעני העגונה [לפי שגם אז כבר ה' אחר שעה משנלא מהמים] האפי"כ נשתנה [עוד יותר] עד שא"ל ה' להכירו, אך עכ"פ קצת ראי' הוא שהי' לאחרא, ויש לנרף לסנוף בניד שיש עוד צדדי היתר. ועי' להלן אות כ"א דבנידון כזה שהלך תיכף משמעת בעצמה יש להחיר מחמת ספק אשתהי לצד.

כ. כשנמצא הנטע תוך שעה למביעת בעלה והכירוהו. צרע"ם סי' י"א צדון שצרע"ם אנשים העיניו את טמאם מהספינה לחוף הים כדי להלל מפני הסערה, ומיד ירדו המלחים אחריהם וראוהו מתים על שפג'י והכירוהו, ראה מתחלה לומר דבניד מוכרח דלא עבר שעה משפלטם הים עד שראוהו המלחים, שהרי ממקום הספינה עד שפג'י ה' מהלך מועט, וצו כי דזה דחוי ממ"ש הריצ"ש צמי שעה דכ' עוד שאין עדים שראו לזה המת שנמלא שפלטו הים, יש לחוש שאותו שאנו מצקים לידע ילא למקום אחר, וזה שאנו רואים פה עתה על שפג'י, אחר הוא שנטע ועמד צמים כמה ימים ויש יותר משתי שעות שיא' אל היצבה ונשתנה לורכו לשל זה וכי. [אולם עי' לעיל באות י"ד צרד"ז דמשמע דלא חשש לצרחתו, ועי' גם צוירקא אצרכה סי' ג' דף כ"ט טור א', צדון דידוע שלא עבר הריצה זמן משקפן מהספינה לים ועד שמלאוהו מה על שפג'י, ש' דצכ"ג לא חיישין לאשתהי, ולא חשש שמה אחר הוא שנטע מזמן רב ואשתהי. ועי' עוד צעני כ"ז סי' קכ"ע אות ל"ז שנחלקו האחרונים צכ"ג לענין ספג'י כשנמלא המת שהוכר צחוג"י להעלמת בעלה].

עניני ספק אשתהי שדנו הפוסקים להקל מחמת ספיקם לבד.

כא. כשידוע שהועלה מהמים רק מזמן קרוב, אלא שיש ספק אם הביירוהו בתוך שעה או לאחר מכן. כי צשגת אריה המדשות סי' י"ח דס"ה ג' דלא אמר הר"ן

אוצר

סיק רבה אית כב—כה

הפוסקים

אנו אם הוא חוץ שעה או אחר שעה, אבל אם מספקא לן באיזה מקום ראהו צים או ביצבה תלין לקולא.

כד. וכשישנה ודאי יותר משעה ביבשה אלא שיש ספק אם מת במים או שמת ביבשה. בדופקי תשובה צחקר הלכות סי' כ"ה נסתפק בזה וכי דליל דלא דמי לספק אשתחי, דהא דנספק אשתחי דלילין לחומרא, היינו משום דיותר מלוי שעה יותר משעה, אבל צ"ל מי יומר דיותר מלוי מיתא במים מביצבה, ה"כ ה"ל כספגי דלילין לקולא לרוב הפוסקים וכו', וגם לפמ"ש בכתב סופר [ה"ל בזה] צ"ל דלא דמי מוקמינן לי בנספק אשתחי מנספק ג"י דהיינו משום דנספגי מוקמינן לי אחזקה חי ואמרין השתא הוא דמת, משא"כ בנספק אשתחי דודאי כבר מת מקודם רק הספק הוא מתי ילא מהמים ל"ש לחומרא כלל אחזקה חי, ה"כ צ"ל שייך לומר חזקה חי, דאף שהי מקודם במים מ"מ ילא חי וביצבה מת, אך כל זה שייך בכה"ג שהוא ספק השקול וכגון שלא ראינו העצמה רק נודע שהיה במים והוליוהו משם ואינו ידוע אם חי או מת הוליוהו אחד אבל אם נעצב לפנינו ובחור שיעור יליא הנפש הוליוהו אחד שלא הי' מכירו וגם לא הי' בקי להבחין אם הוליוהו חי או מת ואחר שעה זה אחד ומלאו מת והכירו, אף דגם בזה יש להסתפק דשם ילא חי מהמים כיון דאפשר לחיות בחור שיעור יליא הנפש, מ"מ כיון שידוע לפנינו שנעצב ודאי יותר מלוי שמת במים לרוב הגעזעים מחים, דמה"ט סברי כמה פוסקים דבמים שאין להם סוף אף שלא שבה עליו כשיעור שחלא נפשו מותרת מן החורה, וא"כ הוי כנספק אשתחי דלילין לחומרא, ואולי כשלא הי' במים רק איזה רגעים לא הוי בכלל רובן למיתה בזה ולי"ע.

ועי' בהרי בשמים ח"ג סי' ל"ד, נדון שראוהו שנעצב אלא שלא שבו עליו שיעור שחלא נפשו וא"כ אשתחי ביצבה, ש"י בעמוד מ"ד טור ב', בחור שאר לדדי היתיר, דכיון שלא ניכר בו שום ניפוח, יש סברא גדולה לומר שבצוהו לשפת הנהר הי' עדיין חי וא"כ מת, ועל כן לא ניכר בו שום ניפוח, וא"כ דינו כמה ביצבה דמעידין עד ג"י, וכמ"ש בחת"ס ח"צ סי' קמ"ו דאפי' הוליוהו גוסס מהמים, כל שיליאת נשמתו הי' ביצבה אינו משתנה עד אחר ג"י.

ובנוב"ת סי' מ"ז בעדות על אי' שנראה והושלך ע"י הרואה למים, אחר ש"י דלא מחמירין באשתחי חוג"י אלא כשמת במים ולא כשהושלך אחרי מותו למים [כדלעיל סי' קכ"ב אות ד'], נסתפק בנידונו דאף שנראה ביצבה מ"מ אולי קודם שיליאת נפשו השליכו הרואה למים ויליאת נפשו במים, וכי דזה תלוי במחלוקת ר"ת וברש"א [דסעי' כ"ז] אם מחירין כספגי, ואף ש"י הח"מ סק"א וכו"ש סקפ"ב דאף המחירין כספגי מודים להחמיר בנספק אשתחי, מ"מ הרי פירשו טעם הדבר דמשום דאין שיעורו אלא שעה אחת יותר מלוי שעה יותר משעה, אבל צ"ל הספק שקול לשני הצדדים, ואף שיש הפרש גדול בין ספגי לספק דנ"ל, דנספגי יש לזה הנמלא חזקה חיים ואמרין דחזקה שלא מת כי אם עד קרוב לעת הזאת, אבל בנספק דנ"ל אין חזקה ללד היתיר, מ"מ מחידושי הרש"א שיליאת יצמות מצוהר דטעם המקילין כספגי הוא משום דהחשש תפילה הוא חששא בעלמא, וזה שייך גם צ"ל. וכ"כ דרכי חיים סי' ג' דק"כ סוף טור ד'. ועי' בצית אפרים סי' קמ"ז דמ"ה טור ב'.

כה. ובנמצא על שפה"י ולא נודע מטיביותו, אם חיישין שמת במים ונפלט וכו' ספק אשתחי, או תלין שמת ביצבה והוי כספגי דיצבה. הריב"ש סי' שצ"ח בעדות על ספינה שנסע בה פלוני שנעצבה וא"כ ראהו מת על שפה"י, הביא מהר"ש נרפחי ש"י דלא צעין חזיוהו בעצמתי אלא כשראהו שנעצב.

ע"ד טור ג', נדון שהכריז הוליוהו מהמים, וכשהודיעו צעיר מיד הלכו העדים והכירוהו, אלא שיש ספק דשםא כשהוליוהו מהמים לא הלכו מיד להודיע, כי דחשש זה אינו בכלל חומרת ספק אשתחי, דלא שייך חומרת ספק אשתחי רק בעד שנסתפק מתי הועלה מהמים דשייך טעם הר"ן דיותר מלוי שישתנה שיעור שעה מחמת שהוא זמן מועט, אבל צ"ל דהספק הוא שמה לא הלכו הכהנים מיד להודיע לא שייך טעם הר"ן להחמיר [דנספק השקול הוא], ונ"ל עוד קיל טפי, כיון דמלוי ורגיל מאד דחיקף כשמואלים הכהנים נעצב צהר ומתעסקים בו להוליוהו כדי להודיע ליהודים ממילא, דמזדריס להודיע חיקף ומיד ואינם משתחים כלל בהליכתם, ובצר קיי"ל דתלין במלוי צין להקל וצין להחמיר כמצוהר במג"א סי' תס"ז ס"ק ט"ז וי"ת, ואין לומר דלענין חזקה א"א לא תלין במלוי להקל, דהא במ"ב סי' מ"ה [המבוא לעיל אות ט"ז בזה] הג"ר משה"י כי דתלין להקל במלוי גם לענין היתר א"א, וכן מצוהר בחס"י פסחים דף ע"י ד"ה ואח"ל, דאף דקיי"ל דנספק עומא צרה"י לחומרא אפי"ה במלוי תלין להקל, ומינה דגם לגבי חזקה א"א תלין להקל במלוי, ואין להוכיח להיפך מצ"ב דף כ"ד שחמרו רוב ומלוי קאמרת, דמשמע דמלוי לצד לא מהני, דהתם משום דאויא קורבא כנגד, אבל בנספק השקול צודאי תלין במלוי להקל.

אולם באגודת אזור סי' ע"ז אות י"ד כתב בנידון כזה דגם בזה קרוב לודאי שצד עליו שעה, דמסתמא התמכמה בתחלה נחפש באמתחתו אחר מעות או חפצים ערס שרץ להודיע הדבר צעיר, וכ"ש אם הגוי מלאו על שפת הנהר דאין סברא כלל לתלות שבאותו רגע שזה הגוי לשם פלטו הנהר או שהוליוהו אחר משם והלך לו, וא"כ הוא כודאי אשתחי.

כג. ובנספק אם נמצא בתוך המים או ביבשה. כי צערך לחם דנספק אם נמלא צים או ביצבה ואח"ל ביצבה שמה לא אשתחי, יש להחיר, וליון לעיין ברש"ד"ס חור"מ סי' שפ"ב.

ועי' ברש"ד"ס, שלפני זה הקדים דנידונו הוי רק איסור דרבנן ובאיסור דרבנן יש לילך בספיקא להקל, וכי דאחר הקדמה זאת יש להחיר צ"ל, דהא יש להסתפק בלשון העד אם מלאו בחור הים, וכשנמלא במים ניכר היעצ אפי' אשתחי, ואפי' אח"ל שנמלא ביצבה שמה לא אשתחי, והוי כמו סי' ס"ה, וכ"ש דלדעת החס"י דצגופו שלם מהני אף באשתחי, יש להחיר צ"ל כיון שהי' גופו שלם.

והרח"ש צסי' ג"ט דף ר"יז טור ד' כתב דהא ד"י הר"ן דנספק אשתחי יותר מלוי שעה יותר משעה היינו כשנמלא ביצבה לאחר שנפלט, ובהא הוא דשייך לומר שיותר מלוי שעה שם יותר משעה קודם שראהו, אבל צ"ל שלא נזכר בעדותו שנמלא ביצבה, מאן יומר לן שלא מלאו במים סמוך לשפת הים, וזה אפי' שעה שם כמה ימים מלא נמלא, וא"כ ספק שקול הוא לומר דלמלא מלאו בחור המים, ויש לל להקל ולומר דהוי כמו סי' ס"ה, ספק דלמלא מלאו חור המים או לאלתר, ואח"ל שלא מלאו בחור המים וגם לא הוי לאלתר אינו אלא משום ספק דלמלא אמר צדדמי כיון שראהו העצמה [לשיטת הר"ש] צסעי' כ"ח], ולשאר רבנותא דלמלא נחפח.

ובלבד מדרבנן [עפ"ש] סי' מ"ד אחר שכתב ג"כ דנספק שמה הכירוהו במים אינו דומה לספק אשתחי דנספק הרמ"א דלילין לחומרא [וכהר"ש הג"ל] סיים דנספק זה דומה לספגי, ויש כבר פסק הח"מ דלילין לקולא.

ובבעי חיי סי' ז' ד"ב כתב דנספק אם ראהו צים או ביצבה לכו"ע תלין לקולא, דע"כ לא כתבו הר"ן והריב"ש דנספק אשתחי תלין לחומרא אלא בנפלט אל היצבה צודאי אלא שנסתפקים

אוצר

סיק רבה אות כה—כו

הפוסקים

ובדף כ' עור ג' שם הביא מהר"ם סק"ה בנתיב דפנחס מארלה נדרה דגם בנדון לא הי' ידוע בצירור שהי' צמים רק ע"פ הנכרים, ואעפ"כ לידד הח"מ להחמיר, ובכנסת יחזקאל סי' מ"ט בשו"ת גיסו פלפל אם הנכרי נאמן להחמיר שהי' צמים, אחר שכתב נמלא ביבשה, ונטה יותר להחמיר, וגם הכניי שם בשו"ת ג' ל' ג' ג' כחצ להחמיר, ובכניי סי' נ"א ספק ע' לירק קלח ד"ז לקולא מחמת שאין ידוע שהי' צמים רק עפ"י הנכרי, אבל לא העמיד יסוד היתר ע"ז, ובג"ד יותר קרוב שדברי הנכרי אמת, ובפרט אם היו בגדיו רעובים מהמים כנ"ל, אולם בסוף התשובה בדף נ"ב עור ב' מסוק, דאף שאמר הנכרי שנטעב צמים, וכ"ש שהיו מלבושיו רעובים, עכ"ז אין צירור גמור שהי' צמים, וכיון דנמלא על שפתו י"ל כנכ"ה, וכמ"ש הר"ש נרפתי בג"ל, ואף שהריב"ש דחה דבריו, מ"מ קלח סניף הוי להקל.

ובמהרש"ם ח"א סי' פ"ח, בנדון שזרס המים הרם הבית וגפלו לנכר, ואחרים נללו, ואחד מאלוהו מת על שפת הנהר, כי לרצ השואל, דמ"ש ר"מ דכיון שנמלא שלם עשפ"ה י' לתלות שמת ביבשה אחר שעלה מהמים, הרי הריב"ש בג"ל כי שאין לומר כן, אולם בג"ד דהוי רק איסור דרבנן, יש להקל, דהא דהחמיר הריב"ש מספק היינו משום שהביא רא"י מהירושלמי דאין מעידין במגויד מספק כנ"ל, ובסי' ע"ט כתב הריב"ש דמהירושלמי בג"ל מוכח דהוי איסור דאורייתא, א"כ דוקא באיסור דאורייתא חיישין מספיקא, אבל בג"ד דינאח מאיסור דאורייתא גם הריב"ש יודה לחולין מספק להקל. ועי' במהרש"ד סוס"י נ"א דמבואר בדבריו ג"כ דבאיסור דרבנן תלין דמת ביבשה, ובאיסור דרבנן יש להקל בספגי אף לדעת המחמירים [בסעי' כ"ז].

כו. ובשיש לתלות שמת ביבשה מחמת קור השלג. במהר"א ששון סי' ע"ו בנדון שהעד ילא מהספיקה מחמת השלג והשאייר שם את משה עם הרבה אנשים, וציללו צאו ונמלטים וספרו שהספיקה נטעבה עם האנשים, ובצדק מלא את משה סמוך לשפ"ה על פני הארץ בחור השלג מכוסה בשלג, כתב, דכיון שלא העיד מעולם שראהו נטעב צים, רק שנטעבה הספיקה עם האנשים, א"כ מי יאמר שמה לא ילא חי מהספיקה אחר לאח העד קודם שנטעבה הספיקה, או אחר שנטעבה הספיקה ילא חי על פני חור ושם מת מחמת קור השלג, וכמו שהעיד שמאלו על פני הארץ בחור השלג מכוסה בשלג, ומה גם שהעיד שמאלו "סמוך" לשפ"ה על פני הארץ, ומעשים בכל יום שמחים בצינים ופחים, ואין ספק שהיון הי' מספיק להמיתו שהרי הי' ליל חורף, וא"כ אין כאן עדות מוכרחת שורה על טביעת משה צים, דאע"ג דבעלמא בנמלא על שפ"ה תלין דמת צים, היכא דליכא למיתלי במילתא אחרית, אבל בג"ד שהעיד שהי' מכוסה בשלג, אדרבה נראה דאמרינן דבשלג מת, ואף אח"ל שהדבר ספק, דשמה נטעב צים, אכתי יש להחיר מספק דשמה ראהו בחור שעה, ואח"ל דלא ראהו בחור שעה, שמה מת בשלג ולא צים, והוי ס"ס המחפך, אלא לפי שאני מהמחמירים ומיראי בוראח איני סומך על עדות זה לבד, אלא צירוף עדות השניה וכו'.

כו. ובשעך אחד אומר שמצאו בשפת הים ועד אחר אומר שמצאו בתוך הים והוציאו וקברו. צלל הכסף סי' ז' דמ"ד ג' בנידון שכתב"ם אחד אמר שמאלו חון לנהר בלדו, ועכו"ם שני אמר שמאלו בחור הנהר והוציאו וקברו, כי דכדי שלא יהי' הכחשה בין העדים מוכרחין אנו לומר שהראיות לא היו בזמן אחד אלא בזמ' אחר זה, וכיון שהעכו"ם השני אמר שקברו ע"כ שראיית העכו"ם הראשון הייתה מקודם, וכיון שהעכו"ם הראשון ראהו ביבשה ע"כ שמת ביבשה ואחר ראיתו עברו אחרים והשליכוהו

שנטעב, אבל בג"ד שלא העיד שראהו שנטעב אלא שמאלו מת על שפ"ה, תלין לקולא דלא מת צמים אלא ילא חי ליבשה כמו שאלו אחרים, דגלי אשפלוהו או נדמן לו דף ואחר שאלו חי הרגוהו שם או מת כדרך כל הארץ, והוי כספק ג"י דיבשה דאוליין לקולא.

אולם הריב"ש שם השיג על הר"ש נרפתי דאין לומר כן, דהא בשעת מלחמה כשאמר מת סתם תלין טפי דמלחמה מת עד שאמר צירוש דמת על מיתתו [כמבואר בסעי' מ"ח], וה"כ בשעת מלחמה דמי, ועוד לא ילא אלא ספק, כל היכא דליכא למיתא חיישין, וגדולה מזו אמרו בירושלמי (פט"ו ה"ג) דבמגויד אין מעידין עליו אלא נודע שלא נשחט צסקין מלוצנת, הא צסק חיישין שמה צסקין מלוצנת נשחט, ועוד דלמה נחלה בשחש רחוק דגלי אשפלוהו או שגזמן לו דף, והא חכמים החירו ערוב החמורה במשאל"ם בדיעבד, ולא חשו לדף וגלים אלא לכתחילה, ואין נחלה להקל בשחש רחוק כזה, א"י כיון שנמלא על שפ"ה כדרך הנטעבים שפלטם הים חיישין שמה צים מת, דכל דליכא למיתא חיישין, וכ"ש הכא שהנמלטים הם מיעוטא דמיעוטא, ואדרבה מן הטעם שאמרת [דחיישין שמה ביבשה] יש לחוש, דכיון שאין כאן מי שראהו כשילא מהים, נאמר שזה שנמלא כאן, נהרג או מת מזמן רב יותר מג"י ונשתנית לורחו ללורח בעלה ואין מעידין עליו, וכמו שכתב הרשב"א דספגי לחומרא [בסעי' כ"ז].

ובתומת ישרים סי' קנ"א אות א' בנדון שהעיד על פי שהי' בספינה שנטרפה שמאלו מת על שפ"ה וקברו, כי ג"כ דליכא למימר דנימלא כאן נמלא וכאן הי', ומסתמא ילא חי מהים וביבשה מת, וכמ"ש בג"ד ד' א' לענין נגע צה' צלילה ואינו יודע אם צהי נגע או צמת, ולמחר מאלו מת, דחכמים מעמלן, דכל הטומאות כשעת מילתא, וא"כ הי' נימלא דיבשה נמלא וביבשה מת, ד"ל דשאני הכא דליכא ידים מוכיחות לתלות דלא כשעת מילתא, אבל הכא אין ניח המלוי, שהרי נטרפה הספינה צים, והדבר נהוג שהנטעבים שנמלאו עשפ"ה צים מתו, ונלך אחר שאינו מלוי לומר שאלו חיים מהים וביבשה מתו, והרי התוס' כתבו דאוליין צהר המלוי ושקין שאינו מלוי מדתן בטברית צלק וכו', ועוד דקיי"ל ספינה המעורפת צים נותנים עליה חומרי מחים וכו', וא"כ הי' אוליין צהר המלוי ותלין שצים מת, וא"כ לר"ר לראותו כשעלה מהים או בחור שעה, מיהו צסיכוס הכיתרים שם חשיב סכרה בג"ל ללד קולא.

ובמהר"א ששון סי' ע"ו בנדון המוצא צלות שאח"ז שהי' בספינה שנטעבה ואח"כ נמלא מת על שפ"ה, כתב ג"כ דבנמלא מת מוטל על שפ"ה תלין דמת צמים. ובבית שלמה (מסקאלה) סי' ל"ז דמ"ד ג', בנדון שנמלא על שפת הנהר, ונכרי מסל"ת אומר שנטעב צמים, כתב דאע"ג שהכריעו האחרונים דאין נכרי מסל"ת נאמן להחמיר, מ"מ בג"ד נראה להחמיר, דכיון שנמלא על שפ"ה שפיר יש להספק שמה צמים נטעב, וכמ"ש הריב"ש בג"ל, ואף שלעג"ד לא החמיר הריב"ש רק מחמת שיש אומדנא שנטעב, דהיינו משום שנמלא סמוך לשפ"ה כדרך הנטעבים שפלטם הים, אבל בשאר נהרות או מנמות אולי אין זו אומדנא, דכיון שלא נמלא צמים רק ביבשה אמרינן דכאן נמלא וכאן הי' וביבשה מת, מ"מ בג"ד שגכרי מסל"ת אומר שנטעב צמים, אף דאינו נאמן להחמיר, מ"מ אומדנא מיהא הי', וכמ"ש כן הש"ך צו"ד סי' ש"ג ס"ק ד', וכיון דליכא אומדנא שמת צמים הי' דומה לנדון הריב"ש להחמיר, ובג"ד חמיר מיני' דבנדון הוי רק ספק אשחתי ובג"ד הוי ודאי אשחתי, ומכש"כ אם בשעה שמאלוהו היו בגדיו רעובים מן המים, דודאי אומדנא טובי הוי שנטעב צמים כדברי הנכרי,

ביאור הגר"א

[צד] ואפילו אם נשאת תל"ש (ריב"ש סי' ש"פ)

וכל

[צד] ואפילו אם כו'.

דדוקא במים שא"ל סוף

מקילין דרוב אין עולין וכנ"ל וכן בע"א משום דכ"מ שהאמינה כו' אבל בשנים ושנים אמרין שם פ"ח ב' דדוקא כשנישאת לא מעידה כו' ואף שאינו אלא ספיקא דרבנן כמ"ש בפ"ד אחין וע"ל סליג וס' מ"ח ושאר מקומות שם דדעת הרמב"ם להקל בספיקא אם נשאת וצ"ש סמ"ס :

הפוסקים

ס"ק רכה אות כז—ס"ק רכו

אוצר

רכו. ואפי' אם נשאת תצא. ע"י צפנים שזוין לריב"ש סי' ש"פ, וצדפוס ווילנא שנת תרל"ט הוא צפ"י שעי"ט, וז"ל שם: ואף אם יש ספק אי אישתי אי לא אישתי אם נשאת תל"ש, כדעת הרשב"א [המחמיר] בספג"י, אלא דנאשתי אין כאן עדות כלל ובחזקה עומדת והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת ממזרים, ובספק אישתי אפשר שאינו כן, אבל מ"מ אם נשאת תל"ש כספיקא דשנים אומרים מה ושנים אומרים לא מה דאם נשאת תל"ש, וכו'.

והרח"ש צדמ"ו ח' ודנ"ג ח' כתב דכריב"ש לא כתב דצדעבד תל"ש אלא להמחמירים בספג"י אבל להמקילים בספג"י חש"ג דכ"ה ר"ר' דבספק אישתי יודו להחמיר, מ"מ מסתבר לי שזה דוקא לכתחילה אבל אם נשאת לא תל"ש, כיון [דלדידכו] אפי' אישתי ודאי אינו אלא מדרבנן, וכולי האי לא מחמירין. ובמראות הוצאות סקק"ז אחר שכתב דברי הרמ"ש הכ"ל כי דלפ"ז לפי מה שכתבנו האחרונים להקל בספג"י, גם בספק אישתי י"ל דאם נשאת לא תל"ש.

ובעצי ארזים ס"ק ק"י כתב דיש לפקפק על הרמ"א שכי' דין זה בפשיעות בלי שום חולק, דאף שריב"ש כ"כ היינו משום שדעתו כהרשב"א דמחמיר בספג"י, ומשמע דס"ל דדין דג"י ביבשה הוא מדאורייתא, וכ"כ לאשתי דמים, וכ"כ ריב"ש שם דצדל"א אישתי אין כאן עדות כלל, והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת ממזרים, ולכן מחמיר בספק דהוי ספיקא דאורייתא, אבל מדברי הר"ן הכ"ל יש להוכיח דחש"ג דמחמיר בספק אישתי, מ"מ ס"ל דדין אישתי הוא מדרבנן, דברי ע"כ המקילין בספג"י ס"ל דדין דג"י הוא מדרבנן, וכ"כ הכ"ל, ואי דין אישתי הוא מדאורייתא, למה לר"ך. הר"ן לחלק. ספק אישתי מספג"י משום דבספק אישתי יותר מלוי ששכח יותר משכח, ואמאי לא מחלק דשאי דין ג"י ביבשה שהוא מדרבנן, משא"כ אישתי דמים שהוא מדאורייתא, איז דלמקילין בספג"י גם דין אישתי דמים הוא מדרבנן, רק דאפי"ה דעת הר"ן להחמיר בספק אישתי כיון דשיעורו מועט, אבל עכ"פ אם נשאת לא תל"ש, כיון שהוא ספיקא דרבנן, וכיון דבסעי' כ"ז לא הכריע הרמ"א אם ספג"י לחומרא או לקולא, ומדברי הר"ן מוכח דלמקילין בספג"י גם דין אישתי הוא מדרבנן, ח"כ לא הכי' למ"א לכתוב דין זה בפשיעות דאפי' אם נשאת תל"ש, שאינו אלא לדעת ריב"ש דס"ל כהרשב"א שהוא מדאורייתא, וכו'.

אולם בחן טוב סוס"ק ל"ט אחר שכוונת מסתימת הפוסקים והשו"ע צדל"א אישתי אף להסוברים דאין מעידין מדרבנן מ"מ אם נשאת תל"ש [כנ"ל ס"ק רכ"א אות צ"], כי נזכר פסק הרמ"א דגם בספק אישתי תל"ש, דכיון שכי' הר"ן דיותר מלוי ששכח יותר משכח דיינין לי כדל"א אישתי. [ועי' לעיל ס"ק רכ"א אות ח'] מהמחמירי"ט שכי' צטעס בדבר דאף המקילים בספג"י יודו לחומרא בספק אישתי, משום דאיכא למימר דספק אישתי הוי ספיקא דאורייתא, וכן צפני משכח שם כי דנשאין עדות עביעה הוי ספיקא דאורייתא, וע"ש מהשו"ע והכת"ס שכתבו טעם לחלק בין ספג"י לספק אישתי משום דבספק אישתי איכא חזקה חי ויש להוקמי האשה בחזקתה, ולפי טעמים אלו אין לחלק בין דיעבד לכתחילה, ועי' עוד שם מהאור גדול שכי' דמה שחלה ריב"ש חומרת ספק אישתי בחומרא דספג"י אינו אלא

והשליכותו לתוך הכתר, ואח"כ מלאו העכו"ם השני בתוך הכתר, וא"כ הוי ספג"י דיבשה דתפסו כל האחרונים דתלין להקל דתוג"י ראהו, ואף אם נלכח לחוש דשמא ראהו העכו"ם הראשון אחר שפלטו הכתר ליבשה ושם הושלך ע"י אחרים לכתר ואח"כ מלאו העכו"ם השני בתוך הכתר, וא"כ הוי ספק אישתי דקו"ל דאזלין לחומרא, מ"מ צנ"ד דאיכא עוד כמה ספיקות וכו' יש להחיר גם בספק אישתי, ויש לזקק גם בספק דשמא מה ביבשה וכשראהו העכו"ם הראשון עדיין לא הושלך לכתר, כנ"ל, וכמו שז"ק צדכ"ר משה סי' כ' דף קמ"ג ח' ספק זה נשאר כספיקות שצדל"א.

ובבאיר נתיבים סי' מ"ד החיר צדדון כזה מעטס אחר, וכי' דכיון דגם לפי עדות הראשון לא צריך לן דודאי אישתי, דרק ספק הוי, וגם אם נאמר דאשתי אכתי לא צריך לן דאין זה צעלה דרק ספק הוי שמא אין זה צעלה, וא"כ פשיעה דאין לנו להחמיר שלא להמוך על עדותו של השני שמלאו בתוך המים והכירו, דאין לנו לחוש ששכח רחוקה וספיקות רבבה, דהיינו שהנמלא הראשון לא הכי' צעלה ודאשתי ונשתנה לצורתו של צעלה ושהוא הוא שמלאו השני, ואף אם לצד נוקף צד, מ"מ צנ"ד ד"ל דהעכו"ם הראשון לא הכי' מסל"ת משום שהאשה מקשה ממנו שיפסח אחר צעלה ויודיעה, ח"כ אין כח צדכ"ר לגרוע העד השני.

אולם בעבודת השם סי' י"א דפ"ח ג' צידון של הכל הכסף הכ"ל הביא ממחמירי"ט ששון [הכ"ל צד"ח כ"ה] דצנמלא מה על שפ"י תלין דמה צום, וכי' דכ"י צנ"ד כיון שאמר העכו"ם הראשון שמלאו על שפת הכתר י"ל דמסתמא נטבע צדכ"ר ומת ופלטו הכתר על שפתו ושם השליכותו אחרים לתוך הכתר וראהו העכו"ם והל"א וקצרו, ואיכא למיחש ולהחמיר משום ספק אישתי, ומה שכתב צלל הכסף מהדבר משה סי' כי לזקק לשאר דדדי היתר דצנמלא על שפ"י תלין דמה ביבשה, לכאורה קשה דאשתימית לי חשודת מהר"א ששון הכ"ל, ויש ליישב דשאי נדונו שאמרו העדים שהרגו אותו בספינה וכו' [צפ"י, כ"כ שם צדל"א, ולכן תלין דהשליכותו מהספינה ליבשה], וצנ"ד דמוכח צדכ"ר מלשון העכו"ם השני דכוונתו לומר שנטבע צדכ"ר ומת ע"י עביעה, ח"כ כדי שלא יהי' הכחשה צדו ולבין העכו"ם הראשון מוכרחים אנו לומר דמה שהעיד העכו"ם הראשון שמלאו על שפת הכתר כוונתו שמת ע"י עביעה צדכ"ר אלא דשם פלטו הכתר על שפתו, וא"כ אין זה נכנס אפי' צדכ"ר דמה ביבשה, ודלא כמ"ש צלל הכסף הכ"ל.

כח. ובשע"א הכירו ביבשה כשהוליכוהו לקבורה, ועד אחר מעיד שהמת הזה הוצא מהמים ואשתהי. כי צדכ"י סי' כ"ח דאין להחיר ע"פ העד שהכירו, כיון שלא ראה אותו חיבף מהעולה מהמים, ובאשתי אמרין דמתה הפת. אולם בקהלת יעקב סוסעי' כ"ז השיג עליו, דכיון דהעד שהכירו לא ידע מהעביעה, ועל העביעה איכא רק ע"א, אין ע"א נאמן צדכ"ר שצערות רק להחיר, אבל אם צא לקלקל עדות האחר ולומר שזה המת נחלקלקל לזרתו ולא מהני ההכרה, מראה דלא מהני צדכ"ר ע"א, דדוקא כשמכחיש לגמרי וצדכ"ר אחת דהוי ע"א בהכחשה, אבל כשאינו מכחיש רק שהעיד לקלקל ראיית השני לא מהני כלל, דכל דבר שצערות שנים צעיקן.

[צח] וכל זה להטיל עליו בטביות עין [צח] אבל ע"י סימנים (פז) מוצהקים אפי' ביאור הגר"א

[צח] וכ"ז כ"ז כפירש
המרדכי ברפס"ו וחזו"ה

לאלתר א"י דקאמרי סימנים אבל לפי הרמב"ם וש"פ אפילו בסימנים צריך שלא ישתהא וע"ס ל"ג : [צח] אבל ע"י סימנים מובהקין כ"ז אבל מדברי הרא"ש בחשובה
והביאו הטור בס' ק"ח סה"ס שאע"פ שהיה סימנים מובהקין בראשו כתב דאין מתירין אחר ג' ימי' וכן משמע מדברי תשובת הר"ן ליקוט :

באר היטב

פוסקים שמתירין נאשתי בסי' מוצהקים ונדרים נאשתי דינשה ומקלטה
ונדרים נאשתי דים אין צדק כלום נאשתי דים ונאשתי דינשה כי הדדי
יניחו לענין זה ע"ש דף ה"כ :

(פז) מובהקים. דוקא סימנים לאין עשויין להשתנות כגון חיתוך רגל
וכיוצא בזה אבל בסימנים העשויין להשתנות אין מעידין ע"י תשו'
מהרא"ם ח"ה סי' ל"ו. וכנה"ג דף כ"ח ע"ה. כ' כנה"ג אע"פ שקנה

הפוסקים

ס"ק רכו-ס"ק רכו אית א

אוצר

דחנן אין מעידין אלא על פ"פ וכו' אעפ"י שיש סימנים בגופו וצכליו,
והם ע"כ בסימנים שאינם מוצהקים לגמרי עסקין ומשום
כ"ז אין מעידין עליו, אבל בסימנים מוצהקים גמורים ודאי
דמעידים עליו [אף לאחר ג"י]. וכ"כ צביאור דברי הר"ן ה"כ
במשלח בנימין סי' ס"ג דפ"ג א'.

והר"א מזרחי שהזכיר ה"ש הוא בסי' ל"ו עמוד פ"ח עור צ',
וכ' שם דנ"ד שם ס"מ ואינם עשויים להשתנות לאחר
מיתת בודלי ראוי לסמוך עליהם ואפי' לאחר כמה ימים, וכ"כ
ספר אור זרוע בתשובה דאע"ג דחנן אין מעידין עליו אלא
ראובו בחור ג"י למיתתו אבל אם לא ראובו עד ג"י חיישין
שמה נשתנו פניו ואינו זה שם סודרים, ה"מ בפ"פ עם החוטם
שהמראה הוא סימן העשוי להשתנות, אבל הכה השער שעל
החוטם שאינו סימן משתנה מעידין עליו אפי' לזמן מרובה דהא
סימן מוצהק הוא, ואפי' אי הו' סימנים דרצון סמכין עליה,
כ"ש אי הו' מדאורייתא, עכ"ל, וכן משמע מדברי הרמב"ם שם
דאם ראובו אח"כ אין מעידין עליו מפני שפרטות פניו משתנה,
ומתלה בדבר בשינוי הפרטות ש"מ דלגבי סימנים מוצהקים
שחין בהם שינוי מעידין עליהם אפי' לאחר כמה ימים, ובמהר"ט
להלן סי' כ"ד כתב ג"כ דס"מ שאין עשויין להשתנות מהני אפי'
לזמן מרובה וכמ"ש בצור זרוע ה"ל, ואע"ג דמלישנא דמתני'
דקתני סתמא אין מעידין אלא חוג"י משמע דאפי' בסי"מ אין
מעידין, מ"מ כג"ל בורח זקן ויש לסמוך עליו בעגולה דאחתה.

וברד"ך בית י"ד חדר א' נדון שחקך את יד הכעצב ומלחה
ואחר שמה ימים הביאה לעיר והוכר הו' ע"י ס"מ
שה' אצבע עקום ורושם בלידו או עליו, אחר שביאר דכיון
שמלחה והוא מעיד שלא תפחה הו' כחזו"הו' לאלתר, כתב דכ
מן דין כיון שהוא ס"מ שא"ל לו להשתנות אפי' אם שה' ביצעה
כמה ימים מעידין עליו, דהא פרש"י בטעמא דאין מעידין אח"כ
דחיישין שמה נשתנה לורת פניו, ומשמע דדוקא ט"ש שיש בו
צורת פניו הוא דמשתנה, אבל סימן בנ"ד פשיטא שאינו משתנה,
וכן דקדק הרמב"ם בזה דאין מעידין אח"כ ש' מפני שזרע
פניו משתנה.

ובמהר"ם אלשקר סי' כ"ז ד"י' ג' הביא תשו' הרמב"ם שהתיר
עפ"י עדות עכו"ם מסל"ת שראה את פ' מת אחת
שהשליכו הים ליצעה והכירו, אעפ"י שלא אמר דחזו"הו' בשעתה,
וכ' דהיינו משום דהרמב"ם לא על הכרת הגוי בלבד סמך אלא
על הסימנים הגלויים ומוצהקים שאמר העכו"ם [כמזכר שם בתשו'].

והראנ"ח סי' כ' הביא מהתה"ד סי' רל"ע שהתיר עפ"י גוי
שהטיל שיחודי אחד נכרז וכו' זו סימנים כך וכן,

וכ' דכיון דנדרון התה"ד ה"י ההכר ע"י סימנים מוצהקים, לכן
סובר התה"ד דאין חילוק בין ג"י ליותר מג"י, שסימנים אינם
עשויים להשתנות אפי' אחר ג"י, וזה מתבאר ג"כ בדברי הרא"ש
בתשובה

אלה לרווחא דמלחא אבל הריב"ש נפשי שפיר י"ל דאפי' להמקינים
בספג"י יש להחמיר מטעם הר"ן, ומשמע מדבריו דלדינא אין
נפ"מ ביניהם מדלא אמר דלכ"י חלי הריב"ש במחמירים בספג"י
משום שרואה לאסור גם דדיעבד, וכן נראה לבאור מסתמא
מפרשי השו"ע שכתבו על דברי הרמ"א דדון זה הוא אפי' להמקינים
בספג"י ולא חילקו בין דיעבד ללכתחילה. וע"י עוד להלן בסעי'
כ"ז ס"ק רכ"ט אות א' ממנה החרוגים שכתבו גם בדעת
הרשב"א המחמיר בספג"י דס"ל דחשש ספג"י הו' דרצון ומ"מ
יש להחמיר מחמת חזא"ל].

רכז. אבל ע"י ס"מ אפי' אשתהי מתירין. א. מקור
הדין ודעת הפוסקים בזה. ע"י ז"ש סקפ"ג שם
דמה שמאין על דין זה עור, ליתא בעור, אלא בצי"י כי דין זה
בלא ראי', ובתשובה [ר"א] מזרחי מביאר בדבריו. ובאגודת אזור
[לעיל מהר"ל] סי' ע"ז אות ל"א כי דהמשום הטוב לראות,
שכן הוא בעור דין טבועה צמים סקיים וכ' אבל אם אינו
שם וכ"י לא סמכין אטבועה עין אחד בלי סימנים, ובדרישה
ופרישה שם וצרי"ל ריש ח"ה פירשו דאפי' להביא דאשתהי,
ובדרישה כוכחתי במה"ל אות קי"ב וקי"ג, הרי שדעת הטור
דגבי סימנים לא חיישין דלמא אשתנו מפאת השב"י, והב"ש
לעממי' חז"ל שם בסק"ל דהטור מיירי בלמא אשתהי, וכעין זה
פ' במלחא אכן סוף סעי' זה, ע"ש. [אולם ע"י להלן בצבאג"ר
שם דמשמע מהטור דאף ס"מ לא מהני באשתהי].

וע"י צ"ש ה"ל שהטיר על דין זה מהתוס' בדף קט"ו ע"ב
ד"ה וקאמרי שכתבו בחירון אחד, דעובדא דז' ת"ה שהתירו
את נשותיהם ע"י סימנים, מיירי צ"מ, ושם בגמרא איתא
והזו"הו' לאלתר וקאמרי סימנים, ש"מ דאפי' אם אמרו ס"מ
בעין דראו לאלתר, וכ' דל"ל דהוא"ו של "וקאמרי" וה"ו מחלקת
הוא, והוא במקום "ואו", וכ"כ המרדכי, ויש ספרים דגרסי
בפירוש "ואו נמי דקאמרי סימנים", אבל אם אמרו ס"מ א"ל
שראו לאלתר.

והנה כ"ז כתב בן אחרי שהביא תשו' הר"ן סי' ע"ה נדון
מיימון מלקי שחשש משום אשתהי, וכ' דנראה מדבריו
שאח"כ סימנים שאמר הגוי שה' לו צראשו ובזרעו לא חשיבי
סימנים מוצהקים לגמרי, דא"כ אעפ"י שנשתנה כוח ל' למשרי
אש"ל ז'. וכ"כ בצי"י בתשובותיו סוס"י ו"ב מדיני מסל"ת דבסי"מ
מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים. ושם בסי' ז' כי דממ"ש
הרא"ש בתשובותיו כלל ג"כ סי' ז' [והוצא בעוה"כ"ע סי' קי"ח]
על יחודים שכתבו ולבסוף ע"י ימים מלאו ראשו של א' מהם
שה' עדיין שם והכירוהו צ"מ, והשיב דאין מעידין אלא עד
ג"י, אין ללמוד דסי"מ לא מהני אלא חוג"י, דאפשר לדחות
דסי"מ דקאמר לאו מוצהקים לגמרי אלא סימנים חשובים שם
מדרכין, והם נקראים לפעמים סימנים מוצהקים, וכמ"ש בה"מ
בפ"ג מה"ל גזילה, וחדע מדמיינתי שם הרא"ש ראי' ממחני

אוצר

סיק רבו אות א

הפוסקים

בתשובה*, וג"י אין מעלים ומורידים צענין זה. וכ"כ צ"י
נ"א שאם מעיד על סימנים מובהקים, סומכים על עדותו אפי'
לא ראהו מיד כשילא מהמים.

וב"כ ביום של שלמה פט"ו סי' ה' דסי"מ מהכו לעולם מאחר
שא"ס עשויים להשתנות לא צמים ולא ציצשה, ושכ"כ
בשאר האחרונים. וכ"כ בפרק בתרא סי' ה'. וכן מצואר במהר"ם
פדואה סי' כ'. וכ"כ הרשד"ם סי' נ"ד, והלחם רב סי' ל"ח,
ומהר"ם אלשיך סי' קי"ט, וצחינוך צית יהודה סי' קכ"ח.

ובפני משה ח"צ סוס"י פ"ד כתב ג"כ דסי"מ מהני אף באשחתי,
ושכן ס"ל להריב"ל בח"א דף ג' ***, והכי אשכחן צואר
זרע וחולתו דאית לכו דמאי דקאמר בגמרא וחזינכו לאלתר
וקאמרי סימנים, דאז או קאמר, דבסי' לחוד סגי, ומאן דלית
לי' הכ' פירושא וצ"ע תרתי לאלתר וסימנים ל"ל דבסימנים שא"ס
מובהקים איירי. וכ"כ שם צ"י דל"ה ד' דוקא בכו"מ
דעצ"ע איכא למיחש לאשחתי דמתוך כך משתנה, אבל בכו"מ
דסי"מ בותר מהני אף באשחתי. וכ"כ בח"א סי' פ"ד דרי"ז
טור צ', ובסוס"י ל"ז. וכ"כ הר"ד גרשון בגינת ורדים כלל ג'
סי' כ"ה, ובכפי אהרן ח"א סי' ג' דס"ב טור א' וטור צ'.

ובבית מאיר הביא מהשעמ"ק צ"י דף כ"ז צ"ס הראב"ד
דדוקא בשומא שא"ס חלל צעור האדם פליגי אס עשוי
להשתנות, אבל שאר חידושים שהם מן העלמות ומן עובי הכשר
כגון חטו"מ וראשו שקוע ושקיפס וכו"ג ודאי אינם עשויים
להשתנות, וכי דמלשון זה ודאי משמע דכל סימן שהוא מן
העלמות ועובי הכשר שאין עשוי להשתנות אין לחוש בו אף
אחגי' או באשחתי אף דמתפח תפח, כי דוקא לוכ"פ הוא
דמשתנה ואינו ניכר, וכ"מ בצכורות דף כ"ח דקאמר דצמחין
שצגוף מותר מפני שא"ס משתנים, ומשמע דלעולם אינם משתנים.
גם בנבוב"ק סי' נ"א אחר שהביא מהשעמ"ק צ"ס הראב"ד
הג"ל, כתב דבסי"מ שאין עשויין להשתנות מהני אף לאחגי',
ופוק חזי מאי עמא דבר להחיר בסי"מ אפי' אחר זמן מרובה.
אולם ע"י ציחור הגר"א סק"ל"ה ש"י על הרמ"א דד"ן זה הוא
כפירוש המרדכי ביצמות רפ"ט וחזינכו לאלתר "אזי נמי"
דקאמרי סימנים, אבל לפי הרמב"ם וש"פ אפי' בסימנים לריך
שלא ישתנה. ובסק"ל' כ' דהר"א"ש בתשובה שהביאו בעור צסוס"י
ק"מ כי ש"עפ"י שהיו ס"מ צראשו אין מחירין אחגי', וכן
משמע מהשוצה הר"ן. ובסקק"ז קרוב לסופו כי על הרמ"א שכ"כ
צ"י, אבל צעור לא משמע כן, דצרישא גבי אין מעידין אלא
על פרלוק וכו'. כי דברי ר"ת וכו' או ע"י סימנים מובהקים,
ובסיפא צענין אחגי' לא כי אלא דברי ר"ת ולא כי ע"י סימנים
מובהקים ג"כ, וכן צ"י כי צרישא אבל ע"י סימנים מובהקים
סומכין צ"י צגוף, ולא כ"כ בסיפא וכו', וגם הפוסקים לא
הזכירו דין זה אס הבי' והמרדכי לפי פירושו בגמרא בג"ל,
ול"ע דין זה וכו'.

ובמהר"ם זיסקינד סוס"י כ"ג אחר ש"י ל"ד היתר צדדונו ע"פ
הרמ"א דסי"מ מהני אף באשחתי, כי דעל היתר הרמ"א
גופא יש לפקפק, דהא מקור הדין הוא מהבי' הג"ל ש"י דהסימנים

שצדדון הר"ן לא חשיבי ס"מ לגמרי, דל"כ אעפ"י שגמרה
הי' לו למשרי' אשה זו, ובחוס' הג"ל כתבו צחירון א' דמיירי
בסי"מ לגמרי, ואפי"ה איתא בגמרא "וחזינכו לאלתר", א"כ מוכח
צפירות דאפי' בסי"מ אסור אי אשחתי, וא"כ איך יכול הבי'
להקשות על הר"ן דאעפ"י שגמרה הי' לו להחיר אשה זו,
כאילו הוא פשיטא גדולה, דלמא הר"ן ס"ל כהחוס' הג"ל, ול"ע.
ויש ליישב בדוחק.

ובקדושת יום טוב סי' ג' האריך לצ"ח דלשיטת רוב הראשונים
מוכח מהסוגיא דיצמות דף קט"ו צ' דסי"מ לא מהני
באשחתי, ואחר שצ"ח באריכות דכן ל"ל ג"כ צהביא עובדא
דמימון מלקי שגמרה הר"ן ודלא כמ"ש הבי' הג"ל, כי שם
צדף ה' טור א' דאין להקשות ע"ז דהוא כהלכתא צלא טעמא,
דכיון דאיכא ס"מ דכוויין מדאורייתא לסמוך עליהם מה לי
אשחתי או לא אשחתי, דנראה צוה עפ"י מאי דמצואר צ"י
דף כ"ז וביצמות דף ק"כ דפליגי אס שומא עשוי להשתנות
לאח"מ, וכיון שכן י"ל דק"י ל"י להש"ס [ביצמות דף קט"ו צ']
דנבי' דשאר הסימנים אין משתנים מחמת מיתה, ורק בשומא
פליגי אי עשויין להשתנות מחמת מיתה, מ"מ לאחר ששהה
ותפח דמשתנה פ"פ וכל לורתו, גם סימנים משתנים, וכו' דודאי
משכחת לה איחא סימנים שאין משתנים אף לאחר ששהה ותפח,
אפי"ה י"ל דכיון דאיכא סימנים עובדא דמשתנים בחר לאשחתי
ותפח, גזרו חכמים בכל הסימנים שלא לסמוך עליהם בחר
לאשחתי ונחפח, ומלינו כה"ג בצכורות דף כ"ח דתנן בשומא
את הבכור ואח"כ הראה את מומו ר' יהודה מותר, ר"מ אומר
הואיל ונשחט שלא עפ"י מומה אסור, ואמרין שם בגמרא
דדוקין שצ"ע כ"ע לא פליגי דאסור משום דמשתנין, כי פליגי
במומין שצגוף דר"מ סבר גזרינן מומין שצגוף אטו מומין שצ"ע,
ור"י סבר לא גזרינן, ופסקו שם צ"י ג' והרמב"ם והרמב"ן והר"א"ש
כר"מ, וכן פסקו בעור וצ"י, והש"א י"ל דלא מיצ"ע להך
דפסקו כר"מ, דודאי גם כאן ס"ל להש"ס להלכה דגזרינן בכל
הסימנים אטו הכך דמשתנים, אלא אפי' להפוסקים דס"ל להם
דהלכה כר"י והוצאו צתוס' והר"א"ש שם, וכ"כ החוס' צצילה
דף כ"ז צ"ס ר"י, מ"מ י"ל דהכא דאיכא סי' עובדא דמשתנים
ואפשר דרובא משתנים, לכן ל"ע גזרו שאין משתנים אטו המשתנים,
משא"כ הכס דדוקא דוקין שצ"ע הוא דמשתנים, אבל מומין
שצגוף אין משתנים, והכך ודאי רובא ניכר, לכן לא גזרו לר"י
אטו מיעוט המשתנים, ואפשר לומר דאס כר"י שהביא המרדכי
ביצמות שם [שמפרש בגמרא דאז או קאמר] הוא אותו כר"י
שכתבו החוס' צצילה משמו דהלכה כר' יהודה, א"כ י"ל דאזיל
לשיטתו, דגם כאן פסק דבאותם סימנים שאין משתנים סומכין
עליהם אפי' באשחתי, ועכ"פ להך דפסקו שם כר"מ, י"ל דפשיטא
דהכא לא סומכין אפי' על סימנים שאין משתנים, דגזרינן אטו
המשתנים, וזהו דעת הרא"ש בתשובה כלל נ"א סי' ז' והוצא
גם צעור אה"ע סי' קי"ח, צדדון יהודים שנהרגו צדדך ולצסוף
ע"י ימים מלאו ראשו של א' מהם שהי' עדיין שלם והכירוהו
בסימנים מובהקים, והשיצ דאינו עדות להחיר את אשחתי, דתנן
אין מעידין אלא עד ג"י, כי המת משתנה לאחגי', וכוונתו
דכיון דמשתנה שוב אין סומכין על סימנים, כי הסימנים נמי
פעמים משתנים, ומה"ט אין לסמוך על שום ס"מ, וכנ"ל, ומה
שסוים שם הרא"ש צסוף בתשובה דאס אמר סי' מובהק כגון
שהי' חסר א' מאצרי, או יותרת צרגליו או צידיו או שום שינוי
צאחד מאצרי, סומכים עליו, זה קאי על עדות הכותי צדדונו
שם שרא"ס צשעת הריגה או סמוך להריגה, דהיינו צחור ג"י,
וצהא ודאי אס הי' הכותי אומר סימן מובהק היו סומכין עליו,
וכן מורה פשט לשונו שם צצירור, דעל עדות הכותי קאי, ולא
על

(*) כוונתו לתשובת הרא"ש שהובא בב"י הג"ל. שסיים בסוף התשובה
בוה"ל: אבל אם אמר סי' מובהק כגון שהי' חסר א' מאצרי, או יותרת
צרגליו או צידיו, או שום שינוי בא' מאצרי סומכים עליו, ע"כ, אולם ע"י
להלן בקדושת יום טוב ש"י דדברים אלו של הרא"ש סובבים על תוג"י ולא
על אחגי', ע"ש.

(**) כוונתו למ"ש הריב"ל בכלל א' סי' א' אליבא דהרשב"א והר"ן
והריטב"א דמאי דאמרין בגמרא וחזינכו לאלתר וקאמרי סימנים פירושו
אי נמי דקאמרי סימנים.

אוצר

סיק רבו אות א-ב

הפוסקים

א' להא דכתבו דמייירי בסי"מ, היינו בזה האות המשתנים אחרי, וכיון שמשנים אחרי צינעה, ה"ה נמי באשכחי דמים, ולכן נריך שיראוהו לאחר. [אולם הע"ה צעמנו חולק בזה על הרא"ם בדלגלן]. וכן הוא להדיא בשו"ת הרא"ם סי' ל"ה עמוד ק"ב עור ד' שבי דאשכחי שיש סימנים שאין בהם חשש שינוי, כגון חתוך יד ורגל וכיו"ב, מ"מ יש סימנים מובהקים אחרים שמשנים ואין ראוי שיעידו עליהם אלא"כ ראו אותו מיד חתוף משהעלהו.

והרא"ם ש' בקו"ע ד"ג א' אחר שהקשה מדברי החכם כה"ג ב"ל אות א', כי דאין לומר דהתוס' מפרשים בגמרא כהמרדכי דאין או קאמר, שהרי החכם כתבו שם דע"י ט"ע אין להאמינם, ומשמע דלאו או או קאמר, וא"כ קשה דאין יתכן להכחיש המושג, דבחיתוך רגל וכיו"ב ודאי לא שייך שינוי, ונראה דיש חילוק בסי"מ לגמרי בין קלחן לקלחן, דבחיתוך רגל וכיו"ב ודאי לא שייך שינוי, אבל יש ס"מ דמשנים לאחריו או באשכחי אף שהם ס"מ לגמרי, כגון סימן חרוט דתרומה בדשן צפ"כ סי' רכ"ד, דאפשר דמחמת הניפוח עולה הכשר בקלח מקומות מהקוף ונראה כהרוס וכיו"ב, וכן חילוק הרא"ם בסי' ל"ה [הג"ל], ולפי"ז אפשר שאין החכם והמרדכי חולקים לדעת, דמאי דמשמע מהמרדכי דבסימנים מובהקים לא צעין לאחר, היינו כגון חיתוך רגל וכיו"ב שאין עשויים להשתנות, אבל החכם לא מייירי אלא בזה האות ס"מ העשויים להשתנות, ואין להקשות להחכם דכיון דמוקי לה בגמרא בדקאמרי ס"מ, מאי דוחקי דתלמודא לאוקמי בסי"מ שעשויים להשתנות ודחזינוהו לאחר, לאוקמי בזה האות שאין עשויים להשתנות ובלא לאחר, דו"ל דניחא לי למימר דמשכחת לה אף בזה האות שעשויים להשתנות, וכגון דחזינוהו לאחר, ולפי"ז אין ל"ל דהר"ן בזה"ל דמיימון מלקי שחשש לאשכחי מייירי בסימנים שאינם מובהקים וכמ"ש הב"י בג"ל, דו"ל דמייירי אף בסימנים מובהקים אלא שעשויים להשתנות, ובזה ג"כ מייירי ה"ה דתשובת הרא"ם [המוצא לעיל]. ועי' בחת"ס ח"א סי' נ"א דף ל' עור א' ד"ה ומדבריו, מ"ש על דברי הרא"ם בג"ל.

ובצמח צדק [החדש] סי' פ"ח צנודן שהכירוהו אחר עשרה ימים משנהרג ע"י סימן מובהק שהי' צו בלחי השמאלית סדק לרוחב בלחי ותחתיה גומא קטנה, כי דאף דדעת החכם בג"ל ובתשובת הר"ן בזה"ל דמיימון מלקי ל"ל כמ"ש הרא"ם דיש ס"מ שמשנים לאחריו או באשכחי, דמ"ש הב"ש [הג"ל] בזה"ל [א' דעת החכם הוא דוחק, וגם מהר"ן לא משמע דבגדונו לא היו ס"מ, שהרי כי בזה"ל וגם סי' שהי' בראשו וסימן אחר מובהק הי' צנודן, ומדבראשו לא כי "מוצק" וגבי זרועו סי' "מוצק" משמע ודאי דהי' ס"מ (מיהו הב"י לא גרים תיבת מוצק בדברי הר"ן), א"י דאף בסי"מ ממש יש באלו דבאשכחי אין סומכין עליהם, אלא שהרא"ם החמיר ביותר במ"ש דדוקא חיתוך רגל וכיו"ב אין משנים, דמהאחרונים לא משמע כן, דהרי כי בשט"מ צ"מ דף כ"ז דדוקא שומא שאינה אלא בעור האדם עשויים להשתנות אבל שאר חידושים שהם מן העלמות ומן עובי הכשר אינן עשויים להשתנות, הרי דגם כשהשינוי רק בעובי הכשר אינם עשויים להשתנות, וע"ש שםסיק דבגדונו מהני בסימנים כיון שאינם מהעשויין להשתנות.

ובאמרי דוד (פעדער) סי' י"ט דכ"ב עור ד', אחר שהוכיח מדברי החכם בג"ל דגם בסי"מ ביותר המושגל בעגובה לא מהני באשכחי, כי נראה מאד דבסי"מ דני"ד שהוא בעלם [ולא בצער], דהיינו שכשנים היו שחורות והאצבע הי' כפוף, מהני אף באשכחי, דהעלם אינו משתנה להיות כפוף ולא להיות שחור, ובה"ג כי בשט"מ צ"מ דף כ"ז בשם הרא"ם, דדוקא שומא שאינה אלא בעור האדם, אבל שאר חידושים שהם מן העלמות

על הכרה של אותה שמאלהם אחר ט"ו ימים, ועוד מדנקט שם סימנים כגון חסר א' מאדבריו וכו', והרי אותם שמאלה לא מלאו אלא ראשו של א' מהם, ולא שייך שם כל הני סימנים, וע"כ דעל עדות הכותי קאין, וזהו ג"כ דעת הטור דמשיקרא כשהצו דעת ר"ת דבגופו שלם מעידין אפי' כשאין שם פ"פ וחוטם, כי דסמכין בין על ט"ע ובין על ס"מ, אבל אלא"כ כשכתב דאין מעידין אלא עד ג"י, הצי"ה ג"כ דעת ר"ת דבגופו שלם מעידין אף לאחמ"י ע"י ט"ע, ולא הזכיר סימנים כלל, והיינו טעמא משום דסימנים לא מהני מידי לאחריו, אף דט"ע בגופו שלם מהני אף לאחריו, וכן יש ללמוד מדברי החכם בצינות דף ק"כ א' ד"ה אין, דאף דט"ע בגופו שלם מהני אף לאחריו, אפי"כ על סימנים לא סמכין, שהרי כתבו שם דשמא הא דאין מעידין אלא עד ג"י היינו דוקא בסימנים, אבל ע"י ט"ע כיון שיש כל גופו הוא ניכר היטב אפי' לאחמ"י, וע"כ בסימנים מובהקים דהיינו מדאורייתא הוא דקאמרי הכי, דאלי"כ מאי איריא לאחריו אפי' צהוגי נמי לא סמכין עליהו, א"י דבסימנים גמורים קאמרי ואפי"כ לאחריו לא מהני, אף דט"ע מהני, וע"ש שםסיק דמכל דברי הראשונים כמעט רוצם ככולם, נראה להדיא דלא סמכין על שום ס"מ באשכחי דמים או באחמ"י דיצעה, ומן התימא על הב"י והי"ש והרמ"א שכתבו בפשיטות דסמכין על ס"מ אפי' באשכחי, ויותר תימא דמשמע מדבריהם דליכא מאן דפליג בזה כלל, ואחריהם נמשכו כמה אחרונים בתשובותיהם, ואין צידי לדחות כל הכך ראיות שכתבתי.

ובסי' ד' שם כי דאין לומר דכיון דיש סימנים מובהקים המשנים ע"י שהיו ותפחה, אכתי נימא דהכ"ה דהכ"ה סימנים שצודאי אין משנים ע"י שהיו ותפחה סמכין עליהו אפי' לאחר ששכה, ודקאמרין בצינות שם "וחזינוהו לאחר", היינו משום דצ"י לאוקמי בכל הסימנים, אפי' בזה האות שמשנים בשהיו ותפחה, [וכמ"ש בן הרמ"ש המוצא להלן]. חדא דכיון דבסתמא קאמרין שם דבסימנים צעין דחזינוהו לאחר, בפשיטות י"ל דכל סימן קאמר, ומעטם דגזרין שאין משנים אטו המשנים, וכדגזרין גבי צבור כ"ל, ועוד דכל הראשונים סתמו דבריהם ולא חילקו בזה, וקלחם כתבו להדיא דלא סמכין על סימנים לאחר שהיו ותפחה בג"ל מחש' הר"ן והרא"ם, א"כ מנלן לחלק בן מדעתנו, ועוד דבהך דאין מעידין אלא עד ג"י שבי' החכם דבסימנים מייירי כ"ל, משמע בפשיטות דכל סימן שבעולם אין מעידין אלא עד ג"י, ועוד דזה גופא דוחק הוא לומר דמשום דצ"י לאוקמי בכל הסימנים אפי' במשנים לכן קאמר דחזינוהו לאחר, דאדרבה זה הוי בכל גוונא טפי, אי הוי מוקי לה אפי' באלו חזינוהו לאחר ומייירי בסימנים שאין משנים, וע"ש שםסיק שעדיין אין להוציא הדברים מפשטן דלא סמכין אפי' על סימנים מובהקים באשכחי, ועדיין תמיכה על הב"י והי"ש והרמ"א דמנין להם בפשיטות דבסימנים מובהקים מהני אפי' בראשונה, והדבר אללי נריך תלמוד.

ב. האם להמקילים יש לחקל בכל סי"מ, או שיש לחלק בין סימן לסימן. ע"י צה"ט סקפ"ז שבי' בשם הרא"ם בג"ל דדוקא סימנים שאינן עשויין להשתנות כגון חיתוך רגל וכיו"ב, אבל בסימנים העשויין להשתנות אין מעידין, וכי צעני אחרים ס"ק ק"א, דכוונת הרא"ם דיש ס"מ לגמרי דאף שאין משנים בחור ג"י מ"מ משנים לאחריו, דאם הכשש הוא שישתנו בחור ג"י, א"כ לאו ס"מ ניכר, ופשיטא דלא סמכין עליהו אפי' בחור ג"י, דהרי קיי"ל דבסימנים דרצון, א"י דמייירי בסי"מ לגמרי דסמכין עליהו לענין עדות חשה, אלא שמי"מ יש מהם שמשנים אחרי, ולכן אין מעידין עליהם אלא צהוגי, ולפי"ז הי' אפשר ליישב לשון החכם [שהוצא צ"ש בג"ל אות

אוצר

סיק רבז אות ב—ג

הפוסקים

שם בלחש"פ אות י"א] שחלק על ה"ח, וכתב רח"מ מהמרדכי ר"פ הלשח שגם ומכר"מ סי' ל"ו ומכר"מ סי' כ"י דאף בסי' צעין שלא יכ"י עשו להשתנות לח"מ, מ"מ גם לידכו אין חילוק בין אשתו או לאו, אלא דבסי' העשוין להשתנות לח"מ בכל גוונא אין מעידין עליו, ובסי' שאין עשויים להשתנות לח"מ אף באשתו מעידין עליו, כמבואר במרדכי ובת"מ * ובמכר"מ סי' כ"י, ובצ"ח מאיר [הג"ל] העלה דעת החוס' להחמיר דיש סי' שמשנים באשתו, ובתשובה במק"א [מובא בסמוך] העליתי דשיעור החוס' היא כשיעור הרמב"ן בחידושו, ולמסקנא דמוקמינן דקאמרי סימנים, לא צעין לאלתר ול"ה לאשתנו בסימנים כלל.

ובסי' ל"ו דמ"ה א', אחר שהביא מ"ש החוס' צתירון א' דמייירי בסי' הקשה דא"כ אמאי צריך לאלתר, דהא סי' מועיל אף לח"כ, ומ"ש ה"ח דהחוס' סוברים כהמרדכי דא"כ בסימנים קאמר, דוחק זה א"ל לאמרו, דא"כ ע"ע מהני לאלתר בלא סימנים, וזה סותר מ"ש בריש דבריהם דע"ע לזכור לא מהני וכו', ע"כ נראה שהחוס' מפרשים הסוגיא כמ"ש הרמב"ן בחידושו, וז"ל, ודחי ותסבירא ובה משאל"ס יניחו, ואפי' צעני עדים אשתו אסורה, אפי' כשהעלו אותו מן המים, וכיון שכן איכא למימר בדאמרי סימנים עסקין וכו', עכ"ל, ונראה מדבריו שמפרש הכי, ותסבירא ובה משאל"ס יניחו ואשתו אסורה, אלא הי"ד דאמרי אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר, וכיון שפי' אחר צריך לאוקמי ולהוסיף בעוד דרבי מה שלא נאמר שם מפורש, אי"כ שוב אין רח"מ משי' דע"א נאמן במלחמה, דשמה מייירי החס' בדאמרי סימנים, וכ"כ צ"ח מאיר סי' מ"ה בפירושו דברי הרמב"ן, ועי' צנצנ"ק סוס"י ל', וכיון שכן י"ל דבאמת לפי מאי דדחי דאמרי סימנים עסקין, שוב א"ל לאוקמי דמייירי בדחזינהו לאלתר, וכ"כ צ"ח מאיר שם, ונראה שכן מפרשים גם החוס'.

ג. נדונים שונים שכתבו האחרונים להתיר ע"י סי' מ אף לדעת המחלקים בין סימן לסימן. עי' לעיל בזה הקודם צ"ל ובאמרי דוד דאף דס"ל דיש סימנים שמשנים באשתו מ"מ כהצו על סימנים נדונים דמהני אף באשתו ובבבית כהונה סי' י"ד צדון שהעידו אהכמ"י משפלתו הים שהי' צו סי' באצר פלוני ובמקום פלוני, וגם שפירני אלבעותיו היו מקולקלים כמו שהי' לבעלה בחייו, כי דאף שיש פוסקים דס"ל דיש סי' שמשנים באשתו אס' לא בחתוך רגל וכיו"ב, מ"מ בסי' דג"ד ובנאמ"ס מקום לא שייך שיטתו, ואף אס' נימא דגם בסימנים דג"ד שייך נחוש שיטתו באשתו, מ"מ כיון שהבירו גם מלצויו וכליו, לא חיישין שהשליש לאחר ואותו אחר נעצב ומת, דהוא חשך שזדמן להשליש לאיש אשר סימניו ישנו ע"י המים ויהי' דומה לכל סימני המשאל, ובכ"כ כ"ע מודים דל"ה לשאלה, ועוד דהא כי ה"י ביצמות דף קע"ו בעוד דלח"כ ריש גלותא דל"ה לתרי יתחק משום דאמרינן כאן נמלא ובאן כ"י, והא דלא אמרינן נמי לעין חשך שאלה כאן נמלאו ובאן היו מתחלתן, היינו משום שהוא חשך דאורייתא וכדכתבו החוס' ביצמות דף ק"ב צ"י ד"ה כליו, משא"כ החשך דתרי יתחק דהוא רק מדרבנן וכדכתבו החוס' צ"ח דף כ"י צ"י ד"ה איסורא, ולפי"ז י"ל דאף הפוסקים דס"ל דסי' לא מהני באשתו משום דחיישין נשתנו, מ"מ י"ל דס"ל דהוא רק חשך דרבנן

(י) צ"ע דבהר"מ סי' ל"ה המובא לעיל מבואר דיש סימנים שאין משתנים לאח"מ, אבל משתנים לאח"י או באשתו ואין מעידין אלא כשראוהו מיד, ובנראה שהבית שלמה לא ראה רק דברי הרא"מ בסי' ל"ו שכ' בסתם דסי' שאין משתנים לאח"מ מהני אף באשתו.

העלמות ועוצי הכשר, ודאי אין עשוין להשתנות, וכתב מאיר [הג"ל אות א'] כי דמשמע מהרש"ד לעולם אין משתנים, ומכ"מ לא מהני סי' ה"בולקלי' [מקום גבוה צעור] שבנ"ד, בין שאינו בעלם, ובפרט דב"בולקלי' י"ל דהוא מחמת החפיחה, שבמקום זה חפה וגבה עור ובשר העצב, ולפי"ז אין ל"ל דהמרדכי ה"ל והחוס' פלוגי, ד"ל דהמרדכי מייירי בסי' שבעלם, ואולי יש להעמיס כן בלשון המרדכי שסיים שם דמייירי בסי' שאין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ור"ל שאין משתנים אפי' ע"י שהי' ולי"ע, ושמה הוא ג"כ בכלל מ"ש ה"ח צסקפ"ג בשם הר"מ דל"מ סי' רק כשאין חשך שנשתנה אחר מיתה, וכן יש לפרש במ"ש הרמ"א דסי' מהני אפי' באשתו, דר"ל סי' שאינו משתנה בשהי', ושמה הוא בכלל לשון סי' מוצק שכי' הרמ"א, דברי כל צירור בסי' הוא שלא יכא צו חשך זיוף וריעותא לפי האות עיני המורה, וא"כ גם זה צריך המורה לראות שלא יכא בסי' חשך זיוף, מחמת השתנות ע"י שהי', דכמו דצריך לראות שלא יכא בסי' חשך השתנות מחמת המיתה וכמ"ש ה"ח בסי' ע', ה"ה כל היכי דיש חשך השתנות לא הוי סי', ולכן אס' הר"ן בהכרח דמיימון מלקי מחמת אשתו, אפי' דחי' בהמת סי' אחד צראשו וסי' מוצק צורעו, משום דסי' שצבאר ולא בעלם לא מהני כלל כשהי' אחר עליותו מהמים, ומה שחירן ה"ח והמ"א ה"ל שלא היו סימנים מוצקים לגמרי, ל"ע לגרסא שלנו בחשו' הר"ן שכתב שם שהי' צו סי' מוצק צורעו (ולא בגירסת ה"ח והמ"א שהי' ללקח צורעו), ובפרט שהי' צו ג"כ סי' צראשו, וה"ל צודאי להיות סי' מחמת צירוף צ' הסימנים, א"י כ"ל.

אולם בעצי ארזים סי' ק"א כי דאין נראה לומר כהר"מ ה"ל שיש סי' שאין משתנים בחייו ומשתנים לאחר, שח"ס חשך בסי' שיטתו לאח"י, מי יאמר לנו שלא נחוש גם בחייו דלמלא נשתנו, וא"כ לאו סי' יניחו, ואין לומר דקום לכו לחכמים כן שיש סי' שראוי לסמוך עליהם בחייו ואפשר שיטתו לאח"י, וכיון שלא נזכר דבר זה בפירוש בגמרא מי יכול לחדש דבר כזה מלבו, וחדרצא נראה להביא קל"ה רח"י מיצמות דף ק"ב ומצ"מ דף כ"ז דסי' אין משתנים אף לאח"י, דללישנא דסימנים דאורייתא מפרש שם דפליגי אס' שומא עשו' להשתנות לאחר מיתה, וללישנא דסימנים דרבנן מפרש שם דפליגי אי שומא סי' או לאו, ולסברת הרא"מ ה"ל גם ללישנא דסד"ר הוי מאי למימר כמו צ"ק, דהיינו דל"ע שומא סי' לגמרי, אלא דפליגי אס' עשויים להשתנות לאח"י, א"י דסי' לגמרי אינם משתנים אפי' לאח"י, ובאחת סימנים שאפשר לומר בהם שיטתו יש נחוש שיטתו מיד, ובהא דאמרינן בצבורות במומים המשתנים מחמת לער מיתה, וא"כ לאו סימנים מוצקים יניחו, ומובח דלא כדעת הרא"מ ה"ל.

ובבית מאיר כי דאף דצדעת החוס' ה"ל שכתבו צתירון א' דמייירי בסי' נוח יותר לומר דס"ל דיש סי' שמשתנים ע"י נפילה, ולכן נקט בגמרא "חזינהו לאלתר" כדי לאוקמי בכל עיני סימנים המועילים, מ"מ פסק הרמ"א [שלא חילק בין סימנים המוצקים] וכן לדינא, כי הרא"ש חפס רק חירון צ' של החוס' בשם ר"י.

ובבית שלמה סי' ל"ה כתב דאין אין לנו אלא דברי ה"ח והרמ"א שכתבו דע"י סי' מחירין אף באשתו, ולא מיצ"י נדעת ה"ח בחשו' סי' פ"א [המובא בלחש"פ סי' כ"ד סי' קפ"ע אות י"ב] שכי' דסי' מהני אף בעשו' להשתנות לאח"י, דודאי אין לחלק בין אשתו ללא אשתו, אלא אף למכר"א בן המ"צ בחשונת צ"ח החדשות סי' ס"ה [המובא

אוצר

ס"ק רכו אות ג-ה

הפוסקים

דרכן, כמו דס"ל למה פוסקים דחששו דשמה נחפח הוא רק מדרבנן, וא"כ י"ל דהיכא דזכרו גם מלבושיו וכליו, כיון דמדאוריתא ל"ה לשמה נשתנה הס"מ בגופו, ומדאוריתא אמרינן דמלבושיו וכליו הם שלו ולא שאלים כיון דהיכא ס"מ בגופו, ורק מדרבנן חיישינן שמה נשתנו הסימנים והוא אחר והמלבושים והכלים הם שאלים, ובחשש דרבנן הרי אמרינן בלא נמלאו וכאן היו מתחלחלן ולא חיישינן לשאלה.

ובחת"ם ח"ב סי' ק"מ נדון שהכירוהו ע"י סימנים, שהי' כולו כחדת שער משונה משאר בני אדם, ולנקט מלומד סמוך לעין למטה מגבות עין, וכחם אדום מלומד במקום ידוע צרני אחד סמוך ממש לקרסוליו, כ' דכיון ששלשון נמלאו בחדם אחד הוה סי' מובהק ביותר, שאפי' ה' מאקף לא יהי' כן, וא"כ יש להחזיר אפי' דאשחתי, דבהני סימנים ליכא חשש שישתנו כי אינם עשויים להשתנות, וכ"ע מודים בזה, ואין לעי' צ"ע סקפ"ג. ובה"א סי' מ"ח נדון שהכירוהו ע"י סימנים שהי' חוטמו שקוע מאד סמוך למטה בין העינים, וגם היכה קצרה ורחבה כעין שקורין "שטומפק נאזע", כ' דהגם כי "שטומפק נאזע" נחוד לא הוה אפי' סי' חלופי, כי זה שכיח טובא, מ"ה חוטם שקועה היינו חרום האמור בתורה שכולל צ' עיניו כאחת, וכ' בתה"ד דחרום הוא סי' מובהק ביותר, וכ"ע צ"ע שמורקף לזה גם כ"שטומפק נאזע" שדולף אפי' ה' מאקף לא יודמנו כאחד, וזהו סי' הוגד עמו שאינו משתנה ע"י מים או ע"י שיכוי כלל. [אולם ע"י לעיל אות צ' ברח"ש שכי' דסי' חרום לא מהני דאשחתי].

ד. ושומא בצמצום מקום אי מהני באשתחוי. ע"י באלוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ע אות י"ע.

ה. הסובר דאף שבסי"מ לבד יש להתיר מ"מ בשנוסף לסימן הוכר גם בסב"ע גרע, והחולקים על זה. בשו"ת פניי ח"א סי' ה', והוצא בקצרה צפ"ת סק"ק, כ' דאין נומר כמ"ש הב"י [הג"ל אות א'] דהסימנים שבתשובה הרין בהכיח עובדא דמיימון מלקי לא היו מובהקים, דא"כ הי' לרין הרין לפרש דבריו, ונראה דהא דלא סמך הרין על הסימנים, היינו משום דכיון דס"ל דאשחתי ודאי תפח [כ"ל ס"ק ר"ב אות צ'] א"כ שז' אין לסמוך אפי' על ס"מ, דכיון דודאי תפח ולורת מיימון נשאר עניו, ודאי דאין זה מיימון בעלה, דכיון דתפח היכה לורת מיימון משתנית, א"י דאדם אחר הוא שנתנית לורתו ללורת מיימון, וכיוצא בזה כ' הריב"ש צ"ח ע"ז, ונראה צדור שזכו טעמו של הרין, ופשוט דלמ"ד דאשחתי ודאי תפח דאין לסמוך אפי' על ס"מ [כשרואין שזורתו לא נשתנית], דאין סבדי שאינו אותה האיש, דאפי' דס"מ הוי כעדים, היינו משום דלא שכיח שיכוי שני בני אדם שוים צ"ח זכ, אצל מ"מ לא אמרינן דאין שום אדם בעולם שיכוי לו סי' כזה, דאפשר דאחרמי, אלא דלא שכיח, וכיון דהתפיחה סותרת עדות הסי', אמרינן דאפשר דאחרמי אדם אחר, וצ"ח יש ליישב מ"ש החוס' בדף קט"ז צ' דעובדא דצ' ח"ה מייירי צ"ח, ותימה דא"כ למה לי דחזינוהו לאלתר, דהא צ"ח מיעדים אפי' לאחר כמה שנים כמבואר בכל הפוסקים, ובמדרשו כ' שם דאין או קאמר, אצל החוס' הרי כתבו שם דאין להאמינם צ"ע לחוד משום דאמרי דדמי, וזה שלא כדברי המדרש, ולפי הכ"ל יחא, דו"ל דגם החוס' ס"ל דאשחתי ודאי תפח כדמשמע לשון הטור שכי' שהוא נשתנה אם שכה אחר ההעלאה, וא"כ י"ל דס"ל לתלמודא דהנשים העידו גם על ע"ע וגם על סימנים, ולכן אם לא ראו לאלתר לא סמכין על סימנים, דכיון דלא אשחתי ודאי לאו איכו הוא, ואפי' דמי לתלמודא לאוקמי בדלא אשחידו על ע"ע [ואף דלא

גם בדבר אליהו (קלח"קין) סי' פ' כתב דדברי הפניי ל"ע, דמה שאמרו דאשחתי מתפח תפח אין הכרח לומר שחמיד משתנה כל כך עד שח"א להכירו, ורק אמרו דאשחתי אין לסמוך על היכר דע"ע, וע"י צרכורות דף כ"ח דקאמר דהיכא דמשתנה ואיכא דלא משתנה, וגם לפי מאי דמוציא ל"י שם בזה, היינו משום דהנשון "מפני שהם משתנים" משמע שחמיד משתנים, משא"כ במאי דאמרינן דאשחתי מתפח תפח, אין משמעות והוכחה לומר כן, ומה שהוכיח הפניי מהחוס' שכתבו דמייירי צ"ח, ומ"מ אמרינן בגמרא שם דצ"ע דחזינוהו לאלתר, ל"ע, דא"כ מנליה לכ"ס לומר שהכירו אותם ג"כ צ"ע, הא ו"ל שלא הכירו אותם צ"ע ורק אמרו סימנים, וגם קשה דכיון דאין הט"ע מזכיר להקל דאשחתי משום דאמרי דדמי, כ"ע שאין בהצטעות עין צדור להחמיר שאין זה האיש שהסימנים מוכיחים עליו, וכ"י.

וכן באמרי יושר ח"ב סי' ל' אות ג', כתב דדברי הפניי חמוכים, דנראה דאחג"י יש רק חשש שמשתנה, אצל אינו ודאי שמשתנה, א"כ נהי דאינו מועיל אצל מ"מ אינו מוגרע, וכ"מ צ"ע ס"ק קמ"ג, וכן מבואר מדברי כל המחברים שסמכו על ר"ת [שמחור צ"ע בגופו שלם אף לאחג"י] צירוף סימנים שאינם מובהקים, ולהפוסקים החולקים על ר"ת לאחג"י אינו ניכר אף בגופו שלם, א"כ מה יועילו הסימנים [דאדרבה הט"ע מוגרע כח הסימנים לפ"ד הפניי], וע"כ דלכ"ע אין להכריח דאחג"י מוגרע כח הסימנים, ולכן שפיר יש ללרף שיטת ר"ת עם סא"מ, ולפ"מ צ"ע

(*) ע"י דברר משה [תאומים] סי' ס"ב ובבית שלמה [מסקאלא] סי' ל"א, שהביאו מהפניי בסתם דסי"מ לא מהני באשתחוי ולא הזכירו דזה דוקא כשמכירו בפ"פ ג"כ, אלא שחילקו דלא אמר הפניי? אלא כסי' העשוי להשתנות מחמת התפיחה, אבל בסי' שאין עשוי להשתנות לעולם כגון עקום אבר מתולדה או חסר אבר גם הפניי מודה דמהני אף באשתחוי, וכנראה דיצא להם כן משום שלא ראו דברי הפניי במקורם רק כפי מה שהובא בבית אפרים סי' י"ד ושם הובא בשבוס בזה"ל: והר"ב [צ"ל והר"ן] ס"ל דכי שהה שעה אחת בעלותו מן המים ודאי תפח, א"כ אין לסמוך שוב אפי' אם יש ס"מ, כיון שודאי תפח וצורת סי' נשאר עליו, ודאי אין זה סימן, דכיון שחפח ודאי היתה צורת סימן משתנה, אלא ודאי אחר הוא ונשתנית צורתו לצורת סימן כזה, עכ"ל, וכן העתיק לשון זה דברר משה הג"ל, ולכן העלה בג"ל אבל לפי לשון הפניי עצמו שבמקום תיבת "סימן" כתוב תיבת "מיימון" כנ"ל, ודאי דליתא מ"ש הדבר משה והבית שלמה, וכמ"ש האחרונים דלהלן. וע"י בשו"ת מהר"ש [ענגל] ח"ד סי' מ' שכתב דאם כל גופו שלם דמהני לר"ת דע"י כ"ח אף לאחכ"י י"ל דאף הפניי מודה דיש לצרף להקל, וכבר תפס עליו בדופקי תשובה סוס"ק רס"ד דבפניי שם מבואר להדיא שלא רצה לצרפו אף מכה שיטת ר"ת, ע"ש.

אוצר

סי' רכו את ה-

הפוסקים

צעין יתכן סי' ל"א משם רעק"א סי' ק"ץ דמוכה מחשבת הר"ן דהא דאין מעידין לחגי' הוא רק חשש דרבנן, מוכח בפשיטות דאין הע"ט מגרע כלל כח הסימנים, דהא אינו משתנה תמיד רק דהוא חשש דמשתנה, והארכתיו כזה מזמן בחשבה שגם הפני' לא אמרו למעשה רק לפלפולא.

ובמהרש"ם ח"א סי' פ"ה כתב, דהע"ט צ"ל, והב"ש צסקפ"ג וצסקפ"ז, והמהרי"ט ח"ב סי' ל"ה לא ס"ל כהפני' * , וכ"ה בנוב"ק סי' נ"א, ועוד דדוקא אם נימא דחשש תפח הוא מדאורייתא, אז יתכן לומר דמה"ט גם ס"מ לא מהני, שהרי יש כנגדו הוכחה להיפך, אבל לשיטת הסוברים דחשש תפח מדרבנן, הרי ס"מ הוא הוכחה ברורה מדאורייתא, ואין נימא דאחי ספק ומוציא מידי ודאי, וכבר העלה הנוב"ק סי' מ"ט וסי' נ' וסי' נ"ב דחשש תפח הוא רק מדרבנן, ואף דמהרי"ט צ"ל ל"ה כתב דאשתחי דמים גרע מג"י דיבשה והוי מדאורייתא, וע"י בנוב"ק סי' כ"ט וסי' ל"ב דס"ל צע"מ דחשש תפח הוא מדאורייתא, מ"מ הרי לעומת זה דעתם דלא כהפני' וס"ל דגם באשתחי מהני ס"מ, ועוד דזהכירו יפה צע"ט דעת המרדכי להחיר כר"ת [אף לחאג"י] וכמ"ש הע"ט סק"ט, אי"כ עכ"פ חזי לאלטרופי שלא להכחיש הס"מ, וגם הפני' צע"מ לא כתב כן רק לשיטת הסוברים דודאי תפח, ולא קו"ל כן. ובה"ג סי' קס"ז כתב דנראה לדקון דברי הב"י בפירוש הר"ן, דהא גם אי נימא כסדרת הפני', היינו צודאי אשתחי ומחזקין דתפח צודאי, וכמ"ש הפני' ה"ל צע"מ דסברתו אינה אלא אי מחזקין דאשתחי תפח צודאי, ויש הוכחה ברורה לפנינו לסתור ההוכחה של הס"מ, אבל צסקפ"א אשתחי צמח איפוא נסתור ההוכחה של הס"מ, אדרבא נימא דמדינכר צע"ט מסתמא לא אשתחי, ובה"ג כי המהרי"ט [המוצא לעיל סי' רכ"ה אות י"ח] דדחזינן דלא אשתחי חולין צסקפ"א דלא אשתחי, ולכן צדון הר"ן [שרלא מתחלה לאסור משום ספק אשתחי כמבואר בדבריו שם] צע"כ ל"ל שלא היו הסימנים מוצהקים וכמ"ש הב"י ה"ל, או כמ"ש המהרי"ט צה"ב סי' ל"ה דלכן לא סמך הר"ן על הסימנים, משום שלא העיד אלא עכ"ס מסל"ת ולא דקדק יפה צע"מ חו"א הסימנים, אבל צעדות ישראל שמחזקין להעיד צודאי ה"י נחשב לס"מ.

ו. האם יש לחוש בסי' בינוני שמשנתנה באשתחי. באר"ה דבי עילאי סי' י"א דפ"ב טור ז' כתב דסימנים שאינם מוצהקים לא מהני באשתחי, וכדמוכה מדברי החוס' לפי פירוש הב"ש [ה"ל צאות א'], שכתבו דאי סי' לאו דאורייתא מיירי צמ"מ, ומבואר דאי סימנים דאורייתא ניחא, דצעי סימנים משום חשש צדמא, ולאחר צעי משום חשש דמשתנה, כי באשתחי אפי' עס סי' שא"מ חיישינן לאשתחי, ומ"ש צבית מאיר [דצמ"מ] דהוא רחוק מן הדעת לחלק בין ס"מ לסי' שא"מ לענין אשתחי, לדעתו אין זה רחוק, דצמ"מ שגדור שהוא זר ומופלג, ולא נמלא אפי' אי' מאלף כזה, לכן צדבר זר ומופלג אין להסתפק שמה תפח ונשתנה, דצמ"ג הוא ניכר צע"ט אפי' אם גרמו המים לידו ניפוח, משא"כ צמ"מ שהוא שכית ולא שכית, לכן אף אם סימנים מדאורייתא וסמכין על ס"ב אפי' להתרת אשה, מ"מ באשתחי כמו דלא מהני הע"ט כן לא מהני ס"ב, דיש לחוש שנשתנה הסימן.

אולם ע"י צבית מאיר דאחר שהוכיח מהשטמ"ק צמס הראצ"ד דכל סימן שהוא מן העלמות או מעוצי הבשר שאין עשוי להשתנות מהני אף באשתחי [כ"ל אות א'], כי דמשמע משם ג"כ דאין חילוק בין ס"מ ציותר ולבין סי' צינוני לענין זה,

דהא מ"מ תרוייכו צעוצי הבשר או צעלמות אלא שזה מלוי וזה אינו מלוי, והרמ"א דנקט סי"מ וכן המרדכי [צרי"פ האשה שלום] איכא למימר דהם דברו על ההיחל דלכתחילה, אבל לעולם י"ל דה"ה לענין דיעבד דאם נשאת ע"י ס"ב לא חלה, ומ"ש הב"ש דהחוס' מפרשים צג"י דאו או קאמר ולפ"ז יחי' מוכח מדבריהם דס"ב לא מהני באשתחי [וכ"ל באד"צ], פירשו צדברי החוס' דחוק, שהרי צתחלת דבריהם שם מפרשים דהאי וקאמרי סימנים הוא שלא על דרך וא"י המחלקת, מלבד זאת רחוק מן הדעת לחלק בין ס"מ לסי' צינוני, ויותר נוח לומר דלדעת החוס' יש ס"מ שמשתנים באשתחי, ולכן נקט חזינונו לאלתר כדי לאחזקי צכל סימנים המועילים. ועיין שם שמוסיק דל"ע צדין זה.

ובבית שלמה (מסקאלא) סי' ל"ה כתב ג"כ דסימנים שאין עשויין להשתנות לאח"מ, אין חילוק בין ס"מ לסי' , והיכא דאיכא למיסמך על ס"ב סמכין עליהו אף באשתחי, ואף שמדברי צע"ל אבן העזר שצ"ט ש"ע הקטנים ששם הב"ש מבואר דמחלק בין ס"מ לסי' , דצמ"מ אף באשתחי ל"ח לאשתחי, ובס"ב חיישינן, וכ"מ קצת מלשון המרדכי צרי"פ האשה שלום, מ"מ מדברי כל האחרונים מבואר דאין לחלק צכך, וע"י צ"ש סקפ"ג דנראה מדבריו שהחוס' מחלקים בין ס"מ לסי' לענין אשתחי, וצבית מאיר ה"ל כי עליו דלא מסתבר לחלק צכך, ובמקו"א העלתי דאף צמ"י צינוני אין חילוק בין אשתחי או לאו, ושיטת החוס' הוא כשיטת הרמב"ן בחידושו [כ"ל אות צ']. גם בוכרון כהונה דמ"ג אי' כתב, דכי היכי דכי הרמ"א דס"מ מהני באשתחי, ה"י אי' נימא דסימנים דאורייתא והוי סי' אמנעי כמו ס"מ, אי"ל שיראוהו לאלתר, דמה בין ס"מ לידן ובין ס"א למ"ד סימנים דאורייתא, וכי ס"א עשוי להשתנות טפי מס"מ, אטו רושם שמסמן המקום. דהוי ס"מ אין עשוי להשתנות, ורושם שאין מלמסם המקום דהוי ס"א עשוי להשתנות, וכן חוטם עקומה הרבה דהוי ס"מ ועקומה מעט דהוי ס"א וכי יחי' צנייהם איזה חילוק לענין אם עשוי להשתנות, וזה צודאי לא ניתן להסתפק כלל, דכי היכי דס"מ לידן ל"ל לראותו לאלתר, ה"י ס"א אי' סימנים דאורייתא.

ז. ואם יש להתיר ע"י סימן מובהק כשיש בו מכה. צמ"צ סי' ס"ג צדון שהעידו שחת העין ה"י לו רושם שצא לו מחמת מכה, כי דאף אם נאמר דסי' רושם כזה הוי ס"מ, מ"מ צמ"ד שברושם צא לו מחמת המכה, איכא למימר דע"י המכה נשתנה הרושם אפי' צמים, כדאמרין דמ"א מרזי מכה אולם בנוב"ק סי' נ"א כתב עליו, דלא אמרין דמ"א מרזי מכה אלא על היתר הכרה דט"ע, דכיון דציבשה אין מעידין אלא עד ג"י, אלא דצמים אמרין דמ"א, אבל צדאיכא מכה אמרין דלא למתי ואדרבה מ"א מרזי למכה ומשתנה צורתו ואין מעידין, אבל כשתתירין ע"י סימנים שאינם עשויים להשתנות אחר מיתה, כיון דציבשה מעידין אפי' לזמן מרובה, אי"כ גם צמים מעידין אפי' אם יש בו מכה. וכן משמעות החת"ס צח"א סי' ס"א דל"ע ג', ע"ש.

וב"כ צבית שלמה (מסקאלא) סי' כ"ט אות כ"א דס"מ מהני אף היכא דמ"א מרזי מכה, דהרי כי הרמב"ם דאם פירשו מאדכר והעלו רגל אחת מארכובה ולמעלה חנשא אשתו, ותמכו עליו הראשונים דלמלא רגל אחר הוא, ותיפץ ה"י דמיירי שיש סימן מובהק צרגל, וכ"כ צש"ע סעי' ל"ב, והא מ"א מרזי מכה וא"כ אמאי מהני ס"מ, אי"ז דס"מ מהני, ויש לחלק קצת. וכ"כ צמ"י ל"ח. [ואפשר שאף המ"צ לא אמר זה אלא צנידונו שהסימן הוא הרושם שצא מחמת המכה ויש לו עדיין דין מכה, וכמ"ש שם צחר הכי: ולא מסתברא לן לחלק בין מכה חדשה שלא נתרפאה

(*) היינו מהקשו מהחוס' ומתשובת הר"ן הג"ל בפנ"י, ולא תירצו כותי"ה.

באר הגולה

כז ה [צח] מצאוהו הרוג ומכירין אותו בטביעות

ביאור הגר"א

עין ואין יודעין (קבל) מתי (פח) נהרג

[צח] מצאוהו כ"ו וי"א
כ"ו, דמסיק דאורייתא
לחומרא ועוד דקתני אין

ת כ"כ הוסיף והר"ע
זכר ר"ת וכו' הטור
וה"ל זכר הריטב"א

יא

מעידין אלא כ"ו מ' דווקא וס' הראשונה כיון שמכירין אותו מסתמא חזקה שזהו אלא שחששו חכמים שמא נשתנית צורתו וה"ל מסיק דרבנן ולקולא וגר' מקצת פוסקים כל שעברו עליו שלשה ימים אין מעידין עליו מ' מסיקא מעידין וערשבי"א :

פתחי תשובה

באר היטב

(קבל) מתי נהרג. ענה"ט מ"ט והיכא שנאלצוהו שלם כ"ו הנה כ"כ הכ"ס ס"ק פ"ד ועי' נתיב' נו"כ סי' כ"ב שהפסוק ג"כ לזה וכתב דיש הוכחה לזה שם הרשב"א מזה צד מלשון הש"ע שהתחיל בסעיף זה מאלוהי הרוג כ"ו ולא כתב דין זה צמת וכך הל"ל מאלוהי הרוג או מת וכמו שפירש בסוף הסעיף ומיהו אם ילא קול איש פלוגי מת או נהרג וכן בסעיף כ"ו כתב תוך ג"י אחר הריגתו או מיתתו ולמה שצ"ק כאן למיתה וקטע רק הרוג ח"ו כספרת הכ"ס דלף הרשב"א אינו מתמיד בספק כ"ל בחבול צפניו ולפי שסתם מת אין צו חבלה ולכך נותר בספק ג"י אצל הרוג מסתמא יש צו פגע והנורה צד הוא שמתמיד משהם כל דברי הש"ע נדקדוק כ"ו ע"ש :

(פח) נהרג כ"ו ויש אוסרין. והיכא שנאלצוהו שלם ולא נודע אם הוא תוך ג"י או אחר ג"י וגופו שלם ולא נחבל צפניו לכ"ע מעידין. רשד"ס סי' כ"ו והרמ"ש בתשובה סי' ה' ומי"ד וי"ט. וכן אם הוא שלם ויש ספק אם אשתהי אחר שהעלוהו מן המים יש להחמיר ומשום דהוי ס"ס שמה הוא תוך שעה ראשונה והח"ל אחר שעה ראשונה שמה הלכתא כר"ת והרמ"ש והטור דס"ל אם לא ראה העצמיה יוכל להעיד אפי' אחר כמה ימים. מהרי"ט סי' ל"ו ע"ש דס"ל לא לא כ"כ ונתקשה צד הרצ כנה"ג דף מ"ה ע"כ סעיף תלית. ועי' רש"ך הי"ל סי' קפ"ג. ונתשו'

הפוסקים

אוצר

הוא דאין צודקין אצל שואלין אותם על כל הדברים הצריכין לעיכורא של עדות, דאפשר שהעדים דנין אותו צמת או שפלוני הוא, בדברים שאין חכמים דנין אותו צדס דכולהו אינשי לאו דינא גמירי **].

נתרפאית למכה ישנה שכבר נתרפאית, ע"כ, אצל בסימן מוצבא אחר אולי גם המ"ב יודע דמעידין אפי' אם יש צו מכה.

גם בתומת ישרים סי' קל"ו כתב, דאע"ג דקיי"ל דאין צודקין עידי נשים בדרישה וחקירה, לא להקל צמה שאמרו חכמים שצריך לדקדק אמרו כן, דא"כ לימא אין צודקין עידי נשים כלל, אלא ודאי צריך לחקור מתי ראהו שנהרג ואיך ראהו כ"ו.

סעיף כז. רכח. ואין יודעין מתי נהרג. א. וכשהעיד העד

ובסדר אליהו רבה קו"ע דק"ג סוף עור ז' חמה על הרצנים השואלים שצמחרי"ם אלשקר הניל ש"י להככים דעת

סתם מצאתי את פ' הרוג, האם צריכים הב"ד

הרמב"ם ע"ס הרא"ש, וכתב דזה ח"א, דמאחר דלהרמב"ם צ"ע לצדורו צענין המיתה שלא יבא בעד טועה צמחצונו שאותה ראה היא מיתה החלטית ואינה כן צמחצ, הוא הדבר צעמנו שאלטרך לצדור אם האיש שהוא אומר [עליו] שמת הוא אותו האיש צמחצ, שאפשר שדומה לו שהוא פ' כשעצרו עליו ג"י ונהפכה לורתו לצורת שהוא אומר וכו', ועוד אני אומר כי בדברי הרמב"ם רמזו צדדיה שאלה גם על ההכרה, שהרי כפל לשון אצל אם אחר העד "מת פ' ואני ראיתיו שמת", דמת פ' קאי על ההכרה שפ' הוא המה, ואני ראיתיו קאי לאמיתות המיתה, ועלה קאמר דשואלין אותו "האיך ראית וצמה ידעת", וגם זו כפל דברים, [אלא הכוונה] האיך ראית המיתה גופה, וצמה ידעת שהוא פ', וסיים שדינו של הרמב"ם מוסכם מהרי"א [שצטטנו גצורים סוף יצמות] ומהר"ר שלמה עמיאל, ולא מצינו מ"י שחולק זאת והיה תשובה דהר"ש, וכבר כתבתי [שם דפ"ו ג'] דג"ל דהמשיב צמחצו צו לאו הרא"ש הוא.

לשואלו אם ראהו תוך ג"י למיתתו. [וספק זה הוא בין להמקילים

ועי' בדברי מהר"ש צקו"ע דמ"ד ח' שמצוה צדצורו דאפי' להמקילים צספק ג"י מ"מ אם הגוי [שהישראל בעיד מפיו] לפנינו לא תלין להקל עד דמשיילי, דלולי יאמר שידע שראהו אחר ג'. וכן נראה מד' הרא"ה ו' אלריו"ש שצצצור יעקב סי' ח' דכ"ג ג'.

סתם מצאתי את פ' הרוג, האם צריכים הב"ד לשואלו אם ראהו תוך ג"י למיתתו. [וספק זה הוא בין להמקילים צספק ג"י דאפשר שמי"מ כשהעד לפנינו צריכים לשואלו, וצין להמחמירים, דאפשר שלא החמירו אלא כשצדור שגם בעד אינו יודע, אצל כל שאומר צמחצא תלין שראהו תוג"י ואין צריך לשואלו כמו שאין צודקין אותו צשאר דרישות וחקירות, ויבואר לפנינו]. במהר"ם אלשקר סי' כ"ה הביא תשו' הרא"ש שהשיב להר"ר שלמה עמיאל על מה שר"ה לומר דהמעיד שכתיר את המה צעצ"ע צריכין הב"ד לידע ממנו אם ראהו תוג"י, דזה ליתא, כי עד הבא לפנינו ואמר מלאתי פ' נהרג והכחתי, אין דורשין וחוקרין אותו תוך כמה ימים ראה אותו, כי צירושלמי פוסק הלכה כח"ק דר' ערפון [יצמות קכ"ב צ'] דלא מציין דרישה וחקירה. ושם צסי' כ"ו הביא מהר"ם אלשקר צסם הרצנים השואלים שכתבו, דאף צדעת הרמב"ם ש"י צדי גירושין [פ"ג הע"ו, והוא צצוי"ע סעיף כ'] שבעד שאמר מת פ' ואני ראיתיו שמת שואלין אותו האיך ראית וצמה ידעת שמת, נכון לפרש דאין ר"ל על הזמן וכיוצא בו, דהנך דרישות וחקירות נינהו, והוא עצמו כי שם שאין צודקין עידי נשים בדרישה וחקירה, אלא מה ששואלין אותו הוא אם מת ודאי או לא מת, דהיישקן שמה צאוחו ענין שראהו נדמה לו שמת ועדיין לא מת, כדמפרש ואזיל, כיצד ראוהו שנפל לים וכ"י ראוהו שנפל לגוב אריות וכו', ולפי פ' זה תהי' דעת הרמב"ם מסכמת ע"ס הרא"ש.

אולם האביר יעקב סי' צ' דל"ח ע"ד כתב, דיש להוכיח מד' הפוסקים דלהמקילים צספק ג"י אין לנו לחקור ולשאל את העד אי חזייה צתוך ג"י אפי' דאיתיה קמן צעור, דהפוסקים לא נשתמשו צהך טעמא דעמפ"ע ואין הראשון לפנינו גבי ספק אשתהי אלא כשצאים ללאת י"ח המחמירים [עי' לקמן ס"ק רכ"ע אות י"ט], וזה מצוה מד' הריב"ל סי' ו' [כמוצא לקמן ס"ק הני"ל אות

אמנם המהר"ם אלשקר עצמו שם צסי' כ"ה כתב דלמעשה קשה עליו [להקל], דהרי הר"ר שלמה עמיאל * חולק על הרא"ש צאוחו ענין וקאמר דצ"ע לידע תוך כמה ימים ראה, ולא מצינו מ"י שהכריע בדברי הרא"ש, ולדעתי אין דעת הרא"ש מברעת, דח"ק לא פליג אדרי ערפון אלא בדרישה וחקירה דוקא [כגון לחקור את העדים אם יתפכו את דצריהם או צציהם שצ"ע וצציהם יום ה"ה המעשה כדי לכיין את דצריהם ובהכרח דלחמירין שילבי יצמות וכו', אצל לשאל לו על הדברים הצריכין לעיכור העדות כגון לומר לו אם ראוהו תוך ג' או אחר ג', אפי' ח"ק מודה, דלאת"ה לימא אין צודקין עידי נשים כלל, ומדקאמר "בדרישה וחקירה" ש"מ דצדור"ם

(**) מדבריו לעיל בסי' זה ד"ה וכן יש מ"י שכתב, ולהלן בסי' כ"ז ד"ה ועוד דאניהו.

באר היטב

ע"ש. ע"ל ס"ק כ"א וס"ק פ"ד. ועי' ס"ק ל"ג מש"ש ועי' כה"ג דף ח"ו ע"ל סעיף ח"ו שכתב שם ואפי' ראוהו לאלתר ונתפס זעירין עליו ע"ש והו' סותר לנו"ש דף כ"ט ע"ל סעיף שס"ו והנחתו לעיל ס"ק פ"ד עיין ודו"ק * אפי' לדעת הרשב"א דמחמיר היינו דוקא כשהעד עמו ומסופק אם הוא תוך ג"י או אחר ג"י. אבל אם העד שומרו הלך לו אין לנו לחוש דלמלא העד הראשון היה מסופק. וכ"ש עד מפי עד דתלין להקל. עי' כה"ג דף ח"ו ע"ז:

• עי' מש"כ ע"ז באוצה"פ ס"ק ר"ח ארת ב'.

הפוסקים

ס"ק ר"ח ארת ב'—ג

שהוא מסופק, אבל באומר סתם פי' מנאחיו כרוב, אין כאן מקום ספק לחוש דר"ח ולא ידע יום הניגוח וצדדמי קאמר. [אמנם מהפוסקים המוצאים לקמן. ס"ק רכ"ט אות ו"ט ואות כ' שנחלקו להמחמירים בסג"י אם יש להקל כשאין העד לפנינו, מבואר דכשהוא לפנינו ודאי שיש לשאלו].

ב. להמחמירים דצריך לשאלו, מה הדין כשהעד שאפשר לחקרו הוא עכו"ם, שאינו נאמן אלא במסל"ת. בחש"י ה"א ו' אלרוי"א [כ"ל בלוח הקודש] ב', דה"ל אפשר לומר דדוקא בעמ"ש ישראל הוא דצריך לחקרו אם העד הראשון לפנינו דמכנין אסתריות, משא"כ בגוי שאינו נאמן הוא במסל"ת, מאן לימא לן דכי הדר שיליין ליה גופא דעובדא ומגלי לן דמהמניין ליה וכו', ומכ"ש גס לדעת הסובר כן דאם עבד זמן מה ואח"כ שאלוהו לא מהמנין ליה [עי' באוצה"פ סעיף ע"ו ס"ק קט"ו אות א']. ומכ"ש לפי מ"ש הכה"ג בהג"ע אות קפ"ה, דאם השאלה היתה על איזה פרט שלא הגיד בראשונה הכל מודים דלא חשיב מסל"ת, וצ"ל דאם נאמר דגשילי"ה אם ראוהו חוב"י ואפשר שיאמר שצורר לו דחזייה בזה. תלחא יומי, כרי' את הדבר הזה לא הגיד בראשונה ולא מכני אמירתו. וכיון שכן יש לתלות שבתוך ג"י הו', אמנם הריצ"ל בח"ד דף ד', כתב, דאע"ג דה"ל מיילי דקאמר המסל"ת אינם מספיקים לבחור האשכ, כגון דאמר דראוהו מת על שפת הים ואח"כ שאל לו אי חזייה בשעתיה או קבר אותו ואמר כן, אפי"ה חשיב מסל"ת, הא קמן דחשיב ליה מסל"ת לפנין חזייה בשעתיה וקבורה הגם שהם דברים שלא הגיד בראשונה, וכ"כ הר"ם בה"א ס"י ע"ד וכו'.

ב. יעקב שם ס"י ב' דל"ט ד' כתב ע"ז, דאין ענין זו השאלה למה שנחלקו הפוסקים ה"ל, דודאי כאל דאנו רוצים לתלות שבי' תוך ג"י, פשיטא דכשואמר שבי' אחר ג"י דאין לתלות שבי' תוך ג"י ושקורי הוא דמשקר השתא, דיינו לתלות דה"ל חוב"י היכא דאינו אומר בגוי להיפך וכו', וכבר צא הדבר מפורש בדברי הר"ם [שבלוח הקודש] וה"ר א' אלרוי"א אישחמית מיינה דברי הר"ם הללו, אלא שצניעותו שכבר עבר זמן רב יותר מחמש שנים ואפשר שכבר שנה הענין ומה שאומר עכשיו הוא רק עפ"י הדמיון, כתב דאפשר שיש לבחור בכל ספק ג"י, דכיון דצלא"ה מלינו להפוסקים ה"ל דס"ל דאין צריך לחקור את הגוי ואנו צאים לחוש לבי' הר"ם, ויעיל לנו טעם כל דכו ללאת י"ח כרצ, וכיון דאיכא למיחש שמה שכה הגוי ונמלא שלא יחזר הדבר בצירור גמור מכל וכל, אין צריך לשאלו וכו'.

ג. כשאמר העד שעברו ג' או ד' ימים מסיתתו, אם יש לדנו בספק ג"י. במהר"ע זלה"ל ס"י כ"ד בגמסל"ת שאמר "כמדומה שבי' להם כמו ג' או ד' ימים שנהרגו". כתב דאפי' ימא דהיכא דה"ל ספיקא תלין לקולא, ה"ל בגוי אומר "ג' או ד' ימים" הרי דכא מודה שכבר אינו תוך ג"י וצדדמי שאין להקל, דסתמא דמילתא דקאמר "כמו ג' או ד' ימים" ה"ל להם שנהרגו, ר"ל ג' [ימים] שלמים מלכד וי"ס שראוהו או ד' שלמים וכו'. ובמהר"ם

מ"ב ס"י מ"ה. ועי' קונט' עגונות. אם כפי מורו"ת הסיפור נראה דה"ל לאחר ג"י תלין להמחיר. הרשב"א ס"י ק"ג. אם מלך הענין נראה שהוא תוך ג"י לכ"ע תלין להקל הר"ם שזון ס' ט"ו. משפט דק ח"א ס' ס"ה. ראוהו נפוח לכ"ע אין מעידין רש"ם ס' כ"ו. וכ"כ כה"ג דאפי' למוקלין בספק אשת"י היינו דוקא בשלא נתפס אבל בנתפס איסור דאורייתא הוא ולהחמיר דודאי אשת"י הואיל שנתפס ע"ש דף ח"ו ע"ל שהאריך בתשובה ומסיק דיש לחוש לרבותא דסוברים דבעיגולא דליתתחא אין להחיר מטעם ס"ס דכולא חדא ספיקא הוא ספק מת ספק לא מת

אוצר

אות ה' שבי' להקל לגבי ספק אשת"י מטעם דכל הפוסקים נעו אחר ס' ר"ח, ולא הזכיר טעמא דעמ"ש שבי' צניעותו, נראה צדדמי דל"ס אין אנו צריכין לזה וכו' [ובע"פ דע"כ לא אמרו דהיכא דאיתיה קמן צריך לצרר הדבר, אלא היכא דקרוצ הדבר לחוש דאין הכששא רחוקה כ"כ וגם יכול הוא לצרר הדבר שאנו שואלים אותו בלתי שום ספק, אבל לגבי ספק אשת"י על הרוב הוא שגם הוא אינו יודע מתי נהרג, דסתמא דמילתא כן דרך כשפוגעים בזה נופל בשדה שאין בו ידיעה מתי נהרג וכו' *]. וכן יש לדקדק מדבריו בס"י ז', שאחר שבי' להקל בסג"י ברי"ח מפני שרוב הפוסקים הסכימו לבחור ופשוט המנהג כן, כ', ועוד אני אומר דצ"ל דכא עד השומע וכו' כ"ע מודו וכו', הרי צדדמי דלא נחית לזה אלא כשצא ללאת י"ח המחמיר וכו', וכן יש לדקדק מד' עוד הרבה פוסקים וכו', ומאלו להם רב דקאי כוונתיהו, הוא הר"ם המוצא בחש"י מהר"ם אלשקר [ה"ל] וכו', ואף דה"ש עמ"ל פליג על הר"ם, אינו אלא משום דאזיל בשעת רבו הרשב"א דאזיל לחומרא בכל ספק ג"י וכו', גם מהר"ם אלשקר הוא מהמחמירים בהרשב"א [עי' לקמן ס"ק רכ"ט אות ג'], ומשום ב' כתבו דצריך לחקרו שאמר העד צפירות שראוהו תוך ג"י דעל הספק תלין להמחיר, אמנם להמקלין בספק ג"י אין אנו צריכין לשאלו דעל הסתם תלין שבי' תוך ג"י כמו שאם ה"ל אומר דלא ידע דה"ל תלין כרי', אלא שסיים בדף מ' ע"א, דכל זה להלכה, אבל למעשה ה"ל לצי נוקפי לסמוך ע"ז כיון דהר"ם ס"ל דצריך לחקרו, ואילו ה"ל בגמסל"ת מעיר אחרת היינו יכולים להקל שלא לטרוח לשלוח שם לחקור, אבל היכא דה"ל בעיר קמן חלתי ואירא, והיינו אומר לעד השומע שיחקור את העד וכו', אך כיון שחששו אותו כמה פעמים ולא מאלוהו ואמר שהלך מחוץ לעיר ועברו צ"ח כמו חמשה וששה חדשים אמרתי דאין לעגנה עוד בחולת ממושכה דאפשר יצא בקרוב דא"כ אין לדבר סוף וכו'.

ובעצי ארזים ס"ק קט"ו אחר שבי' דאף לדעת הרשב"א דמחמיר בספק ג"י מ"מ אם אין העד בפנינו אין לחוש לזה, כוסף דאפשר שאפי' העד בפנינו ומעיד סתם אין אנו נזקקים לשאלו על ספק זה של ג"י, דעידו נשים א"ל דרישה וחקירה. ולעיל ס"ק קי"ג ב' בחוב"ד, דאפי' לדעת הרשב"א המחמיר בספק ג"י, מ"מ זה ודאי שאם שנים מעידים בסתם מאלו פי' מת, שאין חוקרין אותו לומר אם ראוהו בתוך ג', דעידו נשים א"ל דרישה וחקירה ואם הם אומרים בסתם שמת סמכין על עדותן.

ובמטה יוסף ח"ב ס"י ד' אחר שהביא דפ"ט טור ב' מחש' הרשב"א ס"י חק"ל [המוצא לקמן ס"ק רכ"ט אות ה'] דמשמע ממה שהרשב"א מיקל בספק ג"י היפך דעתו בחידושו, כתב שם טור ד' ליישב בשם זקינו [מהר"א חנניה] עפ"י ד' חש' הר"ם ה"ל, דמ"ש הרשב"א דהיכא דמספקא לן אם הוא בתוך ג' אזלין בספיקו להמחיר, היינו היכא דאנחנו ברווחים אותו המת לא ידענו יום מותו, או העד שצא לפנינו להעיד אחר צפירות

י"א שתולים שנהרג תוך שלשה ימים ומעדין עליו (קכג) א ויש (קכג) אוסרין באר הגולה ומיהו

א ה"ה ורי"ט נשם הרשב"א ואם הח' לא כתנו צדורו אלא דיכול להיות ואכ"כ הר"ן ועיין צ"ח נ"ח בזה

פתחי תשובה

היא ואלום להקל למעשה צדורו אחר ג"י יא לפקפק כו' ועכ"פ בספק שפיר מוכח מחשבה זו להקל ע"י סימנים עכ"ל ע"ש וכן יא עוד שם נבי"ל ע"ש (ועי' נחש' רצינו עקיבא חירג סי' ק"ז כתב שם שהדבר פלא על הגאונים תשו' עה"ג ותשו' נו"ב שדנו לאחר ג"י מעידין ע"י סי' א' והרי מפורש בסיפך נחש' הרשב"א שהוצא בעור ס"ס קי"ח ע"ש. אך כבר הרגיש בזה ג"כ בס' מה"ש סעיף כ"ה וכתב ליישב בטוב ע"ש). ועי' עוד בנ"ב סי' ל"ח בספק ג"י והיה ג"כ ט"ע בגדלים ולידו שם להקל לדעת הרמז"ס דספק מותר מה"ת וכן הכריע הפר"ח זי"ד וז"כ שוב סמכינו אנשים בדרבנן ל"ח לשאלה ואיך דהו זה דהלן הוי איתחוק איפורה ולכ"ע הוא מה"ת ע"ש ה"טב. ולכאורה לא היה צריך לכלל זה לפת"ש הוא צעמנו בס' ל"א ול"ב והוכיח שם מהמחנה דאם יא טב"ע בכלים מותר ספק ג"י ע"ש וז"ע: (קכג) אוסרין. עי' נחש' נו"ב סי' מ"ח צמעה שזא עד מפי עד והעיד שגער א' אחר לו שראה בדרך שני אנשים עומדים ומלובלכים בדם ואלל אורחם על מה הם מלובלכים והשיבו לו שחוק ונאם לאו נאמר שגם אחת היית חנר עמנו וקודם שאלל אותם ראה את אביגדור טוט ליגין און דער אביגדור האט איין ווייב צעיר פלוני

(קכג) ויש אוסרין. עי' נחש' נו"ב סי' כ"ט שז' דנר חדש דהיכא דליכא ג"כ סימנים אף סימנים שז"מ וגם מכירין אותו בטב"ע נם הרשב"א מודה דתולין להקל דהרי הרשב"א לא התמיר בספק ג"י רק משום ספקא דאורייתא כמבואר בתירושו עליה יבנות והיכא דליכא סימנים הרי כבר יללח מאיסור דאורייתא (שהרי אם נשאת לא תצא כח"ש רי"ו בדם הרומ"ה הוצא צב"ש וצנח"ט ס"ק ע"ב) ונשאר כאן רק איסור דרבנן א"כ בספק אם הוא חור ג"י הוי ספקא דרבנן ולקולא. ע"ש שכתב כל הכ"ל רק לפלפול לא להלכה ולא למעשה. אמנם בס' ל"א החליט יותר סברא זו להקל מטעם אחר דעיקר הטעם דלולין לחומרא שנהרג קודם ג"י ולא יהניג. חוקת חיים הוא מנחם דיש ג"כ חוקה ללידך גיסא חוקת א"א ונאחר דליכא סימנים הרי איתרע חוקת א"א ונאחר חוקת חיים על צדדי וכו"ש הוא מילא קול (עמ"ש לקמן ס"ק קכ"ה). ואם כתב דאפי' צדורו אחר ג"י היה כ"ל להמיר צדורו סי"א או צדורו צדורו והביא דהיה לאו מלשון התנא יבנות ק"כ וכתב שחל שגרא זו כבר קדמו נחש' עה"ג סי' ע"ג אלא שהוא כתב אה"כ לדחות סברא זו אך אין זה דמיה וגם מ"ח נחש' כנ"י סי' כ"ב לדחות סברת עה"ג הכ"ל ג"כ לאו דמיה

אוצר ס"ק רכח אות ג—ס"ק רכט אות א הפוסקים

משום שאחר ג"י דרך להשתנות, וכל זה דוקא בזידעיון שהוא אחר ג"י, אבל בספק ג"י כיון שאנו מכירין אותו היטב ורואים שלא נשתנה אורח פניו, א"כ מהיכי יחיו לומר שהוא אחר ונשתנה נגד הכרת העדים ונלעזר לומר שהוא אחר ג"י, יותר מסתבר לומר שהוא עדיין חור ג"י ולא נשתנה כלל, ואין צריך לומר [לפי"ן] שהוא מטעם ספק דרבנן וכו', וזה מדוקדק בלשון החוס' שכתבו וז"ל: אין לתלותו אלא בחור ג"י, ולכאורה אם הטעם משום סדרי לקולא. הו"ל לנימיר "תולין" בחור ג"י דוכי משמע דמספק תולין לקולא, אלא כוונתם כמ"ש, דבספק י"ל דמסתברא יותר לתלות בחור ג"י כיון שאנו מכירין אותו ורואים שלא נשתנה, וברא"ש שהביא דברי ר"ת וכתב "תולין" קולר בהעקתו. וכן כתבו בטעם המקולין בנתיבות לשבת סקכ"ה ובספרו גצעת פנחס סי' כ"ד ובקבלה יעקב סעיף זה, וכן פירשו בכוונת החוס' צשו"ת הרי"מ סי' צ' וג' ובמשנת אליעזר [לרא"ש מישעל] מהדו"ת סי' ט"ו. אות צ', ועי' בצית אפרים סי' י"ג דמ"ד ד' שזי דמלמד הטעם דספד"ר לקולא, י"ל עוד טעם משום דיש לנו לאוקמי אחזקה חי והשתא הוא דמת, אולם בס' י"ט דני"א א' דהם טעם זה ומסיק דטעם המקולין הוא רק משום דס"ל דחששא דנחפח אינו רק דרבנן וספיקו לקולא ע"ש. ועי' עוד לקמן אות זה ד"ה ועצ"ש. והיש אוסרים, עי' צא"ה"ג שהם הרי"מ והריב"ש [סי' שצ"ח] צ"ש הרשב"א ושכ"כ הר"ן [סי' ע"א]. ומ"ש צא"ה"ג צ"ש הראשונים הג"ל שגם החוס' לא כתבו צדורו ויין להצ"ח, הנה צצ"ח שם ביאר דזה תלוי בחילופי הגירסאות בחוס' [דף ק"כ ע"א ד"ה אין מעידין] דבראשונים הג"ל היתה להם הגירסא בחוס': ויכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא חור ג"י [ולכן כתבו שגם החוס' לא כתבו צדורו], אבל בלשון החוס' שצידדו. וכפי מה שהגיה המהרש"ל כתוב: וגם יכול להיות שהוא בחור ג"י כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בחור ג"י, ולפי"ן כתבו החוס' צדורו דתולין לקולא וכמ"ש הרא"ש והטור בסתם. ובסדר אליהו רצ"ה סי' צ' דיי"ד טור צ' כ' דגם מפסקי חוס' מוכח בגירסא שלנו שזי שם: ואם אין ידוע מתי נהרג יש לתלות בחור ג"י. ובפרט מטה אהרן ח"א סי' קי"ג דקצ"ד ד' כתב דמדקאמרי החוס' בלשון שלילה "אין לתלותו" משמע דלא נסתפק ר"ת בהוראה זו, גם צשו"ת הרי"מ סי' צ' וג' האריך להוכיח דהעיקר בגירסא שלפנינו בחוס' ע"ש. ועי' עוד לקמן אות ו' ד"ה ויש שכתבו.

יבמהר"ם זיסקינד סי' כ"ב צעד שהעיד שזא לעיר ג' או ד' ימים אחר הרעש ולקחו הרוג וקברו אותו, כתב שם הר"ר מרדכי כהנא בדמ"ג א', דכיון שאמר שזא ג' או ד' ימים אחר הרעש משמע מתוך דברי עדותו שזי עכ"פ לאחר ג"י. אמנם במהר"ם אלשיך סי' קי"ט השיב על נידונו של המהר"ט דהלן הג"ל להקל ולא דן כלל בחשש הג"ל. [ועי' צצ"י דוד סי' תקס"ג שחמה עליו דלמה לא חשש לשהר ג"י]. גם המהר"ם זיסקינד כ' שם צצ"י כ"ג דמ"ו טור צ' שיש להקל מפני שהעיד בעד שהוא מסופק אם הוא חור ג' או ד' להריגה וא"כ תולין להקל שחור ג"י ה"י שזך פשעה הוראה ציטרא. רכט. יש אומרים שתולים וכו' ויש אוסרין. א. דיעות הראשונים בדיון זה. עי' צא"ה"ג דהי"ט מקולין הם החוס' [יצמות ק"כ א' ד"ה אין] וברא"ש צ"ש ר"ת ושכ"כ הטור, ומה שהביא גם את הריטב"א בין המקולין, עי' להלן בזה וזה שצדעת הריטב"א נחלקו בהאחרונים. וע"ש שגם בחוס' ישנם חילופי גירסאות. ובמפרט לנפש דלי"ד טור צ' כ' שגם המאירי שציעתו ליצמות קאי שציעת ר"ת, שעל מה שאמרנו במשנה אין מעידין אלא עד ג"י פי וז"ל: כגון שנמלא אדם הרוג ואין מכירין אותו וצדור שזם משתדלים בהכרתו וצדור ג"י מעת מיתתו ואומר להם שהוא מכירו, אין עדותו כלום שכתב משתנה אחר ג"י וכו', ומ"מ אם ילא הקול במיתתו של זה ואחר ג"י ליתית הקול מלאכה מה והכירוהו, מעידים עליו וכו' עכ"ל, הו קמן דהרב מפרט למחנה דמייירי צעצרו ג"י צודאי אבל מספיקא תלין להקל דחור ג' הוא, ואפי' ביאא הקול דהי מקום להחמיר אפי"ה כתב הרב דתלין חור ג', והיינו כמ"ש הריטב"א לעת החוס'. [הו"ד לקמן בזה וז"ל: ואלום שם להלן ביאא המאירי מחלוקת בזה וז"ל: וכל שנמלא הרוג ולא נודע אם חור ג' אם לאחר ג', י"א שמעידין עליו מן הכתם ויש חולקין, וכבר העיר ע"ז המו"ל בהגהות מתוך הכית אות ל"א]. ובטעם המקילין, כתב צמורת יקותיאל נחש' שצסוף הספר סי' ג' דבחיודו הרשב"א והריטב"א מצוה, דהוא משום דמה שאין מעידין אחר ג"י הוא חששא דרבנן ובספק דרבנן אזלין לקולא, והוא כתב ש"ל עוד טעם להקל, משום דהא דאין מעידין אחרי"י הוא משום שאנו חוששין שמה אחר הוא ונשתנה אורח פניו ונדמה להרואים שזי האיש הכוא [שמעידים עליו], ואעפ"י שהעדים מכירין אותו היטב ורואים שלא נשתנה אפי"ה חוששים

פתחי תשובה

ז"ל ש' דבאן לא שייך חומרא זו כיון שאין העד הראשון לפניו רק עד חסד עד כאשר הביא הנ"ל שגם מהר"ל וכו' נק"ע סי' מ' וזכמה תשובות האחרונים עלי חולק וכתב דזה אינו חל דהרי נק"ע נמצא דעת החולקים ע"ז בס' רע"ט רפ"א רצ"ג ע"א ש"ע ז' הן אחת שגם צה"ד סי' ר"מ הביא סברה זו ולקחה מדברי מהר"ם רוטנבורג אך אין מדברי מהר"ם רח"ה שמהר"ם סובר כר"ת ומהר"ל ש' להקל בעד מפ"ע נשע"ע ד"ה אין לו על מה לסמוך כי הלא מהר"ם לשיטתו וכן יש לחמוה על הנ"ל סי' ק"ג ומהר"ם אלשיך סי' מ"ג צוה. ועוד דנ"ד אין ענין להקל אפי' לסדרת המקילין שכל דבריהם בעד שמספר שראה פלוני מונח מות שלנו מפרשים ככוונתו שראוהו נודחי קודם ג"י דהיינו שראה מיתתו או שאל לאנשי מקומו וחמרו

כו' וכתב דאין היחוד לאשת אביגדור כי עדיין לא יאלמו מחשש ספק אחר ג"י שהרי לא נזכר בדברי העד שראה הרגומים הרגו את אביגדור רק שראה אותו מות ומי יודע כמה ימים היה מונח מות ואף אם היה מעיד שראה הרגומים שהיו מלוכלכים דגם לא שלא נתייבש עדיין ונודחי הוא זמן קרוב מ"מ מי יודע שהרגו את זה שראה מוטל מות ודלמא הרגו לאיש אחר וזה המות מונח זמן רב אלא דהים לנו מקום לומר ליהם קולא צוה ע"פ דברי הט"ז נ"ד סי' שצ"ז כו' וא"כ לחוש שאלו חזן זה נהרג לאיש אחר והבין חזקת חיים. אמנם הרי לא נזכר בדברי העד שהיו מלוכלכים דגם לא ושאל כבר הוא יותר מנ"י שהרגוהו והרגומים יגזו טעונים כמה ימים כו' ולכן נאשה זו אין להקל. ואם נס' מ"ט וכו' האריך להשיב על דברי האלון מהר"ם דרבי

הפוסקים

ס"ק רכס אות א

אוצר

הרשב"א בדמקום חזקת איסור לא אמרין סד"ר לקולא. גם בשם שמעתי ששמעתי ז' סוף פרק כ"א כי דאפי' נימא דחשש חפה לאחר ג' אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הריב"ז א"א, מ"מ יש לאסור בספק תוך ג' משום בדמקום חזקה לא אמרין סד"ר להקל.

ובבית שלמה [מסקנאל] סי' ל"ו דמ"ו א' כי על ד' הנוצרי צמי כי ונ"צ הכ"ל, דמשון הרשב"א עלמו משמע להיפך, דהא ר"ש דבריו הוא אם יש להחמיר בספק ג"י משום שהוא סד"א ולחומרא או דחששא דחפה אינו רק מדרבנן והו"ל סד"ר ולקולא, וע"ז כתב דלישנא דמחגי מכרעא לחומרא והדבר לריך תלמוד, משמע דמה שהכריע להחמיר הוא משום דהו"ל סד"א ולחומרא כמ"ש בר"ש דבריו, גם הריב"ז [שהכריע בהרשב"א דספק ג"י להחמיר] כי צמי שעי"ט וסי' ש"פ בפשיטות דאחר ג"י אין כאן עדות כלל והיא בחזקת א"א דאורייתא ונאם וצויה בחזקת ממזרים ע"ש.

ובחן טוב סקק"א ד"ה א' כתב דו"ל בכוונת הרשב"א, דודאי אי לאו דלשון המשנה מכרעא לחומרא [והיינו לריבין לדון בספק ג"י מסבחת עלמון], ה"י פשוט דדין ספק ג"י תלוי דדין ודאי ג"י ורק אם בודאי ג"י יש איסור דאורייתא אז ספיקו לחומרא, אבל אי ודאי אחר ג"י לא מיתסר אלא מדרבנן אין מחמירין רק בודאי ולא בספק, וזה יתכן אפי' להפוסקים דבאיתחזק איסורא דאורייתא לחומרא, דו"ל דהיינו דוקא כידון הש"ך דדיני הספיקות שבודאי נעמא בעומא דרבנן וספק אם עבד דאין ספק עבילה מוליא מידי ודאי, משא"כ הכא מספיקא אין להחזיק איסורא דרבנן לומר דאיתתה, דפרט דיש חזקה להיות לומר השתא הוא דמת, אמנם אם לשון המשנה מכרעא לחומרא, מ"מ לא מכרעא מילתא לומר דבודאי ג"י אסורה מדאורייתא, דהיינו דכ"ז שאין הכרע אין לנו להמילא חומרא בסד"ר, מ"מ אין מהחמיר אם אשכחן שהחמירו גם בסד"ר, דפרט באיסור א"א שהחמירו בתחלתה כמו במשאלים וכדומה.

ועב"ש סקפ"ד שהקשה על המחמירים ממ"ש בחשו מהר"ם מינץ [סי' נ"ה] דאם אינו יודע אימתו מות קרובו, אמרין דמת בקרוב משום דמוקמינן ליה בחזקת חי כמ"ש ביו"ד סי' שצ"ז וכאן לא אמרין דנהרג תוך ג"י, וכן הקשה שם בטו"ז, ותי' דבאן איירי דראובן הלך מבאן ואינו יודע היכן הוא, אז אוקומין לראובן בחזקת חי, [והוא חי עדיין גם עכשיו], ומת זה אעפ"י שנראה לבס שהוא ראובן, אמרין שהוא מת קודם ג"י ונשתנה והוא איש אחר אשר לא ידעין אותו ולא שייך לומר דאוקומין אותו בחזקתו.

ובנוב"י קמא סי' ל"א הקשה על הנ"ל, דמה חזקת חיים יש לראובן יותר מלאיש אחר מן החיים, אדרבה נאמר דהן לאותו אדם יחי' מי שיהי' חזקת חיים שעדיין הוא חי, דעכ"פ חי ה"י פעם א', ומת זה הנמצא איננו אדם אחר רק ראובן הוא שמת, ואמנם הנ"ל צא לתוך קושי' זו צמי"ש, והוא איש אחר דלא ידעין ליה וכו', דכיון דלא ידעין ליה לא שייך לומר גביה חזקה

ובדעת הריב"א נחלקו באחרונים: דהריב"ז א"א חידושו ליצמות אחר שהביא ד' בתוס' כ', וגרסין דבריהם דכיון דחששא דשינוי פרלוג לאחר ג' חששא בעלמא מפני שיש מקלח מתים משתנים לאחר ג', אין לנו לחוש ולהכחיש הר"ה הניכרת לנו, ויש חוששים להחמיר אף צו. והביא תוכן דבריו בנימוקיו. והנה הריב"ל צה"א סי' ו' וז' כי דהריב"ז א"א חידושו נטה לסבחת הרשב"א והר"ן. וכי צמט יוסף ח"צ סי' ד' דפ"ח ד' דהיינו משום שאחר שבי' דמסבחת לקולא, סיים בלשנו דיש חוששין להחמיר, וס"ל להריב"ל דמאחר שהביא סברה זו במסקנת דבריו משמע שחזר בו מסבחתו וחשש לסבחת המחמירין. גם בכה"ג הנוצרי אות תנ"ז כי על הריב"ז א"א דנראה דנקיט לחומרא מדבציא סברה זו באחרונה ולא חלק עליה. וכן חשבו את הריב"ז א"א בין המחמירים במשאלת בנימין סי' ק"ט ובעבודת הגרשוני סי' נ"ט. אולם בר"ע אברהם סי' ה' דכ"ח ד' אחר שהסביר סי' הריב"ל כנ"ל צמט יוסף, סיים דלדעתו זה לא מכריע, שהרי סבחתו הוא כבר כתב הריב"ז א"א למעלה דמסבחת לקולא, ואח"כ כתב שיש חוששין להחמיר, אבל לא מפני זה נוכל לומר שחזר בו מסבחתו. וכן חשבו את הריב"ז א"א בין המקילים בתומת ישרים סי' קנ"א, וצו"ש יצמות פרק ט"ז דין ה', ובמהר"ם אלשיך סי' ק"ה, ובפני יבועה ח"צ סי' נ"ט.

ובטעם המחמירים, הנה הרשב"א חידושו ליצמות נסחפק דדין זה, וכי דאיכא למימר דאין מעידין עליו דהו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא, ואיכא למימר דכיון שמכירין אותו ואין אנו יודעין אם נתפח אם לא ואם נשתנית לורתו אם לא, מסתמא כיון שדקדקו והכירוהו בטע"ע חזקה זהו, אלא שחששו חכמים שמה נתפח ונשתנית לורתו לפי שרוב מתים משתנים לאחר ג', ודוקא כשנודע שעברו עליו ג', ה"א מסתמא כולי האי לא נחמיר דהו"ל ספיקא דחששא דרבנן ולקולא, ולישנא דמחגי מכרעא לחומרא דקחני אין מעידין אלא עד ג"י ולא קחני כל שעברו עליו ג"י אין מעידין עליו * אבל בתוס' מלאחי כלשון הזה, ויכול להיות דהיכא שאין יודע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג"י, ואינו כ"ל, כמו שכתבתי, וגם הם לא אמרו אלא דאפשר, ומקלח ספרים מלאחי שכתוב בהם כל שעברו ג"י אין מעידין עליו, ונ"ל שזו גירסא נכונה, ושמשעין מניה דדוקא לאחר ג' ה"א מסתמא מעידין עליו, ולריך תלמוד.

וב' בנוב"י קמא סי' כ"ט ד"ה ועכשיו, דמה שנסחפק הרשב"א הוא משום ספיקא דאורייתא [דדילמא חשש איתתה לאחר ג"י הוא דאורייתא]. וכ"כ צמי"ש ל"ז ד"ה היתר מלך הכרת פניו. אולם בסוס"י י' כי דוכל לומר שגם במסקנא שהחמיר הרשב"א אעפ"י סובר שחשש חפה הוא חששא דרבנן, ואפ"י מחמירין בספיקו משום חזקת א"א ולא אמרין בחזקת איסור סד"ר להקל. וכ"כ בסוף סי' נ"ב, וליו"ן לש"ך בכללי ס"ס דין כ' [שכתב כן בדעת

(*) ע"י באוריין תליתי סי' קמ"ג שצ"י למה מקומות בש"ס שמדייקים כע"ז.

פתחי תשובה

לחלק בין עד הא' לעד הב' דוקא בעד הראשון החמיר הרשב"א ולא בעד השני דלפין דין אפשר משאלי אפשר ובח"ט הרמב"ם (ע"ל ס"ה) זה אינו דלאן הלא גם בעד הראשון הוא חי אפשר ואפי' החמיר הרשב"א. והאריך בזה וסיים חמנע כיון שיכל הדבר להיתר מבטול הגזון הכל' ולא יאונה לנדיק כל און זודלי י' כאל טעם להיתר ודקדקתי ומלאתי והוא דלאן כיון דהרולחיס היו יאודיס גם הרשב"א מודה דמוקמינן להרולחיס בחזקת כשרות ועד עתה כשרים היו וברגע זה הוא שגעשו רולחיס ושפכו דם הזה (לענ"ד י' סעד לזה מנ"ש הרמ"א בח"ט סימן ל"ד סעיף כ"ג בהגהה ע"ש ועמ"ש נב"ל לקמן סעיף כ"ח נד"ה נסר ר"ת) ואף שבעד לא ראה שם הרולחיס רק מפיהם שאמרו שחקר כו' ולפין אדם ונע"ד ופלטין דבור' וא"כ שוב לא ידענו

לו שעדיין תוך ג"י אצל נד"ד העד הראשון העיד שלא היה שום אדם רק אלו שני הרולחיס ואלה ההרול ראה מוטל מת ואלותו שני אנשים לן אמרו לו דבר רק שחקר כו' א"כ מלפין היה יכול לידע אם הוא תוך ג"י וכי נביא הוא ומ"ש בזה הגאון מהר"ם ברני. דיש להוכיח מתוך לשונו דען אציגורו, אראה אותו חי תוך ג"י כו' הוא טענת כי מה נצד שראה את אציגורו הרי אם היינו מוסכמים שההרול האנוטל כאלו הוא אציגורו מה לנו אם תוך ג"י או לא אצל אלו מוסופקים שזה ההרול הוא אדם אחר ומוטל כאלו זה ימים רבים וכשתנה ללורת אציגורו וא"כ את מי ראה העד (כעין השנה זו כבר השינו על הת"כ ע' נח"מ ס"ק מ"ז ונשת' שער אפרים סימן ק"א ונח"מ ע"ג ועיין נח"מ סימן נ"ו ונ"ד מ"ש בזה לייבט) וגם מ"ש הגאון הנ"ל

הפוסקים

סיק רכס אות א—ב

אוצר

דעתו לפסוק כי"א בחרה. ובגאספות שבסוף סי' יד אהרן ח"א סי' ע' דף י"ג עור א' כי בתוך הדברים, דאעפ"י שרבים חולקים על הרשב"א, אפי"ה לא מלאו לבו צשוי"ע להחיר בלי שום חולק אלא כתב וי"א וי"א, וכפי הכלל המסור צידונו כשכותב י"א וי"א תופס בסבבא האחרונה לעיקר. וכ"כ צויהמר יחקר קרי"ע סי' א' דקפ"ז ד' וסי' ע' דר"י ג', ובנכח השלחן סי' י"ד דכ"ב עור צ', ובצדו דרך ח"ב סי' ה' עמוד שלי"ד, וצרועי ישראל ח"ב סי' ג' דף ע' ד' [תש"י הר"ש לניאול], וברצ פעלים ח"ד סי' ג', ובשלוס דוד סי' א' דע"ב ג'.

ובתש"י צ"י מלינו בעין סתירה מתש"י אחת לשניה, שבסי' ז' כתב, ולענין נמלא הרוג ואינו ידוע אימתי נהרג, והוא בענין שאין מעידים עליו אלא עד ג"י על פי הדרכים שנתבאר [שם סי' ו', ור"ל שה"י חבול בצנין], כתבו התוס', וגם יכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג"י דוקא, ואעפ"י שהתוס' כתבו דין זה כמסתפקים, הר"ש כתבו צודאי וכו', ואחריו נמשכו העור וצדו ירוסם. ואולם שם סי' י"ב כי צידונו דאע"י דאבתי אין להחירם דשמה העלוהו למים אחר ג"י שמת ובסברת המחמירים בספק ג"י, ואף התוס' לא אמרו הדבר אלא כמסתפק, מ"מ יש לדון עליו מאל אחר, דכיון שלא ה"י חבול בצניו וגם כל גופו שלם, אפי' אחר כמה ימים יכולים להעיד עליו וכמ"ש התוס' והר"ש והעור וכו'.

ובבכנה"ג הגב"י אות תמ"ה כשהשג את המחמירים כתב, וכן יראה מדי' הב"י בשש"י סי' י"ב, אלא שלפין גם לעיין בסי' ז'.

ובבכ"י אחרון ח"א סי' ג' דס"א ג' הביא מתש"י צ"י סי' ז' וי"ב הנ"ל וכי' דיש לדון דעתו כהך תש"י קמיתא ומ"ש בסי' י"ב כוונה אחרת יש לו, דהנה כשנדקדק בדבריו הם תמוהים, דבי סברות כתב ר"ת, חדא צודאי אישחתי דאם מכירו צש"ע צגופו ואיצריו דמעידים אפי' אחר כמה ימים, ובי' דאם העיד סתם חולין שראה תוך ג"י, ואין ספק דהדין ה"י הוא יותר חידוש דהא ודאי אשחתי, ור"ת לזה דהריעב"א חלק דין הא' של ר"ת וצדין הב' הורה להקל ברי"ת, וזה גם דעת מרן צש"ע כי צדין ודאי אשחתי כתב "ואין מחזור צעניי האחרונים" ואילו צספק אשחתי כתב כדרכו צכ"מ י"א וי"א, וא"כ קשה על דבריו בשש"י סי' י"ב הנ"ל שכי' לחוש לדי' האחרונים צספק ג"י ומלא פתח להחיר עפ"י סברת ר"ת צודאי אחר ג"י, וזה תימה אדרבא איפכא מסתברא וכו', ע"כ נראה דכוונתו לעציד לה בעין ס"ס, והכי קאמר אילו לא ה"י מחיר ר"ת רק צספק ג"י והאחרונים חלקו עליו, ה"י מקום לתפוס כדצריכס; אצל מאחר דר"ת סובר דגם צודאי אחר ג"י יש להחיר ע"י ע"י צגופו ואיצריו, א"כ צספק ג"י ודאי אית לן למינקט להקל ברי"ת ולומר דודאי ראה תוך ג"י, ואף אחר"ל לחוש לדעת האחרונים החולקים עליו צספק ג"י, אימור דהלכה ברי"ת גם אחר ג"י כיון שעכ"פ הוא מעיד שהכירו ופה ופה, וגמלא שדעתו בשש"י כדעתו צש"ע דיותר יש פנים לסברת ר"ת צספק

חזקה, אולם ע"י גופא יש לדון דמה צכך שלא ידעין ל' כיון שעכ"פ חי קודם שמת יש לו חזקת חיים. וכי צצית אפרים סי' ל"ו דק"א סוף עור א' דצדרי הב"ש נכונים, דודאי על איש ידוע לנו שראינוהו חי שפיר שייך לומר דאוקמי' בחזקת חי, אצל בגמלא מת לא שייך לומר חן לו חזקת חי, שהרי רבו כמו רבו המתים צמיתה טעמיה ואין לך יום שאין צו שלטון למות, ולפני ג"י ג"כ צודאי מתו הרבה אנשים, ולמה תתלה זה הנמלא שה"י חי עד עתה ועכשיו מת, שמה הוא מן המתים שכבר מתו קודם ג"י ולא שייך בזה חי"ה כלל. וכ"כ צכוונת הב"ש צישועות יעקב סוף סקכ"ה, וצצית משה סקמ"ה [והציר סמוכין מדי' התוס' צשועות מ"ז צ' ד"ה וספרה ע"ש], וצמעין גנים סעיף זה, וצאצני גזית צפ"י צית יעקב סקפ"ד, וצאצן שמואל ס"ק שס"ה, וצשערי עזרה צאולת אהבים סק"מ דס"ז ד', וצמלאת אצן סעיף זה.

וע"י עוד ע"ד הב"ש והגב"י צשצ שמתתא שמתתא ז' פכ"א, וציר מאיר קמא סי' ג"ה דמ"ה א', וצקרי"ע למחר"ל סקל"ה דפ"ד א', וצמלמר מרדכי סי' ל"ב דק"מ א', וצמכר"י הכהן מהד"ת סי' ו' דס"ז א', וצצרי"ת יעקב סי' ע' דף י"א ג', וצנהרי אפרסמון סי' י"א דקכ"ה ד'.

ובטרי"ז וי"ד סי' ש"ז סק"צ תירץ דע"כ לא מוקמינן ליה בחזקה חי אלא כל שלא ידענו עדיין שמת, משא"כ כאל דהשתא ודאי מת, שפיר אמרינן דכבר ה"י מת, ואין להקשות מאי שנא משאר חזקות דאמרינן חזקה אפי' צכ"ג כגון צמקור וצגציות, דו"ל דשאני צמיתה דכל חי עומד למות והוא מועד לכך צלי ספק, ע"כ כל זמן שאינו מצורר שמת אמרינן עדיין חי הוא, אצל כשמצורר שמת אזלא החזקה וכו'. וע"י מה שכי' עליו צגוצ"ק סי' ל"א, וצאצני גזית צפ"י צית יעקב סקפ"ד, וצשואל ומשיב מהד"ת ל ח"ב סי' ק"כ.

ובנקודות הכסף שם תירץ דכי נימא כאל אוקמי' החזקה, א"כ י"ל דאבתי חי הוא דהא השתא צאנו לדון אם הוא חי או מת *, ועוד דהתם נמי איכא חזקה כנגדה חזקה אשת איש, ועד השתא בחזקה א"א קיימא ולא חוליאנה מחזקה. וצגוצ"ק סי' ל"א הככים לתירץ האחרון ע"ש.

ב. דעת המחבר בשו"ע ובתשובותיו. הנה צש"ע כאל הביא שתי הדיעות, וע"י צשדי חמד כללי הפוסקים סי' י"ג אות י"ד, דכשמציא צש"ע שתי סברות צלשון יש אומרים וי"א, נחלקו האחרונים איך הוא דעת עמנו, יש סוצרים שדעתו כסברא השניה ויש סוצרים שדעתו כסברא הראשונה ויש אומרים שאין צדצ הכרע. ואותם השלש דיעות צדעת השו"ע מלינו גם כאל צפרט הדין דסג"י: צאפי זוערי ס"ק קל"ה כתב דאין הברע צדצרי השו"ע אי ס"ל כהרשב"א או כהמקילים. ובכפי אהרן ח"א סי' ג' דף ס"א עור ג' כי צזה דידוע שיש דיעות שונות צין גדולי האחרונים צזה, דיש מהס סוצרים דדעתו לפסוק כי"א קמא ויש מהס סוצרים

פתחי תשובה

אם ניקח לשאלה עכ"פ אין משלילים למח כ"ל תכריכי המה חלל גנדי אדם חי אין משלילים כ"ל לאדם חי וא"כ ע"כ זה הנמנע היה חי זה שתי שעות וא"כ נשתנה פניה לזאת אינה א"ל שזה אינה נעמנו ע"כ (ועין ספרא ז"ל כתב ב"כ שם בס"ט ע"כ) ע"כ ועיין פת' ככ"י סימן נו"ו וכו' ד' ב"כ שם ליישב דברי זקינו ה"ב סימן ת"ד... ונחמת לדינא אף אם לא ראוהו מקודש שתי שעות מלוגש צנזרים אלא דק שעתה הכיר גם את גנדינו יש להחמיר לפי מה שביאר ה"ב עמנו בקמא סימן ל"א ול"ב הוצא לעיל בס"ק הקודם אלא דעדיפא קאמר דכלא אין שום חשש ופקפקא אפי' למי שיהלוק על ספרא הכ"ל:

ובכתב בת' נו"ב קמא סימן ל"א ו"ל חתום ב"ל להקל ע"כ לא החמירו אלא בנחמא הרוב במקום שלא נודע מי ה' במקום ההוא אלא כאלו (בעובדא דיד') שבעל האשה קאמא נשאר לבדו בחפזא ואין איש עמו ואחר כמה ימים לקחוהו מת מן

את הרוח מחיה עם הוא מ"מ כיון שראש חותם מלוכלכים כו' ועוד כיון שהרוחנים אמרו שחוק כו' חזר עמנו. לבין עמנו הוא כולל סוהים והעיד כל אחד על עמנו ועל חבירו מוקמינו לקנינו מחזקת כשרות עד עתה וגם נמ"ש הגאון הכ"ל להקל בעד שני דליו דעין אפשר כו' וכתבתי הלא גם בעד הראשון אי אפשר כו' גנרא רבה אמר ונחמא כו' דהרי ה"ב בס"ק פ"ד כתב שאם פרוץ פניו שלם ולא נחמל יש להקל בספק ג"י וזהו בודאי אם היה עד הראשון לפנינו אפשר לשאול אצל בעד השני אין דעין אי אפשר מאפשר ואמרי' שלא היה חזול בפניו עכ"ד ע"כ:

ועיין בנו"ב תניינא סימן ס"ג ש"כ ו"ל מה ספק יש באלו ואפילו הרשב"א שחמיר בספק ג"י מודה דאם כיון שגופו עדיין חס ולא נתקדש ודאי שזה זמן מועט שיאכל נשמתו וגם בל"ה אין כלל שום ספק כיון ששתי שעות קודם דאם העד הזה את אינה מלוגש צנזרים הללו וא"כ מנא את מושב ע"פ הדין צנזרים הללו אפילו

הפוסקים

סי"ק רכס אות ב-ג

אוצר

ומי יכנים ראשו בזה, וכי שם אופן דנידונו אף המחמירים יורו *. וכן החמירו בחמרי אש סי' כ"א, ובחמיר מרדכי סי' ע"ו, ובשם אריה סי' כ"ה, ובשערי רחמים ח"ב סי' י"ב, ובשפתי אברהם סי' ס"ז.

ובויאמר יצחק סי' ע' דף רי"ד עור ג' כתב דכיון דנש"ע כי ספרא האוסרים צ"ס אומרים בחרה הכי קו"ל. וכ"כ בנכח השלחן סי' י"ד דכ"ב עור ב' ובמפרש לנפש דל"ד ד'. ובכפי אהרן ח"א סי' ג' דס"א ד' אחר שהאריך לבאר דעת הכ"י בחשוף הוא בהמקילין בספק ג"י ודלא בהכנסה"ג [כמובא בלוח הקודש], סיים, אלא שבע"ז אין צידונו כח לחלוק על הכנסה"ג שדעתו דעת הכ"י שלא להקל בספק ג"י, לכן זריכים אנו בנ"ד לבוא מעט אחר וכו'.

ובאוריין תליתאי סי' ג' כתב, דבעיקר ספרא הריעצ"א המקיל בספק ג"י מעט דחששא דחפא אינה אלא מדרבנן והוי סד"ר, אגו קובה, לפי מ"ש בספרי דבר משה קמא סי' י"ג לענין מה דמחמירין בעגל שהוא ספק בן ח' ימים [כמבואר ביו"ד סי' ט"ז] ולא חמירין דהוי סד"ר ולקולא, דהרי גם בודאי אינו בן ח' אין בזה רק חשש דרבנן דמכ"ה רוב הולדים הם בני קיימא, והעלתי שם דבכגון זה לא שייך לומר סד"ר להקל עפ"י הכ"י בפ"ב מה' חמץ בהבוא דע' ליצורין של מאה, דכל כיכי דחלחל תקנתא ה"י על הספק החמירו בספיקו יותר משאר סד"ר ועו"ש וכו', וה"ה הכא בספק ג"י י"ל כן, דכיון דגם לאחר ג"י אין כלל רק חשש שמא נחפא ואינו ניכר ואמרו חז"ל דמחשש זה אין מעידין אחר ג"י, לכן בל ספק הולד בזה אזלינן להחמיר וגם בספק ג"י מחמירין.

ובשמן רוסח ח"ב סי' ל"ג דכ"ה ג' כתב דנקטינן להחמיר בספק חור ג'. ומ"מ לירף צנידונו גם דעת המקילין לשאר היתורים. ובתשו' ה"ר אברהם לבית חזן שצ"ע משפט [לה"ר אברהם הלוי] סי' ב' אף שכי' דמסתברא בהמקילים וכביא ראי' לדבריהם, מ"מ סיים דכל זה להלכה אבל לא למעשה הואיל והרשב"א וכל קדושים עמו סוברים דלא תלינן שנהרג חור ג"י.

ובמשאית משה ח"א סי' מ"ג דף ר"ל סוף עור ב' כתב דכבר ידוע דבספק אשחיה תלינן להחמיר וכמ"ש הרשב"א והשיג על המכריע [כמובא בלוח הקודש] שראה להקל משום דלילו ראה הרשב"א הנוסחא האחרת במשנה כל שצברו עליו ג"י אין מעידין עליו לא ה"י מחמיר, וליתא, דכדיא כי הרשב"א גם הנוסחא האחרת ועכ"ז סיים דכדבר לריך תלמוד. וכן החמיר בח"ב סי' כ' דכ"ב סוף עור ג'. [ואולם בח"א סי' ל"ע דר"ח עור א' הביא מה שחפס עליו הורע אברהם שלא שם לבו לחקור צנידונו אורח]

(*) ועי' בחת"ס ח"ב סי' קמ"ג דמשמעות דבריו שם שגטת להמקילים. אלא שגם שם כ' לצאת יד המחמירים.

ג"י מבדולי אחר ג"י וכו' *, ושם מלחתי להכ"י בחשו' בס"י ד' ש"כ בזה"ל: ואינו מכנים ענמי לדקדק אם ראה בגוי את הכרוגים חור ג"י או אחר ג"י אלא מפני החילוף הנמנע בדבר [צ"ע מעשה ב"ד לסיפור גופא דעובדא] וכו', אלמא ס"ל להלכה דמסתמא תלינן שראש חותם חור ג"י, דל"ה אפי' בלי חילוף היכא לריך לעמוד ע"ז, והביא גם מהחקרי לב ד"ע ג' שהבין כן דעת הכ"י, אך סיים בכפי אהרן שם שבע"ז אין צידונו כח לחלוק על הכנסה"ג שדעתו דעת הכ"י שלא להקל בספק ג"י וכו' [בדלקמן בלוח שאלתי זה].

ג. האחרונים המחמירים. במהר"ם אלשקר סי' ס"ז כי צנידונו דאף שמלאכוהו מת מי יודע אם ה"י בחר ג"י למיתתו או אחר ג"י וכו' וכמו ש"י הריב"ש בחשו'. וכן ברא"ה סי' כ' דל"ו ד' כי דכיון דהתום מספקא לכו מילחא והרשב"א כניה דכבר בלריך תלמוד וברין והריב"ש ג"כ הסתפקו בדיון זה, מעשה גם בנ"ד איכא לספוקי שמא לא ראהו חור ג"י. וכ"כ הרי"ב בן נחמיאש בחשו' צ"י דינו עכ"ל מסל"ת סי' י"ב, ובמהר"ט נהלון סי' כ"ד וע"ש שדייק גם מלשון הרמב"ם דס"ל להחמיר בספק ג"י. וכן חששו לדעת המחמירים בחוט השני סי' ל"ו בחשו' הגאון ר' נפתלי כן, ובנחמא דאק סי' ק"ג, ובצנזרות הגרשוני סי' י"ע וע"ש סי' ע"ב. ובכנסה"ג הכ"י לוח חמ"ה כי דין נראה גם מדברי הלחם רב סי' ל"ו *.

ובבהונת עולם סי' י' ד"ע ד' כתב, דאף דמלאנו להריב"ל בח"א ז' ש"י שפסטה הוראה להקל בספק ג"י [כמובא לקמן בלוח שאלתי], מ"מ בח"ב סי' י"ב נראה דחש להרשב"א וסויעתו ולא התייר אלא בעמפ"ע [כמובא שם ועו"ש מעור אחרונים מש"כ על זה], גם הרשד"ם אף שצ"י ל"ה ויני' כתב בפשיטות שנהגו להקל, מ"מ צ"י כ"י שאין כדאי אלא צעתי דהק [כמובא שם], וכן חשש שם עוד כמה פוסקים הסותרים עולם צדן זה וסיים דכנראה שרריך לחזור אחר טעמים אחרים היכא דאפשר, וכע"ז כתב צבית דינו של שלמה סי' ג' דק"ג ד'.

ובנוכ"י קמא סי' כ"ט כתב צנידונו שיש כאן ריעותא גדולה בגוף העדות, דכיון שהעד לא ה"י צעתי שנהרג, נוחש שמא ה"י אחר ג"י דלא מהני ההכרה וכו', וכ"כ צ"י ל"ב. וכן בח"ס ח"א סי' ע"ג כי דרבו החולקים דס"ל דספק ג"י לחומרא

(*) צ"ע דמחשו' ב"י ריש סי' ז' משמע שדעתו להקל בספק ג"י אף בחבול בפניו דליכא ס"ס, ומשמע שם שדעתו לעיקר כר"ת דאם לא היה חבול בפניו מעידין אף לאחר ג"י איך צדיין אין הסתירה מיושבת. (**) וע"ש שחשב גם את הרי"י אדרבי סי' י"ד בין המחמירים וכן חשבו בין המחמירים בבהונת עולם סי' ג' ד"ג ד' אך בבית דינו של שלמה סי' ג' ד"ג ד' כי עליו שנטה להקל וחמה על הכנסה"ג בזה.

פתחי תשובה

המטה א"כ להרצ"ה חיישין שמה כבר היה אחר ג"י ואם היה אומר שראוי מתחלה
 חור ג"י מוטל על ערש ד"י בלילה חשש שחלו מת היה מקום לומר כאן נמצא וכן
 היה ולא חיישין שהוא הלך משם והביאו מת ומתקום אחר לכאן או אם היה אומר
 שחלו חדר לא היה שוכן שם חולה רק משה התכרף אף אם היה הרחיק שראוי
 מת אחר ג"י לרחיקו ח"י ג"כ חמירין כאן נמצא כאן היה ולא חיישין לאחר ונפרט
 שהוא רק ספק ג"י מן המיתה אבל כל זה לא נזכר בעדותו וחלוי היו שם מושבנים
 הרבה חולים כדרך צפטיטל וחלוי זה משה האיש חזר לבריאותו ואיש אחר שהיה שם
 חולה הוא שמת וכבר עבר ג"י למיתתו ולכן נשתאם ונדמה לנרתי משה עכ"ל ע"פ

המקום ההוא חמירין כלל נמצא כאן ח"י ולא מספקין לאחר אפילו אישתי בודאי
 כמה ימים. ואל תשינוי ממה דלית' בינמות קט"ו שהיו נזרע דשליהי הילולא כ"י
 דחיישין איש אחר. צא להלכו ולא חמירין כאן נמצא כ"י דשליהי הסת' דמנא נזרע
 יתקבל ופסקא דידא א"כ מוכח שהיה שם עוד אחד שנשאר פסקא דידא חמירין ומונח א"כ
 אין אלו יודעין מי מהם ניזול אבל כאן ג"ל להקל בפרט שיש כאן כמה קולות. ודא
 שאל ס' המות ורובם למיתה ועוד שהקול חסייע ועוד שפרטופו שלם עכ"ל. ועין
 עוד צו"ב תניינא ס' ס"ה ע"כ ואמנם יש קוץ בעדותו כי לפי הגמלו לא היה נעת
 מותו רק שנה לנפטיטל אשר גם היה האיש מוטל על ערש ד"י וראוי מת מוטל על

הפוסקים

סיק רבם אות ג

אוצר

הרמ"ש בזה בקויע דף מג' טור ד' * . ובסדר חליו רב ס' ב'
 דע"ו א' כי דלקימ, דמדבריו צבי"ז י' נראה דעס היות שהעטם
 הראשון מספיק הוא שהרי כבר נתפשט המנהג, מ"מ הוא ז"ל
 מהיותו מיראוי הוראה לא סמך על הטעם הזה לצד אם לא בליקוף
 שיכ"י עמפ"ע, דבזה איכא למימר דאף הרשצ"ה ודעמיני יודג
 להקל, והא דלא הזכיר הטעם של עמפ"ע גם בח"א ס' ו', הוא
 משום דבאותו נידון בל"א"כ חסרה לאשה מעטם אחר, בצופן
 שנחצהר לנו מדברי הריב"ל דיש לנו לתפוס בהמקילים ושכן פשט
 המנהג, ובפרט בעמפ"ע שאז יש להחיר אפי' מי שהוא מיראוי
 הוראה, ובעיני' כי בדעת הריב"ל, באמר שלמה ס' ג' דף כ"ב ע"ה
 ובמעט יוסף ח"ב ס' ד' דפ"ח ד', אך שם בדף י' טור ג' כי דאפשר
 ג"כ שהריב"ל ס"ל דיש לסמוך על ר"ת בפשיטות, אלא שהוא כי
 חושש ומחמיר על ענינו לבקש סמוכות שיכ"י הכיתר בשופי אף
 לדעת המחמירין, ואם לא היה מולא לו סמוכות אכ"י שהי' סומך
 להחיר עפ"י ר"ת וסיעתו, ולכן צבי"ז ו' שלא מולא לו סמוכות וכו'
 כתב שלא היה חושש לסדרת המחמירין כיון דר"ת ורובא דרבנותא
 ס"ל דחלין להקל וכו', ומ"ש בח"ג ס' פ"ט ומימי לא כתבתי
 להחיר וכו', היינו שמעולם לא בא מעשה לידו להחיר [בספק ג"י
 בלי לירוף טעם אחר], דהכי דס"י ו' הא מסיק צב לאיסור, והל"י
 שאם היה מעשה צא לידו ולא היה מולא טעם שני להחיר, היה סומך
 להחיר עפ"י סדרת ר"ת מאחר שכן נהגו להקל כמותו.

אודות ספק ג"י, וכתב שקר צב וסמך על מה דפשטה הוראה
 גדולי המורים להקל בזה"ג וכו', וכ"כ שם ס' מ"ב דרכ"ה טור ב'
 בתשובתו לה"ר יצחק הכהן. וע"י עוד בזה שח"י צמחרי"ע
 והריב"ל ותומת ישרים ומכר"ש.

ד. וכשנשאת אי תצא להמחמירים הג"ל. ע"י לעול סעי' כ"ו
 ר"ש ס"ק רפ"ו בדברי הריב"ש ס' עמ"ע שכתב
 לענין ספק אשתאי דמוס, כי דאם יש ספק אי אשתאי או לא אם
 נשאת תלך כדעת הרשצ"ה בספק ג' ימים וכו' ע"ש. [ול"ע על
 החצלת השרון ס' מ"א דנ"י ג' שכתב בזה"ה דבסג"י לכו"ע
 אם נשאת לא תלך].

ה. האחרונים המקילים. צבינימן זצ"ל ס' י"ג כתב, דאפי' לא
 נודע לנו אם חור ג"י מלאכו או לא חלין לקולא
 משום דאיכא [רק] ספק חשש ויש להקל משום עיגולא, כמ"ש
 הגומק"י דמסתברא למימר דשמה נתפס חששא דרבנן הוא ובספק
 חשש לא מחמיר וכו'.

ובמשאת בנימין ס' מ"ד כי דבספק ג"י חלין לקולא כדעת
 החס"י והרמ"ש והטור, ואע"י דהרשצ"ה והריב"ש
 ובר"ן והריב"ש כתבו דיש להחמיר, וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא
 יש לנו להחמיר באיסור ח"א דאורייתא כמו ש' מהר"א צפ"י
 ס' ר"ב והרמ"א בזה"ה [סעי'], מ"מ בחשאי ר"א מזרחי ס'
 ל"ו [ה"ד באזה"ה סעיף ע"ו ס"ק קכ"ג אות ד'] כתב בזה"ה
 דאיכא דאיכא פלוגתא דרבנותא חלין לקולא בעגובה, [אלא
 דאיכא שנחבל בפנים כתב להחמיר וכדלקמן בזה שח"י]. גם
 צו"י סק"ע כי לדעת המחמיר שהולכים להקל בפלוגתא גבי
 עדות אשה, ממילא גם כאן יש לסמוך להקל. ובתשובתו שצ"ח
 צ"ח הכדשות ס' ע"ה כי טעם אחד להחיר מלך עדות הכברה בספק
 ג"י, ואף דיש צ' דיעות בזה ובצ"ע לא הכריע ומן הראוי לילך
 לחומרא שהוא ספק דאורייתא, אלא דאין זה ודאי ספק דאורייתא,
 דהרי המקילים סוברים דשמה נתפס חששא דרבנן, ממילא יש כאן
 לפינוי ספק אם החשש דאורייתא או דרבנן ואין זה כשאר סד"ה,
 וכמדומה שצ"ח בר"ן כי שצב"ג לא מקרי סד"ה וכו', ובחשאי
 בר"א מזרחי כי דבאפי' מילתא חלין לקולא ובס' משאת בנימין
 סמך עליו.

והריב"ל. בח"א ס' ו' אחר שהביא מחלוקת הראשונים דין ספק
 ג"י ואחר שהצריך לחקור אם במחלוקת הפוסקים צ"א
 הולכים להחמיר או להקל ולידד צופו דבריו שראוי להחמיר וא"כ
 מהכיה טעמא היה נראה לכאורה לאסור את האשה, סיים, מיכו
 כי דייקין שפיר אשכחין דרוב מן הפוסקים נטו אחר סדרת ר"ת,
 הלא כמה מהר"ם והר"ש וצ"ע הטורים ורבינו ירוחם וזולתם.
 ושם צבי"ז אחר שהביא את המקילים נגד המחמירים, כתב דכבר
 פשט המנהג להקל בדבריהם, אלא שהוסף דצ"י שהוא עמפ"ע
 כו"ע מודו דחלין להקל. אולם בח"ג ס' פ"ט כתב, ואני מימי
 לא כתבתי להחיר איכא דלא ידעין בודאי אם נהרג בחור ג"י
 אלא דוקא כשהיה עד שומע מפי הרואה, משום דחלין דדינא
 חלו היה עד הרואה קמ"י היה מעיד שראוי חור ג"י. ותמה עליו

והירשד"ם צבי"ז ס' כ"ע כי דאע"ג דבספק ג"י הרשצ"ה שהוא גדול
 הפוסקים הניח הדבר צריך תלמוד ואחרים מספקא
 להו, מ"מ כיון שהטור דהוי בחרא כי הדבר בסתם, נראה שהוא
 כדאי לסמוך עליו בשעת הדחק. ובס' ל"ה כי דנראה דכ"י נקטין
 דכל שמעיד סתם שראה לפי כרוג חלין שהוא חור ג"י, והטור
 כתב כן בפשיטות בלי מחלוקת כלל אעפ"י שדרכו להביא סדרות
 [שונות] בדינים וכו', וכ"י שכן נהגו, וכ"כ צבי"ז, והוסף דאע"ג
 דאיכא מאן דאמר דאפי' ר"ת לא אמר כן בצירור, מראה ודאי
 דאין כן, שהרי הרמ"ש בפסקיו הביא לשון ר"ת בפשיטות. וכ"כ
 גם צבי"ז ע"ה אלא ששם הוסף טעם להקל משום דהוי עמפ"ע.
 ובשו"ת הרשב"ש ס' רנ"ח כי דלא שצקין מאי דפשיטא להו
 להרמ"ש והטור משום [מאי] דמספקא ליה להרשצ"ה.
 וכ"כ במהר"ם אלשיך ס' ק"ה, וע"ש שדדוק גם מלשון הרי"ף
 ורש"י ורמב"ם שדעתם להקל **. וכן בלח"י יעקב ס' י"ב אחר שבי
 דצ"י אפי' המחמירים יודו ומשום דהוי עמפ"ע, הוסף, ועוד אני
 אומר

(*) ע"י שם ברח"ש שבי' דגם ממ"ש הריב"ל בח"ב ס' י"ב נראה
 שחשש בזה להחמיר, והיינו דאחר שבי' להסתפק בנידונו מחמת המחמירים
 בספק ג"י כי להקל משום דהוי עמפ"ע [כמובא לקמן אות י"ט] ולא
 הזכיר כלל שיש לפסוק בהמקילים. אולם ע"י בכנה"ג הגב"י אות תנ"ה
 שבי' דגם ההיא דח"ב ס' י"ב הוי כההיא דח"א ס' ו' שרצה להחיר בניד
 אפי' להמחמירים.
 (**) וע"י בנן פורת ס' ח' דף כ"ה טור ב' שהצריך להסביר דיוק
 המחמירם אלשיך מראשונים הג"ל ושם"מ השיב עליו.

פתחי תשובה

ומקרי גנבים לדבר והנמלא הוא הטעם ונחלקים דר"לם לדבר שהוא אחר ג"י כתב
הצ"ח בשם"י סי' ז' דלכ"ע אין מעידין ע"ש וכן כתב בספר קה"י ס"ס וע"י נהפ"ח
ס"ק ק"י. וע"י נחשו' חסם סופר סי' כ"א שכ' על ידיון דידים דמלי' דפשיטא לאו
דהוא בחר תלמא יומי משום דשליט ביה רקנון דרגלו נדד עקבו אינו דפשוט בעיני
דברי חז"ל ס"פ שאל דלחר ג"י כריסו נקטת. ומדלא נקט כריסו דמלי' וסיה
קדור בלי לנזשים וצלי ארון יש לנו ספק עומס שאפשר שהוא בתוך ג"י ולא נאמר
נקיטת כריסו לא כל אדם ואין כל המקומות שז"ל א"ל אחינן לד"י בן ננא
ופשיטא דמותרת כו' ע"ש עוד :

וע"י נחשו' גלוני נחשו' סימן כ' בתשובה מהגאון מהר"ר יצחק הלוי אחי הט"ז
שדעמו לעיקר דספק ג"י מעידין (וע"י נכ"ז ח"ג על דבריו ס"ס) גם נחשו'
רבינו עקיבא איגר סי' ק"ז גד"ה זולת כתב שם דנדר אב דק"ל דספק ג"י מעידין
כמו שהעיר הרמ"ש ז"ל הסכמת גדולי תשובת הגאונים ע"ש (וכן הוא דעת הגאון
מליסא נס' קהלת יעקב שלו. ועמ"ל ס"פ כ"ו ס"ק ק"י) ונתחלת נחשו' שם
גד"ה אומנם נחשו' נחשו' דלף המקילין בספק ג"י מ"מ היכא דידעו דנטע' א'
נבחר זה לפני ה' ימים וא"י מי הוא ואחר ה' ימים נמלא א' מושלך מהמים לחור
אחריו חסו שנמלא הוא זה שנטע. והוי כולא ה' ימים ואין מעידין משום דס

הפוסקים

סיק רכס אות ה

אוצר

ע"כ, ובהכלל שוחטין (י' ע"ב) בתוס' (ד"ה ודילמא) נחשו' דלפי
דלפי היכא דליכא ריעותא לפנינו אזלינן בחר חזקה ע"ש. והביא
מהר"ב"ל ח"ג סי' ע"ב שכתב ראי' זו בעלמא לענין מי שמה
לו קרוב ולא נודע אם הוא תוך ל' או אחר ל' דמעמידים אותו
בחזקת חי וחייב להתאבל [אולם ע"י לעיל אות א' מהצ"ח שדחה
ראי' זו], וע"ש שהאריך בראיות להמקילים ומסוק להקל.

ובקהלת יעקב [מליסא] סעיף זה כי דרוז המהצרים הסכימו
דמותרת וכן מסתבר, דע"כ הא דאמרין דאין מעידין
לאחר ג"י לאו מטעמא דחיישין דלחר נשחנה לזורה זו, דזה דבר
זר ורחוק, דהא ל"ח לשום ע"ש דאולי קרה שיכ"י ע"שע שלו
דומה לחבירו, אלא הטעם דחז"ל חקרו הדבר בדולאי נשחנה אחר
ג"י ואין לו ע"שע גמור רק מכה המשער והמדרמה משערין דרוז פ', ואף
שרואין שינוי קלת חולין בשינוי דמיתה, אבל בספק ג"י אז יש לנו
הוכחה גמורה מהא דאמרנו העדים שהכירוהו בע"שע גמור, שדולאי
תוך ג"י הוא, כי למא נחשוד העדים למשקרים לומר שאומרים
רק מהמשוער ולכן מחזיקין אותו שדולאי תוך ג"י הוא וכו'.

והמהרי"מ צח"א סי' קל"ט הביא מה"כ הרשב"א דלישנא דמתני'
מכרעא לחומרא מדקתני אין מעידין אלא עד ג"י
ולא קתני כל שעצרו ג"י אין מעידים עליו, וכי עליו שהוא ראה
בספר המשנה מוגהת על טהרת הקודש ציד מוהר"ר יוסף אשכנזי
דכתיב גרסוין אין מעידין לאחר ג' ימים*, ושם מלא גירסא זו
בנוסחא של הירושלמי, דמשמע דצברי לאחר ג' אין מעידין הא
סתמא מעידין כו', ומדברי אר"י שהביא הרא"ש שר"ת כתב
בתשובתו דהא דקתני אין מעידין לאחר ג' לא קאי וכו', משמע
שכן היתה נוסחה שלו בנשנה, גם הביא שמהא גירסא זו בויקרא
רצא פ' י"ח, וסיים דאילו ראה הרשב"א שהנוסחא כן לא היה
מאריך בדבר תלמוד**, וכבר פשט המנהג להחיר צוה כמ"ש
הריב"ל צח"א סי' ז'. ובח"צ סי' ל"ה כי ג"כ דאין ספיקו של
הרשב"א מולא מידו ודאי של ר"ת והתוס' והרא"ש, ועוד כי גם
הוא לא האריך בדבר תלמוד אלא מחמת לישנא דקתני אין מעידין
אלא עד ג"י וכו', [כנ"ל צח"א סי' קל"ט. וע"י נכנ"ג
הצ"ח]

לומר שהמהרי"ט לא ראה לא דברי הה"מ ולא דברי הנמוקי' שהביא את
דברי הרשב"א, מלבד שזה דוחק הרי בסי' ל"ה הביא המהרי"ט לדברי הנמוקי'
מש"כ בשם הריטב"א, ודברי הרשב"א והריטב"א בדיבור אחד נאמרו בדברי
הנמוקי', ולפי חומר הענין צריכים אנו לדחוק בדבריו דהכוונה היא שאם
היה רואה הרשב"א בירושלמי בויקרא רבה שאשרו וקיימו הגירסא הזאת
השנית שמצא הרשב"א, הא ודאי שהיה מקיימה להלכה והיה דוחה הגירסא
האחרת. וכן נראה מדברי הורע אברהם ומהר"ם בן חביב המובאים בסמוך.
ובמהר"צ ס"ק ק"י כ' דמה שהביא המהרי"ט בשם המדרש בויקרא רבא,
כן הוא שם בסוף מצורע פ' י"ח, אבל בפרשה ל"ג מבואר להדיא כנוסחת
הרשב"א דאין מעידין אלא עד ג"י, וכ"ה להדיא בבב"ר פ' ס"ה וע"י, ובנוסחת
הירושלמי שלפנינו במשנה ושו"ס הגירסא אין מעידין אלא עד לאחר ג"י.
וזה נוסחא משובשת, ואפשר להגיה לפי כל אחת מהנוסחאות. [לפנינו
במשנה בירושלמי ליתא תיבת "עד", וע"י בפני משה שם ובמראה הפנים].

אומר שכן צדין למינקט לקולא בעיקרא דדינא, דלא צדקוין פשיטותיהו
דכל בני רבנותא מפני ספיקו של הרשב"א. והרמ"ש צק"ר דמ"ד
א' ובסי' מ"ד כי טעם זה לדברי הרש"ך [המוצא להלן] והרשב"ם
שכתבו דנהגו להקל. וכ"כ להקל מטעם זה צדני משה [שלטון]
סי' כ"ה וכ"ז ופרח מטה אחר ח"א סי' ק"יג דק"ג א'. ובכתב
סופר סי' ל"ב דמ"ג א' אחר שהעלה דגם לספיקו של הרשב"א
שחוששין לאישתני הוא רק חומרא דרבנן וראוי להקל בספיקא
גם להרשב"א בעלמא, כתב דכ"ש וק"ו דרוז ראשונים פשיטא לכו
דבספק ג"י ל"ח לאישתני דראוי לפסוק להלכה כוותיהו, כנ"ל
נכון לדינא. וכ"כ צדן פורת סי' ח' דכ"ד י' ודף ל' עור ג'.

ובתשובה מאהבה ח"א סי' קכ"ה הביא מפיכח"ש להרמב"ם
שכ' וז"ל: וכשנשאר המת ג"י לא יעידו על זורת פניו
לפי שמשחנה ודומה לאחר, וכי דמדנקט שעצר עליו ג"י משמע
דוקא כה"ג אבל בספק ג"י מעידין, ובמוקף שם כתב דנראה
להרמב"ם כי הגירסא צמתני כל שעצרו עליו ג"י אין מעידין,
ואחר שדייק גם מרש"י והרי"ף דס"ל לקולא ובהמכר"ם אלשיך,
סיים דאין נניח מילתא דפשיטא לרוז הפוסקים להקל בעצור
מילתא דמספקא ליה להרשב"א להחמיר, מכ"ש שלפי שיטת הגימורק"י
אינו אלא ספק דרבנן.

ובתשו' ה"י חיים מנחם מן שצו"ת צ"ח החדשות סי' ס"ט [דפוס
ירושלים דקס"ג עור א'], אחר שכ' דצנידונו יש הוכחה
שמלאו אותו ביום שנהרג, הוסיף דבר מן דין כבר פסקו הפוסקים
קמאי ובתראי דחלינן להקל דמסתמא תוך ג"י ה' דהעמד חי על
חזקתו והשחא הוא דנהרג. גם צו"ת פני יהושע ח"ב סי' נ"ט
כי להקל מטעם זה, והביא ראי' מהא דאמרין פרק כל הגט
[כ"ה א'] המביא גט ממדינת הים והניחו חולה או זקן נותן
לה בחזקת שהוא קיים וכו', וא"כ היכא דאיתחפףא לן אי הוא
לאחר ג' כיון דמעמידין אותו בחזקת קיים אמרין השחא מה,
דאין לדמות דשאני התם דלא איתרע החזקה אבל הכא דליכא
מיתה צפנינו אמרין דכבר מת, דז"ל, דהא פ"י רש"י צמתני דהא
דמעמידין בחזקת קיים הוא מדאורייתא כדנפקא לן בהכלל שוחטין

(*) במהר"צ ס"ק ק"י תמה דמה ראי' היא זאת, דמאן ספיקו להכריע
בין הנוסחאות. וכ' דנראה שס"ס הוא במהרי"ט וצ"ל במשניות המוגהות
ממהר"ר יצחק אשכנזי. והוא הרב הקדוש מהר"י לוריא, די רוח אלהין קדישין
כ"י להכריע, ושכן הוא בתשו' בני משה סי' כ"ז שהעתיק דברי מהרי"ט.
אולם באמת קרוב לימנו של מהרי"ט חי הרב יוסף אשכנזי שעסק הרבה
בתיקון המשניות והגהות, ומובא לרוב בס' מלאכת שלמה על משניות,
וע"ש בהקדמתו ובשם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים מערכת י' אות
ק"ב, וכנראה שאולי כיון המהרי"ט. וע"י עוד מדברי המהר"צ בהערה שאח"י.

(**) במשאת משה ח"א סי' מ"ג דף ר"ל סוף טור ב' ובח"ב סי' כ'
דכ"ב סוף טור ג' תמה שהרי הרשב"א הביא גם נוסחא זו ומ"מ כ' דהדבר
צריך תלמוד, וכן העיר על המהרי"ט באדרת אליהו שבשני המאורות הגדולים
סי' ז', ובמראס לנפש דל"ד טור ג' אחרי שחמה ג"כ כנ"ל, כי דאם באנו

אוצר

ס"ק רכט אות ה

הפוסקים

הגב"י אות תמ"ה שחמה על המהרי"ט דח"צ סי' ל"א שניה שיטתו והסכים להחמיר ע"ש, אמנם המעיין במהרי"ט יראה דעיקר נדונו כי על ספק אישתרי דים, וכי שם דבזה גם המקילים בסג"י דיבשה יודו להחמיר, ולכן מהדר שם אחרי אופנים דגם הרשב"א ודעימ"י יודו להקל בסג"י דיבשה, כדי להחיר על פיהם בספק אישתרי דים, ועי"ש.

גם צרע אצרכם סי' ב' ד"ה עור אי אחרי שהביא מהמהרי"ט הנ"ל שמהל הגירסא בזיקרא רבא וזירושלמי אין מעידין אחר ג"י, כתב דכיון שזו היא הנוסחה האמיתית ודאי דעלה סמכין, ואף הרשב"א חילו היה רואה שכן הנוסחה האמיתית היה גם הוא מורה להקל, וחו דלא שנקיין פשיטותיהו דשאר ראשונים משום ספיקו של הרשב"א. וכו"כ גם בס"י ח' דכ"ה ד', ועי' מה שכתב עליו במרפא לנפש דל"ד ג'. וכן בשו"ת מהר"ם בן חביב סי' ו' וסי' ח' כי דיש להורות להקל משום דיש גורסים בירושלמי ובזיקרא רבא אין מעידין לחג"י כו' וכמ"ש מהרי"ט, ומהר"ם אלשיך סי' ק"ה דקדק גם מדברי הרי"ף ורש"י ורמב"ם דבסג"י חלנין לקולא. ועי"ש בס"י ז'.

ובתשובת הגאון ר' יצחק צבי שמואל [אחי ה"ע"] שצו"ת גאוני בתראי סי' כ' דחה ראיות הרשב"א אף לפי גירסא שלנו, ואחרי שכי דאין ספיקו של הרשב"א מוליד מידי ודאי דשאר פוסקים, כי דהא דרייק הרשב"א מדקתני אין מעידין אלא עד ג' ימים, לעני"ד אין זה הוכחה, דהא התם צרישא דמתני נמי חני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם וכו', אין מעידין עד שחל נפשו, ואמאי לא קתני אין מעידין על פ"פ בלא החוטם, אין מעידין קודם שחל נפשו, והתם לא שייך הכוונה תירוץ דהרשב"א, ואי תימא דהרשב"א מתין להך צבי וכו', אי"כ אפשר לומר כיון דבהך תרתי צבי צעי למיתני אין מעידין אלא וכו', חני נמי צבא תליתאי אין מעידין אלא עד ג"י, וא"כ אין ראיתו מוכרחת, ובספק א"ס הוא חוג"י חלין להקל.

גם בדת אש סי' ע' ד"ה ד' כי דנראה יותר כדעת הראשונים המקילים, לפי שאין ד' הרשב"א מוכרחין, דהא גם צרישא דמתני קשה דה"ל למיתני כל שלא הכירו צפ"פ עם החוטם אין מעידין אפי' שיש לו סימנים, ושם ליכא למימר דבא להורות דאפי' בספק אין מעידין, דהא משמעות זו נמי משמע אי הוי חני כל שלא הכירו צפ"פ, דהא א"ס מסופקים לא נקרא הכירו, וא"כ מדרישא לאו דוקא סיפא נמי לאו דוקא*, ודוחק לומר דחני רישא חיידי סיפא וסיפא דוקא, ועוד מצוה צנימוק"י דמסתברא להקל דשמה נחפה חששא דרצון הוא ושצמקת ספרים גרסי כל שצברו ג"י אין מעידין עליו וכו'.

ובמשיבת נפש (כשני) סי' ס"א דמ"ה ג' כי דעיקר הכרעת הרשב"א מלשון המשנה, נראה דאדרבה מלשון המשנה מוכרע איפכא, כי הרבה יש לחמור על סידור לשון התנא, דבבא הראשונה אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם מדברת כשאין ספק במיתת הנהרג אלא בספק א"ס הוא צעל העגונה, וכן בבבא השלישית דאין מעידין אלא עד ג"י בספק הוא מענינה דרישא שמה נחלק תמונתו ותוארו, ובאמנע הפסיק צבא דאין מעידין עד שחל נפשו דמיידי צאין ספק על האדם מי הוא רק ספק במיתתו, אמנם רבינו הקדוש הורה לנו צחכמת סידורו שלא נאמרה כך דאין מעידין אלא עד ג"י רק בזדאי לאחר ג', דא"ס נימא

דבספק לאחר ג' נמי אין מעידין, לא יזויר רישא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם צחכמת הרוב הנמלא, אלא צדוע שנהרג אי צמקוס זה, שראה שנהרגו אלא שלא הכירו וצא אחר והכירו בתוך ג"י, וזו מליאות רחוקה, וא"כ הי' ראוי שיקדים התנא הזמן שתועיל זו ההכרה דהיינו הא דאין מעידין אלא עד ג"י, ואח"כ הבבא דאין מעידין אלא על פפ"ה, אבל בהפסיקו הרישא מן הסיפא, צבא שלא מענין ההכרה הורה לנו התנא שלא נסתפק דרישא נסתכת על הסיפא דצידוע שהוא חוץ ג"י מיידי אלא בכל הרוב הנמלא שלא נודע זמנו, כל שאנו מכירין אותו צפ"פ לא מחזקיין ליה צקודס ג"י, ושזו הביא גירסת הרי"ף שהעתיק שחי הבבות המדברות צענין ההכרה, סמוכות זו לזו, אין מעידין אלא על פ"פ וכו' ואין מעידין אלא עד ג"י, וכתב דאף לגירסתו יש להוכיח כן, ממה שהקדים הך דאין מעידין אלא על פ"פ להך דאין מעידין אלא עד ג"י, ולא הקדים זמן ההכרה לטוב ההכרה, וע"ש מה שדחה גם דיוק הרשב"א לפי מה שציאר דהא דקתני אין מעידין אלא עד ג"י היינו בין מליאות ההרג להכרתו, וכי עוד צדמ"ה ד' דמלד שיקול הדעת י"ל שאין ספיקו של הרשב"א מוליד מידי ודאי של הרישב"א דמשמע ליה דשמה נשחכה חששא דרצון צעלמא הוא אפי' הוא ודאי אחר ג"י, ויש להכריע כן שחל"ל שהוא חשש דאורייתא א"כ תמה על עמך, דהא ודאי דצרי ר"י בן צבא [שאמר לא כל האדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שזין] הם אמתיים מלד המליאות שאי אפשר להכחישו וכו', אי"כ איך אפשר שאדם שמן ומוטל צחמה לא ישתנה לורתו ערס כלות ג"י ואדם כחוש מוטל בקור ישתנה לורתו מיד לחג"י, זה דבר שאין הדעת סובלתו וכו', ודבר צרור שמה שכתמורו חז"ל שאין מעידין אלא עד ג"י הוא לחומר א"א, כי לפעמים אחר ג"י כשהזמן והמקום ועצב המת גורם, ישתנה לורתו ותחלף לורה אחרת, אבל בתוך ג"י קים ליה לתנא דאפי' בזמן ומקום ועצב המעוה לקלקול יותר, לעולם לא ישתנה כ"כ עד שתחלף לורתו לורה איש אחר וכו', עכ"פ הדעת מוכרעת כדברי הרישב"א שאין זה רק חששא דרצון דרובן אין משתנין וא"כ בספיקו יש להקל. ומ"מ צנידונו יורף גם שאר סגיפין להחיר.

ובתורות יקותיאל צתשובה שצבוק הספר סי' ג' כי דגם הרשב"א אף שהיה הדבר צריך תלמוד, מ"מ משמעות דבריו שדעתו נראה יותר להקל, שבתחלה נסתפק אי הוי ספק דאורייתא ולחומר או דהוי רק חששא דרצון וסד"ר לקולא, וכי דלישנא דמתני מוכרעת לחומר מלקתני אין מעידין אלא חוץ ג"י וכו', ואח"כ הביא הגירסא כל שצברו עליו ג"י אין מעידין עליו, דמזה משמע דספק לקולא, וכי שגרא לא גירסא זו, ומש"כ דגם החוסי לא כתבו אלא בדרך אפשר, היינו לגירסא הראשונה הנ"ל, אבל לגירסא השני שגרא לא לעיקר, פשוט להקל בספק, והב"מ והב"י לא העתיקו כל דברי הרשב"א כהווייתם רק מ"ש דלישנא דמתני מוכרעת לחומר, ולכן נראה [לפי דבריהם] שדעת הרשב"א נוטה יותר לחומר, ובאמת הא ליתא, רק דעת הרשב"א נוטה יותר להקל וכו', לכן נראה שיש לסמוך על הפוסקים המקילים, צפרט כשיש עוד איזה נדדים להקל אפ"י שאין צנדים הנ"ל כדאי להקל צפ"ע, יש להעטרף לסמוך להחיר.

גם בתומת ישרים סי' קנ"ה כי דכל סתמא דיינין כחוך ג' ומעידין עליו, ואפ"י שהרשב"א הנה הדבר צריך לימוד וכו', מ"מ דבריו מעין לומר שסומך על אותה גירסא [דמקלס ספרים שכתב צבא כל שצברו ג"י אין מעידין עליו] הא סתמא מעידין עליו וכו'. [אולם עי' צבכה"ג הגב"י אות תמ"ה שהביא מהתומת ישרים סי' קל"ו שהוא מחמיר, והיינו ששם צראש התשובה חשש לדעת הרשב"א, ובסוף התשובה כי להחיר מעטס דהוי עמפ"ע. וכן

(*) צובר טוב סס"ק ק"א כי עליו דל"ק"מ. דהא לפמ"ש בעצמו ברישא

ליכא נפקותא באיזה לשון קתני, אי"כ ברישא ל"ק. משא"כ בסיפא דאיכא נפקותא. והוי מצי למיתני בלישנא אחרינא דמשמע דבספק נמי מעידין. ספי הו"ל למיתני כן. אלא משמע דבספק אין מעידין.

אוצר

סיק רכס אות ה

הפוסקים

בקל משובדי לדידה עמפ"ט, [גם בכהונת עולם סי' ג' דל"ע ד"ה] שכן הכרע בדברי הרמ"ש שדעתו להקל, שכלל אותם מקומות אית ליה בלתי"ה סי' ו' והח"כ כותב וזר מן דין וכו', וא"כ י"ל דאח"כ לחוד לא סמך, והביא גם מהר"א ברודו ה"ל, וכן בכה"ג הג"י אות תנ"ה כתב דמ"ד הרמ"ש נראה שנוטה להחמיר, ובגמרא דכוונתו מהלכין עוד עממים להקל בנידונו וכו"ל, אולם הפני משה שם כתב דהמדקדק צקוניטריכו יראה דהרמ"ש א"כ עממא לצד סמך להקל אף היכא דליכא עמו לירוף עמם אחר, ונסכרת הריב"ל והרש"ך דא"כ עממא לצד העלו להחיר. [וכן משמעות לשונו בסי' ו' דק"א עור ז' ע"ש].

ובחלקת מחוקק סק"ק כתב בחו"ס דכבר נמנו וגמרו האחרונים שכל ספק ג"י הוא לקולא כאשר העיד הריב"ל, וכן נעשה מעשה כמה פעמים שכל ספק ג"י הוא לקולא. וכן בסקמ"ז כי שכבר יאל הדבר מפי האחרונים להקל בספק ג"י כמו שהעיד הר"א ששון והריב"ל, וע"ש בחשובה השני*. ובתפארת נבי סי' ה' כתב דמבואר בקו"ע דעת הרב"ה גדולים המקילים בספק ג"י ובדוא"י יס לסמוך עליהם במקום עיגון. ונזכר עממים סי' ו' כתב דבספק ג"י אין להאריך שכבר נפסטה הוראה להקל בזה כמבואר באחרונים. ובתשו' מהר"י דוד [בעל בית דוד] שדבר משה (אמאריניו) סי' י"ט דקמ"א ד' כתב, דאף דהרב צו"ע נראה שפוסק להחמיר מדכביא סברת המחמירים באחרונה, מ"מ אחר שכתב הרש"ך שכבר פשטה הוראה בישראל מרבותיו הקדמונים להקל, מעתה אין אדם ראוי לעגן אשה משום חשש ספק ג"י. וע"ה גם בספרו בית דוד סי' י"ג שהביא רמ"ה לדעת המקילים.

וכן כתבו להקל בספק ג"י: ציס של שלמה יצמות פרק ע"ז דין ה', ובז"ה כלל וכתבוצותיו סי' פ"ג, ובתשובת ר' יצחק צ"ח צללל שצו"ת צ"ח החדשות סי' ע', ובתשובת הגאון ר' העשיל מקראקא שצ"ח זצ"ח חיים סי' א', ובשאלת ארי וקול שחל סי' י"ג, ובפני משה ח"א סי' פ"ז וה"כ סי' ע"ד ובתשובתו הנדפסת בזה אנשים סי' ל"ע [ובת"א סי' פ"ד חלק על הר"א ברודו שלא ראה לסמוך א"כ עממא לצד נגד הרש"א וכו"ל] וכו"ל, אלא שסיים דבני"ד דליכא עממא אחרונה שפיר עבד החכם המורה לחזרה אחרונים, ובמעשה יוסף ח"ב סי' ד' דפ"ח ד', ובמהר"ם זיסקינד סי' כ"ב, ובתשובת הר"ר אברהם טריקה שדרכי נעם סי' ח', ובתשובת הר"ר חיים צ"ח יחוד שכתב שלמה (אמאריניו) סי' ה', ובזכור הכסף סי' א' דל"ע ד', ובדבר משה (אמאריניו) ח"א סי' ה' דק"ג עור א', ובסם חיי סי' ע"ז, ובתשו' הר"ר יעקב צ"ח אברהם די צוען [בעל עדות ציעקב] שם סי' ע"ז, ובאשדות הפסגה סי' ז' דל"ז א', ובראש משביר סי' י"ג דכ"ה א', ובמכתב שלמה סוף סי' י"ג, ובאצ"ר יעקב סי' ז' דל"ח א', ובתשו' הר"ר אברהם ו' אלרובי"ה שם סי' א' דכ"ג עור ג', ובתשו' רעק"א סי' ק"ז [הו"ד בפת"ש סוס"ק קכ"ג], ובצו"ת הרי"מ מגור סי' ז' ג', ובאהל יצחק הספרדי סי' ד' דל"ה ג', ובדיו של משה סי' ו' דכ"ד ג', ובדיו ימין סי' ז' דל"ע עור ז'. וכן כתבו היתר זה דספק ג"י צין שאר החורים, בשאלת דוד סי' ע"ז, ובאחר משה (דנישצקין) סי' .

(*) ע"י בנוב"ק סי' כ"ט שפ' דכבר ידוע כמה החמיר הרב ח"מ בספק זה בסקמ"ז, וכ"כ בסי' ל"ב בשם הח"מ שפלוגתא זו דומה ממש לבי' כיתי עדים המכחישים זא"ז שהבא עליה באשם תלוי קאי, וכבר תמה עליו בבית אפרים סי' י"ג דמ"ד ד' דאגב שיטתיה רהיט ליה בין פלוגתא דר"ת והרשב"א לענין ספק חוד ג' ובין פלוגתא דר"ת עם הרמב"ם והרשב"א ושאר פוסקים לענין דואי אחר ג' אלא שלא נחבל בפניו, וכמבואר למעין בח"מ בסקמ"ז דרך לענין פלוגתא זו האחרונה מחמיר. וכ"כ בסי' י"ט דג"א א' ובסי' כ"ט דפ"ז עור ב' ובסי' ל"ז דצ"ח עור ג'.

וכן העיר על סתירה זו בכהונת עולם סי' ג' דל"ע ד', ואולי כדון דמלא בסי' קל"ז מקום ללא ידי המחמירים לא חש להאריך במחלוקת זו ובמ"ש הכנה"ג עממו כע"ז על פוסקים אחרים].

ובשו"ת הרדב"ז ח"ז סי' כ"ג אחר שדיוק מר' הרי"ף להקל בספק ג"י, ודחה דיוק הרש"א מלשון המשנה, משום דא"כ דתני ברישא אין מעידין אלא על פ"פ וכו' תני לה הכי [כדלעיל] בתשו' אחי הע"ז שגבאנוי בתראי סי' כ', כי דלמעשה נראה שגם הרש"א מיקל, שכן נראה מלשון תשובתו [והוא צו"ת הרש"א סי' תקל"ז], שנשאל צ"ח שהעיד ראיתי ראובן בעלה של פ' הרוג בדרך וצו"ת הכרתיו שהי' פ', ונחלקו השואלים אם מותרת להנשא או לא, והשיב הרש"א דהדין עם המחמיר דכל שצ"ח ע"ה וכו' נאמן וכו', ודברי האוסר לא ידעתי על מה סמך ע"כ, ומדלה חשש לומר שמה אחר ג"י מלאו הרוג, משמע שחילק למעשה וכו'. וכן בסוף סי' כ"ה כי הרדב"ז בפשיטות בחוד הדברים דבספק ג"י דינשה אזלין לקולא.

ובבית אפרים סי' ל"ז דל"ח ג' הביא ג"כ תשו' הרש"א ה"ל, וכי דמורה להדיא דפשיטא ליה להרש"א דבספג"י מותרת, שח"י מבואר למעין שזה העד לא ידע אימתי נהרג רק שמהלך הרוג והכירו שהוא פ', ואפ"כ כתב בפשיטות שהיא מותרת ולא ידע על מה סמך האוסר, ואין לדחוק ולומר דמה שאמר מתחלה ראיתי ראובן הרוג היינו שראה הריגתו אלא שאז לא ראה היטב [מי הוא] ולכן אמר אח"כ וצו"ת אליו הכרתיו, שח"א לפרש כך אף המתעקש, והוא רק גמגום לשון השואל, ופשוט דמ"ש תחלה ראיתי ראובן הרוג, היינו על שם סופו לפי שצ"ח אליו והכירו, ומבואר דאף דבחיזויו כי שרין תלמוד, מ"מ בתשובה הכריע הלכה למעשה להקל בספק חוד ג', וע"ש צו"ת"פ לעיל מיניה שאחר שהאריך דנידונו אף המחמירים יודו להקל, כתב, וכ"ז הוא לרווחא דמילתא, אבל לדינא הלכה רוחת בישראל דספק ג"י להקל. וכלשון הזה כתב גם בסי' י"ד דמ"ז עור ז'. וע"ה גם בסי' י"ג דמ"ד ד' שכי להקל בנידונו משום דהוי כספק ג"י.

והרש"ך צ"ח סי' ק"ג כי דכבר פשטה הוראה בישראל מרבותיו הקדמונים להקל ולומר דתלין דראהו חוד ג', וסמכו על סברת ר"ת ורבותא אחרונה עובא דס"ל כוותיה. ובתחלה ליבועט סי' י"ח דכ"ה עור ד' כי שכבר עבדו זה כמה קמאי דקמן עובדי וליכא מאן דמפקק זה, וגם הרב יוסף עייטלעך כתב דכ"ה ראוי לסמוך על המקילין. ובר"א ששון בסי' ז' הביא ממנהר"ל ח"א סי' ז' שכי דפשט המנהג להקל, וכן מ"ש בסי' ו' דרוב הפוסקים נעו אחר סברת ר"ת, ואחר שהביא ממנו דנעמפ"ע אפי' המחמירים יודו להקל ושלפ"ז בנידונו יש להקל לבו"ע, סו"ס, וכמה פעמים ראיתי לרבותי שכן נהגו והחירו בכוונתא מהעממים הנזכרים. [דהיינו או מטעם דקיי"ל כר"ת, או מטעם דהוי עמפ"ע. כי"כ המעב יוסף ח"ב סי' ד' דפ"ע א' בכוונת הר"א ששון].

והרמ"ש צק"ע דמ"ד א' אחר שכי דבספק ג"י וגופו שלם יש להחיר בפשיטות מטעם סי' [כמובא לקמן אות ל"ה], סו"ס, וזר מן דין כתב הרש"ך [ה"ל] שכבר פשטה הוראה בישראל וכו' להקל וכו', והרש"ד בסי' ל"ה וסי' ע"ה כתב שגמרא שכן נהגו, וכ"כ בסי' ה' ובסי' מ"ד, אלא ששם הוסיף ומה גם צ"ח דהוי עד השומע. וע"ה בפני משה ח"א סי' פ"ד דרע"ז א' שהביא מהר"ר אברהם ברודו שחך לומר, דהרמ"ש לאו א"כ עממא דפשטה הוראה להקל בספק ג"י לצד סמך, כי אם אטעמי אחרוני דליתנייכו צעובדי לדידה שם, להיות שהי' הגוף שלם ואיכא סברת ר"ת שצובדי לדידה שם, להיות שהי' הגוף שלם ואיכא סברת ר"ת שצובדי דגופו שלם מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים, ועוד כי

אוצר

סיק דבט אית ה-י

הפוסקים

סי' ז', וצטני לנצחן סי' פ"ה בהיתר הד', ובחור המאיר סי' ד' אות י"ג. ועיי לעיל אות ג' בהערה שמתחת לקו על הכתובים. ועיי באחרונים דבנמצא הרגו כתבו עוד סברות להקל יותר ממח' מית' ע"מ. צנזריק, סי' נ"ב [ד"ה ואמנם הרשב"א] הביא מ"ש בילדותו שיש מקום להקל בספק ג"י בהרג יותר מנחת, והוא עפ"י מ"ש הטו"ז צו"ד סי' שצ"ז לתרץ להמחמירים בסג"י למה לא מוקמינן ליה בחזקת חיים ומקורב הוא שמת, משום דכיון שהוא עתה מת לפנינו וסוף אדם למות, אזלינן בחד שעת מליאה ואמרין שכבר מת [הו"ד לעיל סוף אות ח'], והוא שייך במיתת כל אדם שזכו וסופו של כל אדם, אבל מי שנהרג אין סוף אדם להיות נהרג ומקרה הוא בזה שנהרג, אמרין שפיר עכשיו הוא שנהרג.*

ובבית אפרים סי' ל"ז דק"א ח' הביא לקולת הנוצ"י הנ"ל צנידונו בהרגו, וכחצ עוד דגם לפי"ד ה"ש ס"ק פ"ד וכפי מה שהסברתי דבריו, דרך על איש הידוע לנו שראינוהו חי שייך לומר דאוקמי בח"ת, אבל בנמצא מת לא שייך לומר תן לו חזקה חי שהרי רבו המתים במיתת טבעית ושמת זה אחד מהם [כמובא לעיל אות ח'], ג"כ יש מקום לחלק בין מת להרוג, דבשלמא בנמצא מת ויש ספק [אם הוא] חוץ ג"י, שפיר יש להחמיר מטעם שכתבתי, אבל בנהרג דודאי לא שכיחי רוחאם אשר רבים חללים הפילו שנאמר שמת הרגו זה הוא מזמן כבד, וכיון שמקרה בשלמא הוא, שפיר י"ל וכו' הרגו זה יחי' מי שיהי' עכ"פ היה לו ח"ת וחי' חי עד עתה ועכשיו הוא שנהרג והוא בחוץ ג"י, וא"כ ההכרח טובה ומועלת שהוא בעל חשה זו. והו"ד צמטין גנים סעיף זה וכחצ שדבריו נכונים.

ובמהר"י הבהן מהד"ת סי' ו' דס"ז עור ז' כתב להקל בנמצא הרגו, עפ"י דברי הרשב"א בחולין דף ע' שגלמוד מדבריו סברה גדולה וישרה מאד, דדוקא בדבר שנעשה ממילא בזה י"ל שנעשה מקודם, אבל דבר שנעשה לא ע"י מקרה ע"מ כ"א ע"י פעולה חוץ ממנה, אמרין לאחר את הפעולה בכל מה שנוכל וכו', וכן בנמצא הרגו שאין לנו דנין על מיתתו כ"א על מעשה ההריגה שהוא ע"י פעולה חוץ מהטבע, יש לאחרת בכל מה שנוכל. וביד מאיר קמח סי' נ"ה כ' צנידונו עפ"י הצית אפרים הנ"ל דאם הכירוהו שמת ע"י נפילה [מן העגלה] דזכו ג"כ לא שכיח, צודאי לתלין דחי' חוץ ג"י, הן לפמ"ש הנו"צ [הנ"ל] לחלק בין מת לנהרג, הן לפמ"ש בחש"י [ביא"פ] הנ"ל. ועיי בשאל ומשיב מהד"ל ח"צ סי' ק"ב ובמלחא אבן סעיף זה.

מיהו בנהרג במלחמה, כתב במלח אחר ח"צ סי' ח' דלא שייכא קולת הנוצ"י הנ"ל, דבמלחמה שהוא במקום סכנה איחרת ליה ח"ת, כעין ד' החוס' ב"מ ל"ט ע"ב [סד"ה דלמא] דבשצוי לא מוקמינן בח"ת דכולהו אינטיבו. ויהי' להלן סוף אות כ"ב מה שכתב מהנעטני נעמנים סי' י'.

ו. ואם הקילו המקילים אפי' בשהיה חבול בפניו. הנה הטור כ' דאפי' היה חבול צפניו תולין שנהרג חוג"י, וכ"כ הרא"ש צ"י בחרח דיבמות סי' ג', ועיי להלן מ"ש האחרונים בדעת החוס'.

ובמטה יוסף ח"צ סי' ד' דף ל' סוף עור ז' הביא צמס הרב זקינו [מהר"א חנוני], שכי' דעתו נוטה דהאחרונים שכתבו להקל בסתם היבא דלא ידעינן מתי נהרג כד' החוס', [מ"מ] אם הוא חבול צפניו אין תולין להקל, שהרי בחבול כתבו החוס' צ"י האשה שלום [קטני' צ' ד"ה וקאלמין] דצעינן סימנין להעיד

עליו אחר שעה שלא מן המים משא"כ צאינו חבול, ואע"ג דלחולקים על ר"ת [דסובר דהיבא דאינו חבול צפניו מעידין אף אחר ג"י] כך הוא חבול כמו שלם בחוץ ג"י ומעידין עליו, עכ"ל כיון דבסתם היבא דלא ידעינן הוי מחלוקת, אצטנו הצאים להחיר אין לנו להקל אלא בדבר שאין לספק בו כלל, וחבול צפניו כיון דרעוהא מיהא הוי לא תלינן להקל. ועיי גם צ"ל [בהחדש] סי' ס"ב אות ד' שכי' דאף דרוב הפוסקים ס"ל להקל בסג"י מ"מ כשהוא נחצל צפניו י"ל דאין מקילין אלא כשהוא ודאי חוג"י. וכן במשאל צנימין סי' ק"ט פקפק צנידונו מחמת שלא היה ברור בלוחת הנהרגים אם היו חבולים צפניהם אם לא, וכחצ דאע"ג דהרבה פוסקים מקילים בספק ג"י, מ"מ כיון דרבים אומרים אפי' אם אינו חבול צפניו יש להחמיר.*

אמנם המטה יוסף שם תמה על הרב זקינו, דאין אישחמיטתיה ד' הרשב"ס צמס ל"ה וסי' ע"ה דמכתם מוכח להדיא דס"ל דאף בחבול עצדין ברה"ת. ושם לעיל מיינה כתב דגם מ"י הרשב"ד ומהר"ט ומהר"ם ומהר"א ששון והריב"ל משמע דאף בחבול תלינן להקל שהוא בחוץ ג"י [ר"ל מחסימת דבריהם ומהר"א גינצבורגר דבסמוך]. ואחר שדקדק גם מהמחמ"ש דס"ל דלהאחרונים המקילים בסג"י הוא גם בחבול צפניו, סיים דמעשה אין כאן עוד ספק צני"ד שאפי' היה חבול צפניו היה לנו להחיר וכו'.

גם בחש"י הגאון ר' אשר גינצבורגר שבכנסת יחזקאל סי' מ"ט, אחר שהביא מהמחמירי"ל שכי' להקל משום שהחוס' והרא"ש והטור ומהר"ם כתבו להקל ושכן פשט המנהג, כתב דא"כ ודאי אף בנחצל צפניו מקילין כמבואר בפוסקים הנ"ל וכו', צפרע שסתם דבריו, משמע דאף שנחצל צפניו [מיקל]. ועיי לקמן אות ל"ה מכתם אחרונים. דצאינו נחצל צפניו גם המחמירים בסג"י יודו להקל.

ובכנסת יחזקאל שם דף ס"א עור ז' כ' לחלק לענין חבול צפניו בספק ג"י צין שמע בעד מקודם מההריגה ללא שמע, ועפ"י ד' הרא"ש שכי' לחלק בנעטע צין ראה הטבעית או לא ראה [כמבואר לקמן בסעיף כ"ח], ושיש לפרש לפי"ז דעת הריב"ל וכל הפוסקים שהקילו ברה"ת בספק ג"י אף בחבול, דמייירו בראה פתאום [את ההרגו ולא שמע מקודם מההריגה], אבל צמטע מההריגה והוא חבול תלינן להחמיר בספק ג"י.

ויש שכתבו דהראשונים שהחירו בסג"י אף בחבול צפניו לא החירו אלא כשכל גופו שלם, ויש חולקים. בסא"ר סי' ז' ד"ג ג' הביא מהחוס' דק"כ ח' ד"ה אין מעידין שכתבו וז"ל: והיבא שאינו נחצל צפנים ודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים כי אינו משתנה כ"כ וכו', ואפי' הוא אמת דהיבא שנחצל צפרוף אין מעידין עליו אלא בחוץ ג"י ימים כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בחוץ שלשה ימים כגון היבא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בחוץ ג"י ימים דוקא עכ"ל, וכי' בסא"ר צעור ד' שם דמדברי החוס' נראה, דהא דמתיר ר"ת בנחצל צפנים ואינו ידוע מתי נהרג, היינו כשידע צודאי שהי' גופו שלם, אבל אם לא נודע לנו, כגון שהעיד סתם והלך לו, אין מתירין את אשתו, שהרי כתבו החוס' "כיון דנשאר גופו שלם וכו'" דנראה דיסוד ההיתר הוא מפני שברור הוא שנשאר גו"ש.

גס

(*) ומה שכי' שם בדעת החוס' והרא"ש וחטור, שגם הם לא הקילו אלא היבא דברור לן דאינו חבול בפניו. כבר תמה עלינו הגאון ר' אשר גינצבורגר בחשובתו שבכנסת יחזקאל סי' מ"ט, שהרי מבואר בדבריהם דא"צ להיות פ"פ שלם, וע"ש בכנסת יחזקאל דף ס"א טור ב', שיישב את ד' המ"ב לפי שיטתו לחלק בחבול בפניו, בין שמע מההריגה ללא שמע.

(*) אמנם האחרונים המחמירים בסג"י וביניהם הנוצ"י עצמו לא השתמשו בקולא זו, ואף שנידוניהם היו בנהרג מ"מ החמירו.

אוצר

סיק דכס אית וי

הפוסקים

הוא [חזר צו], וכתב [בדני אברהם] דלא שצקין סברת כל גדולי האחרונים משום דהך סברה. וכן הסכים שם האביר יעקב צבי' דל"ה עור צו, וכתב דכן יש לדקדק מדברי כל הפוסקים דלא נקטי דהך דגופו שלם אלא היכא דבאים לעשות ס"ס, כנראה דל"ה ר"ת דמיקל בפשיעות בספק ג"י, לא צ"י ג"י, וכבר רמז זה החכם [הר"א ו' אלרוי] ודעין עמו.

ז. ואם יש לחלק בין ע"א לב' עדים או לגוי מסל"ת. צמח"ס אלשקר סי' כ"ה כתב צמח"ד דאפשר לומר דאפי' הרא"ש לא קאמר להקל בספק ג"י אלא בשני עדים, דהכי משמע לשון "ומכירין אותו" שכתב, אבל צדד א' לעולם חולין להחמיר וחיישין שמא לא דקדק בהכרתו וסמך על איזה דמיון, כמו שיש מן המפרשים שחלקו בין ע"א לשני עדים לענין צדדו וברא"ש מכללם.

ובדברי חיים [אויצרנאך] דינו אישות סי' ו' דפ"ד א' כי בהחלט, דהא דסבירי הפוסקים להקל בספק ג"י, היינו בהכירו שני עדים שזה הוא אורת בעל האשה הזאת, אבל צ"א שסבירי אסורה לכ"ע, דהא מצוה צרע"א וצמות דהא דספק ג"י מותרת הוא מטעם דהו"ל ספיקא צרע"א דרבנן ע"ש, וא"כ זה דוקא בהכירו שני עדים, אבל צ"א דמדאורייתא אינו נאמן כלל על ההכרה עצמה, ממילא בספק ג"י אסורה, ולא שייך [לומר] דהוי ספק דרבנן.

וב"ב באמרי נועם ח"א סי' כ"א צמח"ס מהר"ם המגיד, וכוסוף ביאור, דכיון דל"ד ספק זה אם הוא לאחר ג"י הסורו רבנן נאמנותו שנתנו לע"א בעדות אשה, שוב הוי בספק ג"י ספיקא דאורייתא.

ובאוריין תליתאי סי' ג' כתב דמאחר דהא דסד"ר לקולא היינו משום דבספק לא החמירו חז"ל צדדיהם ואוקמוהו אדון חורה, זה לא יתכן רק כשמעידין שני עדים על ההכרה דשנים נאמנים מה"ת, אבל צ"א המעיד דמה"ת אינו נאמן וכו', ממילא דלא שייך להקל בסד"ר משום דמוקמינן דאורייתא, דהרי מה"ת צל"ה אין ממש בעדותו, ואין מעיל העדות ממנ"פ דהי צדד דרבנן אזלת חית ביה חשש פסול דרבנן, ואי דבספק אוקמוהו דאורייתא, הרי מדאורייתא צל"ה אין חושל בעדותו. ושם צ"א קמ"ג דפ"ח א' כי דבפסולי עדות כגון אשה וגמסל"ת דאינו לא מהימני לעדות אשה רק מדרבנן אף למ"ד דע"א נאמן מה"ת, כמו שהאריך בזה צמח"צ ח"א מסי' פ"ב עד סי' פ"ה וצנז"ק סי' ל"ג, אין להקל בספק ג"י, וטעמא קאמינא וכו' [כדלעיל], ואם כי לא נכתד ממני כי לאחר החיפוש נוכל למצוא סתירה לדבריו צמח"ס קמאי וצתרא, אולם אם הם לא נחתו לזה לחלק דין ספק ג"י בין ישראל המעיד לגמסל"ת, מ"מ הדבר נכון בעלמא.

וב"ב במהר"ש [ענגל] ח"א סי' נ"א דף ע' עור ג', וכוסוף דאף אם נאמר דהטעם דמעידין בספק ג"י הוא משום דמוקמינן הנמלא צחוקת חיים, ג"כ אין ע"א נאמן בספק ג"י, משום דנגד חזקת חיים של הנמלא יש חזקת א"א ושזב הוי ספק ד"ת [ואיך מעידין בספק ג"י], וז"ל דאף דיש חזקת א"א כנגדו, מ"מ חזקת דייקא וימנעצא מרע לחזקת א"א, א"כ שוב ע"א לא מהני, דעיקר נאמנותו של ע"א הוא רק ע"י חזקת דייקא, וחזקה אין לה צ' פעולות, לאלוני נאמנותו ולגרע חזקת א"א שישאר חזקת חיים בחוקפה. וצ"ח שמוני סי' נ"ד אחר שהביא דבריו שצ"ח סי' נ"א הביא דע"א בספק ג"י לכ"ע לא מהני להסבירים דנאמנותו רק מדרבנן, כתב, אך צמח"ס הוכחתי שם דלשיטת רוב הפוסקים ע"א נאמן מה"ת בעדות אשה, ומלכד זה אף אם נאמר דאינו נאמן מה"ת בעדות אשה, עיקר הטעם משום

גם צנז"ר קמא ריש סי' מ' כי דמח שמיקל ר"ת בספק ג"י אפי' נחבל בפנים, היינו צנז"ר, אבל כשאין ג"י לא מלינו צמח"ס צמח"ס ר"ת להקל. וצ"ח שזב יעקב וצמות ק"כ ע"א כי עליו לדבריו נכונים, שצנז"ר מפורש צמח"ס כאן שכתבו, כיון שנשאר ג"י וגם יכול להיות שהוא בחזק ג"י. וכן צמח"ס סקק"א דק"א א' ה"ר"ך שיהי גופו שלם.

ובאבן שמואל סס"ק סס"ד כתב ג"כ דמ"ד החוס' משמע דלאו בכל גוונא דמעידין חזק ג"י מעידין בספק, ופי' דמה שבי' החוס' אפי' הוא אמת וכו', קאי על מה שבי' מקודם צנז"ר שלם ונחבל בפנים דמעידין לאחר ג"י שלא בהחלט אלא כמסתפק [כמוצא לקמן סעיף כ"ח], ע"ז כתבו דאפי' אם האמת דצ"ח אין מעידין לאחר ג"י, מ"מ בספק ג"י כיון דג"י דצ"ח אפשר דמעידין [גם] לאחר ג"י, לכן בספק ג"י מעידין דהוי כעין ס"ס, וכן נראה מ"ד הרא"ש לפי הגהת הב"ח וכן יש לפרש ד' הטור, אבל צ"ח דאין מעידין אלא על פ"פ דהיינו צ"ח גוף שהוצא צטור ומחזר לעיל בסעיף כ"ה, אין מעידין בספק.

אולם בבני אברהם סי' ח' כי דלדעת ר"ת המיקל בספק ג"י צודאי לא צעין גופו שלם, דהא כל הטעם של ר"ת הוא, דהאי חששא דלימלא נשתנה אורתו הוא חששא דרבנן, ודוקא צודאי אחר ג' חששו אבל בספק חזקין שהוא חזק ג"י וצתור ג' ליכא מאן דפליג דאף שאין ג"י מעידין עליו, ולדעת ר"ת הדין שיש לוואי חזק ג' יש לספיק, וגם מה שבי' החוס' "כיון שנשאר גופו שלם" קאי דלעיל להיכא שאינו נחבל בפנים, וא"כ כתבו דין אחר דהיינו "וגם יכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לחלוטו אלא חזק ג' וכו' *", וכן הביין ד' החוס' הללו המהר"ק צמח"ס קמאי, ובעל זרע אברהם צמח"ס ד' הכרית מ"ד הריב"ל ומ"ד הנ"י [שהביאו ד' החוס' כאלו הם מסתפקים בדין ספק ג"י], שהם ג"כ הכי ס"ל צדעת ר"ת דהאי "ויכול להיות וכו'" מילתא צמח"ס נפשה הוא ולא שייך צמח"ס דכתבו לעיל דג"י, הרי דלדעת כל הרבנים הללו בכל ספק אשתחי דחלין להקל, הוא מטעם דספק ג' הוי כודאי חזק ג' ולא צעין לא ג"י ולא תנאי אחר, וכ"כ מ"ד הרב פני משה ח"א סי' פ"ז שבי' וז"ל: ולספק הלז וכו' אם הוא חזק ג' וכו' כבר עלתה הסכמת רוב האחרונים להקל, ומה גם צ"ד דהיכא ג"י ואיכא ס"ס וכו', הרי להדיא דנשכחא ספק אשתחי דמקילין כדעת ר"ת אז לא צעין ג"י וכו', והגם שיש מהאחרונים שכתבו דלדעת ר"ת דמיקל בספק ג"י היינו דוקא כשיש ג"י, והם הבינו ד' החוס' שמה שכתבו "כיון שנשאר גופו שלם" קאי למח שכתבו א"כ היכא שאין ידוע מתי נהרג, והסברה הלז הביא הסא"ר, וכן עלה ע"ד הזרע אברהם שם, מ"מ עדיין ההיתר צמח"ס, דלא שצקין סברת כל גדולי האחרונים רוב מנין רוב צנן שכתבו, דס"ל דבספק ג"י לא צ"י ג"י, משום דהך סברה, והזרע אברהם חזר צו צרואתו סברת הגדולים הללו, וע"ש צ"ח אברהם שס"ס צ"ד שלא חסר אלא רגל אחד אפשר דעדיין ג"י מקרי ואף המהמירים יודו.

גם הרי אברהם ו' אלרוי צמח"ס שכתבו שצ"ח יעקב סי' א' אחר שהביא סברת האחרונים שכתבו דאף ר"ת שמיקל בספק ג"י היינו דוקא כשג"י, כתב צד"ד סוף עור א' דסברה זו דחווה היא ומדקדוק כל דברי הפוסקים נראה דלא ס"ל הכי, גם הזרע אברהם שעלה על דעתו לפרש כן ד' החוס', אחר שהכריע מ"ד האחרונים דהאי "וגם יכול להיות" מילתא צמח"ס נפשה

(*) היינו לפי הגירסא בתוס' שהיתה לפני הראשונים וכמובא לעיל אות א' בדברי הב"ח, אבל הסא"ר הסתייץ מדברי החוס' כפי הגירסא שלפנינו ועי"ש באות הנ"ל מקמה אחרונים שכתבו דגירסא זו שלפנינו היא עקרית.

אוצר

סיק רמב"ם אות ז

הפוסקים

ספיקו, משום דאי בחר ד"ת חלול לא מהני ע"ה באתחזיק איסורא, משא"כ צ"ה דאיכא שני עדים ומכ"ה מהני, אלא דחז"ל חששו שמא אתפח אחר ג"י, כל שהדבר ספק ג"י חוקמה אד"ת והיא שריא להנשא, ועוד עממא רבא איכא במילתא, דהא דע"ה מהימן בעדות אשה אמרינן בגמ' [יבמות קט"ז א'] דהוא משום דהוי מילתא דעבירה לאיגלווי וחזקה דאשה דיוקא ומינסבא, ולכן כל שהדבר ספק שמא אישתני גופו, ממילא לא הוי כמילתא דע"ה שירא שיתפס בשקר, דכאן לא יתפס בשקר אף אם ימלא חי, שיאמר שטעה ע"י שנשתנה גופו ששהה ג"י, וגם חזקה דאשה דיוקא ומינסבא לא מהני לסבב שחי קולות, להאמין ע"ה, ולדחות ספק הנופל בהעדאת העד שמא אתפח, אבל כל ששני עדים מעידים בדבר לא חיישינן להני חששי כלל מספק, וכ"כ בס"י כ"ד.

ובחבצלת השרון סי' מ"א אחר שהביא ד' הקבלת יעקב [המוצא לעיל אות ה'] שהכריע כסברה המקולין, מטעם דדודאי אחר ג"י כיון דקים לן דמשתנה ע"כ ל"ל דהעדים משקרי, אבל בספק ג"י אדרבא כיון דהעדים בחזקת כשרים וגם לא עידי למיטעי, מזה גופא מוכח דלא עברו עליו ג"י, כתב, דא"כ לריך להבין עממו של הרשב"א דמחמיר בספק ג"י, וצ"כ ל"ל שגם הרשב"א אינו מחמיר רק בע"ה דמלינו דמלחמה וצמים שאל"ס דאומר בדדמי, אבל בשני עדים דגם במלחמה מהימני ול"ה דאומרים בדדמי כ"ז שאין לנו הכרה ע"י, י"ל דגם הרשב"א מודה דמותר בספק ג"י, דאדרבא מחמת העדאת העדים דאומרים שמכירים אותה, מכרחין דעדיין לא עברו עליו ג"י כסברה הקבלת יעקב, וכיון דמלאנו סברה זו לחלק בין ע"ה לז' עדים באשתחי דמים לדעת כמה פוסקים [כמוצא בסעי' כ"ז סקרי"ה אות י'] י"ל דבספק ג"י דיבשה כו"ע מודים, וצ"ל שהיו הרבה עדים שהכירו אותו ואומרים שהוא האיש הנעלם בלי ספק שפיר יש סניף גדול להחיר בספק ג"י, וע"י באמרי יושר ח"כ סי' ז' דף ז' סוף עור ז'.

ומהריק"ש צאהלי יעקב סי' כ"ז דל"כ ע"ה כי דג"ל מסברה ישרה דע"כ לא נסתפקו המחמירים מן הסתם אלא בעד המעיד [בכוונה], וכיון שרואה להעיד יחשוב מחשבות לדעת מי הוא אפי' שלא תהי' לורתו ניכרת כל כך דהיינו אחר ג'י, ואפשר שיעשה, אבל עכ"ה מסל"ת דלא איכפת ליה צמדי אס אינו חור ג'י, לא יחשוב מחשבות לשפוט מי הוא, דמאי איכפת ליה שיכ"ה מי שיכ"ה, ומש"ה [כשהגיד] צמסל"ת ראיתי את פי הרג, אפשר דתלינן שראינו חור ג'י אפי' לדעת המחמירים, אלא שסיים דלא ע"י לצד הוא סומך כי אם לתת טעם ואחרי התפשט המנהג להקל [בכלל בסג"י].

וב' בכפי אהרן ח"א סי' ג' דס"ז א' דס' הריק"ש הל"ז הוא כמו דעת הנך רבותא שהביאו המרדכי והגמ"י. [דצמסל"ת לא שייך בדדמי ולכן ח"ה לומר קצרתיו במלחמה, הו"ד לקמן סעיף ז' בהג"ה, וע"ה צמ"מ סקרי"ד וצ"ה ס"ק קנ"ה].

אולם בבית אפרים סי' ל"ז דק"ה א' אחר שגידל לומר דצנידונו שהי' גמסל"ת גם המחמירים יודו, דעם המחמירים אף דחששא דנתפח הוא רק מדרבנן, מ"מ כיון דעיקר עממא דע"ה מהימן הוא משום מילתא דע"ה וזה לא שייך בספק ג"י [כשהסד לאברהם ה"ל], ושלפ"י צמסל"ת דעממא דסמכין עליה משום דודאי לא משקר או צ"י עדים דלא צעין מילתא דע"ה יש להקל בספק ג"י, כתב דאחר העיון ז"ה, דהא מקולין גם צממ"ע ולא אמרינן דלא הוי מילתא דע"ה שיתלה השקר בעד הראשון שלא בא לפנינו, אלא ודאי דלא ניחא ליה לומר שקר אפי' עממ"ע, כי לא יאמינו באמתלאות אלו ויחשדוהו שהוא ממליא השקר [ע"ה צ"ה באוה"פ סעיף ג' סק"ל אות ט'], ולכן גם בספק ג"י כיון דרגילות

משום דדבר שצערות וחזקה איסור ע"ה אינו נאמן, ולפ"י י"ל דצ"ל שצ"ה נאדד זכרו כמה שנים, חשיב עכ"פ איתרע חזקה א"ה, ושוב י"ל דצ"ה צ"ה חזקה איסור נאמן ע"ה לשיטת כמה פוסקים מה"ת וכו', ושוב יש להקל בספק ג"י דהוי ספק דרבנן.

ובחן טוב סקרי"ה דק"ה ד' כתב מתחילה דהיך נראה עיקר דאין לחלק בין צ"י עדים לע"ה, דהא לא מספקא לן בחקנת חכמים צעיקר הנאמנות, דודאי מדרבנן ע"ה נאמן וכל דחיקון רבנן בעין דאורייתא חיקון והוי כאלו יש צ"י עדים, והריעותא שיש באשתחי שייכא אפי' צ"י עדים ואפי' מקילין בספקו משום דחששא איתפח לא הוי אלא מדרבנן, גם בע"ה י"ל, דספיקא דרבנן לקולא וכו', אלא שהביא ממכ"ה' אלשקר ה"ל ש' להחמיר בע"ה, וסיים דל"ע לדינא.

אולם בזבד טוב שם ס"ק ה"ל דל"ה ג' כי דמכ"ה' אלשקר סי' קי"ע משמע איכא, דהא לא חייש על השם אחר ג"י צמכ"ה' מסל"ת [צנידונו], וממילא [גם] בע"ה כן הוא, דלענין חשש צדמי צמ"ע ע"ה עדיף מעכ"ה' מסל"ת *, וכן שם סי' מ"ג וק"ה משמע דאפי' בע"ה לחוד מקיל ר"ת ולכן מקיל [המכ"ה' אלשקר גם] צממ"ע, וכן בקו"ע אות ל"ה משמע דלא כמכ"ה' אלשקר, וכן משמע בחשבות שמדברים בע"ה וכתבו דר"ת מקיל צמכ"ה', וסיים דהמיקל בספק ג"י בע"ה שהכירו צמ"ע דגופו ולורתו ופ"פ וגופו שלם לא הפסיד.

גם בבן פורת ח"כ סי' ה' דכ"ה ג' הביא ממכ"ה' אלשקר ה"ל, וכי דכן הוא הפשיטות בכל החשבות ודברי הפוסקים שהוצאו דצריכס צמ"י, דאפי' בע"ה ואפי' צמכ"ה' מסל"ת שרי בספק ג"י לדעת המתירין ולא נחתי כלל לחלק בזה, ובסברתם נראה דכיון דשרו רבנן ע"ה ועכ"ה' מסל"ת בעדות אשה דצ"י מה"ת שנים ועש"ה' כשנים, חו אין לחלק בין עובדא לעובדא, וגם ע"ה שהעיד שהכיר את המת ואין ידוע אם הוא חור ג"י, עדותו הוי כשנים והוי כאלו צ"י מעידים על ההכרה, ואין ספק איפוא בעדות רק בספק הוא שמא הוא אחר ג"י, וחומרה דג"י הא רק מדרבנן הוי וכו"ל שפיר רק סד"ה, ולא שייך צממ"ע דמה"ת הא צמ"י שנים וכו', דז"ה דגם כאן יש שנים לפי חיקון חכמים וכו' ואחר שהאריך בזה והביא ראיות לדבר, כי צדכ"ע ד' דלא לצד דאין גרעון מלד זה רק אדרבה י"ל דעדיף, והוא דסברה הריעצ"ה ונ"י הוי דחשש דג"י דרבנן הוא וע"כ ספיקו להקל כדון סד"ה, ולכאורה יש לדון בזה לדעת הפוסקים דסד"ה אסור באיתחזק איסורא, דה"ל איתחזק איסור דא"ה, אך זה תקשי רק בעדות צ"י עדים, משא"כ בעדות ע"ה דכל ענין ביתר ע"ה בעדות אשה (וכן עממ"ע וקרוצים וגמסל"ת וכו' כמוצא **). לרש"י שבת קמ"ה צ"י הוא מטעם דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, ולפ"י צמ"ה בספק ג"י הוי ספק צעיקר החזקה, דאם מפקיעין הרי לא ביתר א"ה מעולם, וא"כ יש להחיר יותר בספק ג"י בע"ה וכו' מצ"י עדים כשרים, וכ"כ צממ"ת אליעזר (מישע"ה) מהד"ה סי' ע"י אות ה' עמוד קט"ג א'.

ויש שדנו לאידך גיסא, דאפי' להמחמירים צמג"י היינו דוקא בע"ה אבל צ"י עדים יש להקל. צמח"ד לאברהם חנינא סי' כ"ג צ"ה שגמלא הרג והכירוהו שני עדים צמכ"ע, כי דכל הוי ספיקו שחששו הפוסקים להחמיר בספק שאל"ה וספק ג"י שמא אתפח, זה דרכי תמיד להורות ולדון שאין להחמיר רק בהעדאת ע"ה דלא שייך להקל בספק ולאוקמא אד"ת דלא חיישינן להני

(*) אולם עיין להלן מההריק"ש ש' דגמסל"ת עדיף מע"ה לענין זה.

(**) ע"י לעיל באוצה"פ סעיף ג' סק"ל אות ד'.

אוצר

סי' ק רכס אות ז—י

הפוסקים

דכיון שמכירין אותו ואין לנו יודעין אם נתפס אם לא ואם נשתנית
לורתו אם לא מסתמא זכר וכו' ע"ש.

ובחן טוב סק"ק דק"צ עור ז' כי צתחלה בטעם החומרה צתפח
משום דהוי רגלים לדבר [שהוא אח"כ], דאפ"י להמקילין
בספק ג"י אזלין צהר רגלי' להחמיר, דמכ"ט נקטין להחמיר
בספק אשתאי דמיס משום דיותר מלוי דאשתאי, אולם הוסיף דיותר
י"ל דנתפח א"ל לומר בטעם החומרה משום רגלי', דע"כ לא
הקול ר"ת בספק ג"י אלא משום דהוי ספד"ר, וצתתי לריעותה
דאשתאי ונתפח י"ל דלכו"ע מדאורייתא אין מעידין עליו, א"כ
צתפח הוי ספק ג"י חשש דאורייתא, ועוד דיש ס"ס לאיסור
שמה אשתאי ושמה כהפוסקים דצתפח אין מעידין עליו אפי'
חור ג"י, ועכ"פ יש להחמיר צתפח משום רגלי'.

עו"כ צחן עוז שס, דלכאורה מדברי מהרי"ט שדק"ע אות שט"ח
[שכ' דאם מעידין עליו שלא נתפח אפי' בהחמירין וכו']
להקל כמובא לקמן אות ל', משמע דזין ספק אשתאי שחלקו
הראשונים הוא רק צתפח [והמקילין מקילין גם שם], אך ז"א
אלא נראה דג' חלוקות צדד, דכי חזין דלא נתפח דמשמע מסתמא
הש"ס ופוסקים דמ"מ אין מעידין עליו אחר ג"י, דחיישין דאף
דנראה לעין דלא נתפח שמה מ"מ נתפח ואין ניכר לפי שנדמה
שהוא בעלה שהיה דמיונו כך בלא חפזה, צה"ג הוא שכ'
מהרי"ט להקל בספק אשתאי, אבל אי חזין דנתפח נראה דלכו"ע
מחמירין בספק ג"י, וכן משמע מהמחמיר"ש ועי' חש"י ב"י הוצא
דק"ע אות קע"ו ור"ד, וכן מבואר מהחכ"ל סי' קל"ד ע"ש וכו',
אבל אי ליכא למיקם עלה דמילתא אם נתפח או לא וברורא אותו
מסופק, אז תלוי בשני דיעות דסעיף זה, כן נראה כוונת מהרי"ט
הנ"ל וכו'.

אולם עי' צתורת חסד [לר"ה פרחי] סי' ס' דמ"ה ג' שחוקל
בנידונו צבג"י אף שאמר בגוי שראה אותו שהיה נתפח
עפ"י מה שצביא שם ראהו מלשון המנהג דצתוך ג"י אין לחוש
שנשתנה לורתו ואפי' היה נתפח, [וכמובא ממנו צבג"י ב"י ס"ק
ר"י אות ז', וס"ג בספק ג"י כיון דתליין שהוא חור ג'], והסתמך
מהדברי ריבז' סי' י"ד שהשיב על נידון הרשד"ס ולא נכנס לספק
זה כלל*.

י. אופנים שיש להקל בנתפח ולפרש דברי העד שכוונתו
לנתפח קצת בדרך המתים שלא עברו עליהם ג"י.
ברשד"ס סי' ג"י הנ"ל, בנידונו שהעיד ע"ה שראה מה א' וכיכרו
שהוא פ', כי פניו וחוטמו ועיניו ואזניו וכלסמותו וזקן הכל היה
שלם כמו בחייו, ואמר שהוא נהרג קודם לראיתו כמו יוס א'
שהיה "אויג'אדו" [נפות], אחרי שליד להחמיר אפי' להמקילין
בספק ג"י משום שהיה נפוח [וכבאות הקודם], כי דבג"ד יש
להחמיר ממ"ש החו"ס צבס ר"ת דהיכא שאינו נחבל בפנים מעידין
עליו אפי' אחר ג"י, ואף שהפוסקים חלקו עליו בג"ד אפשר דכו"ע
מודו, דע"כ לא פליגי אלא צנמאל ודאי אחר ג"י, אבל כשהוא על
הססם דלא ידעין וכעד מעיד שגופו ולורת פניו קיימין ושככירו
בצירור, אע"ג דקאמר דנתפח בגוף, אין ספק דדרך הנפטרם
שנתפחים קצת אחר עבד יוס אחד, ויש לנו לומר שלא כיוון העד
באומרו נתפח אבל לא שנתפח בדרך אותם שעברו עליהם ג"י, ואפי'
לדעת הרש"ב"א שמחמיר כשנמאל על הססם, אפשר לומר דהיכא
דליכא הוכחות שהיה [חי] צתוך ג"י סמכין עליהו, וכאן יש
הוכחות גדולות שהיה צתוך ג"י [כמובא לקמן אות ל"ב], וכן השיב
לכותר

(*) אולם מה דנקט שם את הרשד"ס בחדא מתא עם הדברי ריבז' וכו'
על שניהם שלא נכנסו בספק זה כלל, אין דבריו מדויקים, דהרשד"ס לא-
היקל אלא בנידונו ומטעם המבואר באות שאח"כ.

דרגילות היא שלא יהי נתפח כ"כ עד שלא יהי ניכר, וברור יטען
לומר דמתמא שצברו עליו ג"י נשתנה לורתו וטעם צו, לא יחא
ליה צה"כ ולא נפיק מכלל מילתא דעל"ג, וע"כ דטעם המחמירין
לאו משום דלא הוה על"ג אחי עלה, רק מטעם חשש נתפח עלמא,
חז"ע דא"כ להמחמירין משום דגרסי צתמני' אין מעידין אלא עד
ג"י חפשוט מונה דטעמא משום מילתא דעל"ג הוא דאלי"כ למח
נחמיר בספק ג"י, א"ו כמ"ש דהמחמירין לאו מה"ט אחי עלה.
[ומ"מ צב"י ט"ז לירק היתר זה ג"כ, וכי שיש ללדד היתר מחמת
שכעידו שני עדים, ולדעת כמה פוסקים אף לענין צדדמי דהכרת
הגורם מהני בשני עדים למימר דחזירה צשעתיה דשנים לא עבדו
דטעו, ויש סוצרים דאפי' בשני עדים פסולים הדין כן, וצתשובה
הארכתה, ונראה דצתקוס ספק חור ג' יש לסמוך ע"י].

גם בערך השלחן סקמ"ד כי על הריק"ש סי' י"ב הנ"ל דליתא,
שהרי הר"ן צתמ"י סי' ע"ה שנידונו ה' צנמסל"ת, ואעפ"כ
הביא ע"י שהרש"ב"א אומר מספק*.

אופנים שדנו בהם הפוסקים דאף המקילים בסג"י וידו להחמיר,

ח. כששלט בו רקבון, צתמ"י בגאון ר' נפתלי כ"ץ שצחוט השני
סי' ל"ו כ', דאף לדעת המקילין לחלות שהוא צתוך
ג"י, היינו צאפשר לחלות, אבל צב"ד שנקב כל גופו וכל צדדיו,
דצדד יהוה שאין די צומן ג"י לרקוב גוף וצגדים כ"כ, וכע"י
כי צנידונו צשערי רחמים ח"כ סי' י"ד דף ס' עור ג'.

ועפ"י ש"ס כוס"ק קכ"ג מ"ש מהחמ"ס ח"ה סי' י"א צשלט
צו הרקבון צרגלו צדד עקיבו ויהי קצור צלי לצושים
וצלי ארון, דעדיין לא ילא מכלל ספק ג"י, מאחר דלא נצקע כריסו.
וצתמ"ס שס כי עוד דאע"ג דאנו רואים כמה שלא נצקע כריסם
אפי' אחר ג"י, היינו צמועל על פני השדה ושלט ציה לוירא,
וחז"ל דצרו צנקצרים דשלט צכו רקבון ע"ש.

ט. כשנתפח, עכ"ע סקפ"ה מהרשד"ס סי' י"ו דצרחו
נפוח לכו"ע אין מעידים, והוא מהבב"א הגב"י
אות חמ"ט, ושם הסמך לזה דצרי צב"י סי' ז' [צבס הריטב"א
הו"ד צאות י"ה] דאף לדברי המחמירין לר"ך שלא יהא נראה שום
שינוי בפנים, ועי' ברשד"ס שכ' צטעם הדבר דאפי' המקילים צבג"י
הרי נתנו טעם לדבריהם דשמה נתפח חששא דצבן היה וכמ"ש
הנמוקי צבס הריטב"א, אבל מי שנתפח הוי חשש דאורייתא.

ובחמדת שלמה סי' מ"ג אות כ"כ הביא גם מהחכ"ל סי' קל"ד
שכשליד שם להחמיר מטעם ספק חור ג' שחולין להקל
צנמאל שם, סייס, וכאן הרי נמאל שלם צגופו אלא שירו צו
חליס, וגם לא ראוהו חפוח שכרי לא נזכר זה צעדוהו, ומשמע
להדיא דאם הוא חפוח אין להקל כלל בספק ג"י, ושם צמוסגר
הביא מהרש"ב"א סוף יצמות שגראה להדיא מדבריו דאם ודאי
נתפח אזלא ליה היתר של ספק ג"י, שכשביא דעת המקילין, כי

(*) בכפי אהרן ח"א סי' ג' דס"ב טור א' כי ליישב, דהריק"ש לא
בא אלא ליתן טעם למה שפשט המנהג להקל כדברי המקילים, וכי שאותם
הרבנים שהנהיגו כן סמכו ע"ז ושלא כד' הר"ן, ומ"ש [הריק"ש] דע"כ לא
נשתקו המחמירין וכו', היינו הראשונים הרשב"א ודעימה שהחמירו בוה,
ועוד ג"ל דגם הר"ן לא כתב כן אלא בנידונו הוא שהי' ספק אשתאי דים
שהוא זמן מועט שעה א', אבל בספק אשתאי דיבשה דומן ארוך הוא, אפשר
דגם הר"ן יודה לד' הריק"ש, והריק"ש מודה לדינו של הר"ן באשתאי דים
דאין להקל כמ"ש שם בסוף החשובה.

הפוסקים

סיק דבש אות י

אוצר

משום דלא יש חשש שמא נתפח ונשתנה לורתו ולורת בעל האשה, וא"כ בספק ג"י דמעידין לדעת החוס' וברא"ש, היינו דוקא היכל דאין רואים שום שינוי, אבל צרואין שינוי שפניו נפוחים, א"כ זה ראייה שמונה יותר מג"י, דהא תוך ג"י לא היו משתנה, וצ"ח מודים דאין מעידין, וכ"כ הבא"ש סקפ"ח בשם הכנה"ג וכן מבואר בנימוקי הביאור הב"י, וא"כ אף צ"פ שלם אין להקל בזה.

ובתשו' הר"ר דוד גרשון שנגנת ורדים כלל ג' סי' ד', הביא לשון הרשד"ם הבי"ל שבי' דאע"ג דקאמר דנתפח הגוף פשיטא דאין ספק דדרך הנפטרים אחר עבור יום א' שנתפחין קצת וכו', וכי' דמשעתיים דצרי דקאמר אע"ג דנתפח הגוף שהוסף מלת "הגוף" [נראה] לומר דוקא הגוף ולא הפנים, דאלת"ה לימא ונתפח סתם, ומשמע ליה להר"ד "איניג'אדו" הוא הגוף לבד, דאם אף הפנים הי"ל לומר "טודו איניג'אדו", ולפי"ז לכאורה פניו נפוחות קצת כג"ד אין להקל, ומ"מ אינו מחליט בדבר דאפשר דס"ל להר"ד דגם בפניו נפוחות קצת יש להקל, וכן אפשר להתפרש דצרי, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא.

אולם הגנת ורדים שם סי' ה' דף ל' עור א', אחר שהביא סוף לשונו של הרשד"ם שבי' דאיכא למימר שאפי' נפוח קצת לא מפני זה נאמר דודאי עצרו ג"י ואין מעידין עליו וכו', כתב דפשיטא דהרשד"ם צנפיחה צנפים מיירי, דאי צנפיחה בגוף, הרי צ"ח ר"ד כתב להדיא דלא קפדין עלה אפי' שתי' נפיחה גדולה, אמנם הכא דליירי צנפיחת פנים, לידד לומר שכיון שהעיד שהכירו אמרין שלא היתה רק נפיחה קצת, ונקטין מדברי הרשד"ם להקל אפי' בודאי נתפח כל דלא ידעינן שעצרו עליו ודאי ג"י, וא"כ צ"ח שאלאורו נפוח ואמר בעד שהכירו, תלין לומר שלא נשתנה וחזוירו בשעתו וכו', ונ"ל עדיף עפי מנידון דהרשד"ם, דאילו נידונו הוב שהעיד העיד שיהי' "איניג'אדו" ולא צירר דצרי אס רואה לומר נפוח קצת או נפוח הרבה, דעל הסתם נראה שכיחה נפיחה גדולה, אלא שהר"ד צהשערנו הכונה אחר, דמכיון דהכירו ע"כ לומר שהתפחה היתה קצת, וא"כ כ"ש צ"ח שהעיד בעצמו צירר בענין שלא היה אלא נפוח קצת.

ובשער אשר סי' ז' תמה על הר"ד גרשון הבי"ל במה שר"ח לפרש דצרי הרשד"ם דמיירי דוקא צנפיחת הגוף, דמלכד דסתמא קאמר המעיד "שנתפח", הנה צמח ביצבה בשם שנתפח הגוף כך נתפח הראש, דבשלמא צמים מלין לחלק כמ"ש הגו"ר [כלל ג' סי' ע"ו דהפנים אינם צאים כ"כ לדי נפיחה שאינם מקבלים מים מרובים וכמוצא בסעי' כ"ו ס"ק ר"ח אות צ'] משא"כ ביצבה וכו'.

ובמהרי"א הלוי ח"צ סי' ע"ד באותו נידון שהוצא לעיל מהיד יוסף, אחר שבי' שכיון שפניו ה' נפוח קצת א"כ זה ראי' שמונה יותר מג"י וגם המקילין בספק ג"י יודו בזה בדמשמע מהצ"י בשם הנימוקי, סיים, אמנם צתשו מהרשד"ם סי' ג"י מבואר להדי' דגם אם פניו נפוח קצת, אם גופו ולורת פניו קיימים אע"ג דנתפח מותרת בספק ג"י, דרך הנפטרים דאחר יום א' נתפחים קצת.

וברועי ישראל ח"צ סי' ג' דף י"ב עור א' האריך לתמוך על הכנה"ג הבי"ל שבי' דמבואר מתוך השאלה [שברשד"ם הבי"ל] שלא ה' נפוח צנפים, דהיכן מבואר זה מן השאלה, שהרי כתוב בשאלה בתחלה שאמר בעד שהי' נפוח צנפים, ואח"כ הגיד שהכירו בצירור כי פניו וחוטמו ואזניו והלסתות והזקן הכל היה שלם כמו שהי' צריא כי מה שהמיתו אותו ה' שהכו אותו מאחוריו בעורף אבל בפניו לא ה' שום מכה ולא שום השחמה ולא חבל וע"כ הכירו עכ"ל, וא"כ כיון שאומר בתחלה סתם שהי' נפוח, נראה

להיתר על נידון זה צדצרי ריבות סי' י"ד, והסכים בכללות להרשד"ם, אלא שלא דן ביחוד על דברי בעד שאמר שהיה נפוח. [והאחרונים נחלקו בדעת הרשד"ם, יש מהם שכתבו שלא היקל הרשד"ם אלא משום דצנפיו פירש בעד שלא נתפח רק הגוף ולא הפנים, אבל באומר שנתפחו גם הפנים או אפי' נתפח סתם אין להקל, ויש שכתבו דאפי' צנפתו הפנים מיקל הרשד"ם, ועפי"ז נחלקו גם להלכה וכמו שיתבאר לפנינו].

במהרי"ם די בוטון סי' א' דף ג' א' צעמפ"ע בספק אשתאי דים הסמיעי מהרשד"ם והדברי ריבות להקל צנפיו אף שאמר בעד הראשון נפוח סתם, והביא מתחילה ממהרי"ם אלשיך סי' קי"ט שהתיר צנפיו אף שאמר הגוים שנתחיל להתפח ושהי' זה כמו ג' או ד' ימים, וכי' דאף שאפשר שמהרי"ם אלשיך התיר משום דאין משתנה בהתחלת הכפוח ויכולים להכירו יפה, אבל צ"ח שאמר סתם "איניג'אדו" ולא אמרו שנתחיל להתפח, משמע דנתפח לגמרי, אלא שמי"מ אומר אני שאין לחלק בין כשאמר סתם נפוח ובין כשאמר התחיל להתפח, אחר שהעד הראשון הכירו יפה, ודאי דמאי דאמרי "איניג'אדו" ר"ל התחיל להתפח שיכולים עדיין להכירו יפה וכו', ומלאתי סיוע לזה ממה שהתירו הרשד"ם ומהרי"ם אדרבי באותו מעשה היתר גמור אע"פ שהעד אמר שהי' נפוח וכו', ויש צסוף התשובה כתב המעתיק שהרצנים מוכרי"ר יו"ט צן יעיש ומהרי"א קופינו ומהרי"ש הלוי כתבו על ענין זה באורך גדול והסכימו כולם בהיתר אשכ"ז.

והכנה"ג צהגצ"י אות ת"נ כ' שהוא פקפק בהיתרו של מהרי"ם די בוטון הבי"ל, דאפי' להמקילים בספק אשתאי היינו דוקא בשלא נתפח אבל צנתפח איסורא דאורייתא ולחומרא וכו', ומה דנסתייע [המהרמ"ד צ'] צתשו הרשד"ם ומהרי"ם אדרבי, הוואה יראה דאדרבה משם סיוע לסברתי, שראינו להרי"ם אדרבי שלא חשש להכיר מה שהעיד בעד שהיה נפוח, והטעם מפני שמתוך השאלה מבואר שהנפוח לא היה צנפים אלא בגוף וכמו שדקדק הרשד"ם צס"י י"ו, ומוכח מדבריו שלא התירה אלא מפני שמבואר מן השאלה שלא היה נפוח צנפים, ואפי' צנפוח הגוף לירק כמה טעמים וכמה סברות, גם צתשו הרי"ם אלשיך סי' קי"ט [שנסתייע ממנה המהרמ"ד צ'] אין ראייה, דאפשר דהתחיל להתפח בגוף ולא הפנים, ועוד דהתחיל להתפח שאני דלא היו צנתפח כמו שבי' מהרמ"ד צ' שם צתשו [בתחלת דבריו], ומעיד אני עלי שאחר ששמעתי שהתירו הרצנים מהרי"ט [צן יעיש] ומהרי"א קופינו, נשאתי ונחתי עם מהרי"א קופינו ואחרתי לו שאני אוסרה מטעמים אלו, ועמד כמתמיה אין הסכים להיתר.

גם בדבר משה [לרי"ם אמארייליון] ח"א סי' י"ז דקל"ז ד' כתב, דלא היקל הרשד"ם באותו נידון אלא מטעם שנתפח הגוף לבד, והביא ראייה ממה שבי' הרשד"ם שם וז"ל: דכשהוא על הסתם וכו' והעד מעיד שגופו ולורת פניו קיימים וכו' אע"ג דקאמר דנתפח הגוף פשיטא דאין ספק דדרך הנפטרים אחר עבור יום א' שנתפחים קצת וכו', וכ"כ הרשד"ם קודם לזה: דכיון שהכירו ופירש לנו בעד שהיו פניו שלמים בלי שום חבלה צנפיו ושכל גופו ופניו היו שלמים נראה שעדותו עדות וכו', וכן מבואר שם בשאלה.

וביד יוסף [לרי"ם שטראזברג] סי' א' צהרוג שאשתו הכירה אותו בעצ"ע של פ"פ וגם היה שלם בלי שום חבלה אלא שאמרה שפניו היו נפוחים, וגם עוד ע"ה הגיד שראה שמעט היה נפוח, כי דמלד ההכרה של עב"ע צ"פ אין להתירה, אף דהצ"ש סקפ"צ כ' דאם הפ"פ שלם מעידין עליו בספק ג"י דסמכין בזה אר"ה, ז"ל, דע"כ לא מתירין צ"פ שלם בספק ג"י אלא בלא נשתנה הפ"פ, משא"כ צ"ח שכולם העידו שהיה נפוח קצת בפניו, שוב לא מבייט העצ"ע, דהא הטעם דאין מעידין אחר ג"י

אוצר

סיק רכס את י"ב

הפוסקים

שום שינוי פנים ושמה נחפה חששא דרצון, וכחצ דמתוך דבריו למדנו שאף לדברי המתירין לריך שלא יהא נראה לנו שום שינוי בפנים*, ומשמע שם אין נראה שינוי בפנים אף אם יש שינוי בשאר הגוף לית לן בה. ועי' דרועי ישראל המוצא בסוף הכות הקודם מש"כ בביאור דברי ריטב"א אלו.

ואם לריך העד להעיד בפירוש שלא נשתנו פניו, בחזרת יקותיאל בתש"ו שבסוף הספר סי' ג' כי בנידונו דכיון שהגוי הגיד סתם שמאלו מונה כרוג ולא הגיד כלל שמאלו בו איזה השתנות, אי"כ לכל הפוסקים המקילין יש להקל.

אולם בצמח צדק סי' ק"א אחרי שהביא דברי ריטב"א, כי דבני"ד דלא ידעין שלא היה לו שינוי פנים לא חלין להקל, דבספק בתחלת גוף העדות אם זה לא חלין לקולא דהכי מסיק פ"י יש כבוד דף מ"ו, וא"כ בנ"ד שלא אמר בפירוש שלא היו פניו משתנים מקרי ספק בגוף העדות, ולא עוד אלא [דבני"ד שאמר העד שקצרו י"ד ימים אחרי הכיגתו וכו' לא ראה הכריגה אלא שאמר כן משום דבאותו זמן נהרגו הרבה יהודים ע"י גוים] משמע מדבריו שהיו פניו משתנים, משום שאפי"פ שאנו רואים לחלות לקולא ולומר שנהרג חוץ ג"י, מ"מ העד היה סבור שנהרג כבר י"ד ימים קודם לכן כאשר אמר בעדותו, ואז היה חוס גדול וודאי שהיו פניו משתנים בדרך ההרג השוכב כמה ימים צעפת החוס, ואלו לא היה משתנה, ודאי שהיה מחירו צעדותו, לכך צב"ג שאין יודעין שלא היו פניו משתנים לא חלין לקולא.

יב. ואם השינוי לא הי' אלא בצבע הפנים. בעבודת הגרשוני סי' ע"ב אחר שכי' דבנידונו אין להחזיר אף להמקילים, שהרי צ' עדים העידו שהושחר פניו של ההרוג וגם הי' מסרית עד שכמעט צבע א"ל להשתנות ולהסרית כ"כ חוץ ג"י, כתב עוד דגם מלשון הריטב"א שהביא הנימוקי [הוצא באת הקודם] משמע שאף המקילין אינם מקילין אלא כשאין רואים שום שינוי פנים, אבל כשאנו רואין שום שינוי פנים כמו בנ"ד שנשתנה לשחורות אין להקל ולומר שהוא עדיין חוץ ג"י וכו', ואף שיש לדחות ולומר דשינוי מראה לא מעלה ולא מוריד, ומה שכי' הריטב"א כיון שאין נראה לנו שום שינוי, כוונתו לומר שלא נחפה כלל [עי' לעיל אות ע'], אבל שינוי פנים לשחורות לית לן בה, אך מתוך דקדוק הלשון שכי' הריטב"א שאין לנו רואים "שום" שינוי פנים, משמע הן בתפיסה הן במראה, ומילתא דמסתברא הוא שיש לנו לחוש לשינוי מראה לענין זה שנאמר שנהרג קודם ג"י, כיון שכמעט בדרך הטבע אי אפשר להשתנות כ"כ חוץ ג"י, ואף המקילים מודים בנ"ד שאין מעידין עליו.

אולם במשיבת נפש (השני) סי' ס"א כתב על הצוה"ג דדבריו אינם נכונים, דמשום שינוי מראה אין ספקה כלל שהוא קודם

(*) עי' בחזרת יקותיאל בתש"ו שבסוף הספר סי' ג' שאחר שכי' בטעם המקילין בספ"ג, דכיון שמכירין אותו ורואים שלא נשתנה, יותר מסתבר לומר שהוא עדיין חוץ ג"י, ושלפ"י א"צ לומר שהוא מטעם סד"ר [כמובא לעיל אות א']. הוסיף דלפ"י א"ש מש"כ בק"ע סי' קצ"ו [והוא מתשו' ב"י הנ"ל] דאפי' להמקילים בספק ג"י צריך שלא יהי' שום שינוי בפנים, וגוף התשובה לא ראיתי, אך לפ"ש נלע"ד דנתכונן בזה [רק] לדעת ר"ת ודעמיה דס"ל דהטעם הוא משום דמסתבר יותר לומר שהוא חוץ ג"י כיון שאנו מכירין אותו וכו', ולכן דוקא כשלא נשתנה צורת פניו אבל בנשתנה י"ל דאולינו בספיא לחומרא, אבל להפוסקים דס"ל הטעם משום דהוי סד"ר ולקולא, אפשר דאין חילוק, דאפי"פ מידי ספיא לא נפקא, דאף שנשתנה, לפעמים גם בתוך ג"י משתנה כמו שעינינו ראות. אולם לפי המבואר בתשו' ב"י א"א לומר כן, שהרי סמך את דבריו על ד' הריטב"א שבנימוקי הסובר בטעם הקולא משום דהוי סד"ר.

נראה שכולו נפוח הגוף והפנים, וכל מה שאמר אח"כ על פניו שהי' שלם, לא אחא לאפוקי הנפיחה אלא שלא הי' בו מכה וחבלה, והא דא"י, שהרשד"ם שם בתשו' כי בלשון הזה, "וא"כ בנ"ד כיון שהכירו ופירש לנו שהיו פניו שלמים בלי שום חבלה בפניו ושכל גופו ופניו הי' שלם וכו'", הרי שהורה גופו ופניו לענין השלמות, רק לענין חבלה כתב "בלי שום חבלה בפניו" משום דבגופו הי' חבלה שהכו אותו בעורף, אבל לענין הנפיחה לא חילק ביניהם וכו', ואחר שהביא דברי הגו"ר הכ"ל, כי דבאמת שדבריו נראין מוכרחין, אמנם לא הרגיש [הגו"ר] בחיצת "הגוף" ולא הביא לשונו של הרשד"ם דרישא דכתיב בזה "הגוף", כ"א מ"ש בסוף התשובה דלא כתיב בזה "הגוף", ואפשר דס"ל דסופא דיוקא ורישא כדו נסבא ותפוס לשון אחרון, וגם מחמת ההכרח הגדול שהכריח [הגו"ר] דבתפיסה הגוף ס"ל להרשד"ם בסי' ר"ד דלא קפדין עלה], וכפי זה קשה עוצה להכנה"ג והדבר משה שפירשו דבתפיסה הגוף לבד מיירי שהרי נפוחה הגוף לית ביה ממשא ואפי"פ שהיה גדולה וא"כ למאי חילעריכא למימר שנחפה קלת, ובפרט למחרד"ג שהביא ההיא דסי' ר"ד קודם לזה, וא"כ היכי מספקא ליה צב"ג דסי' ג"י אי נחפה הגוף דוקא וכו', והני מוסק להפליא, שהרי הרשד"ם לא זכר בסי' ג"י דיש לחלק בין נפוחה הגוף לנפוחה הפנים ולא רמזה כלל, אלא דנקיט בלישניה אגב ריהעא דנחפה הגוף, ולדברי הכנה"ג וסויעתו דעיקר ההיתר הוא משום דנחפה הגוף לבד ולא הפנים, כל כי האי מילתא הו"ל לפרושי ולא לסתום כולי האי ולסמוך על המוצן וכו', ובפרט להכנה"ג דלא דיוק לה מתיבת "הגוף" דאיתא בתשו' אלא מן השאלה, היכי קאי הרשד"ם וסמוך ליה על השאלה ולא חש לה להזכירה בתשו', וסיים דר"ג א', דהרשד"ם ומחרי' ארצ' ומחרי' די צוען וסויעתו חרי גברי רצרי מהר"ט י' יעיש ומחרי' הלוי, והגו"ר ומחרי' דוד גרשון כולו ס"ל דאם אמר העד נפוח סתם בספק אשתהי חלין להקל ולומר דפי' דבריו נפוח קלת ולא אשתהי, ולמחרד"ג יש לזד דר"ל דנחפה הגוף לבד, ולא נאחר מי שחולק בזה כ"א הכנה"ג, וחלין בחר רובא.

עוד כתב דרועי ישראל שם דלפי הנ"ל קשה מ"ש הכ"י בשם הריטב"א והביאו הכ"י בתשובה, ולמד מדבריו שאף לדברי המתירין בספק אשתהי לריך שלא יהא נראה שום שינוי בפנים [כמובא באת שאח"ז], והא לאו על ידי [קשיא] אלא על הרשד"ם וסויעתו שפסקו הויף דבריו, ולא עוד אלא שהרשד"ם צראש דבריו כשכתב לדדי החומרא, הביא קלת מלשון הנימוקי בשם הריטב"א, והאיך לבסוף הוקל ולא חש לה להא, אשר על כן מוכרחין אנו לומר לפי חומר הנושא, דיש חילוק בין נחפה לשינוי פנים, ומתורתו של הרשד"א אנו למידין זה, שכתב בחידושו וז"ל: והיכא דאשכחורו ואשתמודעורו ולא ידעי אי חוץ ג"י הוא או אחר ג"י, איכא למימר דאין מעידין וכו', ואיכא למימר דכיון שמכירים אותו ואין אנו יודעים אם נחפה אם לא, ואם נשתנית לורתו אם לא, מסתמא כיון שבדקורו והכירוהו צב"ע חזקה זה הוא וכו' עכ"ל, ממלא דהתפיסה ושינוי האורה חרי מילי ניכרה, שהרי כתב "אם נחפה או לא ואם נשתנית לורתו אם לא", וא"כ עדיין אפשר דנחפה ולא נשתנית לורתו, אלא דנשתתפה יש לחוש שמה נשתנית לורתו כי קרוב הוא הנחפה להשתנות לורתו, וא"כ מידי ספיא לא נפקא והעיקר הוא שינוי האורה, וא"כ איכא למימר דלא קפיד הריטב"א כ"א על שינוי הפנים, שכן כתב "כיון שאין אנו רואים שום שינוי פנים" אבל על התפיסה לחודה לא קפיד בספק אשתהי, ולפ"י אדרבא מדברי הריטב"א סויעתא הוי להרשד"ם וסויעתו.

יא. כשנמצא שינוי בצורת הפנים. בתשו' צ"י דיני עכו"ם מסל"ת סי' ז' הביא מהנמוקי בשם הריטב"א דמסתברא לקולא [בספק ג"י] כד' החוס, כיון שאין נראה לנו

אוצר

סיק רבט אות יב-טו

הפוסקים

עוד כתב שם דסברה הכז היא דהכרי עלמו לא ראה בשעה שחנק א"ע ורק אמר כמו שאומרים רוב בעולם אף שאין רואין התניקה בעיניהם וכו', וא"כ אף אם נאמר שהוא הנעלם אין מוילין אותו מח"כ, כיון דאפשר לומר שאחר חנקו ותלכו באילן.

ובאבני צדק [פאנעטע] סי' ס"א השיב ג"כ צידון זה, וכתב דאף שאמר שיאבד עלמו לדעת, כבר אמרו עבד אונס דגזים ולא עבד, ובג"ד יש לתלות עוד, כי ראה לברות למדינה אחרת וכדי שלא יחפשו אחריו המושלים הוציא קול שיאבד עלמו לדעת ובכ"כ לא הוחזק לרשע כלל. ובמהר"י הכהן מהר"ת סי' ר' כתב עטם אחר צידון זה דלא נחשב כמאבד עלמו לדעת, דמדוע רשעת הגויים האלה נגד כל איש יחודי, ובפרט למסור תחת ידם, ובלי ספק הכו ויעניו אותו עד אשר נלכד גשור וראה כי לא יתי תחת ידם ע"כ קץ צהוי ימיו המעטים, ושאלו יוכיח וכו'.

טו. כשיש רגלים לדבר מהמקרים והמסיבות שהמת שנמצא נהרג לפני ג"י, ונידונים שונים בזה. צ"ח הרש"ך ח"ג סי' ק"ג [הר"ד בקרוב צנאכ"ע סקפ"ח] צגמסל"ת שאמרו לו שני גוים שהרגו נפש בדרך פ' ואח"כ הלך הוא באותו בדרך וראה שם הרוב והכירו שהוא פ' * , כי שנסחפק בג"ד, כי כפי מרות העין שגא צנאכלה, קרוב הדבר שעברו ג"י מזמן הריגתו עד שראהו החוגר, כי אותם שני החוגרים שכלכו למקום פ' וספרו על ה"ל ששעו, נראין הדברים שעבר איזה זמן משעת ה"ל עד שכלכו למקום פ', וגם החוגר [שלו ספרו את מעשה ה"ל] נחשב איזה זמן צמקום בג"ל עד שעבר דרך מקום ה"ל, באופן שכלאורה נראין הדברים שעברו ג"י מזמן הריגתו עד זמן שראהו החוגר, וא"כ בה"ג כל אפיין שווין להחמיר אפי' ר"ת והנוטים לצדדו דמסיקא תליין להקל, וכו' לצי נוקפי ע"ז עד שאמר אלי ע"ה שנתחמת אליו שלא עברו שני ימים משעת הריגתו עד שראהו החוגר מת והכירו וכו'.

ובתורת יקותיאל צחשו צסכוף הספר סי' ו' דף ע' עור ג' הביא ראי' דברגל"ד שהוא אחר ג"י יש להחמיר אפי' לדעת המקילין, מזה דאיתא ציצמות קכ"א א', איבעיא להו ריב"ז לקולא פליג או לחומרא פליג, ח"ס דההוא גברא דעבד צכרמי ואסקיבו אבי הדיא לצתה תלתא יומי ואנסבי ר' דימי מנהרדעא לציבתו וכו', אה"כ לקולא פליג אינוו דעבד כריב"ז אלא אי אמרת לחומרא פליג אינוו דעבד כחאן, ויש להקשות לדעת הפוסקים המקילין צספק ג"י מאי פריך, הא לכאורה מיויר שראו דההוא גברא דעבד ה"י בעל של אשה זו רק שמתחמת שראו שטעב לא ה"י אפשר להחמיר, דמים שאלים אשחו אסורה, ולפי"ז כיון שחלאו איש א' שפיר יש להקל ממ"פ, אם הוא זה האיש שטעב אשחו מותרת, ואם ילא האיש שטעב מן המים, עכ"פ לא גרע מספק ג"י ויש להקל לדעת המקילין, וז"ל דמייירי לדידכו שראו שטעב איש א' ולא ראו מי הוא ועתה מלאו א' צמים, וע"ז קשה הא אכתי הוי ספק דילמא לא זה הוא האיש שטעב והוא חור ג"י, אלא [ודאי] דאף דלקולא לא אמריין שזה האיש שראו שטעב מת וחיישין דילמא ילא, אפי"ה לחומרא אמריין דרגל"ד דזה האיש שראו שטעב הוא זה האיש שחלאו עתה והוא לאחר ג"י, ומוכח דברגל"ד יש להחמיר אף לדעת ר"ת, ועפי"ז כתב צנידון, שגוים הביאו תפילין וכיפת הראש ציום שבת וציום א' ואמרו שחלאו צשדה, ואח"ז יותר מג"י מלאו איש מת צשדה, דכיון דקרוב לדאי שהתפילין והכיפה הם של אותו האיש הנמצא צשדה, א"כ הוא לאחר ג"י וא"ה להעיד עליו.

צכח-ט

קודם ג"י, דפשיטא דכל מת משתנה מראיתו כמ"ש [ע"ז כ' ע"ב] ממנה מת ממנה פניו מוריקות, ואפי' צחי האדם אין תואר מראיתו שוב ולפי המקרים משתנה מראיתו, וכמ"ש [צראשית מ' ז'] מדוע פניכם רעים היום, ולכבו פניו [פסחים קי"ג צ'], והנה הריעצ"ה דייק צלשונו "שאין נראה לנו שם שניו פנים" ולא כתב "צפנים", כי צודאי מן הכרע שלא משתנה מראית המת, רק שניו פנים צעם שיכיר ספק ק"ת פן אינו זה אף שידמה לו שהוא זה, אבל שניו מראה הלא אפי' צשעת החולי רגילות להשתנות תואר פניו לפי המקרה והחולי, וצנידונו הוא שפעידו עליו שפניו היו ק"ת יותר אדומים מצהויו, והרצ השאל ראה לדמות זה לדי העצוב"ג, כתב דאפי' לדי העצוב"ג אודם אינו מורע על קדימת זמן, אדרבה יותר מורע שעתה נהרג והתאספו הדמים צפנים, או מחמת ציקס להליל עלמו צכל כמו ונתאספו הדמים, ואין צזה צית מיתוש.

יג. וכשלבועלה היו סימנים בגוף ובמת זה לא צמצאו, והם מהסימנים שאפשר שישתנו. צעמק שאלה סי' מ"ז צעוצדא שהכירוהו צ' עדים צעצ"ע גמור וכו' כל גופו שלם, רק שה' ריעותא שלא נמצא צמת שום סימן ואלל בעלה היו סימנים צגופו צצידו הימנית היו אצבעות עקומות צמק"ת ועל צ' רגליו היו ג"כ סימנים צאצבעותיו שהיו מונחים ומדובקים זה על זה, והרצ השאל ראה לצד להקל עפ"י ד' הנוצ"ת סי' נ"ח [הוצא צפת"ס סק"ח] דאצבעות עקומות שטעו ע"י סבה ומקרה יוכל להיות שידמן איזה סבה ומקרה אחר שיסתווה העקמומיות, והרצ המהצר כי דכאן ו"ל ספק ג"י לכ"ע לחומרא, דהרי יש ראי' ממה דלא נמצא צו סימני הגוף ולמה לן לומר שנתחמו סימני הגוף, יותר ובריע הספק שהוא אחר ג"י ופ"פ הוא דשחנה. וע"י צפת"ס סק"ה ה"ל מהתם סופר.

יד. כשבועלה היה מוחזק לבשר וזה המת הנמצא איבד עצמו לדעת. צבית שלמה [מסקל"ה] סי' מ"ח צא' שנקלח לצא המלך ועינו אותו ואמר שיאבד עלמו לדעת וימלאו אותו הרוב צאחז מקום ופתאום נעלם, וצא נכרי א' ואמר שראה ציער שיהודי א' חנק א"ע והלכו יחודים לבקשו ומלאו אותו שם והעידו צ' עדים שהכירו אותו צעצ"ע שהוא הנעלם, אף לא ידעו אם הוא צחור ג' להריגתו כי אף שצמזן אמירת הכרי הוא עדיין חור ג"י לא ידעו אם אמר זאת חיובק לראייתו, והרצ השאל לצד להחמיר אף להמקילין צספק ג"י, משום דכאן ה"י הנעלם מוחזק צכשרות ואם נאמר דהוא הוא א"כ עבר עבירה חמורה שאבד עלמו לדעת כמו שאמר, אבל אם הוא אחר, לא ילא אותו האיש [האחר] מחזקת כשרות כיון שלא אמר תחלה שרואה לאבד א"ע אמריין דרות רעה ציעתחו דאיתא צמים שמתח פ"ב ה"ג וצשו"ע יו"ד סי' שצ"ה ס"ב ראוהו חנוק ותלוי צאילין וכו' הרי הוא צחזקת כל המחים, ועוד דאם איש אחר הוא דלא ידעוין ליה ל"ש לרין צו חזקת כשרות דעוצה רשעים אינא בעלמא, אבל זה האיש הכירו אותו שכיח צחזקת כשרות ואם הוא אותו שחנק א"ע ודאי הוי מאבד עלמו לדעת וכו'.

אמנם הרצ המהצר כתב דלא מצעי צג"ד ודאי אין להחמיר להמקילין צספק ג"י, דכיון שגולה צברי הנכרי [שהעיד שראה שחנק א"ע] היינו מחריין אשה הנעלם, רק שצבוא להחמיר עפ"י צברי הנכרי, וכבר כתב צחשו רד"ך צית ח' ח"ט דאין נכרי מסל"ת נאמן להחמיר והוצא בהגהת רמ"א סי' ז' ס"ב, אף חור מזה נראה דכמו דאם נאמר שזה הנמצא הוא הנעלם הוא נגד חזקת כשרות שלו, כמו כן אם נאמר שהוא איש אחר שרות רעה שרה עליו אנו מוילין אותו מחזקת פקחות דרוב צי"ה פקחים הם ואין רוח רעה שורה עליהם וכו' ע"כ יש להסחפק צאיש הנעלם כמו צאיש דעלמא.

אוצר

סיק רכס אות טו-יז

הפוסקים

גם בבית אפרים סי' י"ט צהרוב שכובר חמשה ימים אחרי הכריגה הגדולה כי דג"ז ג' זין שאר הכיתרים להחיר גם מלד הכברה עפ"י הח"מ הנ"ל, דאף דאין מעידין לאחג"י מ"מ היינו דוקא כשידוע אימתי יאלה נשמתו [של המת הנמלא], וכלן אין ידוע רק שרגל"ד שנהרג בשעת הזעם שהיה כי ימים קודם, וא"כ י"ל שלא מת מיד רק אחר כמה ימים כאשר החוש מעיד שאף אם סקול יסקל או ירה יורה וכל לחיות אח"כ וכו', וא"כ הו"ל ספק חוץ ג' והכרה פוסקים מקילין בדבר. וע"ש צעור ד' שבי דכיה מקום לפקפק צנידועו שדוע כי בעלה הוכה מכת מות ציוס הזעם ואם נאמר דעטם המקילים בסג"י הוא משום דמעמידים אותו בחזקת חי והשתא הוא דמת, א"כ צנ"ד הרי איתרע ליה ח"מ ומאין הרגלים לומר להשתא הוא דמת, אלא שזה גם על הח"מ ל"ע שהרי גם צעודא דידיה הגידה האשה שהוכה מכת מות ואעפ"כ כי להחיר מעטם זה, וע"כ ל"ל דהח"מ ס"ל דאין עטם המקילים משום חזקת חיים, רק כמ"ש הרשב"א בטעמם דשמה נחפה חששא דרצון ולקולא.

ובפני משה ח"א סי' פ"ה צע"א שהעיד מפי אשה שפי נהרג בהריגה הכללית במקום פ', שכן שמעה מצנה שהיך צאותו מקום אחג"י של ההריגה וראה לפי מה מושלך צארן, ובי הרי"י פראנסים צחצוחו שם צס"י פ"ו להחיר עפ"י ד' מהרי"ט צה"צ סי' ל"ה [במציא להלן אות י"ח] שבי להקל צנידועו דשמה ציוס ו' מחו ליה צגירא או צרומחא ולא מת עד יום שבת, א"כ ה"נ צנ"ד איכא למיתלי דמחו ליה וכו' ולא מת עד לאחר יום או יומים. והפני משה שם צס"י פ"ז לא ראה להחיר מעטם זה לפי מה שנכתב דדילמא "אחג"י של ההריגה" שאמר צנה צוונתו אחג"י להריגתו של מת זה שהוכה, ובי דאין ראייה ממנה"ט לנ"ד, דשם לא העידו העדים שהיתה ההריגה קודם ג"י אלא שהיו רואים להכריח כן ממח צציוס ו' לא צא לחנותו, וראה קאמר שם הרצ כי אין צוה כדי להכריח, דאפשר צציוס ו' מחו ליה צגירא ולא מת עד יום השבת, אך צנ"ד שצא מפורש שהעיד הלך לשם ג"י אחר ההריגה וההריגה לא מקרי אלא משעת מיתת ואילך, א"כ הרי מפורש צעדותו שאחר ג"י שהיה הרג ראהו, וצבי האו לישנא לא שייך לומר שהיה חי עדיין צחוך ג', אלא שבי להחיר מעטם שאפשר שאין צוונתו שאחר ג"י שנהרג ההרג ההוא ראהו צנה דמנא ידע (אם לא שנאמר שא"ס אי שהיה שם הגיד לו שההרג ההוא כבר עצרו עליו ג"י משנהרג), אצל אפשר לפרש דצרי העד שר"ל ג"י אחרי שהלכו הקוזאקים מן העיר [דהיינו אחרי ההריגה הכללית ולא אחרי שנהרג זה], שציוס אי עשו מעשה הריגתם והלכו להם וג"י אח"כ ראה לפי הרג ואפשר שצאותו פרק וצאותו היום הרגוהו, ואף שהקוזאקים כבר הלכו להם ג"י קודם, אפשר שא"ס אחר הכבו נפש ולא הקוזאקים, או שאפשר לפרש צציוס העד שהריגת הקוזאקים היתה ג"י וציוס הדי' הלכו, והעד הלך אחר הג"י של ההריגה וראה לפי הרג, אך אפשר שהוכה ומת מיד הקוזאקים ציוס הדי' להריגתם, וכיון שכן צין לפי אופן הא', שהוא יותר נועם אל האמת, צין לפי אופן הב', אין הוכחה שבעלה שראהו מת כבר עצרו עליו ג"י ולספק הלז כבר עלתה הסכמת רוב האחרונים להקל, וסיים, איצטא דאם היתה כאן האשה או צנה והיו מצררים שכוונת דצריכהם הוא ששנארהו הרג היה אחר ג', אז היה מקום לחוש, אצל השתא דליתנהו קמן דנשילינהו אפ"י הם חיים כיון שהם צדרך רחוקה איכא למיתחש לעיגון, ראווי לתפוס צכוונת דצריכהם כפי האופנים שכתבתי, ומה גם כי לע"ד כחננן הא' אמת וליצי.

יז. ובשיש לנו הובחות מהמקרים שאירעו עם בעלה שאם הוא נהרג, הרי שנהרג ג"י לפני מציאת הרג

ובח"מ ח"צ סי' קמ"ד הביא לנידונו מהנ"ל המוצא צקו"ע אות תכ"ה דאפי' לדעת המקילין, אם ידוע שבי הריגה קודם ג"י ולא נשמע משום הריגה אח"כ לא תליין להקל [הו"ד צריש האות שח"א], ועפ"י כתב דאפשר דגם המקילים יודו [צנ"ד] להחמיר, דכיון שאמרו הגוים שלפני י' ימים מלאו דם צשדה צדרך זה והלכו היהודים לחפש צאותו הדרך ומלאו ההרג צצור, הרי רגל"ד שזכו אותו ההרג שראו הדם על הדרך והם אמרו שבי זה לפני י' ימים, אף שאין להאמין עדותם כ"כ, מ"מ חזין שנהרג פה אחד ורגלים לדצריכהם, ואולי לא יקילו התוס' צענין זה. וע"י לקמן סקרי"ל אות ג' מהנצ"י סי' נ"ב.

ובמשברי ים סי' כי צדליקה שפרעה ציער ואחר ג"י נסעו ערלים לשם ומלאו גוף יהודי הרג עם צגדיו, והכירוהו אח"כ שהוא פ' ממקום פ', והי' פ"פ וגופו שלם ולא נחבל צפניו, כי לפי עדות הרופאים נהרג ע"י חניקה, כתב צדפ"ג סוף עור צ', דאף שעפ"י השערת חוקרי המשערה נהרג חניקה כשפרעה הדליקה [ומצואר צצאה"ע סקפ"ח צס"ה הרש"ך דאף להמקילין צספק ג"י, אם כפי מרונת הסיפור נראה שהוא אחר ג"י תליין להחמיר *], אצל עכ"פ א"א לחשוב זה לודאי גמור, דשמה עושים החוקרים צהשערתם ואפשר שנהרג אח"כ והי' ההכרה חוץ ג"י, ויש ללרף שאר סברות [שהי' צנ"ד] להקל.

וע"י בברם שלמה (אמארלייו) סי' ה' וסי' ו' מה שדנו שם ה"ר חיים צרי יהודה עם המחצה, צמת שנמלא מכוסה צשלנ רב או הוכחה שכבר מונח יותר מג"י לפי האומדנות האחרות שהיו שם ע"ש.

מז. כשנמצא ההרג אחרי ג' ימים מוזן ההריגה ההמונית שהיתה בעיר, האם יש לנו לתלות שזה ההרג הוא מההריגה הכללית ונמלא שהוא לאחג"י. צלמח דקד סי' ק"ג צנידון שנמלא ההרג אחר שמונה ימים מההריגה הגדולה שהיתה צעיר, כי דאפי' לדעת המקילים צספק ג"י, נראה דצכה"ג דאיכא הוכחה שנהרג לפני ג"י, כמו צנ"ד שידוע הוא שצאותו מקום נעשית הריגה על כמה מאות נפשות מישראל ציוס פ' ולא נשמע משום הריגה אחרי כן, ודאי דלא תליין להקל לומר שאין זה מאותם הרגים שהיו לפני ג"י, אלא תליין צדבר הרגיל שזה שנמלא הרג הוא מן אותם ההרגים והרי הוא לאחר ג"י ואין מעידין עליו, והביא ראייה לדבר ממ"ש הנימוק"י לדעת התוס' אם ילא קול איש פלוני מת ואחר ג"י מלאו מת והכירוהו שהוא פ', אשתו מותרת ממנ"פ, אם הקול אמת אין אנו צריכים לעדות אחרת ואם אינו אמת הרי אינו אחר ג"י, משמע דוקא היכא שילא קול איש פלוני נהרג, אצל ילא קול סתם שנהרג אי ולאחר ג"י נמלא הרג והכירוהו, אשתו אסורה אפי' לדעת התוס', משום דאיכא למימר שהקול הוא אמת ואעפ"כ צריכין אנו לעדות, דדילמא זה הנמלא הוא שילא הקול עליו תחלה שנהרג והרי הוא לאחר ג' ואין להכירו.

אולם בח"מ סקק"ח אחר שבי להחיר צנידועו מחמת ששמו של בעל העגונה נמלא צרשימת הנקברים של ההריגה הגדולה, כי דאף שהקצורה היתה זמן מרובה אחר ההריגה, י"ל דלא מתו מיד רק היו מתמים משך כמה ימים שלא יאלה נשמתם, וצנידון דידיה שגם האשה עלמה העידה שבעלה נהרג צזמן ההריגה אלא שחשש שאומרת צדדמי, כי דדמיא ממש למח שבי הפוסקים דלדי' התוס' שמקילים צספק ג"י וילא קול קודם ג"י מחירין ממנ"פ א"כ ה"נ נימא, אם האשה אומרת אמת הרי מת מיד, ואם אומרת צדדמי א"כ נימא שמה לא מת עד סמוך לג"י שנקבר, וכבר פסקו האחרונים להקל צספק ג"י.

אוצר

סי' קכט אות יז

הפוסקים

מה זה הוא הנעלם] שבאותו הלילה שנעלם מן העין מה מחמת שחפה בדרך ינחייגע מאד עד שכוברה לפשוט שני הצגדים מה שמלא הערל צי' שצעות קודם שמתאו אותו, ולא מלא מקום מנוח עד שהלך משם למקום אחר ולא הי' בו עוד כח לילך עד ששכב שם ומת מחמת יגיה שהי' אז צלילה כי לא הי' מלוש רק בצגד התחתון, סוף דבר לפי הבנת כל האנשים דפה רחוק הדבר מאד בעיניהם לומר שיהי' זמן המליאה חוץ גיי' למיתתו חס הוא האיש הנעלם, ולפי' אין לנו להקל מכה ספק גיי'.

ובשערי דחמים ח"ב סי' י"ד בשני יהודים שילאו מצינת ציוס כ"צ חשון לכפר פי' ונתאכסמו שם בצית גוי אל, וכאשר לא חזרו הלך אחי הנעלם הא' ציוס עי' כסליו לנקשם בכפרים הסמוכים ואמרו לו שלא צאו שמה כלל, ונסע משם לכפר פי' לבית העכו"ם צעל האכסניא ושאל עליהם, והשיב לו העכו"ם שציוס ששי העבר (הוא יוס ג' כסליו) נסעו לכפר פי', וציוס צי' טבת נמלאו שני הרוגים והכירוים צפניהם וחואר גופם ומלושם, כתב דק' סי' טור צי' דכיון דלפי מרואת הסיפור כבר עזרו קרוב לל' יום ללאחם מכפר פי', ודאי אין להחזיר מחמת סגיי', ואין מקום לדד להיתר דמי יומר דבו ציוס שילאו מכפר פי' שהוא יוס ג' כסליו נהרגו, דילמא בו ציוס שילאו משם הלכו לאחז כפרים אחרים ונתעבדו שם עד יוס ג' כסליו, ונחזירם בו ציוס לכפרים הסמוכים למקום אשר נמלאו, נהרגו, ולפי' היום שנמלאו הוא חוץ גיי' להריגתם, דמלכד דכמה פוסקים מחמירים בספק גיי' וכו', הנה בר מן דין נראה ברור דציוס שנמלאו כבר עזרו עליהם ימים רבים, דאי אפשר שציוס ג' כסליו שילאו מכפר פי' הלכו לכפרים אחרים וכו', שהרי ציוס עי' כסליו הלך אחי נעלם הא' לחפש אחריהם בכפרים הסמוכים ואמרו צי' הכפר שלא צאו שמה כלל וכו', וכיון שחפשו אחריהם שם ולא נמלאו, השכל ניתן שאם כנים הדברים שנהרגו, מיום הששי ג' כסליו כבר נהרגו בלכתם מכפר פי', וברו עזרו כ"ח ימים, וקרוב לזה דן הרשד"ם צנידונו [סי' י"ד הג"ל] והו"ד במהר"ם צק"ע דמ"ג ע"ג, עיי"ש בכוונתו, ואוקי באתרין.

אולם הר"א גינצבורגר בחשיבתו שצננסת יחזקאל סי' מ"ט הג"ל אחר שנחשק צנידונו משום דקרוצ לודאי שיותר מגיי' נהרג והפוסקים מכריעים בזה להחמיר, כתב דבר דייקת אין זה יולא מספק גיי', דדמי לקול יולא שאלוה פי' נהרג שבי' צה"מ [סקני"ב] וצק"ע סי' קע"ז שאינו יולא מספק גיי', ומה שהחמירו הפוסקים בצגל"ד, איירי שרגל"ד שזה [הגוף] מונח יותר מגיי' ועכשיו רואין [ומכירין אותו] מכה הכרת הפנים, דאז יולא מספק גיי', דדמי להיכי שהקול יולא סתם "יהודי נהרג", אבל חס הרגל"ד מזה שהלך [בעלה לפני] כמה ימים, ממני"פ מותר *.

ובעצ"א סי' ק"צ תמה בזה על הר"י ונחמיאש הג"ל שהחמיר צנידונו, שהרי עיקר הרגל"ד שהי' יותר מגיי' היינו חס אמת הוא שזה הנהרג הי' הנעלם משום שעזרו יותר מל' יום משנאצד עד שמתאורו, וא"כ לדעת המקילים הרי יש להחזיר ממני"פ, שאם נאמר שמחמת הרגל"ד הושלך לצור אחגי' [משנהרג] א"כ הרי הוא שנהרג, ואם נאמר דשמה אינו הוא, א"כ מהכ"ת לתלות שהי' אחר גיי', וה"ל דומה להדין יולא קול פי' מת וכו' שצסעיף זה דאשחו מותרת לדעת המקילים מטעם ממני"פ, וסיים שהוא תמה

זה, ונמלא שאם אנו רואים לומר שזה הנהרג הוא צעלה הרי הוא לאחגי' ושוב לא מועלת ההכרה, או שנאמר לאידך גיסא, דהא כל הוכחות שהוא לאחגי' הם רק בהנחה שצעלה נהרג, וכיון שכן לא איכפת לן שוב מה שהוא לאחגי', ונחלקו בזה האחרונים:

בתשו' הרי יעקב ונחמיאש שצ"ח צ"י דיני עכו"ם מסל"ת סי' י"ב, צמי שהלך לנצות חוב מגוי אל' ולא חזר ותפשו לגוי והוליכוהו אל המלך שגזר עליו לנקש את הנעלם, וקרוב לחדש ימים חזר הגוי ואמר למלך שהנעלם מושלך בכפר פי' צבור של מים, והלכו לשם ומלאוהו והכירוהו צ"פ, כתב שנהרג מחוץ השאלה ששנמלאוהו הרגו הי' כבר אחר גיי', שהרי עזרו כמה ימים מיום שנמלא אחיו של הנעלם עם הגוי עד שמתאו וכו', דאין לומר שהגוי אסר את הנעלם בציתו ולא הרגו עד שנהג לגלות העיני' ותיקף ומיד השליכו לצור, דאין הדעת סובלתו והדבר רחוק מאד מן השכל שיאסרוהו בציתו מפני היראה, וכיון שכן נוכל לומר שכל הפוסקים החולקים על הרשד"א, צנידון כזה יודו דאין מעידין אחר שרגל"ד שעזרו עליו גיי'.

והרח"ש צק"ע דף מ"ג טור ג', אחר שהביא ד' הרשד"ם סי' י"ד שהשיב ג"כ על נידון זה וכתב מעיקרא בעין ד' הרי' ונחמיאש דנראין הדברים שעזרו יותר מל' יום שנהרג הנעלם, [דברי הרשד"ם הוצאו לעיל סעי' כ"ו סי' ק"ק ר"ג אות ג'], כתב שנחשק צנידונו, שאם ראה להחמיר משום שעזרו יותר מל' יום שנהרג הנעלם, א"כ מיירי בהנחה שנהרג מי שנשאל על אשתו, וא"כ מה לנו שעזרו ימים הרבה מאז ועד עתה חס נודע שנהרג, חמס יראה דכבונס מציאותה, והוא דאם איתא שנהרג הנעלם, ודאי דמשעה ראשונה שנעלם נהרגו [מההוכחות הג"ל], ולכן יש להחמיר ולומר דמהיין אחז בל לומר שנהרג הנעלם, מעדות זו שראו כשהעלו זה המת מן הצור, ע"כ לאו עדות הוא, דמה נפטר חס זה המת עזרו עליו ציבשה יותר מגיי', הא חנן אין מעידין אחר גיי' משום דמשתנה, ואם לא עזרו עליו יותר מגי', א"כ אין זה הנעלם, דאם איתא שהנעלם נהרג א"כ מתחלה נהרגו אותו ועזרו עליו יותר מגיי' וזה לא עזרו עליו יותר מגי', או י"ל צאופן זה, דע"כ מסתבר דלאו היינו הנעלם, דאם איתא שהוא הוא, א"כ מתחלה נהרגו אותו כדאמרן, א"כ לא היו מכירין אותו בעצ"ע לזה זה, דכיון שעזרו עליו כ"כ ימים משתנה ואינו ניכר, זה יראה כוונת הרב שם, וכן נריך לדחוק בלשון הרב מהר"י ונחמיאש צנידון [זה] עלמו, עם שפסע לשונם לא משמע הכי.

ובכנסת יחזקאל סי' מ"ט צהרוג שנמלא יותר מעשרה ימים מיום הליכתו והיו שם הוכחות שנהרג לפני גיי', כתב דק' סי' טור ג', דמה שראה הר"א גינצבורגר לדמות זה למ"ש צש"ע סעיף זה דאם יולא קול שפי' נהרג ואחר גיי' מלאו מה והכירוהו אשחו מותרת ממני"פ [כדלקמן], לא נהירא, דשאני התם דשפיר [אמרין] ממני"פ דאם הקול אמת אשחו שריא, ואם שקר אמרין דילמא חוץ גיי' [נהרג, דהא אין לנו שום הוכחות לומר שנהרג לפני גיי' יותר מבחוד גיי'], אבל צ"ל אי אמרין שזה האיש הנעלם [הוא] הנהרג, עיי' רגל"ד שיותר מגיי' [נהרג], א"כ כמו כן י"ל דאיש אחר הוא והנעלם הלך לדרכו, והא דנראה לעינים שהוא הנעלם, כי אחר גיי' נשתנה פניו של איש אחר ונראה בפניו של הנעלם, דהא חס צאת להחזיר צ"כ נריך אחז לומר שנהרג קודם גיי' ודוק.

ובגבעת שאול סי' ד' צא' שנסע עם עגלון ערל וצלילה יחד מן העגלה ואמר שילך רגלי, ולא הגיע למקומו, ואחר צי' שצעות צא ערל אל' והביאו שני צגדים ואמר שמלאם מונחים צש"ה והכירו הכל שהם צגדיו, וצליל י"ט שצט [כשני שצעות אח"כ] מלאו מה והכירוהו, כתב דברור הוא לכל האנשים [שאם

(*) הר"א גינצבורגר כתב שם דגם הא דק"ע סי' ר"ד איירי שרגל"ד שזה הגוף מונח יותר מגיי' אולם לפי המובא לעיל בראש האות מהר"י ונחמיאש שהיא תתשו' המובאה בק"ע סי' ר"ד, נראה דאין שם הוכחה שגוף זה הי' מונח יותר מגיי', אלא רק מצד שנעלם מאתנו יותר מל' יום, ע"ש.

אוצר

ס"ק רכס אית יז—יח

הפוסקים

לו וכו' קיים עד עתה ועכשיו שצקשו אותו גוי מלאו וברגו עתה, או שמא אחרים ברגו אותו עתה ושללו זה בגוי תוך הבור וזה הוא האיש שלנו מצקשים להחיר [את אשתו] וכמו שהעידו בעדים שהכירוהו בלא שום ספק, ואפי' אית'ל שחשש לחוק הוא, אין הדבר מוילא מידי ספק ויש להחיר משום ס"ס, ספק אם הלכה כד' ר"ת והנמשכן אחריו לבגופו שלם אינו מכתה לעולם, ואית'ל דהלכה כדברי החולקים, שמא עתה ברגוהו והשליכוהו, וכן גם הרב צ"י בחשבותיו בנידון זה עלמו הסו'ר, ואפשר שנתכוין למח שכתבנו עם שדצ"ר קאריס. ועי' בזה הקודם מהמ"מ וכו' אפרים.

יח. וכשההוכחה שנותרג לפני ג"י היא רק מזה שבעלה נעלם מאותו יותר מג"י לפני מציאת המת. במהרי"ט ח"צ סי' ל"ה צ"ה שפי' רגיל לבוא לחנותו שהי' לו במקום פי' בכל יום ששי, וכשלא בא הלכו לבקשו כל יום ראשון ולא מלאוהו עד למחרת יום שני שמלאו הרוג ציער והכירוהו, כתב דמה שחפכו בפשיטות צ"ה שפירש דבר שפי' לאחר ג"י לפי שיום ששי לא בא לחנותו כמנהג וגם כי ציוס השבת לא ילא לדרך, אין זה צרור, שעדיין יש להסתפק שציוס שבת ברגוהו ומה שלא בא ציוס ששי לחנותו חולי מקרה הוא, ושמא חפסוהו ואסרוהו וציוס השבת ברגוהו, אי נמי ציוס ששי פגע ברודפים וברח מיד אל השער וציוס שבת מלאוהו וברגוהו, או שמא ציוס ששי מחו ליה בגירא או ברומחא ולא מת עד יום שבת, והואיל והכירוהו היסודים כשמלאוהו בצ"ע וכו', מסתמא אית לן לומר דבתוך ג' הוא, [ועי' בזה הקודם מהאורין תליתא].

ובבית אפרים סי' ע"ו כתב בנידון דלכאורה נראה שהוא ודאי אחר ג"י, שהרי האיש הלך נעלם בתחלת החורף והגדה זו לא הי' אלא אחר הפסח, ולא מסתבר לומר שהגויים בגידו מה שראו בתחלת החורף, אך עדיין יש לומר דודאי אחר ג"י אין כ"א, שהרי אם תראה להחמיר ולומר שזה בהרוב לא הי' צעל האשה, ע"כ לומר שצעל האשה הלך בדרך למרחוק ועודנו חי צ"ה הוא שם, אף אנו נאמר ששהיה כל ימי החורף וחזר לבוא לכאן ואם נפל שדוד קודם הפסח ולא ראוהו הגויים המגידים עליו שנהרג.

ובאמרי אש סי' ע"ו כתב בתוס' דבנידון זה משום שנאצד י"ד ימים מלפניו, פשוט דלא ילא מכלל ספק תוך ג"י וכמ"ש הפוסקים לענין ולא קול מכה ממ"פ.

ועי' בגאון ר' נפתלי כ"ץ בחשבותו שחזקו השני סי' ל"ו [בדפוס ראשון הוא דקדק ל"ח ע"ה], שאף שבי' שנאצד אין כ"א ביתר מכה ממ"פ כמו בי"א קול, מ"מ נראה מדבריו דלהמקילים בספק ג"י יש להקל גם כ"א. [ופשוט דלהמקילים בזה הקודם כשרגל"ד שנהרג לפני ג"י, כ"ש שיקינו כ"א, דהא אין לנו שום הוכחה שנהרג לפני ג"י וזאת העובדה שנעלם זמן כזה, אולם אף להמחמירים שם, נראה שכ"א יודו להקל, דהא טעמם משום דאי אמרינן שהוא הנעלם ע"כ שנהרג לפני ג"י, ע"י לעיל ד' הרח"ש והכנסת יחזקאל, וכ"א אף אי אמרינן שהוא הנעלם, עדיין אין הוכחה שנהרג לפני ג"י, וכן מבואר ד' הכנסת יחזקאל סי' י' שבי' על נידון כזה, דאין לפקפק מזה שכתבנו למעלה בשם חש"י צ"י דברגל"ד שהוא אחר ג"י מחמירים בספק ג"י, דכ"א אין שום רגל"ד, ד"ל דילמא נשא ונתן צעירות ופריים כנכסו ובחזירתו לביתו נהרג. וי"ע על העמק שאלה סי' מ"ז שבי' דאם הי' צין אביתו למלאוהו יותר מג"י, זה מקרי ודאי אחר ג"י, דגם אם תלין הנמלא בנהאצד, מ"מ חל עליו גזירת חז"ל שאין להעיד אחר ג"י עכ"ל, דהא כ"א אף אי תלין הנמלא בנהאצד, אינו מוכרח שנהרג לפני ג"י].

אופנים

חמה גם על הרב"י שהשיב להרב ה"ל שם ולא דחה דבריו שאין מקום לחומרה זו.

גם בשם ארי' סי' כ"ה צ"ה שנקלח לעבודה המלך ושוב נעלם וכשני שבעות אח"כ מלאו מת מונה שצדק על פני השלג קרוב לעיר והכירוהו צ"פ וחוטמו וכל גופו, אחר שפקפק בעדות זו מחמת שנעלם לפני שני שבעות ונראה שאז כשצדק מעבודתו מת ע"פ השדה מפני הקור והקרה וכו' מונה עד עת מלאו ותן אין מעידין עליו אלא עד ג"י, כתב דמ"מ נראה דהוי רק ספק ג"י ולא ודאי דמ"י ללא קול וכו' שמוחת ממ"פ, והבצעת שאל סי' ד' [ה"ל] שגה בזה ושכח הממ"פ ה"ל, וכן דברי הכנסת יחזקאל סי' מ"ט [ה"ל] אין מובנים כלל, דמה לי קול או רגל"ד, דאם אנו חומרים שזה הוא האיש שמת ורגל"ד שקודם ג"י מת א"כ אשתו שריא, רק דאנו חוששים שמא לא זה הוא רק איש אחר, א"כ גם רגל"ד ליכא מחו מת ודילמא תוך ג"י למיתתו הוא וכו' רק ספק ג"י ולא ודאי וכו'.

ובן באוריין תליתא סי' קמ"ג צ"ה שנסע עם צ"ע וכאשר עברו איזה ימים ולא נשמע ממנו, חיפשו אחריו בלוחות הדרך ומלאו הצ"ע שלו הרוג והוא צעלמו לא נמלא, רק לאחר צ' ימים קצרו חיילים שחת ומלאוהו מת והכירו שהוא פי', כתב להרב השואל, דמה שחשש מחמת דלפי אמירתו לא מלאוהו רק אחר כמה ימים משנהרג ולאחר ג"י לא מכני עדות, שגשג בזה דמ"מ מקרי ספק ג"י [כדלעיל], וכ"כ צ"ה שאלה שלום חנינא סי' ס"ח כשהשיב על נידון זה, ובאמת לא משכחת ד' דינא דג"י בודאי זולת על אופן זה, שראינו אי' שנהרג ואין מכירין בו מי הוא ואח"כ נמלא מי שהכירו ואז ידעין בודאי כמה ימים יש משנהרג ואם הוא לאחר ג"י אין מועיל הכרה וכו', וכן חמה שם על המהרי"ט ח"צ סי' ל"ה [המובא לקמן בזה שאלה] שנשא ונתן עם השואל שהוכיח שהדבר צרור שהוא לאחר ג"י ממיתתו מאחר שלא בא ציוס ו' לחנותו כדרכו, וכתב דלא ידע מאי קאמר, דהא אי הוי ידעין שהוא צעל העגונה הנאצד בודאי היו משיאין את אשתו, אלא שחוששים שמא צעל אול לעלמא וזה הנהרג אחר הוא, א"כ שוב לא ילאו מידי ספק ג"י [וכן חמה עליו צ"י דוד סי' תק"ס ובאצ"ר יעקב סי' צ' דף ל"ח עור אי' ובמשיבת נפש השני סו"ס סי' א'].

ובגור ארי' יהודה סי' ס"א צ"ה שאל מעירו ואח"כ לניחא מלאו מת סמוך לעיר והכירוהו שהוא פי' [ואם נימא שזה הוא הנעלם הרי ממה שנמלא סמוך לעיר מוכח שנהרג קרוב לניחא וכו' אחר ג"י], כתב דמ"מ אינו צרור שהוא אחר ג"י, דאפשר הקיפוהו הרולחים יום שלם ולא נהרג רק למחרת, ואף דמבואר בח"מ סקמ"ז דכשהדבר נועם שהוא אחר ג"י עדיין לא ילא הדבר להקל [כמובא בזה הקודם], מ"מ צ"י לא שייך זה, דהרי אם נימא דכיון שאלה מהעיר ציוס הי' סמוך לערב ונמלא סמוך לעיר שאל משם מסתמא נהרג בליל יום ו' וכו' אחר ג"י, א"כ אשתו מותרת וכו'.

ובמשיבת נפש השני סי' ס"א כתב דצ"י ודאי מספיקא לא נפקא, אף דלפי המאורע עם צעל נראה שנהרג לפני זמן, אין זה ריעותא, שהרי מה שאין אנו מחירין את האשה ע"כ הוא דחיישין שמא הלך לו לעלמא, וא"כ על זה הנמלא יש ספק זה עכ"פ שמא נהרג תוך ג"י, וכע"ז כתב בנידון ביד מאיר קמא סי' נ"ה.

והרח"ש צק"ע דמ"ג ג' אחר שהביא מהרי"י ו' נחמיהש, כתב ד"ל דהי' מקום להקל ולומר דהי' כידי דאית נך לומר אם תראה להחמיר דהנעלם חלף הלך לו ועדיין הוא קיים וזה שנמלא צבור אחר הוא, הי' איכא לומר דלא נהרג מחזירה אלא הכך

אוצר

ס"ק רכט אות יט

הפוסקים

ושובר כ' דעדין יט לגמגס צזה, דאפי' כשתמלי לומר דמכר"ם אמרה למילתיה גם לסברת המחמירים, מ"מ נראה דע"כ לא אמר מכר"ם אלא בנ"ד שגויי אמר "למה אינכם מצויים את היחודי שנהרג", ויש במשמעות לשון זה שהוא ראה את הריגתו ושהיה עם הורגיו, אבל כל שהוא אומר "ראיתי את פ' הורג" שאין במשמעות הדברים שראה הריגתו אלא שראהו [כשכבד] הרג נופל בשדה, אין לנו להקל. צזה אלא כשתמלי לומר דבספק ג"י תלין לקולא, הדע שהרי מכר"ם מיימי ראה למילתיה מהנהו עובדי דגמי דקאמר שכיב חיילי וטבע חסא ופרשא זריא, וצנהו עובדי לא קאמרי כלל שראו אותם מתים וכיכורם, אלא הם מעידים על מיתתם ויש במשמעות דבריהם שראו מיתתם וכו', וכן מלמדי ד' תה"ד סי' ר"מ שהזכיר דברי מכר"ם אלה ובי' שראהו מיד או שהיה עם הורגיו" וכו', ואפי' ת"ל דבכלל עדות "אותו יחודי שנהרג" איכא נמי שהוא מעיד שראהו הריג ועם כל זה מכר"ם מוקל צו, מ"מ י"ל דכוונת מכר"ם לומר שיש לנו להקל. צזה ביון שלשון "נהרג" אינו מיוחד לראיתו אותו הריג [בשכד], אלא יש לפרש צו ג"כ שהיה עם הורגיו, ומשום אוליין לקולא, אבל כל שגויי פירש דבריו שאין הגדוהו אלא מחמת ראיתו שראו הריג, מנין לנו להקל ולומר שתוך ג"י ראהו לשיטת המחמירים בספק ג"י, וע"כ עוד שהאריך לומר דיש סמך לדברים אלו מדברי התה"ד עצמו, אלא שסיים דל"ע אי' שאם היה מוכסם מכל הפוסקים בפשיטות דספק ג"י תלין להחמיר, להיותו מיראי הוראה לא היה סומך להקל בפשיטות מכח חש' מכר"ם כיון דאפשר לחלק, אבל מאחר שצריך דין זה אין איסורו צרור, שהתוס' כי ויכול להיות דהיכא דמספקא לן תלין להקל והרא"ש ובעור כתבו בפשיטות להקל, נראה פשוט שיש לנו להקל בכל כה"כ מכת דברי מכר"ם בחש' וכו'.

גם בבית אפרים סי' ל"ו דקדק מדעת עצמו מדברי מכר"ם ה"ל דבעמפ"ש שאמר העד הראשון מלמדי פ' הריג יש להקל אף להמחמירים בסג"י, ואחר שפקפק ג"כ דאולי לא אמר מכר"ם אלא דוקא במעיד סתם שמת דלא אמרין שראה אותו בשעה שנת, אבל לא באומר בפירוש שלא היה אלא מיתתו רק שראו מוטל מת או הריג, כתב דאחר העיון נראה שזה אינו, דבשלמא אם משמעות לשון "פ' מת או נהרג" אינו סובל רק שהיה אלא המיתת או ההריגה, או שעמ"פ פשטות הלשון כן הוא [ורק] על ד' הדוחק ותפרש צענין אחר, שפיר י"ל דכך עובדי דמיימי מכר"ם בחש' ה"ל] כיון שאמר שכיב איש פ' וכיולא, ילאנו מחשש אחר ג' שהרי אנו מפרשים שהיה אלא מיתתו ממש, אבל באמת לשון "פ' מת או נהרג" נוכל לפרשו בפשיטות שלפי מלמא אותו מת או הריג לכך אמר מת או נהרג והרי לא פירש דבריו אם היה תוך ג"י, וא"כ הדק"ל להמחמירים בספק ג"י אין החירו בפשיטות בהך עובדי, אלא ע"כ דאף המחמירים לא להשומע מפי העד, והמעיד עצמו אפשר שהיה צרור לו שהוא תוך ג', תלין מדבעיד סתם מת, או שהיה אלא המיתת או אף שא"כ ראה אותו מת היה צרור לו שהוא תוך ג', ועשמה י"ל דודאי תע"כ דהבפרש צין תוך ג' לאחר ג' כמדת חכמים אין ידוע לכל [שאמר שאם היה לו ספק היה חושש שמה אחר ג' הוא יגשחנו פניו *], מ"מ דבר זה ידוע לכל שמת המשתכח ציבשה פניו משתנים מיום ליום והוא נתפח מעט מעט עד שנתפח הרבה, ואם היה זה הרוואה אחר ג' רגילות הוא שאז הוא נתפח הרבה ועוז פניו ישונה, וכיון שזה אמר בפשיטות מת פ' ולא עליה בלבו ספק

אופנים שדנו הפוסקים דאף המחמירים בסג"י יורו להקל.

יפ. כשהעד שאמר מצאתי את פ' מת אינו לפנינו או שהוא מעיד כן מפי אחרים. עבא"ש סוף סקפ"ה שבי' דאפי' לדעת הרשב"א דמחמיר, היינו דוקא כשהעד גלמו מסופק אם הוא תוך ג"י או אחר ג"י, אבל אם העד שמאלו הלק לו, אין לנו לחוש דילמא ה"י מסופק. והוא מהכנה"ג הג"י אות תנ"ג שהביא בן משו"ת ר' בללאל אשכנזי סי' כ"א, [ובדפוס לעמברג סי' כ"י].

ועי' שם בחש' רב"א שהביא ראי' מדי הרשב"א בחש' צע"א שאמר ראיתי בעלה של פ' הריג בדרך והכרתיו, ונחלקו אם היה מותרת, והשיב דהדין עם המתיר ודברי האוסר לא ידעתי על מה סמך [ה"ד לעיל אות ה' ד"ה וצו"ת הרדב"ז *], ואם היחא דכל שצא העד והעיד שמאלו הריג ראו להסתפק דילמא אחר ג' ראה, אמאי קאמר הכך דדברי האוסר לא ידע על מה סמך וכו' אלא ודאי משמע דאין לנו להסתפק צזה כיון שהוא לא נכנס צזה בספק כלל, ולא מסתפקא ליה להרשב"א אלא היכא דהעדים עצמן אומרים אנו מכירין אותו אבל לא ידעין אם הוא תוך ג' או לאחר ג' וכדדיוק לישניה.

גם במכר"ם אלשיך סי' מ"ג כתב בן צדעת הרשב"א, והוסף טעם, דלא אליהם הכיה ספיקא דהיכא דאיתא קמן להחמיר, עד דאין ניקוס ונחמיר אפי' היכא דאיתא קמן מעצמה דילמא אי הוה קמן הוה מסתפקא ליה, ובדאי דבהכי לא הוה אמר הרשב"א דלריך לימוד. וכ"כ בסוף סי' קי"א, וה"ד צוזחי דקד ח"כ סי' ה' עמוד ש"ד. ובסי' ק"ה כי דע"כ לא אמרו אפי' המחמירים אלא היכא דאיתא קמן דנישילי וקאמר דלא ידע, אבל היכא דהוי עמפ"ש וכו' דא"א דנשילי וכו' סמכין עליה ומתירין את אשתו. וכע"ז כי בסי' מ"ג.

גם בראנ"ח סי' כ' כתב להקל צזה, והביא ראי' דע"ז אי' מתש' מכר"ם [שכתש' מיימוני דשייכי לה' אישות סי' ע"י] שבי', ושכתבתם הואיל ומעיד עליו לאחר ג"י מהנהרג שמה אין להחמירו מדתן אין מעידין אלא עד ג"י, להאי נמי ליכא למיחש, שהרי העיד בסתם על פ' שנהרג, ונהי דהשתא אסכיד צתר ג"י, מה בכך, הא כיון דאמר סתמא פ' נהרג נימא דצריך לו שנהרג, דחוייה תוך ג"י וקא מסכיד עליה צתר ג"י, או ראה שהרגוהו וכו' עם ההורגים, דאע"כ כל הכך עובדי דבי חזאי ודפרשא זריא ודני חסא ועוד עובדי עוצא דהתם, כולקו תוך ג' הוה מסכדי, אלא אינהו חזו תוך ג"י וקא מסכדי צתר ג', ה"נ איכא למימר הכי ע"כ, ימולא הזכיר מכר"ם סברת התוס' וכו' נראה דמלתיה דמכר"ם אפי' לסברת המחמירים וכו' **, ועוד דאם מכר"ם לא אמרה למילתיה אלא לדעת הנקילים, כל הכי ראיה דאיתא הוה חיוצתיהו דמחמירים, אלא נראה דסובר מכר"ם דהכי דכשאו רואים מת אי' יש להפק שמה הוא אחר ג"י, מ"מ כשהעיד בסתם מת פ' או נהרג פ' אין לנו לומר שראהו אחר ג"י, אלא אמרין דידע דודאי שפי' הוא שמת או שנהרג, וכיולא צזה כתב צה"ד [סי' רל"ט] דהיכא דע"א אומר מפי גוי פ' מת, לא חיישינן לומר דילמא אותו ג' לא ה"י מסל"ת אלא תלין לקולא ואמרין דמסל"ת ה"י, וכתב דהכי איתא נמי בחש' מהר"ם.

(*) בחש' רב"א שלפנינו חסר ראשית התשובה שממנה הסתייע, ועי' בבית דינו של שלמה סי' ג' דק"ג ד' דהכוונה לתש' הרשב"א סי' תקצ"ז.

(**) ועי' בצ"צ סי' ק"ג שהחיר בגידון כעין גידון המהר"ם, אף שהוא מהמחמירים בסג"י.

אוצר

סיק רכש אות יט

הפוסקים

ספק, ודאי תוך ג' ה"ה שלא היה לו מקום לספק באתר בשביל תפיסה מועפת וכו', והלכך דברי מהר"ם בזה ח"ט אף להחמירים דגם איננו מודים דבכה"ג תלין שיהיה עם הכורגים או שראה תוך ג', וכן דיוק ממהר"ם בפרמ"א ח"א סי' ל"ז דפ"ה ט"ז ז', וכן דמש"כ הראשונה דדוקא כשאמר פ' נהרג אבל אם אמר פ' הרוג אפשר דלא תלין להקל, לי נראה דאין לחלק, אלא בכל גוגאל תלין להקל, אם לא כשהעד צעמו מסופק.

ובמרפא לנפש דל"ה א' כי דיש להוכיח דכן הוא גם דעת הב"י בחשו', דבסי' י"ב חט לסדרת המחמירים בספק ג"י [כמוצא לעיל אות ז'], ואילו בסי' ד' הביא ראה מדי מהר"ם [ה"ו] באלוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ד אות ע"ז, ולכן לריבין אנו לומר דכאן סובר דדי מהר"ם אלו נאמרין אפי' לדעת הרשב"א ודעימיה, דע"כ לא החמירו אלא כשהעד לפנינו ואומר שאינו יודע אם הוא תוך ג' או אחר ג', אבל כשאין העד לפנינו, תלין להקל שודאי נחזר לו שראה תוך ג', או שנתודע לו מהורגו או ממי שהיה עם הורגיו*. ודל"ו עור ז' הוסיף דגם דעת השו"ע שפסק להחמיר בספק ג"י [כמוצא לעיל אות ז'], ל"ל כן, דלא החמיר אלא כשהעד לפנינו ואומר שפירוש שלא ידע אם תוך ג' או אחר ג' ראהו וכו'.

ובמשאת בנימין סי' ק"ע כי צידונו, דמאן לימא לן שהעד הראשון שמלא אותן הרוגים נסתפק לו אם הוא תוך ג', שמה צורח היה לו שחך ג' היה וכו', ואין היה דמספקין איך היה, וככה"ג נראה דיש להקל לכ"ע וכמ"ש בזה"ל סי' ר"מ דאין אנו חוששין בכה"ג כל זמן שהעיד סתם מה או נהרג, וחדע דהא צפ"כ סי' רכ"ג [אחר שהביא לנידונו תשו' מהר"ם ה"ל] כי בזה"ל וז"ל: ומה שכתב דאיכא למיחש שמה ראהו לאחר ג"י וצפנים נחבלות, גם זה חמלא בחשו' דלעיל באר היעב דלא חיישין להכי ע"כ, ומדלתה השירותא בחשו' מהר"ם וכו' ולא חלה השירותא בתוס' והרא"ש והעור שכתבו בזה"ל דאזלין לקולא בספק ג"י, ש"מ דאיננו לא מייירי אלא בעדים שמלאו הרוג ומספקא להו לעדים וכו' אבל היכא דאין אנו יודעין איך ידע העד הראשון ולדין הוא דמספקא לן וכו' בכה"ג כו"ע מודו דאינו ספק גמור אלא חששא בעלמא.

והריב"ל בח"א סי' ז' אחר שהביא ראה מהב"י דעמפ"ע יש להקל יותר [כמוצא בסעי' כ"ז ס"ק רכ"ה אות ה'], סיים, מכל הני יראה דאפי' לדברי המחמירים בספק ג"י, צ"ד דהוא עד השומע תלין להקל ולומר שמה זה שהגיד לו נחזר לו שראהו בתוך ג"י למיתתו, והוי כעין ס"ס, ספק אילו היה העד הראשון לפנינו היה אומר שנחזר לו שראהו בתוך ג"י ואח"ל שהיה אומר שלא נחזר לו, דילמא כן היה שבתוך ג"י ראהו**. וכ"כ בח"כ סי' י"ב.

ובסדר אליהו רבה סי' ז' דע"ז סוף טור ז' הביא משו"ת הרש"ך ח"ג סי' ק"ג, שכי ג"כ מעיקרא להקל בעמפ"ע אליבא דכו"ע, אולם בסוף נסתפק בזה מחמת שראה שהריב"ל בח"א סי' ו' כי להקל מטעם דרוב הפוסקים נעו אחר סדרת ר"ת, ולא נשא ונתן אי תלין להקל בעד השומע שהי' צידונו, דיראה מזה דלענין

דינא לא תלין להקל בעד השומע גם לסדרת המחמירים, וכי עליו דאשתמיטתיה מה שהריב"ל גופיה עשה זה החילוק בספק אשתמיטתיה דיבשה צ"י וג' מקומות [וכן חמא על הרש"ך בכוה"ג הג"י אות תנ"ה וצ"ח שראה סי' ג' דכ"ז ע"א], ומה שלא הזכיר חילוק זה בסי' ו' כנר כתבתי לעיל טעמו [כמוצא בהערה שמתחת לקו]. ויש דע"ז סוף טור ז' כתב, דהגם דמדי מהר"ם חלשקר בסי' כ"ה וכו' נראה דכאן תופס להחמיר בספק אשתמיטתיה דיבשה הגם שהוא עמפ"ע [וכמוצא בזה"ל יעקב ברות שח"ז], חמאם נראה דאין לעגן אשה משו"ה, כיון דעלתה בסכמת כל האחרונים להתיר בזה, ומה גם כי נלע"ד דאף מהר"ם חלשקר לא החמיר צידונו הכאן אלא מפני שהי' מת צמים דספק אשתמיטתיה דילי' חמיר טפי, אבל אה"כ שח"ס ה"י הנידון ספק אשתמיטתיה דיבשה ה"י מדקדק ובהי' מולא היתר, ואף שמלאנו לו בסי' ס"ז שנידון שם בספק אשתמיטתיה דיבשה וע"ז החמיר בכה דבזרים עמאן שכי בסי' כ"ז, מ"מ יש להשיב, דהתם לא מטעם זה לבד אסרה לאשה הכאן, אלא מכמה טעמים אחרים שהיו צידונו הכאן כמו שיראה העומד על דבריו שם, וכיון דנלמא"ה היתה אסורה ועומדת לא דקדק בעטם זה.

ובמטה יוסף ח"כ סי' ד' דל"ה א' כי, צ"ד ואלו מדי ספק דהא הוי עמפ"ע וכיון שכן לכו"ע תלין להקל וכו' כמ"ש הריב"ל ברוב חשבותיו וכו', והגם דמהר"ע בח"א סי' מ"ה פליג עליה בזה דעמפ"ע [כמוצא ברות שח"ז], הא אינו ס"ל דתלין להקל בתוך ג' כר"ת, ואין לנו לתפוס חומרי דמר וחומרי דמר.

ובבני יעקב סי' ז' דר"ג ג' כתב דכיון דמ"ד הוי עמפ"ע הרי כי הריב"ל בח"א דתלין להקל שבראשון ראהו בתוך ג"י וכו', ואפי' בשאין הראשון גוי ממס"ת [רק יהודי] נראה מדי הריב"ל שהיקל לענין אשתמיטתיה, שהרי לא הזכיר דבני תרתי לעינותא [עמפ"ע ושהראשון יהי' גמס"ת] אלא לענין קברתו [וכאן בח"כ סי' י"ב, ה"ו] דקו"ע אות מ"ח, ועממא דכשהספק הוא אם מת או לא מת ההם חמיר עובא וצ"י תרתי לעינותא, אבל היכא דפשיטא לן דמת אלא דהספק הוא הוה האיש או אשתמיטתיה לגריעותא ונעברה לורתו, יש להקל טפי וכמ"ש מהר"א שרצ"ה הוה צ"י שחשבה שכי' פני משה ח"כ סי' פ"ה, [הוצא לעיל סעי' כ"ז ס"ק רכ"ה אות ה'], ואף לדי' החולקים עליו, וכמו שנראה מדי הרש"ד"ס סי' נ"א שלא היקל אלא דנ"ה ע"ז עידי טעוה דנפקא ליה מחזקת איסור דאורייתא, אפשר דלא החמיר אלא באשתמיטתיה דים וכו' אבל צ"בשה איכא למימר דמודה וכו', וגם יש להקל מטעם ס"ס, ספק אי הלכה כהתוס' והרא"ש דסברי דבספק ג"י תלין לקולא, ואפי' לית הלכתא כותיבוהו אפשר דעמפ"ע הלכתא כהריב"ל, ומה גם שהרי כתבו הרש"ך והרש"ד"ס שפשיטא הוראה להקל בספק ג"י. ומטעם האחרון כי להקל גם ברצ פעלים ח"ד סי' ג' ד"כ ד.

ובזרע אברהם סי' ח' אם כי שדחה ראיות הראשונה ממנה"ס, וכו' דמהר"ם הולך בשיטת המקילים בסג"י, מ"מ כי להתיר צידונו מכה ס"ס ספק צחוג"י ראהו ואח"ל לחאג"י שמה הכירו

דבלא"ה אסרה הרב לאשה הריא מטעם אחר לא חש להאריך. וכן תירץ באמר שלמה סי' ג' דכ"ב ע"א ובמרפא לנפש דל"ה א' וע"י עוד שם במהר"א ששון שהקשה על הריב"ל שהרי אין זה ס"ס המתהפך, שאפי' בס"ס גמור דעת הריב"ל בקצת חשבותיו להחמיר, וע"י מה שתירצו ע"ז במטה יוסף ח"ב סי' ד' דצ"א טור ב', ובגובי"ק סי' מ"ט, ובמרפא לנפש דל"ה ד', ובצבוח"ג סי' ק"ב כי דאין כונת הריב"ל לס"ס ממש אלא דהוי כעין ס"ס. וכ"כ בחן טוב סק"א דק"א א'.

(*) ובוה יתיישב גם מה שכי' הבי' בס"י ד' הג"ל וז"ל: ואינו מכניס עצמי לדקדק אם ראה אותם הגוי הרוגים תוך ג"י או אחר ג"י אלא מפני החילוק הנמצא בדבר וכו'. והרי זה סותר לתשו' סי' י"ב הג"ל, וע"י מ"ש בזה הכפי אחר המובא לעיל אות ב' ובהג"ל נ"חא.
(**) ע"י במהר"א ששון סי' ב' שצמד בד' הריב"ל דלמה לא כי טעם זה להתיר בחשו' סי' ו' הכתובה למעלה הובא לעיל אות ה', וכן העיר עליו הרח"ש בקו"ע דמ"ד א' ובס"א סי' ב' דע"ז א' כי דלק"מ דכיון

אוצר

סיק רכס אות יט-כ

הפוסקים

מסופקים אם כוונתו למירמי אימתא או להפארות, לא תלין להחמיר וכו', אבל בדבר שסתמו להחמיר כגון הא דאשחתי דשלא פירש אזלין לחומרא, לא מפני שנעמקה העדות מפני אל פה יפה כחה ואכתי בספיקא קמייחא קאי, כ"ש בענין חזיוה בשעתיה [דיום] שכי' הר"ן דמן הכתם אין לתלות שזדמן שם באותה שעה שעלה וכו' * . ובח"א סוס"י מ"ח אחר שהביא מהכח"ד סי' ר"מ [הג"ל באות הקודם] סיוס, דלמדנו [מדבריו] דדוקא באומר נכרג סתם הוא דדיינין להקל ואומר שראה כשהרגוהו לפניו, אבל באומר מלאחיו הרוג או מלאחיו מת, אז יש לחוש שמא לאחר ג' הוא. [אולם דעת המהר"ט צעיקר הדיון דסג"י ע"י לעיל אות ה' שהוא מהמקילים]. גם בתפארת צבי סי' ו' אחר שכי' להקל עפ"י המהר"ם כשאין העד לפניו, הוסיף דזה דוקא כשאמר "נכרג" אז אומרים דכיון שמעיד על דבר צרור שנהרג ע"כ נחזר לו, משא"כ כשאמר רק שהכיר אין תולין שהיה צרור לו, אלא שבנידונו שהיה מצוה בגז"ע שאמר גם שנהרג, כי דחולין שידוע היה לו שהיה חוד ג', דאף אם הוא רק פירוש לזה מה שאמר שהכירו, מ"מ הכי אמר שנהרג ונתאמת אללו בהריגה, ובר מן דין נראה מחוד לשון העדים שזה מילתא באנפי נפשיה הוא, שאמר שנהרג וגם הכירו אח"כ, והכי מעיד על ההריגה צדור.

ובאביר יעקב סי' ז' דל"ט טור ז' כי דמדי' המהר"ם אלסקר סי' כ"ה שחשש לדעת הר"ש עמיאל [דפליג עליה דהרא"ש בעד דאיתיה קמן וס"ל לזריך לבדוקו כמובא לעיל ס"ק רכ"ח אות א'], משמע דס"ל נמי דאפי' בעמפ"ע והראשון ליתיה קמן לא סמכין אסתם דבריו שראהו חוד ג', דאלת"ה מאי ריעותא הוי לג"ד מאי דפליג עליה הר"ש עמיאל כיון דל"ד הוי עמפ"ע והראשון ליתיה קמן דלכו"ע לא חיישינן לה.

ובתש"י הרב צנימן עשאל שצ"ס חיי סי' ע"ז דל"ז טור ז', ידד מתחילה צנידונו להתירה מטעם עמפ"ע עפ"י הריב"ל, אך שז' כ', דדיון זה של הרב צמחלוקת שנוי, דהכח"ד ס"ל דתלין להקל, ואף דמדי' הריב"ש [דס"ל דגוי מפי גוי פסול לעדות אשה] אין הכרח [דחולק ע"ז], דאפשר דלגבי ספק ג"י מודה דבעמפ"ע תלין להקל, כמ"ש הריב"ל שטעמו של הריב"ש משום דס"ל דמסל"ת חידוש הוא והכו' דלא לוסף עלי' [כמובא לעיל סעיף כ"ו ס"ק רכ"ח אות ה'], אבל מנינו להר"ן שחולק על הריב"ש ומחיר בעד מפי גוי, ודעפ"כ כתב הריב"ש דמשמע מדברי הר"ן שהוא מלריך שיאמר בגוי ה' שגם בגוי הראשון ה' מסל"ת וכו', הכי צפי' דס"ל להר"ן דאפי' בעמפ"ע חיישינן דילמא גוי הראשון לא סיפר במסל"ת, אי"כ גם צנ"ד הגם שהוא עמפ"ע תלין להחמיר דילמא העד הראשון לא ידע אם ה' חוד ג' או אחר ג' ואשה זו אסורה, אם לא מטעמא דס"ס, [ולהר"ן אין לדחות כמו להריב"ש דחידוש הוא, דהא הוא ס"ל דגמפ"ג מהני, אלא שהחמיר דסתמא לא מהני].

ובגובייק סי' מ"ט השיב למהר"ם צרבי [הג"ל באות הקודם שכי' להקל מטעם עמפ"ע], דדבר זה אינו מוסכם כל כך ונריכזה רבה, וכמובא בקו"ע סי' רע"ט רפ"א רל"ג ש"א ש"ז, וזפרט שהר"ן הוא מן המחמירים והוא מתקיפי קדמאי והמקילין המה בתראי, ואף שכתב"ד סי' ר"מ הביא סברה זו ולקחה מדברי מהר"ם, אך לעתה אין מדי' מהר"ם ראי', שמהר"ם סובר כדעת ר"ת

(*) וע"י במשאת משה ח"א סי' ל"ט דרי"ח טור ב' שכי' דהא דהחמיר מהר"ט בעמפ"ע היינו דוקא באשחתי דים, וכתב בן עפ"י מה שראה בתשובותיו ח"ב סי' ל"א ול"ג, אבל בח"א סי' קל"ט הג"ל מבואר בהדיא שיש להחמיר אף בספק ג"י דיבשה,

הכירו ע"י סימן. ובסי' ז' כי בפשיטות להקל בעמפ"ע עפ"י הריב"ל ודעמיה.

וב"כ להקל בעמפ"ע אפי' להמחמירים, צתומת ישרים סי' קל"ו, וברשד"ם סי' ע"ה [וע"י מ"ש עליו הכנה"ג בהגז"י אות חמ"ה], ובלח"ס רב סי' ל"ו, ובאהלי יעקב סי' נ"ב, ובמהר"א ששון סי' ז', ובשער אפרים סי' ק"א, ובמהר"י באשן סי' מ"ז, ובפני משה ח"א סי' נ"ג דקכ"ג א' וח"צ סי' ע"ד, ובחשוכהו שבזרע אנשים סי' ל"ט, והר"א חנניה בחשוכהו שבפני משה ח"ב סי' כ"ז דל"א ג', ובשאלת ארי וקול שחל סי' י"ג, ובפרה מטב אהרן ח"א סי' קי"ג דקל"ג א', ובמשאת משה ח"א סי' ל"ט דרי"ח טור ז' וסי' מ"ג דרי"ל טור ג', ובכוכות עולם סי' ע"ז דכ"ז ג' [וע"י מ"ש עליו צמח"ב שלמה סי' ד' דע"ז ד'], ובד"ח אש סי' ע', ובחש"י הרב אברהם גאליניו [בעל לרור הכסף] שדבר משה ח"א סי' ה' דק"ג ג', ובחש"י המחבר שם סי' י"ט ובחש"י הרב יעקב צ"ר אצרכה די צוען [בעל עדות ציעקב] שצ"ס חיי סי' ע"ו, ובמגן גבורים סי' ע"א דקכ"א טור ז', ובגזעו עולם סי' ו' דע"ז ג', ובצ"ח דינו של שלמה סי' ג' דק"ג ד', ובצ"ח המים סי' כ"ז דקס"י טור ז' וקס"ז טור ז', ובחש"י הרב יאשיהו פינעו בנאספות שבסוף יד אהרן ח"א סי' ג' דף ג' טור א', ובצ"ח ארזים סי' קע"ו, והגאון מהר"ם צרבי שצ"ח נוצ"י סי' מ"ט, ובחש"י הרב הפסגה סי' ז' דל"ה ד', ובחון רב ח"צ סי' ג' דל"ד ג' וסי' ז' דמ"ד ג', ובח"א משביר סי' י"ב דכ"ח א', ובזיאת יאחזק סי' ע' דרי"ד ג', ובצדקה ומשפט ח"א סי' י"א דע"ז ד', ובכפי אהרן ח"א סי' ג' דס"א ד', ובשלוס דוד סי' א' דע"ז ג', ובדע"י ישראל ח"צ סי' ג' דל"א טור ז', ובמשפט ולדקה ציעקב ח"צ סי' קנ"ז וקנ"ד.

ובחן מוב סוף סקל"ט דל"ה טור ז' כ', דלענין דינא היה נראה להקל ביבשה בעמפ"ע, מאחר שהריב"ל ורש"י הסכימו לדי' המקילין בספק ג"י, ורש"י כ"י משמיה דרש"י ורשד"ם שכן פשטה הסורה, וכן הריב"ל כי דרוז הפוסקים מקילין, הלכך אף אם נראה לחוש להחמיר בספק ג"י, יש עכ"פ להקל בעמפ"ע כיון דלכמה אחרונים יש להקל בעמפ"ע אפי' להמחמירים בספק ג"י. וע"י לעיל ס"ק רכ"ח אות א' שיש מהאחרונים שכתבו דאפי' כשהעד לפניו אין לשאלו אם ראהו חוג"י גם להמחמירים בסג"י, ע"ש.

אמנם כשמוכח שגם העד הראשון היה מסופק אם הוא חוג"י, ע"י צפ"ת ס"ק קכ"ג מהגובייק סי' מ"ה דככה"ג אף להמקילים בעמפ"ע אין להקל, וע"ש בהוכחות שהיו צנידונו.

הסוברים דלהמחמירים בסג"י יש להחמיר גם בעמפ"ע. צמחרי"ע ח"א סי' קל"ט [השני], כשהשיג על הריב"ל ח"א סי' א' שכי' להקל בעמפ"ע באשחתי דים הכירו יותר דבריו גם ספק ג"י דיבשה, וכי' דאינו רואה סברה להקל יותר בשומעים מפי עד שני מצומעים מפי עד ראשון שלא ביאר דבריו ולא הספקנו לחקרו ע"ז, דמה לי לא ביאר דבריו ומה לי שהוא עלמו מסופק שלא ידע אם הוא צחור ג' או אחר ג', דכי ה"כ דבאינו יודע הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא, [ה"ה] גם בשלא הספקנו לחקרו ולא פירש ספיקא הוי, וגם כשהעד השני לא הספיק לחקור את הראשון מידי ספיקא לא נפיק ואוקי איתתא אחזקה ואוקי גברא בחזקה שהוא קיים, ואם איתא תולה להקל בעד השומע מפי הראשון, גם אם חקרנו אותו ואמר שלא ידע נתלה להקל דצחור ג' ה', ואותה שהביא מהכח"ד דתלין להקל שהגוי הראשון סיפר לפי חומרו, ה"כ אף כשה"י הגוי לפניו ואינו

אוצר

סיק רכס אות כ-כג

הפוסקים

רק ספיקא דרבנן ולקולא. וכ"כ בס"י ל"ב [ד"ה היתר מלד הכרת פניו], ובתחת"ס ח"א סי' י"א. [ועי' לעיל אות א' ממכה אחרונים ומתנוצצ' ע'למו בסוס"י ב' ונ"ב שכתבו דאפי' אם נישא דס"ל להרשצ"א דחששא דאחגי' בוי דרבנן מ"מ יש להחמיר. בספקו משום חזא"א דלא אמרינן בחזקת איסור ספיקא דרבנן לקולא, חמס' אף לפי דבריכס' יש להקל בסג"י כשיטתו מאיסור תורה מלד אחר, משום דע"ז מגרע חזא"א ושוב אמרינן סד"ר לקולא וכמ"ש הנוצצ' ע'למו בס"י נ"ב שם הו"ד לקמן אות כ"ה].

וב"כ להקל בסג"י כשיטתו מאיסור תורה בחש"י הר"א ובר"י שאג"י שצו"ת מהר"י קל"י סי' י"ב דמ"א א', ובתורה כהונה סי' נ"ט דמ"ו ג', ובצנחני זקן ח"ב סי' ב' עמוד ש"ד, וצבר פעלים ח"ד סי' ג', ובמנחת משה סי' ה' ד"ג א' אות ו', ובשאלת דוד סי' י"ח דל"ה ג' אות ג'. ועי' עוד להלן אות כ"ג כ"ד כ"ה ממכה אחרונים שכתבו להקל בנידוניהם משום שיטתו מאיסור תורה.

ובמכתב שלמה סי' ד' דע"ז ד' שנידונו הול"א מאיסור תורה עפ"י סדרת המצ"ע צממ"א ברוג דרך שהלך בעל העגונה [כמוצא צאולה"פ סעי' י"ח ס"ק קנ"א אות ע"ז], כי דאף שיש חולקים על המצ"ע, מ"מ כיון דאעיקרה דמילתא מספקא ל"י להרשצ"א אם הוא ספיקא דאורייתא או דרבנן, יועיל לן סניף זה של המצ"ע לעשותו ספד"ר גמור.

ובנפטי נעמנים סי' י' ב' להקל כשיטתו מאיסור תורה מטעם אחר, דכרי כבר עמדו האחרונים אמאי לא אמרינן השתא הוא דמת דלוקמי בחזקת חי, וחית' הצ"ש דמיירי דראובן הלך מפה ולא ידעין איז ואמרינן שהוא חי, והא דאמרו על המת ה"ז שהוא ראובן עומד בס', ולא שייך לאוקמי אחזקה דהשתא מת, דכרי אנו דנין לומר שראובן חי ע"ש, וא"כ זה לא שייך רק אם י"ל שראובן חי [עדיין], משא"כ צ"ד שחזקתו מת ששצב צידי לבעים, א"כ שפיר שייך לומר דמוקמינן בחזקת חי ובהשתא מקרוב מת, וצלא"ה הרי פסקו האחרונים דבספק אם הוא חיה או ג"י חלין לקולא.

ובמאמר מרדכי סי' ל"ב הביא בדקל"ע א' מהרב השואל ש' כן לענין נידונו שהוכיח שם מקודם דנותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים, דכיון דכל עיקר חשש דסג"י אינו אלא משום שנותנים לנאצל חזקת חיים, א"כ כאן דליכא ח"ח ממילא אין חוששים לסג"י, וכי עליו שם צבור ג' כי דבר חממה אמר וצמודה שמלאתי סברה זו לאחרונים שהזכירוה.

ובבאר משה [דנישצסקין] סי' ב' צנידונו שהוצא להלן [אות ל"ו], אחר שכתב, שגם אם אפשר שנמלאו הרוגים מקודם, יש לתלות שההרוג הנמלא הוא מהרוגי יום זה מאחר שהמה מרוצים, כי עוד, ונוסף ע"ז דכאן איטרע חזקת חיים של האיש שאנו דנין עליו, מלד העדות שאחד ראש שירד עליו החץ והכה בלצו ונפל, וממילא כיון שאין מתנגד לנו חזקת חיים של בעלה שהרי יש עליו ריעותא, יש לנו לילך בחר בחרה שהוא רוצ מהרוגי יום זה, ותלא האשכח בהיתר ע"י הכרתן של העדים שהכירוהו למחרתו של יום המלחמה, וצאופן זה גם המחמירים בספק ג"י יודו, ועי' עוד באות שח"ז.

כג. כשאחרי הכרת העד כבר עבר זמן רב ונאבד זכרו. צלום דוד סי' א' דע"ז ד' כי להחיר צנידונו מחמת שעברו יותר מג' שנים משעלם בעלה שפ"י סדרת המצ"ע יאלה ע"ז מאיסור תורה [וכמו שיוצא צאולה"פ סעי' ל"ב]. ובאיסור דרבנן לכ"ע חלין להקל [ובבאות הקודם].

ובמהר"ש [עגל] חלק שמיני סי' נ"ד צנידון שהכיר העד אה' המת חגי' להעלמת בעלה וכבר עברו מלא כמה שנים,

ר"ח המקיל בספק ג"י, וכ"כ הריצ"ל ח"א סי' ו' שמהר"ם סובר כר"ח, רק שחשש שם כיון שצומן שהעיד כבר חי אחר ג"י, לזה כתב שאנו חולין שהרא"י כבר ראה [בחור ג"י] ולא העיד עד לה"כ וכו', וסובר מהר"ם שטעמו של ר"ח דהו"ל ספק דרבנן וזה שייך גם אם יש לנו ספק על זמן ראיית העד, שהרי מן התורה אפי' ראה אחר ג"י מהני וכו', והנראה [בדעתו של התה"ד שהביא ראי' לנ"ד מדי מהר"ם], שלפי שהתה"ד ע'למו דזה דבר זה מטעם אחר לכן לא דק כ"כ וכתב רק דרך חת"ל שאפי' חי מקום לומר כן אעפ"י החמיר שם, ע"י דצדקו, ועכ"פ הריצ"ל ש' להקל בעמפ"ע גשען ע"ד תה"ד ובמבואר דצדקו צה"א סי' ז', והתה"ד ע'למו גשען ע"ד מהר"ם ובמבואר דצדקו, וכבר ביארתו שמהר"ם ע'למו לשיטתו דפוסק כר"ח, אבל בין עד ראשון לשני אין שום חילוק, וא"כ נפל הכ היתר צצורה, [והו"ד בקלרה בפתי"ש ס"ק קכ"ג].

ושם בסי' נ' הביא מ"ש לו מההר"ם צרבי לחלק בין עד הראשון לעד השני, דדוקא בעד הראשון החמיר הרשצ"א אבל לא בעד השני דאין דנין אפשר מאי אפשר [כמ"ש המ"מ על ד' הרמז"ס ה' גירושין פ"ג ה"ט המוצא צו"ע לעיל סעיף ה', ושד"ן עמפ"ע לא ילא מתשו מהר"ם רק מדי הרמז"ס ה"ל במבואר בפסקים וכתבים סי' ר"כ], וכתב שדצדקו הם שלא צעיון, דבשלמא לענין מ"ש הרמז"ס שטעמ"ע שאמר מת משיאין אשתו והעד ע'למו שאמר ראיתי שמת דורשין ראיתו כי"ד ראה ומה ראה, שם כי המ"מ שאין דנין אפשר מאי אפשר, דשם העד הראשון תמיד אפשר הוא שכיון שאומר שראה שמת ע"כ יודע אופן מיתתו וכו', ותמיד אפשר הוא לברר כיון שהוא לפנינו, משא"כ אם אין העד הראשון לפנינו מקרי אי אפשר, אבל בספק ג"י שהחמיר הרשצ"א למה מקרי אפשר אפי' בעד הראשון שאלא חלל ע"פ האדמה והכירו, מאין ידע העד אימתו נהרג, והוי בעד הראשון ג"כ אי אפשר ואפ"י החמיר הרשצ"א, א"כ אין חילוק בין עד הראשון לעד האחרון דמה לי ספק זה או זה, ומהר"א צ"כ שהביא ראי' מדי הרמז"ס הוא לענין אחר וכו', ומהר"ם אלשיך צ"כ מ"ג שראה להקל ולחלק גם לדעת הרשצ"א בין עד ראשון לשני מדי התה"ד, לא דק שפיר כי החילוק בין הנושאים הוא עמוס ורב.

ובישיעות יעקב צפירוש הקלר סקל"ג כי דמה שהוסיפו המקילים עוד טעם להקל משום ס"ס, הוא שלא בדקדוק דשם אונס חד הוא [וכ"כ בתשובתו שציד יוסף דייטש סוס"י ל"ה], והביא מהר"ן שהחמיר צדבר אף בעמפ"ע, וסוים דלענין דינא יש להחמיר בעמפ"ע אם לא שיש עוד סניף להקל. כא. ובעמפ"ע שאמר סתם נהרג או מת פ' להמחמירים באות הקודם. עי' לעיל באות י"ט מהרא"י ובאות כ' מהר"י ובהתפלת צ"י, דאפי' להמחמירים בעמפ"ע כשאמר מלאתי פ' מת, מ"מ צאומר סתם פ' מת יש להקל.

אופני היתר בספג"י ע"י צירוף קולות אחרות

כב. כשיצאה מאיסור תורה או כשאיתרע ח"ח של בעלה. עי' צבנה"ג הג"י אות תנ"ד ש' צ"ס מהר"ם אלשקר סי' כ"ה דצאיסור דרבנן אפשר שיש להקל. ומהר"ם צוס"י י"א כי בפשוטות דאפי' להמחמירים בסג"י היינו כשאמר באים להחיר איסורא דאורייתא, אבל צ"ד שאין אנו רוצים להחיר אלא דבר מדרבנן פשיטא דכ"ע מודו. ובנוצצ' סי' כ"ע כי דכרי הרשצ"א לא החמיר בסג"י רק משום ספיקא דאורייתא, אבל היכא שיטתו מאיסור דאורייתא ונשאר רק איסור דרבנן בוי סג"י

הפוסקים

סי' ק רכס אות כג-כד

אוצר

לקמן אות ל', וכ"ש כזה וכו'. וכע"ז כתב גם בספר השו"ת שלו סי' י"א, ובתשובתו שבצ"ח שלמה [מסקנאל] סי' ל'.

ובבית אפרים סוף סי' ע"ז כי צין שאר החורים, דלפי דברי העדים שבצ"ע מצוה שהכירוהו ג"כ בסימנים, שהחוטם ה"י קצת עקום וגם השיניים האמצעיות רחבות וזן אחת גדולה על חצותה, אף ש"ל שאין זה בכלל סימנים מובהקים, מ"מ עכ"פ מחשבי סימנים אמצעים להוציא מהשם ספק ג"י וכו' דמכירי חתי נאמר דאחרתי אחד אשר ה"י לו חוטם עקום קצת וכו' ונשתנה פ"פ עד שדמה לצעלה של זו שהיו לו סימנים כאלו, וזה עדיף משאלה דוידה שהסכימו הפוסקים להחיר.

ושם בסי' ע"ז צדקות על א' שנהרג וצ"ע הסמוך לכפר שה"י דרכו לעשות מלאכתו נמצא ראש אדם צלי עור וצפר רק העצם והעוד שהיו לו [להנעלם] שתי שיניים רחבות, צל שפה העליונה וצדקו צרשם הכוא ומלאו כן, ושוב הגיד גמס"ת שראה אותו שלם אלא שה"י ספק אם ראהו צדק ג"י, כתב בסוף החשובה, דאף שסימנים אלו אינם מובהקים, אך מלאתי בדברי הגאון נוצ"י חנינא סי' ס' שכי ששינים רחבות כהפלה קצת חזי לאיטרופי לעד ראי' שהכירו אחר ג"י בצצ"ע ע"ש, וא"כ ה"י כיון שיש לנו עדות מפי גמס"ת אלא ש"ל שה"י אחר ג"י לזה מכירי סימן כזה, ואף שאין הנידון [דומה לראי', דהתם] אותו הגוף עצמו שהכירו זה בצצ"ע ה"י בו סימן השינים, ולכן אע"פ שה"י אחר ג"י חזי לאיטרופי, שרחוק לומר שנשתנו פניו של זה לפני צעל האשה וגם שהוא ה"י לו שינים רחבות ודמי לשאלה דוידה וכו', משא"כ צ"ד דאמאי דקא מסהיד ה"י לא מסהיד הא"י, ואפשר שהגוף שראה העכו"ם ה"י צנינוי [לפי שראהו] לאחר ג"י ובאמת לא ה"י בו שינים רחבות, אך מ"מ צ"ד שאין כאן ראי' ודאית אחר ג"י רק ספיקא, וכיון דחזינו שהגאון עושה מסימן כזה סיוע לצד הדיחור, אף אנו נאמר שמסייע ידי הדיחור אף להמחמירין בספק ג"י. וכ"כ להקל ע"י סי' אמצעי בצצ"ע צארי דצי עילאי סי' ט' וסי' י"ד, ובעזרת יהודה סי' מ"א, וצאורי וישעי מהדו"ק סי' כ"א. וע"י לעיל סעי' כ"ז סי' ק ר"א אות ו' מכמה פוסקים שהקילו ע"י סי' אמצעי אפי' בודאי אה"י.

ויותר מזה מצינו להנב"י מהדו"ת סי' מ"ט שהיקל אפי' בסימנים גרועים, והוא עפ"י מה שהוכיח במהדו"ק סי' ל"א ה"ל לענין סימנים אמצעיים מדלת הקדים התנה כך צבא דאין מעידין אלא עד ג"י לפני הצבא דאע"פ שיש סימנים בגופו וצלקיו, והרי למ"ד סימנים דאורייתא מה ששנינו שם ביצמות אע"פ שיש סימנים וכו' היינו דארוך וגון, ולפי"ז מוכח דבספק ג"י אפי' ארוך וגון מהכי לצירוף הצצ"ע, וא"כ אין לנו לחוש צ"ד אלא לדעת הסבורים סימנים דרבנן, ומיירי משנתינו בסימנים אמצעיים ואין לנו הוכחה דחוריו וסומקי מהכי כלל אפי' צירוף עכ"ע אחר ג"י, ולחוש ג"כ לדעת הרשב"א בספק ג"י, ולפי הנראה אף שנהרג במלחמה כיון שלא הזכיר העד היהודי שהכירו שראה בו אחי פלע צפנים, מסתמא לא היה [בו] שום חבלה וחבורה וכו', [ע"י להלן אות ל"א], ולכן נלע"ד להקל בספק ג"י כיון שיש עכ"פ סימנים גרועים חוריו וסומקי.

גם במהר"ש [ענגל] ח"ה סי' י"ז צידדו שהכירו את המת בשערותיו שהיו אדומות, אחר שכי צבאות ג' דשערות אדומות לא חשיב רק סי' גרוע, הביא ל"י הנוצ"י ה"ל, וכי דא"כ חשיב סי' להקל, שמה כשיעט המקילין בספק ג"י, ואף להמחמירין מ"מ שמה סימנים דאורייתא ולדידי' שוב נשמע ממתני' דבספק ג"י צדדי סי' גרוע מהכי.

אולם בחן טוב סי' ק"ב דף ק"ב עור א' כי על הנוצ"י סי' ל"א ה"ל, שדיוקו מלשון המשנה אינו כלום, דדרך התנא למקט תחלה

כי דאף להמחמירין בצצ"י מ"מ לשיטת הנקודות הכסף צו"ד סי' ט"ז, הא דמחמירין בצצ"י אף דיש לאוקמה בצ"ח עד עכשיו משום דיש חז"ל כנגדו [ובמובא לעיל אות א'], א"כ הכא דנאצד זכרו כמה שנים הכי איתרע חז"ל ושוב מהכי חזקת חי לומר דעכשיו הוא דמת, ומכניה הכהר*, וגם לשיטת הצ"ע דמוקמין צעלה של זו בצ"ח, ועפ"י סדרת הנוצ"י [בכוונה הצ"ע], הוצא לעיל שם צבאות ה"ל דצ"עיקר אנו דין בצ"ח מי שהכירו אותו, אבל הכא דאף אם לא היה לנו עדותו מ"מ נולד ריעותא בצ"ח שלו כיון דנאצד זכרו כמה שנים [ולכן אין להחזיקו שהוא חי גם כיום], שוב מוקמין דהיה חי עד תוג"י לראיית העד, ומכניה הכהר.

כד. כשנמצאו במת שהוכר גם סימנים אמצעיים או גרועים כמו שהיו בבעלה. הנה כמה אחרונים כתבו סוף היתר אף להמחמירין בצצ"י, מחמת צירוף הסימנים האמצעיים שנמצאו במת עפ"י שיטת הפוסקים דבסי' אמצעי ולאח מאיסור תורה [ע"י לעיל סעיף כ"ד סי' קפ"ח אות ב-ד], ובאיסור דרבנן לכ"ע יש להקל בצצ"י. ע"י מזה צפ"ח סי' קכ"ב מהנוצ"י סי' כ"ט, וכן צצ"י שם סי' ל"ב, ובחש"ס ח"א סי' י"א, וצטונג ו"ט סי' קכ"ט, וצפני משה [מקלשוואן] סקק"ה, ובמאמר מרדכי סוס"י ע"י וצטני חיים סי' ע"ז דל"ג.

ובנוב"ק סי' ל"א הביא מה שכי צבאית אחרת שאפי' בודאי אה"י ה"י נראה להחיר צירוף סימנים אמצעיים, ושיש להביא ראי' לזה מן המשנה דיצמות דק"ב ע"א, אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אע"פ שיש סימנים בגופו וצלקיו, אין מעידין אלא עד שחלא נפשו וכו', אין מעידין אלא עד ג"י, דרך צבא דא"מ אלא עד ג"י ה"ל למיתני צדדי צבא דרישא, א"מ אלא עפ"ע"ה א"מ אלא עד ג"י אע"פ שיש סימנים וכו', כי היכי דרבנות זו דאע"פ שיש סימנים וכו' חתא קאי גם על צבא דאין מעידין אלא עד ג"י, אלא ודאי להכי חיתר התנא צבא זו, משום שבאמת אף אחר ג"י אם מכירין אותו בצצ"ע צירוף סימנים שאינם מובהקים מהכי, ואחר שכי שוב, דלהקל למעשה אחר ג"י יש לפקפק, דהא טעמו של הרשב"א המחמיר בספק ג"י מצוה צדדישויו סוף יצמות מדקתני אין מעידין אלא עד ג"י ולא קתני אין מעידין אחר ג"י, משמע שצריך צירור בודאי שהוא תוך ג"י [כמובא ממנו לעיל סעי' כ"ז סי' קק"ה אות ו'], כיון דלפי"ז די לנו להוכיח דבספק ג"י יש להקל ע"י סימנים [שאר"מ], ומש"ה איתרע המשנה צבא זו משום דמחמיר אף בספק ואף מהכי סימנים, אבל בודאי אחר ג"י אין הוכחה להקל, ועכ"פ בספק שפיר מוכח ממשנה זו להקל ע"י סימנים. ועפ"ה סי' קכ"ב מה שהביא מהנוצ"י סי' ה"ל עוד טעם להקל בסימנים שאינם מובהקים.

ובישובות יעקב צפ"ה"א סקכ"ז כי דאף שבודאי אה"י השיג על העצובה"ג והביא ראיות דלא מהכי סי' אמצעיים [כמובא לעיל סעיף כ"ז סי' ק"ק ואות ה"ל], והיינו כיון דבג"י ודאי נשתנה אורחו לא מהכי סימנים שאינם, אמנם בספק ג"י הסכמתי עמו להלכה, והיינו דכיון דהוא רק ספיקא אם הוא תוך ג"י, אמרינן דזהו עד גאמן דע"כ הוא תוך ג"י וזה הוא, כיון שיש סימנים כאלו, לא שכיח שישתנה אורחו למי שיש לו ג"כ סימנים כאלו, וכיו"צ כתב מהר"י"ע צבאית סי' ל"א דכלא נחפח צפניו אמרינן דזהו ראי' נאמנה שלא עברו עליו עדיין ג"י [ה"ד].

(*) ואף דבשעה שהכירו היתה גב חז"א בחופפה, צ"ל דס"ל דאין חז"א של העגונה מורה ביחוד על גוף זה שהוא לאח"י ואף לא מבררת שבעלה חי רק שפיעלת לענין שא"א להתירה נגד החזקה, אבל בזמן שכבר בטלה החזקה שוב אפשר להתירה.

אוצר

סי"ק רכט אית כד—כו

הפוסקים

הוא שמת, וחזקה כ"ז וכ"ח של הבגדים, לא אלימא חזקה א"ח נגדם דהוי חדא במקום חרתו. וכבר קדמו בזה בחדש לאברהם חגיגה סי' כ"ג.

וכן הקילו בזה בעזרה יחודה סימן מ"א, ובצית שלמה מסקאלה סי' מ"ח אות ז', ובכוכב מיעקב סי' קפ"ד, ובמשנת ר' אלעזר ברכה סי' ע"י. ועי' באלוה"פ בסעי' כ"ד סי"ק קפ"ז אות ז"ח וכן לעיל סעי' כ"ז סי"ק רי"א אות ו' שכתב אחרונים הקילו ע"י הכרת הבגדים אפי' בודאי אחר ג"י.

כו. בשנמצא המת בבביבות המקום שנעלם בו בעלה. בזה"ש סי' קמ"ד הביא בשם הרב השולח ר' מאיר אב"ד יארמונט [בעל אמרי אש, והנידון הוזכר בספרו סי' ע"ו], טעם להחיר באופן הג"ל כשהמקום שנמצא בו המת אינו מעבר לרבים, והוא עפ"י מה שר"ל בטעם המחמירים בסג"י משום דרובא דעלמא מתנגד לחזקה חי של זה, וכעין שהקשה הפני יושע בפ"ק דכתובות [דף י"ב ז' ד"ה מנה לי בידך] למ"ד דברי גרוע עדיף משמא עוב, א"כ אפילו בדבר שאין בו סימן למת לא נחזיר אבירה ע"י ברי גרוע שלו, והמחזיק הרי עושן רק שמא אינו שלך, ותי' כיון דרובא מתנגד לברי שלו דילמא מרובא דעלמא נפל, ואמרי ר"פ האשה שנתארמלה רוב נשים בתולות נישאות עדיף כצרי עוב של הצעל שטוען בעולה נשאתו, וכ"כ כן, ולפי"ז י"ל דע"כ לא פליגי [המחמירים] אלא במקום מעבר לרבים דאיכא למיתלי ברובא דעלמא, אבל זה שנמצא מתם בין ההרים שאין מעבר אלא לסביבותיו, וכלל הגליל והסביבות לא נאכד ישראל אלא זה, י"ל דכ"י מודים להחוס' דתולין שהיה בתוך ג"י וזה הוא.

והח"ם כחז לו דמח שנתלה ונמשך אחר דברי הפני"י, דברים הללו במקורן אין להם שחר כלל, מה שייך רובא דעלמא לכאן, בשלמא הכס רובא דעלמא בתולות נישאות מתנגד לברי דאלמנה נשאתו, אבל הכא אין הרוב מתנגד להכריז, דידענו דרק א' מרובא דעלמא אכד חפץ, והצרי לא צא להתנגד להרוב אלא לצרר מי הוא אותו היחיד מרובא דעלמא שאכד חפץ זה, וכיון דלאותו מ"ד [דס"ל דברי גרוע עדיף משמא עוב] האמינה החורה לברי גרוע שישראל לא יסקר באמונתו וכו', א"כ הרי נתצרר מי הוא מהרוב שאכד כלו זה, והדרה ק' פניי לזכותה וכו', ומינה לנידון שלפנינו ג"כ לא שייך רובא דעלמא, דאין הכהר אלא א' מרובא דעלמא וצ"ע צירור מי הוא, וס"ל להחוס' שזה הצירור, דמוקמינן בחזקה חי והשתא מת ויכיר לפנינו צ"ע, והחולקים ס"ל חזקה זו [א"ינה] כדאי. [ואין טעמם משום דלזלין בחר רובא דעלמא, דנאמר דאיכא דל"ש טעם זה יודו להקל *].

ובצית

(*) ע"י באמרי אש שם שהסתמך בזה על הגמ' בבב"ב דכ"ג ב' בסוגיא דרוב וקרוב, דפרכינן ארי"ה דאמר דהולכין אחר הרוב מוהיה העיר הקרובה אל החלל דניזול בתר רובא דעלמא, ומקום ביושבת בין ההרים, הרי דאי לא דיושבת בין ההרים הוי אמרינן דהרובא מרובא דעלמא, וא"כ ה"ה בנרצח אם באנו לומר כי זה הוא אשר אנו מדמין, איכא למיפר אדרבה ויל בתר רובא דעלמא, ואין הפרש כלל בין רצח לנרצח, ומבואר שם מדבריו דזה הוי צד להקל, ונסתרה בזה דחיית החת"ס, דזה הרובא ג"כ רק א' מרובא דעלמא ואעפ"כ פרכינן דניזול בתר רובא דעלמא, וכנראה שדברים הללו לא היו כתובים בתשובתו אל החת"ס וכ"כ ממה שלא הביא החת"ס דברים אלו בשמו, ואולי כתבם אח"כ האמרי אש כתשובה על דברי החת"ס, אולם יש להעיר על האמרי אש, דאינו דומה הרובא לנרצח, דהרובא הוא איש שאין מכירים אותו ושייך לומר עליו דהוא מרובא דעלמא, משא"כ הנרצח שמכירים אותו א"א לו להיות מרובא דעלמא, דאטו רובא דעלמא משתנים להיות צורתם כהנעלם, וכ"כ בשאלת דוד סי' י"ח דלקמן.

תחלה הדין שהוא חליצה דכ"י וח"כ נקט הדין שיש צו מחלוקת וכו', ואף אי יבצין ליה להנצ"י רח"י ז', מי"מ לא נשמע אלא דלא תלא, דאין מעידין פירושו שאין כאן עדות כלל ותלא כמ"ש הריב"ש, משא"כ בנידון הנצ"י י"ל דלא תלא ומי"מ לכתחלה לא תנשא, וסיים דמי"מ אפשר דיש להקל בספק אשתאי דישבש להבנת העו"ז והנצ"י בדעת המחבר [הוצא בפ"ח סי"ק קכ"ב וקכ"ה] דמיקל ע"י הקול, דמסתברא דסימן ציוני הוי עכ"פ רגלים לדבר כמו קול, וגם יש ס"ס שמא הדין הוא דגם באיסור א"א מהני סי' ציוני ושמא הוא קודם ג"י דמהני הנצ"י, ואפי' למי"ש בס"ק ק"א דקשה להקל בעגונה מכה ס"ס, מי"מ בזה קיל עפי' כשלא נחבל בפניו וגופו שלם דאיכא תלתא ספיקו, דשמא כרי"ה דכ"ה"ג מעידין עליו אפי' אחר ג"י, אולם צירוף סי' גרוע מצוהר שם בדבריו דודאי אין להחיר.

כה. כשהוכרו על המת הנמצא בגדיו של הנעלם. בנצ"י קמא סי' ג"צ בנידון כזה כי דהא ודאי דאף שהמתים משתנים אחר ג"י, אבל ששתנה הלוה ודמה ממש לזרת איש אחר, וזה מלך השכל דבר רחוק ומילתא דלא שכיחא, אלא שחכמים חששו לזה מחמת חומר חזקה א"א וכו', אבל להוש ששתנה לזרתו ודמה לזה שהשאל לו בגדיו זה רחוק מאד, וגרע משאלה דיחיד או נפילה דיחיד, ועוד כיון שהרש"א עלמו כתב דמסתבר שחשש דתפח הוא חשש דרבנן, אלא שמוסיק דלישנא דמתני' מסתבר להחמיר, ואעפ"כ לא בשביל זה נימא שיהי' חשש זה דאורייתא נגד הסברה, [ועי' בדבריו מסי' כ"ט המוצאים בזהו א"י], אלא הטעם שהחמירה המשנה הוא משום חזקה א"א ובמקום חזקה איסור לא אמרינן סד"ר להקל, וא"כ ע"י הבגדים מותרת צירוף דהכרה, דע"כ לא חיישין לשאלה אלא באיסור דאורייתא [עי' בזה באלוה"פ ב"ד סי"ק קפ"ז אות ט"ו], ואשכח ז' ע"י הכרה נפקא לה מאיסור דאורייתא, ועוד דאף אם חיישין לשאלה, היינו שמוספיקים איתנו חולי השאלה, ועכ"פ כבר היה ספק א"א ולא מקרי שוב חזקה איסור, וכמ"ש הש"ך בכללי ס"ס אות כ"ה, דאף דמקום חזקה איסור לא אמרינן ס"ס לקולא, מי"מ כשי"ג ספיקות מותר, דע"י ספק הראשון שוב לא מקרי חזקה א"א, וה"כ דכוותיה ע"י הבגדים כבר מגרע חזקה א"א ושוב בספק ג"י אמרינן סד"ר להקל, דאפי' בודאי אחר ג"י אין כאן איסור תורה, ועוד הארבעתי בחשובה כמנה הוכחות דבספק ג"י צירוף הכרת הכלים מהני, [עי' בזהו הקודם ד"ה ובנצ"י].

גם בתפארת נצי סוסי' ו' כתב בנידון דכיון שהכירו גם את בגדיו, אין לחוש שהי' אחר ג"י והשאל את בגדיו לאחר ששתנה לזרתו לזה האיש שהשאל לו, וכ"כ העצמות הגרשוני בתשו', [אף בודאי לאחג"י], ואף ששדיתי נרגא בדבריו וכו', מי"מ בספק ג"י י"ל לסמוך על סברתו, חדא דעפי' י"ל שהי' חזק ג"י משנאמר שהשאל לזה ששתנה לזרתו ונדמה אליו, ותו כיון דחשש שאלה דרבנן מקילים בספק ג"י, וזה צרור. וכ"כ בצית אפרים סי' ל"ה דל"ז א' ובישועות יעקב בפירוש הקלר סקל"ג.

ובחבצלת השרון סי' מ"א כתב להקל בזה עפ"י קושית האחרונים [הג"ל] דאמאי לא אמרינן בספק ג"י דלוקמינן ליה בחזקה חי והשתא הוא דמת, ותי' בתשו' פניי [ח"צ סי' נ"ט ע"ש] ובנצ"י [קמא סי' ל"א] משום דלדבר מוקמינן האשה בחזקה א"א, ובחשש שאלה הקשה ג"כ הנצ"י [קמא סי' ל"ז] דאמאי לא אמרינן ג"כ כאן נמצאו הבגדים כאן הוי [דחזקה כל מה שיש ציד אדם הוא שלו], ותי' ג"כ משום דאיכא לאשה חזקה א"א [כו"ד באלוה"פ סעיף כ"ד סי"ק קפ"ז אות ו'], וא"כ [בג"ד שהכירו אותו ואת בגדיו] כיון דאיכא חרתו, חזקה דהי' חי עד עכשיו ועתה

אוצר

סיק רבס אות כו—ל

הפוסקים

עליהם אלא"כ צעדות צרורה שמיאין את אשתו, משא"כ צאם
בעלה במקום קרוב שאפשר להודיע חוק ימי אצלה, אין מוחין
להתאצל עליו כיון שיצטרר הדבר בקרוב.]

כח. במונח במקום קור וצינה. צאם ארי"ם סי' כ"ה דף ל"ט
טור ג', אחר שבי דקשה לסמוך על ד' המשאח
בנימין לבחיר בזמן הקור כשהוא ודאי אחר ג"י [כמוצא לעיל
סעי' כ"ז סי"ק רי"א אות י' וע"ש שיש חולקים ע"ז], כי עוד,
אמנם צ"ל דהוי רק ספק ג"י אפשר ללדד כיון דצלא"ה רבו
המתירים יש ללדד לזה גם דעת המ"ב, ואפשר דגם המתמירים
יודו בזה, לאפשר ה"ל דמתמירים בספק ג"י היינו משום דסבורים
דחששא דנשתנה הוי דאורייתא כמ"ש הרשב"א [ע"י לעיל אות א']
זה רק בשאר מתים, אבל במונח במקום קור ולינה צעת החורק
שעיניו רואות דרובא דרובא אינם משתנים, רק דרבנן דרובא
מתמירים בכל מקום ובכל זמן, בזה י"ל דהוי רק חומרא דרבנן לחוש
למיעוט המשתנים וכו', וכיון דהוא רק מלדד חומרא דרבנן כיון דליכא
עוד ספק ג"י שוב הוי ספקא דרבנן ולקולא וכו'.

כט. ענינים שונים במצב הגוף המורים שזה מקרוב הומת.
ע"י פ"ת סי"ק קכ"ג מהנזכ"י מהדו"ת סי' ס"ג שבי
בנידונו שאפי' הרשב"א המתמיר בספק ג"י מודה, דכיון שגופו
עדיין חם ולא נתקרר ודאי שזה זמן מועט שיהא נשמתו. וכ"כ
בפתחי שערים סי' מ"ד, דכיון דהעיד שפסם בכפו וראה שהוא חם
עדיין, ממילא עכשיו נהרג. וכן ברש"ך ח"ב סי' קנ"א כי דצ"ל
נחצהר שהיה חם ג"י להריגתו כיון שאמר העד שעדיין חם רותח.
וכ"כ בנידון זה הלחם רב סי' ל"ח, וכ"כ צמ"ח ל"ו. ובחצלת השרון
סוס"י מ"ב כי בזה"ל, דהרי העיד העד שראה שהיה עדיין זכ
ממנו דם הרבה ממחמת הכן שפצעה את מוחו, א"כ ודאי שלא היה
רק שעה קלה מעט שנהרג, דלחחר ג"י א"ל שחזר דם הרבה.
ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ' דנ"ח טור ז' כי דאין לחוש
צ"ל שמת קודם ג"י, דהא העידו דשנענעו אותו ופלעו דרך פיו
מאכלי חלב, ואם היה מת קודם ג"י כבר היה האוכל מעוכל חוץ
גופו, וז"ל.

ל. כשהעידו בפי' שלא נשתנה לא בנפוחה ולא במראה. כח
צמח"ט ח"ב סי' ל"א דמסתברא דהיכא שמעידין
עליו שלא נשתנה גופו משעת מיתתו בנפוחה או במראה, לא חיישינן
[אפי' להרשב"א], דהא דאמרו דנמלא לאחר ג' אין מעידין עליו,
היינו מטעם חזקה דלאחר ג' מנפח גופו וכו', ולפיכך אעפ"י שנראה
בעצ"ע שזה פ', אין סומכין על עדות זה דחזקה משתנה ולא
ידעי, אבל אם מעידים עליו שלא נשתנה הגוף אלא כמה שער
עליו יום או יומים, אדרבה מתוך ההיכא חזקה יש לנו לומר דודאי
בחור ג' הוא, דאי לאחר ג' ה"ל ראוי שישתנה, ובזה אפי' המתמירים
מודים דלא מספקין בזה כלל, והו"ל בקצרה בקו"ע סי' שצ"ח
ובפת"ש סי"ק קי"ג.

ובמילי דאבות ח"ג סי' א' דקנ"ה ע"ב אחר שהביא מקו"ע
הי"ל, כח דהמעין צמח"ט סי' ל"א דמסתברא דהיכא שמעידין
לדינא על סדרא ז', רק לסניף בעלמא כחז כן. גם בשפתי אברהם
סי' ס"ז אחר שהביא מפת"ש הי"ל ושכפי הנראה הסכים עמו
הנזכ"י סי' מ' [המוצא שם צפת"ש], כי דבאמת היראה צמח"ט
עלמו יראה שלא סמך עלמו ע"ז וסוים שם התיירא אחרים, והגם
שיש לעיין היטב ד' מהר"ט צפירוש לשונו, עכ"ז מהמשך לשונו
יראה כל מעיין שאינו סומך ע"ז*, ואולי גם הרב נזכ"י לא סמך
עלמו

(*) ע"י במהר"ט שאין שם רמז שלא סמך עצמו ע"ז למעשה, והא
שכתב בנידונו התיירא אחרים. הוא משום דבג"ד לא העיד העד כן ע"ש.
ופש"כ השפתי אברהם על הנזכ"י, ע"י לקמן מהנזכ"י קמא ק"ל ל"ב.

ובבית שלמה [לר"ש מסקאלא] סי' מ"ח צה"ל יחודי שנמלא
הרוג וכו' כבעל העגורה, וידוע היה שכל הסביבה
לא נמלא חייל יחודי חוץ מזה, אחר שבי דזה ליד אינו מושל כיון
שבמקומות אחרים נמלאים עוד יחודים בצלה, ורוב וקרוב הולכים
אחר הרוב, כי דאעפ"כ נראה לומר ל' היתר, עפ"י מ"ש צמ"ס
מחירות ובזכרון יוסף הוצא צעטע שטעושים סי' ס"ד, דאף דרוב
וקרוב הולכין אחר הרוב, מ"מ קרוב ומלוי עדיף מרוב, ולכן סמכו
צמ"ס אהכרת מלבושיו דלא חיישינן לשאלה צמ"ס מחמת קרוב
ומלוי, והנעטע שטעושים האריך להחזיק בזה ע"ש, ובג"ד נמי אם
אין צמ"ס שנמלא ההרוג בזה שום איש חייל ישראל, ואין חשש
רק דשמא צל לכאן לעבר הזה יחודי א' מלאשי חיל העומדים
במקום רחוק ונהרג, וכיון שמכירין צורתו בעצ"ע שהוא בעל
העגורה רק שספק שמא הוא אחר ג"י ונחלף לורחו ללורח בעלה,
א"כ בעל העגורה הוא קרוב ומלוי ועדיף מרובא דמתמירין דודאי
הוא הוא והוא חוק ג"י וכו'.

גם בשאילת דוד סי' י"ח אות ג' דל"ה ד' כי לבחיר מטעם
קורבא דמוכה צנידונו שמלאו את המת סמוך למקום צל
העגורה, וצ"ח דל"א לומר שהוא מרובא דעלמא, דכיון שאנו
מולאים אותו בדמות הנאצד צמ"ס שגם בחיותו היה קרוב לחמונה
הנעלם, דל"כ אף שמשתנה לאחרי' לא היו מכירים אותו כלל
מי הוא לא שידמה לנו שהוא בחמונה הנעלם, וא"כ יש לנו קורבא
דמוכה לומר שהוא הנאצד, וכאן ה"ל גם הרוב מסייע להקורבא
דחשש שמא אשתנו נשתנה להשתנות לחמונה זו דוקא הוי
מיעוט גמור וכו'.

כו. ובשיצא הנעלם מביתו ע"מ לחזור מיד. צמח"ט הלוי ח"ב
סי' ע"ד צל' שכלך מציתו לכפר בסמוך ע"מ שחיבך
יחזור לביתו ולא חזר, ושוב נמלא א' הרוג והכירוהו, כחז ללדד, עפ"י
מ"ש המחבר לקמן דאם ילא קול איש פ' מת וכו' מותרת לדברי הכל,
חממו ע"ז דאכתי יש לחוש שמא הקול הוא שקר והוי ספק ג"י
ואין מעידין עליו לדעת המתמירין, ותיורן הטו"ז דס"ל להשי"ע
דצמקוס דליכא עוד חד לטיוחא דהיינו שיש קול שנהרג, מסייע
להכריע להקל והמתמירים מודים בזה [כמוצא לקמן סק"ל אות ה'],
וא"כ צ"ל שבעל האשה הלך מציתו ע"מ לחזור חיבך, ובצ"ס
כתובות דף ס"ב ע"ב אמרו אלמלי יחודה קיים לא ציטל עונתו
ע"ש, ומבואר שם דכיון שדרכו ה"ל לחזור לביתו לבי שמשי ועכשיו
לא חזר זה ראוי שמת, וגם מוכח משם שאשתו מותרת להנשא
עפ"י אומדנא זו, שהרי ר' ינאי א"ל להאצל ואמר כפו מפתו וע"י
ברש"י שם, והרי כתבו הפוסקים דכל זמן שאשתו אסורה להנשא
אסור להתאצל עליו, (ע"י צמקוס ה' בהג"ה וצו"ל סי' שצ"ה
סעיף ז' וצטו"ז וש"ך שם), וא"כ גם צ"ל שבי צדעתו לחזור חיבך
ומדלא חזר איכא הוכחה שמת וכמ"ש, וכיון דליכא עוד חד ל' ל' ל' ל'
לטיבוחא מסייע להכריע להקל וכמ"ש הטו"ז.

אך צנן פורת סי' ח' דכ"ד טור ז', שהרב השואל ה"ל דעתו
לבחיר צנידונו כיון דנאצד זכרו זמן רב, הביא מש"ס הי"ל,
ובתו דאם אמרו כן ציבוכה צריח ד' חייא שבי צל לפניו עמודא
דנורא [כדליתא בגמ' שם], לא נאמר כן באיש המוני כזה, דהלא
יקיים החיובים שציוו לבין המקום, אבל שנהמוד שמת מדלא צל
לציתו לקיים מלות עונה ומלות ושמתה, זה דבר בעל ואין זו
אומדנא של כלום. [וע"י צמקוס יעקב מצעל שבות יעקב שכתב שם
בכתובות וז"ל: אע"ג דודאי עפ"י אומדנא בזה שאינו מוכח אין
משיאין את אשתו, וכל עדות שאין משיאין את אשתו אין מתאבלין
עליהן דשמא יבאו לבחיר את אשתו, מזה ראוי צרורה למ"ש צמ"ס
שלי שבות יעקב [ח"א] סי' ק"צ דדוקא בנאצד בעלה אין מתאבלין

אוצר

ס"ק רכט אית ל

הפוסקים

הריעצ"א בשאין שינוי צפנים אלא בגוף ע"ש [ה"ד לעיל אות י"א].
ובנוב"ק סי' ע"ג ד"ה ועוד דברי, הביא דברי המהר"ט מקו"ע
סי' שצ"ה וז' דבני"ד הרי צ"ה מלא דברו העדים שאין
להם ס"ס וגמגום שזכו הנעלה ושלל נתעכרו פניו כלל, ח"כ י"ט
להקל לדעת מהר"ט.

ובישועות יעקב צפירות הארוך סק"ו כי בתורה"ד שצבר כי
צתשו"ה כי בהמה"ט וכו' וצ"ח מאד, ושצ"ה ח"ש מה
שתמה הגאון מהר"י הלוי צתשו"ה גאון צתראי [סי' כ"ז] צה"ה
שם, דלשונת המחמירין בספק ג"י איך אפשר להחיר צה"ה ע"י
עצ"ט, דלעולם יש ספק זה, ודוחק לומר שצמדו עליו משעה שמת
עד שצ"ה האיש המכיר, ולפי"ז ח"ש דמיו"ר כשלל נתפח צפניו.
וע"ש צפירות הקצר סק"ד.

ובבית שלמה מסקנא"ל סי' מ"ה אות ז' צנידו"ה [שהוצא לעיל
אות כ"ן] אחר שכי' להקל מחמת קרוב ומלוי [כמוצא שם],
הוסיק, ומכ"ש ח"ש העידו צפי' שראו שלא נשתנה לורתו כלל, דצ"ה
כי צתשו"ה מהר"ט להקל בספק ג"י, וליו"ן גם לחשו"ה נוצ"י קמ"ה
סי' מ', וע"י עוד צדצרו"ה סי' מ' המוצאים לקמן.

ובזכרון צבי מנחם סי' ל"ב דל"ה עור צ' אחר שהקשה על
הרשצ"א מהש"ס [יצמות קב"ה ע"ה] דלמה נקט משום
שהחיר אחר ה' ימים, אפי' אחר יום ח' נמי יש לחשו"ה שמה
הוא אחר ג"י זה אחר הוא, כתב דמזה מוכח צפשיטות כד'
מהר"ט, דלפי"ז מיושב, דהכא מיירי צתמה שלא נתפח וא"כ
צ"ה נשתנה רק יום ח' ליק' להש"ס דיש לנו לחוש שמה
אחר ג"י הוא, דהא יש לנו ראי' מדל"ה נתפח שהוא צתוך ג"י,
ולכן דיוק הש"ס מדחזיר אחר ה' ימים ונימא דל"ה זה הוא, ושי"מ
דריצ"ב לקולא פליג, וע"י משני הש"ס שאני מ"ה דלמתי ופירש"י
ואין מניחין אותו לתפוח, וא"כ לפי"ז ע"כ מיירי החס צ"ה נתפח
וכמו שהוכחנו.

גם במהר"ש [עגל] ח"ה סי' י"ז כי צנידו"ה דאפי' להאוסרים
יש לז' להקל עפ"י ד' המהר"ט ה"ל, וצתמה דבריו נכונים,
דהא לשיטת הרמב"ם דגורם "ונתפח" [ע"י סעי' כ"ן סק"כ
אות צ'] מצו"ה דצ"ה ניכר שינוי צפניו מעידין עליו אף אחר ג"י,
ואף לדין דמחמירין, עיקר הטעם כיון דהוי קבלה מחז"ל דאחר
ג"י משתנה לורתו לא מהני הכרחו וחוששין שאומר צדדמי, ונכי
דשינוי לורה גורם [רק] ניפוח ומדל"ה נראה ניפוח מהכ"ה לחוש
לשינוי לורה, אפי"ה י"ל דהא דשינוי לורה גורם ניפוח הוא רק
עפ"י רוב, אצל מיעוט איכא שנשתנה לורתם ולא נראה בהם ניפוח,
ומכא הומר ח"ה יש לחוש למיעוט, אצל צספק ג"י אף להמחמירין
הוי רק משום ספק ד"ה או משום דהוי נגד חזקת ח"ה, צכ"ה
צ"ה נראה צו שום ניפוח הוי חשש שינוי לורה מידי דל"ה שכיח
ויש לנו לתלות שהוא צתוך ג"י וכו'. וכן סמך על המהר"ט צחלק
שמינו סי' רכ"ה.

ויותר מזה כי צצית אפרים סי' י"ט דנ"ז ד' צנידו"ה שיש
מקום להחיר עפ"י משמעות לשון העדים שאמרו שהכירוהו
יפה צע"ה שהוא צודאי האיש הזה, ואפשר דהוי כאלו מעידין
צודאי לא נשתנה וצכ"ה מעידין עליו צספק צתוך ג' כמ"ש
צתשו"ה מהר"ט וכו'.

גם צצית שלמה מסקנא"ל סי' מ' דנ"ה ח' כי צנידו"ה עפ"י המהר"ט
והצית אפרים ה"ל, דכ"ן שהעידו שהכירוהו יפה צע"ה
הוי כמעידין צפירות שלא נשתנה ומותר צספק.

אולם צרצ פעלים ח"ד סי' ג' כתב להרצנים השואלים שזירפו
צנידו"ה ד' המהר"ט מחמת שאמר העד שהכירם צתמה
שהם פ' ופ', דאין היתר זה מועיל צנידו"ה השאלה, וע"י כי העד
לא העיד שלא נשתנה, אלא רק העיד שהכירם וידע צנידו"ה מלורתם
שהם

עלמו ע"י, רק שדחה דברי השואל שצ"ה לסמוך ע"י היתר אף
צודאי [אחר] ג"י, דהא דל"ה לא עלה על דעת המהר"ט רק צספק,
אצל צתמה אף צספק ג"י לא קאי הכי צמסקנא, ועוד הא הביא
הפח"ש שם שצריך להכיר צע"ה שהוא כמה שלא עברו עליו רק
יום או יומים, וקשה להאמין שיהי' צת"ה הלאה צע"ה כזה.

ובזרע אברהם סי' צ' דנ"ב ד' כתב על המהר"ט דליתא לדבריו
כלל, דהא הרשצ"א כד דיוק מלישנא דמתני' דמכרע"ה
לחומרא, הוא מדחקין אין מעידין אלא עד ג"י, משמע צעטין דצירורא
לן מילתא דהוכי צתוך ג"י וכו' דל"ה לא ליתני כל שעברו עליו ג"י
אין מעידין עליו וכו', הרי דל"ה דשולל כל הענינים, אף ח"ש העדים
מעידים שראו אותו כמה [שעבר עליו] יום או יומים ולא ראו צו
שום נפח כלל גם לא נשתנה כלל אין לתלות צתוך ג"י, וסיים
דמ"מ לא יצ"ר מלהיות צצ"ה צו לסנוף להצטרף עם שאר עעמים,
ומה גם למה שהכריח מהר"ט צת"ה סי' קל"ע וצת"ב סי' ל"ה
דכונסחא האמיתית צמנחתינו היא אין מעידין לאחר ג"י וכו'.

ובבית אפרים סי' ל' דנ"ז ד' הביא מהר"ב השואל [הוא הרב
צעל פני משה מקלעוואן] שהשיב על מהר"ט מדברי
הריעצ"א [המוצאים לעיל אות י"א שכי' דמסכצ"ה להקל צסג"י כיון
שאין נראה שום שינוי צפנים ושמה נתפח חששא דצצ"ה ה"ה] ושכן
הוא לשון הרשצ"א, ומצו"ה דפלוגתייהו צאין שינוי צפנים.

אולם הצית אפרים שם השיב לו דמ"ש דלשון הרשצ"א הוא
ממש כהריעצ"א ליתא, דהרשצ"א כתב כיון שמכירין אותו
ואין יודע ח"ש נתפח או לא כי ע"ש, וס"ל למהר"ט דהיינו דוקא
צמקום שיש לספק שמה נתפח, אצל ח"ש יודע צצירור שלא נתפח
מודה, ועפ"י גם לשון הריעצ"א שהביא ה"י שכתב ואין רואין
שום שינוי צפנים מחפרש הכי, שר"ל שאין נראה שום שינוי צפנים
ממה שז"ה [הנעלם] ה"י צחיים וניכר צע"ה שזה רצו"ה וכו', וח"ה
לומר שהריעצ"א ר"ל שאני רואין שאין שום שינוי פנים דהיינו
צצודאי לא נתפח, דהרי סיים ושמה נתפח חששא דצצ"ה, ומצו"ה
למעטין שצדצרו לקוחים מהרשצ"א, אף אף ח"ש נראה לפרש דהך
שינוי פנים מחמת נפוחה קאמר [וכשאין רואין שינוי צפנים ממילא
אין כ"ן נפוחה], צע"כ לפרש דהיינו שאין נראה כ"ן שינוי המורה
לנו דל"ה שנתפח, ואף שמידי ספק לא ילאנו וי"ל דשמה נתפח,
ס"ל דשפיר דמי, וצ"ה יש חולק ומחמיר, אצל היכא שאין כ"ן
ספק כלל וניכר הוא לו שאינו רק כמה שעבר עליו יום או יומים,
ידיעה צו מספקת לדנו שהוא צתוך ג'י, ודברי מהר"ט מסתצרים,
דצתמה אף לאחר ג'י אין החשש רק משום שרגילות הוא שיתפח
וכי' לכן קרוב לומר דאין סומכין צזה על העד שאומר שצרו"ה לו
שלא נתפח דרובא דמתים נתפחים לאחר ג'י, משא"כ צספק ג"י
מהכ"ה לא נאמין להעד שאומר שצרי לו שלא נתפח ולא נשתנה
זה האות שהוא צתמה צתוך ג'י, וצתצובה [סי' י"ט המוצאים לקמן]
עשיתי סמוכות לז' מהר"ט מד' הרי"ף צתצובה וכו'.

ושם צסי' ע"י צנידו"ה שאמרו העדים שהוא ה"י שלם ורע"ן מאד
וכל האנשים שהיו צעטת קצורתו כולם העידו שה"י נראה
כאלו הרגו אותו עכשיו צעטת צו, כתב דהא ממש נידון המהר"ט
וא"כ פשיטא שיש להחיר אף להמחמירין צספק צתוך ג'י, וע"י צדצרו
סי' י"ט המוצאים לקמן.

ובסראות הצובאות סק"ב, אחר שפקפק ג"כ צד' המהר"ט
מחמת ד' הרשצ"א ה"ל, כי מיהו צמהר"ט שם כי
דמעידין עליו שלא נשתנה גופו לא צנפוחה ולא צתמה אלא כמה
שעבר עליו יום או יומים ע"ש, וא"כ י"ל דהריעצ"א לא חייבי' אלא
כשאין שינוי צפנים אצל מ"מ יש קצ"ה שינוי צתוך [וצה"ה דוקא
החמירו המחמירים, אצל כשגם צתוך אין שינוי גם הם יודו להקל
בהמהר"ט], ושז"ה מלמתי צתשו"ה צ"י שמפרש כן להדיא דברי

אוצר

סיק דכט אות ל—לא

הפוסקים

ובמטה יוסף ח"צ סי' ד' דפי"ט עור ג' כי דכן משמע מדי
הריב"ש בחשו"י סי' שצ"ח, שהרי צני"ד לא אמר הגוי
שהי חבול ושלל הי גוי"ש, ואפי"ה כתב שיש לומר שיש לו יותר
מגוי שמת או נהרג וכו', גם מדי הר"ן בחשו"י סי' ע"א משמע
דהכי ס"ל, וכי"כ בח"ט סקק"א דק"א א', והוסיף דכן נראה
שהבין הח"מ סקני"ה בחשו"ב, בדעת הר"ן.

והרבה מהאחרונים שחששו להמחמירים צבג"י כתבו בכל זאת
להקל בשאינו נחבל בפניו, מטעם לירוק שיטת ר"ת
דסעי' כ"ח. ע"כ סקפ"ד דאם פ"פ שלם ולא נחבל יש להחזיר, ומאריפין
צבג"ג דעת ר"ת [דלקמן סעיף כ"ח] כשיש ספק אם הוא חור ג"י.

גם בדברי ריב"ת סי' י"ד כתב צני"דן כזה דא' להחזיר,
דכא הנימוק"י כי בשם הריב"ז"א להקל צבג"ג ג"י, הרי דאע"ג
דהריב"ז"א הולך בשיטת הרשב"א והרא"ה דפליגי על ר"ת וצב"ר
דאין מעידין כלל אחר ג"י, מ"מ נעה להקל צבג"ג ג"י, וכיון שכן
נוכל לעשות צני"ד ס"ס, ספק אם הלכה כר"ת דמעידין אפי' אחר
כמה ימים [היכא דפ"פ שלם], ואח"ל דלית הלכתא כוותיה,
ספק שמא עתה שנמלא נמלא בחור ג' וכו', וס"ס כי האי מתהפך,
שגם נוכל לומר ספק אם כשנמלא הי בחור ג' ואח"ל אחר ג'
שמא הלכה כר"ת דמעידין עליו אפי' אחר כמה ימים.

אך ציריעות האהל סי' י"ט עם שידד מעיקרא להחזיר צני"ד
מטעם ס"ס ה"ל, וכי דאע"ג דספיקא דפלוגתא היא, הלא
מבואר צ"י גט פשוט סי' קכ"ט דסוגיא דעלמא להחזיר צ"ס
צפונתא דרבותא וכש"כ צב"ר ס"ס אף באיסורי א"א, מ"מ
צב"ר העלה דאין להחזיר מטעם ס"ס משום דהוי צמקוס חזקה
א"א [עי' באו"ח"פ סעיף ט"ו סי' קכ"ג אות ע'], וכ"כ צב"ר
דפלוגתא דצ"ה פשיטא דאסור ודלא כדעת סי' גט פשוט. [עי'
צב"ר"פ ס"ק ה"ל אות כ"ג].

גם בחשו"י ה"ר אברהם לביא חזן שבעין משפט [לר' אברהם הלוי]
סי' צ' דף כ' עור ג' השיב להר"ב המחזיר שדן להקל מטעם
ס"ס ה"ל [כדלקמן], וכי שהוא אינו מיקל מטעם זה, דזה כס"ס
אינו מחזיר טעמי אלא אחד טעמא, דאי חלין [שהוא] חור ג"י
להקל, הוא משום דהוי היכר גמור, וכן אי הלכה כמ"ד דכל שלא
נחבל בפנים אפי' אחר ג' מעידים, הוא ג"כ משום דהוי היכר
גמור וכולא חדא ספיקא אם הכירוהו למת או לא, וכי"כ החו"ס
פ"ק דכתובות [ט' ע"א ד"ה ואי] על מאי דקשיא לכו [דאפי'
צאשת ישראל שקיבל צה אביה קידושין פתוחה מצה ג' שנים
וזינתה יש להחזיר] דאכתי איכא ס"ס, ספק אונס ספק רצון ואח"ל
צ"לן ספק כשהי קטנה ופתוי קטנה אונס הוא, ד"ל דשם אונס
חד הוא, וכוונתם כיון דלכל הספיקות מטעם אונס קא שרינן, לא
חשיב [אלא] חד ספק וכו', ואפי' אי משכחנא צב"ר איסורין
היתר צ"ס מחד טעמא כי האי, גבי איסור א"א חלין לחומרא.
[ועי' באו"ח"פ ס"ק ה"ל אות ל"א]. וכן צמשתא משה ח"א
סי' מ"ב דרכ"ה עור צ' פסק ג"כ צב"ר ס"ס מכה ד' המהרי"ט
סי' ל"א [המוצאים צב"ר אות זה]. ועי' צ"ס ל"ט דרי"ח סוף
עור צ', ועי' צ"ד הכחלת השרון סי' מ"א המוצאים צב"ר אות זה.

אולם בעין משפט שם סי' א' דף כ' עור א' כי להחזיר צני"דו
[והוא אותו הנידון שצמרתה"ש סי' ה' דלקמן] מטעם
ס"ס ה"ל, ושם סי' צ' דף כ' עור ג' צמוסגר השיב על השגתו.
של כר"א לביא חזן ה"ל, וכי דלא דמי כלל להא דשם אונס
חד הוא, דשאני התם דהספק שמא קטנה זינתה הוא אותו הספק
דקאמר [הש"ס], ספק אונס ספק רצון דהכל מטעם אונס הוא,
אלא זה כס"ס דנ"ד אינו הכי, דהספק הראשון שמא הוא חור ג',
אינו כספק השני, וראי' לדבר דהריב"ז"א דפליג עם ר"ת צמ"ש
דאם

שהם פ' ופ', ואפשר דחזא צב"ר איכא שינוי אלא דעדיין לזרחה
ניכרת וידעם שהם פ' ופ', וזה פשוט. [וכן נראה ממכה חשו'
האחרונים שהחמירו צב"ר אף שהעידו שהכירו צני"דו את
הנעלם, עי' חשו"י סי' י"ב בחשו"י הר"ן ו' נחמיה"ש וצמח"ה דק'
סי' ק"ג וצאריין תליתא סי' ג', ועוד].

לא. כשפרצוף פניו שלם ולא נחבל. ע"כ סקפ"ד שאחר שכי'
דצפ"פ שלם ולא נחבל יש להחזיר מכה לירוק
דעת ר"ת [שצב"ר כ"ח, וכמוצא ממנו להלן באות זה], ס"ס
דאפשר שאפי' המחמירים יודו כזה * . ועפ"ת ס"ק קכ"א מהגוזיק
סי' י"ב שהסכים להצ"ש והסתייע מלשון השו"ע.

גם צו"ת הצ"ח סי' פ"ב כי דצני"ד שאין מעיד נחבל בפניו
אלא צמקוס קנה וושט, פשיטא דמעיד עליו מאחר שאינו צודאי
אח"כ דצב"ג לא חלקו על ר"ת.

ועב"ה"ו סקפ"ה שהביא גם מהרשד"ם סי' י"ו דצנפ"ו שלם ולא
נחבל בפניו לכו"ע מעידין, ודצ"ר לקוחים מהכנה"ג הגצ"ר
אות תל"ת, ועי' גם צב"ש ס"ק ה"ל שז"ן צב"ר להרשד"ם
ה"ל, וכי צחן טוב סקק"א דק"א א' דר"ל דכן משמע צב"ר
[והכוונה לדברי הרשד"ם שהוצאו לעיל אות י' שכי' דא להקל צב"ר
העד שנחפה עפ"י ר"ת צב"ר כ"ח, דאף שהפוסקים חלקו עליו
היינו צודאי אח"כ אלל לא כשהוא ספק עיי"ש]. וכי צב"ר המאורות
הגדולים צב"ר א"י סי' ע' דנ"ד ג' דאע"ג שהרשד"ם הוסיף
שם דאפי' להמחמירים צב"ר צני"ד יש לנו הוכחות גדולות שהיה
צב"ר ג"י, אין לומר שלא חלה להקל [להמחמירים] אלא מחמת
ההוכחות, דכיון שרוב הפוסקים חפסו להקל צב"ר והרשב"א לא
חלק צלשון ההלטי רק אמר שהדבר לריך תלמוד, היכא שגופו
שלם ולא נחבל יראה דגם הוא מודה, ומה שנחמייע הרשד"ם
בהוכחות גדולות שצני"דו הוא למה שר"ה להפריז על המדה להקל
צני"דו הווא אף שאמר העד שנחפה וכו', ועי' ציד אהרן הגצ"ר
אות ר"י, וצב"ר ישראל ח"צ סי' ג' ד"א א' מש"כ על הרשד"ם
צזה. [ומה שהביא צב"ר"ט גם מהרש"ש ממכה חשו"ב, הוא ג"כ
מהכנה"ג ה"ל, אולם צב"ר"ש שם לא כתב שאף המחמירים יודו,
אלא שהחזיר מטעם ס"ס ע"י לירוק שיטת ר"ת דסעי' כ"ח, וכמוצא
להלן באות זה].

אולם צמרתא הוצאות סקק"י כתב דנראה דהמחמירים אוסרים
גם צזה, שהרי עיקר השגת הרשב"א על ר"ת [שצב"ר
כ"ח] הוא משום דמחזי סתמא קתני דאין מעידין אפי' צנפ"ו
שלם ולא נחבל בפניו, ואח"ה דכתבו החו"ס להקל צב"ר חור ג' כי
הרשב"א דלשון המשנה מכרעא לחומרא, הרי להדיא [דאף] דס"ל
להרשב"א דהמשנה איירי צב"ר"ש ולא נחבל בפניו, אפי"ה כי דלשון
המשנה מכרעא להחמיר צב"ר חור ג"י, וס"ס ששצב מלא בחשו'
מהרי"ט ח"צ סי' ל"א שכי' כן להדיא. וכי"כ צב"ר ארי' סי' כ"ה
דל"ט ד' וצמקם שאלה סי' כ"ח * .

(*) בב"ש לא ביאר אם בעינן גם גופו שלם, ולענין דעת ר"ת שבסעי' כ"ח
הביא הב"ש בספ"ה מחלוקת בזה, ובחן טוב סקק"א דק"א א' כי דמ"ש הב"ש פ"פ
שלם ולא נחבל ר"ל ולא נחבל כלל לא בפרצוף ולא בגופו.

(**) ובזכר טוב ס"ק ק"א דצ"ח ג' כי ליישב ד' הרשד"ם והב"ש,
דעיקר ראיית הרשב"א [להחמיר בספק ג"י] מדלא קתני כל שעברו עליו
ג"י אין מעידין, משמע דאף בספק אין מעידין, וכיון דמשכחת חד גזנא
בספק [דהיינו נחבל בפניו] שאין מעידין, תו לא מצי למיתני הך לישנא
כל שעברו עליו ג"י [אף אם בפ"פ שלם ולא נחבל בפניו מעידין], דאיצטריך
לאשמעינן דאף בספק ג"י משכחת שאין מעידין [ולכן אף דלהרשב"א מחזי'
גם בלא נחבל בפניו מיירי, מ"מ הדיק מהמשנה לאסור בספק ג"י קאי
רק על נחבל בפניו]. ועי' בחן טוב ס"ק ק"א דק"א א' מש"כ בזה.

אוצר

סי' רכס אות לא

הפוסקים

ולאי מועיל הס"ס להחזיק שפרטוף האיש לא נשחנה ממה שבי, וגם [ס"ס] דבכה"ג עדיף משאר ס"ס שאין הספיקות מסייעים זה לזה, כגון ספק תחתיו וכו' דכל ספק לתודיה קאי וספק השקול הוא רק כשמלרפין שניהם מתרבים לדדי הכותר, אבל אין לד הכותר שספק זה מסייע לדדי הכותר שספק האחר, משא"כ כזה שלדדי הכותר שספיקות מסייעין זא"ז, שלדעת ר"ת אין רגילות לנשות בכה"ה אם גופו שלם אף בודאי אחר ג"י, וא"כ אף החולקים בזה וס"ל דאחר ג"י אפשר שינחנה וידמה לנורה זו ממש, מ"מ מודו דעכ"פ לא שכיח שיהי כן, ואף דמשום חומר א"ה חוששין, הכו דלא לוסף עלה ודיינו שנחוש בודאי אחר ג"י אבל לא בספק וכו', ואף שיש מקום להוכיח מד' קל"ה פוסקים דס"ל להחמיר בספק ג"י אף בגופו שלם, מ"מ כל האחרונים החזיקו להחמיר בזה וכן פשוט המנהג, וכ"כ צ"ע דפ"ו עור ב' וצ"ע ל"ו דל"ה עור ג'.

ובדברי מרדכי (לוריא) סי' מ"ד כי ליישב דלא מקרי איתחזק איסורא דא"ה, לפי מ"ש הכנה"ג ביו"ד סי' י"ח וסי' כ"ה דבפלוגתא דרבותא לא אמרינן חזקת איסור, דבשביל חזקה לא ישתנה הדין, א"כ לפי"ז צ"ל הספק שמה הלכה כר"ת הוי ספק [מחלוקת] ולא שייך ביה חזקת איסור. [עיי' באוה"פ לעיל סעיף ע"ו סי' קכ"ג אות כ"ה]. ובמנחת משה סי' ה' אות ז' כתב דזה אינו, דהא הוי גם ספק במליאות, וכ"כ המשנה למלך פ"ו מה' שכירות ה"ב דהיכא דהוי גם ספק במליאות לא שייך לומר דבשביל חזקה לא ישתנה הדין].

ובבבבב יחזקאל סי' י' דס"ג עור ד' כתב להחמיר צנידונו מטעם ס"ס ה"ל כמ"ש בדברי ריב"ז וצ"ע, והוסף, דאין זה ספק חסרון ידיעה, דזה אינו תלוי בחכמה רק אם ענע האדם להשתנות אחר ג"י אם הוא שלם, או לא.

ובשווא' ומשיב מכת"ל ח"ב סי' ק"כ כתב להחמיר בזה עפ"י דברי הב"ש סקפ"ד שבי' בטעם המחמירים בספק ג"י, דיש להעמיד אותו בחזקת חי, ועל איש אחר לא שייך לומר דהעמידו בחזקתו [כמובא לעיל אות א'], וכוונתו דאיש אחר שלא ידענו אותו לא שייך להעמידו בחזקתו דכמה מחסר יש בצעול [כמובא שם], ולפי"ז נראה דכיון דשיעור ר"ת דאם כל גופו שלם מהני טב"ע אפי' אחר ג"י, נהי שכל האחרונים חולקין עליו, מ"מ לא נדחו דבריו לגמרי ומלרפין דבריו לשאר סברות להקל [כמ"ש הב"ש בסקפ"ו], ולפי"ז עכ"פ איתרע חזקת חי של זה האיש, א"כ יש יותר לתלות שנהרג תוך ג"י משנחתק על איש אחר, שאף שלא נודע לנו חזקת חייתו, מ"מ ה"י לו חזקת חי ורובא דעלמא בריאית וחיית וקיימים, וח"ה של זה כבר איתרע, ובכה"ג בודאי יש לנרף שיעור ר"ת, וכ"כ להקל במהד"ק ח"ג סי' ג"א.

והרמ"ש צק"ע דמ"ד כתב דהיכא שבי' גופו שלם ולא נחבל, אף שיש חולקים על ר"ת, מ"מ היכא שנחתק אם הוא תוך ג' או לא, יראה בפשיטות להחמיר דס"ס הוא וכו', וכ"כ צ"ע ב' ומ"ד. וכ"כ צמ"ח סי' ב' דו"ד ד', והוסף, דכל המחמיר לעגן אשה בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו.

וב"ב להקל בעבודת הגרשוני סי' קי"ב דפ"ז ג', וע"ש סי' נ"ט, ובחכס נבי סי' קל"ד, ובמשפטים ישרים בתשו' הר"ש חסין סי' מ"ח, ובתשו' ר"ש הלוי בנאספות שבסוף סי' יד אהרן ח"ה סי' ח' דף ע' עור ב', ובתשו' ה"ר יצחק הכהן [בעל דתי כהונה] שבמנחת משה ח"ה סי' מ' דרכ"ה ד', ובבבב דיוו של שלמה סי' ג' דק"ג סוף עור ד', ובבבב אברהם סי' ח', ובבבבב עולם סי' י' דט"ו ג', ובמכתב שלמה סי' ד' דט"ו ד', ובבבבב מים חיים [די אבילה] סי' כ' דל"ה א', ובהן רב סי' ז' דמ"ד א', ובתשו'

דאם לורחו שלמה דמעיד אף לאחר ג"י, מודה [בהא לר"ת] דתלין תוך ג', ואינו חדא טעמא, ופשוט הוא.

גם בפרה משה אחרן ח"ב סי' ע"ז דל"ב ד' דהא כע"ז הרא"ה מד' הכותר ה"ל, וכי דבשלמא הכתם לא מקרי ס"ס משום דאין כאן שני לדים לכותה, דמה לי שנאנסה בחזקה או ע"י פתוי דקטנה [שכחא ג"כ חונס], כל הזכות אינו בזה לה אלא ע"י שנאנסה, אבל צ"ל דחז"ל גזרו דצטעין דחזיה צעטתיה כדי שלא תשתנה לורחו, ואם אשה בזה להכשיר את העד, היינו [אז] משום דאולי חזיה צעטתיה או מהטעם דהלכה כמ"ד דכל שג"ש דהיינו שאינו חבול בפניו מהני העדות אפי' לא חזיה צעטתיה, הכי שני לדים נינהו, הא' מלד המליאות וכו', מלד דהוי פלוגתא דרבותא, ואפי' הוי תרי פלוגתא דרבותא, כל אחד מהם הוי מלד עלמו ועממו וכו' הן שני טעמים והוי ס"ס גמור, ואין לזה דמיון עם אותה שבי' הכותר.

ובשבבות יעקב ח"ב סי' קפ"ה הביא לנידונו את דברי הב"ש, והשיב להרב השואל שפקפק על היתר זה משום דכבר מבואר בכל הפוסקים דאין לסמוך על ס"ס כזה שהוא ספק פלוגתא רק גבי דרוסה דהתם יש בל"ה לדים להחמיר, וכחצ שכתב השואל נמשך בזה אחר ד' הש"ך ביו"ד סי' ס"ו סק"י שכתב כן, אך בספרי מנחת יעקב צקונטרס הספיקות של מחודשים שלי מבואר, שהש"ך שגג בדברי עלמו בזה ואדרבה ספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה.

ובחן טוב סק"ה דף ק' עור ד' הקשה על הב"ש דאין מיקל מכה ס"ס*, הא הב"ש ס"ל צ"ע קי"ה סקל"ב דלא מהני ס"ס אם ספק א' הוא אינעיה דלא איפשטא, וכ"ש דאין מלרפין ספק שהוא מחמת מחלוקת הפוסקים כמבואר צ"ע סי' ז' סק"י וצ"ע זה סקמ"ו וקמ"ד וק"ם דמחלוקת הפוסקים חמיר מאינעיה דלא איפשטא וספק זה דלא נחבל הוא מחמת מחלוקת הפוסקים, ות"י דכיון דהרשב"א מספקא ליה הא דאין מעידין לאחר ג"י אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, אף דכי דלשון המשנה מכרעא לתומרא, מ"מ לא מוכח מן המשנה דיש איסור מדאורייתא בודאי אשתחי [הו"ד לעיל אות א'], ואית לן לומר דאין ספיקו של הרשב"א מוליא מידי ודאי של ר"ת וסייעתו דס"ל בודאי אשתחי נמי ליכא אלא איסור דרבנן, ורק צמאי דמיקל ר"ת בספק אשתחי ו"ל דלא סמכין עליה דחוששין לדי הרשב"א שבי' דלשון המשנה מכרעא לתומרא, אבל צמאי דס"ל לר"ת בודאי אשתחי נמי ליכא אלא איסור דרבנן נקטין כוותיה, ובמדי דרבנן סומך הב"ש על ס"ס אפי' ספק א' הוא מחמת פלוגתא דרבותא. ובמנחת משה סי' ה' אות ז' הביא מהרב השואל שיישב בזה גם מה דקשה על הב"ש דהא ס"ס זו הוי משא' א' [כמעין משפט לעיל], דמ"מ שפיר מתיר הב"ש מטעם ספיקא דרבנן, דס"ל כהרעב"א דחששא דתפח דרבנן הוא. [ומה שהקשה המנחת משה עליו, דא"כ בספק ג"י גופא הו"ל להב"ש ג"כ להקל כמו שבי' הרשב"א ציננות לדעת הסוברים דחששא דתפח דרבנן יש להקל בספק ג"י, נחייש בדברי הח"ע ה"ל].

ובבית אפרים סי' ע"ז כי נראה ברור שאף המחמירין צ"ע צמקים חזקת איסור וידו בזה, דעכ"פ איתרע לה חזקה במליאת האיש שניכר צ"פ שהוא בעל האשה, אלא שאנו צאים לספק עליו דילמא נשחנה לורת איש אחר ללורת בעל האשה, ובזה

(*) אף דאינו מפורש בב"ש דמשום ס"ס החמיר. מ"מ מרסיים הב"ש. וכן אם הוא שלם ויש ספק אם אשתחי אחר שהעלהו מן המים יש להחמיר משום דהוי ס"ס וכו'. משמע דאף כאן ההיתר הוא משום ס"ס, וכ"כ מד' הח"ס דלקמן.

אוצר

סי' רכט אות לא—לב

הפוסקים

ובחששו רבינו חיים כהן סי' ל"ב ול"ו, ובעור האבן סי' מ"ד
ובמראות הוצאות סי' ק"י.

גם בתי"ס ח"א סי' ע"ג כתב דכבר הורה זקן הכ"ש בספקי"ד
ד"ש להחיר בלי פקפוק, וגם יש כעין סי"ס כמ"ש ב"ש
להלן, וכן במהר"ם שיק סי' מ' כ' דאם הי' גופו ופרטיו שלם ולא
תחבל בפניו כבר יאלנו מידי ספק ג"י כמ"ש הב"ש, וכ' עליו
הח"ס שכבר הורה זקן, וכ"כ במהרי"א ענינו סי' ח' דף ע"ו עור
ג', ובפני יתחק אבולעפיה ח"ב דמ"ט עור ב', ובדברי חיים ח"ב
סי' ס"ה, ובשם אריה סי' כ"ה דל"ע ד', וברע"י ישראל ח"ב סי'
ג' דף י' סוף עור ד', ובשאלות דוד סי' י"ח אות ג' ובמנחת משה
סי' ה' אות ז' [וכ' שם ד"ס"ס זה לא הוי משם א' כיון דספק
א' מתיר יותר מחזירו, דאם הוא לאחר ג' לריך דוקא שיהיה
שלם, משא"כ חו"ד ג' מהני אפי' תחבול], ובלבושי מרדכי חנינה
סי' ו' אות ה'. ועי' בחש"י שבראש סי' חשרת מים על מ"ס גיטין.

וכן מלינו הרבה אחרונים מהמקינים בספק ג"י, שכתבו דנידוניהם
עדיף יותר משום שיש גם לירוק סברת ר"ת. עי' מהר
פני משה ח"א סי' פ"ז דרי"ב עור א' ובס"י פ"ד דרי"ו ג', ובפרט
מטה אהרן ח"א סי' ק"יג, ובמהר"ם זיסקינד סי' כ"ג, ובה"ח חיים
צ"ר יהודה בחש"י שזכרם שלמה [אמארייליון] סי' ה' דמ"ח ג',
ובלחור הכסף סי' א' דל"ע ד', ובדבר משה [אמארייליון] ח"א
סי' ז' דק"ז ד', וסי' ח' דק"י עור ב' וסי' י"ט, ובס"ס חיי סי' ט"ז
דל"צ עור ב', ובאה"ל יתחק סי' ד' דל"ה ג'.

ובמהרי"ט מלינו סתירה בדיון זה, דבס"ס סי' ל"ה הביא בנידונו
לעדיפות ד' ר"ת שבסעי' כ"ח, וכ' דאפי' שהאחרונים

נחלקו ע"ז, השתח' דאיכא להסתפקו נמי אס' נמלא בתוך ג' יום
להקל זה מטעם סי"ס וכו'. וכ"כ שם בסי' ל"ו ול"ג. אולם בסי' ל"א
כתב דאין לומר כיון דבשאינו תחבול הויא פלוגתא אי מלי להעיד
אפי' לאחר ג', השתח' דאיכא ספיקא נמי אי לא אשתח', הוי ליה
כתרי ספיקו דלזליגין זהו לקולא, דהא כל ששתח' מרבה ספיקות
וספיקו ספיקות אינם אלא א' אס' הכרה זו מעליא או לא וכולא
חד ספיקא הוא. ובכר העירו על זה בכנה"ג הגב"י אות תמ"ה, וכן
שם בזה"ת תי"ח ותל"ח, ובקו"ע אות שפ"ו. ובחכ"ל סי' קל"ד
כ' ד"ש ליישבו צמטע עיון. ועי' ציות דינו של שלמה סי' ג' דק"ד
א', ובמים שאל סי' א' דף כ' עור א', ובחן ע"ז סק"א דף ק' עור
ב', ובמנחת משה סי' ה' ד"יג א' אות ז'.

ובמרפא לנפש דל"ו א' אחר שבי' דבש"ע סעי' כ"ח לא בא
להכריע נגד ר"ת אף שבי' ואינו מחזור בעיני האחרונים,
כי היכי דלא ליסתרו דבריו למ"ש הב"י בתשובותיו ג' מקומות להקל
כר"ת [כמוצא לקמן סעי' כ"ח סי' קל"ו], הוסיף דלפ"י מוכרחים
אנו לומר דלא החמיר הש"ע [בסעי' זה כדעת המחמירים בספק
ג"י כמוצא לעיל אות ב'], אלא כשהעד לפנינו ואמר שראה אותם
תחולים ולא ברירה ליה מילתא אי הוי חו"ד ג' או אחר ג', דאין
כאן כי אס' ספק אחד, אבל אס' העד לפנינו ואומר שראה אותם
שלם ואינו תחול, או שאין העד לפנינו ולא ידענו אס' ראה אותו
תחול ואס' ראה אותו חו"ד ג', צודאי דמתיר הש"ע מכה סי"ס,
[ספק דאם ה' העד לפנינו ה' אומר שראהו חו"ד ג', ואח"ל
שה' אומר דלא ידע ולא ברירה ליה מילתא, עדיין יש להסתפק
דדילמא ה' בחו"ד ג', ואח"ל דהוא לאחר ג' דילמא ראה אותו
שלם בגופו ואינו תחול, ואח"ל דראהו תחול הרי הדבר ענינו אינו
אלא משום ספק בדמיון *], ולפ"י נמלא דדעת הש"ע היא דיעה
ג', דל"ת ודעמי' אפי' ראהו תחול והעיד לפנינו ואומר שאינו
ידע אס' הוא חו"ד ג' או אחר ג' מתירין דתלין להקל, ולהרשב"א

אפי' העיד שאינו תחול כל דלא איתברר ליה שראהו חו"ד ג' וכו'
לפנינו לא תלין להקל, ולהש"ע כל שהעד לפנינו ואומר תחול
פניו ה' ולא איתברר ליה אס' הוא חו"ד ג' [שם דוקא] אין
להקל. ועי' לעיל בסוף אות ב' מהכפי אהרן.

ובחבצלת השרון סי' מ"א כ' דאפי' להמחמירים שלא להחיר
עפ"י הב"ש, מ"מ כשנוסף למה שפרטנו שלם הוכרו
גם בגדיו י"ל דכ"ע מודו, דו"ל דטעם המחמירים דלא מהני סי"ס,
עפ"י ד' החוס' צ"ק [י"א ע"א ד"ה דקא מטכרת] גבי שליח,
דהיכא דלפעמים נאמר הספק להיפך לא מהני סי"ס, וא"כ בהכרח
הזה שמכירין אותו בעצ"ע והוא בספק ג"י, ואח"כ רואה לומר
שהוא בעל האשה מחמת סי"ס, משכחת לה שחצוה אשה אחרת
שנאבד בעלה וחכיר מלבושיו שהוא לבוש זהו [שלא הוכרו ע"י
העד] בעצ"ע, דלדעת הרבה אחרונים [המוצאים באלוה"פ סעיף
כ"ד סי' קפ"ז אות י"ד] ע"כ שצגדים לכ"ע מהני [לגבי השם
שאלה], ובפרט אס' מכיר כל מלבושיו דלדעת האחרונים הוי ככלים
דלא מושלי אינשו [כמוצא שם סי' קנ"ל אות נ'] ודאי דמהני
מדאורייתא לכ"ע, ובפרט אס' תנשא דלכ"ע צב"ג לא חלל, ואז
אף שיש עדים שהכירו אותו בעצ"ע שהוא בעל אשה אחרת אלא
שהוא ספק ג"י, נאמר לקולא דהכרת עצ"ע [דידכו] לא מהני
לאסור האשה שהכירה הצגדים, דו"ל דנשתנה מחמת שער
עליו ג"י, דזו שהכירה המלבושים הוא ודאי וזה שהכיר בעצ"ע
הוא ספק דדילמא נשתנה ואין ספק מוליא מידי ודאי, וכה"ג
כ' הח"מ בסק"ה דלפעמים משחמשין לקולא כמה שנשתנה לאחר
ג"י [כר"ד לעיל אות ט"ז], וא"כ הוי כעין שבי' החוס' בשליח דלא
מהני סי"ס, אבל היכא דמכירין אותו בעצ"ע וגם מכירין המלבושים
בע"ט, דאז לא משכחת שאלה אחרת חכיר המלבושים, שפיר יש
להחיר מחמת סי"ס כסברת הב"ש, ואף דדעת הרבה אחרונים דאין
מתירין צגדים דהוי סי"ס צמקוס חזקה, מ"מ כאן הא
איכא ג' ספיקות, דדילמא הוא בחו"ד ג"י, ודילמא כר"ת דבש"ס
בפרטו גם לאחר ג"י מעידין, ודילמא כהני פוסקים דל"ח לשאלה
בהכרעת הש"ך [חור"מ] סי' ס"ה [כר"ד באלוה"פ סעיף קנ"ל
סי' קפ"ז אות ד'], ובפרט בכל הצגדים, ובג' ספיקות מהני גם
נגד חזקה כמ"ש הש"ך יו"ד בדיני סי"ס [אות כ"ח], וגם בל"ה
בספק פלוגתא לא מוקמינן אחזקה כמ"ש הפרמ"ג יו"ד [בפתיחה
ל' טריפות ד"ה וכו' הצ"ח] שם הכנה"ג דמשום חזקה לא
ישתנה דין. [עי' לעיל בזה"ת זה צ"ה ובדברי מרדכי, בהערה].
ועי' לעיל אות כ"ה היתר אחר בהוכרו הצגדים.

לב. הוכחות שונות מהמקרים והמסיבות שהגוף הנמצא
הוא בתוך ג"י. צרש"ס סי' נ"ו בנידונו שהוצא
לעיל [אות י'] כתב דאפי' לדעת הרשב"א שמחמיר בספק ג"י,
אפשר לומר דהיכא דאיכא הוכחות שהנמלא הוא ה' בחו"ד ג"י
סמכין עליוהו, וכאן יש הוכחות גדולות שה' בחו"ד ג"י או בחו"ד
יום א', שהרי העיד העד שראה הסוס של זה הא"י, שה' הרסן
קשור צורעו, וא"כ אפשר שיעמוד הסוס שם ג"י, דבר רחוק הוא
מאלו, ועוד שדרך בני הכפרים כשרואין הרוב סמוך לכפר עומקין
אותו או קוצרין אותו כדי שלא יעלילו עליהם השופטים, וא"כ
[א"י] אפשר שעמד שם ג"י מושלך ולא קצרוהו או לא עמנוהו.

ובעין משפט ל' אצרכם הלוי סי' א' הביא ד' הרש"ס לנידונו,
שהעיד בגוי שיאל לדרך למחרת יליחא הנעלם ומלא
אותו הרוב, ומעט רחוק ממנו מלא להקאטירג' [שומר] ג"כ
הרוב, וכו' א' קרוב להם, וכתב צ"ק כ' עור א' דאף שכלן לא
ה' מכיר הסוס אס' ה' שלו או לאו, ודאי דתלין שה' הסוס
שרכב עליו, כיון שנמלא קרוב להם גם הקאטירג' הרוב שם,
וכן שייך כאן הטעם האחר, דודאי בני הכפרים אינם מניחים

אוצר

סי' רכס אות לב-לה

הפוסקים

למחמירין בספג'י, כיון שנתברר שלא עצרו שני ימים מעת שאמרו לו שברג הפס עד שראוהו העכו"ם והכירו, וכי צמח"ר שם דלפי הרמ"ם והראש"ה שלא ראו להחזיר כשהחזיק בעלה חי באותו הדרך בתוך ג'י משום דחיישין שמא זה שנמצא מת אחר הוא [ובמובא באות ל"ז] מ"מ יודו להרש"ך בג"ל, דעד כאן לא החמירו הם אלא כשהחזיק חי באותה הדרך דאז אין לו שום קציעות ודרכו להלך ולא שייך לומר כאן נמצא וכו', אבל היכא דהחזיק מת באותה הדרך ובהכרח דהרש"ך אז ודאי אליבא דכ"ע תלין שאותו הנמצא אח"כ הוא אותו אשר החזיק מת באותו הדרך ולא חיישין דלמא אחר הוא שמת לפני ג'י.

ד. וכשהיה רק ידוע שבמקום שנמצא הנהרג לא היה לפני ג'י שום נהרג. בשער אפרים סי' ק"א דף ס"ו טור ג' אחר שצאר שאין להחזיר אף אם נמצא הנהרג חוג"י להעלות בעלה [ובמובא להלן באות ל"ז] כי דאם העידו שבאותו מקום שנמצא הברוגים לא היה שם שום נהרג קודם ג'י אז צודאי ל"ל דחוג"י נהרגו אלו הברוגים. וכ"כ באביר יעקב סי' א' דכ"ג טור ג' ע"פ השער אפרים בג"ל.

אולם במנחת משה סי' ה' אות ה' כי דדברי השער אפרים ל"ע, דהא יש לחוש שהיו עמונים אצל הבורג כמה ימים ואח"כ השליכם על הדרך, ומה מכני מה שהם חוג"י למיאהם.

לה. בשנמצא במקום מגולה ושיירות מצויות שם. בשבות יעקב ח"צ סי' קפ"ה באחד שלא ציוס ג' לסובב

על הכפרים ובש"ק שאחריו מלאוהו בגוים הרוב, כי דכיון דמשמע מלשון העדות שלא מלאוהו במחצותה ציור או צבור וככ"ג [דהיינו במקום מכוסה מעין רואים], רק במקום מגולה וידוע בדרך מקום מעבר לרבים, וא"כ אלמלי [נהרג לפני ג'י] למה לא מלאוהו הקודמין, [א"י] דכאן נמצא וכו' היה שנהרג סמוך לחשיכה של כניסת השבת לכך לא מלאוהו יחודים כי אם גוים ציוס השבת, וזו הוכחה גמורה שהוא חוק ג'י להריגתו, ובדומה לזה מצינו בש"ס פ' השוכר את הפועל דף ע', א"ל איסור גיורא כי הוינן בארמונות אמרינן יחודאי לא מנערי שבתא דאי מנערי שבתא כמה כימי קא משתכחי בשוקא וכו', וכי שם עוד דאף אם נאמר דלית הלכתא כריצ"ב דאמר לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוות ואין לחלק בין מקום למקום, מ"מ היינו דוקא צודאי אחר ג'י, אבל בספק ג'י המקום ראינו והוכחה שנהרג מקורב, דל"כ למה לא מלאוהו מקודם.

ובערך שו"י סי' זה הביא משו"ת הרשב"א סי' תקל"ז צמ"א שאמר ראיתי בעלה של פ' הרוב בדרך שפסק שמוחלת, ומה שהקשו עליו דהא הרשב"א מחמיר בספק ג'י [ע"י לעיל סי' רכ"ט אות ה' ד"ה ובשו"ת הרדב"ז] וכי דנראה דע"ס הרשב"א הוא משום דנמצא בדרך, ואילו נהרג מבצר לא היו מניחין אותו כיון דעוברי דרכים שכיחי, וגם ודאי לא ימנע מישראלים, ודבר המצוי אינו צגדר ספק בין להקל בין להחמיר כדאיתא ציו"ד סי' י"ז סי"ג וכו', ול"ל שמא נהרג במקום אחר מבצר והשתא הוצא אל הדרך, חדא דו"ל כאן נמצא וכו' היה מתחלת הריגתו, ועוד אינה סברה כלל, דאם להניחו על הדרך למה עלטלוהו כלל.

גם צמ"א דאבות ח"ג סי' א' דקל"ט ע"א כי בין שאר הכתירים, דצמ"א שייכות מלויות ומסתמא היה נמצא קודם ג'י. ובמהר"ם שיק סי' מ' [דלקמן] כי עוד צמ"א דאין מחזיקין ריעותא ממקום למקום לומר דאולי במקום אחר נהרג ורק אח"כ הוצא לכאן, דאיכא למימר דאוליין בחר בחרתא כדאמרינן בפ"ק דפסחים בשוקי ירושלים. וע"י צמ"א דק" [החדש] סי' ס"ב אות ד' שכי ג"כ צמ"א דאין שאר הוכחות, דכיון שנמצא במקום מפורסם, אם היה נהרג מקודם היה נמצא מקודם.

ס. יוחא, וראיה לדבר שלמחרתו ילאו יחודים לקוצרו ולא מלאוהו, כ"ס הכא צמ"ד שהם צ' הרוגים.

וע"י. גם בחת"ם ח"א סי' י"ג שכי צמ"א דמה שנמצא בסמוך להכרוג העגלה עם הכוס ולא נגע בו אדם, מורה לנו שלא היה זמן רב שבוטא הכה.

ובנאמן שמואל סי' י"ה דס"ה טור ג' כי בין שאר הכתירים, דצמ"א שעת חירום שעוברים ושבים שרי המלך, שבני הכפרים צומעם הריגת איזה אדם, חיקף ומיד עומנין או קוצרין אותו מפחד הממשלה, אין ספק שזה העד ראה אותו ציוס הכריגה עצמו. וכע"ז כי צה"ן רב ח"צ סי' ז' דמ"ד ד.

זבבארות המים סי' י"ז דקס"ה טור ג' כי דאם מציאת הכרוג היה באופן שהוא סמוך לכפר, היה מקום לומר שראוהו חוק ג'י, דמסתמא נודע חוק ג'י לבני הכפרים והיו עומנים אותו וכו'. וכו"ד באשדות הפסגה סי' צ' דל"ו טור א' ובכפי אחרן ח"א סי' ג' דס"ב א' ובראש משביר סי' י"ג דכ"ה סוף טור ג'. וכע"ז כי בין שאר הכתירים צמ"א שמה סי' ד' ד"ז א', וע"ס צמ"י י"ג דכ"ז א' שהצו לדברי הרש"ס וכי דזה סניף ל"ד שהיה בחוג"י.

ובס"מ חיי סי' ע"ז צמ"י ר' צמ"י ע"א כי דל"ז טור ג' דהגם דוכחה זו אינה כדאי להחזיר ערוה החמורה, ד"ס מקום לומר דבני כפר אחר השליכו אותו סמוך לכפר זה בגלל פחד השופטים, מ"מ הוי סניף קלם לעמים אחרים שכתבנו.

ובשער אפרים סי' ק"א [ד' לעמברג דנ"ו טור ג'] כי דכיון שלפי נימוסיהם כאשר יארע איזה מקרה צלתי עובר כזה צעירות או צכפרים, דמס בראשם אם לא יודיעו חיקף להמושלים, צודאי היה חוק ג'י.

וכן באשילת דוד סי' י"ח אות ג' כתב צמ"א דאין לחוש לאשחתי, כיון שנמצאו במקום מגולה סמוך לכרי של חצן, בטח היו מולאין אותו חיקף ציוס הראשון וכו', ותיבף כשימצאו אותו מת אז מסתמא יודיעו חיקף למשטרה, ולדעתי צמ"א זה שחוק הקור"ה חזקה כשמולאין מת להודיע חיקף למשטרה, אין לחוש כשמולאין אותו במקום מגולה שמה נשתהה ג'י. גם בדברי חיים ח"צ סי' ס"ג צמ"א דמה צמ"א [באות מ'] יקף לסניף מה שמנימוסי המדינה הוא למחר להודיע פטירת הכפטר צמ"א.

ובתשו' הר"ר אברהם טריקה שדרכי נועם סי' ח' אחר שכי להקל צמ"ד בספק ג'י, כתב דנוסף צמ"ד שהי מוטל במקום פרהסיא, והדברים מוכיחין שתיבף להריגתו ראשו, שאל"כ הי' אובלים אותו חיות היער. וכו"ד בדבר משה ח"א סי' ז' דק"ה טור ג' ובח"ן רב ח"צ סי' ז' דמ"ד ד. וכ"כ היתר זה לסניף צמ"א יחזק הספרדי סי' ד' דמ"ד ד.

ובתשובת מהר"א ומהר"י שג"י שצמ"א קצבי סי' י"ב, צמ"א גוי שנחלוה עם יהודי בדרך ועמדו עליהם רוצחים ולקחו את היחודי והגוי צרת ונעמן ואחר עצור הלילה הלך ומלאו ליחודי הרוב, כי דאין לחוש שזה הכרוג הוא אחר שעצרו עליו כבר ג'י ונשתנה צורתו לאותו היחודי המצוקה, שאין לנו לחוש דאחרתי שתיבף כשתפסו את היחודי נזדמן שם איש אחר הרוב באותו פרק ובאותו מקום, ושכי אח"י ונשתנה צורתו לאותו היחודי המצוקה, דכל כי האו ודאי לא חיישין.

ג. כשבאותו דרך שהוכר המת החזק לפני זה שנהרג אחד בתוך ג'י. בצמ"א אליהו רבה סי' א' דף ד' טור ג' הביא מהרש"ך ח"ג סי' ק"ג שכתב צמ"א גוי מסלית שאמרו לו שני גוים שברגו נפש בדרך פלוני ואח"כ הלך בגוי באותה הדרך וראה שם הרוב והכירו שהוא פלוני, דאין כאן בית מחוש אפי'

הפוסקים אוצר

כיון שדרך לפנות הברוגים ולא להשקותם על השדה וכמו דאיתא בפסחים ז' א', והוסף עוד, שגם אם יהיה אפשר במציאות שגמלא שם אחד הברוגים מקודם, מ"מ הברוגים של אותו היום מרובים מהם, ואם לאו מסופקים על הברוג זה הגמלא מאין הוא אם מהברוגי יום זה או מן הברוגים הקדומים, לריק למחל בזה רובא וכו', ונוסף לזה דכאן אחרת חזקה חיים של האיש שאנו דנין עליו וכו' [וכדלעיל אות כ"ב].

גם בחפצת השרון סי' ל"ד דמ"ז א' כי דגמלחמה ידוע שמקפידים לקבור בכל יום את הברוגים, הוי כהא דאמרין בנ"מ בשוקי ירושלים דעשוין להחבד בכל יום דקמאי אלו לבו וכני אחריו ניוכו. וכ"כ בסוסי מ"ב.

וכן במצח אהרן ח"ב סי' א' כי לסיני, דאומדנא דמוכח הוא שלא היה מונח הברוג ג"י שלא יקברו אותו ולא יקחו אותו משם בעלי המלחמה שנתנו ע"ז לסלק כל הפלע והנהרג כידוע, וכו'. דומיא דמעות שגמלאו בירושלים וכו' הואיל ושוקי ירושלים עשוין להחבד. [ועי' לעיל בזה הקדס מהמהר"ם שיק, ועי' בפ"ת סי' קכ"ג ד"ה וכתב, מהר"ם מהר"ם סי' ס"ב].

לז' כשנמצא המת תוגי מהעלמו של בעלה. בנ"מ סי' מ"ד, והזכירו בנ"מ סקמ"ז, בנדון יכודים שנפרדו משירא של עפ"ם ואח"כ הועד שגמלאו הברוגים, כי שאין לחוש לשמא לא ראם תוגי להריגתם, דהא העידו שציוס ו' נפרדו מהשירא וציוס א' מלאום הברוגים *.

ועי' בתשובה מאהבה סי' קנ"א בתשובת חתן המחבר שכתבין בטעם הדבר דמהני כשידוע שבעלה הי' חי תוגי למציאת המת [המונח מדבריו הוא דהא דאין מעידין לאחגי' הוא לאו משום דחיישינן שמא אחר הוא ושחלה לגמרי לנורת בעלה, רק דחיישינן לאחגי' הוא משתנה ויש בו הסדמות לבעלה ומחמת הסדמות זו אומר העד שהוא בעלה, ולכן כשעבר בעד זמן רב מהסדמות בעלה דאין יכול להיות כי אף שהוא בעלה בלחמת מ"מ הוא לאחגי' וכיון שהוא לאחגי' אינו ניכר רק מחמת הסדמות, וכעד אומר ע"כ מחמת הסדמות, וא"כ חיישינן ג"כ שמא אחר הוא והעד אומר מחמת הסדמות, אבל כשבעלה הי' חי בתוך ג"י למציאת זה המת דאין אם הוא בלחמת בעלה בזהר שהוא תוגי' הוא ניכר בטע"ע גמור ואם הוא אחר הוא ניכר רק מזה הסדמות, וכיון שהעד אומר שהכירו, יותר יש לנו לומר שאומר מחמת טע"ע גמור מלומר שהוא מעיד כן מזה הסדמות] ועפ"ז הדין שם בנדון בזה שמת ואח"כ נפל או הפליטו לצור עמוק ושהי' שם יותר מג"י ואח"כ נפל שם איש חי וצחוק יום אחד מנפילת החי העלו ע"י חבל את אחד משניהם והכירוהו שהוא הוא אשר נפל שם בעדונו בחיים, וכי דלפי פירוש הנ"ל שפיר יש לסמוך על הטע"ע, דכיון שידוע שהאיש האחרון הוא בתוך ג"י, וזה המת עדיין פניו ומראהו באשר הי' דחיים, וזהו לא הסדמות קלה כ"א טע"ע גמור, א"כ מה לנו אם יש עוד אחד צבור שגמר מת קודם ג"י, הרי מ"מ נוכל לשפוט דזהו האיש אשר נפל שם בזהרונה כיון שיש בו טע"ע גמור ולא הסדמות, דזה ודאי ל"ח דע"י מיתת הראשון נשתנה כ"כ עד שיהי' תמונהו כתמונת זה האיש. והר"ב המחבר בסי' קנ"א השיב לו דדבריו כנים ונאמנים, אלא שלענין ענין הדין חשב לדעת המחמירין ע"ש.

ובנתיבות לשבת סקמ"ח כתב בטעם המקילים, דאם הנאצד הוא בלוגי' שצדור לנו שאם נהרג עדיין לא נשתנה ויפירוהו ודאי בטע"ע, מהיכי תיתי לומר שזה שגמלא אחד הוא והכירה הוא רק משום דאיתרמי שנדפח לורתו לזה, משא"כ היכא שגאצד

אדם במחיר"ם שיק סי' מ' שכתב ג"כ על גידונו של המילי דאצות, כי לו, דהר"ם מפ"ק דפסחים יש לדחות, דכבר פ' צל"ח שם דנראה דאצות דאצות בזה לא עדיף מרובא, וכיון דלענין א"א לא סמכין. על רוב, א"כ הי' לא אצות בזה בזהר וכו', דכן מלאה דדברי החת"ם [א"א סי' ע"ג ד"ה ולפי] שגמלא ג"כ לומר דהואיל ונמצא צמקום שהשירות מלויות ו"ל שגמלא הוא דנעשה, ואפ"כ לא ידד אלא משום דהיה ג"כ עת שלג וקור ע"ש.

ובאשר איש סי' כ"א צידון שגמלא הברוג על אם הדרך צמקום שפבר בו בעל העובדה דבזה יש לז קונא גם מהל סברה המצי"ט [במוצא בחול"פ סעי' י"ח סי' קנ"א אות ט"ו וי"ט], אחרי שהביא מהר"ם שדה דברי המצי"ט מטעם דכיון דכני דרך מלויות שירות א"כ אין ספק שהלכו בדרך הזה הרבה בני אדם ונמצא נאמר על הברוג הנמצא שהוא בעלה ולא אחר [במוצא שם סי' הנ"ל אות ט"ז], והעלה דמ"מ אכני לן סברה המצי"ט היכא דאין שירות מלויות [עי' שם סי' הנ"ל בזהר ז'], כי דבזה יש באן לז להקל, דממ"ס אם הלכו בלוחו דרך הרבה בני אדם מישראל, א"כ ודאי זה הנמצא לא נשתנה ג"י, דאם היה ג"י מונח באן איד לא נמצא ממרביית בני אדם שהלכו בדרך אחרי כי היה מושבצ בזה הדרך, ואם לא הלכו רבים א"כ יש לחלוק כי הנמצא הוא הנאצד וכו', ובנ"מ כיון שהוא ספק ג"י דמכא מקילין בדעת ר"ת, אף שאנו חוששין לדעת המחמירין, מ"מ היכא דאיכא זדדים להחיר היה אפשר לסמוך ולהקל וכו', אלא שסיים דמ"מ לא מלאו לבו להקל בזה וכו'.

לו. וכשההר"ג הנמצא הוא מהר"ג מלחמה שהדרך לפנותם בזמן קצר אחרי הריגתם. צדור יעקב סי' מ"ו צע"ל מלחמה שהעיד כי בשמעו שפי נפל הלך תיכף לראותו והכירו היטב בטע"ע, וחשש הרב שהואל כיון שלא היה צעת להריגה אולי מלאו אחר שכבר שהי' ג"י ונשתנה לנורתו של זה, ודאי כי דנוף הדבר לחוש שמא נמצא אחר שכבר מונח ג"י רחוק מאוד, דשגמלא בנמצא איש הברוג בזהר חיישינן שמא כבר מונח ג"י, אבל דכאן שהוא היה הטע"ע [וכנראה שאירע הדבר צמקום שגמלא המטע"ע של האצ"ל] מאין שם הברוגים שניחוש שמונה ממכא ימים, ואם היה הברוג שם בודאי היו מקצרים אותו תיכף כחך דנימוס של מלחמה, והרי צש"ס נדה ג"ו השרן שגמלא צמביו מלחמה להפטר עד שיאמר דקתי וכו', או עד שעת כיבוד, ואפי' למאי דמפקין דחזקתו דזוק בשעת כיבוד אבל כיבוד לצד אין מופיל, דוקא בשין ו"ל דלא לראוהו בשעת כיבוד, אבל שלא יראה אדם מת המועל לפניו ג"י ולא יקברוהו אי אפשר כלל, ובנ"מ כ"ו א' בזה דפריך וניחול בזה בזהר מי לא חתן מעות שגמלאו וכו' הואיל ושוקי ירושלים עשוין להחבד בכל יום, והקשו בזהם והלא אין מתקבדות אלא משום שר"ס [ולא בשביל מעות], וחזין בנ"מ צש"ס הירש"ע דהכיבוד מועיל לעשות מה שלפניו מיעוטה ושל אחריו רוצה והראשונים מתקבדים בזהרונים ע"ש, הרי דאפי' בדבר קטן כמעות מהני עכ"פ הכיבוד שלא לחוש לראשונים דהוי מיעוטה כנגד אלו שאחר הכיבוד אפי' בלא דזיקה וכו', מכ"ש לחוש למת שמונה ולא נמצא צג"י הוא רחוק מאוד, וכיון שגמר העיד הרי"ש, הוצא בפ"ת סי' קכ"ג, שכלכה כר"ת להקל בלפ"ק ג"י, ובנ"מ ו"ל שגם הירש"ע מודה וכמ"ס, פשיעא ד"ס להקל.

ובבאר משה [ל"מ דנישכסין] סי' ז' צידון שגמלאו את הכהן צמקום המלחמה למחרת הקרב, נסתפק דנפ"י שאותו היום היו דאי הברוגים מ"מ אולי היה עוד מונח שם איזה ברה מקודם, אך כי דמ"מ מלאה דשפיר יש לדון ליתך בזה בזהר

אוצר

סיק רבס אות לו

הפוסקים

חי ויאלצ' במקום אחר, וזה המת הוא איש אחר שפלט הים ונשתכח כמה שעות או כמה ימים ונשתנית לורתו ללורת מכלוף, וכעין זה כי הרשד"ס צ"ח ג"ח עפ"י הריב"ש ה"ל, והוצא לעיל ס"ק רכ"ה אות כ.

והראנ"ח שהביא הח"מ הוא צ"ח כי דל"ז טור ד', צדון שפרשו מן השיירה ובחור ג"י מאלו הרוגים והכירוס, וכי דעדין אין זה מוכח דהנמלאים הם חוג"י להריגתם, דאם היינו יודעים בודאי שהפורשים מן השיירה הם הנהרגים ודאי שהי' מבורר לנו שהם חוג"י להריגתם, אבל הכא הלא על זה אנו דנים אם הנהרגים הם הפורשים מן השיירה או לאו, ואנו מסופקים שאעפ"י שהגוי אומר שהוא מכיר את הנהרגים שהם מן השיירה שאלו אין הענין בן אלא אנשים אחרים נהרגו קודם ג"י ומפני שצברו ג"י מהריגתם נתחלפו ונדמו לו לאותם האנשים שהי' מכיר, שכל שצברו ג"י אין לעמוד היטב על הכרת פניהם וגופם, ויש לחוש שאלו הפורשים מן השיירה אולי לעמלא והני אחריו ניהו.

גם בעבודת הגרשוני סי' ע"ב דנ"ח ג' השיג על המ"צ כהנ"מ ה"ל, וכי דדבריו אינם נכונים בטעמם ואינו כדאי לסמוך עליו בזה. וכן צעיר אפרים סי' ק"א דס"ו ג' כתב דדבריו המ"צ תמוהים מאד, דאין מוכח שאותן שפירשו מהשיירה נהרגו חוץ ג"י, ובודאי שגגה ואלה מלפני המ"צ, וכן הסכימו רבות.

וכ"כ לחוש שאלו המת הנמלא הוא לאחגי' אף במקום שלא עברו ג"י מזמן שנעלם בעלה, במהר"א ששון סי' ע"ו, ובנוצ"ק סי' י' ובמהדו"ת סי' מ"ו, ובצני אברהם סי' ח', וכ"כ הר"ר אברהם הלוי בהג"ה המוסגר צעין משפט סי' ב' בחשבות הר"א לבית חזן, ובחן עוז סק"ד ובצני משפט סי' ב' בהגהת הרב המחבר להשי' הר"א לבית חזן. ועי' צעיר השלחן סעיף קט"ט. ועי' לעיל בלכות זה מהחשבות מאברהם סי' קנ"ח שחשש ג"כ לדעת המחמירין.

וברח"ש סי' ה' צדון שנתלה עם הגוי ללכת בדרך פלוני ואח"כ נפרד ממנו ולמחרת מלאו הגוי מת בלכות דרך והכירו, כי דמ"מ י"ל דשאלו אותו המת הי' איש אחר שצברו עליו ג"י למיתתו, ונדמה לו שהוא אותו שנתלה עמו, אלא שהתיר שם צדונו משום ס"ס, ומשום דבלא"ה כבר פשטה הוראה דספג"י לקולא.

ובתשובת הר"א י' אלרוב"ש שצאצור יעקב סי' א', אחר שהביא דרך כ"ב טור ג' מהריב"ש וממהרשד"ס וממהרש"ל ומהר"א הל"ל דאף שידעין שבעלה הי' חי חוץ ג"י אפ"ה חיישין שאלו זה הנמלא אחר הוא שנשתכח יותר מג"י ונשתנית לורתו ללורת, כי ללא חקאי עליהו מהבך ראיות שהביא המהר"ט ח"ב סי' ל"ג מעובדי דכרמי ודגלת [ובמבואר בגזע פנחס ה"ל] דלא חיישין שאלו זה הנמלא אחר הוא שנשתכח יותר מג"י, דהם ידמו דבהכ"ה דדגלת מעשה שהי' כך הי' לאחר ג"י, והא"כ דאף אם הי' המעשה בספק ג"י הי' ג"כ הש"ס מציא ראי' דריב"צ לקולא פליג, או שאלו הש"ס ראו להוכיח דריב"צ לקולא פליג אף בודאי אחר ג"י, ובזה מתורץ גם מה דלא מיייתי הש"ס ראי' מעובדא דצ"ח, ועוד דמהם אין ראי' כלל, משום דידע הש"ס דהתם בחור ג"י הי' המעשה, ולכן מיייתי ראי' מעובדא דדגלת דצפורש חיתמר שהי' אחר ג"י, ואחר שהאריך בזה דברי המהר"ט מסיק דצ"ג טור ב' דלא סגי במה שידוע שבעלה הי' חי בחור ג"י משום דחיישין לאינש אחריו. וכע"ז כי שם גם הרב המחבר צ"ח ב' דל"ז טור ג' ודל"ח א'.

ובכנסת יחזקאל סי' י' דס"ג א' כתב לפרש דברי המ"צ דגם הוא לא התיר רק מטעם שהי' ידוע שבעלה הי' חוג"י למיתת המת, אלא שסמך על מ"ש שם אה"כ שאלו העגלות וסמורה

שנאצד כבר מזמן רב דלא אפילו אם המת שזה הנמלא הוא הנאצד אפשר שכבר עברו עליו ג"י מהריגתו ויהי אפשר להשתנות, וי"ל דאיתרמי שלא איתרמי א"כ י"ל ג"כ שאלו אחר הוא ואיתרמי [שנשתנה לוח], וכ"כ טעם זה בספרו גזע פנחס סי' ב', ושם בוסיק עוד דפן משמעות הפוסקים והשו"ת צפישיות [כהמ"ב, ולא כהמ"מ להלן], וכן משמעות הש"ס צינמות דף קכ"א דפשיט דריב"צ לקולא פליג מעובדא דכרמי ודגלת דוקא משום שהעלוהו לאחגי', וחו' דה"ל למפשט [דריב"צ לקולא פליג] מעובדא דצ"ח, א"ו משמע דבחוג"י משנעצב סגי, ואף דיש לדחות כל זה מ"מ משמעות הסוגיא והפוסקים דבחוג"י משנעצב סגי.

גם במשאת משה ח"א סי' מ"ג דף ר"ל ג' צדון שהעיד שאתמול יאל פ' ממקום פ' ולמחרת מלאו מת, כי דניכרים הדברים לכלל המרבה לא עבר עליו אלא כיום תמים משיאל משם עד שמתו, ואין לך דבר בצרור טפי מהא דחז"י בחור יום אחד למיתתו, ותימה על הר"ש [המוצא להלן] דמעובדא דידה העיד שאתמול יאל ממקום פלוני ולמחרת מלאו הרוג, ואעפ"כ נסתפק דשאלו לאחגי' הוא, והתיר מטעם ס"ס דשאלו הלכה כר"ת דגופו שלם מעדין אפי' לזמן מרובה, ולמה הי' לריך לס"ס, הא כיון שהגיד דחוג"י מלאו למת לא נסמוך עליו. וכן מבורר בחשבות הר"ר אברהם לבית חזן שצעין משפט סי' ב' דף כ'.

וכן בחיים של שלום סי' קי"א דף ס"ג טור ב' צדון שראו חי צ"ח חייר ובכ' חייר ראשו מת והכירו, כי דאין לחוש שאלו זה שנמלא בכ' חייר אחר הוא שכבר מת מזמן רב יותר מג"י ונתפח ונדמה לזה שראו חי צ"ח חייר וכמ"ש הריב"ש [המוצא להלן], דכבר כי במהרי"ט ח"ב סי' ל"ג לחלוק על הריב"ש וכדבריו נראה עיקר*. ועי' צפני משה ח"א סי' ע', ובתשובתו שצורע אנשים סי' ל"ט.

ואולם בח"מ סקמ"ז כתב דהא דמעדין חוג"י היינו כשיודעין בודאי שזה המת הנמלא לא עברו ג"י ממיתתו, ועי' שחש צנידונו שאלו זה שנמלא הוא לאחגי' אף שלא עברו ג"י מהעלמת בעלה, וכי דמה בכך, הא כל החששות הם דלאחר ג"י חיישין שאלו נשתכח לורת המת וכבוד שהוא בעלה ואינו אלא אחר, וא"כ י"ד נמי דלמלא אותו המת לא היה אחיו [של העד, בעל העגולה] רק איש אחר שנהרג לפני ג"י ונשתנית לורתו לאחיו, וכבר מבורר דבר זה בחשו' הריב"ש וחשו' הראש"ה, והרב בעל משאת בנימין [ה"ל] טעם בזה. ועי' ע"ז ס"ק ל"ח שכי לריך להבין איך יודעים בודאי שנהרג חוג"י, אם לא באופן זה שנהרג אחד בפנינו ואין מכירין אותו עד שאלו אחר חוץ ג' ומכירו.

ומש"ב הח"מ דדבר זה מבורר צריב"ש, הוא צריב"ש סי' טע"ח צדון שאלו מת על שפ"י והכירו שהוא מכלוף, דל"ה הר"ש נרפתי שם לומר דלדעת הרמב"ם דשיעור אשתאי הוא כ"ד שעות [כמוצא לעיל סעיף כ"ו ס"ק ר"ט אות ב'] אשתו מותרת, דודאי לא אשתאי המת כ"ד שעות [משום שהי' ידוע שמכלוף הי' חי בחור כ"ד שעות], והשיג עליו הריב"ש דהלא הספק שלנו הוא שאין זה מכלוף אלא אדם אחר שמת צ"ס ונשתכח [צ"בשה] ונשתנית לורתו ללורת מכלוף, ואפי' יהי' צרור שמכלוף הי' חי מקודם לכן חוץ יום אחד, הנה הספק שלנו הוא שעדיין מכלוף

(*) דברי המהר"ט שם בלתי ברורים, וכבר האריכו בביאור דבריו בבני דוד סי' תס"ח ובאביר יעקב סי' א' דכ"ב סוף טור ד', וסי' ל"ז דל"ז טור ב'. וברועי ישראל ח"ב סי' ג' דף ט' טור ד' כתב דמהר"ט לא הכריע בדבר אחר ראיתו דברי הריב"ש. ובתשובה מאהבה סי' קנ"ח כי דמהר"ט ביטל דעתו נגד דעת הריב"ש.

אוצר

ס"ק רבט אות לז—לט

הפוסקים

הקודם], והגז"י כ' ג"כ סברא זו וכו'. וכ"כ להחיר מפ"י הגז"י
הכ"ל זכור הבחינה סי' י"ג, וסיים דזה פשוט וברור.

וב"ב ביתר זה בחטופות ראש [לרא"מ עויזש] סי כ"ח וז',
 ובחמרי אש סוס"י כ"א, ובמכריא"ז עניול סי ס"ד דס"ג
 ג, ובחמרי מרדכי [לרמ"ז אישינגא] סוס"י ע"ז, וצלמח לך
 [החדש] סוס"י מ"ג, ובמילי דאבות ח"ג סי א' דק"ט ע"א,
 ובצית שלמה [לר"ש מקסאלא] סי ל"ז דמ"ד א', וזיד יחא ח"ג
 סי ע"ד, ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סי קס"ז, ובערך שי סע"י זה;
 ובחצלת השרון סי מ"א. ועיי לעיל בסוף האות הקודם מהבגס"י
 סי נ' ונ"ג במ"ש לתרץ דברי המ"ג, דאפי' הוכרו על יד כמה
 רק העגלות והסחורות שראו אלל בעלה בחוג"י, ג"כ הוי הוכחה
 שהמת הוא בעלה, וכי שם דאין לפקפק דילמא העגלות והסחורה
 בחמת שלהם, והמה לדרכם הלכו וההרואים שוכזים מכזר וגשחו
 לצורת אלז, כולי האי לאי ל"ח, דתליין בקרוב.

ויותר מזה צידד הנזכר להקל במהדו"ת סי' מ"ט אף שלא הזכירו
העד להדיח שהכיר את ההרוג בצגדיו רק אחר שהכירו
סתם, וכי' שאם היה מעיד שהוצא שם [ההרוג] חוג"י לפרידת
העד מצעלה, היה מקום לדון בזה קצת קולא, דמסתמא כשהכיר
את ההרוג ראה גם בצגדים שהיה לבוש בזה אחר הריגתו, ואם
היה רואה שהם צגדים אחרים היה מזכיר זה בעדותו, וכיון שהעיד
שהכירו, אמרין מסתמא הכירו הן בצלופו והן בצגדיו, וכיון
שלא עברו ג"י מיום שנפרד ממנו, אי"כ אפי' נישאם לשאלה, מ"מ
עכ"פ זה הנהרג היה חי חוק ג"י שהיה לבש צגדי צעלה חוק ג"י,
ואיך נשתנו פניו לפלופו של הנעלם, אי"כ שצאמת זה הנהרג הוא
הנעלם צעלמו. וע"ש שסיים שבנידונו אין היתר, מאחר שלא העיד
כמה זמן נפרד ממנו.

ובעמק שאלה סי' מ"ג בהעיד שציוס ד' ראה את צעלה שנסע
דרך ביתו, וציוס ה' שמע שמלאו הכוזב אל דרך שכול
נסע, וציוס ו' הבואוהו לכפר והכירו טע"ע שכול צעלה וגם
הכיר כל הבגדים שראה עליו ציוס ד', כי מתחילה דב"ד אין כאן
דאיה מהיכר של הבגדים, דהרי ראה אותן עליו רק בדרך נסיעתו
ומקרי [כלים] שלא שצעתן העין וכו', [ע"י הזה באלוה"פ סעי'
ד"ד סי"ק קפ"ו אות ט"ו], אך שוב כי יש מקום לומר דגם כאן
מועיל הכרת הבגדים דהא אפי' אם נאמר דהוי לאחר ג"מ מ"מ
דבבר האריך העצוב"ג בסי' ע"ב דטע"ע גרוע לא גרע מסימון, ועכ"פ
לא גרע מסימון כל דהוא שאינו מועיל, דהא טע"ע בכל מקום
עדיף מסימון וא"כ גם טע"ע כל דהוא עדיף מסימון כל דהוא,
וא"כ כיון שע"י סי' כל דהו מועיל טע"ע גם לגבי כלים שלא שצעתן
העין [כמו שהוכיח שם לעיל מנייה], ה"נ ע"י טע"ע כל דהוא בדבר
אחר מועיל הכרה טע"ע לכלים שלא שצעתן העין, וכיון שהכיר
טע"ע את העולם ואת בגדיו, אפי' אם לא נסמך על טע"ע
דגוף, עכ"פ הוי כמו סי' כל דהוא שמועיל לענין היכר הבגדים,
וכיון דתפסין שהיכר הבגדים הוי היכר, שוב מועיל הטע"ע שגוף,
דע"כ מוכח מזה דהוי בחוץ ג"מ.

למ. כשנודע שזה ההרוג הנמצא נרצח ע"י ישראל אם יש להעמיד את הרוצח בחזקת בשרות ולומר עתה הוא שההרגו. עפ"ש ס"ק קכ"ג מהנזכ"י קמ"א ס"י מ"ט שכל בנידונינו נגעם לבחיר לכיון שהרואים הם יהודים מוקמין להו בחזקת גשרות ועל עמל כשרים היו ונרצח זה הוא שנעשו רואים ושפכו הדם הזה.

ובבית שלמה [מסקאלה] סי' מ"ח אות ד' הביא מהר"ם השואל
שתמה על הנו"כ, דהא זה דומה להא שחלקו באחרונים
[ע"י טו"ז וי"ד סי' קי"ט סקנ"ז וש"ך סי' א' סק"ה ותנ"ש סי'
ג' סק"ג] שזאת שהמיר או הרשיע, דהרצח פוסקים מחמירין
להל

והסחורה שלהם וההרגוים צלם, וכיון שהכירו הסחורות והעגלה שלהם רק דחיישין לשאלה או למכירה, לכן שפיר קאמר המ"צ דמועיל מה שהעידו שראו אותם ציוס ו' עם אלו העגלות והסחורה, דהגע עומד והי' בהרגו מן שיחי' אצל עכ"פ חוג"י היה, דע"כ ז"ל שקנה העגלות עם הסחורה ציוס ו' או אחריו. וז"כ שם צסי נ"ג דע"כ א'. [ועי' בזה שאלה"י מעוד אחרונים הסוברים כן לדיוטא].

לח. וכשהוכרו על המת גם הבגדים שהיה לבוש בהם בעלה בזמן העלמו. עפ"י ס"ק קכ"ג ד"כ ועיין מהנוד"י מהדו"ת סי' ס"ג שבי' דכיון ששתי שעות קודם מליאת הברוג ראה העד את צעלה מלוכש בצגדים הללו אין כאן שום ספק, דאפי' אם יוחש לשאלה, עכ"פ אין משאילין למח כי אם חכריבי. הכת' חז"ל בגדיו אדם חי אין משאילין כי אם לאדם חי, וא"כ אם נימא שזה הנמצא הוא איש אחר ששאל מצעלה את בגדיו, עכ"פ היה חי זה שתי שעות ואח"כ נשתנו פניו להיות נדמה לפניו של צעלה, אלא ודאי שזה הנמצא הוא צעלה בעצמו. ועי"ש צפ"ת שבי' דבאמת אף אם לא ראוהו מקודם מלוכש בצגדים אלו רק שעתה הכיר את בגדיו, יש להחירה, לפי מה שביאר הנוד"י צעמ"ו במהדו"ק [מובא לעיל אות כ"ה], אלא דעדיפא קאמר דכאן אין שום חשש ופקפוק אפי' למי שיחלוק על סברה הנ"ל.

ובמהדור"ק סי' ל"ב צהעידו שהגעלס נסע ציום ה' ולא חזר, ואחר השבת בא גוי ואמר שיהודי מונח הרג בשדה ושלחו אחריו והציאוהו לעיר וכל אנשי הקהל ראו אותו ואמרו שצ"ע נהרג, אחר שז' דאף אם היו מכירין פ"פ וגם בגדיו צע"ע עדיין יש לפקפק, דמ"ע דפ"פ באנו למחלוקת הרשב"א והר"ם בספק ג"י, ובצגדים יש חשש שאלה, כ' עוד, ד"ל כיון שנתבאר בדברי העדים שאחר השבת מלאוהו, אם נימא אחר סמוך, דהיינו שצ"י צעצ"ה הציאוהו, אימתא דא שריא, ואין לחוש לחומרת הרשב"א שהרי יש להחיר עכ"פ עפ"י עב"ע של הצגדים, ואף דחיישין לשאלה, מ"מ כאן שהוכרו כל צגדיו דאין נ"ל דאין לחוש לשאלה וכי' * אלא שמי"מ יש לחוש לגניבה דסתם גנב כשמואל לגנוב לא משויר מידי, אלא שלפ"ז כיון דהגעלס נסע ציום ה', וצודאי ציום לא חיישי' לגניבת כל צגדיו דאין דרך לפשוט צגדיו ציום, וחשש הזה דגניבה אינו רק צלילה שאחריו דהיינו אור ליום ו', וא"כ אם נאמר שגנבו ממנו אז כל הצגדים ולבשם אדם אחר וגאחר שהוא הנהרג, א"כ זה הנהרג היה חי עכ"פ אור ליום ו' בשעה שלבש הצגדים, ויום א' שאחריו [יום שנמלא צו ההרג] עדיין הוא חוק ג"י להריגתו, ואיך נשתנו פניו לפניו של צעלה, אלא ודאי שזהו צעלה צעמו, אלא שלטנין נידונו סיים דמאחר שאינו נזכר צגצ"ע עב"ע כלל, ומה גם מי יודע מה שאמרו "אחר השבת" אם הוא סמוך או מופלג, דאם ופליג אף יום א' דהיינו עד שני צעצ"ה, כבר נפלה סברה דין צצירא, עבור זה כתבתי שנית לקי' הנ"ל לשאלו עוד הפעם את העדים ולחקור יפה כל הפרטים הנ"ל וכי'.

גם צבית אפרים סי' ל"ה כ' בדבר הספק שמה הוא אחר ג"י, היטיב אשר דיבר הרב [השואל], דכיון שהעדים הכירו הכוזבים, וגם העגלה שנסעו בה הנעלמים [וזה היה צהוג"י למניחת המחרס], רק דניחוש לשאלה או למכירה, עכ"פ מוכרח שהיתה הריגה זו תוך ג"י, וכיו"צ איתא בכתובת יחזקאל סי' י' ליושב דצרי המ"צ מהשגת צעל שער אפרים וח"מ וכו' [במזבח בואות

(*) עי' באוצה"פ סעי' כ"ד סי' קס"ז. אות מ"ז-ג' דלדעת הרב
פוסקים אין לחוש לשאלה בהכרח כל בגדי.

ומיהו אם יצא קול איש פלוני מת או נהרג ואחר

פתחי תשובה

(קדו) יצא קול איש פלוני כו' ע"י נקט"ע סי' קע"ז ונזכר שם דדוקא אם יצא קול איש פלוני מת כו' אבל אם לא יצא קול על איש פלוני רק על איש ספק שנהרג כו' ועיין בתשובת נ"צ סימן כ"ג מ"ג צד :

אוצר

ס"ק רכט אות לט-ס"ק רל אות א הפוסקים

אבל צ"ל שצפונדק לא שכיחי מחיס ורק שמהלך מת שם אם מהכנסים שם להחלרת, ואם מסופקים מחי מת זה הכנס, אמרין הא ה"ב לו חזקת חי פרטי לזה הכנס וי"ח מ"י ש"ח"ב ורק עתה ראינו שמת, כל מה שיכולין לאחר מיתתו מאחרין ומוקמי ליה בחזקת חי עד חוג"י, וזה פשוט.

מא. הוכחות שראיית העד היתה בתוג"י למיתת הגוף הנמצא. נחשו רבז יחזק הכהן שפירא שצו"ת צ"ח החדשות סי' ע"ג צעיר שכנעו רואים וברגו שם כמה יחידים וגם כמה כומרים מהגוים, וכומר אחד צרח משם וסיפר שראה את ראש היחידים מאותה העיר צין בהרריגוס, כי דבזא חין אלו צריכים לדברי הרא"ש דבסתמא חולין לומר תוג"י הוא, דמאחר שבעל ה"ב אדם חשוב צין הגוים וצין היחידים צודאי מיד השניחו עליו מה נעשה צו [וע"ש שהוכיח לעיל מינה דסברא דגברא רבא סברת מעליה הוא, ורק משום חומרא דמשאלים אמרו צינמות קב"א צ"י לא שנה גברא רבא לא שנה אינש דעלמא], ובר מהאי טעמא נמי [יש הוכחה] שסתמא ה"ב תוג"י מאחר שזה הכומר ה"ב נמלט מהמלחמה ודאי שמיד נמלט [מעט המלחמה המלחמה] צ"ל איחור כי שהייתו הי"ח חסורה צורתו הפעם מטעם סכנה גדולה ורעש שהיה שם.

מב. כשהיו כמה הרגים והכיר א' מהם, ע"י צמחאל משה ח"א סי' מ"ג המוצא לעיל בסעיף כ"ו, ס"ק רכ"א אות ע"ז.

רל. ומיהו אם יצא קול וכו'. א. דעת הסוברים דדין זה הוא רק לשיטת המקילים בספג"י. מקור הדין הוא מהנמוקי"י פ' צתרא דיצמות בשם הריעב"א [וכ"כ בחידושי הריעב"א שם] שכתב בשם רבו הרא"ה, כי לדעת החוס' הי"ח ש"א קול איש פ' מת ולאחר ג"י מלאו מת וצאו עדים וסבירוהו שהוא אותו פ', נשאת אשתו על פיהם ממנ"פ, אם הקול ה"י אמת חין אנו צריכין עדות אחרת, ואם לא ה"י הקול אמת, הרי חינו לאחר ג'.

וכתב במשאת בנימין בחידושי דינים שצנזר הספר אות צ' דמשמע מלשון הנמוקי"י, דדוקא ל"י החוס' דס"ל דבספ"ק ג"י חלין להקל, ה"י חלין להקל, אבל לאידך רצונתו דאזלי בתם לחומרא, הכא נמי חסורה לינשא, דאקלא לא סמכין ואיכא נמינש שמה אחרתה הוא ואחר ג"י נשאתה לזרתה איש פ' ש"א עליו הקול, אלא שלד' החוס' מיהא חין להחמיר, ולא אמרין דאף לד' החוס' צב"ג חין להקל, דכא קרוב לדאי שאלר ג"י הוא מאחר ש"א הקול קודם ג"י, שהרי ממנ"פ הוא, אם הקול אמת וכו', ומעתה מה ש"י צו"ע אשתו מותרת "לדברי הכל" עשות הוא ולא דק צ"ב, דודאי לאו דברי הכל הוא אלא לד' החוס' בלבד.

גם בב"ח כאן כתב דמה דמשמע לכאורה מלשון השו"ע דאף לה"י אומרין הכא שריא, ודאי ליטא, דפשיטא דליש אומרין דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא הכא נמי חסורה, ונחזק ליישב לשון השו"ע דה"ל "לדברי הכל" הוא כאילו אמר "ממה נפשך" ע"ש: ובבית הלל כתב דנפל טעות בלשון השו"ע ו"ל"ל "לדברי החוס' ", וכ"כ בצנז"ג הגצ"י אות תנ"ח דל"ל "לדברי החוס' " או לדברי

דלא מוקמין ליה בחזקת כשרות, והשיב לו דיותר ה"ל לחמוה דאף לד' הפוסקים שהקילו שם, טעמם דלא אמרין צב"ג ה"י הרי הרשיע לפניך משום דאין מחזיקין מעצירה לעצירה כמ"ש הש"ס ש"ג פ"ד, אבל צידון הנוצ"י דמסופקים על שעת עצירה עומה, שפיר אמרין הרי הרשיע לפניך, וע"י בקל"ח סי' ל"ד סק"ה, אכן חין מקום לחמיהו כלל, דלא קאמרי המחמירים שם אלא משום דאיכא תרתי לריעותא, היינו משום דבמה צחייה בחזקת איסור עומדת, ואין לומר דרצבה אוקי להשומע צב"ג, הרי הרשיע לפניך כמו במקור ריש מ"י נדה, משא"כ צ"ל דאין כאן רק חזקת א"א ונגדה יש חזקת חיים של זה ואמרין השתא הוא דמת, וא"ל הרי מת לפניך, דנגד זה אוקי חזקת האורה שלא נשמתה מכמו שהיה עכשיו כמ"ש הנוצ"י שם צס"י ל"א באריכות, אלא דהנוצ"י חפס דעכ"פ ה"י חזקה נגד חזקה, היינו חזקת א"א נגד ח"א וא"כ חלין חזקה נגד חזקה, וכיון שיש חזקת כשרות של הרואים אף שעכשיו ודאי אחרת, הא חולקין אחר חזקה אף דאיתרעו הי"ח דליכא תר"ל ואמרין השתא הוא דאיתרע, כמ"ש החוס' פ"ק דחולין דף י' ע"ב וצנז"ר דף צ"י ע"ב דאיכא ע"ש. עוד הביא הבית שלמה בשם הרב השואל שראה להקל עפ"י הנוצ"י ה"ל גם צידונו שזה ההרג הנמלא איבד עלמו לדעת, דה"י נימא דכיון שר"ח את עלמו ח"כ העמידו בחזקת כשרות עד עתה, אולם הבית שלמה השיב לו דשאני נ"ד מנידון הנוצ"י, דצידון הנוצ"י חזקת חיים של הנהרג וחזקת כשרות של הרואים תרי מינו ניכחו, [וא"כ אף שנגד חזקת חיים המוכיחה לנו דעכשיו הוא שנהרג יש חזקת א"א, עדיין יש להחיר מחמת חזקת כשרות], אבל צ"ל שני החזקות הם צב"הרג, וידוע שבהרג ולא רגע קודם מיתתו מחזקת כשרות ע"י שר"ח את עלמו רק שאינו ידוע מחי נכרה, ח"כ אלו תרי חזקות תרדויהו מישך שייכי אהדדי ואי אפשר לזה בלא זה [ולא נחשבו רק לחזקת אחת ונגד זה יש חזקת א"א], וע"י צנז"ר סי' מ"ג ד"ה וכו' צמ"י עירובין, ש"י שם דמשו"ה חזקת חיים של הצעל וחזקת א"א לא חשיבי לתרי חזקה, אמנם אף לד' הריצ"ש והפנ"י [המוצאים צ"ד הנוצ"י שם] דתפסו דחזקת א"א וחזקת חיים של הצעל ה"י תרי חזקה, היינו משום דחזקת חיים הוא צב"הרג וחזקת א"א הוא צב"השה, משא"כ צ"ל צתרווייהו צב"הרג וחדא צב"השה מישך שייכי, לא מיקרי שני חזקות לכו"ע.

ב. וכשידענו שזה המת נכנס למקום שנמצא בו בעודו חי, ובאותו מקום לא שכיחי מתים. דדברי חיים [לר"ה מלאזן] ח"ב סי' ס"ג צ"ב שמת צפונדק של עכ"ס וכו' וידוע ליחודי שיצאו לקברו, וכצנז"ר הכירו שהוא פ' אלא שהיה ספק אם הוא תוג"י וכי לא ה"י להחיר עפ"י מ"ש הצ"ש לתרץ קושיא כע"ז להמחמירים צב"ג"י למה לא אמרין דוקים להנמלא בחזקת חי עד עכשיו ונמלא שהוא בתוג"י, משום דלא שייך לאוקמי בחזקת חי דהרי לא ידעין מי הוא, ואחרי ש"י צביאור דבריו דכיון שאין אנו דנים על איש פרטי שידענו אותו חין לומר שמת זה תוג"י הוא משום שה"ב לו חזקת חי, שהרי יודעים אנו צודאי שה"י מחיס מכבר ואמרין שזה הנמלא הוא מהמתים כבר אבל צעל העגונה הפרטי שידענו שה"ב ה"י לא אחרע חזקתו כלל, כי דכל זה צעלמא

אוצר

סיק דל אות א—ז

הפוסקים

שהקול הוא אמת [והעפ"כ] לריבין אנו לעדות, דדילמא זה הוא שילא [עליו] הקול תחלה שנהרג והרי הוא לאחר ג' ואין להכירו, ולעולם אין זה פ' שהם אומרים עליו שהוא וכו', וכן מלאהי בקריש להמכר"ש בשם תשו' הרב צ"י וכו', ואף דשדא ביה נרגא, מ"מ הוא גופיה כתב דחילוקו של הרב צ"י נכון ופשוט, ועוד נראה דמעיקרא ליתא לפירכא דהר"ש, משום דאפי' יחזיק ליה בפרתיה דעובדא דהר"ש מיירי כשנודע עפ"י עדים ולא ע"י הקול, אפי' חילוקא דהר"ש מוכרח, דהא מ"מ קשיא מתשו' הר"ש אהא דהר"ש דהר"ש וכו', דאע"פ אמתן שאלמו תחלה שנהרגו יהודים בדרך, היו יושבין ומשמרים הם או אחרים את הברוגים עד סוף ע"י יום שהכירוהו קרוביהם, הא ודאי ליתא שהרי כתב שם ששאר הגוף אכלוהו חיות, ואי היו משמרין האיד אכלום חיות, ואי"כ הקושיא במקומה עומדת למא' החמיר הר"ש, הא איכא למיתלא לקולא דזכ' שנמלא ומכירים אותו אינו מן הברוגים הראשונים אלא נהרג אח"כ ודוק ג"י הוא, אלא ע"כ לר"ד אתא לומר חילוקו של הר"ש, דכיון שלא הזכירו שם פלוני שנהרג אלא אמרו סתם יהודים נהרגו לא תלינן להקל, דחיישינן שזה הנמלא עתה הוא מן אותן הברוגים שאלמו עליהם שנהרגו אבל אין זה פלוני שאומרים עתה עליו שהם מכירים אותו, דכיון שלאחר ג"י הוא אין להכירו.

ובשפתי אברהם סי' ס"ז בעובדא שערל א' מלא מתב' בשוק שעל דרך פ' מונח יהודי א' מת, וחפצו שם ולא מלאו מחומה, ואחר איזה שבועות בא ערל א' ואמר שראה במקום הנ"ל יהודי א' מונח מת והכירוהו, דומה מליאת המכתב לילא קול, וכי ג"כ דהכא יש להחמיר אפי' להמקילים בסג"י, דהתם הקול [שילא] היינו שפ"פ מונח מת, אבל הכא בפעם הראשון לא ילא הקול על איש ששמו פ' רק שיהודי א' מונח מת, ואם נלך בחר הקול מגרע גרע, ואפשר דהכא נחשב לודאי לחג"י, ואף דכ"ד באותו פעם [כשמלאו את המכתב] חפצו אותו ולא מלאוהו, מ"מ לא על חנם נכתב המכתב, דהרי אנו רואים בסוף שהאיש הזה היה מונח מת, ולחומר'א בודאי חשדינן לקול והוי כודאי לחג"י.

ובנוב"ק סי' נ"ב בעובדא שנמלא סוס עם שקי למר מלוכלכים בעיפי דס', וחג"י נמלא הרוג והוכר שהוא פ' והגוים שהכירוהו אמרו שהם מכירים שהסוס היה שייך לנעלם, פקפק מתחילה [בדמ"א טור ז' ד"ה ואמנם] דכיון שמליאת הסוס הוי רק ראי' שנהרג רוכבו ולא על צעלה של פ' דאף שמכירים שהסוס הוא של צעלה אכתי חיישינן לשאלה ושיכירות ומכירה [והוי רק כמו שילא קול יהודי נהרג], ושז' לא מהני ההכרה של העד, אף כתב דבאמת לא דמי מליאת הסוס לקול כלל, כי אין מליאת הסוס ראי' על שום הריגה, דאף שהיו על השקים שעל הסוס עיפי דמים אולי כאשר חפס הרוצח צפום והתחיל להכות את הרוכב וחבל צו קפץ הרוכב מעל הסוס וצרח והלך לו. ועי' באוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ז אות ס"ח. ועי' עוד בדברי הנוב"ק שצמח.

ויש מהאחרונים שכתבו שאין להחמיר בילא קול סתם "יהודי נהרג" אלא כשילא הקול שנהרג במקום פ'. עי' בקו"ע אות קע"ז שהעתיק תשו' הב"ל דזה"ל: אפי' למאן דמוקל לחלות מספק שהוא תוך ג"י, אם כבר ילא קול שיהודים נהרגו במקום פ' ולא נודע מי הם, ולאחר ג"י מלאום באותו מקום וכו', אין מעידין עליהם ואין תולין מספק דתוך ג"י הם, דכבר ילא הקול קודם ג"י שיהודים נהרגו במקום הזה, ואי"כ מאחר שבאן נמלאו חיישינן לקול שהוא אמת ויש יותר מג"י ואין מעידין עליהם לאחר ג"י. ועפ"י ד' הקו"ע הנ"ל פ' בנצ"ק סי' נ"ב להקל בנידונו הנ"ל עוד מטעם אחר, דלא דמי לילא קול יהודי סתם, דהתם ילא קול שנהרגו יהודים במקום פ' ושז' אחר ג"י נמלאו באותו המקום עלמנו, אמרינן באן נמלאו ובאן היו והן הן הברוגים שנהרגו לפני

"לדברי המיקל", ותמה על הלבוש שהעתיק דברים ככתבן ולא שם לבו לעשות הגירסא.

ועי' ח"מ סק"ג ש"י דכבר כ' האחרונים שזה קאי על סברא הראשונה, ושם במוקף הוסיף, דע"ס הוא בש"ע ויל' "לדעת הראשונה" והיא דעת החוס'. ונחלת לבי סק"ס כתב ג"כ שהוא "ול" "לדברי החוס'" וששמע להגיה בן ממקל גאוני ארץ, חולם הוסיף, דלשון "ומיכו", לא משמע בן והגיה את ד' הש"ע בל"ע. וכן תמכו על הש"ע בצע"י חיי ס' ילא ד"ה ד' וצפני יהושע ח"ב סי' נ"ג דף ל' טור ג' וסי' ס"ח ד"ה ד'.

ובבבסת יחזקאל סי' כ' דס"ג א' כ' להרצנים השואלים שרנו לסמוך על ד' הש"ע, שנעלם מהם דהאי ממנ"פ קאי לדעת הראשונה ונעטות נפל בספרים כמ"ס הבית הלל.

ובכ"ב פנים מאירות ח"ב סוף סי' ס"ה, ובשמן רוקח ח"ב סי' ל"ג, ונכח השלחן סי' י"ד דכ"ב טור ז', ובנודע בשערים קמא סי' כ"ה, ובשפתי אברהם סי' ס"ז. ועי' לקמן בזה כי שם מן האחרונים סוברים דין הש"ע הוא אף להמחמירים בספק ג"י.

ב. ובשנוסף לקול "פ' נהרג" היתה ידיעה ודאית שנהרגו עוד יהודים. כתב בלמח נדק סי' ק"א, דהא דכתבו הר"ש והריטב"א בילא קול איש פלוני נהרג ואחר ג"י מלאוהו מת והכירוהו שאלחו מותרת ממנ"פ, אינו אלא דוקא בגווגא דמיירי בתם, דלא נשמע משום הריגה אחרת רק מהריגה זאת שילא הקול שנהרג פלוני, משום דקאי האי טעמא דממנ"פ, דאם הקול אמת אין אנו לריבין יותר, ואם אין הקול אמת מהי חיותי לומר שנהרג לפני ג"י כיון דלא נשמע משום הריגה אחרת, אלא אמרינן השתא הוא נהרג והשתא הוא דנמלא, אבל היכא ידיעינן בודאי שנהרגו כמה נפשות מישראל והקול ילא שפלוני הוא שנהרג בתוכם, ואח"כ נמלא א' והכירוהו והוא לאחר ג"י משילא הקול, אין להחיר אשתו, משום דבעינן זה לא קאי האי ממנ"פ, דאיכא למיחש דאיתו קול שילא שפלוני נהרג אינו אמת, אבל מ"מ ידיעינן בודאי שנהרגו כמה נפשות וחיישינן שמה זה שנמלא עתה הוא מן אותן הברוגים והרי הוא לאחר ג"י ואין להכירו.

ג. ובשחקול שיצא לפני ג"י היה על סתם יהודי ולא על פ'. בתשו' צ"י דיני ערו"ס מסל"ת סי' ז' אחר שהביא

ד' הנמוקי' בשם הריטב"א [שבאות א'], הביא מד' הר"ש בתשו' כלל נ"ב סי' ז' שנשאל על יהודים שנהרגו בדרך ולסוף ע"י יום מלאום והכירו ראשו של א' מהם, והשיב שאין כאן עדות להחיר את אשתו דתנן אין מעידין אלא עד ג"י כי המת משתנה אחר ג"י, וכתב הב"י דיש ליישב דבריו עם דברי הריטב"א והר"ש דהם מיירי דילא הקול איש "פלוגי" מת והלכך ממנ"פ אשתו מותרת, אבל בזה דהר"ש לא ילא קול איש "פלוגי" מת אלא "יהודים נהרגו" וככא ליכא מה נפטר להחיר. ועי' צ"י דמבואר בדבריו דאפי' כשיחד עם הקול "יהודי נהרג" ילא גם קול "פ' נהרג" אלא שהקול על פ' היה קול גרוע שילא מחמת אמתלא, לפי שהיו ממתינים שיבא לביתו ולא בא, או עפ"י אמתלא אחרת, ליכא בזה ממנ"פ ואחתה אסורה.

והרח"ש בקו"ע דמ"ד א' אם כי שכתב דתשו' זו של הר"ש אין לה שייכות לנידון של הר"ש והריטב"א, דהר"ש לא מיירי כשילא קול, אלא כשנודע שנהרגו יהודים בדרך פ' אבל לא הכירוהו מי הם עד שכלכו קרוביהם לשם ולסוף ע"י יום שנהרגו מלאו והכירו ראשו של א' מהם, מ"מ סיים דחילוק הרב צ"י נכון ופשוט.

גם בצמח צדק סי' ק"ג כתב, דבילא קול סתם שנהרג אחד ולא הזכירו שם פלוני ולאחר ג"י נמלא א' הרוג והכירוהו אשתו אסורה אפי' לדעת החוס', דהתם ליכא ממנ"פ, משום דאיכא למימר

אוצר

סיק דל אות ג-ה

הפוסקים

פעם, אכתי איכא לספקי דשמא זכ שנמלא מת הוא צחור גי', וגם הוא ס"ס המהפך, דשמא הוא צחור גי', ואח"ל דהוא לאחר גי' אכתי איכא ספק שמא הקול הוא אמת, אך י"ל דהרא"ה אזיל לשיטתו שהצ"ח הפרי"ח בשמו צו"ד סי' קי"ג, דצמקום דאיתחזק איסורא דאורייתא לא מהני ס"ס כלל ע"ש, וא"כ הי"נ הרי איתחזק איסורא דא"א וכו', ולכן הולך להחיר לשיטת החוס' דוקא משום ממני"פ, אמנם לשיטת הרשב"א שהצ"ח ע"ס הפרי"ח דסובר דאף צאיתחזק איסורא דאורייתא מהני ס"ס, משום דס"ס הוא מטעם רוב ורובא וחזקה רובא עדיף, א"כ ספיר יש להחיר גי' צענוגה משום ס"ס, וא"כ א"ש מ"ש המחבר לר"ה, משום דאף לדעת הרשב"א דאוסר בספק גי', מ"מ לירידה צל"ה יש היתר משום ס"ס וכו', ואף דהמחבר צענו פסק צו"ד סי' נ"ג [ס"ד] להחמיר צ"ס צמקום דאיתחזק איסורא, וכאן לא הכריע בין הדיעות גבי ספק גי', מ"מ נראה דצו"ד הכריע המחבר להחיר משום דהוי ס"ס דפלוגתא דצו"ח גי', דשמא קו"ל הכתום דמקילין בספק גי' וא"כ יש היתר משום ממני"פ, ואח"ל דקו"ל כהרשב"א לאסור בספק גי', מ"מ שמא קו"ל כהרשב"א להחיר צ"ס אעפ"י דאיתחזק איסורא דאורייתא, ולכן הכריע המחבר צענו גי' להחיר צ"ה.

ועי' פת"ש סקק"ה מהנצ"י קמא סי' ל"א שכי' דדברי השו"ע צרורים, דעיקר טעם המחמירים בספק גי' ולא יבזין ח"ח, משום דיש חזקה א"א נגד ח"ח, וכאן משעה שילא הקול שמת או נהרג צעלה, כבר איתרע חזקה א"א, וא"כ אם נמלא שוב מת או הרוג ומכירין אותו צע"ע מותרת ממני"פ, אם הוא צעלה מותרת, מאי אמת שהוא אחר, א"כ יבזין לו חזקה חיים ולא מת עד עכשיו ולמה נשתנה, א"ו שהוא צעלה. וע"ש שהצ"ח בשמו מסי' נ"ב דלא כ"י כן רק לפלפולא אבל לא למעשה.

וב' בנהרי אפרסמון סי' י"א דף קכ"ז טור א', דאף דצ"ח זה אי חזקה דאיתרע הוי חזקה מן התורה או לא, צאנו למחלוקת ראשונים ואחרונים וכו', והנצ"י עצמו צו"ד סי' ס"ה וצחא"ה סי' ס"א אזיל לשיטת הפוסקים דחזקה דאיתרע הוי חזקה מן התורה יע"ש, עכ"ז חירונו על היס' אוסרין שהוא שיעת הרשב"א א"ש, לפי מה דס"ל לרשב"א בחולין דף פ"ו דחזקה דאיתרע לא הוי חזקה, וע"ש שכי' ליישב אף להסוברים דחזקה דאיתרע הוי חזקה מהי"ת.

ובגבעת פנחס סי' כ"ד כ' ליישב, משום דלעת המחמירין הוא משום דהוי תרתי לרעותא כדאשכחן גבי מקוה וחזית בקידושין דף ע"ט, ד"ל העמד את הנאצד על חזקתו שהוא חי עדיין, ואין לומר דאדרבא העמד זה ההרוג הנמלא על חזקה חי עד חוץ גי', דהרי הרוג לפניך, אבל כשיצא הקול על הנאצד שנהרג, איתרע חזקה חי של הנאצד, כדאיתא בכתובות דף כ"ו דקול מרע לחזקה, וכדר מוקמינן ליה לזה ההרוג בחזקה חי עד חוץ ג' ימים, ואף דהקול הוא שהוא לאחר גי', אלא קאמר דממני"פ מותרת.

ובעיי"ז כתב בשואל ומשיב חמישה"ה סי' י"ז ד"ג טור צ', אחר שהצ"ח ד' הצ"ס סקפ"ד בחירונו על קושי' הטו"ז צו"ד סי' שצ"ז, וביאר דכוונתו דאיש שאינו ידוע לנו לא שייך לתת לו חזקה חי דכמה מחוס' יש צעולם [עי' לעיל ס"ק רכ"ט אות א'], כ' דלפ"ז א"ש ד' השו"ע, דהא צאמת מהרהורי לתת לו חזקה חי עד חוץ גי' והוא הוא שמת, רק דמועצ' לתלות שהוא חי עדיין ואיש אחר שאין לנו מכירין צו הוא המת, ל"א דכיון שילא הקול על אותו איש שמת או נהרג, א"כ עכ"פ איתרע חזקה חי שלו ול"ש לומר דיש לו חזקה חי עדיין, כעין מ"ש החוס' בכתובות דף כ"ג [ע"א ז"ה חרווייבן] דכיון דזרק הקדושין איתרע החזקה ע"ש

לפני גי', אבל הסוס שצא בלא רוכב ועליו טיפי דמים, אפי' נמא שהדמים מודיעים שנהרג רוכב אי' על הסוס הזה, מ"מ אין הדמים מודיעים מקום הריגתו, עד שנאמר אח"כ על הרוג הנמלא אחר גי' צאיתחזק מקום שיהי', שהוא עצמו שנהרג ברוכבו על הסוס, ואולי זה הרוכב על הסוס לא צא לאותו מקום כלל ובמקום אחר נהרג, ואף שהנעלם דרכו הי' שם במקום ההוא שכי' רגיל לשהור שם, מ"מ כיון שאתה אומר שהשאל או השכיר הסוס לאיש אחר, א"כ זה האיש האחר אין אתה יודע לאיזה דרך הי' נהלך, ולכן אין מליחת הסוס גורע צעודא דיון כלל.

ועי' גם באמרי נועם סי' כ"א שכשחילק בין ילא קול "פלוגי" נהרג שיש להקל צו מטעם ממני"פ לילא קול "יהודי" נהרג שאין להקל צו, כתב צע"ס הדבר, דכיון דילא קול סתם שמונה יהודי אי' מת במקום פ' ולא ילא קול מי הוא זה, ואחר גי' נמלא צאיתחזק המקום, מוכח מכה הקול שמונה שם מקודם גי' והרי הוא לאחר גי' ממיתתו ואין מעידין עליו.

ד. ובשגם תוג"י למציאת ההרוג יצא קול "יהודי" נהרג. כ' הלמח דא"ס סי' קי"ג דאפשר אפי' היכא דנשמע כבר לפני גי' קול הריגה, אלא שגם צחור ג' נשמע קול הריגה, יש להקל ולתלות שנהרג חוץ גי' לדעת המקילים צסג"י.

ה. הסוברים דדין השו"ע הוא אף להמחמירים בספק גי'. צו"ז סק"מ כ' לחרץ. ד' השו"ע צמ"כ דמותרת לד"ה והרי הריעצ"א עצמו כתב היתר זה דוקא לדעת החוס', דהשו"ע פסק כהריעצ"א ולא מטעמי, אלא דס"ל דטעם המקילין צספק [גי'] כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים ושמת נחפה חששא דרבנן הוא, והמחמירין חוששין אף לחששא זו שהיא רחוקה קצת, ובזה ס"ל לצע"ח השו"ע דצמקום דאיכא עוד חדא לטיבותא, דהיינו שיש [קול] שנהרג, אע"ג דאין ראוי להחיר מחמת אותו קול לבד, מ"מ מסייע להכריע להקל מחמת ספק שמת נחפה, והמחמירין מודים בזה, ולא מכה ממני"פ מתיר השו"ע בזה לד"ה, וכ"כ דעת השו"ע צצנו חיי סי' י"א ד"ה ד', ופניו יהושע ח"כ סי' ס"ה ד"ה ד' * ועי' בנתיבות לשנת סקכ"ע ובגבעת פנחס סי' כ' וכ"ד.

ובעצ"א ס"ק קט"ז כתב ד' הטו"ז אין נראה כלל, חדא שמדברי הצ"ח צחש"י צדיני מסל"ת סי' ז' מוכח להדיא שאינו מתיר אלא מטעם ממני"פ וכד' הנמוקי, ועוד דאין נוכל לומר שנלך הקול עם ספק גי', שהרי ע"כ מלך הקול לחוד לא הי' מקום להחיר כמ"ש הטו"ז צענו, וא"כ אם נאמר דצ"ח קו"ל קו"ל כדעת הרשב"א, מה יכול לירוק הקול להועיל בזה, הרי אם הקול אמת הוא צודאי יותר מגי', וע"כ הקול וההכרה שח"ה צחור גי' סתרי אהדדי, ואם דעת הטו"ז לפרש שאפי' צודאי אחר גי' נמי מחירין ע"י לירוק הקול, משום שאינו אלא השם דשמא נחפה ויכול להיות שאף שהוא אחר גי' אפי"ה אנו מכירים אותו צטוב וכו', א"כ אין זה תלוי במחלוקת החוס' והרשב"א כלל, וכה"נ להמחבר לכתוב דין זה אפי' אחר גי' צודאי ואנו מכירים אותו אם ילא גי' קין מתחלה סמכין להחירא, א"ו דפירושו ליחא, וע"ש מה שיישב דעת השו"ע.

ובפני משה (מתלשוואן) צמרה"פ סקק"ו כ' דעת השו"ע, עפ"י מה שיש להקשות על הרא"ה, דלמה הולך להחיר משום ממני"פ לשיטת החוס', דהא אפי' צ"ח ממני"פ יש להחיר משום ס"ס, ספק שמא הקול הוא אמת, ואח"ל שהוא שגר שלא נהרג צאיתחזק

(*) אלא שהם רצו לומר דהשו"ע מפרש כן גם ד' הריטב"א בשם הרא"ה. ומ"ש לדעת החוס' יישובו בדוחק ע"ש, ובפני תמה דמ"ל הא, כיון דהג"י לא כתב כ"א מטעם ממני"פ וגם לא הוזכר גברא זו, והשאר בצ"ע.

באר הגולה
ב. נ"י נשם רבו הר"ה
אחר ג' ימים מצאוהו ב מת והכירוהו
אשתו [צח] מותרת (קכה) לדברי (סס) הכל:
הואר הגר"א
[צח] מותרת לדיה צ"ל
לס ראשונה דממין אם
הקול שער תלינן לקולא וכ"כ האחרונים:

באר היטב
(פס) הכל עי' ח"מ וצ"ש. וכנה"ג דף מ"ז ע"ה כתב דט"ס וצ"ל
מותרת לדברי התוס' ע"ש וכ"כ בה"י:

הפוסקים אוצר ס"ק רל אות ה-ס"ק רלא

שם צ"ח ע"ב [צח] ש"י ח"ל: מ"מ עדיין יש להחזיר אפי' נמצא ציבשה
כיון שקודם שנמצא יאל' עליו קול שנהרג שהרי הלכו לבקשו כדי
לקבור אותו, דהיינו שאלה הקול ואחר ג"י מלאוהו והכירוהו מותרת
לכ"י, אך לבסוף מסיק דצ"ל אין לומר מממ"פ ה"ל, כי הוא
ידוע שהוא אחר ג"י שנהרגו בגדיו כזה, וכתב דמשמע מדבריו
דאי לאו אותו העדות ה"י מחזיר עפ"י הקול הגז' אפי' דלא
בוחזק צ"ד.

ובמילי דאבות ח"ג ס"י א' דקל"ח סע"א כתב להרצ השואל שאלה
להחזיר צידונו בספק ג"י, יען יאל' הקול מחלה שנמצא
הנעלה הרג, שהוא חמה על גברא רבא דכוותיה שיעשה ח"ו
דצד כזה, וכו' ס"ד דמייירי צשיע שהקול יאל' "נמצא א' מת
והוא פ"י", חלילה מזה הלא היינו הקול היינו העדות וכו' ק' עדים
נאמנים אחר ג"י, הלא גם הקול אינו יואל' רק מחמת הטעות
של אחר ג"י שנשחט והכל טעות א' הוא, אבל צשיע מייירי שאלה
הקול "פלוגי נהרג", כלומר שראוהו צדא הרגומים להורגו וראו
הר"ה, ואין כאן על דבר הזה עדות גמורה. רק הקול ואח"כ
נמצא א' מת והכירו צשיע שהוא הוא אותו פ' שאלה הקול עליו
שנהרג, והמה צ' ענינים [הקול וההכרה], אבל כאן גם הקול גם
העדות [של המכירין] הכל אחת הוא, כי אולי גם כשיאל' הקול
כזה ה"י נהרג ג"י והמוציא הקול טעה בדמיונו כמו שטעה העד
הצד' לפנינו [ולכן הוי ספק ג"י צלי קול ולהמחמירים שם
יש להחמיר גם כאן], וזה פשוט וברור.

ובברכת רצ"ה ס"י פ"ה צ"ה שנחלכסן במקום פ' ואמר ששמו
פ' במקום פ' ונסע משם, ואח"כ יאל' הקול שנהרג אותו
האיש סמוך לכפר פ', ונסעו שני אנשים אחר ג"י אל המקום שהי'
ההרג, שוכב שם והכירוהו צשיע, כי זה צדור דמקרי ודאי
לאחר ג"י, שאחר שאין מכיר שמה לאיש הזה, ע"כ הקול שאלה הוא
שנהרג איש א' סתמא, דמה שאלה הרצ השואל ללד דכיון שלשמיעת
קול הזה נסע צעל האכנסיה ודעימיה הוא ולא אחר, ע"כ שהי' קול
מפורש שזה נהרג, ליחא לדעתיה ואף סניף להחזיר לא חשיב, דגם
צ"ל הקול שנהרג איש "פלוגי" להחזיר לדעת המחמירים בספק ג"י
נחלקו האחרונים, ורק ה"מ"ז כתב דכיון שיש קול ג"כ הכריע
צשיע להקל, ולא מלאנו שום ראיה לדבריו אלה דצדרי הקדמונים
שיתורף קול הכרה להחזיר עגונה, וכמו שהכריע זה הגאון צעל
נצ"י, ורק שהוא [הנצ"י] מלד אחר קאחי עלה, דכיון שאלה הקול
איתרע לה חזקת א"ה ומוקמינן להנמצא בחזקת חי דהשתא הוא
דמת כיון שאין חזקת א"ה כגדה, ומלד שיש לדבר זה, הנה
גם לדבריו כ"ז אינו רק ציואל' קול מפורש שנהרג איש פלוגי, אבל
כשאינו מפורש וצדור, אף שהקול שהוא מורה קול שנהרג הוא
פלוגי וכנ"ד, פשיעא דצביאל' זה לא איתרע חזקת א"ה.

רלא. והכירוהו. עי' בחפארת נצי ס"י ל"ו [המוצא צאח"פ
סניף כ"ד ס"ק קפ"ד אות ל"ב] דמבואר
דצדרי דעידו ההכרה אינם לריכין להיות דוקא אותן שלא ידעו
מהקול, אלא אפי' אותן שידעו מהקול יכולין להעיד עליו, ולא
חיישין דמחמת הקול יעידו צדממי. ועיין בהשטמות.
סניף

י"ש, דצשלמא כשאל' יאל' הקול, כל שאנו אומרים שאתה הוא
שנשחט לזה, א"כ לא איתרע חזקת חי שלו, משא"כ צ"ל קול
[אפי' אנו אומרים שזה אחר, מ"מ חזקת חי של צעלה איתרע,
דלא עליו יאל' הקול]. וכ"כ בקו"פ למח"ל סקל"ע ובמחמר
מחזקי ס"י ל"ב.

ועי' עוד יישובים לדעת השו"ע כפי הנוסחה שלפנינו במשנת
רבי אלעזר ברכין ס"י ט' אות כ"ה וצמקן שאלה ס"י כ"ח.
ובחן טוב סקק"צ אחר שהביא לדי הנוצ"י ה"ל, כי דול"ד מני"ל
להמחזר הכרעה זו, שהרי הר"ה והריטב"א ש"י להקל
בקול לדי ר"ח דמיקל צספק ג"י, נשמע דעתם דלהחלקים על ר"ח
אין להקל, ויש ליישב לפמ"ש צס"ק ק"ה דהולכתא צהא כר"ח
דבדואי אישחסי ליבא אלא איסור דרצון, אלא צמאי דמיקל ר"ח
משום זה צספק אשחסי, חיישין לדי הרשצ"ה ש"י דלשון המשנה
מכרעא לחומרא צספק ג"י, דלפעמים אשכחן צש"ס דגם סד"ר
לחומרא [הו"ד לעיל ס"ק רכ"ע אות ל"א], אבל מ"מ אין לנו להוסיף
חומרא בסד"ר מה שלא נזכר צש"ס, הלכך בקול כיון דיש סברא להקל
טפי, לא מחמירין ציה צסד"ר מאחר שלא נזכר צש"ס חומרא בקול,
והר"ה והריטב"א ש"י דלר"ח דוקא יש להקל בקול, היינו לאפקוקי
אם נאמר לגמרי דלא כר"ח אלא דבדואי אשחסי יש איסור דאורייתא,
דאי אין להקל צספק אשחסי אפי' בקול, וא"ל דל"ל להר"ה
והריטב"א לומר הטעם בקול משום מממ"פ, ה"ל לר"ח דליבא ספק
אלא צהששא דרצון צפשיעות יש להקל לסמוך על הקול, ד"ה,
דודאי לר"ח אפי' צלא הקול שריא, והר"ה והריטב"א קמ"ל דלא
נימא דהקול מגרע שאלה קודם ג"י וכו', וגם יש נפ"מ צעטם
דמממ"פ כמ"ש ה"ל ס"י ק"ב דדיוקא אחי לאשמיטין דדוקא אם
יאל' הקול על צעלה מותרת מממ"פ אבל אם יאל' הקול סתם איש
יחדי נהרג, אסורה גם לר"ח, [כמוצא לעיל אות ג'].

ו. ואם בתוך ג"י למציאת ההרג יצא הקול שנהרג. כתב
צאצן שמואל ס"ק שס"ח דנראה דאף הסוברים דין
השו"ע הוא רק להמקילים, מודים צזה דגם להמחמירים מעידין.
וכע"ז כתב צמשפט נדק ח"ה ס"י ס"ח צידונו שאלה הקול צעבר
שהרגו לפ' וצדקר מלאו הרג והכירוהו, דאפי' לדעת
המחמירים חולין דחור ג"י נהרג, שאם ה"י נהרג מקודם ה"י יואל'
הקול חיובי ואפואי מחלוקת לא מפשינן.

גם צחן טוב סקק"צ דק"צ טור צ' כי דאם יאל' הקול שנהרג צעלה
חור ג"י לכר"ע שריא, והוסיף דאפשר אפי' יאל' הקול סתם
שלא נזכר שם צעלה, יש להקל בקול כזה שאלה חור ג"י.
ו. הגדרת הקול שמצטרף להכרה של סנ"י. צהש"י הגאון
ר' נפתלי כ"ץ צצחוט השני ס"י ל"ו, צעוצדא שפעלס א'
יאל' קול דלא פסיק שנהרג וחפשו אחריו ולא מלאוהו אלא ג'
חדשים אחריו, כי דפשוט הוא דהביא דילא קול וכו' ביינו קול
שיש צו ממע ושהחזק צ"ד, מעין קול דאמרין צקידושין וגירושין,
וצנ"ד אומדנא הוא דכיו ולא קול, ואפי' אומדנא כ"ל דלא הוי
ככה כלל, וכ"ש דלא הוי אומדנא דמוכח וכו'.

ואולם צעל חוט השני צכג"ה צצחור הששבה, הביא מחש'ו
הגאון ר' פתחי [אצ"י] נ"ש, והכריעם הוצאו צשמו גם

באר הגולה

ג' יצאנו לעל סעיף כ"ה

כח

בשם ר"ת דהא דאין מעידין עליו

אלא עד ג"י הני מילי כשהוא חבול בפניו

אבל

ביאור הגר"א

[צט] י"א בשם ר"ת כו'

תוס' הנ"ל ק"כ א' ד"ה

אין קט"ו ב' ד"ה דאמרי

סימנין כו' דפירש דקאי אלמעלה שלא נשאר אלא הפרצוף עם החוטם אבל כשכל הפנים עם השפתים וסנטר קיימין מעידין לעולם :

פתחי תשובה

שכבר מת יותר מנ"י ונשתנה א"כ יבצין לו חוקת חיים כו' ונמ"נ הוא בעלה כו' ע"ש. וס' נס"י כ"ז כתב על סנרל זו דלא כתב כן רק לעלפולא חנל לא למעשה רק לגרף לקולות אחרות ע"ש עוד :

שכבר קודם ג"י ולא יבצין חוקת חיים היינו משום דיש ג"כ חוקק ללידך גוסף חוקק א"ל והס' כל חוקק משע' דלחילוד ספק איתרע החוקק וא"כ כהן משע' שילא הקול כבר איתרע חוקק א"ל מלכות שם ולידך ואלא מלכא שוב מת ומכירין אותו בט"ע מותרת ממ"נ אס' הוא בעלה מותרת מאי איתרע שזה אחר הוא שדומה לבעלה לפי

אוצר

ס"ק רלב

הפוסקים

וכנ"ל. וע"ש שהסתייע מר"י גאון, ומסיים שמעיקר הדין כ"כ ולא משום קולא דעיוגולא כו', כמוכח בפ"ת ס"ק קכ"ה (תנינא).

חסוברים כר"ת. [כאן מוצאים הפוס' דכצרי דעכ"פ כשגופו וגם לורתו שלמים מהני, וכדמשמע סתמות דברי השו"ע, אמנם י"א דגם כשגופו שלם בלא פ"פ מהני לה"ת לאחר ג"י, וי"א דנלורתו שלמה לבד בלא גוף מהני, ויוצא בס"ק רל"ד].

כתב הרשד"ם צס"י נ"ד ונ"ו, דכ"ד החוס' שהציוו לר"ת, וכן הסכים הרא"ש בפסקיו [שהציוו לר"ת בלי חולק, וגם ממה שפ"כ שם בעור דרמזים, משמע שהציוו שפ"ד הרא"ש ה], וכ"כ בעור בפשיטות ולא הציוו שום חולק, וכן ר' ירוחם דהוי צהרל עוצא מציא בנכ"ג ח"ג לר"ת ושכ"כ הרא"ש ולא הציוו חולק [כמנהגו, ש"מ דכ"י ס"ל], וכן מהר"מ בחשו' מיי' השייכות להל' אישות ס"י ט' הציוו לחשו' ר"ת ושכ"כ דהוי לפני רבינו שמואל והתירו כו', ושכ"כ צה"ג [וכנ"י צס' הישר] ע"ש, והרוממו בחשו' זו שפ"ד צה"ג שדבריו דברי קבלה, וגם הרשד"ם [הוא רבינו שמואל הגי'ל] שדן לפניו הסכים עמו, דהרי כתב "והתירו" וצ"ל ס"י צ' ד"ד ע"א אחרי שפ"ד דמהחוס' שהציוו דברי ר"ת נראה דהכ"י סצרי הלכה למעשה, הוסיף דגם בפסקיו החוס' [ס"י רל"ט] איתא הכ"י כו', וכבר למדנו בעלי כללי הפסק שיש לסמוך על פסקי החוס' ודעתו עלמו ע"י צס"ק רל"ו אות ג'. וצבני משה (להר"מ שלטון) ס"י כ"ז ד"ט ג' ומהרש"ם ח"ג ס"י ר"ג כתבו דגם האו"י ס"י תרל"ז שהציוו את דברי ר"ת, דעתו כן להלכה. עוד כ' הכני משה שם דמהחוס' דקט"ו

טעיה כח. רלב. י"א בשם ר"ת כו'. דברי ר"ת הוצאו בתוס' — כמזוין בצ"ח"ג ובצ"ח"א סק"ע —

ובעוד ראשונים, מתשובתו שנספר הישר, שהוצא צלומותה בצ"ח"א לסע"כ. וכן נצ"ח ממנה רק את תמלית הדברים השייכים לענינו ליסוד חדשו שצטלם מעידין אפי' לאחר ג' ימים, ומה שיש לדון מלשון שם לפרטי דין יוצא כל דבר במקומו.

וזה תוכן דבריו, דאחר שפ"ד דהא דתקן ביצמות דק"כ ע"א אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם מיירי שלא נשאר בו רק אלו והשאר חסר, וכמוכח שם בצע"כ ע"ש, הוסיף, דה"י הא דתקן צס"פ אין מעידין אלא עד ג"י קאי אגוולא דרישא, ומשום דכשנשאר רק החיוב שצ"ה הנ"ל ג' אצרי ההכרה אין זה עביעות עין [גמור שיהיו יכולים להכירו לומר שזה פלוני א], אלא כמדמה מילתא למילתא, שג"ח להם שפרצוף פנים פדחת וחוטם שצחתיכה זו הוי כפרצוף פנים פדחת וחוטם של פלוני, והוי כמו סימן מוצהק, [דמ"מ לא שכיח שידמן לאחר אותו הפ"פ שיהא נראה כפלוני, אלא דמ"מ זה עשוי להשתנות א], ומש"ה אחר ג"י אין מעידין עליו, אלא צט"ע גמור שיטנו ריבו שלם וראשו מעידין עליו ואפי' לזמן מרובה, שצט"ע, שזה לאחר ולאחר כ' יום ויותר, ומעשים בכל יום ואפי' לאחר י"ב חודש מת ניכר כו', והא דצדק"כ ע"א חסב"ה לנחר ה' יומי, [ופריך דאס' ריב"צ לחומרא פליג ח"הו דעבד במחן, לימא דמיירי שיה' שלם ומהני אפי' לרצון, ו"ל דקיס לי לחלמודא דהכי הוי עובדא כעין מתני' ב', דהתם] לא ה"י צו ק"ע [גמור, שלא ה"י שלם ב'], דלאחר שמת אכלו הדגים ממנו כו', אלא הכירוהו רק צס"י פדחתו וחוטמו ופרצופו דהיו ע"ע כו',

(א) מחשו' הר"מ ס"י ה', וכע"ז בס"י ב' ובחדושו על המס' בבאורו לדברי ר"ת.

(ב) ע"פ המדרכי פט"ו דיבמות אות פ"ג בהבאתו לדברי ר"ת. וע"י בגינת ורדים כלל ג' ס"י י"ח שפי' הקושיא באופן אחר קצת.

(ג) מגור' הנ"ל, וכוה מסולקת הוכחה הרש"א וס"ע מהתם דלא כר"ת. וכמוכח בס"ק רל"ו, ע"ש. והנ"ל לא הוצרכה לפרש דמיירי בכה"ג, דהא אמתני קאי וסתמא כפירושו. מהח"ס ח"א ס"י מ"ח ונ"א, גם הח"מ בתשו' שבסג"ה כ' ג"כ דעכ"ל דמיירי דידעו דהוי עובדא כגוונא דמתני', דאליכ' בל"ה קשה איך הוכיחו דריב"ב לקולא דילמא מיירי התם בס"י מובחקים. ובמהר"צ ס"ק ק"א כתב טעם אחר על מה שלא הוצרכו לפרש דמיירי בכה"י. משום שצ"פ רוב כשנסבע שוהה במים זמן רב נאכל ע"י הדגים, כדמשמע מהא דאיתא בדק"א ב' דר"ג אשתבע דאכלו כחרי לחסא כו', (מיהו ע"י מ"ש בזה בספרו אגודת אוזב ס"י ל' אות ד). וע"י בכנסת יחזקאל ס"י ג' דס"ג ע"ד (וכע"ז בצמח השדה תק"ע אות ק"י), ובפנים פאירות ח"א ס"י ג', שהוכיחו באופן אחר דהתם מיירי באינו שלם.

וע"י בכמה פוס' שתי' ק"י הרש"א הנ"ל באופנים אחרים. בסם חיי ס"י עבודת הגרשוני ס"י ק"ב (מיהו ע"ש בסג"ס), ורע אברהם ס"י ב' ד"ה א', ברכות מ"ם דצ"ה טור ב', מאמר מרדכי ס"י צ"ב, עצי ארוים

ס"ק ק"ו, משיבת נפש (הראשון) ס"י כ"ז דכ"ח ג', בן פורת ס"י ה' דכ"ג ג', מראה משה ס"י ל"ו, זכרון צבי מנחם ס"י ל"ב, וע"ע בדברי אברהם (להר"א דובריש) אות ע' ס"י ק"א, ובשדה יצחק ס"י כ"א.

(ד) ע"י בח"ס ח"א ס"י נ"א ונ"ג דמבאר ע"פ לשון הסה"י שם, דר"ל שאכלו רק מקצת מבגין גופו באופן דבטל ט"ע מהגוף אבל שאר הגוף נשאר, דבזה לא תקשה מלשון "ואסקוהו" דדק"א הנ"ל, דמשמע שה' גם גוף ולא רק תחית דפ"פ וכו', וכדק' מה הריב"ש על ר"ת, כמוכח בס"ק רל"ה. ומ"ש דאכלו לאחר מיתה, כתבו כמה אחרונים דבזה מתיישב ק"י המדרכי הנ"ל דאם מיירי באינו שלם, איך התירו והא אמרו התם דמאי מרזי מכה, לזה כ' דאכלו לאחר מיתה, ולא מרזי אלא במכה מחיים, ומסתבר דלא אכלו מחיים, דכשמתנועע מתיראים הדגים, וגם דכתיב ומוראכס וחתכס יהי' על כל וגו'. והמדרכי תי' ק"י זו באופן אחר, עס"ק רכ"ג אות ט"ו ס"י וכו'.

(ה) מבן פורת דל"ד ג'. ובמהר"מ אלשקר ס"י כ"ז דט"ז ג' הובאה תשו' מהר"ש שהתיר בהרגו שנמצא אחר ז' ימים והכירוהו מכיריו, וכתב, דצ"ל דמיירי באינו חבול בפניו, ולשיטתו אויל.

(ו) מסדר אלי' רבה ס"י ב' ד"ד א'.

הפוסקים

סיק רלב

אוצר

חבול בפניו מעידין עליו אפי' לאחכמיו עיי' סי' גופו ולורו ולא הביא שום חולק, פשיטא דכדאיתם הם לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק, וכ"ש בשעת הדחק.

וכתב הרמ"ש בדמ"ח דל"ל דכ"ד הר"ח [לפמ"ש דחילוק דגו"ש שבי' החוס' והרמ"ש בדקט"ו עיי' הוא מהר"ח, עסי"ק רל"ז אות ג' בהע"ד], מדכ"ה הרמ"ש בשמו גבי הולא מהמים דגו"ש מעידין אפי' אחר כמה ימים, וע"כ דכ"ה במת ציבשה, דחלי"כ נהי דא"ל לראותו לאחר משהעלוכו כשהי' גו"ש, מ"מ כשהיה ימים הרבה ציבשה סה ודאי לא גרע ממת ציבשה דעלמא, ואמאי מעידין לאחכמיו, ח"ו לסבר דהא דאין מעידין לאחכמיו הוא רק באינו שלם. גם בכנסת יחזקאל סי' מ"ח ומ"ט כחז דר"ח ור"ח כחדא יניחו. וגם בסי' ג' (צד"ה הדרן) כלל להר"ח בין הסבורים כר"ח. וכ"כ בבני משה [להר"מ שלטון] סי' כ"ז בדמ"ט עור ג' דלהחוס' הי"כ דעת הר"ח. גם במלאת אבן בתשו' שדג"ה עור ג' מוכיח כן בדעת הר"ח ע"פ העור, ע"ש. [מיהו עיי' בהע"ד הנ"ל שס"ק רל"ז ד"ח דחילוק דגופו שלם שחוס' ורמ"ש לאו מדברי הר"ח הוא]. ובמהרש"ם חלק ג' סימן ר"ג כחז דברי' צבור שור המוצא צדעת זקנים מצעלי החוס' צפרשת שופטים [ובכוננו דבריו באולח"פ לסעכ"ה בס"ק ר"ח אות ג' בהערות] דבריו נועים לדעת ר"ח. וכ"כ צנן פורת סי' ח' דל"ז עור ד' דמ"ש ברי' צבור שור דאם אנשים שהכירוהו מחיים רואים אותו ומכירים אותו בפניו מהני אפי' אחכמי, וזהו שיעת ר"ח עלמא.

ועיין בס"ק רל"ז אות ג' דגם כמה מהפוס' האחרונים נטו לפסוק כר"ח.

ויש שבי"ב בדעת הרא"מ. דכסי' ל"ט צד"ה ועל הספק הכי, הביא מהר"ז [ח"ח סימן תל"ב] שכתב ר"ח שניכר בחייו למעידיו כי וראשו ורובו שלם מעידין עליו אפי' לזמן מרובה, וסיים ח"כ צמ"ד שהי' ניכר בחייו למעידיו כי וחי' כולו שלם כי אפי' ידוע ששהה בו מעידין, וכ"ש צמ"ד שלא ידוע ששהה דחולין דעתה כועלה. והח"מ בתשו' שססק"ה מונה לברא"מ בין הסבורים

דקט"ו עיי' משמע שנהגו לסמוך הר"ח ור"ח להקל בגו"ש אפי' לאחכמיו עיי'. וכ"כ הר"ח חנוני בששו' שצפני משה ח"ב סי' כ"ז. גם הרב שמואל הלוי בששו' שם ח"ח סי' פ"ה כחז שכן נהגו, עיי' הרמ"ש שם. [ועיי' בפניי שססק"ק רל"ז אות ג', שכתב, דמ"ש החוס' והרמ"ש שנהגו כי לא קאי על אחר ג"ח].

גם מתרי"ק שורש קכ"א אחר שבי' נדדונו כמה לדדי היתר, הוסיף, ועוד, מלבד כל זה צמ"ד שאינו חבול בפנים וגם גופו שלם, לא מבטיח [דמוחרת] לר"ח שפוסק דגו"ש מעידין לאחר כמה ימים גם בלא פדחת וחוטם, [עיי' ס"ק רל"ז אות י"ד], וכן הכריע הר"ר עזריאל בששו', וכ"כ גם רבינו מאיר צד"ה בתשו', הלא אפי' להחולקים עליו נראה דהיינו דוקא כשהוא נחבל בפנים ואין לו פדחת וחוטם, אבל כשאינו נחבל בפנים וגם כל גופו שלם נראה דלדברי הכל, מעידין אפי' לאחכמיו, דסברה הוא לומר דע"כ לא פליגי [דאין סברה דפליגי מהקפ"ה אל הקפ"ה וריק לקרב מחלקותם כמה דלפ"ש ה], וגם ממ"ש החוס' אור"ח כי דגו"ש אפי' אין פדחת וחוטם ניכר הוא היטב כי וחיכא שאין נחבלי בפנים ודאי נראה הדבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' לאחכמיו אפי' הוא אמת דחיכא שנהב צפרותו אין מעידין עליו הלא בחובבי' כיון ד[נ]שאר גופו שלם עכ"ל החוס', משמע קל"ה דליכא מאן דפליג עיי' מדלמרו דדבר פשוט הוא ולא הביאו שום חולק, ופשוט הוא דאם ברי' שהוצא צמרדכי [פתי] שגראה כחולק על רבינו [חס], הוא רבינו ש[] יחזק בעל החוס', דודאי יש להוכיח דהוא עלמו מודה בכ"ה, דהרי פשיטא שלא היו החוס' אומרים שהדבר פשוט, הופך דברי ר"י הזקן מצלי להביא דבריו, ואפי' אח"ל דהרמב"ם פליג אר"ח מדכתב סתם אין מעידין [לאחר ג"ח] ולא חילק כר"ח, וכן הסמ"ג [פליג] שבי' לשון הרמב"ם ולא הביא לדרי"ח, ואפי' חס"מ דכל ענין פליגי מדלא חילקו כלל, מ"מ מאחר שרבותינו מצלי החוס' כחצו דפשוט להחיר כשאין חבלה בפנים וגם הגו"ש, וגם הר"ר עזריאל דצמ"ה הוא פסק הלכה למעשה כר"ח, וכן רבנו מאיר דצמ"ה הוא הביא דבריו להחיר, וכן העור כחז שביאנו

בדמ"ג טור ב' כתב לענין פסק ההלכה ודעת המהר"ק, דנ' דמהר"ק לא ראה לדברי הרשב"א כי' מדלא הזכירם, ואולי אילו ראה דבריהם הי' חושש להחמיר. ועיי' בתשו' הרמ"מ מפרנקפורט חמובא בס"ק רל"ז אות ג' דעמ"ש בשו"ע דלא נחזור בעיני האחרונים כתב דהיינו כשמצאנו בלא פדחת וחוטם כי, אבל דכשמצאנו הי' הכל שלם מעידין לכ"ע, והביא עיי' מהר"ק וחב"י, והנה מכל הנ"ל מבואר דליתא, דהא האחרונים שבוש"ע הכונה להרשב"א וכו'.

(ח) ממה יוסף ח"ב סי' א' דע"ד טור ב', ועיי' בע"א מה שהאריך לבאר סי' המשנה לסברא זו דבכה"ג לא פליגי.

(ט) כן צ"ל: וכן העתיק הר"ח דמ"ב א'.

(י) וכי' הרמ"ש בדמ"ב א' דאף דמ"ש החוס' דדבר פשי' הוא כר"ח אמר זאת, נראה כוננו דמ"מ החוס' לא היו מביאים דבריו אלו מבלי להביא דברי ר"י הזקן. [ועיי' בערוך לגר ובחדושי הר"מ ליבמות שם ובשו"ת הר"מ סי' ב' ג' שכתבו על מ"ש החוס' שם להלן, אפי' הוא אמת כר", דדברים אלו הם דברי החוס' עצמם ואינם דברי ר"ח עיי', ויתכן דמהר"ק סובר דגם מ"ש החוס' מקורם, והיכא שאינו נחבל בפנים דבר פשוט כר"ח הם דברי החוס' עצמם ואינם דברי ר"ח].

ועיי' במהר"צ ס"ק קי"א שמוכח מדברי המרדכי גופא דכ"ה דעת הר"י, ועיי' בח"ס ח"א סוס"י ג"ו דהעיר דלפ"ז דהר"י מודה בכולו שלם, לכאורה תקשה לעצמו מעובדא דאבי' וכדקשה הוא אר"ח מהתם, כמובא במרדכי כר", ועיי' מה שיישב בזה.

(ז) וכתב עיי' הרמ"ש בדמ"ב טור ב', דמה שני מהמהר"ק דבכה"ג אין חולק אר"ח, הנה מהנמוקי' לדקי' בד"ה אלא, נראה דליתא, שהרי כתב אחר דברי ר"ח אלו [דבאינו נחבל בפנים דבר פשוט וכו'] דאינו מחזור בעיני הרשב"א הריטב"א והרא"ה כי, [וכ"מ מתוך דברי קושיתם] שהי' מהסוגיא דדקכ"א איך בעי למפשט דריב"ב לקולא, והא התם לא נחבל בפניו וגו"ש הוי [דלר"ח מחני אחגי' כר"], הרי משמע בהדיא דלדידהו אפי' לא נחבל בפנים וגו"ש אין מעידין לאחגי'. והסכים לדבריו באדרת אלי' [להר"א קובב, בסי' שני המאורות הגדולים] סי' ח' בדנ"ב א'. ובמשה יוסף ח"ב סי' א' דע"ד א' כתב דל"ק, דגם מהר"ק לא התכוין לפוט' אלו, אלא לבעלי החוס' שהיו בזמן ר"ח וחלקו עליו, דהא המהר"ק הוכיח מ"ש ר"ח דדבר פשוט הוא ולא הביא חולק כר", וכ"מ מהב"י בתשו' סי' ו' מדיני מסל"ה, דכשהביא ג"כ למהר"ק דבכה"ג לא חלקו, כתב כך: שיש חילוק בין ר"ח להחולקים עליו "שהזכירו בדברי מהר"ק", הרי שלא כתב להחולקים סתם, לומר דלא כל החולקים שווים כר". [ועיי' בסי' ד' בדמ"ט מה שר"ל בדעת הרשב"א ע"פ התשו' דסי' תקצ"ז דמודה כה"ג, מיהו מלבד מ"ש אח"כ דיל"פ דבריו בספג"י, הרי התשו' דסי' א' מאוחרת מסי' ד']. וכ"כ בסדר אלי' רבה סי' ב' דיד' ג' [דכוננו לפוט' קמונים], דמבואר שמהר"ק לא ראה לדברי הרשב"א הרא"ה והריטב"א [והריב"ש והנמוקי', שם להלן] שחלקו אר"ח בהדיא אפי' כשלא נחבל בפניו וכל גו"ש, ומ"ש דאף החולקים אר"ח יודו בזה, כיננו להר"י שבמרדכי שהזכיר, וכלפי הרמב"ם והסמ"ג דכ' דחולקים אר"ח ואינן מבואר בהדיא, וכע"ז בסם היי' סי' ט"ו ובר"ך אברהם סי' ג' דסי' ע"ש. [ואמנם גם הרמ"ש עצמו

אבל אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים

ע"י

אוצר

ס"ק רלב—ס"ק רלב א' א

הפוסקים

פדחת וחוטם חולקים אר"ת אף שגופו שלם, אבל לא נחליו חבול בפנים. וז"ל הרמ"ש דמ"א ג' דמדבריו נראה דחבול בפניו שז"ל החוטם היינו דחבר פדחת וחוטם, ואינו חבול היינו שיש לו פדחת וחוטם א'. [אף שחבר שפתים וסנער], וכוונת הדברים, דכלפי מ"ש החוטם בתחילת דבריהם דכלל גו"ש אפי' אין כאן פדחת וחוטם מעידין וכו', כחצו השתא דהיכא שאינו נחליו בפנים, פירוש דיש לו פדחת וחוטם, וגם כל גופו שלם, דבר פשוט שיוכלו להכירו כו'.

אך הרמ"ש שם הוסיף, דמדבריו החוטם דקט"ו ב' ד"ה וקאמרי [לא משמע כן], שכתבו ושמו א"יירי [הא דמלכרי החס סימנים] כשנשחתה קלה לירת פניהם ולא נשאר חלל מה ששנו במשנה, וכן מפרש ר"ת לקמן במתני דק"כ ג' אין מעידין חלל עד ג' ימים, דא"יירי כשנשחתה לורת פניו, ע"כ, משמע קלה דנחל בפנים דכח דק"כ היינו נשחתה לורת פניו דכתבו לעיל דקט"ו, והיינו אפי' שיש לו פדחת וחוטם דהיינו "מה ששנו במשנה" חלל שאין לו שפתים וסנער ושאר הפרט, וכמ"ש המרדכי [המובא בס"ק רל"ד אות י"ג], ותו דלמכה"ק הא דכתבו החוטם אפי' חלל הוא חלל דהיכא דנחל בפניו אין מעידין עליו חלל חוץ ג' וכו', היינו שאין לו פדחת וחוטם אף שגופו שלם, וזה סותר למ"ש החוטם תחילה שאם גופו שלם אפילו אין פדחת וחוטם מעידין אפילו אחר כמה ימים ב', ודאי ז"ל דה"ק ד[אמנם] האמת הוא כשהגוף שלם אפילו אין פדחת וחוטם מעידין אפילו אחר כמה ימים. במ"ש תחילה, חלל דאף אם חלל לומר שהאמת הוא להפוך, שזהו אין מעידין עליו חלל חוץ ג' ימים, מ"מ כשהגוף שלם וגם שאינו נחליו שיש לו פדחת וחוטם נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו. אפילו אחר כמה ימים, ותו ק"ק לדבריו מאי הכי שכתבו החוטם דקט"ו דר"ת מפרש מתני דק"כ כשנשחתה קלה לורת פניו, אבל בצורתו שלמה שריא אפילו אחר כמה ימים, מה נפיק חס החוטם מ"יירי כשאין גופו שלם, לא אשכחן לר"ת דמתיר צורת פניו שלימה בלא גופו שלם לאחר ג' [כדעתו בס"ק ו' אות ה'], ואי מ"יירי החוטם דלכ"ה [גם] גוף שלם, איך תפסו במושלם דר"ת מפרש מתני כשנשחתה לורת פניו וכו' אין מעידין לאחר ג', אדרבא הא עלה דמתני דק"כ כתבו שיש ר"ת דכשהגוף שלם אפילו אין פדחת וחוטם מעידין לאחר ג', ורק בדרך אהל"ל כתבו דאפילו אם לא יהיה כן כו'.

ומסיק שם, לכן נראה דפי' לא נחליו בפנים היינו שכל האזנה שנימה פדחת וחוטם עם שפתים וסנער וכל הפרט, וכוונת החוטם לומר דיש צ' גווי דמכני לר"ת אה"ג, כד"ש כתבו דבגו"ש אף דלכ"ה פדחת מעידין לאה"ג, והיינו כשהכיר הגוף ע"י ס"י הגוף, כמ"ש שם בחוטם [וכמוצא בס"ק רל"ד אות י"ד], ובמ"ש החוטם עוד דכאילו נחליו בפניו פשוט וכו', הכוונה דכח"כ כשגם כל האזנה שלמה כ"ל, מהני לאה"ג ע"י ט"ע דגופו ולורתו ואפילו בלא ס"י הגוף, אבל כשנחליו בפנים, פי' דאין לורתו שלמה אפי' דלכ"ה

(א) הא דהזכירו הפוס' רק שיש לו פדחת וחוטם, ולא הזכירו גם להפרצוף, נראה שהוא משום דזה כלול בחיבות אינו חבול בפנים. (ב) והיינו דמפרש דמ"ש החוטם בתי' ב', דמהני לאה"ג, קאי גם אגוונא דתי' א' כשאין לו פדחת, ושיעיל בצרוף ס"י. (ג) ובזרע אברהם ס"י ב' דף ד' ע"א תמה על קושיא זו, הא מ"ש החוטם בדק"כ דמהני גו"ש בלא פדחת היינו [דוקא] כשיש גם סימנים שא"מ, וכע"מ הרמ"ש עצמו בסמוך כו'.

הסוברים כר"ת. וכ"כ בנכנסת יחזקאל סי' מ"ח ע"פ הח"מ. וכ"כ בדבריו ריבזת סי' י"ד, ובר"ה ו' חנינא כתבו שפניו משח ח"כ סי' כ"ז דנ"ח סוף עור ב', ובזכתי נדק (להרע"א סומך) סי' א' דנ"ח ע"א, ועוד פוסקים. ובמטה יוסף ח"כ סי' ד' דפ"ט עור ב' כתב דברא"מ חפס במושלם להקל כר"ת כשכולו שלם, ומבואר שם דהא דלא חש להחולקים להזכיר, הוא משום דסובר למכה"ק דכשכולו שלם גם הם מודים. מיהו בדרך ל' כתב דאפשר דברא"מ כ"כ משום היתר דמכירו בחייו [וכהכני משח דבסמוך]. וככני משח (להר"מ שלטון) סי' כ"ז דנ"ח עור ב', אחר שז"ל דנראה דברא"מ סובר דהרע"א וסויעתו לא פליגי אר"ת חלל בסתם אדם אבל בהכירו היטב בחייו מודו [וכמוצא בס"ק ר"ח אות ח'], הוסיף ע"כ, ד"ל עוד דטעמו דסמך אר"ת הוא משום דרבים ועומדים סמכו עליו כו', ומכאן משמע שכן נהגו כו', וכ"ש דעיקר חששא דאשחתי הוא דרצון דלמלא תפח כו' והוי כספיקא דרצון דלקולא כו'. [ולציאור זה משמע דאפי' בסתם אדם סובר הר"מ כר"ת]. והנה במכה"ק ח"כ סי' ל"ה אחרי שחמה על הר"מ שלא הביא שיש חולקים והם מגדולי האחרונים, וכיון דרבו החולקים על ר"ת איך נסמך הלכה למעשה על ר"ת, כתב, דנראה דעל הספק אשחתי [שבנידון], השיב, וז"ל דמכיון דלר"ת אפי' [ודאי] אשחתי מעידין, השתא דלא ידעינן אי אשחתי חשוב כספק ספיקא דאפי' בדאורייתא מקילין, גם הרמ"ש בסוף דמ"ט תמה על הר"מ, וכי דאפשר דמ"יירי רק בלא חס מאיסור חורה כגון שכועד שנעצב במשאלים כו'. וכ"כ דמ"ה ד' לענין מה שהקיל הר"מ בספק אשחתי, וכמוצא בס"ק רכ"ה אות א', מיהו ע"ש דבשאר דוכתי בביא הרמ"ש להר"מ בפשיטות כמיקל בספק אשחתי ולא דחה דברא"מ מ"יירי באיסור דרצון. וע"ש דיש שתמכו על ביאור הרמ"ש כ"ל, דאין רמז לזה בדבריו הר"מ. וכן תמה בנ"ח משה כ"ל.

ועיין בדבריו המרדכי המובא בס"ק רל"ד אות י"ג מ"ש לתרן משכ"ק ר"י על ר"ת מ"ש צירוף וצמדת צעידה דמלחמת אבי כו'. וע"ש בנן פורת שז' שלגי הירוש' אדרבא ראי' לשיטת ר"ת כו'. וכ"כ באופן אחר בשדה יחזק ח"א סי' כ"ו ומ"ט, ומוצא בחלוקה"פ לבע"כ ס"ק ר"א אות ב'. וע"ש בס"ק רל"ד אות י"ג מה שח"י בשם ארי' על משכ"ק בפנמ"א מ"ש צירוף דאחר ג"י משתנה זו אפרכי כו'. וכע"מ תי' במה"ל ס"ק ק"כ ד"ה וכו', דודאי גם ר"ת מודה דאח"ג המת משתנה ואינו ניכר להדיא, חלל דסובר דמ"מ אחר העיון והבהצונות היטב צ"ע דגופו ולורתו יכולים להכירו.

רלב. אבל אם אינו חבול בפניו כו'. א. אם בעינן שיהיו בו כל אברי הפנים, או דסגי בג' אברי ההכרה א. המה דברי השו"ע הם מהטור, וכי הבי' שם שז"ל החוטם דק"כ ע"א וברא"ש שם, דכאילו נחליו בפנים נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים, והמכה"ק שורש קכ"א כשצויר עפ"י דברי חס' אלו דכשאילו חבול בפנים וגם גופו שלם יודו גם החולקים אר"ת, משום דכתבו דזה דבר פשוט כו' [ע"י בדבריו שז"ל רלב], כתב ב' זה: דדוקא כשהיכר חבול בפנים ואין לו

(א) והשאלה היא רק להסוברים דאינו חבול בפנים מועיל רק כשיש גם הגוף, וכמ"ש בשו"ע בסמוך, אבל להסוברים דאפי' בצורתו שלמה בלחוד מהני לר"ת לאה"ג, כמובא בס"ק רל"ד אות י"ג, פשיטא דהיינו כשכל חלקי הפרצוף שלמים, ע"ש.

אוצר

סיק רלב אות א

הפוסקים

לאחכמי, אמנם בחוס' אין לפרש כן אלא כגיל וכדפירשו החוס' בדקטיו, ובכ"י בחשו' סי' ו' מדיני מסלית, שכחז' חוץ דבריו, דאפילו אין שם אלא הראש כיון שיש לו פרטוף פדחת וחופס ניכר אפילו לאחכמי, דמשמע דמפ' נמי במהרי"ק, חמוה, ויכן ראה כן בחוס', והא הו' ענינו מציא מהחוס' דקטיו, וי' שצריך לדחוק בדבריו דמ"ש כיון שיש פרטוף פדו"ח [הוא משום שצדק עיקר הכהרה, אבל] כוונתו בלי שום חסרון אחר, אלא שכל פניו שלמים.

ובמראות הצובאות ס"ק קי"א דל"ד ד' הביא דברי מהרש"ש בגיל דאיו חבול בפניו היינו שהורה שלמה לגמרי והוכחתו מדברי החוס' דקטיו, וכחז' דעוד מוכח כן ביותר לפי מה שפירשנו בחילת דברי החוס' דק"כ במ"ש ועוד דשמא ע"י סימנים הוא דקאמר הכי כו', דל"ל דעפ"י איורי מחנ' אפילו בגופו שלם וכמו שפי' הרמ"ש [כמוצא בסעי' כ"ה ס"ק ר"א אות ג'], וא"כ ע"כ הא דתנן אין מעידין אלא עד ג' ימים קאי נמי על פ"פ עם החוטם וגם גופו שלם, ואפ"ה אין מעידין לאחר ג' ימים והיינו משום דחבול בפניו כמו שפירשו החוס', א"כ מוכח להדיא דאפילו בדאיכא פ"פ עם החוטם כל שאין לו שפתיים וסנטר היינו חבול בפניו, ודלא כמו שגראה מדברי מהרי"ק וב"י הכ"ל.

וכן מצואר בנוצ"ק סי' מ' סד"ה ומעלה, דבעינן שיהא האורה שלמה בלא חסרון, גם להסבירים דלר"ח בעינן מלמד לוי"ש גם גו"ש, אבל בגוונא דמחנ' שיש רק פ"פ וחוטם אפי' מכירין ורואין שהוא פ', אינו מועיל. גם בארי' דבי עולאי סי' ט' דע"כ א' כחז' בחוץ דבריו, דנחבל בפניו שהפוס' כתבו לשיטת ר"ח לענין לחג"י, מיירי שנשחת נורתו אף היכא דפ"פ ופדחתו קיימים וכמ"ש החוס' דקטיו.

ועיין במטה יוסף ח"ב סי' א' דע"ד טור ז', שמציא מהרב השואל שכחז' שיש ע"ס במהרי"ק, ול"ל: היכא שהוא נחבל בפנים ואין לו אלא פדחת וחוטם, אבל אם אינו נחבל וכו'.

ובשחסרו העינים. הכה במהרי"ק מצרונא סי' ס' בחשו' בעל תה"ד מצואר, דאפי' להמרדכי דסוצר דסגי בל"ש לנד, כמוצא בס"ק רל"ד אות י"ג, נמי לא מגרע חסרון העינים, שכחז' דהמרדכי חשיב סנטר ושפתיים, אבל עינים לא הזכיר, משום דאין קפידא רק בסנטר ושפתיים ולסחות [דהיינו הפ"פ], וכל המתים אין להם הכרה בעינים. אך הר"ח הלוי אפשעיין בחשבותו שצד"ח ב"ח החדשות סי' ס"ג כתב, אינו חבול בפניו [היינו] שכל נורתו שלמה כאשר נבראת גם העינים והפה. ועי' גם צפ"ח ס"ק קכ"ה (ב) שהביא מהחמ"ס דאם העינים נמקו בחוריהן אפשר דהוי נחבל בפנים ממש. והחמ"ס שם הביא כן ממהר"ם זנעט. והוא בספרו פרשת מרדכי סי' כ"ח ד"ה ומ"מ, שכחז' דאף דהעין אינו בכלל פ"פ לענין דאין מעידין עליו [השנוי במשנה, עי' צה"ט סקס"ט ובאזה"פ לפעכ"ד ס"ק קפ"ב אות ב'], מ"מ לענין דבעינן לר"ח שלא יבא נחבל, גם העין בכלל זה, דודאי העין מועיל להכרה, וכשחסר מקרי חבול בפנים. גם בעבודת השם סי' ו' לענין הכרה דנעצט, דנשחתו פניו י"א דבעינן גם ס"י, וכמוצא בס"ק רל"ז אות ג', כתב דפ"כ א', דל"ד דנשחת בעיניו דאכלוהו כוורי, לא גרע מנשחת קל"ח לוי"ש שכי' החוס' דקטיו, ולא מהני ע"ע לחוד, ואף שלענין הכרה דפ"פ השנוי במשנה לא נכללו העינים, כדבסכינו הפוס' עפ"י הרמ"ה כו', מ"מ אין ספק דחסרון העין נכנס בכלל נשחת קל"ח לוי"ש שכי' החוס' כו', ואפשר דגם הרמ"ה יודה בזה כו', והבוסף, דאפילו נימא דלהרמ"ה לא מגרע חסרון העינים גם לענין להכרה דנעצט כו', עכ"פ להחוס' הכ"ל לא מהני בע"ע לחוד דנשחת העין, ומיין להח"ס הכ"ל.

אולם

דאיכא פדו"ח כל שאין לו שפתיים וסנטר, אע"ג דהגוף שלם כיון דליכא ט"ע ע"י סי' ה' הגוף אין מעידין לחג"י, וע"ש שפ"יז מיישב כל הקושיות דלעיל בדברי החוס'.

וכן במהר"י מברונא המוצא בס"ק רל"ד אות י"ג בד"ה וכו"ש טור, מצואר דאיו חבול בפנים שכי' הראש לענין זה, היינו ביש גם סנטר ושפתיים, דאם חסרים זו אין לך חבלה בפניו גדולה מזו.

גם בבנסת יחזקאל סי' מ"ט דף ס' ע"ד כתב ע"פ משמעות לשון החוס' דקטיו [הכ"ל בהרמ"ש] דחבול בפנים היינו אפי' ביש פדו"ח כו'. וע"ש שהצריך להוכיח שכן כוונת החוס' שם, והבוסף, שכי' מ"מ הכ"ח צבאורו להעור (בענין שחילק בין הכרה דנעצט למת ביבשה, דהוא) ע"פ החילוק שיש בין דין חבול דהכא לדין דמא מרזי מכה דגבי נעצט שצבסכ"ו, דנעצט כל היכא דאיכא מכה בין בפניו בין בשאר הגוף משתנית נורתו, וכפרש"י כו', אבל הכא דוקא חבול בפניו, משא"כ חבול בשאר הגוף [באופן דלא הוי אינו שלם משום זה] מעידין לאחכמי, והנה מדקאמר דהכא דוקא חבול בפניו ולא בגוף, ל"ל חבלה כפשוטה, דאם כשחסר דוקא חוטם או פדחת ל"ש דחבול בשאר הגוף ולי"ש בפניו, ונקוט הכלל, דחבול [דהכא] ומכה דגבי מים חדא הוא אם [זה] בפניו, רק זה קורא בלשון חבול וזה קורא מכה, משום דפי' מכה אף שהי' בחייו, משא"כ חבול שנחבל במיתתו ואינו בחייו שפיר ניכר.

וכתב עוד שכי'ם בפור ושו"ע, דהעור כתב תחילה אין מעידין אלא"כ ראו פ"פ עם פדחת וחוטם, וכי' ר"ח כו', אין מעידין אלא לחג"י, בד"ה ביבשה אבל במים כו', וגם שאין זו מכה כו', ואפי' ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידים עליו לאחכמי, ואם נאמר דפי' "חבול" חסר א' מהשנויים במחנ', לנקוט צבא דחבול לעיל ולא להפסיק בגלל למים, וגם לשון אפי' ביבשה משמע דקאי דלנעיל [על דין דמים ושאין זו מכה, אלמא] דפי' מכה וחבול אחד הוא [בכל מקום שצפנים] כו', וכן מוכח בשו"ע שכי' בסעיף זה, ו"א צ"ס ר"ח כו' אבל אינו חבול בפנים מעידין לאחכמי, ואם נאמר דחבול היינו שחסר א' מהשנויים במחנ', ופי' אינו חבול שאינו חסר [א' מחנ'] אף שיש מכה בפנים, א"כ אין מוסף רמ"א ואפי' נפל למים, הא במים אף בשום מכה בפנים לא מהני, דמא מרזי מכה, ואל תשיבנו אפי' אם פי' חבול כפשוטו נמי קשה איך כי' הרמ"א אפי' נפל למים, הא ביבשה לריך דוקא חבול בפנים משא"כ במים [דאפי' חבול בשאר הגוף], ל"ל דהרמ"א סוצר כהדעות דדוקא במקום המכה מרזי ודוקא בפנים, [וכמוצא בס"ק רכ"ג אות טו'], משא"כ בשאר הגוף. וע"ש מה שהוכיח עוד מ"מ צירוף פט"ז דיבמות ה"ג בעובדא דמלחמת אבי, לפ"מ שפי' שם, דחבול אינו דוקא בפדחת, ושכי' מוסר הכבות שצמחתי, ע"ש, ואחר שדחה ראיית גיסו הר"א גינצבורגר שהוכיח מהחוס' דק"כ להיפך, וכמוצא צה"ה ו', מסוים, העולה מה דפי' נחבל חבלה בעלמא [בכל מקום שצפנים], והטעם, דנחבל מיתפח חפח החבלה ולא ניכר, דומיא דמא מרזי מכה, ולרוב"פ אין כאן היתר לחג"י אפילו לר"ח.

גם הר"ד אישטרושה בעל מגן גבורים בתשובותיו סי' ג' שנדפסו בס' ירך אצרכם, כתב בדס"א ג', דמראה דאיו נחבל שכי' החוס' היינו שמלמד שיש הפרטוף פדחת וחוטם גם שאר פניו שלמים, ואף שממהרי"ק הכ"ל משמע דביש לו פדו"ח וכל הגוף שלם אף שחסר שאר הפנים דהיינו הפה והעינים נמי מעידין

(ד) נראה שצריך לקרוא: לא שגא, וכוונתו, דאם נימא דוקא כשחסר חוטם וכדומה, א"כ לא הו"ל לחלק בין גוף ופנים, אלא הו"ל דנעצט בכל מקום מכה מקלקלת, משא"כ הכא דוקא בחסר פדו"ח.

אוצר

ס"ק רלג אות א

הפוסקים

ואפילו הוא אמת וכו', קאי על ספק דלעיל מ"ש צלשון שמא היכא שגוף קיים [ואין פדחת וחוטם], שאפשר שיכולין לפעור אחר ג' ימים, ולזה הכריעו אפילו הוא אמת דאין מעידים צדדי [לאחר ג'י], בספק מעידים, דאליכ על מה קאי ואפילו הוא אמת היכן מקום הספק, אלא ודאי קאי על צדא הנ"ל, וזכר מחורלים כמה קושיות בתוס' כו', וא"כ זכינו לדון שנחבל נקרא בדרכיהם דוקא בהשחתה ח' מהם [מאצרי ההכרה הנ"ל], ומאצרי און בדברי מהרי"ק הנ"ל, אף שיש לדקדק ע"י, האמת יורה דרכו. ועיין בתשו' הר"ד אישכרשה סי' ג' שצריך להכריע דס"א ג' מ"ש לדייק ממכרש"ד סי' נ"ד דהצין נמי דאינו נחבל שצחוס' היינו גשים רק פדו"ח כו', ועי' בהרשד"ם סי' קצ"ו.

ובמשה יוסף ח"צ סי' א' הביא דע"ד נקושת הרח"ש מהתוס' דדקט"ו וכנ"ל, וכתב בעור צ' דמהא לא תצרה, וזה תו"ד, ד"ל דהא דהתוס' דדקט"ו קרי חבול בפנים גם לחסרון שפתים וסנער אף שיש פדו"ח, משום דשם קיימי שיעת המרדכי פט"ז דצ"ח ג' לגמרי עם שפתים וסנער מעידין לאחר ג'י אף כשאין גוף, [וכמוצא בס"ק רל"ד אות י"ג], ולא פליגי אהוס' דק"כ, דתתי קאמר ר"ת, הא דל"ש צל גוף דדקט"ו, וצדק"כ קמ"ל דג"ש צל ראש נמי מהני לאחג"י, ועי' קאמרי דצ"ח חבול בפניו וגם ג"ש פשוט דיש להכירו כו', ולענין זה נקרא אינו חבול כשיש פדו"ח אף דליכא שפתים וסנער, מיהו מהצ"י בתשו' סי' ו' נראה דלא פ"י כך בתוס' דדקט"ו, דהא כ' שם דעת המרדכי היא קולא גדולה ולא זכרה בשום ח' מהפוס', והא הוא בעלמו מציא שם את התוס' דדקט"ו כו', ואחר שביאר דלפ"י קשה גם עמ"ש המהרי"ק דג"ש ולא חבול בפניו דהיינו שיש פדו"ח לכ"י מהני כו', ותמה על הצ"י שהצ"ח ולא העיר ע"ז מהתוס' דדקט"ו ע"ש, הוסיף, לכ"י דסבר הצ"י למהתוס', דדקט"ו מייירי מתני' כשאין גוף ולא נשאר אלא הפרטוף, (דמדקתני אין מעידין אלא על הפרטוף, ולא קתני אין מעידין עליו אלא"כ ראוהו צ"פ וכו' משמע שיש רק פ"פ), ומש"ה לריך לפדחת וחוטם [ומש"ה מפרשי דחבול בפניו היינו בהסר שפתים וסנער], ועלה קתני דאין מעידין אלא עד ג"י, אבל כשגופו שלם אף שנשחתה נ"פ דהיינו שאין לו פדו"ח מעידין לאחכמ"י, ועי' קאמרי דק"כ דג"ש וגם צ"ח חבול בפניו דהיינו שיש פדו"ח [אף שאין שפתים וסנער] פשוט דמכירו כו', ושע"י כ' המהרי"ק דצ"ח כ"י מודו כו', ואין שום קושית אמהרי"ק מהתוס' דדקט"ו, וע"ש איך מפרש מ"ש התוס' אה"כ ואפ"י הוא אמת וכו' לכ"א מהפ"י הנ"ל.

וכשחסר

(ו) בכנסת יחזקאל המובא לעיל השיב לו דמה שדחקו לשון התוס' בדק"כ שכתבו אפילו הוא אמת כו', לדעתו הכי פירוש התוס', בתחילה כתבו כתב ר"ת דבגוף שלם אין מו"ק שאין חוטם ופדחת בתוך ג' ימים, אבל אחר ג' ימים דמיתפתח תפח אינו מועיל כו', וקאמרי [התוס' אח"כ בתי' הב'] ושם כו' אבל ע"י ט"ז ניכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שכל גופו שלם אפילו לאחר כמה ימים, דט"ז ניכר אף דמיתפתח תפח, ומילתא אחריתי [קאמרי אח"כ] היכי דאינו חבול ודאי פשוט שמכירין אפילו ע"י סימני הגוף כיון דכל גופו שלם אפילו לאחר ג' ימים, אבל אם נחבל יש להסתפק, וע"ז קאמר אפילו הוא אמת כו' היכי דספק אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים דוקא, ונ"ל הטעם מכא ס"ס, דילמא היה תוך ג' ימים, ואת"ל לאחר ג' ימים דלמא כסברא דאף בנחבל מכירין אותו אחר ג' ימים.

(ז) הוא כ' שם מקורם דסבר הב"י דמ"ש התוס' דבנשחתה צ"פ אמרו, ר"ל שאין לו פדו"ח, אבל זה א"א להולמו, דהא התוס' הוסיפו, ולא נשאר אלא מה ששנו במשנה, ועוד אם נימא דאין לו פדו"ח, במה הכירוהו, הא מייירי התם דהכירוהו בט"ז, ורק משום דבמים לא מהני ט"ז בלא סי.

אולם כמה פוסקים סברו כשיעור מהרי"ק הנ"ל בתחילת האות, דב"ש לו פדו"ח הוי אינו חבול אף שחסר השאר, ובג"ה גם מפשטות דברי הצ"י בתשו' סי' ו' מדיני גמסל"ת, שצ"ה כלל כחצ דלהחלוקים ח"ת שהזכיר מהרי"ק [הנ"ל בס"ק רל"ב] דוקא בש"ש ג"ש עם פדו"ח מעידין לאחג"י [והיינו מ"ש תוס' דצ"ח חבול בפנים פשיטא דמהני כו', שהזכיר הצ"י שם לעיל], אבל בהסר ח' מאלו אין מעידין, וכנ"ל בדעתו גם בדברי הר"ד אישכרשה ובמכר"ל. גם צ"ח אברהם סי' צ' סד"ה אמרו וצדק כ' ע"ג כתב דאינו חבול בפנים היינו שיש צו פדו"ח, ושם צדק ו' ע"ד מציא חוץ דצ"ח למכר"ק דב"ש פדו"ח הוי אינו חבול בפניו אף שחסר שפתים וסנער, וכ"כ מדברי הר"ש טרו המוצא בס"ק רל"ד אות י"ג, ע"ש.

גם הר"ח צפ"ר יחזקאל בתשו' שזכרם שלמה (לר"ש אמריליו) סי' כ' דמ"ח ח' כתב דאינו חבול שם התוס' וברא"ש נראה דהיינו שיש לו פדחת וחוטם עם פ"פ [אף שחבול בשאר הפנים], וחבול היינו שאין לו פדחת וחוטם, וכן נראה מדברי מהרי"ק הנ"ל, ומה שהרח"ש [הנ"ל] דחה מדברי התוס' דק קט"ו, לע"ד אפשר לומר דכונת התוס' כמה שהצ"ח וכן מפרש ר"ת גבי אין מעידין אלא עד ג'י כו', הוא [לאו להשוותם צדינם, אלא] רק לומר שא"י דוחק לאוקמא הא דמרכי התם סימנים דמייירי נשחתה לורת פניו, דהא אשכחן דגם ר"ת מוקים מתני' דמייירי נשחתה לורת פניו, אבל מ"מ אין דינם שוה, דהא דפירש ר"ת צמתני' היינו אפילו כשאין לו פדחת וחוטם, וזה יש לדקדק מדברי התוס' עצמם, שבתחילה לענין סימנים דהתם כתבו לשון שנשחתה "קת"א לורת פניו, וכשהצ"ח פירוש ר"ת כתבו שנשחתה נ"פ ודלגו חיבת קת"א, דנראה דמייירי שנשחתה כל האורה דהיינו פדחת וחוטם, וכן מה שהקשה הרח"ש על המהרי"ק איך תפסו התוס' במושלם דר"ת מפרש מתני' כשנשחתה לורת פניו [וחסר פדחת וחוטם] וצ"ח אין מעידין לאחר ג', אדרבא הפא עלה דמתני' כתבו בשם ר"ת דהיכא דהגוף שלם אפי' אין פדחת וחוטם מעידין לאחר שלשה, אלא שצריך אה"ל כתבו דאפי' אם לא יהי כן כו', הנה לע"ד נראה דלאו צדק אה"ל אמרו כן, משום דגם לפי האמת סברו התוס' דג"ש לצד והפנים חבולים לא מהני לאחג"י, דמ"ש תוס' מקודם בשם ר"ת דבגופו שלם אפילו אין צו פ"פ ופדחת וחוטם דמעידין ע"י ע"ע, הוא בתוך שלשה דוקא כו', אבל לאחר שלשה אין מעידין אלא"כ אינו חבול [וכדעתו בס"ק רל"ד אות י"ד], ולכן תפסו התוס' צדק קט"ו במושלם דר"ת פירש דהא דאין מעידין אלא עד שלשה היינו כשנשחתה לורת פניו.

וכן הר"א גינצבורגר בתשו' שזכרם יחזקאל סי' מ"ט כתב דלא נקרא חבול בפניו אלא כשחבול צ"פ או כפדחת או כחוטם ואין ניכר כלל, דהנה בתוס' דק"כ מבוחר בשם ר"ת דכשגופו שלם אפילו אין פדחת וחוטם ניכר הוא ע"י סימני הגוף, וזה איירי בתוך ג' ימים, ואח"כ כתבו צלשון שמא, וקאי על דין הנ"ל שאין פדחת וחוטם רק שהגוף שלם, שאפשר אפילו אחר כמה ימים מעידין, (ולסברתם זו, ויחר [עדיף] כשהגוף שלם צלי פדחת וחוטם, מדן המשנה שאין צו רק פ"פ וחוטם והגוף אינו קיים דאין מעידין אחר ג' ימים, וצ"ח כתבו צלשון שמא), ואח"כ החליטו היכא שהגוף קיים ופ"פ שלם מעידין אחר כמה ימים, אח"כ כתבו עוד ואפילו הוא אמת היכא שנחבל בפניו דאין מעידין אלא חוץ ג' ימים, היכא שספק ג' ימים יכולים להעיד, וודאי מ"ש

(ח) ועי' בס"ק רל"ה שכן פירשו כמה פוס' בתוס' לענין אחר בדעת

ד"ה

אוצר

ס"ק רלג אות ב

הפוסקים

ב. וכשחסר רק קצת אבר או קצת בשר מאברי הפנים, או נפצע בפנים בלא חסרון בשר. כתב הרמ"ע דמ"ג טור ז' פ"י נחבל בפנים היינו שחסר אבר או קצת אבר, אבל נפצע בלא מאבריו וכלי שום חסרון לא, וכן נראה מדברי מהר"ק; וכן הוכיח הכ"י בחשו"י סי' ו' [מדיני מסליה], וכחז עוד שם [הכ"י] דאם נפצע בלא מאבריו אפי' חסר קצת בשר נראה דמעידין כיון שאינו חסר אבר, ואינו לא מלאהי ראי' לדבריו ולא ידעתו מנין לו דיש חילוק בין חסר קצת אבר לחסר קצת בשר. ומ"ש הרמ"ע לפנינו פלוג' בלא חסרון, הכיחו גם במרחות האוצרות ס"ק קי"א דל"ד ד', דנפצע בפנים בלי שום חסרון בשר לא מקרי חבול בפנים.

ובארי' דבי עילאי סי' ט' דע"א ג', אחר שהביא לחשו' הכ"י הכ"ל, כתב, הגם דהכ"י לא כ"כ אלא על [נדונו לענין] גופו שלם, ואינו מוכח מזה דאף צפרלף אינו מזיק כשנפצע*, אבל בהרמ"ע הרי מפורש דאף בחבלה שפניו אינו מזיק הפלע [כשהוא] בלי חסרון, והגם דכו"ז סי' מ' מצוה צדקתו דמחמת שהיו צדונו ז' פלעים א' על פדחתו והכ"י על חוטמו, וז' מקומות הללו הם עיקר הכרת הפנים, פשיטא דלכו"ע לא מהני, אפשר דמייירי שחסר גם מן הבשר, ובהרמ"ע דנחמך בשר הוי חבול, וגם אפשר דכא דמסיק דלכו"ע לא מהני, היינו מחמת ריעותא עובא דהוי צדונו דהגוף נחתך מהרמ"ע, והיו [גם] הפלעים הכ"ל, אבל בליכא ריעותא רק מחמת ההכרה לצד, ו"ל דמודה הכ"י דהפלעים כשאין בהם חסרון בשר לא נקרא נחבל בפנים לקלקל ההכרה שצ"פ ופדחת. ולענין פלע דחסרון בשר, כתב שם האד"צ"ע צ"ע"ד חוך לדבריו, דמי יוכל להכריע בין דעת הכ"י דסובר דלא נקרא חבול בפנים אף כשחסר בשר, לבין הרמ"ע החולק עליו בזה. אולם צפ"י אחרן סי' ג' כתב דפשיטא דלא שצקין פשיעותא דמין מפני גמגום קל — בלא שום ראי' — של הרמ"ע.

ובמשה יוסף ח"צ סי' א' דע"ה טור ז' מביא מהרב שכתו נאוו שהביא ראי' דנפצע לא מקרי נחבל אלא שחסר אבר וכמ"ש הכ"י, מדכתבו החוס' בדקט"ו ושמה איירי כשנשחטה קצת לורת פניהם דאכלוס כוורי, ולא נקטו כגון שנפצע נראה דנפצע לא מיקרי נחבל, ודחה צעמנו, ו"ל דלורחא דמילתא נקטו, דנפצע שכיח טפי דאכלוס כוורי, או משום דאכלוס כוורי הוי מפה דלאחר מיחה, ולא שייך למימר ע"ז דמיה מרזי מפה [כח' צסצ"י]. והמחבר שם מקיים הראיה, וכתב דאי מהא [דלא להוי מצ"ה מחיים] לא חיריף, דהוי אפשר לאוקמי בנפצע ודקאמרי סימנים מובהקים, דבס"מ אין לריך לטע"ה כו', ובפרט מ"ש הכ"י בחשו"י סי' ז' דהסימנים שכי' הר"ה בחוס' שם הם סי"מ כו' והיו קמ"ל רבותא טפי דנפצע בלד לא מהני ט"ע כיון שמלא פלע וחבורה ומש"ה הולך לס"ה, ח"ו דסברי דלא מפסיד ט"ע אלא בחסר אבר, וכבר הביא ראי' הכ"י [שם בס"ה]

ו' מדברי החוס' הכ"ל שכתבו ושמה איירי כשנשחטה קצת לורת פניהם דאכלוס כוורי כו' וכן פ"י ר"ת לקמן ג' אין מעידין אלא עד ג' ימים כו', הרי שהדין נחבל בפנים היינו שחסר מפניו אזה דבר, דומיא דנשחטה קצת לורת פניהם דאכלוס כוורי, וכ"כ ר' יעקב ור' ירוחם ע"כ, והוא ראי' טובה וגובה, דמאי דוחקיה לאוקמי מ"ש ר"ת דנחבל צפרלף דאין מעידין עליו דמייירי כשנשחטה לורת פניו דהיינו שחסר ממנו אזה דבר, לוקמא בנפצע, ח"ו דס"ל דנפצע ליכא שינוי ומעידין עליו.

והר"ד אישטרושה בעל מגן גבורים בחשויותיו סי' ג' שדפסו בסי' ירך אברהם, כתב דכ"ז טור ז', צ"ד ה"ה כל גופו שלם, וגם פניו שלמות בלי חסרון אבר מאברי הפנים, אעפ"י שכתב [בגב"ע] שהוכח מזה הרב ופלע וחבורה, אמנם לא הוזכר בו שום חסרון אבר.

ובאמרי א"ש סי' כ"ט צדון שנחמר קצת מהחושם אלא הנחיריים, כתב דצ"ע ד' דמלך הסדרה לא [נקרא] נשחח בזה כמעט שנחמר רק אלא הנחיריים.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קע"ד צדון שהיתה שריטה קטנה על החוטם, מביא מ"ש הרב השואל דמלשון חשו"ע כאן מדברי החוס' שכתב לשון "חבול", משמע דכ"י נחבל כל שחב כו', [ועי' עוד דבריו הוכחה מהגמ' וכוזא לעיל ס"ק רכ"ג אות י"ג]. והמחבר השיבו דזה ליחא, דמצוה צדקתו דהג"ע אות ש"ע"ד בשם מהר"ק נחבל בפנים דכתבו החוס' היינו שאין לו פדחת וחוטם כו', ומהרמ"ע החולק עליו ס"ל דכל שאין ליכא* לורת הפנים מקרי נחבל בפנים [אבל בלא הכי לא הוי נחבל].

ועי' בצמח השדה חק"ע אות קכ"ז שכתב דכשהפנים מלא פלעים וחבלות שצ"ל נשחח חומר הפנים, אף שהאורה שלמה לגמרי וקיימים כל חלקי הפנים, דבר ספק אם מועיל הכרת ט"ע לאחג"י, דהא דמדייק ר"ת מהמשנה דדוקא כשיש רק פ"פ פדחת וחוטם אין מעידין לאחג"י, אבל כשנורחו שלמה מהני אפילו לאחג"י, ו"ל דהנחה קפיד רק שיהיו כל חלקי הפנים קיימים, אבל חבלות ופלעים אין מעכבים ההכרה, אבל ו"ל דדוקא כשהאורה שלמה לגמרי, אבל כשיש חבלות בפנים ו"ל דלא נחשב לורתו שלמה, ומפ' בזה דברי החוס' דק"כ, דמ"ש דלא נחבל בפנים דבר פשוט כו', היינו צ"ל לגמרי ואין גם פלעים, וכשאין ל"ש דהיינו שחסר שפטים וסנטר, פשיטא דלא מהני, ומ"ש אח"כ אפילו הוא אמת דכשנחבל צפרלף אין מעידין כו', דמשמע מזה שיש לז לומר דאפילו חבול בפנים מעידין אפילו לאחג"י, נראה דמזוה"ה כ"ג שיש כל חלקי הפנים אבל מלא פלעים, דהוי ספק כ"ל [ודבריו מכוונים להשיטה דצ"ל מהני לאחג"י אפילו בלא גר"ש, ואמנם כמה מהפוס' הכ"ל אף דמייירי כשגם גר"ש, וצ"ח הרמ"ש הכ"ל, מ"מ כמה מהסברות שייכות גם לה"ה דצ"ל לזד מהני]. ועי' בנמטה יוסף הכ"ל ש' חוך דבריו דכיון דחוס' לא אשמעינן רבותא דנפצע

(*) מ"הו כן יש להוניה מחשו' הכ"י סי' ר"ב, דבנדונו שם שהי' לו מכת חלב בלחי שמצ"ה עד הפ"ה מ"מ כתב דבנדונו הוי אינו חבול בפניה, (ולחי הריהו פ"ה, דגם למהר"ק חלוב חבול בפניו אם חסר). ועי' במטה יוסף דבסמך דמכ"ה גם מפי' ו' מ"ש שם לפני הדברים שרמז הרמ"ש, ואולי לזה כיון גם דר"מ כהנא בחשו' שבמהר"מ ויסקינד סי' כ"ב שכי' שמופרש בהדיא בחשו' ב"י סי' ו' שהחבול בפניו היינו שנחמר איזה אבר מפניו ומדברי הרמ"ש ז' דמ"ש הכ"י אח"כ דגם חסרון בשר לא מגרע, היינו גם לענין הפנים ולא רק לענין גר"ש דמייירי ב"י, וכ"כ שהבינו בהר"ש האד"צ בס"ד דבסמך, והנפי' אחרן שם. ועי' בזה באוצר"ה לסעכ"ה ס"ק ר"ג אות ב.

(*) הנה דברי הרמ"ש בזה הם באות הקודם, ושם לא כתוב: שאין ניכר צ"פ, אלא: דנחבל בפנים היינו "נשחטה" צ"פ אף שיש לו פדחת, מ"הו בכנה"ג העתיק ממחרת: "נשחטה" צ"פ, ואם אין כאן ט"ס שנתחלף נשחטה בנשחטה. עכ"פ הכונה היא רק שמשום השחתה בצ"פ ע"י חסרון אבר או בשר, יש השתנות בפנים, אבל לא כתוב דנחבל בפנים היינו עד שאין ניכר צ"פ, אלא דמ"מ שפיר כ' המחש"ש דלהר"ש ל"ה שריטה חבול, דהא גם נפצע כשאין חסרון בשר כתב דלא הוי חבלה, כמבוא בתחילת אות זה.

אוצר

סיק רלב אות ב—

הפוסקים

דמלשון הכ"י כפי שהוצא בקו"ט אות ר"ט נראה דמסקתא ל"י בזה ב' ומשמע עוד שם דאם הכירו בחייו גם לאחר שנחבל ונחרפה, אפשר דפשיטא ל"י להכ"י דלר"ת מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים ג' וצו"ת רצנו חיים כהן ס"י מ' כ' חוץ דצרו צפשיטות, להכ"י אס' ראהו העד אחר שנחבל ונחרפה מעידין עליו אפי' אחכמ"י לדעת ר"ת.

ו. י"א דנחבל בפנים היינו שנחבל בשעת ההריגה ולא בשנחבר אחר"כ, (לענין דאם גופו שלם, מעידין לאחג"י) אס' לא נחבר מהפנים רק לאחר מיתה). הכ"י צתשו ס"י ו' מדוני מסל"ת, אחר שהוכיח דמ"ש החוס' דק"כ דכלא נחבל צפניו הדבר פשוט כ"י, היינו כשגם גו"ש [כמוצא צס"ק רל"ד אות י"ג], חוס'ק, דמפשט הלשון [שבתוס'] משמע דאינו נחבל צפנים היינו שלא הוכה צפניו בשעת מיתתו, אף אס' אחר מיתתו ניעל פרטוף וחוטם ופדחת אין צדק כלום כיון שכל שאר גופו שלם, דאי לאו הכי מאי חיריית כל שאר גופו שלם, אפילו אין שם אלא הראש כיון שיש פרטוף פנים עם פדחת וחוטם ניכר הוא אפילו לאחר כמה ימים. גם הרמ"מ מפרנקפורט צתשו שצחוט השני ס"י ע"ד כח, דלא נחבל צפניו [שצו"ת] היינו שצשעת הריגה לא נחבל צפניו אצל ח"כ כשמלאוהו אין כאן פדחת וחוטם אפי"ה מהני הכרת האורח והגוף כשהוא שלם, (ומוס'ק, דע"ז קאמר צו"ט ואינו מחזור צעניו האחרונים, אצל כשהפדחת והחוטם והאורח והגוף שלם ואינו חסר כלום, לד"ה מעידין עליו, וכ"כ בהדיא הכ"י צתשו עפ"י מהר"ק, וע"י צה צסוף הע"ז שצס"ק רל"ב).

ובתב' הר"ד אישטרוטש צעל מגן גבורים צתשובותיו ס"י ג' שנדפסו צירך אברהם צדס"א ד', דכוונת הכ"י כיון שבתוס' כתבו למעלה דהוכיח שגופו שלם אפילו כשאין פ"פ מעידים עליו אחר כמה ימים, הכי אס' גופו שלם ד' צדק ואין צריך אפילו פרטוף, [ולמה כתבו החוס' כאן דרך צחינו חבול צפנים מהני כצו"ת], ולכן נדחק שאינו נחבל צפנים הוא שצשעת מיתה שחובל למות לא חובל צפנים כלל, אצל לעולם כשצא לפניו צה חבול, ולכן מעידים עליו אפילו אחכמ"י לפי שגופו שלם אפילו אין לו פרטוף כ"י שהושחת אחר מיתה, ולפ"ז דין זה היינו דקין הראשון

(א) נראה כוונתו, דכיון דתוג"י הא מהני הכרתו אף שלא ראהו בחייו אחר שנחבל, הרי ע"כ דלא נשתנה ממש בגין צו"ט ומראהו ע"י החבלה, ורק שנוי זה נעשה שיש בו חבלה ואינו שלם, א"כ בשלמא אילו ה"י חבול בשעת מיתה, יתכן דהכאב גורם שישתנה ע"י החבלה לאחר מיתה, וכע"מ"ש לענין מ"א מרזי מכה, ולכן כשעברו כבר ג' ימים נשתנה ספי ולא חועיל ההכרה, אבל כשנתרפא בחייו לא מסתבר שישתנה כ"כ ע"י.

(ב) בקו"ט מובא בזה"ל: א פ ש ר לומר דאם ה"י חבול בפניו ונתרפא אין מעידין עליו לאחג"י כיון שנשתנה צוה"פ ע"י החבלות אף שנתרפא בחייו אין מכירין אותו לאחר מותו רק תוג"י למיתתו אם העד הכירו בחייו [רק] קודם שנחבל. מיהו בב"י כתוב כנ"ל, ויתכן שלכך העתיק בקו"ט בל' אפשר, משום שהב"י כ' זה שם כדי לתרץ דברי הטור וז' גם תירוצים אחרים, וא"כ אין הכרח בגורר לת"י זה.

(ג) ועצ"ש בחן טוב דמסתפק דמ"ש הרח"ש הג"ל דלא מסתבר וכו', דלא קאי על דברי הב"י דהכא, אלא לתומרא לענין מ"ש הב"י שם עוד בדיון דמ"א מרזי מכה, דבנתרפא מחייו לא מרזי, ע"ז כ' הרח"ש דלא מסתבר, [ומ"ש דבזה משתנה וכו', לפי"ז אינו המשך דתיבות לא מסתבר, אלא יש להפסיק בפסיק, וה"ק, לא מסתבר, ולמה, משום דבזה משתנה כו'], מיהו פשוט ל' הרח"ש מורה דקאי על מ"ש הב"י לענין דהכא דלא מועיל כה"ג לר"ת לאחג"י, ע"ז כ' הרח"ש דלא מסתבר כו' ע"ש.

דנפלט לצד לא מהני הט"ע כיון דמלא פלט וחבורה, ש"מ דסברי דלא מפסיד ט"ע אלא נחסר אבר, [משמע דגם כה"ג לא מפסיד].

ובשו"ת הר"י"מ בחלק הח' ליצמות צדק"ה מהספר צעור צ', כתב, דכשנחבל צפניו ע"י מכות ופליטות אף שהגוף קיים ופ"פ ופדחת ג"כ קיימים, כתב המרדכי צס"ס ר"י דליכא ט"ע, מהא [דבהק' לר"ת מעובדא דצ"ה] דהעמיד שומרים ג"י [כדי שלא יוכלו להכירם, הכי דלאחג"י לא מהני הכרה, ותי דהרגי מלכות שאני דמדוכים צפליטות וצחצורות מתקלקלים ואין יכולים להכירם לאחג"י, וכמוצא צס"ק רל"ד אות י"ג וע"כ דמייירי דה"י שם פ"פ וחוטם], דאם לא ה"י שם פ"פ וחוטם, ה"א גם חוץ ג"י לא מהני.

ג. חבלות ונקבים פתוחים. כתב צאריה דצי עילאי ס"י ע' דף ע"א ע"ד דאפשר לפקפק בזה, דו"ל דזה הוי כמו חסר צער, ולא הוי הכרה לדעת הרח"ש [הנ"ל צאות צ']. ואפשר לצדד שגם לדעתו חועיל הכרתו אף דהוי הנקבים פתוחים, מ"מ כיון דסוף כל סוף הפרטוף פנים והפדחת קיימים כיון דצחצחת אין שם חסרון צער א"כ העד שאומר שהכירו היטב הוי הכרה טובה, וצודאי אין להמליץ חומרות כ"כ צעונה. ונודונו חוס'ק, דמעדות העד השני שהעיד שאח"כ כשנסתמו הנקבים הכירו, מוכח דלא ה"י שם חסרון צער, דאלי"כ אי אפשר שהנקבים יסתמו לגמרי ושיכיר רק כמו חתך צעלמא, וכיון דלא ה"י חסרון צער אף מהרח"ש מורה דהוי כלל נחבל צפניו.

ד. חבול בצדעיו או בראשו סמוך לפנים. ע"י פ"ת ס"ק קכ"ה (השני) מ"ש צס"ס החת"ס דחבול צלדעיו לא הוי חבול צפניו, ובפרשת מרדכי ס"י כ"ה ד"ה ומ"מ, אחר שחש צנודו שנחבל צלדעיו והוי חבול צפניו, כתב, ואפשר דמ"מ הצדעים אינם בכלל, דצשלמא סנער ופיו שייכי להיכר האורה, אצל הצדעים רוצן מכוסות צפירות הראש, וגם כשהם נעויות מהצדעים מ"מ אין ראות העין נופל עליהם ואין בכלל נחבל צפנים כלל, וברצ אשר גינצבורגר צתשו שצכנסת יחזקאל ס"י מ"ט דנ"ט ד' כתב דמה צצ"ד נחת סכין צלדעיו אין זה בכלל פדחת, ואין נקרא נחבל צפנים כי אס' צפדחת וחוטם ופרטוף פנים [כמוצא צאות א']. גם הכנסת יחזקאל שם אף דס"ל דנחבל הוי גם צשאר הפנים, מ"מ כתב צדס"א ד"ה אף, דהאמת דלדעיו אינו בכלל הפנים [ולא מיקרי חבול. וע"י ראיותיהם צאולה"פ סעכ"ד ס"ק קפ"ה אות ב' וס"ק קפ"ב אות ד', וע"ש צס"ק קפ"ה אות ב' שצ"ד עו"פ שהלדעים אינם בכלל פדחת].

וע"ע צפ"ת ס"ק הנ"ל, מ"ש מהח"ס דמוכח מדברי ר"ת צספר הישר דאפילו יש מכה צראש סמוך לפנים ממש, כל שאינו צמקום ההיכר ממש אינו מפסיד. והרצ מרדכי כהנא צתשו שצמכר"ס זיסקינד ס"י כ"ב כתב צנודו דאף שהיו פליטות צראשו וצגופו, מ"מ כיון שלא היו צפניו ממש לית לן צה. ומהר"ס זיסקינד צס"י כ"ג הסכים לזה, ומהר"ש"ס ח"ג ס"י ר"ג הציאס לגדונו. גם צמנחת משה (לר"מ ירושלמימסקי) ס"י ז' אות ח' כתב צנודו דאף שהיח חבול צראשו, מ"מ ה"א כל גופו ה"י שלם ולא נחבל צפניו.

ה. נחבל בפניו ונתרפא בחייו. כתב הכ"י צתשו ס"י ו"ב מדוני מסל"ת, דחבול צפניו מקרי אפי' דלית צ"י מכה, כגון שנתרפא בחייו ואח"כ מת, והעד ה"י הכירו מקודם שנחבל, צצ"ה"ג אין מעידין אלא עד ג"י. והרח"ש צדמ"צ ד' כתב נראה דה"א מילתא לא מספבר לומר דצזה משתנה לאחר מיתה אף שנתרפא בחייו. וכ' צחן טוב סק"ה צדל"ה א' ד"ה והנה,

ע"י טביעות עין של גופו (א) וצורתו

דאפי

באר היטב

(א) וצורתו. וצורתו כח ע"י ט"ע של צורתו לצד נמי מהני. אם העד אינו לפניו, או שהיה עד מפי עד תלין שלא ראהו חזול בפניו. ה"ש הלוי סי' י"ח מ"ב סי' ק"ט.

הפוסקים

סי' ק רלב את ו-סי' ק רלב את א

אוצר

אולם מכל הפוס' לא ראו שחלקו כה"ג. ובר"ה הלוי חפשיין בחש' שצו"ת ב"ה החדשות סי' ס"ג כתב בזה דאין חילוק בין נעשה [חזול] לאחר מיתה לבין נחלל ממנו, ולשון חזלה כולל אפילו נעשה אחר מיתה, דכאן לשון השתתה כדמחזקתין לא השתתה, לא חזלה [דברים כ' י"ט]. ועי' גם בנכסות יחזקאל שצו"ת ח' סוף קטע א'.

רלב. ע"י טביעות עין של גופו וצורתו. א. אם בעיני הברת ט"ע מיוחדת בגוף. בחש' צ"י דיני מסל"ת סי' י"ב מדייק הרי"ף ונחמיהם מהעור דבעיני שיכיר העד גם לכנף צ"י, דכזה העור אחר שכתב להא דאין מעידין לאחר ג"י, הוסיף, דכ"ה ציבשה, אבל במים אפי' שבה שם כמה ימים מעידין כו', וכו"מ כשאין בו מכה כו', וכי עוד, ואפי' ציבשה אם אינו חזול בפנים מעידים עליו לאחר כמה ימים, ובר"ה קשה במא' מייירי רישא דאין מעידין לאחר ג' ימים, אם בחזול, ח"כ איך קאמר ח"כ אבל במים וכו', הא צ"ב מכה לא מהני, ואם בשלם הא אפילו ציבשה מהני אפי' לאחר כמה ימים, וז"ל שדעת העור ש"ס חילוק בין המעיד על פ"פ [פדחת] וחוטם לצד אף שגו"ש, דאין מעידין אלא חוץ ג"י [כיון שהפרוף משתנה א], וצ"ב מייירי רישא, [וצמים כה"ג מעידין לאחר כמה ימים, כיון שאין מכה ב], וצ"ב המעיד על ט"ע דגופו וצורתו, דאז אפי' ציבשה מעידין לאחזקת מ"י לדעת ר"ת כו', דצ"ב מייירי בסיפא, וצ"ב נחמיהם נמי מה דסיים העור דצ"ב זה, דמעידין לאחזקת מ"י ט"ע של גופו וצורתו, דמה לו להזכיר עתה ט"ע דגופו וצורתו שלא הזכיר עד עתה, איך כ"ל. ובר"ה כ' ע"י שחילוק נכון ויפה הוא, אף דבקושיא כ"ל יש לתרץ באופן אחר.

גם הרי"ד אישטרושה בעל מגן גבורים בחשבותיו סי' ג' שדפסו ציור אברהם, כתב בדפ"ד ד' שחי זה נראה נכון ומדויק דלשון העור ש"י ע"י ט"ע דגופו וצורתו, גם צ"ב ע"י סוס"ק ק"ג מציא לדברי הרי"ף ונחמיהם. ובארי' דצ"ב עילאי סי' א' דע"ג ג' כתב שכן מצוה צו"ב"ק סי' מ' דאין מקום לסמוך ארי"ה אלא כשכל גו"ש וע"י ט"ע דגופו וצורתו, וכמצוה צ"י"ש סקפ"ה, [עי' צ"ב בחמד"ש שצ"ב סמוך ואין ראי' כ"כ מהצ"ש].

וב"ד חסד לאברהם (תלומדים) מהדו"ת סי' כ', שצ"ב דלר"ת הא דאין מעידין לאחזקת מ"י [בא"י שלם] היה לאו משום דמשתנה לצורה אחרת כו', אלא דלאחזקת מ"י ט"ע גמור [בפ"פ לחוד] לסמוך עליו, דמשי"כ כשיש גם ט"ע בגופו כו', מטרף לט"ע דלוי"פ וחשוב ט"ע גמור להחיר ע"י, ומסיק שם דכ"ה ונחמיהם, דכונה ר"ת מצוה צ"ב"ק. בסיכ"י דמה שהחיר בגופו שלם הוא משום שהחיר ט"ע דגופו קומתו ועצויו ורגליו, אבל כשאין לו ט"ע בגופו לא סמכין על ט"ע דפניו להחיר אפי' גופו שלם. [ועי' שמו"ש צ"ב ק' המרדכי על שיטת ר"ת ה"ו] בסי' ק"ל צ"ב צ"ב, מייירי בחשבות נפש ובמר"ל דבסמוך מוכיחי מזה גופא דא"ל בכ"ה בגוף].

גם

הראשון שכתב ר"ת שאם גופו שלם מעידים עליו אפילו אין לו פרוף, אלא שצ"ב הראשון היינו אפילו נחלל בשעת מיתה, וצ"ב השני היינו כשנחלל אחר מיתה, וכל זה דוחק מאוד בדברי החוס', וגם יש דוחק אחר, שמיני אנו יודעים שלא נחלל בשעת מיתה כיון שצ"ב חזול בפניו, וכי ראו אותו בשעת שוכר ואלו הכיורו, והמחזקתין לראותו עד שיצברו שלשה ימים ושמו אותו חזול נחלל בזה, כל זה דוחק*, ואפשר שמענין המכה ניכר אם נחלל צחיים או לאחר מיתה, כגון שילא דס מן המכה שאז נראה שכוכה צחיים, ואם לא ילא דס נראה שהיה לאחר מיתה, אבל עדיין אפשר שאף שהיה צחיים נפסק דמו ונלך כאלו כוכה אחר מיתה.

ובזרע אברהם סי' ב' דף ו' עור ב' חמה עמ"ש ב"י דאין לה"ה מאי חירא כל שאר גו"ש אפילו אין שם אלא הראש ניכר אפילו לאחזקת מ"י, והא לא כ"כ דיועיל כה"ג אלא במרדכי, ובר"ה שג"ה עליו וכי דכ"ה קולא יחירא, [וכמובא בסי' ק רלב"ד חות י"ג. מייירי ע"י חולו י"ל דשאני ליה להצ"י כשרק ל"ש, או שכל ראשו שלם], ועמ"ש משה"ק ומה שר"ה להביא צ"י, ואכתי נשאר בקושיא.

והר"מ חיון בחשבותו שצ"ב אברהם סי' ג' דע"י ח' כתב דע"כ צ"ל דמ"ש ב"י דאם אחר מיתה נטל פרוף וחוטם ופדחת אין צ"ב כ"ס, אין הדברים כפשוטם שנטלו לגמרי, אלא הכונה דכולהו חלתא ליחזקו בשלמות ולא נשאר אלא הפרוף בלא פדחת וחוטם, וקרוצ צעניו ש"ל נטל מפרוף חוטם ופדחת כו', וכונתו דלר"ת מייירי מתני' בכוכה בחרצ אבל לא נחמר כלום מהפרוף ופדחת וחוטם, וקתני עלה דאעפ"כ אין מעידין אלא חוץ ג' ימים, משום דמחמת המכה הוא משתנה [אח"כ], אבל כשלא הוכה בפניו בשעת מיתה וגם אח"כ כשנחנו לצ להכירו היה הפרוף בשלמות עם פדחת וחוטם מעידים אפילו לאחר כמה ימים, אעפ"כ שאין שם אלא הראש, אבל אם כל גופו שלם גם צ"ע דלחיים וסנער לחוד [דכיוני פרוף — לשיטתו] מעידין עליו לאחר כמה ימים אפילו כשאין פדחת וחוטם כיון שלא הוכה בשעת מיתה, וא"ת אם ראו בשעת מיתה שלא הוכה ח"כ ברי ראה פרופו שלם והכירו, ומאי אפילו אחר כמה ימים שייך צ"ב, י"ל דמשכח"ל כגון שמעיד שער ע"פ מח כשהוא רוכב וראה שפרופו שלם בלא חזלה כלל, אבל לא נתן לב להכירו מי הוא, ואחר שעה נקפו לבו שמא הוא היכודי שילא קול שוכר וחרו כדי להכירו, וראה שצ"ב חסד לאברהם פדחתו וחוטמו ונתן לב להכירו בלחיים וצ"ב סנער הקיימים, והכירו, וגם מייירי באופן שאין לחוש שמא גוף אחר הוא, כגון שהכיר המקום ששכב שם מקודם צמוריו, וה"י לצ"ב באותם הצגים וצ"ב מייירי, וע"י כתב ב"י דכיון שכל גופו שלם ולא הוכה בפניו בשעת מיתה ח"כ אינו משתנה, אעפ"י שאח"כ נטל מהפרוף הפדחת וחוטם ניכר הוא, כיון שכל גופו שלם מסייע לט"ע דלחיים וסנער להכירו היטב.

(א) כ"ה בק"ע את ק"ו. וכ"ה באגודת אוזב דבסמוך, וע"ש מ"ש בזה.
(ב) הוספתי ע"ס דבריו שם.

(*) אף דיתכן שהמחזקתין עד שיבוא מי שיכירו, ובנתיים המפרצה היה למקום שנשמר ואכל מהפדחת, מיהו כל שצריך להעמיד הדין באופן רחוק, הוא דוחק.

אוצר

סי' ק רל אית א

הפוסקים

ובלן לו, או שהי' עד מפי עד, חלין דמסתמא הכירו בט"ע דגופו וזורתו, ולא דייקין אצחרי, ולא מציעא להמקילין ככל עד מפי עד או דליתא קמן שחלין להקל שהי' בדיו כו', אלא אפי' להמחמירין הכי מצויר בדבריהם דהיינו דוקא בדבר שאין סתמו כן ולריך להוסיף דברים, כגון לענין אמירת קצרתיו או דחזיכו בשעתיה [שסמ"ק רכ"ה אות ה' ע"ש], משא"כ בדבר שהוא בכלל דברי בעד, לא חיישינן שמה הי' דבר המקלקל בעדות כו', והי"ז בזה כיון שכלל דבריו שהכירו בט"ע גמור דגופו וזורתו, מהיכי תיתי לחוש שלא הכירו אלא בט"ע דפרטוף לבד, ועדיין נ"ע. מיהו כשהעדים לפניו, הנה בספרו אגודת אלוז סי' ע"ז אות ז' כשהשם מתחילה ע"פ הריני"ח הכ"ל על מה שגזרונו לא מצויר בגז"ע שהכירוהו בגופו, כחב, דאף שכתבתי במה"ל דבסתמא חלין שהכירו גם בגוף, מיהו כג"ד שהעדים לפניו לריך לשאלם אם הכירוהו גם בט"ע דגופו או לא, ולא הוה כחוזר ומגיד כיון שמתחילה העידו בסתם. [אלא דמסיק אח"כ דכלל אל"א הכרה מיוחדת בגוף, וכדבסמוך].

ובע"ז במשיבת נפש (הראשון) סי' כ"ג, שעל מה דחשש הרב [החמד"ש הכ"ל] למה דייקו הפוס' מהטור שריך גם הכרה בגוף, ושמה גזרונו לא הכירוהו בגוף, השיב, דאף דכ"ד הב"י, מ"מ מפורש בחוס' ור"א"ש [דקק בזה] שלם חליא מילתא כדבסמוך, ובעור גופי גבי הכרה [דנטע מצויר שצחית דגוי"ש אל"א להעיד בזהרה הגוף], שכתב, דכלא ראה טביעתו גאמן בט"ע כלל סי' כו' והוא שיראנו שלם כלל גופו כו', מוכה צדדיא דשנלם חליא מילתא [דהא רק כתב והוא שיראנו שלם] ואל"א להעיד בפירוש אט"ע דגוף, וע"ש שכתב ד"ל דבכ"י כתב כן רק לענין אחר ג"י דביצשה כו', ואינהו הא מייירי בזהרה דנטע, אכל מסיק דצור שאין לחלק כן, שהרי גם צר"ש מצויר כלשון העור, והכי למדו החוס' ור"א"ש דין דגוי"ש בזהרה דנטע מצדדי ר"ת לענין אהגי' דביצשה, ח"כ איך אפשר להקל בזהרה דנטעשים ויחר ממה שמקילין צאחגי' דביצשה, לכן צרור דמ"ש צר"ש ופור "ע"י ט"ע דגופו וזורתו" אין הכוונה שיערך ט"ע דפרטות על הגוף, רק אם הגוף שלם ומכירו צפ"פ לומר שזה פ', אף שאינו מעיד בפירוש שמכיר הגוף בט"ע, מ"מ כיון שגוי"ש ולא הרגיש שגוי בגוף [ממה שהי' צחיין] שיכחיש הכרה הפרטוף, שפיר יש לו דין גופו שלם שניכר אפי' לאחר כמה ימים, שצסתמא אם ראוהו שלם והכירו דפרטופו שהוא זה, אילו לא הי' זה שהכירו מחיים, מסתמא הי' מרגיש צו שגוי מה שלא נראה לו בגוף הראשון, וא"כ כג"ד שפיר הכי הכרה בגוף.

וב"ב עוד צפ"י כ"ה לאותו הרב, דמה שכתזיק כצצרה דזורתו: וגופו דוקא צענין, הנה לא אשוב מדעתי, דודאי מיכא מהחוס' ור"א"ש והטור גופי דח"ל [כנ"ל], וכן מוכה דצדדי ר"ת ע"מנו צסכ"י צמ"ש [דנשאר רק פ"פ פדחת וחוטם מאחד ה] ט"ע כיון שלא נשאר אלא מעט, וגם כ' דהוי רק סי' צעלמא [כשנשאר רק זה, ומש"ה צענין חוק ג"י, הכי מוכה דכשית גם הגוף השניצה הכרה דפ"פ לחוד ט"ע גמור ומכני לאחגי"], ועוד מדדחיק ר"ת לאוקמא דך דוגלת דקיס לכו שלא נשאר רק פ"פ לבד, וכבר חמה הריצ"ש דלשון "אסוקוה" שייך על הגוף גולו, ואם איתא למ"ש כר"י ו' נחמיאש, צחנס דחק, לימא [דלעולם הי' גוי"ש אלא] דקיס לכו שלא הכירו אלא דפרטוף לחוד, אלא פשוט דליתא.

ובאר"י דבי עילאי סי' ע' דע"ג ג' אחר שג' ג"כ דצענין הכרה בגוף, וחשש מה שגזרונו לא הוזכר שהעיד על ט"ע דגופו, כתב, דכיון דמסתבר דהכרה דגוף אין הכוונה שיכירוהו [במראה עור הגוף] כשהוא ערום, אלא הכוונה בט"ע דכנין הגוף וקומתו

גם בחמדת שלמה סי' מ"צ אות י"ב ו"ג [מצויר דלריך ט"ע בגוף וגם שריך שיעיד ע"ז צהדיא], שכתב דלפי מה שגראה מדברי ר"ת שצחוס' דק"כ דגוי"ש ניכר היטב ע"י סי' פגוף, ונפ"מ שגראה מסכ"י לר"ת דסי' הגוף היינו קומתו ועוצו וכו' כעין ט"ע, [וכמוצא צאחכ"פ לסעכ"ה צס"ק ר"ז אות א' מו"ה ו"ש, ובלאה], לפ"ז יש להסתפק כיון דהעדים [שצנ"ד] לא העידו רק מט"ע דפרטופו דלא מהני לאחר ג"י וזריכו להעיד להדיא על ט"ע דגופו, או נימא כיון שהוא מונח בפניהם וגופו שלם ודאי בגופו דמה להם ג"כ שהוא זה שמעידין עליו, ואל"א להעיד בפירוש ע"ז, דאילו הי' שגוי בזהרה גופו לא היו מעידין ע"ז, וגם שצנ"ע צנ"ד נאמר שא' העיד שחיק כשצא קרוב לו הכירו "וחא"כ הצבון צו היטב", משמע שהכרה הראשונה הי' ע"י חוחר גופו, ועצ"ש סקפ"ה שבי' דהר"ש והטור כתבו בט"ע דגופו וזורתו אכל המרדכי כתב בט"ע דזורתו לבד מהני, [משמע לכאורה דלהר"ש והטור לריך שיעיד בפירוש גם על ט"ע דגופו, אכל זה אינו, ד] ע"ש צמרדכי דסובר דאפי' צאין הגוף שלם ורק ראשו שלם יכול להעיד, [וע"ז כ' הצ"ש דלדיוהו צענין גם שיהא גוי"ש], אכל אינו מוכר שריך שפ"ר שניכר לו בזהרה הגוף. מיהו צאח כ"ה כשפקק על דדי הכיחר, כתב, גם ע"ד הכיחר דגוי"ש הכי י"ל דלהר"ש והטור צענין שיאמרו צהדיא שיש להם ט"ע בגוף, כנ"ל, ומה שכתבתי ד"ל דמסתמא יש להם ט"ע בגוף ואל"א להעיד בפירוש ע"ז, הנה אח"כ ראינו צקוי"ע סי' ר"ז [והוא מחשו' הכ"י הכ"ל] שכתב שם שגראה להדיא דמשמעות הטור שריך להעיד בפירוש על ט"ע שצגופו.

וכן בבית משה על השו"ע כאן סוף אות י"א הביא להר"י ו' נחמיאש, וכתב דאין להקל נגדו ללך דברי ר"ת לסניף זולת צמכיר גופו בט"ע ג"כ, וכמו כן להטור דמיקל בזהרה דנטע שא"ל לאלתר צגוי"ש ולא ראה הטביעה, [עס"ק רל"ז], נמי אין ללך דעתו זולת צמכיר ט"ע דגופו וזורתו. ומסיים, ולריך המורה להזכר דצדד משום שריך להכירו צעירוס וזה דבר קשה כו', [ע"י צוה בזהרה ד'].

גם בפרי השדה ח"ג סי' ע', צאמרו שהכירו בט"ע שהי' כל גוי"ש וצפ"פ לא הי' חצלה, כתב ד"ל דגם לר"ת היינו דוקא כשנעדים יש ט"ע גם צגופו, משא"כ כג"ד העידו רק ססתמא שהכירוהו בט"ע, ואפשר שחיק שגדמה להם צחואר פניו שהוא הו", לא נתנו לב יותר להסתכל גם צזורת גופו וחכונה אצדיו, כיון שלא נזכר דצדדיהם רק ט"ע ססתמא, ח"כ גם לר"ת אין להקל.

אולם במראות הצובאות סי' ק"א דל"ד ע"ד [מצויר ד"ל דגם צסתמא אמרי' להכירו צגופו], דאחר שבי' ע"ד כר"י ו' נחמיאש הכ"ל דל"ע שלא מלאנו לשאר רצון קשישי שידקדקו כן צחשוצחיהם לשיטת ר"ת, הוסיף, ואולי ס"ל דודאי כשהעיד צפניו ואומר להדיא שלא הכירו ע"פ ט"ע דהגוף כי אם דפרטוף לבד הוא דלא מהני, אכל כל שהעיד צסתם שהי' גוי"ש והכירו בט"ע

ג' שצריך לקרוא: סבירא להו, ומ"מ ג' דר"ל דכ"ד הר"י ו' נחמיאש דסגי בסתמא, דהא ג' דבא להשותת דיעותיהם, ואף שהחמד"ש הנ"ל מוכיח מדברי הריני"ח דצריך לפרש, ונ' דהיינו ממה דנקט בלשוננו, ובין המעיד על ט"ע דגופו, מיהו י"ל לפי המרה"צ, דאינו מוכרה דלי"פ שפיר דכוננו שיש בעדות משמעות אט"ע דגופו, דגם בסתמא הכי משמע וכדבסמוך, ובאמת במרה"צ כשהעתיק להריני"ח, לא העתיקו בלשוננו: המעיד שהכירו בגופו, אלא: דבענין שהכירו בט"ע דגוף, והיינו שבסתמא נמי אמרינן דהכירו. וכ"מ מ"ש בספרו אגודת אוזב דבסמוך דחש להריני"ח ורצה להכשיר בגזרונו משום דגם בסתמא סגי.

אוצר

סיק רלד אות א—א/א

הפוסקים

באין גוי'ש, ולא מוקי לה אפי' בגוי'ש חלל שהכירו רק בגוי'ש דהפירוק לאחר, וכן מוכח להדיא מהח"מ כחשו' שבסקי'ה, שצדונו העידו על גי'ש סתם, ומי' כחצ' בפשיטות דלר"ת הרא"ש והטור אפי' אשתו סמכין אפי' סתמא, ולא חשש לסדרת הריני' שהביא בעלמו בקו'ש שלו, ועי' במ"ז וי"ל סי' מ"ה.

ושם מקודם כי דכ"מ מהדריש, שהרי הביא ל[עיקר] דברי הריני' דביצב' מיירי הטור כשגם גוי'ש, והשמיע מה שחילק בין הכרת גי'ש דפי' לחוד לגופו ולורתו, והמעין בדבריו יראה שחולק עליו בהדיא, שכי' שם דכשנאמר גם הגוף דלא יש לו גי'ש עם הגוף, ולא אפי' בסתמא מעיד עליו כו', ר"ל אפי' אינו מכירו חלל בגי'ש דלורה לבד, ומי' [בהדריש] ברישא וסיפא שיש לו גי'ש צפי' עם הגוף, ר"ל שעי' [שנמלא] הפי' עם הגוף יש לו גי'ש צפי' ויכול להעיד בסתם שמכירו, וא"ל להכירו גם בגי'ש שצגופו.

ומסיים באגודת ארז, כבוד הריני' במקומו, ובאין חין דבריו מחוורים, ולית מאן דחש לחומרתו בזה. וכי' שם בסיכום דבריו שצדו' כי, דאף שלא הכירו חלל בגי'ש דלורה לבד נמי שפיר דמי, ודלא כהריני' שהבאתי דבריו במרה"ל להלכה, וכדוכחתו מהפוס' הג"ל.

[ועיין] במשיב' נפש הג"ל, דאף שכמה פעמים הזכיר בלשונו שא"ל להעיד בפירוש אפי' דגוף, ומי' מכלל דבריו כי קלת שלגמרי א"ל גי'ש צגוף, וביחוד ממי' דהא דהרא"ש והטור כחצו עיי' גי'ש דגופו ולורתו חין הכונה שולטת גי'ש צפרטיות על הגוף כו'.

להמחמירים, מה הדין בשחכירוהו ב' עדים. באגודת ארז סי' ע"ז הג"ל כתב שם צדוק חות ג', דנראה דבזה גם כרי' ו' נחמיאש הג"ל יודה שאין לחוש [מה שלא העידו שהכירו גם צגוף ע'למו, כצ"ד], וכמי' הפוס' דבחר חרי סבדי לא דייקין, דכיון שאמרו שהכירוהו מסתמא הכירוהו יפה, כיון שאפשר להכירו. [מיכו' עי' בחמדת שלמה ופרי השדה הג"ל, שצדוניהם הכירוהו ב' עדים, ומי' חששו מה שהעדים לא אמרו שהכירוהו גם צגוף, ואולי י"ל דאיהו לשיעתייהו דסברי דלריך לפרש בהדיא שהכירו צגוף, א"כ גם צד' עדים כיון שלא אמרו שהכירו צגוף הרי עכ"פ חסר צדוניהם, משא"כ באגודת ארז דסבר דגם בסתמא אמרי'ן שהוכר גם צגוף, עי' בדבריו שצמרה"ל הג"ל, חלל שכי' דכשינס' לפניו לא מהני עד שישאלו, ע"ז כתב דצד' עדים סגי צדוניהם לבד, וא"ל לשאלם, והיינו דלחר שכי' כג"ל דצד' ל"ת, סיים, א"כ צד' שריא לשיע' ר"ת וסעי', והכונה אף שצדונו לא שאלו להעדים מי' שריא].

א / א. אם בעינן שגם הגוף יהא שלם, או דסגי כשהוא חסר קצת, או חבול. הצ"י כחשו' סי' ו' מדוני גמסל"ת, אחר שכי' צד' כלל, דלר"ת צגוף שלם צלל פדחת וחוטם נמי סגי להעיד לאחר גי', ולהחולקים הנזכרים במהרי"ק [הג"ל צסיק רל"ב] צעי'ן גוי'ש וגם פדו"ת, הוסיף, ומשמע דגופו שלם היינו שאינו חסר חצו' או קלת חצו', חלל חס' נפלט צל' מאצדיו, ואפי' חסר קלת צער, נראה דמעידין עליו, ומשמע לי טור שאפי' נמלא האצד החסר ממנו סמוך לו, וכן חס' נמלא ראשו חסוכה סמוכה לו, לא מקרי גוי'ש. ועי' באוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ג שכי' עו"פ דבחסר חצו' לא חשיבא גופו שלם, חולס כמה פוס' כתבו שם עי' תשו' ר"ת שצסכ"ה וצא"ו דסגי צראשו ורובו שלם, ושצד' אצד חס' המוצא שם כתב דכן פירוש "גופו שלם" שכתבו החוס' והרא"ש, דרובו ככולו כו', ויש שכתבו שם דחליא צפולוגחא, עיי' בדבריהם. ועי'

וקומתו כו' [וכמבא באוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ז חות ח' ד], וא"כ כשא"ר גוי'ש והעדים שמעידים על היכר לורתו אומרים שהכירוהו היטב בחייו, ושוודעים שהנאצד הוא הנמלא עתה הוי כאלו העידו גם אפי' דגופו, ולא הצריכו הפוס' בדיוק הזה דצעי' גם גי'ש דגופו, לאפוקי רק למי שלא הכירו היטב בחייו ואינו מכירו כלל צצנין גופו ואצדיו, רק בגי'ש דלורתו לבד [דבזה לא מהני לאחגין].

ובאגודת ארז סי' ע"ז מצוה' דגם צידוע שהכירו רק צפי' סגי חס' הוי גוי'ש, לאחר שחשש לסדרת הרי' ו' נחמיאש הג"ל שגם הצ"י הסכים עמו, כחצו שם צדו' ג', חמס' לא מלאנו לו חצו' צל' מהפוס' הראשונים והאחרונים שדברו בזה, ואדרבה פשט דבריהם צכ"מ משמע דסגי בגי'ש דלורה לבד כל גוי'ש כו', וכן עיקר לדעתי, דמי' הריני' הג"ל דמי' דבפירוק לחוד אינו מועיל כיון שהוא משתנה, לוחא, שהרי הרא"ש צפעי' סי' ג' כתב נמי כלשון הטור, שיכולים להכירו בגי'ש דגופו ולורתו, ו[מי'] סיים ע"ז, כי לורתו אינה משתנה כי' ונראה לעינים שמכירין מה בגי'ש לאחר כמה ימים, הרי דעמנו בזה שכל גוי'ש יכולים להכירו בגי'ש דהלורה שאינה משתנה כי' כשהוא עם הגוף, ולא מטעם גי'ש דגופו, ומי' בגי'ש דגופו ולורתו, לא אחי חלל לאפוקי מדעת המרדכי דסובר דגם כשישנה לורתו שלמה לבד צלל גוף אפשר להכירו, ע"ז כתב דצעי'ן גם גוי'ש ואז יכולים להכירו בגי'ש צאמלעות גופו המחובר להלורה, חלל הכרת הגוף ע'למו צודאי לא צעי'ן, חדע שכן הוא, שהרי הרא"ש צפעי' סי' ב' ג', והטור לקמן לענין הכרת דעצב [דצגוי'ש ח"ל סי'] לא הכירו גי'ש דגופו, רק שהא"ר גוי'ש וגי'ש סתמא, ואם כהריני' למח' סתמו ולא הזכירו זה אפי' צרמו, גם החוס' צדקע"ו צ' ד"ה וקאמרי הוצרכו להעמיד הסוגיא [דמלרכי סי' בהכרה דעצב] דמיירי באין לורתו שלמה, ולמה להו כולי האי, לוקמי אפי' כשגופו ולורתו שלמים רק שלא הכירו בגי'ש דגופו חלל צפי' לחוד, וכן מוכח מדברי החוס' דקי"כ ע"א, שצחלוקה הראשונה באין שם פי' עם החוטם [כתבו] דיכולין להכירו ע"ז סי' הגוף, וצחלוקה דאינו חבול צפנים, כתבו צסכס, שהוא ניכר אפי' אחר כמה ימים, ולא הזכירו גי'ש דגוף.

עוד כתב שכן מוכח מהרי"ש סי' ע"ח, שהשיג אר"ת מעובדא דדגלת כו', ומאי קושיא הא י"ל דמיירי שלא הכירוהו צגוף כו', [וכמי' במשיב' נפש הג"ל], חלל ודאי שלר"ת צגוי'ש לחוד חליא מילתא, וכן מוכח מדברי הרי' לרפתו צצרי' שם שצסחי' מדבריו ר"ת, וצנודנו לא הזכיר הגוי מפי' דגוף כלל, וכן מצוה' להדיא ממחרי' שכתשו' מי' השייכות להל' גירושין סי' ט', דלחר שהביא דברי ר"ת, סיים, חלמא חס' מעיד שהכירו בגי'ש מהימן כו', הרי שלא הזכיר חלל גי'ש סתם, וכן במהרי"ק שורש קכ"א לא הזכיר חלל שהכירוהו בגי'ש סתם, ואפי' צידד להקל משום דר"ת, וכן מוכח ממחרי' צל' [גם לרעת הטור], שכי' צח"א סי' ח' דלהטור לריך להעמיד עובדא דדגלת דהלרכי חזוירו צצעתה, דמיירי

ד' ועי' דהקלה יעקב ועי' סברי דבעינן שיכיר להגוף כשהוא ערום, ומובא שם דהארי' דבי צילאי בסי' י"א כתב, ד"ל דגם הקה"י לא החמיר אלא לענין דסעכ"ה דהוי קולא יתירא. דמהני לר"ת הכרה בגוף לחוד בלא צורת פניו, משא"כ בקולא דהכא [שיש גם צו"פ ורק מחדש שיעור לאחגין]. בהא יודה דלא בעינן ערום דוקא. מיהו הבית משה המובא למעלה כתב גם לענין דהכא דבעינן שיכירו כשהוא ערום. גם בעמק שאלה המובא בסעכ"ה שם כשמסתפק אם בעינן הכרה בערום. דן זה גם לענין דהכא. [ועכ"פ מוכח דסבר דבעינן הכא הכרה מיוחדת בגוף]. ברם ע"ש דהרבה פוס' סברי כהאדב"ע דהכא סגי הכרת הגוף כשהוא מלובש, ע"ש.

אוצר

סיק דלז אות א/א-ב

פוסקים

והר"ש ז"ל בשם ר"ת, וזעזע חז"ל והר"ש ז"ל בזה הכ"ל דענין גם גופו שלם, וכ"כ בס"י י"ב. גם הר"ש ז"ל דמ"ג א' כתב דזאנו חבול בפניו וגם כל גוף פשוט לר"ת דמעידין, והוסף ע"ז וכ"כ הר"ש ז"ל והטור, וא"כ איך נפרש להיפך מכלול ולהיפך מדעת הכ"ל עליו כו'. וכע"ז מבוחר בזה מים חיים (לר"א חב"ל) דע"ז ע"ז דגופו ולורחו שכתבו בעושי"ע היינו כגופו שלם, דלז שייך ע"ז דגופו כו'.

וע"ז בתשו' בעל תרומת הדשן שכתבתי מברונא סי' ס', צידון שנמלא רק הראש עם הידים והחזה מחוץ משאר הגוף, והעיד שהכיר אותו צ"ח וגם בשערות שהיו קלת לזנות מתוך שחורות וקוולותיו תלולים כאשר ראהו בחייו כו' שדר עמו כשנתיים, וגם צידו הכיר אותו צ"ח, ואחר שהביא מהמדרש דסגי בפרלוק פנים עם הסנער ושפתים ולסתות, כמוצא בזה י"ג, כתב, דנראה דאפי' להחזיק והר"ש ז"ל דקפדי אגוף שלם, הכא סגי במה שהעיד שהכיר אותו בשערות, אע"ג דאינם סימנים למיסמך עליהו דמוצא איכה הכי, מ"מ מהני דע"ז שערות יכולים להכיר בפרלוק אפי' אחר כמה ימים ומהני כמו הכרת הפרלוק ע"ז לזרת הגוף, וגם בתשו' מיימוני כתב בשם ר"ת דהא דאין מעידין לחג"ז היינו דוקא ע"ז הסימנים שצפרלוק פנים ופדחת וחוטם, אבל אם מכירים אותו ופה צ"ע כמו שהעידו צ"ד יכולים להעיד אפי' לאחר כמה ימים, אך לא מלאני לזי להורות לקולא מדנפשי, ואם חסכינו להיתר הרינו נמנה עמכם. וע"ז בס"י ס"א, בתשו' בזה חתומה, שכתב על מה שהביא בעל תה"ד מחשבי מיימוני, משום דנראה דהיינו החירון השני שכתוב שצדק"כ, וכרי כתבו שם החז"ק דע"ז דהיינו דוקא בשכל הגוף שלם, ועוד דהחז"ק כתבו בלשון שמה, ומה שייך להחז"ק ע"ז אשת איש לעלמא.

ועיין בצ"ח שער הטור סד"ה כתב ר"ת, דמפי לפי הטור דאפי' אין כל הגוף שלם אלא הפ"פ עם החוטם [ופדחת] שלם סמכין אע"ז עם סי' שאינם מובהקים, והביאו בגזעיה שאלו סי' ד'. ובתשו' מהר"מ חיון שצדק אברהם סי' ג' צד"ד צד"ה ועוד, מבוחר כן לפי מה שפי' בת"י א' בזה דק"ל ע"א, ע"ש. וע"ז בס"ק ר"א חז"ל דגם בזה סברת ר"ת י"א דמהני לחג"ז לירוק ע"ז עם סי' שאינם מובהקים, ע"ש.

ב. כשהעד לא פירש בהדיא שהי' שלם, אם מ"מ תליגין בסתמא שהי' שלם. במהר"מ חלשק סי' כ"ז ד"ח כשהשני נחבס א' שאין לסמוך להחז"ק ע"פ שיטת ר"ת, הוסף, וכ"כ צ"ד דלא ידעין אם ראהו העד שלם, וקצעי מר להניח הנחה בלתי לזדקק שראם שלמים ולעשות עיקר מדברי ר"ת שדחו האחרונים. גם צבית אפרים סי' כ"ג ד"ה אמנם, כתב, לעי"ד אף להמקילים באשחתי [כשזרחתו שלמה], היינו דוקא כשמעידין צדור שזרחתו שלמה, אבל מסתמא אמרינן כיון דאשחתי אין מעידין עליו, וזה מבוחר מהפוסקים, וכ"כ צ"ד שחמרה שפניו לא היו לו עוד שכי' חפוח או נרקב. וכ"כ דעת החפ"ח לזי סי' ו', שכתב צדורו לענין ספק ג"י שאין לזקק דעת ר"ת להחז"ק אלא כשהי' ודאי שלם, אבל לא צספק שמה הי' שלם, ע"ש. וצביתא עולם סי' י' דף סי' סע"א כתב שמדברי הרש"ך ח"א סי' קפ"ג וקלת מהאחרונים נראה דענין שיחזר מדברי העד דגוף שלם הויא ודעת עליו דזה ע"י להלן.

ומהר"י

(א) הוכחתו ממהרש"ך נראה דהוא מ"ש שם דג"ד הי' גוף שכן העיד העד שהי' גוף. אף שלא נכתב בשאלה כו', ומדברגיש שכן העיד כו', משמע דאלי"ל לא הוי תליגין שהי' גוף כיון שלא נכתב בסיפור העובדא שבהשאלה. מיהו שאר האחרונים דלהלן לא הוכירו להרש"ך שמתפר בזה. ואולי סברו דלרווחא דמילתא כ"כ.

וע"ז שם מה שדנו אם חסד גוף כשרק נשמע האזר ממקומו ומחזר לגוף, או כשהער באופן שאינו גורם שני צדוק, ומה הדין כשהער הגוף או נחבול וכיו"ב.

וע"ז בסדר אלי' רצה סי' ב' ד"ג ע"ב, דאחר שכי' מדבריו החז"ק דקט"ו מבוחר דזאנו נחבול בפנים סגי אפי' בלא גוף כו', וכמוצא בזה י"ג, אלא דלהר"ש ז"ל שכתביו לדברי ר"ת כתב, דהיכא שאינו נחבול בפניו כו' ויכול להכיר צ"ע של גופו ולורחו, נראה דכו"ז דענין גם גופו קיים, הוסף, אמנם מ"מ נראה דלא צ"י גופו שלם אלא אפי' כגופו חבול כיון דאינו נחבול בפניו מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים, דכרי מקמי הכי כתב הר"ש ז"ל בשם ר"ת דאם כל גופו שלם אפי' כשאין פדחת וחוטם יכול להכיר צ"ע אפי' לאחר כמה ימים, ונראה מוכרח מזה דהיכא דאינו נחבול בפניו לא צעין גופו שלם, האמת שאין זה הכרח גמור, דאפשר דגם זה מיייר כשכל גופו שלם, ומ"ש בזה הלכה [דאם כל גופו שלם מהני אפי' בלי פדחת וחוטם לחג"ז], הוא רק להלכה, אבל למעשה ספוקי מספקא ל', וכדנראה מבוחר בדברי החז"ק שם, ומ"ש אח"כ דהיכא דאינו נחבול בפניו כו', פשיטא ל' למעשה כו', אמנם מריבטא דלישני משמע דכשאנו נחבול בפנים לא צ"י כל גופו שלם.

והב"ח צ"י הטור צד"ה אין מעידין עליו צד"ה צד"ה כו', כתב אליבא דהטור, דדוקא צמים כל היכא דאיכה מכה בין בפניו ובין בשאר כל הגוף אין מעידין עליו משום דמיה מרזי מכה, אבל צד"ה דוקא בזהל בפניו [אין מעידין עליו] אבל בזהל בשאר כל הגוף ואינו חבול בפניו מעידים עליו ואפי' לאחר כמה ימים. וע"ז בתשו' הר"ש לניאדו בעל צ"ד של שלמה שצדק ושראל ח"ב סי' ג', שכתב דעת השו"ע דסגי כשהגוף חסר, והיינו לפ"מ שהקשה עמ"ש שצ"ע כאן דדברי ר"ת אינם מחזירים כו', והא בתשובותיו החז"ק הכ"ל לאחר ג"י כשכל גוף ולא נחבול בפניו, וכמוצא בס"ק רל"ו אות ב', כתב, דל"ל דהשו"ע מיייר כשאין הגוף שלם לגמרי, דמ"ש ע"ז ע"ז דגופו ולורחו, היינו שהגוף קיים, אבל חסר אבר או אברים, [ורא"י גדולה לזה שהרי לא הכיר גופו שלם, מדבריו להלן], וע"ז הוא דכתב דאינו מחזור, אבל כשהכל שלם דבריו מחזירין צעניו כמ"ש בתשו' כו', ואף דהכ"ל בתשו' הכ"ל דייק מ"מ החז"ק "כיון ששאר גוף", דזאנו חבול בפניו צעין גם גוף, ושכן ל"פ ברא"ש כו', [וכמוצא בזה י"ג], מ"מ שצ"ע לא קאי עפ"ד החז"ק שפנינו, אלא ע"פ הגי' בזה בזה הנחבול צעניו ליתא לתיבות "כיון ששאר גוף", וידוע דהשו"ע כאן העתיק מהנמוק"י, ובמ"ש הכ"ל [שער הטור לענין לא מחזור], ואף שגם ברא"ש ליתא "כיון שגוף" ומ"מ כתב הכ"ל דל"פ דארישא קאי דמיייר צד"ה, לא דמי, דהר"ש כתב צ"ד הדינים בזה, אבל הנמוק"י הפסיק צד"ה צד"ה דמיייר ועוד, ומש"ה לא הזכיר שצ"ע "גופו שלם", ולשון "ע"ז ע"ז דגופו" שפיר מתפרש כשאנו שלם לגמרי כנ"ל, דהא גם ברא"ש ליתא לשון זה, ומ"מ כשהכתב הכ"ל דלהר"ש צעין נמי גוף לא סגי ל' צמ"ש לשון זה, אלא הולך לומר דארישא קאי כו', וצוה ח"ש מ"ש שצ"ע כאן יש או מריס בשם ר"ת, ולא נקט כתב ר"ת כבסע"ה, אף דשנייה צד"ה א' דהחז"ק נאמרי, אלא ודאי משום דכתב רק הגי' שצנמוק"י, ואילו לגי' החז"ק צ"י גוף לגמרי. וכי עוד דכ"מ מהטור דזאנו חבול בפנים א"ל גופו שלם, שהרי כתב בלשון הר"ש מ"מ, וצד"ה א"ל לומר דארישא סמוך שכי' שם גוף, וכדכ"ל הכ"ל להר"ש כנ"ל, דהא בעור הפסיק צד"ה צד"ה אחרים, וכ"כ צקור פסקי הר"ש כו', ומה מוכח נמי דהטור הבין בהר"ש דלא כהכ"ל הכ"ל שכי' דארישא קאי כו'. אולם צד"ה ישע סוסי"ו ז' כתב עליו, דקשה לומר דכ"ד השו"ע דהא דברי השו"ע הם כדברי הטור, ושם אין הכ"ל שכי' החז"ק

הפוסקים

סיק דלר אית ב

אוצר

של שלמה בתשובתו שצונו ישראל סי' ג' ד"ה מ"מ וכו' כי הנוצח המוצא בסמוך ד"ה ואם.

והרח"ש סי' מ"ה דק"ל ג' הוציא ג"כ להרש"ם לנדון, שלדבריו דוקא כשמעיד בפירוש שנשחת לא מהני, או אם הוא בפניו חוקרים אותו, אבל בסתמא מעמידים לחזקתו שהי' שלם, והוסיף, שצדונו נראה עוד ללדד וללרף להחזיר מטעם דהוי ס"ס, שמה מלאו שלם, והח"ל שנשחת [וצדונו צהכרה דנעצב י"א דע"י כה"ג גם סי', ומוצא בס"ק רל"ז אות ג'], שמה ראהו לאחר והכירו בס"י, ושם הח"כ כתב דאינו הי' סומך על הדיעה דשלים מהני באשתכח, הי' סומך על הרש"ם צהכרפות טעם האחר, אלא דקשה לסמוך אהיתר דשלים כ"י, וכ"כ בס' נ"ט דרי"ז ג', מיהו בס"י ו' דק"י ג' וצספרו חרות חיים ח"ג סי' ג"ו, מציא רק לסדרת הרש"ם לחוד, דמוקמין לחזקתו שהי' שלם.

וכן בסם חיי סי' ע"ז דל"א ע"ד כתב וא"ע דמסקת לן אם הי' גופו שלם או לא, אפילו הכי יש להחזיר, דודאי אין לנו לומר שלא הי' גופו שלם, דלחזקתו איסורא לא מחזיקין, וגדולה מזאת מלאנו במהריב"ל ח"ב סי' י"ב, צדונו שהיו שם עוד עדים שראהו שהי' כבר נאכל גופו, ואעפ"כ סמך להחזיר על העד השני שראהו ולא אמר שהי' חבול, דחולין שמסתמא צעה שראהו הי' שלם, והלא ק"ו, ומה צדונו דיש מקום לומר יומא סתום מהמפורש, ואפ"ה אמרין דאפשר שראהו קודם שלם, כ"ש וק"ו היכי דלא נודע כלל, ודאי אמרין דשלים ראהו העד הראשון, וזה פשוט.

וכן בפרת משה אהרן ח"א סי' ל"ז דפ"ד ע"ד הוציא לנדון להרש"ם והרח"ש ה"ל, והוסיף, שכן נראה דעת מהריב"ל צה"א סו"ס א', צמשי"כ שם דלהר"ש והעור מותרת צדונו, והיינו משום דלא ראה העצמיה וגופו שלם, והא צדונו לא פורש שהי' שלם, אלא ודאי דסובר דכל שלא הזכיר העד צפירוש שראה גופו נשחת, על הסתם מוקמין ליה לחזקתיה שהי' שלם, ומשום הכי לא נכנס [שם] צזה הספק כלל ולא הזכירו צדכריו משום דאין לספק צזה, ועוד שכל דקדוקו של הרש"ם לחוש שזריך שיעיד העד שהכירו צפרוף פניו, אינו אלא מלשון התוס' שכתבו אבל אם נורת פניו שלימה שרי, וזה אינו אלא לאפקוקי כשמעיד העד שלא הי'ה שלימה, דאין ספק דכל שאין העד רואה נורת פניו שלימה הוא מצרר דבריו לומר שהכירו ע"י איזה דבר, וכשרואה נורת פניו שלימה אומר הכרתיו סתם, ומ"ש הסמ"ג והכרתיו צפרוף פנים, לאפקוקי שלא הכירו צס"י, וכ"ש שהרש"ם גופיה מסיק דאין לחוש לזה. גם צס"י ל"ג דע"ז טור צ' כתב צדונו דנראה דודאי הוי כמעיד שהי' גו"ש, מדקאמר ראינום שם טבועים משמע כמו שהיו שלמים, דל"כ הי' ראוי לפרש דבריו שלא היו שלמים, וכן פירש שהיו מלוושים ונתן סי' צלצושים, ואילו הי' איזה השתתה צגופם הי' מפרש אין ספק ודאי שהי' גו"ש, וכ"כ הרש"ם כ"י, ורצ' א' צחש"י שם כתב צדע"ה א' צטעס דצד"ו הי' מסתמא גו"ש, דכיון דמיד אחר הטבועיה אמר שראהו, דודאי לא חללהו הדגים, [גם] שהי' שם [מלווש] מלוושו, דכ"ז מוכח שהי' שלם.

וכ"כ במטה יוסף ח"ב סי' ד' צדק ל' ע"ג דגם צסתמא יש לנו לומר שהי' שלם כמ"ש הצ"י והריב"ל ה"ל, ושכ"כ זקנו [הר"א ו' חגיגה] צקונטרוס, דאף דמהרי"מ אלשקר [ה"ל] משמע שזריך שיעיד צפירוש שהי' שלם, מ"מ כיון שהצ"י והריב"ל והרש"ם חולקים על מהרי"מ אלשקר, הכי נקטין, ומה גם דמכל התשובות הנמצאים צפוסקים אחרונים יש לדקדק דהכי צברי. והוסיף המע"י, ומה גם דאפשר לומר דלא כתב מהרי"ם אלשקר דלא חלין לומר שהי' שלם, אלא צדונו שרצו לעשות צ' הנחות, לומר שהי' שלם והלכה כר"ת, ולכן כתב שהי' הנחה צלתי לודקת, משום דהוי ס"ס

ומחר"י מצרנה סי' רי"ז כשדן ע"ד גופו ולורתו שלמה, חשש מתחילה צדונו דמאן לימא לן דלא נחבל צפניו, ואח"כ כתב דל"ע אם לחוש לזה, דהא צעובדא דמאן איכא צי חיואי [דיצמות קכ"א ע"ב] לא הזכיר איך הכירו ואם הי' שם צפרוף פנים עם הכותם, וכן צבי וי להאי פרשא דהתם כ"י.

אולם הרש"ם סי' ס"ט מסיק דגם כשהעיד צסתמא סגי, דכשדן צהיתר דגופו שלם [לענין הכרה דנעצב דל"א לא סגי צע"י לחוד אלא צגו"ש, כמוצא בס"ק רל"ז אות ג'], בהסתפק מתחילה מה צצדונו לא נחצרר שהי' גופו שלם, כי לא הי' עידו אלא שהכירוהו שהוא פ', ואפשר כשאפילו הי' נשחת נורת הפנים נדמה להם שהוא פלוגי, ומלשון התוס' דף קט"ו ע"ב שכתבו אבל אם נורת פניו שלימה שרי, נראה קלה שזריך שגדע ע"פ העד שהי'ה נורת פניו שלימה, וכן הסמ"ג עשין ג' כתב [דפסק רצ חלפם כ"י] דדוקא היכא דאמר העלוהו כ"י והכרתיו צפרוף פנים שהוא פלוגי, משמע שזריך שיאמר העד והכרתיו צפ"פ, אלא שאח"כ כי הרש"ם ומ"מ נעצ"ד שאין להחמיר ולדקדק כל כך, שהמדקדק צעניטס אלו אין רוח חכמים נוחה הימנו, שהרי צרי"ף לא כ"כ צספרים שלנו, אלא ואשתמודע לי דאינו פלוגי, ולא כתב צנורת פניו, גם צרמצי"ם לא נזכר זה, ואפילו אח"ל דזריך היינו אם העד לפנינו הי' ראווי לחוקרי ולראות איך הכירו, אבל כשהוא עד מפי עד אית לן להקל ולומר כיון שזה העד מעיד שאמרו לו שהכירוהו שהוא פלוגי, ודאי הכירוהו היטב ע"י נורת הפנים, וראוי לדבר ממ"ש הרמצי"ם [ומוצא צע"י סעיף ה'] כשהעד רק שמע מפי אחרים אין לזריך חקירה כלל וכו', וכן ממ"ש התרומת הדשן צגוי כמעיד מפי גוי שאין חוששין לענין מסל"ת כ"י [ע"י צענין עמפ"ע צס"ק רכ"ה אות ב'], ועוד דבחזקת שלם הוב ונעמיד אותו על חזקתו, כיון שלא אמרו שראהו נשחת, וכן צספק אם נמצא לאחר ג' ימים כתב העור שהוא צחרא שחולין שנמצא חור ג' ימים, ואפילו להרש"א צחי' ליצמות דק"כ שמסתפק צזה, מ"מ היינו התם שהזמן עושה מצלי פעולה אחרת, אבל צענין זה אין הזמן פועל, כי המים מעמידים הגוף, איכא למימר דסמכין לחזקת שלם ולפיקך הכירוהו, וחו שאינו העד שראה שאז הי' ראווי לחקור איך הכירו וכו' וצבאי כ"ע מודו לענ"ד, [ר"ל גם הרש"א יודה שחלין להקל].

וב"ד חב"י צחש"י סי' ד' מדיוני מסל"ת, שכתב צצנ"ד משמע שהי' כל גופו שלם וגם לא נחבל צפנים, שהרי לא אמר כגוי כך, ומהני אפי' אחר כמה ימים, וכ"כ צצני משה (שלטון) סי' כ"ז צדע"י ע"ד, שמחש"י זו אנו למדים דכל שלא אמר העד שלא הי' גופו שלם או שהי' נחבל צפנים, סתמא אמרין דהי' גו"ש ושלא הי' נחבל צפנים.

וב"כ סברא זו דמדלא אמר שהי' חבול משמע שהי' שלם, צמהרי"מ אלשיך סי' ק"ה, דאחר שבי' דלר"ת כ"י צאינו חבול צפנים מעידין לאחכמ"י, הוסיף, והיינו י"ד שלא אמרו שהי' נחבל צפנים, וגם גופו הי' שלם. וכ"כ הפני משה ח"א סי' מ"ב דק"ו ד', דמסתמא אמרין שמלאו שלם צגופו וצפניו, דסתמיות דברי העד הכי משמע, דל"כ הי' לו לומר שמלאו חבול, דאין לנו לצדות שמה מלאו חבול צפניו או אינו שלם צגופו, וכ"כ מחש"י כצ"י כ"י, וכ"כ צס"י ל"ו דפ"ה טור צ' (גם צסם הרש"ם), וצח"ג סי' ע"ו דף כ' ד', גם הר"א צרודו צחש"י צצדרכי נעם סי' ס"ד דקט"ב ד' מציא לנדון מהצ"י והרש"ם דכל שלא אמר שראהו חבול צפניו או צגופו דיינין ליה שמלאוהו שלם. וכ"כ ע"פ הצ"י לנדוניהם, הרבנים אליעזר ויעקב ו' שגוי צחש"י צצמהרי"י קצבי סי' י"ב, וצמשפטים ישרים (חסון) סי' מ"ח דמ"ו ד', ובעל צ"ד

אוצר

ס"ק רלו אות ב-ג

הפוסקים

לאחר ג"י אף שאמר שמכירו הוא משום דחיישין שכשנחם ואין להכירו, ואמירתו שהכירו הוא צדדמי, [ולר"ת חוששין כן רק בחבול], אי"כ היינו דוקא כשודעים שהוא חבול בפניו אבל אין לחוש מעלמנו שמה נעשה כן ומש"ה לא הכירוהו היטב ואמרו צדדמי, וכדלא חיישין לענין צדדמי דר"ה העצוב שמה רח"ט, וכמוצא צבא"ט סק"ג, ומכ"ה גם אם נאמר דעמאל דאחג"י הוא משום דא"ה להכירו וסבדי שקרי ניגבו, אי"כ פשיטא דאין לחוש שמה ה"י חבול והעדים משקרים, ואפי' כשהעד אשה או קרוב כ"י, דלא חשידי, ואף להמחמירים לענין אמירת קצרתיו דלא תלין שאליו שאלוהו ה"י אומר שקצרו, י"ל דהיינו החס שצריך להוסיף על דבריו, משא"כ צ"ד דאמרין דזה כלול במה שאמרו שהכירוהו היטב בפניו, דהוא משום שה"י שלם. והוסיף צ"ד עור צ, ועוד שאם ה"י חבול בפניו היו מחכרים זה דאעפ"כ הכירוהו, וכ"כ בנז"ת סוס"י מ"ט כ"י [כמוצא צממוך צד"ה וא"ס], ובנז"ת סוס"י הבן פורת ומה גם שאמרו שהכירוהו היטב, ש"ל דמשמעו שה"י פניו שלם בצחייו וע"ז היתה הכרה עוצה, וע"י צממ"מ פדור ס"י ל"י שהסתפק לענין הכרה צדדים גם צממ"מ סתם ראהו, ד"ל דהכירם היטב ולא ע"י הכצע כ"י. [והוצא צבא"ט"פ לסע"ד ס"ק קפ"ו אות ל"ג], ואף שלא סמך ע"ז לצד, היינו שאמר סתמא [רק] שראהו, משא"כ צ"ד שאמרו שהכירוהו היטב בפניו, דיש לנו לומר דהוא משום שלא ה"י חבול בפניו.

וב"ב עוד פוס' דבסתמא תלין שה"י שלם, צממ"מ דק ח"ה ס"י ח' דמ"צ ע"ג, מהר"ש הלוי ס"י י"א ד"פ ע"ד ודפ"ה טור צ, צממ"מ שמואל ס"י י"ט דמ"א טור צ, צממ"מ ס"י ח' דכ"ע טור צ, צד"ר משה (לר"מ אמריליו) ח"ה ס"י ז' דק"ז ד, וס"י ח' דק"י ד, וצמ"מ ע"י ע"ז י"ט וכ', צממ"מ כהונה צמ"מ שצממ"מ משה ח"ה ס"י מ' דר"ב ד, בנז"ת סוס"י ג', ובמכדו"ת סוס"י מ"ט, צממ"מ רב ס"י ז' דמ"ד ח', צממ"מ שלמה ס"י ד' דמ"ז ד.

וב"ב צמ"מ אברהם (לר"ה מיוחס) ס"י צ' דמ"ד ד, וצמ"מ ל"ז דפ"ד טור צ' אחר שהצ"ה להרש"ה ה"ל, כתב, שגממ"מ אחריו כל האחרונים, וכ"כ הר"ה י' אלרובי"ט צמ"מ שצממ"מ יעקב ס"י ח' שהחזיקו כל האחרונים להיות משיאין ע"ז, והצ"ה הסכים עמו, וכתב, שלא מצינו מי שחולק ע"ז.

ובבב"ה עולם ס"י י' אחר שכתב צד"ה ס"י ע"ה דמהרש"ך וע"פ נראה דע"י שיחבר שה"י גו"ש, ודן צד"ה ה"ה אחרים, הוסיף צמ"מ צ', מה גם שנראה דגו"ש ה"י, כיון ש[בסיפור הריגתו] סתם ואמר שהכיר אותו איש ח' כ"י, וכמ"ס הרש"ה וע"פ ה"ל צממ"מ תלין שה"י גו"ש, אף שלא נראה כן להרש"ך מ"מ סניף מיהא ה"י, וצ"ב שמה ס"י ד' דל"ה טור צ' כתב צממ"מ דמלשון הגוי שאמר ראיתיו שוכן מת משמע ששלם כולו ראהו.

ג. ואם יש לחלק בזה בין הועד על מת או על הרג. צממ"מ ט"ז ס"י י"א דל"ז ע"ה כתב דמבואר באחרונים דרק צממ"מ ל"ה צממ"מ שמה ה"י חבול בפניו, דסתם מת אין לו מכה וחבורה, אבל צממ"מ חיישין, ומליין לע"י צמ"מ ס"י י"ב. [מוצא צמ"מ ס"ק קכ"ה, ע"ש]. וכך ר"ל צממ"מ שלום חיישין ס"י ס"ח ע"פ הנו"ב, לנז"ת צממ"מ ג"י להסבירים דאין להקל אלא באינו חבול בפניו, דבהר"ג לא מהני אלא בהר"ג צממ"מ על כך, אלא [דמסיק] דצממ"מ ה"י [ה"ל] מבואר דגם צממ"מ אין לחוש מסתמא דה"י חבול, מדלא הציג העד כן. [וכן מבואר צממ"מ ס"י י"ב המוצא צממ"מ ח"י ה"ל, וצממ"מ פוס', דגם צממ"מ תלין צממ"מ שה"י שלם. ובנז"ת ע"מ צממ"מ סוס"י מ"ט, כתב, ולפי הנראה אף שנהרג צממ"מ כיון שלא הזכיר העד היכודי שהכירו

ס"ס להחמיר, שמה ח"י שלם, ואח"כ שלם, שמה אין הלכה כר"ת שמעדין עליו אחר ג' ימים, אבל צממ"מ יורה דתלין להקל שה"י שלם כשראהו כמשמעות כל הפוסקים האחרונים.

עוד כתב שם ומשמע דאפילו צממ"מ הרואה תלין להקל שה"י שלם, כ"י היכי דתלין לר"ת שה"י ח"י ג' ימים, ואפשר דהכ"ה אפילו הרש"ה [דמחמיר שלא לתלות שה"י ח"י ג' ימים] יורה, דהתם ליכא הוכחה מדברי העד [שראהו ח"י ג' ימים], שה"י לא צ"ה לומר באיזה זמן ראה אותו, שהוא לא צ"ה להגיד אלא על הראיה, אבל הכ"ה איכא הוכחה [מדברי העד] שאם היה חסר ממנו איזה דבר היה אומר אותו, שדרך המגידים לספר כל מה שראוהו, לכן יש לנו לומר שראהו שלם, ועוד דכיון שאמר שהכירו ודאי שהכירו היטב ע"י אורח הפנים, וכן משמע מדברי מהרש"ה ה"ל שאף צממ"מ הרואה תלין להקל משום חזקה [שה"י שלם], ורק לכתחילה הוא דר"ה לחקרו ע"ז, וע"ז שהוכיח כן גם מהרש"ה ס"י ח' דף ק"ה ע"ב וג' שלא הסתייג מקולא דעמ"פ אלא לענין סימנים שהולך שם, ולא לענין מה שהולך להעמידו בחזקת גופו שלם שהצ"ה מהרש"ה, הרי צממ"מ דהכ"ה ח"ה לא, שאפילו צממ"מ הרואה תלין שראהו שלם כ"י.

גם בסדר אליהו רבה ס"י צ' דמ"ג ע"ד כתב ע"פ כמה מהפוסקים ה"ל, דצממ"מ סתם שמה לפלוגי הר"ג או מת מסתמא מוקמינן ליה בחזקת שלם כמו שה"י צממ"מ ח"י, ומהני לר"ת אפילו לאחר ג"י, ומש"כ החוס' צד"ה ק"כ ע"ה לענין לא ידוע מתי נהרג דגם כשחבול בפניו מהני כיון שנשאר גופו שלם, דמשמע דדוקא צידע ודאי שה"י גופו שלם, אבל צממ"מ סתם והלך ולא ידעין אם כשראהו היה גו"ש אם לאו אין מתירין אשתו, שה"י כתבו כיון דנשאר גופו שלם כ"י, דנראה דיסוד הכיחא הוא מפני שצממ"מ שנשאר גופו שלם, אמנם נראה דלא צ"ה גופו שלם צד"ה, אלא משום דאיכא ריעותא קמן שה"י נחבל צממ"מ ג', אבל צממ"מ סתם [ולא הזכיר שה"י חבול], מסתמא מוקמינן ליה בחזקת שלם. והוסיף צממ"מ טור צ' דאף שצממ"מ צממ"מ אלשקר ה"ל דבסתמא לא תפסינן שראהו שלם, מ"מ נראה צממ"מ דאין לענין אשה משום זה, כיון דעלמא הסכמא כל האחרונים להחזיר צ"ה ועשו מעשה ונחפשו המנהג. וכ"כ צממ"מ הכסף ס"י ח' דף מ' ע"ה.

וכן בבן פורת ס"י ח' דל"ג סע"ד צממ"מ שלם הועד שה"י פלוגי שלם, כתב, דכיון דגם להיפך לא נאמר צ"ה יש להעמיד הגוף אחזקתו שלא נעשה צממ"מ שגוי דחבול, וגם י"ל שכן ה"י כוונה העדים ואילו שאלנו ה"י אומרים שפלוגי ה"י שלם. ואחר שהצ"ה דמח"ט הקולו צממ"מ מפי עד צממ"מ ענינים, ושהר"ב"ל ס"י ח' כ"י כמ"ז לענין גו"ש וחבול בפנים, הוסיף, ועוד הרי ה"ה דאין מעדין

(ב) - היינו לענין לצרף דעת ר"ת לשאר התירי, או לענין הכרה דנבטע לה"ה שבו"ש א"צ ס"י.

(ג) - י"ל דהכונה דהיינו שנו"ע לנו מצד אחר שה"י חבול בפניו, דאם העד עצמו המעיד על ההכרה אמר כן, הרי י"ל אדרבא מדסיפור דק שחבול בפניו, משמע ששאר הגוף שלם ה"י, וכמ"ס כמה פוס' לעיל בד"ה וכ"כ סברא].

(ד) - ומ"ש שם עוד, דגם מהר"מ אלשקר לא כ"כ אלא בענין ספק אשתהי דמים דחמיר, אבל באשתהי דיבשה ה"י מתיר, ובצממ"מ הכסף דבסמך הבין דקאי לענין דידן אם לתלות בספק דגו"ש, ומש"ה תמה מה שיד לחלק בין יבשה למים לענין תלות שה"י שלם. מיהו כבר כ"י הדבר משה (אמאריליו) ח"ה ס"י ז' בדק"ה א', דהסא"ר קאי לענין אחר, בעיקר הדיו דספק אשתהי דמירי בו מקודם, אם תלינן דלא אשתהי, ש"פ כ"י דמהר"מ אלשקר מחמיר רק בזה בספק אשתהי דמים ולא בספק דג"י.

אוצר

סיק ר"ד אות ג-ו

הפוסקים

למחזקו בהמשך דבריו*, וגם דברי הר"ש בסי' נ"ט שהביא דבריו דסי' ס"ט [לדריך לשאלו], עדיין מחפשים, ולא בא ללמוד ממנהגיהם אלא ללעגן גופו שלם בדבריו תליון להקל מעממי הרשעים בדבריו שהוא נדון כזה, לפיכך ליתא הוכחה הר"א אלדוריה ממנהגיהם והר"ש הכ"ל, ואף שמנהגיהם בקצת דמיון ע"ה צענון ספגיו משמע שצריך לחקרו, להלכה אין לחוש לדבריו מאחר שמכל הפוסקים נראה שאין צריך לחקרו.

מיהו מסיים שם בדף מ' סעיף דכל זה להלכה, אבל למעשה לצי נוקפי לסמוך ע"ד כזה כיון דלהר"ש צריך לחקרו, וצידן לחקרו צנקל כו'. [וע"ה בסוף דבריו שבס"ק רכ"ה אות א']. וע"ה בזה שכתב ד"ה לדרך גם לשלוח לעיר אחרת לשאלו.

ה. כשהעד בעיר אחרת אם צריך לשלוח אליו ולשאלו ע"ו. כתב צנן פורת סי' ה' בדלי"ג ע"ד דאם אפשר לגבות עדות שנית, נכון לכתוב להבי"ד דהתם שישאלו שנית להבדיל חולי עדיו וזכרים שהיה פרטופו שלם, כי זכר ג"כ העמוד הגדול להחיר צנ"ד, והעגונה כבר ממחנת שש שנים, ולכן אין הפסד כ"כ אם תמתין עוד ג' או ד' שבועות עד שהגיע תשובה משם, דכל דאפשר לזרר היתר בדבר חמור וקשה כזה עפי עדיו, ומש"כ הרמ"א בסעי' ה' דבעד מפי עד אין צריך לשאלו להראשון אפילו הוא לפנינו, היינו רק בעדות מפורשת [ולענין] שאלו להראשון [אם אחת שהביד כן להשני], אבל כשאין העדות מפורשת וצורכה, אז שפיר צריך לשאלו שנית ולזרר, ע"ה בחי"מ וב"ש בסי' ה"מ, וגם כאן אינו מפורש אם היה הפרטופו שלם שעי"ז עיקר הכסויכה, וכ"ה צענינו, דשיטת ר"ת גופא קולא היא בסמוך עליה, אחרי שהמחבר כתב עליו שלא נתחווירו דבריו צעני האחרונים, וא"כ הכו דלא לוסוף עוד קולא, צאין עדות מפורשת שהפרטופו היה שלם, ואפשר לשאלו את העדים פעם שנית שלא נעמד לשואלם, וכן בחשוכה הבי"ד [דיני מסל"ת סי' א'] אף דהקיל דלא חיישינן שמא ע"ה הקול העוד [כמובא בזה"ל] לסעיף י"א סק"ל אות א'], מ"מ כתב שם דאפשר לשאלו לעדים איך ידעו שנהרג פלוני, צריך לשלוח ולשאלו, כדי שלא יא' מחמת ידו צ"ד דבר שאינו מחוקק, וכ"ה דע"ס דין זה דסעי' ה' אינו צורך, אף שהוצא צרמ"א, משום דצריכיה שבעות דף ל"ב ע"כ מוצא דנראה לו דאשה המעידה מפי עד אחד שמת בעלה והעד מלוי חייבים צ"ד לשאלו, ופשוט דה"ה בעד מפי עד, [וע"ה בזה"ל] לסעיף ה' סקעי"ז ובהשמות שם], וע"כ צ"ד אם אפשר צריך לשאלם, וכ"ה שבנ"ד שנהרג ע"י שגל מנוזה רב שיש לחוש ביותר שגל צענינו, ודאי שראוי לשאלו לעדים שנית אם אפשר.

ו. נדונים שונים שיש מקום לחוש שאינו שלם, שדנו הפוס' אם אכתי יש לתלות שהי' שלם. במשפט ד"ק ח"ה סי' ה', צאמר גמסל"ת שילכו לקבור לפי הנמלא צשפת הים שיאכלוהו העופות כו', ואחרים שמעו מגמסל"ת שני שאמר חוי לפי שנטבע וגמלא צשפת הים ואוכלים אותו העופות, אחר שהביא צדמ"ב ע"ד מהעור דהכרה נטבע שיועיל ע"ה צלי סי' צענין שיהי' שלם, הסתפק מה שצדדונו לא הזכיר שהי' גוי"ש, וצידוד בעדות הכי' שאמר שהיו העופות אוכלים אותו, נראה שהיו אוכלים בעת ובעונה א' שראוהו ולא הי' שלם, ובשלמא לעדות הראשונה י"ל כמ"ה הרשד"ם [הכ"ל בזה"ל צ' דתליון שהי' שלם כו', אבל בעדות הכי' יש להסתפק, איצרא דהי' מקום לומר דכשראדו לא היו אוכלים אותו, אכן עתה אומר צדדמי [שאוכלים] אותו, דהשאלות

שהכירו שראוהו צו אחיז פלע צפנים מסתמא לא הי' שום חבלה וחצורה, יאולי נהרג ע"י המורים צקני השרפה ושלטת המכה באצרים הפנימיים ולא הגיע מכת חרב צפרטופו כלל. ובצ"ה כצן פורת הכ"ל לענינו. וע"ה בזה"ל לסעיף ס"ק קפ"ד אות ג'. ומה שהעיר השם עוז הכ"ל מהצוב"ק הכי' צפ"ת, אולי אין ראוי כ"כ, דהוא כ"כ רק לבאר ה' הש"ע בסעיף למא נקט דמו צהרוב, וע"ה כתב משום דמלוי להיות חבול כו', וי"ל דהכונה דמלוי שגם יעידו שהי' חבול, אבל בלא הזכיר העד שהי' חבול, יתכן דיודה דמסתמא נאמר שלא הי' חבול.

ד. כשהעד לפנינו אם צריך לחקרו אם היה שלם. הרשד"ם המוצא בזה"ל כותב צ' כתב צחוד דבריו דאם העד לפנינו ראוי לחקרו ע"ה. וכן הר"א אלדוריה בחשוכה שבצ"ה יעקב סי' א' דכ"ה סעי' מצינו, וכתב, שב"ד הר"ש בסי' נ"ט המצינו להרשד"ם הכ"ל, ושכן נראה מדברי הריב"ל ח"ה סי' ז' * ושאר פוסקים, והוסוף, דגם כשהעד הראשון גוי אם יתא' לפנינו צריך לחקרו ע"ה, דאף דתשובתו תהי' ע"ה שאלה ולא מסל"ת, מ"מ יחא נאמן כשיגיד לנו פרט זה, משום שהתחיל להגיד במסל"ת כו' [ע"ה בדבריו שבס"ק רכ"ה אות צ', וע"ה בזה"ל] לסעיף ה' בס"ק נ"ה אות ד' ובהשמות שם, עדיין], וא"כ לא ידע אז יש לתלות מהסתם שהי' גופו שלם. גם צנ"ב ס"ה י', כתב, צודאי אם הי' העד הראשון לפנינו היינו לריכוס לשאלו אם לא הי' שום חבלה צפנינו, שהרי אפשר לשאלו.

אע"ה באביר יעקב סי' צ' מסיק דמלך הכלכה א"ל לשאלו, דאחר שציאר בדלי"ת ע"ד לענין ספגיו דלהמקילים א"ל לשאלו ע"ה להעד אפילו בדאיתא קמן צעיר, וכמובא בס"ק רכ"ה אות א', [ולא דמו לשאר צענינים דיש שצריך לשאלו אפילו כשיש חזקה, עפ"ה שם לעיל ולהלן], וכתב בדלי"ת ע"ה שב"ה ממנהגיהם סי' נ"ה שסמך להקל בפשיטות בספגיו ולא חש לחקור אם אפשר לשאלו להעד כו' אלא סמך אסתם דבריו דתליון שהיה חוד ג"י, הוסוף, דיש ללמוד מאותה תשובה דגם לענין גופו שלם תליון להקל שהיה גופו שלם כיון שהעיד בסתם, ואין צריך לזרר אף בדאפשר למשילי, וכן נראה ממנהגיהם חלשין סי' ק"ה ע"ה, וע"ה בהרשד"ם סי' ס"ט דמוכח צהדיא מדבריו דלר"ת [המקיל בספק ג' ימים] תליון להקל אפילו בעד הרואה צין לענין ספק ג' ימים צין לענין גוף שלם, ולענין גופו שלם צידד דאפילו להרשד"ם תליון להקל [כמובא בדבריו שצ"ה צ'], ומש"כ הרשד"ם שם בתחילת דבריו, דאם היה העד לפנינו היה ראוי לחקרו כו', היינו קודם דאסיק אדעתיה לומר דלר"ת המקיל לתלות שהוא חוד ג' ימים אפילו בעד הרואה, דה"ה לענין גופו שלם, א"כ לרואה דמיתא כדאסיק שם בסוף, ח"ל ותו דבאינו העד שראה ודאי כו"ה מודו ע"ה, וזה צורך

(*) והאביר יעקב בדלי"ת תחילת טור ב' כתב ע"ה דמסי' ד אין הכרה, ושניהם לא ביארו כאן איך מוכח משם ולמה אין הכרה. ואולי כוונת הר"א אלדוריה משום דהתם לענין ספק ג"י כתב הריב"ל היתר דעד מפי עד, משמע דבאיתא קמן צריך לשאלו. והאב"ע סובר דרק להמחמירים כ"ה, וכמובא בסמוך. מיהו לכאורה יש להוכיח ממ"ש הריב"ל בסי' א' ובסי' י' (ובסי' א' הוא סי' ט') דסובר דצריך לשאלו, דבנדון הכרה דנטבע, אחר שהביא ד"ה דבלא ראה הטביעה או שהיה גוי"ש א"צ סימנים, מסיק לבסוף, דאם היה העד לפנינו צריך לשאלו אם לא ראה"ה כו' ואם היה גוי"ש, אבל בנ"ד שהיה עמפ"ע תליון כו'. אלא דבאב"ע בדלי"ת ע"ה אחר שכתב לענין ספגיו דלהמקילים א"צ לשאלו גם כשהעד לפנינו, וזה שכתב הריב"ל בסי' ז' לענין ספק ג"י גם להיתר דעמפ"ע הוא כדי לצאת ידי המחמירים דבכח"ה גם המחמירים יודו, רמז גם לסי' אלו, והוסוף, ובסגנון ה. הם דבריו בסי' א' וט' [י].

(*) ונראה להוכיח גם מעצם לשונו שכ' ואפילו את"ל שצריך לשאלו כו' דמשמע דעיקר דעתו דגם לכתחילה א"צ לשאלו.

אוצר

ס"ק רלר אות ו-ז

הפוסקים

רק שהי' פלעים בראשו, מכלל דבשאר כל הגוף לא הי' פלע וחצורה. והפני"מ הוסיף, דמלכד שטעמו ונמוקו עמו יש גם ראי' לה ממחרת"ש סי' ה', שכתב בפשיטות שזנודו הי' הגוף שלם והפני"מ, והוא [כנראה] ממה שאמר הגמסלית שמלא לפי הרוג והי' לו מכה בלואו, דנראה מזה שהי' פרטופו שלם וזולת המכה בלואו. ויש צעור ב' כתב, דמח"ע לא הולך הרח"ש לקולא דעד מפי עד, משום דצדצרי העד עלמו מפורש דהי' שלם. גם במכתב שלמה סי' ד' דמ"ז ע"ד אחר שהציה לברח"ש והפני"מ הג"ל, כתב, וכן זקני בחשו' כ"י סי' ב' כתב צנודו, דממה שאמר שהי' נראה שהתאמן להגלל ובראשו הי' פלע, משמע שהי' גופו ופרטופו שלם, והוסיף, דון מינה לנ"ד דממה שאמר שהיו מושלכים זה ע"ג זה, ושהצחור הי' שחוט וכרוך לווארו בקנה החלוק, ושהזקן הכו בקרדוס על ראשו, משמע דשאר הגוף ופרטופו הי' שלם, וכ"ש דגם בסתמא חלין שהי' שלם כו'. וכע"ז בחפצת לבי תקיע סי' ו' דף ל' ע"א, דאחר שלא רצה ללך דעת ר"ת מספק שלא הי' ודאי שלם, וכ"ל בזה ב', כתב אך כפי שאמר העד השני שמלדו ויורכו המורים, מסתמא לא הי' חצול צניו.

ובזרק אברהם סי' ב' ד"ע עור ב' כתב צנודו [לענין שחוטל הכרת גופו שלם בלא פ"פ הני' בסעכ"ה], דממה שהעידו שלא הכירו ממהמט ע"ע דפניהם כלל, נראה שהי' גופם שלם, שהרי לא הזכירו אלא שמהמט פניהם לא יכלו להכירם, ואם לא היו גופם שלם הי' להם לומר במה הכיר שזה פ' וחצירו, גם מחוך דברי עד אחר יש להבחין שהי' כל גוף, שאמר ומלאונו בחוך בית הבד שחוטלם, ולפי לא הכרתו לפי שלא נשאר צו מהרש זולת הלחיים, ולא שייך לומר שהי' שחוטלם אף לו גוף שלם, וכך הי' לו לומר, שלא הכירו לפי שנאכל כל צפרו וגם מהרש לא נשאר אלא הלחיים, ומדלא הזכיר שחוטל מגופו דבר אלא מה שחוטל מהרש, משמע שכל גופו הי' שלם. וע"ש צ"ג ש' דאף דנ"ד אחר שאמר העד כ"ל, הוסיף, אבל ליעקב מלאונו שלם בגופו ובמלבושו והכרתו צורת פניו כו', דלכאורה משמע שחצירו לא הי' שלם בגופו, מ"מ אין ראי' מזה, דמ"ש "אכל" וכו', היינו לומר ליעקב הי' גם לורחו שלמה והכירו צורתו, ואידי דלורחו נקט גם גופו, אבל אה"י דגם לחצירו הי' גוף, חדע מדאמר שמלאונו שחוטלם כו', וכ"ל.

ובפרה משה אהרן ח"א סי' קי"ג, צנודו שאמר שראה לפי מושלך הרוג ומכת חרב על לווארו ולבושו עליו, כתב דקצ"ג א', דנ"ד כבר נזכר בשאלה דגופו שלם הי' כו'. וכן הביאו בדבר משה (לר"מ מאמרינו) ח"א סי' ז' דקצ"ז ע"ד, דאף שצנודו לא אמר העד אם הי' חצול או לא, מ"מ אמר במושלם שבשאלה נזכר שהי' שלם, מדקאמר העד כ"ל *.

ושם בח"א סי' ל"ז דפ"ד ג' כתב צנודו דודאי ראו הגוף שלם, כיון דנחית לומר שערט ונתעסק בקצורתו לפי שהי' ארבוז ועשה עמו חסד, [דאליכ] ודאי הי' לו לומר דאף שנשחת גופו ואפ"פ שלא הי' מכירו היטב, מספק הפליא חסדו עמו, אלא ודאי שמלא הגוף שלם והכירו היטב, ומה גם דאף בסתמא מחזיקין דגו"ש כו' [ובכחות צ']. וכע"ז כ' הרשד"ם בחלק חו"מ סי' שפ"ב דנ"ד הדברים מוכחים שהי' שלם כיון שהעידו שעמלו לבקשו ומלאוהו וקצרוהו בקצרי ישראל, יש לנו לתלות שהי' שלם, דאליכ היו מספרים הכל גם בעדות השם סי' ח' דס"ח א', כתב

ה"שאוכלים" הוה משמע, ואם היו אוכלים אז בראותו לפי הי' אומר והיו אוכלים אותו, אבל מ"מ י"ל דאז נמי היו אוכלים אותו וגם עתה כדשיער בעלמו שעדיין אוכלים אותו, וכיון דאיכא לספוקי נלך לקולא, כמו שיצא, [אולי כוננו למ"ש שם בסמוך בדמ"ג עור ב' לענין ספיקו שמא ידע טביעתו ואומר צדדמ, דנ"ד דלכמה פוס' יראה מאיסור חורה ע"י הטביעה במשאלים אזלין לקולא כו'], ומה גם שנאמר דקודם שראהו הראשון ושהוליו ממקום שמכוס הגלים ובסבו בעצבים [כמ"ש בשאלה] ראהו כו', והראי' שאמר כו' שמלאוהו על שפת הים, והגם ש"ל שיש זמן רב שכסו הראשון ועתה נהגלה ואוכלים אותו, מ"מ נלך לקולא, ועל הכל שהזכיר שפת הים והי' ראוי שיאמר ביצבה, דנראה שהראשון הוליו למקום שאין גלי הים מכוס, ויש לפרש לשון כמ"ש [דהיינו דכונת כו' שמעבר שאוכלים אותו].

והר"א ו' אלריו"א בחשו' שבאצור ועקב סי' א' דנ"ד א', צנודו דכשאלו להמגיד איך היתה הריגתו, השיב, חתכו לו הראש, כתב, [דלכאורה] י' צנ"ד מפורש שלא הי' גופו שלם, דזה הלשון מורה שחתכו את ראשו ואינו מדובק לגוף כלל, וכבר כתב כצ"י ועו"פ דלא מקרי גופו שלם, ואפילו כשהראש סמוך לגוף, ואחר שכתב שיש חולקים על דעה זו [כמוצא בלואה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ה אות א'], הוסיף, ובעיקר דניא אפשר דנ"ד לא יעל הראש מהגוף, שאפשר ששחטו הסיומים לצד, ומה שאמר המגיד חתכו את ראשו, לאו משום שחתכוהו לגמרי, אלא דעל מה ששאל איך היתה הריגתו, דכונת השאלה הוא אם היה צרוב או צחיט וכיוצא בזה, השיב, שחתכו את ראשו לאפוקי דלא היה צחיט או דבר אחר, ועכ"פ ספק מיהא היו ולא ברירה לן.

ובבן פורת סי' ח' דל"ג ע"ד צנודו שלא קול שנהרג ע"י שגפל מהקומה השלישית או הרביעית לארץ, כתב, דיש לחוש ביותר שמא נפל על פניו, וקרוצ הדבר שנחצלו ונחרולו פניו כשנחצט על הקרקע בחזקה, וע"י רש"י צ"ק דנ"ג ע"א דרך נפילה על פניו משמע, דרוצ צהמות הנפלין בעומק על פניהם נופלין ע"כ, וא"כ הי' צנ"ד בא' אית לן רוצא לומר שנפל על פניו, ואולי יש לחלק בזה בין נפילת צעלי חיים לנפילת אדם, וגם בין נפילה בעומק לנפילה מגבוה, ועכ"פ דדדי הספק שקולים הם אם נפל על פניו או על אחוריו, ואם נפל על פניו קרוצ הדבר שנחצלו פניו, ומסיק שם שודאי ראוי לשאול שנית את העדים אם אפשר [כמוצא בזה כו' ח'], ואם אי אפשר, או שישבו שאינם זכורים עוד, אית לן לאוקמי גוף זה לחזקתו : נעשה בפירטופו שינוי של חבלה [כמוצא בזה כו' צ'].
ועיין צבית אפרים סי' י"ט דנ"ט ד"ה לפי, ומוצא בלואה"פ לבעכ"ה ס"ק ר"ג אות ז', מ"ש לענין שאמר שזו"פ שלמה, אם לחוש לומר דמשמע מדבריו דהגוף אינו שלם, [משום ד"ל צנודו דכוננו לאפוקי חסרון מכוסים שאינו מזיק לשלמות הגוף].

בשהעיד על שנים ועל א' מהם אמר שהי' שלם. ע"י צסו"ד הזעזע אצרכם שצאות הסמוך.

בשהי' ב' עדויות בא' נאמר שהי' חבול, ובא' נאמר סתם. ע"י צסס חיי שצאות צ' מ"ש מהריב"ל.

לחשוברים דלר"ת סגי בצורתו שלמה לבד, או בגופו שלם לבד, אם חולין בסתמא שהאורה היתה שלמה כשידוע שהגוף לא הי' שלם, וה"ה לענין הגו"ש אם נודע שהאורה אינה שלמה. ע"י צדצרי הסדר אלי' רצח שצאות צ'.

ז. עדויות שונות שכ' הפוס' דיש בהם הוכחה דהי' שלם. צפני משה ח"א סי' פ"ד דר"ז ע"ג מציא מ"ש הר"ה צרודו, שצנ"ד נראה בפירות שהי' גופו ולורחו שלמים, שלא הזכיר

(*) אמנם הדבר משה שם מביא הוכחה מהפרמ"א דגם בסתמא חלין

שהי' שלם, אבל נראה שהוא משום דמשמע בפרמ"א שם דתפס צנודו דגם בפניו לא הי' חבול, דכ' וכ"ש באינו חבול בפניו, וע"ז הרי ליכא הוכחה מיוחדת, ע"ש בדב"ם ובפרמ"א.

הפוסקים

סי"ק דלד אות ז—ח

אוצר

ובר"ח ש' דמ"א ד' מזוהר צדקא, דמ"ש החוס' אח"כ דבא"ו חבול וכו', דכוונתו, דבכ"ג מעידין אפי' ליכא סי' הגוף, דאיכא תרתי לטיוחתא שהגוף שלם וגם לא נחבל בפנים (פי' שהגוף שלם פדחת וחוטם עם שפחים וסנער וכל הפירוף, וכשיעמו בסי"ק ר"ג אות א'), יכולים להכירו בט"ע ע"י גופו ולורחו אפי' לאחר ג"י.

וב"ב בזרע אברהם סי' ז' צד"ה אמרו, דדעת החוס' דגו"ש וגם אינו חבול בפנים ויכר היטב בט"ע בלא סי' הגוף. וכ"כ צדק ה' ג' דעת הרא"ש, וכ"כ צדק ה' ד', (ושפי' אינו חבול בפנים היינו שיש פדו"ה אף שחסר שפחים וסנער, וכה"ל בסי"ק ואות הכ"ל).

ובב"ח צפירושו על הטור צד"ה וכתב ר"ח, מזוהר דמ"ש הטור דבא"ו חבול בפנים מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים ע"י ט"ע דגופו ולורחו, דהיינו בט"ע לחוד בלי שום סי' כלל, (וכמ"ש הטור מקודם לענין חוך ג"י דמהני לר"ח בגופו שלם בלא פדו"ה בט"ע או בסי"מ), והב"ח הבי"ח עוד חוך דבריו למ"ש הטור להלן לענין הכרה דנעצק, דכלל ראה עביעתו נאמן אפי' לא ראה מיד אחר שבעלה מהמים ואפי' בט"ע בלא סי' בחנאי שיראנו שלם בכל גופו. וכן מזוהר צדק אברהם סי' ז' הבי"ל צדק ה' עוד צ' וג', דעת הטור, (אלא שדברי הטור בכללם מפי' באופן אחר מפי' הב"ח).

והר"ר אשר גינצבורגר בחשבונו שזכרנו יחזקאל סי' מ"ט ד"ה ומלמתי, צדקו שלא הזכיר העד שהכירו גם בסי', כתב שגם לה"ל דבגופו שלם [כלל פי' לענין חוך ג"י] לא התיר ר"ח אלא בצירוף סי', וכמ"ש הדרישה ומגיה טור שם דל"ל: יכולין להכירו בט"ע ע"י סי' ע"ש [וצד"ה"פ לסע"ה"ה סי"ק ר"ז אות ב'], מ"מ פשוט דדוקא דין הבי"ל דרק גופו שלם ואין פי' ופדחתו וחוטמו קיימים, או [בענין] ט"ע עם סי' במקלח, אבל [כשיש] פי' ופדו"ה וגו"ש א"ל סי' כלל, וע"ש שר"ה להוכיח כן מהטור עלמו מהא דבדין זה דבא"ו חבול בפנים מעידין לאחר ג"י, כתב רק, ע"י טעויות עין דגופו ולורחו, ולא הזכיר סי' כלל, וכ"ה בחוס' גבי אינו חבול בפנים, אלא שדחה, דלפי"מ שפי' שם צעמנו דחבול בפנים היינו כשהסרו ג' אברי הכרה, וכמוצא בסי"ק ר"ג אות א', אי"כ מ"ש הטור צד"ה דסיפא דסיפא דבספק ג"י מהני ט"ע גם בחבול בפנים, הרי לפי הבי"ל היינו שיש רק הכרה בגו"ש לחוד, והא' צד"ה"ג לא מהני אפי' חוך ג"י אלא בצירוף סי', אלא ודאי דכונת ט"ע היינו עם סי', וסמך על מה שהזכיר סי' צרישא דין דחוג"י, אי"כ י"ל דה"ל מ"ש כאן בא"ו חבול בפנים דמהני ט"ע לחוג"י, היינו נמי עם סי', גם הרא"ה מהחוס' יש לסתור לפי"ז, אך שם אפשר לתקן כמה אופנים, והוסף, אבל יש ראי' ברורה מהרא"ש צד"ה"ג שהוא הכריע דכשכל גו"ש אפי' אין פדו"ה ופי' יכולים להכיר אף צדאי אחר ג"י [כמוצא ברא"ה י"ד] ואח"כ כתב, והיכא שאין נחבל בפנים נראה דבר פשוט וכו', וקשה הא מקודם הכריע דגם בנחבל בפנים מהני אפילו לאחר כמה ימים, [ועוד קשה] דאחר זה כתב ואף אי"כ הוא היכא דנחבל בפנים שאין מעידין אלא עד ג"י, אם מכירין אותו בט"ע צד"ה"ג יש להקל, הא לעיל הכריע דגם בנחבל בפנים מהני אף צדאי אחר ג"י, ומאי הקילו צד"ה"ג, אלא ודאי לעיל הזכיר שניהם ט"ע עם סימנים, ולכן הקיל [גם] צדאי אחר ג' ימים אף אם נחבל בפנים, וכאן [הזכיר] ע"ש לחוד, ואז צדאי אחר ג"י לא מהני אלא כשהוא שלם בפנים, ובספק ג"י אף בנחבל בפנים ובט"ע לחוד מהני, וזה מדוקדק מאוד בדברי הרא"ש שכתב פעמיים שמכירין [בט"ע] אפילו אחר כמה ימים, ובלשון החוס' לא נזכר כלל תיבת ט"ע, אלא [מוכתה] שמדקדק [הרא"ש ד] בט"ע לחוד מהני, וא"כ זכינו לדין

כתב, דצ"ל כיון שטרחו למלא ולחלולו מקצר הגוי להבא"ו נקצרה אצותו, נראה ויכר שמלאו גו"ש עם פי' וחוטם והכירו ופה, דל"כ ה"ל לספר דנמלא חסר אבר ה' או שני אבר, וכע"מ"ש הרש"ד"ס הבי"ל.

ובדבר משה (לר"מ אמריליו) ח"א סי' כ' צד"ה"ג ע"א, אחר שבי' דמסתמא מחזקין שהי' שלם, הוסיף, וכ"ש צ"ל שאמר דכל גופו מוכה ממכת הרוחה, דאם לא הי' גו"ש הי' לו לבאר, [ומה שאמר שכל גופו מוכה, כנראה דהיינו במכות דלא משוי' לי' חסר]. ושם צ"ג כ' עוד, דצ"ל דנחית לומר הגמלו"ה שראה את הכרוג לבוש במלבושיו והכירו כמו שהי' בחיים חיותו, ודאי שראה הגו"ש, דאם הי' נשחת לא הי' לו לומר שהכירו כמו שהי' בחיים.

ובברך יצחק סי' ג' כתב צד"ה"ג דודאי ראהו שלם, דהרי אמר שהכירו היטב, וחסר אחר שהכירו בין בגופות, ואם הי' דלא הי' שלם הי' אומר, כיון דנחית לומר שהכירו בפ"פ ובצד"ה וע"י"ע צד"ה"ה שראות צ' וגם כלל שמה שצד"ה"ה וצד"ה"ה, שם.

והר"ש לניאדו (בעל צ"ד של שלמה) בחשבונו שברעו ישראל ח"כ סי' ג' ד"ה מ"מ, אחר שבי' דבסתמא חלין שהי' גו"ש כו', הוסיף, ועדיפא צ"ל שמשמעות דבריו שאמר שהי' מוטל והכירו האם (מין מגפת מדבר) ומת ונחתה, מוכיחין להדיא שהי' גו"ש ולא נחבל בפנים, וגם נראה שמי שמת בלא חין דרכו להיות חבול בפנים ולא יחסר גופו, שהר"ז כמת על מטתו, אף שאפשר כיון שהוא על פני המדבר ואכלו חיות, מ"מ כל כי ה"ל לאודועו.

ובאביר יעקב סי' ז' דל"ח טור צ' אחר שבי' דבסתמא מחזקין בגו"ש, הוסיף, וכ"ש צ"ל שז"ל שראו הי' בחוך הקולות ורגליו מבחון, משמעות דבריו. דהיו שלמים ומחזברים בגופו והי' כל גו"ש, ואף שיש לדחות דאפשר הי' נשחת צורת פניו ושאר הגוף לא פלט מחבולות, מ"מ י"ל אם איתא לא הוי שחיק מלאומה, כיון דע"ל נפשיה לאכרוזי היכי הוי יתיב ונתן סימנים כג"ל, ומי ציקש שידוענו כל זה ומה נפ"מ, אלא ודאי ניכרים הדברים שראה להגיד כל מה שראה בלתי אופן הי', וגם אמר שהי' בצד הפישטאמאל על כתפו כדרך הולכי דרכים, וכיון שכן אילו הי' נשחת גם זה הי' מגיד ולא הוה שחיק מנייה.

ח. אם גבי בט"ע לחוד לאחר ג"י כשגופו שלם ואינו חבול בפנים, או צריך גם צירוף סי'. הרי"ה צ"ל יכודר בחשו' שזכרנו שלמה סי' ה' דמ"ה טור צ' כתב [מתחילה] דנראה דאף בשלם בגופו ופרטותו צעין ג"כ סי' דל"כ [כשכתבו החוס'] צדק ק"כ דגו"ש ואינו חבול בפנים יותר פשוט שיעיל לחוג"י מגו"ש וחבול בפנים שהזכירו מקודם, ומכיון שבגו"ש וחבול בפנים היינו עם סי', וכמ"ש שם בחוס', אי"כ אם כונת החוס' בא"ו חבול בפנים וגו"ש בט"ע לחוד בלי סי'*, אמאי יהיה יותר פשוט דניכר הוא היבא דאינו חבול וליכא סי', מהיכא דחבול ואית ציה סימני הגוף, דהא אפשר לומר דשוים הם, אלא ודאי [דגם בא"ו חבול] מיירי דאית ליה סימני הגוף, אך [הוסיף ד] אפשר לומר דכשאינו חבול א"ל סי' יתן כי ע"י שטרו ויגופו שלמים ויכר יותר ויותר מהיכא שהוא חבול בפנים ואית ציה סימנים, וכן נראה שסובר הרא"ש כמו שידקדק במעין דבריו שם, וא"כ צ"ל שהיה שלם בגופו ופרטותו מהני לר"ח אפילו אחר ג"י אף כשלא הכירוהו ע"י סימני הגוף, כ"ש דאיכא סימני גופו ג"כ צ"ל כו'.

אוצר

סיק רד"א אית ה"י

הפוסקים

כל גופו לא מהני, אבל בטיע גמור שזה פי פשיטא לי דמהני לחגיגי, וכן כשגויש אף דהראש אינו שלם, או טיע דראשו ורובו כו' ע"ש, וחילוק זה מאלו בכה דוכתי, כמו לענין קיום שטרות, דשומכין חתימתם בטיע מהני בכל גווני, ואילו כשחייבין טי' דיומי מחתימתיהם שבטעם אחר, צעין דוקא כשזולא ממקום אחר, אבל מתחת יד הכותב לא מהני, דחיישין שזיף עד שנדמה כמו זה, משא"כ בטיע א"א שדמה, כמבואר בטיע ופוס', [ע"י] בכתובות כ' ע"א ובתוס', בנז"מ קמ"ו סעי' ז', וכמו מקיפין בריאה, וכדמוי החתימות דבטיע דף מ', וזה אפשר לטעות.

והוסף, לבאר בזה צ" לישני החוס' דק"כ ע"א דב"ה הא' שכתבו דניכר היעצ ע"י סי' הגוף כו' הכונה שאין צו טיע אלא סי' כל פרטי אברי הגוף וכ"ל, וצ"ל מיירי בהכרח בטיע ממש, ע"ש. והנה בהתשובות שם לא פשעו לספק זה, אבל בחידושי שם בסיוס דבריו ד"ה והיכא (בתרא), כתב, דנראה דלא מהני כה"ג לחגיגי לר"ת כלשאר הפוס', דבחזרת סימנין (ולא בטיע) אמרין דעשוין להשתנות, כמו אותן ה' אברים דפ"פ ופד"ה דחשיב סימ' ולא מהני לחגיגי, מיהו בחזק ג' מהני אף בחסר מיעוט הדברים שצטרףו כו', [ע"י] בזה בהשמות לאלוה"פ כרך (ה'), וכן יש לדקדק מלשון החוס', דב"ה ח' כתבו, אבל כשכל הגוף קיים אף בלא פדחת וחוטם ניכר היעצ ע"י סימני הגוף כו', וזה לא כתבו אפי' אחר כמה ימים, וצ"ל שכתבו דשמה דוקא בסימנים כו' אבל ע"י טיע כו', סימני אפי' אחתה"י, וכן כל הפוס' שהביאו לר"ת דלחגיגי, סימני מאחר שניכר בטיע.

י. ואם מהני ההכרה לחגיגי בשחי' תפוח. בגינת ורדים כלל ג' סי' י"ח, אחר שהביא מ"ש החוס' ביצמות דקמ"ו סד"ה וקאמרי בשם ר"ת דצוורו שלמה שריא אפי' הכיורו אחר כמה ימים, וביאר דסברי דה"ה באשתחי' לאחר שבעלה מהמים, כתב, דאין לספק ולומר דלא התירו החוס' אלא כשאין הפנים נפוחים, אבל כשהפנים תפוחים חשיב כנשתחו ואין מעידין עליו, דא"כ לא היו שחקי החוס' מניח כיון שמלוי שהמשתחים מתנפחים, וכו' להם להטיל תנאי זה, וכיון שלא הכיורו מוכח דלא קפדי אפיהו, וכלל זה מורגל בתלמוד דמדסתם ולא פירש ש"מ דאין לחלק, ותו דודאי כל מה שמשתכה זמן מרובה בין מה צמיח ועלה ובין מה ביצבה פניו נתפחים, וא"כ סתמו כפירוש, ומכיון שהתירו החוס' אפי' אחר זמן מרובה, [ור"ת] בכה"י כתב דמשעבד בכל יום דניכר בטיע אפי' אחר י"ב חודש כו', מדברחייב אח הזמן הרבה ע"כ דיש שם חפיחה, מדבריו שם להלן, שמעיין דאפי' נתפחו פניו יש להתיר, ותו מדברי החוס' עצמם יש לדיוק כן, דמדנקטי [אסוגיא] דהתם דמזכירי שבעלה מהמים סי' ולא לתרן דמיירי שנשתכה קלת אורח הפנים דאכלוה כוורי, והא עדיפא מיהו הו"ל לאשמעיין דאף דהפנים קיימים, אם נתפחו אין מעידין, וכל המפרשים שהזכירו דברי החוס' אמרו שכשאין שם חזלה צפנים [כיוונו] שאינם חסרים, ש"מ דחפיחה אינה מעכבת להכרה דטיע לפי החוס'.

עוד מבואר שם שכ"מ מהמרדכי פט"ז אות פ"ג, שהביא דבריו הקשה על ר"ת ממש צמדרש דמלחמת אבי ואבא הושיבו שומרים על החללים עד ג"י כדי שלא יכירו ויחירו נשותיהם, הרי דלחגיגי אין יכולים להעיד, וכי בחירון צ"י דאף שלפעמים דרכם להתנפח ואין יכולים להכירם, מיהו היכא דאלו רואים ומכירים אותו יפה יכול להעיד עליו אפי' לחגיגי, הרי דדינא דר"ת מיירי אפי' בנחת, ומ"ש הב"י בשה"י סי' ו' דהקולות שבי המרדכי בדעת ר"ת לא נזכרו בשום פוסק, קאי רק על מ"ש שם דלר"ת צוורו שלמה לגמרי עם שפתים וסנער מעידין לחגיגי אפי' באין גוף כלל, [ובמובא בזהו י"ג], ואפי' בנחתהו כ"ל, ע"י כתב

לדין דאם הכל קיים דמהני טיע לחוד לכל הדעות, ומסיים שם וכל זה בלחצי לרווחא דמילתא, והעיקר שלא מלינו בשום פוסק להנריך סי' עם טיע כשהכל קיים. [והנה המהר"ק המובא בס"ק רל"ב מעתיק לשון הטור, דמעידין כו' ע"י סימני גופו ולורת, וכן הוא לשון הטור בחזק דברי מהר"ק שבעתיק הב"י בשה"י סו"ס ו' מדיני גמולות. מיהו אולי י"ל דאין הכונה לסי' מיוחדים שבגוף נוסף על ההכרה דטיע, אלא דהכרה הרי בזה ע"י מראה המיוחד של אברי גוף זה וקומתו וכו' מה שנוהה מגוף אחר, וזה נקרא לפעמים סימני הגוף, וכדפירשו כמה פוס' המבוארים באלוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ז אות ה' ד"ה ויש, למ"ש חוס' ועו"פ ע"י סימנים, לענין הכרת גוי"ש חזק ג"י, ע"ש, ובמהר"ק יש קלת הוכחה לזה, ממש ע"י סי' גופו ולורתו, דמה נפ"מ היכן נמלאים הסי', אלא י"ל דהפרטים המיוחדים שבצורה זו ע"י מכירים בטיע, נקראים סי' הצורה].

גם בח"ס ח"א סי' י"א ד"ה והשתא, כתב דב"י שאלו הגוף בשלימות כמו שהיה בחיים וראשו ופרטיו עם כל השייך [היינו שיש גם פדחת וחוטם, כמבואר בסמוך], והכירו בטיע שזהו פלוני, א"כ לר"ת איתתא שריא צ"י פקפוק אפילו אחר ג"י, דלר"ת א"ל סי' בדי טיע, [דלא הזכיר זה בספר הישר, מלשנו שם], ולחוס' נמי דבעי סי' עם טיע [ע"י באלוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ז אות צ'], מ"מ י"ל דהיינו כשאין פרטיו שלם צ"י אברי ההכרה שאז אין הטיע אלא מכה לירוק הגוף, וי"ל דאמר דדמי משה"ה לריכוס סי' גוף, אבל היכי ששלשון בשלמות וגם הגוף רק משום שהוא אחר ג"י לא שמענו שריכוס גם סימנים, ועשמה, דחששא דאחר ג"י מדברצן הו"א, כמ"ש הרעב"א, דמשה"ה מקולי חוס' בספק ג"י [כמובא בס"ק רכ"ט אות א'], א"כ כיון דמן החזרה סגי בהכרה פנים אפילו בלא גוף לאחר ג"י כבתוך ג"י, לכן אי חיבא נמי גוף דהוה טיע מעליא סגי לאחר ג"י בלא סי' אמאני.

ויש שכתבו דבמת במלחמה והוכר ע"י ע"א וכיו"ב אפשר דבעינן נמי סי', אם ידע שפי' ה' במלחמה. במשיבת נפש (ספר הראשון) סי' כ"ט, אחר שביאר דהא דא"ל סי' בכויר ע"א מוח במלחמה, כדנריך סי' למח פוס' בהכרה דנטע כשראה טביעתו, [כמובא בס"ק רל"ז אות ד'], דהוא לפמ"ש דחידש דהא דצרה"ט נריך סי' היינו כשהיה ג"י צמים, אבל בהכרה דמלחמה מיירי חזק ג"י, כתב, ולפי' אפשר דלהבך פוס' בטיע במלחמה אפי' לר"ת דסובר דצרה"טו שלם מעידין עליו אפי' אחר כמה ימים, מ"מ לפי סברתו דצרה"טו אינו נאמן ע"א בלא סי' [משום דמיעוט הכרה יאמר דזהו שראה שטענ', ה"כ ציודע העד שה' זה במלחמה אפשר שלא יבא נאמן אחר ג"י [בטיע לחוד בלא סי'].

ט. בשלא הכירו בפ"ע, אלא הכירו בסימני [מראה] כל אברי הגוף והצורה שדומים לשל פ'. בשו"ת הרי"מ סי' צ' וג' ובה' ליצמות דק"כ ע"א, כתב דהמשך ביאורו לדברי ר"ת, דבזה מסתפק ר"ת אם מהני לאחר ג"י, דאם כל גוי"ש ואין להעדים צו טיע להעיד שזהו פ', רק שניכר להם ע"י סימני כל הגוף, שצדחת ופנים וחוטם וראשו ושפתו וסנערו וקומתו ע"י ורגליו נראה להם שהכל כמו שהי' לפי, דאפשר דמהני, וכיון דמהני [דאין מעידין לחגיגי] לא מיירי [לדידיה] אלא כשנמלא חתיכה שיש בה רק פדחת פ"פ וחוטם, דהוי רק כסימ', [וכנ"ל בס"ק רל"ב], י"ל דוקא צ"י א"ל לצד אין להכיר לחגיגי, אבל ע"י סימנים מכל גופו אפי' לחגיגי חשיב כסימ' כשנראה שהוא כמו שהי' לפי, או אפשר דכיון דג' ה"ל דחיי במשה דחשיבי סימ' ואשפ"כ לא מהני לחגיגי, דא"ל להכיר אז ע"י סי' אלא, כמו כן י"ל דגם ע"י סימני

אוצר

סימן לד אית

הפוסקים

כתב דלא זכר בשם פוסק, משום דתחום לא הזכירו מר"ם חלף כשגופו שלם כו', אבל בלא חבול בפניו וגם הגוף שלם, תועיל הכרה בט"ע אף דליחתה. עוד כתב שם אה"כ דכ"מ ממברש"ם סי' נ"ו, דאחר שהביא שם לר"ת לנדונו שה"י גופו וז"ל [אלא שלא סמך ע"ז רק בנדונו דספק ג"י, וחשש למח שאמר העד שה"י הגוף תפוח דנראה שהוא לחגיגין], כתב וז"ל, פשיטא שאין ספק דדרך הנפטרים אחר עצור יום א' שנחפחים קלת, וי"ל שלא כיון העד לומר שנחפה, לא דתפח בדרך אותם שעצרו עליהם ג"י שאז משתנה לורחם מחמת הנפיחה, וכי עוד שם ברש"ם אה"כ, דאין ספק דכל שעצרו עליו ג"י נחפה הרבה ומשתנה לאורחא דמילתא, עכ"ל. הרי שבי' לחגיג' יש נפיחה בודאי ומשתנה לורחם מחמת הנפיחה, ואגב אורחין למדנו דר"ת מיקל כה"ג וסובר דאעפ"כ הם ניכרים בט"ע.

וע"ש דביאר דלא תקשה ממ"ש ר"ת בסב"י לתרץ הא דבדק"א הכריחו דחזירו לאלתר כו' * משום דהתם לא היה שלם כו', דאכלוהו כוורי וסימני ח"י תפח היה מעיד עליו, אבל לא היה ט"ע גמור ומש"ה לא מכני בשאשתו, הנה לכאורה יש לטעות עפ"ד אלה דאין מיקל דתפח אלא כשמעיד ע"י סי' ולא ע"י ט"ע, אבל זה אינו, דהכי כוונת דבריו, דהתם כיון דלא נשאר אלא חוטמו פדחתו ופ"פ מש"ה הכריחו לאלתר מהשש תפח, אבל חילו היה בו ט"ע גמור כראוי, שיצטו ראשו ורובו, מעידין עליו אף דלא חזירו לאלתר, ואפי' תפח יכולים להכירו בט"ע גמור, וכן חילו היו בו סי' והיו מעידין על עצמו זה דאכלוהו כוורי בסימנים, [אז] ח"י תפח מעיד עליו, שאין התפיחה מפסדת הסי', אבל משום דצטצוע זה לא היה בו סי' וגם לא ט"ע גמור אלא כמדמה מילתא למילתא, מש"ה הולכו לאלתר. [וע"ש בפ"י ח"י דתפח] בתש"י הרי"מ דבסמך].

ומסיק כלל דמילתא דלר"ת מוכח שפיר דב"ט גמור, ולדידי' די ציצתו ראשו ורובו שלם, מעידין עליו אף דליחתה, מיהו המפרשים לא ראו לסמוך להקל כ"כ אלא כשגם אינו חבול בפנים וגם הגוף שלם כו', וכמ"ש מהר"ק [הג"ל בס"ק רל"ב], אבל ה"י באופן זה דנקטינן להקל לדידכו היינו אף דתפחו הפנים והגוף, ויש להקל אפי' באיסור חורה, וכ"ש צ"ד שהוא איסור דרבנן.

וב"ב שם בס"י בדיק"ד ד', דהביא מ"ש הרמ"ש בדמ"ח דגם להר"ה מהני צגו"ש כששהיה הרצח ימים, עפ"מ הרמ"ש פט"ו בשמו, [ובמזבח בס"ק רל"ב], וכתב, שמעינן מהבא דבעלי סדרה זו לא חיישי לנפוחה כלל, דהא פשיטא שדרך המחוס ששורים כמה ימים גופן ופניהם נפוחים, ואעפ"כ סברי להחיר מפני שיוכל האדם לברר מי הוא הפגר, שהרי הוא יודע שהנפוחים אין לורחם הראשונה עומדת כאשר בתחלה, וכשהיה פגר נפוח והעד אמר סתם שהכירו יש לגמגם בעדותו [לכאורה], דשמא סבור הוא שלא נתפח ומעיד על החואר שרואה בו לעת עתה, ואין עדות זו מכוונת, אכן כשהעד צעמנו קאמר שהכירו ויהי נפוח שפיר דמי, שהרי אע"ג דידע שהוא נפוח ודרך הנפוחים להשתנות אעפ"כ יביט דעתו לצדקת יפה יפה וקאי אקושעא דמלתא, ומכיון שמאנו שריותא רבחה בכל עד שמעיד על פגר שאפי' שראה אחר כמה ימים מהימנינן לי אע"ג שלא הזכיר שה"י תפוח, ח"כ כ"ש שיש להחיר כשהעד אומר שה"י נפוח והכירו. וב"ב שם בדג"ה ח"י דלהסבירים דגופו שלם ולא היה חבול בפנים מעידים עליו אפי' אחת"י, אין לחוש אפי' דחזירו דתפח עובא כו' מהטעמים ה"ל כו' זה ברור.

ושם בס"י כ"ד ד"ס עור צ' אחר שבי' ג"כ דלר"ת אע"ג דתפח יכולים להכירו בט"ע כו', הוסיף, דיש לדקדק דברש"א דחולק אר"ת דסובר דכיון דנשתנה ומתפח אינו ניכר, נמצא דהיו מחלוקת במילואות, ואפשר לתרץ ולקרב המחלוקת, דאע"ג דרוב הנחפחים משתנים, אבל לפעמים אינם משתנים, דכשדקדקו עליו להכירו היעצ מהני ההכרה בט"ע, ופולגתתם היא, דר"ת סובר דיש לסמוך על העד שאמר שהכירו, דמסתמא דקדק בו היעצ, וברש"א סובר שאין לסמוך על העד בזה, שדבר זה לריק עיון גדול והשערה יחירה, ולפ"ז אם העד שם אל לבו כשמאלו לדקדק בו כראוי בהשערה יחירה וצדעה נכונה, ויצרר את שיחותיו שכן עשה כשמאלו, גם ברש"א יחיר, וסליק צידן דאין הנפיחה גורמת לגמרי לאבד היכרו של מת ולפעמים אפשר להכירו ע"י ט"ע, ובתומת ישרים סי' קנ"א דע"י ח' מסיק לענין אשתו כשעלה מהמים דאפי' נפרש דהעטם דאין מעידין הוא משום דתפח תפח ומשתנה ואינו ניכר כלל, מ"מ הוי טעמא נמי משום דדמי כו', הרי מוכח מדבריו דלעולם יש במילואות דאע"ג דתפח יכולין להכירו בט"ע, דעיקר הדבר משום דדמי ושהרמ"ש מיקל מה"ט בשאשתו בלא רח"ט, ח"כ גם להרש"א י"ל דיקול זה כשמחזיר דלא מסכיד בדמיו, כ"ד שזרם התכם [על ההכרה והודיעם שהצ"ד ידקו אותם על דבר להחיר האשה, מדבריו שם להלן]. ועי' בהשמועות דהאמרי ח"ש מפסק עמ"ס דעת הרש"א. ובתש"י הרי"ב צ"ח יוסף שגנו"ר סי' כ"ג, כתב על הגדון דסי' ב' ה"ל דהדיו עמו בכל מ"ש, אף הוסיף, דמ"ש הרמ"ש בדמ"ד דנתפח מסתברא דאין מעידין אפי' חור ג"י ואפי' גוי"ש כו' ומצינן להרש"ם כו', אפשר דהם מייירי דוקא בלא יתחב מאיסור חורה, אבל באיסור דרבנן צ"ד תלינן להקל. [והנה הגו"ר סוסי' י"ח ה"ל כ' בהדיו דהיוו אפי' באיסור חורה, ועל הערת הרי"מ מהרמ"ש י"ל דסבר הגו"ר דהרמ"ש כ"כ לדין דלחגיג' חיישין גם משום שמת תפח, לכן כ' דבדולא תפח לא מהני אפי' חגיג', ואין ללמוד מזה לשיטת ר"ת דאין חושש כלל לענין דתפח אפי' בדולא, ובדוכות הגו"ר ה"ל. וע"ש בדברי מרדכי דלהלן]. ובז"אמר יתכן בקו"ע סי' ח' הביא דבריהם ע"צ וי' לדברי הגו"ר מכל התש"י ה"ל, וסמך להחיר בנדונו על פיו.

גם בשו"ת ר' ברוך אנגיל סי' נ"ט, בנדון הועלה מהמים, אחר שהביא מהעור דשעל אפי' לא ראהו מיד מהני ח"ס לא ראה הטענה, הסתפק מה שנגדונו היה תפוח כנאד ועלה כריסו עד מאל ונשתנה לורחו ופ"פ וכו' עד שנשתח מאליה מראהו, והביא ראיה מהמרדכי דמ"מ כיון שמכירו יפה מהני [ובג"ל בגו"ר], והוסיף, דאף שיש לדחות דמ"ש המרדכי הובא שאנו רואים ומכירים מעידין לאחכמ"י, הכוונה היא שלא היה נפוח, אבל האמת נראה כמ"ש בתחלה, וכ"מ ממברש"ם סי' נ"ו, שבי' בתחילה שיש כאן צד להחמיר כיון שהגיד העד שהיה נפוח, ולצדק הביא מ"ש התוס' בשם ר"ת דהובא שאינו נחבל בפנים ודאי נראה דבר פשוט שיוכל להכירו אפי' לאחר כמה ימים, ומסיק דא"כ גם צ"ד כיון שהכירו והיו פניו שלמים בלי שום חבלה בפניו ובכל גופו, מראה שעדותו עדות וראוי להחיר האשה, הרי שהורה להחיר אע"פ שהיה נפוח כיון שהיו פניו שלמים, וא"כ גם צ"ד אף שהיה נפוח כיון שהיה שלם מהני עדותו, ואין לומר שיש לחלק בין נפוח הרבה כ"ד לבין סתם נפוח כהדון הרש"ם, דא"כ הוה להרש"ם לחקור ע"ז ח"ס הוה נפוח הרבה או לאו, ח"י דל"ש דכיון שזרם הפנים והגוף שלם שאין בו חבלה כלל, אע"פ שהוא נפוח מאד ניכר היעצ ע"י ט"ע לר"ת וסיעתיה.

גם בבית משה סקמ"א ד"ה והנה, האריך לנאר דלר"ת כשגופו ואורחו שלמה אף דנתפח מעידין לחגיג', ובי"ב בשאשתו דמי, ומסיק.

אוצר

סיק רלב אית י

הפוסקים

ומסיק שהוא נכון לדיוט. ומבאר שם ג"כ דתפוח בפניו לא הוי כחצול בפניו דמיא דמ"ע לא מהני לר"ת. וכי עוד דמ"ע גררררר משי"ת רב"ל (ולא לין מקומו) דלר"ת לא מהני בנתפח, אינו נכון. וכן בבית נפתלי סי' ל"ב אות ז' כשצריך דעת ר"ת להחיר אף באשתחבי דמים, כתב, דאף שלדברי העד היה תפוח בפניו, מ"מ כיון שגופו היה שלם ולא נפגע בפניו כלל מהני ה"ע"י, ומה גם שהיה מחזיקו להתבונן עליו ולהכירו היטב דשפיר מהני, וע"י זה ה"א סי' נ"ו קרוב לסופו דמחלק דזה [לענין הכרה דגוף בלא פ"פ] אם מחזיק בעיניו להכירו, וכה"ג מחלק בשיבת ליון המוצא בפ"ת ס"ק קכ"ו לענין דדמי, וכ"כ להדיא בשו"ת הר"מ סי' ג' [דבסמוך, ע"ש] דאפי' אם תפח כל שהעד מעיד שהכירו היטב ב"ע"י סומכין עליו אפי' לאחג"י לדעת ר"ת, ובפרט במשאלים שהוא רק מדרבנן, ומה שבג"ד הכחישו העדים את עצמן שא' אמר שהיה נתפח הרבה והעד הג"ל אמר שהיה נפוח קצת, (וע"י בסי' ע"י וכ"ל וצ"ב) וצ"ב שם אי הכחשה כה"ג. פוסקת בעדות עגולה, (וע"י באו"ה פ), מ"מ י"ל דכיון שאינו מגרע ל"ע"י גם נתפח הרבה, אינו הכחשה בגוף ענין העדות ולא רמיא עליו לדקדק, וגם י"ל דאף [דנמ"א] שחפחה רבה מגרע ל"ע"י, אפי' אינו הכחשה, משום דאל"ל הא' חשיב ליה כנפוח הרבה, ולהשני רק כנפוח מעט ולא צריח ליה, ואין צניח"ס אלא שזה לא הכירו וזה הכירו צריך ומהני שפיר, ומכ"ש כשנחליט דצ"ג חשיב כנפל למשאלים דהוי רק איסור דרבנן, וצ"ע דאף שאר היתורים שפיר יש להחיר מכה העד הג"ל.

ובחרי בשמים מהד"ת סי' כ"ו דקמ"ג ג' בנדון דהצות נפתלי הג"ל, כשצריך דעת ר"ת, וחשש למ"ש כמה פוס' דבנתפח אף בחזיונו בשעתיה לא מהני, [כמוצא בס"ק ר"ת אות צ'], כתב, צ"ל הלא אמר שלא היה נתפח רק מעט ונורת פניו היה עומד באופן שהכירו שזה הוא, ושפיר יש מקום לסמוך על עדותו, דהרי מבואר בקו"ע סי' שמ"ג [מ"ש הרשד"ם צ"ב] ג"י כ"ל בגמ"ר, וצ"ב] שג"ג מ"ש הרשד"ם סי' ר"ד, דהשוכה צמים ד' או ה' ימים א"ל שלא יתפח ואפי' כל שזורתו קיים ואומר שהכירו סומכין עליו, ע"ש, וא"כ ה"י צ"ג כיון שאומר העד בפירוש שהכירו היטב מועיל עדותו, וע"י במהרי"ע ח"ב סוס"י ל"ג שז' דאם אומר העד הכרתו היטב י"ל לצדדמי ומהני אפי' לא חזיונו בשעתיה. ואחר שז' על ענין ההכחשה כע"מ"ש הצות נפתלי הג"ל, מסיים, עכ"פ מלשון העד שאמר שלא היה נפוח רק מעט והכירו ב"ע"י נראה שהגוף היה נפוח ונורתו קיים באופן שיש לסמוך על דבריו כפי דעת הפוסקים הג"ל אף דלא חזיונו בשעתיה.

ומסיק שהוא נכון לדיוט. ומבאר שם ג"כ דתפוח בפניו לא הוי כחצול בפניו דמיא דמ"ע לא מהני לר"ת. וכי עוד דמ"ע גררררר משי"ת רב"ל (ולא לין מקומו) דלר"ת לא מהני בנתפח, אינו נכון. וכן בבית נפתלי סי' ל"ב אות ז' כשצריך דעת ר"ת להחיר אף באשתחבי דמים, כתב, דאף שלדברי העד היה תפוח בפניו, מ"מ כיון שגופו היה שלם ולא נפגע בפניו כלל מהני ה"ע"י, ומה גם שהיה מחזיקו להתבונן עליו ולהכירו היטב דשפיר מהני, וע"י זה ה"א סי' נ"ו קרוב לסופו דמחלק דזה [לענין הכרה דגוף בלא פ"פ] אם מחזיק בעיניו להכירו, וכה"ג מחלק בשיבת ליון המוצא בפ"ת ס"ק קכ"ו לענין דדמי, וכ"כ להדיא בשו"ת הר"מ סי' ג' [דבסמוך, ע"ש] דאפי' אם תפח כל שהעד מעיד שהכירו היטב ב"ע"י סומכין עליו אפי' לאחג"י לדעת ר"ת, ובפרט במשאלים שהוא רק מדרבנן, ומה שבג"ד הכחישו העדים את עצמן שא' אמר שהיה נתפח הרבה והעד הג"ל אמר שהיה נפוח קצת, (וע"י בסי' ע"י וכ"ל וצ"ב) וצ"ב שם אי הכחשה כה"ג. פוסקת בעדות עגולה, (וע"י באו"ה פ), מ"מ י"ל דכיון שאינו מגרע ל"ע"י גם נתפח הרבה, אינו הכחשה בגוף ענין העדות ולא רמיא עליו לדקדק, וגם י"ל דאף [דנמ"א] שחפחה רבה מגרע ל"ע"י, אפי' אינו הכחשה, משום דאל"ל הא' חשיב ליה כנפוח הרבה, ולהשני רק כנפוח מעט ולא צריח ליה, ואין צניח"ס אלא שזה לא הכירו וזה הכירו צריך ומהני שפיר, ומכ"ש כשנחליט דצ"ג חשיב כנפל למשאלים דהוי רק איסור דרבנן, וצ"ע דאף שאר היתורים שפיר יש להחיר מכה העד הג"ל.

ובחרי בשמים מהד"ת סי' כ"ו דקמ"ג ג' בנדון דהצות נפתלי הג"ל, כשצריך דעת ר"ת, וחשש למ"ש כמה פוס' דבנתפח אף בחזיונו בשעתיה לא מהני, [כמוצא בס"ק ר"ת אות צ'], כתב, צ"ל הלא אמר שלא היה נתפח רק מעט ונורת פניו היה עומד באופן שהכירו שזה הוא, ושפיר יש מקום לסמוך על עדותו, דהרי מבואר בקו"ע סי' שמ"ג [מ"ש הרשד"ם צ"ב] ג"י כ"ל בגמ"ר, וצ"ב] שג"ג מ"ש הרשד"ם סי' ר"ד, דהשוכה צמים ד' או ה' ימים א"ל שלא יתפח ואפי' כל שזורתו קיים ואומר שהכירו סומכין עליו, ע"ש, וא"כ ה"י צ"ג כיון שאומר העד בפירוש שהכירו היטב מועיל עדותו, וע"י במהרי"ע ח"ב סוס"י ל"ג שז' דאם אומר העד הכרתו היטב י"ל לצדדמי ומהני אפי' לא חזיונו בשעתיה. ואחר שז' על ענין ההכחשה כע"מ"ש הצות נפתלי הג"ל, מסיים, עכ"פ מלשון העד שאמר שלא היה נפוח רק מעט והכירו ב"ע"י נראה שהגוף היה נפוח ונורתו קיים באופן שיש לסמוך על דבריו כפי דעת הפוסקים הג"ל אף דלא חזיונו בשעתיה.

ובשו"ת הר"מ סי' צ' בנדון הועלה מהמים ודי' תפוח קצת במלחו, ומ"מ אמר העד שהכירו חזק היטב ב"ע"י, כתב דמ"א ג' [דאף] שכתבו הפוס' דנתפח לא מהני הכרה אפי' לא אשתחבי כו', [כמוצא בס"ק ר"ת אות צ'], אע"פ נראה דלר"ת דמהני הכרה בגופו שלם אף שאין פ"פ וחוטם קיימים [כמוצא באות י"ד], שז' מהני גם נתפח קצת כשמכירין ב"ע"י גמור, א' מיכו אין להקל בלא ראי' כיון שלא מפורש בשום מקום דנתפוח וועיל ה"ע"י, ולכאורה יש ראי' מדמוקי ר"ת הא דדגלת בליכא

ושם צ"ב ג' נתפחו פניו [ולא כתוב קצת] ומ"מ הכירוהו, וגם צ"ב ה' [ד"י דקא' על אותו נדון], כתב מתחילה ג"כ דאף דמכמה פוס' ראשונים משמע דנתפח לא מהני אף בלא אשתחבי כו', מיכו היינו לטעמם דחולקים אר"ת, אבל לר"ת דכתב דב"ע מהני אף לאחר י"ב חודש דמסתמא תפח ואפי' מהני הכרה, וגם מהר"ש והעור משמע דמהני נתפח כו' כ"ל. וגם מהר"י הלוי [כמוצא בס"ק ר"ת אות צ'] מדויק כן מהר"ש והעור ובהר"א דסברי דבלא ראי' מהני אפי' באשתחבי (ואף שיש לדון דזה כו' מ"מ כתב דמדכריהם) משמע דגם נתפח אפשר להכירו ב"ע"י כשמדקדק היטב כו'. אלא שצ"ב ה' ד"ה וא"כ, כתב הר"מ חזק דבריו, ואין ראי' דמהני נתפח מדתחיל ר"ת לאחר זמן אף דמסתמא תפח, דכיון דרק במסתמא תפח י"ל מדכירוהו ע"כ דלא תפח, אבל כשנראה שנתפח אפשר דודאי אצד ה"ע"י, והוסיק, דממ"ש ר"ת סתם

(ב) מדבריו בס"י ג'.

(ג) צ"ע הא מבואר בעובדא דדגלת וקרמי בדק"א שהוכרו ב"ע"י, וצ"ל דכחצול דרק הגוף תפח עד שלא ניכר ב"ע"י, וא"כ הוכר רק בפניו. דבכח"ג לא הוי ס"ע גמור, ומהני רק חזק ג"י, וכמובא בדבריו שבס"ק רל"ב.

(א) חזינו כשמכירו בגופו השלם. דזה חשוב ס"ע גמור לר"ת דמהני אחג"י, כמבואר בס"ק רל"ב, ובנדון זה שאמר העד שהכירו היטב ב"ע"י, נראה דהפס המכיר דהכירו בגופו אי גם בגופו (כדנראה מ"ש כאן להלן, דאילו שאר העדים וכו'), ומשי"ת מהני ל' ד' ת' לר"ת גם כשפניו חבולים. כמציין בפנים.

הפוסקים

סיק רד"א

אוצר

אך בסי' מ"ב סוף אות ח' כתב, דאש"ג ד"ל דל"ת מהני רק בלא חזיון דתפת, ולא כשהעירוי שבי קלח תפוח, וכ"מ מהכח"ל כ"ו, כ"ל, אמנם לדעתו לא משמע כן מדברי ר"ת, חדא, דהא ר"ת מתיר בגו"ש אף בלא פ"פ וחוטם, [כח"ל המוצא בזהו י"ד], וא"כ אין סברא לומר דהיכא דאיתא פ"פ ותפוח קלח יגרע מהיכא דאיתא כלל, ועוד דר"ת הביא רא"י דבגו"ש מהני אף לאחג"י מעובדל דר' שמעון הקדוש שהעירובו לאחר חצי שנה, ולא מסתבר דלאחר חצי שנה לא יהי תפוח קלח, (דאי כ"ו דרך נס דלא שלט בו הפסד לא כ"ו מייתי רא"י מניח). וכתב עוד הוכחה וזה תמנייה, דביאר דל"שנא בתרא דבכורות מ"ו ז' דהא דבנין הכרת פ"פ פדחת וחוטם לענין עיגונא הוא מדאורייתא ולא מחומרא, לפ"ז ז"ל דהא דאין מעידין לאחג"י כ"ו נמי מדאורייתא, דא"כ למאן דהא דדוקא עד ג"י, וא"כ קשה על הכ"י דכ"ספס ג"י לקולא משום דהשם תפת לאחג"י כ"ו רק דרבנן, וז"ל דאמנם כשהשם ודאי כ"ו השם דאורייתא, אבל כלל דאין מעידין לאחג"י גם בלא חזיון דתפת הוא מדרבנן גזירה אטו תפת או שמא זה הנמצא מחמת תפוחתו דומה לבעלה בלא תפוחתו כ"ו, וע"ז מה שביאר ע"ז סוגיא דבכורות. ולפ"ז אם ננימא דר"ת מודה בנתפת [דגם בגו"ש אינו ניכר], א"כ מה מייתי ר"ת רא"י ממה שמכירים המת לאחר כמה ימים, דילמא זה כ"ו לא תפוח, והכמים גזרו אטו תפת, אלא ודאי דבכל גו"ש סבר ר"ת דאף בנתפת ניכר היטב, ולפ"ז צ"ד דיתא מאיכור תורה יש לגרף סברת ר"ת להתירה נכחילה. (ובתוך התשובות לא נזכרו זמני כחיתתם ולא ידוע איחובי אחרונה).

ובדברי מרדכי (לר"מ פרידבורג) בקו"ע סי' א' אות ח', נזדון אשחבי דמים וכו' תפוח קלח בפניו, הביא מהחמדת שלמה הג"ל מסי' ל"א ומ"ב, וכתב, דאף דבסי' מ"ג מפסק שוב בזה, אכן כ"ו מסיק שם דהג"מ ביבשה משא"כ באשחבי דמים כצ"ד לא כ"ו ריעותא מה דתפת כ"ו ע"ש, ודצ"ו דסי' מ"ב שמיקל לנאורה מוכרחים, דאין סברא דביש פ"פ ותפת קלח יגרע מהיכא דאיתא כ"ו, מיכא גם בלא אשחבי י"א דלא מהני תפת כ"ו, ואפשר דלדידכו גם לר"ת לא תועיל הכרה בגו"ש באשחבי כשהשם. וע"ז דאחר שהשם גם בשאר דדי הכיחר שצדדו דל"א מהני אף באשחבי, (צ' עדים, לא ראש"ט), דשמה גם לדידכו לא יועיל דתפת, כדלא מהני בלא אשחבי, כתב בזהו י' דלא דמי להמחמירים בלא אשחבי, דהתם כ"ו כל הכיחר דחזינוו לאתח, הוא משום דלא תפת, לכן דתפת אלא הכיחר דלאתח, אבל להמחמירים גם באשחבי צ"י עדים או בלא ראש"ט [א"י לר"ת בגו"ש], כ"ו עממיהו לאו משום דבסחמא לא תפת, אלא אף דאשחבי דמסחמא תפת, מ"מ בלא ראש"ט דלא אמר צדדמי מהני, כ"ו דע"כ הכ"ו בנ"ע, א"כ י"ל דה"א אף בתפת קלח, וכו"ז י"ל צ"י עדים [ולר"ת בגו"ש, וע"ז בזה דה"א שנסד"ה ובתש"י כ"י הג"ל], אבל מסיק בזהו י"א, דקשה לסמוך על היתר זה לצד [ע"י הכרתו צ"ע אף דאשחבי], כ"ו ד"ל כ"א מהלדדים הג"ל דיש מחלוקת הפוס' אם מהני דתפת, וגם גוף הכיחר דכ"א מהלדדים הוא מחלוקת הפוס' כ"ו, מיכא אחר שזן להתיר מהלדדים אחרים, הוסיף בסוף התשו', ובפרט צ"ד יש לגרף הכרת העדים צ"ע כ"ל. ועיין בת"ס ח"א סי' מ"ה דכ"א א' שכתב צעמנים שלא לסמוך אהיחר דגו"ש צדדו, משום שבי תפוח וגם כהא העצות כ"ו.

התם דמהני אחר זמן ולא התנה דכשרושים שתפת לא מהני [נמי אין רא"י דמהני אף בתפת], ד"ל דזה בכלל שאין פ"פ קיים, דהא דכרמי [ודגלת] כ"י ר"ת בשה"י דאכלו כוורי או תפת, משמע דמני לאינו קיים, וכן חושב שם ר"ת [לענין הכרה דגו"ש] סגטו רגלו ע"ז כ"ו, משמע דבלא תפת מיירי, וא"כ אין רא"י כלל להתיר בתפת גם לר"ת, וכ"ש דהא גופא לא מצויר אב ר"ת מתיר בגו"ש גם באשחבי דמים כ"ו [ע"כ ר"ת], וע"ז בסוף הקטע הסמוך.

ובנדוניא זה הוסיף עוד השם, ומצויר בעיקר בסי' ג' קרוב לסוף, דכ"ו דהעדים [לא אמרו שהעירוי היטב צ"ע, אלא רק] אמרו סתם דאף שתפת הכיורו, שמא גם לר"ת לר"ך שיעידו צפירות שהעירוי צ"ע, דאף דבכל מקום אין צודקין עידי נשים דרישה וחקירה, מ"מ באשחבי שאין היתר בסתם הכרה ש"י סי' הנוף אלא כל הכיחר מלד ע"ש. לר"ך שיעידו דוקא צפירות, בפרט כ"ו תפת כ"ו ריעותא לפניו, וכו' דלא אמרו לענין הכרה צדדי נפשות שישאלו לעדים איך הכירו כ"ו, וז"ל דבאדם ח' סתם הכרה הוא צ"ע ואין ללמוד על מת שתפת כ"ו, ע"ז שהאר"ך בזה. ובסי' ה' הוסיף דמהלדדי [פ"ז כ"י בגו"ר הג"ל] משמע דכשה"ג לר"ך לומר מפורש הכרתו ופ"י וכו' כ"ו, וכן הרמ"א בסי' ה' [לענין ע"א צמחמה שחטיל הכרתו לאחר המלחמה] כתב הכרתו היטב, וכ"כ צ"ל סי' ק"א לענין כזה דדוקא [הכירו היטב] כ"ו. מיכא א"כ צדדי הכיחר כתב כר"מ, דיש לצד דע"כ ספק כ"ו אי כהרש"ם וכו"י הלוי והגו"ר הג"ל דע"כ לר"ת מהני [בתפת].

ובחמדת שלמה סי' ל"א (דקאי אנדון תפוח קלח בפניו שצ"י ל' דשם יורפו הגר"י מליסא והגרע"א לסברת ר"ת דבכל גו"ש מעידין לאחג"י), כתב בזהו י' וצ"י, דהרא"ה דתפת אין לנו רא"י להתיר בשירותא דר"ת, כ"ו דע"כ אינו פשוט בהכרה, ובזה מיושב מה שחמרו אר"ת מהסוגיא דדקב"א א"ך צ"ע למפשט דריב"צ לקולא, הא לר"ת י"ל דמיידי התם בשלם כ"ו [ובמוצא בסי' קל"ב], והכ"ל י"ל דהתם כ"ו ששה כמה ימים צ"י תפתו פניו וכמ"ש הרשד"ם, אלא דעיקר הכרה ל"פ קיימת, א"כ לא מהני אלא תוך ג"י לר"ת, וע"כ דאיתא כריב"צ ולקולא, וכו"מ בבידא מהכח"ל סי' קל"ד דברושים שתפת לא התיר ר"ת, ש"י בזה"ל, וכאן כ"ו נמצא שלם בגופו ולא ראובו תפוח. וכ"כ החמ"ד בסי' כ"ג המוצא בזהו הסמוך. וכ"כ בסי' מ"ג אות כ"ד, אלא דשם בזהו מ"א כתב על ההוכחה מהכח"ל הג"ל, דאפשר דדוקא ביבשה [כצדדו] כ"ו ריעותא [מה דתפת] משא"כ צמים דלא כ"ו ריעותא השני תפת, וכמ"ש הרשד"ם הג"ל דלא סגי בלא"כ מחמת המים הנכנסים בגופו.

(ד) אולי כונתו כמבואר בדברי ר"ת שבסי' קל"ב, דבליחא רק ג' אברי ההכרה הוי רק כסי' מובהק, ומהני רק חוג"י, וס"ע חשיבא כשמכירו בכל גופו השלם, ע"ש.

(ה) המובא בסי' קל"ח אות ב', אמנם ברשד"ם כתוב דהגוף תפת, מיהו ע"ש ד"מ דה"ז הפנים תפת, ושהבית דוד המובא שם מדייק ש"ד החמ"ד, ע"ש.

(ו) והנה ר"ת עצמו ח"י כן בשה"י בת"י חב', וכמובא בתשרי הרי"מ הג"ל, ע"ש ומ"ש בזה. וע"י גם בגו"ר הג"ל מ"ש בזה. [והנה בתשו' זו באות ב' אחר שהביא הק"י על ר"ת, גוסף בספר בסוגרים, שבעת ראה בשה"י דר"ת עצמו פתח דהתם מיירי באינו שלם, וצ"ע שלא הביא ה"א דתפת, וגם ש"י מדעתו תירץ אחר להקשיא, וכנראה כ"ד לחזק דבריו שבכאן, אף שהביא שכבר ר"ת עצמו ח"י באופן אחר, א"כ אודא הרא"י].

(ז) נראה כונתו שתועיל עכ"פ ההכרה בגוף לבד, דהא קאי בהשיטה דלר"ת מהני גם בזה לאחג"י, וכדנ' גם בתשרי הרי"מ סי' ב' הג"ל. ועמ"ש למה יגרע תפוח מדליתא כלל, ע"י באוצר"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ד. מיהו ע"י בתשו' רי"מ הג"ל דאף ד"ל דזה מגרע, אכתי יש להוכיח שיועיל גם בתפוח.

אוצר

סיק רלז אית יג

הפוסקים

איכא למיחש שצ"י השינוי שגו כרואים ונדמה להם שזהו, וכי שם כרצ המחבר דוחי סברא נכונה.

ובחשק שלמה ח"ג סי' י"ג, צ"ל דאשכחי בהעלה מהמים וכשהציאורו לעיר הכירוהו. צ"ע, אלא דשני אנשים שצחיו ג"כ הכירו אותו, לא הכירוהו עתה, כתב, דצ"ד מודה ר"ת דלא סמכין אהכרה דצ"ע, דלא החיר ר"ת אלא בלא נשנה כלל, משא"כ צ"ד דצ"י השנים שעכשו לא הכירוהו הא נודע לנו דאשכחי קלח אחר מיתה, לפיכך צרור דגם לדעת ר"ת לא סמכין אהכרה דצ"ר דאשכחי. [וכנה לענין מה שזן שם אח"כ דעיקר דין דאין מעידין לאחג"י הוי לרוב"פ מדרבנן, כתב, דלא גרע מה שהשנים לא הכירוהו, משום דלא הוי הכחשה כו' וצפרע שבודד לו שהאחרים לא ציחו אותו היעצ ולא הסתכלו מדעת כו', וכמוצא בס"ק רכ"א אות א', מ"מ נראה שם דלא חזר ממ"ש לענין דהכא, דמדלא הכירוהו השנים מוכח עכ"פ דיש צו שני ולא מכני לר"ת, וגם בסיכום דברי התשו' לא נזכר לירוק סברת ר"ת]. [ול"ע אם המקילים נתפס לר"ת שצאות הקודם יחששו להחמיר בצאופנים אלה].

יב. כשהושחרו פניו. בראש משצור סי' י"ב דל"ג ג', צנזון שצ"א אמר שחך משחור תארו ומש"ה לא הכירו בסי' פראפור, אבל עד שני הכירו צ"ע, כתב, דיש להאמינו, מד"כ הכותב דק"כ דצינו חבול בפנים נראה דבר פשוט שיכולים להכירו אפי' אחכמ"י, ונחבול ר"ל נשחך וחסר, כמ"ש הכותב דקט"ו ושמה איירי כשנשחך ה' ולא נשאר אלא מה ששנו במשנה כו', הרי דצ"י שלמה יכול להעיד אף דשך משחור תארו, דלא תלו הדבר אלא בנשחך וחסר*, והגו"ר הוכיח דכל שלא נשחך פניו אף דנשחך מחמת תפיסה אפי' מקל ר"ת דאכתי ניכר צ"ע, [וכמוצא צאות יא], ומעתה מ"ש הרב המשיב שאל נפרש צעדות ה' שבהכירו צ"ע הוי הכחשה במוחש, [הא ליחא], דלדעת ר"ת יכול להיות שהכירו צ"ע אף שחך משחור תארו, דיש צו שני כמו צעצרו ימים רבים ומשחנה לורחו מחמת הנפיחה ואפי' יש צו ע"ע.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"ב צנזון שהושחרו פניו של הכרוג, (גם היה מסריח ממנו), כתב שצ"ד היה גופו שלם ואינו חבול בפניו, מעידין עליו לר"ת לאחג"י כו'.

יג. הסוברים דגם כשצורתו שלמה לבד בלי גוף מעידין לר"ת לאחר ג"י, והחולקים עליהם. עכ"ל סק"ל שהציא מהמרדכי דצ"ע דלורחו לצד נמי מהני, וכ"ה צח"מ סק"ג וצ"ש סקפ"ה, והוא מהמרדכי פט"ז דיצמות אות פ"ג, וזה תוכן דצ"ר, דר"ת מפרש דצ"א דאין מעידין לאחג"י קאי על הרישא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, וחינו דדוקא צאותו שאין לו אלא פרצוף וחוטם (דלענין ההכרה סגי כשיש צו רק הנך ולא יותר, כמבואר בצבורות מ"ו צ' במסקנא), ע"ז קאמר דאין מעידין לאחג"י, אבל היכא דאית לי [גם] שפתים וסנטר** מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים אם מכירין אותו, וא"ת אי"כ מאי קפריך דקכ"א אי ריב"ז לחומרא אינו דעביד כמאן, הול"ל דהאס מיירי שכל הפרצוף קיים, וי"ל דקים להו לתלמודא דעובדי הוי כעין מחג"י שלא ה"י אלא פ"פ וחוטם וחו לא כו', [ועי' כע"ז צדרי ר"ת שצ"ס"ק רל"ב], וקשה לר"י דמהא דאמרין במדרש [צ"ר פ' ס"ה וויק"ר פ' ל"ג] גבי מלחמת אצ"י, שהושיבו שומרים אלא

כו'. ועי' גם צדרי הששק שלמה שצאות הסמוך. וצבית דוד המוצא בצאופ"פ לסע"ה ס"ק ר"ג אות ד'.

יא. וכשמתחלה לא הכירוהו לפי שהי' תפוח ואח"כ כשסרה קצת התפיחה הכירוהו, וכן כשמקצת אנשים הכירוהו ומקצת לא הכירוהו מחמת שנתפח, ובדומה. כי צחמדת שלמה סי' כ"ג אות ס"ד ד"ל דע"כ לא החיר ר"ת רק היכא דתיקף כשמלאוהו ה' ניכר, אבל הכא כיון דתיקף כשמלאוהו ה' נתפח עד שלא יכלו להכירו, אף שהעד השני העיד שהכירו אח"כ אף שהי' נתפח קצת, ע"כ שאל לא ה"י כ"כ נתפח כמו שהי' שמהאורו מדלא הכירו העד הראשון צע"ה שמהא, וכן מורה לשון הגצ"ע וכו', וע"כ שמחמת נדוד וטלטול העגלה לא ה"י אז נתפח כמו שהי' צחמלה, וי"ל דע"כ לא החיר ר"ת אלא היכא שהכירוהו מיד, דלא מחזיקין שנשחך כ"כ עד שלא יכירו אותו כיון שכל גופו שלם, אבל היכא דחזין ששלט צו השינוי עד שלא יכלו להכירו, וי"ל דאף דאח"כ סר קצת מהתפיחה דלמא לא סר לגמרי, ועי"כ נדמה להם שהוא זה, ולכן אף שהכירוהו אח"כ שניהם, לא מהני אף לשיטת ר"ת, וקל"ה יש ליישב צזה מה שמקשים על ר"ת מדמוכחה הגמ' דקכ"א מעובדא דדגלת דריב"ז לקולא פליג, ולשיטת ר"ת הא לא מוכח, ד"ל דהאס ה' גופו שלם, ולהב"ל וי"ל דהנה האס קאמר ואנסבה רבא לדביתו אפומי דשוצינא, והוא שפת יתר לכאורה, וי"ל דאית לכורות דאף דשאר אינוי לא הכירוהו מחמת שהי' נתפח (וכמ"ש הרשד"ם דסתמא דמילתא דתוך המים נתפח כו', וכמוצא בס"ק ר"ת אות ב'), אפי' אנסבה רבא לדביתו*, ובשלמא אי ריב"ז לקולא פליג וי"ל דכיון דהוי כמו חוך ג"י אין ההשתנות מעלה ומוריד כלל, דלא מצינו חומרא צחוך ג"י אם מקל"ה מכירים ומקל"ה אין מכירים, אבל אי לחומרא פליג, רבא דעביד כמאן, דצזה לא מהני מה שגופו שלם, דעיקר סברת ר"ת ה"א שניכר היעצ היכא דכל גופו שלם, אבל אי חזין שלא ניכר היעצ ודאי דהוי ריעותא מה שהוא לאחר ג"י, או מאי דלא חזירוהו צעעתי וכו', וצפרע שמהצד זאת רבו החולקים על ר"ת ודכו דלא לוסף עלה, וי"ל דהיכא שמתחילה לא הכירוהו שוב לא מהני אח"כ ההכרה, וכנ"ל, מיהו [לכאורה] לפ"מ שנסתפק הרשד"א להקל בצפ"ק ג"י, וכי העעם ד"ל דלא הוי רק חשש דרבנן לחוש לשמא נשחך, וכתב"ש צהצוה כי צ"ס כמה גדולים דהמנהג להקל, ודאי ולא לנו חופלת גדול מההכרה צ"ד כיון דלא הוי רק חשש דרבנן, רק דהרשב"א גופי' כי שם העעם להקל בצפ"ק הו"ל ואין לנו יודעים אם נתפח או לא, ומשמע דצודאי נתפח הוי חשש דאורייתא, גם צחש"י חכ"ל משמע דצחפח אודא הכיתר דר"ת כו' [כמוצא צדרי החמד"ש שצאות הקודם], לכן לפי הנראה אין כאן אלא מעט סמך לנרף כאן שיטת ר"ת. וכע"ז כתב צ"י מ"ג אות כ"ג, דלר"ת מהני דוקא בשאין רואים שום שני וניכר היעצ לכל רואי'ו, אבל כשרואים שנשחך פניו שנתפח ובדומה, ואינו ניכר לכל רואיו כו', רק למיעוט אנשים, שפיר איכא למיחש דצזה לא שייך סברת ר"ת כו', ומציא הוכחה מעובדא דדגלת כנ"ל.

ובזית רענן ח"ב סי' ל"א אות ע', הביא מהרב השואל שכי דעיקר סברת ר"ת ה"א דמפני שגופו שלם ניכר הוא לכל בלא נידוד ספק וכל הרואה אותו יאמר כי זה הוא ולא יפוג לצבו, אבל צ"ד ששנים הכירוהו ושנים לא הכירוהו, נראה להדיא שנשחך כל כך עד כי אי אפשר להכירו עוד בצומצי צ"ע, ושפיר

(*) וכי עוד שכי"ב הבי' בתשו' סי' ו', והכונה דמבואר בדבריו דחבול היינו חסר, אבל לא מיירי שם בנשחרו פניו.

(**) וע"ד העינים, עי' בס"ק רל"ג אות א' ד"ה כשחטרו ועי' בח"מ סק"ג דכשמיא דעת המרדכי, הוסיף, כל שאין חבלה בפניו, ועי' גם בצמח השדה שבס"ק רל"ג אות ב' ובתשו' הר"מ שם.

(*) וע"ש שביאר אח"כ כע"ז גם עובדא דכרמי דהתם, אף דהתם לא הכירו שושבינו, ושגם וי"ל דעיקר ההוכחה היא מעובדא דדיגלת.

הפוסקים

ס ק רלד אות יב

אוצר

אלס עד ג'י כדי שלא יראו עדים ויחזירו את נשותיהם, משמע
 לנאחר ג'י אין יכול להעיד, וי"ל דהתם הרוגו מלכות מדוכים
 בפעמים ובחבורות מתקלקלין ואין יכולים להכירם לאחר ג'י,
 אי נמי אף שלפעמים דרכם להתנפה ואין יכולים להכירם, מיכא
 היכא שאנו רואים ומכירים אותו יפה יכולים להעיד אפי' לאחר ג'י.

ועי' בבן פורת סי' ח' דל"ז שבי' דלפ"מ שגרם הירושלמי פט"ז
 דיבמות ה"ג בעובדא ה"ל דמלמחא אצ"י, הוי אררבה ראי'
 לר"ת, דליתא שם שהוציז משמרות ג'י "עוד שנתקלקלה לורתן",
 מהוספה זו משמע דג' ימים לחודייהו אין מונעים את העדות
 אלא אם ראו שנתקלקלה הבורה, אבל כל שארו שהאורה שלימה
 מעידין שפיר אפי' אחר ג'י כו'. ועיי' מ"ש צדק צדק הרב מאיר
 מקונסטנצין שצמים חיים [להר"ת רפפורט] סי' כ"ז.

ובשם ארי' סי' כ"ה דל"ט ע"א הביא מה שהקשה הפנים מאירות
 ח"א סי' י' על שיטת ר"ת [שהוצאם צמרדכי] דצפראוף
 שלם מעידין אפי' אחר ג'י, ממה דליתא בירושלמי על ה"א דאין
 מעידים אלא צחוק ג'י, ר"י דסוכין צדק ר' לוי כל חלחא יומין
 נפשא עייסא על גופא סברה דחזרה לגוויה כיון דחמיית דלישחתי
 זיווהון דאפיו שצק לי ואזלה, וצירוש' דמו"ק פ"ג ה"א ה' ו
 וצווקר פ"ג מצא זה לענין חקפו אצלות ג' ימים, משום דעד
 כאן לזה"פ ניכרת, הרי אף דכל המתים פלופס שלם, עכ"ז אמרינן
 דאחגי' אישחתי זיווהון דאפיו ע"ש, וכי השם ארי' דלא קשיא מידן,
 דודאי מודה ר"ת דאחר ג'י משתנה זיו הפנים, אלא דכ"ל
 דכשצפראוף שלם אפי' דזיו פניו משתנה ואינו ניכר צדק ומהרה
 הפנים, מ"מ שפיר הוי היכר עיי' הצפראוף צדמותו וצללותו, ומה
 דהנפש שצק לי ואזלה לא תליא בהכרח, אלא דכיון דהנפש רואה
 דמשתנה שצק לי.

ובכ"ב הרב נפתלי ב"ר צחסי שצחוט השני סי' ל"ז דצמרדכי
 יחיד צדק, דהתום וברא"ש והטור התנו כולם דצעינן גופו
 שלם כו' ודלא כצמרדכי, וציתור מוכרח כן, ממה שכתבו כולם
 לענין נחבל [ונמלא צמים] דכיון שהוא חבול צפניו אין מעידין
 עליו [משום דמחזי מרזי מכה], מה שאי אפשר לומר כן לשיטת
 הצמרדכי, דהרי לפי שיטתו כ' שם דרק צנחחכו רגליו אין מעידין אבל
 לא צחחרון שפחים וסנער אף דהוי חבול צפניו כו' [כמוצא
 צס"ק רכ"ג אות א' וכו'].

ובכ"ב בגובי"ק סי' מ' דנראה דלא הקול ר"ת אלא כשלא נחבל
 צפנים וגם גופו שלם, דלא מלינו צחוט' דר"ת מקול צאין גר"ש,
 כי מ"ש החוט' דק"ב והיכא שאינו נחבל צפנים כו', קאי אמ"ש
 מקודם * צח' צ' דרך ספק דשמא צסי מיורי כו', אבל צטיע
 ניכר היטב כו' כשיש כל גופו ואפי' לאחכמי', והיינו אף צנחבל
 צפניו, ועיי' כתבו שצאיו נחבל צפניו פשיטא להם דמכני אבל
 כל זה מיורי צגופו שלם, דמילתא דר"ת חידוש הוא והבן דלא
 להוסיף אלא מה דמוכח בודאי מדברי ר"ת, וכן צחוט' שצדקטין
 ו"ל דמיורי צגוי"ש, ויותר משמע כן צדברי הרא"ש שצדק"ב, דהרי
 כתב צדדיא שיוכלו להכירו עיי' ט"ע "דגופו" וצורחו, וכן משמע
 להדיא צדצרו שצדקטין [עי' צהר"ש ה"ל], אמנם צמרדכי משמע
 דר"ת מקיל כשרק כל האורה שלימה, אך מכיון שעל ר"ת עלמו
 רצו החולקים, לכן אף שיש ללרף דעת ר"ת לשאר קולות, מ"מ היכי
 שאין גופו שלם דאפי' צדעת ר"ת לא צדור לנו בהיתר, נפל כך
 הצדור] אבל כל גר"ש פיר. ועיי' צדצרו להלן צד"ה וכן צסדר.

גם הרא"ה עפשטיין צצח"י שצצ"ח החדשות סי' ס"ג כתב,
 דנראה שברא"ש והטור ורצינו ירוחם מפרשים דמ"ש החוט'
 והיכא שאינו נחבל צפנים כו' מוסב על מ"ש לפני זה [צתחילת
 הצדור] אבל כל גופו שלם כו', עיי"ש.

וכן בורע אברהם סי' צ' אף שר"ל צדק ה' דהתום צל"ש לצד
 סני, וכפשטות החוט' דקטין, ושלפ"ז ל"ל דמ"ש החוט'
 צדק"ב

ובשם ארי' סי' כ"ה דל"ט ע"א הביא מה שהקשה הפנים מאירות
 ח"א סי' י' על שיטת ר"ת [שהוצאם צמרדכי] דצפראוף
 שלם מעידין אפי' אחר ג'י, ממה דליתא בירושלמי על ה"א דאין
 מעידים אלא צחוק ג'י, ר"י דסוכין צדק ר' לוי כל חלחא יומין
 נפשא עייסא על גופא סברה דחזרה לגוויה כיון דחמיית דלישחתי
 זיווהון דאפיו שצק לי ואזלה, וצירוש' דמו"ק פ"ג ה"א ה' ו
 וצווקר פ"ג מצא זה לענין חקפו אצלות ג' ימים, משום דעד
 כאן לזה"פ ניכרת, הרי אף דכל המתים פלופס שלם, עכ"ז אמרינן
 דאחגי' אישחתי זיווהון דאפיו ע"ש, וכי השם ארי' דלא קשיא מידן,
 דודאי מודה ר"ת דאחר ג'י משתנה זיו הפנים, אלא דכ"ל
 דכשצפראוף שלם אפי' דזיו פניו משתנה ואינו ניכר צדק ומהרה
 הפנים, מ"מ שפיר הוי היכר עיי' הצפראוף צדמותו וצללותו, ומה
 דהנפש שצק לי ואזלה לא תליא בהכרח, אלא דכיון דהנפש רואה
 דמשתנה שצק לי.

ובכתב חב"י צחסי סי' ו' מדיני גמסלית, דמפשט לשון החוט'
 צדק"ב ע"א שכתבו דהיכא שאינו נחבל צפנים ודאי נראה
 דצר פשט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים כו' כיון שגשאר
 גופו שלם, משמע דהא דהתירו כשאנו נחבל צפנים אפי' אחר
 כמה ימים היינו דוקא כשכל גופו שלם, וכן פי' דצריהם מהרי"ק
 [המוצא צס"ק רל"ב], וכן צמ"ש הרא"ש שם [צפטי"ז סי' ג']
 דהיכא שאינו נחבל צפניו נראה דצר פשט שיוכלו להכירו צטיע
 של גופו וצורחו כי צורחו אינה משתנה כ"כ כו', [אף שלא סייס
 כיון שגשאר גר"ש, מ"מ] יש לפרש דארישא סמך שבי שם אבל
 אם כל גופו שלם כו'. [גם מהר"י מצדנא סי' ס"א המוצא להלן
 צד"ה בר"ש ערו, כתב, דהרא"ש מלריך גר"ש אף כשא"ש ע"ש].
 ובצ"י שם אחר שהביא לצמרדכי כתב, דזוכי קולא גדולה, ולא חכרה
 צדברי שום אחד מהפוסקים. וכתב צצני חיי סי' י"א דר"ת (תנינא)
 עיי' דנראה דצ"י הסכים דכשאין הגוף קיים אף שהצפראוף שלם
 אין מעידין אחר ג'י. גם צמרדכי שצסוף דברי הרא"ש דצסמוך
 כ"כ צדעת הצ"י. [ועי' צדע אצרהם סי' צ' דף ו' ד"ה תו, מה
 שחמה מדברי הצ"י ה"ל על שאר דברי הצ"י צחסי ה"ה].

גם הרח"ש דמ"ג א' כתב צסוכוס דצרו, כלל דמילתא לענין
 הלכה, דעת הצמרדכי קולא יחירה ולא מלינו צחוט' א' מהפוס'
 שהביאו לר"ת שבי"ב צסמו כו'. ומקודם צדמ"א ע"ד ציאר דמ"ש
 החוט' צדקטין עיי' צד"ה וקאמרי דלר"ת כשאורה פניו שלימה
 שריא אפי' אחר כמה ימים, דצטי"ב אין כוונתם כשאין גוף כלל,
 דהא צחוט' צדק"ב שהוא עיקר מקומו, דקאי אמתני', לא כתבו
 כן כו' [וכעיי' צצ"י ה"ל]. וצדמ"ב א' הוסיף, דצדק ניחא מה
 דמלינו שנינו לשון צין החוט' צדקטין לצין הרא"ש שם [צפטי"ז
 סי' ג'] צהצחא דעת ר"ת, דצחוט' כתוב דר"ת מפ' מתני' דאין
 מעידין לאחגי' דמיורי צנשחחא לורת פניו, וצרא"ש שם כתבו

(*) מה שהוצרך לפ' כן, ולא הוכיח במ"ש חב"י הג"ל מדמטיימים שם
 כיון שגר"ש, משום דהגוב"י מפ' דהמלים "כיון שגר"ש" לא קאי אדלעיל.
 אלא נמשכים לדבריהם שלאח"י, לענין ספק ג"י, וכמבואר בס"ק רכ"ט
 אות ו', ע"ש, או באופנים אחרים שבי' הפוס' המקילים להלן.

אוצר

סיק רלד זת יב

הפוסקים

דק"כ [כיון שנשאר גופו שלם] דלא קאי על ואינו נחבל בפנים
לעיל [כמי"ש הב"י ה"ל], אלא על מי"ש אח"כ וגם יכול להיות כו',
מי"מ מסיק, אמנם ראיתי דהרבה פוס' הסכימו שאין להחיר אח"כ
גוי"ש, ופירשו מי"ש החוס' [כיון שגוי"ש] דקאי על ואינו נחבל
בפנים, שכי' בהדיא ממבר"ק כו', וכי"מ בהדיא מהרש"א כר"ן
והג"י, שלענין פסק ג"י הביאו לדברי החוס' וגם יכול להיות וכו',
ומבואר דהוא מילתא באפי נפשה, וא"כ מי"ש חוס' מקודם כיון
שנשאר גוי"ש ע"כ לדלעיל קאי, נמלא דהחוס' דק"כ סברי דלא
מכני מה שלא נחבל בפנים אלא כשגם גוי"ש כו', ולפי"ז ל"ל
דגם מי"ש החוס' דקדק"ו דלוי"ש מכני היינו כשגם גוי"ש [וכמי"ש
הר"ש ה"ל], וסמכו על מה שפירשו דק"כ דשם עיקר מקומו,
[ובדקט"ו הביאו לד"ר ר"ת רק להוכיח דה"ל יש לאוקמי סוגיא דהתם
נחבול בפנים].

ושם דל"ז א' כתב עוד, דאף דמהר"ש ובעור הוכחנו מקודם
דנלו"ש לבד סגי [ובמובא להלן ד"ה גס באדרת], ומכיון
דדוחק לומר דפליגי אחוס', שז' ל"ל דכ"ד החוס' כו' [וכנ"ל], אולם
ברור דכיון דהמרדכי יחידא כמי"ש האחרונים, א"כ פשיטא דאין
ליחס סברתו לא להר"ש ולא להחוס', ותו דהר"ש בכתב' לא
רצה להחיר בראש שלם לבד לאחגי' כו' [כמובא בהר"ש בכתב'
דבסמוך, ועי' הכ' שם], א"כ מוכרח לפרש דברי הר"ש בהצבור
כדברי החוס' דבענין גס גוי"ש. והוסף צ"ע, דאף דהר"ש ובעור
לא הזכירו [בהדיא] דבענין גוי"ש, נראה דכמה שכתבו דיכולים
להכירו צ"ע דגופו ולורתו, כונתם דכל גוי"ש דאם אין כאן
גוף כלל מאי צ"ע דגופו ולורתו דקאמרי, אלא ודאי שיש כאן
גוף דשייך למימר צ"י שיוכלו להכירו צ"ע, והיינו דאית צ"י רוב
בנין או רוב מנין, שיעור הראוי להכירו צ"ע, וגוי"ש קרינן צ"י,
ודדאי דגם מי"ש החוס' גוי"ש הוא לאו דוקא אלא הי"כ רוב גופו
כו' [עי' בזה באוה"פ לסע"כ ס"ק ר"ג אות א' ד"ה ובאבן],
ונשאר סברת המרדכי סברא יחידית וכבר כתבו כל גדולי
האחרונים שאין לסמוך עליה כלל.

ועי"ש שהוסף, דנראה לו לומר דגם המרדכי אין כוונתו כלל
שחזיר לורח בלא גוף, ולא צא המרדכי לשמועין אלא
דמחני מיירי רק כשאין לו שפתים וסנטר, דכשי' לו שפתים
וסנטר מעידים עליו אפי' לאחר כמה ימים, אבל היינו רק בדאיכא
כל גופו בהדיא, ולא אלטרך המרדכי להזכיר זאת משום דסתמא
דמחני מיירי בדאיכא גופו [וכמי"ש החולקים אר"ת], וצא לומר
דלא סגי בגוי"ש כשחסר פדחת וחוטם כו', ועי"ש מי"ש להוכיח כן
מדברי המרדכי שם. אולם במטה יוסף ח"ב סי' א', שהביא בשם
הכס' א' שכי' ג"כ דכוונת המרדכי דבענין שפתים וסנטר נוסף על
גוי"ש, והאריך לבאר עפ"י במטה, השיג עליו על כל דבריו, וכי'
צדע"ד דזה לא יתכן, שהרי בקי המרדכי מדקב"א דלימא דהתם
מיוירי שכל הפרטוף קיים, וכנ"ל, ואם כדבריו ה"ל לבד לא מהני,
[ובנ"ל לימא דמיוירי כשכל גופו ופרטוף קיים], ותו איך כי'
המרדכי בחיורו, דק"ל לתלמודא דהוי עובדא כעין מחני' שלא
הי' אלא פ"פ וחוטם ותו לא, ה"ל לדבריו הפי' במטה דמיוירי
כשכל גוי"ש וחסר רק שפתים וסנטר ועי"ז קאמר דאין מעידין
לאחגי', וא"כ הו"ל דק"ל לתלמודא כו' שחסר שפתים וסנטר,
אלא ודאי מוכרח דהמרדכי צפרוף שלם בלבד בלא גוף נמי
מעידין לאחכמי' לר"ת, וכדבצינו הב"י והר"ש ה"ל, ומש"כ
כתבו דהוא קולא יחידא. גם בפנים מאירות ח"א סי' ז' כתב
דמהמרדכי מיכה דאפי' כשנחתך הראש מהגוף מעידין עליו לר"ת
כשנחת פניו שלמה, דא"כ מאי קשה שם מהא דאיתא במדרש
שהביצו שומרים אללם עד ג"י, דילמא הכס' קטועי ראש היו
בדרך המלחמה שמתוים ראשיהם זה לזה בסיף, אלא ע"כ דאם

נורת פניו שלמה מעידין עליו אפי' כשנחתך הראש. וכי"כ בזה"ש
ח"א סי' י"ג ע"ש. [ועי"ש מי"ש החת"ם צ"ח י"ד]. ולבאור י"ב
סחירה לזה ממ"ש החת"ם עלמו צ"ח י"ו ד"ה וכו' המכרי"ק
על המדרש ה"ל, דדוחק לומר שכו' כולם חתוכי ראש משום
דחס' מלחמה בקשת הוא ע"ש, ול"ע].

וכי"כ בבית משה סוס"ק י"א, שאין לסמוך להקל בהמרדכי,
דמבאר שם דל"ע איך העידו המרדכי והר"ש בשם ר"ה
מהיפך להיפך, דהמרדכי כתב בשם ר"ת דסגי בראשו שלם בלא
הגוף, [והר"ש כי' בשמו ע"י ט"ע דגופו ולורתו], ונראה דדברי
המרדכי הם לפמ"ש החוס' דק"כ צ"י צ' דאפשר דמועיל ט"ע
בגוי"ש לבד לאחגי' כו', ולפי"ז כ"ש שיעיל ט"ע בראש שלם, דה"ל
לענין חוק ג"י סגי ט"ע דהראש אף כשאינו שלם [רק נשאר ג'
אצרי ההכרה], ואילו ט"ע דגוף דמהני לר"ת בלא הראש, היינו
כשהגוף שלם, ואפי' להסבירים דגוי"ש מכני דוקא ע"י סי' הגוף,
מי"מ נמי עדיף ט"ע דראשו שלם מגוי"ש בלירוף סי' כו', וא"כ בודאי
לס"ד דר"ת דמהני גוי"ש לחוד לאחגי', הי"כ דמעידין בראשו שלם
בלא הגוף, וזהו דעת המרדכי, אלא דבעור פסק בזה דגוי"ש לחוד
דלא כר"ת, שלא הביאו לענין לאחגי', ומשום דר"ת לא החליט כן
לדינא כו', ומאריך בעור דוקא ט"ע דגופו ולורתו, לכן ברור
לדינא אין להקל בהמרדכי, מאחר דלא קיי"ל בר"ת להעיד בגוי"ש
לבד לאחגי', והי"כ בראשו שלם, דזה בזה תליא כנ"ל, וי"ב.

גם בברכות ס"ח אחר שהאריך בדל"ה א' לבאר דל"פ בחוס'
ורא"ש דמהני לוי"ש לבד, מסוק בע"ד דרוכ"פ כתבו דדברי
המרדכי הוי קולא יחידא שלא נמלא מי שכי"כ, ואף שכתבתי
להלן ע"ד כנ"ל, מי"מ לענין דינא אין סברתי מכרעת.

ובשאומו' העד שצורתו לא נשתנתה כלל. כתב צנז"ק סי' מ'
ה"ל צדס"ה ומעלה, דלדיעה זו אליבא דר"ת נמי לא
מהני, דצ"ח הגוף שלם אפי' מכירין ורואים כל הפנים שלם
ולא נשתנה כלל, אין מעידין לאחגי'.

אולם מכמה פוס' נראה דסברי בהמרדכי, עי' בשו"ת הרא"מ
סי' ל"ז [צט"מ פ"ח דפוס ירושלים] שכי' צחך דבריו,
דמחני דאין מעידין לאחר ג"י מיירי כשלם נשאר אלא הפרטוף
עם החוטם בלבד כמי"ש ר"ת כו' אבל הי"כ דאית לי' שפתים
וסנטר מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים כו', וגם כתב דמחני'
מיירי כשאין שם אלא הראש בלבד כו'. [ולא הזכיר להמרדכי].

וכי"ד מהר"מ שלעון בכתב' שצפני משח ח"א סי' ל"ז, שכתב
דלרמ"מ דמ"ש החוס' דקדק"ו דנארת פניו שלמה לחוד
שריא אפי' לאחר כמה ימים, משמע דגם מי"ש החוס' דק"כ
דכשאין נחבל בפנים נראה פשוט דמהני אפי' לאחכמי' מיירי נמי
אפי' כשאין גוי"ש, אלא רק שנשאר נורת פניו שלמה מכל וכל,
וכן נראה מהמרדכי כו', ומי"ש החוס' אח"כ [כיון שנשאר גוי"ש],
לא קאי על אינו חבול בפנים, אלא קאי אמ"ש החוס' בתחילת
דצריהם דכשגופו שלם מעידין לאחכמי' אפי' כשהוא נחבל בפנים
כו' [ובדמ"פ כן בחוס', כמובא בזה"ש י"ד], ע"כ קאמרי כאן [לחזק
דין זה, משום] דדבר ידוע שאפשר להכירו [כה"ג] לאחכמי',
אף שהוא אמת דבחבול בפנים אין מעידין אלא חוק ג"י, היינו
כשאין גוי"ש, אבל [בזה שאני, כיון שהוא גוי"ש] דבר ידוע שמיכר
אפי' לאחכמי', ובזה א"ש דלא הוכפלו דברי החוס' צ"ח ודבר
ידוע וכו', דאם קאי על אינו חבול בפנים, ה"ל כבר כתבו דדבר
פשוט שיוכלו להכירו כו', ובזה א"ש נמי שהמרדכי והחוס' אמרו
דבר אחד בשם ר"ת, וגם דלא סחרי החוס' דק"כ להחוס' דקדק"ו,
וגם מחייב בזה מה שהקשה הב"י בכתב' סי' ו' [מדינו מס"ת]
על הר"ש [דלפמ"ש הב"י שם דלהחוס' והר"ש לא מהני לוי"ש
אלא

אוצר

סיק דלד אות יג

הפוסקים

בדליכא סגנר ושפתים, כי הרא"ש [במ"ש] וזכר שאלו נחבל בפניו כו' קאי אמתני' דמיירי רק בפדחת [פרלוק פנים] וחוטם, אבל כשיש גם סגנר ושפתים מודה הרא"ש בהמרדכי שאין לריך כל הגוף. גם בבאר מים חיים (להר"א אבילא) דמי"א ח' אחרו ש' בינידנו ל' להיחר ע"פ המרדכי, הוסיף דאף דהתוס' וזכר"ש והעור בשם ר"ת מלריכוס ע"ע דגופו ולורחו מ"מ ו"ל דהס מיירי רק כשהסגנר והשפתים אינם קיימים כו'. [אולם מהרי" מצרונא הג"ל השיג ע"ז, וזכר דהרא"ש מיירי כשאין שום חסרון בפניו אלא כל לורחו שלימה ואפ"כ הלריך כל גו"ש, דהא הרא"ש מייתי רא"י לדבריו מדמכירים מת צמ"ע. [אפי' לאחר כמה ימים], ואם הרא"ש מיירי כשאין לו סגנר ושפתים, איך מביא רא"י ע"ז ממת דכוח בסגנר ושפתים, ועוד הרי הרא"ש אינו מחיר אלא כשלא נחבל בפניו, ואם מיירי כשאין לו סגנר ושפתים, איך לך חבלה בפניו גדולה מזו. ועי"ע מ"ש בזה במהרי" מצרונא סי' רע"ז].

גם באדרת אלי' [שכס' שני המאורות הגדולים] סי' ח' דמי"א ע"א וע"ג הסיק דמכיון דמהתוס' דקט"ו משמע דמכני צו"ש לצד, לריך לפרש כן גם בתוס' שדק"ב כו', (ולפי"ז) מ"ש התוס' דבאינו חבול נראה פשוט וכו' היינו לומר דצו"ש לצד יותר פשוט שיעיל לאחג"י משועיל צג"ש לחוד שהזכירו התוס' מקודם בלשון ושמה ב"א), ואף שדק"ב איחא צבוק "כיון שנשאר גופו שלם", חמינא דלא למסמך ע"ז, כיון דצו"ש שם וכן בקלור פסקי הרא"ש שם יתח' זה, ובכן יש לנו להביא כן גם בדברי התוס', וכמו בסוגר המרדכי, ומ"ש הרא"ש והעור ע"י ע"ע דגופו ולורחו, איך לשון זו מרע"ה דקיימי כשהגוף שלם, ויש לנו לפרש דכוונתם היא דמעידין ע"י ע"ע שיש לו צלורו וצבוק ההוא הנשאר ב' וצורע אברהם סי' צ' דף ב' ג' כשר"ל מחחילה ג"כ להרא"ש מכני צו"ש לחוד, הוכיח ג"כ מהא שלא סיים צו"ש כיון שנשאר גו"ש, והוסיף, דמ"ש הצ"ח דהרא"ש אלוש"א סמך דמיירי שם צג"ש, זה דוחק לומר דבחלוקה זו דמדבר באינו חבול בפניו סמך לחלוקה דמיירי בחבול בפניו [אלא שגו"ש], ועוד הא הרא"ש מעתיק ל' התוס' בשם ר"ת ומה לו לקלר [ולשמוע הא "דכיון דנשאר גו"ש"], ותו הא בקלור פסקי הרא"ש שחיצר העור נמו לא הוצרכ כלל גו"ש וכאן לא שייך דסמך אדלעיל, כיון דהפריד ביניהם צדינים אחרים, הרי שלא הבין בדברי אביו שריך גו"ש, [אלא דמסקנת ה"ח היא דמ"ש הרא"ש והעור ע"י ע"ע דגופו ולורחו, הכונה דיש גם גו"ש כו', וכנ"י בדבריו דלעיל]. ועי' צבית יתחק (להרי"ו שמעלקים) סי' ע"ב אות ז' שביא מהרב השואל דמ"ש העור גופו ולורחו, כוונתו או גופו או לורחו.

וב"ב הר"ש בדרך צחש' שצחוט השני סי' ל"ה צדעת הרא"ש, והוסיף, דאע"פ דצחש' הרא"ש [כלל ג"א סי' ו'] שהוצא צעור אכע"ז סי' קי"ח לא רחש להחיר לאחג"י צ"א שהכירו ראשו שלם, מ"מ הואיל שצפסקיו הביא את דברי ר"ת, משמע שהסכים עמו ודיוק ג"כ ממתני' בדברי המרדכי, והרי קיי"ל דצמקוס דתש"ו

במ"ש והכירו ראשו של א' מהם. בסי" כו' גם בחת"ס ח"א סי' ג"א כתב דהלשון שם מורה שלא חי להם ט"ע בג' אברי ההכרה ע"ש. ויש להוסיף, דגם לפי"מ שפי' הב"י בתשו' סי' ז' מדיני גמסל"ה, דבתשו' הרא"ש הג"ל מיירי דע"י הס' שבו הכירו את צורתו בט"ע ע"ש. י"ל דאין דאי' משם דהרא"ש לא ס"ל כהמרדכי, דאפשר דס"ל דט"ע שאינה באה מצד עצמה אלא ע"י סיוע הס' גריעה היא, ומש"ה לא מהני אחג"י אף שה" צ"ש. וכע"ז כ' באגרות אונב בסוף דבריו שהובאו בס"ק ר"א אות ו', לענין דהתב. ד) כלומר דהמרדכי מפרש דמתני' מיירי בדליכא אלא פ"פ פדו"ת, וגם

אלא עם גו"ש, הקשה למה הלריך הרא"ש גם לו"ש, והלא כתב דצו"ש לצד נמי מהני, דצטלמא צתוס' י"ל דכוונתם היא דכשים גם לו"ש מהני אף להחולקים על ר"ת, וכמ"ש מהרי"ק המוצא בס"ק רל"ב, אבל הרא"ש [דסוגר כר"ת למה הולך לכתוב שאלו נחבל בפנים, וחירן הצ"ח דנקט הרא"ש לשון דר"ת צשיגרא דלישנא, ולדודי הולך הרא"ש לזה עוצא, להשמיענו דכשאינו נחבל בפנים מהני לאחג"י אפי' כשאין גוף כלל כו', אפי' מה שצ"ד היתה לורחו שלימה [אף שהגוף נחבל: מהצב"ע] מסויע להחירו כו', והפני"מ שם צסוס"י ל"ה הסכים עמו לריך זהה לשאר הסניפים משום שלהמרדכי אלוש"א דר"ת סגי צראשו שלם לצד, ואף שיש חולקים לעיקר דינא דר"ת, וצדעת ר"ת גופא הרי לתוס' וזכ"ש צענין כל גו"ש, מ"מ לא יצטר מחיות סניף לטעמים מספיקים צצ"ד.

גם הר"ד אישמרושה צעל מגן גבורים צחשצוחיו סי' ג' שנדפסו צירך אברהם, כתב צדס"צ דצרי המרדכי הם הם דצרי צתוס' שצדק"ב, וכדפירשו התי"ס צדקט"ו, והצ"ח שחילק דצרי המרדכי מדצרי צתוס', ל"ע. [ולפמ"ש שם מקודם נראה דמ"י מ"ש צתוס' אח"כ, ודבר צרור כו' "כיון שנשאר גו"ש" כוונתם לומר דאפי' להחולקים אר"ת צזכ וצצרי דצו"ש לצד לא מהני, מ"מ כשנשאר גם גופו שלם מעידים עליו, וע"ש גם צדס"א עור צ' צזכ].

ובמראות הצובאות ס"ק קי"א, אחר שציאר דאמנם מ"ש התוס' אח"כ, "כיון שנשאר גו"ש" קאי על אינו חבול בפנים, וצענין צרתי לו"ש וגו"ש, הוסיף, דמ"מ למ"ש מהרי"ק [המוצא בס"ק רל"ב] דמ"ש צתוס' דבאינו חבול בפנים נראה פשוט כו', כונתם לומר דצכ"ג שיש צרתי מודו גם החולקים אר"ת כו', לפי"ז י"ל דגם התוס' סוצרים כהמרדכי דלר"ת עלמו מהני אף צצ"ש לצד, אלא דכיון דהם חולקים צזכ אר"ת, לכן לא העתיקו זאת, והעתיקו רק מ"ש ר"ת דצצ"ש וגם גו"ש נראה פשוט דמהני, משום דצזכ כו"ע מודים. גם צזרע אברהם סי' צ' ד"ז עור צ' וצצרכות מים דל"ה כתבו דלויצא דמהרי"ק יש לפרש צתוס' כ"ל, [מיכו צמסקנת לעיקר הדין לא סמכו ע"ז, ע"ש].

וכן צסדר אלי' רצב סי' צ' ד"יג עור ג' מסיק דמ"ש התוס' צדק"ב דהיכא שאלו נחבל בפנים כו', היינו דכשפרלופו שלם וגם איך לו שום חבלה צשאר הפנים, אפי' צלי גוף מעידין עליו לעולם, כדמציאר צתוס' צדקט"ו. גם צחש' הרא"ה עפשעין שצצו"ת צ"ה החדשות סי' ס"ג מצואר דאין סחירה להמרדכי מהתוס' צדק"ב, דהגם דמהרא"ש והעור שכתבו דהיכא שאלו נחבל בפניו יוכל להכירו צמ"ע של "גופו" ולורחו, נראה דמפרשים דמ"ש התוס' דהיכא שאלו נחבל בפניו כו' מוסב על מ"ש התוס' לפני זה אבל כל גופו שלם כו', מ"מ כיון דהתוס' כתבו סחמא, וכ"כ הכ"י, יש לפרש דמיירי בהכרח לורחו לצד, וכן הנה דצרי המרדכי שנמשך תמיד אחר התוס'.

והר"ש שרן הביאו מהרי" מצרונא סי' ס"א, כתב להשוות את הרא"ש להמרדכי, דמה שמלריך הרא"ש כל הגוף היינו

(א) ע"פ דבריו שם.

(ב) ויש לדון אם כונתו דדוקא בכה"ג מהני, וכשלא נשאר קצת מהגוף לא מהני לאחג"י, וכמ"ש כמה פוס' שבאות א/א, או דכונתו דהרא"ש חשור נקטו בדבריהם כפי שריגיל להיות דנשאר גם קצת גוף, ומש"ה כתבו ע"י ט"ע דגופו וצירתו, אבל אח"כ דבליתא גוף כלל נמי סגי בהכרה צצ"ש לחוד.

(ג) ע"י בברכות מים צצ"ה ש' דמתשו' הרא"ש אין רא"י, משום דנראה שם שלא היו לו פ"פ וחוטם להכירו בט"ע, וכמו שמדקדק בלשונו

אוצר

ס"ק רלו את יג-יד

הפוסקים

דע"ז עור ג', כחצ בנידונו דל"ת יש היתר מלד ט"ע צל"ת פניו ועוד מלד ט"ע בגופו שה"י שלם ע"ש. ועי' במשיב דבר ח"ד סי' כ"ג, שצדון שהכירה האשה לורת צעלה בחמונה שלקחו השוברים ממנו לחג"י ממיחתו, לירק צדוף דעת ר"ת דצו"ש מהני לחג"י, [ומסתבר דבחמונה כזו יש רק הצורה בלא הגוף]. ועי' גם בלשון הב"ש סקפ"ו וצבגרי"א סקל"ט, וצדרי צעל חכ"ד בג"ל בלוח ח"א.

ועיין באוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"צ אות ב', דיש שר"ל דאם כל ב"ר א"ש שלם סגי להמרדכי אף כשהוא ח"י מגי מאצרי ההכרה, ושהפוס' דחו סברא זו.

ועיין במהרשד"ם סי' נ"ד, צביאורי לדברי ר"ת שצחוס דק"כ, דמבואר שם דל"ת מעידין אחר ג"י אע"פ שאין שם אלא הרשע לצד כיון שהפרטות פנים פדחת וחוטא לא נחצלו, ולא הזכיר המהרשד"ם כלל דבעינן שגם השפחים והסנטר לא נחצלו, ע"ש. ועי' בתשו' הרב דניאל אישטרושה סי' ג' שגדפס צירך חצרכס דס"א ג', וצטמק שאלה סי' מ"ה דל"ה אר, מה שתמכו עליו בזה, ויש להעיר שהרשד"ם עצמו צ"י קצ"ו כתב חוק ציאוורו דל"ת, דל"ת מיורי מתני' כשהוא נחצל ולא מעידין אס יש פ"פ עם החוטא ודוקא בחוג"י, אבל כשאנו חבול כיון שגופו שלם מעידים אפי' לאחכמ"י.

[והנה בתשו' מיימוני השייכות להלכות אישות סי' ט', הביא מתשו' ר"ת שכתרו לאשת אחי ר"ש שנהרג ולא נשאר כ"א פרטו וחוטמו ופדחתו כדחניא כו', ומבואר שם דלענין לחג"י כ"כ מיכו יש כאן חסרון צט"ס, דבמקור תשו' ר"ת שצסכ"י לא קאי "שנהרג ולא נשאר" על ההרג שצדונו שכתרו, אלא על מ"ש צמנה אין מעידין אלא על פ"פ כו', ע"ז פי' דהיינו אדם שנהרג ולא נשאר כו'.

יד. הסוברים דגם בגופו שלם לחוד מעידין לאחר ג"י לשיטת ר"ת, והחולקים עליהם. עי' במהר"ק המוצא צס"ק רל"ב שכתב דל"ת פוסק דצו"ש מעידין לאחר כמה ימים גם צשאין פדחת וחוטא, ושכ"ד ע"פ כו'. [המקור אזה הוא מ"ש החוס' והר"א"ש ציצמות דק"כ ע"א צסס ר"ת, ע"ש. וכמבואר צפוס' דצסמור. ויש שהצו"ח כן כפי המבואר בתשו' ר"ת עמיה שצסכ"י, כדלהלן].

הרמ"ש דל"ה ד' מבאר שלשני הפי' שצחמילת החוס' דק"כ אין חילוק אלא צפי המשה כו' ג', אבל לד"ה שזיכס שזיס דצו"ש אפי' בלא פרטות מהני צט"ע ע"י סי' [שליכס מוצקיס ג'] שצגוף, דט"ע לחוד לא שייך צגוף בלא סי' ד', אבל ע"י

בס"ד מהר"מ מינץ דלהלן, ובארי' דבי עילאי שבסוף האות. ואם הכרת הגוף הוא כשהוא ערום או לבוש, ועוד כמה פרטים לענין גו"ש, יענין באוצה"ס לסעכ"ה.

(ב) דמס' שם דפליגי במאי מיירי מ"ש במשנה דלאחג"י לא מהני אפי' ביש סי' אמצעיים בגופו, דלפי' א' היינו ביש רק פ"פ ופד"ח, דבכה"ג לא מהני סי"א בין בתורת סי' מצד עצמם, וגם לא בתורת ט"ע על ידם, כיון שאין הגוף שלם, אבל בגו"ש נהי דלא מהני בתורת סי', אבל מהני לט"ע על ידם, ולפי' הב' שכתבו שמא דוקא בס"י הוא דקאמר כו', הכונה דמתני' יכולה להתפרש גם כשהגוף שלם, אלא דמיירי שאינו מכירו בגופו רק הסי' בלבד כו', ע"ש שהאריך בזה.

(ג) מדבריו שבדל"ו טור ב', וכת' בתשו' ב"י סי' ד' דלחג"י בתוס' ע"י סי' הגוף, היינו סימנים שאינם מובהקים שמייעני להכירו בט"ע.

(ד) והיינו כשיטתו בזה ע"פ החוס', גם לענין חוג"י בהכרה דגו"ש בלא הפנים, המובא בסעכ"ה, ע"ש באוצה"ס ס"ק ר"ז אות ב', ושכ"ר ע"פ

דחשו' הר"א"ש ופסקיו סחרי אחריו יש להורות ולדון כפסקיו לאחרונים הם וכמ"ס צטור חו"מ סוס"י ע"כ, והוסף, דכל זה כתב למילף מיני' [במקום אחר] וכ"ש צ"ד שה"י גופו קיים. [ושם מקודם משמע דסובר כן צדעת החוס' דק"כ, שהצו"ה מ"ש שם דצו"ש מהני לאחכמ"י, ולא העתיק מ"ש אח"כ "כיון שנשאר גו"ש"].

ובחת"ם ח"א סי' נ"ו כתב צתוך ציאוורו לתשו' ר"ת שצספר הישר, דל"ת כשהרשע שלם אפי' בלי גוף רק שלא נשתנו כלסמות והזקן והשפה הוא ניכר צט"ע אפי' לאחר ג"י. וכ"כ שם צס"י מ"ה ח"א ונ"ג. [וע"ש צס"י ח"א, דמבואר דצדרי, דלפי"מ שהוכיח שם מתשו' ר"ת בג"ל דרק לענין ריעותא לאחר ג"י סגי צראשו בלי גופו, אבל לענין אס חסר ח"י מגי אצרי ההכרה לא סגי צראשו שלם בלי גופו ואפי' בחוג"י (וכמבואר באוה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"צ אות ב'), לפי"ז מיוצבת הסתירה מהחוס' דק"כ והר"א"ש שם שהלריכו דוקא גופו, ולא סגי לכו צראשו, על מ"ש החוס' דצקט"ו והמרדכי דק"כ שכתבו דסגי צראשו, והיינו משום דהחוס' והר"א"ש דק"כ עיקר דצריכס הוא על מה דחיתא צרישא דמתני' דבעינן ג' אצרי ההכרה, לכן כתבו רק גופו, משום דדוקא כשיש הגוף לא צעין שלשתן, אבל כשיש רק הרשע צעין שלשתן, אבל החוס' דצקט"ו והמרדכי בג"ל מיירו להדיא כשלשתן קיימים אלא שהוא אחר ג"י, לכן כתבו דסגי צראשו בלי גופו].

ובשו"ת הרי"מ צחלק המידושים ליצמות צד"ה והיכא שכל הרשע, כתב ג"כ שצדרי ר"ת שצספר הישר מבואר דהיכא שכל הרשע קיים בלא הגוף מעידין אחר ג"י, והוסף, אף ממ"ס הר"א"ש והטור גופו ולורתו, משמע דלא מהני הרשע שלם בלא הגוף, ואפשר דהר"א"ש מספקא ל' [צדעת ר"ת] דהרי מסיים כי לורתו חונה משתנה כ"כ, ומזה משמע קלת דצכל הרשע לחוד סגי, או אפשר דדוקא בגופו ולורתו פשיטא ל' כר"ת, וצראש לחודי מספקא ל'.

ועיין צתועפות ראס [להר"מ עויצס] סי' כ"ד צד"ה ומ"מ, שצירף צנידונו מה שהכירו ראשו שה"י כמו צחיו משום דפשוט דל"ת לאו דוקא כשכל גופו שלם אלא ה"ה כשכל ראשו שלם מהני אפי' לאחג"י. [ומה שהוסף שם דכן מבואר להדיא צפ"מ סי' נ', נראה דכוונתו להא' שהפנים מחירות שם הוכיח דכוונת המרדכי הוא צלדעת ר"ת מהני אפי' כשנחתך הרשע מהגוף ע"ש]. ועי' צאמרי אס סי' ט"ז צד"ה ולדעת ש' צפשיטות צתוך צדרי דל"ת צל"ש או צגו"ש מעידין לאחג"י. גם צס"י כ"ע שם,

הרא"ש בפס"ו כתב דהגמ' דהתם מיירי שלא נשאר אלא מה ששוני במשנה פ"פ עם החוטא. ולדבריו צ"ל דמ"ש הרא"ש בפס"ו דמתני' היינו כשאין שם אלא "הראש", מיירי רק בראש שאינו שלם.

(ה) ובתשו' הרב נפתלי כ"ץ שם בס"י צ"ו כתב שאין לסמור אחר כלל, ע"ש שהאריך בזה.

(א) ואם היינו כשגם חסר כל הפרצוף, או רק בחסר פדחת וחוטא, כלשון התוס' הנזכר בסמור בפנים, הנה הרמ"ש בדל"ו א' קרוב לסוף נקט בפשיטות תוך דבריו ע"פ התוס' דהיינו בשחסר גם הפרצוף דהיינו הולחיים, וכ"מ מלשון הב"י והר"ד אישטרושה המובא בפנים בסמור, ועי' בזה באוצה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ה אות ב', ומה שדנו בזה כמה פוס' על דברי תוס' אלו עצמם, וכמה פוס' דלהלן נקטו כלשון התוס', ולא נתברר אם דוקא קאמרי ובורע אברהם המובא להלן מבואר דפרצוף עכ"פ בעינו, וע"ש בחוטא שצ"ג מהרא"מ.

ולענין אם סגי גם כשכל הראש ליתא, עי' באוצה"פ שם אות א' דהב"י כתב דבעינן דוקא כשהראש דבוק בהגוף, ושיש חולקים. ועי' גם

אוצר

סיק רלד אות יד

הפוסקים

גם הכ"ז בחשו"ס סי' ו' מדיני מסל"ת, אחר שביצא לדברי התוס' והרא"ש ומכריזין ה"ל, וזן זהם, כתב ד"ה כלל, דלר"ת כשגופו שלם אפי' שאין פדחת וחוטם אס מכירין אותו בטי"ע כי מעידין עליו אפי' אחר ג"י. גם הרשד"ם בסי' י"ד כתב דעת ר"ת (ע"פ פי' ז' דתוס' ה"ל) דמ"ש במשנה דלר"ך פ"פ והחוטם, היינו כשמעידין ע"י סי', אבל כשמעידין ע"י טי"ע מהני אס גו"ש אפי' ליכא פ"פ ואפי' אחכמ"י כו', והרא"ש הסכים לדעת ר"ת בכל. וע"ש מ"ש בפי' המשנה. וכן הר"ד אישטרושה צעל מנן גבורים בחשבותיו סי' ג' שזיך אצרכם, אחר שביצא לדבר התוס' והרא"ש וזן זהם, כתב דבס"ב א', העונה מכל מ"ש, דאס כל גו"ש ואין לו פ"פ ומכירים אותו בטי"ע שהוא פ', מעידים לר"ת אפי' אחג"י, דליכא יפה בטי"ע או ע"י סי' שגופו.

וב"ד הזרע אבריהם סי' ז', (ולדעתו היינו בחסר רק פדו"ת אבל הפרלוק נשאר), שדך די ע"ג כשמבאר לשני הפירושים שבתוס' ה"ל והגפ"מ צנייהם נענין חוץ ג"י, ביאר נמי דל"י הפ"י אס הגוף שלם [ודבוק ה] עס הראש, מהני טי"ע דפרלוק נכד דהיינו הנחיים (והסנער ו) אף שאין פדו"ת, דליכא היטב ע"י סי' הגוף אפינו לחכמ"י כו', ומ"ש התוס' בפי' ז' "ושמא" כו', לא קאי עמ"ש אח"כ דבכ"ג מהני אפי' נאחג"י, אלא עמ"ש לאוקמי מתני' להכירו בסי' ולא בטי"ע כו', חנן כשמכירו יפה בטי"ע מעליהם שגופו ופרלופו מעידין עליו נאחג"י אף שאין צו פדו"ת, דע"י סי' הגוף אף שאינם מזהקים גמורים, מ"מ מועילים לסייע ולהיושר ראות עיני המכיר להכירו בטי"ע מעליהם כיון שכל גו"ש [או אפי' רובו אף שמקנת גופו נאכל ו], וב"ד הרא"ש כו'. והוסף דרך ה' ד"ה ואס, דמ"ש [התוס' והרא"ש] אח"כ דזא"ו חבול בפניו מעידין כו' כיון שגו"ש, הנה מנכד מ"ש מהרי"ק להכונה דצוה כו"ע מודו כו', וי"פ ג"כ דכונת דשגם אינו חבול בפניו מהני אפי' בטי"ע לחוד בלא סי'. ועפ"י מסיק דד"מ ג' דבג"ד מאחר שגשאר גו"ש וגם הפ"פ, יש לסמוך ע"ד ר"ת וסי' דמהני אף שלל ה"י צו פדו"ת, ואפי' לחכמ"י [גם בצרכות מוס דל"ד א' כתב חוץ דבריו, דמ"ש הרא"ש בשם ר"ת אפי' דלילכא פדו"ת, מורה דמ"מ פרלוק דהיינו לחיים (והסנער, ע"י ה"י ו') צעין, וכל דקילור פסקי הרא"ש כתב ע"ז אפי' אין כאן פרלוק, היינו משום דמיורי נענין חוג"י, דצוה גם הרא"ש מורה דמהני גו"ש בלא הפנים, משא"כ נענין נאחג"י כו'. וע"י גם בהר"א מזרחי סי' ל"ו, (עמ' פ"ח דו' ירושלמי), שכי' ג"כ דלר"ת כשכל גו"ש אפי' אין לו פדחת וחוטם יכול להכירו בטי"ע דגופו ולורחו. ושם משמע קל"ה דגם נענין נאחג"י קאמר דמהני].

ובשו"ת הרי"ם סי' ז' וג' ובחלק הסי' למס' יצמות לדק"כ דד"ה וצוה, מבאר לדברי התוס' עפ"ימ"ש ר"ת בסי' י', דמתני' מייירי שגשאר רק חסוכה מהראש שיש זה ג' אברי ההכרה, דצוה א"ל שיהיה טי"ע גמור והו"י רק כס"מ נאחג"י מאבד הכי"ע כו', משא"כ בגו"ש אפשר שפיר להיות טי"ע ע"י סימני

ע"י סי' הגוף ניכר היטב בטי"ע אפי' אחג"י, והיינו שביצאו התוס' בתחילת דבריהם לפני דברי ר"ת גם בלא דאין מעידין נאחג"י לומר דדוקא בטי"ע דפרלוק אין מעידין נאחג"י, דלורת פניו עשויים להשתנות. נאחג"י, משא"כ בטי"ע דגוף ע"י סי', דהגוף אינו משתנה כ"כ כמו לוח"פ, ובמ"ש תוס' [והרא"ש] אח"כ, ומהני נאחג"י אפי' בלא פ"פ, דמ"ש התוס' בפי' ה' "ואפי' לחכמ"י, קאי גם על הדברים שצ"פ הראשון, דלכסדרה זו עדיפא גו"ש בלא פדו"ת, מדון המשנה שיש צו פ"פ וחוטם והגוף. אינו קיים דאין מעידין אלא חוץ ג"י, מתו"ד הר"א גינצבורגר הנזכר להלן].

ומ"ש התוס' והרא"ש ה"ל אח"כ, דצוה ינו חבול בפנים פשיטא דמהני נאחג"י, מבאר במהרי"ק ה"ל [דאין הכונה דרך כשגם אינו חבול בפנים מהני נאחג"י, אלא] דכונת דבכ"ג מודים גם החולקים על ר"ת ע"ש. וכן מ"ש התוס' אח"כ, אפי' הוא האמת דכונת בפניו אין מעידין אלא חוג"י, ביאר הר"ד אישטרושה בחשבותיו שזיך אצרכם בסי' ג' דסי' ד', דלמהרי"ק ה"י להחולקים קאמרי, דלדידכו דהאמת דאין מעידין נאחג"י בגו"ש, מ"מ מודו דשגם אינו חבול בפניו דמעידין גם נאחג"י. וכע"ז פי' הרא"ש בדמ"א ג', דלמהרי"ק מ"ש ואפי' הוא אמת וכו', דדרך אח"ל קאמר כו', ובמובא בס"ק ר"ג אוח א', ע"ש. וכ"פ בנ"ה שעל הטור דד"ה כתב ר"ת, שדךך אח"י הוא, ובאופן אחר, שכי' ג"כ דנראה שבתוס' והרא"ש לא כ"כ לקושטא דמילתא דלא מהני בחבול בפניו רק חוג"י, אלא כדי נחזק הוראתם שכי' אח"כ דבספק ג"י חלנין לקולא, וכו', דאפי' אח"כ דבדולח נאחג"י לא סמכין כה"ג אטי"ע בכו"י סי', מ"מ בספק ג"י סמכין אפי' אטי"ע להודיע ותלין שגברג חוץ ג"י, אבל לפי האמת סמכין לר"ת אטי"ע בכו"י סי' אפי' אין הפרלוק שלם [אפינו לאחר ג' ימים ודאין]. אלא דלהר"ש ה"ל לא ניהא דדרך אח"ל קאמר, ופי' שם צע"ד, דמ"ש התוס' דזא"ו חבול פשיטא כו', כונת דאס גם אינו חבול בפניו [ולשיטתו], היינו ל"ש לגמרי, עס"ק ר"ג אוח א'] מהני טי"ע נאחג"י אף בלא סי', וזהו שאמרו נמי אפי' האמת כו', כגומר דאף שהאמת דצוה סי' אפי' כשגו"ש אבל חבול בפניו לא מהני אלא חוג"י, מ"מ כשגם אינו חבול בפנים מהני בלא סי'. [מיהו ע"פ הטור מפ' דר"ת מסתפק אס מהני גו"ש נכד נאחג"י, ובמובא להלן].

ומהר"ם שלמון בחשו"ס שצפני משח ח"ל סי' ל"ז, שכתב ג"כ דדרמ"ט טור ז', דנאחג"י כמה ימים שצנ"י ז' קאי גם עמ"ש בתי' א', ולומר דכל שגו"ש אפי' אין פדו"ת ניכר ע"י סי' הגוף אפי' לחכמ"י, והחילוק צנייהם הוא רק בפי' המשנה כו', פי' שם צע"ד ה"ל דכי' התוס' דזא"ו חבול בפנים פשיטא כו' דהיינו שרק אינו חבול בפנים, אבל אין בגו"ש, (ובשיטתו צוה כהמרדכי וסי' שצאות י"ג) דצ"ל לגמרי מהני לחכמ"י אף שגוף ליכא, וכן מ"ש התוס' אח"כ ואפי' הוא אמת דכחבול אין מעידין אלא חוג"י, נמי קאי בלא גו"ש, אבל בגו"ש מהני אפי' בלא פדו"ת כנ"ל. [וכן פי' בדברי תוס' אלו ע"פ שצאות ה"ל].

שם, והבי' המובא שם באות א' כתב ד, ע"י סי' הגוף שבלשון ב' שבתוס' ט"ס הוא, וע"ש דכן גרסי בתוס' עוד כמה ראשונים, וזיגום הוא על אותם דברי תוס' שבאין, וכלי' הבי' וע"פ המובאים כאן בפנים נמי משמע דסגי בלא סי'. וע"י באוצה"פ שם ד"מ דגם להגי' ע"י סי' הגוף שלפנינו, אין הכונה דוקא כשיש גם סי' בגוף נוסף על הטי"ע, אלא דתואר הגוף ארכו ורחבו וכי"ב, ששינה כל גוף מחבירו, ושע"ז מכירים שזהו פ', זה נקרא סי' הגוף, ע"ש.

ה' מסיקום דבריו בר"ט א', וכדעתו כה"י הנ"ל בהע' א', ע"ש.

(ו) כ"ה בספר, והיינו לשיטתו דסנער נמי בכלל הפרצוף. (ואף שבד"ט ג' כשמסיק לדינא בנדונו, כתוב, כיון שנשארו הלחיים דהיינו פרצוף, צ"ל דנשמט חיבת סנער בט"ס). וכ"מ מדברי מהר"ם חיון שם דמ"ו טור ב', ע"ש. וע"י בזה באוצה"פ לסעכ"ד ס"ק קפ"ב אות ג'.

(ז) ע"פ דבריו בד"ז ג' דגופו שלם שכתבו תוס' לאו דוקא, דרוב גופו סגי, רוב בנין או רוב מנין, ע"י בזה לעיל באות א/א [ומ"ש כאן, כיון שכל גו"ש, נראה כונתו, בעיקר לזה שהראש דבוק בגוף. אבל מה שחסר קצת מאברי הגוף, או בשרו, כל גו"ש מקרי לדידיה].

אוצה

ס"ק רלו אות יד

הפוסקים

[מפני] שהיה מלוכלך בטעם כו', מ"מ ל"ח וסעי' מותרת, דזה לא גרע מאין פ"פ וחוטם כלל, או שניתל כל הראש כעין עובדא דבעל הפניו שהוצא בחשו' גלוני בתראי סי' מ"ט, [ובאול"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ה אות ה' סד"ה אולם, ע"ש], ואפ"ה כתב שמוחלת לדעת ר"ת. (ובגדונו הוסף, דכ"ש צ"ד שהיה כל הראש וגם הגוף שלם כו', אלא דאין לפסוק כר"ת לחוד כי רק לזירוף כו').

וכן מהר"א הלוי ח"ב סי' י"ג צנזון דאשחתי (כדמוכח צסוף בתשו' ואל הכירוהו צנזון משום שהיה חפוח מאד, כתב דיש מקום להתיר צנזרף שיטת ר"ת דבכל גוי"ש יש ט"ע צנזרף בלא פרלוף פדו"ת, וכ"ש צ"ד שילחה מחזקת א"ח מה"ת. [וע"ש שהוכיח דכגו צט"ע וא"ל לירוף סי' צינוניס, אלא שצוה סתר עלמו ממ"ש בתשו' מאוחרת צה"ח סי' קל"ז להוכיח כה"ח דצט"ע גם סי', ורק דהחולקים אר"ת הציוו דר"ת מתיר לאחגי צט"ע בלא סי', ע"ש]. גם באולה שלוחה (להכניס קלאקין) סי' כ"ו אות ד', לירף סבבת ר"ת צנזונו דאשחתי ופניו היה חבול והכירו את גופו מערפו, משום דצ"ע דכל גופו מהני אף בחבול צנזונו לאחכמ"י. ובמהדו"ת צסי' כ"ז צדס"ז ד"ה ואף, כתב צנזונו, דאף להסבירים דצט"ע סי', מ"מ צ"ד כיון שרבים המכירים כיון צסי' כו'. ובהרי צשמים ח"ג סי' ע"ז דק"ח כתב ג"כ דלר"ת מהני גוי"ש אף בלא פ"פ באשחתי, להטור והכניס צט"ע לחוד, ולתוס' והר"ש עכ"פ צנזרף סי'. [וע"י באול"פ לסעכ"ה צס"ק ר"ז אות ז' מה שהעירו צזה ממ"ש צנזונו צמהדו"ת סי' רכ"ו].

והר"מ חיון בתשו' שצורע אברהם סי' ג', כתב ע"פ פי' ז' דתוס' הג"ל, דבמכיר הגוף צט"ע מהני לאחכמ"י אף כשניתל הראש, ובפרט ע"י סי' הגוף שמשויעים ומלערפים צהדי ט"ע שצנזרף כיון שיש כל גופו שלם, דמפרשי מתני' דמלריכה פ"פ וכו' ותוגי', דלמנחם מייירי שיש גם הגוף, אבל לא מכירים אותו צט"ע, דכתנא נקט דבר המלוי, דלא יכירנו צט"ע דגוף אלא מי שרגיל עמו תדיר, אבל רוב הבאים להעיד לא שכיח שיכירוהו צט"ע דגוף אלא רק צסימנים אומלעיים (דסי' מוצחק נמי לא שכיח), וע"ז קאמרה מתני' דלא מהני אלא כשיש פ"פ ופדו"ת ודוקא תוך ג"ל, אבל צמכיר הגוף צט"ע מהני אפילו בלא הראש * ואפ"י לאחכמ"י, משום דצ"ע צנזרף דבר חשוב הוא ואין לך אדם שיחזוק בו, וכן מהני כה"ג גם לפי קמח דהתוס', (והנפ"מ צינוניס הוא רק לענין הכרת פרלוף וכו' בלא הכרת ט"ע דהגוף כו'), והא דהפוס' לא הביאו לפי' ז' היינו מרוב פשוטות, והביאו רק כפי הראשון דחידוש הוא, דאפילו צט"ע דלחיים וסנער (דלשיטתו היינו פרלוף) הסכימו עמו דמהני צהדי סי' הגוף, וכ"ש צט"ע דהגוף שהוא דבר חשוב ולא שייך צ' שגוי אפ"י לאחכמ"י. ובגדונו שלא הכירו לורתו כלל, אחר שביאר צדט"ע ג' דלירוף סי' א"ל דוקא צסי' הגוף, אלא דכגו צנזרף סי' כליו, כתב, לפ"ז צ"ד כיון שהכירוהו צידו ורגליו וצסי' שצכליו, א"כ אפ"י ניתל הראש לגמרי כגו צט"ע דהגוף, כיון שנשאר גופו שלם.

ויש שב"כ גם בדעת הטור. צצ"ח ד"ה כתב ר"ת מצוחר דלהטור מהני צגוי"ש לאחגי צט"ע צהדי סי' אף שאין הפרלוף

סימני ההכרה של כל גופו, ומהני אפ"י בלא פדחת וכה"ג ואפ"י אחגי', דזה מצי"ע לא מייירי מתני' כלל. וצד"ה ואח"כ, הוסף, דמ"ש התוס' אח"כ ואפ"י הוא אמת כו', נראה שאי"ז כלל מדברי ר"ת, דר"ת אינו מחספק. צזה, דצסכ"י מצוחר דפסק כן הלכה למעשה כו', וכ"כ אח"כ צסכ"י דכשסנער ופיו ושפתו ושפתו ולאחר נשחת וגופו ושדרתו נחתך, ליכא ט"ע צפ"פ וחוטם ופדחתו אלא כמו סי"מ כו', אבל ט"ע ליכא, משא"כ צט"ע מעידין אפילו אחר כמה שנים כו', ע"כ, משמע דדוקא כשהגוף נחתך וגם רוב הראש, אז ליכא ט"ע, אבל כשהגוף קיים עם רוב הדברים שצראשו אף שנחבל יש בו ט"ע, (וע"ש מה שהוכיח עוד מהסכ"י). וכ"כ הרי"מ צסיכוס דצרוו שם צד"ה והיכא (ה), דכשנחבל צנזונו וגוי"ש צזה ג"כ דעת ר"ת להתיר אחגי', דברוב הדברים שצראשו וגופו אפשר ג"כ להכיר צט"ע. וממילא מהני אחגי'. ומקודם שם צד"ה והחילוק דן דכשנחבל לגמרי ואין מכירים רוב הדברים שצראש, צזה מחספקי התוס' גם לר"ת אם הוי ט"ע כו', וז"ש תוס' ושמא צסי' מייירי, דהיינו דמייירי צכה"ג דחשיבה רק כסי' כו' ע"ש מ"ש צזה. ודעתו דלעת התוס' והר"ש יוצא להלן צד"ה וגם צשו"ת.

וכן צח"ס ח"א סי' י"ו, אחר שהאריך צביאור תשו' ר"ת שצסכ"י, הוסף צד"ה שוב, דלר"ת כשהגוף והראש מחוברים ה אף שג' אצרי ההכרה חסרים ניכר היטב צט"ע אפ"י אחכמ"י. ושם מקודם צד"ה וממילא, כתוב, דצרוצ גופו עם ראשו אפ"י נשחת הפנים נמי ניכר הוא ע"י ט"ע דציון גופו. גם צערון לר ליצמות דק"כ, אחר שהביא לכל דברי תשו' ר"ת שצסכ"י, כתב, דצרוצ כונתו כו' דכשי"ע ט"ע צשאר חלקי הראש עם הגוף או רצו אפילו חסר חוטמו ופדחתו מעידין עליו אפילו אחגי'. וכ"כ צשולא ומצי"ע מהדו"ג ח"ב סי' קל"ג צד"ה ולריכין, שכן מצוחר צסכ"י דמהני כה"ג לאחגי', אפילו דלא ניכר צסי', וע"ע צנזונו עוב, ושכ"כ עו"פ כו', ולכן צ"ד אף שלא ראו פדחת וחוטם מוטיל לר"ת ונוכל ללרפו לאומדנות גדולות שצ"ד כו'. וע"י גם צאמרי אש המוצא צאות י"ג צד"ה ועיין צחוטפות. וכתב צצית יחזק (לר"י שמעלקיס) סי' ע"ב אות ז', דלהמרדכי וסעי' דכגו צצורתו שלמה לבד [כנ"ל צאות י"ג], ע"כ דס"ל דה"ה גופו בלא לורתו.

גם מהר"מ מינץ (מאובן) סי' כ"ח, אחר שכי' לענין דתוג"י דסעכ"ה, דלר"ת מהני ט"ע צנזרף בלא הפ"פ עם החוטם וגם בלא סי', וכמוצא באול"פ שם ס"ק ר"ז אות ה', הוסף, צד"ה והנה [הצ'], ומעשה אם צאלו לדון מלד ט"ע דגופו, אין חילוק כלל צין קודם ג"י לאחר ג"י, דגבי פ"פ שייך לומר דלאחגי' משתנה המת, אבל כשי"ע ט"ע צגופו מלד חוחר גופו ודמותו, צודאי אין חילוק כלל, ואפ"י לאחגי' מעידין עליו, [וכ"כ צצרה זו צמראה משכ סי' י"ו צד"ה גלל כן], ועבור זה ליינו צעלי התוס' צחחיתו דצריכה גם להא דאין מעידין לאחגי', להורות דלא חיייר כ"ח כצצא להעיד מלד פרלופו, דאז צעיון שכיח כל פ"פ ופדחתו וחוטמו קיימים, וגם אין מעידין אלא עד ג"י, משום דאח"כ משתנה, אבל כשהגוף שלם אף שאין פ"פ כלל, ניכר היטב ע"י ט"ע דגופו אפ"י לאחגי', ומעשה צ"ד שהכירוהו צחוחר גופו ואצרו, אף שלא הכירוהו צפ"פ

(ה) ע"י באוצה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ה אות א' שהובא מתשו' אחרת

מהח"ס דמשמע דגם בליכא ראש מהני, ומה שקשה בזה.

(ח) ועל מ"ש חב"י דגר"ש הוי דוקא כשהראש דבוק לגוף, כתב בדט"ו

ג', דחב"י כ"כ רק לפי' א' דהתוס' דבגויה אשתעי, דהתם מייירי בהכרת

דלחיים וסנער בסיוע דגר"ש אף שאינו מכיר להגוף בט"ע. משא"כ בחי' ב' דמכיר להגוף עצמו, א"צ להראש כו'. והובא באוצה"פ לסעכ"ה ס"ק ר"ז אות א'. וע"ש שכ"כ בשמן המור ושצירף זה לגדונו לאחגי', והביאו לגדונו גם בעל שלחן המערכת. וע"ש שהאורים גדולים השיג ע"ז, דמהב"י משמע דלא נקרא כלל גוי"ש אלא כשהראש דבוק.

הפוסקים

סיק דלה אות יד

אוצר

הפטרות שלם, דמי"ש הטור לענין אחי"י דרך כשאני חבול בפנים מעידין ע"י ט"ע דגופו ולורתו, היינו בטי"ע בלחוד בלא סי, דכן מ"ש לענין חוגי"י בשם ר"ת דמהני ט"ע בגוי"ש אף בלא פ"פ ופדו"ת, היינו גמי בלא סי, (כגורסא דלפנינו בטור שכתב, "אוי" ע"י סי, דסובר הכ"ח שכי"ח נכון, ע"י באלוה"פ לסעכ"ה סי"ק ר"ז אות א'), אבל בזהדי סי מודה דמהני כה"ג גם לאחגי"י כדעת החוס' והרא"ש. (ומ"ש שם הכ"ח להוכיח דהטור למד כן מהחוס', דדקט"ו ע"כ, שכן דעתם, ע"י בארץ לצי שכל השו"ב לסעכ"ה, שחמה על הוכחה). גם בזרע אברהם סי ב', אף שדעתו דטור דשם ל"ל, "ט"ע ע"י סי", [וכדגורס הדרישה ע"י באלוה"פ לסעכ"ה סי"ק ר"ז אות ב'], וכדמסיק שם בדף ה' ע"ג, משום דבגוף ליכא ט"ע בלא סי כו, מ"מ מנצל שם בטור ב' סדי"ה חמס, דמי"ש הטור לעיל בשם ר"ת דמהני גוי"ש אף בלא פ"פ ופדו"ת, אין לומר דהתם דוקא חוגי"י קאמר, דל"כ פליג אדרי"ה וע"ד אצ"ו דסדרי דמהני כה"ג גם לאחגי"י, ואם כוונתו לחלוק על ר"ת לא ה"ל לחסום דבריו, ובפרט שהם הפך סברת אצ"ו ורצו, והוסיף בטי"ג, דמי"ש הטור אחי"י דבאצ"ו חבול כו מעידין לאחגי"י, היינו בטי"ע לחוד בלא סי.

אולם הפוס' דלכלן כתבו שהטור אינו מחיר כה"ג לאחגי"י, ושלדעתו גם החוס' והרא"ש (וי"א רק החוס') מסתפקים בזה, וכ"כ ע"פ דעת חוס' ורא"ש, ויש שכתבו בלשונם דר"ת עלמו מסתפק בזה, [דסדרי דכל מ"ש חוס' ורא"ש בזה הם דברי ר"ת עלמו, ע"ס"ק רל"ב ה"י י], ויש שבי דחולקים בזה אר"ת.

הרא"ש דמ"ג א' מסיק דהטור לא מהני כה"ג לאחגי"י, דהא כשכתב בשם ר"ת דבגוי"ש מהני הכרה אף בלא פ"פ וכו', השמיט דה מהני גם לאחגי"י אם מכירין בטי"ע ע"י סי' הגוף. ונראה דמפרש דמי"ש ר"ת דכלל גוי"ש מעידין לאחגי"י ע"י סי' הגוף, לא כ"כ בפשיטות אלא לכאורה וכמסתפק קצת, וזהו שכתב ויכיל שאלו נחבל בפנים נראה דבר פשוט כו, כלומר שמי"ש מקמי הכי דבגוי"ש מעידין [לאחגי"י] אינו פשוט אלא כ"כ, אבל כשאני נחבל בפנים וגוי"ש נראה דבר פשוט, והיינו שבי אחי"י ואפי' הוא אמת דבבבול בפנים אין מעידין אלא חוק ג"י כו, לפי שמסתפק בזה קצת, וכ"ג מלשון רבינו ירוחם נכ"ג ח"ג שכתב ואפילו שנאמר דבשנחבל בפניו אין מכירין אותו אלא עד ג"י כו, ולהכי רבינו הטור חפס לחומרה, דאין מעידין לאחגי"י אלא בחרתי לטובתו, אינו נחבל בפניו וגוי"ש, (ובדמ"ב מיישב בזה עוד מה שקשה בדברי הטור ע"ש). וכן בסיכום דבריו שם אחר שהביא מהחוס' והרא"ש ורבינו ירוחם כ"ל, דבגוי"ש אפי' אין פדו"ת מהני לאחגי"י בטי"ע ע"י סי' הגוף, הוסיף, ומ"מ אפשר דבזה איכא לספקי קצת, ורק בחרתי לטובתו כו פשוט לר"ת שמעידין לאחגי"י כו. [ופי' אינו נחבל בפנים לטובתו, ע"ס"ק רל"ג אות א']. והנה הרא"ש בסיכום דבריו שדל"ו ר"ש טור ב', חשיב גם להטור עם הרא"ש ורבינו ירוחם ה"ל דסדרי דמהני לאחגי"י, וי"ל דבעיקר מנה שם להטור לענין מ"ש מקודם בעלם הדין דבכה"ג מהני ט"ע, ולא על ההוספה דמהני גם לאחגי"י.

גם בסדר א"י רבא סי ב' דמ"ג ג' כתב דמתבאר מדברי החוס' ה"ל דעת ר"ת שמסתפק כגוי"ש ואין פדו"ת אם מעידין לאחגי"י, ורק באינו נחבל בפנים פשיטא לי כו. וכ"כ בפנים מאירות ח"א סי י' דמהחוס' משמע דלר"ת גופי' לא ברירא אם מהני בגוי"ש באין פ"פ קיים לאחגי"י כו.

וכן בברם שלמה (לר"ש אמרייליו) סי ו' מבוחר דמזה שהטור לא הזכיר גבי גוי"ש בלא פדחת וחוטם דהיינו אפי'

גם בגו"ק סי מ' כתב דנראה דאפי' ר"ת שהיקל לאחגי"י היינו בגוי"ש ולא נחבל בפנים כו, דרך כשגם אינו חבול בפנים כ' החוס' דפשוט דיכולים להכיר כו, דהך מילתא דר"ת גופא חידוש הוא להחיר לאחגי"י וכו' דלא להוסיף כ"א מה שמוכח בודאי מדברי ר"ת להחיר, וכ"כ בנו מהר"ש בחשו' שבנב"ח סי י"א סד"ה ומכ"ש, דבגוי"ש בלא פטרות ופדו"ת לא מהני לר"ת אלא חוגי"י, דאין לומר דדוקא בטי"ע דפנים דלרבו להשנות אין מעידין לאחגי"י, אבל בטי"ע דגוף אינו משתנה אפי' לאחגי"י ואפי' ע"י חבלות שפנים, זה אינו, דהא בשו"ע כאן בסעכ"ה כתב בשם ר"ת דדוקא כשאני חבול בפניו מעידין לאחגי"י ע"י ט"ע דגופו ולורתו, והוא כג"י הרא"ש והטור, מוכח דלר"ת כשחבול בפניו גם ט"ע דגוף לא מהני לאחגי"י, דאף דחוגי"י סגי בטי"ע דגוף לחוד, מ"מ לאחגי"י צענין תרתי לטובתו, ט"ע דגוף וט"ע דפנים, [ע"י בזה בסי"ק רל"ד אות א'], וכ"כ ממ"ש החוס' בדק"כ בשם ר"ת, אפי' הוא אמת דבנחבל בפטרות אין מעידין כו, הכי שר"ת מסופק אם בודאי אחגי"י מהני גוי"ש אם נחבל בפניו, ואין לומר דדברי החוס' בזה היינו כשאין ט"ע בגוף רק בפטרות, אבל בטי"ע בגוף מהני אחגי"י גם כשחבול בפ"פ, דזה אינו, דנפ"ז מ"ש במשנה דאין מעידין לאחגי"י ע"כ מייירי כשנחבל בפנים, א"כ לשון "אפילו" הוא אמת דבשנחבל בפטרות אין מעידין, אינו מדויק, דהא זה מפורש במחני ואין צו ספק כלל דאין מעידין אלא חוגי"י, אלא ודאי דר"ת איירי גם בטי"ע דגוף, וע"ז ב' "אפילו" הוא אמת כו, דזה לא מפורש במחני, ד"ל דמייירי רק בטי"ע דפטרות.

ובתשו' בעל הפני יהושע שצו"ת גאוני בחרתי סי מ"ט, מבוחר דלר"ת מהני ט"ע בגוף לחוד אפי' לאחגי"י, ותמה על הטור למה לא הזכיר דין זה במ"ש החוס' והרא"ש, ואדרבא משמע מדבריו דלא מהני, ממ"ש לענין לאחגי"י דכלל נחבל בפניו מעידין ע"י ט"ע דגופו ולורתו, משמע דוקא כשכפנים והגוף קיימים מעידים, הא על הגוף לחוד לא, וכתב, דבאמת מדברי הרא"ש לכאורה נראה שלא החליט לפסוק כר"ת כו ולא בהירא לי לסמוך על דבריו אלא עם גופו ולורתו, ואפשר שזכו טעמו של הטור. [מיהו לדעתו שם דלר"ת מהני כה"ג אפי' בלא סי, מסיק שם דב"ש גם סי מודים אפי' החולקים אר"ת דמהני

אוצר

סיק רלו אות יד

הפוסקים

•

מעידין עליו כה"ג, אלא ודאי נראה דהתוס' סבירי דאין להעיד כשהוא חבול בפניו אלא תוג'י דוקא, ולכן התוס' דקט'ו חפשו צמולסל דר"ת פ"י הא דאין מעידין לאחגי' דהיינו כשהתוס' לא"פ, והיינו דמיידי בשגס הגוף שלם [וכמ"ס הרא"ש שצלות י"ג, ע"ש, ומ"מ לא מהני לאחגי' ע"י ע"ע דגופו ולורתו, דבחינו חבול בפניו מעידין לאחגי' ע"י ע"ע דגופו ולורתו, הוסיף, ואפי' היה חבול בפניו שאין מעידין אלא עד ג"י כו', א"כ ע"כ מ"ש נמשלה בשם ר"ת דבגו"ש אפי' אין פדו"ת מעידין ע"י ע"ע, הוא בחוג'י דוקא, ואלא מכ"ז דלאחגי' אין להעיד אלא"כ הוא שלם בגופו וצפרלופו, ולא ניכר היטב ע"י ע"ע דגופו ולורתו.

וב"ב בברכות מים דל"ד ה' דהר"ש הטור וגם להתוס' לא מהני לאחגי' אלא בגו"ש ואינו חבול בפנים, דמ"ס הרא"ש מקודם דבגו"ש מהני לאחגי' אפי' בלא פדו"ת, וזהו סברת ר"ת אבל הרא"ש חולק ע"ז, דמשמע ממ"ש דבלא נחבל נראה פשוט כו', ודקדקתי כן משום שכן מוכח בקצור פסקי הרא"ש כו' [וכעניינא בחדרת אלהי בנין], משמע דמ"ס בהלכות זוהי רק דעת ר"ת, ולדינא הוא כמ"ס בקצור הפוסקים, וכ"ז הטור כו' משום דסובר בהר"ש, והוסיף בסוף עור ב' דבכה"ג י"ל גם בתוס', שכתבו בשם ר"ת דבגו"ש [אפי' בלא פדו"ת] ניכר היטב, ומשמע דהיינו אפי' לאחגי' כו', ואינו צפסקי התוס' כתוב דבחבול בפניו אין מעידין אלא תוג'י, לכן נראה דדעת התוס' עומד מתחלת ממש ועוד שמא וכו', וכתבו בדרך שמא, והדין הצדק להם כתבוצו א"כ, דבלא נחבל בפנים פשוט כו', וז"ל אפילו הוא האמת כו', והיינו דסייעו וחסו ר"ת כתוצה צסה"י, ולא כתבו סתם שכי' ר"ת, וזכורות שלא כל הדברים הם מר"ת, וקאי רק אמ"ש בשם ר"ת בחמילת הדבור, וזוהי ח"ש מה דשינה בפסקי התוס', וכנ"ל. ועפ"י יל"פ גם צרצנו ירוחם תלמיד הרא"ש צנכ"ג ח"ג, דמתחלה הביא דברי ר"ת עד ואפי' אחכמ"י, ואח"כ כתב דעת עמנו דבחינו חבול בפנים נראה פשוט כו', וזה [הדין] הוא אפי' אם נאמר דבחבול בפניו אין מעידין אלא תוג'י, ודלא כהוראת ר"ת דגם כה"ג מהני לאחגי'.

גם בשו"ת הר"מ וצחי' בני"ל, אחר שביאר דלר"ת פשיטא ל' דין זה, וכמוצא בדבריו דלעיל, כי אח"כ דהתוס' מסתפקי בזה אם כה"ג חשיבא ע"ע, או דהוי רק כס' דמשמנה לאחגי' כו', וכי' צר"ש נפ"מ שבעתיק לשונו ר' ירוחם [כתקונו, ע"י ה"י] ואע"פ שנאמר דנחבול בפניו אין מעידין לאחגי' כו', וכי' בפני הארי' החי סי' כ"ד אות ד', דאף דר"ת החיר כשכל גו"ש לאחכמ"י אף בלי פדו"ת, כמ"ס הרא"ש צפע"ז וצסה"י כו', מ"מ מהתוס' וברא"ש נראה דזה רפ"א צידם כו' [וכעניינא הפוס' בני"ל], ומש"ה הטור לא סמך ע"ד ר"ת אלא כשגס אינו חבול בפניו, (וביאר שם עוד, דמ"מ לענין תוג'י כתב הטור דין דר"ת דבגו"ש אף באין פרלף ופדו"ת מעידין, [אף שזה דין ה' עס מ"ס התוס' וברא"ש דבכה"ג מהני לאחגי', וזוהי הא סבר דמסתפקי בזה, וכדחמא על הטור צעל הפני' צחשו' שגלוגי' צחראי סי' מ"ט בני"ל, י"ל דהיינו] משום דמשמע מתוס' ורא"ש שמשכימים נזה, דלישגא דמתני' אין מעידין אלא על פ"פ כו', משמע דאינו מעיד על האדם אלא על הפרלף, כמ"ס צסה"י, אבל בגו"ש מהני ע"ע תוג'י אפי' בלא פ"פ וכו').

וב"ב במראות הצובאות סי"ק ק"א צדפ"ט עור ב' ע"פ ההוכחות שצפוס' בני"ל, דנראה פשוט דעת הרא"ש והטור דלהלכה אין סומכין ע"ד ר"ת צכה"ג כו', מדכתבו התוס' דבחינו חבול פשוט וכו', וכי' מהרי"ק [בני"ל צס"ק רל"ב] דכוונת התוס' בזה לומר דבזה אין חולק, משא"כ בחבול כו', ולא כמ"ס הצ"ח בני"ל

דמהני, וכמוצא בראש"ש לסעכ"ה סי"ק ר"ת אות י"ד. וע"ע להלן סי"ק רל"ו אות י"ד.

והר"א גינזבורגר צחשו' שצנכסא יחזקאל סי' מ"ט, הנה דעת התוס' מצוהר שם דמסתפקי בזה, דאף דמ"ס דמ"ס צפ"י דמהני לאחגי' קאי אמ"ש צפ"י ה' דהיינו בגו"ש אף צחסר פדו"ת, אבל הרי כתבו זאת בלשון ושמא, וכי' אח"כ ואפי' הוא אמת כו', ורק כשגופו ולורתו שלמים החליטו דמהני אפי' לאחכמ"י. מיהו דעת הרא"ש כתב שם צד"ה אף, דכיון דהרא"ש שם קילר בלשון התוס' ולא הביא דין זה בלשון שמא, א"כ מכריע הוא שאם כל גו"ש אפי' אין פדו"ת ופ"פ יכולים להעיד לאחכמ"י, והיינו צס"י כו', ושם צהנה כתב, דזה שכתור אינו מזכיר דין זה דנחבול פ"פ וגו"ש עס סי' וט"ע מהני לאחגי', י"ל דאף דהרא"ש הכריע דמהני מ"מ כיון דהתוס' כתבו בלשון שמא, לא הביא הטור דין זה.

וב"ד האדרת אליהו (שצספר שני המאורות הגדולים) סי' ה' צד"ה ג' ונ"ב ה', שצמאר דמ"ס התוס' צדק"כ צפ"י ה' דאם גו"ש אפילו בשאין פדו"ת ניכר היטב, היינו תוג'י דוקא, אבל לענין לאחגי' כתבו התוס' צפ"י ב' רק בלשון שמא, דלא צריכא להו כ"כ דמהני, ומכ"ע התוס' צדקט'ו נקטו רק דאם לורת פניו שלמה שריא אפילו לאחכמ"י לר"ת, משום דזה פשוט דמהני, ולא נקטו דלר"ת שריא אפילו לאחכמ"י כשרק גו"ש משום דדבר זה לא צריכא להו, ורק צדק"כ דשם עיקר דברי ר"ת נקטו גם דבר זה בלשון שמא. ושם צטור ב', תמה על הרא"ש צדפ"ז סי' ג' הביא מר"ת דבגו"ש אפי' בלי פדו"ת מהני אפי' לאחכמ"י, הא בתוס' מספקא להו בזה, וכתב צקצור פסקי הרא"ש שבעלה צעל העורים מתוך הלכות הרא"ש, מצוהר דבגו"ש בלא פ"פ לא מהני לאחגי', דאחר שבי' דין המשנה דאין מעידין אלא על פ"פ וכו', והוסיף, דהיינו צדניכא אלא הרא"ש, אבל כשכנ' גו"ש אפי' בלא פ"פ מהני ע"ע כו', לא הסמיק לזה הדין דלאחגי' (כדל"ה סמוכים צרי"ף וברא"ש) אלא הפסיק שם צדינים אחרים, ואח"כ כתב דין דאינו נחבול בפנים דמהני לאחכמ"י, מוכח שהדין הראשון הוא רק לענין תוג'י, ולפ"ז י"ל דהטור משמיט מדברי הרא"ש התיבות "ואפילו לאחכמ"י" דאיתא לפנינו, וסובר שאין להעיד בחבול כ"א בחוג'י דוקא, משום דהתוס' מסתפקי אם מהני גם לאחגי', וכי' הטור בחבורו דין דגו"ש בלי פדו"ת דמהני רק לענין תוג'י, אבל לאחגי' לא מהני אלא כשכחו שם.

ובן הר"ח בב"ר יהודה צחשו' שצכרם שלמה בני"ל סי' ה', אף שכתב צדמ"ז ד' דעת ר"ת ע"פ התוס' בני"ל, דבגו"ש אף שאין פדו"ת מהני לאחגי' כשמכירו צט"ע ע"י סי' הגוף, מ"מ הוסיף, דממ"ס התוס' אח"כ דבחינו חבול בפניו דבר פשוט כו', נראה דמ"ס מקודם כו' אינו כ"כ פשוט נהם, וזהו שסייעו אח"כ אפי' הוא אמת כו', וכי' כוונת הרא"ש צמ"ס דבחינו חבול בפניו פשוט כו', וכי' אח"כ ואפי' אם נאמר, דנחבול בפניו שאין נהעיד אלא תוג'י כו', וצדמ"ס עור ב' הוסיף, דאין לפרש דבדרך אח"ל קאמר כו' [וכנ"ל לעיל צד"ה ומ"ס], דא"כ אמאי הוצרכו לאשמעין דבחינו ידוע מתי נכרג תלין שהוא תוג'י, הא סבירי שגם צידוע שהוא לאחגי' נמי

(ט) דמ"ס שם גם להרא"ש ג' ט"ס, דהא אח"כ מסיק דלהרא"ש מספקא ל'י, וכדלהלן.

(י) כן הגיה כותב החשו' במקום: ואפי' אם כן, שלפנינו, שבי' דנראה שהי' כתוב ברא"ש: ואפי' א"ג, דהיינו: אם נאמר, והמרפס סעף וכתב: א"כ. ותקונו זה מתאים לל' ר' ירוחם הגו' בהר"ש הג"ל דמשמע שהעתיק כן מהרא"ש. ועי' בהגהות הב"ח על הרא"ש.

אוצר

סיק רד"א אות יד-יז

הפוסקים

אופנים שונים ריש פוסקים שדנו שלא יועיל גם לר"ת

שו. כשהיה מונח ע"פ חשדה בגשם ושלג ולא בקבר, ובשהכירו גמסל"ת. במהר"י מזכירנו סי' רע"ז (בדפ"ה א' בדפי שטעין), אחר שחשש צדונו משום שמלאו הגוי צינור אחר ו' שצויות כו', וכ"ש צינור ששכב בגשם ושלג דתפת, וכ"ש צינור שנאכל צדו דל"ש ט"ע, דהא צנף ע"פ המים וכל גופו ור"ש מספקין בגדולים שהביא במרדכי [פט"ז] דיבמות סוף אות ל' [אם שייך ט"ע גבי גוי, הוסיף, ומ"ש ר"ת דט"ע מהני אפי' נאחר כמה ימים, נ"ל [דהיינו] כשהוא קצור בקצר ולא ירדו עליו גשם ושגג, ודוקא לגבי ישראל דייב דעתי ומכיון להעיל כדפי' במרדכי [הנ"ל]. גם בדפי' א' כשהביא לדעת החוס' והר"ש דבכל גוי"ש וכל פ"פ מעידים אפי' לחכמ"י, הוסיף, וביינו אדם שלם בקצר כו'. [מיהו צא"ח הפוס' שדנו בדברי ר"ת לא מלאו שיחקקו בזה, ועי' בס"ק ר"ז אות ו' ד"א דבקצור מהני בכלל הכרה לחג"י (בגל סברא דר"ת). ומ"ש דדוקא ישראל, הנה צא"ח מיימ"י השייכות להל' אישות סי' ט' מוצא להדיא להיפך, שצדונו שהגיד גמסל"ת, וחשש שאל לחג"י הוא, כתב, דלר"ת מהני כה"ג דנ"ד לחג"י כו', וכו"ה צדונו גמסל"ת כו', דכל מאי דמהימן צדונו אשה להחיר מהימן גמסל"ת. והוצא בקיצור גם בהכרות אשרי הנדפס בסוף מס' יבמות שבדפי' וילנא, בפט"ו. וכן הרבה מהפוס' שזיכרו לדעת ר"ת הוה נדונם ע"פ הגדה מסל"ת, ואולי דברי מהר"י מזכירנו קאי רק להי"א דבכלל לא מהני ט"ע בגמסל"ת, עי' באוה"כ לסוף סעיף כ"ה אות ו' וכו"ה ר"ת א"ת וכו"ה דגשם ושלג גרע, עי' בס"ק ר"ת א"ת ו' ובחקרי לב שם].

יז. אם שמע מקודם מהריגתו. עי' בנכנסת יחזקאל סי' מ"ט שכתב בדס"א, דנראה להר"ש והטור וס"ע לא מהני לר"ת לחג"י באינו חבול אם שמע מקודם מהריגת פ', משום דצ"ח יש חשש צדדמי (ובדין שמע מהעציעה דלא מהני הכרה בעצב מה"ע להרבה פוס', כמוצא בס"ק ר"ז), דהנה הר"ש בפט"ז דיבמות סי' ג', אחר שהביא מהר"ת דמחלק דהא דלכריכו הכס צגמ"י סי' ו' ונא"ח"ה צהכרה דעצב משום דמייירי באינו שלם, [וכא' דהכו' להחיר בלא זה, מייירי בשלם], כתב, ולמאי דפרישות לחלק צ"ח בין ראה העציעה ללא ראה יוחא, [ומשמע דפי' כר"ת לא יוחא ליה], וקשה, הא הר"ש מסכים לשיטת ר"ת [וכנ"ל בס"ק ר"ז], א"כ למה לא מסכים לדברי כר"ת, דהא חדא טעמא הוא, דמה לי לחג"י [דביצב"ה או אשחזי בצועלה מהמים דתתרווייכו הוי חשש] מתפתח תפת, אלא ל"ל דסבר דבלא ראה העציעה (לענין הכרה דעצב) ובלא שמע מההריגה צהכ"ג סברת ר"ת קושטא, וכן סברת ר"ת, אך מי ששמע מהעציעה או מההריגה אומר צדדמי, א"כ נחית חד דרגא, דבחור ג"י אף שהוא חבול ואפי' שמע מהריגתו מעיד, דחור ג"י לא תפת, אבל אחר ג"י אם שמע מקודם מהריגתו אין מעידין דמתפתח תפת ואומר צדדמי, וכן יל"פ בדעת הטור כו', ובזה יוחא דבש"ע כחן נקט דברי ר"ת בלשון ו"א צגמ"י ר"ת, ואילו בסעיף הכ"ה כתב ר"ת, והרי צ' הדינים נאמרו ביחד צתום ובספר הישר, ולדרכנו יוחא, כי נסתפק אם ר"ת אמר אף בשמע מההריגה דיש חשש צדדמי, לכך אמר ו"א, פי' ד"מ דברי החוס' כפשוטו דלעולם מעידין באינו חבול, משא"כ בסעיף [דמייירי לענין חור ג"י] לא שייך צדדמי, מטעם דלא תפת. והוסיף בע"ג, דכן יל"פ בר"ת ע"מ דדוקא בלא ידע מקודם מהריגתו. אלא ראוהו פתאום מהני לחג"י, דלפ"ז א"ש עובדא דאביה (דמרדכי הקשה משם לר"ת כנ"ל בתחילת אות י"ג), דהס' ידעו כמה הלכו למלחמה ושפיר הועיל בהעצרת החוטם דלא

[הנ"ל צ"ה ויש] דלגירסתו צטור, או ע"י סי', מודה הטור דע"י סי' מהני כה"ג גם לחג"י, אלא דמייירי רק בע"ע לחוד, דזה ח"ו, דמלכד שהוכחנו שהעיקר כנ"י הדרישה, בע"ע ע"י סי', [א"כ מייירי צטור, ומ"מ לא מסיים שם דהיינו אפי' לחכמ"י], עוד קשה [אפי'] לפי דבריו למה השמיט הטור דין ט"ע שעי' סי' שמעידין אפי' לחכמ"י, ולא כתבו בכל הסימן, אלא ודאי דלא ס"ל לטור כר"ת בזה אלא לענין חג"י ולא לחג"י, וזהו גם דעת הר"ש. וכע"ז כתב צ"ח משה סק"ה בדעת הטור.

ובאר"י דבי עילאי סי' י"ב כשדחה למ"ש כמה פוס' דסגי לר"ת גופו שלם גם בלא ראש כלל, שהוצאו באוה"כ לסעיף כ"ה בס"ק ר"ה אות א', כתב, דלדעתי אי אפשר ללכת יותר זה לשאר היחידים, דהנה להר"ש והטור דעת ר"ת אפי' ט"ע דלורה לצד לא מהני אלא בענין דוקא גם ט"ע דגוף [כמוצא באות י"ג], וק"ו דט"ע דגוף בלא לורה לא מהני, ואפי' במרדכי [כמוצא שם] דסגי בע"ע דלורה לצד, וי"ל דדוקא ט"ע דלורה בלא גוף, משא"כ ט"ע דגוף בלא לורה גם במרדכי יורה דלא מהני לר"ת, וכן יש לדיוק ממ"ש הש"ע כאן דבחבול צפניו אף דאויבא ט"ע דגופו לא מהני לר"ת כו', גם צא"ח צ"י [כמוצא בס"ק ר"ה שם] מוצא דבשנמלא הראש חתוך אף דסמוך לגוף לא מקרי גוי"ש, כ"ש כשאין ראש כלל כו', (וע"ש מה שהאריך עוד להוכיח דלא מהני בלא ראש כלל, וק"ל הוצא באוה"כ שם, ומוסיף), אלא ע"כ דט"ע דגופו בלא לורה לא מהני אפי' לדעת ר"ת. ובסי' ט' בדפי' ג' כתב, הגם דרבו השיטות והפירושים בדעת ר"ת, מ"מ ניזיל דתת צהכרה, דמבואר צגמ"י ובתש"י צ"י [כנ"ל] דאף בגוי"ש לא החיר ר"ת לחג"י אלא באינו נחבול צפניו. וכ"כ בנב"י מרדכי ח"ב סי' כ"ב צדונו ע"פ הנו"ב, דכיון שצטנאם אומרים שאין שום היכר צפנים לא מהני כלל.

ובמהר"י מברונא סי' ס"א כתב, דמה שהביא הר"ש מסב"י דר"ת מתיר כשכל גוי"ש אפי' אין פדחת וחוטם, וזה דוקא חור ג"י, וכ"כ צ"י הר"ש [ביינו בקיצור פסקיו סי' ג'] בזה, ומ"ש הר"ש, ואפי' לחכמ"י, לאו דברי ר"ת הם, אלא דלצדדמי קאי, אהיבא דאינו נחבול צפניו. [והיינו דגרס צר"ש, היבא בלא וא"ו, ונמשך עם לחכמ"י שנפניו, וכ"ה צ"י ירוחם נכ"ג ח"ג בלא וא"ו, ובסוף הענין שם מקיים, וכ"כ הר"ש. וכ"ה צתום הר"ש. מיהו מה שמהר"י מזכירנו מייחס זה לדעת ר"ת ע"מ, הנה כמה פוס' דלעיל הוכיחו עפ"י ר"ת שצב"ה"ש, דדין דגוי"ש לצד קאי גם לענין לחג"י]. ובעל צ"ד של שלמה צחצחצחיו שצדדמי ישראל ח"ב סי' ג' בדף י' ע"ד, כ"כ ע"פ הטור גם בדעת החוס', שכי דמשי"ה לא הזכיר הטור הדין דגוי"ש [לצד] מעידין אפי' לחכמ"י כמ"ש החוס' והר"ש, משום דמפי' דמ"ש החוס' [והר"ש] ואפי' לחכמ"י קאי דלנפיקא, על אינו חבול צפניו, וכ"כ, אפי' לחכמ"י היבא שאינו נחבול כו', וגרסם היבא בלא וא"ו.

שו. אם מהני הכרה ע"פ תמונה לאחג"י אליבא דר"ת. [עיקר דין הכרה ע"פ תמונה מבואר באוה"כ לסעיף כ"ד בס"ק קפ"ד אות מ', וכן מדובר להמקילים אם ה"ה לענין לחג"י]. צמח"צ דבר ח"ד סוס"י כ"ג, ליקף דעת ר"ת צדדמי שהכירוהו ע"פ התמונה שנלקחה ממנו לאחר ג"י. ובאמרי יוסף ח"ב סי' ל' צדדמי באופן אחר, שהתמונה הייתה מחיים אלא שהמת היה לחג"י, ובקצתן אמר שהמת הנקצר היה גרסה ממש כהלורה שצמח"צ, כתב שם קרוב לסוף נ"ל צדדמי סברת ר"ת דצ"ה"ש מעידין לחג"י. וע"ש מה שזן בזה בתחילת דבריו.

(ואפ"כ נפל (צא) למים).

ראינו

באר היטב

(צא) למים. כלומר אפי' אשתו מהני ט"ע אם נזרתו עליה. כ"כ חוס' בשם ר"ת. והרא"ש והטור כתבו דזה דוקא כשהוא שלם בכל גופו:

אוצר

סיק דלד אית יז - סיק דלה אית א הפוסקים

ללא מהני ט"ע. ומסיק ד"ה והנה, דנ"ד ששטע מהכריזה
 אי"כ אפי' נפסוק כ"ה וכו', הא י"ל דכשתו הו"ס מסכימים
 בנ"ד, והם הרא"ש והטור, (וע"ש ש"י שכת' להריב"ז והרא"ש
 שז"ל), ובפרט שצ"ד רק ע"ה ו[לכו"ע] אומר דדמי, (וע"י
 צלולה"פ לסע"ד בס"ק קפ"ד אות ל"ב, ד"ה דהכרה כהרג
 שביצה לא שייך בכלל דדמי בסיבת ששטע מהכריזה). וע"י
 בס"ק ר"ה אות ד' דיש ש"י כהד"ה דל"ה עלמו ל"ה נדדמי
 גם דהכרה דנעצט שר"ה העד עביעתו. וע"י בס"ק המוצא
 בס"ק ר"ה אות ח' ד"ה וס. וע"י עוד כהשטעות.

רלה. ואפילו נפל למים. א. עכ"ל קס"ה, והוא מהכ"ש
 קס"ה, דה"ל, דשטע מהני ל"ה ט"ע גם דהכרה
 נעצט דאשתו [ביצה אחר ששטע מהכריזה, המוצא ד"ה
 בסע"ז]. וכתב עוד, דה"ל דהרמ"ה הגיה דזה, אף דדברי ר"ה
 הו"ס מחוררים, ובצ"ע בסמוך, מ"מ [סו"ב א'] לא נדחה
 לגמרי ומלמך לשאר סברות להקל. וה"ל סגי בנזרתו שלמה
 לזד או צע"ה כולו שלם, ע"י צל"ה צ"י. מיכ"ל להסבירים דהד"ה
 מנייחו סגי, ל"ל דמיורי צגווא דליכ"ה משום מ"ה מרזי מכה
 דמספדי הכרה נעצט, ע"י דזה בס"ק רכ"ג. ע"י ערוך
 השלמן סעיף ר"ג. וה"ל מהני גו"ש אפי' צל"ה העד כהשטעות
 או שטע, יעוין צל"ה ד'.

ומקור החלכה, ל"ה כ"ה הג"ל, חוס' בשם ר"ת. ומצאנו בפוס'
 דלה"ל דהכרה למ"ש החוס' ביצמות דקט"ו ז' בסד"ה
 וקאמרי (כ"ז), דנזרת פ"ה שלמה שר"ה אפי' אחר כמה ימים,
 ופשוט הלשון משמע דקאי גם אדלעיל דמיורי דהכרה דנעצט,
 דמי אהד"ה. ויש שכתבו דין זה בשם הרא"ב.

והנה יש חולקים על סברת זו, וגם מ"ה בחוס' הג"ל צל"ה
 אחר, ודלפנינו. ואחריכ"ל יוצא דברי הפוס' המסכימים
 לדברי הרמ"ה.

הריב"ש סי' ע"ה (דק"ה ד' צ"ד וילנה), השיב להר"ש נרפח,
 שכתב דל"ה וכו' ג' דמהני צגו"ש אחר ג"י ביצה

(א) מהב"ש מהדורא קמא סעי' ט.

(ב) היינו מ"ש חוס' דקט"ו הג"ל מקודם, לחלק בין מ"ש בנ"ה התם
 דהכרה דנעצט בעיניו לאלתר וכו', למה שנתנו להתיר ג"י הנסע"ס בלאו
 הכי, דהג"מ מיידי בנשחחה צו"ה. והמנהג בצו"ש. הנך פוס' חפסו דכ"ז
 הוא מדברי הר"ה שהזכירו התוס' בתחילת דבריהם, ע"ס ר"ה אות ג'
 ה"ז. ויש שכתבו כן ע"ש ר"ה ור"ה ביחד, ע"י בכנסת יחזקאל הנזכר להלן.
 וכ"ה בבני משה סי' כ"ז בדג"ס טור ב', דנ' מתוס' ורא"ש דאף במים כל
 שגו"ש מעידין אפי' שצברו כמה ימים לדעת ר"ה ור"ה, וכ"ה בעו"פ.

והנה י"א דלשיטה זו היינו דוקא בב' עדים, ולא בע"א. דבגוב"ק
 סי' כ"ח קרוב לסוף, ובנודע בשערים ח"א סי' י"ט אות ב', כתבו בנודע,
 שאין לסמוך אסברת ר"ה באשתו דמים וגו"ש גם מפני שה"י רק ע"א,
 והרי כתב רב"צ אשכנזי סי' כ"א דל"ה לא נפסדא האיבעיא דע"א במלחמה,
 וע"א אינו נאמן. וא"כ היה במים דמלחמה דמיא כ"ה, וא"כ היתר דגו"ש שייך
 רק בב' עדים ולא בע"א כנ"ד. והנה מ"ש זה ע"ש ר"ה, כבר כתב בתוספות
 חיים ח"ב דף ד' ד' דספר מוטע נודמן לפנינו, דכתשו רבצ"א דלפנינו כתוב,

וכן מהר"ם אלשקר סי' כ"ה כתב ד"ה אצל, כהריב"ש הג"ל,
 ומחירו, וכוס"ף, שאף שדברי הרא"ש נראה דאפילו מה
 צמים אפשר לומר דצגו"ש מעידין אחר כמה ימים, וכו"ה כן מדברי
 ר"ה, מ"מ אין נראה כן מדברי קת"ה המ"ה שלא כתבו זה אלא
 במה ביצה דוקא. ובנזרתו שר"ה העד עביעתו, כוס"ף, דאפי'
 להרא"ש הרי למסקנתו אין לחלק בשלם אלא צל"ה ראה כהשטעות,
 [ע"י אות ד']. ושם בס"י כ"ו (דט"ז ד' צ"ד סדילקא) כתב חוץ
 דבריו דעת הרא"ש דדוקא ביצה מעידין צל"ה חזול בפנים
 לאחכמ"ה, אצל צמים פשוט דאפי' אינו חזול בפניו ואין צו
 מכה צע"ה כהד"ה בשטע"ה, וכמ"ש הרא"ש צל"ה הטורים צק"ה
 פסקי אביו הרא"ש [בפס"ז אות ג'], דאחר ש"י החילוק צין מה
 ביצה

ר"ה. וכ"ה מתוס' דקט"ו ב' הג"ל דר"ה לא סבר כר"ה. [נמצא לפ"ז דע"כ
 להר"ה היינו דוקא בב' עדים. וזה צ"ע, דהרי אם נפ' דחילוק דגו"ש הוא
 מהר"ה. הרי לענין זה גופא חילק דבשלם יהא ע"א נאמן, דבג"מ דאמר דע"א
 אינו נאמן אלא בסי', היינו באינו שלם, והמנהג דהתירו ע"פ ע"א, מיידי
 בשלם].

ובעצי ארזים ס"ק קי"ז פ"י גם בב"ש דכוננו למ"ש התוס' בשם הר"ה.
 ותמה עליו הא לא כ"כ אלא לענין שאין צריך סי' כשהוא שלם כ"י ע"ש.
 מיהו נראה שכ"כ לפי הב"ש מהדור"ק או דפוס ראשון דמהר"ב. שכתוב
 שם: חוס' בשם ר"ה, אבל ודאי דטעות הדפוס הוא, והנכון כדלפנינו. בשם
 ר"ה, שהרי כ"י הב"ש אח"כ, והא דהגיה הרמ"א ע"ד ר"ה כ"י. ועוד ד"ה
 גם תחילת דברי התוס' דקאי גם אלאחר, ע"י בהר"ה שפרישה דלהלן. וי"מ
 דחילוק דגו"ש שבתחילת התוס' לאו מהר"ה הוא אלא מא' מבעלי התוס',
 ע"י בה"ה הג"ל.

(ג) דנראה דסובר כר"ה לכה"פ כשהכל שלם, ע"י בס"ק רל"ב במחור"ק.
 בשם בה"ה י', ובד"ה כתב הרשד"ם.

אוצר

סיק רחל אות א

הפוסקים

תוך דבריו צ"ה והנה, דהח"מ נשאר בספק, וכ"כ בדברי יעקב שצמדי"ה וכן, דבסמך.

גם בעצי ארזים ס"ק קי"ז הביא להריב"ש, וכי שלא נמלא לא מהראשונים להיפך ול"ש על הרמ"א שכי נגד הריב"ש, ומ"ש ה"ש מהחוס, אין ראוי, דמ"ש החוס' דקט"ו לחלק בין נשחח לוי"ש או לא, ע"ש היעב שלא כתבו בן חלל לענין סי' שאל' צלוחתו שלמה, ולא לענין נאחזר כו', ומ"ש החוס' בסוף דבריו שריא אפי' אחכמ"י, לא קאי כלל ע"ד ברי"ה שצמחילת דבריהם דמייירי צמים, חלל ע"ד ר"ת דסמך לי דמייירי בגי' דיבשה כו', [וכתבו זאת רק לדוגמא, דכמו דר"ת מיקל בגי' דיבשה דמהני לחגג"י, ה"י ניקל בגי' שאל' סי' כשראבו לאחזרו, ח"כ לומר שח"י דוחק לאוקוס הגמי דהתם צאנו שלם, דהא בן מחלק ר"ת צמחג"י], וגם מלשון הרא"ש אין סתירה להריב"ש, דאף שכי הא דבגו"ש מהני אחכמ"י, לפני וכ"פ ר"ת, דמשמע דקאי ע"ד ר"ת דמייירי צמים, מ"מ שפיר י"ל דהיינו ששהה כמה ימים תוך המים, אבל כשעלה ראשו מיד, ורק קמ"ל דא"ל סי', חמס נפמ"ש המרדכי בפט"ו, וכ"כ עוד פוס', דהא דדגלת שדקכ"א מייירי צאנו שלם, כדי לתרץ הקוש"א מהתם על עיקר דברי ר"ת [ע"י צמ"ק ריב"ש], לפ"ז חזרה הוכחה הריב"ש, דהא שפיר י"ל דדוקא בכ"כ צמי' בשעתיה, משא"כ בשלם, מ"מ אכתי אין לנו הוכחה שיתלקו ע"ד הריב"ש בזה, דאף דמפרשי הך עובדה צחצול, מ"מ שפיר י"ל דגם בשלם צמי' דוקא בשעתיה, ובהריב"ש, ומנין להרמ"א לטעות מחלוקת בין הפוס', וע"ש מה שכתירך לנאר דלפ"ד הריב"ש יש לתרץ קושית החולקים על ר"ת מעובדה דדיגלת, גם כשנפרש דמייירי התם בשלם, ומשום שצמים שחני.

גם בזית רענן ח"כ סי' ל"א אות ט', אחר שכתב דגדונו אין להחזיר גם לר"ת משום ההכחשה שבהכרה, הוסיף, וצ"עקר הדבר כבר מצאנו בריב"ש דצמים לא מהני גי' לר"ת, וכ"כ מהר"מ אלשקר כו', ולא נמלא מי שמיקל בזה רק דעת הטורם דב[צירוף] לא ראב"ט ח"ל לאחזר.

ובן צבית יחזק (לריי שמעלקיט) ח"א סי' ע"ט אות ב', אחר שכי דהרמ"א פליג אריב"ש, הוסיף, חמס לדינא יש לחוש להריב"ש ואין לנרץ דעת ר"ת באשחתי כדמפרשין באחג"י דיבשה, ואין לסמוך ע"י להקל. [מיהו כשדן אח"כ צלד היתר לצירוף סי' חמלעיים להכרת הצגדים, חיזקו גם משום דלר"ת מהני גי' גם באשחתי דמים]. ובאור פני משה סי' ח' צ"ה אכן כתב צנזנו דסדרת ר"ת ורא"ש לחודי' לא סגי דהרבה פוס' סבדי דגם ר"ת לא אמר באשחתי יותר משעה ח', ורק אם יש עוד עמוד לסמוך עליו נוכל להעמידו ללד היתר, וצנזנו דק' עמ' ר"ס ד"ה והנה, אף שעל חששתו לדעת הריב"ש וסי' כתב דמ"מ רבים החולקים כו', ושכ"מ מחוס' וברא"ש ובהכוחה גם צמחג"י [דלהלן] כו', מ"מ מסיק, אבל מיראי הוראה אן וחיישין לכל הסדרות, ובאשחתי דים אין להחזיר, ובדברי יעקב סי' ע"ג אות י' כתב צנזנו דגופו ולוי"ש דאף דהח"מ הסתפק בזה להחזיר, אבל הריב"ש הביא ראיה דלא מהני לר"ת צמים, והביא עוד שכ"ד הרשב"א וכו', ח"כ מי יכריע להקל.

והפני

ציבשה דאין מעידין חלל תוך גי' וצנזנו מהני אפי' שבה [צמים] כמה ימים, והוא שיראלו מיד סמוך לעליהו ואין בו מכה, הוסיף, ואפי' ציבשה כשאינו חצול צנזנו מעידין לאחכמ"י כו' וכ"כ בטור, [משמע דצמים בכל גווי צמין מיד, גם בצרכות מים צל"ד ד' מצאנו להטור לא מהני ט"ע באשחתי דמים כשגוי"ש, דאל"כ אין חילוק בדבריו בין מים ליבשה כו', וכדקשה בדרישה וצ"ח, ע"ש. ושם צל"ה א' משמע קל"ה דמ"ש הטור אח"כ (בדין דמשאל"ס) דכלל ראב"ט וגוי"ש ח"ל סי' ולא לאחזר, הוא צעיקר משום שלא ראב"ט לפי מה דמחלק בזה כהר"א, חזק מלד גוי"ש לחוד בסדרת ר"ת צמין נאחזר]. ושם צד"י ד' הביא מ"ש הרצנים המשפצים דלר"ת ה"ה צמים, ושכן הביאו ר' ירוחם כו', ושם מהשקלא וטריא שצמחדכי [פט"ו] בהלכה זו משמע בהדיא שכ"ד ר"ת, וכשיצ צד"ה א' דצמחדכי לא משמע בן כו' והי"ל לפרושי אף משמע, ומ"מ מרי ירוחם הרי דברי ר"ת עצמו [שכי דבריו לענין מה ציבשה] וכל הראשונים והאחרונים שביאורו [כך], מזמין דבריו, וכ"ש דרי ירוחם עצמו נראה מדבריו ד[בהלכה] לא מפליג גבי ים בין שלם נאיו שלם כו', ואין נסמוך ע"י לחזקו.

גם הרח"ש צד"י א' כתב תוך דבריו [צפשוט], הא הריב"ש כתב דלר"ת לא מהני גי' צנזנו לאחג"י, ובכמה מקומות כשצמדי"ה להדיעה דצנזנו בגי' מעידין לאחכמ"י, אינו מזכיר ע"י לר"ת חלל להר"ת, כ"ה צד"י ד' צד"י א' צמ"י ו' דקו"א טור ב', ועוד, וכתב בסוף דמ"ט דסדרת זו הוא דוקא להר"ת, וכן להר"א ובעור היינו כשגם לא ראב"ט הטביעה, אבל כל שאר רבוחות קמאי וצחצחי רוב צמין ורוב מנין שכתבתי [שם צמ"ג, והם כל הפוס' הני' צמ"ק רל"ז אות ה' שאינם מחלקים צמחג"י דקט"ו בין חצול ושלם, ע"ש], סבדי דכל גווי לריך לאחזר, וכ"כ צמ"י ו' ה"ל, וכשדן שם להחזיר מטעם סי', וא' הספיקות הוא שמה הלכה כהר"ה דבגו"ש ח"ל לאחזר, כתב צין טעמי הפקפוק, דהך סדרת הוא מיעוטא דמיעוטא כו'. והדבר משה (אמאריליו) ח"א סי' ט' הביאו לגדונו דקט"ו ד', והעיר, דהא דהר"ש צמס"י ד' נקט סי' דלמא כהר"ה כו', ולא נרגש מהא דהוי נגד הרוב, אפשר משום דהתם כתב זה רק לכוין בעלמא לא חש לזה, וכע"ז כתב צמ"י ע"ו דקל"ב טור ב', והביא להדג"מ צלל הכסף סי' ז' צד"י ג' לגדונו, וע"ש דעת הר"ש צאח ד' בגי'.

והח"מ צמק"י הביא גי' להריב"ש, ובתשו' שצמק"י אף שכי דמלשון הגמי דקכ"א דאשחתי חפח, [ולא נזכר בן בהדיא גבי אחג"י, מ"מ] אין הכרח דמ"ט גרע מאחג"י דיבשה, ושלא יועיל לר"ת בגי' כו', ושפטע לשון החוס' דקט"ו שכתבו דצנזנו שלמה מהני לאחכמ"י, משמע דהיינו אחכמ"י דאשחתי ציבשה אחר שהוטלה, מ"מ כתב דים לחותה, ולפרש דכונה החוס' לומר דאפי' נשתהה תוך המים זמן מרובה מועיל הט"ע ואל"כ סי' חלל צנשחח לוי"ש, אבל לעולם מייירי צראכו מיד, ואחר שביאור להטור דבגו"ש ח"ל לאחזר ושדבריו צמיו"ש ע"ד הרא"ש וע"פ החוס' ור"ת, הביא להריב"ש הג"ל ולהחולקים אר"ת צלל, וכתב ח"כ מי ירוחם ראש להקל, ובכנסת יחזקאל סי' מ"ח כתב

(ח) ב' כוונתו דמ"ש בגמ' אח"כ, והג"מ דחזיהו בשעתיה, אינו מזכיר דקאי דוקא אחר עובדא, אלא זהו דין כללי בהכרה דנטבע, ושפיר י"ל דהיינו אפי' בשלם.

(ט) זה צ"ע מ"ש בח"א תק"ע סי' ד' אות כ"א, דהרא"ש סובר דהא דמסיימי התוס' בדקט"ו בשם ר"ת קאי גם אנטבע כו', ושוה גם בראה"ט, ורק הרא"ש חולק בפרט זה וסובר דדוקא בלא ראב"ט כו'.

(ד) בגמ"ג ח"ג, דקנ"ד ג' בד' קאפוסט, והר"ש המובא בס"ק רל"ז אות ג' הע' ד', כתב, דצ"ל ברי ירוחם, ר"ת, במקום ר"ת, ע"ש.

(ה) ע"י בעצ"א דבסמך.

(ו) מחז"ד המהרי"ט ח"ב סי' ל"א להס"ד שלו.

(ז) ע"פ השב יעקב סי' י"ב ד"ה ומאי.

אוצר

סיק רלה אות א

הפוסקים

שויעיל לר"ת גוי"ש באשתכח, וכתב, ועוד דהא דלמדו החוס' והרא"ש מר"ת דאחגי' דיבשה, דה"ל בעצמיה, היינו רק ליישב הסנהג דמתירין נשי הנעצבים לאחר זמן, וא"כ אפי' יהיה הפי' גם באשתכח, כמ"ש הב"ש, מ"מ לא סמכו ע"ז אלא בידוע שגבל למשאל"ם דהוי דרבנן, ואפי' בלא שיה כשיטור שחלא בפשו, מ"מ יתכן מחזקת ודאי א"ל, ואיך נלמוד מזה צ"ד בלא איתרע כלל החזקה, דמה שנעלם אינו מגרע כלל החזקה א"ל.

וכתב בדרכי חיים סי' ג' שנראה דעת השו"ע כהרי"ש, מלגלג הכיזא הא דר"ת על פל למים וגשתכה [שצטעק"ו], או אפשר [דסובר השו"ע דגם במים אמר, אלא] דדעתו בלא מלרפיון כלל דעת ר"ת אפי' לשאר סברות אלא באחגי' דיבשה ולא באשתכח דמים, (וצי"ד דידע הטעמיה אפי' להרמ"א אין מלרפיון, דהא הכריע דבראש"ט לא מהני גוי"ש כו'). וכ"כ כ"ז בספרו נחלת ירושה סי' ע' מיהו ע"י בגו"ר דלהבן דמוכח דעת הב"י בשו"ע, בלא כהרי"ש.

ועיין במלגלג און כאן צ"ד צדכרי, שבי דמהכ"מ סק"ס צצטעל"ג נראה דהגהת הרמ"א כאן לא קאי אאשתכח אלא לענין סי' שאל' בגו"ש צע"ל ואפי' ברה"ט, אכ"נ צע"י שיראכו מיד, ע"ש שהאריך בזה. [מיהו בשאר הפוסקים מבואר דקאי לענין אשתכח].

אולם הרבה פוס' סברי דלר"ת מהני גוי"ש גם באשתכח דמים. ומלגלג הכך שזכרו בפוס' דלעיל, והס': הר"ש לרפתי שזכור הרי"ש, הרבנים שהזכיר מהר"מ אלנקר, ושכתבו שצ"ד ר' ירוחם ושכ"מ מהמרדכי, וכ"כ עו"פ דלהבן דדעתם, וכ"ד הטור כנ"ז בחי"מ הג"ל ועו"פ דלהבן, וכ"ד הרמ"א כמבואר צ"ש הג"ל וצט"פ, וכ"כ דעת הב"ש, מלגלג אלה, כן מבואר בעוד פוס'.

הרא"מ סי' ל"ט המוצא צמ"ק רל"ב, שדגונו צהכר צנעב דאשתכח, כתב להחיר ע"פ ר"ת, ע"ש. וכ"כ צצני משה (לר"מ שלטון) סי' כ"ז דניש צ' דהרא"מ סובר דלר"ת יס ויבשה שוין, וא"כ כל הכך רבנותא טובא דסברי כר"ת באחגי' דיבשה, [הנ"ו צמ"ק הכ"ל], סברי דה"ל באשתכח דמים כו'. וכן הביאו להרא"מ עו"פ לנדוניס.

גם בחמת ישרים סי' קנ"א אות ז', אחר שר"ל מדעת עצמו כהרי"ש, ושצחוס' יל"פ דר"ת איבשה קאי, וכעיי"מ צע"ל הכ"ל, כתב, אלא דמהרא"ש פט"ו משמע צהדי' דגם במים סובר ר"ת דבגו"ש מעידין אפי' אחכמ"י כו', ולהרא"ש ל"ל דעובדא דדגלת מיורי באין גוי"ש, (אלא דליוו סומך ע"ז משום דעיקר דברי ר"ת דחו האחרונים וגם שיש צדונו לדי' היתר אחרים). וכן הריב"ל ח"א סי' א' כשצא לכלל הדברים כתב צפשיעות דלחילוק דגוי"ש הנזכר בחוס' ור"א"ש אפי' ראה"ט א"ל סי' ו'לא לאחר [אלא דסובר דהרא"ש עצמו לא סמך ע"ז כשראה"ט], והביאוס הפני"מ הג"ל, (והעיר די' דהחמ"י לא ראה לזכרי הריב"ש מלגלג הזכירו). [וע"י בששו צעל חכ"ד צצמכר"י מבדונה סי' סי' צדון שאמרו בעדים שזכר שהיה כבר במים, ודן שם להחיה ע"פ ר"ת, ולא העיר מזה שהיה במים. ושם צמ"י ס"א (ששו) בלא חתימה] בלא ר"ה להחיר ע"פ ר"ת, כי עעמיס אחרים ולא משום שהיה במים].

וכן מהרי"ט צמ"צ סי' ל"א ד"ה ואפשר, כתב, דאף שממ"ש החוס' דקט"ו בסוף וכן פרי"ת וכו', אין הכרע דקאי אנטעב כו', אבל לשון הרא"ש שם מוכיח דמאי דמקילין הכא צעמיה [בגו"ש], הוא אפי' לאחר כמה ימים, שאח"כ [אחר שהביא לחילוק דגוי"ש דמהני לאחכמ"י] כתב וכן פרי"ת לקמן כו', ועוד דמדברי החוס' נמי עובם [כן מתחילת דבריהם], מאחר שהעמידו שמעתין

והפני משה הכה צמ"א סי' מ"ב בששו משנת חכ"י, אחר שבי צדק"י ד' להרא"ש א"ל לאחר בגו"ש, ושכ"כ עו"פ כו', הוסיף, אלא דמטעם זה דגוי"ש. לחוד לא היה ראוי להקל, שהרי הריב"ש גדול האחרונים. חולק בפירוש על הרא"ש וסובר דצנעב צעין לעולם לאחר, ומה גם דהרא"ש עצמו שהביא חילוק דגוי"ש אף לענין אשתכח משמע ממ"ש אח"כ וגמאי דפרישית וכו' בלא סמך על חילוק זה, וכדכזין הריב"ל כו'. [ומוצא צמ"ק רל"ז אות ד'], וגם שרבים חולקים אר"ת בגוף דין זה כו', (אלא שצ"ד יס להקל מוס"ס כו', ושמה כה"א דגם באשתכח דמים מהני גוי"ש, כמוצא ברות ה'). מיהו צמ"צ סי' פ"ד בששו משנת ח"ד, אחר שהביא צדק"ס א"ל ד' להריב"ש, כתב, דמשום דברי הריב"ש לחוד אפשר להקל, כי רבים חולקים עליו, החוס' והרא"ש, ובר"ש לרפתי שהביא הריב"ש הג"ל, דמדמים אשתכח דים ליבשה. ומקודם שם מבואר, דאף שחילוק דגוי"ש שבי החוס' דקט"ו לא נזכר אלא לענין שאל' סי', מ"מ הרא"ש שם הביאו גם לענין שויעיל לאחר כמה ימים, ואף שהרשד"ם סי' י"א [אחר שהביא לנדוניו דחילוק דגוי"ש א"ל סי'] כתב, וא"ת מנא בלא אשתכח צ"ד כו', משמע דסובר דחילוק דגוי"ש לא מהני לענין אשתכח, דבריו הם נגד דברי הרא"ש, וכ"כ הריב"ל ותומאי דלחילוק דגוי"ש מהני ע"ע גם באשתכח כו' (ויבואו להבן). ועל מה שכתב שם ובח"א הג"ל דהרא"ש לא סמך על חילוק דגוי"ש ושכ"כ הריב"ל כו', כתב שלדעתו אפשר דהרא"ש משתמש בחילוק דגוי"ש, אלא דסובר דהוא דוקא לאותו שלא ראה"ט כו'. אמנם גם בששו זו אינו סומך ע"י היתר דגוי"ש, אבל הוא מטעם שכתב, דחילוק דגוי"ש נקוט מדברי ר"ת שם צמ"ה דמיידי בליוו שלם כו' והרי הראשונים כו' חולקים עליו, ועוד דגם לפי פירושי דהרא"ש סובר חילוק דגוי"ש מ"מ הא צע"י גם בלא ראה"ט, וצ"ד ידע העד מהטעמיה כו'. גם צמ"א סוסי"י ל"ה (משנת חכ"י) צדון דנעצב, אחר שהסכים להתירא וכמ"ש מהר"מ שלטון שם, המוצא להבן, הוסיף, מעשה יש גם לנ"ף הסברה דצו"ש מהני גם באשתכח כו'.

ובשו"ת הרי"מ הכה צמ"י ג' ד"ה וא"כ וצמ"י ה' ד"ה ובאמת, כתב ג"כ דמ"ש הב"ש מר"ת ומהחוס' אין ראי', וכעיי"מ צע"ל הכ"ל, והוסיף, ד"ל דדוקא אחגי' דיבשה דבאין גוי"ש [אפשר י] דהטעם דאין מעידין לאחגי' הוא משום דמתצנצלת לורחו ואין צו ע"ע ולא יוכר כלל מי הוא, אבל לא שישתנה לע"ע דאחר, לכן בגו"ש דסובר ר"ת בלא נחצנצלה הלורה מהני ע"ע בגו"ש גם אחגי', אבל בלא ראוהו בשעתיה, דתפת, אפשר דמשתנה גם לע"ע דאחר ע"י התפחה, וגם לשון הרמב"ם [צפ"י] דגירושין הכ"א כ"ב כן משמע, [באחגי' דיבשה כתב [רק"א] משתנית לורחו, ובלא חזו בשעתיה כתב [גם יא] דתפת, משמע בלא שוים, דק"ל לחז"ל דתפת ח"א שיהיה צו ע"ע כלל. מיהו צמ"י ג' צד"ה ומה, כתב דאפ"ל דגם חשש לאחגי' הוא משום חשש תפת, דהא ריב"צ פליג דלאו כל אדם ומקום ושעה שוין, ופרש"י דאדם שמן ממחר לנפוח וכן פרש"י צדק"א לענין דלקולא פליג דלריב"צ יש אדם וכו' שאינו מהיר לנפוח ונהשתנות כו' [ויועיל לריב"צ גם אחגי'], מבואר דטעם לאחגי' ג"כ משום דתפת, וממילא י"ל כה"ש דגם באשתכח דמים מהני לר"ת. ברם צמ"י ה' לא כתב קטע זה, ואדרבא הוסיף לזכר דאין ראי'

(י) כן נראה להוסיף. משום דבהרבה ראשונים מבואר דחיישינן לאחגי' שנשתנה מראיתו לאחר, ע"י במ"פ ליבמות לפתני' דק"כ ע"א.
(יא) כן נראה להוסיף, משום דברמב"ם נזכר לשון השתנות גם במים.

אוצה

ס"ק רלה אות א

הפוסקים

בסוף דבני' מעידין לאחכמ' קאי נמי אנטבע דלעיל, וכ"כ הטור דבני' ולא ראה"ט ח"ל סי' ומכאן אפי' לא ראהו מיד, וקרו' לומר שהריב"ש לא היה חולק עם הרא"ש אילו היה רואה דבריו אלו, ויש להוכיח עוד דלא כהריב"ש, דהא הריב"ש כתב שם עוד, דגם עיקר דברי ר"ת נדחו מהא דדגלת וברמי, דמאי מוכיח מהתם דריב"ש לקולא פליג, הא ח"ל דשאני התם שהיה גוי"ש כו' יב, והרי כדי לתרץ קושית זו עכ"ל כמ"ש המרדכי דר"ת מפרש דק"ל לתלמודא דהתם לא היה שלם כו', וכיון דכל הכרח הריב"ש דר"ת מורה באשכחי דמים הוא משום דכתב דהנך טובדי מיירי בשלם, ח"כ לפ"מ שכתבנו דל"ת מיירי התם דלא היה שלם, ח"כ מוכרח להיפך, שצ"ז הוא שאמרו והנ"מ לחזוהו בשעתה, לפי שלא היה שלם, ואח"כ כלנן כפשוטו דשויס הס' אהג"י דביבשה באשכחי דמים.

וב"ב צוית אפרים סי' קמ"ז דלמ"ש ר"ת בעלמו בכה"י שדפס ציממו דטובדי דדק"ל מיירי שלא היה שלם [ובמחצת צ"ק רל"ב], אזולא הוכחה הריב"ש וי"ל אדרבא להיפך כו', ודברי הריב"ש הם לפ"מ שראה רק קטור דברי ר"ת שהביאו הפוס' וכע"ז כתב במשיבת נפש (ספר הראשון) סי' כ"ו ד"ה מעתה, ובחמדת שלמה סי' מ"ב אות ח', וכן צה"ס ח"א סי' מ"ח כתב בחור דבריו שצד"ח ח', דכיון דל"ת מיירי התם בהכי, ולפ"ז בגו"ש לא נזכר בגמ' דתפת, אין לנו להוסיף לחוש באשכחי מה שלא מלאנו בחז"ל, ומכאן לר"ת גם באשכחי דמים, וכמ"ש בתוס' ורא"ש כו' יב, וכן צ"י יחושע סי' פ"א ד"ה ומעתה, אחר שבי ג"כ דקושיא הריב"ש מתולת בכה"י, הוסיף, ח"כ מוכח מר"ת עלמנו דגם באשכחי דמים מהני ט"ע דגופו וזרחתו, דאלי"כ הו"ל לתרץ דמיה שאני, דלהב"ד בגמ' דלא ידעי דמיה נמתי, וכדרי דאהג"י אפי' תוך המים תפת ומשתנה ח"כ גם ט"ע דהגוף חלק ואזל, ושפיר פשטו מהתם דריב"ש לקולא, [משא"כ ביבשה שפיר יוכל ר"ת לומר דמכאן אהג"י צט"ע דגו"ש, דכענין רק צפרל"ף], אפי"כ דזוכי סברה פשוטה דאף דאחרת דמים תפת, אפ"כ ט"ע דהגוף עדיין ניכר, ולהכי הולך ר"ת לתרץ דהתם ידעו שלא היה צו ט"ע רק בפנים כו'.

גם בגנות ורדים כלל ג' סי' י"ח, כתב, דמ"ש התוס' דבני' מעידין אפי' אחכמ"י, כונתם דה"ה באשכחי דמים, ואין לומר דקאי לענין סי' דל"ל בחבול כו', ומסתמיתו דזה מר"ת דאשכחן דפי' מתני' נמי בחבול, אבל מ"ש דבני' מהני לאחכמ"י, הוא מסקנת דברי ר"ת ובסברה דאהג"י צמח ביבשה, ומשום שאינו משתנה כ"כ צטבע, דליתא, דהא גם ביבשה כשמשתנה הריב"ש נופח ומשתנה, וח"כ כשם שמתיר ביבשה כשנ"ש כ"כ בדפליק מהים ואשכחי, ויש להכריח פ"י זה בתוס' משנן פסקי התוס' [אות רכ"ח רכ"ט ד"י וילנר], שכתבו דין דבני' מיד כשכועלה, ושבתוך המים אפי' אשכחי נמתי, ושצנ"ש מעידין אפילו אחכמ"י, ולא כתבו כלום בענין הכרה שצ"י סי', [וכיוצא] לפי שהם כותבים רק המתחדש בתוס', ודין ההכרה צ"י מתכרר [שם] בתלמוד, ועוד מסמיכות צ"י הפסקים זה אחר זה מוכח שפסק

דבאינו שלם צריך סי', צל"פ דהתם דלא הוכיח סי' מיירי בשלם, ואפ"ה בעי' בשעתה, ואם גימא דמיירי באינו שלם לפשוט האי בעיא כו' וכמ"ש הריף והרמב"ן [הנה ע"י בס"ק רל"ז אות ב' דהרבה פוס' מפ' דלהר"ה דסבר דלא אפשר האי בעיא מיירי באמת התם ג"כ בסי', וא"כ שפיר י"ל דמיירי באינו שלם, ויש גם להעיר דמ"ש ר"י צ"ע, הא הרא"ש מביא להר"י לחילוק דראה הסביעה ולא לחילוק דגו"ש, אלא נראה דהכונה למ"ש הרא"ש חילוק דגו"ש חלקו מהתוס', ולזה מכנהו ר"י בעה"ת].

שמעתין [דמכרה בהכרה נטבע סי' ולאחר, דהיינו] צל"פ גמל' הגוף שלם, [ש"מ דבגו"ש] לא צטען לא סי' ולא נאלתר, ובנדונו כיון שגם לא ראה"ט כתב זה לנ"ד היתר.

גם בדרישה סוף אות י"ג [וצד' למכרז אות מ"ע ראשון] מוזכר דתחילה דברי התוס' קיימי גם אלאחר, שהעתיק להתוס' כך: ושמה חיירי (כאן דבני' סי' ולאחר, בסוגריים שם) צנשחה קת' גוי"ש כו' ומפר"ת כו', ומסיים, הרי דמזמה מלאהו בשלמות אחר שכועלה מהמים ומלאהו ביבשה אהג"י, וכן הביאו צננסת וחזקאל סי' מ"ח צד"ת ד' וצ"י י"ל צה"ח כו', דאוצר דל"ת ור"ת מכירין בשלם צט"ע גם באשכחי כמה ימים משהעלוהו מהמים.

וכן הפ"ז סוס"ק ל"ז כתב תוך דבריו דמהתוס' דדקט"ז ד"ה וקאמרי משמע דגם לאחר שהעלוהו מהמים והגוף שלם שוב לאהג"י דהריב"ה דמכאן ח"ס מכירו צט"ע, והביאו הפנ"מ מקלפולאן דלהנן, ועו"פ.

וב"ב בפני יהושע ח"ב סי' מ"ז דהנכון דר"ת קאי גם באשכחי דמים, שכן מוזכר בעור כהדיא כו', והוא דעת ר"ת כמזכר צה"ש, וח"ל לריבוי ההוכחות כו', אמנם הריב"ש כתב דר"ת קאי רק באהג"י ביבשה, אצל הוא לא ראה נדברי הרא"ש כו', כדמשמע שם שהשולל כתב לו צה"ס הרא"ש, (א"ה דהמנהג שכתבו התוס' אין רא"י דקאי אלאחר כו' ויש נחוש נהסוגיקים אטיקל דין דר"ת). [מיהו ע"י צ"ק רל"ב סד"ה כתב הרשד"ם, ד"ה דהמנהג קאי גם על לאחכמ"י, וכ"מ בהר"ש סי' ד' דק"ז ד' ע"ש, וכ"כ במשיבת נפש (ספר הראשון) סי' כ"ו ד"ה והנלע"ד, דמהרא"ש מוכח דהמנהג נהחיר היינו אפי' באשכחי, ולכן הוא דקשה ל"י על המנהג, דא"ת דמפ' דהמנהג קאי רק לענין שא"ל סי', ח"כ מה קשה ל"י על המנהג, הא הביא מקודם מהריף דהאצט"ע אפשטא מהא דדגלת דע"ה נאמן צל"פ סי', ולא השיג עליו דזה [כדכשיג לענין צ' עדים], אלא צרור דכונתו להקשות על מה שכתבו נהחיר אפי' אחכמ"י, דודאי לא מתרמי דחיק' כשנמלא נטבע יהיו עידי הכרה, ומכרה"ש נלמוד, שכן גם כונת התוס', שהרי הרא"ש היה קרוב לזמן רבותינו צה"ת וק"ס ל"י המנהג שהוא באשכחי].

וכן מהר"ם שלטון בתשו' שצפני משכ ח"א סי' ל"ז, צנרון נטבע ולו"ש, כתב בדרימ"ע, דמהתוס' דדקט"ז משמע שאין לחלק דזה בין מיס ביבשה, (ואינו מזכיר להריב"ש), ובסוף תירסו לשאר סוגים שצנדונו. [וע"ע צספרו בני משכ סכ"ז דבני' ג' מ"ש להוכיח מהתוס' שצ"ד ר"ת גם לענין דאשכחי דמים]. והפנ"מ שם הסכים לתק' נסיון, ע"י דבריו הפנ"מ הבי"ל, ושצחשו ח' נראה שחש להריב"ל.

גם במשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז צדמ"ד ג', כתב, דמהרא"ש מוכח דלא כהריב"ש, דהא אחר שבי לענין נטבע דבגו"ש מעידין אפי' אחכמ"י, הסכים עם זה דברי ר"ת שאתם על המשנה [דג"י שביבשה, וכע"ז כ' צוית רענן ח"א תק"ע סי' ד' אות כ"א, ומזה מוכח דהרא"ש פ"י כן בתוס' דמ"ש

(יב) וביאור דברי הריב"ש, איך אפשר להקשות מהתם לעיקר דין דר"ת, הא לדבריו לא אמר ר"ת במים ומודה התם דלא מהני גו"ש, ע"י במרה"צ ס"ק ק"ב בד"ה ראיתי, דמבאר דההוכחה דבמים מודה, הוא ממסקנת הסוגיא, והדאי לעיקר דין דר"ת הוא מהס"ד דמים ויבשה שוים, איך בעו למפשט דריב"ב לקולא פליג, ע"ש, וכע"ז כ' במטה יוסף ח"א סי' א' דצ"ג א' ע"ש.

(ג) ומ"ש שם עוד, דלפ"מ שהביא הרא"ש לר"י בעל התוס' משמע יבשלם צריך אלאחר וק"ס לא צריך, דאל"כ קשה מעובדא דדגלת, דלתוס'

אוצר

סי' רלה אות א

הפוסקים

למשכחי דמים, ומלכך בנדון לסי'. וכן בדברי מרדכי (לרי"מ פרידבורג) בקו"ע סי' א' אות ב' כתב דכבר תמכו האחרונים על הריב"ש כו', ואף שיש מקום ליושב דבריו, מ"מ להלכה זכה הוי בהסכמת הפוס'. וכ"ד השאגת ארי' בחדושים סוסי' י"ח. והגזעתי שאלו סי' ד'. ועיי' גם צבאג"ל סי' ק"ז.

וב"ד הפני משה (מקלעוואן) סי' ק"ז, שבי' דמה שתמה בעני' ארזים ה"ל על הרמ"א מ"ל לפסוק נגד הריב"ש כו', אינה הפוסק, דבאמת אדרבא חילוק הריב"ש בין מים ליבשה ל"ע, דכרי הא דאין מעידין לאחג"י ביבשה ובאשתי דמים חד טעמא. לכו דחיישינן לחפיה, כמבואר בגמ' וכלל הפוס', ומ"ל לחלק בין השוים, ואין לומר דחשש חפיה לאחג"י הוא רק מדרבנן כו', וכמ"ש הפוס' ע"פ הרשב"א, אבל אשתי דמים נמא דודאי חפה, ובאיסור תורח אין סומכין להחיר בגו"ש, דזה ליחא, דהא כתב ה"מ בשם הרשב"א דגם באשתי דמים אינו חלל ספק שמא חפה, [עיי' דזה בס"ק ר"ב אות ב' ור"ל אות א']. ועיי' בפני"מ שהאריך לנאר דגם הריב"ש עצמו סובר דאין לחלק בין חשש חפה לאחג"י ובין אשתי דמים כו', ורק לר"ת סוברת נחלק לענין הכרה בגו"ש, משום דמפ' עובדא דגלגל דבשלים איירי ואפ"ה אמרו שם דצ"ע בשעתיה, (והריב"ש דחולק אר"ת גם באחג"י דיבשה, אינו מחלק בין מים ליבשה), חולס לחי' כרי' שצמדרי דעובדא דגלגל מייירי באינו שלם, שוב אין הכרה לחלק אפי' אליבא דר"ת בין אחג"י דיבשה לאשתי דמים, ורמ"א סובר כתי' ר"י ולכן דרינן לכלל דאין חילוק כלל לר"ת בין אחג"י לאשתי ובסדרת כל הפוס', ומ"ש הע"א דמהתוס' אין ראיה כו', הנה פשטות לשון התוס' משמע כצ"ש, וכמ"ש גם הח"מ הג"ל, ואין לומר דהכונה אחכמי' ששהה תוך המים, דזה זכא אפי' אינו שלם מעידין, וכ"כ הע"א בדעת החוס' כו' [וכנ"ל], וכ"מ מפסקי החוס' כו' [כנ"ל בגור"ר], וזו ראיה שאין עליה חשובה.

גם במראות הצובאות סי' קי"ב הביא להצ"ש והר"מ הג"ל, ואחר שתמה על הריב"ש ובהמשפטים ישרים הג"ל, והאריך ליושב ולהביא סמוכין לדברי הריב"ש, כתב דל"ז א', דמ"מ פשט לשון החוס' משמע דשלים שריא אפי' הכירוהו אחכמי' משכעלה מהמים, דאם על אחכמי' שהיה תוך המים קאי, לא ילדק לשון "אפילו" אחכמי', דבשהה תוך המים אין נפ"מ בין שזה הרבה או מעט כו' [דרך בשהה כ"כ עד שזכר שינוי בגוף כתב הצ"ח דלא מהני ט"ע כו', כמבואר בס"ק ר"ח אות א', וגם מ"ש הר"ק ה' יומי לאו דוקא הוא כו' כו', ע"ס"ק ר"ד אות א', ועוד ושהיה דחוק המים לא תלוי במחלוקת ר"ת והרשב"א כו' א'], ותו מה ענין רבותא זו לכאן דלא איירי אלא בשכיהי כשעלה ליבשה כו', ומה שהסתפק המהרי"ט דסוף דברי החוס' איבשה קאי כו', הנה לשון הר"א"ש מוכח דקאי אטעויה כו' [ובעני"מ במשפטי הג"ל], ודברי הר"א"ש לקוחים מדברי החוס' כמ"ש הריב"ל [ח"א סי' א'], א"כ מוכח דה"י דעת החוס'. ועיי' מ"ש להוכיח כן מסוף דברי החוס' עצמו. וכי' עוד דכ"י מהתה"ד סי' ר"מ בדעת החוס', מדכתב בנדון להכרי"ף אסורה, ועיי' דהיינו בלא חזו לאלתר, דנאלתר הא להרי"ף.

אינו אלא דרבנן, וחומרא דספק אשתי אינו אלא משום דיותר מצוי דישתאה, וכמ"ש הר"ן, כן י"ל לחומר הגושא. וכעני' כ' באחיזור סי' י"ג דל"ז סור ב'.

(טז) כ"ז מת"ד הארי' דבי' עילאי סי' י"א דפ"ג ד'.

(יז) מת"ד השב יעקב סי' י"ב דל"ז סור ב'.

שפסק צ' שכתב צו אפי' אחכמי', שייך לפסק הקודם לחיורי בטעות, ולא על דין דיבשה שאין לו זכר בדבריהם, א"ו כנ"ל, [וכ"כ בדבר משה לרי"מ אמריליו ח"א סי' ע"ו בדקל"ב א' בדעת החוס', והסתייע מפסקי החוס'], וכן מפורש בר"א"ש בדבריו דאליבא דהתוס' שגם בטעות כשגו"ש מעידין בט"ע אפי' לאחכמי' דאין מה דיבשה בלא הפרש כלל. ובסי' י"ד ד"ה ועוד, אחר שכתב בנדון בספק אשתי דהוי סי', שמא לא אשתי ושמא הלכה כהר"ת דגו"ש אפי' באשתי מהני, הוסיף, וכיון דצפונתא לענין עיגולא ראויה נחפוס בהמקילין, [עיי' דזה בטעמ' ובאול"כ"פ שם בס"ק קכ"ג אות ד'], א"כ יש מקום לומר בדאי הרי"ת לסמוך עליו בשעת הדחק אפי' אם לא היה כאן ספק דלא אשתי. ובסי' כ' דן בדנ"ל ד' שיעור ט"ע בגו"ש ואשתי אף שהיה נפוח, עיי' בס"ק רל"ד אות י'. ועיי' בסוף קטע הבא.

וגם בדעת הב"י כתב שם צ"ח כ"ד דף ס' עור צ' דכתי' סדר, ולא כמ"ש הרב השואל דכ"ז שכתיר בחשו' כשגופו ור"ש כיוון רק דיבשה, דזה לא יתכן, דהא עיקר סמיכת המיתרים כר"ת הוא על דברי החוס', ודברי החוס' צורכים דגם בטעויה מעידין לאחכמי' כו', וכ"כ דהפס' בפשיטות הרב [מהר"א חניני' בחשו' ש] צפוני משה ח"ב סי' כ"ז שכת' הצ"ח, דאחר שבי' דנ"ל סוף עור צ' דלא סמך להחיר בגו"ש לאחג"י זולת הר"מ סי' ל"ט, הוסיף, וכ"כ הצ"ח בחשו' סי' ד' מדוני מסל"ת, דכיון דלא אמר שהיה חבול בפנים מעידין לאחכמי' [ובפ"מ החוס' דהכנו להחיר כו' ד] א"כ ה"ה דיבשה כו', הכי מוכח מדבריו דה"י מיקל בין דיבשה בין ציס, והשווהו להר"מ, וסמך דיעותיהם על דברי החוס' שאמורים על הנוטע, והוא כתב דה"ה דיבשה, ומהראוי להשוות הדיעות ולא להוליד סברות חדשות לחלק בין השוין, והפוס' הכניסו סדרת ר"ת לפסק גם בטעות להחיר מטעם סי', ומסתמא מי שכתב דברי ר"ת נקט כותיה לגמרי גם ציס, דל"כ ה"ל לפרש כדי שלא נטעם מחוך דבריו להוסיף קולא צמה שאינו מקיל, וכדעשה הר"ן בענין [ספק] אשתי דמיקל דיבשה ומחמיר ציס.

גם בנכנסת ויחזקאל סי' מ"ח דנ"ח ד' וסי' י"א בזה"ר ה', אף שצ"ח סוף דברי החוס' כתב דאדיבשה קאי, ושכ"ה קרוב לאמת, ותמה על הרמ"א מ"ל דגם צמים מהני גו"ש באשתי, מ"מ לפ"מ שהאריך אח"כ צבאור הסוגיא הוכיח מהר"ת עצמו דמהני גו"ש גם באשתי דמים, ושכ"ד ר"ת כו' ושכ"ד הר"א"ש, דאף שהר"א"ש כתב עוד פירוש לחלק בין ראה הטעויה או לא, לאו לאפלוגי הוא אלא בדרך א"י כו'. וכן במשאת משה ח"ב סי' ב' כתב דנ"ד שאינו חבול בפניו אחתן לר"י ור"ת דגו"ש ח"ל בשעתיה אפי' ציס כו', ומציא להר"א"ש, (ומבואר שם דאם בנדון לא היה רואה הטעויה היה מתיר משום דגו"ש ח"ל לאגור). וכ"כ צנצ"ח סי' מ"ז דמהני לר"ת גם באשתי וכמ"ש הרמ"א והצ"ח, וזה פשוט, דלא מלינו דאשתי שעה משעלה מהמים גרע מאחג"י דיבשה. גם באצני שהם (לר"א פרץ) דפ"צ ד' כתב דהאחרונים רוצים ככולם לא חששו לסדרת הריב"ש, כדנראה מתשובותיהם שהביאו לר"ת בנדונייהם

(יד) כ"ה בפנ"מ ובגור"ר חסר זאת בסי', ומזה עיקר הראי' דנקט כן בב"י.

(טז) מיהו בבית יצחק (להרי" שפעלקיש) סי' ע"ט אות ב', כשביאר פלוגתא דהריב"ש והרמ"א, כתב, דיל' דהריב"ש סובר דאשתי כשעלה מהמים אסורה מה"ת, וכדאסרי' בספק אשתי כו', ולא התיר ר"ת בגו"ש אלא לאחג"י דיבשה דהוי רק איסור דרבנן, אבל רמ"א סובר דגם באשתי

אוצר

סיק רלה אות א-ב

הפוסקים

ח"א סי' קל"ז וסוסיי קפ"ט, וצח"צ סי' י"ב גס צנזון שלא הכירו צפניו שהיה נפוח מאד. צבית שלמה (לר"ש מוסקאלה) סי' ל"ז צדמ"א סע"א, מטעמי מהר"ל ואדוניי ה"ל. צעל שם אר"י צחשו שדרכי חיים סי' ד'. צמכר"ש ענגיל ח"ג סי' ס"ז ד"צ ד'. צחילה שלמה (לר"י קלנקין) סי' כ"ז, וצבוסיי כ"ו צהכורכו צגוי"ש מערפו ופניו היה אכול שא"ל להכירו. צפני האר"י החי סי' כ"ד אות ח' ד"ה ולפי"ז. צמנחא משק (לרמ"י ירושלמיסקי) סי' ז' אות ח'. ציד יחזק (לר"א גליק) סי' ק"ל ד"ה ועשה. וכן צערוך השלחן סעיף ר"ג, בשון צדעת ר"ת, כתב, וכן כשהעלוכו מהמים כ"ו כשכל גוי"ש אפי' נשחח צפניו מעידון עליו אפילו אחר זמן מרובה. וע"ע צבו"ד צבית יחזק ה"ל. וע"ע פוס' צס"ק רל"ד אות י'.

[וחנה צצחי לך עמ' ר"ס כתב דכ"מ מהלבוש, שצסעכ"ח צדון דר"ת כתב צצחיו חבול מעידון אפי' ציצשה לאחכמ"י, משמע דכ"ש צמים. מיהו זה ל"ע, דהא נראה דהאפילו מוסב עמ"ש צסעכ"ו צנעצע אפי' שבה חוך המים כמה ימים ממתחו מעידון, והוא כשראכו מיד ואין צו מכה, ע"ז כתב דלר"ת מהני צחיו חבול אפי' ציצשה לאחכמ"י, אבל צנעצע ושבה אחר שכוולה אין הכרח דמיורי צזה כלל].

ב. בהא דפליגי אם סגי לשיטת ר"ת בצורתו שלמה לבד או בגופו שלם לבד, כמוצא צס"ק רל"ד אות י"ג י"ד, אם ה"ח בהכרה דנטבע. הנה צכפוס' ה"ל שצירפו דעת ר"ת גס צאשחיו דמים, לא מאלנו שידונו צזה שיהא שזה צזה מדון אחג"י ציצשה, וכמה מיידי שהיה ל"ש לצד או גוי"ש, כדנרמז צדצריכס.

ובפני האר"י החי סי' כ"ד אות ד' מצאנו דלדעת הטור קיל צנעצע לענין דחסגי צגוי"ש. לצד (משום דצזה יש גס חילוק דלא ראה העצביה), ואף צצחג"י ציצשה צני. נמי חיו חבול צפניו, מ"מ צנעצע [כשגס לא ראה"ט, וכדעת הרא"ש], סמך אר"ת צגוי"ש לחוד, ומדייק בן משגיו לשון שצטור, וכדחמה ע"ז צצהגר"א ס"ק ק"ן, דעמ"ש הטור [לענין הכרה דנעצע צבלא ראה"ט ח"ל לאלתר וס"י, והוא שראה] שגס צגופו, כצדרי הרא"ש, ה"ק הא צתום דקט"ו לא כתבו חלל [צבלא נשחחח] צורת הפנים, וכ"כ הטור עלמו לענין [לאחר] ג"י ציצשה, שלא יאה חבול צפניו, ולדעתו צדרי הטור מדוקדקים, צדון אחג"י דציצשה, אף שר"ת התייר צגוי"ש אפי' נחסר הפדחת והחוטם כ"ו, אבל הטור לא סמך ע"ז להלכה חלל כשגס חיו חבול צפניו, כד"ה מחוס' והרא"ש דהיתר ר"ת צגוי"ש לחוד לענין אחג"י רפ"א צידס כ"ו, מ"ש"ה כתב דוקא אם חיו חבול צפניו כ"ו, חולס צככרה דנעצע סמך הטור אר"ת דגס כשרק גוי"ש אף כשהחול צפניו מעידון אפי' אחכמ"י, משום דהא להרא"ש צבלא"ה מותר צבלא ראה"ט אפילו צאשחיו [עס"ק רל"ז אות ח'], וה"י דהטור לא סמך למעשה על חילוק הרא"ש לחוד, וחשש גס לחילוק השני שהביא הרא"ש מהחוס' ע"פ ר"ת דצעינן גס גוי"ש, מ"מ שוב לא החמיר יותר מר"ת, וזה צדור, אבל החוס' כאן דלא נחתי כלל לחילוק דראה"ט וסצרי דהא דצעינן לאלתר הוא לאו משום צדדמי חלל משום דצאשחיו חפה כ"ו, לא כתבו להתייר חלל צגוי"ש שלימה, כמו ציצשה וכדעתם צדק"ה, וע"ש דצזה מייצב עוד הערות מצהגר"א ה"ל על לשון הטור, וצנזונו דאשחיו כתב ד' היתר ע"פ הטור, אף שהיה חסר חוטם, משום דצעד שלא ראה"ט (או צצ"ע גס צראה"ט כנ"ד) התייר הטור צגוי"ש אפי' נחבל צפניו, דלא החמיר הטור צמים יותר מר"ת, וכ"ש לר"ת עלמו דמהני אפי' צראה"ט כיון שגוי"ש כ"ו.

לה"ח

להר"ף מהני אפי' צבלא סי' כ"ו, וא"כ הא דמסוק אח"כ ללהחוס' שריא, ע"כ אפי' צבלא לאלתר, וכך הצין הרמ"ש צדמ"ח והריצ"ל צח"א סי' ח' להדיא [להחילוק דגוי"ש ה"ה צמים י']. ושם צע"ג מסיק המהר"ל, עלה צידנו לשיטת החוס' כל שגופו ולו"ש ומכירין אותו צע"ע דגופו ולורתו, סמכין ע"ז אפי' צבלא סי', ואפי' אשחיו כמה ימים אחר שעלה ליצשה, [והריצ"ל הוא יחיד צדצד זה, מספרו אגודת ארז סי' ע"ז אות ע"ז].

ובאר"י דבי עילאי סי' י"א כתב צדפ"ג ע"ד, דגס הח"מ ה"ל אף ש"י דהר"ה מהחוס' יש לדחות כ"ו, מ"מ ניכר מלשונו דרך דרך דחי צעלמא כ"כ, אבל עיקר ההחלט הוא כמ"ש צחילה דמפשט לשון החוס' משמע דגס אחכמ"י משנפלט שריא, וצאמח לשון החוס' חיו סובל לומר דקאי לאחכמ"י ששהה חוך צמים כ"ו, [וכנ"ל צמראות הנוצרות], ומ"ש הכנסח יחזקאל [הנ"ל] דקרוצ לאמח דהחוס' איצשה קאי כ"ו, לא ידעתי נמה השמיע להרא"ש כ"ו דמשם מוכח דגס החוס' חמים קאי, ומ"ש צע"א דל"ג צהר"ש דאחכמ"י חיונו שצחוך המים, ח"י"ז כדאי להשיג ארמ"ח, וגס נמה לא דהה צעענה זו נהר"ה מהחוס', [ד"ה דגס לדידי לא יתח נפרש בן צחוס'], ויעידו צדרי החוס' והרא"ש אהדיו כ"ו, עכ"פ גס מהח"מ משמע דפשט החוס' כנ"ל, ח"כ אין השגה של ממש על ה"ש שהכריע שפשט לשון החוס' חיו סובל כדדחה הח"מ, ושמוח חול"ה הרמ"א צדריו דלר"ת אפי' צנפל למים, ואי משום שהריצ"ל לא כ"כ, הרי צהר"מ ה"ל מצואר צמפורש דחין חילוק צין מ"ס ליצשה, וכי אין צכה רשכבה"ג הרמ"א להכריע בן מפשט לשון החוס' ולפסוק בן צפשיעות דר"ת מיקל גס צנפל למים.

וכן צחמדת שלמה סי' מ"צ אות י' דן להתייר ע"פ ר"ת צנזון צאשחיו דמים כשאלה מאיסור חורה, והוסף צאות י"ב, דאף צצ"ד ראו העצביה, הא צצ' עדים לא חיישין לצדדמי כמ"ש ה"ש כ"ו, וצמשיצת נפש (ספר הראשון) סי' כ"ו דכ"ח טור צ' ודכ"ט ג' כתב ג"כ צנזונו דלר"ת מותרת, וכיון שהיו צ' עדים אין נפ"מ מה שראו העצביה, חלל שחש להחלוקים אר"ת. גס צדצרי שמואל (לר"ש עמאר) סי' מ"ו לירק להתייר צגוי"ש צאשחיו דמים. ושם צס"י מ"ז כ"כ הרב המעתיק, והוסף, דאין לפקפק ממ"ש הריצ"ל כ"ו, שהרי הר"ח שמוח הרא"ש כ"כ על נעצע כ"ו. וכתב ונהכו להתייר כ"ו, וכיון שר"ח כ"כ צפירוש אפשר שגס ר"ח סוצר בן, דאם כתב דמהני צאחג"י דציצשה מסכרה, כ"ש כאן שהמנהג מסייעו, וכ"מ מהרמ"א שכתב ואפי' נפל למים, ולא כתב וי"א כ"ו. [וצנזונו כתב שם מקודם דל"א חיו רק אסד"ר, ודן שם דהוי כראו העצביה].

וב"ד מהרי"א אסאד סי' ע' צדף ה' ג', שכתב, דאף דחכס ח' חילק יפה צין יצשה ל"ס צכל חילוקי הדיונים לשיטת ר"ת, דציצשה הא חזינן דחיו משתנה חוג"י, וצמים משתנה אחר שעה מהעלות מהמים, אבל כל הראשונים והאחרונים שהקשו על ר"ת [מחא דוגלת] לא סצרי לחלק חלוצי צזה.

וכן צירפו לסצרת ר"ת צנזוניהס צנעצע דאשחיו, צמים חיים (לר"ה רפפורט) סי' י"ח דע"ו ד'. צחסד לצהרס (לר"א חאומים) מהדו"ח סי' כ', לס"ס. צהרי צשמים חנינא סי' רכ"ז דקמ"ג ג', צח"ג סי' ל"ד דמ"ז טור צ', צס"י ע"ז דק"י"א ג', ושם כתב דלר"ת מהני אשחיו צגוי"ש צבלא פ"פ. צמהרי"א חליו

אוצר

ס"ק רלה אות ג-ה

הפוסקים

וע"ע בס"ק רל"ז אות ג' מ"ש הפוסקים לענין ס"י דהתם חס מהני בגו"ש חף בראש"ט.

ובבני משה (להר"מ שלטון) בס"י כ"ז [מחלק כזה בין חין זו שום חבלה לבין שום ככל אצרו חבל מ"מ חבול קלה], דאחר שכתב בדנ"ט ח' דהא דהר"ש [וכר"י] מחמרי בראש הטביעה חף שגופו שלם לענין שלריך ס"י, היינו רק בשלם שאינו חסר אבר חבל אכתי יש בו מכה בפניו, משא"כ באינו חבול בפניו, וכמוצא בס"ק רל"ז אות ג', הוסיף, דאפשר עוד לומר דבאינו חבול בפניו וגם גו"ש גם לאלתר ח"ל להר"ש וכו"י חף דהא הטביעה, והב"י עובדא דדגלת (דקב"א), דלא הליכו ס"י, וכחז שם מקודם דמייירי שלא היה בו מכה בפנים, ומ"מ הליכו (בשעתיה), מייירי בזה מכה ברגלו, כמ"ש המרדכי בשם הר"י, (ע"י כזה בס"ק רכ"ג אות כ'), ומש"כ צעק בשעתיה, חבל כשחין בו שום מכה אפי' להר"י ח"ל לא ס"י ולא לאלתר, וכ"מ מהמרדכי, גם מהר"ק [המוצא בס"ק רל"ג] כתב דבכחו שלם לר"י מעידין לחאג"י, והטור שכלריך מיד וגם שאין בו מכה, [וכ"כ בשו"ע סע"ז], ח"ל דקאי על דבריו לעיל דמייירי שאין כאן חלא פ"פ פדחת וחוטם, וכ"כ בדרישה [אות ח', ובד' למצבא אות מ'], נמלא לפ"ז דבאין לו שום מכה לא בגופו ולא בפניו, חין לריך לא ס"י ולא לאלתר בין לר"י ובין להר"י הרא"ש והטור.

ה. אופנים שדנו לצרף סברת ר"ת באשתחי דמים גם להמחמירם, הפני משה ח"א ס"י מ"ג, אחר שכתב שאין לסמוך על היתר דר"ת כ"י בלא ח', הוסיף, מ"מ בנ"ד שיהיה עד מפי עד דיש לחלות דליו שאלו לעד הראשון היה חומר שיהיה בשעתיה, יש לסמוך בהערפות שניהם, כיון שישנם בכל ח' מקילים, חף שיש בנ"א גם מחמירים, מ"מ יש להקל מס"ם המתהפך, שמה הטור הראשון חז"י בשעתיה, וח"ל דלא היה חומר דחז"י בשעתיה, שמה הלכה כמ"ד בשלם גם במים ח"ל בשעתיה ולא ס"י, וכע"ז הקול מהר"ש ס"י ד', חלא שטעם הס"ם בגוואל אחרינא, ועוד דנ"ד יש ספק אחר שמה החול שצפת הים דשם נמלא, שמה היה שם מים.

בגנת ורדים ס"י כ' בדנ"ט ע"א, כתב, דנ"ד שיהיה ניכר למעידיו [ע"י כזה בס"ק ר"א אות ח'] וגם היה הכרה מעליא שזרום כמה פעמים שיכורכו היטב כדי להעיד, ואלו מפקפק הפני"מ ח"ל שחשם להסבירים שלא להשוות מים ליבשה, וזה אפילו היה איסור דאורייתא, כ"ש בנ"ד שעי' האומדות ח"י חלא חלא איסור דרבנן.

ובתב בהאלף לך שלמה ס"י ז"ד, דאפי' להסבירים דנמים לא מהני לר"ת אחרי כמה ימים, מ"מ נראה דע"כ מודו דס"י חמטיו הוא חס כל גו"ש, דאין לנו להכרזות במחלוקת דלר"ת וסיעתו יחשב אפי' ס"י מובהק, ולהחלוקים לא יהיה אפילו סימן חמטיו, [וע"י כע"ז בחל"פ נסע"כ בס"ק ר"ת אות ע"י, לענין סברת ר"ת בהכרה דגו"ש בלא פ"פ], ועפ"ז כתב בדגו"ש דכיון שיהיה כל גו"ש בלא חזרה בפניו, ולאחר שהלך הניפות הכיורכו שזה הוא, ח"כ יש לנרף הכרחו להכרה בגדיו צע"ע או בס"י מובהקים, לה"י חלא דמהני לירוף כה"ג כ"י [המוצא בחל"פ נסע"כ בס"ק קפ"ז].

ובאסד"ר. ע"י בשו"מ המוצא בס"ק רל"ז אות ח', דגו"ש היה באשתחי דמים, וכתב דבאסד"ר די הספק שמה הלכה כר"ת לסמוך ע"י ע"ש.

ואינו

ג. לחי"א דבבולו שלם מהני לאחר ג"י ביבשה גם לבמה מהחולקים, כמוצא במהר"ק שצ"ק רל"ג, וע"ש בנ"י ז', מסתפק במנחת משה (לר"מ ירושלימסקי) ס"י ז' אות ע', דאולי כשנשתכח אחר שהועלה מהמים אז לאו כו"ע מודו דמחירין כשכל גו"ש ויש לו פ"פ ופדו"ח (ובגדו"ה היה חבול בראשו וקלה בידיו), ומסיים, חבל עכ"פ יש מקום גדול להחיר לנ"י. ובזו"מ יחזק בקוטרם עגונות סימן ח' אחר שהביא בדף ר"י ח' הפוס' דגופו ולורחו שלמים מודים גם החולקים על ר"ת, הוסיף, ח"כ כ"י בנ"ד שיהיה [כל גופו, מהבנ"ע] ראשו ופרטיו שלם ולא היה חבול בפנים וכולם נסתיר, כיון שחאג"י דיבשה ואחר שעה בטביעה דיוס שיהיה, וכמ"ש הרמ"א כ"י, חלא שצ"ד ידע הטביעה לא מהני להר"ש אפילו לאלתר כ"י. וע"י גם בצני משה שצאות הסמוך דג"כ מסיק דה"ג מהני גם באשתחי דמים.

ד. להמקילים, אם מהני גם כשראה העד הטביעה. (לח"א יש חשש בדדמי, כמוצא בס"ק רנ"ז). ע"י בלא ח' שכתבו כמה פוסקים להר"ש והטור חף דסברי חילוק דגו"ש, מ"מ באשתחי דמים לא מהני לדודה חלא כשלא ראה הטביעה, מיהו בדעת ר"ת עצמו וכן להר"ת (למחמירם חילוק דגו"ש על שמו), כתבו הכרה פוס' דמהני הכרה דגו"ש באשתחי גם בראש הטביעה.

בגנת ורדים כלל ג' ס"י כ"ד בדנ"ט ד' מציא מדברי הכז במשיב דגם להר"ת חלא דכתבו הכוס' דנהגו להחיר נשי בטביעים היינו בלא לה"כ, וכו"ר הוסיף דהיינו דוקא כשגם גו"ש, והגו"ר השיב, דמהפוסקים לא משמע כן, דהר"ש בדנ"מ ח' צד"ה והכלל, הטעם, להר"ת כשגו"ש אפילו בראש"ט ח"ל לאלתר וס"י, וכ"כ בס"י ד' צד"ה דעת השני לחילוק זה (ושרציו ירוחם כ' זה ע"ש ר"ת), ובגדו"ה שם מייירי שראה הטביעה, ומ"מ כתב צסוף דק"ז בלד הכיתר מטעם ס"ם, ספק ח' הלכה כהר"ת והכוס' דשגו"ש צע"ע סגי [גם באשתחי] וח"ל דכל גו"ש צע"י לאלתר שמה בנ"ד ראשו לאלתר כ"י, וכיון דהר"ש מנרף הספק שמה הלכה כהר"ת להקל גם באיסור חורה כשיש עוד ספק, ח"כ בנ"ד דהיו רק איסור דרבנן כ"ש דיש להקל בחד ספק בלד ח' הלכה כהר"ת כ"י, [יחאפי' נומא דנ"ד ידע מהטביעה, מדבריו דנ"ס ע"א], גם בפני משה ח"א ס"י מ"צ צסוף דק"ו הקול כהר"ש כ"י, ושם הביא להריב"ל שצח"א ס"י ח' כשצא לכלל הדברים כתב דלחילוק דגו"ש חף אחסם שראה"ט ח"ל לאלתר וס"י כ"י, וגם כתב שם דאף דהכרה מבגדולים דחו דעת ר"ת מ"מ מדי ספקא לא נפקא, ולירף לה ספק צ' להקל באיסור תורה, ומסתמא משמע נמי דס"ל דעת ר"ת כ"י אפילו בראש"ט, וכמ"ש הריב"ל. וכ"כ עוד הגו"ר שם בסמוך, דסברת ר"ת דמיקא חייירי חף בראש"ט, כדמוכה פשטא דמילתא, וכמ"ש להדיא רבים וגדולים ואין נפקא. וע"ע בדברי הדנ"מ שצסוף הר"ש, המוצא בס"ק רל"ה אות ח'.

גם במהר"ל ס"ק קי"ג צד"ה חמס מלשון, אחר שהאריך בציאור • הכוס' דקטע"ו, כתב דעתם, דגו"ש לא שייך בדדמי אפי' ראש"ט כ"י, וגם לאלתר ח"ל לפנ"מ ר"ת דגו"ש מעידין לחאג"י באשתחי דמים. וכ"כ בפני הארי הכי ס"י כ"ד אות ח', דלר"ת אפי' ע"א שראה הטביעה נאמן כשרק גופו שלם כ"י. וכן מוצא צזית רענן ח"א חק"ע ס"י ד' דלחוס' מהני גו"ש באשתחי חף בראש"ט כ"י, ע"ש שהאריך. וכן צמטיל שמואל ס"י כ"כ צדון דראה"ט לירף דנ"מ סוף טור צ' לספק שמה הלכה כמ"ד דגו"ש ח"ל לאלתר. וכ"מ צסוף הח"ס המוצא בלא ח', ושצלה בראש"ט נראה מהר"ש דלכו"ע מהני, ע"ש.

ביאור הגר"א

[ק] ד ואינו מחזור [קכב] בעיני (צב) האחרונים :

באר הגולה

הגה

ד נ"ו זינתי ספ

[ק] ואינו כ"ו ממש

קכ"א א' אצ"א לחומרא

כ"ו ואם איתא דלמא שלם הוי. וע"כ צ"ל כן דאלי"כ היכי קאמר ה"מ דאיכא כ"ו ועוד אמרין בירושלמי שם כתב ויכו בהם אביה ועמו מכה גדולה מאד א"ר אבא בר כהנא שהעביר הכרת פניהם של ישראל כ"ו ר' אמי אמר שהושיב עליהן משמרות שלשה ימים כ"ו ומ' שלא השחית כלום בפניהם : ואפילו נפל למים. עתוס' קט"ו ב' ד"ה וקאמרי סימנים פיר"ת כ"ו וכן מפר"ת וד"ש ויש מחלקין כ"ו :

באר היטב

פתחי תשובה

[קכב] [בעיני האחרונים. עכ"ט ועי' נחשו' חסד סופר סי' כ"א ונ"ו ונ"ז ס"ל דנ"ל דברי ר"ת עיקר ומה שחלקו עליו הרשב"א וריב"ז ונ"ו

(צב) האחרונים. מ"מ לא נדחה דבריו לגמרי ומנטרפין דבריו לשאר ספרות להקל. מ"מ צ"ש :

* בדפוס אחר צוין כאן אות קכ"ו מפני שיש כבר אות קכ"ה בשבטק"ה כ"ו, ולעומת זה צוין עוד פעם אות קכ"ו להלן, וכאן הועתק מדפוס קודם, כדלפנינו. וכן צוין באוצה"ס על ס"ק זה : ס"ק קכ"ה השני או ה'.

אוצר

ס"ק רלו אות א-ב

הפוסקים

דכ"ו המשנה כנורחא, ואי הוה סבר כר"ס לא הוי שחיק מניה. ועי' במטה יוסף ח"ב סי' א' דע"כ טור צ', דמבואר דאין לומר דמדכתב הרמב"ם בטעם דאין מעידין לאחג"י משום דכפ"פ משחנה, הכי יש לדייק דדוקא כפ"פ משחנה, אצ"ל כשקיים גם בגין הכוף. אינו משחנה ומכ"י גם לאחג"י, דניחא, דכל כי כלי צ"י לאודועי ולא הוי שחיק מניה, וחו' מדכתב [בתחילת דין זה] מלאכוהו כרוג כ"ו, משמע שמלאכוהו שגס ראשו וגופו, דמנן לומר דמיידי דאיכא רק כפ"פ דאין לזה רמז, ועי' קאמר דאין מעידין לאחג"י מפני שכפ"פ משחנה כ"ו. (ועי' שחמה עמ"ש הרשב"ם רק דמשמע" דהרמב"ם חולק, ופי"ש מ"ש צ"ח). וכע"ז מבואר בסא"ר ה"ל, דכיון דנראה מפשטות לשון הרמב"ם והסמ"ג שם דאין הכרה אלא כפ"פ ופדו"ת ולא צננין הכוף. אף שהוא שגס כ"ו, לפי"ז כשכתבו אח"כ דאחר ג"י אין מעידין משום דפ"פ משחנה, נמצא דמילתא פסיקתא קאמר דכלל גוויי אין מעידין. ועי' במשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ד ג', דכ"ש דמוכח כן צריף דלא סבר כר"ס, דבטעם דאין מעידין לא כתב משום דכפ"פ משחנה, אלא משום דכמת משחנה ואינו ניכר, דזה טעם לומר שאין מכירין לאחג"י אפי' בגופו.

גם המאירי צע"ו 458 כתב דלא כר"ס, דאחר שהציב דעתו שלא הזקיקו לתוך שלשה אלא כשאין שם כל הכוף וכו' נחבל צפנים אצל כל שלא נחבל צפנים ניכר הוא לאחר כמה [ימים], כתב, דהסוגיא כולה מעידה כנגד דבריו ומתוך כך אין לחוש להם, ובעיניו ראינו מי שנמצא כרוג וכודיעו לאלהם לקרוביו ולבסוף ג' ימים צאו קרוביו ולא הכירוהו כלל, ובאמת שלא כל האדם שוכ צ"ח אלא שדנו חכמים אחר הכרוג.

ב. בדעת הב"י בשו"ע ובתשובותיו. כתב הח"מ נחשו' שצסקני"ה, דאף שצ"ע כתב דלא ממורו דברי ר"ס צע"י האחרונים, מ"מ נחשו' פסק למעשה כר"ס. וכ"כ ע"פ הח"מ בנכנסת יחזקאל סי' מ"ח ונ"א. וכ"כ הכנה"ג הכ"ז אות תל"ז, דכ"ז נחשו' סי' ד' ו' י"ב מדיני גמולות, הסכים לר"ס. וכ"כ צפרח מטה אהרן ח"א סי' קכ"ה צד"כ ע"ד, וצננת ורד"ס

דבבכורות מ"ז ב', משא"כ הכא דהכל שלם אלא דהי' לאחג"י, דהוא רק חשש דרבנן.

(ד) הרמב"ם בפ"ג דגירושין הכ"א, והסמ"ג העתיק דבריו בסוף עשה ג' :

(ה) נראה דר"ל דכיון דר"ת הוציא דינו משום דמפ' כך במשנה גופא, הו"ל כדברי המשנה, וא"כ מדסתם הרמב"ם דין דאחג"י, מוכח עכ"פ דל"ל פ"י זה במשנה. ועי' באוצה"ס לסע"ה ס"ק ר"ה אות א' בדעתם. ובמ"ש שם דמחמ"ג מוכח טפי דלא סבר כר"ס, וטעמא דהתם שייך גם כאן

רלו. ואינו מחזור בעיני האחרונים. א. כ"כ צנ"י ליצמות דק"כ ע"א (וכנ"ל צנ"י) שכתב על דברי ר"ס אלו דאינו מחזור צע"י הרשב"א הרא"ה והריב"ז, דהא מילתא פסיקתא קתני שאין מעידין לאחר ג"י, ועוד דגדריי אף פשטא הגמי דקכ"א מדכתבו בעובדי דגלגל וברמי דליצ"ב לקולא פליג, והא חסד לא נחבל צפנים וגו"ש הוה [דסתמא דמילתא כן הוא א], ודילמא הכירוהו כפ"פ ובגופו [ומהי אפי' לרבנן דריצ"ב, לדברי ר"ת], אלא ודאי משמע דלרבנן אפי"ו בשגס דוקא עד ג"י מעידין וחו' לא. וכ"כ הריב"ז צ"ח שפי"ה דמזכ' נדחים דברי ר"ס א. וכתב צח"מ סק"ד דמדכתב השו"ע צד"ן זה לשון ואינו מחזור כ"ו, ולא כמ"ש כסע"ה דחנקו עליו כ"ו, משמע שצד"ן דהכא לא נחנקו עליו להדיא רק שלא היה מחזור בעיניהם ג, אצל מלשון הריב"ז ה"ל מוכח שדמו חס דבריו בגדול רבא.

בדעת הרי"ף הרמב"ם והסמ"ג. עי' צמ"ש הר"ש צכ"ך נחשו' שצחוט השני סי' ל"ה דפי"א א' דאפשר דגם הם אף שכתבו, המשנה כפשוטה, סברי כר"ס כ"ו. ובצנ"י משה (לר"מ שלטון) סי' כ"ז כתב דאף שהרמב"ם והסמ"ג כתבו דין דאין מעידין לאחג"י בסתמא, [אין להוכיח דחלקו אר"ת, כי] הם העתיקו לשון המשנה ומה שאפשר לפרש במשנה יתפרש בדבריהם. ועי' במהרי"ק המוצא צ"ח ר"צ ד' נמי ממ"ש ואפי' אח"ל דהרמב"ם כ"ו, דלא פשיטא לי' דחולקים אר"ת.

מיהו צנ"י נחשו' סי' ו' מדיני גמולות כתב דנראה דהרמב"ם והסמ"ג דלא חילקו בזה, פליגי אר"ת. וכן מבואר ברשב"ם סי' נ"ד ונ"ז, ע"ש. וכ"כ הר"ש דמ"ג טור צ' ונחשו' סי' ה' דכ"ג מדבריהם מדכתבו מילתא פסיקתא דאין מעידין לאחג"י. [ובדל"ז לענין דעת ר"ת דסע"ה, כתב, דאף שדרך הרמב"ם להעתיק רק לשון המשנה והגמי, מ"מ דבר כזה הו"ל לפרש ה]. וכ"כ במרכ"ל ס"ק קי"א דל"ה א' דעת הרמב"ם והסמ"ג, ובספרו אגודת אזור סי' ע"ז אות ט"ז כ"כ גם דעת מהרי"ף. וכ"כ בסדר אלי רבב סי' צ' דו"ד טור צ' דכ"א גם מהרי"ף

(א) ע"פ מר"צ המובא להלן אות ג' בהוספה להיש"ש, ע"ש. וביש"ש. (א) ואף דהריב"ש כ' דבמים מודה ר"ת דלא מהני גו"ש באשתחיה ומה הקושיא מהתם, עי' בס"ק רל"ה אות א' הע' י"ב.

(ב) גם צנ"י והריב"א הלשון שונה בדיון דסע"ה, דכתוב שם : ואינו נכון בעיני הרשב"א כ"ו, (ובריב"א : בעיני רבותי), מיהו ברשב"א כתוב בב' הדינים לשון ואינו מחזור.

(ג) וטעם החילוק, מבואר באר"י דבי עילאי סי' י"ב, דבסע"ה דאיידין לענין הכרת הגוף בלא פרצוף, כה"ג לא הוי זכרה מדאורייתא לפי האיב"א

פתחי תשובה

דכו כחצול צפניו ממש. שז נס' נ"ג כחז דלף דכ' סז"י צחש' סי' י' דמשמע
וולגון ר"ת דדוקא גוף שלם ולא חתוך הראש והואל נק"ע סי' קע"ג ומהרש"ט
השקיד הדבר בספק מ"מ מדברי ר"ת שנס' הישר מנואר דר"ת היקל אפי' בראש
חתוך צין נט"ע דגוף בלא ראש וצין בראש בלא גוף יכול להעיד אפי' אחר ג' י'
וכן כ"ל שבין הר"י שגמירכי כו' והאריך בזה ומסיים על דבון שגשאל עליו
ולפי חילו היה הראש ומוחזר לגוף הייתי סומך להחיר אחר ג' י' ע"פ שיטת ר"ת
צירוף קולות המנוגדים ה"ל ח' היות כי היה חתוך הראש וכל הפוסקים לא
פסיקה להו שהחיר ר"ת בכה"ג רק אפי' יעמתי ומצאתי דלתי לידו מ' הישר לר"ת
מי אנוכי לסמוך על הכנתי זולת אם יסכים לזה ת"ת נקי בנוראה כו' ע"ש:]

הפוסקים

סי"ק רלו אות ב

משום ס"ס הוא, דהא כחז דלף דאפי' דאכתי אין להחיר משום
דשמה הושלך למים אחגיי משמח כו', נאמר דהכא דנין מלד
אחר, דכיון שהיה שלם כו' מעידים אפי' אחכמיי כו', משמע
שמלד אחד לצד הוא שדן עלה, ולא אחי לאחכמיי משום דספק
אין אשתחי ג"י כו'.

והוסיף שם צטור צ', דו"ל דמהשוי' נמי אין סתירה, דהכא
מהריק"ש צערך לחם בהגותיו לשו"ע כאן, הביא לדברי
מהרי"ק שגרי"ש ולא נחבל בפנים מעידין לאחגיי, ונראה מדבריו
דגם השו"ע מודה בזה, לפי' מוכרח לומר דהשו"ע מיייר כשאין
הגוף שלם [לגמרי], דמ"ש ע"י ע"ע של "גופו" ולוחרו, היינו
דהגוף קיים, אצל סגי כשהיה חסר כו' והוא ע"פ הגי' בנמוקי
כו' [ובמזבח בסי"ק רל"ד אות א/א], ואף שהנמוקי מסיים
דגם בגי' ולא נחבל בפנים לא נחזור צעיני הרשב"א וכו', מ"מ
הצ"י [בטוש"ע] לא הביא הא דלא מחזור אלא באין גופו שלם,
ומשום דסובר כמהרי"ק דבחרתי לעינותא כו"ע מודו. וכחז
עוד בד"ה באופן, דגם ממ"ש הכנה"ג ושאר פוס' הג"ל שהצ"י
בתשובותיו פוסק כר"ת, מוכח דלא סביר דצו"ע חזר צו וכמ"ש
בזב שלמה הג"ל, דאלי"ב איך כחצו סברתו דקודם חזרה, וגם
מהח"מ הג"ל מוכח דסבר דהתשובות הם בעיקר, דכחז אף
דצו"ע כו' מ"מ צחש' כו', ועל הכל הובחש מהריק"ש הג"ל,
[נמלא דברור שדעת מרן להחיר כשאינו חצול בפנים וגופו שלם,
מדבריו לעיל שם]. ועפ"י כחז צדונו, דכיון דאין צחרי דמון
[הצ"י] גריון בכל משפטיו, וצנ"ד היה גי'ש ולא חצול צפניו,
יכול להעיד אפי' אחכמיי, (וצנ"ד שהיה ספק חוך ג"י יש
גם להחיר מס"ס כו').

ובבגדי ישע סי' ז' דמ"ה א', כחז, דקשה לומר דהשו"ע מיייר
באין גי'ש, וכמ"ש הר"ש לניאדו הג"ל, דהא דברי
השו"ע הם מהעור, ושם כחז הצ"י דהוא מהחוס' והר"ה"ש,
וכבר ציאר הצ"י צחש' דלהחוס' דוקא בגופו שלם מחיר ר"ת,
וממהריק"ש אין ראוי שצ"ד השו"ע, דכחז המאסף דעת הפוס'
אינו מוכרח שדעתו להסכים דצריכס לדברי השו"ע, וגם אינו
נמי אינו מוכרח שהסכים עמהם אלא עד שיסיים הכי להדיא,
וכנודע, וא"כ סתרי אהדיו ולא נדע מה לתרן הסתירה, ועכ"ל
דכר צחש' ממ"ש צו"ע, ודבריו שצחש' הם עיקר, וכחז
דחירא עדיף, וע"י צחזר מים חיים (ל"ה אצולה) צד"ה
עור צ' דמוכח באופן אחר ע"פ העור, דהשו"ע שמעתיק לשונו
מייירי אפי' בגי'ש, ואפי"ה כחז דאינו מחזור, וע"ש מ"ש דמ"מ
אין

דאינה חסרה, דיתכן דתשו' ז' שאהריה היא המשך התשו' הקודמת, שכ"מ
קצת ממ"ש בתחילת תשו' ו', ולקמן יתבאר מה הם סי' מובחקים כו' וזה
לא התבאר אלא בסי' ז', וגם דסי' ז' אינה מתחילה ב"שאלה" כרגילה אלא:
ולענין כו', וכן יש שם עוד ב' קטעים המתחילים ב"ולענין", שדן שם בכמה
עניני עוגנה, ובסוף החוס' מרן עולה.]

צ"ה האשה בתרא וריב"ט סי' שט"ח גרס להם שלא ראו ספר הישר לר"ת שזכינו
לו עתה וחילו ראו, דבריו שם דף פ"ה ע"ה שר"ת צעמנו הרגיש בכל קושיהם וייסגס
לא תחלקו עליו ור"ת סיים שם לא מפני קולא של עוגנה אלא מפני שהוא חמיה
של חדרה דין הוא ורש"ט"ס כן ומי שאינו מורה כן הוא חוטא. ולפי שגשגשו
נדפוס קצת האריך הוא ז"ל ציחור דבריו על נכון, ומ"מ לא סמך על זה לחוד
כו' צירוף דלדים אחרים. ושם נס' ג"ל כחז דמוכח מדברי ר"ת שם דאפי'
יש מכה בראש סמוך לפנים ממש כל שאינו צמקוס ההיכר ממש אינו מפסיד.
ואפי' אם היה חצול צדדיו אינו מניק כי הצדעים אינם בכלל פדחת שהוא מקום
ההיכר וממילא התגלה שם אינו מפסיד. ומיהו אם העינים נמקו נחוריהן אפשר

אוצר

ורדים כלל ג' סי' כ', ושני רבנים צחש' שצפני משה ח"א סי'
פ"ה פ"ו, וכ"מ מהפני"מ עלמו שם סי' פ"ז. וכ"כ הר"ה חנני
צפני משה ח"א סי' כ"ז ע"פ חש' הצ"י סי' ד', ובזרע אברהם
סי' צ' ד"ע ע"ג ע"פ חש' דסי' ו'.

וכחז. בלב שלמה סי' ב"ז דמה שהחיר הצ"י צחש' סי' ד' וי"צ
חולו הוא משום דמייירי שם בספק גי', ומשום דהוי
ס"ס כו', וצ"י י"צ ה"י גם סימן גומות שצפניו, דכרי גם
הרשב"ם שלא סמך אר"ת החיר שם, וכן פי' הרמ"ש דמ"ג
[בסוד"ה ולי] לדברי הצ"י, אצל צ"י ו' ח"א לומר כן, דהא
שם היה ודאי אחגיי וגם מקלחו נאכל ואפי"ה החיר, וז"ל שחזר
צו צחצוח השו"ע ממ"ש צחש' סי' ו' ע"ש. והר"ד אישטרושה
בעל מגן גבורים בתשובותיו סי' ג' שדפסו צירך אברהם, מביא
בדס"צ עור צ' להחש' דסי' ו' (לא לענין הסתירה מהשו"ע),
וכחז, דאין להוכיח ממי סברת הצ"י בזה, דהוא רק העתיק
הא דברי מהרי"ק שסמך אר"ת וסייעתו צענה הדחק, [כמובא
בסי"ק רל"ב], אצל לא כחז דכיון שמהרי"ק סמך עליהם גם
אנו בסמוך, כדרכו. צחזר תשובות, ונראה שחזר סיום החש',
ומי יודע מה היחה הסכמתו. [ומסי' ד' וי"צ לא הביא כלל].
ובחקרו לצ' סי' ו"צ צד"י"ע ג' כחז דלא יתכן שצחש' פסק כר"ת
[לסמוך עליו לחוד] מאחר שצ"י [שעל העור] וצו"ע דהא
סברתו, לכן נראה דעתו היא [רק] דלא נדחית סברת ר"ת
לגמרי וכמ"ש הח"מ [כמובא בזה ד' ושמעלטרפה לשאר אומדות
והוכחות, לכן צ"י ד' החיר משום דה"י שם כעין ס"ס כו',
וכדרך זה הוא צ"י ו"צ, וגם צ"י ו' מנואר צחש' אלא דה"י
ידוע אם עברו ג' ימים, וצ"ה לצד סמך להקל אר"ת ולא צודאי
אחגיי. וגם צפני אהרן ח"א סי' ג' דס"א ג' פי' בזה דסי'
י"צ דהוי כעין ס"ס ע"ש.

והר"ש לניאדו בעל צ"ד של שלמה בתשובותיו שצו"ע ישראל
ח"צ סי' ג' כחז צדף י' ע"א, דאמנם מהתשובות מוכח
דסבר הצ"י כר"ת, דאין אפשר לומר דצ"י ד' כחז מעט
ס"ס, והא אחר שהביא למהרי"ק, סיים, וצנ"ד דמשמע שהיה
כל גופס שלם וגם לא היו נחצלים בפנים כו', שפיר יכול להעיד
אפילו לא ראה אותם עד לאחר כמה ימים, משמע דאזיל לשיעורו
דכנה"ג לכ"ע שרי כו' וכדמק"ל ע"י מהרי"ק כו', ומ"ש הלז
שלמה הג"ל שכן פי' הרמ"ש דהוא מעטס ס"ס, הנה הוא כ"כ
לפי י"צ שדבריו סתומים כו', אצל צ"י ד' ו' * דבריו מפורשים
דאף צחש' ודאי פסק להחיר, ומ"ש הרמ"ש נמי תמוה, דילמד
סתום מהמפורש צחזר החש', וגם צ"י י"צ גופא משמע דלאו

(*) וההוכחה מסי' ו' כתב שם מקודם בסוף דף ס', [דאחר הדיון בדברי
ר"ת והחולקים עליו, ובמה חולקים], אסיק מרן שם בדברי מהרי"ק. וכע"ז
הוכיח מסי' ד' ו' בגי' כלל ג' סי' כ' דניה"א. [ואף שבסי' ו' לא חתים
מרן עלה, כדרגיל בשאר התשו', וכבר העיר הר"ד אישטרושה הג"ל דאפשר
דתשו' זו חסרה כו', מיהו אפשר דכל הגך שהביאו הוכחה גם מתשו' זו סביר

אוצר

סיק רלו אות ב-ג

הפוסקים

קשה גם בש"ע עמנו למה כתב דברי ר"ת אחרי שהאחרונים דחו דבריו, איך דלא לא קשיא דכבר שנינו למה נשנו דברי היתיד בין המדבין כו' [ע"י בעדיות פ"א מ"ו], וכו"ל י"ל דהרמ"א הגיה כדי לומר דמ"ש החוס' בן צנפל למים, דר"ת תליא [ואינה הלכה], וצ"ל"ה יש לו נורך גדול להגיה זאת, כדי לכתוב ההגה שלאחריו ויש מחלוקת וכו', דהוי צנפל למים, ואדרבא כונתו צנפל דלהלן ביה, דמ"ש החוס' שכתבו להחיר נשי כעצמים כע"ע, מיושב אף להחלקים על ר"ת.

ג. הכרעת האחרונים אם אפשר לסמוך על דעת ר"ת * מהר"מ אלשקר סי' כ"ו דר"ת ח' השיב להרצנים שסמכו ע"ד ר"ת, הא האחרונים והרשב"א כבר דחו לסברת ר"ת, אף שמכירים ערכו ויוקר תפארת גדולתו כמונו. והרשב"א סי' כ"ד וכו' אחר שהביא לכמה רבנות דבדרי כר"ת, וכ"ל בס"ק ר"ב, וכתב שזכר ראוי לסמוך עליהם בשעת הדחק כו', וכמוצא להלן דר"ב ועיין, מסיק, מ"מ מיראי הוראה אני וצפרע צעין חמור כזה, לא הייתי סומך ע"ז לצד, אחר שהרשב"א והאמנים לדעתו לא סברי הכי, [וצב"ו כתב, דהראש גס הרמב"ם והסמ"ג חולקים], אי"כ מי זה יערב לצד לעשות מעשה נגד אלו הרצנים, ואף שר"ת עשה מעשה, וי"ל מעשה רב ועדיף, מ"מ אנו יתמי דיתמי אין לנו ללא ממחיתנו, אלא שצוננא ד"ל דגם הם יודו וכ"ל כו', אפי' אם יוכיח על צד הדוחק קצת, נוכל לסמוך להחיר כו'. וצחמת ישרים סי' קנ"א אות ז, כתב, דכיון דהני רבנן צתראי הרשב"א הרא"ה והר"ע ז"ל ראו דברי ר"ת ולא הודו לו, אין לי להכריח אחרים, (וצננא הוסיף, דאף שאפשר להשיב על דבריהם ולהחזיק בדברי ר"ת, וצפרע שהרמ"ש שהיה מגדולי האחרונים לא זלזל בדבריו, מ"מ צ"ל לא נעטר לזה, כיון שיש לנו היתר מלד אחר). גם מהר"ע צח"צ סי' ל"ה כתב ע"פ הכי והר"ב"ש הג"ל צחות ח', שאין לסמוך אח"י להכריח דגופו ולורתו. וע"י דעת מהר"מ אלשיך והר"ב"ל, צסוף האות.

ובן ביש"ש פט"ז דינמות דין ה', אחרי שהביא מ"ש הכי צסם הרשב"א הרא"ה והר"ע ז"ל, כתב דנראים דבריהם, דצחמת נשחנה כל שעה אין שייך לסמוך אט"ע כו' לאח"י אפי' הוא שלם, דודאי משתנה ואינו ניכר על צוריו לסמוך עליו, ואף שהחוס' כתבו שכצ"ל ולא נחבל צפניו פשוט הוא דיכולים להכיר, צעוני אינו פשוט כלל אלא רחוק, דהא סתמא קתני אין מעידין עליו אלא עד ג"י כו', ועוד יש רא"י צרורה לזה מהא דהגמ' צאה למיפוט מההוא דעצ דגלגל דר"ב"ל לקולא פליג כו', וכמ"ש הכי שם, ומה שזכר צמרדכי [וכמ"ש ר"ת עמנו צב"ה, כ"ל בס"ק ר"ב] דקים ליה לתלמודא דהאי עובדא לא הוה אלא כעין מחיתין שלא הוה אלא פרטוף פנים עם החוטם ותו לא ע"ש, אין זה אלא דברי נביאות דמגן כל זאת, ועוד הא מוקי תלמודא כך עובדא דלויכא מכה, ומשמע כפשוטו דלויכא מכה כל עיקר. [ומ"ש הח"מ המוצא בס"ק ר"ב בע"י ג' דע"כ מיורי דידע תלמודא עובדא היכי הוה, וי"ל דידע דלא הוה שלם, דל"כ קשה דילמא מיורי שם שהיו צו סימנים מובהקים, דהא צמרדכי ס"ק ק"צ צב"ה ח' וצ"כ קי"א דל"ה ע"א, דודאי דגם הרשב"א יודע לתלמודא ידע עובדא היכי הוה, אלא דה"כ חס איחא דצג"ש לר"ע מעידין לאח"י, ועיקר הפשיטות הוא משום דהעובדא מיורי צחינו שלם, אי"כ כו"ל

(*) והיינו אפי' כשהי' גופו וצורתו שלמים, או שדנו ע"ד ר"ת סתם, אבל אלו שדנו אם גם בצ"ש לבד או בגו"ש לבד יש לסמוך ע"ד ר"ת או לצרפה, מבואר כל דבר במקומו, בס"ק ר"ד אות י"ג י"ד.

אין סחירה להתשי דפסק שם צפשיטות להתיר, דמיירי שם דל"ש עם שפחים וסנאיר כו'.

ובאורים גדולים למוד ר"ת כתב [דאי הוי צרור שיש סחירה מהתשי להש"ע ר"ת] אף שצחמת עבד עובדא כר"ת דלויכא תרתו לעיבותא, לית לן למיזל כי חס אחר הש"ע שכתב שם שלא נחמורו דבריו צעוני האחרונים, וכמלומה שכתב לשון זה [האחרונים] להורות למ"ש הפוס' דגם צפוסקים אמרין הלכה כצתראי, וידוע מ"ש צצני שמואל לענין דעת הרא"ש שאין לדון בהתשי אלא כהפסקים שם עיקר, וגם מהר"ע כתב שכל פוסק שעשה חבור כולל אפי' צחמילת ימיו כחיבור הוא העיקר [ויתר] מתשובותיו, איצרא דיש לצד דהש"ע כאן לא פליג על מה שזכר צחמת, צמה שדיוק ממה שצבע"ה כתב צלשונו "שחלקו" האחרונים על ר"ת, וכאן שיהי וכתב "שלא מחמורו" דבריו צעוני האחרונים [וכדיוק הח"מ המוצא צחות ד"ע"ש], דכונתו דענין זה אינו צרור צעוני האחרונים, ר"ל דמספקא להו, וצ"כ אפשר לומר דצב"ג לא אמרין הלכה כצתראי, דלא שצקין מה שכתבר לראשונים מפני ספיקס של האחרונים, ואפשר שצ"ז סמך צחמת להקל. (אלא שלדינא חשש האורים גדולים צננא להכריח אחרונים דבדרי דגם כשגופו ולורתו שלמים אין מעידין לאח"י). וכע"ז כתב צמרדכי לפש דל"ו ד"ה ועוד, וצו"מ יחזק צק"ע סי' ח' דר"א, דצש"ע לא חלק על ר"ת אלא שכתב דלא יתיר דבריו צעוני האחרונים, ע"ש. וכ"כ דבר שמואל (לר"ש עמאר) סי' מ"ו.

בדעת הרמ"א, כתב הר"ש צנרן צחמת שצחמת השני סי' ל"ה דר"פ ע"ג, דמהלגיה הרמ"א צסמוך ע"ד הש"ע צסם ר"ת, ואפי' נפל למים, משמע דפסק כר"ת, דל"כ למה הוסיף דבריו צמקום שהעיקר צנל, אט"כ שכתבון לפסוק כר"ת *. וכ"כ צצנע שאלו המוצא להלן, (והוסיף, שצננא שכו עוד צדדי היתר ח"ש אפי' להצ"ש סקפ"י שכתב דהרמ"א הגיה כן רק כדי לנרפו). וכע"ז צמרדכי הוצאות ס"ק קי"ג ד"ה וצחיות, שפי' הא דכתב הרמ"א צסוף, ויש מחלקים כו' דמי שלא ראה כעצמה מעיד עליו כשהוא שלם, (דלא כהמ"י דרק לענין שא"י סי' כ"ב, אצל צענין לאלתר, אלא) דאלו מיורי הרמ"א גס צאשחתי, וצשיטת ר"ת אמרה, וקאי על מ"ש הש"ע צסם ר"ת דכצג"ש מעידין עליו אפי' אחכמ"י, וצ"ע"ז הגיה הרמ"א דה"ה צנפל למים ואשחתי כו', ע"ז כתב עוד ויש מחלקים דצענין גס לא ראה"ט כו', [ומוצא בס"ק ר"ב אות י"א], ולמדנו מזה דהגם שלדעת המחבר צש"ע נדחים דברי ר"ת, הם חוזרים ונראים להרמ"א. גס צספרו אגודת חז"ז סי' ע"ז אות ע"ז כתב דכ"י דעת הרמ"א. [מיהו מ"ש שם דגם צנל מעה משה צחמת צצמ"צ סי' מ"ה כ"כ צדעת הרמ"א, יש להעיר דצמ"צ הכ"ל כ"כ לענין דעת הרא"ש והעור דצלא ראה"ט אפי' צאשחתי ולא לענין גו"ש].

אולם הרב נפתלי כ"ץ צחמת שצחמת השני סי' ל"ו דצפ"צ טור ג' וד' השיב להר"ש הכ"ל דאין זה דרך הרמ"א לחלק אסתם דברי הצ"י צרמא כ"א צהדיא, ולדברך העיקר חסר מן הספר, ותו דלמה יחלק עליו צמקום שהאחרונים חולקים אר"ת והלא הלכתא כצתראי כו', ואדרבא הרמ"א כל עיקרו צהגותו הוא לפסוק כצתראי היכא דפליגי וכמ"ש צהקדמתו כו', ומה שהקשה למה לו להרמ"א להוסיף הגה כו', הא זה

(*) וע"ש שהוסיף, שהרמ"א הגיה במכוון לפני ואינו מחזור, כדי לומר בזה דדוקא במים לא נפסק כר"ת אבל ביבשה הלכה כר"ת כו', וע"ש בסי' צ"ו מה שהשיג ע"ז הר"ג כ"ץ דלא יתכן לומר כן כו'.

הפוסקים

סיק דלו אות ג

אוצר

לר"ת אלא בספקי, ובג"ד אין היתר, דהא יש הוכחות דלחגיגי הוא. ואולי הגזעת שאלו תפס עיקר כחשו דמי נ' שהיה מחוורת, ע"ש. ובסד"כ עוד נ"ל, כתב, שכ"ד הרמ"א זמב שהיה ואפילו נפל למים, [כמוצא בלות צי], ואף להצ"ש סקפיו שכתב דהרמ"א הגיה רק כדי ללרף דעת ר"ת לשאר סברות, בג"ד יש ג"כ ללרף כמה סברות.

ועיין בהרשד"ם סי' נ"ד ונ"ו שכתב טעמים שעל פיהם היה לר"ך נפסוק ב"ר"ת, משום שרצים הסוברים כמותו וזתוכס הצב"ג שדבריו דברי קבלה, ור"י דכ"ד דכ"ד עוצה, ושכ"ד העור, וזפרט החוס' ובר"ה"ש שמיימיהם חנו שותים חמיל, וגם דר"ת עשה מעשה, וי"ל מעשה רב ועדיף, וכדא"ס הם לסמוך עליהם, [ובסמ"י כתב: בשעת הדחק, וכמוצא שם בסוף, שהיתה בת כ"ב ויש להזכר שנה תלם לתצות רעה], וקושיית הרע"ב"ה כבר חירן במדכו, (אלא דלמעשה חשש נכרשצ"ח וכו' וחתר למצוא נד קונה שגם המחמירים יודו וכמוצא לעיל).

ובגנת ורדים כלל ג' סי' כ' דנ"ד ד', כתב, דאף שהרשד"ם ובר"ה"ש נעו בהחמיר, אכתי וי"ל דכדאי ר"ת וסיועחו נעשות מעשה בדבריהם כיון שגם הם עשו מעשה בשופי, כיון שהוא לנו שעת הדחק, וחו דיש רבים וגדולים דסברי כן, וגם מהריק"ש שהוא מארי דאחריו הביא בהגהותיו לשו"ע בערך נחם נ"מ"ש מהרי"ק דכסהגוף שלם ואינו חבול בפניו מעידין עניו אחר ג"י, וכיון דאחריו דמין הוא מי יוכל לפקפק בזה, וגם הר"מ"מ בסי' ל"ט כ"כ כ"י, וגם בסי' צ"ג תשובות כ"כ כ"י, כרי מוכח דסירכא דהחירא נקיע ואזיל לעשות מעשה מעט זכ, דמשמע דהלכה קבועה ורווחת היא. אלא שהוסף, ומ"מ מאלו להפני"מ ח"א סי' פ"ז שחשש להאחרונים החולקים, ואע"פ דאחריו דמהריק"ש איתנו ויכולים לא לחוש להאחרונים, מ"מ בג"ד [אלא לאו כי] יש לנו סניף שגם הפני"מ כתבו כ"י.

ובאגודת אוזב סי' ע"ז אות ע"ו כתב צ"ד בהיתר ע"פ ר"ת (בנידונו דשע"ד והכירוהו צי עדים), משום דרבים סוברים כמותו כ"י, וגם בסי' אף שצ"ע כתב ולא מחוורו כ"י, מ"מ בתשובותיו סכים למהרי"ק לסמוך אדר"ת כ"י, וכ"י דעת הרמ"א כ"י [ע"י בדעתו בלות צי], והמ"צ אף שצ"מ מ"ו החמיר, מ"מ בסי' מ"ד כתב שצ"ע"ד יש לסמוך אדר"ת, [וכמוצא דבריו לעין], ואף דעמנו הוא משום דפולגותא דעיוגוס חזינן נקולא וכבר השיג עליו הח"מ, וגם הרמ"א בסוס"ע ע"י פסק לחומרא, מ"מ בפולגותא זו נ"ל כוונתו ולא מעמיה. אלא משום דאשתחי חינו אלא חשש דרצון כ"י [עס"ק רי"א אות א'], והרי מפורש בזה דף ו' לענין מעל"ע דנדה שהוא דרצון דיש לסמוך בשע"ד אפילו איחיד נגד רבים, וכ"כ הש"ך צו"ד סי' רמ"צ בכללי הכוראה, וא"כ אפילו אם היה ר"ת יחיד בזה היה כדאי לסמוך עליו בשע"ד, כ"ש שרצים עמו, והשו"ע שהחמיר בזה הוא מפני שהיה נראה לו שיש ספק דאורייתא בזה ג"י, דברי ג"ס צסעכ"ז לענין ספק ג"י לא הכריע להקל, משא"כ לידון שכבר הכריעו האחרונים להקל בספק ג"י, נקטינן מנייה דחששא דלחגיגי או דאשתחי כשעלה מהמים בג"ד הוי רק דרצון, [וזפרט כשלא יוכר שום שנינו בפנים, כמ"ש צו"צ קוס"י נ"ב, מדבריו בלות נ], ובשל סופרים הלך אחר המיקל אפילו שלא בשע"ד [דהא ר"ת לאו יחיד הוא], וכ"ש בשע"ד, (ועוד שגם צולת ההכרעה יש כחן ס"ס של תורה, דשמא הלכה ב"ר"ת וא"ת כהחמירים שמא אינו אלא מדרבנן והוי ס"ס של תורה וספק אי דרצון דחשוב פ"ס כמ"ש הש"ך צו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס כ"י).

ובוסף

אולם כמה פוס' כתבו דהעיקר ב"ר"ת, ויש שסמכו ע"ז צנודונס. טעמיה ס"ק קכ"ה [השני] מ"ש מהח"ס דנראה דדברי ר"ת עוקר כ"י *. וע"ש מ"ש הח"ס להלכה ולמעשה. וע"י דבריו הרבנים המשיבים שביצאם מהרי"מ חלשקר סי' כ"ו צו"ד ד', שכתבו לסמוך אר"ת דהא עליו ועל כל מ"ש החוס' צשמו חנו סומכים צרוב דיני החורה, (אלא דהוא לא הסכים עמכם, כנ"ל). והח"מ כתשו שצסק"ה כתב שגם בספר שרית יוסף הביא לד"ת להלכה ולמעשה, וכ"כ אחריו הכנסת יחזקאל צסי מ"ת, ובסי' נ"א כתב שצגליון העור שלו מלא כ"י הגאון מהרש"ק צשם הש"י דברי ר"ת להלכה **. וכן הר"צ בן חיים כתשו שצפני משה ח"א סי' פ"ה החיר צנודון ב"ר"ת, משום דאף דהרמ"ם לא חילק בזה, כבר הסכים מהרי"ק כ"י, וכן החיר בסי' כתשו הלכה למעשה, והסכים שם לאו הרב שמואל הלוי.

גם צזרע אברהם סי' צי ד"ט ג' החיר ע"פ ר"ת, והסכים עמו הר"מ חיון שם דו"ד א'. והביאם בצנח' נדק סי' א' דברנ"י ע"א. גם צמר ואכלות סי' ע"י צדמ"ו עור צי כתב צנודון, דכבר הסכימו רוב מנין ורוב צנין דכסהגוף מחובר לראש ולא נחל בפניו דמעידין אחכמ"י למיתחו, וכמ"ש צזרע אברהם כנ"ל. וע"י דבריו הר"ש לניאדו והבגדו ישע המוצאים בלות צי דנראה שפסקו כהצ"י כתשו להחיר. וכ"כ צו"אמר יחזק צקו"ע סי' ח' צדרי"א ע"ד דכיון דמין בסי' עבד עובדא ב"ר"ת כתשו ומהרי"ק, וגם צשו"ע הביא לד"ת ולא חלק עליו, אלא כתב שלא נראו דבריו צעניו האחרונים, הכי נקטינן.

ובגבעת שאול סי' ד' צדי"כ חמם כתב להחיר צנידונו דלחגיגי ב"ר"ת, משום שכ"כ הר"ש כ"י וגם בסי' כתשו כ"י, ואף דהח"מ כתשו שצסקמ"ז לא רלכ לסמוך אר"ת, מ"מ כתשו שצסקמ"ה חזר מזה וכתב דראוי לסמוך עליו אף שלא בשעת הדחק שכן מהרי"ק וכו' פסקו להדיא ב"ר"ת, [ומה שלא רלכ הח"מ צסקמ"ה להקל בזהדיא ב"ר"ת, היינו משום שנידונו הוא צנטצט, וכתב הרצ"ב"ש דזמים אף ר"ת מודח ללא מהני [כצסק"ק רל"ה אות א'], ועוד משום שהיו צפניו קנת בברות כדמסיק הח"מ שם צסוף: מדבריו להנן], וצטצודת הגרשוני סי' נ"ז איתא שברב השואל כתב שיש לסמוך על הר"ש שצג"ש מעידין ללחגיגי, והמחבר שהחובה עמו היינו רק משום שהיה שם שנינו מראה צפניו ע"ש, [מיהו ע"י לעיל צדי"כ גם מוכ"ר, מ"ש עבוכ"ג בסי' ע"ב ונ"ט], וגם צכנסת יחזקאל סי' נ' הסיק צדס"ג ע"ד דראוי לסמוך אר"ת אף שלא בשע"ד, [משום שרוב הפוסקים מקיימים דבריו וזתוכס ר"י גאון שדבריו דברי קבלה, וקבשויות עליו חירן שם צכנס"י מקודס, ובנידונו שהיה ספק ג"י, כתב, דצנל"ה יש להחיר מס"ס כ"י, וכהו הצכנס"י בסי' מ"ט צדס"א אי מסיק להיפך, דרוכ"פ אין מסכימים

(*) ועל מ"ש הח"ס שם דאילו ראו הרשב"א וכו' למ"ש ר"ת בסה"י שוכניו לו עתה, ושתירץ קושייתיהם לא היו חולקים עליו כ"י, תמה בעל שלחן המערכת כתשו שבקובץ יגדיל תורה משנת תר"מ חוברת ה' סי' מ"ה, דהלא הסה"י ה"י בידי הראשונים כדמוכח מהחוס', וגם מהרי"ק שורש ק"ג מעתיק ממנו, ועוד הלא התשר הג"ל נמצאת כולה באו"י סי' תרצ"ב, והאז"ל הרי ה"י נמצא בידי הראשונים, ואיך נימא שהרשב"א וכו' לא ראו דבריה [מיהו יתכן שרק אצל רבותינו הצרפתים והאשכנזים היו הסה"י והאז"ל מצויים, ולא אצל רבותינו הספרדים כהרשב"א וסייעתו. וע"י בערוך לגר ביבמות שדייק דהרשב"א לא ראה את התשר הג"ל ממ"ש הרשב"א, וראיתי בחוס' שכתבו בשם ר"ת ולא הביא כלל מסה"י].

(**) ולענינו לא נמצא זה בתשר עגונה שבס' שארית יוסף.

אוצר

סיק רלו אות ב

הפוסקים

סומכים בדרבנן על היחוד המקיל כו' ועי' בחולין מ"ט ע"ב דמוכח שם דלפיכך דרבנן יש להקל משום הפסד ממנו כחז מ"ד. אף נגד רב שגדול ממנו (דלכצ"ח הוא רחוק גדול יותר מיוחד נגד רבים, ע"ש"ך וי"ד סי' רמ"ב), וא"כ כ"ש בציגוגא דלחמא דכחז לעד הגוף כל ימיה, (עי' יבמות ק"ח ע"א ושם קכ"ב ע"א דרש"י ד"ה בשעת הסכנה ודרש"י קדושין י"ט ע"ב ד"ה בדבר שבממון), ואפילו באיסור דלורייתא מלינו לפעמים דכדאי ר' פלוני לסמוך עליו בשעת"ד כדליתא בצרכיה עי' ע"א לענין ק"ש כו', ועכ"פ צ"ח דלחן מעידין חלל עד ג"י דכחז רק דרבנן וכנ"ל, ודאי דשייכא סברא דכדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת"ד, ומה שזן בד"ך בית ג' לומר שבמחלוקת הפוסקים לא שייכא סברא דכדאי הוא כו', הוא נגד כל הפוסקים שנשחטו בדוכתי טובי בסברא זו במחלוקת ראשונים ואחרונים כו'. והוסף שם, דלילי ניתנה רשות לחוות דעתו במחלוקת דקדמאלי, היכ נראה ודאי דשיעת ר"ת נכונה, דכרי הביא ראייה מהמליצות "שדבר יודע" הוא שמכירים את המת צנינו אפילו אחר כמה ימים כדכונא בחוסי דק"כ ע"א, וכ"כ ר"ת בסכ"י "דמעשים בכל יום" דאפילו אחר י"ב חודש המת ניכר כו', וא"כ כ"ז ראייה ברורה ודאי דא"א להכחיש המליצות, ואם נאמר דנשחטה הטבע בזה מזמן הגמי לממנו כו', (כמבואר בחוסי חולין מ"ז א' לענין אחר ובכמ"ד), א"כ עכ"פ צוממנו ראו לפסוק כר"ת. וכ"כ שם בדל"ז טור ב' בסוכות הדברים, דשיעת ר"ת היא יסוד עיקרי לסמוך עליו מהטעמים הנ"ל, ומה גם צ"ח שיהיה רק ספק ג"י כו'. גם בסוף החשו' כתב דשיעת ר"ת היא לירוף עיקרי ע"ש.

ועיין בחשו' הרמ"מ מפרנקפורט שכתב השני סי' ע"ד דס"ח א', שכתב צנזרו להתיר כר"ת, משום דאפילו האחרונים שחלקו עי' ר"ת כדכונא בשו"ע, לא חלקו חלל על מה דסבר ר"ת וס"ע דאפילו כשאין לו פדחת וחוטם מעידין עליו לחג"י עי' הכרת האורח והגוף השלם [ע"ש"ך רל"ב סוף הכ' ז], ומה שנקרא לא נחבל צנינו, היינו ששעת הריגה לא נחבל צנינו, אלא כשמלאוהו לא היה פדחת וחוטם, אולם כשהפדחת והחוטם והאורח והגוף שלמים ואינו חסר כלום, מעידין עליו לדברי הכל, וכ"כ מהרי"ק שורש קכ"א כו'. והצ"י בחשו' סי' ו' כו', א"כ צ"ח שיהיה שלם ולא חסר ממנו דבר אין לספק כלל בזה אחר, וכ"ש שיש לפסוק בן צ"ח שיש לירוף טעמים אחרים כו'. והביאו צפנים מאירות ח"ב סי' ס"ה, דאחר שכתב לדדי היתר צנזרו שיהיה ספק אשחתי דכיו ס"ס שמה לא אשחתי ושמה הלכה כר"ת, הביאו להחוט השני, ומסיק, דצ"ח שיהיה שלם צנזרו ופרלוק ופדחת עם החוטם יש להחיות אפילו להחולקים על ר"ת. והביאו להחוט השני והפנים מאירות לדוניהם בויחמך יחזק קר"ע סי' ח' דר"א ד', וצדכר שמואל (לר"ש שמואל) סי' מ"ו. [מיהו מ"ש דצנזר חלו שלם לכו"ע מהני, ע"י צב"ע ז' שצ"ס"ך רל"ב, דליתא, דרק חלק מהחולקים מודו בזה, אלא ברש"א וס"ע שהם "האחרונים" שהזכיר השו"ע, פליגי גם צמ"ש צפ"י דלא נחבל, ושכ"כ צצ"י, עי' צס"ק רל"ג אות ו' מ"ש בזה הפוסקים].

וסהר"ם אלשיך, הנה צנזר"ג הצ"י אות תל"ד מבואר דכ"ס ק"ה מסכים לר"ת. [אולם עי' במהרי"מ חלשין שם דנדונו היה בספק ג"י, ונראה דעיקר סמיכתו היא על המקילים בספג"י, ע"ש בהספק הגי'. ובאצ"ר יעקב סי' ע"ו ובצנזר דק (להר"א סומך) סי' א' דר"ז חשבוהו צ"ן המחמירים].

והריב"ל, הנה הח"מ בחשו' שצנזר"ה חשבו צ"ן הסוכרים כר"ת עפ"מ"ש צח"א סי' ו' דרוכ"פ נעו כר"ת. וכ"כ

אחריו

והוסף, ואולי טעם ק"ה אחרונים שהחמירו, משום דאפילו חשש לחג"י מדרבנן, מ"מ צ"ח כיון דנאמן רק מדרבנן, והכל לא הימניכו. חזר להיות איסור תורה, אבל זה לא יתכן, דהא להמקילים צספג"י היינו אפילו צ"ח [ע"ש"ך רכ"ט אות ז], ועוד הא דלחן מעידין לחג"י לאו משום דלא הימניכו הוא, אלא מחשש שאינו ניכר, ועכ"פ צ"ח דליכא שני עדים הנאמרים מהתורה, דהשחא גם מעיקרא דדינא אין צו לתא דליסור תורה כלל אלא חששא דרבנן, ודאי כדאי ר"ת ורבים שעתו לסמוך עליהם עכ"פ בשעת"ד, ואין לך שעת"ד יותר מצ"ח שלם כולנו יודע ע"פ האומדות שצ"ח שבעצט היה בעלה וצודאי לא תמלא עדות אחרים יותר מאלו שהיו בשעת מעשה, ובכ"כ י' להקל טפי דליתא ביבמות קכ"ב בשעת הסכנה כו' ע"ש, ומלבד זה הא יש להתיר ע"פ לירוף דעת ר"ת לשאר אומדות כו'.

ועי' בחדש לאברהם (להר"א חלומים) מהדו"ת סי' ב' בסד"ה וניחא, שכתב טעם אחר על מה שיש לסמוך אר"ת בשעת"ד, וכמ"ש המ"ב הג"ל צס"י מ"ד, דכיון דר"ת עמנו הילל עמנו מהשגות הרשצ"א, וס"ים שם דע"ז סמך שהוא חמיתה של תורה, א"כ שפיר יש לסמוך בשעת"ד על שיטת ר"ת, אף שהוא יחיד נגד רבים. וצנזרו לירוף סברת ר"ת לשאר סברות כו'.

גם בבני משה (להר"מ שלטון) סי' כ"ז דנ"ט ד' כתב בתוך שאר דבריו, דמלבד דברים סוצרים כר"ת, היו ג"כ רק פלוגתא בדרבנן, ולכן סמך הצ"י בחשו' סי' י"ב על החוסי והרש"א להתיר כשלא היה חבל צפנים, משום דאף דהרשצ"א ודעמ"י פליגי בזה, מ"מ נקטינן לקולא משום דעיקר חששא דשמה לא הכירו אחר ג"י הוא מדרבנן ויש להקל בדרבנן ע"ש.

ובאילה שלוחה (להר"ה קלאקין במהדו"ת) סי' כ"ז, כתב צ"ח בהיתרים, לסמוך אר"ת, והוסף דס"ז, דמ"ש הח"מ דכיון דיש חולקים אר"ת היו כצ' חומרים מת וצ' חומרים לא מת, דמה לי עדים ומה לי דיונים, הנה צק"ע אות רכ"ז מביא מרבינו יואל דפלוגתא דהתרה הלך אחר המקיל, ועוד דלא דמי דיונים לעדים, דבעדים כשרים חמירין תרי כמאה כו', משא"כ בדיונים לעולם חלוקין בחר רוב דיעות, ועוד דכרי דליהו לא מלא הסוכרים כר"ת יתר על החולקים, אבל המעיין יראה שרצו הפוסקים כר"ת.

ובן בבן פורת סי' ח' דל"ד ג' כתב דנראה דדעת ר"ת הוא עיקר גדול לסמוך עליו ולא רק לירוף. והוסף צ"ח, דמכיון דהמתירים רבו רובא דמינכר על האוסרים למכ לא נפסוק כותיהו, מה גם דרי יהודאי גאון הוא מכלל המתירים שדבריו דברי קבלה ואין לחלוק על גאון, ומ"ש הח"מ דפלוגתא הוי כחרי וחר, דבריו יתכנו רק במחלוקת שזה ולא ברצו המתירים כו', וגם לא שייך כאן הלכה כבשרא אחר דגם רבים מצטרף סברי כר"ת. והוסף צל"ה צד"ה נחזור, דכבר כתב צח"ס [המבוא צפ"ת ס"ק קכ"ה] דדברי ר"ת עיקר, והרשצ"א וס"יעתו חלו ראו דבריו שצספר הישר לא היו חולקים עליו ע"ש, וצודאי דלא חשיבא מחלוקת אחרי שלא ראו דבריו שחירן כל קושיותיהם, ובכ"כ מבואר צח"ס פ"ק דקדושין צסס הר"ת דפסק כר"ה דחופה קונה משום דפריך כל מה דהקשו עליו, ועוד דליסורא לחג"י מדרבנן הוא כו' [וכנ"ל באגודה חזו], וצדכנן סמיכין איחיד נגד רבים צשע"ד כמבואר בעירובין מ"ו ע"א, ומ"ש הח"מ דשאני הכא דהחולקים חולקים אשעת הדחק גופי, כבר י"ש שם בעמנו דלא כל עיגון הוא שעת הדחק ע"ש, ופשיטא דמחלוקת ר"ת ודעמ"י הוא גם שלא בשעת"ד, ובשעת"ד חט

אוצר

סיק רגל ארץ ג-ה

הפוסקים

כ"ט. במשכב דבר סוסי כ"ח. בעונג יו"ט סי' ק"ל. בעבודת השם סי' ח' דס"ה א'. במנחת משה סי' ה' אות י"ב, ובאחייעזר סוסי ט"ז. ועי' באגודת ארז המוצא צלות בסמוך. ועי' פוס' שירפו דעת ר"ח המוצאים בס"ק ר"ח אות א'. ועי' גם באול"פ לסע"ה ס"ק ר"ח אות ב'.

ובמנוחת אשר סי' י"ט דס"ה א', כתב בתחילה דל"ל כמות הב"ש ה"ל דשאר סברות יהיו בעיקר, משום דקשה לסמוך אר"ת אפילו לרף, כיון שכל הראשונים מקשים עליו קושיות גדולות, אולם מסיק, דמכיון דר"ת בספר הישר חירן כל הקושיות כו', ראויים דברי ר"ת להיות לירוק גמור, וכוונת הב"ש בפשיטות שראויים דברי ר"ת להיות לירוק כשאר סברות כו' ע"ש.

והנה בויקרא אברהם סי' ג' דכ"ט ג' הביא שהכנה"ג כתב בהכנה"י אות ל"ו ובספרו בעי חיי דף י"א דאפילו ספק ספיקא אין לעשות מסברת ר"ת כיון דסברת דחוי היא. [מיהו הכנה"ג לא כ"כ בסתמא, אלא בחוך שאר העממים למכ הכריז"ש ומכרי"ס אלסקר לא דנו צנידוניהם היתר מעטס ס"ס שמה לא אשתחי ושמה הלכה כר"ת, וכתב דכס סברי דאשתחי דמיס גם ר"ת מודה דלא מהני [כמוצא בס"ק ר"ח], ואפילו ציבשה נדחו דבריו ואין לעשות ספק מסברת דחוי שדחוכ כל הפוסקים]. גם בחקרי לב ח"א סי' י"ב דף כ' כתב בחד העממים שאין לרף צנידוניהם סברת ר"ת אפילו לסניף, משום דרבים פליגי עליה ואין זה ספק שקול כו', ומה גם צני"ד דהוי אשתחי דמיס וגם תפח כו'. והביאו צה"ס ושולס ח"ב סי' ג' דף ל' עור צ'. מיהו עי' בס"ק רכ"ט אות ל"א דכ"ט וברצב פוסקים לירפו בפשיטות את דעת ר"ת לס"ס לענין ספק ג"י. ובעבודת הגרשוני סי' קי"ב דפ"ז ג' כשכתב צנידוניהם היתר משום ספק ספיקא, שמה היא בחוך ג"י ושמה הלכה כר"ת, הוסיף, דאף דכתב השו"ע דאינו מחזור צעני האחרונים וכבר כתב הכריז"ל בח"א סוסי ט"ז דכשרנו הפוסקים צחכמה וצמנין. להחיר לא נחשב לס"ס, מ"מ מי יאמר נגד ר"ת שרבו צחכמה, ועוד דלא כתב השו"ע אלא ואינו מחזור, ולא כתב שחלקו עליו כבסע"ה כו', וא"כ הוי שפיר ספק ויכולים אנו לרפו להספיקות שצני"ד.

ה. האם אפשר לסמוך על דעת ר"ת בעגונה שיצאה מאיסור תורה. (עי' אומדות או ע"י שנפל למשאל"ס). באגודת ארז סי' ט"ז אות ט"ז, אחרי שכתב צנידוניהם דיש להקל עפ"מ"ש הח"מ והב"ש שמלפנים דעת ר"ת לשאר אומדות וכוונות, (ובצ"ד היו אומדות טובא ע"י שהלך בדרך זו בחצרת עוד אישים וסי' צלמס מקום וכו', ואם נימא שזהו אחר גלעך לומר שכל זה אחרמי גם לו וגם פרטוף פניו נשתנה לפ"פ של צעלה וכו'), הוסיף, וחו' ה' כתב הרמ"א בסוסעט"י דכשיש אומדות המוכחות שמה דומה למשאל"ס והוי רק אסד"ר, והוא מהה"ד סי' קל"ט, והאומדות דשם היו קלא דלא פסיק שמה והיה בעל השם ונאצד זכרו כו', וכ"ש באומדות דני"ד דעדיפי טובא כו' דילאח צודאי מכלל איסור תורה, וא"כ דרצנן צודאי יש לסמוך אדר"ת לכוי"ע ואין צה ספק, ואע"פ שהח"מ צחשו שצבס"ה לא רח' לסמוך אדר"ת אפילו צירוף אומדות חזקות שהיו צנידוניהם כו', אין מצויאן ראיה מהמחמיר שדבריו שם הם נגד דברי עלמו ה"ל, ונגד שאר הפוס' שהקילו באומדות אחדות שצנידוניהם [מלד עלמן] כו', או עכ"פ צירוף הרבה אומדות ציחד ואפילו צלי ט"ע כו'. וע"ש שדחה למ"ש הח"מ שם דהפוס' שהחירו צירוף אומדות, היינו כשנדע שכו"פ ע"י שהחירו שמו ושם אציו וחסר רק שם עירו, ולא החירו צירוף באופן אחר

אחריו צבנסת יחזקאל סי' מ"ח ומ"ט. וכ"כ צפרה משה אהרן ח"א סי' קכ"ה דר"כ ע"ד, ובצני משה (להר"מ שלטון) סי' כ"ז דר"ט ג'. [אולם ל"ע טובא דלא מצוה שם צריצ"ל דכוונתו היא למ"ש ר"ת להחיר צבס"ק ג"י, וכמוצא צבס"ק, דכרי אחר שכתב צנידוניהם דספג"י דכיון שיש פלוגתא צזה נראה לאסור, הוסיף, מ"מ אשכחנא דרוכ"פ נעו כר"ת כו', והיינו צבס"ק, דלא הזכיר שם כלל לה' דגו"ש ולאחר ג"י. וכן מצוה צקוי"ע אות כ"ד ולי' שלטון ספג"י הביאו. אמנם צלות מ"ט הביא ממכריצ"ל ח"ב סי' י"ב שכתב דקוי"ל כהר"ש דצנ"ש מעידין אפילו לאחכמ"י, וכ"ש צבס"ק, וכו"ד הקו"ע האלו צבי יהושע סי' פ"א צדי"כ נחזור, מיהו לפנינו שם צבריצ"ל לא כתוב "קוי"ל", אלא לאחר שכתב דיש להקל צבס"ק צעד מפי עד כו', הוסיף, וכתב הר"ש דצנ"ש כו', וכוונתו היא דיש עוד דל היתר. גם הר"ש צדמ"ג עור ד' הביא שחי' אלו דצריצ"ל לענין ספג"י, ע"ש. גם הר"א י' חנניה צחשו שצפני משה ח"ב סי' כ"ז כתב צהרי"ל דצריצ"ל צבס"ק מלינו דסמך על גו"ש ולא צלאחר ג"י].

ד. אם אפשר עכ"פ לצרף דעת ר"ת לשאר סברות. עכ"ה סק"צ צס"ס הכ"מ וצ"ש דמלפנים דברי ר"ת לשאר סברות להקל. הב"ש כ"כ צבס"ק לענינו, והח"מ כ"כ צבס"ק לענין דסע"ה, דמכתב שם השו"ע רק "וחלקו עליו" ולא סתם להדיא דלא כר"ת משמע ק"ל דלא נדחו דבריו לגמרי ומלפנים דעתו לשאר אומדות וכוונות. ובאגודת ארז סי' ט"ז אות ט"ז כתב דכ"ש הכה דמלפנים, עפ"מ שדיוק הח"מ צבס"ק דהשו"ע סובר דהכא קיל מהכא, מדכתב צש"ע הכה רק "ואינו מחזור". גם צמרי"ל ס"ק קי"א דלי"כ עור צ' כתב דיש לרף דעת ר"ת, דאף שכתב צש"ע שאינו מחזור, מ"מ כיון שצחשו הב"י הסכים למכרי"ק שכתב לסמוך אר"ת אפילו שלא צשעה הדחק, לכן נראה פשוט דעכ"פ מלפנים דעת ר"ת לשאר אומדות או דלדי היתר לפי ראות עיני המורה.

וגם צערון לגר ציבמות דק"כ כתב דשיעת ר"ת היא סמיכה רצתי צמקוס שיש עוד דלדים להחיר, כיון דלי"ל דאינו ראה להצ"ל את דברי ר"ת שצספר הישר כו' לא היה חולק עליו. וכן צחסד לאצרכס (להר"א חלומים) מהדו"ת סי' כ' כתב צבד"ה וניחא, דאף דר"ת הוא יחיד נגד רבים, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, ופצד הסכימו כל גדולי הדורות לרף סברת ר"ת לשאר סברות להקל, וכן יש לרפו צני"ד. גם צצרכה רח' סי' פ"ב, אחר שכתב צדק"ט ג' שאין לסמוך על הסי' שצנדוניהם דן צע"ד להחיר ע"פ הע"ע דלאחג"י וכמ"ש ר"ת כו', דאף דרבו החולקים עליו, מ"מ הפוס' תקעו מסמרות צצבריו צמקוס שיש עוד דלדים אחרים להחיר, ובצ"ד שכו"פ גם ע"י סי' אמלעו יש לרף דעת עכ"ה"ג דצבס"ק מעידין לאחג"י [צלה סברת ר"ת, כמוצא צס"ק רי"א אות ו'], וגם שיהי' זמן קור דלהרצה פוס' מעידין לאחג"י [וכמוצא צס"ק ה"ל אות י'].]

גם צמכרי"א הלוי ח"א סוסי קפ"ט כתב ע"פ הב"ש ה"ל, דכ"נ צני"ד יש לסמוך אר"ת צירוף הכרת הצגדים דלהרצה פוס' לא חיישין לשאלה, וצפרט צכל הצגדים, ואף שצב"י חיישין לשאלה גם צכלים דלא מושלי [וכמוצא צאול"פ לסע"ד ס"ק קפ"ז אות כ"א], עכ"פ יש לרף לע"ע דגוף כיון דר"ת מחיר צגו"ש (מלצד מ"ש דצבס"ק דיש גם ע"ע דגוף הוי כשאלה דיחיד ומהני גם צלה סברת ר"ת כו', עס"ק רי"א אות ו'). וכן לירפו עוד פוס' דעת ר"ת להחיר עם סברות ולדדים שצנדוניהם, צצכרון יוסף סי' ה' דס"ג עור צ'. צאמרי אש סוסי

אוצר

סיק רלו את ה—

הפוסקים

ר"ת להחיר בגו"ש דלשחתי, [דכא עכ"פ הוי ספק שמה הלכה כר"ת, מחו"ד ס"ס], ואף דגם דדרבנן כשיש חזקה ליסור ספיקא להחמיר, נראה דככה"ג שמדאורייתא חזקה ליסור, דמכ"ת מותרת, איחזקו צ"י החזקות [חזקה חיים וחזקה ח"א, ולא דמי לנעצט ולא שבו כשח"ג, דאף דהוי נמי רוב למיתא כ"י, מ"מ לא אחרע אלא חזקה חיים, דהיינו דנקטין שזדאוי לא יעלה וימות, אבל כעת עדיין אסורה ועומדת בחזקה ח"א, וגם י"ל מחזיקין מאיסור לאיסור ויש גם חזקה חיים כ"י, אבל כששהה כשח"ג הרי מכ"ת אמרין שכבר מת, ואיחזקו צ"י החזקות, מחו"ד לעיל], וככה"ג מועיל כ"י אמלעים כ"י וגם הספק שמה הלכה כר"ת, וכדומה, כל ספק בלבד מועיל.

ובחמדת שלמה כ"י מ"צ נדון דלשחתי כשעלה מהמים, כחצ בלוח ע"י וי, דכיון דהא דח"מ נחשו שצסק"ה לא סמך אר"ת הוא כפי מ"ש שם דכשיש חולקים כ"י כחרי וחרי ואוקמוה חזקה ח"א, לפי"ז צ"ל שאלה מחזקה ח"א ע"י העדות שפול למשאלים, י"ל שפיר לענין להחמיר להחמיר יש לסמוך ע"ד ר"ת וברא"ש והטור וכמה מגדולי האחרונים דקיימי בשעתה.

וע"ע בלוח"ה"פ לסעכ"ה צסק"ה ר"ת חות ע"י צענין לפסוק כר"ת בלח"ה"ר, לדין דהסמך.

ו. אם יש לסמוך אר"ת כשכבר נשאל ע"פ חכם. ע"י בלוח"ה"פ שם ס"ק ר"ת חות י.

ז. אם להחזיקים אר"ת מועילה ההכרה לכה"פ שיביה כספק שחול פ', עיין שם.

ח. ואם חשבה ההכרה לדידהו להיות לכה"פ כס"י, ע"ש בלוח ע"י צלבושי מרדכי ומ"ש מהנ"ל. והמראה משה המלון שם מיידי לחג"י כמובא שם בלוח י.

אופנים שונים די"א דבבב"ג יודו גם החולקים דמהני אחר ג' ימים בשחיה שלם

ט. כשהעד הכירו היטב מחיים וזרזוהו לדייק היטב בהברתו. צניגת ורדים כלל ג' ס"י כ' צד"ה א', אחר שהצ"ח מ"ש הפני משה ח"א ס"י פ"ז דאף שהאחרונים לא ר"ו לסמוך על הוראת ר"ת, מ"מ יש לעשות סניף צ"ל סברת הסוברים דכשמת היה ניכר למעידיו מחיים מעידין עליו אפינו נאחג"י, [ע"י צזה צסק"ה ר"ת חות ח'], ואחר שכתב דצ"ל סניף זה חזק מאלו, שמלכד שהעדים הכירוהו בחייו עוד הוסיפו לזרזם בשעת התעסקס עמו שיכירוהו היטב, וזרזם כמה פעמים ע"י, הוסיף, וכל היכא דליכא הכרה מעליה דכה"ג, יש לנו לומר דכו"ע יודו להחיר כיון שגופו שלם ופניו חיים חבולים, [אף שצנזרו היה בגוף נפוח, וכדן שם מקודם ע"י, וכמוצא צסק"ה ר"ת חות י], וכל היכא דלא מפשינן פלוגתא עדיף עפי. והסכים עמו צזה כ"י יוסף צסק"ה ר"ת חות י כ"י. וכע"י כחצ הגו"ר שם ס"י כ"ד, ה"י צסק"ה ר"ת חות י ד"ה ושם.

י. כשכל רואהו הכירו [תיבך] שזה בעלה. צנזות יעקב ח"צ ס"י קפ"ה, צנזן שאמר העד שהכל היה שם ושמתה זה אפילו כל הינדים הקטנים היו יכולים להכיר, כתב צל"ז א', דכה"ג עדיף מע"י וס"י, ואפשר דצזה כ"י מודו דמעידין לחג"י כדעת ר"ת, דדוקא "אין מעידין" [לחג"י] קתני, משא"כ דבר שאין לריך עדות כלל רק ידוע ומפורסם לכל, חו לא חיישין שנשחתי מריתו, וצפרט שצ"ל הוכרו גם כל מלבושו כ"י.

יש הכירוהו

אחר, דזה ליחא כ"י, והוסיף, [דאפילו לדצ"ו, כ"י] מה שהכירוהו כשגופו ולורתו שלמה עדיף משמו ושם אצ"ו צלל שם עירו, דהא כרבה פוס' סברי כר"ת, ומכרי"ק כתב דכדאי לסמוך עליהם, [וכנ"ל צסק"ה ר"ת], ואילו צממו ושם אצ"ו צלל שם עירו, כתב מהרי"ק צשורש קפ"ה שאין לסמוך ע"י כלל, [צדעת מהרי"ק צזה ע"י מ"ש בלוח"ה"פ לסע"י י"ח ס"ק ק"י חות ו'], וא"כ כ"ש שיש לנרף חומדות והוכחות כ"ל לנ"ע דגופו ולורתו שלמה. וכ"כ ביתר זה שם בסיכום דצ"ו בלוח י.

ובע"י צנן פורת ס"י ח' צל"ו ד' וצד"ח ג', דלפ"מ שהסיק שם שצנזנו ילחא מחזקה ח"א משום דלכד זכרו ו' שנים כ"י, כתב, א"כ אפינו היכא סברת ר"ת יחידות, כדאי לסמוך עליו בשעת הדחק דדרבנן וכמ"ש לעיל [והוצא בלוח ג'], וגם כתב כחצתי [הוצא ס"ס] דכך דאין מעידין לחג"י הוא רק מדרבנן חלוצא דסברת הפוסקים העקרים, ועל כרחך דהא רק חשש מיעוט, ולכן צהתוסף עוד הרוב מכה האומדנא [דלכד זכרו] ה"ל המיעוט מיעוטא דמיעוטא, וראוי לומר דלא חיישין ליה, וצד"ע ג' הוסיף, דאף שהצ"י שגל הטור צד"ה נפל כתב דאין לדון ע"פ האומדנא הו"ה, היינו להחיר מפאת האומדנא לצד צנפל צמח"ל, וכדמיידי צנזנו, אבל ודאי דיש לנו לנרף אומדנא זאת לשיטת ר"ת כ"י, וצנזנו הוצא עוד סניפים להחיר. וכע"י כחצ צהרי צמח"ל ס"י י"ד דמ"ז טור צ', ע"ש. וכע"י צכרם שלמה ס"י ו' צד"ז א' צנזן שמתא מת צדך שהלך ונשאר שם מפני שלא עלה כח ללכת עם הצבורה מפני הקרירות כ"י, אחר שזן דככה"ג ילחא מאיסור תורה עפ"ד המצ"ע המוצא בלוח"ה"פ לסע"י י"ח ס"ק ק"י חות ע"י, הוסיף, וכיון דלכמה רבנותא כשהוכר כשגו"ש ח"א חזיוהו צשעתיה, וכיון דספיקא דרבנן הוא חלוצין לקולא כ"י, וכ"ש צ"ל דליכא עוד כמה חומדות מוכחות ועומדים אחרים לנרף, שהיא מותרת.

גם בגינת ורדים כלל ג' ס"י כ' כתב צד"ה א' דככה"ג שילחא מאיסור תורה שפיר חית לן למעצד עוצדא כהפוס' שפסקו כר"ת, וצכל ספק שיביה צ"י ספק הלכה צ"י ספק ענין נקטין להקל כמפורש דצד"ו הפוס'. והסכים עמו כ"י צסק"ה יוסף שם צס"י כ"י. וכן צס"י כ"ד צד"ע ד', אחר שכתב הגו"ר דצ"ל דהוי רק אסד"ר שטעב צמח"ל, יש לנו לצד לרדים להקל, דס"ס אין אנו מקילים אלא בלח"ה"ר, וכמ"ש הרי"ש כ"י, הוסיף, וחזינא לכמה פוס' דמלדדי להקל צטענת ספק אי הלכה כר"ת, וכיון שהכניסוהו לכלל ספק, לכה"פ יש להקל צ"ל דהוי אסד"ר, ויותר יש להקל בלח"ה"ר כחצ ספיקא ממה שיש להקל בלח"ה"ר תורה כחרי ספיקו, דכמה מקומות גם צס"ס חלוצין לחומרא כ"י, ואחר שהצ"ח ממחרת"ש ס"י ד' לענין מ"ש חוס' וברא"ש דקט"י מהר"ה גבי הכרה דנעצט, דצנז"ש מהני גם בלשחתי [וה"ה לחג"י צינצה, כמ"ש הר"ש המוצא צסק"ה ר"ת], וכחצ הר"ש להחיר מוס"ס, שמה הלכה כהר"ת ושמה לא חשחתי, וכן עמיד ספק לדעת הר"ת צכמה מתחזותיו, וכיון דלשכחן דאחר כל מה שפלפל על דצ"י הר"ת מכניסו צכלל ספק ומלרף ספק צ' להקל מוס"ס, [וגם הפני"מ ח"א ס"י מ"צ דק"י א', אף שכתב מקודם שהכרה גדולים דחו לסברת ר"ת, מ"מ הסתמך על הר"ש למעצד לסברת ר"ת לספק לנרף עוד ספק כ"י, מדצ"ו שם להלן], א"כ ק"י דאם הוי רק אסד"ר דכחצ ספק אי הלכה כהר"ת סגי לן להקל, ואין להחמיר צספק צמידו דרבנן אלא היכא דלחפרש צהדיא דלחוצין צהדיא ספיקא נחומרא.

וכן בשואל ומשיב מהדו"ק ח"ב ס"י קס"ה, צהועד שטעב צמח"ל"ס ושהו כדי שחלף נפשו, כתב דסמכין ע"י שיטת

אוצר

סיק רלו את יא-יד

הפוסקים

יא. כשהכירוהו ב' עדים. בחשו' מהר"מ כהנא שצו"ת מהר"ם זוסקין סי' כ"ב אחר שבי' צג"ד שלא היה חבול בפניו הרי הבי' בחשו' הכריע כר"ת למהני לאחג"י, הוסיף, ועוד דאף להחולקים אר"ת וסב"ר דגם צג"ו חבול אין מעידין לאחג"י, נראה דהיינו צע"א אמרינן שטעה ואמר על אחר שהוא פ' כו', אבל צ"ב עדים נראה דמודים לר"ת דמעידים גם לאחג"י כו'. [ועי' בסוף דבריו שהוצאו בס"ק ר"י"א אות ד', ומראיתו שהביא משמע כה"א שם דגם בלא טעה דהינו חבול מהני הכרת צ"ב עדים לאחג"י].

יב. כשהוברר בו"ע בפ"פ וגם בגופו השלם. [ונפ"מ להסבירים דלר"ת מהני לאחג"י צ"ב צ"ש לצד או צג"ש לצד, כמוצא בס"ק רל"ד אות י"ג י"ד, אי"נ לה"א דאף דבעינן צ"ש וגו"ש מ"מ הכרח סגי צ"כר לצד, כמוצא שם אות א']. בחשו' כ"י מהרמ"ג יפה הצ"ד ראונו, כתב, דהינו צכ"ג נא יחלקו הראשונים על ר"ת, דאחר שהביא מ"ש צע"ל הפני' בחשו' גאוןי בתראי סי' מ"ט נענין מ"ש ר"ת דטעמיה דמהני הכרח צג"ש בלא פ"פ וכו', דהיינו צע"ע דגו"ש בלא סי' כו', וע"ה סי' שאינם מוצהקים מהני גם להחולקים, משום דט"ע וספ"ח"מ הוי כסי' מוצהק כו' [וכמוצא צא"ה"פ שם סי"ק ר"ז א' וסי"ק ר"ת אות י"ד], ובידו מ"ש התצ"ץ ח"ב סי' י"ט דט"ע צג"ו עדיף מכ"י כו', [כמוצא שם סי"ק ר"א אות צ'], הוסיף, לפ"ז כיון דלר"ת מהני ט"ע [לאחג"י] צפ"פ אף בלא הגוף וצג"ו בלא הפרטוף, כמבואר צכ"ה"י לר"ת כו', וכיון שהסכימו הרבה אחרונים דצ"ב סי' ציגונים מלערפים להיות סי' מוצהק, כ"ש דשני ט"ע דעדיף מסי' מועיל להיות כט"ע גמור אפילו לאחג"י, דאף דנימא דשייך צע"ה"ס לומר שטעמיה להשתנות לאחר מיתה, מ"מ דניחוש שיתקפצו שני הט"ע לתואר ט"ע של בעל זכו [חשש רחוק וכו' כסי'] מוצהק, וכו' אפילו צשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה הקילו א"כ גלוי סי' המקום מהבגומות אף שאינם מלוממנים מאד שוכלל לכוונתם סי' מוצהק ע"י, מה גם דהשו"י אחר ג"י צע"ע אינו מוכרח אלא אפשרי, ורק צמים אמרו [צב"ה"א] דמתפה, ואם גם יסוגר החוה"ר עכ"פ לא יתכנו שניהם צא"ש אחר להיותם ציחד ממט' כט"ע של בעל, ולכן אולי לא חלקו על ר"ת אלא כשמכירים דבר אחד צע"ע, או הפ"פ או הגוף, דלפמ"ש המפ' בדעת ר"ת דאם קיים כל הגוף ואינו חבול ולא חסר, זה מועיל צהכרת הפ"פ, וצ"ה היה אפשר לומר דמסתבר כדעת החולקים על ר"ת כו', דכיון דכל גו"ש וטע"ל אינו מכיר הט"ע צשלימות אלא של פ"פ ולא של כל גופו אף שאמר צע"מ שיהי שלם, אי"כ יש לנו ריעותא צעדותו, ואמרינן צצאמת אין זה בעל אלא שנשתנה לורחו אחר ג"י לזרת בעל וטע"ל נשאר צצורה אחרת [צמראהו הקודם ולא נשתנה למראה גוף בעל], אבל צג"ד שהכירו לורחו וכל גופו צע"ע אפשר דלכ"ע שרי, דמלכד דשוב אין לנו ריעותא ואומדנא להיפך שצ"י בעל, יש לנו שני אומדנות וראיות שהוא הוא בעל, ואף שנמלא צצורה צשבות שלא כתבו כן, היינו משום דלא נחתו לדברי ר"ת, לפי שהבינו דרך [צפ"פ שייך] ט"ע, ושמוכרח להיות עם הגוף, אבל ט"ע על הגוף לא נמלא לדעתם,

וע"כ כתבו להחמיר, אבל לא נוכל להכחיש עדותן של הראשונים כ"ל שפ"פ יש צ"ב ט"ע [א' צפ"פ וא' צג"ו], וא"כ צג"ד שהעיד על הכרת הפנים והכרת הגוף יש להקל, וע"ש שצ"ק לנדונו עוד כמה לדדי היתר.

יג. כשהוכרו גם בגדיו. צחדות יעקב סי' ז' מבואר דצג"ש צצירוף הכרת כל צגדיו או צצגדים בלא מושלי יש להחמיר גם להחולקים אר"ת, ד"ל דגם החולקים מודו דאמנם צרוצ פעמים מכירים גם לאחג"י צג"ש, אלא דצדבר צצערוב לא מהני רוצה, וכדאמרו נענין משא"ס, אבל צהכירו כל צגדיו או צכ"ך בלא מושלי, הרי אפילו להחוששים לשאלה גם צכ"ג, מ"מ הוי רוצ בלא מושלי, וא"כ הוי חרי רוצ, ואפשר שמודים לר"ת. ועי' בס"ק ר"י"א אות ו' דיש מתירין צצירוף הכרת צגדים לאחג"י גם בלא דין דר"ת. [מיוכו להרשד"ס צצאות הסמוך דמדויק בלא מהני צירוף סי"א, כ"כ לנאורה לא יועיל צירוף צגדים, שהרי כתוב שם גם סי' צגדים].

יד. ואם מודים החולקים אר"ת שיועיל גו"ש בצירוף סי' בינונים. צהרשד"ס צסי' י"ד מבואר דהרשצ"א וס"י דמפ' מחגי' דק"ק דמירי צג"ש, ושם איחא דאין מעידין אלא על פ"פ וכו' אט"פ שיש סי' צגופו וצכ"י, ואין מעידין אלא עד ג' ימים, [נמלא ד] סב"ר שאפילו גו"ש יש צו סי' שאינם מוצהקים אין מעידין אלא על פ"פ וכו', ותנאו אחר נמי, דוקא תוך ג"י, אבל אחג"י אינו מועיל כו'. ועי' צא"ה"פ לטעמיה צס"ק ר"ת אות י"ד שפ"פ נענין דהס, אלא שצע"ל הפני' בחשו' המוצא שם כתב דצצירוף ספ"ח"מ מהני גם להחולקים, ע"ש. וצמרה"ל סו"ס"ק ק"א כתב ג"כ תוך דבריו דכשהוא שגם צגופו ולורחו לגמרי דלר"ת מהני לאחג"י אפילו בלא סי', אי"כ צצא"ה"ס סי' נמי אפשר דגם הרשצ"א וסיעתו יודו לה. [וע"ל דיוק הרשד"ס כ"ל מהמשנה, י"ל דיפרש דמ"ש שם אף שיש סי' וכו', קאי רק ארישא, צצאין פ"פ לא יועיל גם צגו"ש אף שיש גם סי', אבל כשיש פ"פ ורק דהוי לאחג"י אפשר דמהני כשיש גם ספ"ח"מ, וכדמוכח מזה צצבוכ"ג המוצא צס"ק ר"י"א אות ו' (גם בלא ענין דגו"ש) דאחג"י מהני צצירוף ספ"ח"מ, ע"ש].

גם במהרי"א הלוי ח"א סי' קל"ז כתב דאפשר דצגו"ש עם סי' אמצעיים מהני לכ"ע לאחג"י, שלא מלאתי מי שחולק צזה אר"ת, דהרמב"ן וצהרשצ"א לא נחלקו עליו אלא לסבירם * דר"ת מחיר צכל גו"ש [צע"ע] לחוד צלי סי' וכדבר מוכרח דסב"ר הכי צדעת ר"ת, דא"כ לא מקשי מודי מעובדא דגלית [הכו' צאות א'], דהא י"ל דהס מייירי שלא היו צו סי' [ולכ"ע] צהכרת צ"ל דמירי הסם בלא סי', דא"כ אף פשט מהסם האיצט"א דע"א צמלחמה כו'), ובלא סי' גם ר"ת מודה בלא מהני לאחג"י, אלא ודאי דסב"ר דר"ת כתב כן אף בלא צצירוף סי', וצזה הוא דחולקים עליו משא"כ צצירוף סי', גם צע"ל השו"ע שכתב צסעיף זה דהפוס' חולקים על ר"ת, נטעמ' אולי, שכתב בחשו' סי' ז' דיש להביא צצא"ש ע"י ט"ע או צסי', הרי דסב"ר דר"ת מחיר צגו"ש צע"ע לחוד, וע"ל דין זה חלקו הפוס', משא"כ לפמ"ש הדרישה צכונת ר"ת כנוסחת הרא"ש דלפניו, דבעינן ט"ע וסי"א, על דין זה לא מלאנו שום חולק.

ויש

ברם הא דמשמע מחשו' זו דגם בצו"ש וגו"ש צצ"ך צצירוף סי', וכ"מ שם גם לפ"מ שהעתיק להב"ש, וכ"מ קצת באילה שלוחה (לרנ"ה קלאצקין מהדורת) סי' כ"ז דהביא למ"ש הפרישה וחב"ה אם צצ"ך גם סי' לר"ת, אף שבנדונו מייירי שהי' הכל שלם, וזה צ"ע דהא הם דגו בדין דסע"ה דמירי כשרק גו"ש בלא פ"פ וכו'. ועי' בס"ק רל"ד אות ח' דכל הפוס' דחתם כתבו דבכולו שלם ודאי א"צ צצירוף סי'.

(*) מ"ש "לסבירם" משום דבתשו' זו מוכיח כה"א שהביא הב"ש סקע"ז דלר"ת צצ"ך גם סי' בינונים, ושבזה א"ש דלא תקשי משח"ק החולקים אר"ת מעובדא דגלית דהס מייירי בלא סי', וכמ"ש בסמוך, ורק החולקים הבינו בר"ת דמחיר גם בלא סי' ומש"ה הקשו מהסם, מיהו בתשו' שבח"ב סי' י"ג מוכיח מזה גופא כה"א שא"צ צצירוף סי' לר"ת, אלא דתשו' זו דח"א מאתרת.

ביאור הגר"א

הגה [קא] ויש מחלקין דכל מי שהיה חלו (קבו) כשנעטע

במים

[קא] ויש מחלקים כר. כ"ד הר"ה והר"ש ולא

קא אר"ה ובכל טביעה הדין כן וחלקו אמ"ש הר"ף ברפטי אבעיא דע"א במלחמה שבי דניפשת הבעיא ממ"ש בעובדא דשם קכ"א א' אלמא דסמכין אט"ע בלא סימנין ולא כמ"ש שם אב"ל ברור"ה חילק כמ"ש כאן וכו' במ"מ בהני עובדא דשם :

פתחי תשובה

זה ראה"ל כ"כ מ"מ הוא חש רחוק שיתרחק כן שזמן קרוב נעטע עוד ח' בנדר זה ערום ולא היה שום חשד להניח הקול והמים לגלוהו לתקום היום ממש כו' ע"כ יש להחיר האשה הזאת. ואם יסכימו עוד חכמים ע"ש. נאמרו. ונלשון הכתובה אם משמע דגם אם לא היו כלל שני עדים שהכירוהו רק עד אחד לנד שאלה הטענה היה נזכרו גם כן יש להחיר משעמם הכ"ל :

ומ"ש הגה"ט דדוקא בשני עדים המעידים בפני ג"ד כו' הגה כמו כן. עלה דעת הגר"ז סי' כ"ה דדוקא היכא שאלמנים מן הכתובה כגון שהגירו שניהם בפני ג"ד לא חיישין דדמי ועשה לו סמיכות מדברי הרמב"ן גמלתות אך בסוף התשובה כתב הגה שאלתי שני מעוררי עולם שכתבו היפך מפרט דידו והוא מהר"ל הוצא נק"ע סי' ה' שאפי' שני פסולים לא חונרי דדמי והמצינו סי' ק"ו הוצא נק"ע סי' ר"ל שאפי' רק עד א' העיד בפני הכ"ד רק שהעיד בשם עצמו ובשם ערבי ומקל"ה הובא בשני עדים ולא חונרי דדמי ואף כי לדין יש תשובה מ"מ אפשר למקור. במקום עיון ובשעת הדחק ע"ש. ומ"ש הגה"ט הרי"ט סי' ש"ה כתב ל"ד ראה כו' דין זה כבר הזכירו הגה"ט רס"ק זה גמ"ש וה"ם אם ידע שנטעם כו' והוא מדברי הגה"ט סי' ק"פ ומה"ם דם כמ"ש עמנו חשש נכסותה מ"ס ונק"ע סי' י' רמ"ו ונתפס' ג"כ עכ"ל. והנה מ"ס הגה"ט ונתפס' מ"ס. הוא בסי' מ"ו הוצא נק"ע סי' שפ"ט. אך מ"ס ונתפס' ג"כ. הוא תימה ודברא נכסו' ג"כ סי' מ"ה הוצא נק"ע סי' תי"ד ועמו דידע כינו כראה ע"ש וכ"כ נס' קרבן נתנאל על הרא"ש שם בשם ג"ל דדוקא ראה ולא בידע ע"ש. ועי' נכסו' אל"ף פנים מחירות ח"כ סי' כ"ה מעיין זה. ומ"ס הגה"ט וכ"כ הראש"ם כו' זה הוצא נק"ע אות של"ט. ומהר"ר גצלאל סי' כ"ה. הוצא נק"ע סי' רמ"ו. ומ"ס אל"ף מהר"א שזון כו' עי' נכסו' פתח שזון שזון כלל ג' סי' ח' ש' מהר"א שזון עמנו חשש נכסותה מ"ס ח' לדעת הרי"ט ע"ש וגם הוצא שם עוד תשובות שחזו להא דרי"ט. ועי' נכסו' נו"כ סי' ה"ל שהעלה ג"כ לחון חילוק בין ראה לידע כלל או ראה או ידע בשניהם חונרי דדמי ע"ש. ומ"ס הגה"ט בשם הראש"ם אפי' למד' כו' היינו דוקא כו' עי' נכסו' פתח שזון שם ש' נכסו' נכת ורדים כלל ג' סי' כ"ד הוצא דברי מהר"א ש' אלו להלכה פסקוה. והנה נכסו' פני משה ח"כ סי' פ"ו פשיטא לי' להיפך לין וליחיו מוכרחת ונדולא שלא ראה דברי הראש"ם ה"ל ע"ש :

ורצין עוד צו"כ שם ש' בשם חכם אחד שראה לחדש לדעתה ר"ה נכסו' מהני סימנים ש"מ ולא חיישין דדמי ח"כ ה"ה ט"ע דנעדים מהני דלא גרע מסימנים ש"מ דגוף ובי היכא דמזרפין ט"ע דגוף עם סימן ש"מ ולא חיישין שוב לדדמי ח"כ נק"ע דגוף עם ט"ע דנעדים. והוא ז"ל דחה דבריו דלא דמי כלל דבשליש ט"ע עם סימנים תרי מילי נינהו והחשש שיש בזה איכנו בזה חלל ט"ע דגוף עם ט"ע דנעדים הכל אחד הוא ובשניהם יש חשש דדמי ע"ש. הנה נקטן בזה על הסברה שהנצי"ה מקודם דגם דנעדים יש חשש דדמי ולכ"י דקט הרמ"א ל"ב סימן מוצקת ולא ט"ע. אך לפמ"ס הגה"ט נכסו' שם דנמחר"ס פדווא מוצקת דאפי' ט"ע דנעדים מהני וכ"כ הוא ז"ל עמנו נס' מ"ג וביאר שם טעם סדר ע"ש ח"כ

הפוסקים

דבאל ראה העד הטביעה ח"ל גם לאלתר לכמה מהרש"אונים, (וי"מ כן בכוונת הרמ"א), וכמוצא להלן בלחן בלחן ח"י"א, ועי' ד"ה דהיינו דוקא כשגם נמצא הנעטע שלם. ולעיל בס"ק ר"ה אות ד' מוצא ד"ה דנמצא שלם אפי' ראה"ע ח"ל לאלתר. ודעות האחרונים לענין לאלתר, מוצא בלחן ח"י"א, ומאות י"ב וכלה"ה מוצא ריש כמה פירטי דיינים שונים בכל הג"ל.

ג. הסוברים דבהכרת מת שהועלה מהמים לא מהני ט"ע דע"א וכיו"ב אלא בסי'. ציבומת דקט"ו צעי בגמ' למפשת האיביעיל דע"א במלחמה מזהחיר רבי נשי צ' ח"ה שטעמו עפ"י עדות נשים דכע"א דמין, וזה מ"ס במלחמה דמו, ודחי דהכח קאמרי חסקינהו קמן וחזניהו לאלתר וקאמרי סימנים כו'. וכחז' הרי"ה הביאו החוס' שם ד"ה וקאמרי ש"מ דאשה וע"א בשפיה שטעמה וסכיורוהו מת לא מהימני [בלחן סי'א] וכ"ש גוי ואפילו מסל"ת. וכחז' בסדר חליבו רבה סי' י"א.

א

אוצר

רלו. ויש מחלקין כו'. א. עצה"ט סק"ג וזהו מה"ש סקפ"ח, דהנה זו קאי על מ"ש השו"ע בסע"י דבטעלה מהמים וראוהו מיד מעידין עליו, ע"ז כתב באן דיש מחלקין דאם העד ראה מקודם טביעתו [ול"ה גם בידע כמוצא בלחן כ"ד] לא סגי בהכרה דמ"ע לחוד אף שראהו מיד, משום דחיישין דלומר דדמי דזכו שנטעם, חלל בעינן נמי סי', ומוצא דיעה זו בלחן ד', ומ"ש בהגה עוד, חלל מי שלא ראה הטביעה כו'. והוא שלם מעיד עליו, פי' הכ"ש בסק"ג דקאי נמי לענין סי', דבכ"ה סגי בע"ע לחוד, חלל לאלתר סוכר הרמ"א דלרין בכל גווני. והנה בכל ה"ל יש דעות שונות לחומרא ולקולא, ונסדרו לפנינו לפי הסדר שנתארו מסוגית הגמ', י"א דבכל גווי לרין סי' בהכרה דנעטע ע"י ע"א וכיו"ב, כמוצא בלחן הסמוך. וי"א דבכ"ה נעטע נמצא שלם ח"ל סי', ואפילו ראה העד טביעתו, כמוצא בלחן ג' וי"א דבכל גווי ח"ל סי', כמוצא בלחן ה', ודעות האחרונים בזה יוצאו בלחן וי'. וכן במ"ש הכ"ש לאלתר לרין בכל גווני, גם בזה יש דעות שונות, י"א

(צג) - (קכו) - במים חמים שחיה שלם אינו מעיד עליו חזל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י טביעת עין והוא שלם מעיד עליו (עור וחלומת הדשן סי' ר"ה בשם האשירי) :

אין

פתחי תשובה

גם זה נסתר ונתקיימו דברי הסכם הנ"ל (ועמ"ל סל"ג) וכן הפכים נס' קהלל יעקב ע"ש :

(קכו) במים. ע"י נקשו' נו"צ סי' מ"ז גד"ה ומה שהציל. דגם היכא שנטעו הרבה אנשים בחדר ועלו לקחו והוכחו נטע"ע שייך חשש גדומי דלא בסגרת סכס השולל. דכיון דהרבה נטענו ל"ש גדומי. דלמה ידמה לו דוקא ע"ז

הפוסקים

סי' רלו אית ב

וכתב דגם טביעה דלגת מיירי בסי', מסיק שם, כגון דלמחר זה מקלו וזה חרמילו, ומשמע מזה דסגר הרי"ה דל"ל דוקא סי' בגופו, חלל סמך כל דהוא שיהא בעד סומך דבריו ברה"י שטבע, ואי לא, חיישינן דמשקר ולא טבע כלל, והוא דבר חדש שלא שערורו האחרונים שח"ה דעת הרי"ה.

ויש שכתב בדעת רש"י, (ויש שכתב גם להנמוקי"ה. בפני משה ח"א סי' מ"ב דק"ה ג' כתב דלרש"י שפי' בגמי הג"ל, דאי לאו סי' חיישינן דילמא אחרים יניחו לפי שהמים משנים צורת הפנים ואינו ניכר כל כך, לא סגי בנפלט מהמים דחזיונו בשעתיה חלל בעי' נמי סימנים מובהקים ולכ"פ אינם מובהקים, ועפ"י חשש מה שגדונו לא הזכיר בעד סי'. [ובמסקנא לא דן במויחד לטק חשש זה, וכנראה שהסתמך בזה עמ"ש שם דקד"ז ג' לענין חשש אחר בהכרח, דגדונו דכ"ו רק איסוד"ר וכ"ה עד מפי עד, חלין שהראשון הכירו בסי', ע"ש].

גם באדרת אליהו (שצ"ס) שני המאורות הגדולים) סי' ח' דמ"ט, כ"כ בדעת רש"י, ויש ליוחס ליעה זו גם להנמוקי"ה שחפ"ם שם לשון רש"י ה. וצי"ח האדרת אליהו דמ"ש רש"י שהמים משנים ואילו בגמי אמרי' דהמים נמתי וכדקשו ברוס, י"ל דהתם הכוונה שהמים חין מניחים לנפוח ולכשתנות לגמרי, ערש"י דקדק"ה, אך מ"מ עבד להשתנות שנינו מה ח"כך בצואו נחור המים ה, בענין דלא סגי בטי"ע גירודא, וצ"ה גריעו מים מיבשכ חור ג"י דאילו משתנה כלל וסגי בטי"ע, [ומ"ש בגמי דלמתי היינו דוש במים גם חדא לטיבותא דשזר לא מתפת אפילו ב' ימים וכדקאי בשעתא קמיתא קא"ה], וכחוס' הקשו לפ"מ שנקטו פשטות דברי רש"י, חזל ל"ל כנ"ל. וצ"חריכ דבי עולאי סי'

וכהר"ש הנ"ל.

(ו) ע"י בויקרא אברהם סי' ג' דכ"ט ד' שהאריך לבאר שאין דעת הג"י כן. ועוד הא הג"י בעצמו כ' דלהרמב"ם אפשטא האבעיא כמ"ש הרי"ף כו, [ע"י בזה באות ה'], ואי הוי פליג עליו לא הוי שתיק כו, ואדרבא מוכח דמסכים כו' ע"ש. גם במשיבת נפש (בספר הראשון) רס"י כ"ט מנה להג"י עם הסוברים בהרי"ף וסייעתיה.

(ז) ע"י בתוס' ישנים שמעתיק מרש"י דאם שהו במים חיישי' כו. וע"י באות ד' דהמשיבת נפש כ' עפ"י רש"י דשינוי כל דהו זה הוא רק לאחר ששהה ג' ימים במים.

(ח) מטה יוסף ח"ב סי' א' דע"ה א' מהכח א'. וע"ש בטור ב' שכ' דמהר"ש דמ"ו ד' משמע דל"ל סברא זו דבעודו במים יש ב' הפכים בפעולת המים.

(ט) וכע"ז כ' בתוספות חיים ח"ב ד"ז דאף דהתוס' הקשו על רש"י, אולם כן כתבו גם בנמוקי' ובהגמ"ר אות קכ"ג, ואי אפשר שכולם ישנו בדבר המפורש בגמ', א"ו דסברי דאף דמאי צמתי מ"מ הא חזינו דהפנים תפח. אלא דעכ"פ מעמידם חארו וצריך עיון רב ודקדוק בלבר הכרתו.

באר היטב

(צג) במים. הג"ה זו קאי על כל מ"ש לעיל אם ראהו מיד כשהעלוהו מן המים ומעיד עליו ע"ז. כתב יש מחלקים מני שראה הטביעה אינו מעיד חלל אם כן ראהו מיד ויש לו ט"ע עם סימנים שא"מ חזל בסי' ח"ל שיראה מיד. והטעם כיון שראה הטביעה אז אומר גדומי שזה שנטע. וה"ה אם ידע שנטע זה אומר שזה שנטע. חזל מי שלא ראה טביעתו או לא ידע שנטע אז אם הוא שלם עה"י ט"ע

אוצר

י"א דנ"צ עור צ' דמ"ש החוס' אח"כ לחלק בין גופו שלם לאינו שלם אינו מהר"ה, דלדעתו לעולם אין ע"ה נאמן חלל חלל חלל שחכירו בסי'. וכ"כ בסי' י"ב ד"ה ולענין. וכ"כ במראות האצילות סי' ק"ו, וכוסיף, דמ"ש הר"ש דהרי"ה מחלק בזה בין גופו שלם [כמוצא בזהו ג' הערה ד'], אשתמטתיה מ"ש בסי' המיוחדות להרמב"ן סי' קכ"ה בשם הרי"ה דהאציטו לא חפשיטא וע"ה אינו נאמן בכל ענין במים אף שחכירו מה ואמר קברתו. ובסי' ק"צ דל"ז ג' כתב עוד, שכת' בריו' ובתה"ד סי' ר"מ דרי"ה לא סגר החילוק דגו"ש, וכ"מ בהעיוור [דבסמך] שהצ"א להרי"ה ונא הזכיר כלל חילוק דגו"ש ב. [וכן בליו' ח"א סי' חרפ"ה הביא דברי הרי"ה ולא הזכיר החילוק דגופו שם]. ובעיו"ר ח"א אות ק' ענין קבלת עדות (בדפ"צ ג' ד' לכוז), אחר שהצ"א דברי הרי"ה כוסיף על דבריו, דכ"ו איתא בסוגיא דשמעתא לקמן [שם בענין דשומעין], דאמרי' מי דמי החס צ' ח"ה אמרי' סימנים כו, והכ"ה דטבע דלגת ואנסבז רבא כו' [דק' קכ"ה], ולא נזכר שם דלריך סי' ל"ל דמיו"ר נמין כגון שחל"ה אשתמו"דענא ל"ה בסי' כו' ג. ובחקרי' לב' סי' י"ב דף ל' עור צ' מנה גם להעיו"ר [עלמ'] דסגר כהרי"ה דבעי' ט"ע וסי'. ובסא"ר הנ"ל כתב שכת' הרמב"ן, שצמדכ"י פט"ז דיבמות אות פ"ה הביא להאציטו הנ"ל וסיים צחיקו, וכתב דהרי"ה וכרמב"ן פי' לחומרא דספיקא דאורייתא הוא כו' ד.

ועיין במטה יוסף ח"א בדע"ה עור צ', שכתב בשם הבי' בתשו' סי' ז, דסימנים שכתב הרי"ה כמוצא בחוס', הם סי' מובהקים. [ולפ"ז ככו"ה דע"ע לא מהני כלל]. ובפני הארי' הכי סי' כ"ד אות ה, כתב, דהעיו"ר הנ"ל אחר שהביא להרי"ה

(ב) ע"י להלן אות ד' ויש הסוברים דהרי"ה כ"כ רק בראה הטביעה כו, מיהו צ"ע דהא מדברי תשו' המיוחדות הנ"ל יש להוכיח גמי דגם בלא ראה"ס צריך סי' להר"ה, וגם מהא דהעיו"ר דבסמך כשבא ליישב להר"ה מהא דדגלת לא מצא אופן אחר אלא לאוקמא דהתם גמי מיירי בסי' ולא ת"י דהתם בלא ראה"ט, משמע דסובר דלהר"ה גם בלא ראה"ט צריך סי'. (ג) והא דלא פירשו בגמ' בהדיא דאיירי בסי', ע"י באות הסמך בדברי המשפטים ישרים.

(ד) בסא"ר שם חוס"ף שכת' הרי"א' בשם זקנו כמוכא בשלטי הגבורים, וידוע דוקנו הוא ד' יעש"י דטראצי הראשון, והנה בשלה"ג פט"ו כ' על האבעיא הנ"ל בשמו דמחמירין בה מספקא וכנראה שהסא"ר הבין דמהצירין בכל גוה"י בהר"ה, מיהו הר"א מורחי בסי' ל"ט כתב דר' ישעיה הרב הראשון מחלק בזה דדוקא בראה"ט צריך סי', ואמנם כן נמצא בתוס' רי"ד על הגמ' שם, וא"כ ע"כ דמ"ש בשלה"ג דמחמירין היינו באופן דשייך בדומי דכנראה שמפרש דבהכי מיירי האבעיא. ודעת הרי"א' עצמה שא"צ סי' בכל גוה"י כמוכא באות ה'.

(ה) ובדעת הרי"ה הנ"ל מפרשי דמחלק בזה בין גו"ש לאינו שלם,

פתחי תשובה

ולא על אחר מהטעמים (עי' בתשו' גליה נוספת סי' י' אות ה' שהזכיר ג"כ סברא זו בשם תשו' ושב הכהן ע"ש) דזה אינו כי לא שמענו זאת בפוסקים ראשונים ואחרונים ונראה פי' בדמיון הוא כיון שרואה ששבע מילא מזהם דעתו שדולח כבר מת ושוב ומהעלה בנפשו דמיון שדומה לו שהוא פלוני הוא מעיד ואינו חושש כי אומר דעתו שכל כל פנים כבר מת גם פלוני גם כל אשר נמצאו עמו ע"ש ועי' בתשו' מהר"ם אלשקר סי' כ"ח הוצא קצת בזה"ש לעיל ס"ק פ"ד וכו'.

באר היטב

כלל קיימנים. ואם אינו שלם לריק קיימנים. ולענין אם לא ראה הטביעה אם לריק שיראה אותו מיד מחולקים הפוסקים. עי' ב"ש וחי"מ בתשובה ובכה"ג דף כ"ח ע"ב. ובמהרי"ל ה"א כלל ה' סי' ה'. וברשד"ם סי' נ"א. ובמהרי"ט סי' נ"א. אבל לכשי"י נוי שלא ראה הטביעה וגופו שלם והוא ספק אם ראהו לאלתר או לא מתירין את אשתו משום ס"ס. ספק אם ראהו לאלתר וחת"ל לא ראהו שו"א הלכה כמ"ד דכל שלא ראה הטביעה וגופו שלם לא צעיק לאלתר והוי ס"ס הטהרה. ככה"ג דף למ"ד ע"א.

אוצר

סיק דל אות ב

הפוסקים

שהיה עד מפי עד. ורגיל עמו בחייו. כתב להחמיר בדבסמוך. ועי' מ"ש עוד בעיקר החשש לדעת רש"י.

ועי' גם בחת"ס ח"ב סי' קל"ב שכ"כ בדעת רש"י וחשש לדעתו, וביאר שם דמה שלריך לרש"י ט"ע וסי', הוא לאו מחשש דדמיון דהכרה, אלא כדפי' שם מקודם לפי הרי"ף וברמב"ם דהוא משום דחיישין למשקר כיון דבמים חין האשה דייקה כו', וי"ל דמ"ש בגמ' דמיה אמת, היינו רק ריבא דרובא אבל מקצת דמקצת משתנה, דהא חזיון דמים גורמים נופות וכדעשירו כמה פוס' כו', ונהי דסמכין דמיה אמת, מ"מ העד יכול לאשחמוטו נומר שנטבע זה נשתנה ואשחמוטו שזה צעק, וגם צסי' לחוד יכול לאשחמוטו שהרי צמיתות רחוקה אפשר שגם סי' מוצחק ימלא בזה, (עי' בדבר נאמנות ע"א בסי"מ באלוה"פ לטעמיה"י ס"ק ק"ל אות ה'), וביאר עוד דעיקר נאמנות ע"א הוא משום מלתא דעבירה נגויה, דהא לא משכינן עד שהאשה חידוק כו', והא דאיבעיא בגמ' אם נאמן ע"א במלחמה כיון דהיא לא דייקה, היינו משום דמדעלי"ג גופא חלי דדייקא דודה דע"ז עביר להחלול שקרו כו', ומסיק דלפי"י ע"א אינו נאמן אפילו לא ידע מהטביעה אלא בטע"י וסי', ובי"ד הא ליכא אלא סי' גרועים, מיהו בי"ד ש"ל שהיו צ' עדים ל"ש משקר כו'. [ברם עי' להלן אות ה' דהחת"ס עלמו במקור"א כתב דלרש"י ח"ל סי' בכל גווני].

אולם שאר הפוס' לא חששו לדיעה זו. במהר"ל ס"ק קי"ג כתב בדל"ז ח' דהרי"א [שמלריך סי' בכל גווני] ויחידא הוא, ואין טעם להחמיר. גם בסדר אלי' רבה סי' י"א, אף שכתב דגם הראשון והרי"ד סבדי כן, כנ"ל בסוף קטע ח' ועי' בזה"י ד, מ"מ מסיק, דלא עבדין עובדא כותיבהו לעגן אשה, כיון שנחפשת המנהג להחיר בט"ע נחוד, (עכ"פ כשאין חשש דדמיון ואינו חבול). כמוצא בזה"י ורש"י, וכן עשו מעשה כל הרבנים שקדמונו. וכ"כ בחקרי לב ה"א סי' י"ב דף ל' סוף ע"ג דסוגיון דעלמא שלא לחוש לסכנת הפוס' דבמים לעולם צעיק ט"ע וסי', וכמ"ש בסל"ר ה"ל. [והיינו דכל הפוס' שצאתיות שאל"ז לא הצריכו סי' אלא באופנים דהתם, וט"ס דמה פוס' פי' בן שם דעת הרי"א ורש"י, מלבד הרבה פוס' דסבדי דבכל גווני ח"ל סי', כמוצא בזה"י, וי"א שם דכ"ד רש"י].

ובעד מפי עד, כתב גם בחדרת אליהו ה"ל דנ"א עור צ' שלא לחוש לדיעה זו, דהרי הריב"ל כתב דחלינן שהראשון ראהו גם צסי' [מוצא להלן אות כ"א], ואף שהרשד"ם סי' י"א כנראה שלא סמך ע"ז אלא צדונו שהיה חיסור דרבנן, אבל באיסור דאורייתא כנ"ד נראה דלא צריח ליה, מ"מ יראה דבכערפות איזה ספק יודה להקל בעד השומע, דהספק שמה כרש"י והכ"י או כשאר הפוס' אינו ספק שקול, אם משום דהם מיעוט נגד המרובים ואם משום דלא חזין לשום ח' מפוס' ראשונים ואחרונים שייחם לרש"י סברא כזו, אלא דאין מדגשין קיימי להסיר קושית החוס' מעליו כנ"ל, וא"כ לא צריח מילתא כל כך ובעילא כל דבר דחזין לה, ונאמר דלו יכא דכ"ד רש"י מ"מ בעד השומע חלינן להקל דהראשון הכירו צסי', ואף דחלינן להוראת

סי' י"א דפ"ב ג' כתב בציאור רש"י דחיקף לוי' יא' ונעשה צו שינוי מטעם, ומ"ש בגמ' דלמתי היינו כן זמן שהוא תוך המים וכמ"ש הריב"ש סי' ש"פ שצאו צו המים כו' להפיל אור פניו אלא דכל זמן שהוא במים למתי ואינם מניחים לנפוח אבל כשיצא חזר לסורו כו', ואף שהריב"ש כ"כ ששה מטעם ביצשה, היינו לענין שמשתנה שינוי גמור ונראה כא"ש אחר, אכן שינוי מטעם סובר רש"י דאיכא חיקף כשיצא מהמים והוי טב"ע גרוע וזהו שכתב ואינו ניכר כל כך. [ולבארורה נפ"מ בין טעמיהם, בנמו"א בעדו במים, דלהבדלת אלי' ה"ל אכתי לריך סי', משא"כ לטעם האדב"ט, ועי' בהר"ש שצאות הסמוך ד"ה ובטעם, שביאר נמי דהשינוי זה בלתי מהמים].

ועיין בעני' אחרים ס"ק ק"ב שכתב בטעם רש"י, דסבר כהר"ף דבשהה במים ה' יומי הוי כאחר ג"י ביצשה, ובסבר נמי דספק אחגי' לחומרה, וכל נעצב הוי ספק שמה הוא אחר ה' יומי כו', וכמוצא בדבריו שצאות הסמוך, ע"ש. וכע"ז כתב בדבר משה (נר"מ תלומדים) סי' ה' דף ח' עור צ'.

והוסיף בחדרת אליהו שם, דלדבריו מתפרש לשון רש"י כפשוטו, וא"ל לדחוקי כמ"ש הרי"א מזרחי [המוצא בזה"י ד'] דכוונתו דראה הטביעה ומשום דדמיון, דלא משמע כן ברש"י דלא חלה אלא כמה שהמים משנים, וכ"כ שהציון החוס' ברש"י, לאחר שפי' הטעם לריך סי' משום דאמר דדמיון, כתב, אבל מ"ש רש"י דהמים משנים לא נראה כו', משמע שדרי' דלרש"י אין חילוק בזה"ש, וכ"כ הרי"א דדמיון ד' דמלשון רש"י משמע דהוא משום שינוי מחמת המים ולא משום דדמיון, מיהו מה שפי' הרי"א דכוונת רש"י לאוקמי בצולל גם דלאיכא מכה ומשום זה המים משנים, גם פי' זה אין לצולל לא בלשון רש"י דסתים ולא פירש ולא כמה דמשמע מהחוס' ה"ל דלא מלאו יישוב לרש"י, הרי דהציון דלרש"י בכל גווני צע"י סי' גם בגופו שלם וגם בלא ראה הטביעה. וכע"ז הקשה במהר"ל ס"ק ק"ו על הרי"א. ועי' בגדולת ארדכי (מבוסיק) סי' י"ז ד"ע עור צ' דגם אין לומר דרש"י גרים בגמ' אי נמי קאמרי סי' [כלומר דלא צעיקן תרתי אלא או לאלתר או סי' ובהסל"ר והחת"ס שצאות ה'], דמלשון רש"י שכתב דאי לאו סי' ה' דהמים משנים כו', משמע דבחדא מחתא מחתיבהו כו'.

ומסיק שם דנ"א ח' דיש לחוש לדיעה שמה הלכה ברש"י והנמוקי' דמלרבי סי' בכל אופן, דהוי ספק בפלוגתא דרבנן ויש לחוש להחמיר, ויחא דעתה עפי' משאר הדיעות [להלן, דסבדי דדוקא בלין גר"ש או בזה"ש לריך סי'], שיש לערער עליהם ולמאי הולך תלמודא לאוקמי בהיה דצ' ת"ח דקאמרי סי' וראו לאלתר, לוקמי למר בגר"ש ולמר בזה"ש, ואף שהרי"א דף ג' נראה דלא חשש לה, דלענין אשחמוטו שש ודן להחיר משום ס"ס, ולענין סי' לא חש, דנראה דסבר דהוא צמוכסם לכל, נראה דהיינו לשיטתו שלא מלא לתוך דברי רש"י מקושית החוס' ולאוקמה במכה וכנ"ל, אבל למה שיישצנו שפיר דבריו י"א לנו לדיעה נחוש לדעת רש"י והנמוקי' אלא שצדונו

באר היטב

הטביעה איז מהני. מהר"ר צללל סי' כ"ח כתב דוהני ט"ע לחוד בשני עדים אפי' ראו הטביעה דשני עדים לא שייך דלדמי וכ"כ רש"י סי' ס"ט וכתב שם דהיינו דוקא בשני עדים המעידים בפני ב"ד חזל בעד המעיד מפני שני עדים לא דוקא בשל' מן העדים הוא יהודי חזל בשני עובדי כוכבים לא. מהר"א שאן סי' ח' ועיין כה"נ דף כ"ח ע"כ ודף

גסס. הרמ"ש ע"ש וכ"כ בספר מ"צ סי' מ"ה. וע"ל ס"ק פ"ח כתבתי גסס כה"נ דנענינה דליתתא אין להחיר מוטעם ס"ס ע"ש. ואפשר לומר גס"ס מתהפך שאני וכ"כ נקטתה מהר"י לזית הלוי סי' י"ג והוצא נקוטט עגונות סי' שפ"ט. וכ"כ נקטו דברי ריבנות סי' י"ד והוצא נק"ע סי' קל"ז. ואם שני עדים אומרים דמכירים בט"ע לחוד וראו

אוצר

ס"ק רלו אות ב-ג

הפוסקים

[ומכיוון דפליגי כמה פוס' מי הוא בעל חילוק זה, נזכרו להלן סתם, החילוק דג"ש]. וכתב בסדר אלי רבב סי' י"א דכן נראה לעת רבינו יוחס נכ"ג ח"ג, ע"ש בוכחחא. [מכיו הכה"מ המוצא בזה ה' ד"ה וכו' עוד, מנכו בין הסוכרים דאל' סי' ככל גווי]. ועי' בסו"ד הרמ"ש דבסמוך דמפ' דגס רש"י סדר החילוק דג"ש.

ובמעט דלריך סי' לשיטה זו. הרמ"ש דמ"ח ה' תחלה למה גרע הכרה בעצט מהכרה מה ביצבה דמהני בעצ"ע לחוד ואפילו חינו שלם, כל שהוא חוץ ג' ימים, וכדמייירי מחני כמ"ש החוס', ו[אין לומר דהא דמלרבי סי' היינו כשעבה במים יותר מג' ימים, דהא] מדלמרו בסתמא דפשאין ג"ש לריך סי' ואלאחר משמע דאפילו שבה במים פורחא דקין כן, וא"כ כיון לא שבה במים ג"י ורואה מיד כשהועלה וגם מיה עדופי דלמח, נמה לריך סי', וכתב דל"ל דאיכא שינוי קת' צרעט שהועלה מהמים ואפילו ראהו מיד, ומ"ש דמ"ח למח, היינו לענין מה ששבה חוץ המים אפילו הרבה יותר מג"י ולא כביצבה, חזל כשהועלה יט שינוי קת' ואפילו לא שבה במים ורואה מיד, ומש"ה צאנו שלם לריך סי'. [ומ"ש דהשינוי הוא כשהועלה, עי' בזה בזה הקודם, סד"ה גס]. ועי' במלאת חנן דג"ה ה' שכתב דהעפס הוא משום צדדמי, וכפרש"י צדק קט"ו דהמים משנים לורה הפנים כו' וכדמדוק שם לשונו שאינו ניכר כל כך. ומהר"ש צדמ"ו ד' ביאר דמ"ש רש"י בטעם דלריך סי' משום דהמים משנים לורה"פ, דלכאורה קשה, דמשמע דהמים משנים טפי מיצבה, והא דרבה אמרי' דמ"ח למח משמע דעדופי מיצבה, וכדחק' בחוס', חלל ל"ל כה"ל ד.

ובעצי ארזים ס"ק ק"ד ד"ה ולפע"ד כתב דנראה דהמחלק בג"ש סובר כה"ל צרי"ף דק עד ה' יומי למחי מיה [כמוצא בס"ק ר"ד], וסבר נמי כהפוסקים דבספק ג"י לחומרה [עי' בסע"ז], וכו"כ בספק ה' ימים, ובכל נעצט אפילו ראונו שטעט והועלה מיד אכתי יש לחוש שמא ילא במקום אחר, וזה שהועלה הוא איש אחר שמונה במים יותר מה' ימים ונשתנה לזה, וא"כ לא דמי למחני דהתם הוא חוץ ג"י ודאי ומש"ה

מכני

הא, ובשב יעקב סי' י"ב, ובעצי ארזים ס"ק ק"ד. וכן הזכירו ע"פ חילוק זה ע"ש הר"ה. ובמשאת בנימין סי' מ"ו מבואר דהם דברי התוס' דמוקי כן לפי הר"ה. וכ"כ במשיבת נפש (ספר הראשון סי' כ"ו). אולם במרה"צ הג"ל באות ב' בקטע א' דחה דברי הרמ"ש הג"ל עפ"י כמה ראשונים שהבינו דהר"ה בכל גווי מצריך סי'. [וכ"כ שם הסא"ר]. והוסיף דהחילוק כתבו תוס' עפ"י ר"ה, וכ"כ במרה"צ ס"ק ק"ב ד"ה עלה. (ד) ומקודם שם כתב דל"ל דרש"י מפרש דהגמ' מייירי באופן כולל אפי' בדאיכא מכה. דמש"ה המים משנים צה"פ. [וג' הכונה לסתם חבלה אף שאין חסרון והשחתה בפנים, וגם דמייירי באופן דליכא משום מצא מרזי מכה, דהא להרמ"ש לא מהני כה"ג אפי' בצירוף שסא"מ, עס"ק רכ"ג אות ה', אלא כמ"ש שם דלפי' זה צ"ל דלאלתר דאמר' התם קאי גם על ואסקינהו' פ"י שלא שהו במים הרבה משגפלו לשם, דבכה"ג לא מרזי מכה שלא תועיל כלל הכרה, אלא דחיקה הוצא ומ"מ שנוי קצת איכא ע"ה, ומש"ה בעי' סי'. ועי' גם במהר"י מברונא סי' ג"ג שפי' כע"ז בתשו' חובא בס"ק [אות הג"ל].

לכורחא כריב"ל מ"מ מידו ספיקא לא נפקא שמא הכירו בסי' כל דליתא קמן כעד לשאלו, ובכן איכא ס"ס שמא ראהו בסי' ושמא הלכה כהר"פ שאין לריך סי', נוסף ע"ז דל"ל כהר"ב"ל אפילו צארכור דאורייתא, תו י"ל צ"ד דשמא ביצבה נכרג כו'.

ובשהעד היה רגיל עמו בחייו, כתב שם צדמ"ט ג', דנראה דאם מחלקין לעת רש"י להחמיר במים טפי מביצבה דבטי' סי', היינו צארכור דלמח שלם ה"ה רגיל חזלו, דאילו מכירו ורגיל חזלו חמיר וראה דקטו לרש"י בעצ"ע לחוד, ועפ"י מיושב שפיר מה שהחירו צעודה דגולה ולא הלריכו סי', דהא ה"ה המעיד שושביו, וכן ה"ה צעודה דלקמיה מוקמי צהכי, ומ"מ מוכחי מניה התם דריב"צ נקולא פליג [ולא מלי למימר דש"ה דה"ה שושביו, משום] דעד שלם חלקו בין מים ליצבה לא ס"ל לפלוגי בין שושבין נארכור דענמא, דלח' נאלומי עדותו טפי משאר אינש [למחני], חלל נמחשט טפי' דידיה חסיון דאינש דענמא, אך כל דלא מהני סי' שאינש מוצהקים דהיינו בלאחר ג"י ביצבה, ה"נ לא יועיל טפי' דשושבין.

וכ"כ. הר"מ אב"ד קאסטאנצין בתשו' שמים חיים סי' כ"ז קמא לשיטה רש"י, דסובר שאף שהמים משנים לורה הפנים מ"מ אין דקי ציה טובא יש כאן עדות וסמכין עליהם, וראה גדולה מעוצה דמזי כר איסך בכתובות כ"ד כו' (ע"ש שבה"ריך), מש"ה בדקט"ו דמייירי צנשים דלמח הלריכו סי', חזל צעודה דגולה דכוי שושביו ובקראי טובא [וידיקי ציה טובא, מלשונו לעיל] ולא אמרי' צדמ"ו אין לריך סי'. וע"ש שדן שכ"ד כרי"ף.

ג. הסוכרים דרק באינו שלם צריך סי'. בתוס' דיבמות קט"ו ע"כ ד"ה וקאמרי' (פסגו) אחרי דברי הר"ה ש"ה חינו נאמן בע"ע. [וכנ"ל בזה הקודם], כתוב, וחומה איך [נכנו האידעל להיות] משיאין נשי בני אדם שטעבו ע"י ט"ע בלא שום הכרה סי', ושמא איורי [הכח א] כשהשתה קת' לורה הפנים דלכלוס כור"ב ולא נשאר חלל מה ששנו במשנה דק"כ ע"ה, וכן פיר"ת שם ג"י אין משידין לאחר ג"י כו' [חזל צגופו שלם מהני בעצ"ע לחוד וזהו מה שכתבנו].

(א) עפ"י הרא"ש.

(ב) כלומר דע"י כור"י מסתמא היה לאחר מיתה וליכא משום מכה דלא מהני הכרה. (ול"א אפי' עם סי', כמבואר בס"ק רכ"ג אות כ"ה, וע"ש בהע'). מתויד מרה"צ ס"ק ק"ו. וי"מ באיפנים אחרים דליכא כאן משום מכה וכמבואר בס"ק הג"ל.

(ג) מתה"ד סי' ר"מ והריב"ל ח"א סי' א'.

(ד) הרמ"ש בדמ"א א' כתב דמתנה"ד בס"ר ר"מ נראה דסובר דהקושיא מהמנהג והחילוק דג"ש הוא מא' מבעלי התוס', שבה"ה הקודם כתבו חילוק דראה"ש וכאן כתבו חילוק דג"ש, אולם לי נראה דכל זה הוא המשך דברי הר"ה, ורבינו ירוחם נכ"ג ח"ג (דקנ"ד ג' בד' קאפוסט) מביא חילוק זה בשם ר"ה, מיהו מ"ש תוס' בסוף וכן מפרש ר"ה כו' משמע דעד השתא אינו מדמ"ה, ותו דהריב"ש כ' דבמת במים גם לר"ה לא מהני ג"ש באשתהי, לכן נראה דט"ס ברי"ו וצ"ל ר"ה. דמ"ש שם מקודם בשם ר"ה דש"מ דבעינן סי' הוא לומר דחולק על חילוק דראה הטביעה, ואח"כ כ' דהר"ה מחלק בג"ש, וכן משמע מהש"ש פט"ו דיבמות דין ח', ובמהרש"א לתוס' ד"ה

באר היטב

שנעצט ויאל לחזק ומת נטיע בלי סימנים סגי. הר"ם מטרלני ח"א סי' ש"ג. הר"א שזן סי' ז'. הריב"ש סי' שצ"ח כתב ל"ד ראה הטענה אלף אפי' שמע הטענה ראה מיקרי וכ"כ הרשד"ם סי' נ"א ומשפט נדק ח"א סי' ח' ומחור"ר נללל סי' כ"א. אלל נהר"א שזן סי' ח' כתב שדעת כל הפוסקים אחרונים להחיר בלא ראה הטענה אפי' אם

מיז ע"א. הא דלמירין דעד שראה הטענה חיישין לאומר נדמתי היינו נדקים לן בודאי שראה הטענה אלל היכא דלא חתנר לנו אם ראה הטענה או הוא אינו מזכיר הטענה נדבריו אין לחוש דראה הטענה ואחר נדמתי. תומת ישרים סי' קמ"ז רשד"ם סי' נ"א מהר"ם מלוצלין סי' קל"ד משפט נדק ח"א סי' ח'. אם העד שראה הטענה העיד שראה

הפוסקים

סי' דלו אות ג

אוצר

ועיין ע"ד כמה אופני חבלות אם זה נקרא חבול בפנים, שדנו כמה פוס' לענין שיעור ר"ת שבס"ק רל"ג מחמת צ' והלכה, וע"ש בלות ח' דר"ה וכשחפרו העינים, מ"ש בזה בעבודת השם לענינו.

הא דצריך סי' באינו שלם וא"צ בשלם, אם נפ"מ בזה בין ראה העד חטביעה ללא ראה. כנס הר"ש נפ"מ דבמות אות צ' ג' אחר שחילק לענין סי' צין ראה הטענה ללא ראה, ובמובא בלות הסמוך, הביא לדברי הר"ם והמנהג ולחיות דגו"ש כנזכר כ"ז בחוס' כ"ל, וכוס"ף, ולמלאי דפרישית שיש חילוק בין אותם שראש"ט לאחרים, נוחא. וכתב הר"ש דדמיו ד' דממ"ש הר"א על הקושיא מהמנהג דמלאי דפרישית כ' נוחא, משמע בזה דלחיות דגו"ש אין חילוק בין ראה"ט ללא ראה. וכ"כ שם דממ"ח ח' דלשטרה זו אין חילוק בין ראה"ט ללא ראה, אלל בכל גוונא כל שגו"ש מעידין צ"ע לחוד בלא סי' ובאין גו"ש צעין סי' ה'. וכ"כ צעני ארזים ס"ק ק"ד במסקנא, וע"ש. ובמח"ל דבסמוך מפורש שכן דעת הר"ם בס"ק ק"ל. ובמצי"ע ח"א סי' ש"ג כתב ג"כ דמשמע מהמנהג [החזיר נשי הטענים צ"ע שהזכירו החוס' כ"ל, וזיכרו דהיינו בגופו שלם], הוא אפילו בלחות שראה הטענה, ואע"ג דאיכא למשמע נמי מלשון הר"א דקאי מנהג זה על לא ראה"ט אלל ראה"ט צעני סי' אפילו אם הוא שלם, אפי"ה עפי משמע דאיידי כשראה"ט ובדמשמע בחוס' נמי. וכ"כ הריב"ל בח"א סי' ח' בסיכום דבריו עפי"ה הר"ש, דלשטרה זו כל שגו"ש ח"ל סי' אפילו בראה"ט. ובביאור צפני משח ח"א סי' מ"ז דק"ו ד' וח"ב סי' פ"ד דקס"א ד', וכ"כ עוד הרבה פוסקים. [ובדעת הר"ש ע"מ ע"י בלות הסמוך דר"ה וכו'].

וב"ד הרשד"ם צסי' נ"א, שכתב דלף שמדברי הכה"ד צסי' ר"מ נראה שלא נחזר לו כוונת החוס' אי קאי המנהג אפילו בלחות שראה"ט, מ"מ נראה צורו שהמנהג הוא סתם אפילו בראה"ט, שכלי החוס' תמכו איך משיחין כ' צע"ע, וכתבו דשמה איירי בנשחת כ', ואם המנהג היה דוקא בלא ראה"ט מה הוי קשה לכו ומה דוחקיהו להעמיד בשמה-איירי בנשחת כ', מה שלא הוזכר בפירוש ולא צרנו בזהו מעשה, איין דקים לכו מהמנהג אף בלחות שראה"ט, וכן מפורש בדבריו ירוחם [נכ"ג ח"ג], לאחר שהביא החילוק דראה"ט ולחיות דגו"ש, כוס"ף, ור"י כתב בחילוק הראשון דראה"ט כ', כ'י נראה בפירוש דהמנהג בלחות שלם לא סבר כלל החילוק דראה"ט כ'. וכ"כ דעת רי"ו. בספ"ר סי' י"א דמ"ב ד', דבשם מהני ע"ע לחוד אפילו ראה"ט. ובמכרח"ש דמ"ח ד' כתב דאין הכרח דהכה"ד מסתפק בדעת החוס' כ' ה'.

ובמחלוקת

דנ"א ד' כתב דכן יוצא מפורש מדבריו דמהר"ש בסי' ר'. [אולי משום דשם כ' רק דהטור סובר דהתוס' הראש' חששו לב' הדיעות ולא כ' דאפשר דהני חילוקי לא פליגי וכנ"ל בקר"ע]. גם בבני אברהם סי' כ"ג דנ"ד טור ב' כתב שמהר"ש בתשובותיו נראה דסובר דהני חילוקי פליגי.

(ו) דהנה התה"ד שם אחר שהביא למ"ש התוס' בדקט"ו בשם הר"ח דאשה וע"א אינם נאמנים בהכרה דנסבב בט"ע בלא סי', ושחמחו מהא דנהגו

מהני ע"ש אף בחבול, משא"כ נעצט דהוי ספק לאחר ה' ימים לא מהני בהכרה בלא סי' אם הוא חבול, אלל בשלם מהני אפילו אחר כמה ימים דסובר בזה כר"ם [דגו"ש בנשכה מעיד אפילו אחר כמה ימים] וכדמסמין לכו החוס' אסדדו.

ועיין במשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ח ד', דלשטרה זו ל"ל דגם דגננת מיירי שיהיה גם סי', דל"כ הא לשיטה זו דגו"ש מהני גם לאחר ג' ימים (כמפורש בזהו דר"א לר"ש דקט"ו) ע"כ דהתם מיירי בלחות שלם, דל"כ איך מוכיח מהתם דריב"ב לקולא פליג [ע"י צס"ק רל"ב סד"ה וזה], וא"כ נפשוט מהתם דגם בלחות שם ח"ל סי', ח"ו דסברי דגם התם אמרו סי' דל"כ לכת עדות כדאמר' דק' קט"ו, אלל שגגנו לא הביאו רק [הפרט שיהיה] לאחר ג"י שזה הדבר שממנו פשט הא דריב"ב, ומה שאמרו שם וכו' מולי דחזירו בנשחת' [ולא אמרו שזריך גם סי'] היינו לפי שצנעתייה הוא מסקנת הדבר מה שחידש דהמים נמתי דזה רק כשראהו מיד שהועלה, אלל בודאי שבס' מיירי ולא הולכ' להביא זאת דלא להכי אמר. וכ"כ ביאור זה בלדעת חליבו (שצ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ח' דק' ג' ד"ה בג'. וכע"ז כתב גם מהר"ש דמ"ז ד'. וע"ל מנייה שם בטור ח' כתב דאין להקשות נשיטה זו דסברי דגו"ש ח"ל סי' ח"כ מאי דוחקא נאוקמא [בעובדא דכ' ח"ח דק' קט"ו] בנשחת אורח פניו ומשוי"ה לר"ך סי', נאוקמא בגו"ש ולא ללעריך סי', [דזה מוכח התם דלא קיס ליה להש"ס בגופא דעובדא היכא הוי, ממכ"ל דלהלן], ד"ל דניחא לנאוקמא בלחות כולל שיעול אפילו בנשחת. וכע"ז כתב בחי' מהר"מ על החוס' שם: גם במכ"ל ס"ק קי"א סמוך לסופו כתב דיתכן משום דסתמא דמיתחא כן הוא דלכלום כוורי כמו שחלנו נרצ נחמן שנשע ע"ז, משוי"ה נוחא לכו נאוקמי אפילו בנשכה.

ואם דוקא בשחבול בפניו צריך סי' או אפילו בשאר הגוף. ע"י בכה"ש דמ"ז טור צ' שכתב עפי"ה הר"ש שביא חילוק זה בשלשן "שאלו הגוף שלם", דנראה דדוקא בשלם כולו ח"ל סי' אלל בלחותו שלמה והגוף אינו שלם או להיפך צעין סי', ואם שכתבו חבול בפניו [לא פליגי אלל] דהר"ש נקט חלק ח' וחוס' חלק אחר. ובזווא דבריו צס"ק רל"ד אות י"ג, וע"ש שכ"כ במכ"ל צפי החוס'. וכ"כ צידיו של משה סי' י"א דכ"ד ד'. גם הרשד"ם סי' ס"ט כשדן בזהו דגו"ש ח"ל סי' כ' בחו"ד. דכשמעידים צע"ע לר"ך שיהיה גו"ש עם לוכ"ס כ'. [מיהו ע"י צס"ק ואות כ"ל דלענין הא דמהני לר"ת בשלם הכרה לאחר ג"י, י"א דסגי בלחותו שלמה לצד, ולדידכו החוס' דוקא קאמרי כשהוא חבול בפניו, וע"ש בכה"ש טור ובע"פ מ"ש דעת הר"א].

(ה) וע"י ברה"ש המובא באות ד' דאפשר דהטור סובר דשיטה זו מודה דבראה"ט צריך סי' אפילו בגו"ש. וע"ש בדה"ש וכ"כ בפרמ"א. וכ"כ במהר"י הלוי המובא באות ט' בסד"ה אולם. ע"ש. מיהו ע"י בתשו' הר"ח בכ"ר יהודה שכתבם שלמה שבאות הנ"ל, דמהטור אין ראיה. ובגור"ד סי' כ"ד דג"ס ד' הביא ממהר"ש בתשו' סי' ד', דנדרונו שם היה בראה"ט. ובדק"ז מסיק להיתר מטעם ס"ס וצד א' הוא שמה הלכה כהר"ח. ובכרה שלמה סי' ג'

באר היטב

ולגזלן סי' קל"ד. אם עד מפי עד מעיד שראוהו לאלתר אלא שלא הזכיר
בדבריו אם הכירו ע"י סימונים יש להתיר מוסס. ספק הכירו ע"י
סימונים וחליל לא הכירו שמה הלכה כמ"ד לאלתר לא בעי סימונים.
כנה"ג בשם הרמ"ש דף ל' ע"פ ע"ש וע"ל ס"ק פ"ח וס"ק ל"ג מש"כ:

שמע הטענה. עי' כנה"ג דף ל' ע"ל. אפי' למ"ד דשומע הטענה ראה
מיקרי היינו דוקא כשידע ידיעה חמומית אבל אם לא ידע אלא מוכח
השמועה וקול הזרה ללא הרמ"ש סי' נ"ו. עד מפי עד אין לחוש דהראשון
ראה הטענה. תומ"י סי' קמ"ז קמ"ח. משפט נזק ח"א סי' ח' מהר"ם

אוצר

סיק רלו אות ג-ד

הפוסקים

בלא סי', ח"כ מצוהר להדיא דגם לכתום מי שלא ראה"ע
ח"ל סי' אפילו באינו שלם, וגם מזל עלמו מיכרה כן, דהא
מצוהר בגמ' דמיא למחי ועדיפא מחיך ג"י דביטול ופשיטא
דביטול מחוגי מעידין על פ"ש וחוטם בלכד אפילו אין גר"ש,
ח"כ ה"ה וכ"ש במים אם ראהו בשעתיה ולא ידע מהטענה
כו', ובהר"ש הרגיש בזה ונדחק לומר דאף דמיא למחי מ"מ
ברגע שהעלה משתנה קצת וגרע מחוגי ביטול, [וכנ"ל בדי"ה
והטעם], וזה דוחק גדול, ולדרכנו מחויב שפיר ברוחא. ובעי"ז
ביאר גם בזית רענן ח"א חק"ע סי' ד' אות כ' וכ"ל, ומסיק
ג"כ כנ"ל.

ובעי"ז כ' גם בבגדי כהונה סי' ע' דנ"ג ג' דהא דחיישין
לדדמי כשאין גופו שלם היינו כשידע הטענה או
עכ"פ כשידע שנאכד, וע"ש שהכריך צביאור דברי החוס' הנ"ל
דמתחילה הביאו דברי הר"ה דנ"ח בעין סי', וכיון שהחוס'
הקשו על רש"י שז' דהיינו משום שהמים משנים צורת הפנים,
ח"כ לא ס"ל סברה זו לחלק, וע"כ דהא דחיישין לדדמי היינו
משום שידע הטענה או עכ"פ שידע שנאכד, וע"ז הקשו ממעשים
בכל יום שמשחין עפ"י ע"א בעצ"ע אף שידע העד שנאכד,
ועל כן מחלק בין שלם לאינו שלם, דבאינו שלם אומר דדמי
כיון שידע שנאכד או שנאכד.

ד. הסוברים דבראה העד מביעתו צריך סי' בהכרתה,
כתב המאור בפט"ו דיבמות שצוה"ל דצ' ח"ח
דנ"ח סי', בני מילי כשראו הטענה שטענו צ"ס דהויא לה
כמלחמה ואמרו דדמי, אבל היבא שלא ראו הטענה אלא
שראוהו לאחר שהעלוהו מן המים מהימן, והכחא דאסקובו
אגישתא כו' [שצוה"ל דגלת לקמן בדף קכ"א ח'] ואסבה
רצא לדביתו אפומא דשוצנייה [ולא נזכר שהכריך סי' אף
דהכירו רק ע"א, מיי"ר] בשלא ראה"ע אלא שראוהו לאחר
שהעלוהו דהא לאו כמלחמה דמי, וכן מוכיח לשון הגמ' שאלו
ראו הטענה צ"ס ואלו לא ראו ומש"כ ה"ל האי כמלחמה
לאמר דדמי והכא ליכא למימר דדמי א.

וכ"כ

וכ"ה בסא"ר המובא באות ו' דכ"ז מהר"י והרא"ש דמפרשי המנהג בלא
ראה"ט.

(ז) מתוך דבריו בס"ק ק"ג דצ"י א'. והוסיף שם, ולא ידעתי מקום
לחומרא ז', דהא החילוק דגו"ש הוא מהתוס' אליבא דר"ת, ולא כדכ' הרח"ש
דהוא מהר"ה כנ"ל [בהע' ד']. והתוס' עצמם מחלקי בין ראה"ט ללא ראה,
וכנ"ל, וחילוק דגו"ש הוא בראה"ט כו' אבל בלא ראה"ט אפי' באינו שלם
עכ"פ א"צ ס'. והומרא ז' היא דלא כמאן, וגם דלהר"ף ולהרבה פוס'
א"צ סי' לעולם, ויתכן יותר דגם להר"ה לא איירי אלא במי שראה"ט, ועכ"פ
הר"ה יחידאה ואין סעם לחומרא זו.

(א) ועי' בבית אפרים סי' י"ג דמ"ב ג' וסי' י"ז דנ"א טור ב' וסי'
י"ח דנ"ה א', שביאר דמדברי הריב"ש בסי' ש"ח משמע דלדעת בעל
המאור שמחלק בין ראה הטענה ללא ראה, היינו לענין דשמא לא מת רק
המים בלבולו ונדמה לו שמת, אבל חשש בדדמי דצורה אין כאן אפילו
בראה הטענה, ובאומר קברתי נאמן, והאריך לתמוה על הריב"ש דהרי
מדברי הגמ' מוכח דהחשש הוא לענין בדדמי דצורה, ונהי דע"י קברתי
אודא ליה חשש בדדמי על המיתה אבל מ"מ עדיין יש לחוש דאמר בדדמי
על ההכרה בטב"ע, ולזה בעינן סימונים דוקא, וע"ע באות כ'.

להתיר, וחילוק דהא דצריך סי' היינו באינו שלם, כתב. דמהתוס' שכתבו
המנהג בסתמא משמע דנהגו להתיר בגו"ש בלא סי' אפילו בראה"ט, אלא
שהוסיף, אך מסקנת הרא"ש משמע דלא שרי אפילו בגו"ש אלא בלא ראה"ט, ושוב
חזר וכתב, ואפילו נפרש המנהג כמשמע מהתוס', מ"מ בנ"ד לא
מהני מצד אחר כו'. וכ' הרח"ש שם דגראה דהרש"ם הבין דמ"ש התה"ד
אך מסקנת הרא"ש כו', דהיינו דמפ' בתוס' דאין כוונתם דהמנהג הוא
אפילו בראה"ט, וזהו שכתב, ואפילו נפרש כו', היינו שנפרש בתוס' שלא
כדבין הרא"ש בתוס', ומש"ה כ' הרש"ם דהתה"ד לא נתברר לו כוונת
התוס' וכנ"ל, אבל לי נראה דהתה"ד [פשיטא ליה בכוונת התוס' כמ"ש
מקודם דהיינו אפילו בראה"ט, ומ"ש אך הרא"ש כו' היינו ש] הבין דמסקנת
הרא"ש חולק על החילוק דגו"ש שז' התוס', אלא דמעיקרא חשש למסקנת
הרא"ש ואח"כ כ' דאפילו לא נחוש לדעת הרא"ש אלא [נסכים] למ"ש התוס'
דהמנהג הוא אפילו בראה"ט ונקבל שהאמת הוא כן, מ"מ בנ"ד לא מהני
כו'. [ועי' ברש"ם סי' ס"ט שכתב דמדברי התה"ד נשמע דהרא"ש לא הודה
ולא קיבל המנהג, משמע דכאן הבין בתה"ד כדפי' הרח"ש]. ועי' בדרכי
נעם המובא באות ז' דיה מיהו, דג"כ הבין דלהרא"ש הוי המנהג אפילו
בראה"ט, מיהו עי' במהר"צ דבסמך דמפ' דלהרא"ש הוי המנהג בלא ראה"ט,

אוצר

ר"ק רלו אות ד

הפוסקים

מעשה צ"ח ח"ח שצ"ח שפניה כ"ו וכתיר רבי עפ"י נשים, משמע שהנשים היו עמכם בספניה שטענה וניולו וראו הטענה. וכ"כ הרמ"ם דמ"ז ג', ושי"ל בל"ה, דניחא לגמ' לאוקמי בכולל גם בראש"ט. ובתח"ס ח"א סי' ס"א מצאנו בטעם הר"ה דע"כ מיידי בראו הטענה, דל"כ למא הוצרכה כלל הטענה הול"ל רק שנמלאו צ"ח ח"ח, דשנמלא בעובדי דקדק"א הול"ל להזכיר הטענה לומר שידענו שכבר עברו ה' יומי, אבל אפשר שהעל לא ראש"ט, משא"כ דקדק"א, א"ו שזה גופא היה בעדות הנשים בראו ספניה שטענה. וכע"ז כתב בבית אפרים סי' י"ג דמ"ד טור צ"ו, ושם מקודם כתב עוד, ד"ל בפשיעות, דמזה דבגמ' אמרה וחסברא משא"ל"ס ניוכו מצאנו שהפסגן סבר שלא העידו כלל על ההכרה אלא על הטענה, וכמ"ס החומ"ש שם, ואם ידחה דמיידי בלא ראו הטענה והעידו רק על ההכרה, ויהיה זה היפך דברי הפסגן, וניחא ליה טפי לרחות שאפילו לדבריר דמיידי בראש"ט ליכא לאוקמי דאמרי סי'. וכע"ז יושב ה"ל סי' מ"ה דל"כ ג', וע"פ. וכן האריך להוכיח בראש"ט דבי עילאי סי' י"א דפ"ג ח' דמיידי בכה"ל וע"ע להלן בסוף ד"ה והנה.

ולשיטת זו כתבו הרבה פוסקים דאפילו בגופו שלם צריך סי' בראש"ט ובלא בראש"ט א"צ סי' אפילו באין גו"ש, ויש חונקים דאיתו שלם לריך סי' אפילו בלא ראש"ט. דבראש"ט הג"ל אחר שכתב החילוק בראש"ט הביא גם הקוש"א מהמנהג והחילוק דאיתו שלם וכמוצא בזה ג', ומכ"ס, ולמאי דפרישית שיש חילוק בין אותם בראש"ט לאחרים נוחא. וכתב הר"ב"ל ב"ח"א סי' א' דאם נמלא דסבר בראש"ט צ"ח החילוקים ולקולא, נמלא לדבריר דבגמ' אפילו בראש"ט ח"ל סי' ולאחר, וכשאין גו"ש, בראש"ט לריך סי' ובלא ראש"ט סגי בטע"כ ולאחר, אבל מדקדוק סוף דבריר שכתב ולמאי דפרישית כ"ו, נראה שאינו מסכים לחילוק כ"ו, ומש"כ כתב דהוא אינו לריך לחילוק כ"ו כדי לקיים המנהג להחזיר בטע"כ לחוד, לפי שכבר חילק בין ראש"ט ללא ראש"ט, ובהכי נוחא מה שכתב [דמיידי בלא ראש"ט, ובגמ' שהלכינו סי' מיידי בראש"ט. ואפילו בגו"ש, ולריך סי' ולאחר ה' ובלא ראש"ט אפילו נשחת ח"ל סי' ח.]. וכ"כ הרמ"ם דמ"ז ג' דעת הר"י ה"ו בראש"ט הג"ל, דסובר דאין חילוק בין גו"ש לאין גו"ש דכלל גופא כל בראש"ט צ"ח לאחר וסי' וכשלא בראש"ט בטע"כ לחוד בלא לאחר וסי' סגי. [וע"י עוד דבריר להלן].

והנה לענין דצריך סי' בראש"ט אף בגו"ש, כ"כ גם בתח"ד סי' ר"מ דמסקנת בראש"ט משמע דלא שרי אפילו בגו"ש אלא בזה שאלא ראש"ט. וכן הסכימו במסקנא להריב"ל הג"ל הלחם רב סי' ל"ז, הרש"ך ח"א סי' קפ"ג, האב"י יעקב סי' קי"ד, המשפטים ישרים (ל"ה חסון) סי' מ"ז דמ"ה ג', הר"ד אישטרושה (בעל מגן גבורים) בתשובותיו סי' ג' שצריך להכריע דס"ג ד', ודבריר חיים (ל"ה מלאכה) ח"ב סי' מ"ה בתוך הדברים

משום דהא מיידי בראש"ט כ"ו, וע"י באות הסמוך ד"א בשם ר"י דא"צ כלל סי'.

(ד) ודברי המאור והרא"ש הג"ל לא הוזכר כלל.

(ד') לפנינו ברש"י ליתא התיבות: ויש לחוש וכו', והרא"ם כ"כ בהמשך דברי רש"י גם בתחילת התשובה, בצדדי הספק.

(ה) כ"ל, ולא כדחוגה שם בפנים הספר, ע"ש.

(ו) מתוך הרמ"ם הג"ל בסמוך.

(ז) ממהרה"ש דמ"ד ד'. (ח) עבודת השם סי' י' דפ"ג א' בדעת

הריב"ל להרא"ש.

וב"ב הרא"ש שם סי' צ"ו וג' ויראה הא דבעין הכל ואסקוניהו קמן וחזינוהו לאחר [וקאמרי סי' ב'] היינו לאותם בראו הטענה, דהנהו אמרי בדמ"ז דכיון שראו שנפלו לים בדבר מוטע יאמרו שאלו הם שנפלו לים, חצי מי שלא ראה הטענה ומלאו מת ואמר שמכירו בטע"כ לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו כ"ו, וכן פי' ר"י הא דבעין הכל סי' ולא סגי בטע"כ לחודיה דהיינו משום שראש"ט יאמרו בדמ"ז, וכ"כ הר"י הלוי [במהמור ה"ל].

והר"א מזרחי צ"ח ל"ט ד"ה ועל הספק הג', כ"כ עפ"י רש"י ה', דמ"ש רש"י שם דלי לא אמרי סי' חיישין דילמא אחרים ניוכו, שהמים משנים לורת הפנים ואין ניכר כל כך, ויש לחוש צ"ח דילמא בדמ"ז הוא דקאמרי ד', ו"ל דהיינו בזהות הנשים בראו הטענה וראו אח"כ שהועלו הנשים חושבים שהם שטענו, כיון דהמים משנים ואינם ניכרים כל כך, בדמ"ז מוטע חושבים שהם שטענו ואפשר דאחרים הם, משא"כ בלא בראש"ט אלא ראו הנשים שהועלו דלא שייך למוחש בדמ"ז אמרי דלמלא הכירוס יפה לא היו מעידות עליהם וטע"כ לחוד סגי כ"ו, והכי מהכרח טפי דלא בראש"ט בטע"כ לחודיה סגי, שהרי אין הפרש בין מה ציבשה למת שהועלה מהמים אלא דממת ציבשה אין מעידין אלא חוץ ג"י וצמים אפילו לאחר כמה ימים, אבל לכל מיליוהו שוין, וא"כ כמו דממת ציבשה סגי בטע"כ כדחנן במתני' [דק"כ ע"א], ה"ג במת שהועלה מהמים כ"ו, דלמ"ה קשיא מהא דדגלת כ"ו, אע"כ כאן בראש"ט [והנה דסגי בטע"כ ה'] לחודיה מיידי בלא ראש"ט. וכ"כ דעת רש"י בבית אפרים סי' ל"ג וצ"ח רענן חק"ע סי' ד' אות ו' וי"ט, ושצ"ח ח"א קושית החומ"ש שם מהא דמ"ה למת, דלשולם יש היכר שהועלה מהמים אלא כיון דאין ניכר כל כך ו"ל דבראש"ט יאמרו בדמ"ז כ"ו, וכע"ז כתב במהר"ל סו"ס"ק ק"יג. [וע"י צ"ח צ"ו וצ"ח ה' דיש שנקטו ברש"י בזהות אחר].

עו"כ שם הרא"ם ש"כ רבינו יע"י הראשון [בזהות ר"י לזמות שם] והטור בזהדי דדוקא בראש"ט לריך ע"א סי' כ"ו, וע"י צדכ"ז ח"א סי' ר"י דלח"ה שכתב דברי הר"ה [שצ"ח צ"ו] לריך סי' והקשה דמהא דדגלת משמע דא"ל, כתב דשיטתו דהא דקדק"א מיידי בראש"ט ואמרי בדמ"ז משא"כ הא דדגלת. וכע"ז כתב במהר"ל ס"ק ק"יג דל"ז ח' ג' דברירי נעם סי' י"א דף ע' טור צ"ו כתב בתוך דברירי דברירי הר"ה הם בראש"ט. [אולם ע"י צ"ח צ"ו הג"ל מהמרה"ל צע"מ וט"פ שכתבו להוכיח דבר"ה בכל גופא מלריך סי'].

וכתב במהר"ל ס"ק ק"יג ד"ה חנוכה, דמה שהקשה הרמב"ן במלחמות על צע"מ הג"ל וכ"כ צריכ"ס סי' שצ"ה, [דמאי דוחקא דגמ' דאוקמה בראש"ט ולהלך סי' ו'], לוקמה בלא ראש"ט ולא יטערך סי', נראה בצע"מ שצע"מ הרגיש בקוש"א זו במ"ש וכן מוכיח לשון הגמ' שאלו ראש"ט ואלו לא ראש"ט כ"ו, ויראה דמשמע להגמ' כן מלשון הברייתא דקאמרה

(ב) כ"ה בקרבן נתנאל על הרא"ש אות ט', ובביאור מנחם דף ה' טור ג', וכ"ה לפמ"ש הריב"ל שבאות ח' בבאור דברי הרא"ש, ע"ש. ואפי' החולקים שם עליו לענין לאלתר, מ"מ משמע דמודו דהרא"ש קאי גם לענין סי', וע"כ כן הוא לרוח"פ בדעת הרא"ש, מלבד כמה פוס' שהובאו באות הסמוך, דסברי דהרא"ש א"צ כלל סי' בראש"ט. ע"ש.

(ג) היינו מ"ש התוס' שם ד"ה וקאמרי (הראשון, דהתוס' עלה ר"י) דבסב"ע אין להאמינם משום דאמרי בדמ"ז כ"ו, והיינו לפי שראש"ט. הרמ"ם דמ"ז ג' וע"פ. והר"ד בן הריב"ל בדברירי שבש"ת הריב"ל ח"א דס"ט טור ב' (בד' אמשטרדם), כ' דיש דילוג דפוס בתוס' וצ"ל: אין להאמינם

אוצר

סיק דלו אות ד—ה

הפוסקים

הדברים. וכ"כ בנז"ק סי' כ"ח לפי הכרעת הרמ"א. וכ"כ בשב יעקב סי' י"ב, והוסף, דהא דלא נוחא להרא"ש בחילוק דאין גוי"ש, משום דא"כ הו"ל לגמ' לפרש דבהכי מיירי כדי שלא נעשה דגם בשלם לריך סי' משום בדדמי, ודוחק לאוקמי סתמא דעובדא בגשתא, [דאף דכן מוקי ר"ח לכה דדגלה וכ"כ להרא"ש דקאי בשעתו, לא דמי, דהתם אמרי' דסתמא דגמי דהקשה מהך עובדא ידע דבהכי הוי, אבל מעשה דז' ח"ח שיהי' בזמן רבי ומעיקרא ס"ד דגמי שלא ראו הסעלאה, הרי שלא ידעו כיכי הוי אלא דנימא אכן לאוקמי דמיירי בלוי' שלם, וזה דוחקא], אבל לענין הראש"ש סתמא כן הוה וא"ל לפרש, דהא מקודם ר"ל שראו רק העצמה לכן הניח התרנן בסברא זו ורק חידש שגם ראו שכוולא.

ובבני משה (לר"מ שלטון) סי' כ"ז דני"ט א' אחר שכתב ג"כ להרא"ש והטור לא מהני בראש"ש אפילו גוי"ש, הוסיף, דו"ל עוד דכ"ז הוא רק לענין שהגוף שלם ואפילו שלם בכל אבריו אבל עכ"פ מיירי בזה כי מכה בפניו, דאז כיון דהראש"ש ולא דקדק אומר בדדמי, (דמי"ש בגמי דמיא מרזי מכה אין הכוונה שאז א"ל להכירו כלל אלא כלפי מה שאמרו שם דמיא למתי קאמר אח"כ דבמכה גרע דתפח סביבות המכה אבל אכתי אפשר להכירו, ע"י כזה בס"ק רכ"ג אות א'), אבל בטור שלם וגם אין בו שום מכה א"ל סי' בראש"ש, ואפשר שזאת [גם] דעת הטור שכתב (לענין הכרח דנעצב דמהני אפילו הוה צמים כמה ימים) והוא שראו מיד וגם שאין בו מכה כו', דהקשה הרשב"א אם מיירי בלא ראש"ש גם מיד א"ל ואם בראש"ש נצטו גמי סי', וי"ל דכיון דליכא מכה מודה דא"ל סי' אפילו בראש"ש כיון שראוהו בשעתיה. [וע"ש מ"ש דו"ל עוד דגם לאלתר א"ל בכה"ג].

ויהיו לענין ה"א דא"ל סי' בלא ראש"ש, דמוכח ממכריז"ל הג"ל דהיונו גם בלא גוי"ש, כתב ע"ז הרב"ל אשכנזי צ"ח כ"א, דאף שכתב הרא"ש ולמאי דפרישית כו' נוחא, לאו דחולק על ח"י דאין גוי"ש אלא שכתב כך משום דעפי' נוחא ליה לאוקמא מסקנא דגמי ומי"ש כר"ח [דעתי סי'] אפילו בגוי"ש ולתרוניכו עם המנהג, אבל הדין דאמרי' מעיקרא אמת דהיונו מי"ש החוס' דבאין שלם לריך סי', נמא' דלמסקנא זו דרק כשגוי"ש יש חילוק בין ראש"ש שלריך סי' ומיד ובין לא ראש"ש שאל" מיד וסי', אבל באין שלם לא סמכין אטע"ש בלא סי' אפילו ראוהו מיד, וכן פסק הטור דע"א שהטור ראוהו מיד ע"י סי' נאמן כו' והיונו בראש"ש כו' אבל בלא ראש"ש נאמן אפילו בלא מיד כו' והוא שראוהו שלם אבל באין שלם לא סמכין אטע"ש לחוד.

ובענין כתב בסא"ר סי' י"א בכוונה הראש"ש צמ"ש ולפי מאי דפרישית כו', דמקודם יושב למנהג הטור דמיירי בגוי"ש עפ"י מי"ש ר"ח לחלק כן במת ביצעה, ולפי שראו חולשת הדבר דהכי דר"ח חונה כל כך ענין לכאן [דמת צמים], לזה כתב דלפי מי"ש מקודם צמ"ש ר"י וברז"ח שיש חילוק לענין סי' בין ראש"ש ללא ראש"ש נוחא מה שנהגו, דאפשר שלא נהגו להחיר אלא בנמא' גוי"ש ולא ראש"ש דכשתא סמכו על ר"ח ר"י וברז"ח.

גם הרח"ש נקו"ע אחר שכתב דלכרי' בלא ראש"ש סגי בטע"ש אף באין שלם וכנ"ל בסד"ה ולשיטה, כתב עוד בדמי"ח ג' דהא דהטור תפס חומרי' צ' החירולים וכתב דבאין שלם לריך סי' ולא לחר אפילו בלא ראש"ש, אפשר דסובר דלענין דינא לא פליגי צ' החילוקים אלא צפי' דגמי דקטע"ו, דהרי' מודה

וב"כ בפרת מטע אהרן ח"א סי' ל"ז עפ"י הטור, דמי"ש הראש"ש ולמאי דפרישית כו' הוא רק לומר דמתיישבת הקושיא בלא חילוק דגוי"ש, אבל בעלם הדין כיון שילא מפי ר"ח דבאין גוי"ש לא מהני, וכיון שאין להרא"ש הכרח לחלוק עליו ודאי שיוצא דין זה. וכ"כ בח"ב סי' ט"ז דל"א ד', ובעבודת השם סי' י' דפ"ב ג' הוסיף שכ"י ממכרי"ע ח"א סי' קל"ט דהרא"ש לא פליג אכילוק דאין גוי"ש, דאחר שהביא שם דהחוס' מוקי להמנהג בגוי"ש ושהרא"ש הביא דבריו וסיים ולמאי דפרישית כו', כתב דנראה דהרא"ש מסופק בטעם מה שנהגו להחיר בטע"ש אם משום דגוי"ש צמ"ש החוס' או מטעם דבלא ראש"ש מהני בלא סי' ולא לחר, וכ"כ מהגרס שלמה [לר"ש אמריליו] סימן ו'.

וע"י במשיבת נפש (בספר הראשון) סי' כ"ט, שכתב דהא דצעינן סי' בראש"ש היינו רק בשהב' ג' ימים צמים, והיינו לפי מה שביאר מקודם דלכאורח יפלא על הר"ח וברז"ח דמלכרי' סי' בראש"ש מחשש שמא אחר הוא שגדמה כבעלה, מאי שגא ממת במלחמה דלא חששו כה"ג, דהא סברי דע"א נאמן באומר מת וקברתיו, ואפילו העגונה עצמה, וכ"ד הטור כו' (ע"ש מה שזכרתי שכן דעתם), [והעגונה מסתמא ידע שירד בעלה למלחמה], ולמה לא נוחש שקברו לאיש אחר שגדמה כבעלה, וגרסה עפ"י מי"ש רש"י דקטע"ו דלכרי' לריך סי' משום דהמים משנים כו', והחוס' דחו דהא אמרי' מיהא נאמן, ויש ליישב דרש"י סובר דודאי אם לא הוה שום שינוי לא שייך בדדמי לעולם לא יודמה ראובן לשמעון מצלי שחכים השתנות בלד מה, ומה שאמרו בגמי דמיא נאמן, היינו כלפי הא דתנן דלאחר ג' ימים אין מעידין משום דחיישין דנשחגה ע"ז אמרו דמיא נאמן היינו שאינו משחגה כל כך עד שלא יהיה ניכר וידמה על אחר שהוא זה, אבל פשיטא שהמים גורמים שינוי דל"כ לא שייך בדדמי, וזה כוונת רש"י שהמים משנים דאף שאין משנים כ"כ כמו שמת [ביצעה] משחגה באור הכולם, מי"ש י' צ' השתנות עד שיש חשש בדדמי, וא"כ נראה דגם הר"ח וברז"ח לא חיישו שיאמר בדדמי על שראש"ש, רק בשהב' צמים ג' ימים דביצעה אמרינן דמשחגה לכן צמים אף דלמאי מי"ש י' צ' שינוי קלה ואיכא למיחש לבדדמי לאחור שראש"ש, אבל שכוולא מהמים תוך ג"י לא חיישין לשינוי כל כך עד שיאמר בדדמי, וכן מסתבר דאין סברא כלל במת צמים שיהיה מיד נשתנה עד שיוחלף בלחור כו', וע"ש מי"ש עפ"י בנדונו. [ועיין בלוח הכז ד"א להרא"ש ובר"י א"ל סי' בכל גווני].

ה. הסוברים דבכל גווני א"צ סי' אפילו בראה הטביעה ואין גופו שלם. כתב הר"ק בנחשו שהביא העיטור בזה"ל אות ק' ענין קבלת עדות (דכ"ב ג' ד' למבצר), דהא דאמרינן ביצמות קטע"ו וקאמרי' סי', איכא למימר דחייחא בעלמא

אוצר

סיק דלו אות ה

הפוסקים

בעלמא הוא א, [אבל להאמת אין לריך סי בכל גווני וסגי בטענין כדמוכה דקדקא ב] מהכחא גברא דטענ דגלה [שהחזירו בטענין ולא נחל סי], וא"ל סי אלף בעד שאינו מכירו. והראב"י בחשו' שבחור זרוע ח"א סי תרנ"ג ד"ה א, מביא שכ"ד הרי"ף ממ"ש בהלכותיו שם דהאיבעיא דע"א במלחמה איפשיטא מהא דגלה כו' ודוקא דאמר אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר ואשחמודענהו לאיכו פ' כו', ומדכחז ואשחמודענהו ולא בזכור כו', ש"מ [דבעינן] רק שיכירוהו יפה ויפה, שהרי יש בני אדם שאין להם סי בגופו כו' אם טעני הכרה פניהם כו', דא"ל סימנים גמורים כו' אלף צמי שאינו מכירו אלף ע"י סי"ג. גם צים של שלמה פט"ר דיבמות דין ח' כתב דזה כוונת הרי"ף צמי"ש ואשחמודענהו ליה שז"ה פ', ולמסקנא לא צעינן אלף הכרה בעלמא בטענין וכאשחמודענהו שבוטח גע וחלילה. ומקודם שם ביאר דמ"ש דקט"ו וקאמרי סי, היינו להס"ד דע"א אינו נאמן כלל אפילו בדליכא למיחש דאמר דדמי, משום דחלי בדיוקא דידכ והיא לא דיוקא, אבל לפי מה דפשיטא נן דע"א מהימן היכא דל"ל דדמי, א"כ מהימן בטענין בלא סי, דמה שייך נמימר דדמי היכא שאומרים שמכירים אותו כו' ולא מלינו בהלמוד דדמי אלף לעינן הכוונת שמדמין לומר שמה ועדיין לא מת אבל מילתא דחלילה בהכרה טענין לא מלינו דשייך עליו דדמי.

וב"כ הרש"ם צבי"ה וס"ט שכ"ד הרי"ף דע"א שהכירו בטענין אחר שעה שילא מהמים נאמן ולא חיישין דאמר דדמי, וכוסוף, שכ"ד הרמב"ם צפ"ג דגירושין [הל' י"ט וכו'] והראב"ד ורסמ"ג עשין נ', וכ"כ בקו"ט להרמ"ש דמ"ט ד' שכ"ד הרי"ף ממ"ש דקט"ו ומכאש"י שבעיטור כנ"ל, וכן דברי הרמב"ם ורסמ"ג לא הוזכר סי כלל רק חזינהו לאלתר, ומדלא חילקו בין ראה הטעניה ללא ראה וצין גופו שלם לאינו שלם משמע דבכל גווני לריך לאלתר וא"ל סי. וכ"כ במהר"ם צן חציו סי ה' דמ"ז ד', ובסדר אליהו רצה סי י"א ד"כ גרסין כתב ג"כ כנ"ל בדעת הרי"ף ורמב"ם, וביאר מקודם דטעם נשום דמהא דהחזיר רצה דקט"א בטענין לחוד נראה ודאי דפליג אגמ' דקט"ו, ולא שצקינן מאי דפשיטא ליה לרצה ועד שובא מקמי מאי דמסקנא לגמ' שבדקט"ו ודאי לעובדא דב' ת"ת בדאמרי סי כו'. ומלכד הפוס' המכרים מלינו לעוד הכרה פוס' שכ"כ בדעת הרי"ף הרמב"ם ורסמ"ג ה'.

וכן דעת הרי"ף שהביאו המרדכי רפ"ע דיבמות, דאחר שהקשה על הא דדמו דקט"ו דמייירי דקאמרי וחזינהו לאלתר וקאמרי סי, דאכתי מוכח דע"א נאמן צמים ובמלחמה כו' ע"ש, וגם הקשה על הא דמשמע הכא דקט"ו דטענע לא מכיר טענין בלא סי ואילו דקט"א משמע דמכיר, כתב דנראה דמ"ש שם וחזינהו לאלתר וקאמרי סי דאו או קאמר, והכי פירושו או

דמייירי וחזינהו לאלתר שלא שבו צין עלייתם מהמים עד שהכירוהו דאין לחוש לחפח ונשתנה ומכירי טענין לחוד, ומשום דצבי"ה לא שייך דדמי דאין צמה לטעות, או דמייירי דשבו אחר הכעלה וקאמרי סימנים מוצהקים שאינם משתנים אף דשבו כו', ואף ללא כתוב בספרים [תיבנח] ח"ג, אין לחמוה דכ"ג מלינו בכחוצות ל"א צ' דמשני כשניקף ידו למטה מג' וכדכחז ומפרש הכס ח"ג כרצא, [דוא"ו דהקאמרי] כו' וא"ו בהמלקת ו'. והביא להרי" גס הרי"א מדרשו סי ל"ח (עמ' ק"ב עור ח' ד' ירושלם), וכתב דכן ח"ה צגיטין כ"ז ח', מאלו בחפוסה ומכירו ופירש"י או מכירו, וכוסוף, שכן פ"י רצנו מנחם ורצנו אלעזר ורצנו קלנימוס, וכמ"ש בל"ז. וכן הביאם צבי"ה ל"ט ד"ה ועל הספק ה', וכתב דלדידכו בטענין לחודיה סגי כמו בסמינים לחודייהו וליכא למיחש צה לצדמי כדליכא למיחש צבי", ואדרבא טענין עדיפא כמבואר בחולין ל"ו כו', וחו ח"ל לחלק מהא דגלה צין ראה שטענע או לא [כצחות ד'] אלף דכשחזרו לאלתר סמכין אטענין לחודיה. וכ"כ הרמ"ש דמ"ט ג' דלדידכו מהי טענין אפילו ראה"ט ואין גופו שלם, דא"כ לא כו' דחקי לומר דהגמ' ח"ג קאמרי, דכול"ל דהכא בראה"ט או צאין גו"ש, וכ"כ דקשה להו לומר כן משום דמי הכריח לתלמודא לחוקמי כן ולומר דמייירי צבי"ה לוקמא בלא ראה"ט וצו"ש וא"ל סי, או משום הא לא קשיא דל"ל דניחא לחוקמי צאופן כולל אף בראה"ט ואין גו"ש ועדיפא מלדחוק לשון הגמ' דא"כ קאמר, איי דכברי דאין לחלק צכך אלף דבכל גווני לאלתר צבי"ה אלף סי לא צבי"ה וכ"כ בדעתם עור אחרונים.

ויש שפ"י כן בדברי רש"י. כתב בסדר אליהו רצה סי י"א ד"כ עור, דמ"ש רש"י דקט"ו צ' דכלא סי המים משנים כו', וקשה הא אדרבא מיא צמחי כו', ל"ל דמפרש נמי דאו או קאמר, וסימנים קאי בלא ראו לאלתר דמשום דאשחזי משחזי ולריך סי, ומ"ש דהמ"ם משנים, ה"פ, דעמידתו צמים גורם שיסתנה כחולתחו ליצטב כשמשחזי, דאילו צמה ציטב קו"ל דאילו משתנה עד ג' ימים הרי דהמים גורמים שיסתנה כששחזי, אבל בראהו לאלתר מודע דכ"ג בטענין וכהפוס' דלגיל. וכ"כ צבית יתכן (לר"י שמעלקס) סי ע"צ אות ה' צדעת רש"י, ובמ"ש דהמים משנים סי דאין הכוונה שמשנים כשהוא צחוכס, אלף דהמים שצבולעו בגופו אף דכל זמן שנמלא חוך המים צמחי, מ"מ כשהועלה ויולאים מגופו משום החמימות ששוכה צאור ע"י נחפה ומשתנה לורת הפנים ומש"ה צבי"ה סי. וכ"כ בחוטפות ראש (לר"מ טו"ש) סימן כ"ז ד"כ חמס, דלרש"י דמפ' דקט"ו ח' האיבעיא דע"א במלחמה דחיישין לגאמנותו וגם לצדמי, נראה דמפ' וקאמרי סי, כהמרדכי דאו או קאמר, וחינו צאשחזי, דהא כהועלה ליכא חשש משקר, דהא

(ה) בהגהות הב"ח על הרי"ף כאן אחר שמפרש דהרי"ף מוכיח מדקכ"א דע"א נאמן בטענין ודלא כדמשמע בדקט"ו. הוסיף דהא בדקט"ו לא האמינו בלא סי היינו משום שלא היה גופו שלם וכמ"ש החוט' כו' זוהי דעת הרי"ף. [ודברי צ"ע ולא מצינו לו חבר]. ובחמ"ס ח"ב סי קמ"ב חשיב להרי"ף דחושש בראה הטביעה לבדדמי דהכחה וע' במשיבת נפש (ספר הראשון) סי כ"ט דל"ב א' שתמה על פסקי מהרא"י [ולא ציין מקומו] שביקש לצדד דגם הרמב"ם מחלק בין ראה"ט ללא ראה, דהא ברמב"ם לא משמע כן.
(ו) והא דהרא"ש המובא באות ד' מביא מהר"י דבראה"ט צריך סי, כ' הרשד"ם בס"ט דנראה דהרי"ף ר"י גינהו וע' במרה"צ סי"ק ק"ב שכ' דהני תרי אוקימתי דר"י הם דברי חתום שכתבו כן עפ"י ב' התירושים שבתוס' שם ד"ה וקאמרי (תא) בשם ר"י.
(ז) מהר"ש סקפ"ג.

(א) והרדב"ז בח"א סי רצ"ד כתב עפ"י הרי"ף בהלכות ד"ל דקיי"ל לתלמודא דהכי הוי עובדא ומש"ה קאמר דאין לפשוט מהתם.
(ב) מהר"ד הרח"ש דבסמוך.
(ג) ומתוך דבריו שם לעיל נראה דמפ' מ"ש בגמ' דקאמרי סי, היינו הכרה מעלימא, ולא סי משם, דכ' שם לגדונו, והאי דקאמרי סי היינו שיכירוהו יפה יפה מפני ששוי להשתנות צמים ואינו גיכר כל כך וכדפרש"י, ומה שהזכיר רש"י סימנים [שכ' דכלא סי לא מהני] לישנא דגמ' נקט. [ורמו לפי זה נמצא במרדכי דקט"ו בשם ר"י, אלא דדחי לה, שכ' דאין נראה לומר דסימנים שבדקט"ו לאו דוקא אלא בטע"א].
(ד) ע"י בספר הזכות להראב"ד שעל הרי"ף כאן. וע' עוד בדברי מהר"ל שבר"ה וכ"ד הראי"ה.

אוצר

סיק דלו אות ה

הפוסקים

במקום המונע, אבל אילו היו מכירת אוחס כגו שיאמרו חזיתו וכו' ואשתמודינהו, שאין כאן טעות בדומה שאין אומרים דברים משנים לוכ"פ בדפוסים, דהא מילא למחי כ"ה והובא בעבודת השם סי' י' בסוף דפ"ב בין הסוברים דסגי בעצ"פ.

וכן דעת הרי"ף המוצא בשלה"ג פט"ו, שכתב דהעיד שטבע בעלה והעלוכו מת והכירו נאמן אף שהכירו בעצ"פ ולא בסי' ותנשא, שאין בעד אומר דבריו בטעות, והביאו הרמ"ש דמ"ט ג' דמוכח מזה דסובר דאף בראש"ט ח"ל סי'. ושם צטור ד' כתב שבי' דעת הרי"ש בסי' שפ"ה, שהרי כתב שצדונו הוי בראש"ט שיש לחוש לצדדמי ואפ"כ לא אסרי רק משום דאשתהי ולא הזכיר כלל דאסורה משום שלא אמר סי'. וכ"כ בשם במה"ל סי"ק קכ"ט, ובמשיבת נפש (בספר הראשון) רס"י כ"ט, וחשיב גם להנמוקי' [ע"י עד"ז בחדרת אליה שצאות צ' ובה"ט ו' שם]. וכ"כ דעת הרי"ש צד"י משה (לר"מ שלטון) סי' כ"ז דף ס' עור צ'. וכ"כ דעת ה"מ שצמאורי, שפי' דקט"ו דמיירי שהגשים העידו חתילה על העצירה ולא הועילה עדותם וחזרו והעידו שהעלו לפניהם, משו"ב לא האמינום אלא בסי', אחר שהתחילו בעדות אחרת, אבל כל שמכירות נאמנות בלא סי'. והביאו בעבודת השם סי' י' דפ"ג א'. ובאשכנז יעקב סי' קי"ד מזה גם להרמ"ה בהסוברים דלא חלקו בין ראש"ט כ"ה, שכתב דע"א שאמר העלוכו בפני וכתבתיו נאמן [ולא הזכיר סי']. ובסמ"א סי' י"א ד"ה גרסין, כתב, דכל הנך דסברי דע"א במים ובמלחמה ח"ל לומר קברתיו, כ"ש שח"ל לומר סי', ומכללם הראש"ד הרמב"ן והרשב"א הרי"ף, וכן הסכים הרי"ש וכתב שכן הוא דעת כל האחרונים, צאופן דכל הנך רבנותא תפסו במושלם מהביא דגלת דע"א נאמן במים ע"י היכר דעצ"פ וא"ל סי'. ושם צד"ה אמנם מצאנו דלכל הנך אפילו בראש"ט ח"ל סי'. וכתב הרמ"ש בסי' י"ו דרבנותא הסוברים דסגי בעצ"פ בכל גווני, הם רוב מנין ורוב בנין. וכ"כ באשכנז יעקב בג"ל דקס"ז א' דרוכ"פ הזכירו לשון הכרה בלבד כהוא מהמים ולא הזכירו סי'. וכ"כ צידיו של משה סי' י"א ובעבודת השם בג"ל דפ"ב ד'. גם במה"ל בג"ל כתב שכ"ד רוכ"פ ושאורי שיעת השו"ע בסי' כ"ז ובסי' ל"ג.

ויש הסוברים דגם דעת הרא"ש כן. כתב במראות הלכותאות סי"ק קי"ג דל"ז ג' שכן מצאנו מהרי"ש סי' שפ"ה, שכתב דק"מ ד' (צד' ווילנא) דהרמ"ש מוקי עובדא דגלת בראש הטענה דלא כצד"מ דמוקי לה בלא ראש"ט ע"ש, והנה מכיון דמצודא דגלת מוכח דא"ל סי' וכמ"ס הרי"ף וכל הפוס' [מלבד להר"ח], דמכ"ט אוקמא צד"מ בלא ראש"ט, ח"כ כיון דלהרי"ש אוקמא הרא"ש בראש"ט ע"כ דגם צד"ג סבר דא"ל סי', ומשום דהסכים למסקנת הרי"ף שהביא מקודם דאופשעא באיבעיא מהא דגלת, וחילוקו בראש"ט הוא רק לענין לאחור, ובאמת פ"י זה מתישב [ויתר] בלשון הרא"ש [בג"ל בזה"ד], דהא לא הזכיר הרא"ש בחילוקו בראש"ט דבריו עלמא בפירוש סימנים כדזכיר צד"י הרי"ו שהביא אח"כ, גם ממה שהאריך להביא כל דברי הרי"ו, משמע שהוא עלמא לא דן בזה, דאל"כ הוי כגו לכתוב וכן פרי"ו, וחו' שכתב ויראה לי כו' באילו חידוש מעלמא ואם בסי' מיירי הם הם דברי הרי"ו וזכרתי, ועוד הא הם המליאו חילוק זה מהכנה הראיה מדגלת שח"ל סי', ולמה השמיט הרא"ש הראיה ותלה הדבר בסברה לחוד הא זה מוכרח, ולהכ"ל ח"ש דלענין סי' סבר כהרי"ף שח"ל כדוכיח מדגלת, והוא צא לחלק בראש"ט לענין לאחור מסברה, והביא שכן חילוקו הרי"ו וזכרתי לענין סי', וה"ה שיש לחלק כן אליבא דהרי"ף וסו"מתיחא לענין לאחור דא"ל בלא ראש"ט כו', (וע"ש דגם מ"ש

[דהא בחשש דהיא לא דיוקא שייך רק על הטענה, דלא דיוקא אם שבו כדי שחל נפשו, אבל לענין אם זכו בעלה דיוקא שפיר, מדבריו לעיל שם], וכשהיא דיוקא שזו נאמן עד אחד, [וחשש צדדמי ל"ש בהכרח, כמ"ס המרדכי]. גם צמאורי דוד (לר"מ פטער) סי' י"ט דכ"ה ג' כתב בכוונת רש"י כמ"ס הרי"ו שצמאורי בג"ל ע"ש.

גם בזה"ס ח"א סי' כ"כ צפ"י א' דעת רש"י בדרך חי נמו, ובהמרדכי בג"ל, אלא שפי' הא"י צאופן אחר, שכתב דמפירש"י נראה שמפרש [דהשתא מסתפקא בגמ' בזה גופא אם מילא למחי ולפי"ז מהני טע"פ בלאחור י.], ח"ל דלא למחי ולכ"ה למסמך אטע"פ אפילו לאחור, ומיירי בהכירות ע"י סי' לחוד, ולפי"ז למסקנא שבדק"ה דמילא למחי, ח"ל הכה סי' כשראהו לאחור כו', דאטע"פ מהימן בעד והאשה דיוקא בזה שפיר. [מיהו ע"י צאות צ' שהחת"ס צלמו פ"י צרש"י דכלל גווי לריך סי'].

וכן במשיבת נפש (בספר הראשון) סי' כ"ב אף שצמאורי דברי רש"י פ"י כעין מ"ס בחדרת אליהו שצאות צ' ושריך לאחור וסי', מ"מ הוסיף, דכל זה לפי הסוגיא דף קט"ו דגם בעצ"פ שייך צדדמי, ואפשר דלהאמת סובר כהרי"ף דדחי סוגיא זו מכה הא דף קט"ו דל"ל דקאמרי' סי' הוי רק דחיה. [וע"י באותיות הקודמים דיש שפירשו צרש"י צאופן אחר].

וב"ד עוד פוס' ראשונים. כתב הרי"ל בזה"ס סי' א' דהרשב"א הרי"ן [בסי' ל"ג] והרי"ט ח"ל לא הזכירו מעולם סי' ולא חילקו בין ראש הטענה או לא ראש וצין גופו שלם לצין נשאר צו רק פרלוק פנים וחוטם, אלא דכלל גווי קאמרי' דא"ל סי' כלל ורק לריך בטעניה לפי מה שפירשו הסוגיא דף קט"ו כו' ה, והרי"ט ח"ל פ"י כן בשם רבו הרא"ה, [ותמלית דבריהם, דהגשים לא העידו טע"פ טע"פ כלל רק טע"פ סי', ומשום דאם בעצ"פ אחתי יש לפשוט באיבעיא לפי פירושם שם, ופירשו כן באופנים שונים ע"ש]. והביאו הרמ"ש דמ"ט עור צ' וכתב דלפי זה לא גרסי "וקאמרי" דאסקינהו דהא הנשים לא ראום, והא דנע"י לאחור הוא משום הסימנים, דבאשתהי עשויים הסימנים להשתנות [וקמ"ל דלאחור מהני אפילו סי' כאלו שם]. וכאחד הפירושים בג"ל כתב גם הרמב"ן בזה"ס ע"ש. (וע"י בסמ"א סי' י"א ד"ה עור צ' ציבור הסוגיא לדעתם, וע"י בזה"ס סי' ס"א דל"ט ג' מ"ס ע"ד הרמב"ן). וכתב הרא"ה מזרחי סי' ל"ח קרוב לסוף, שכן פ"י רבנו נתן צ"ר שמעון ורבנו שמחה צ"ר שמואל בראיתא צא"ז, וקמ"ל תלמודא דמשכח"ל שפיר דלא עליהו סמכין אלא אסימנים, אבל ה"ה [וכ"ש י.] אם הכירות בחייהם וכתב דאסקינהו העידו על פ"פ [בעצ"פ] דמהני בלא סי'. ע"כ שכ"ד רבנו ירוחם צד"ג ח"ג (דקני"ד ג' צד' קאפוסט) שכתב דע"א נאמן בראש"ט מיד כשמעיד על סי' מוצק או על פ"פ וחוטם ופדחת. וכ"ה צד"ש"ם סי' ס"ט דעת ר' ירוחם כהרי"ף, ע"ש יא. וכן פ"י צמאורי, דהנשים לא הכירות דמסתמא הוי התי"ח ממקום אחר והעידו על סי'

(ז) בג"ל לפי הענין. וכן הוא בשואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' קל"ז כשפירש כן בגמ' ורש"י שם כדי ליישב קושית התוס' מהא דמ"א צמתי.

(ח) ובאשכנז יעקב דלחלק הוכיח שכ"ד הרשב"א מ"ש בתשו' המיוחסות סי' קכ"א לשון הכרה לחוד ולא הזכיר סי'. שכן דנאמן ע"א וגם גמסל"ח באומר שגפלט לעיניו והכירו.

(ט) מהרא"ם דלהלן.

(י) הרמב"ן בזה"ס שם.

(יא) מיהו הסמ"ד שבאות ג' כ' דדוקא בגו"ש מחיר רי"ו בלא סי' ע"ש.

אוצר

סיק רלו אות ה

הפוסקים

מפרש כך דוקאמרי סי' דהיינו או דוקאמרי סי' [וכהמדרש
הכ"ל]. וכן מצאנו בעמק שאלה סי' כ"ד ללהר"ש נאמן אף
בראה הטביעה רק לריך בשעתיה. [ועי' להלן בזה סי' גס מהחמס
סופר ח"א סי' ס"א דק' להר"י צעין סי' ברה"ט, אבל
לדעת הר"ש לא צעין סי' משום דאופשטא האיצטעא ולא צעין
סי' אולם בסי' פ"ח כתב דדעת הר"ש דלא חיפשטא האיצטעא
ולחומר].

[מיהו מלכד העור ושאר הפוס' שזכרו במר"ל וצני אצרכס
הכ"ל דכזרי ללהר"ש לריך סי' ברה"ט, כן משמע מכל
הנך פוס' דדנו בדעת הר"ש שזכרו בזה סי' וד'. גס בפרס
שלמה סי' ו' דהא לדברי הר"מ זכ"ר יהודה הכ"ל ומלכד דברי
העור הוסיף, שכי' צפסקי הר"ש כו', וכי' מהב"י שעל דברי
העור שהציא כל דברי הר"ש וכתב וסתם רבנו הדברים לדעתו.
ומקודם שם כתב בהר"ש, גס שדוכק גדול לפרש דמי' הר"ש
וכן פי' ר"י כו' הוא רק לדוגמא להוכיח על חילוקו דרה"ט
לענין לאלתר, כאילו בלא סיוע זה אין חילוקו עולה יפה, אי
שהביאם לענין דינא והכי ס"ל דברה"ט צעין תרתי סימנים
ולחלחר].

גם בדעת השו"ע כתב במר"ל סי' קי"ג דל"ז ג' דשיטתו
היא שיטת הרי"ף והרמב"ם דלעולם צעין חזיה בשעתיה
ואין לריך סי'. וכי' צפנים מאירות ח"צ סי' נ"ה, ובעטרת
חכמים סי' ו', ובאמרי דוד (לרד"מ פעדער) סי' י"ט דכ"א
ע"ד, ובפרט שזמן סי' א'. ובעטרת חכמים הכ"ל הוסיף דג"י
ג', דמי' הכ"ש צסק"ט דלריך גס סי' היינו לדעת הרמ"א
שהציא דעת הר"ש המחמיר, ולפי דבריו צסק"ט דדברי הרמ"א
קאי על כל מה שכתב לעיל בסי' כ"ו. ודעת הרמ"א ע"מ
נחתק העטרת חכמים הכ"ל וכתב דלפי הכ"ש שהרמ"א מחמיר
כדברי הר"ש דצמים היכא שרה"ט חוששין לצדדמו, לפי
מהראוי שיהיה הדין כן גס צע"א במלחמה לפי מ"ש צע"מ
ד"מ. סק"מ צע"א הרי"ז דגס במלחמה היכא שיש חשש צדדמי
צריכים סי', וא"כ למה לא הגיה הרמ"א כן. על דברי המחבר
בסי' ג' שמכשור ע"א במלחמה בקצרתיו, אלא שהציא עוד
מהמדרש שאלו ראו ח"כ הוי בקצרתיו, ועי' חזי כמחפיק
בכונת הרמ"א להלכה. ועי' צמים קדושים דלעיל.

ולשיטת זו מה הדין בשחבירתו העגונה עצמה. הרי"ז
הכ"ל אף דסובר דצ"א סגי בעצ"ע, מ"מ לענין הכרת
העגונה, מוצא בשלה"ג רפ"ט דיצמות שכתב דבאמרה מת צע"מ
במלחמה כו' וקצרתיו וכן באמרה עצ"ע צע"מ ומת וקצרתיו אינה
נאמנת עד שתאמר הכרתיו ע"י סי'. והוצא בקיבור צד"מ סוף
אות מ"ה. וכתב בסדר אליכו רצא סי' א' דף ג' דאין לומר
כמי' הפני משה בחר"א סי' ט' צפי' הכ' דעס הרי"ז הוא
משום דמייירי באשחבו כשהועלה מהמים, דא"כ הו"ל להכריך
סי' גס צע"א, והא מצאנו בזה דק' כשהכרתו העגונה כתב
כן, דצ"א סובר דנפשטא האיצטעא דלחמיתו הוא משום מילתא
דעבירה לגלוי ולא משום דייקא דידה ונאמן אף במלחמה כו',
וכמי' הרי"ז דלא חששו צע"א כו' משום דאין לומר אלא
מה שראו ואין טעות בדבריו משא"כ האשכ עומה טועה מרוב
חפזה להחיר עומה כו', וגרסה דשיטתו היא דמאמרין צמי'
דמים כמלחמה שמעיין דכמו דחיישין לצדדמי במלחמה כ"ג
צמים, אלא דבמלחמה החשש הוא לענין צירור המיתה, וצמים
חיישין לענין ההכרה כו', לפי זה בהעגונה עומה
דחיישין לאמרה צדדמי במלחמה וכיו"ב, חיישין ע"ה נמי
כשנצטע צמים כו', ולענין זה לא יועיל אפילו אמרה קצרתיו
כו'

מ"ש הר"ש ח"כ ולמאי דפרישית כו' נוחא, פי' נמי דקאי
לאלתר, וכמה מעליא הא שמעתא לחקנת עגונות, אלא שקשה
לסמוך על דברי הרי"ש צפי' הר"ש צמקום שזנו העור לא
בזין כן בדעת אצין, דהא מצאנו חוץ דבריו דברה"ט צעין
גס סי' ו"ט. [ויש לזין דברה"מ סי' ל"ט מצא חילוק דרה"ט
לענין סי' צע"א העור, ופי' כן ברה"ט, ולא הזכיר ללהר"ש כלל].

גם בבני אברהם סי' ז' דל"ד ד' כתב דמפשט דברי הר"ש
משמע דגס ברה"ט רק לאלתר לריך ולא סי', אך מסיק,
מ"מ חזינא דהרי"ב [שבזה הקודם] כתב ללהר"ש ברה"ט
סי' נמי צעין, וכי' הרשד"ס סי' ס"ט וברה"ט צע"א סי' ו',
וא"כ אף שיש ללד דדעת הר"ש דל"א סי' נראה דאין לסמוך ע"י.

וכ"כ הר"מ זכ"ר יהודה צע"א שזכר שלמה (ל"ש אמריליו)
סי' ה' דמי' ג' (מדעת ע"מ) צעין כל מ"ש המרה"ט,
ותמה על העור דמי' להיפך דעת אצין. ושם דף ג' פי' מ"ש
הר"ש ולמאי דפרישית לחלק ברה"ט נוחא, דלמנח קאי אסימנים
כפשטות הלשון, דזה נוחא מה שכתבו להחיר צע"א בלא סי',
דאפשר דהיינו כשלא ראה"ט, וצמי' דמלרכי סי' היינו ברה"ט,
אלא דל"א דלשי' הר"מ קאמר לה דסבר דלעולם לריך סי' [כני"ל
אות ז'] דלא סבר צפי' דשמעתא כפי' הר"ש, ע"ז כתב דלחילוק
דראה הטביעה נוחא, מה שכתבו להחיר בלא סי'. והוסיף, דמי'
ברה"ט ללהר"ש ברה"ט לריך גס סי' היינו לשיטתו דמשוה
דעת הר"ש להר"י, אבל לדעתו מוכח מהר"ש דברה"ט ח"ל
סי'. גס בהכ"ל שן תליתאי סי' מ"ו דס"ב ד' כ"כ בדעת הר"ש,
דמדיצור להר"ף דאופשטא האיצטעא ופליג עליו רק לענין ז'
עדים, משמע דלענין סי' מסכים לו שאל, וחילוק דרה"ט הוא
רק לענין לאלתר דהא לא הזכיר סי', ומ"ש ח"כ דלא ראה"ט
צע"א לחוד סגי, האי לחוד הכונה שאל לאלתר, או ש"ל
דחילוק כתב רק לפרש הגמי להס"ד אבל להלכה הוי כהמסקנא
וכהר"ף, ותמה ג"כ על העור מני"ל ללהר"ש לריך סי' ברה"ט
כשהכירו לאלתר. וכן מצאנו בתועפות ראש (לר"מ טויב)
סי' כ' ד"ה ומן, דלהר"ש שהציא להר"ף דאופשטא האיצטעא
ח"ל סי' ברה"ט ורק להעור לריך סי'.

גם במים קדושים צע"א צ' שצחק הספר כתב דקיי"ט ג'
דרה"ט כתב כן לפי הכ"ד דהסוגיא דמלרכי סי', אבל
מכין דמצא שם מקודם להר"ף דהאציטעא חיפשטא מהא דרגלת,
ע"כ דמייירי התם בלא סי' וגס מייירי ברה"ט מדלרכי דחזיה
בשעתיה ח"כ מצאנו דאף ברה"ט ח"ל סי' כו', דלהאמח אף
באומרים קלת צדדמי [ברה"ט] מהימני משום מילתא דעבירה
לגלוי רק שלא יאמרו צדדמי לגמרי כמו מת במלחמה, ח"כ
ברה"ט ח"ל אלא לאלתר דהוי כמו קצרתיו במלחמה אבל סי'
ח"ל ולא חיישין לקלת צדדמי כו', והוסיף, דזה נדקו דברי
השו"ע וברמ"א שלא הזכירו סי' כלל. [ורק הכ"ש הוסיף צכ"מ
על דצריכס דצעי' סי', מדבריו שם בעור א', עי' בזה בזה ח"ל].

וכן בצרכת ראה סי' קי"ב אות א' כתב דיש מגדולי האחרונים
שפי' ברה"ט דברה"ט רק לענין אשחבו לא מהני כו',
וכן משמע מדקדוק לשונו, שלא הזכיר כלל סי', וציתוד נראה
צע"ל שכן דעתו מהא דהציא שם דברי ר"מ דבגופו שלם מעידין
אפילו אחר כמה ימים וכתב ע"ז ולמאי דפרישית לחלק ברה"ט
נוחא, הכי דלחילוק זה כתב על היכא דאשחבו, וגרסה שגס הוא

(ב) מיהו מ"ש שם כן גם בדעת הר"י ולפי' שהבין דהיינו הר"י
שבמדרש, צ"ע דאין זה פשוט לשון הר"י וגם הוא גדר כל הפוסקים בדעת
הר"י שברא"ש כני"ל אות ד'.

הפוסקים

סיק רלו אות ה-ו

אוצר

משום דתתמודד ופוסקים כתבו סתמא דבעי לאלתר, אבל מ"ש דבראש"ט אינו נאמן אלא בסי, זה ודאי מילתא דמסתברא ואמת גמור הוא דבכ"ג יש לחוש הכרה שאומר דדמי, ולא מלינו מי שחולק בזה על הרא"ש, ובקד"א אמרין ביצמות קט"ו דמילא כמלחמה, משמע דחיישין במים לאומר דדמי דחיישין במלחמה, וקאמר הכס דלא מהני אלא דחיישכו לאלתר וקאמרי סי, אלמא דאפילו כשראבו לאלתר לא מהני אלא ע"י סימנים מובהקים וזה ממש בדברי הרא"ש, וכ"כ במהר"מ מלוצקין סי קל"ד דחשש להדיעה דבראש"ט לא מהני, אלא שכתב דנגדו לא הוכח שהמכירו ראה"ט.

ובסדר אליהו רבא סי י"א דנ"ב ד' כתב דאף דלעתה כרי"ף וסייעתו הגדולה [המוצאים צלות ב'] סגי בעצ"ע לבד, אמנם בודאי אין לעשות מעשה להחזיר נגד הר"ז"ה והרא"ש שתפסו במושלם וכל שראש"ט לא סגי בעצ"ע כי אם בסי, ובפרט דבכ"ג מלערך עמכם סדרת כרי"ף ודעימיה [שצאות צ'] דאין ע"א נאמן במים אם לא שכתירו בסי, וכן אמת שסברא זו דחיה ולא עדיין עובדא כותייהו לעגן אשה, וכן עשו מעשה כל הרבנים אשר קדמונו שלא לעגן אשה מפני סברא זו כמבואר בתשובותיהם, מ"מ טעם דחוי סברא זו הוא משום דתפסע המנהג להחזיר בעצ"ע לחוד, כמ"ש הכוס' והרא"ש [כמוצא צלות ג'], אבל דלאיכא ראיית העצ"ע אין המנהג מנגדו כמ"ש כרי"ף והרא"ש, [דמחלקי דבראש"ט נריך סי ולדידכו יל"פ דהמנהג הוא בלא ראה"ט, עי' בזה צלות ג' בה"י ו], וכיון שכן כל שראש"ט נמלאו כרי"ף והרא"ש מוסכמים עם כרי"ף ודעימיה שאין ע"א נאמן כי אם בסי, וכו"ל סיעה גדולה נגד כרי"ף וסייעתיה, ומי הוא אשר יערב לבד להחזיר, ובצר ראיתי לרבנים האחרונים שהחמירו בראש"ט להנריך סימנים, גם אין מקום להחזיר בנ"ד מטעם דנמלא גוי"ש והתוס' [בדקט"ו צ'] כתבו דהמנהג להחזיר בכ"ג, דהא ודאי לאו מילתא, דהא התוס' גופייהו צריך שמה קאמרי לה, ואשכחן בני רבנותא דבראש"ט אינו נאמן בלא סי, מי יערב לבד להחזיר על סמך השמא של התוס' נגד כל הנך ראוותא כו', אלא שכתב להקל מטעם דנ"ד לא הוי אלא איסור דרבנן ובצלות הסמוך.

וב"ב בזה"ל יעקב סי קי"ד דקס"ז צ', דמי הוא שיקל ראשו לעשות מעשה נגד כרי"ף וסייעתיה, וכ"כ הרא"ה בכ"ד יחודה בשמי שכתב שלמה (ל"ש אמריליוו) סי ה', וכן ביד המלך (ל"א פאלומצו) כתב בשמי דל"ז ד' בנדון דגוי"ש וראה"ט, דמיו פלוגתא לא נפקא ועדיין הוי ספיקא דאורייתא. גם במשיבת נפש (בספר הראשון) סי כ"ט כתב דודאי צל חורה קשה להקל כנגדם ולריכים אנו לבקש דדדי ביתר להו"א מדעת הרא"ש והר"ז"ה כו', וכ"כ צפרי השדה ח"ג סי קל"ו דע"ד עור צ' דקשה להכריע נגד הרא"ש והר"ז"ה, ולריך ודאי להחמיר דבעד שראש"ט לא מהני ט"ע, ובש"ע עם מטעמים סעי' זה הוא כ"ד כתב דנקטין להחמיר דבראש"ט אע"פ שהוא שלם אינו מעיד עליו בעצ"ע בלבד אפילו חזייה בשעתיה.

ובעבודת השם סי י' בנדון שלא ראה"ט אלא שיהיה נשחת צפניו, כתב בדפ"ג דאף דלרוב הפוסקים סגי בעצ"ע לחוד, מ"מ לבי נוקפי דבאיסור ערוה מי לא יירא להחזיר נגד המחמירים, כ"ש נגד כרי"ף * דדבריו דברי קבלה כו', [אלא שכתב להחזיר מטעם דהוי עד מפ"ע]. ועי' בלשון מהרש"ש בסי

כו' ואין תיקונו אלא בסי, [וע"ע ע"ד כרי"ף בראש"ט לסעיף י"ג, ועי' צלות ב' ד"א דקברתיו מהני כסי].

וב"ב בבית מאיר לסעי' מ"ח בטעם כרי"ף, דלענין ע"א איזו צמי הפוסקים דמ"ש בגמ' בדקט"ו דבעי סי הוא דרך דחיה ובאמת נפסעם האיבעיא מעובדא דדגלת וע"א נאמן בעצ"ע לחוד, אבל האשה עצמה דאינה נאמנת במלחמה ה"ה על הכרה דעצ"ע לחוד אינה נאמנת, וע"ש מ"ש לעיל מנייה דמסתומת הפוס' שכתבו דע"א במלחמה נאמן כשאומר קברתיו משמע דלא כותיה, דהיי"ש [כנ"ל בתחילת הכות] הוכיח מזה לשיטתו דגם כרי"ף ודעימיה [דמלכיו קברתיו גם בע"א, מ"מ] אין לחוש כלל לדדמי דחילוף [בהכרה] ואפילו במלחמה ומים כלל לא שיה וחסת, אבל לבעה"מ ע"כ בדבריו [כמוצא צלות ד' ולבעה"מ לא נפסעם האיבעיא, אלא דל"ע הא לבעה"מ נריך סי גם בע"א, וכרי"ף הא איזו בזה צמי הפוס' כנ"ל דאין נריך סי בע"א].

ובאמרי דוד (לרד"מ פערטר) סי י"ט דכ"א ד', אחר שביאר כרי"ף והרמב"ם והש"ע סברי דלא חיישין לדדמי בע"ע וסגי בלא סי, הוסיף, דאין לחלק דהיינו דוקא בע"א אבל בע"ע דהעגונה עצמה חוששין לדדמי, ובדמחלק במלחמות פט"ו דיצמות סודיה כתוב, לענין דדמי דהמיתה ואמירת קברתיו, דהרי כרי"ף והרמב"ם והש"ע סברי לענין מיתה דגם בע"א חוששין לדדמי ולריך לומר קברתיו, ולענין הכרה דהכא לא הריכו סי גם בע"א, וע"כ ל"ל דסברי דבעצ"ע דהכרה לא שייך כלל בדדמי כו', אי"כ קשה לחלק כולי האי ולומר דלא הקילו [לענין הכרה] רק בע"א ולא בעגונא עצמה, אמנם להרמב"ן במלחמות דפסק נמי ככרי"ף דע"א נאמן בעצ"ע לחוד, לכאורה י"ל דכמו דמחלק לענין מיתה בין ע"א להעגונה הכי גמי מחלק לענין הכרה, וימלא דעמא דע"א נאמן בעצ"ע משום דע"א לא חיישין לדדמי [משא"כ האשה שחפלה להחזיר עצמה ובהסא"ר כנ"ל], מ"מ נראה דאין לצדוק חששות לדדמי שלא נזכרו בגמ', והרי גם לרמב"ן לא נזכר בגמ' חשש דדמי בעצ"ע, ומה שהריכו בדקט"ו סי, הטעם להכרי"ף והרמב"ן דקאי לסדרת האיבעיא דע"א במלחמה אינו נאמן משום דהיא לא דיוקא ולריך שיאמר סי קודם שיראה את המת כלל זה אי"א בעצ"ע, [משא"כ למסקנא, וע"ש מ"ש בדכ"ז סעי' דלהרמב"ם דהיא אינה נאמנת במלחמה אף בקברתיו, ולהי"א דעמא משום דמשקרת, ה"י אינה נאמנת בעצ"ע בהכרה בעצ"ע משום חשש משקרת, אלא דמסיק דיש לסמוך ארצים החולקים על הרמב"ם דסברי דנאמנת, וכ"ש ד"מ ברמב"ם טעמים אחרים ללדידכו בהכרה בעצ"ע נאמנת].

ג. דעת האחרונים להלכה, כתב במהר"ם פאדווא סי ל"ו דקשה להחזיר בנ"ד באשר המעיד היה גם הוא בסיפניה שנטבעה ויש לחוש שאמר דדמי כיון שראה העצ"ע וכמ"ש הרא"ש, [אלא שכתב להחזיר מטעם שהיה סי בנדון ועוד טעמים אחרים]. גם בשמי הכר שם עוב אלפרני שכתבו צ"ו דין משא"כ כתב דבראש"ט בע"י סי, והוסיף, דרק בלא ראה"ט וגופו שלם הוא דנאמן בלא סי, וכן במהרש"ש סי ד' כתב בנדון דאף דהיה גוי"ש יש לחוש להכרו רבנותא [המוצאים צלות ד'] דס"ל דבראש"ט בע"י סי כו', [וכתב להחזיר מטעם דהוי עד מפי עד המוצא צלות כ"א]. ועי' עוד בדבריו דלהלן.

ובמשא"ת בנימין סי מ"ו כתב ג"כ בנדון דאינו נאמן בלא סי, דהא הרא"ש מסיק דבראש"ט אע"פ שגוי"ש אינו נאמן בעצ"ע בלא סי, ואף שכתבתי שאין לסמוך על חילוק הרא"ש בלא ראה"ט, היינו להקל בלא נלערך דחזיה בשעתיה,

אוצר

ס"ק רלו אות ו-ז

הפוסקים

ובים של שלמה פט"ו דינמות דין ח', אחר שהביא מהר"ש החילוק דרש"ט והחילוק דג"ש, כתב ואני אומר שהמנהג ישר הוא ולא לריבא לחלק במידי, והא דאמרין בגמ' וקאמרי ס"י, היינו לפי מה דס"ל דע"א חינו נאמן כלל אפילו היבא דליבא למוחש דאמר דדמי כו', אבל לפי מה דפשיטא לן דהיבא דליבא למוחש לצדדמי מהימן ע"א ח"כ מהימן אפילו בלא ס"י כו', והוא כוונת הר"ף כו', וכן נראה צעני הלכה למעשה להחיר בטע"א אפילו היבא דרש"ט והיבא דאם אחר שמכירו. וצ"ח שלמה (לר"ש מהסאנא) אם כי שצ"ח ל"ז דנ"א עור צ"י כתב דאף שהי"ש דהא דיעה זו מ"מ ודאי דיש לנו לחוש לדעת הרא"ש וכן כל האחרונים חששו לדעה זו, מ"מ מסוק שם דצ"ח א' וצ"ח מ' דיש לזקק דעת רוב הקדמונים דצ"ח כהר"ף דאפשטא האצטע"א וגם דרש"ט מועיל טע"א לחוד *.

ובבני אברהם ס"י ל"ז דפ"ד ג', צדון דג"ש וידע מהטע"א, כתב דאפ"ה ליבא למוחש דהרי ליבא ס"ס, שמה הלכה כהסוברים וידע לא הוי כרחה, ואח"ל הלכה דהוי כרחה שמה הלכה כרוב הפוסקים דגם דרש"ט אין לזקק ס"י, ומה גם דהעיקר דהר"ש הלך ס"י דרש"ט הוא רק משום ספק דילמא מסביר צדדמי ועדיין אפשר שהכירו יפה כו', [וצדדמי כתב עוד ד"ל דכלל לא ידע מהטע"א וגם שמה הכירו צ"ח]. וכ"כ צ"ח שזן ס"י א' ס"ס זה צ"ח מהטע"א, והוסף, אף אח"ל הלכה כהסוברים דש"מ כרחה דילמא לא אמרו כן רק לענין קצתו [כמבואר בזה כ"ד], וס"ס זה מחספך שפיר כו'. גם בידי של משה ס"י י"א דכ"ה א' צדון דומה כתב להחיר מעטם דהוי ס"ס.

ז. ובשאינה אסורה אלא מדרבנן. הרש"ד ס"י נ"א (צדון שנמלא גו"ש) כתב דהואיל וצ"ח אינה אסורה אלא משום חומרא דרבנן צמח"ל, אזלינן לקולא כדעת הסוברים דלא צ"ח ס"י, וסמכי על המנהג שכתבו החוס'. וע"ש שהלך לזכר דאף שהיה נראה שהה"ד צ"ח ר"מ מסכים לדעת הרא"ש והעור, אמנם כעת עיינתי יותר בצדדי הה"ד ונראה להיפך דגם דעתו לסמוך על המנהג שכתבו החוס', והא דהחמיר צדדמי היינו משום שלא העיד על המיתא אלא שאמר שזה עשור מיתא ולולי זאת היה מחיר. וכ"כ הלחם רב צ"ח צדון דרש"ט וגו"ש להקל ביצאה מאיסור תורה, לפי מ"ש הר"י צ"ח ש"ע צדדמי, דאם היה צ"ח מ' שמעיד בטע"א צמח"ל כראוי אז לא היתה אסורה אלא מדרבנן להתחיל ואם היינו מקילים זה היינו מקילים בצדדמי כו', וא"כ גם צ"ח שהעיד שצ"ח צמח"ל אסורה אלא מדרבנן, וכיון שיש פוסקים שחולקים עליהם ראוי להקל בצדדמי דרבנן, וכ"ש שרבו החולקים עליהם והם יחידים בצדדמי, וזו מורי ורבי [הרש"ד ס"י].

גם בסדר אליהו רבה ס"י י"א אחר שכתב דיש להתמיר כהר"ש דרש"ט צ"ח ס"י אפילו בגו"ש, וכ"ל בזה הקודם, הוסיף צדדמי ג', לכיון שנתקבל אח"כ עדות טע"א וילתה

(*) [וע"י בעמק שאלה ס"י כ"ד בד"ה אמנם, דאחר שחשש בנדון לבדדמי משום ידיע מהטע"א, כתב, דזה ליתא, דכל שראוהו בשעת"י ל"ח לבדדמי, דהא הרו"ה והרא"ש מוקמי להא דרגלת בראה"ט דמ"ה בעינן התם דחזויהו בשעת"י [ולא נזכר ס"י] אף דהתם הכירו רק ע"א. וזה צ"ע טובא, דהא דהרו"ה כתב בהויא דהתם מיירי בלא ראה"ט, וכנ"ל באות ד', וגם ברא"ש יש דיון באות ח' אם מוקי התם בראה"ט, ועוד דהעמק שאלה בעצמו בס"י נ"א חשש שם לדעת הרא"ש דבידע מהטע"א חיישי לבדדמי וצריך ס"י, ופ"ש מדגלת ח' הפ' בכמה גווי].

צ"ח ו' דק"א ג' שכתב דיש לחוש להנכו רבותא וכל שרש"ט או אם אין גו"ש צ"ח ס"י.

ובאריה דבי עילאי ס"י י"א דע"א עור צ"י הביא מהגווי"ק ס"י כ"ח צדון דרש"ט, שכתב צ"ח ואלו (השני) דתליא צפונתא דהר"ף ובר"ח כו', ומחייב להכניס ראשו בין הבריס הגדולים כו', ולהכין שם צ"ח דרך כתב דהיה אפשר לגבש עוד קולא ולזקק להקל דעת הר"ף כו', וכתב האצטע"א דיש ללמוד מדבריו שצ"ח החומרא דרש"ט אף שהוא רק לדעת הר"ח וברא"ש, מ"מ אי אפשר צ"ח אופן לצדד לקולא דמי יכריע כו', אף אם יש עוד לז להקל אף לדעת הר"ח וברא"ש אף דאין הקולא מוחלעת כל כך ויש זה פקפוק קצת, מ"מ שזו יש צ"ח מקום לזקק הקולא, ועפ"י כתב להקל צדדמי שהכירו צ"ח עדים [ע"י צ"ח בזה כ"ב].

ועיין בזה ו"ח כ"ג וצ"ח מ"ע"ו, דהפוס' דהתם חששו לדעת הרא"ש והעור להלך ס"י ודנו צדדמיים לדין היתר שיועיל אף לזכור.

מיהו הר"ב צ"ח ס"י ר"ל צדון דרש"ט וגו"ש אחר שהביא מהה"ד ס"י ר"מ שכתב דמסקנת הרא"ש משמע דלא שרי אפילו בגו"ש אלא בזהו שלל דרש"ט, כתב, דאף שגם אי דקדקתי כן מהעור, מ"מ אין לנו להניח דברי החוס' ור"ח שהעידו על המנהג מפני סברת הרא"ש, וכ"כ ר"י [צ"ח] דנהגו עכשיו להחיר להגשא בטע"א ע"י הכרה צ"ח, הרי שהמנהג פשוט להחיר צ"ח ד"ל אף דליבא ס"י ואפילו אחר כמה ימים כו', וצ"ח לחוד שרי, ומנהג אצטע"א חור, ואפשר דסמכו המנהג על הירושלמי שהוכיחו מהתם כרחה מפרשים [הרמב"ן צמח"ל רפ"ו והרש"א שם] ומכלל הרא"ש, דע"א צמח"ל ס"י בזהו מת סתם ואין לזקק לומר קצתו ולא חיישין לצדדמי, וא"כ ה"ל לא חיישין לצדדמי כהכרה כשהוא מהמים וס"י צ"ח. וצדדמי נעם ס"י י"א דף ע' עור ד' כש"ן צענין חשש צדדמי צמח"ל צ"ח, אחר שהביא דעת הסוברים דלא צ"ח ס"י אפילו דרש"ט, כתב דגם מהר"ש משמע דהמנהג הוא אפילו דרש"ט כו' וכבר ידוע שמעשה רב וכו"ח המנהג פשוט לכל ישראל כו', ומכל זה נלמד שאין לחלק בין דרש"ט ללא דרש"ט. ומסוק דע"א להלכה אינו אומר ולא למעשה שאינו כדאי להכריע.

ובעפ"ר חכמים ס"י ו' צדון דרש"ט וגו"ש אחר שהלך לזכר הקדמונים אינם מחלקים בין דרש"ט או לא, וע"כ הכריע המנהג כוחייהו צ"ח ג', תמה על המשאח צ"ח [ה"ל] שכתב דלא מלינו מי שחולק על הרא"ש בזה, והוסיף צדדמי ג', דרש"ט מהא דאמרין וקאמרי ס"י אין לה שחר, דהא הקדמונים מחירים צ"ח צמח"ל וטעמם דאף דמצינו בזה בגמ' כאן מ"מ אפשטא מעובדא דרגלת, ולא נחתו לחלק בצדדמי הרא"ש, ולכן מחירים צ"ח אף בלא ס"י כו', ועפ"י צ"ח שרק ידע מהטע"א כו' [ע"י צ"ח בזה כ"ד] אין להתמיר. גם במכתב סופר ח"צ ס"י ד' כתב צדדמי בגו"ש דיש להחיר בטע"א שראוהו לאלתר אף דרש"ט, וכיון שהיה הכל שלם כצ"ח לא שייך צדדמי כלל, וכמו שהעידו החוס' ממעשים בכל יום, וכ"ש צ"ח שהיה צו גם ס"י אפילו תימא שאין להחיר עליהם בלבד כו'.

ובפנים מאירות ח"צ ס"י נ"ה כתב דמקום עיגון ראוי לסמוך על הסוברים דלא נשחת משיאין ע"י טע"א ושהסכים עמכם השו"ע, ואפילו בגיד העד בפירוש דרש"ט יש לסמוך על עמודי ברזל כאלו, ק"ו צ"ח דרך ידע מהטע"א כו'.

אוצר

סיק רלו אות ז

הפוסקים

המחמירים בראש"ט [שהוצאו בראש"ט, מדבריו לעיל], יודו דלא חיישין לצדמתי.

ובמאמר מדרכי (לרמ"ז איטענא) סי' ל"ז דנ"צ עור צי [מבואר גמי דצינאח מאיסור דאורייתא מודו גם הרא"ש וסויעתיה דנאמן ע"א בנ"ע לחוד, אלא דהיינו כשעל הטענה העידו צי עדים כשרים], דאחר שכתב דודאי דחשש צדמתי בראש"ט הוא רק מדרבנן, ולכן ראוי לומר דכשידענו עפ"י עדים שנטבע ע"א כשה"י דלאח מאיסור דאורייתא ל"ח לצדמתי, ונאמן ע"א בנ"ע בלא סי', הוסיף, דאף דמסור משמע לכאורה דגם בכה"ג חיישין לצדמתי, שהרי החולק דבראש"ט לריך סי' כתב גבי נפל למשאלים כ"י ע"ש, אמנם המעיין במקור הדין יראה דזה דוקא היכא דעל גוף הטענה לא היו כי אם עדים שאינם נאמנים מן התורה, וזה שפיר מחמירין לחוש לצדמתי ובעיניו או סי"מ או ע"ע עם סי"א, אבל היכא שמצטדי העד המכירו ים עדים על הטענה יש מקום להקל, דהרי דברי העור הם עפ"י דברי הרא"ש שכתב בעובדה דצ' ת"ח דהא דחיישין החס לצדמתי מיירי שראו הטענה, ושכן פרי"ו ופ"י ב"ר ופ"י ב"ר, וצאמת לריך ביאור הא כיון דשם היכה טענה ממא ולא היו רק איסור דרבנן משום משאלים, אי"כ אמאי לא מועיל סי"א לחוד, וגם ע"ע לחוד מהראוי שיעיל בזה, דמכיון דתתי לחוש לעד הנאמן שאומר צדמתי, וצויתר קשה דהרי כך צדמתי דראש"ט קיל עפי מהך צדמתי דאשחתי, דהרי לרוב הפוסקים ל"ח לצדמתי אף בראש"ט, וצאשחתי מבואר בש"ס דחיישין לצדמתי שסבור שזה ראובן וצאמת הוא שמעון, ואפ"י בספק אשחתי כתב הריב"ש בסי' שצ"ע דצאניה אסורה אלא מדרבנן היינו מקילים בספק אשחתי, אי"כ כ"ש דיש לנו להקל בכה"ג בכה"ג צדמתי דראש הטענה.

ומסיק שם צע"ד, אמנם נראה דודאי אם היינו יודעים עפ"י עדות גמורה שנטבע במשאלים כראוי באופן שכבר יראה מאיסור דאורייתא לא היינו חוששין לצדמתי, ואף החולקים על הריב"ש ה"ל ומחמירים בספק אשחתי אף במשאלים גמור כ"י [עסיק רביה אות י' בהרא"ש ובסא"ר], מ"מ צנ"ד יודו, משום צדמתי דראש"ט קיל עפי כנ"ל, ורק בכה"ג עובדה דצ' ת"ח דהך נשים שהכירוהו הן צענמן העידו גם על הטענה גופא, ואין עדות מצטדים ע"ז, וכיון דנשים וע"א אינם בגדר עדות כלל מה"ט ואינם נאמנים מה"ט על גוף הטענה לאפוקי מחזקה א"א, ורק מדרבנן האמינוכו משום דייקא או משום מלחא דעבירה לגלוי, וא"כ עדיין נמשך החזקה א"א מה"ט, ולכן בעיני שחל מחזקה דדבר הכרור מצלי חשש צדמתי כלל, והיינו ע"י סי"מ צויתר, או ע"ע צירוף סי"א, ודי לנו שנסמוך על עדותן של נשים או של ע"א בכה"ג, אבל אם יש עדות כשרה [דהיינו צ' עדים] על גוף הטענה, אז יש להקל אח"כ לסמוך על ההכרה בע"ע לחוד בלי סימנים, וצ"ע לדעתו. וכ"כ שם צנ"ד א.

ובע"ז כתב גם באחיעזר סי' י"ז אות ד', דהא דנראה מדברי הרא"ש והעור שמלריכים סי' בראש"ט אף דאין כאן אלא איסור דרבנן, היינו משום דהממירי בזה כיון דהוי דבר שצערור ואין דבר שצערור פחות משנים ונאמן רק מליירוף סביר לעבירה לגלוי או מדרבנן, וכל זה היכא דעיקר העדות היא עפ"י ע"א או נשים, אבל אם העידו צי עדים כשרים דכבר יראה האשה מחזקה א"א מהתורה ואח"כ העיד ע"א שהכירו צע"ע, בזה יש לדון כמ"ש מהרי"ק בסי' ע"ב דרק צאחחוק איסורא הוא דאין דבר שצערור פחות משנים, וכן הוא שיעת כמה ראשונים דדבר שצערור ולא אחחוק איסורא נאמן ע"א כמו צאחרי איסורים, וכיון דנאמן מדינא כמו צאיסורים, דינו כמו

וינחה מאיסור תורה אי"כ שפיר יש לסמוך על כמה דבריו דסברי דסי' צע"א בנ"ע אפילו בראש"ט, דמדיין היה ראוי לסמוך עליהם אפילו באיסור דאורייתא כיון שהם רבים ומגדולי המורים כ"י, אלא דמשום חומל ערוה החמירו האחרונים [כשראש"ט], וכיון שילאח מאיסור דאורייתא הרי הצא להחיר על פיהם סמוך לנו לא יירא, וכדאשכחן לרבותינו האחרונים דהקילו עובא כשינחה מאיסור דאורייתא וכמ"ש הרשד"ם [ה"ל], וכן במהרי"ט ח"א סוס"י קל"ט היה מכלל הספיקות צנודו שלא הכירו צסי' וראש"ט והחיר משום שהיכה טענה, וע"ש עוד צסי' נ"ו ומ"ח. ובע"ז כתב גם צסוס"י י"צ. והצאו לדנוה צאצני שכם (לרי"א פרק) צתשי צדפ"ג א.

עו"ב בסא"ר צסי' י"א, דהנה הרמ"ש צנ"ד א' [נראה לכאורה שמלריך סי' גם צאיסור דרבנן], דהתם כתב להחמיר לענין אשחתי אף צדאיכא טענה כראוי, והוכחתו דצדק קט"ו דאמרי דצעי לאלתר הא מיירי לדעת הרא"ש בראש הטענה, ולענין סי' שאל צדאיכא טענה לא דן כלל, ונראה דהוא משום דלפי הוכחתו מדקט"ו הרי מוכח ממי דגם סי' לריך אף דיש טענה, [דהא התם אמרי נמי דקאמרי סי'], אולם מלבד שיש לדון גם בזה שהחמיר לענין אשחתי צאיסור דרבנן כ"י, וראייתו אינה מכרעת כלל, דאף דמוקי בראש"ט מ"מ לאו בטענה הראויה [להוליא מאיסור תורה] מוקי לה, [דצטענה כל דכו נמי סגי למשווי צדמתי, ע"י צאות ל"ב], הרי מה שגראה דהחמיר נמי לענין סי' הוא דבר שאין הדעת סובלו, דצשלמא דודאי אשחתי דכ"ע סברי דבעינן צענחתי מש"א י"ל דאף צדאיכא טענה כראוי ראוי להחמיר, אבל לענין סי' דעיקר הדבר חלוי צפלוגחא, ורובא דרבותא סברי דאין לריך סי', אי"כ צים טענה כראוי אין לומר דצעי סי', גם צסי' מ"ח אחר שהעלה הרמ"ש דצנודו היכה טענה כראוי דהוי איסור דרבנן ושכלל ספק בזה יש מקום להקל, כתב לענין סי' להקל משום סי"ס, שמא הכירו צסי', ושמא הלכה כה"א דאין לריך סי' כ"י, משמע דבדאי הכירו שלא צסי' לא היה מחיר, אמנם הא ודאי לא מחסברא כלל, דכיון דצריש דבריו כלל קצת דכיון דאיכא טענה כראוי כל ספק דמתרמי חזנין להקל, אי"כ אפילו ודאי לא הכירו צסי' ספיקא הוי, כיון דלרובא דרבותא א"ל סי', ומה לי ספק צמליאות כספק אשחתי ומה לי ספק דין פלוגחא דרבותא, לכן נראה צרור שגם צודאי הכירו שלא צסי' היה מחיר כ"י, אלא כיון דצנודו לא היה ודאי כי אם ספק רב לאת ידי חוצה האוסרים ולומר דצכה"ג גם הם יתורו, כדרך האחרונים לחזר שהביתר יאל חליצא דכ"ע. וע"ש מ"ש להוכיח שכן גם דעת הפני משה צח"א סי' ל"ו.

וכן בפרח משה אהרן ח"א סי' ל"ג כתב צנודו טעם א' להקל בלא סי' משום דלא הוי רק איסור דרבנן. וכ"כ להקל צאיסוד"ר צמשיצת נפש (בספר הראשון) סי' כ"ט דל"ג א', ובשם עוב סי' י"א דל"ו ג'.

ובשו"ת מהר"ם בן חביב סי' ה' דמ"ח עור צי כתב צנודו דראש"ט, ד"ל דהיכא שיש עדות גמורה על הטענה דנחה מחזקה א"א צנ"ד, יודה [גם] הרי"ו והרא"ש דצעי סגי ולא צעי סי'. וכן מבואר צדרכי נעם סי' ס"ג דקס"ו ד' דהיכא דהוי רק חששא דרבנן כו"ע מודו דלא איכפת לן אפילו ראש"ט * . והצאו לדנוה צויתר ינחק קו"ע סי' ח' דרי"צ עור צי. וכ"כ צהאלף לך שלמה סי' ל"ט צדאיסור דרבנן גם

(*) מיהו ע"ש שכתב זאת בשם הרשד"ם סי' ג"א. וצ"ע דלפנינו ברשד"ם איתא רק דבאיסור דרבנן אוליגן לקולא ונקטיגן כהסוברים דלא בעינן סי', ולא שהרא"ש בעצמו מודה בכה"ג.

אוצר

סיק רלו אות ז

הפוסקים

לכאשרונים שפירשו דלא חיישין צעודא ד' ת"ח לצדמי
היינו על הטענה גופא, דאף שפול למי חיישין לצדמי לענין
הטענה, א"כ כ"ש מי שראינו שפול למי שחוש לצדמי לענין
ההכרה, והא דלא הקשו החוס' וברא"ש מצודא דכרמי ודגלת,
י"ל דודאי עדיף להקשות מהלכה למעשה משקשה מאמוראי
אסתמא דתלמודא, וכחצ להחיר מעטס אחר.

ובבית שלמה (נר"ש מסקאלא) סי' מ' דנ"ז עור ז', כתב
מתחילה דלכאורה אפשר לומר דגם להר"י וברא"ש ל"ח
לצדמי זכא"ג שאינו רק חשש דרבנן, וצעודא ד' ת"ח דחיישין
לצדמי מיירי בלא שבו עליו כדי שח"י, ואף דמתחילה פריך
שם וכל משאלים הוא, וע"כ דמיירי שאמר ששבו על שח"י,
מ"מ לפי המסקנא י"ל דמיירי בלא שבו, וכ"כ צפני יחושע
ח"צ סי' ס' דכיון דקאמר שם אלא היכא דמי כגון דאמר
אסקינהו ולא קאמר דקאמרני נמי אסקינהו, ש"מ דחזר צו
ומיירי בלא ראו הטענה, או שעכ"פ לא שבו עליו, ואף אם
נאמר דגם להמסקנא מיירי שבו עליו, מ"מ הא לפי המסקנא
חיישין צע"א לצדמי, א"כ גם על הטענה יש לחוש לצדמי
דשח"א לא ראה שנטבע ממש, אבל צ"ד דידעין שנטבע ושסבה
עליו עד שח"י * דודאי יראה מחשש איסור תורה, י"ל דגם
הר"י וברא"ש יודו דגם צרא"ש סמכין על ההכרה ולי"ח
לצדמי, ואף שלכאורה דברי העור סותרים לזה, דברי כתב
ראובן שפול למשאלים כו', ומשמע דמיירי שסבה עליו ואינה
אסורה אלא משום חומרא דמשאלים, ואעפ"כ סיים דצרא"ש
אינו נאמן צע"ע בלי סי', אמנם לפי ה"ל י"ל דמיירי דאין
מעיד על הטענה רק העד שהכירו אחר"כ, וזכא"ג לא יראה
מאיסור תורה משום דעל הטענה גופא יש חשש צדמי, אבל
היכא דגוף הטענה ידוע גם בלא העד המכיר כגון שיש צ'
עדים על הטענה ל"ח לצדמי על ההכרה, אלא שבהמשך דבריו
כתב עוד בציון שלמה, דאמנם מתשובת האחרונים נראה שלא
בציון כן דעת הר"ש לחלק בזה, וגם מהעור נראה קצת
שלא לחלק כ"ל, מ"מ אף אם נחליע דעת הר"ש דכל ענין
צרא"ש לא מהני ע"ש בלא סי', מ"מ כיון דעת הר"ש אינה
מוסכמת, י"ל דזכא"ג שילא מחשש איסור תורה אין לחוש
ולהחמיר בעגונה כדעתו, אלא שמתשו מהר"ם פאדווא סי' ל"ו
מוכח לכאורה איפכא, שחפס צעודא דידיד דאינו רק חשש
משאלים, ואעפ"כ חשש לדעת הר"ש דצרא"ש לא מהני ע"ש
בלא סי', אכן צ"ד דרק ידע מהטענה, כיון דמתשו מהרמ"פ
ג"כ נראה דסובר ידוע אינו כראש, א"כ אין לנו לצבז כל
החומרות בעגונה במקום שאין רק חשש דרבנן, ובפרט שיש
לנו גם קצת סניף דעת המכריע [המוצא להלן אות י"ב]
דאיכא דרמיה עליה מילתא לא חיישין לצדמי כו', וא"כ אף
אם לא היה צ"ד רק ע"א על ההכרה נראה דיש להחיר.

וע"ע צאות ט' צד"ה ויש שכתבו, מ"ש הפוס' ביאלא מאיסור
דאורייתא לענין לאלתר, וציונים יש ש"כ גם לענין סי'.
ועיין צאות ל"ה דיש שכתבו דכל החשש דצרא"ש היינו רק
כשידוע שנטבע ושבו כדי שח"י דרק אז מדמה צדעתו
שבו שנטבע.

אם

(*) אמנם בנדון היה רק ע"א אלא שהיה במשיל"ס, שפול לבור מים,
ובמשיל"ס קי"ל דע"א שווה באמת כדי שת"נ ולא יאמר בודאי, אלא
שבבור זה היו המים נכנסים ויוצאים דרך מקום צר, וחשש דבכ"ג אף
שאינו יכול לצאת מ"מ איכא חשש מחילה של דגים דהוי כמשאל"ס, אלא
דמ"מ לענין זה דשהיה הוי כמשיל"ס דהעז יודע שאינו יכול לצאת ושהיה
בודאי כשת"ג.

כעו צנים בלא החמירו בזה ולא חיישין לצדמי. [וע"ע בתפארת
צבי וצבית שלמה דבסמוך כמה סוככות דברא"ש וסויעתיה
יודו בזה].

ובבית הלוי ח"ג סי' ט' סוף אות ו', כשנן ע"ד הר"ח ה"ל
צאות צ' דע"א אינו נאמן צע"ע [כלל גווי], ומשום
דסבר דלא צע"א לא איפשטא דוילמא הלכה משום דדיוקא,
וספיקו לחומרא דהוא ספק דאורייתא, וכמ"ש המרדכי [המוצא
שם], כתב, דלפי"ז אם אסורה רק מדרבנן, כגון שיש עדים
שנטבע צמחלים וגם שבו עליו כדי שח"א נפשו, ואח"כ נמלא
נטבע א', מהני ההכרה [צע"א] צע"ע לחוד וסמכין על הטעם
[דע"א נאמן משום] דעבד לאגלוי.

ובבית יצחק (נר"י שמעניקס) סי' ע"ב אות ו' כתב, דצ"ח
עדים על הטענה מהני ע"ש דע"א אף בלא שבו עליו
כדי שח"י, ואף דזכא"ג לא יראה מאיסור דאורייתא לכמה
מהפוסקים, מ"מ לא חיישין לצדמי מעטס אחר, דהא נטבע
היה לנו להחיר אף בלא שבו כשא"ג מעטס דהיה לנו לומר
זה שפול זה שטלה, וכדאמרין בשדה שגחצו בזה קבר ונמלא
זה קבר דאמרין זה שגחצו זה שגמלא, ובהי דאין להחיר עפ"י
לחוד, דשאי הכס דמתחילה היכה השדה בחזקת עברה ולכן
כשא"כ נאצד זה קבר ונמלא מוקמין השדה לחזקתה הראשונה,
משא"כ צ"ד דאשכח בחזקת א"א קיימא, עכ"ל י"ל דע"א שאומר
זה שגחצו זה שגמלא נאמן מדאורייתא [על עדות זו], וקצת
דומה למ"ש הר"ן צאמר קדשתי את צחי ואינו יודע למי, דנאמן
ע"א אף דאין דבר שבערוה פחות משנים, כיון שהוא רק מצרר
מי בעלה, וה"כ הכא אינו אלא מצרר [ע"י הכרתו שזה פ']
מי הוא שטלה ואומר דזה שפול הוא שטלה, וא"כ צ"ד דידעין
מהטענה עפ"י צ' עדים כשרים, שוב ע"א נאמן מדאורייתא
לומר זה שפול זה שטלה ולי"ח לצדמי אף צרא"ש, דרק היכא
שאינו נאמן אלא מדרבנן חיישין לצדמי, וע"י צמ"מ בתשו'
[צסקי"ה] שצביא ג"כ בשם הדרישה והצ"ח לחלק בין ידעין
מהטענה זולת העד דמהני להחיר צע"ע לחוד בגופו שלם
ולא צע"ע לאלתר, משא"כ בלא ידעו מהטענה זולתו, ולא נהירא
זאת לח"מ, ולפי ה"ל יש בזה טוב טעם. [ועיקר סברא זו דה
שפול זה שטלה גבי מים, יבואר בסעי' ל"ב].

אך בתפארת צבי (נר"י מגלוגא) סי' י"ח [מבואר דגם
באסד"ר חיישין לצדמי צרא"ש], שהציון מהכס א' שכתב
נמי דכל שידענו צלא"ה שנטבע צמחלים הוי רק ספיקא דרבנן
וסמכין להכרת העד ולא חיישין לצדמי, וכוונת סברתו מהא
דהקשו החוס' וברא"ש על הגמ' דמארכא סי' ממה שכתבו להחיר
צע"ע, ולא הקשו מצודא דכרמי ודגלת שהחירו עפ"י ע"ש
לחוד, ע"כ דהתם שאני מפני שהיה ידוע שנטבעו והוי ספיקא
דרבנן, אולם המחבר הקשה עליו מדברי הב"ח שעל העור
דמבואר צדדיו דדוקא בלא צלא"ה מקלין כשידענו צלא"ה
שנטבע, אבל צרא"ש אף זכא"ג לא מהני, ועוד דצלא"ה אין
קיום לדבריו, ולסברתו מה צ"כ שלא ידענו אז מהטענה כיון
דהעד ראה הטענה והוא מהימן שפול למי, דהא בזה ליכא
צדמי, א"כ נאמן לו על ההכרה דהא הוי רק איסור דרבנן,
דמה לו אם אחר מעיד על הטענה או שעד ההכרה מעיד גם
על הטענה, וכ"ש דיקשה להר"ף הכוזב דאף צנים עדים
חיישין לצדמי, אף שראו הטענה [והוי רק איסור דרבנן].
וחו דברי הצעה"מ הקשה מצודא ד' ת"ח דקאמר דצ"ח סימנים
על עובדא דדגלת שלא נזכר שם סימנים, ומשני דצעודא ד' ת"ח
מיירי שרא"ש, הרי דאף דשם ידענו ודאי מהטענה
[מהקשה שם וכל משאלים הוא] אפ"כ צע"ע נמי סי', וגם

הפוסקים

סיק רלו אות ח

אוצר

מבשרת הסימנים, צאופן לדעת הרא"ש לעולם צעין לאלתר אף שלא ראיה. ובהג"ח שם כתב דאף דצ"ח סי' ל"ז הסכמתי לפי הרצ"ח מ"מ כעת הגני מסכים עם פי' הריב"ל שגורא שהוא הכוון.

גם בקרבן נתנאל על הרא"ש שם כתב להרא"ש נריך לאלתר בכל גווי וחילוקו הוא רק לענין סי', וכתב עוד דנראה להג"ח דצדקו, ול"ל: הא דצעין לאלתר וסימנים, היינו כו'. וכן צביאור מהחם שעל ה"ש סקפ"ז כתב כן בדעת הרא"ש, ושריך להג"ח כ"ל. ולהלן שם כתב עוד, לדעת הרא"ש צעין מיד אפילו אם גופו שלם. וכ"כ צשאגת אריה סי' י"ח דסי' ד' דצדרי הרא"ש מטון כפי' האחרונים דלענין חזיה צשעתיא חין לחלק, ופשטא דשמעתיא נמי מוכח כן. [ועי' עוד דצדרי להלן אות י"ח]. וצחשו צשמלחא חזן דצ"ח ג' כתב דאשחתי צמים כיו' כמו אחר ג' ימים ציצעא דמשחנה וע"כ צעי מיד. וע"ש שהאריך צח.

אולם הרב"צ אשכנזי סי' כ' * כתב דפי' הריב"ל דצדרי הרא"ש נוחא כלל, דהו קאי אסימנים א"כ היינו חילוקו של ה"ר דמייחתי הרא"ש גופיה, ומה חידש שכתב ויראה הא דצעין ואסקינכו כו', ועוד מאי ואין מדקדקין אחריו דקאמר הרא"ש, אלא משמע דה"ק ויראה הא דצעין ואסקינכו קמן וחזינכו לאלתר, פי' דצעין שיעיד צפירוש דחזינכו לאלתר ואם לא העיד כן צפירוש חינו נאמן, ה"מ לאותם שראו העציה דהניבו אמרי צדמנו, אצל מי שלא ראה העציה ומלאו שמת ואמר שמכירו צע"ע לחודיה, אע"ג דלא אמר דחזינכו לאלתר נאמן, ואין מדקדקין אחריו לצדקו אי חזינכו לאלתר, ונכחתיי הרא"ש ממאי דחילק ר"י צסימנים דצגמי אקושינכו אהדדי דקאמר וחזינכו לאלתר וקאמרי סימנים כו', משמע דכי הכי דלגצי סימנים לא מיירי אלא צאותם שראו העציה ה"ל צלאלתה, ועד השתא לא שמשין מלשון הרא"ש אלא היכא דלא ראיה"ע דלא צעין שיעיד להדיא דחזינכו לאלתר וכ"ל, ומיכו אם יעיד להדיא דחזינכו לאחר כמה ימים לא מהימן דהא אשחתי, לכך מייחתי ש"כ פי' ה"ר דמחלק צין גופו שלם לאין גוי"ש לקיים המנהג להחיר נשי אנשים שטענו, וכתב דלמאי דפרישנא נוחא פירוש דאחר שלא ראיה"ע [וגם היה גופו שלם], אפילו לא ראכו מיד נאמן, נמלא דלמסקנא זו היכא דגוי"ש יש חילוק צין ראיה"ע ללא ראיה"ע, דאם ראיה"ע אומר צדמני ואינו נאמן א"כ ראכו מיד ומכירו צסימנים, ואחר שלא ראיה"ע נאמן אפילו לא ראכו מיד ואפילו צלא סימנים, ואם חינו שלם אלא פרטוף פנים עם החוטם לא סמכין אע"ע לחוד אפילו ראכו מיד כו'.

וב"ב צאלרת ח"י (שצספר שני המאורות הגדולים) סי' ח' דף ז' עור צ', צצאור דצרי הרא"ש וצמסקנכו כ"ל, וכן דצמה שסיים, ולמאי דפרישית כו' נוחא, ר"ל דצגוי"ש יש לסמוך אע"ע אפילו לאחר כמה ימים צצירוף מה שבהית החילוק צשלא ראיה"ע **. וכ"כ צסדר ח"י רבה סי' י"ח דצ"צ ג'.

ובפני יהושע ח"ב סי' מ"ו דכ"ד ח' כתב ג"כ צכוונת הרא"ש דדוקא אותם שראו העציה הם מחויבים להעיד צפירוש דחזינכו

ח. אם בלא ראה הטביעה מהני הכרת גם באשתדתי אחא שהועלה מהמים. (כשהיה גופו שלם או צאניו שלם). הראשון שדני האחרונים צצדריי אס מהני כה"ג צאשחתי, הוא הרא"ש כמוצא צסמוך. וגם צדעת הטור שכתב צהדיא דצלא ראיה"ע וגוי"ש מעידן גם צאשחתי וסגי צע"ע לחוד, ו"ל דלאו צכל גווי צעי גם גוי"ש, ו"ל לאידך גיסא דלאו צכל גווי סבר דמהני לא ראיה"ע, ויצאור צאות צסמוך. ודיעות אחר הראשונים, ודיעות האחרונים להלכה, מצאור צאות י"ח צ.

דעת הרא"ש. פי' צצדריי צצאות ד' דקאי עמ"ש צצמות קט"י דצעין דחזינכו לאלתר וקאמרי סי', שכתב דהיינו צראה בעד הטביעה דאמר צדמני כו'. וכתב הריב"ל צצ"ח סי' ח' דנראה דהרא"ש חילק כן רק לענין סי', דצלא ראיה"ע סגי צע"ע, אצל לאלתר לעינים צעין. ויצאור שם, דאף דמחזינכו לשונו משמע דלענין לאלתר מחלק כן, שכתב הא דצעין וחזינכו לאלתר היינו לאותם שראיה"ע [ולא הזכיר כלל סי' צלשונו שם]. מ"מ ממה דמסיים, דאותם שלא ראיה"ע סגי צע"ע, ולא קאמר אפילו לאחר כמה ימים, כמ"ש שם הרא"ש צחילוק דגופו. שלם שכתב מהחוס [המוצא צצאות ג'], משמע דחילק כן רק לענין סי', ומ"ש צרישא רק הא דצעין לאלתר, וכו' קאמר, וקאי אסימנים שזכר צגמי אש"כ, לומר דדוקא אותם שראיה"ע נריך סי'. ולעיל שם כתב הריב"ל דהוקשה להרא"ש הא דצדף קט"י צעין לאלתר וסי', וצדף קט"ל מלכתי דחזיה צשעתיא ולא הוזכר כלל דלריך סי', וחילק כ"ל. [ור"ל דצדק"ל מיירי צלא ראיה"ע שלכך ח"ל סי', ואפ"כ צעין צשעתיא, ועי' חילוק לצצרא זו צפניי דלהלן]. וכתב עוד דלחילוק זה חין נפ"מ צין גופו שלם לאינו שלם כו' [וכמוצא צצאות ד' ד"ה ולשיטה ע"ש].

וב"ב הראנ"ח סי' ע"ד דאע"ג דממ"ש הרא"ש דהא דצעין חזינכו לאלתר היינו לפי שראה העציה, נראה לכאורה שאינו מלריך לאלתר כשלא ראיה"ע, מ"מ אפשר לפרש צדריי דזה חינו רק אסימנים אצל לאלתר צכל גוויא נריך. ולהלן שם כתב דאע"פ שא"כ כתב הרא"ש צסם ר"ח לחלק צין גוי"ש לאינו שלם, מ"מ מסקנת הרא"ש נראה דהוי כפי חילוק דראיה"ע, ושכ"כ עליו צצח"ד סי' ר"מ [מוצא צצאות ג' צצ"ה ו' לענין סימנים]. ועי' צפניי משה סי' פ"ד וח"ג סי' ט"ו מה שזן צצדרי הראנ"ח כ"ל, ומסקין דעתו כהריב"ל כ"ל. שבהרא"ש גם צגוי"ש ולא ראיה"ע צעין לאלתר. ומשמע שם צצ"ג שחפס כן גם צדעת הריב"ל והראנ"ח ע"מם.

וב"ב בפרח משה אהרן ח"ב סי' ט"ז דף ז' עור ד' כפי' הריב"ל צצדרי הרא"ש, ושזה נראה נכון וצבור דקאי [רק] אסימנים, ושהכרת הוא מעובדי דדגלת וכו', והיינו שכתב הרא"ש שם אש"כ וכ"כ ה"ח, וצספרו המאור מצאור דמחמת האי עובדא דדגלת חילק צין ראיה"ע ללא ראיה"ע [לענין סי']. וע"ש. צדנ"ל עור צ' שכתב דהא דהרא"ש והר"י לא צציואו ראיה מעובדא דדגלת אף דעיקר ההוכחה משם, משום דגם ממקומו צדף קט"י מוכרח כן, דכיון דחזינכו לאלתר וצודאי הכירוס צע"ע, א"כ אמאי צריכים סי', ועי' חירלו דחין להאמינים לפי שראיה"ע ואמרי צדמני, גם לא הולך לצאר דכל קושייתו היא מענין סימנים דמהיכא חיתי לחלק האי חילוקא אם לא מהאי הכרת, דחין לומר דעיקר קושייתו היא אמאי צעי לאלתר וכפי' הרצ"ח והרא"ש [דלהלן], דהרי צשהה מחפח חפח ומשחנה צורחו ואפילו שמכירו צע"ע מה לן ולעדותו כי משגה הוא, ח"י דסימנים קשייתו דכיון שחזינכו לאלתר ומכירו צע"ע חין כאן שום חשש וא"כ סימנים למה, וצחר ככי מייחתי הרא"ש צצרי ה"ר לומר כי ממנו נקח חילוק זה ושם מצאור דהיינו

(*) כ"ה בד' למברג, ובדפוסים קודמים הוא בס"י כ"א.

(**) מיהו במה שגראה מדברי הרבצ"א הנ"ל דבסתמא חולין שראה לאלתר גם באינו שלם, וכן מבורר בפני' דבסמוך, הנה בסא"ר נמי מבורר כן מתחילה. ברם מ"ש שם אש"כ, דשוב הביא הרא"ש להר"י והר"ח דגם בלא ראיה"ע בעינן דלחוי ידוע דבשעת' הועלה, משמע קצת דבאינו שלם לא נתלה גם בסתמא שראהו לאלתר.

אוצר

סיק רלו אות ח

הפוסקים

מ"מ שריא עפ"י סברת הרא"ש זו אינה תורה ולא איירי
הרא"ש בכה"נ.

ובפני האריה החי סי' כ"ד אות ג' אחר שכתב ג"כ מתחילה
דכ"ה נראה להאמת בתחילת דברי הרצ"ה הכ"ל, דק
בסתמא מהני להרא"ש בלא הרא"ש, וכדקלם פ"י זה גם הפני,
באר הטעם, דהוקשה להרא"ש מה שאמרו בגמ' "דאמרי אסקינו
קמן", דמוכח דצטען שיעורו צצורו שראוהו לאלתר אצל כשמשפיק
לעדים לא מהני, ומאי שנא מספק ג' ימים ציצשה דמעידין,
[וכמוצא דעתו רס"ק רכ"ט], ולא מסתבר לו חילוק ברין דכאן
יותר מלוי שישתכח [כמוצא רס"ק רכ"ה], לזה קאמר דכ"ה
כיון שראש"ט חיישין לצדמי ואין הכרח ראי' דלא אשתחי,
אצל עד שלא ראש"ט ואומר שמכירו, אמרין מדכירו מסתמא
לא אשתחי, וכדאמרין בספק ג"י ציצשה, אצל צדמי אשתחי
לא התיר הרא"ש אפילו בלא ראש"ט, וזהו שכתב הרא"ש ונהגו
להתיר כשיהטעמים ע"י ט"ע בלא סי', ולא כתב, שמחירין
אפילו בלא לאלתר כו', וזהו ח"ש סוגיא דגלגל כו'. אלא שצאות
ד' הוסיף, דמהטור נראה דמפ' דברי הרא"ש כפשוטו וכפי
הרצ"ה [בסוף]. ומדבריו ח"כ מצוה להצנת הטור סדר הרא"ש
דלא ראש"ט מהני אפילו צאינו שלם, אלא שהטור לא סמך ע"ז
אלא כשגם גוי"ש, ע"י דבריו שצט"ק רל"ה אות צ"ב.

והרח"ש צדמ"ז ג' הקשה נמי על הריב"ל דלפירושו דקאי רק
על סי' מה הוסיף הרא"ש על הרי", וכתב ג"כ
דנראה ודאי דתחילה קאמר דמי שלא ראש"ט לא צ"י לאלתר,
וע"ז כ' דכן פ"י הרי"ו לענין סי' דבלא ראש"ט ח"ל סי', וכ"י צבדי
דעת הרא"ש מתוך דברי הריב"ש ב"סוסי" שט"ה שכתב (להר"ש
לרפתי) דמה שכתב בשם הרא"ש דלא צ"י לאלתר אלא לאותם שראו
שטעב כו', ומ"ש הריב"ל מהא דלא קאמר הרא"ש ואפילו לאחר
כמה ימים, כמו שפירש בחילוק הכ', לאו הוכחה היא, דמה
נורך להזכיר זה דברי כתב הרא"ש דהא דצ"י לאלתר הוא
דוקא למי שראש"ט, אצל מי שלא ראש"ט צט"ע לחודים נאמן
ואין מדקדקין אחריו, ופירושו דאין מדקדקין אחריו אם ראו
לאלתר או לא כו', ומדברי הרי"ו והר"ה נראה דעובדא דגלגל
מייירי כשראש"ט ובסימנים, וכ"כ הטעור בשם ר"ה וכן נראה
קצת מדברי הרי"ו, וכל זה דלא כהריב"ל שכתב דהוקשה לו
להרא"ש מהבוא דגלגל שלא הוזכר סימנים, ומתוך זה חילק
בין ראש"ט ללא ראש"ט, והבוא דגלגל מייירי בשלא ראש"ט
ולהכי לא צ"י סימנים [אצל לאלתר צע"י], דכבר הוכחנו דהבוא
דגלגל איירי בראש"ט ובסימנים, ומה שחילק הרא"ש בין ראש"ט
ללא ראש"ט מסביר דנפשיה כתב כן ולא מכח קושית *.

ושם צדמ"ח א' [נראה דמפ' דהיינו אפילו צאינו שלם ש] כתב
צד"ה והכלל, דלהרי"ו אין חילוק בין גוי"ש לאין גוי"ש,
בכל גוגא כשראש"ט צ"י לאלתר וסימנים, וכשלא ראש"ט כ"י
בלא סי' ובלא לאלתר כו', וכתב הריב"ל שדעת הרא"ש היא
כהרי", מדכתב ולמאי דפרישית כו' נחא, נראה שאינו מסכים
לחילוק הרי"ה דגוי"ש, אלא לחילוק הרי". [וכ"כ במרכ"ל ס"ק
ק"י בשם הרא"ש דסדר הרא"ש דבלא ראש"ט ח"ל סי' ולאלתר
אפילו צאין גוי"ש. וע"ש עוד בזהר"ש, דאחר שכתב דהטור
דמלך ג"כ גוי"ש הוא משום דחשש ל' הדיעות, הוסיף צצ"י,
דאפשר דהטור מפ' ד' הדיעות לא פליגי לדינא רק צפי
הסוגיא, וממלא דהטור מודו הרי"ו והרא"ש דצאינו שלם אפילו
לא ראש"ט צע"י לאלתר, ע"י צבא צאות ג' הערה ה'. וכע"ז
כתב

(*) ומ"ש שם עוד דכ"כ בעצמו [בדס"ס טור ב' בד' אמ"ד] דמסביר
כ' כן, הנה שם היא תשר הרי"ד בן הריב"ל.

דחזוהו לאלתר, דל"כ חיישין שמה ראוהו ח"כ וגדמה להם
שהוא הוא, אצל אותם שלא ראו הטעיה אין מדקדקין אחריהם
אם ראו לאלתר, אלא כיון שמעידין שכן מכירין אותו מסתמא
הכירוהו היטב, וא"כ ודאי ראוהו מיד, דאם אשתחי היה
משחנה ולא היה ניכר היטב, וכיון שהם ודאי הכירוהו היטב
דברי לא אמרי צדמי ודאי [לא] אשתחי.

ושם מקודם האריך לבאר שאין לומר דבלא ראש"ט מעידין
אפילו כשצורר דאשתחי או שהוא ספק למעידים עצמם
אם אשתחי או לא, דזה תימא גדולה, דכיון דטעם דאשתחי
הוא משום דתפח ואינו ניכר וכמ"ש הרא"ש עצמו שם, ח"כ
מה לי ראו הטעיה או לא, בלא אין הטעם משום צדמי אלא
משום דאשתחי וכן עו"שין וסוגרין שהוא ראובן וצאמת הוא
שמעון והשתנה לורתו לורת ראובן, ועוד דברי כתב הריב"ש
צסי' שט"ה דהיה אחר שהועלה מהמים גרע טפי משהב ג'
ימים ציצשה, והרי הא דאין מעידין לאחר ג' ימים דמתני' לא
קאי כלל אטעיה או אהריגה כ"ה אפילו צמיתה לחוד דאין
שם חילוק כלל, ועוד הא מתני' קיימא אפילו צ' עדים כמבואר
בכל הפוסקים, וצ' עדים כ"י כתב הרא"ש דלא שייך צדמי
וא"כ למח אין מעידין אחר ג"י, ועוד הא ע"כ עובדא דגלגל
מייירי בלא סימנים, כמ"ש הרי"ף דמשמעתא ד' ח"ה לא
אפשטא האצט"ה דע"ה במלמא דמייירי דאמרי סימנים, אצל
משמעתא דגלגל אפשטא שפיר, ח"כ ע"כ מייירי בלא סימנים,
וכן מוכרח דהא נא הזכיר התלמוד שם סימנים כלל, ואף
הרא"ש לא נחלק על הרי"ף לפרש הכס בסימנים, [וכן הוכיח
צנצ"ק סי' כ"ה, והוסיף, דאם אפשר לאוקמי הכס צסי' למח
דחיק הרי"ה [הג"ל צאות ד'] לאוקמי הכס בלא ראש"ט, לוקמי
צסי', ועוד אם מייירי צסי' איך מוכיחו הכס דריב"ל לקולא,
דל"כ רצא דעביד כמאן, דילמא שאני הכס דהוי סי' ומהני
גם לאחרי, ח"ו דידעו דהמטעם דהכס היה בלא סי', וע"ש
מה שהוכיח עוד דמייירי בלא ראש"ט, וממילא מייירי בלא סי',
ואמאי התיר רצא צט"ע לחוד, וע"כ דמייירי בלא ראש"ט,
ואפ"ה מסיק תלמודא דוקא דחוי ליה צצעתיה, והגם דשם
ובמתני' נזכר לפרש דמייירי כשאין גוי"ש [והרא"ש מייירי צגוי"ש],
אצל מ"מ לא נ"ל לפרש דעת הרא"ש דבא להשמיענו דבלא
ראש"ט מעידין [צגוי"ש] אפילו צאשתחי וס"ל דמייכר יפה,
דא"כ לא הוסיף על דעת ר"ה כלום כו', ואע"ג דר"ה מייירי
ציצשה, הרי כבר כתב הרא"ש צדעת ר"ה דגם צאשתחי דמיס
הכי, [ע"י צבא צצ"ק רל"ה אות א'], וא"כ מה חידש הרא"ש,
ואיך קאמר ולמאי דפרישית כו' נחא, דמשמע דהוא ענין אחר
שא"ל לפי ר"ה, והרי לא הוסיף כי אם חוספת ביאור דלא
חיישין לצדמי בלא ראש"ט, ודבר זה ע"כ גם ר"ה ס"ל הכי,
דאי לר"ה חיישי' לצדמי לא הוי שרי, ואדרבה לר"ה אפשר
דגם בראש"ט לא חיישי' כ"ה צאין גוי"ש, ואין לומר דחידש
איפכא ולחומרא, דלר"ה צגוי"ש מעידין אפילו בראש"ט והרא"ש
ס"ל דדוקא בלא ראש"ט, דז"ה דברי הרי"ה כתב איפכא,
ויראה דהא דצטען ואסקוה קמן כו' כשראש"ט אצל לא ראש"ט
כו', משמע דקמ"ל דבלא ראש"ט מעידין צגוי"ש אפילו אם
אשתחי, וזה דעת ר"ה ממ"ש, גם הלשון לא משמע כלל דהרא"ש
קמ"ל דמעידין אפילו צאשתחי, דא"כ מאי קאמר ואין מדקדקין
אחריו מה דקדוק יש כאן כיון שמכירים אותו היטב וצדמי
לא שייך הכא, ח"ו דאין דעת הרא"ש דבלא ראש"ט מעידין
צאשתחי אלא כוונתו שאינם מחויבים להעיד כך בפירוש וכ"ל,
כן אמר כי הרא"ש ס"ל דמעידין [צגוי"ש] אף צאשתחי מטעמו
של הרי"ה, אצל מ"ש הרב השואל דאפילו אי נימא דלא כר"ה

אוצר

סיק רלו אות ח

הפוסקים

הזמן הם שוים דלא צעין מיד. וכע"ז כתב בצרכת ראה סי' קי"ב אות א'. וכ"כ באמרי נועם ח"א סי' י"ד, נכד המחבר ה"י אונגר. ובתשובה מאהבה סי' קל"ב כתב צמוקף דמ"ש הרא"ש ואין מדקדקין אחריו מורה כדעת הטור שאין לריך לשאלו אם ראהו צעתיים וגם אין לריך לשאלו על הסימנים.

ובמשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ה ז' כתב דאם איתא דהרא"ש בחילוקא דהר"ש קאי רק על סימנים, א"כ למה כתב דמי שלא ראה"ט "ומאלו שמת" ואמר שמכירו כו', דאדרבה יותר טוב הוא שיראה כשהעלוכו מהם ואמאי אמר ומאלו שמת, איך שחזר לשני החלוקות הן לחלוקת הסימנים וכן לחלוקת האלמנה, לחלוקת סימנים אמר שמי שלא ראה"ט צע"ע לחדוהי מהני, ולחלוקת האלמנה אמר שאפילו שמת מהני אעפ"י שלא ראהו כשהעלה, והטור עד דבזר שכתב כן צפירוש ונראה שהבין כן דעת הרא"ש לפיכך נלע"ד שודאי הרא"ש והטור אמרו דבר אחד.

גם בדרישה סק"ג (ובד' למצג סקמ"ט) כתב דעת הרא"ש לפי הטור דבגו"ש ולא ראה"ט לא צעין מיד, וה"ט, דאע"ג דאמר"י בגמ' דאם לא חזירו לאחור מחפה חפה וגשתות צורתו, מ"מ אם אמר צרי לי בהכרתו שהוא פ' נאמן, [דבאלא ראה"ט מדיוק היטב, דאפילו נימא דחפה ג"כ מכירו *] וס"ל דלא גרע האי שראוהו לאחר זמן שהעלוכו מהמים ומאלא ציב"ש אחר ג' ימים למיתתו דג"כ רגיל להשתנות, ואפ"ה כתבו החו"ס בפשיטות דף ק"ב דאם גו"ש ואינו נחבל צפניו מעידין עליו אפילו לאחר ג"י, ומטעם שכתבו שם דאינו משתנה כל כך, וכ"כ החו"ס דקט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי סימנים, וכן מפרש ר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג"י דמיירי שנשחת צורת פניו כמו שמפרש במשנה אבל אם צורת פניו שלימה שריא אפילו לאחר כמה ימים, הרי דמדמה מאלוהו צע"ע ששלימות אחר שהעלה מן המים ומאלוהו ציב"ש אחר כמה ימים.

וב"ב בח"מ בחשו"ט שצ"ק ג"כ דעת הרא"ש כהטור דכן אמת שיש להקשות על הרב"ל ולפרש דברי הרא"ש בחופן אחר ולחומרה, וליישב מה שהקשה על הרב"ל, אך מאחר שהטור כתב להדיא להקל במאלו שלם דאין לריך לאחור מסתמא גם כוונת הרא"ש כך הוא, והוסוף, דאף שגם דברי הטור אינם מוכרחים לפרש להקל דאפשר לומר דהא דהקול הטור היינו צידוע לנו [ע"י עדים אחרים] שזה נעצב במשאלים אבל במאלו איש נעצב צמים לריך שיראוהו לאחור, ובזר נזכר חילוק זה צ"ח ודרישה [בדעת הטור שצ"ח בסמוך], אבל אין חילוק זה מתקבל על הדעת דסוף סוף מכירים אותו צע"ע, ומה לי שידועים שנפל למים או לא, ה"ט לא נשתנה צע"ע זה, וגם לא.

והסכים לפי הריב"ל, וכנ"ל, והאריך שם לדחות דברי הרבצ"א והרח"ש הנ"ל, דמ"ש הרח"ש דא"כ מה זוסוף הרא"ש על ה"י ומה צורך לכפול הדברים, זו אינה קושיא דבאמת כך היא דרכם של רבנותא לבאר דבריהם באר היטב, ותו דר"י לא פירש דבריו היטב דמיירי ברא"ה"ט לכך הוצרך הרא"ש לבאר, ומה שהביא מלשון הריב"ש בס"י שעה אין ראיה מזה שהריב"ש מבין כך דברי הרא"ש, אלא לפי שמדברי הר"ש צרפתי נראה שהוא הבין כן בדברי הרא"ש לפיכך הקשה לו לפי דבריו דסתורן אהרדי ע"ש. ובפני"ח ח"ב סי' מ"ז אחר ש"ב בכונת הרא"ש דאין מחויבים להעיד בפירוש שראוהו לאחור אבל באשתהי ודאי לא מהני וכמובא לעיל. כ' עוד בדכ"ד ג' דבגדון הריב"ש הנ"ל לא היו יודעים אם אשתהי או לא וע"ז הוא דהביא הר"ש צרפתי דברי הרא"ש דכשלא ראה"ט אין מדקדקים אחריו.

(*) מתו"ד ה"י הלוי בתשו' גאוני בתראי סי' כ'.

כתב צצית אפרים סי' י"ז דנ"ג טור ז', דהא דהטור לריך גם סצרת החו"ס להחמיר דצע"ע גם גו"ש, אפשר דשמיע לי מאבזה שלא ראה לסמוך על חירוק שלו לבד כ"א צגו"ש, וכדמשמע מדבריו צרמזים, ע"ש. וע"ש צב"ש הנ"ל דהרבה פוסקים פלוגי ע"ז, ושהר"ש ע"זו צמקום אחר לא הזכיר זאת, וגם צמרה"ל הנ"ל לא הזכיר דברי הר"ש חלו]. ובתשו' סי' ו' כתב הר"ש דק"י"ב ד' שגראכ מהר"ש דכמו דמחלקין צין ראה"ט ללא ראה לענין סי' ה"ג מחלקין לענין לאחור, וכדוכחתי צמקום אחר ודלא כהריב"ל כו' *, וכ"כ ממ"ש הטור צרמזיו לפסקי הרא"ש וכ"כ הרב"ל.

ובתומת ישרים סי' קנ"א דע"ז א' אחר שכתב ג"כ חוק דבריו דהר"ש חילק בלא ראה"ט לענין שא"ל לאחור, הוסיף, דאין להקשות על הרא"ש דלענין אשתהי הא לא חלו הדבר צגמ' משום דאמרה צדדמי אלא משום דחפה, וכיון שאורחה משתנית [איך] מעיד עליו והרי לאחר שעה צמים כאחר ג' ימים ציב"ש ושם אין הטעם משום צדדמי, דו"ל דמתחפה חפה דקאמר אין פירושו דכל אשתהי ודאי נחפה בחופן שאינו ניכר כלל אלא שלפעמים משתנה עד שאינו ניכר היטב ויצוהו לטעות, ואפילו אם נפרש דמתחפה חפה היינו שאינו ניכר כלל, נאמר שהרא"ש סובר דלעולם הוי טעמא משום שנדמה לו, וכ"כ א' מהמפרשים מתחפה חפה ונשתנה צורתו עד שאינו מכירו כו' ואף שמכירין צורת פניו וחוטמו אמרינן דלמא נדמה להם כך ואינו דממה אחר הוא ונשתנה צורתו, הרי צבדיא דאף שגפרש מתחפה חפה שאינו ניכר אמרינן דלעולם הוי טעמא משום צדדמי כמ"ש הרא"ש, וק"ס ליה להרא"ש דלא יצוה לטעות ולומר צדדמי אלא מי שראה"ט, דמתוך שראהו נעצב ורוב הטובצין צים מחים ומיעוטא דמיעוטא נמלטים לכן כשמואל אדם מת על שפת הים דבזר מוטע סיכיר ממנו אומר צדדמי, ומש"ה צע"ע לאחור שלא נחפה עדיין ומכירו היטב, אבל מי שלא ראה"ט לא יצוה לטעות ולומר שזה פלוגי אלא אם יכירו היטב. [ועל שייכות חילוק דגו"ש לחילוק דהר"ש, לא דן שם].

וכתב בחשו"ט שצב"ש הלוי (ל"ה אכרן הורוביץ) דצ"ב ג' שאין לומר דמ"ש הרא"ש ואין מדקדקין אחריו היינו שאין לדקדק על סימנים [ובד"ל להריב"ל], דבזר פירש שנאמן צע"ע לחור, וממילא מובן דאין מדקדקין אחריו היינו אפילו שלא ראהו מיד, כדמשמע מר"ש דבריו שכתב דהא דצ"ע לאחור היינו צרה"ט דל"כ הול"ל הא דצע"ע לאחור וקאמרי סימנים כו', וכן משמע מסוף דבריו שצב"ש דברי הר"ה דבגו"ש מכירין אותו אפילו אחר כמה ימים ומסיק ע"ז דלפי מאי דפרישית כו' ניחא, דהיינו שהוא מתוך המנהג בחופן אחר אבל צע"ק.

(*) הגה בפרמ"א דבסמוך ר"ל מתחילה דהריב"ל עצמו בסו"ד חזר מפירושו בהרא"ש, דהריב"ל בסיכום דבריו בנדונו כתב דלהרא"ש התוס' והטור פשיטא דמותרת, ותמה הרח"ש בד"ג ע"א מאי פשיטותיה, הא לדבריו בעינן להרא"ש לאחור אפילו בלא ראה"ט כו', וכ' דכוונת הריב"ל לפי החילוק דגו"ש שהביאו ג"כ הרא"ש. ובנדונו היה ספק אשתהי ויש ס"ס לכ"א מהירעות, שמה ראוהו לאחור והכירו בס"י ושמה היה גו"ש ושמה הלכה כדיעה זו כו'. וע"י בבני משה (לר"מ שלטון) סי' כ"ז בד"ס ע"א מה שפי' דברי הריב"ל באופן אחר.

והפרט מטה אהרן בח"א סי' ל"ז דפ"ד ד' הביא לדברי הרח"ש אלו, וכ' (לפי דעתו שם דחילוק דהרא"ש כתב הרא"ש אלאחור), דל"ק, דמ"ש הריב"ל דלהרא"ש בעינן לאחור אף בלא ראה"ט, לא כתב כן אלא מסברא דנפשית מתוך דקדוק קל, וכיון שראה אחר"כ דברי הטור חזר בו מסברתו. אלא דהפרמ"א עצמו חזר בו בח"ב סי' ס"ז מפ"י הנ"ל ברא"ש.

אוצר

סיק רלו אות ח

הפוסקים

קצרתיו] ואח"כ הביא דעת הר"ת דלפניו על הרי"ף וסובר דע"א לא מחייב, משמע דאפילו לדעת הרי"ף הוא מחלק ואי דרש"ט, וכן נראה מדמרת הר"א"ש ליישב המנהג לדעת ר"ת ולמה לא טרח ליישב המנהג גם לדעת הרי"ף, אלא ודאי דאכלהו קאי אפי' מחלק דרש"ט וכן נראה מהת"ד בסי' ר"מ *.

ובע"ז כח צו"ת רעק"א סי' ק"ז דע"ב טור ז', דהר"א"ש קאי אדלמעלה לשיטת הרי"ף דלא צוי סימנים, וביאר דהר"א"ש ס"ל בצו"ת הרי"ף דהא דצוי לאחור הוא משום דאי אשתכח אפשר דמשתנה וצוי דיוק ועיון גדול להכיר שזוי ודאי צעלה ואולי לא דקדקו כל כך ואמרו דדמי, ולא סי"ג להר"א"ש כיון דהטעם הוא משום דדמי מסתבר דזוי רק לאחוס שראו העצו"ת וע"ז כח צו"ת הרי"ף, כמו דלבר"י לענין סי' דהטעם הוא משום דדמי מחלק בין ראש"ט לראש"ט סי"ג להרי"ף לענין לאחור, וע"ז כח צו"ת גס הרי"א היינו ציטוד החילוק בין ראש"ט לענין דדמי, אלא דהרי"א ס"ל דהטעם דלאחור אינו משום דדמי אלא דמשתנה ואי אפשר להכירו, ולהרי"ף החשש הוא משום דדמי וזו רק דרש"ט. וכ"כ בחוטפות ראש (להר"מ טו"ב) סי' כ', ובמשיב נפש (בספר הראשון) סי' כ"ו דכ"ה טור ז', וכו"ף שס, דהיה דדגלת איורי צאן גו"ש וכמ"ש ר"ת [עסיק רל"ב], ולהכי צוי לאחור [אף צלל ראש"ט].

וכן בחת"ם פירש דברי הר"א"ש כ"ל, שכתב צו"ת סי' ס"א דל"ע ד, דמחילה ביאר הר"א"ש שיטת הרי"ף דאפשר האצטע מדגלת ולא צוי סי', ושם הביא דברי הרי"א ובר"ת לשיטתיהו, ויזק מהר"י כי היכי דלדודים כשלא ראש"ט לא חיישין נדדמי ולא צוי סי', נהי דלהרי"ף ובר"א"ש דס"ל כוונתו בל"ה: נמי לא צוי סי', מ"מ נחשו דרגא לדין דאפילו לאחור לא צוי כשלא ראש"ט, דהא למסקנא בעד נאמן ורק חיישין נדדמי וצוי קצרתיו או אסקינהו וחזיר לאחור, וי"ל דכשלא ראש"ט לא צוי לאחור, ומה שהקשו על הר"א"ש דהא דדגלת מוכח דצוי לאחור אפילו בלא ראש"ט, וכמ"ש הרי"א, ל"ל להר"א"ש דמיידי שם דרש"ט [וכייו דקאמר הו"א גברא דבעד כו'], דאין לומר שהולך לספר העצו"ת כדי שדע שביד אחר כי יומי, דל"ל דס"ל דשנמלא ח' ולא ידעין זמן עביעו חלוק מסתמא שהוא אחר ג' ימים, וא"כ לא הו"א ל"ל אלא שח' נמלא אגיסר וכתירו"ת ע"י שו"צו, אפי"כ חס נמי איירי דרש"ט ומש"ה צעין לאחור. ובסי' ס"ט כח חוק דבריו, דידוע דלהר"א"ש בלא ראש"ט מעידים אפילו באשתכח, בשם שצ"ד הכירו צו"ת כל גופו ופי"פ שלם, ולר"ת מעידים ע"ז כו', וכ"כ בלא ראש"ט דמשמע מהר"א"ש דכ"ה מודו לר"ת, וכבר כתב זה במהרי"ט ח"צ סי' ל"א ד"ה ליצור וד"ה ואפשר ע"ה היטב.

וב"ב נכנסת וחקלל סי' נ"א דכ"ה ג' וצ"ת שלמה (לר"ש מסקנא) סי' נ"ז דנ"ז ח' דנקטין דעת הר"א"ש כהטור כי הוא היה בקי עפי דעת אצו הר"א"ש. גם במשיב נפש (בספר הראשון) סי' כ"ו האריך לבאר דעת הר"א"ש לפי הטור דבגו"ש ולא ראש"ט מהני אפילו באשתכח, וכ"כ צו"ת דמהר"ם אלשקר סי' כ"ה דע"ז ח' ובאצני נזר סי' קי"ב אות ז', ובי"ב הרש"ך צו"ת סי' קפ"ג וצו"ת רעון ח"א חקיע סי' ד' אות כ"א ובמרו"ח"ס סעיף רכ"ב צע"ת הר"א"ש.

וכן

(*) וע' בהר"ח"ש שבאות י' דמבואר בדבריו דהרי"ף אינו מחלק בין ראש"ט ללא ראש.

לא חזר חילוק זה בגמ' ובשם פוסק, וכבר כתב הדי"ש [עלמ] שאין מדרכו של הטור לפרש דין מה שלא נזכר בשם פוסק חס לא שכתב שכן נ"ל, ע"כ נראה פשוט לדעת הטור בצו"ת על דעת הר"א"ש דכל שגו"ש לא צעין לאחור.

וב"כ במראות הצובאות ס"ק קי"ג, דצוי שלא ראש"ט ליתכא חשש דדמי אלא דצעין שראוהו לאחר משום דחיישין שמא חפה ואינו ניכר, וזה ס"ל להר"א"ש והטור דבגו"ש לא גרע אשתכח אחר שלא מחכים מאחר ג"י ציבשה, וברי דדין ג"י ציבשה הסכים הר"א"ש צ"י צתרא דיצמח סי' ג' לדעת ר"ת שכל שאינו חבול בצניו וגו"ש מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים, ולי"ת דחפא, ור"ה באשתכח אחר שעלה מחכים דשום חס כו', [עסיק רל"ה אות ח'], אצל צמי שראש"ט דיש לחוש דאמר דדמי וזה אין לחלק בין גו"ש או לא, דאעפ"י שגו"ש יכולים להכירו, מ"מ בעד אומר דדמי ואינו נחון לב הכירו יפה מאחר שראש"ט ומש"ה צעין לאחור וסימנים, א"כ ממילא דמי שלא ראש"ט דלא אחר דדמי כל שגו"ש אין צריך לאחור, ועפ"י יתיישב לשון הר"א"ש ברווחא ואין צריך למה שדחק זה הרי"ב, דהר"א"ש בחלוקה הראשונה לא יחא"ל ליה לפרש הסוגיא דוקא צאן גופו שלם כמו שסיים בסוף דבריו ולמאי דפרישית כו' יחא, ובעמלא ס"ל דבגו"ש יכולים להכירו אפילו אחר כמה ימים וכדעת ר"ת, וא"כ בהכרח ל"ל דהא דצעין כח לאחור וגם סימנים בכל הוא משום חשש דדמי צמי שראש"ט, ולכן דקדק וכתב ויראה הא דצוי אסקינהו וחזירו לאחור היינו לאחוס שראו העצו"ת, אצל צמי שלא ראש"ט חס היה גו"ש כיון דלא אחר דדמי אין צריך אפילו לאחור וכמו בג"י ציבשה, וזהו שסיים הר"א"ש לאחור שראו העצו"ת היינו משום דאמר דדמי, ור"י דגם הא דצוי חזירו לאחור לאו משום דאינו ניכר אלא משום דאמר דדמי, דכל שגו"ש ניכר היטב ורק משום דראש"ט אמרי דדמי, אצל צאן גו"ש צעין לאחור אעפ"י שלא ראש"ט כיון דחפה ואינו ניכר, וע"כ לא כתב הר"א"ש צהדי"ה צמיוס דבריו דאחור שלא ראש"ט נאמן אפילו אחר כמה ימים, כיון דצאן גו"ש אכתי צעין לאחור, ובגו"ש נמי דלא צעין לאחור זה אינו מפאת שלא ראש"ט דעס זה לא סגי רק לענין דדמי וגל לענין נאחור, אלא משום דגו"ש יוכלין להכירו הוא דלא צעין לאחור, מש"ה בחלוקה השנייה בין גו"ש או לא דשם עיקר הטעם דמעידין אפילו לאחר כמה ימים הוא משום גו"ש לבד, לכן כ"ה חס דמעידין אפילו לאחר כמה ימים, וזהו מיתוקמא נמי עובדא דדגלת דמסוק חס הכי מילי דחזירו צעתיים ולא הזכיר סימנים דמיידי בלא ראש"ט אלא שאין גו"ש. ובספרו אגודת אצו"ת סי' ע"ז אות ח' כתב שכבר הכריע במהר"ל בראות ברוות כדעת הטור דעת הר"א"ש אצו, ושכן מנח"ל להדיא צ"ה סוסיק פ"ד.

והר"מ שלשון בחשו שצפני משה ח"א סי' נ"ז כח דכיון דהר"א"ש הביא מחילה דברי הרי"ף דלמסקנא חפשיט מעובדא דדגלת דלא צעין כלל סימנים, א"כ איך אפשר לומר דחילוק הר"א"ש ברה"ט הוא לענין סימנים, וזה להרי"ף אין צריך כלל סימנים, [אפילו ברה"ט, ע"י צאות ה'], אלא ודאי דלא קאי אלא אלאחור, ומ"ש וכן פי' ר"י, היינו דכי היכי דבריו מחלק בין ראש"ט לענין סימנים כ"י יס לחלק לענין לאחור. וכע"ז כח גס בספרו צוי משה סי' כ"ז דנ"ה ד, והוסף, דמשמע דברי הר"א"ש משמע דאף לדעת הרי"ף הוא מחלק כן, שהרי הביא בחמילה דברי הרי"ף ופליג עליה במאי דאחמיר אחרי סבדי, ואח"כ קיים דבריו נגד הראש"ט [צעין

אוצר

סי' רלו אות ח-ט

הפוסקים

ובן מלינו לעור אחרונים שכתבו בדעת הראש' דכלא ראה"ע לא צעין לאלתר [ולא פירשו אם זה דוקא בגי' או לא], בי"ש פט"ו סי' ח, צבנימין זאב סי' י"ג ד"ה אכן, צמשת צנימין סי' מ"ו, ובחשו מחותנו (בעל מטה משה) שם סי' מ"ה, צמח דק סי' מ"ה ד"ה ג', צשו"ת מהר"ם בן חביב סי' צ', צמעיל שמואל סי' י"ט דמ"א א', צחשו הרב יצחק די צחאלדו שצני אהרן סי' צ', צמגן שאלו סי' י"ג דכ"ד עור צ', צשז יעקב סי' י"ז דמ"ח ד', צזכרון יוסף סי' ה' דס"א ג', צידיו של משה סי' י"א, צמר ואהלות סי' ט' דמ"ז א', צויאלר יצחק סי' ח' דר"צ א', צנכה השלחן סי' י"ד דכ"ג א', צויקרא אברהם סי' ג' דכ"ט ד'.

ובנוב"ק סי' כ"ח מחלק צוה לברא"ש בין מוד להשעתיב', דכלא ראה"ע מהני רב שחשבו בהכרח אף שלא ראהו לאלתר ממש צבעותו מהמים, וכמו עד שעה, אבל צמשתה יוחר לא מהני אפילו בלא ראה"ע, דאחר צביר דלברא"ש ודאי מיירי עובדא דגגת בלא ראה"ע, דאל"כ הא לריך לדיוה גס סי' אפילו ראהו לאלתר [וכי"ל צאות ד'], והחס ע"כ מיירי בלא סי' כ"י [כנ"י צפניו הכי"ל], וי"ל דמיירי בלא ראה"ע *, ומי"מ אמרו דצעין צשעתיב, הרי דצמשתה לא מהני אפילו בלא ראה"ע, אלא שבוסיף ד"ה וא"כ האומר, דאמנם מדברי הרא"ש מוכח דקאי נעון לאלתר, דהא לא הזכיר סי' צרישא דמלחא, וצמשת מהבא יליף הכור חילוק זה כו', ועי"מ חין סתירה מעובדא דגגת דמלכא צשעתיב אף דמיירי החס בלא ראה"ע, משום דברא"ש קאי חסוגיא דקט"ו דשם איתא דצעין דחזיר לאלתר, ובזה מחלק דכלא ראה"ע ח"ל, משום דהא דצעין שיראהו בעד מיד ממש כשהוא מהמים, אף שהמת עצמו לא השתנה, הוא משום דאומר דדמי, ועי"ן כתב הרא"ש דהיינו דוקא צרה"ע, דלא שייך דדמי, אבל צסוגיא דגגת אמר הכנ"י דחזיר "צשעתיב", שמה יליף הרמב"ם [ועי"פ הכנ"י צס"ק רי"ע אות ג'] דכנ"י בהכרח עד שעה משעלה מהמים, והיינו משום דלח"כ משתנה המת צמשת ואי אפשר להכירו, ומשום אחר שעה לא מהני אף דמיירי החס בלא ראה"ע ולא שייך דדמי. [ועי"פ צס"ק הכי"ל אות ד']. ועי"פ צשעמטות.

ובנפש חיה סי' ד' מחלק צוה בין הכירו צט"ע לחוד או שהיו גס סי' חמנעיים, שציר מקודם דטעם הפוסקים דצרי דמהני אחר ג' ימים ט"ע עם סי' חמנע, [כנ"י צס"ק רי"א אות ו'], והוא משום דט"ע הוא דבר צרור שאין לספק צו כלל, אלא דצריכה חשש דעשוי להשתנות כגון לאחר ג' ימים או צמשתה דמים, נחית חד דרגא והוי כמו סי"א וצ"ירוף עוד סי' הוי סימן מוצבה, וזה נוחא בלא ראה הטעיה אצל צרה"ע דאריכה חשש דדמי, דאף קודם ג' צינשה או צנפל למים ולא צמשתה, לא מהני רק עם סי' ציחד, שוב דצריכה גס חשש דשתנה כגון צמשתה לא מהני אף דאריכה סי', דכ"י האטרף לט"ע שעי"ן הוא דנעשה דבר צרור והוי כשאר ט"ע בלא סי' ושוב היכא דאריכה חשש דשתנה לא מהני, ולפי"ן כתב צדק ה' ג' דצוה יחישצו דצרי הרא"ש דמתחיל לעין לאלתר וסיים לעין סימנים כו', [וכדקשה הריב"ל הכי"ל].

(*) ועי"פ מה שהוכיח עוד דמיירי החס בלא ראה"ע, וכן הוכיח הרב בעריש הכהן אב"ד קלאסי בתשרי שבעשרת חכמים סי' ה', מיהו המחבר שם ובהגהותיו על הגו"י כתב לדחות ראיה זו, וכן דחו ראיה זו באופן אחר, בדברי חיים [לר"י אייזנברג] סי' ו' ובזית רענן ח"א חק"ע סי' ד' אות כ' ובאילה שלוחה סי' כ"ה.

ולפי ציחור הכי"ל נחא, דהא חליא צהא, דכלא ראה"ע דד' צט"ע לחוד שוב כיון דאריכה גס סי' מהני אף לאחר ג' או צמשתה, וכיון דברא"ש מיירי עם סימנים דאריכה שם צג"י וחזירו לאלתר וקאמרי סימנים, שפיר קאמר דהא דצעין לאלתר היינו לאותם שראה"ע כו', ועי"ן מסיים שפיר, אצל מי שלא ראה"ע כג' צט"ע לחוד ושכן פרי"ו כו', והוי שפיר מעניינה דרישא, דהא עי"ן ממילא אמרין דכיון דהוי גס סימנים שוב ח"ל גס לאלתר וכי"ל, ונחא שפיר גס שעת הריב"ל דאף בלא ראה"ע לריך ג"כ לאלתר, והיינו בלא סימנים.

ועיין צאות בסמוך דצרי ברש"ך וזית רענן דכלא ראה"ע ואין גו"ש צעין לברא"ש או לאלתר או סימנים. ועי"פ דצרי מהר"י הכני והעמודי אור שכתבו בדעת הרא"ש לחלק בין היכא שכבר נודע שצבע עי"ן עדים אחרים בלא צעין מיד, להיכא בלא נודע שצבע דצוה צעין מיד, ועי"פ עוד ד"ה וי"ש שחינוק דצרי בעלי חרצים והדמשק חלוצר שחילקו לברא"ש דאם טרם עברו ג' ימים מצביעו לא צעין לאלתר, אבל אם כבר שבה במים ג' ימים צעין לאלתר אף שלא ראה"ע.

ועי"ן דרך יצחק סי' י"א דף מ' עור צ' מ"ש בחוק הדברים דיש לחלק בדעת הרא"ש וכטור בין היכא שנמלח צמקום שצבע ולא ראה"ע בלא צעין לאלתר, לבין היכא שנמלח צמקום אחר דלא צעין לאלתר אף שלא ראה"ע, משום דנמלח צשעט מקום הטעיה לא חיישין שאחר ג"כ נצבע צמקום זה ונשתנה צורחו לשל זה, דכ"ל נפיה דחיד (עי' גו"י"ק סי' נ"ג), ושזה נוחא עובדא דגגת שהכירו דחזירו צשעתיב ולא סימנים משום דמיירי בלא ראה"ע ונמלח צמקום רחוק מהטעיה.

פ. בדעת הטור. הריב"ל ח"א סי' ח' הכי דצרי כטור שכתב (צמקום לדון דנפל למשאל"ם) דאם ע"א מעיד ראיותיו מיד אחר שהערה וברכתיו עי"ן סימנים נאמן אבל עי"ן טב"ע חינו נאמן, דר"ה שראהו בעד שגל שם דאומר דדמי כו' אבל אחר שלא ראה שצבע נאמן אפילו לא ראהו מיד אחר שהעלה ואפילו צצב"ע בלא סימנים, והוא שיראהו שלם בכל גופו, אבל חזינו שלם חלל פ"פ עם החוטם לא סמכין אצ"ע לחוד בלא סימנים, וכתב דלפי"ן ל"ע צמ"ש צרישא (צמקום לדון דחור ג' ימים צינשה) דאם הוי במים אפילו כמה ימים מעידין כשראהו מיד וגם שאין צו מכה, דקשה צמה חיידי אי צאותו שראה הטעיה הוי לו לומר [גס] ומכיר עי"ן סימנים ואי צאותו שלא ראה"ע למה לריך מיד, ונראה דכ"ל להטור דבעד שראה"ע לריך סימנים ולאלתר ואפילו כשגו"ש, ובעד שלא ראה"ע אם הגוף שלם חזינו לריך לא סימנים ולא לאלתר, אצל אם חין גופו שלם לריך סימנים או לאלתר, ומ"ש צסופא דאם חזינו שלם לא סמכין אצ"ע בלא סימנים היינו כשלא ראהו מיד, אבל אם ראהו מיד חין לריך סימנים כיון שלא ראה"ע, ולכן לא כתב צרישא דצעין סימנים חלל מיד דחיידי צאין גו"ש ובעד שלא ראה"ע דצכה"ג צחד מינייכו כג' או סימנים או לאלתר. [וחלל מינייכו נקט וי"ה סימנים בלא לאלתר, וצסופא דנקט סימנים היינו בלא לאלתר וי"ה לאלתר בלא סימנים דככה"ל, והכא סמך חלקמן ולקמן סמך אריכה. ברה"ש צק"ע דמ"ח עור צ' לפי הריב"ל].

וב"ב דצרישא סק"יג (ובד' למצרג סקמ"ט) צמקנת דצרי, דצרישא שכתב הטור דצראהו לאלתר מעידין עליו מיירי צאין גו"ש [ובעד שלא ראה"ע ונאמן בלא סי', פרישה סקמ"ט], דהא קאי דצין דאין מעידין חלל עד ג' ימים וסוכתה לעיל [צס"ק חנינא] דחיידי בלא נמלח שם חלל פרנף פנים עם החוטם, והא דמסיק צסופא דחזינו שלם צעין סי', קאי על מ"ש

אוצר

סיק רלו אות ט

הפוסקים

הטור כהר"ב"ל. וכ"כ בחמדת שלמה סי' מ"ג חות כ"ע דהעיקר צפי הטור כהר"ב"ל.

אולם הר"ח"ש דמ"ח טור ז' הקשה על הר"ב"ל צמ"ש דכלל ראה"ט ואין גו"ש לא בעינן תרתי, דהא חלו דינינו שכתב הטור בס' מהר"א"ש שהצ"ח מהר"ח מחולק דהא דמטעם בכל יום שמתירין נשי בני אדם בלא סי' היינו צגו"ש, אבל באין גו"ש הוא דאמרינן בעובדא דז' ת"ח חזינן לאלתר וקאמרי סימנים, הרי דבאין גו"ש צעין לאלתר וגם סי', וא"כ הא דכתב הטור בסיפא דבאין שלם צע"י סי' היינו דאע"ג שראשו לאלתר לא סמכין בלא סי' דתרת"י צעין, ומסקין שם צע"ג דהראש לומר וכו' הכון דכיון דע"כ חות לן לומר דסיפא שכתב הטור דבאין שלם צעין סי' היינו ע"ס לאלתר, איכא למימר דגם ברישא מיירי באינו שלם, ומ"ש וכו' שיראוכו לאלתר היינו אע"ג דאיכא סי', ואשמועינן דלעולם לא סגי בלא לאלתר אע"ג דאיכא סי', וכעין הכי דדגלת דמיירי בסימנים, [ע"י בלות ג' ד"ה ועיין במשפטים, ובאות ז' קטע א'], ובסיפא אשמועינן דלא סגי בלא סי' אע"ג דאיכא לאלתר ולא סגי הא בלא הא, והכא סמך אדלקמן ולקמן סמך אדכא, ולפי"ז הכא מיירי בכלל זין כשראה"ט זין כשלא ראה"ט דלעולם צעין תרתי כל שאין גו"ש, והכלל דהטור תפס כחומרת הרי"י והר"ח יחד, [ע"י בלות ג' ד"ה ה"י]. וכע"ז כתב גם בחש"י מהר"י הלוי שכתובות גאון בתרתי סי' כ' בהג"ה, שמדברי הרא"ש משמע דאף לפי מסקנתו שכתב דלמאי דפרישית שיש חילוק זין אותם שראה"ט כו' ינחה, מ"מ ס"ל נמי כחירוק הא' דאיכא דאין גו"ש אף דחזינן לאלתר לריך סי'. [אלא שכתב פירוש אחר בדברי הטור כמוצא להלן].

גם בב"ש סק"ל כתב לדעת הטור דכלל ראה"ט ואין גו"ש צעין מיד וסי', דהטור פסק לחומרת חתירוק הרא"ש והר"ח יחדיו, דלהר"ח איירי בסוגיא כשאין שלם ולהכי צעין מיד, ולהרא"ש הא דצעין מיד משום דראה"ט, משו"ה פסק הטור לחומרת, דאם לא ראה"ט ואינו שלם לא מהני טע"ע ואם לא ראה"ט וכו' שלם אין לריך מיד, ולפי"ז אם אינו שלם לריך סימנים שאינם מובהקים וטע"ע ומיד, דהא להר"ח איירי בסוגיא כ"ל דחזינן לאלתר [דבעובדא דז' ת"ח] צכ"ג *

ויש שכתבו דהטור מחלק זין איכא דכבר נודע ע"י אחר שזה נטבע בלא צעין מיד, להיכא דלא נודע שנטבע דצעין מיד. צ"ח כאן ד"ה אין מעידין בחירוק כג' לסתירת דברי הטור הנ"ל, כתב, דברישה מיירי הטור דוקא בשלא נודע שזה

(*) ובפרמ"א ח"א סי' ל"ז דפ"ד א' כתב ג"כ ד"ל דאף בלא ראה"ט באין גו"ש בעינן תרתי, ומה שלא הזכיר הטור בפירוש בסיפא דצריך לאלתר, משום דכיון דבלא ראה"ט לא מהני אלא בגו"ש והכא כיון דאינו שלם דאיכא בדמ"ה ה"ל כראה"ט דלא מהני אלא בלא תרתי וסי', ולא הוצרך לומר סי' אלא לרבותא, דכיון דהוי לאלתר דאינו משתנה הו"א דאטב"ע לבד סמכין, קמ"ל דלא סמכין אלא עם סימן, והא דלא הזכיר ברישא סי' היינו משום שאין שם מקומו ששם לא בא להודיענו כי אם דין המעיד על המת ביבשה, אלא שלפי שהזכיר שם שאין מעידין אלא בתוך ג"י וסד"א שגם בים כן. הוצרך לחלק דדין של ג"י אינו אלא ביבשה כו', ובסיפא ביאר כל חילוקי הדינים והחילוק בין ראה"ט ללא ראה"ט ובין גו"ש ואין גו"ש. אולם בח"ב סי' ט"ז דלא"ר ד' הביא הפרמ"א דברי המהר"ח הנ"ל, וכ' ע"ז ד"ל דכיון דהטור ארכביה להנהו עובדי דגמ' אתרי רכשי דהיינו תירושו של ה"ר"ה ושל הר"ח, והן אמת דלר"ח מיירי הני עובדי כשאין גו"ש ותרתי בעינן, מ"מ לפי תירושו של ה"ר"ה דמחלק בין ראה"ט ללא ראה"ט מחולקים הם הני עובדי, דעובדא דב' ת"ח מיירי כשראה"ט ולהכי

מ"ש לפני זה דלא ראהו לאלתר, אבל בראהו לאלתר אין לריך סי' אפילו אם אין גו"ש. ובסק"ל הביא שכ"כ מהר"ל בחירוק כב'. (ובהגהת בנו שם כתב דלפי מ"ש אצ"ו בחש"י חירוק זה עיקר). גם הב"ח דר"ה אין מעידין, כתב בחירוק כב' דרישא מיירי באין גו"ש, והא דכתב הטור וגם שאין צו מכה, היינו שבעודו צמים היה שלם אלא לאלתר שבעולה מן המים לא היה שלם, אבל בסיפא מיירי דאף לאלתר שבעולה היה שלם ואם לא ראה"ט מעיד עליו אפילו לא ראהו מיד ואפילו בלא סימנים. וע"ש צמ"ח וכתב ר"ח, שכתב נמי מהטור דכלל ראה"ט ואין גו"ש אלא פדו"ח, לא מהני לאחכמ"י, אלא כשיש סי'. וכן באדרת אליהו (שצ"ח שני המאורות הגדולים) סי' ח' דף י' טור א', הבין ג"כ בדברי הטור כהר"ב"ל, וכתב דהא דלא פירש הטור ברישא בדיחא דמיירי באין גו"ש וכשלא ראה"ט משום דקאי על האמור בסמוך שלא נשאר אלא פרקו פנים כו', ולא חש לפרש דהיינו בלא ראה"ט שמוכן מחלו דמיירי דומיא דמת ביבשה שלא עמד כשהכריז.

ובלחם רב סי' ל"ה כתב דאף שקושיית הר"ב"ל אינה כ"כ מוכרחת, שאפשר לתרץ דמ"ש הטור וכו' שראהו מיד איירי בהכירו ע"י סימנים ולא הולך לבאר זאת דסמך על מ"ש לקמן, אבל מ"ל אחר הדבר מוכרח דלא צע"י סי' ברישא, דהא נראה דעיקר חילוק הטור זין ראה"ט ללא ראה"ט הוא כו' ליישב הסוגיא, דבצומות קט"ו בעובדא דז' ת"ח מלכ"י לאלתר וסימנים ובדקב"א בעובדא דדגלת מלכ"י לאלתר ולא הזכירו סי', וכ"כ מחש"י הרי"א מרח"י סי' ל"ע דמה"ט הולך הטור לחילוק זה, וא"כ אכתי קשה איך יפרש הא דדגלת אי ראה"ט הרי צעין גם סי' ואי לא ראה"ט וגו"ש הא גם לאלתר לא צעין, ואם באין גו"ש הא כתב דלריך סי', אע"כ דל"ל כמ"ש הר"ב"ל דלהטור כשאין גו"ש בלא תרתי באין גו"ש אלא לאלתר כהר"ש נרפתי [וע"פ שצ"ח ר"ה חות א'] דאלתר שעה שעלה מהים הוי כאלה ג"י דיבשה, וכי כיני דר"ח ס"ל גבי יבשה דגו"ש מעיד עליו אפילו אחר כמה ימים, ה"ה גבי ים איכא דגו"ש ולא ראה"ט מעיד עליו אפילו אחר כמה ימים, עוד מוכרח דהכי דדגלת איירי באין גו"ש מכה הקושיא שהקשה הראש"ד לשי' ר"ח [ע"ס"ק רל"ז] דא"כ מאי מקשה תלמודא מהתם לכה דאין מעידין לאחג"י, שא"כ דגו"ש, א"ו דאין גו"ש ושזו ים ויבשה כנ"ל, א"כ נמצא שחירוק הר"ב"ל בדברי הטור הוא מוכרח.

ובכ"כ במשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ה ג', שאע"פ שהיה אפשר לתרץ קושיית הר"ב"ל צענינו אחרים מ"מ נ"ל שדעת הטור הוא כמ"ש הר"ב"ל, וטעמו משום דס"ל כר"ח דהא דאין מעידין אלא עד ג"י היינו רק כשאין גו"ש אבל בגו"ש ניכר אפילו אחר כמה ימים, והחלוקה האחרת בשלא ראה"ט ואין גו"ש דמהני סי' לבד, יש הרבה ראיות לזה וכו' פשוט, דאחר שלא ראה העצובה דליכא דדמי פשיטא דמהני סימנים להחיר.

גם צית רענן תק"ע סי' ד' חות כ"א כתב דעת הטור דכלל ראה"ט ואין גו"ש צעין חדא או לאלתר או סימנים, דלהרא"ש הא מיירי עובדא דדגלת בלא ראה"ט ואין גו"ש [כמוצא בלות ג' ד"ה ובמהר"ל] וסגי בלא תרתי דהיינו חדא למענוחה, והשכיל הטור מדעתו בסדרה מוכרעת דה"ה נמי דמהני צירוף סי' בדי טע"ע אפילו באשכחי דהא סגי בחד למענוחה. וכ"כ ברש"י ח"א סי' קפ"ג דעת הרא"ש והטור, וכן צפרח מטה אכס"ח ח"ב [המוצא בה"י דבסמוך, ע"ש], ובאגודת חזו"ן סי' ע"ז חות מ' ובספרו מהר"ל ס"ק ק"י"ג דל"ז ג', כתבו צפי

אוצר

סיק רלו אות ט

הפוסקים

שזה נפל למים חלף שמתאזר חיה אחד במים והכירו בטבע' בלא סימנים שפלוני בן פלוני הוא, הכס לררך שיראונו מיד, ובסיפא מייירי שנודע שזה נפל למים ושוב מלאו חיה במים והכירוהו שהוא זה שנפל למים, הכס [אם נא ראה"ט] אפילו בלא ראונו מיד ובלא סימנים נמי מעידין עליו, ולכן כתב שם הטור ראונו שפפל למים כו', ובהכי חייירי הני עובדי דדגלת ודכרמי כדאמרין הווא דעצב כו', אלמא דידעיין דעצב פלוני וכן בעובדא ד' ח"ח חניא כדריא ועצבה כספניה, דכשתא כיון שנודע דפלוני עצב ואחר שלא ראה הטביעה הכירו בטביע' ואפילו לא היה חלף ע"א מעיד עליו אפילו לא ראוהו מיד מהני. וכ"כ בתשובותיו סי' ע"ה דעת הטור, והוסף, דאף שיש ליישב דברי הטור בדרכים אחרות וכמו שכתבתי בחיבורי, מ"מ זהו העיקר והאמת.

וב"ב בשו"ת מהר"י הלוי סי' י"ב [ונדפס גם בתשובת גאוני בתרתי סי' כ'] אף להר"ש, דודאי ס"ל להר"ש והטור דבעינן שיראונו מיד אף בלא ראה"ט, חלף דכיוני כשתין ידוע לנו כלל שאיש זה נפל למשאלים, אבל כשידוע שנפל למים מי שלא ראה"ט אין לררך סימנים ולא מיד, וכיוני מה שהאריך הטור לומר אבל אחר מי שלא ראה"ט כו' וכן הר"ש כתב אבל מי שלא ראה"ט כו' ולא כתבו בקצרה אבל חס לא ראה"ט כו', משום דהוי משמע שלא נודע מהטביעה כלל, לכן כתבו אבל אחר שלא ראה"ט כלומר שלנו ידוע שזה נעצב במים חלו חלף שבעד המעיד הוא לא ראה"ט, וכעין חילוק זה כתבו הפוסקים להדיא שכתביד שזה עצב ממש במשאלים הו"ל איסור דרבין ודביעבד לא חלף, ואם לא בעיד בן הו"ל איסור דאורייתא ואפילו נשתא חלף. גם בשאגת אריה (וקול שחל) סי' כ' דל"ח ג' כתב בן דעת הטור *.

ובעבודת הלוי (לר' אהרן הורוביץ) בתשו' שנסוף הספר, כתב דד"צ ד' להסביר דכריס, דנראה סברתם דנודע שנעצב הריכו בחזקת שנעצב ודאי, וכיון שהכירוהו בטביע' בודאי שזהו [ולא לררך לזה דקדוק גדול, מדבריו להלן], אבל כשתא נודע הטביעה נמלא שרריך לסמוך רק על הטביע' בנזד ולהוכיח ע"י שנעצב, בזה לררך דקדוק יותר שיכיר אותו היעב מאחר שלא היה כלל בחזקת נעצב, ואולי לא נעצב כלל וזהו אחר, ועוד דאם נודע שנעצב הרי יאלף אשתו מחזקת ח"א דאורייתא [כמו שיבאר בסעיף ל"ד] ודברנן אין לררך דקדוק גדול ודי בהכרח מועטה, ואף שהח"מ בסק"ה [מוצא באות ח'] הביא דברי הב"ח וכתב דאין טעם לחלק בזה, אבל לפי מה שכתבתי סברא נכונה היא, והגם שקשה עובדא מעובדי דכרמי ודגלת שהב"ח בעלמו הוכיח מהלשון דעצב דמשמע שנודע הטביעה

ובע"ז כתב גם בעמודי אור סי' פ"ג אות י"ח לדעת הר"ש והטור, דעדים המעידים על מי שכוּעלה מן המים ולא ראו הטביעה כלל, נמלא שערותן הוא באיסור תורה לריבין להביד מיד, (וסימנים ודאי לא בעינן צ"ע עדים), אבל צמי שנעצב במשאלים שכבר ילאנו מאיסור תורה, בזה יש חילוק, דמי שראה"ט חס צא להביד על ההכרח חשבינן ליה כמעיד על איסור תורה ולכן בעינן מיד וגם סי', ואסימנים לחוד לא סמכין כל שאינם מוצהקים לגמרי, אבל חס לא ראה"ט והאשה כבר יאלף מאיסור דאורייתא ע"י עדי טביעה, שוב נאמן ע"א להכירו אפילו לא ראוהו מיד ואפילו בטביע' לחוד, וע"כ ל"ל לדעתם דהא דמסיק הס"ס וכו"מ דחזירוהו בטביעה לא קאי כלל בעובדא דדגלת, ואע"פ דלי מדברי הר"י בסוגיון, שאחר פשיטת האבועה דע"א במלחמה מעובדא דדגלת, כתב, וכו"מ היבא דקאמר דאסורין קמן (זה עדות על צירור המיתה) [דהוי קצרתין], וחזיתיה לאלתר כו', וכדאמרין בעובדא דדגלת ואסורין אגישא, וכדאסיקנא בעובדא ד' ח"ח, הרי דמעובדא דדגלת לא הביא רק יסוד דאסורין, וכיון דלא מיייתי נמי מיינה דבעינן לאלתר ע"כ דלאו עלה איתמר.

גם באמרי גועס ח"א סי' י"ד בתשו' נכד המחבר, כתב, דחילוק הב"ח נכון, וטעמו משום דכבר יאלף מחזקת ח"א מה"ח לכן אין לררך מיד, והוסף, דלפ"ז צ"ל שלא שכו עליו שיטור שחלף נפשו ח"כ לא יאלף מחזקת ח"א מה"ח ושכו לא מהני הטביע' באשתו. ובעל הנפש חיה שם השיב לו דב"ח לא מצאנו דהוא משום דילתה מחזקת ח"א מה"ח, דהא כמה פעמים כתב רק שנודע שנפל למים, ואי משום שכבר הותרה מה"ח היה לררך שיטהב שם כשת"ג, אך טעמו הוא דכיון שהעדים מעידים שזה נפל למים ועשה הכירוהו שזכו סמכין עליו *. אולם נכד המחבר שם כתב ע"ז דכיון דהב"ח מוכיח חילוקו מ"מ הטור בסיפא ראוהו שנפל למשאלים, ושם כרי

ואפ"ה מסיק שם דבעינן חזיתיה בשעתיה, ומסיק דפי' דברי הטור הוא בהריב"ל וכמביא לעיל. גם בט"ז סק"ב כתב דאין לחלק בהכי. (* וע"י בעצי ארזים ס"ק ק"ב שכתב ג"כ דהחילוק הנ"ל בדברי הטור הוא נכון, אלא שכ' דטעמו משום זהו שאבד זהו שנמצא, דמדבריו באר"ח סי' תל"ט גבי בדיקת חמץ, נראה דאף דס"ל להלכה באיסור דאורי' כרשב"ג דלא אמרי' קבר שאבד הוא קבר שנמצא, מ"מ אין זה אלא חששא דרבנן, דמדאורי' אמרי' זהו שאבד זהו שנמצא, ולפ"ז י"ל דכשראינוהו שנפל למים ואח"כ הועלה אפי' לא הוכר כלל, מדינא דאורי' תלינן דאיתו הוא שנפל דוהו שנאבד זהו שנמצא, רק מדרבנן חיישי, ולכן כל שלא ראה"ט דליכא למיחש ביה כולי האי שיאמר בדדמי, סמכין על הכרתו אע"ג דלא חזיא לאלתר, אבל אם לא ידענו שפלוני זה נפל למים כלל א"כ צריכים הכרה מדאורי' בשעת עלייתו מהמים, לכן בעינן הכרה מעליא ואפי' בלא ראה"ט צריך לאלתר, וע"י עוד מדבריו להלן.

ובעבודת הלוי (לר' אהרן הורוביץ) בתשו' שנסוף הספר, כתב דד"צ ד' להסביר דכריס, דנראה סברתם דנודע שנעצב הריכו בחזקת שנעצב ודאי, וכיון שהכירוהו בטביע' בודאי שזהו [ולא לררך לזה דקדוק גדול, מדבריו להלן], אבל כשתא נודע הטביעה נמלא שרריך לסמוך רק על הטביע' בנזד ולהוכיח ע"י שנעצב, בזה לררך דקדוק יותר שיכיר אותו היעב מאחר שלא היה כלל בחזקת נעצב, ואולי לא נעצב כלל וזהו אחר, ועוד דאם נודע שנעצב הרי יאלף אשתו מחזקת ח"א דאורייתא [כמו שיבאר בסעיף ל"ד] ודברנן אין לררך דקדוק גדול ודי בהכרח מועטה, ואף שהח"מ בסק"ה [מוצא באות ח'] הביא דברי הב"ח וכתב דאין טעם לחלק בזה, אבל לפי מה שכתבתי סברא נכונה היא, והגם שקשה עובדא מעובדי דכרמי ודגלת שהב"ח בעלמו הוכיח מהלשון דעצב דמשמע שנודע הטביעה

בעינן תרתי, ועובדא דדגלת מייירי כשלא ראה"ט ואין גו"ש ולהכי בעינן רק חדא, נמצאו דברי הריב"ל שרירין וקיימין כו', ואיברא שיש פירושים אחרים בתסור (וכמו שכתבתי גם בח"א סי' ל"ז), מ"מ לא ראיתי עוד להאריך בזה. (* גם בדרישה סק"ג (ובד' למברג סק"ט) רצה בתחילה לחלק בין היבא דאיכא עד אחר שראתו שנעצב להיבא דליכא עד אחר, אלא שכ' שלא נמצא חילוק דין זה לא בגמ' לא בראשונים ולא באחרונים ואין מדרך הסוד לכתוב דין מלבו אם לא שיכתוב בצדו כן נראה לי, ועוד דברא"ש [הנ"ל באות ח'] מוכח דכשלא ראה"ט אף שאין עדות אחרת שפלוני נטבע אפי"ה לא בעינן לאלתר, שהרי כ' דהא דבעינן לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה כו' ולא כ' דכשאין עדי טביעה צריך לאלתר אפילו באותם שלא ראה"ט, ש"מ דס"ל דגם בכה"ג לא בעינן לאלתר, וע"י דבעובדא דדגלת ביבמות קכ"א משמע לכאורה דהוי עדים על הטביעה, ומדקאמר דאנסבא רבא אפומא דשושבינא, משמע שהוא לא ראה"ט אלא שהכירו אחר ההעלאת,

אוצר

סיק רלו אות ט

הפוסקים

ובדמשק אליעזר סי' ס"ח כתב דנראה ברור דברא"ש ס"ל כחילוק הריב"ש הג"ל, ואף שכתב שם הריב"ש דהרמב"ן והרשב"א כתבו דפשיטות להיפך, מ"מ מדסיים שם - דלכן אין להקל, משמע דבאמת מסתברא ליה חילוק זה אלא דלא מלאו לבו לחלוק ולהקל בגדס, אבל בגמוקיי ובריב"א יצמות כתבו להדיא דאם שבה במים ג"י וביצשה שעה א' אחתה כו', הרי ברור מללו דגם במים צע"י ג"י, ולפי"ז יאסורו דברי הר"א"ש והטור, דהרי בספק ג"י פסק הר"א"ש בר"ח [דחלין דהוא חוג"י], וא"כ במעשה דצ"ח דלא ידעו כמה שבו במים היה קשה ליה לברא"ש דלמה לן לאלתר, וע"ז כתב דמשו"ה לריך לאלתר משום דיאמרו דדמי [כיון שראש"י], אבל לא משום חשש דנשתנה גופי דהא [בספק אמרין] דלא שבה במים ג"י, אלא החשש הוא מלד העדים עצמם, וזכו שכל הר"א"ש דבריו וכתב דלוחם שראו העצמה היינו משום דיאמרו דדמי, דהוא לכאורה שפת יתר שכבר כתב בן בתחילת דבריו, אלא להכי כפל דבריו שלא נעשה לומר דהדדמי הוא משום שהגוף נשתנה, אלא הוא מלד העדים דהם לא ידקדקו, משא"כ בעובדא דגגלה דשהה במים כמה ימים צעין אסוקו בשעתיה, ולפי"ז יולא חומרא דלדעת הר"א"ש בשהה ג"י אסור באשתחי ופליג כשלא ראה"ט ודלא כמ"ש האחרונים, אבל בלא שבה ג"י במים פשיטא דמוחר לשיטתו אפילו באשתחי זולת בראש"ט כו', והטור בשיטת אביו הר"א"ש קאה, ומה שהנוצ"ק סי' כ"ח הרחיק סברא זו בדעת הר"א"ש משום דהרמב"ן והרשב"א כתבו להיפך, אין כאן קושיא, דאע"פ גברא אגברא קא רמיית, ומה לשיטתם דפסקו בהר"ף דהאביטא אפשטא וא"ל סי' ולא מחלקו כלל. בין ראה"ט ללא ראה כו' משא"כ הר"א"ש.

וב"ב במלאת אבן סעיף זה, דברישא מיירי הטור בשהה במים ג"י, ולעיל איירי דבין ג"י ביצשה וע"ז קאמר אבל אם היה במים אפילו שבה כמה ימים כו', וצוה לא חילוק כלל בין ראה"ט כו' ובין גופו שלם כו', דהוי כמו ג"י ביצשה, וגרע מיניה דאפילו גר"ש לא מהני באשתחי דמים, כמ"ש הריב"ש דגם ר"ח מודה בזה דלא מהני, [כמוצא בס"ק ר"לח אות א'], אבל בסופא דלא איירי כלל מג"י ובסתמא איירי בלא שבה ג"י במים, בזה הוא דחילוק הני חילוקים דדוקא צע"א ובראה"ט הוא דצעין לאלתר אפילו בגר"ש.

גם הר"ח בב"ר יהודה בשהי שזכרם שלמה (לר"ש אמריליוו) סי' ה' דף ז' עור ז' כתב בזה"ל, דהטור מחלק בין שבה ג"י במים ללא שבה, אלא שזה דוקא באין גר"ש, דאם היה בל גר"ש ולא ראה"ט יוכל להעיד בכל זמן שיהיה ואפילו אחר ג"י ולא צע"י לא לאלתר ולא סימנים, אבל אם לא היה גר"ש והוא אחר ג"י לא מהני עב"ט לחודיה, דאף ביצשה לא מהני. כה"ג אם לא שיהיה לו סימנים.

מיהו הר"ש בדמ"ח ג' שכתב ג"כ מתחילה דלכאורה היה אפשר לתרץ דברי הטור דברישא מיירי ששהה במים יותר מג"י, ולהכי צעין לאלתר אפילו בלא ראה"ט וגופו שלם, ובסופא מיירי שלא שבה במים ג"י ולהכי לא צע"י לאלתר, מסיק דיש בזה כמה דוחקין ע"ש, ופירש דברי הטור באופן אחר כמוצא לעיל. וכ"כ בנוצ"ק סי' כ"ח דאי אפשר לומר כן בדעת הר"א"ש והטור. וע"ש שהאריך להוכיח דבדואי ס"ל דלא שייך ענין ג"י רק ביצשה, אבל בכל הריעותות דאחזיבוו במיא לא שייך חילוק בין חור ג' לאחר ג', כיון דלא נאמר בגמ' חילוק זה רק ביצשה, ומסיק דלא כהטור [כמוצא באות י"ב]. וע"י בס"ק רכ"ז אות א' די"מ דהריב"ש עצמו חולק על חילוק

הרי ע"כ מיירי בשהו עליו כדו שתלא נפשו, שהרי כתב דאם המים גדולים כל כך עד שבעומד לא יוכל לראות כל ד' רוחות אין מעידין עליו שמה יאל לגד אחר, ואי מיירי בלא שבה עד שתי' הלא אפשר שילא גם באותו מקום, ואפילו אם אפשר לראות ד' הרוחות נמי אין מעידין, וא"כ לדקו דברי, דהטעם הוא משום שילא מחזקת א"א מה"ח. וכ"כ בכוונת הב"ח דבריו חיים (לר"י אויערבאך) סי' ו' דפ"ד עור ז'.

ובזכרון צבי מנחם סי' ל"ב כתב ג"כ דכוונת הב"ח לחלק בין היכא שכבר יאלא מאיסור דאורייתא או לא, ובסוף, ד"ל בכוונתו לפי מה שבענו הפוסקים לענין חשש דדמי דע"ז צעין לאלתר דלא הוי רק חששא דרבנן, וי"ל דגם החשש של נחמה ונשתנה לורחו ג"כ לא הוי רק דרבנן, ולא ס"ל להטור כמ"ש הרמ"א בסעיף כ"ו בשם הריב"ש דבזה [גם בספק אשתחי] אם נשאת תלא, והא דהחמיר שם הטור בספק אשתחי לאחר שהועלה מהמים הוא מחמת סברת הר"ן [מוצא בר"ש ס"ק רכ"ה] דיותר מלוי שיראהו אחר שעה, ונכן באיסור דרבנן לא צע"י לאלתר משא"כ באיסור דאורייתא צעין לאלתר גם צמי שלא ראה"ט. [ובע"ז כתב גם באילה שנוחה (לר"י קלאקין) סי' א' ובמהדו"ת סי' כ"ז, ד"ל דבכ"ג הוי תרי דרבנן משא"לם וחשש אשתחי], וצוה א"ש הך עובדי דגמ', דבעובדא דצ"ח דהוי הס"ד דגמ' דרבי החיר רק עפ"י הנשים שראו רק העצמה שראו העצמה, וע"ז קאמר דחזיה לאלתר וקאמרי סי', אבל בעובדא דגגלה מיירי ע"כ באופן דהוי חשש דאורייתא, דאל"כ האך פשיט דריב"ב לקולא פליג, דהא כבר הוכחנו [לעיל שם] דהמשנה איירי באיסור דאורייתא וא"כ אין ראהי מהנך עובדי דלא הוי רק איסור דרבנן, וע"כ ל"ל דמיירי בלא ראה"ט או אפילו בראה"ט אלא שלא שבו עד שתי', דהוי נמי איסור דאורייתא, ולהכי צע"י לאלתר, ואין לורך לדוחקו של הב"ש בספק"ט דמיירי הך עובדי בסימנים.

ויש שחילקו באופן אחר, דאם ערס עברו ג' ימים מעצמיתו לא צעין לאלתר צמי שלא ראה"ט, אבל אם כבר שבה ג"י במים צעין לאלתר אפ"י בלא ראה"ט. צע"י ארזים ס"ק ק"ג הביא מה שהקשו על הטור דדבריו סתרי אהדי כ"ל, וגם הא דהקשו מעובדא דגגלה דהאריבו בשעתיה דאי מיירי בראה"ט א"כ לריך גם סימנים ואי בלא ראה"ט למה הגריבו בשעתיה, וכתב דהיה נראה ליישב עפ"י מ"ש הריב"ש [המוצא בס"ק רכ"ז אות א'] שאפשר לומר דהא דאמרין וכו' מילי דחזיה בשעתיה כו', היינו כשהה במים אחר מיתתו יותר מג"י, שכבר נפסד ונשתח אלא שלמתחבו המים ומיד לאחר שבה שכולא מהמים הוא משתנה, אבל מי שלא עמד במים ג"י אחר מותו אפשר דלא אמרין ביה מחפה חפה ונעולם מעידין עד שומלאו לו ג"י מעת מיתתו, ואם נאמר דכן דעת הר"א"ש והטור, אז מחורן ספיר הקושיא, דבעובדא דצ"ח דלא עלה כתב הר"א"ש החילוק דראה"ט, וכן הטור בסופא, מיירי שלא שבה ג"י במים, ולכן ספיר אמרין דמי שלא ראה"ט אין לריך שיעיד לאלתר, דכיון שלא ראה"ט ליכא דדמי, וכיון שהוא עדיין חור ג"י לא אמרין דמחפה חפה, משא"כ בראה"ט דיש חשש דדמי אפילו לאלתר לא מהני בלא סי', אבל בעובדא דגגלה דמיירי בחר ה' יומי, וכן מ"ש הטור ברש"א דקאי אשהה ג"י, בזה אפילו מי שלא ראה"ט צע"י דוקא דחזיבוו בשעתיה, דמשום שכבר עברו ג"י נפסד ונשתח אלא שלמתחבו המים, לכן לאחר שילא מהמים מיד משתנה וצע"י דחזיבוו בשעתיה אפילו צמי שלא ראה"ט.

אוצר

סיק רלו אות יא

הפוסקים

צעין מיד, כי זה כבר הגיה לעיל בדברי המחבר דלילא בדברי ר"ת דין ג' ימים ציטטה.

גם בשאגת אריה החדשות סי' י"ח דס"ח עור ז' כתב דחינוק הרמ"א בין רח"ט ללא רח"ט הוא רק לענין סימנים, אלא שכתב לענין חזיה בשעתיה ס"ל להרמ"א דהר"ש גופיה צעי מיד אפילו צמי שלא רח"ט, [וכהר"ז] וסי' דלוח ח', וע"כ ל"ל כן בדברי הרמ"א, שהרי טעם החילוק הוא משום דמי שרח"ט אומר בדדמי, ואי ס"ל להרמ"א דהא דצעי מיד ברח"ט היינו משום דדדמי, אי"כ אמאי פסק בצעיף כי צפיק אשתהי דתלה, הלא חינו חלל משום חשש בדדמי ואפילו בודאי אשתהי לא תלה, שהרי כתב המחבר בצעיף ל"ג צ"ח שלא אמר קצרתיו דהם נשאת לא תלה, ולא הגיה עליו הרמ"א כלום, אלא דחשש בדדמי לא תלה, ועוד בצעיף כי אכתי לא אסיק מע"ח שמעיד על הטעיה חלל מצי עדים, והיינו דנקט בכל הסעיף בלשון רבים "מעידים" "הכורוכו" וצ"ח עדים קיי"ל דלא חיישינן לדדמי, ודלא בהר"ף, ואי טעמא דלאלתר הוא [רק] ברח"ט ומשום דדדמי, אי"כ צ"י עדים אין נריך לאלתר, ואפילו לכתחילה תנשא לסבדא זו, ואמאי כתב הרמ"א דתלה אי"כ בדאמין זה פשוט, ועי' בציבור הגר"א ס"ק ק"ז שכתב בדברי הרמ"א בן מחוסרין ויש להגיה דכל זה בלא אשתהי, אלא באשתהי אפילו ע"י סימנים ואחר [שלא רח"ט] ושם חינו נאמן.

אולם דעת כמה אחרונים דאפילו באשתהי ס"ל להרמ"א כהר"ש דכלל רח"ט מהני. כי"כ בעל המטה משה המוצא צאות הסמוך ד"ה אולם, וכן הוא בנמש דק"ס סי' מ"ה וצחשו מהר"י הלוי שכתובות גאונים צחרי סי' כ', [וכן מוצא בפני יהושע ח"ב סי' מ"ז דכ"ד עור ז', שכתב דמה שגרסו ברמ"א צעין דלא רח"ט שהוא מהתה"ד סי' ר"מ, נצי"ג, דצח"ד אין שום רמז דצח"ד הר"ש באשתהי וכל משאו ומתנו הוא רק אי צעין סי' או דסגי צעי"ט, מה שמשמע דמצי דהרמ"א קאי גם לענין לאלתר]. ובדברי מרדכי (לר"מ פרידבורג) סי' א' אות ג' כתב על דברי הב"ש הג"ל דאיו מוכרח, דו"ל דקאי חבא דכתב בהג"ה הקודמת דאפילו נפל למים מעיד עליו, ושם כתב הב"ש צעמנו דמייירי באשתהי, אי"כ גם הא דכתב כאן דיש מחלקים מייירי נמי באשתהי, (איצט"ט שלפ"י) יש לדקדק על לשון הרמ"א שכתב תחילה כהם דאין מעיד עליו [כשרח"ט] הו"ל לפרש צהדיא דאפילו היכא דחזיה לאלתר חינו מעיד אפי"פ שהיה שלם כי אם צירוף סימנים כמ"ש העור).

וב"ב באגודת חזוב סי' ע"ז אות ט"ו, דהרמ"א קאי אדלעיל דמייירי אפילו באשתהי, שאם בדברי הב"ש דאייירי הרמ"א בלאלתר, למה הריך שיהא גופו שלם, דהא אפילו לדעת בעל המאור בלא רח"ט וחזי לאלתר אין חילוק בין גוי"ש או לא, וכ"ש להר"ש והעור דצחזי לאלתר ולא רח"ט לא צעין גוי"ש, דהא כתב הר"ש להדיא דכלל רח"ט לא שייך בדדמי, וכיון דחזי לאלתר מה חילוק יש בין גוי"ש או לא, והחוס' צ"ח שם ר"ת שכתב לחד שניוי"א דצאין גוי"ש אפילו דצחזי לאלתר צעין סימנים, כבר כתב התה"ד סי' ר"מ דאיינו מייירי צמי שרח"ט, ואין שום פוסק שירריך שיהיה גוי"ש צמי שלא רח"ט דליכא חשש בדדמי, וכמ"ש במרש"ל [המוצא צאות ג'], אי"כ להרמ"א שהלריך גוי"ש קאי בדאשתהי, ולא הולך לבאר זאת משום דקאי על מ"ש לפני זה על דברי המחבר דמייירי שם באשתהי כו', וכן מסיק בספרו מרש"ל ס"ק ק"יג דל"ז עור ז', וכתב שם עוד דהיינו מ"ש הרמ"א ויש מחלקים שאם יתכוין לדעת צעי"ט דלעולם צעין לאלתר הו"ל ויש אומרים כו' וצ"ח

י. בדעת שאר הראשונים. הר"ש אחר שהאריך לבאר להר"ש בלא רח"ט לא צעין לאלתר [וכ"ל צאות ח'], כתב בסוף דמ"ח דאמנם מדברי בעל המאור גרסא דאף בלא רח"ט וגם גופו שלם צעין לאלתר, דהרי כתב דהא דצעין סי' בעובדא דב' ת"ח היינו משום דרח"ט אלא עובדא דדגלת מייירי בלא רח"ט ולהכי לא צעין סי', ואפי"ה אמרין בהם וכו' מילי דחזיוכו בשעתיה, וכן משמע מדברי ר"י בנתיב כ"ג ח"ג שלא הזכיר החילוק בין רח"ט ללא רח"ט אלא לענין סימנים, משמע דלאלתר לעולם צעין ואפילו בלא רח"ט * ובדמ"ט ג' ביאר דכל הנך רבנותא דמפרשי עובדא דב' ת"ח דלא כהר"ש [וכמוצא צאות ח'], סברי דלאלתר לעולם צעין ** וכן הרמב"ם והסמ"ג כתבו דצעין לאלתר ולא חילוק בין רח"ט ללא רח"ט ובין גופו שלם לאין גוי"ש, ומשמע דלאלתר לעולם צעין, וכן הריב"ש צ"ח ש"ח כתב צהדיא דהגבון דאין לחקק בין רח"ט ללא רח"ט לענין לאלתר, שהרי בגמ' לא תלו הענין בצחמית בדדמי אלא משום מתפתח תפת, וכו"ל מת צמים לאלתר דאשתהי טעה כמה ציטטה לאחר ג' ימים שאין מעידין עליו כלל, ואין הטעם משום דאמר בדדמי, וכן מצינו לעוד אחרונים שכי"כ דעת הראשונים הג"ל דצעי לאלתר אפילו בלא רח"ט, ובדדמי ח"ח סי' ר"י כתב דכ"ד המעילו צ"ח בעל ההשלמה, ע"כ הר"ש שם להבין וצחשו סי' ו' דכן דעת כל רבנותא קמאי וצחרי רוב מנין ורוב בנין דצחצחא לעיל רבו מספור דכלל גוונא צעין לאלתר, וכ"כ צ"ח מאיר סעיף זה דרוב חכמי ישראל חולקים על קולא זו, וכ"כ גם בדברי חיים (לר"י חויתרבאך) סי' ו' ד"ה ולפ"י, ושהעור הוא יחיד צ"ח.

ובדעת הר"י כתב צהדיא חליו (שצ"ח שני המאורות הגדולים) סי' ח' דמ"ט ד', דמ"ש החוס' צימות קט"ו וכו"ב צח"ש פט"ו סי' ג' צ"ח ר"י נחלק בין רח"ט ללא רח"ט, חינו אלא לענין סימנים אלא לאלתר צעי אף כשלא רח"ט, וכדעת בעל המאור, וכ"כ צח"ש סי' י"א דכ"ז ג', וצחשו הר"ח צ"ח יחודה שצ"ח שלמה (לר"ש אמארגליין) סי' ה' דמ"ט ד', אולם הר"ש דדמ"ח ע"ח וד', ובצ"ח אצ"ח סי' ה' צ' צח"ד, וצמשינת נפ"ש (בספר הראשון) סי' כ"ו, ובצ"ח רעין חק"ע סי' ד' אות כ"א, וצח"ח מהר"א הלוי ח"ח סי' קל"ז, ובצ"ח של משה סי' י"א דכ"ד ד', כתבו דכ"י ס"ל כהר"ש דכלל רח"ט לא צעין לאלתר.

יא. בדעת הרמ"א. כתב צ"ח סק"ל דמלל כתב הרמ"א דמי שלא רח"ט מעיד אפילו לא רח"ט לאלתר, משמע דחושש צ"ח לחומרא דעת בעל המאור [הכו' בהר"ש שצ"ח הקודם דסבר דלאלתר לעולם צעין]. וכ"כ בערוך השלחן סעיף רכ"א, ובסעיף רכ"ז בסביר בדבר, משום דיוסוד דברי העור [דמהני בלא רח"ט וגוי"ש באשתהי], הוא משום דסובר דאפילו בחולקים על ר"ת, מ"מ כשכל גוי"ש עם פרטופו מודים דמעידים אף באשתהי [עס"ק רל"ז במהר"ף], אלא הרמ"א ס"ל בהכ"י דגם בכל גוי"ש הוא רק שיעת ר"ת, ולכן השמיע דברי העור דמי שלא רח"ט אין נריך מיד, וצחשו שצמלחא אכן דנ"ה ג' כתב דהרמ"א כאן לא איירי כלל לענין אי

(*) ע"י שם בהר"ש ש"י דגם בעל צדה לדרך ס"ל דלאלתר לעולם בעינו, וכ"ה במהר"ם אלשקר סי' כ"ו דט"ו טור ב', וצ"ח דלשון הצדה לדרך במאמר ג' כלל ד' פ"ב הוא כלשון הטור ממש, דמי שלא ראה"ש נאמן אפילו לא ראהו מיד ואפי' בסי"ע הוא שראהו שלם כו'.

(**) הגה שם מובא גם הר"ף, מיהו ע"י בבג"י משה והרע"א שבאות ט', שכתבו דהר"ש מ"פ חילוק דראה"ש לענין לאלתר גם בדעת הר"ף.

אוצר

סיק רלו אות יא—יב

הפוסקים

דכו"ע מודו דחיישינן לצדמתי [כמבואר בלות כ"ד]. וצנוצ"ק סי' כ"ח האריך לבאר דלהר"ש לא מהני באשתחי אחר שעה אפילו לא ראה"ט (ורק מהני דא"ל מיד ממנו, וכנ"ל בלות ח'), וכחצ דכ"ז דלא כהעור דכחצ דמהני אפילו באשתחי. וצנזונו הוסיק, דצנ"ד ידע הטביעה אפילו להעור אין להחיר.

והרח"ש דצמ"ט ד' הביא מהר"א מזרחי סי' ל"ט שכתב צנזונו שיהי ניכר למעידיו והיה שלם אפילו היה ידוע שבעלה מהמים לפני יום או יומים מעידין עליו כ"ש שלא ידוע מחי הועלה, וכחצ דקשה שהרי סברא זו דאפילו צידוע שכבר הועלה לפני יום או יומים מעידין עליו הוא דוקא להר"ש והעור והר"ח שכל שגופו שלם ולא ראה"ט אין לר"ק לאלתר, אצל כל שאר רבנותא סברי דצכל גווי צעין לאלתר, ואף דצחב"ד סי' ר"מ [המבוא בלות ג' ה"ו ו'] נראה לנאורה שסמך ע"ז דהר"ש והעור, אפשר דהתם מייירי שראוהו לאלתר, ואפשר שמה שהקיל הר"ש בלותו דזון דמייירי שצטע טביעה גמורה ושכה עד שתי דבחה ליכא ספיקא דלורייחא להכי תפס לקולא כיון דמילתא דרצון היא, ואפשר שגם כוונת החב"ד כן, אצל היכא דליכא ספיקא דלורייחא ודאי דרואי לחוש לצברי המחמירים דצעין לאלתר.

ובפני משה ח"ב סי' פ"ד דקס"א ג' וצח"ג סי' ע"ו כתב דכיון דהריב"ל והראש"ח ס"ל דגם להר"ש צעין לאלתר אפילו בלא ראה"ט, ואיכא מגדולי הראשונים דפליגי אעיקרא דהחילוק דהר"ש ח"ב אין ראוי להקל. וכ"כ בחקרי לב סי' י"ב ד"ט ד', והוסיק, דכיון דהר"ש וסיעתיה הם מיעוט לגבי רוב הפוסקים וכלא חשיב כו' אין זה נכנס אפילו בסוג ספק.

ובבית אפרים סי' י"ד דמ"ח עור ב', כתב, דאף שלדברי העור יש להחיר בלא ראה"ט וגו"ש אע"פ שלא ראהו לאלתר, אצל הב"ש כתב דמדברי הרמ"א משמע שחושש לשיטת בעל המאור דמוריק לאלתר, וצדעת הר"ש הרי נחלקו האחרונים, והח"מ צתשו הרבה פנים לבאן ולכאן ולא העלה דבר צדור להקל אף שכו' שם כמה מילי מעליותה, ואף שגראה שחבר שם סיוס התשו' ואפשר שהעלה צדוק להחיר, מימ כיון שעכ"פ לא חזינן שסמך להקל בזה היכי נצטיד אן עוצדא להקל.

וב"ב להחמיר דצעין לאלתר אף כשלא ראה"ט, צמעיל שמואל סי' י"ט דמ"א עור ב', וצתשו הר"ח צכ"ר יהודה שצכרם שלמה (לר"ש אמריליוו) סי' ה' דף ג' עור ב', וצירך אצרהם סי' ג' דס"ד א', וצדברי חיים (לר"י אופרצבך) סי' י' ד"ה היואל, וצבית יחק (לר"י שמעלקס) ח"א סי' ע"ט אות ב'. וצשו"ע עם מעטמים סעיף זה אות כ"ה כתב דנקטין להחמיר אפילו לא ראה"ט אע"פ שכל גופו שלם ואינו צדול כלל.

אולם צתשו הרב שם עוב אפרמי שצו"ח צ"י דיני משאל"ס, כתב, דמי שלא ראה"ט נאמן אפילו לא ראהו מיד אחר שהועלה כו' והוא שראהו שלם בכל גופו. גם צתשו הר"מ (בעל מעט משה) שצמשא צנימין סי' מ"ה ד"ה גס, כתב צנזונו דאין לחוש דלמא אשתחי, דכמה אחרונים סמכו אהכרעת הר"ש דמחלק בין ראה"ט ללא ראה"ט, ופסקו כן הלכה למעשה, וכ"כ הרמ"א, והכי נקטין, וצנזונו הוסיק, דכ"ש צנ"ד [ד"ל] דמוכח מהעדות שראהו מיד כשהולא מהמים כו'. וכן צנימין אצ סי' י"ג ד"ה אכן כתב צנזונו דאף שלא ראהו מיד מ"מ יש לנו עמוד להשטן עליו דהיינו הר"ש שכתב דהא דצעין לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה כו'. וכ"כ צנכס יחזקאל סוס"י י"א דצלא ראה"ט לא צעין לאלתר. וצו"ח רענן חק"ע סי' ד' אות ג' כתב ג"כ צדור דצביר דנקטין כהר"ש דצלא ראה"ט לא חיישינן לצדמתי.

ובשו"ת מהר"א הלוי ח"א סי' קל"ז דע"ב ג', כתב, דאין אפשר דהרמ"א צעו דחזיה צשעתיה. משום דחושש לדעת צעה"מ, והא עס. הר"ח דמוקי הכ עוצדא דדגלת בלא ראה"ט, הוא משום דכורר דהאצטיו דע"א צמלחמה לא אפשטא מהתם, בלא אמרין דמים צמלחמה אלא צראה"ט והתם בלא ראה"ט, ואם הרמ"א חושש לדעתו א"כ אמאי התם צסעיף י' כדעת המחבר עפ"י שועת הר"ק והרמב"ם דע"א צמלחמה אם אמר קצרתיו חושא לכתחילה, הרי לפי מה שהוכיח הב"ש צס"ק קמ"ג דלדעת הר"ק והרמב"ם האצטיו דע"א צמלחמה היא צאומר קצרתיו, ואם לא אפשטא האצטיו אמאי חושא לכתחילה, וע"כ ל"ל דאפשטא האצטיו מהך דדגלת כמ"ש הר"ק, וא"כ לפי מה דמבואר שם צסעיף י' בלי חולק דע"א צמלחמה אם אמר קצרתיו נאמן, מוכח דס"ל דהך דדגלת מייירי צראה"ט, דא"כ ליכא למיפשט מהתם מודי וכמ"ש צעה"מ, וכיון דהתם צדגלת מייירי צראה"ט ואחא מסיק שם צגמ' דצעין חזיה צשעתיה, שפיר י"ל כדעת הר"ש והעור דצלא ראה"ט לא צע"י חזיה צשעתיה, ולולי דברי הב"ש הייתי אומר דמשו"ה לא הביאו המחבר והרמ"א דין זה דצלא ראה"ט לא צעין צשעתיה, משום דהח"מ והב"ש הוכיחו מלשון המחבר שהביא דברי ר"ח דצגופו שלם מעידין גם לאחר ג' ימים וכ"כ צמים אף באשתחי, דצ"ס עוד סברות להקל מלרפין גם דעת ר"ת, [וכנ"ל צס"ק רל"ו אות ד'], וא"כ להכרעת העור דגם בלא ראה"ט אין להחיר באשתחי אלא צגו"ש, א"כ יש עוד אומדנא להחיר עפ"י הר"ש דמחיר בלא ראה"ט אפילו באשתחי, ומלרפין לדעת ר"ח כיון דמייירי צגו"ש, וכבר מוכרח זה צדברי המחבר דצ"ס עוד אומדנא להחיר סמכין על דעת ר"ת, וכדווכיחו הח"מ והב"ש כנ"ל, ולהכי לא הוצרך הרמ"א להביא דין זה. גם צשו"ת מהר"ש ענגל ח"ב סי' פ"ג אות ח' כתב דהרמ"א מקיל עכ"פ צגו"ש ולא ראה"ט דמועיל אפילו בלא לאלתר.

יב. הכרעת האחרונים להלכה. כתב הח"מ צתשו צססקני"ה דכיון דיש חולקים על דין זה דהר"ש שהוא עפ"י ר"ת, דמהריב"ל צח"א סי' א' כתב דהרשב"א והריב"ז ור"ן סברי דצכל גווי לר"ק חזיוהו צשעתיה וכ"פ הר"ן, וכן הרבה חולקים על ר"ת, והריב"ש כתב דאף ר"ת מודה באשתחי דמים בלא מהני ההכרה, מי ירים ראשו להקל. וצפנ"י ח"ב סי' מ"ז כתב דמצד שחלקו הפוסקים על הר"ש הרי הרמ"א לא הביאו כו' אם צלשון ויש מחלקין, וכבר כתב צעלמו [צסעיף ע"ו] דצכל מקום דליכא פלוגתא צדינים אלו חלנין לחומרה.

גם צ"ש פט"ו דיצמות סי' ח' כתב דמ"ש הר"ש והעור דצלא ראה"ט אין לר"ק לאלתר, לא נכירא לי כלל, דהכי דליכא צדמתי מ"מ מאחר שהפנים משתנה באשתחי אחר העלותו מן המים א"כ שמה יטעה צדמתי ויסבור שהוא זה ואינו כן, וכן שאר הפוסקים לא הקילו בזה ולא חילקו צכה"ג. וכן צמכר"ס מלוצלן. סוס"י קל"ד אחר שהביא דמדברי הר"ן משמע דאין לחלק צכ"י, כתב דגם צשעיות שיעת בהלכה כן הוא, דכיון דבאשתחי אמרין [דיצמות קב"א] דתפה ואין לורחו ניכרת אין סברא לחלק בין ראה"ט ללא ראה"ט. גם צמשא צנימין סי' מ"ז כתב דלא סמכין להקל כהר"ש והעור מאחר שלא נמא חילוק זה צכל התלמוד, והר"ש מסברת עצמו כתב להקל והריב"ש [הנ"ל צהר"ש שצאות י'] דחה דצרו, גם צצ"י צשו"ע לא הביאו, משמע דלא ס"ל כותיה, דהלכה למעשה אין לנו להקל צחומר ח"א. וצלהם רב סי' ל"ד כתב ג"כ דאעפ"י שיש מחלקין בין ראה"ט ללא ראה"ט, כבר כתב הריב"ש דהנכון דאין לחלק, ועוד דצנ"ד הא מ"מ ידע מהטביעה אפשר

אוצר

סי' ק רלו אות יב—ג

הפוסקים

גם בנמצא נדק סי' מ"ה כתב דיש לסמוך אר"ש והטור אף שלא בשט"ד דכלא ראה"ט נאמן אפילו לא ראהו מיד, והוסף, דאש"ג שהאחרונים לא ראו לסמוך ע"ז היינו צדליכה שום סברה יותר להחזיר רק זאת, אבל כשיש בנא"ה סברות להחזיר ודאי דשפיר דמי לנרפו לסנוף. וכ"כ צמר ואחלה סי' טי דמ"ד ד, וע"ש שהאריך לדחות דברי החקרי לב הג"ל. ונדדנו כתב בין שאר הבחירות, דכיון שלא ראה"ט והיו רק ספיקא דרבנן מטעם אחר, א"כ שפיר יש לסמוך על המקילים דבג"ש אפילו לא ראהו מיד כגי אש"ג דהמקילים היו מיעוטא לגבי המחמירים, ועו"ל דהיכא דהיו ספיקא דרבנן אפשר דכריע מודו להר"ש, ובמ"ש מהר"ש דכיון דאשחבי אינו חלל משום ספיקא דלמא חפה א"כ בספק אשחבי לא מחמירין במילתא דרבנן כ"י, הרי שכתב להדיא דלא מחמירין דברבנן. [וע"ש בזה ע' ד"ה ויש שכתבו, דכמה פוסקים חילקו בן צדעת הטור].

וכן נרפו בנדונם סברת הר"ש להקל, במים חיים (לר"כ רפפורט) סי' י"ח דמ"ד ד, וצדית שלמה (לר"ש מסקאלא) סי' ל"ז דמ"ב א', ובהרי בשמים מהדו"ת סי' רכ"ז דקמ"ג ב'. ובדברי מרדכי (לר"מ פרידבורג) קו"ע סי' א' אות ז' כתב ג"כ לנרף סברה זו בנדונם, חלל שלא ראה לסמוך ע"ז כיון דהיה נפוח (ע"י ע"ז בזהו הבא). ובשו"ע עס מטעמים אחר שכתב דנקטין להחמיר וכמוצא לעיל, כתב בזהו כ"י לפי ב"ש סקפ"י והחמ"ס ועוד אחרונים דמ"מ כשיש שארי אומדנות ודדי היתר יש להקל בלא ראה"ט וגו"ש אפילו אחר כמה ימים.

ועיין בס"ק רכ"ה אות י"ג, דיש שנירפו דעה זו לענין ס"ס בספק אשחבי, ובחוכם גם מהר"ש דלעיל.

ובמגן שאול סי' י"ג דכ"ד א' אחר שכתב דבספק אשחבי ולא ראה"ט יש להקל דלא צעין לאלתר, כתב עוד, דאפילו אש"ל דמ"ד הוי ספק ראה"ט אכתי איכא להקל בזה מדין ס"ס ספק אם ראה"ט או לא ראה דאם לא ראה אין לר"ך לאלתר, ואש"ל שראה"ט שמה ראהו לאלתר ומתכפך יפה כ"י.

יג. לחמקילים בלא ראה"ט, אם גם בתפח כן. בשו"ט מהר"י הלוי סי' י"ב כתב בתורה"ד, להר"ש והטור והרמ"א דכלא ראה"ט נאמן אפילו באשחבי כמה ימים היינו אף שכבר נתפח, והוא מטעמא דגם באשחבי ומתפח אפשר להכירו אם מסתכל ומדקדק היטב בצורתו. וע"י בלשון השאגת אריה (וקול שחל) סי' כ' דל"ה ג', שכתב דל"ל צדעת הר"ש דס"ל דאף באשחבי מתפח חפה מ"מ יוכל להכירו ע"י טב"ע. חלל שאחוס שראו הטביעה אינם מדקדקים כל כך כמ"ש הר"ש דבדבר מוטע ואמרו שאלו הם שנפלו למים, אבל בלא ראה"ט מסתכל ומדקדק בו כיעב.

אולם בשו"ט הרי"מ סי' ג' ד"ה וא"כ, כתב על דברי מהר"י הלוי הג"ל, דאין לסמוך ע"י. וע"ש שהאריך בדו"דא חפה ו"ל דלא מהני לכריע. וכ"כ בויקרא אברהם סי' ג' דף ל' עור ג' דנתפח ממש אין כאן עדות אף להר"ש, דשמה לא אמרה הר"ש בנתפח ממש. גם בחקרי לב סי' י"ב דמ"ד ד, אחר שכתב דאין להקל באשחבי אפילו בלא ראה"ט [כנ"ל בזהו הקודם], הוסיף, דמה גם צנ"ד דנתפח ש"ל דגם הר"ש לא חתיר חלל בלא נתפח, אבל צנ"ד דנתפח אין מי שיחזיר.

ובדברי מרדכי (לר"מ פרידבורג) חק"ע סי' א', נדון שאמרו בעדים שהיה נתפח קלח בפניו ובחוטמו, אחר שכתב להחזיר מלד שלא ראה"ט צליוף שכובר ע"י צי עדים וכו' גופו שלם, חשש בזהו מ' דאולי נתפח לא מהני הך בחירות, ומתחילה ר"ל דזה תלוי במחלוקת הפוסקים [בסעיף כ"ז סי' ק"ה ר"ה

גם בתומת ישרים סי' קנ"א אות ח' כתב להחזיר בנדונם לפי הר"ש, דיש לו להר"ש על מה שיסמוך בדברי הראשונים, שבר"י בעל החוש' מחלק בן לענין סימנים, ובר"ה מחלק בן לענין קצרתיו, וכולהו חדא טעמא הוי שביצת העשות לומר בדמיו בין לענין המיתה בין לענין הכחרה הוא מפני שראהו שנטעב ואינו חושש לחקור יותר, וכיון שבר"י ובר"ה קאי בשיתחו מי יחלוק עליו, וגם הטור ור"י * דהם בחרו בציולו דברי הר"ש לפסק ועליהו סמכין. ואחר שכתב עוד טעמי היתר בנדונם הוסיף, דאש"ט שכל אחד חלש מ"מ כשנלרפס יחד יחליפו כח, וגם היתר זה דהר"ש הוא פתח רחב כפתחו של חולם.

ובמהר"י ח"ב סי' ל"א ד"ה ואפשר, כתב, שיש נד להקל צנ"ד שלא ראה הטביעה וגו"ש לפי מה שהעידו החוש' והר"ש שנהגו להחזיר נשי אנשים שטעבו ע"י טב"ע, ומשמע מדבריהם שהיו מורים הלכה למעשה להחזיר בלא סימנים אפילו לאחר כמה ימים, אי מטעם שסמכו על ר"ת דגו"ש אי מטעם שלא ראה"ט כ"י, וכל כה"ג דחרתי איתנהו יש לסמוך ולהקל דמעשה רב שכבר נהגו להחזיר, יכיה מטעמו של ר"ת או מטעמו של הר"ש. ובח"א סי' קל"ט דק"א ד, כתב דמ"ש הר"א מחרתי סי' ל"ט דאפילו אם ידוע שכבר הועלה זה יום או יומים מעידין עליו משום דגופו שלם [ומוצא לעיל בדברי מהר"ש], ל"ל שלא סמך על דברי ר"ת בנדב שבר"י לא הודו לו סיעת האחרונים, חלל שסמך ע"י כהנערף גם שלא ראה"ט, דממ"פ ולא הדבר להיתר עפ"י פסק החוש' והר"ש.

ובשו"ט מהר"א הלוי ח"א סי' קל"ז דמ"ב עור צ', כתב לתרץ קושית הנוצ"י, דו"ל דרך דגלת מיידי או בראה"ט וגו"ש או בלא ראה"ט ואין גו"ש, והוסיף, דבנא"ה לק"מ על הטור, דמלשנו נראה דמוקי להך דגלת בראה"ט ומוטיל חזיה בשעתיה צליוף סי' חמלטי כמ"ש הב"ש סקפ"ט, ועכ"פ קושית הנוצ"י יש ליישב בכמה אנפי, ות"י לדחות דברי הטור מהלכה עפ"י קושיות ופולפולים, ובאמת דגם הנוצ"י לא חלק על הטור רק בנדונם שהעד ידע מהטביעה וס"ל דידע הוי כראה, משא"כ צנ"ד דבעדים גם לא ידעו מהטביעה, ואין לנו לחוש רק לדעת בעה"מ דגם בלא ראה"ט צע"י בשעתיה, ומדברי המחבר ורמ"א בסעיף ז' מוכח דלא קי"ל כבעה"מ כ"י [כמוצא בדבריו שצאות י"א], א"כ יש לסמוך ע"י להחזיר. ובמשיצת נפש (בספר הראשון) סי' כ"ז דמ"ה עור צ', כתב דמה שדחה הנוצ"י דברי הטור מכח הך עובדא דגלת ליתא, דשם איירי שלא נמצא שלם [ולכתי צעין לאלתר אף שלא ראה"ט] וזה פשוט וברור. גם באילה שלוחה (לר"ה קלאקין, במהדו"ת) סי' כ"ז בהיתר הא', האריך לתרץ קושית הנוצ"י [ועוד אחרונים חילקו קושית הנוצ"י ע"י בזהו ח' כהנ"י], וגם שאין להחמיר מכח קושית, ובתב צד"ט א' דלפ"ז אין לנו שום הכרה לדחות דברי הפוסקים דס"ל דכלא ראה"ט אין לר"ך לאלתר, וממילא דצנ"ד לא צעין לאלתר משום דלא אמר צדדמי, וצנ"ד דכבר ילאנו מאיסור דאורייתא, מותרת אף לדעת הריב"ל [דס"ל דגם להר"ש צעין לאלתר אפילו בלא ראה"ט]. ובתשובה מאברהם סי' קל"ב כתב דהדבר פשוט כדעת הטור דכלא ראה"ט נאמן אפילו לא ראהו מיד. ובתשו' הרי"ש בזהבט שבהמאסף שנה ד' חוברת ע' סי' פ"ו כתב טעם א' להחזיר בנדונם בלא ראה"ט וגו"ש.

(*) אמנם הר"ש הג"ל כ' דהר"י לא הביא חילוק דראה"ט לענין לאלתר, אבל כונת הת"י נראה, דסמך ע"י שהביא עצם חילוק דראה"ט, וכדחוכים מהר"ה והר"י, אף שהביאו חילוק זה לענינים אחרים.

אוצר

ס"ק רלו אות יד—טו

הפוסקים

ל"ג יוצא מחלוקת הפוסקים לענין חשש צדמתי דמיא כשלא אמר קצרתיו, אי הכי דאורייתא או דרבנן.

טו. ואם העגונה עצמה נאמנת על ההכרה כשראתה שביעת בעלה. צדית יתכן (לר"י שמעלקיט) ס"י פ"ב אות ג' נסתפק צדמתי אי מהני הגדה האשה עצמה על הסימנים כיון שידעה מהעצמה, דהרי מצוה צדמתי מ"ח דעה ראשונה וביא דעת הרמב"ם דמה צדמתי צדמתי אינה נאמנת אפילו חומרת קצרתיו, ובעצם דכיון דצדמתי לה שמה צדמתי משקרת צמה שאומרת קצרתיו וכו"ל כשחמרת צדמתי י"ל דחיישינן למשקרת, חמרת י"ל דצדמתי וכו"ל האשה אמרה סימנים מותרת מנמי"פ, דבעצם דאינה נאמנת צדמתי אף בקצרתיו כתב הר"ם הוצא צדמתי פ"ג דגירושין דכאן משום דצדמתי לא עבדה כה"ג להתעסק נקבור צעלה שיהיה צדמתי לצדמתי מנמי פחד המלחמה, ולפי"ז באמרה סימנים מהני, דדוקא קצרתיו לא מהני שאומרת דבר דלא שכיח שחשבה משא"כ באומרת סימנים לא חיישינן למשקרת, ולעצם הלבוש דכאן דלא מהני קצרתיו אינו משום דמשקרת אלא מהשם צדמתי דמחוק שיהיה צדמתי להמלט על נפשה קצרה איש אחר והשנה שהוא צעלה, א"כ צדמתי דלא שייך צדמתי אף צדמתי מהני וכו"ל צדמתי, ומ"ש בהגהות רעק"א שם דלכח"מ גם ס"מ לא מהני כו', היינו באמרה גם קצרתיו אמרין כמו דמשקרת בקצרתיו ה"כ דמשקרת צדמתי כו', עכ"פ לדינא י"ל דהאשה עצמה נאמנת צדמתי אף צדמתי העצמה.

ובמלאת אבן דנ"ד ד' פקפק צדמתי אם האשה נאמנת לומר שהסימנים שנמלאו צדמתי היו צדמתי, לפי הטעם שכתב הר"ב"ל דעת הרמב"ם דמשום דחזק צדמתי שמה משקרת לומר קצרתיו, ולעצמו כתב הר"ב"ל צדמתי נמי באומרת שבע צדמתי ועלה מח וקצרתיו נמי אינה נאמנת, וכו"ל לא תהיה נאמנת צמה שאמרה שבעה היו לו סימנים כאלה דמשום שחזק צדמתי שמה מפני שידעה מהעצמה משקרת לומר כן, אלא שצדמתי הוא כתב דאין לחוש לזה כיון שאמרה הסימנים קודם שראתה למת כו'.

ובאמרי דוד (לר"מ פערער) ס"י י"ט צדמתי שוכר ע"י העגונה בעצ"ע וגם הוכר ע"י אחרים צדמתי צדמתי, אחר נסתפק על הטעם דעת הרמב"ם צדמתי מ"ח ועפ"י טעם הר"ב"ל וכו"ל, מסיק דכיון דצדמתי שם מצוה דרבים חולקים על הרמב"ם וכו"ל דהעגונה נאמנת לומר שמה צדמתי וקצרתיו, והם הרש"א וכו"ל וכו"ל, וכו"ל גם צדמתי צדמתי האשה שלום דבקצרתיו אפילו היא נמי נאמנת, וכו"ל צדמתי שם וכו"ל צדמתי שם, וכתב הר"ב"ל ה"ל דלשטוב זו האשה נאמנת יותר מע"א דמחוק חומר שהחמרת עליה צדמתי לא משקרת ובשאוומרת קצרתיו צדמתי נאמנת צדמתי מנמי, וכו"ל דאין לסמוך על כל הפוסקים ה"ל נגד הרמב"ם, וצדמתי דגם צדמתי הרמב"ם יש לפרש בהר"ם או בהלבוש [הג"ל] ולא בהר"ב"ל.

טו. באופנים שאין להתיר בלי סימנים איזה סימן בעיניו. ע"י צדמתי וכו"ל דצדמתי מיד סגי אף צדמתי שאינם מובהקים, וכו"ל מהצ"ס סק"ז ופ"ט. וכו"ל צדמתי אות מ"ז (צד' וילנא) צדמתי דברי העור צדמתי זה, וצדמתי בהר"א ס"ק ק"ז.

והר"ח ש צדמתי דמ"ט א' אחר שהעלה מכמה פוסקים דצדמתי העצמה צדמתי ע"י צדמתי נאמנת, כתב ג"כ דסימנים אלו אע"פ שאינם מובהקים מהני, ואע"פ דהתוס' [צדמתי קט"ו צ' ד"ה וקאמרי] כתבו צדמתי הראשון דמיירי צדמתי מובהקים,

ר"ח אות צ'. צדמתי אי מהני בהכרה לאחר, דלדעת הרש"ם שכתב דאין אפשר להכחיש דמי שטומד צדמתי ג' ימים או יותר שלא יתפח אלא שנהי שגוף נחפה מ"ח לורת הפנים אינו משתנה, א"כ פשוט דלדעת הסוברים דלא ראה"ט מעידין אף לאחר דאשתדו גם צדמתי קלה דכיון כן, דהרי בכל העצמים השוכים צדמתי אי אפשר דלא יכוו נחפחים א"כ ע"כ דהנך המקילים דלא ראה"ט מחירים אף צדמתי קלה, אבל לדעת מהר"ם דס"ל דצדמתי שחפה אף לאחר אין מעידין א"כ ס"ל דה"כ צדמתי שטומד אף אחר ששכה אם רואים שחפה אין מעידין, וכו"ל כתב צדמתי שחפה לומר שאף לדעת המחמירים היינו דוקא היכא דלא דנים צדמתי דצדמתי לאחר ובהיות דלאחר הוא משום דלא אינו חפוז א"כ כיון דחזין דנחפה אזדא ליה הכיח דלאחר, משא"כ צדמתי דודאי אשתדו רק דאע"פ צדמתי להחיר מטעם דלא ראה"ט א"כ אפשר לומר דאף דחזין דנחפה קלה כיון דעכ"פ הכיח צדמתי יש לנו לומר דהא דסמכין על ההכרה צדמתי ה"ל לאחר דאשתדו אינו משום דאמרין שחפה לא חפה עדיין אלא אמרין כיון דלא ראה"ט ומכירו לא חיישינן כלל דאמר צדמתי אף דאשתדו ומשחמה חפה. אלא שצדמתי לא ראה לסמוך ע"ז כיון דכל ג' נדדי הכיח ה"ל י"ל דאיכא מחלוקת הפוסקים אי מהני צדמתי דנחפה קלה, וגם צדמתי ג' נדדי הכיח עומד בכל אי איכא מחלוקת הפוסקים א"כ קשה לסמוך ע"ז לכן נחתי אל צדמתי כו' אולי אמלא פתחא אחריתא.

יד. ובשנשאת בלא סימן אם תצא. כתב צדמתי אחרים ס"י מ"ז דלכאורה היה נראה לומר דכיון דהסוגיא דצ' ח"ח צדמתי קט"ו איירי בעדות טביעה גמורה שילאח מאיסור דאורייתא ולא נשאר עליה אלא איסור דרבנן, ומ"מ דעת הר"ם צדמתי צדמתי שראה הטביעה ואח"כ ראהו מת לא מהני צדמתי סימנים וכו' כך עדות כמאן דליתיה וצדמתי דכיון קיימא קיימא, א"כ ה"כ צדמתי הטביעה ולא שכה עליו עד שחלה נפשו דקיימא צדמתי איסור חורה ואם נשאת חלה, אף אם יעיד אח"כ שראוהו מת כו"ל כך עדות כמאן דליתיה וצדמתי דכיון קיימא קיימא, אבל עדיין יש מקום לומר דכך חשש דלמלא צדמתי קאמר לא כו' אלא חשש דרבנן, דהא צדמתי אשתדו ג' ימים נסתפק בהצ"א אי חלין להקל או להחמיר ומצדמתי שם משמע דאי כו' חשש מה"א חלין להחמיר, וכבר עלתה הסכמה רוב האחרונים להקל צדמתי אשתדו ומשמע דפשיטא להו דכיון חשש דרבנן, הרי דאף דהספק הוא צדמתי ע"מ דלאחר ג' נחפה ומשתנה ודלמא אחר הוא ונדמה להעד דזכו אפ"ה מותרת מה"א, כ"ס כשחמה אין צו שינוי רק שחמה שבעד ראה הטביעה אלו חוששים לצדמתי לא חיישינן מה"א.

ובמראה משה ס"י ל"ו דף קכ"ה עור צ' כתב, דצדמתי היכא דכבר נשאת ודאי דאין להחמיר, דאף להמחמירים לחוש לצדמתי במכירו בע"ע [לחוד צדמתי], היינו רק מכה הכרה הקושיא דעובדא דצ' ח"ח דקאמר שם דחזינוהו לאחר וקאמרי סימנים, ומשם אין ראה רק דלכחילה צדמתי תרומה, אבל היכא דכבר נשאת צדמתי דלא מחמירין דלא גרע ממיס שאל"ס, וכיון דחזין לכמה גדולי הפוסקים שחולקים אף נענין לכתחילה וסוברים דאין חילוק בין ראה"ט ללא ראה, ממינא דצדמתי דצדמתי כו"ע מודים דאין להחמיר אף צדמתי, וצדמתי שלא ראה הטביעה ממש רק מחמה שחלה צדמתי על שפת הים חוששים צדמתי שטומד, כתב דאין נוסף להחמיר בשכבר נשאת לחוש לחי צדמתי, וזה ודאי ישחק ולא יאמר. [ובסעי']

אין צר

ס"ק רלוז אונט סז

הפוסקים

ובחרו בשמים מחדות סי ס"א דני" עור צ' צנזון דני"ז
מכעצעה וסכירו ע"י ט"ע וכמה סימנים גרועים, אחר
שזוהר דב' סימנים גרועים מאטרפים לס"א [כמובא באזה"פ
בסעיף כ"ד ס"ק קל"ד אות י"ד], כחז דל"כ כבר מוזכר
דמ"ע צירוף ס"א מהני אפילו צראה"ט, וכ"כ להדיא הב"ש
בס"ק פ"ו, ובס"ק פ"ט הוסיף הב"ש דלמשקר לא חיישין רק
דכיון שראה הכעצעה אומר דדמי וכיון דליכא ג"כ סימנים
שאינם מוצהקים ליכא חשש שיאמר דדמי, ומ"ש החוס' שם
ה"א ע"פ ט"ע" הן הפירוש כמ"ש הב"ש בס"ק קמ"ג דהיינו
ט"ע בהסימנים, שכל כן הקשה מה שהקשה שם, אלא הכונה
ט"ע בגוף האדם צירוף סימנים שאינם מוצהקים דש"ז ליכא
חשש דדמי, ומ"ש החוס' שם דכ"ה טעמא, דע"א לא מסה"ז
דדמי, כבר כתב שם בהגהות הגר"א דאחרי דמאני דאסקינהו
קמן וכי' החשש הוא שהעד יאמר דדמי, ע"ש, וזה נראה ג"כ
דעת החוס' והרא"ש בשיטת ר"ת דס"ל דאם כל הגוף שלם
מהני ט"ע גם בלי פ"פ וחוטם [כמובא בסעיף כ"ה] וכחצו
דהיינו צירוף סימנים שאי"מ, והטעם דאף שאומר שמכיר הגוף
בט"ע אמרינן דאומר דדמי כיון דליכא הכרה גמורה בגוף
בלי פ"פ וחוטם, ומ"מ כשיש גם סימנים שאינם מוצהקים אמרינן
שעדותו מועילה ולי"ה שאומר דדמי, ובסדרה זו מלינו שצ"ע
וי"ד סי' פ"ג שכח שם הט"ז דדעת הרא"ש והטור לענין קרבי
דגיס בישראל שאינו מומחה, היינו שאינו צקי, דכיון דלי"ה
למשקר כיון שאינו חשוד, רק משום שאינו צקי חיישין דעושה
ואומר דדמי, להכי מועיל כשכן שלמים בסימנים, דאף דסימנים
לאו דאורייתא בל"ז צירוף עדותו מועיל ולי"ה שאומר דדמי,
ע"ש, וזו היא ג"כ סדרת הרא"ש הנ"ל לענין ט"ע צראה"ט
דחיישין דעושה ואומר דדמי, בל"ז דאליכא סי' אלתעיים
אף דסימנים לאו דאורייתא צירוף עדותו מועיל, ואזכר בזה
קושית הלח"מ בפ"ג מגירושין וקושית הב"ש בס"ק קמ"ג, ואחר
שהאריך בהרבה ראיות מענינים שונים ומשניין הכרה דגם דמהני
ט"ע כל דכו עס ס"א, כתב דני"ז ד' דלפי הנ"ל נסתיע שפיר
בסדרתנו בשיטת ר"ת כשהגוף שלם בלי פ"פ, או לידון צראה"ט
ויש פ"פ דמהני ט"ע כל דכו צירוף סימנים ולי"ה שאומר דדמי,
ויש להטעים הדברים ביוזר לענין דיעא ע"פ מ"ש בתשו' גאוני
בחר"י סי' כ"ה דחשש דדדמי הוא רק מדרבנן, וכן בעלה
בס' שערי משפט סי' פ"ב, והכי מוכח מהא דקו"ל צ"ע במלחמה
שלא אמר קצרתיו דאם ניסת לא חלל כמבואר בסעיף ל"ג, וע"כ
משום דהחשש דדדמי מדרבנן הוא, וא"כ הלא כמה ברוזותא
העלו דלגצי איסור דרבנן סמכין אסימנים דרבנן [כמבואר באזה"פ
בסעיף כ"ד ס"ק קפ"ח אות ז'], וא"כ לענין חשש דדמי שהוא
מדרבנן מהני שפיר סימנים דרבנן וכי'.

וב"ב בעין יצחק סי' כ"ה, ושכן דלין נותן דסוגי בסימנים
שתיים, וזה כתב הב"ש בס"ק קמ"ג ומה"ל בס"ק קל"ג
דחשש בדדמי הוא מדרבנן, והרי שיעור כמה פוסקים דצדצקן
סמכין על סי' אלמעי. וכע"ז כתב באחיעזר סי' י"ג, ע"ש.

ובחתי"ם ח"ב סי' קל"ז ד"ה ונבוא חל השלישית, כתב ג"כ
דבראש"ט וכיכירו צ"ע ואיכא נמי סי"א חו ליכא
למוחש לצדדמי כמבואר בצ"ש ס"ק פ"ז, ובחידושי באתי טעם
לזה דאש"ג דעל סי"א לא סמכין מה"ת אי סומים לאו דאורייתא
ואש"ט ג"כ ליכא למסמך דלמלא טועה צדמיון וא"כ ליכא מידי
למסמך ואמאי מעידין, ואחרתי ע"פ מ"ש בתוס' צ"פ האשה
שלים דא"י ע"א צמלמחא מהימן משום דלא משקרי אינשי צמלמח
דעבדא לאגלווי א"כ גם צדדמי לא יאמר וידקדק צדדוהו כיטב
כדי שלא יתפס, ע"ש, וי"ל דסברת כחולקים דר"ישי לצדדמי
כ"ט

מ"מ בחירוף האחרון כתבו דלע"פ שאינם מוצהקים, וכן נראה מדברי הרא"ש והעור שכתבו סימנים סתם, איצ"ל דהנמוקי [שם ציטוטה] כתב דלריך ס"י"מ, וביה נראה לומר עפ"י מה שכתב שם מקמי הכי דאי לאו סימנים חיישינן דלמא אחרונה יניכור לפי שהמים משנים צורת הפנים וכו', וכס הם דברי רש"י שם, וכבר כתבנו דלרש"י אפשר שרצו בגמ' לאוקמי כדולל אפילו באית ציה מכה, ואפשר שסובר הנמוקי דמשום דמיה מרצו מכה משתנה ולהכי ציינן ס"י"מ [אבל כשאין מכה מהני גם ס"י ש"י"מ], אמנם לא לריבוא להא, דכבר פירש שם הנמוקי דבריו וכתב דלריך סימן מוצהק כדרך שנותנים צאצודה, ומשמע דהא דלמרינן שם בגמ' וקאמרי סימנים היינו מוצהקים קלה כמו צאצודה אבל לא מוצהקים לגמרי והיינו ע"כ עם סימנים, אלא דציטוטה דק ק"כ ע"א גבי חין משידין אלא צפרלף פנים אש"פ שיש סימנים בגופו כתב הנמוקי דצ"י"מ ודאי משידין כצוודא דב' ת"ח, והסם קאי הנמוקי ללישנא דסימנים דרצון וע"כ מוצהקים לגמרי קאמר, ומדמייתי ראיס משוודא דב' ת"ח משמע דגם הסם צמוצהקים לגמרי מיירי, וסותר את עצמו למ"ש שם דלריך ס"י"מ כדרך שנותנים צאצודה, דמשמע ללא צעי מוצהקים לגמרי רק סימנים דאצודה *, מ"מ צעוקר הדין נראה ללא ציינן הכא סימנים מוצהקים לגמרי כמו שגראה מדברי הרא"ש והעור. וכ"כ צגינא ורדוס כלל ג' ס"י ד' צחצוטה

ובחמדת שלמה סי' מג' אות ט' כחצ [דאטיג] דהרמ"א דלא
העתיק דברא"ט מהני סימנים [אלא] כחצ כסח איתו
מעיד [ומש"ה לא הולך להזכירם, דסי'מ מהני אפי' בדלוקא
ט"ע ואפילו באשחרו, כמ"ש בצעקף כ"ו], אך הכ"ש כחצ צפשויות
דסימנים ש"מ מהני, וצ"ד שיש סימנים ש"מ מהני אף
ברא"ט. וע"ע בהשמות, וצמ"ש אם לר"ד עז"ע בהסימן עלמו.
גם באמרי דוד (לרד"מ פעדער) סי' י"ט אחר שהביא דעת
הרא"ש והחוס' דצמ"א ברא"ט הוישינן לצדדמי כחצ דר"ה
טעם ג', דמ"מ צ"ד יש לסמוך על הכ"ט, וכו'א עפ"י מ"ש
החוס' ה"ל בחירוף כצ' דסי'א עם ט"ע מהני, והרי צ"ד
יש ג"כ סי' צגוף מלכד הכ"ט, ויחכן למעט המחלוקת ולומר
דגם החירוף הראשון שצחוס' שפירש דמיורי צסוי"מ וכלא ט"ט,
מ"מ מודה לדינא לחירוף כצ' דמועיל סי' אלא"ט עם ט"ט,
אלא דלא ניחא ליה להחירוף הראשון לפרש דהגמרא מיורי
צזה כיון שלא הזכר בגמרא רק סימנים ולא הזכר שם- מע"ט,
וצ"ה אצל, הביא דגם הרא"ש סובר בחירוף כצ' שצחוס',
שהרי כחצ על עוצדא דצ' ת"ח דהא דצטון סימנים ולא סגי
צט"ע לחוד כיונו משום דראו הכצטוב ואמרו צדדמי, ומשמע
מחיצת "לחוד" דמ"מ מלטרף הכ"ט עם הסימנים, וכ"כ הכ"ש
צס"ק פ"ז ומהר"ם פאלדווא סי' ל"ו צסס הרא"ש. וכ"מ צזית
רענן סי' ד' אות י"ב לדינא מהני גס סי'א, וחירוף ראשון
דחחוס' כיונו רק לפרש הסוגיא שם.

(*) ע"י במראות הצובאות ס"ק ק"ח בהנה"ת ש"כ על החר"ש דאגב חורש"י לא דק שפיר, דע"כ גם שם כוונת הני"י לס"מ, ומ"ש בדרך שנותנים באבידה ר"ל דחיישינן לרמאי כמו באבידה וצריך שיתן סימנים שבמקום המוצנע שיה"י מוכח דלא ראה אותם קודם שמת ולא משקר, וכמו שפירש ה"ב"ש בס"ק קמ"ג, וכ"ה להדיא בלשון הרמב"ן בס' המלחמות שפירש להא דאמרינן בש"ס דלאו עליהו סמכינן אלא אסימנים, שר"ל דרשהו אם רמאי הוא או לאו בדרך שמחזירין אבידה בסימנים, ע"ש, ופשוט הוא, וכ"כ בחמדת שלמה ס"י ב"ה אות כ"ב.

אוצר

סיק רלו אות טו

הפוסקים

וא"כ לא מהני סיי שומא חף להטערק לעצ"ע, אלא שהאריך להוכיח ולהרא"ש דחייב לראב"ע הוי שומא סיי"א.

ובסי' ל"ז דף י"א טור ז' צדון שראב"ע והוכר עיי ט"ע ועיי שומא על הלחי שהיה לו בחייו, כתב דאם נאמר דשומא הוי עכ"פ סיי אמלעי בדמוכח מלשון הרמב"ם וז"כ הב"ש בס"ק ע' בדעת הטור, שפיר מהני להטערק לע"ע חף שראה העצמא כמ"ש החוס' בדרך קט"ו ד"ה וקאמרי והב"ש בסעי' כ"ח, אמנם אם נאמר כדעת הגו"צ סיי י"א דלכ"ע שומא בלי היכר המראה מלוי צנן גילו ולא הוי סימן כלל, וגם כתבנו לעיל ד"ל דעת הרא"ש דנלא חזי בשעתיה [כגדון דידיה דהט"ע הוי עיי גוי דחזי בשעתיה חבל סימן השומא הוי עיי ישראל דלא חזי בשעתיה] גם סיי שיי"מ עשין בהשחנות, א"כ אין כאן סימנים להטערק לע"ע, אך איכא למימר דאף סימן כל דהו מהני בכח"ג להטערק לע"ע דלא להוי דרדמי, וכיוצא בזה כתב בגו"צ מה"מ סיי מ"ט, אלא שמתחזקת מהרמ"ם סיי ל"ו לא משמע כן, דהא צידדו הכירו בט"ע אלא שחשש לצדמי משום שראה העצמא, וכתב שם להחיר ע"פ מה שאמר שראה אותו במלבושו שלא היה בהם חשש שאלה, ושם כתב להחמיר משום שלא אמר בפירוש שהכיר המלבושים בט"ע גמור ואולי הכירם רק עיי הצבע, והרי כיון דלא היה שם חשש שאלה א"כ סימני המלבושים דומים לסימני הגוף, ואפ"ה חיורי וסומקי לא מהני משום דהוי רק סימן גרוע, וש"מ דסי' גרוע לא מהני להטערק לע"ע צראה העצמא, ושם בדרך י"ב טור א' אחר שכתב כמה לדדי היתר להחיר בגדונו, הוסיף עוד, דאף אם נאמר כהגו"צ ה"ל דשומא בלא המראה מלוי צנ"ג ולא הוי סיי אמלעי, וגם אם נאמר דלדעת הרא"ש באשחתי סיי אמלעי עשוי להשחנות, מ"מ עכ"פ סיי גרוע הוי, וכבר כתבנו דאף דלדעת הרא"ש צראה"ט לא מהני ט"ע לחוד וצעינן גם סימנים, מ"מ י"ל דדי חף בסיי גרועים לזרף בזה לע"ע, וכפי העולה בזכרוננו שראיתי באיזה חשוכה שהוצא כן בשם השוכח ראנ"ח*, ובה י"ש לייש דעת הרא"ש שסובר דצראה"ט צעינן ט"ע וסימנים ולאחרי, דקשה לכיון דחשש חפה הוא מדרבנן, וצדדנן הרי מהני סיי אמלעי, א"כ למה לא מהני ט"ע וסימנים חף באשחתי, ולהג"ל י"ל משום דהרא"ש מייירי בסימנים גרועים ולכן צעינן לאחרי, ולשון סימנים בהם נופל חף בסימנים גרועים כמ"ש בגמרא על מחגי דקחני אעפ"י שיש סימנים בגופו וצלקיו, גופו דארוך וגון, כליו צחוריו וסומקו, וע"כ ל"ל כן לפי הגו"צ שכתב במה"מ סיי מ"ז דלדעת ר"ת שהקול בספג"י מוכח דאף בודאי אחגי"א אם יש לירוק סימנים אמלעיים מהני לזרף לע"ע, וז"ה באשחתי דמים, ולבאורח דבריו תמוכים, דהרי הרא"ש סובר כר"ת בספג"י ואעפ"כ כתב דצראה העצמא לר"ך ט"ע וסימנים ולאחרי, ותיקשי לפי דבריו הגו"צ ל"ל לאחרי, ולפי ה"ל מיושצ ד"ל דהרא"ש מייירי בסימנים גרועים, והא דחייש מהרמ"ם ה"ל שמה הכירו המלבושים עיי הצבע, חף דהוי עכ"פ סימן גרוע, י"ל דדוקא חיורי וסומקי [שהוא בהפלגה] הוי סיי גרוע, אבל שלא בהפלגה חף סיי גרוע לא הוי, ולזה חשש מהרמ"ם, ועיי פסקי מהר"א סיי קס"א וצו"צ סיי ס', ולפ"ז יש להחיר שפיר עיי לירוק סימן השומא שצלקיו לע"ע חף שראה העצמא.

מיהו במים קדושים דקט"ו ג' צדון שהסי' הוי נשיכה צנ"ו במקום ידוע וגם צידו הוי רשע ידוע, הציא מהטור דצראה"ט צעינן דוקא סימנים שא"מ לירוק העצמא, וכתב דמאן לימא

הוא משום דא"ע"ג דלא משקרי אינש, מ"מ לא ידקדק ולכשיהיה עבירה לגלוי וסבור להנלל שטעה בדמיון, וכ"ז אי ליכא חלל ט"ע, אבל כי מצינו גם על סימן אפילו רק אמלעי, א"ע"ג דלדינא לא סמכין אסימנים אמלעיים, מ"מ הכד חייש שםס יאמר שהכיר בט"ע איש שהיה לו סימנים אמלעיים כאלו ואח"כ יצא החיש צדדו יותפס כשקרן, כי העולם לא יאמינו שהזדמנו יחד מי שהיו לו סימנים כאלו ונדמה לו צפ"פ כזה, נמלא דעיקר ההיתר הוא על הט"ע ולא לזרף הסימן אלא להאמת הטעם שהיה לו ט"ע ולא ישקר לומר צדמי בלי דיוק היטב, ויש לסבירא זו פנים צדדרי הלה"מ פ"ג מגירושין, וא"כ צנ"ד כיון דאיכא נמי סיי אפילו לא יכא אלא אמלעי מלערק לע"ע להאמין בעדים וליכא למיחש לצדדמי.

ובמהרי"א הלוי ח"א סיי קפ"ט דק"ג ג' אחר שהציא מהב"ש דצראה"ט מועיל עכ"ע עם סיי"א, כתב דהוא מוכרח לפי הרא"ש דהא דאמרין בגמ' וחזינכו לאלתר וקאמרי סימנים היינו דצעינן חרווייכו, הכרה בט"ע וסימני הגוף, וע"כ הכוונה על סיי"א דצו"מ צו"מ מועיל לחוד ולא צעי ט"ע, והטעם דמהני עכ"ע עם סיי"א חף צראה"ט משום דעיקר החשש דצדמי הוא משום דמאחר שראה או ידע מהעצמא סובר דודאי מת, ויש לחוש שזה הנמלא הוא איש אחר שדומה קצת לצעלה ומחמת שסובר העד שצעלה מת עושה ואומר שזהו בעל העגובה, ולכן אם יש גם סיי"א רחוק לומר שזה האחר שדומה לצעלה האשה היה לו ג"כ סיי"א כזה והוי כעין נפילה דיתיד דלא חיישינן.

גם בשואל ומשיב ח"א סיי ש"י"ב כתב צדדו דליכא למיחש לצדמי חף שידע העצמא, כיון שהיה לו סיי חולי הסבר וגם הכירוהו עיי גילוח הזקן דעכ"פ הוי כסוי"ב ושם הוי כחשש שאלה דיתיד ובודאי לא שייך בזה צדמי, ומטעם זה חף שלא הכירו צמוטם ואמר שנתרחצ קצת עיי המים סגי בסי"א ה"ל.

ובמראות הצובאות סיי ק"י"ב לפי מה שצו"ר שיעת החוס' דלא מלרכי סימנים רק צראה"ט ואין גופו שלם [וכמוצא לעיל אות ג'], כתב צד"ה אבל, דלשיטת החוס' כל שאין גו"ש וצראה"ט צעינן לאחרי וגם סימנים שא"מ, או סיי"מ שאין עשויים להשחנות לחוד.

וב"כ דסגי בסי"א צלירוף עכ"ע צשו"ת ר' צרוך אהגיל סיי י"ט, צו"צ"ק סיי מ"ג, במים קדושים חש"י ז' דקט"ו ד', צזכרון כהונה דמ"ז א', צצגדי כהונה סיי ט' ד"ג ד', צשיצת ליון סיי ע"ע ד"צ ג', צעזרת יבודה סיי מ', צעמק שאלה סיי י"א, צמכתא סופר ח"ב סיי ד' וצבהגה צאר מרים שם, צאצני נזר סיי ע"צ, ציד רמה (לרמ"ל פוקס) סיי כ"ה, צצרכת משה (לרמ"ג ירושלמיסקין) סיי י"א, וציד יחזק ח"א סיי ק"ל ד"ה מעשה. ועיי עוד מעיין זה בקבלת יעקב סעיף כ"ח, צדדרי חיים (לר"ת מלאח) ח"ב סיי מ"ח, וצחש"ר בעל הישועות יעקב שצצית שלמה סיי ל'.

ובבית שלמה (לר"ש מסקאלא) סיי מ"ב צדון שראב"ט והוכר עיי טב"ע וסי' שומא צצנן, כתב דאי שומא הוי עכ"פ סיי אמלעי הוי מהני צנ"ד, אמנם זה גופא חליא צחרי נשני ציצמות דף ק"כ דלל"ק שם לא הוי חף סיי"א ולל"ב הוי עכ"פ סיי"א, ועיי צ"ש סק"ע, וצמשאח צנימין כתב דאף דהר"ף והרא"ש לא הביאו רק ליטנא צחרא היינו משום שהוא לחומר דהאי ליטנא ס"ל דסימנים דרבנן חבל לעולם ספיקא הוי אם הלכה כלי"ב או כלי"ק, וא"כ בשומא יש לחוש ללי"ק דשומא לא הוי חף סיי"א משום דמלוי צנן גילו או משום דעשויה להשחנות

אוצר

סיק דלו אות סז—יז

הפוסקים

למאן לן דסימנים דנ"ד הוי מוצהקים קלת, ואפשר עוד דגרמי
מסימנים זינוגים ודמי לארוך וגון דלא מהכי לכו"ט. [וכ"כ]
מסתמא הפוסקים שהוציאו לעיל שלא דנו חלה דסגי בסי
חמנעי ולא צעין סימ, ומשמע דסי גרוע לא מהכי].

[ועי' ברשד"ם סי' ר"ד שכתבנו דעת הרא"ש כתב בלשון
לדעת הרא"ש מי שראה"ט אין עדותו עדות חלה בסימנים
וסימנים לריק שיכיו מוצהקים, וכן במשאלת צניעות סי' מ"ו
סוד"כ הדי' כתב בלשון דלדעת הרא"ש אפילו חזוהו לאלתר
לא מהכי רק ע"י סימ, אולם יתכן שזה קוראים לסי חמנעי
סימן מוצהק, שכן הכנה מהפוסקים הקדמונים קוראים לסי"א
סימ, ולסימ קוראים סימן מוצהק ביותר, והרי הכ"ש שכתב
כאן דמהכי אפילו סי שאינו מוצהק, מ"מ בסעי' ל"ג סקל"ט
כתב דאם נגע צמחלים לריק שיכיו לו צו סימ, וכתב שם
באבני גזית דכונתו לסי"א וקוראו סימ].

ולחשובים דעתה העור דלא ראה"ט ואין גופו שלם צעין
או לאלתר או סימן [כמוצא לעיל אות ט], כתב
בפרישה אות מ"ה דצעין סי' מוצהק. וכ"כ במשפטים יטרים
סי' מ"ז דמ"ה ג' דיותר נכון לומר דהעור מיייר בסימ. הו"ס
במרה"ל ס"ק ק"יג דל"ז ג' כתב דאף שהיה נראה לריק סימ
כיון דמיייר באשחתי חלל פשט הלשון שכתב סי' סתמא משמע
אפילו צינוגים, וגם מדכתב דלא סמכין חטביע לחוד בלא
סימנים משמע דצעין תריווהו עכ"ע עם סימנים, וע"כ חיייר
בסי"ב דבסימ אין לריק עכ"ע כלל. וכ"כ באדרת אליהו שבשני
המאורות הגדולים סי' ח' דמ"מ ד.

יז. אם צריך שהעד המכירו במב"ע הוא שיאמר הסימן
או דסגי אפילו בשאחר אומרו. בדברי חיים (גר"י
אויערנאך) סי' ו' ד"ה מעשה כתב דיש לקור דלמא הא
דצראה"ט צעי לאלתר וסימנים, היינו דוקא שהעד המכירו אומר
גם הסימנים, דאמרינן דשיניהם יחד מהכי ואינו מעיד בדדמי,
חלל חס ע"א מכירו צע"ע ואחר נותן צו סי' חמנעי ו"ל דלא
מהכי, דכיון שזה שאומר שמכירו אמרינן דאומר בדדמי, ונשאר
רק השני שאומר צו סימ, ולא מהכי וסימנים לאו דאורייתא,
וכן משמע לבאור הלשון העור שכתב שאינו נאמן חלל ח"כ
ראה מיד אחר שהעורו ומכירו ע"י סי' וכו', הרי משמע
דדוקא במכירו ע"י סי' מהכי ולא אומר בדדמי, חלל באלתר מכיר
והשני נותן סימ לא מהכי, ועי' חוס' גיעין דף כ"ז צ' ד"ה
סימנים שכתב דע"י סימנים מכירים העדים צע"ע, וכיוצא
בזה ראייתו צו"ת מהר"ע להלן סי' כ"ד דסובר דלא מהכי
אפילו סימ חלל כשהעד הכירו מחוץ והכיר עכשיו הסימ, ו
חלל אדם אחר שלא הכירו מעולם רק אומר איש שהיה לו
כך וכך סימנים שי"א עמי מת לא מהכי [וכווצא באלוה"פ
לסעי' כ"ד סקל"ל אות ג'], הרי דמחלק בין חס מכיר הסימנים
ע"י ע"ע או לאו, וממילא ו"ל גם צני"ד דכיון דהכירה לחוד
לא מהכי ורק עם סימנים מועיל, ח"כ צעין דמי שמכירו יגיד
הסימנים, ויכיר ע"י הע"ע הסימנים, חלל כשאחר נותן הסימנים
ואינו מכירו ו"ל דלא מהכי, אולם בגאונים בתראי סי' מ"ט
כתבוצה בעל המג"ש משמע דסובר דאף שאחרים הכירו צע"ע
ואשאו אומרת הסימ מהכי, ומדמה שם לדברי החוס' הני"ל
לאלתר וסימ מהכי, ואפשר לומר דמהעור אין ראיה, דו"ל
דהעור לרצוח כתב כן, דהא כתב בתה"ד סי' רל"ט דנכירי
שהכירו מחוץ ועכשיו הכירו ע"י סימנים וע"ע לא מהכי אף
בסימנים מוצהקים, דכיון שאינו מכוון להעיד חיישין דכשרא
הדומה לאותן הסימנים היה סבור דבדאי הוא האיש שהכיר

ובסי' ג"ז שם אחר שנפתק ג"כ בעין הני"ל, כתב דהלשון העור
שכתב דאם ע"א מעיד ראייתו מיד אחר שהעלה והכרתיו
ע"י סימנים שהיה לו בגופו נאמן חלל חס אינו אומר שהכיר

אוצר

סיק דלו אות יז--יח

הפוסקים

ובמים קדושים סי' כ' דקט"ז ד' כתב דאף שמשון בעור שכתב "והכרתיו ע"י סימנים" משמע דזכרה"ט צעין להכרה דע"פ תהיה ע"י סימנים דוקא לפי שיש צד הכרה גדולה, אבל צ"ל להכרה [דע"פ] לא היחה ע"י הסימנים דברי הסימנים הם בגופו תחת מלבושיו, וגם המכירים לא ראו ולא ידעו מהסימנים, וא"כ אפשר דאין מועיל הכרתו, מ"מ לשון החוס' לא משמע כן שהרי כתבו דזכ"ל אי נמי מהני ע"י ט"ע, עכ"ל, ומדלא כתבו איפכא דע"פ מהני ע"י הסימנים דהוי משמע כלשון הטור, מוכח דאפילו אין הט"ע ע"י סימנים מועילים יחד להט"ע.

[ובן נראה מהאחרונים המוצאים לעיל אות ט"ז שכתבו בעיקר הטעם דמהני סימן אמלעי משום דזכרה"ג הוי נפילה דחיד או משום דע"י הכרה יראה מאיסור' ושוב מהני סי"א, אמנם לפמ"ס החת"ס שם דהטעם הוא דכלא סימנים יכול העד לאשתמוטי, א"כ לריך שהעד המכירו יאמר הסימנים].

יח. אם מהני צירוף הכרת הבגדים כמו סימן. צערת חכמים סי' ו' צידון שידע מהנצבעה וסכירו צע"ע וגם הוכרו צגדיו ע"י סי' אמלעי, הביא מהרב השואל שרלה לומר דאף לפי מה שמסוק צצ"ש סקפ"ז דידע הוי כראה, מ"מ כיון דיש כאן סי"א צגגדים, א"כ סימנים עם ט"ע וראשו מיד צודאי מהני כמבואר צצ"ש שם, ואף דחיישין לשאלה, הלא הרבה פוסקים ס"ל דלא חיישין לשאלה, ואף אי חיישין לשאלה, מ"מ לסברת הצ"ש צסק"ט החשש הוא רק משום דסימנים דרבנן והוי כסימן שאינו מובהק [ע"י החשש שאלה], והלא צ"ל סי' שא"מ עם ט"ע ומיד מהני, והמחבר חמה עליו דהא להסבירים דחיישין לשאלה משום דלמלא הלכה כדאוקימתא [ציצמות דף ק"ב] דסימנים דאורייתא [ומ"ש צמחני דסימני צגגדים לא מהני הוא] רק משום דחיישין לשאלה, א"כ כל סימני צגגדים לא הוי אף כסי' צינוני, והצ"ש הג"ל הוסיף [דאף אם יש סי"א צגוף וסי"מ צגגדיו ג"כ אין להתיר] מכה ממ"י שכתב המהר"ל מפרגא שם, משום ד"ל דלמא סימנים דרבנן וצעין סי"מ ציותר וממילא חיישין לשאלה ותו ליכא סימן מובהק ציותר מלד הסימנים שצגגדים, אבל אם הלכה דסימנים דאורייתא וחיישין לשאלה, עכ"ל דסימני צגגדים ל"ה סימן כלל ואפילו לא כסימן צינוני, דהא סימן צינוני מועיל אי סימנים דאורייתא, ומה שרלה עוד הרב השואל לנרץ סברת העצוב"ג דלחג"י מהני ט"ע עם סימני צגגדים וסי' צ"ל צמים, השיג עליו המחבר, חדא דטעם העצוב"ג הוא משום דשמא תפח הוי רק חשש דרבנן, משא"כ צ"ל שאין חשש מלד שינוי המת צתפוח כ"א משום שאומר צדדמי כיון שידע הטעיה וכמבואר צתוס' דף קט"ו צ' ד"ה וקאמר, וכיון שיש ספק צגוף בעדות מהיכי תיחי להקל, ועוד דעלם סברת העצוב"ג ל"ע, וכו'.

וע"י פ"ח סי"ק קכ"ו ד"ה וע"י עוד, מהנצבע"ק סי' כ"ח שכתב צשם חכם א' דכי היכא דמלרפין עכ"ע דגוף עם סי' שאינו מובהק כ"ג לנרץ עכ"ע דגוף עם עכ"ע צגגדים, ושהנצב"י דהה דבריו דנשלמא עכ"ע עם סימנים תרי מילי נינהו והחשש שיש צד אינו צזה, אבל עכ"ע דגוף עם עכ"ע צגגדים הכל אחד הוא ובשניהם יש חשש צדדמי.

אמנם הפ"ח שם כתב דהנצב"י נשטן צזה על הסברא שהמלוא מקודם דגם צגגדים יש חשש צדדמי [ע"י ע"ז צלות ל"א], אך לפימ"ס הנצב"י בהגה שם וצסי מ"ג דאפילו עכ"ע צגגדים מהני, א"כ גם זה נסתר ונתקיימו דברי החכם הג"ל, ושכן

ע"י סימנים רק ע"י עכ"ע אינו נחמן, נראה להדיא דדוקא כשאמר העד שהתעורר להכירו ע"י סימנים שצגוף אז מועיל אבל אם אומר שהכירו ע"י עכ"ע לחוד אפילו אם נמצא צו גם סימנים צגוף כיון שהעד לא הכירו על ידן אינו מועיל כלל, ונראה דזה תלוי צפלוגחא, דהנה הרד"ך וכן הריב"ל הביאו ראוה דעכ"ע גרוע מלטרף עם סי"א מגיעין כ"ז א' דאיתא שם מלמא צתפוסה או צדלוסקמא ומכירו כשר, ופירשו הרמב"ם והא"ז וצ"פ צש"ע סי' קל"ב סוף ד' דצעין שיכיר הגט וגם שיהיה לו סי' צדלוסקמא דאף שכל אחד אינו מועיל מ"מ צתחצרות מועיל, וע"כ ה"א דאין מועיל צגט עכ"ע לחוד היינו משום דגט הוי לא שצעתן העין וכמ"ס החוס' צצ"מ כ"ד א' ד"ה ומודה, ולכן אינו מועיל רק צצירוף הסימן שצדלוסקמא, וא"כ מוכח לשיטתם דעכ"ע גרוע עם צירוף סי' מועיל, אבל החוס' והרא"ש כתבו צהביא דגיטין דמיירי שמשאו צעלמו ולא קאי האי ומכירו על דלוסקמא ולא או קתני, וכ"כ רש"י שם, וא"כ לשיטתם י"ל דצחמת אין מועיל צירוף עכ"ע גרוע עם סי"א, אך י"ל דאפילו לשיטת הרמב"ם והא"ז הג"ל דגבי גט מועיל צירוף מ"מ גבי רח"ט לא שייך טעמא דצירוף לכ"ע, דכל עיקר טעמא דצירוף אינו חלל משום הכודמות יחד דשוכיה לו סי"א כמו הנצבע ושתיהי צורחו דומה להנצבע זה לא שכיח והוי כמו סי"מ, אבל צרה"ט החשש הוא דלמלא צחמת אינו דומה צורחו כלל להנצבע ורק העד הוא שמתעב עלמו שצו הנצבע משום שרלה הטעיה ומי שלא רח"ט ה"ה צחמת מכיר כי אינו דומה לו, ואחר שהאריך להוכיח מסוגיא דחולין דף ל"ו דלכמה ראשונים שם אפילו עכ"ע כל דהו עדיף מס"א, כתב שצ דלפ"ז י"ל דהא דגבי רח"ה הטעיה חיישין שצקל הוא אומר שצו צעלה, היינו שאינו מדקדק יפה ואינו אללו עכ"ע גמור חלל עכ"ע כל דהו, אבל לא שאין לו ט"ע כלל [וכמו שרלה לומר מקודם דמכ"ע לא שייך צירוף סימנים לכ"ע], דודאי על כל פנים צגדר ט"ע כל דהו הוי, חלל שאין זה מועיל להתיר, אבל עכ"פ עדיף מס"א, וא"כ שצ שייך צזה טעמא דצירוף הט"ע כל דהו עם סי"א צמכ"ש מהא דצ' סי' אמלעים מלטרפין לסי"מ, ודעת הטור הג"ל י"ל דהא כהפוסקים דסברי דהא דאיתא צחולין שם דע"ע עדיף מסימנים היינו דוקא ט"ע גמור, אבל ט"ע שיש לחוש צו לצדדמי שהעין משקרת גרע הרבה אפילו מס"א, ומה"ט סובר הטור דאינו מועיל טעמא דצירוף רק שיהיה הט"ע על ידי היכר הסימנים, ומסוק לעין נידונו דכיון שצמה פוסקים לא סברי החילוק צצין רח"ה הטעיה ללא רח"ה ולדודה לא צעין סי' כלל, ואפילו לדעת החוס' דסברי החילוק צצין רח"ה"ט ללא רח"ה מ"מ י"ל דמועיל סימנים מטעמא דצירוף משום דלא גרע עכ"פ מט"ע כל דהו דעדיף מס"א, וא"כ מועיל אפילו אם העד לא ידע מהסימן, ואפילו לדעת הטור דאין מועיל צזה חלל כשהעד ידע מהסימן ומעיד צע"ע ע"י הסימן, [מ"מ צ"ל שרק ידע מהנצבעה] הרי יש פוסקים דסברי דידע לא הוי כראה, וגם אפשר לחלק דצ"ל דחון מהט"ע שצפ"פ יש לו גם ט"ע צהשערות גם הטור יודה דמהני [וכמו שהאריך צזה שם לעיל מני"ן], וע"כ נראה דיש לסמוך להתירה אם יסכימו גדולים לה.

אולם בחמדת שלמה סי' מ"ג אות י' צידון שט"א הכירו ע"י עכ"ע והאשה אמרה צו סי"א, כתב דמהני אפילו צרה"ט, דנראה פשוט דאין שום סברא לחלק צין אם העד עלמו אחר הסי' לצין שנודע הסי' ע"י אחר, ודבריה היכא דהעד צעלמו אומר הסי' יש לתלות יותר לצדדמי על ההכרה צחמת הסי' שאמר.

אוצר

ס"ק רלו אות יח

הפוסקים

סי' חמנעי הוי וולג נגרע מכה חשש רחוק כזה רק דלא הוי סי'מ, וא"כ שוב [ע"י הכרת הצגדים] איכא כאן סי'מא ועצ"ע [דגוף] דמהני אף צראה"ע כ"ו.

גם במחרי"א הלא ח"א סי' קפ"ט דק"ג ג' אחר שכתב דצ"ד שרק ידעו מהעצמה לא חיישין לצדמתי על הצגדים כיון שאינם יודעים שצגדים אלו נטעו, כתב עוד דמאחר דליכא למיחש צגדים לצדמתי כ"א חשש שאלה, א"כ שפיר יכולים לנרף ע"ע דצגדים לנצ"ע דגוף מאחר דתרי מילי נינהו, דצ"ע דגוף איכא חשש צדמתי וצ"ע דצגדים חשש שאלה, וצכ"ג דמי להא דמנרפים ע"ע דגוף עס סי'א, וכוסיף, דאם נחוש דמאח שמעו מהעד הראשון שגל למים צאלה הצגדים וצכ"ג יא גם צגדים חשש צדמתי ושוב אין מנרפים לנ"ע דגוף משום דהכל הוא חשש אחד משום צדמתי, מ"מ אם העד הראשון מעיד שנטע צגדים אלו צל"ה אין לחוש כלל כמ"ס הרמ"א בצע"ק ל"ב צ"ס מהר"ם פאדווא, וא"כ צ"ד ממנ"פ מותרת, דאם יודע העד הראשון שנטע צגדים אלו יא לסמוך על היתר הרמ"א, ואם לא יודע שנטע צגדים אלו חו ליכא צגדים חשש צדמתי רק חשש שאלה ומנרפים ע"ע דצגדים לנ"ע דגוף כ"ל, וגם צל"ה המעיין בנצ"י סי' מ"ג יראה שחוזר שם ממ"ס צ"י כ"ה וכו"ז דצגדים ליכא כלל חשש צדמתי אף אם ראה שנטע צאלו הצגדים, וא"כ שפיר יכולים לנרף היתר הצגדים לנ"ע דגוף וכ"ל.

ובמאמר מרדכי (לרמ"ז חיינונגה) סי' ל"ז דנ"ד טור ז' אחר שכתב דכל שלא ראה העצמה אף שידע שהיה רגיל במלבושים אלו לא חיישין לצדמתי, ועוד דחפץ אחד כוכר ע"י ז' עדים וצ"י עדים ליכא חשש צדמתי, כתב ג"כ דכיון שאין צגדים אלו חשש צדמתי רק חשש שאלה, ועל שני עניני חששות דודאי יש לנרף בנ"ע, וגם הוי עכ"פ כשאלה דחיד שחומר שהשאל לז"א אשר שוב לו צדמותו וצפרותו פניו, ובעין שכתב החכ"ל צ"י קל"ד לענין סי'א בגוף וסי' צגדיו, וכ"כ צכ"ד בפסקיו סי' קס"א צ"ס הקדמונים [ע"י צע"ק כ"ד ס"ק קפ"ז מאות פ"ו והלאה], ואף שהתב"ד שם השיג עליהם, מ"מ לענין חשש צדמתי כזה דלא שכיח כלל ו"ל דמודה, וע"כ נראה לסמוך צ"ד על ע"ע דגופו וצגדיו, וצפרע צע"ע צמח"ל"ס כראוי דאין כאן רק חשש דרבנן.

ובעמק שאלה סי' נ"ג אחר שכתב דצדמתי וצ"י להחיר מעטם שכתב הרמ"א דראוהו נטע צגדים אלו מהני, כוסיף, דגם לשיטת הצ"ע שם דהיתר זה הוא רק כשמלאוהו מיד מ"מ צ"ד מהני אף שלא נמלא מיד, דברי מהר"ם פאדווא צ"י ל"ו [שהוא מקור דברי הרמ"א הנ"ל] מיירי שלא מלאוהו מיד ואעפ"כ כתב דלא חיישין לשאלה, וע"כ ל"ל לפי הצ"ע דמהרמ"פ מיירי התם לענין לירוף להכרה שהכירו הגוי אלא שחשש לצדמתי משום דראה העצמה, ולזה שפיר כתב דחשש שאלה אינו שייך הכא משום דאין רגילות להשאל צכ"ג ושוב הוי כמו כלים דלא מושלי חגיגי דעכ"פ הוי כוסי"א כמבואר צ"ע סקס"ט, וזה מועיל שפיר שלא נחוש לחשש צדמתי צכ"ג בגוף משום שראה העצמה, ולפ"ז גם צ"ד כיון דאין לנו רק חשש צדמתי [על הגוף] משום שידעו מהעצמה, א"כ צכ"ג לכו"ע הוי לירוף צגדים סימנים שלא חיישין לצדמתי, וצל"ה הרי חשש צדמתי דראה העצמה אינו רק חשש דרבנן וג"כ חשש דרבנן כתב הנוצ"י דלא חיישין לשאלה [כמבואר בצע"ק כ"ד ס"ק קפ"ז אות ע"ו].

ושכן הסכים הקהלת יעקב [דהיינו שכתב דלא חיישין לצדמתי צגדים כמבואר צלות הנ"ל].

ובמהרה"ש סי' ד' דק"ח א' אחר שחשש צדמתי דצראה העצמה צע"ק ג"כ סימנים, כתב דיש להשיב שהרי העיד שהיה לצ"ס צלותם המלבושים על האופן שראהו כשנטע וצכ"ה וכמה סימנים [צמלבושים] כמבואר צכ"ע, ואפילו אי לא השבח להו סימנים מוצהקים מ"מ הא דצע"ק צראה"ע לאחרי וסימנים לאו צמלבושים לגמרי מיירי כמבואר בפוסקים, וכ"כ הא אמרין צפ"צ דצ"מ וצפרק צחרל דיצמות דסימני כלים לא חשיבי דחיישין לשאלה, ו"ל דלא מיציעא לעת קאה פוסקים דלמסקנא דגמרא ל"ה לשאלה, אלא אף לעת הפוסקים לעולם חיישין לשאלה, מ"מ יראה ומסבצר דצוונגה דנ"ד לא חיישין, דדוקא צכ"ה כשמלא ח"ש מת צסימני כלים הוא דחיישין לשאלה, אבל צ"ד שצעת העצמה ראהו לצ"ס צלותם הכלים וכשעלה ליצבה מיד צו ציוס, סמוך לאותו מקום שגצרה. הספיקה ראהו מת על שפ"י לצ"ס צלותם הכלים עומם על האופן שראהו כשנטע, וגם הכירו צ"ע, ואם צאלו לחוש לשאלה לריכים לומר שאחר שגל צ"ס צלותם הכלים ניגול, וצו ציוס מיד השאלים כולם לא"ס אחר ולצ"ס השני כמו שהיה לצ"ס הראשון ונטע השני צו ציוס ופלעו ה"ס צו ציוס צלותו מקום עס שאר התמים צראה שהיו מאותה ספיקה, ומה שהכירו צ"ע ה"ה צדמתי, וזה דבר רחוק מאד מהדעת, וצדכ"ס נכרים ודאי. שהוא הוא שנטע. צלותם הכלים ופלעו ה"ס סמוך לאותו מקום, זה יראה לי נכון ומחשיב על הכל, ואפילו לדברי הת"ס צכ"הו שהוא היותר מחמיר צסימני כלים יראה דיודה צ"ד, כ"ש צראה שם כמה גופים מתים מאותה הספיקה וצכל"ס צע"ל חשה זאת, ודבר רחוק הוא לומר דצטלוהו אחר צדמתי ונחלף צאנשים אחרים.

ובבתב סופר סי' כ"ה דף ל"ה טור ז' אחר שכתב דחשש צדמתי צכ"ה הצגדים ליכא צ"ד כיון שהוכרו ע"י ז' עדים, כתב עוד דאף דצגדים חיישין לשאלה, מ"מ צ"ד ל"ה, דברי מוכח ע"כ דע"ע דראה"ע אף דחיישין לצדמתי, מ"מ עדיף מסימן חמנעי או עכ"פ הוי כמו סי' חמנעי, דמנרפין ע"ע דראה"ע עס סי' גרוע, [ע"י צ"י צלות ע"ו], והיינו משום דהסי' מחזק בנ"ע ואמרין שדיק היטב, דודאי לא יאמר צדמתי כשאין פניו של זה דומה לו כלל, אלא שאלו חוששין [שדומה לו קאה] ולא דייק היטב, ואולי כשידייק היטב ימלא שניו צין זה לזה, אבל הסי' מגלה לנו שטוב ראה, וא"כ ו"ל דצכ"ג ל"ה לשאלה, דכמו ש"י החכ"ל דבסי' חמנעי בגוף וסי'מ צכליו ל"ה לשאלה משום דהוי כנפילה דחיד, ה"כ ו"ל דכיון דע"כ פניו של זה דומה לזה שגל למים רק שלא דייק העד כ"כ, ולחוש שזה שדומה לו השאל לו כליו הוי כנפילה דחיד ולא חיישין, וכע"ז כתב צמח"א צנימין סי' מ"ג דאף להסוברים דצכ"רי מסל"ת לא מהני ע"ע משום דכיון דאינו מחבין להעיד אומר צדמתי, מ"מ כשאומר גם סימני הכלים מהני ולכו"ע ל"ה לשאלה צכ"ג, והוא לא כתב העעם כזה, ולפי הג"ל מוסבצר הדבר היטב, וכיון דצ"ע דכ"רי דלהך שיטה גרוע טובא ואין כאן עדות כלל ומ"מ ס"ל דכיון דהוי עכ"פ ע"ע כל דכו ל"ה לשאלה, כ"ש צ"ד שיש כאן עד כשר וליכא רק חשש צדמתי להרה"ש ולר"י שצתוס, ולכמה שיטות ל"ה לצדמתי צראה העצמה, דודאי ו"ל כ"ל, וכ"כ צע"ק סי' ע"ב לענין ע"ע צאשחתי וצכ"ה צגדיו שרחוק מאד לומר ששחתי פניו לשל זה שהשאל לו, ונחתי"ע מהמ"צ הג"ל, וגם אם נחוש לשאלה, מ"מ לפי מ"ס הצ"ע [צסקס"ט] דהא דחיי"ס הצ"י לשאלה היינו משום דצ"י סי'מ וע"י חשש שאלה ליכא סי'מ, וכתבו האחרונים דמ"מ

אוצר

ס"ק רלו אות יח-ב

הפוסקים

קצרתיו, וס"ל דלא אפשר צעין ואזלינן לחומרא וצעין קצרתיו, ומיהו דעצב דגלגל לא אפשרטא משום דהתם בשלל ראה הטענה, ולא ראה הרב לומר משום דהתם הוה כמו קצרתיו (פי' משום דאסקורו אגישתא וטלטלוכו ממקום למקום דחשיב כמו קצרתיו לדעת הרי"ף והרמב"ם כמ"ש הרמ"א בסעיף י"ז), לפי שהוא סובר דאסקור קמאי לא הוה כמו קצרתיו, אלא קצרתיו ממש צעין, וע"כ חילק בין ראה הטענה ללא ראה הטענה, עכ"ל הרי"ש, ועוד כתב שם הרי"ש דהרמב"ן צ"ל המלחמות דהוה כל דברי צעה"מ, דא"כ כי צעין למפשט צעין משובדל דשני ת"ח הו"ל לאוקמי התם בשלל ראה הטענה עסקין, ולא לומר דלאו עליוהו קא סמכין אלא אסימנים, ועוד דאם כדברי צעה"מ דצעין דלא אמר קצרתיו אלא קצרתיו פשיטא דמהימן הו"ל לאוקמי נמי בדאמרי הנשים קצרתיו, והיולא מכלל דברי הרי"ש דלצעל המאור מהני קצרתיו כמו סימנים, אלא דאסקור לא הוה בקצרתיו ומש"כ הולך הש"ס לאוקמי דקאמרי סימנים, וע"כ הוקשה לו דהו"ל לאוקמי עפי דאמרי הנשים קצרתיו ולא הוה לריך לסימנים, ובהכרח דס"ל להרי"ש דכל שאומר קצרתיו אין לזוז לדדמי אף לעין ההכרה, דכיון שנתעסק בו הרבה לקצרו בודאי נתן בו ענין גמור, אלא הא דאסקור קמאי שהוא עסק מועט לא הוה כמו קצרתיו לשיטה זו, וע"ש שהביא רא"י לדברי הרי"ש דעת צעה"מ, דא"כ גם במלחמה כי אמר קצרתיו נמי נחוש שמה קצר לאיש אחר וסובר כי הוה זה משום דחזי דמחי לי בגירא או ברומחא, דהא סתמא דמילתא לא קצרו חייב משמת מפני פחד המלחמה, וכי נאמר דלא מהני קצרתיו במלחמה עד שיאמר שלא העלים עין ממנו משעת מיתתו עד שקצרו, ואף שהש"ג בשם רי"ז דר"פ האשה שלום כתב דאם אמרה מת במלחמה ומלחתי אחי"ב וקצרתיו לא מהימנא עד דאמרה ג"כ סימנים כמו במשאל"ס, ועי' סעיף מ"ח, אלא מסתומת שאר הפוסקים שסתמו ולא חילקו בזה משמע לכאורה דכל ענין מהני קצרתיו, אע"כ דכל שנתעסק בו וקצרו מסתמא ע"י ההתעסקות הכירו יפה וא"ל סימנים, וב"מ מסעיף ג' ברמ"א דאפילו כשהכירו אחר המלחמה נמי מהני אם אמר שהכירו יפה וא"ל סימנים ובמ"ש ה"ש שם (ועי' חשו"ט ז"ל סי' פ"ח), וא"כ כ"ש דאמר קצרתיו דודאי הכירו יפה, וכיון דמים במלחמה דמי ה"ה במים דמהני קצרתיו כמו סימנים, ושם כתב דיש לגמגם בדברי הרי"ש, שהרי אחר שפי' דעת צעה"מ דקצרתיו מהני כמו סימנים דהוה דבריו מן הסוגיא כמו שהקשה עליו אח"כ דא"כ הו"ל לאוקמי בדאמרי נשים קצרתיו ולא ילכך לומר דקאמרי סימנים, וא"כ מחמת קושיא זו בהכרח ז"ל דס"ל לצעה"מ דקצרתיו לא מהני כמו סימנים דלכתי ים לחוש שמה עשה דמיונו צעין בהכרה ודעת הש"ג בשם רי"ז ה"ל, וכו', מיהו יש ליישב דלכך לא מוקי לה בדאמרי קצרתיו משום דס"ד למעטי דדוקא צעין קצרתיו משום חשש דדמי שצעין המיתה דחיישין דלמא לא מת אלא שהמים נלצלוהו וכדעת הרמב"ם וסיעתו [וכבסעיף ל"ג] אלא סימנים לחוד לא מהני, קמ"ל דסימנים מהני אפילו בלא קצרתיו ולא חיישין לדדמי צעין המיתה וכדעת הרמב"ן [החולק על הרמב"ם], ועדיין ז"ע.

ובבית שלמה (לר"ש מסקאלה) סי' ל"ז דנ"א א' כתב דדברי הרי"ש דעת צעה"מ תמוהים מאד, דמאי מושיל קצרתיו צמים לענין חשש דדמי על הצורה, דשמה סבר שהוא הצעל ע"י שראה שצעב ובאמת אחר הוא שקצרו, וע"כ הגם שאינו כדאי לחלוק על הרי"ש, מ"מ המחזור דעת צעה"מ הוא, שמי"ש דקצרתיו פשיטא דנאמן היינו צע"א במלחמה דוקא דבזה הוא

ועי' בהרי בשמים מהדו"ג סי' י"א שניקף צדדו ע"ע דגדים וסי' מנין המעות שהיה אלו, להכרח נעצב ע"י עד שראה הטענה.

ובבגדי כהונה סי' ע' דנ"ג ג' אחר שחשש צדדו דהוי כמו ראה הטענה וחיישין לדדמי, כתב דמ"מ כיון שהכירו כל מלצויו וכל מלצויו לית לשאלה, ועוד שהכירו החותם אשר חתם בו וזה אמרין צמי' דלא מושלי אינשי, ואף דכתב ה"ש בסקס"ט בשם חסונה צ"י דלפי מאי דפסקין דס"י דצנן וצעין סימן מוצהק ביותר, אז אפילו בכלים דלא מושלי ליכא מיתה ס"מ ביותר כי אעפ"י שלא שכיח להשאיל אותם אלא לפעמים משאיל אותם, מ"מ כיון דסימן אמנעי מיהא הוי, מהני להאטרף עם ע"ע אף דראה"ט.

יט. ובשמלכד ההכרה בסב"ע ידוע ג"כ שהמת הנמצא השתייך לחוג אנשים מסוים שאליה השתייך גם בעלה. בהאלף נ"ך שנמח סי' ז"ע צדדו שהיה בעלה צלאל ובעידו י' חילול שנתעב צדדו לפניהם והוליוהו וקצרתיו, אחר שחשש דנ"ד גרלין הדברים דע"י טע"ע הכירוהו וזה לא מהני לכמה פוסקים בראה הטענה משום דצעין גם סימנים, וכתב להחיר משום דצ"י עדים לא חיישין לדדמי אף בראה"ט, הוסיף עוד לסניף, דכיון שהיה חייל וצחייל מהני סימני צדדו משום דלא חיישין בזה לשאלה דאין חייל רשאי להשאיל צדדו דנפשו הוא, ודי בזה הכרה צדדו, ואף דיש לחוש להיפך דגדי חילול הכל שוים וי"ל שנדמה להם צע"ע של הצדדים דזה הוא וטע"ע לא מהני כאן כיון דראו הטענה, אך י"ל דבזה צלאל"ה אין לחוש לדדמי ד"ל דוקא באיש אחר חיישין לדדמי מכה דראוי לילך בחר רוצח דעלמא, אלא צדדו דהוי חייל וצדדו דהוי מצעלי כלי זמר דהמה מועטים וליכא בזה רוצח דעלמא אין לחוש בזה לדדמי, ולשאלה לאחר לא שייך בחייל, ולמעט בצלוגתא עדיף ולכך י"ל דצ"ד לכ"ע לית לדדמי אף בראה"ט.

כ. כשאמר קצרתיו אם מועיל כמו סי'. עי' צדדו השלחן סעיף ר"כ שכתב עפ"י צעה"מ דמי שראה"ט לא מהני מה שראהו בהעלותו מן המים והכירו צע"ע אלא א"כ אומר קצרתיו או כעין קצורה, או כשאומר סימן אמנעי נוסף להטע"ע, דכיון שאומר סימן אמנעי בודאי זהו, וכן אם עסק בקצרתו או כעין קצורה כגון שטלטלוהו ממקום למקום ודאי הסתכל בו יפה. וכע"ז כתב גם באמרי יושר ח"ב סי' צ' בזה"ל ע"ש. [ועי' לעיל סעיף י"ז ס"ק קל"ד אות ד'].

ובריב"ל ח"א בתשובתו צו בחידושי דינים דס"ט ג' כתב דאפשר לומר לדעת החוס' והרמ"ש היכא דראה הטענה לא מהני קצרתיו כמו סימנים, דדוקא בסימנים הוא דקאמרינן דליכא למיחש שצדדו מועט יאמר שזכו האיש שראה שנתעב, אלא קצרתיו מסתברא דלא מהני להכי, אם לא שנאמר דמתוך ההתעסקותו בקצרתו יחזרר לו לא יאמר צדדמי, ומ"מ נקעין שראה שנתעב, ואם לא יחזרר לו לא יאמר צדדמי, ומ"מ נקעין דבאמר אסקורו לקמן אף דהוי כמו קצרתיו לדעת הרי"ף, מ"מ לא מהני בראה"ט לדעת הרא"ש אלא דקאמר סימנים, דברי אמרין ביצמות דקט"ו צ' ואסקורו לקמן ואפילו הכי אטעריך לומר וקאמרי סימנים.

ובמראות הצובאות ס"ק ק"ג דל"ז ד' אחר שהביא דברי"ל ה"ל נסחפק אם קצרתיו מושיל כמו סימנים ושנעה להחמיר, כתב דמתוך דברי הרי"ש צ"י שפ"ח למדנו דשפיר מהני קצרתיו כמו סימנים, דזה לשונו שם: והרב צעל המאור סובר דהיפך דצעין דע"א במלחמה לא באומר קצרתיו דהא פשיטא דמהימן דהיא גופא מהימנא וכו', אלא צעין דלא אמר

אוצר

סיק רלו אות כ—א

הפוסקים

סי' ד' כשחשש להיאל לנריך סי' בכל גווני, אחר שכתב להרבה פוס' הרי רק בטע"ע סג' הוסיף, דבניד שהיה עמפ"ע חלין שאליו היה כלן הראשון היה אומר שהכירו גם צמי ואלאו גם ידי שיעת ר"ח.

ובשו"ת הראנ"ח סי' ע"ד בנדון שאמר העד פ' טבע צים בין מקום פ' לפ' ואלי ועוד אנשים קצרוהו, אחר שחשש לשמא ראה הטעיה ובעין סימנים לדעת הרא"ש, כתב ג"כ דודאי אם היה העד הראשון צמינו היינו חוקרים אותו באזהר ענין הכירו אם בטע"ע או בסימנים, אבל כיון שעדים אלו מעידים מפי אחר שאמר להם דברים אלו ואנחנו לא נדע אופן האמירה, מסתמא חלין להקל שראו מיד והכירו בסימנים כו', וכ"ש שאינו מוכרח מדברי העד שראה הטעיה. והביא דברי הראנ"ח לנדון במשפטים ישרים (לר"ש חסון) סי' מ"ז דף מ"ז א'.

ובדעת הרשד"ם, ע"י לעיל ס"ק רכ"ה אות ה' דמ"א עור צ' וג' שנהלקו האחרונים, דהר"ש הוכיח מס' י"א דרק באיסור דרבנן סומך אקולא דעד מפי עד, ושצמי ס"ע שצנודו היה עמפ"ע מ"מ חשש מה שצנודו ראה"ע ולא הוזכר סי', ולא חלה שהראשון הכירו צמי, ומשמע משום שהיה איסור דאורייתא. ודבר משה המוצא שם דחה בוכחתו מס' י"א ע"ש, וכתב דהא דסי' ס"ע מלמד ד"ל דשכתב אותה חש' עדין לא ראה לדברי הריב"ל, מלמד זה הרי באמת גם צמי ס"ע מזכיר לקולא דעמפ"ע [עפ"י הרמב"ם ושו"ע סעי' ה'], ומה שלא נסתייע מזה לענין סי', לפי שמלא היתר יותר מרובה לענין סי'.

והרח"ש הביא ג"כ בכמה דוכתי קולא דהריב"ל לענין סי'. ברם ע"י צמיק ואות ה"ל שצנמה מקומות מדבריו נראה ללא סמך בקולא דעמפ"ע צנמה ענינים אלא לסניף או באיסור דרבנן. מיהו מוצא דבריו דבהספק אם ראהו גם צמי יש להקל עפי מבהספק אם ראהו בשעתו, וביחוד מוצא בן צמי ד', דאחר שכתב לענין ספק אשחתי דאף שהרשד"ם פסק ע"ד הריב"ל, מ"מ לדינא כתב הרשד"ם הרי הורה הרב ועשה מעשה, גם הרש"ך והרצ"ל אשכנזי כתבו דהריב"ל, לכן י"ל דכדאם לסמוך עליהם, הוסיף, וכ"ש צניד לדינא חשש שלא ראהו לאלתר רק משום סי' צנצד [שמא הכירו רק בטע"ע]. ועממא, מוצא דבריו צנמה דוכתי, ולענין אם ראהו בשעתו אין הספק שקול דיותר מלוי דראהו אחר שעה א' כמוצא בריס ס"ק ה"ל, וגם דרוב הפוסקים סברי דלאחר צעין בכל גווני, משא"כ לענין סי' דהספק אם הכירו רק בטע"ע או גם צמי הוא ספק שקול, וגם דרוב הפוס' סברי דא"ל סי' גם צנצד הטעיה או באינו שלם, אלא בטע"ע סג' כל שראהו לאלתר, לכן יש להקל עפי לחלות שהראשון הכירו גם צמי משים לחלות שהראשון ראהו בשעתו.

עו"ב הרח"ש צנמה חש' דצנצ"ג יש להחיר מס"ם [צנצ"ג קולא דעמפ"ע]. ועתיק מס' ו' דק"י ד', דאחר שכתב דההיתר דעמפ"ע, הוסיף, אמנם לי נראה דיש להחיר מעממא אחרונה כו', דאם משום חשש שמא לא היה גופו שלם וי"א דבעין גם סי', הא' יש כמה ספיקי, שמא היה גו"ש [והרשד"ם כתב דעממיון אחזקתו שהיה שלם, ושמא הלכה כדעה זו דגו"ש אין לנריך סי', ותוס' כתבו דכן המנהג כו', מחו"ד צמי מ"ה דק"י ג'], ואח"ל שלא היה גו"ש שמא ראהו ג"כ צמי, ואח"ל דלא ראהו צמי שמא הלכה כשאר רצונות דא"ל סי' בכל גווני [וכ"ש שהם רוב מנין ורוב צנין, מדבריו צמי ג"י דר"ח ג'], ואם משום דראה הטעיה ויש ג"כ כמה רבונות דמלריכים

הוא צמי דגמרא, וסובר דצמלחמה אין חשש לצדמי דאורח, ודלא כהש"ג שמדמה מלחמה למים, וגם י"ל דבע"א צמלחמה גם הש"ג מודה דל"ה לצדמי דאורח ולא כתב בן רק באשה עלמה, וכ"מ מסתמא כל הפוסקים, וע"י צנצ"ג סי' ז"ה, אבל צמים סובר צנצ"ג כהר"ש דאף צנצ"ג יש חשש צדמי דאורח, ומש"ה יש חילוק בין ראה"ע ללא ראה, והרמב"ן [הנ"ל] שהקשה דאמאי לא מוקמינן דאמרי הנשים קצרונו לגרמי הוא דכתב בן דאיהו לא חייב לצדמי דאורח [אף צמים, ע"י אות ה'] אבל צנצ"ג סובר דחיישין, ואף שהיה דעת צנצ"ג, מ"מ כיון דהרמ"א הביא דעת הרא"ש דבראה"ע לא מהני ט"ע, ומסתמא משמע דאף בקצרתיו לא מהני, ועוד דהא צנצ"ג לדעת המחבר בסעיף ל"ג צעין קצרתיו, וא"כ מ"ש הרמ"א דבראה"ע לא מהני ט"ע היינו אף צנצ"ג קצרתיו, אולם ע"ש צדק ג"כ א' שנירף דעת צנצ"ג חליצא דהריב"ל לשאר ההיתרים שצנודו. וע"י צנעופות ראם (לר"א טוויצ) סוסי' כ' שצין שאר הטעמים שכתב על נדון דל"ה לצדמי לירק גם הא דמוצא בריב"ש ה"ל חליצא דצנצ"ג דאמר קצרתיו ל"ה לצדמי אף בראה"ע. וכע"ז כתב גם צמי כ"ו.

ועיין לעיל צאות ד' צנצ"ג א' מהבית אפרים סי' י"ג וי"ז וי"ח שכתב דהריב"ש חפס צנצ"ג הצנצ"ג דהא דמחלק בין ראה הטעיה ללא ראה היינו לענין דשמא לא מת רק המים צנצ"ג ונדמה לו שמא, וע"ז הוא שכתב צנצ"ג דמהני קצרתיו, אבל לחשש צדמי דאורח ס"ל לצנצ"ג דל"ה חליצא צנצ"ג הטעיה, והבית אפרים צנצ"ג אחר שהרבה להקשות על פירוש זה צנצ"ג צנצ"ג, ראה שם צמי י"ח דני"ה א' לפרש דברי צנצ"ג כמו שפירשונו צנצ"ג וצנצ"ג שלמה ה"ל חליצא דהריב"ש, וסובר כתב דיש לחות דצנצ"ג כתב בן רק לענין מלחמה, דכיון שאומר שנהרג ולא היה חבול וקצרתיו שפיר יכול להכירו היעצ ע"י ט"ע צנצ"ג פנים עם החוטם ול"ה לצדמי לפי שאינו משתנה כלל, משא"כ צמים אע"ג דלא אשחתי מ"מ המים משנים קצת אורת הפנים וכמ"ש רש"י צדק קט"ו ריש ע"ב, ולכן יש לחוש שאמר צדמי, ומסוק דלפ"ז יולא צמים וראה הטעיה אף קצרתיו אינו מועיל לדעת צנצ"ג המאור.

כא. אם יש להקל כשהעד לא פירש שהכירו גם בסי' והלך לו, או בעד מפי עד. עס"ק רכ"ה אות ה' דלענין אם לא פירש העד שראהו חוץ שעה משעוה, פליגי הפוס' אם חלין שהעד הרוחא ראהו בשעתו אלא שלא סיפר, וע"ש בהוכחות והנימוקים מצ' ה"לדים, והרבה מהם שייכים גם לענינו, וכלן צביא רק דברי הפוס' שדנו בדינא ע"ד סי', והדיונים השייכים צמיוחד לכאן.

הריב"ל ח"א סי' א' וי' (המוצא גם שם) כתב שאם היה העד צמינו ודאי לנריך לחקרו אם ראה הטעיה כו' ואם היה צו סי' כו', אבל צניד שהוא עד מפי עד כו' יראה שמוחרת, דחלין להקל שהעד הראשון ראהו בשעתו והכירו הכרה מעלייתא [בסימנים *] כו', והביאו המל"מ צמי"ג דגירושין ה"ל כ"א. וכ"ה באמונת שמואל סי' כ"ד. גם צנצ"ג עסק סי' ע"ע כתב עפ"י הריב"ל דעל הספק אם הכירו צמי אין לנריך לחקור כיון דאין העד הראשון לפנינו. וכן הביאוהו לגדוהם צנצ"ג, דברכי נועם סי' ס"ד דקט"ג א', וצנצ"ג משה (לר"מ שלטון) סוסי' כ"ו, וצמטיל שמואל סי' כ"ב. וע"י צנצ"ג הרי"ד גרשון שצניג ורדים כלל ג' סי' כ"ה שהסתייע מדברי הריב"ל לנדון שכתב אם צנצ"ג הכירו או צמי מוצהק, וצנצ"ג שמא

אוצר

ס"ק רלו אות כא

הפוסקים

לבעלה שנטבע וסבירו וקצרו, אי"כ יש מקום להקל בדרך ממנה, [דהא אפשר דמה שאמר שנטבע הוא לא משום שראה הטביעה רק שמתלוו נטבע], ואם צאנו להחמיר דמה שאמר שנטבע היינו שראה בעצמו או שידוע בן צעירות מפי הרואה בו, אי"כ הוי רק איסור דרבנן, ובדרבנן הלכה כהמיקל, או יש לנו לחלוק שראה גם בסי' כיון דהוי עמפ"ט, ובג"ד יש עוד סוף מהכרח הבגדים בו, ואף שיש לגמגם על הממפ"ט, דדילמא [רק] ראה טביעתו ולא שבה עליו כשיעור שחלף נפשו דלא יראה מאיסור דאורייתא, וי"ל דהמלריכים סי' בראה"ט אפשר דהיינו נמי דוקא כשגם שבה עליו כשיעור שח"י דאז עפי הוי חשש דדמי בו, [פי' מה צאות ל"ה ושמכמה פוסקים קדמאי מוכח דגם בלא שבה כשח"י חיישין לצדמיה], ועוד דפשוט בפוסקים דעמפ"ט שאמר טבע פי' בג"ד לא חיישין לומר שראה"ט, אלא אמרינן שרק שמע שהלך בספינה ולא חזר או קול הצרה שמע ולא דייגין ליה כראה הטביעה.

ובבית דוד (להר"ד) ח"ב סי' ו' מחלק בזה בין אומר הכיר לפי' לאמר מלא לפי', דאחר שכתב דבג"ד אין ראה ששמעו מהטביעה ואי"כ אפילו אמרו שהכירו בעצ"ט בלא סי' נמי מהני, הוסיף, וכ"ש שלא אמרו בפירוש שלא הכירו בסי' אלא אמרו שחלף לפי' ופי', שמורה שהכירו ולא ידעין במה, שאין לנו לומר שלא הכירו אלא בעצ"ט, ואף שמשלשן העור שכתב דצאנו אומר שהכירו בסי' אינו נאמן בראה"ט, משמע שכל שלא אמר בפירוש שהכירו ע"י סי' אינו מועיל, וי"ל דהיינו כשאמר שהכירו בעצ"ט, או אפילו הכרתיו לצד דמשמע נמי דוקא בעצ"ט ולא בסי', דסתם הכרה היינו עז"ט, ולכן אם איתא דהכירו בסי' לא היה אומר הכרתיו לצד שמשמעו עז"ט. לחוד אלא היה מפרש שהכירו גם בסי', ומדלא פי' ש"מ שלא הכירו בסי', אצל בג"ד שלא אמרו הכרתם אלא אמרו מלאנו לפי' ופי' ומזה-אנו מצינים שהכירו אותם, ליכא שום הוכחה ודיוקא שלא הכירו בסי'. [ויש להעיר דצריכ"ל מצוה שאמר שהכירו ומ"מ דן בקולא דעמפ"ט].

אולם המהרי"ט ח"א סי' קל"ט (השני) דק"צ ח' האריך להוכיח דלא כהר"ל בו, וכתב דידועין שהראשון ידע מהטביעה דאינו נאמן בלא סי', אי"כ כשצא אחר והעיד בשמו-במה כמו גדול להחיר בלא סי', דהרי בראה"ט לאו עלי' דע"ט סמכין אלא אסימנים והא' לחיובו בו. אלא דבדגונו מסיק דכיון דכבר יתח מחזקת ח"א מה"ת יש להקל בו, דאפילו המחמירים בראה"ט היינו משום דכל דאיכא למוחש צדוה אשה חוקמה אחזקה, אצל זו שיתח מחזקת ח"א מה"ת כו"ט מודו דחלינן להקל.

ובבני אברהם סי' צ' ד"ד די' אחר שדן צדונו שהסתפק גם משום אשתהי, שאין להחיר מס"ס משום שיש גם ס"ס להחמיר, שמה כהר"ף וס"ט דבעין מיד-ממש ואפילו כהולקים שמה כהר"ה וס"ט דבראה"ט צ"ט סי', וכאן לא נזכרו סי', כתב דאמנם להר"ל וס"ט הרי בעמפ"ט חלינן דהראשון ראהו בסי' בו, אצל כ"ז אינו שוב כיון דלהרשד"ם משמע דלא סמכין ע"ז אלא צאיסור דרבנן וכמ"ש הר"ח"ש בו, מיהו בג"ד יש להחיר מלד אחר דהוי ספק אם שמע מהטביעה בו.

ובשהזכיר העד הראשון להדיא סי' גרועים שהיו צמת ומסימנים צינונים לא הזכיר. צנני אצרהם סי' ל"ז בתשו' מחלמיו וציניהם צעל הפאת נגב, צדון שאחי הגעדר שאל את הגוי המעיד מהיכן הכירו והשיב וכי' אפי' לא הייתי מכיר את אחיך שהיו צו סימנים כך וכך, ופרט סימנים גרועים, כתב דפ"ג ג' דיש להסתפק בזה דמדבריו נראה שלא ראה צו סימנים המועילים

דמלריכים סי' [ול"ה אפילו בגו"ש], איכא ג"כ ס"ס, שמה הכירו גם בסי' ואח"ל דלא הכירו בסי' שמה הלכה כשאר רבנותא דא"י בכל גווי, [וס"ס זה שייך גם צאינו שלם ורואי], ועוד נראה שיש לז' וצחינה אחרת להקל להמלריכים סי' בראה הטביעה, דהא עממא דלא סגי בעצ"ט לחוד הוא משום חשש דילמא אמר צדמיה ואי"כ ספיקא הוא, והא יש ספיקא אחרונה שמה ראהו בסי' והוי כמו ס"ס בו, ואף דהך ס"ס אינו מתהפך מ"מ נוכל לעשותו סוף לטעם הראשון, [וכ"ש ד"ה דגם צאינו מתהפך הוי ס"ס בו, מדבריו בסי' ג"ט, והוי כג' ספיקות, מדבריו בסי' מ"ה]. ובסי' נ"ו מסיים עפ"י דכיון שכן יראה ודאי להחיר. [ואף שצ"ט מ"ה כתב ע"ז דמ"מ ירא להחיר בערוב החמורה, היינו משום דשם מייירי לענין לאלתר, וכדכתב שם אח"כ עממא דרובא דהפוסקים רוב צנין ומנין מלריכי לאלתר בו].

ובע"ז באדרת אליהו (בתשובותיו שצטני המאורות הגדולים) סי' ח', כשחשש לה"ה לר"ך סי' בכל גווי ובצאות צ', אחר שפקפק אקולא דהר"ל משום דהרשד"ם נראה שלא סמך ע"ז אלא צאיסור דרבנן בו, כתב דאפ"ה כיון דהא דע"י סי' גם בלא בראה"ט ובגו"ש לא צדור כ"כ, דרק מיושט הפוסקים סביר הכי בו, צכ"ג נחלה להקל בעד השומע לחלות שראהו [הראשון] בסי', דאף דלדין הוראת הר"ל אכתי איכא ס"ס, שמה ראהו בסי' ושמה הלכה כהסוברים דצכ"ג ח"ה סי'.

גם באחלי יעקב סי' קי"ד דן לז' היתר ע"פ ס"ס זה, ובאופן אחר קאת, דאחר שהצ"ה דמהר"מ אלשקר סכ"ו [המוצא בסי' רכ"ה אות ה'] אינו מקיל בעמפ"ט, ופליג אר"ל, וכתב, דבג"ד דהוי רק אסד"ר שומעים למקילים בכל עניני היתר אשה זו, הוסיף, ועוד דהוי ס"ס המתהפך, שמה הלכה כהסוברים דצכ"ג גווי ח"ה סי', ואח"ל דהלכה כה"ה דבראה"ט לר"ך גם סי', דלמא הלכה כהמקילים בעמפ"ט, וכ"ש דרבו הסוברים דא"י סי' וסגי בע"ט, ובמידו דרבנן פשיטא דסומכים עליהם ולא לר"ך גם סי'.

עוד כתב, ד"ל עוד דגם מהר"מ אלשקר ה"ל דוקא לענין אשתהי שצדונו הוא דקאמר שר"ך שיאמר השני ששמע מהראשון דלא אשתהי משום דדון זה דצאשתהי לא מהני הכרתו לאו כו"ט ידעי, דאדרבא סביר דאפילו ראהו אחר זמן מהני, ועוד שעל הרוב ראהו אחר זמן שעלה בו, ולכן אפשר דהוי בחזקת שראהו אחר זמן, עד שיזכיר השני שאמר לו הראשון שראהו בשעתו, אצל צ[עלם ה'] היכר הכל יודעים אפילו עכו"ם דע"י היכורה מעליא להכיר מי הנטבע אע"פ שאינם מתכוונים להעיד כ"א לדעת פשר דבר מי הוא, ומש"ה אע"פ שבג"ד ראה טביעת הספינה [שפי' היה צחוכה דחשיב בראה"ט מ"מ] כיון שהיו צו רצים וגדולים עכו"ם וישראלים מסתמא עבדו כהוא גוף [מת] לעיוני מי הוא אע"פ שרואהו דרך העצרה, ומש"ה אפילו לדעתו ח"ה שיאמר העד הכי' איך הכירו הראשון, וגם [אפילו נומא] שלא יכיר דעתו כן, מ"מ חלינן לקולא בג"ד כמו שכתבתי.

וב"כ להחיר בעמפ"ט מחמת ס"ס כנ"ל, צויאמר יתחק סי' ד' דף ר' עור צ' צדון דראה הטביעה, ובעצודת השם סי' י' לענין אין גופו שלם.

ובמאיר נתיבים סי' מ"ד כשחשש צדונו שראה"ט ולא הוזכר סי', וכ"ש בג"ד שהראשון הוא גמסל"ת דל"ה גם בלא טביעה לא מהני עז"ט [כמוצא בסי' כ"ד סק"ר אות א'], אחר שהצ"ה להר"ח ה"ל דבעמפ"ט חלינן לקולא בכהא אפי', הוסיף, דבג"ד שכל החשש דראה"ט הוא רק משום שאמר שמה

אוצר

סיק דלו אות כא—כב

הפוסקים

הוי דומיא דשדרה וגולגולת. וזנהרי הפרסמון ח"א סי' כ"ז דף קל"ו עור ג' הביא רמ"א להנ"ל צמ"ש דאין לחפש צעגונה חומרי חומרי, מדברי הרי"ש סי' שצ"ט וסי' ש"פ שכתב דלא מחמירין תרי חומרי צעגונה. ועיי' להלן בהערות שמחתה לקו על השו"ת ליון, מהבית שלמה ריש סי' מ' ומחמיק אליעזר סימן ס"ח.

וב"ב דאין לנרף חומרת הרי"ף והרא"ש ולהחמיר בראש העציעה גם בשני עדים, צבני אברהם סי' ז' דע"ו ח', וצמים חיים סי' כ"ו. בהשו"ב מנחם המצור, ובהל"ף נ"ך שלמה סי' ז"ע, ובהמדת שלמה סי' מ"ג אות י', וצמים קדושים דף קט"ז ד', ובעין יחזק סי' כ"ו, וצבית יחזק סי' ע"ב, וצמחית אבן חש"י דנ"ה ע"א ד"ה חולם, וצבדה יחזק סי' מ"ט דנ"ד סוף עור ד'. וצדצרי חיים (מלחז) ח"ב סי' י"ז כתב דהוי חומרת יתירה להחמיר בראש העציעה אף בשני עדים ולא ראיתי מחמיר צ"ב. ועיי' במהרש"ם ח"א סי' י"א.

ובמהרי"א עגזיל סי' י' דף פ' ג' הוסיף עוד טעם דגם הרי"ף לא אמר דחרי נמי חיישין נצדמי אלא לענין מיתה, ודמה להם שמה כגון דמחו צ"י בגירא, וכן במשאל"ם וראוהו נעצט מדמים שמה ואפשר שלא מת כיון שהלכו להם ולא ראוהו שנקבר, אבל נענין ע"כ שיהיה נדמה להם שהוא פלוני ואינו כן, זה לא שמענו, דהא להרי"ף ליחא להך סברה כלל, שהרי הוא אינו מחזק צ"י רה"ט ללא ראה.

ובמים חיים סי' י"ח ד"ד צ"י כתב דאף דכונן צמ"מ סק"ה וצ"ש סק"ל צ"ס הרי"ל דכלה ראה לאלתר אף בשני עדים לא מהני, היינו משום דכלה ראה לאלתר משתנה המח, אבל היכא דראוהו לאלתר צ"י עדים כשרים דליכא חשש שנשתנה א"ל לומר סימנים, דבשני עדים לא שייך צדמני. ועיי' ס"ק רכ"א אות י' דיש מקילים בשני עדים גם באשכחיה אפילו להפוסקים שאינם מחלקים צ"י ראה העציעה ללא ראה.

ועיי' צבית יחזק סי' ע"ב אות ה' שכתב דאפילו אם נסחפק אם שמע מא' או משנים שהכירוהו, והם רק שמעו מהעציעה, יש צוה כדי להכשיר, דכיון דגם צמ"א יש לסמוך על כמה פוסקים דבשלם סגי בעצ"ע ולי"ח לצדמני, וגם י"א דשמע ל"ה כראה, ח"כ יש תועלת צמה שהסחפק דשמא משנים שמע שהעלו לפלוני והכירוהו, דאפילו צ"י יש ממש צעדוהו כנ"ל, כ"ש צספק דשנים אמרו כן.

אולם צבית ליון סי' ע"ט כתב דיש לפקפק על הנו"צ הנ"ל צמ"ש דאין לנקוט שתי החומרות ומוחרת ממ"י, ולפי הנראה אין תרי החומרות סתרי אהדדי, ואינם דומים לשדרה וגולגולת לומר עליו כסול בחשך הולך, וכ"כ הנו"צ הנ"ל, רק שאח"כ כתב בלשון אפשר דאם נראה נוכח לומר שהרי"ף והרא"ש לשיטתייהו אזלי והוי דומיא דשדרה וגולגולת, הרי שלא החליט הדבר לומר שהן תרי חומרות דסתרי אהדדי, רק מכה הסברה מסיק שם דאין לחפש כ"כ צעגונה ולמנאק חומרי חומרי ומחיר לדינא ***, ובאמת אם לדון יש תשובה, דאם לא היה מי שמחמיר בראש"ט דלא מהני ע"ע לחוד רק הרי"ש בלבד, הו"ה מקום לומר דמוחרת ממ"י צ"י לדעת הרי"ף וצ"י לדעת הרי"ש, אבל כיון דגם החוס' ס"ל בהרי"ש דבראש"ט לא מהני ע"ע צ"י סימנים, וזה אינו מצוה צדצרי החוס' דבשני עדים ל"ח לצדמני

המועילים, דאם ליחא שכן הוא היה לו להשיב שראה צו סימנים מוצהקים, אלא שצדדון זה כתב צדפ"ה עור צ' דאפשר לומר שהגוי הצ"י דכונת השאלה הייתה לא על ההכרח שלאחר מיתה רק מהיכן הכירו מחיים שהוא אחיו, ולאמת דבריו שהיה יודע שהוא אחיו אמר לו אלו הסימנים [שהיו סימנים גלויים], וצוה צ"י צעולס כשהתשובה צ"ה לומר שמכירו היה מחיים אינו לומר לאמת דבריו אלא הסימנים הגלויים הידועים לכל מכיריו, ח"כ עדיין אית לן למימר דההכרח שהכירו לאחר מיתה היכה עיי' סימנים המועילים, ויש להחזיר מטעם ס"ס, שמה לית הלכתא בהרי"ש וסייעתו ורק לאלתר צעין ולא סימנים, ואח"ל דכלכה בהרי"ש דסימנים ג"כ צעין עדיין אפשר שהכירו ג"כ בסימנים, ועוד דאף הרי"ש לא הליך סימנים אלא משום ספיקא, ושמה הכירו ופה ולאו צדמני קאמר כו', ואף למי שכתב בנח"ג הגה"ט [אות שמ"ב] דמדברי הרי"ש נראה דכיון שהזכיר העד סימנים גרושים נראה שלא הכירו בסי"מ, מ"מ צמ"ד איכא רווחא עפי דליכא סניפים להקל [משום דאינו ודאי שראה"ט, וכמבואר שם לעיל מיינה. ועיי' בלוח ע"ז דיש מי שכתב דצעיקר הדון צדצ"י סי' בראה"ט מספיק גם סימנים גרושים].

כב. ובשחכירוהו ב' עדים. עיי' בראה"ט סק"ג שהביא מחש"י רצ"ל אשכנזי דמהני ע"כ"ע לחוד אפילו ראו העציעה, דבשני עדים לא שייך צדמני. וכ"כ צמ"י"ע ח"ב סוסי"י מ"ט דבשני עדים אין לריך לאלתר ולא סימנים. וכ"ה בלבוש סעי' ל"ג. וצדש"ס סי' ס"ט [והוצא בקר"ה צב"ט הנ"ל] כתב ג"כ דלא חייב הרי"ש וסייעתו בראה"ט לצדמני אלא צמ"א, אבל בשני עדים לא דייקין דחר סהדוטייהו וכמו שצ"כ הרי"ש צעמנו [לענין קצרתיו כמובא ברמ"א סעי' ג'], ואעפ"י שכתב הרי"ש [כאן] בלשון רבים "דאמרי" צדמני "לאוחס שראו" העציעה, היינו משום דקאי אחאי דקאמר צמ"י "דקאמרי אסקינהו וכו' וקאמרי סימנים", דמייירי צגשים הרבה וגשים אפילו מאה כחד דמייין ולכן נקט גם הרי"ש לשון רבים, ח"כ בלשון רבים אעלמא קאי, ובראשון עיקר, אבל באמת שאין חילוק צ"י רה"ט ללא ראה"ט אלא צמ"א, אבל צ"י עדים אפילו ראו העציעה ולא אמרו סימנים אלא הכירוהו צע"ע לחוד מתירים על פיהם, וכ"כ צפירוש מהעור [שמדבר בהדיא צמ"א], וצוה אין לפקפק ולגמגם כלל, ואין לומר דנלך סברה הרי"ף והרי"ש וי"א דיון לאיסור, דסברה הרי"ף היא דאפילו דחרי איכא למימר דמסבדי אלאומדן דעתא, ואף דלהרי"ף גם בראה"ט כיון דראהו חיוף כשהעלוהו כמ"ד [מהני ע"כ"ע לחוד], מ"מ נלך דעת הרי"ש דמחלק צ"י רה"ט ללא ראה"ט, הא ודאי ליכא למימר, שהרי על זה נאמר והכסיל בחשך הולך, וכ"ש שכתב הרמב"ן דהביא דהרי"ף חומרת יתירה היא, ח"כ אשה זו מותרת צ"י להרי"ף כסברתו וצ"י להרי"ש כסברתו. והסכים לדברי הרשד"ם והרצ"ל הנ"ל במהרש"ם דמ"ט ח' ע"ש.

ועיי' צ"ש סקפ"ז שכתב ג"כ בדעת הרי"ש כנ"ל, והזכיר למהרשד"ם הנ"ל, וסיים דלא כצ"ח *. וכ"כ צנז"ק סי' מ"ג ד"ה אבל, דמוחרת ממ"י כנ"ל, ואף דהכא לא הוי כשדרה וגולגולת [דשירובין דף ו' וז'] אשר אמרו ע"ז כסול בחשך הולך, דהא לא תליין אהדדי, מ"מ אין לחפש צעגונות חומרי חומרי, וגם כשנראה אפשר לומר דהרי"ש והרי"ף אזלי צוה לשיטתייהו, ושפיר

(*) ועיי' בבית שלמה (מסקאלא) ריש סי' מ' שהכריח דחומרת הרי"ף וחרא"ש סתרי אהדדי, דחרי הרא"ש תמה על הרי"ף מדברי הש"ס דקאמר והא מאה נשים כע"א דמאי [דמשמע דבשני עדים ל"ח לבדדמי], אלא

(*) מ"ש ה"ש שלא כב"ח, היינו דהב"ח ס"ל דבראה"ט אף בב"ע בעינו לאלתר, אבל מ"מ מודה דבכ"ה לא בעינן סימנים, כמבואר להדיא בדבריהם וכ"כ במים קדושים דף קט"ז בכונת הב"ש.

אוצר

ס"ק רלו אות כב-כג

הפוסקים

לדדמי, ולא מלינו בחוס' שחלקו בין ע"א לשני עדים, וא"כ יש ללמד לחומרה דאולי ס"ל להחוס' כשיטת הרי"ף דגם דצ"ע חיישין לדדמי, ועוד דלפי מה שהעניתי בחשוכה שלי בצו"ח חזו"מ סי' ג' ללכת פוסקים במלחא דאסורה לא חשבינן חרי דעות הפוסקים שהם מחרי טעמא לרוב דעות, דהואיל וכל א' חולק על טעם חזירו אין לפרסם יחד לומר בדרך ממ"כ לפסק דין, והבאחי שכן הוא דעת הרמב"ם, א"כ איך נימא הכא צ"ל דאסור ח"א שמתרת ממ"כ, דלהרי"ף הכיח דצ"ע לא מהני, ולהר"ש הטעם דחזירו לא לתר לא מהני בלי סימנים, ועוד דגבי שכתב הנו"כ שאין לחפש בעגונה ולמנקט חומרי חומרי והחרי לדינא, אעפ"כ אני מסופק אם היה זה לפני הכרות הלכה למעשה אם היה נמחר להחרי, דהא בעירובין דף ז' ע"א גרסינן דבדמי חומרי דאין סותרין אהדדי עדינן דחרי חומרי, וכאן שם בחידושי הריטב"א דכן הוא לפי המסקנה, וא"כ למא לא ניתוס צידון זה בחומר איסור ח"א לומר שמה הלכה בחדא כהרי"ף דגם דצ"ע שייך בדדמי, ובאידך הלכה כהר"ש והוס' דמי שראה בעצמה אומר בדדמי ולא מהני ט"ע בלי סימנים * ועי' בעמק שאלה סי' נ"ו דף קמ"ג ד"ה חמס, ובסי' מ"ט שחשש לחומרת השיבת ציון הני"ל.

ובספר יהושע סי' פ"א כתב דאין לסמוך בראש"ט על צ' עדים לפי מה שזכר שם דברי הר"ש שמשגיג על הרי"ף הסובר דגם צ' עדים חיישין לדדמי אף לענין קברתו [וכמו שזכר בסעיף נ'], אלא שסיים דמ"מ יש לזקק זה להיתרים אחרים דמה שלא יועיל נפרד יולדק מחובר. וכ"כ בסי' ע"א דס"א ד'.

ובסדר אליהו רבה דף קכ"ז טור צ' אחר שהעלה דע"כ לא חמרינן דבדמי סהדי לא חיישין לדדמי אלא לענין המיתה גופא דבדמי אין צ"ל קברתו, אצל לענין ההכרה כל דאיכא למיחש לדדמי ל"ש ע"א ול"ש שנים חיישין, ושאף הר"ש לא חלק על הרי"ף דבדמי חרי סהדי לא דייקין אלא לענין קברתו, אצל לענין הכרה מודה, כתב דלפ"ז מ"ש הר"ש דבדמי הטביעה צעין דחזירו לא לתר וסימנים, היינו אפילו בשני עדים, והכי דייקי לשינ' שכתב "ואותם שראו הטביעה היינו משום דחמרי בדדמי", וכנראה דאפילו כשרצים מעידין דינא הכי, וכן נראה מדברי הטור דגבי מים סתם כדעת הר"ש שיש חילוק בין ראש"ט לצין לא ראש"ט, ולא ציור כלל שיש הפרש בין ע"א לשני עדים, ואילו לגבי מלחמה כתב דברי הרי"ף דאפילו צ' עדים צעין קברתו ושהר"ש נחלק עליו, וכנראה

שבאמת לא קשה על הרי"ף, דהא הרי"ף מפרש האיבעי דע"א במלחמה בקברתו באופן שליכא למיחש לדדמי, רק דהאיבעי היא אם ע"א נאמן כיון דהאשה לא דייקא, וכמ"ש התוס' ברי"ה סעמא. וכ"כ הרמב"ן במלחמות, וסובר הרי"ף דאיפשטא האיבעי מהך דדיגלת, ולדיד' אין חילוק בין ראש"ט או לא כיון שאין לנו הכרח לזה, אבל הראש"ט דעתו כדעת הרד"ה דחולק על הרי"ף משום דחיק לי' לומר דאיפשטא בעיני מההיא דדגלת כיון שלא הביא הש"ס כאן הך דדגלת למיפשט בעיני, ומש"ה מוקי האיבעי בראה הטביעה משום חשש בדדמי והך דדגלת בלא ראה הטביעה, וכיון שאמרו והא מאה נשים כע"א דמיא מבואר דבשני עדים ל"ח לבדדמי אף בראה הטביעה, ואולי לזה כיוון הנו"כ במ"ש דאפשר לומר דהראש"ט והרי"ף לשיטתייהו אזלי בזה, ולענ"ד א"א לומר באופן אחר. וכע"ז כ' גם באבני נזר סי' ע"ב. וכ"כ בארוכה בטור האבן סי' ל"ו דס"ב ד'.

(*) ועי' בדמשק אליעזר סי' ס"ה שהשיב על השיבת ציון וכ' דמה שגמגם על הנו"כ דהי' לו להחמיר משום חומר א"א, באמת יפלא להיפך.

גם בשאגת אריה (וקול שחל) סי' כ' כתב דמלשון הראש"ט שמחלק בין ראש"ט ללא ראש"ט בלשון רבים, שהרי כתב צו"ח "ואותן שראו הטביעה היינו משום שאומרים בדדמי", משמע דאפילו בשנים או יותר יש חילוק בין ראו הטביעה או לאו ** ועי' דהר"ש ס"ל דצ"ע לא חמרי בדדמי, היינו שיחמרו מחוץ אומד דעתם אף שלא ראו בודאי שמת, זה לא חמרינן בשנים, אצל גבי מתפתח תפת שמשתנה לורת הפנים מה לי שנים או אחד, וכו', ועוד [דהא לכאורה] קשה על הראש"ט והטור דגממרא לא תלו דין דאשחתי משום חשש בדדמי אלא משום דמתפתח תפת וגשתנה לורתו, דכרי אשחתי דמי דמי לאחגי' דיצשה, ובאחגי' דיצשה אין הטעם משום חשש בדדמי אלא משום שזרתו משתנה ואינו ניכר בצ"ע, אלא ע"כ צ"ל דס"ל להר"ש דכלא ראה הטביעה מסתכל ומדקדק צו היטב ואף דלאחר שעה מתפתח מ"מ יוכל להכיר ע"י ט"ע, אלא שאותם שראו הטביעה אינם מדקדקים כל כך, וכמ"ש הראש"ט דכיון שראו שגפלו למים צדבר מוטע יחמרו שאלו הם שגפלו צמים, וכ"כ לשון החוס', א"כ אפילו הם שנים אינם נאמנים מטעם זה.

כג. וכשהמעיד הוא עכו"ם מסל"ת. כתב צנינת ורדים כלל ג' סי' ה' דכ"ע ג' דלהסוברים [בסעיף נ'] לענין קברתו] דיש להקל בעכו"ם מסל"ת עפי מצעד ישראל, י"ל דחששא בדדמי כגון ראה או שמע מהטביעה לא נאמר אלא בישראל המעיד מה שראה צעניו, דהאי מלחא הוי רמיא ולא רמיא

דכיון דמדאורייתא אולה לה חזקת א"א דהא משאל"ס הוא, ובפרט לפי מה שהוכיח הנו"כ בסי' מ"ג שאפי' לא שהה כדי שתצא נפשו לא הוי אלא דרבנן בצירוף הטביעה והמצאה, וא"כ למה לן להחמיר במלחא דרבנן במקום שממנ"ם מותרת, ומה שפקפק עוד על הנו"כ דהתוס' פירשו ג"כ כהראש"ט דיש חילוק בין ראש"ט ללא ראה ובדבריהם לא נמצא בפירוש שסברו דבדמי ל"א בדדמי ואולי חלקים בסברא זו על הראש"ט, זה תמוה מאד, דלו יהא דהתוס' לא ס"ל כן, המעט הוא לפני הנו"כ לסמוך על הרי"ף [ולא ס"ל החילוק בין ראש"ט ללא ראה] ועל הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והנ"י והריטב"א והראש"ט והרד"ה והטור והמחבר וכל האחרונים שלא הזכירו כלל דעת התוס' בזה, ואם נרצה לחוש לחומרת יחיד או כמעט בטלו כל ההיתרים בתקנת עגונות, ועוד נראה להוכיח דגם התוס' ס"ל דבשני עדים לא אמרינן בדדמי וכו', ומסיק דנראה לכאורה דאין להחמיר כלל מצד חומרת השיבת ציון, ובצירוף שאר ההיתרים שבנ"ד.

(**) אולם עי' ברשד"ם המובא לעיל בריש האות שכ' דמלשון הראש"ט אין רא'.

אוצר

ס"ק רלו אות כג—כד

הפוסקים

ראה הטעמה ללא ראה, שכתב והלא כשיגידו לה שנטעם לא תחקור עוד דמכא דעתה דדמי, משמע שמי שסובר שצראה"ט אומר דדמי, ה"כ לשמיעה, אמנם בחומת ישרים סי' קנ"א מתוך פלפולו ליישב השגת הרמב"ן הנ"ל נראה שסובר דעת הר"ש שדוקא צראה"ט חיישין ולא צשמע [ובדלהלן], ואני חילו אמרם יחושע בן נון לא ליתחל ליה נגד דעת הריב"ש. וכ"כ צה"ח סי' מ"צ דק"ה ג' וצח"ג סי' ע"ו דף כ' ע"ג ב.

גם בנוב"ק סי' כ"ח כתב דלצרה"ט וצעה"מ אין חילוק כלל בין ראה לידע, והוסיף שנראה להוכיח כן מהסוגיא דף קט"ו, דהנה הרמב"ן במלחמות שם הסיג על צעה"מ דס"ל דכלא ראה הטעמה לא חיישין לצדדמי, דא"כ מה פשט שם מרבי שהשיא נשותיהם עפ"י נשים ג', דילמא הנשים שהעידו לא ראו הטעמה, ולמה הולך לתרץ דאמרי סימנים, והנראה לי בישוב קושיא זו שאם היה מתרץ דמייירי שלא ראו הטעמה ולא שייך כלל חשש צדדמי, א"כ מה חידוש צבורות רבי, הלא מהניחין הוא הוחזקו להיות משיאין עפ"י נשים כו', דצשלמא כשתירץ דאמרי סימנים קמ"ל רבותא דסמכין על סימנים ולא חיישין דילמא אחרני כדחיישין צבורא דשומשי דמייירי שם, וכן צבורא דדיגולת דף קכ"א אף דמייירי שלא ראה הטעמה, מ"מ קמ"ל שאף שהיה צהר חמשה יומי אטע"כ מיה מלמא נמתי, אבל צבורא של רבי אס מייירי שלא ראו הטעמה מה חידוש צבורא זו, וא"כ מוכח מזה שידע דינו כראה, שאם תאמר דידע לא אמר צדדמי, עדיין קשה יתרון דמייירי שלא ראו הנשים הטעמה ורק ידעו מזה, וצבורא הוא גופא דידע לא אמר צדדמי, הלא ודאי דלצרה"ט ידע וראה שום הם ושניהם אמרי צדדמי, וא"כ ה"כ לצרה"ט דקאי צשיטתו, וכמ"ס הריב"ש [הנ"ל] וצרי"ל ד, וגדולה מכולם דצשי"ת הרש"ח המיוחסות לצדדמי, כתב צה"ח דצשעה ש"ו דע שטעם או שירד צמלחמה סומך על הדמיון ומעיד, [וכן צמרה"ל סי' ק"ד הציא לעינונו שצ"ד הרש"ח צה"ח ז], ומי יחלוק על הרש"ח מסבירא דידע בלא ראה.

גם במשאת משה ח"צ סי' ז' דכ"ג א', כתב דאף שיש חולקים על הריב"ש מ"מ רבים ונכבדים מהפוסקים האחרונים חשו

ששון סי' א' שסברת הריב"ש אינה מוסכמת, ותשו' זו אחרונה מכולם שהיא משנת הת"ל. והעתיקו הר"מ לדידו בתשו' שבפני אהרן סי' א' דס"ד טור ב' לנדנו, וכ' שאין ספק שהסא"ר הנ"ל לא ראה לתשו' זו דהפ"מ. וכע"ז כ' הפני אהרן שם סי' ה' דע"ב א'. [מיהו י"ל שאין סתירה מסי' צ"ח בה"א, דהא הפ"מ שם כתב כן רק אחר שמסיק בנדנו להיתר, ע"ז הוסיף דכמו כן יש [עוד] סניף שלא ראה"ט, ואף דשמע כו' מ"מ כבר נמצא חולק אריב"ש, הרי משמע דרק לרוחא דמילתא כ' כן, ולא מעיקר הדין. כמו כן יש להעיר דהכנה"ג הגה"ט אות ח"ג ציין לתשו' הפ"מ וגם לסי' צ"ח הנ"ל, ולא העיר שיש סתירה בין התשובות].

ג) ע"י בתועפות דאם (לרא"מ סויבש) סי' כ"ו שכתב דקושיית הרמב"ן אינה מהפשטן דבזה לא שייך קושיא כלל, דלדידה הרי לא העידו אלא על הטביעה בלבד ובודאי שראו הטביעה. [מיהו מ"ש עוד התועפות דאם דכל קשר דברי הנוב"י הוא עפ"י הקושיא מהפשטן ושלפ"ז דבריו דחויים, תמוה מאוד, דהא הנוב"י מוכיח ג"מ מהתרצן, דלמה מתרץ דמייירי בסימנים יתרון דמייירי בלא ראה"ט וכמובא כאן, וגם יש מקום לפרש הקושיא עפ"י הפשטן, ואכמ"ל].

ד) ולא ציין מקומו, וע"י במהר"א ששון שבהערה ז' שכ' דהריב"ל סובר דאינו כראה.

רמיה עליה, ולכן מחמירין בישראל כיון שיש לו לך נפקותא בדבר להחיר הטעמה וחיישין דלמא מסביר צדדמי, משא"כ בגוי ללא חיישין צ"י כיון שאין לו שום נפקותא בדבר ובודאי אינו מעיד ללא בדבר הכחור והאמת. וצמשינה נפש ח"א כי כ"ט צנזון גוים מסל"ת שראו הטעמה ולא הזכירו סימנים, הציא לסניף הסבירא הנ"ל דצעה"מ מסל"ת ל"ת שאומר צדדמי. וכ"כ שם צסי כ"ח דל"צ א'.

אולם ע"י צח"מ סקק"ד דאף המקילים בזה לא הקילו ללא לענין קצרתיו, אבל לענין הכרה אדרבה הם מחמירים יותר דלפילו צע"כ עם סימנים אינו נאמן, וע"י צאה"כ"ס לסניף כ"ה סק"ר אות ג' צהערה שמוצא שם מעוד פוסקים דכ"ל כן, וע"י גם צריצ"ס סי' שצ"ח, וצמרה"ס פלדווה סי' ל"ו, וצמרה"ט ח"א סי' י"ג, וח"צ סי' ל"ג, וצמוד הכרה פוסקים שחששו לצדדמי צראה"ט אף שצנזונם הוכר ע"י עכ"ס מסל"ת. וצסניף י' יתבאר דהכרה חולקים על עיקר הסבירא הנ"ל לפילו לענין קצרתיו.

כד. וכשהעד רק ידע מהטביעה אי' הוי כראה. עצה"ט סק"ג דכ"ה חס ידע שטעם זה אומר צדדמי שזהו הנטעם, והוא מהצ"ס סקפ"ז שכ"כ מהדרישה צס"ל רש"ל, ושכ"ד המ"ב, וכמובא צפ"ת סי' קכ"ו ע"ש. וע"י צה"ט צחמלע הס"ק שכ"ד הריב"ש, שכתב דצ"ד ה"א ידע מהטעמה ומה לי ראה ומה לי ידע. וע"י שכתב שכ"ד הרש"ד והרצ"ל והמשפט נדק א. והוצאו דצריכס צח"ת ל"ת. וע"י לבין צהערה ז' דיי"א שכ"ד מבר"א ששון, והציאו להריב"ש להלכה צנזוניכס כשרק שמת מהטעמה, צלחם רב סי' ל"ד ולי"ה, וצמרה"ט ח"צ סי' ל"א, וצמרה"ג הנ"ט אות ח"ג מליין שכן דעתו גם צח"א סי' י"ג [ומובא צח"ת ל"ת הנ"ל ע"ש]. וכ"כ צמרה"ט סי' ו' דק"צ ג' וסי' י"ז דרי"ח ג'. וכ"כ דעת הרי"ח עזיאל צה"י צחוט המשולש (המסונף לחצ"ץ) צח"א סי' מ"א.

וכן הפני משה ח"צ סי' פ"ד דקס"א ג' הציא להריב"ש צנזוני, וכתב איצור דכר"א ששון צסי א' לא חש להא להריב"ש אבל הרי צסי ח' החזיק בדעתו [ע"י צה"ז], גם מתוך שיחה הרמב"ן צמלחמות צהשגתו על הרי"ח שמחלק בין

א) הנה בדעת המשפט צדק יש חולקין, כדברי הבה"ט כ"ה בכנה"ג הגה"ט אות ת"ג, ובסדר אליהו רבה סי' י"א דנ"א א', וביד אהרן ח"א הגה"ט אות חקל"ה, ובידיו של משה סי' י"א דכ"ה א'. ועיון בדבריו שבאות ל"ת, שנראה דדייקו מ"ש שם בתחילת דבריו וגם אח"כ, דבנ"ד ראה טביעת הביצית ולכה"פ שמע וכ' הריב"ש וכו', אלמא דמדמה להו אהדדי, ואף שדחה זאת ממשמעות הרא"ש והטור, הלא עיקר הדחיה היא דמשמע מהם דבעינן ראיית הטביעה הפרטית של האיש ולא סגי בראיית טביעת הביצית, ולפ"ז י"ל דבנדון טביעה פרטית סגי גם בשמע, אבל בבני אברהם סי' ל"ז דפ"ד ד' בתשו' תלמידיו, וביתר ביאור בפאת נגב סי' ו' דל"ט א' (והוא א' מהחומות בתשו' הנ"ל), הבינו במשפט צדק דתרחי מדיק מהרא"ש והטור, דלא סגי ראיית טביעת הספינה, וגם לא שמועה אפי' שמע מסביעת האיש עצמו, והובא הפאת נגב בויקרא אברהם סי' ג' דכ"ט טור ב' (ואמנם בכנה"ג הנ"ל כתב רק וכן נראה במשפט צדק, ואילו את הרבצ"א הזכיר שם שכן כתב).

ב) הנה הסדר אליהו רבה תלמידו ועוד כמה פוסקים דלחלן הריאו להפני משה בפשיטות כמחמיר, מיהו בדבר משה (לר"מ אמארייליו) ח"א סי' ט' דק"ד א' כתב שהפני משה בעצמו בח"א סי' צ"ח דנ"ב א' כתב דאע"ג דשמעו הטביעה כו' כבר נמצא חולק על הריב"ש, (וכוונתו למהר"א ששון הנ"ל בסי' א' כמבואר שם), הרי שגם הפני משה הסכים למהר"א

אוצר

סיק רלו אות כד

הפוסקים

בני אדם מדגשצט ר"ג על זה, והרי שם לא ראה ר"ג העציעה אלף רק שמע, אלמלא שגם עפ"י השמועה לבד רגילים לקרות עליו שם מיתה, וא"כ למה לא נחוש ג"כ לבדדמי בענין כזה מאחר שקורים עליו שם מיתה, וא"כ. וע"י צחשו הישועות יעקב שצית שלמה (לר"ש מסקאלה) סי' ל' שהאריך להוכיח דידע כראש. [וע"י עוד בדבריו להלן].

גם בסדר אליהו רבה סי' י"א ד"ג א' חף שכתב דמדברי הראשונים שכתבו לשון ראה העציעה משמע שידע אינו כראש, ושיש גם לדחות הראיות של הפני משה [הג"ל] כמוצא להלן, מ"מ מסוק [צתחילת העמוד] כיון שהדבר ילא מפי הרי"ש מי יחלוק עניו כו'. ובסד"ה והנה, הוסוף, חף שיהיה הרי כמה רבותא וחס מגדולי האחרונים שכל בית ישראל נשען על פסקיהם והוראותיהם תפסו דין הרי"ש כחורש שלמה, ובפרט מורי הפני משה שהגויס שאפילו יהושע בן נון אמר [שאינו כראש] לא מקבלה מניה, א"כ מי הוא זה שימלאנו לבו להחיר ערוה החמורה נגד הסכמתם. וכ"כ צפרח שושן כלל ג' סי' א' ד"ה ג'.

וכן הביאו להלכה להרי"ש, הרי"ו די בוזלדו צחשו שצפני אהרן סי' ז' דס"ה ד', ובחמדת שלמה סי' מ"ב אות י', ובמלחא אבן צחשו ד"ה ד'. גם הרי"ה צ"ח יחוד צחשו שצכרם שלמה (לר"ש אמריליו) סי' ה' דמ"ט עור ז' כתב שיש לחוש לבדדמי צידע כצראה, והכרם שלמה צסי' ו' דנ"א ג' הסכים עמו צזה. וכ"כ הרי"א צרודו צחשו שצדרכי נעם סי' ס"ד דקט"ב ג', וצצית יחאק (לר"י שמעלקיט) סי' פ"ב אות ג'. גם צמכריא"ז עניול סי' ל' דף פ' ע"ג כתב שאין חילוק בין ראו העציעה או שמעו, וכן הסביר מכרעת שגם צשמעו שולט צו כח המדמה לחשוב שהוא פלוני, ומה שכתבו הראשונים [צלשונם] ראו העציעה לאו צדוקא הוא וה"ה שמעו. וכ"כ צכתב סופר סי' כ"ה דל"ה עור ז' דעת רוב המורים הגדולים ידיעה דינו כראיה, וצאמת השכל נוטה לה, ואין להשען על עי"ע דעד זה לבד. וכ"כ צאפי צוטרי אות ק"י שמלד הסביר אין הצדל צין ראה לידע העציעה. וכן צצשמים ראש סי' קל"ו כתב צצחור"ד דעד שידע העציעה אומר צדדמי. וכן צידיו של משה סי' י"א דכ"ה א' חשש לדעת הסוצרים שידע כראש, וגם כשרצח ללרף אח דעת החולקים לס"ס, כתב צעעמי הפקפוק גם משום שהרבה פוסקים סוצרים כדעת המחמירים.

ובבני אברהם סי' ז' דו"ד ד' כתב דכל האחרונים תפסו לעיקר שידע מהעציעה דינו כראש"ט. וכ"כ צסי' כ"ג דנ"ד עור ז'. גם צעצורת הלוי (לר"א הלוי הורוביץ) צליקוטים צצסוף ח"צ דו"ג ג' חף שנועה לדעת המקילים, מ"מ כתב חף מחמת שכתב גדולים סוצרים שידע דינו כראש מי יקל נגדם. וכן צצאריה דצי עילאי סי' י"א הגם שדחה ראיות הנוצ"י כמוצא להלן, מ"מ מסוק דפ"ג ד' דלדינא אין להטלות על הדעת להקל חף צידע מהעציעה. וכן צצוטפות ראש (לר"א"מ עובש

חשו לדעת המחמירים כו', ומי יקל ראשו נגד הגדולים האלו צאוסור ערוה, ומה גם שהרמב"ן ס"ל כן ה', אלמס כוכחת הפני משה מדבריו צמלחמות יש לדחות שמשם לא מכרעא כולי האי, אצל יש להוכיח כן ממ"ש צחשו סי' קכ"ח כו' [כנ"ל צנוצ"י], ומ"ש הרי"א חנינא שהרי"ש לא כתב כן אלא לענין צדדמי של המיתה [כלהלן צדברי המקילים], אינו מוצן, דאמת שהרי"ש חידש דבר זה לגצי קצרתיו שצדדונו, אצל לפי מה שצצורה שמועה לראיה, חף אלו נאמר דכמו בענין המיתה מציאתו הידיעה מתחילה לסמוך צלצו ולומר שהוא מת ואינו נחקק נטלעלו ולצדקו שמה הוא חי, ה"ג לענין ההכרה חיישין דאידי דאשחרש אלו הרבה פעמים עפ"י השמיטה שפלוגי טבע, כשימלא מת על שפת הים לא ידיוק אחריו אם זהו האיש שאומרים עליו שצבע או שהוא אדם אחר, וצככרה כל דהיא מעיד שזהו, וכן מוכח מכל הפוסקים שחששו צידע העציעה לבדדמי דככרה, שאין לחלק בין צדדמי דמיתה לבין צדדמי דככרה, [וע"ש שצכמה מהם האריך להוכיח שאין לחלק צזה], ומ"ש צפרח שושן [להלן] שצראה שהערך לחם סוצר כהר"א חנינא, מדכציא דברי הרי"ש שידע כראש צסעיף ל"ג לענין קצרתיו, י"ל שאין מזה הכרע, שכן [גם] על דין קצרתיו [הוארך ל] העתיק דברי הרי"ש ולא לדיוקא נחית ה', ואפילו אם אמר הכערך לחם אין מי שחקין, ואין לחלק מטעם אחר בין צדדמי דמיתה לבדדמי דככרה, דעדות המיתה נחשב תחילת העדות דלא חקילו צה רצון כדאמרו צצכורות מ"ו ז', ומשום זה חוששים שמעיד צדדמי צידע כצראה, משא"כ צעדות הככרה שאפשר נחשב לסוף העדות שאקילו צה, זה ודאי ליחא, דהרי חיישין דילמא אחר הוא שגדמה לצעלה, וכו' כספיקא דמיתה דילמא הוא חי ואזיל לעלמא, וצרש"י צצכורות שם כתב דתחילת העדות היינו ראיות המת והכרתו, וכ"כ ההס"ד צפוי"כ סי' קס"א שהסימן שהוא צעלה זהו תחילת העדות שאין להקל צזה. [וע"ש עוד הוכחות לכך], וא"כ אין לחלק צינוהם כנ"ל.

ובעבודת הגרשוני סי' ע"א חמה על דברי האמה נדק [המוצאים להלן] להראש"ש לא הוי ידע כראש, דמא לא ליה הא שמה גם צידע חושש לבדדמי וכהרי"ש, וזה נדקט צלשונו ראש"ט ולא נקט רבותא עפי צידע, משום דמוכח דהגמ' דקט"ו [דעלה קאי הראש"ש] מיידי צראה"ט כו' [כמוצא צאות ד'], משו"ה נקט הראש"ש צלשונו נמי מי שראה"ט, אצל לעולם ה"ה גם למי שידע מהעציעה. וכתב צסם אריה סי' ע' וצצאריה דצי עילאי סי' ח' דף ע' עור ג' שהוא חולק ע"ד חותנו ה"ל. גם צצח"ס ח"א סי' מ"ה דכ"ה א' כתב שקשה לסמוך על ה"ל צהל"ל], שהוא ענינו נראה לו זה דוחק.

ובמראות הצובאות סי"ק קי"ד העיר על הסוצרים שידע אינו כראש, מזה שהוכיח צצח"ד סי' ר"מ מעוצדל דחסא צדף קכ"א ז' שצצבע רצ נחמן ואמר האלוקים אכלוכו כורכי לחסא, שכל שנטבע אדם רגילין לקרות עליו שם מיתה צלשון

מנחם בדבריו שעל הב"ש סקפ"ו. אולם ע"י בבית אפרים סי' י"ג דמ"ד ג' שרצה ג"כ לומר כן, וכ' דיש לדחות דלא אמרינן הך סברא רק לענין אם איתא דסליק, דכיון שהוא חי וישנו בעולם בוודאי היינו יודעים ושומעים היכן הוא, וכדאמרינן שאני רבנן דקיע שמייה, וכיוצא בזה כ' גם בתה"ד. אבל לענין הטביעה י"ל דליכא קול.

(ו) ועוד הא הערך לחם כ' הגהותיו על השו"ע, ולפני שנדפס הרמ"א, וענין בדדמי בהכרה משום שראה הטביעה, היא הוספת הרמ"א, ולכן לא הגיה ע"י.

(ח) גם בבית מאיר סעי' זה בד"ה חו ובשם אריה סי' ע' מבואר בדבריהם הוכחה דידע כראה עפ"י הרמב"ן הג"ל שכתבו דלדיעה זו א"ש קושיית הרמב"ן, משום דצ"ל דהתם מיידי שידעו מטביעתם, ומשו"ה הצריכו סי', דהנה ביבמות קכ"א מבואר דצורבא מרבנן אי סליק קלא אית ליה, רק שאין סומכין ע"ז לכתחילה להתיר, עת"ו שם ד"ה ולא. ועכ"פ לחומרא אמרינן כן, ומצד הסברא גם לצעם הטביעה דצורבא מרבנן יש קול, וא"כ התם דהנבטעים היו ב' ת"ה, ודאי היה לזה קול והיה ידוע לכל ולהנשים שהעידה ומשו"ה הוצרכו לתרץ דקאמרי' סי'. וכן ת"י בביאור

הפוסקים

גם בשם אריה סי' ע' כתב דרוב האחרונים סברי שידע כראה, ויש לחוש לדעתם. וכן חשב לדעתם צ"ל. ובפני האריה הכי סי' כ"ד אות ג' כתב ג"כ תוך דבריו, דנראה דרוב הפוסקים חולקים על ה"ל דלהלן דסובר דידע לא הוי כראה. וכן חשבו לדעת זו צאכל יוסף (לר"י מולכו) סי' א' דע"ד א', הרב שמעון מדומצרווא מוצא בטערת חכמים סי' ו', באור פני משה סי' ח', הרב ציומין וואלף (בעל שערי תורה) מוצא צעין הכדולה סי' א' אות כ"ב, צמים חיים (לרמ"כ רפפורט) סי' כ"ו ד"ה ובה, בתשובת בן המחבר, במאמר מרדכי (לרמ"ז איבעינגא) סי' ל"ז דנ"ד א', באמרי נועם ח"א סי' י"ג, בעמק שאלה סי' כ"ד ד"ה אמנם וצ"ל י"ג ונ"ט, צנחני לזק (לרע"א סומך) סי' א' דר"ס, במהרי"א הלוי ח"א סי' קפ"ט, במהרש"ס ח"א סי' י"א ונ"ג סי' קס"ז ד"ה ומה, ובמעטמים (על השו"ע) אות ל'. וכ"כ בערוך השלחן סעיף ר"כ דכן נראה עיקר.

גם בצמח צדק סי' מ"ה דל"ה ג' כתב דברא"ש לא יתכן כלל שידע כראה ה, דא"כ למה חילק בין ראה העצמה ללא ראה דאיכא למעטי [ולומר שידע אינו כראה], ולא חילק בין ידע ללא ידע, ואע"ג דגם צמחמה דתלמודא צענדל דצ' ח"ח קשה קשיא זו, ולשיעמו דמתקן בין ראה"ע ללא ראה למה הולך לתרן דחזיוכו לאלתר, יתרן דהא דהתיר הוא משום שהמעידות לא היו בשעת העצמה ואפילו בשלא ראוכו לאלתר, הלא לא קשיא, דאפשר שהתרן מתרן לפי סברה המקשה דסבר שהיו בשעת העצמה, אבל הרא"ש ש"כ לפסק הלכה נחלק בין ראה"ע ללא ראה"ע, ויש לעשות מדבריו להכשיר אפילו למי שידע העצמה רק לא ראה, לא שייך לתרן בבתלמודא ט, אלא ודאי שסובר ידע אינו כראה, אע"ג דמסבירא ל"ל מה לי ראה מה לי ידע, מ"מ הרא"ש לא ס"ל כן, והיינו משום דקשה ליה המנהג שנהגו להחזיר אפילו אחר כמה ימים כדאיכא שם צרא"ש, [ובמנהג הוא להחזיר אפילו בידע העצמה, וכמ"ש הפניי דבסמוך ועו"פ, וע"ז כתב שלחנולקו נחמא המנהג, משום דהיינו בלא ראה"ע, הרי דסובר ידע אינו כראה י].

ובן בפני יהושע ח"י סי' כ"ח ד"ה עור צ' כתב שלדעת
היה ל"ל שהראש"ש בשמעו מהטעמה אינו אומר בדדמי,
ללא אשחמית הראש"ש לחלק בין שמעו הטעמה ללא שמעו,
ועוד הרי בחילוקו הוא מיישב מנהג העולם שמשאין נצי טעמים
בטע"ע לחוד, ואם ה"ה בשמע היתה החמיה קיימת, שמשנים
בכל יום כשאחד טעם ומזלזלים אותו מיד והכירוהו בטע"ע
מתירים את אשח"ו, כאשר ראיתי כמה פעמים, ופשיטא דאם
שמע כראי היינו צריכים לדקדק אם לא ילא הקול שטע"ע,
ופשיטא ופשיטא דכשראורו שטע"ע בודאי ילא הקול מיד יא, וא"כ
אפילו

אבל בפני אהרן סי' ה' דע"ב א' כתב דאין חירוק זה נכון בעיניו, שכן מלשון מהר"א בסי' ח' שכ' אבל אין מקום לזה שהרי כ' הריב"ש כר', נראה בפשיטות שחושש לדעת הריב"ש, ומ"ש ותו דבג"ד לא שייך ההילוק כר', הוא רק ליתר חינוק, ואין קושיא מסי' א' לסי' ח' שג"ל דבסי' ח' חוזר בו ממה שכתב בסי' א' וחושש לדעת הריב"ש.

(ח) ע"י ב"ש סקפ"ז שמנה להצ"צ בין המחמירים, וכבר תמה ע"י הפ"ת בס"ק קכ"ו, וכ' במרה"צ ס"ק קי"ד ובמשיבת נפש (הראשון) סי' כ"ו דמ"ש בב"ש מהצ"צ דהוי כראה, ס"ס הוא.

(י) מהבית שלמה (לר"ש מסקאלא) סי' מ' דנ"ו טור ב' בס"י כוונתו. ובעיניו ס"י בכוונתו באר"י דבי עליא הנ"ל, דה"ק דאם להרא"ש ידע כראה, הול"ל דלהחילוק בין אותם שראו או ידעו מהטביעה ניהא המנהג. כדי להורות שהמנהג אינו אפילו באותם שרק ידעו מהטביעה, שהרי זה שכיח טובא שרק ידעו מהטביעה [והול"ל כן לאוסקי, ומדלא כ"כ משמע דאמנם המנהג גם בידע ואעפ"כ א"ש].

יא) שהרי רוב טביעות האש ספירה שנשברה וכיוצא דשכח במקום רואים, וע"י קול שעבר בנהר וכדומה, וא"כ רובא מיקרי ידע הטביעה, ולא היה היתר לגשם רק בלא נשמע כלל, ואם ידע כראה מאי ניתוחא בחילוק דלא ראה"ט הא ודאי ידעו מהטביעה, ממשיבת נפש (הראשון) סי' כ"ז דכ"ח א' וכ"כ במרמז' דלהלן ובדרך יבחר הנו' שם דהמנהג הוא אפילו בידע.

אוצר

ס"ק רלו אות כד

הפוסקים

בעטרת חכמים סי' ו' בדנ"ז ע"ד זין הפוסקים דאזו כראש יב, וכחצ, דאף שראיתו אינה מוכרחת כ"כ, מ"מ הדעת נוטה לדבריו כמשמעות לשון הרא"ש כו' וזינח לשון הטור כו', [ומציא לשונם, והיינו שכתבו כמה פעמים שראו ולא ראו הטענה]. וצ"ל וגם, הוסיף, ומלאתי עוד ראוי ממ"ש ר' ירוחם צנ"ג ח"ג, שכתבו החוס' דהא דצ"ע סי' כו' משום שכל עולם ראו הטענה ר"ל כשנפל למים, דכיון שראה"ט אולי צמיעט ט"ע יאמרו שאלו הם שנפלו, אבל צ"ל ראיה"ט כו', לשון זה מורה צדק שדוקא ראו ולא ידעו לחוד. וכן דייקו מלשון הרא"ש דראה דוקא, צנ"ג חכמים סי' ל"ז בדפ"ד ע"ד צמיעי מחלמיו, ובפאת הגז סימן ו' דף ל"ט ע"א. ומלשון הטור, דייקו כן, צנ"ג חכמים סי' ה' אות ח"ג, צ"ד חכ"ל הגה"ט אות חקל"ה וצנ"ג שם אות קס"ב, וצ"ד דצ"ע סי' י"ח. גם הסדר ח"ל רצ"ה סי' י"ח אף שמוסיק לחוש להמחמיר, מ"מ משום דיוקי ה"ל כחצ מחלילה דנ"ג ע"א, שאלו היתה דעתו מכרעת הייתי אומר [דאזו כראש], דכיון דהמשוה ידעה לראי הוא הריצ"ש לצד, ומצט"ל הסדר דראיה"ט אין גם ה' שפרש שידע כראש, וכולם כתבו ראו הטענה שמשמע דוקא ראש, ואם ה"ה לידע לא הוי שחקי מלומר ראש או ידע, ובפרט הטור ורצו ירוחם שדרבס לפרש, [אלא שמי"מ חשש בסא"ר להמחמירם וזינח למ"ש מורו הפני"מ, וכנ"ל].

וכן מהר"מ שלטון [צעל צני משה] צמיעתו שצפני משה ח"א סי' ל"ז דרמ"ט ה' כחצ דא"ש צנ"ג חכמים סי' כ"ל שידע כראש, כצ"ל כחצ מהר"א שלטון [צנ"ג חכמים] שלא אמר זה אלא דרך דחיה צמלמא וכל האחרונים לא חשו לזה. [ועי' צנ"ג חכמים דעת מהר"א]. גם ה"ר גרשון צמיעי שצנ"ג ורד"ם כלל ג' סי' ד' דכ"ח טור צ' כחצ שצנ"ג נחלקו האחרונים על הריצ"ש והסכימו שמשמע איו כראש.

ומהר"א חנניא המוצא בפרט שושן כלל ג' סי' ה' דנ"ה טור צ' כחצ שגם הריצ"ש מורה לטור דלענין הכרה איו כראש, ומ"ש מה לי ראה מה לי ידע, אין דבריו אמורים אלא לענין שר"ך לומר קצתו, שהספק הוא אם מה או לא, שצ"ה דין הוא שהידע מזה כיון שידע מהטענה וסדרת העולם שרוב הטענים מתים [ולכן] תיכף צראו גוף מוטל סבור שהוא מת, אבל צנ"ג חכמים של הכרה שהספק הוא שמה איו זה שהוא סבור אלא אחר, צ"ל יש לחלק זין ראה"ט לידע מפי אחרים כיון דמילתא חליא בעצמם עין, וזה נ"ל צרור. [ויותר ביאור לזה ע"י לעיל ד"ה וצנ"אור]. וכחצ הפרט שושן שם דאף שדבריו ח"ל חזוק, מ"מ לפי שראיתי מי שגמגם צ"ה [ע"י צמלמא משה דלעיל], נ"ל שזה מדוקדק בדברי הריצ"ש, שהרי הביא לצנ"ג חכמים שח"ל דאפילו המר"ך קצתו ה"מ צראו הטענה כו', וע"ז כתב שאפילו לצנ"ג חכמים צנ"ג חכמים יודע הטענה ומה לי ראה מה לי ידע, משמע שדוקא לענין זה חשוב יודע כראש, וכ"כ שצ"ד הערך לחם כו' [כנ"ל בדברי המלמ"ח משה, וע"ז מה שדחה זאת, וגם הפרט שושן עלמו חשש למעשה לדעת הממחמירם כמוצא לעיל]. וכ"כ בעטרת חכמים

אפילו ראוהו מיד לערך סי' כו', אבל אם הדבר חלוי רק צראיה ח"ש, שלא שניה שחוס שראו הטענה רואים גם ההעלה ומעידים, שכן הסתם שניה שגם אחרים מעלים אוח, ולכן כחצ הרא"ש שצ"ה יש ליישב מנהג העולם משום שכן הוא הרגילות, ולפי דעתו אין צ"ה ספק שזהו מעשים בכל יום, אבל מה חשש צנ"ג חכמים [צנ"ג חכמים] אין דעתו כן, שהרי לא סמך על כחצ הצרור שלא ראה"ט [רק מחשש דשמע, ע"י צנ"ג חכמים סוף סעיף י"א], ואפשר שהוא מחלק זין הכרה פנים לעדות מיתה [שצנ"ג חכמים], שלענין ההכרה ח"ש שמשמע מצינחתו ושלפ"ז צרור לו שמה, מ"מ איו אומר כשהעלכו שזהו אלא כצנ"ג חכמים, דמנ"ל ליה שזהו שמה גם איש אחר נצטע, משא"כ צנ"ג חכמים אומר מן הסתם זהו, אבל לענין להעיד שמה אפילו אם ידוע לו מחמת קול צמלמא אומר מהסתם מה כיון שמשמע שצנ"ג חכמים, אף שיהיה נ"ד שח"ל כו', וע"י צנ"ג חכמים ח"ג סי' ל"ז שהביא להפני"מ שפוסק לידע איו כראש. וכן הביא הדין שלמה (לר"ש מסקאלה) צנ"ג חכמים מ' דנ"ז טור צ' דסוצר לידע איו כראש, וצנ"ג חכמים כ"ג הוסיף, שדבריו נכונים מאוד לצד גוריה. [אלא שהדין שלמה צמלמא חשש להמחמירם כמוצא לעיל]. וצ"ד רמ"ה (לרמ"ל פוסק) סי' כ"ה כחצ דכ"ג מהדין אפרים סי' י"ג, שהביא להפני"מ וכחצ דראיתו מהר"א ש נכונה מאוד.

ובביאור החילוק דהפני"מ ה"ל וכן זין ראה לידע, כחצ צנ"ג חכמים סי' י"ג ה"ל [דלכאורה] ל"ע דכיון דעכ"פ אמרין שמשום שמשמע שצנ"ג חכמים אומר שמה, ח"כ ממילא הוא חושב שזה האיש מת, ולמה לא תהא שמישה גדולה כראש לחוש שאומר צדדמי שזהו שבעלוב. וכע"ז חמה צנ"ג חכמים, וכחצ דאפשר לחלק, דלענין מיתה צידע שצנ"ג חכמים אמרין דחושב שמה כיון שרובם לא יודע, וכן [לענין ההכרה] צנ"ג חכמים ובעלובו אומר לו לבו שזהו ואיו שם לצד לדקדק בהכרחה, כיון שצנ"ג חכמים ראה שזה נצטע, משא"כ כשרק שמש מפי אחרים שצנ"ג חכמים לא נקבע בלבו שהמשוה אמתית, וכשהועלה איש צפניו, אדרבא נותן עיניו ולבו לצרר שמועתו אם אמת שצנ"ג חכמים או לא, וכשרואה צו קלח שניו איו חולה שזה מחמת המים שמשנים קלח, אלא חושש שמה המגיד כיחש ושמה איש אחר הוא שהרי יש צו שניו, ואיו אומר צדדמי, וצודאי קושטא קאמר. וצא"ר דני עילאי סי' י"ג דפ"ג טור צ' כחצ דלענין ההכרה מסתברא שפיר לחלק צנ"ג חכמים, דצנ"ג חכמים צמלמא מהסתם ראה צאופן דשייך עליו רוב הטענים למיתה, ח"כ אין מיתתו מסופקת אלא כלל, וחיישין דאומר ההכרה צדדמי, משא"כ כשרק שמש לא מצטע צ"ל שמש כל הפרטים צודאי לא נצטרר אלא כו', דיכול לחשוב שכן דרך העולם דאף שלא ראה מזה הטענה קורא לזה טענה צרורה כיון שאיו מעיד צנ"ג חכמים, אלא אפילו שמש הפרטים שיהיה צאופן שרובם למיתה, מ"מ ח"ל שאיו דומה שמישה לראי ולא נקבע צדדמי שמיחתו צרורה, וכיון דיכול להיות שמשופק צמיתתו, מה"ט נאמר שסומך על דמיון זה לצ"ה להעיד צנ"ג חכמים שמכירו טוב, אבל צדדמי מיתה דהחשש הוא שמה כשראהו היה צמלמא שדומה למת אבל עדיין היה רוח חיים צאפיו, צ"ה ודאי אין חילוק זין ראה לידע, דכיון שידע שנפל למים או ירד למלחמה אף שאין צרור לו שמה, מ"מ כשרואהו ח"כ צמלמא שדומה למת, מעיד צדדמי צודאי מת, מכיון שזה ראה צמלמא.

גם צפניו מאירות ח"כ סי' נ"ה כחצ שמשפעות לשון הרא"ש שמשמע לידע איו כראש, שהרי צמלמא יישב המנהג כו', ומסתמא נהגו לכה"פ אף כשידעו או שמשו מהטענה. והביאו

(יב) ע"ש ש"י שצ"ד הגאון מהר"י אחי ח"ס' בתשרי שבגאוןי בחראי סי' כ', וכ"כ בהגהותיו להנ"ב סכ"ח ד"ה ואנו. וכ"כ בהרי בשמים ח"ג סי' ע"ז ובגהרי אפרסמון ח"א סי' י"ד בדק"ט. אולם לא נמצא שם מזה. ואולי בנתם למ"ש שם מי שראה"ט בעיניו דחוי לאלתר, אבל פשוט שם"ס הוא. ולפי הענין, צ"ל: מי שראה"ט בעיניו דחוי לאלתר.

הפוסקים

סיק דלו אות כד

אוצר

בסימנים, והר"ה סובר שלא נפטר ש"ל ששם מיורי שלא ראה הטביעה ולא שייך צד החשש של צדדמי, והרמב"ן הקשה עליו הרי עיקר החשש של צדדמי הוא לגבי האשה כשתשמע שמת במלחמה או במים לא תידוק לחקור היטב, וכדי ליישב את קושיתו נראה ש"ל שצאמת צד פליגי הר"ף והר"ה, הר"ף סובר שגם בשמיעה שייך החשש של צדדמי ולכן אינו מחלק כהר"ה שצדגלה מיורי שלא ראה העד הטביעה, משום שעדיין לגבי האשה יהיה שייך החשש של צדדמי כשתשמע שמת במים לא תדייק יותר, והר"ה סובר שצמיעה לא שייך החשש של צדדמי א"כ לגבי האשה לא שייך חשש זה, לכן כתב שמדגלת אין ראיה שאל" סימנים, ש"ל ששם מיורי שלא ראה העד הטביעה, ולפי"ז יולא שצמיעה הטביעה יש לבחור ממ"י, אם שמיעה כראיה א"כ נפטרה האיבעיא מדגלת שלא חיישין לצדדמי, ואם נאמר כהר"ה שיש לחלק משם ולא איפשט צעיון, א"ז ע"כ ששמיעה אינה כראיה.

ובמראות הצובאות ס"ק קי"ד כתב שצבצבא זו פליגי החוס' והר"ה, שכן לפי מה שציחרנו שגם החוס' צדק קט"ו ע"כ ד"ה וקאמרי נחתו לחילוק בין מי שראה הטביעה לבין מי שלא ראה וכמו שכתבו כמה מן הפוסקים, והקשו ע"ז, א"כ מה קשה להחוס' שם צד"ה וקאמרי השני על מה שנהגו לבחור נשי נעצעים צע"ע בלי סימנים, הרי כתב הר"ה שצחילוק זה מחייב המנהג, ואפילו אם נאמר שהחוס' סוברים שהמנהג לבחור בלי סימנים הוא אפילו כשראה הטביעה שלא כדעת הר"ה כמו שכתבו כמה מן הפוסקים, ומשום זה קשה להם על המנהג [כמוצא באות ג'], אבל עדיין קשה ובי פליגי החוס' והר"ה צמ"איות המנהג איך הוא, פוק חזי מאי עמא דבר, ע"כ נראה שהמנהג היה פשוט לבחור גם צמי שידע מהטביעה, והחוס' סוברים שאין חילוק בין ידיעה לראיה, ולכן הוקשה להם המנהג. והוכרחו לחלק צעיון אחר, וכן משמע ממה שכתבו שם צד"ה וקאמרי הראשון סתם שצדדמי מועט יאמרו שאלו צעליהן ולא כתבו משום שראו הטביעה משום שגם כשידע מהטביעה יאמרו שאלו הם, אבל הר"ה סובר שידע מהטביעה אינו כמו ראה ואינו אומר צדדמי לכן כתב שעפ"י חילוק זה שצין ראה הטביעה ללא ראה מחייב המנהג. וכע"ז כ' גם צדדמי יצחק ס' י"א דף מ' ע"א.

והוכחת הפני"ה הג"ל צחילת האות עפ"י הרמב"ן צמלחמות, כתב צבדדמי רבה ס' י"א ד"ג עור צ' ד"ש לדחות כו', ותוכן דבריו, שהרמב"ן קאמר לה לענין דיוקא של האשה ואין ראיה מזה לעד, שכן הרמב"ן ס"ל שהאצטיו דע"א צמלחמה היא לא משום שהעד אומר צדדמי, אלא אם נאמנותו של ע"א היא משום דיוקא של האשה, וצמלחמה קי"ל שהיא לא דיוקא, משום זה השיג שם על צה"מ שכתב דכשלא ראה העד הטביעה לא חיישין לצדדמי, ה"א גם כשלא ראה העד הטביעה מ"מ כיון דמים צמלחמה הרי כשתשמע היא מהעד שצמלה עוצע שוב לא תידוק, שכן גם צמלחמה רק הידיעה שצמלה ידך צמלחמה גורמת שלא תידוק, שהרי לא הלכה צמלחמה וראתה את צמלה צחור צמלחמה, וא"כ ה"ה כשתדע שצמלה לא תדייק עוד ומה נפק"מ אם העד ראה הטביעה או לא, ע"כ, הרי דלא כ"כ הרמב"ן אלא גבי האשה גופה דלית צד צע"ס אלא ידיעה מצמלחמה, ומוכרח דאל"ה הידיעה מזקת, אבל צעד דצדדמי יכול להיות כשראה הטביעה ממש מזה לן ידיעה הטביעה כוחה כראיה כו'. [ונראה צכוונתו עוד דאשה עצמה כיון שהצדדמי נוגע לה שרואה לנשוא יש לחוש לצדדמי יותר מצעד, וכע"מ"ה הרמב"ן שם, וגם דכל החשש הוא רק לענין שלא תידוק]

חכמים ס' ו' דנ"ו ד' שאין ראיה מהר"ה, שלא כתב כן אלא לענין קצרתיו.

ובישועות יעקב ס' י"ג כתב ג"כ לדעתי אין מקום להחמיר צמו שלא ראה צע"מ הטביעה, כי אינו אומר צדדמי, גם מהרמב"ן צמלחמות נראה שמתקן בין ראה לידע, שהשיג שם על הר"ה צע"מ ד"ה ח"ה למד לי סימנים לוקמה שלא ראו הטביעה, והרי שם צדדמי ידעו הנשים מהטביעה דקתני שאותם ח"ה צ"ל עם אצ"ל יוסי בן סימאי צספיה ועצמו [משמע שהוא גילל וסיפר הדברים], וגם דלורבא מרבין יש לו קול שנטבע, אלא ודאי דקושיית הרמב"ן שהיה לו לאוקמי שלא ראו הנשים הטביעה ואע"פ שידעו מהטביעה לא שייך צד"ה החשש של צדדמי. [ועי' צחשונתו צצצית שלמה (לר"ה מסקאלה) ס' ו' שהאריך להוכיח צחור הדברים דידע כראה, והחשש ההוא מאחזרת יותר].

וב"כ דידע אינו כראה, צגנת ורדים כלל ג' ס' ה' דכ"ט ד' י"ג צמשיצת נפש (צספר הראשון) ס' כ"ו, צמר ואהלוח ס' ה' דמ"ז ג', ציוקרא אצרהס ס' ג' דכ"ט עור צ', צדדמי יעקב ס' ע"ג אות ע"ו, וכן צעין יחזק ס' כ"ה כתב שהעיקר כהסוברים שאינו כראה. וכ"כ מהמשיב דבר ח"ד סוס"י פ"ה שכתב צגדונו דאפילו להר"ה כו' מ"מ כאלן לא ראה"ט אלא שצמו מהגוי [ידיעה לא הוי כראה] כדיוק לשון הר"ה דכיון שראו שגפלו למים כו'. וצגדונו הוסף ותו דכאלן היה ס' מקום כו'. וכ"ד הנהרי אפרסמון ח"ה ס' כ"ז דקל"ו ג', וכתב שכן מסקנת הגאון האחרון שצממנו צעל עטרת חכמים שצמט מהטביעה אינו כראה, ואף כראה הטביעה לא החמיר הר"ה אלא מספיקא דדינה שלא נפטרה האצטיו. גם צדמסק אליעזר ס' ס"ה דמ"ב א' כתב שצמלה אחרונים סוברים דלשיעת הר"ה ידע אינו כראה וכמה אחרונים כתבו כן להלכה, וחיתמה על הגו"צ הג"ל שהצטעם מה"ל הג"ל שהוכיח מהר"ה דלא הוי כראה, וא"כ צ"ד שלא ראה"ט שריא חף לשיעת הר"ה והר"ה. וכ"כ צדדמי יצחק צדעת הר"ה דידע אינו כראה. וצחילתו שן חילתהי ס' מ"ו דס"ב אחר שהאריך לצאר ש"ל שלדעת הר"ף הר"י והר"ה גם כשראה הטביעה מחזירים בלא סימנים, וצעיון רק שזכירו צע"ע לאלתר [כמוצא באות ה'], הוסף, דא"כ צידע מהטביעה נחתין חד דרגא וסגי צע"ע גמור אפילו צאשחתי.

גם בדעת הרמ"א מוכיח צעטרת חכמים ס' ו' דנ"ו ד' דלא הוי כראה"ט, דממ"ש דכל מי שהיה אלא כשתצטע במים כו' אינו מעיד עליו, נראה שלא חש להחמיר רק אם היה העד אלא וראה צע"מ ולא צידיעה לחוד. וכ"כ צמרה"ל ס"ק קי"ד, וצנהרי אפרסמון ח"ה ס' י"ד דקכ"ט א'.

ובפני משה (מקלעוואן) צמראה הפנים ס"ק קי"א כתב שיש להביא ראיה שצמט מהטביעה אינו כראה הטביעה, שהנה דבר זה אם שצמ כראה נראה שחלוי צפולגתה הר"ף והר"ה, שכן הר"ף פסק שצפעה האיבעיא מצודא דדגלת שאין לירך

(ג) וכ' עוד דאף החושש לשימעה לא חשש לה אלא בלשון שמא וכמסתפק, וכע"ז כ' שם בע"ג דהריב"ש חובר לומר דה"ה ידע כו'. מ"מ לא אמר כן אלא בדרך חששא בעלמא, וחיבאו ביד אהרן ח"ה הגה"ט אות תקל"ה. [ואולי כונת הגו"ר, דחזינו דהריב"ש קאי התם לצד החומרא שב' בנדנדו דיש לחוש להסוברים דבעינן שיאמר קברתי, וע"כ הוסיף, ועוד אפי' להר"ה דדוקא בראה"ט בעינן קברתי ה"ה בידע כו'. וי"ל דה"ג כונתו דיש לחוש לומר דה"ה ידע כו'].

ס"ק רלז אות כד—כו

ומצינו להרבה מהפוסקים החוששים לדעת המחמירים שמים
 לירפו דעת המקילים להחירף, והם: צפני משה ח"א
 סי' צ"ח, צכ"ס שלמה (לר"ש אמארייליו) סי' ו' ד"צ א', צחש'ו
 הר"מ לדידי שצפני אהרן סי' א' דס"ד ג', צאה"ג יוסף (לר"י
 מולכו) סי' א' דע"ד א', צחשורת שי סי' קע"ז. וכן צפרה שושן
 כלל ג' סי' א' דנ"ה ג' וצנני אברהם סי' ל"ז דפ"ד ד' צחש'ו
 מתלמודיו לירפו דעת המקילים לס"ם. וכן לירפו אה דעת
 המקילים לסניף היתר, צנני אברהם סי' כ"ג דנ"ד טור צ',
 צדכר משה (גר"מ אמארייליו) סי' ט' דק"ג ד', צחחס אופר
 ח"ב סי' קל"ה, צחש'ו הר"ש מדאמצרווא שבערת חכמים סי'
 ו' דנ"ה צ', צאריה רבי עילאי סי' ו"א דפ"ג ד', צחלת שמעון
 (לר"ש זרחי) סי' א', צלוף דבש סי' י"ח, צזכרון צבי מנחם
 סי' ל"ב דל"א ג', צצית שלמה (לר"ש מסקאלא) סי' כ"ט
 אות כ"ג וסי' מ', צשס אריה סי' ל', צצית יצחק (לר"י שמעלקוש)
 סי' ע"ב אות ה', צמהר"יאל הלוי ח"ב סי' קל"ג, צנהרי אפרסמון
 ח"א סי' כ"ז, ציד רמה (לרמ"ל פוקס) סי' כ"ה, וצמהר"ש
 ענגל ח"ג סי' ס"ז דנ"ב ג', וכצנ שצ"ד רוב הפוסקים.

אוצר

סיק רלו אות כו--כט

הפוסקים

השמועה רק עפ"י גוי אחד שהוא לצדו ראה הנפילה במים [כצ"ד], לא מציעה כשלא היה מסל"ת שכל דבריו כל זמן שלא נחברר כלא יחשב כו', [אלא] אפילו אם שמע מגוי מסל"ת י"ל שאין זו ידיעה, דברי לא אמון גם באיסור דאורייתא ורק בעגונה הקילו מחמת אירוף טעם דדיוקיו ועשוי להתגלות, אי"כ מהיכי חיתי לא ידקדק העד בטי"ע, וכי היתה טעוניתו כל כך צרורה לו ע"י השמועה מגוי אחד שלא יחוש עוד לראותו היטב, אדרבה הוא שם לב לראות אם זהו האיש שאמר עליו הגוי שטבע, ודי לעתה בסברה זו לצד להקל במקום שנלאו הכי יש להקל מעיקר הדין. וכן נזכרו אפרסמון ח"א סי' כ"ז דקל"ו ג' הציא מהכאני דק [ולא לזין מקומן] דשמע הטעיה מנכרי לא מקרי ידע דחושב שמה הנכרי משקר ואין זה ידיעה צרורה.

אולם במהרי"א ענינו סי' י' דף פ' ע"ג כתב על דברי הרב השואל דכיון ששמע שטבע מפי נכרים מסל"ת לא חשיב כידע הטעיה, דשבוש הוא, שהרי גמסל"ת הוא צירור גמור והוא סומכים עליו להחיר ח"א. וכן חששו לצדמי נדוניסם ששמעו מגוי שפלוגי נטבע, דבר משב (לר"מ אמריליון) סי' ע', ציית דוד (להרי"ד) ח"ב סי' ו', צאהל יוסף (לר"י מולכו) סי' א', צחת"ס ח"א סי' פ"ה. [ועי' צאות שצמחך דים סוברים דאפילו כששמע מפי גוי שאינו מסל"ת חיישין לצדמי].

כו. ובשש"מ מגוי שאינו מסל"ת. כי ציית אפרים סי' י"ח דמ"ה א' דצ"ג שאלו הגוים להעד שפ' נפג למים הוי ידיעה אמתית, לא מציעה אם הוי מסל"ת, אלא אפילו הוי דצריכס תשובה על שאלתו איך חזרנו, מ"מ זה לא שייך לענין העד שפעפ"ב הוא מאמין לדצריכס שהרי אין מי שמכחיש אותם, וכן נראה מלשון העד שהאמין לדצריכס כו'. גם צצני דוד בקרי"ע אות תקל"ט צמחק כתוב שצדיעת הטעיה מגוי לענין חשש צדמי, אין לחלק אם היתה ע"י שאלה או לא. אולם צחמדת שלמה סי' מ"ג צדון ששמע מגוי וזן שם דלא הוי מסל"ת, כתב צאות כי דלא צריכה לו אי י"ד הוי כראה הטעיה כו', דהא עכ"פ צעון ידיעה צרורה וכיון שצכאן אין הנכרים נאמנים, שז לא הוי כידע הטעיה ונאמן בטי"ע לחוד. וצחועפות ראם (לר"מ טויצט) סי' כ' ד"ג א' כתב דכיון דצעון ידיעה צרורה, אי"כ מה שידע הטעיה מנכרים שהגידו ע"י שאלה, אינו נחשב ידיעה כלל והרי זה ממש כלא ראה הטעיה. וכ"כ צסי' כ"ו קרוב לסוף. [ועי' צאות הקודם דאפילו ששמע מפי גמסל"ת יש סוברים דלא חיישין לצדמי].

כח. ידיעה מקול הברה. כתב צמרלות האוצרות סי' קי"ד דל"ה ג' שלכאורס נראה שדוקא כידע הטעיה צצירור,

כגון ששמע מפי עדים או עד אחד שטבע צודאי או בקול צרור, אצל בקול הברה צעלמא שאלה על אחד שטבע אין לחוש, ורואה לזה מסעיף כ"ז שאם ילא קול על אחד שנהרג ואחר ג' ימים מלאוהו מת וצצירורו, אשחו מותרת ממ"נ ע"ש, ואמאי לא יחוש דלמא אומר העד צדמי צעון ההכרה עפ"י הקול שאלה, [ע"י מזה לעיל ס"ק רל"ה, וסעי' כ"ד ס"ק קפ"ד אות ל"ב], ולפירש"י שמפרש דבמים שייך עפי צדמי, משום שהמים משנים נורת הפנים נוחא, אצל להחוס' שהשיגו עליו צזה, וכ"ד ע"פ שאין מחלקים צין מים ליצקה [כמוצא צאות ה'], צצכרה לריך לומר שפ"י קול צעלמא לא חיישין שאומר צדמי, ול"ע.

ובמהרי"ח סי' ג' דף ק"ח ע"ד, [הציאו צצאה"ע סקל"ז] כתב, ש"ל שאף לדעת המחמירים כידע מהטעיה, אין זה אלא כשידע ידיעה אמתית מפי אחרים שראוהו שטבע, או כגון נידונו של הריצ"ש שראה צעניו הסירה שירד צה פלוגי הפוכה, צזה חשיב כראה הטעיה, אצל אם ידע רק מכה שמועה

מקול הברה, אין דינו כראה הטעיה. והציאו את הרח"ש לנידוניהם צגנת ורדים כלל ג' סי' כ"ד דף סי' ע"א, וצדבר משב (לר"מ אמריליון) ח"א סי' ט' דק"ג ג'. וצידינו של משב סי' י"א, וצברי צשמים מצד"ת סי' רכ"ו [המוצא צאות מ"א], וצברי אפרסמון ח"א סי' כ"ז [המוצא צאות כ"ו], וצמנחת משב סי' ה' אות ח', ועוד פוסקים. וכן צחועפות ראם (לר"מ טויצט) סי' כ"ו קרוב לסוף, כי שדוקא אם ידע דבר צרור דמי לראה הטעיה, אצל מה שידע ע"י שוחות סיפורים אין זה כראה הטעיה כמ"ש מהרח"ש וצצירור נכונים מאוד. וכ"כ צסי' כ' ד"ג א' שצצרת מהרח"ש מועטמת מאוד.

ובבית אפרים סי' י"ג דמ"ג ג' ונ"ה ד' כתב שלכאורס יש לפקפק בצצרת הרח"ש, דמה צצ' [שידע רק מקול הברה] סוף סוף הוא חושב בטעניתו של זה ואומר צדמי, וע"ש מה שרלה להוכיח כהרח"ש מצברי הרמצי"ן ודחה לה, [ע"י צאות כ"ד כ"ה ב'], והוכיף דגם אין רואה מהא דהח"מ צחשובה שצס"ק י"ה צעודל שאלה קול שפנחס נטבע כו' קרי ליה לא ראה הטעיה, דשאי הכס שאחר כך נחפשת הקול ששקר ה"ה הקול הראשון ושהוא לא נטבע, ולדילמא שמע צזה ולא שמע צזה לא חיישין, וגם דהס לא ה"ה רק מחמת אומד דעת צלצד כמבואר שם, ואפשר דצכה"ג מיירי הרח"ש, אצל היכא שיש מי שראו שנטבע והוליוו קול נחפשת אחריו [כצ"ד] י"ל דהוי כידועה אמתית, אלא שצדונו כי ד"ל דלא מקרי ידיעה אמתית כיון דגם הוראים גופייהו ראו רק סימנא צעלמא שהכירו כוצע קטן שלו, וגם צזה נראה שלא היתה ההכרה בטי"ע רק שידעו שה"ה לוצע כוצע צזה, והוי כמו כליו צציורי וסומקן, וגם יש לספק דאפשר שהמכירים את המה לא הגיעה לאזנס השמועה על צוריו רק קול הברה צלצד, ואפשר שלא שמעו כלל אש"פ שאלה הקול, וצכה"ג לא מקרי ידע הטעיה, ורואתי שגם הרב המשיב [צעל צבושי שרד] כ"כ דצכה"ג לא מקרי ידע הטעיה, כיון שאין זה ידיעה צרורה וצצירור מהרח"ש [הכ"ל].

ועי' בעין הבדלה סי' א' אות כ"ה צדון שה"ה קול שפעלם והלך נחפשו ומלאו והכירו וחשש לצדמי מטעם הקול, והציאו צסם רצ"ז לעו צעל שצרי חורה דהיכא שהעיד צצ"ד לא שייך לחוש צדמי רק כשראה הטעיה דהיכא צדמי עיבא, דיש צמה לחלות והוי כודאי צעניו וצוד מעיד אפילו צצ"ד, משא"כ על קלא צעלמא אינו מעיד צצ"ד מלד צדמי, וכי שצצירור נכונים, וצפרט שהושו צזה כמעט כל הפוסקים כו' ומהני ל"ד. ועי' עוד מצנינו קול צאות מ"א, וצאות מ"ה צצצרי ה"ה רעון וצצצרי חיים והאור פני משה.

כט. כשרק ידע שנעלם. כי צצריה דצי עילאי סי' ע' דע"א ד' שמשון הטצוה"ג רס"י ע"א שכתב, היכא שלא ידע כלל מהטעיה או מאצידתו שנאצד כו', משמע דמשוה ידע מאצידתו לידע מהטעיה, וכן מוכח מלשון ה"ל [סי' מ"ה שצשחילק צין ראה הטעיה לידע כי צלשנו: וליכא למימר דלא קאמר הר"ש כך אלא צמי שלא ידע כלל מאצידתו אצל לא צמי שצבר ילא הקול שנאצד כו'], וזה מאוד נגד הסברה וכו', וצודאי שאין לריך להחמיר צעגונה כל כך ללאח ידו כל החומרות, וגם כידע מהטעיה יש דעות שלא הוי כראה. וכן דעתו צסי' ח' דף ע' ע"ג, ושם כתב דגם הטצוה"ג שחולק על חותנו [ה"ל], וחושש לצדמי] הוא רק מטעם שזודע מצבר שנהרג, וס"ל שראה וידע שזין, משא"כ צג"ד שלא נודע כלל וכלל רק שפעלם מהעין כו'.

גם בבגדי בהונה סי' ע' צדון שה"ה שאלה שאלה וחפשו אחריו גם צברה, כי שאפילו להסוברים שידע כראה, י"ל דדוקא היכא ידע מהטעיה צצירור, אצל היכא שנאצד אחד ולא ידעין כלל אם

אוצר

סי' קל"ז אות כח--לא

הפוסקים

ובכתב סופר סי' ל"א אחר שהאריך צביאור דעת הרמז"ם המוצא בשו"ע סי' קל"ז דבגט שנאצד אפילו אם מלאו בעלמו ומכירו בעצ"ע אינו נאמן אלא אם מכיר גם הכלי שנאצד בו הגט, דכיונו משום דחיישין לכיון שרואה שהשמות שבגט דומים לשמות שלו לכן חומר בדדמי שהגט הזה הוא שנאצד וכמו דחיישין בראה הטעושה, כי דל"ע טור צ' דזכרי נוחל הא דשינה הרמ"א בסעי' ל"ב מלשון מהרמ"ם וז' סי"מ, דחשש לשינת הרמז"ם ה"ל דגם בצגדים וכלים שייך בדדמי בעצ"ע.

ובאמרי דוד (לרד"מ פטער) סי' י"ט דכ"א ג' כי דכל עיקר דין דמהר"ם פאדווא דמכני עצ"ע בצגדים ל"ע למעשה כיון שלא נזכר בשום פוסק ולא בצ"י וד"מ, ומהר"א שהעתיקו בסעי' ל"ב לענין דלא חיישין לשאלה בכה"ג, [אדרבה משמע להיפך שהרי *] שיהיה צו וז' כשיש סי"מ בצגדים ולא כעתיק דמכני גם הכרת הצגדים בעצ"ע, וגם לא אסתיע למהרמ"ם לפסוק דינו למעשה משום דחשש שמא לא הכירו הצגדים רק בלעצ"ע ע"ש, ואין להביא ראיה למהרמ"ם מהא דאיתא ביו"ד סי' ס"ג סעי' א' דבשר שהניחו ופעלם מהעין אסור אלא"כ מכירו בעצ"ע (וכאן מחזיקין ל"ה), ול"ח לדדמי שסומך על מה שנאצדו במקום זה ומלאו שם, וכמו דלא מכני מה"ע עצ"ע צמי שנעצב והעלוהו, ד"ל דשאינו צמר שנפעלם מהעין דקיל איסוריה אפילו משאר איסור דרבנן וכמ"ס הש"ך בכללי סי"ם ריש סק"ט, וגם אין ראיה מהא דאיתא בצ"מ כ"ג צ' דמחזיקין אצידה לח"ה בעצ"ע, וכ"ה בחו"מ סוס"י רס"ב, ומשמע מסתמימם דכיונו אפילו יודע הח"ה המקום שנמלאה שם האצידה, ולא חיישין שהכרתו בעצ"ע הוא בדדמי לפי שסומך על מה שנאצד לו חפץ כזה במקום זה ובאמת הוא של אדם אחר שנאצד לו ג"כ במקום זה, ומהא דטעמא ס"ל לרצח ולרצ מרי בצ"מ שם דמקום לא הוי סימן, וש"מ כמהרמ"ם דזהכרת חפלים בעצ"ע אין לחוש לדדמי, דיש ללמוד דשמה לרצח ולרצ מרי אה"י דאין מחזיקין לח"ה בעצ"ע רק כשאינו יודע המקום שנמלאה שם האצידה, ומה שסתמו הפוסקים ולא הזכירו זאת כיונו משום דאין קו"ל בחו"מ סי' רס"ב סעי' ט' ורס"ז סעי' ז' דמקום הוי סימן ולא חיישין דשמה גם אחר אצד במקום זה, ועוד דאין למדן מממון לעגונה ד"ל שלא חשו כלל לדדמי רק בעגונה ולא באצידה. [אלא שמי"מ לירק סברת מהרמ"ם להחזיר וכלהבן].

ובבית הילל בסעי' ל"ב מבוחר דגם לדעת מהר"ם פאדווא חיישין לדדמי בעצ"ע בצגדים, שעל דברי הרמ"א דסעי' ל"ב ה"ל כי, דהא דיש מחלוקת בסעי' כ"ה דבראה הטעושה חיישין לדדמי, כיונו בעצ"ע אצל כהן איורי ע"י סי"מ בצגדים, וכ"כ מהרמ"ם [בתחילת דבריו] דנ"ל שראהו במלבושו שכיב בזה בספינה א"כ הכירו ע"י סימנים, וברא"ש מודה בסימנים שנאמן אפילו מי שראה הטעושה.

גם בחן טוב סי' קט"ו כי ע"ד הנוצ"י ה"ל, דהמעין במהר"ם פאדווא שבוטא בקרי"ע אות ש"ג וש"ד יראה דהכרה שהזכיר כיונו פ"י סימנים חשודים והיווה הכרה עושה שהזכיר או שכיב רק סי' חיוורו וסומקו, אצל מעצ"ע לא איורי כלל. ולעיל מניח כי הח"ע דצ"ש סקמ"ה מבוחר דעצ"ע דגוף עדיף מעצ"ע דגט וא"כ ה"ה דעדיף מעצ"ע דשאר חפלים, ואפשר הי"ה לומר דלא חיישין לדדמי אלא בעצ"ע דגוף דעבד דמשנה. משא"כ בצגדים דלא משתנים, וכמו שכתבתי בס"ק קס"ד שיעה א' דדבר דלא שייך

אם עצב צמים או נהרג או אולל לעננה, וגמלא אחד קף על פני המים ואחד הכירו בעצ"ע. בזה י"ל שלא חיישין דאמר בדדמי, וע"ש מה שזן להוכיח כן מהסוגיא ומסברא והאריך בזה.

ובבית אפרים סי' קמ"ז ב' שנסע צלילה צימי חנוכה לעצור הנהר כהרגלו ואחר כמה שעות הביא גוי את סוסו עם הטגלה ריקה וקלח דם עליה, ואחריו כמה חדשים צימי הפסח הכירוהו כשהוא קף בנהר כתב בדמ"ז ג' דלא מסתבר דאסקו אדעתיהו שהוף בנהר בפסח הוא פלוני הנאצד בחנוכה, שהרי לא נודע דבר מהריגה ועצירה כלל רק שנפעלם מהעין. ובמהר"ם שיק סי' מ"א דכ"א טור צ' בנאצד שנאצד וראו איש שהפיל עולמו לנהר אך לא ידעו מי הוא והשאירו ע"י הנהר כמה צגדים מסומנים בראשי תיבות שמו של הנאצד ואחר ג' חדשים נמלא מת צמים, כי דנראה שזה לא מוקרי ידע הטעושה דמנא ידע ואין לא ידעו, וכיו"צ כי בכת"ס ח"א סי' ס"ט [מובא בלוח מ"ה], וכן מוכח לשון העד שאמר הנאצד [ולא אמר הנעצב] הרי שלא ידע מהטעושה. [אולם ע"י לעיל סעי' כ"ד סי' קס"ד קפ"ד אות ל"ב מכמה אחרונים שהששו לדדמי כשידע שנפעלם גם נמלא מת ביצעה].

ל. ידע שנהרג והכירו בשחוציאיהו ופנהרה. במאמר מרדכי (לרמ"ז ח"ט וינגא) סי' ל"ח דנ"ז ד' כתב מחלילה שזה אין חשש בדדמי, דדוקא בראה או ידע מהטעושה שפיר י"ל דזמעת הכרה ישפטו שמסתמא זה שנמלא הוא פלוני הנעצב, אצל בידעו שנהרג ואח"כ נמלא איש בנהר מה ענין לשפוט שזה הנמלא הוא הנהרג, אלא שאח"כ נראה שחשש לזה וזן בנדונו דלא הוי כראה הטעושה מטעם אחר, שכתב דאף שדרך הרואים להעלים כרניהם ע"י שמעליהם הנראה לנהר הכוונן למרחק, מ"מ לאשר כפי הנראה נמשך ימים הרבה עד שהוליהוהו מהמים אין לחוש לדדמי כי [כמבואר בלוח כ"ה]. וע"י בלוח הקודם בדברי הבית אפרים.

לא. אם גם בהכרת בגדים שייך חשש בדדמי כשראה הטעושה. עפ"ת סי' קל"ז ד"ה וכתב (השני) מהנוצ"י סי' כ"ח דמדברי הרמ"א בסעי' ל"ב נעצב בצגדים אלו דס"מ מהני, משמע דעצ"ע בצגדים לא מהני, ושזהכרה שם חזר צו הנוצ"י משום דמהר"ם פאדווא (מקור דברי הרמ"א ה"ל) מבוחר דעצ"ע בצגדים נמי מהני, אלא ש' דלבו נוקפו למה יוכיח עצ"ע דעדיף מעצ"ע דגוף, ושכ"ס מ"ג כי הנוצ"י עצמו טעם הדבר דעדיף עצ"ע בצגדים ע"ש. [הנה כפי שהביא הפ"ת דברי הנוצ"י נראה דאחר ש' הנוצ"י בהכרה שס"י כ"ה דלבו נוקפו למה יוכיח עצ"ע דעדיף מעדיף, חזר וכ' בס"י מ"ג דנראה לו טעם הדבר כי, אמנם בהכרה דסי' כ"ח ה"ל סיוס הנוצ"י שדיבר מזה בחש"י אחרת. וכנראה דכוונתו לס"י מ"ג ה"ל, וא"כ נראה דאחר ש' בס"י מ"ג טעם הדבר עדיין הי"ה לבו נוקפו כו'. וע"י במהר"ם שיק סי' מ"ה דכ"א א' ש' בלשונו דהנוצ"י "לירד" לומר דאפשר דבצגדים לא שייך בדדמי, ומשמע שלא אמר כן בזהלעל. ובנהרי אפרסמון ח"א סי' י"א דקכ"ז א' כי דהנוצ"י הביא ממהרמ"ם שסמך על עצ"ע בצגדים, אמנם הנוצ"י לנפשיה ס"ל דגם בצגדים שייך חשש בדדמי. וע"י גם צעין בדולת סוס"י א' ש' דהנוצ"י בס"י כ"ה לבו נוקפו לסמוך על מהר"ם פאדווא, ושגם בס"י מ"ג לא סמך על מהר"ם להדיא לבתחילה, וכונתו למה שמסוק שם הנוצ"י דאף לסברא דידי דגם בצגדים שייך בדדמי לדעת הרא"ש, מ"מ הלא ס"א צלירוף עצ"ע מהני כמבואר בחוס' יצמות קט"ו צ' סוד"ה וקאמרי, וכן מפורש ברא"ש שם, [ע"י ע"ז בלוח ע"ז], וא"כ צ"ל שכל הנעצבים ה"ה עצ"ע בצגדים ובמקלחם ה"ה סימנים בגוף ובמקלחם ה"ה סי' א' בצגדים, כולו מותרות לפי ההלכה ה"ל].

אוצר

סיק רלו אות לא

הפוסקים

הבגדים בטע"ע איכא למיחש לבדדמי וכו'. ועי' עוד צלות הבגדים מצדו כפי' ל"ו. ועי' עוד שם מהאמרי חש סי' כ"ג.

אולם בבית אפרים סי' י"ט דף כ' עור ז' כ' דעי' לא חמריקן בדדמי חלל לענין הכרת פרוקף פנים שאף חור ג' ימים למיחש לפעמים משתנה קלת, ואע"פ שמי"מ ניכר הוא בטע"ע, היינו דוקא כשאין לו צמח לחלות ולומר בדדמי דלא הוא מצחין הכחשה גמורה וסמכין עליו, משא"כ היכא לחיבה מידו למחני למימר בדדמי חיישין דמחמת משתנה לורתו במקלת והוא קרוב לפרוקף של זה אומר בדדמי שהוא זה, משא"כ לענין טע"ע דבגדים לא חיישין כלל שיעשה ויאמר שמכיר שהם בגדיו של זה כיון שעכ"פ אינם שוים לגמרי ואין לו צמח לחלות שינוי הבגדים הלכך לא חמריקן בדדמי, וי"ש ראייה מהא דמחמריקן גט ואזידה [בטע"ע] ולא חיישין לבדדמי דקלת שינוי ניכר לעין, וכשאין לו צמח לחלות השינוי לא חמר בדדמי, וא"כ פשיטא דמהני טע"ע בבגדים, וכתבנו סי' מ"ג ה"ל, ושגם מהר"ם פאדווא לא הזכיר סימנים בבגדים רק הכרה טובה צמחושי.

גם בבאר משה (לרמ"י ירושלמיסקי) בקונני בנין ירושלים סי' א' אות ח' הביא ראייה מהא דמחמריקן גט בטע"ע, דבדבר שאינו משתנה לא שייך חשש בדדמי, והוסיף ביאור דאף שהיה מקום לסתור ראייה זו דהא דלא חששו הכס לבדדמי היינו משום דלא הוי חלל איסורא דרבנן וכמ"ש בתוס' צ"ח דף כ' ע"ב דמדאורייתא לא חיישין לשני יוסף בן שמעון ובאיסור דרבנן ל"ה לבדדמי, וגם החשש בדדמי לא הוי חלל מדרבנן [וכיו חרי דרבנן], אבל בחשש בדדמי באיסור דאורייתא אפשר דאף בבגדים חיישין, אכן מלבד דאין הכרה לומר דבדדמן לא חשו חכמים לבדדמי דמנלן להחליט כן, מלבד זאת הא כתבתי בספרי מנחת משה סי' ד' דהתוס' ס"ל דחששא בדדמי הוא מדאורייתא, וא"כ ודאי שייך חשש אף במשאל"ם שהוא מדרבנן, וגם להסבירים דאף בלא שבו עליו עד שחלל נפשו ואלא מאיסור דאורייתא, א"כ לשיטה זו אפילו אם נימא דעובדא דב' ח"ה [ביצמות קט"ו דמשם ילפין חשש בדדמי] מיירי בלא שבו עליו ג"כ יש הכרה דחששו לבדדמי אפילו באיסור דרבנן, וגם צמח ספרי שו"ת מציאים חששא בדדמי אפילו במשאל"ם גמור, וע"כ דהא דאין חשש בדדמי נצי גט הוא משום דבדבר שאינו משתנה לא חיישין לבדדמי וכו'.

וב"ב בקהלת יעקב בסעי' כ"ז על דברי הנוצי"ו דסי' כ"ח ה"ל שצבגדים מהני טע"ע אפילו ראה הטע"ע, וכמ"ש הנוצי"ו בענינו כפי' מ"ג דבבגדים דלא שייך צבו שנינו לא חיישין לבדדמי, ונסתייע מלשון הרמ"ש שז' דלכך אומר בדדמי צמח משום דבדדמי איכא שינוי קלת.

ובמראות הצובאות ס"ק קכ"ז [נרמז בפ"ח ס"ק קל"ז ה"ל], כי דמה שגמגם הנוצי"ו על מהר"ם פאדווא יש ליישב עפ"י מה שפרש"י ביצמות דף קט"ו ז' ד"ה וקאמרי סימנים, דאי לאו סימנים חיישין דלמא אחרים נינהו לפי שהמים משנים לורת הפנים ואינו ניכר כ"כ, והתוס' שם תמכו עליו דהא מ"ה מלמא למתן, וכי ה"ר"א מרחיז כפי' ל"ט דאין טוונת רש"י לומר שהמים משנים לורת הפנים עד שאינו ניכר כלל, דכלא רש"י דקדק וכי שאינו ניכר כל כך, ומשמע דמי"מ יכולין להכירו כיון דחזוהו בשעת"ה, אלא שאינו ניכר כ"כ להדיא, והוכרח לזה משום דאם הי' ניכר להדיא מצלי שימח עין היטב צבכרתו לא הי' מקום לחשש בדדמי, שהרי אין מקום לעשות בין זה לאחר, לכן פרש"י שהמים משנים לורת הפנים עד שאינו ניכר כל כך להדיא כי אם אחר העיון היטב צדמות פ"פ עם החוטם, ומשום זה יש מקום לחוש לבדדמי למי שראה הטע"ע, לפי שיאמר בלבו כי הוא זה ודאי שראה שבעט, ולא

שייך ציב שינוי לא חיישין ציב לבדדמי, אך קשה דמנלן קולא זו. (ועי' שז' עוד דלכתי משכחה לה דמהני טע"ע בבגדים אפילו בטע"ע שראה הטע"ע עם הבגדים, וכגון דב' עדים ראו הטע"ע וא' מהם הכירו בחייו ובשני לא הכירו בחייו, וזה שהכירו בחייו לא הכירו לאחר מיתתו לפי שלא היה לו צו סימנים וטע"ע שט ג"כ לא מהני לפי שראה הטע"ע, וזה שלא הכירו בחייו יש לו טע"ע בבגדיו, ומהני שפיר בליקוף העד שהכירו בחייו מי הוא שנטעב, דהא דלא מהני טע"ע בטע"ע שראה הטע"ע נראה. דהעטם הוא משום דגם בלא הטע"ע גומר העד בדעתו שכותרה משראה הטע"ע, ולכן אינו מדקדק בטע"ע ואומר בדדמי, משא"כ זה העד שלא הכירו בחייו שאין לו על מה לסמוך להעיד כדיתר חשש זו מדקדק היטב בטע"ע כמו בלא ראה הטע"ע).

ובשאגת אריה החדשות חשו' אחי המחבר כפי' י"ח דס"ב ד' ב' בפשיטות להסבירים דברא הטע"ע חיישין לבדדמי ולא מהני טע"ע, א"כ הוא כדון והסבירא גם בכליו, דמה בין טע"ע דגופו לבין טע"ע דכליו. ועפ"י כ' להחמיר צדונו שהעד שמש הטע"ע וצא"ה בגדים נטעב, דכבר כתבו כל האחרונים דלדעת הרמ"ש אין חילוק בין ראה הטע"ע לשמע.

ובחתם סופר ח"א סי' מ"ה נטעב שהכירו בגדיו בטע"ע, כשחשש לדעת הסבירים דבטע"ע צמלחמה וכדומה חיישין לבדדמי ולא מהני טע"ע, כי דכ"ה א' שאף דמדבריו רש"י בעובדא דב' ח"ה ביצמות קט"ו ז' שז' דלא מהני טע"ע לחוד בלא סימנים משום שהמים משנים לורת הפנים, מוכח שכל הטע"ע משתנים קלת ע"י טע"ע ובעין עיון היטב להכירו ולהני חיישין לבדדמי, ולפ"י בטע"ע שכליו שאינם עשויים להשתנות לא יחוש לבדדמי, ונמלא דלרש"י היה מועיל טע"ע צמלחושי ולא חיישין לבדדמי, אמנם התוס' שם שהקשו על רש"י דאדרבה הא מ"ה מלמא למתי לא סברי הכי, ובר מן דין צ"ח חששא דשאלה בינן אלא כ"ה, ובס"י י"ה נדון שכובר על נטעב מפתח ועלית קטן ושאר הבגדים כבר נרקצו, כי דאם לא הוכרו ע"י סימנים אלא ע"י טע"ע י"ל דאפילו לרש"י דמפרש בעובדא דב' ח"ה דהחשש הוא לפי שהמים משנים כ"ה, וא"כ צ"ח בטע"ע דמפתח שהוא צדל ודבר קשה בעומד בפני מים צולא מועיל דבטע"ע גמור לא שייך ציב בדדמי, אמנם בטע"ע דעלית קטן הרי קמן דשאר המלבושים נרקצו במים מצלי הכר אותם כלל, א"כ אי אפשר שגם צעלית לא יהיה עכ"פ שינוי קלת ושייך ציב אמירה בדדמי לפאורה, ובס"י ל"ב אחר שז' דבדדמי לא נראה לסמוך על הטע"ע בבגדים אחר ששבו ע"י יוס' במים ונתקלקלו [כמוצא בסעי' כ"ד ס"ק קפ"ז אות כ"ט], הוסיף דגם כיון שידע הטע"ע אומר בדדמי, ובס"י ס"ה דף מ' עור ג' כי צדונו שהכירו הבגדים בטע"ע דאף ד"ל דבטע"ע דע"ה חיישין לבדדמי, מ"ה מאחר שיש גם סימנים בגופו מועיל להעטרק לטע"ע וכמ"ש התוס' [ה"ל בטע"ע].

גם במהר"ם שיק סי' מ"ה דכ"ג א', נטעב שנמלא ציב ד' לטע"ע, חשש לבדדמי בטע"ע דבגדים עפ"י דהתוס' ה"ל דחלל צמלחמה רש"י ותוס', וכי להחיר צלירוף סי'. ובס"י מ"ה דכ"ה ג' כתב צדונו, דאף להסבירים דגם בבגדים חיישין לבדדמי, מ"ה זה ענינו דמתרמי הכך בגדים כוללו להדיא דהיינו צ' בוחנות חד לבן אחד לצב צפרחים שונים וכן צ' הטע"ע הוי סי' מנן, וא"כ הוי בטע"ע צדו סי' דגם להרמ"ש מועיל אפילו ראו הטע"ע, וגם הא דסימן הסיכר של הלבושים דמיוא להדיא הוי סימן וכו'. ובמאמר מרדכי (לרמ"ז איינוגה) סי' מ"ה כי צדונו דכיון שאינו ואחיו ידעו מהטע"ע והם אשר הכירו את

אוצר

סיק רלו אות לא

הפוסקים

וגל' יתן לז' להכירו כיצד עד שילא הספק מלכו, עכ"ל הרא"מ, וא"כ לזקן דברי מהרמ"פ ה"ל, דדוקא בנ"ע דגוף יש לחוש לצדדמי משום שהמים משנים לורת הפנים, משא"כ בנ"ע דגגדים שאין משתנים מחמת המים אלא מקום לחש דדדמי, ובהגמ"ר פי' מלות חליהם כי קב"ג כי צה"ל: ועוד הדע וכו' ואפ"כ אמרין ביצמות דף קט"ו מעשה בשני ח"ח וכו' ואע"ג דקא צעו הכס סימנא היינו משום דליכא למיחש דלמא אחריתא חזי לפי שהמים משנים לורת הפנים וכו' עכ"ל, הרי להדיא דחלי טעמא במים שמשנים לורת הפנים וכדעת רש"י והרא"מ ה"ל, ועי' מה שכתבתי בסעי' ג' [ס"ק קפ"ז] שכן דעת המרדכי והרמ"א דבמלחמה נמי לא חיישין לצדדמי לענין ההכרה כדחיישין במים, ודלא כהש"ג בשם ריח"ז ר"פ האשה שנים, (ש"ל) דגם אם אמרה האשה שלאחר שפסקה במלחמה מלאתיו וקצרתיו אינה נאמנת עד שתאמר סימנים דחיישי' שמה אחר היות וכסבורה שהוא צעלה, ולמד כן מדין משא"כ דיי"א דאפילו דחזיוהו נלחמה צעין סימנים).

ובנפיש היה סי' ז' כי דגם לדברי הש"ג [ה"ל] אין גומר דלא מהני ענ"ע בצגדים, דהרי בכל מקום ענ"ע עדיף מסימנים כמבואר בחולין ל"ו א' גבי סומא וצחוס' שם, וכיון דבסימנים לא חיישין לצדדמי כ"ש בענ"ע, וע"כ דרך אחר מיתה שמשתנה קלת וכו' דלא הוי שינוי גמור מ"מ כיון דליכא עוד חשש שראו שנטבע אדם זה יש לחוש לצדדמי, אבל בחדש חי דלא הוי שום שינוי בודאי אין שום חשש צדדמי כמבואר בש"ג ה"ל דבוא רק חשש כיון שלא יכלה לראותו בשעת מיתתו אבל כשראתה אותו בשעת מיתתו בודאי אין חשש, וע"כ י"ל ברור דגם בהכרת בגדים בענ"ע לא שייך צדדמי כיון דצגדים לא שייך שינוי כלל וכו' כמו אדם חי דאין להסתפק צדדמי וכו'.

גם במשיבת נפש (הראשון) סי' כ"י דכ"ע ג' כי דדברי מהר"ם פאדווא נכונים דצגדים לא חיישין לצדדמי אף בראה העצובה, וכדמוכח מהא דמחזירים אצילה בענ"ע, וכדמשמע נמי מפירש"י דרך בגוף חיישין לצדדמי לפי שהמים משנים, והוסיק דגם החוס' שם בד"ה וקאמרי הראשון שהקשו על רש"י דהא מ"א מלמא נמתי, אפשר דמודים שצאדם יש לחוש עפי' כיון שכל מה משתנה קלת, וכדאמרין ממנה מה ממנה פניו מוריקות, אלא שפסכו על לשון רש"י דמשמע מדבריו שהמים גורמים שינוי [אבל גם לדירס לא חיישין לצדדמי אלא בחדש דמשתנה ולא בצגדים], ולפ"ז כי נ"ל היתר בענ"ע שנמלא עשרה ימים אחר עזיבתו והוכרו צגדיו.

ובזית רענן ח"א תק"ע סי' ד' אות ו' כי דהרי גם לדעת החוס' לא חיישין לצדדמי רק כשנשתח קלת לורת הפנים [כמ"ש שם בד"ה וקאמרי השני], אבל בלא זה לא חיישין לצדדמי, וכיון לדעת רוב הפוסקים לא חיישין לצדדמי לענין ההכרה רק במקום דליכא גמיתלי, וכמ"ש רש"י לפי שהמים משנים, ולדעת הרמב"ם והר"ף לא חיישין כלל לצדדמי לענין ההכרה, דהא לדידכו נאמן ע"א בקצרתיו, ואף לדעת קלת פוסקים דס"ל דאף לענין הכרה חיישין לצדדמי, מסתמא ס"ל כרש"י דהמים משנים כל כך עד שיפול עליו חשש צדדמי, ומסיק בזה ש"כ נדדמו דנשמע מה דלענין הכרת צגדים לא חיישין לצדדמי לכו"ע וכדעת מהרמ"פ, ולפי' נ' להדורי אחר החומרה שחובך הנוצ"י לחזק עליו צה קלת, ובפרט שגם הוא מסכים אחר לדינא בזהו אחריתא.

ובמלאת אבן צהש' דנ"ה ד' כי דאע"ג דענ"ע דגוף עדיף מענ"ע בכלים [לענין עלם ההכרה] וכמו שז"ל הב"ש בצסק"ח [ה"ל בזהן טוב], אע"פ לענין צדדמי לא חיישין בכלים, כמו שמבואר במהרמ"פ שלא פסק אלא משום שמה לא הכירו רק בנצט צגדים דהוי חיורא וסומקי דלא הוי סימן, אבל משום שראה

העצובה מוכח שם דלדבריה דאם הכירו ענ"ע דצגדים ה' נאמן, דאע"ג דע"י ט"ע דגופו חשש משום שראה העצובה מ"מ ה' סומך על ט"ע דכליו, ואע"ג דרמ"א כשהביא דבריו בעני' ל"ב כתב "סימן מוצבק בצגדיו", אין כוונתו לשלול ט"ע, דא"כ ה' סותר דברי מהרמ"פ, אלא אחי לאפוקי חיוריו וסומקי וכן שאר סימנים אמרטיים אבל לא ט"ע, וכ"כ שם במהרמ"פ דצנ"ד אמר סתם שראהו במלבושיו שה' לצוט צהם בצפינה חולי היתה לו הכרה טובה במלבושיו ולא ע"י הצע וכו' עכ"ל, ומלשון זה מוכח בצירור דאם ה' לו הכרה טובה דהיינו ט"ע הוי מהני, א"ו דכונת רמ"א לאפוקי שאר סימנים כדרכו שלא לשנות בכל האפשרי מדברי הפוסק אשר הואיל ממנו הדין, או אפשר דמשום דמהרמ"פ קורא שם לט"ע בכליו של מה, סימן, לפי שהם סימנים על גופו של המת שהוא הוא הגדרש וכו'.

ובברכת יוסף סי' כ"ע כי ג"כ דבכלים לא שייך צדדמי כי אין דרכם להשתנות, ושכן מוכרח מתשו מהרמ"פ ומהש"ס צס"י קל"צ וצ"ש שם סק"ז וסק"ג ש' דאפילו אם אצד בעלמו הגט מהני ענ"ע ואינו אומר צדדמי, אלא שיש חשש למשקר ע"ש. וכ"כ בהרי צמנים מהד"ג סי' ל"ד עמוד מ"ו א'. וכ"ד האחיזר צס"י ט"ז המוצא להלן אות ל"ד. וצדדרי חיים (לר"ח מלאחז) סוס"י ל' כי דמבואר בכל חש' האחרונים דענ"ע בצגדים מהני גם בראה העצובה. וצצית יחזק (לר"י שמעלקים) סי' ע"צ אות ח' כי דמה שחשש הנוצ"י צס"י כ"ח לצדדמי על הכרת הצגדים בראו העצובה, אין הלכה כדבריו. וכ"כ צס"י ע"ג אות ז'. גם באמרי נועם ח"א סי' י"ד ד"ע עור צ' כי דמה שהחמיר הנוצ"י בענ"ע דצגדים, כבר דחו הצאים אחריו דבר זה אף בראה העצובה, וכ"ש צידע העצובה דהכרה פוסקים ס"ל דידע לא הוי בראה, ושפיר יש להחיר צנ"ד מכה שהכירו כל המלבושים. וצננין של שמחה סי' ד' דמ"א ג' כי ג"כ דענ"ע במלבושים מועיל. וכ"כ צדדק יצחר סוס"י מ"ט, והוסיק דצדדמו מהני ההכרה אף להנוצ"י ה"ל כיון שלא ידענו שנטבע צגדים אלו [כמבואר בזהו בראה].

ובצמח צדק [החדש] סי' נ"ה אות צ', צנזון שהכירה האשה את צגדי צעלה בענ"ע, אחר שצ"ר דצנ"ד שלא היתה ידועה צורה שנטבע רק אומדנא צעלמא ל"ח לצדדמי, כי דגם יש לחלק צין הכרת המת להכרת הצגדים וכמה"ל ה"ל, ומאורף לזה שצנ"ד אמרה ג"כ מה הן הצגדים קודם שראתה אותן וא"כ לא גרע מסומן מנין ומהני להעניף לט"ע דלא יחוש לצדדמי, וכ"מ קלת צנ"צ סי' ל"ו [דצב"ג הוי כס"י מנין], ואע"ג דלא דמי ממש לצנזן דידע' שהיו ג"כ קלת סימנים בכל א' מהצגדים, מ"מ לסלק חששא צדדמי ממה שהכירה הצגדים נראה דמהני, כיון דכלא"ה אין לחוש לזה מעיקר הדין וכנ"ל.

ובאמרי דוד (לרד"מ פערער) סי' י"ט דכ"א עור צ' צנזון שהעגונה הכירה צגדי צעלה שנמלא במים כמה חדשים אחר העלמו, וחשש לצדדמי מטעם שצ"ר דנדונו הוי כידע העצובה וגם שהיה בענ"ע סי' גרוע וזה גורם לה שתאמר צדדמי, אם כי ש' דכל עיקר דין דמהר"ם פאדווא ל"ע למעשה [וכמוצא לעיל], מ"מ היתר צנזנו מטעם דברי מהרמ"פ ה"ל, צלירוף דעת הסוצרים דבהכרה לא חיישין לצדדמי אף בהכרת הגוף, וגם מטעם שהיה סי"א צגופו דמהני צהדי הענ"ע, וכ' דאף שיש לפקפק בכל אחד מהעצמים מ"מ יש לסמוך על כולם ביחד. וצדכ"צ ג' הביא מהא"ו סי' חר"ג דל"ח א' ש' צנזנו דעוד יש להחירר כיון דצדדים מוכיחים כי אע"ג דה"ל למיחש לצדדמי כו', וכ' דהרי שדן הא"ו בחשש צדדמי לפי הוכחת הענין, ולמעשה נראה שיתאספו חכמי מקום העגונה ויצינו צדצריה שאינה אומרת צדדמי, וצס"י כי

אוצר

ס"ק רלו אית לא—לה

הפוסקים

שייך בדדמי, מ"מ היינו דוקא נראה הטענה שאז ראה אוחז בשעת הטענה בלוחם הצגדים, אבל אם לא ראה הטענה רק שמע שאיש פלוגי נטבע, מן הסתם אין הקול יולא בלוחם הצגדים נטבע ולכך לא שייך לומר על הצגדים בדדמי. וכ"כ במהרי"א הלוי ח"א סי' קפ"ט, ובמרחשת ח"ב סי' ז' המוצא בס"ק קפ"ו אות ל"א.

וב' באמרי אש סי' כ"ג ד"ד אי' לדברי הנוצ"י ה"ל צ"ד אם ראה בעד את צגדיו בעת שהלך לדרך ושמע בלוחם שנטבע היה ראוי לחוש שאומר בדדמי, אבל אם לא ראה בלוחם הצגדים הלך אז יש לסמוך על ע"צ"ע [שהכיר בעת את צגדיו], ובפרט הטענה קטן שאדם נושא תחת צגדיו מן הסתם בלתי נודע ויש להקל.

ובמאמר מרדכי (לרמ"ז איטונגה) סי' ל"ז ד"ד טור ז' כי דאם לא ראה צגדיו שהיה לבוש בשעת נפילה אף אם שמע שהיה לבוש צגדים [בשעת נטבע] ויודע שהיה רגיל להיות לבוש צגדים כאלו ג"כ ל"ח לבדדמי, דמה מקום לחוש שאומר בדדמי ומאין הוא יודע לחשוב ע"צ"ע של הצגדים, וכיון דצ"ד לא ראו כלל הטענה ורק מדבריהם נראה שידעו מהטענה שפיר סמכין על ע"צ"ע דצגדים, וכ"כ בטע"ע כז' שהכירו תפירתם וגם חשבו כל הצגדים ובפתוריהם הפנימי והחיצון.

אולם ע"י לעיל סעי' כ"ד ס"ק קפ"ו אות ל"א מכמה פוסקים דיש לחוש לבדדמי על הכרת הצגדים אפילו כשרק יולא הקול שפלוגי נהרג.

ג. ובשחביר רק מקצת בגדי נטבע. באמרי אש סי' כ"ג הוצא מהמ"א ששון סי' ח' דצנעטעים רבים ויכיר המכיר איש אי' מתוכם אין ספק שלא נחלה צו שום צדדמי כיון שהוא מפרש הפרט מן הכלל, [ובמוצא צסעי' כ"ז ס"ק רכ"א אות ע"ו], וכ' לדבריו ה"ה כאלו דאם היו עליו צגדים אחרים והעד לא אמר שמכיר רק אלו שהזכיר ובתוכם הטענה קטן היה אפשר לנרף גם זה להקל, רק שצ"ד קרוב לומר שאלו שהזכיר היו רוב צגדיו.

ד. אי שייך בדדמי בהכרת כתב יד בעלה (בכתבים שאין לחוש בהם לשאלה). באחיעזר סי' ע"ז אות ה' צדדון שחוכר ע"י האשה כתב יד בעלה צגדיו נהרג במלחמה, אחר שראה לחוש לדברי הנוצ"י צס"י כ"ה דצראה הטענה לא מהני ע"צ"ע צגדים [כ"ל אות ל"א], והא' מים ומלחמה חד דינא איש לכו דחיישין לבדדמי, כי דגוף הסכנה לחוש לבדדמי על הכרת הצגדים אינו נראה, ובצד אפרים [המוצא בלוחם ה"ל] מסיק ג"כ להלכה דלא שייך חשש צדדמי על הכרת צגדים, וגם מאי דמחמיר הנוצ"י ה"ל הוא רק צראה הטענה ולא צידע [כמבואר בלוחם ל"ב], וגם אין נראה לחוש לבדדמי על הכרת הכתבים, ובכלל אפשר להכיר ע"י דימוי כתב ידו משאר כתבים, ואף אי נימא דימוי הכת"י הוי כדימוי חתימות שבי' הקל"ה צחוי"מ סי' מ"ו דאינו אלא מדרבנן והוי כסימנים חמשיים, מ"מ הא' ס"א צדדמי מהני בחשש צדדמי. וע"י צסעי' כ"ד ס"ק קפ"ו סוף אות ל"א מהמרחשת ח"ב סי' ז' שהשיב ג"כ להחיר צדדון זה, ומעט אחר ע"ש.

אופנים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם משום ראיתי או ידיעת הטביעה

לה. ראה הטביעה ולא שהה כדי שתצא נפשו. כי צמח"ר נחזיקים סי' מ"ד דאפילו הסוכרים שצראה הטענה לא מהני ע"ש משום צדדמי, אפשר דהיינו כשהיה כדי שתצא נפשו, דכז

דכ"ג ד' כי בלוחם נדון דמה שפקפק החכם המשיב בטע"ע דצגדים מפני דברי ה"ה צס"ס"ח דטע"ע דגוף עדיף מטע"ע דגט, אינו נכון, דהיתכן דכ"ה חולק על מהר"מ"פ ולא יזכירו כלל, ובפרט שהביאו צק"ע סי' ש"ג, והנכון לומר דכ"ה לא אחי לאפוקי רק טע"ע דגט שהוא דבר קטן וגם דגט לא שצטתו העין משא"כ צגדים. (ולעיל מיניה כי דיש לחלק עוד דחשש צדדמי דגט כי החוס' והר"א"ש וה"ש"ש דהוא משום שהבעל מדמה שהוא גיטו לפי שאינו יודע שיש יוסף בן שמעון אחר, וזה אינו שייך בטע"ע דמה וצגדיו, אלא דלפ"ז יש להחמיר צ"ד דחשש צדדמי הוא מפני שראה צו סי' גרוע כצנעלה, וא"כ דמי לגט שאומר צדדמי לפי שאינו יודע שיש יוס"ש אחר).

גם בעין הבדולה סו"ס אי' אחר שבי' דהנוצ"י צס"י כ"ח לבו נקפו לסמוך על מהר"מ"פ, ושם צס"י מ"ג לא סמך עניו להדיא לבחילה, מסיק דמ"מ הוי סניף גדול להחיר.

וע"י בפרי השדה ח"ג סי' קל"ו צדדון שחוכר צפרוף פניו וצגדיו ע"י עד שראה הטענה, וכ' צין שאר הכיתרים דאף לדעת הר"א"ש דצראה הטענה לא מהני ע"צ"ע צגדיו, היינו רק שלא יהיה נידון בטע"ע ממש דעדיף מסימנא אב' עכ"פ לא נפיק מכלל סימן, דהרי עיקר העטם דצראה"ט חיישין לבדדמי היינו כמ"ש רש"י משום שהמים משנים לורת הפנים ואינו ניכר כל כך, אבל מ"מ הא' ניכר למימר שזה הנמלא הוא אדם אחר שלא נדמה כלל לורת הנאצד, דכולו הא' ודאי ניכר נמחש דמשום שידע או ראה שפלוגי נטבע יעשה על אדם שאינו דומה לו כלל לומר שזהו הנטבע, וע"כ שט"פ יש לו דמיון ושויון להנאצד ולכן מצוי הטעות בטע"ע, ולכן אע"ג דנפיק מכלל ע"צ"ע דהוי כודאי גמור אבל מ"מ כסימן מיהא הוי, וא"כ עס ע"צ"ע דצגדים ה"ל כודאי ממש.

ויש שכתבו לחנק צין היכא ששבו הצגדים זמן רב צמים להיכא ולא שבו זמן רב. צטור האצן סי' ל"ו דס"ב ד' אחר שבי' ג"כ דצגדים שאינם משתנים שפיר מהני ע"צ"ע ולי"ח צדדמי אף צראו הטענה, הוסיף דעדיין י"ל דצ"ד שהיו מונחים זמן רב צמים וצלו צדדמי נשתנה מראיתם ונדמה להם שהם צגדיו, אף אם היו צ' עדים שהכירו הצגדים ל"ח צבו לבדדמי, דצ"י עדים אף לענין פלרוף פנים ל"ח לבדדמי, וכ"כ צצגדים ש"ל דלא שייך צבו צדדמי כי אינם משתנים אף שצלו, ובפרט שכבר יולא מחזקת ח"א ודאי דיש להחירה.

ובנחלת יחושע סי' ט' כי לחלק צין היכא ששבו הצגדים צמים זמן רב או לא עפ"י החת"ס סי' ל"ב [המוצא לעיל בלוחם זכ*], ובנדון שהסמיכה על הצגדים היתה משום שהכירו כל הצגדים דכ"ה"ג יש אומרים דלי"ח לשאלה, כי דהוי ס"ס לחומרה, דשמא כה"א דגם צכל הצגדים חוששים לשאלה וחת"ל כהמקילים שמא כהח"ס דצצגדים ששבו הרבה צמים לא מהני ע"צ"ע משום דתקלקלו ואומר צדדמי צידע מהטענה, אולם צ"ד שילא מאיסור דאורייתא ל"ח לשאלה ולא לבדדמי כ"י.

לב. ובשחביר רק שמע מהטביעה ולא שמע אם נטבע בבגדים אלו. כי צנוצ"ק סי' מ"ג ד"ה והשע"ת, דאף להבזורים שאין חילוק צין ראה לידע הטענה היינו דוקא לענין הכרת הגוף דכיון שידע שזה האיש נטבע אומר צדדמי, אבל לענין ע"צ"ע דצגדים אף לפי מה שחשתי דגם על צגדים

(*) אולם ע"ש מה שהובא מתשובות אחרות מהח"ס שחשש לבדדמי בבגדים אף שלא הזכיר ששהו זמן רב במים, וגם בסי' צ"ב אף שהעובדא היתה כן אבל לא חלי זה בזה.

אוצר

סיק רלו אות לה

הפוסקים

דבז עפי יש לחוש דאמר בדדמי ונראה לו כדבר צרור שהוא הוא, משא"כ בלא שהיה, ולמה לנו להפליג פלוגתא רחוקה כל כך. ועי' צענין זה בחשף בעל הישועות יעקב שבצית שלמה (לה"ש) מסקאלא) סי' ל' דל"ב ג', ועי"ש בסוף הכתוב.

גם בשם אריה סי' ק"א כתב שיש סברה לומר דדוקא הוכח דשהיה עד שח"י דלא רוצן למיתה, לכן נגמר דעתו וסובר שא"כ זה ודאי מה ולכן אומר בדדמי, אבל כשלא היה עד שח"י דלא היו ספק אם מת, דמשו"ה קו"ל דאפילו נשאת תלא, א"כ לא נגמר ונחלט דעתו שמת ולא נדמה לו שזה הוא ואינו אומר בדדמי כיון שאין מוחזק בלא שודאי מת, והארכתיו בזה בחשף [סי' ע'], ויש אמרתי שאין לסמוך ע"ז למעשה כי לא מלאתי ראיה ברורה לזה, אמנם עתה דקדתי יותר ומלאתי ראיה לזה, דביצמות קטיו צי קאמר כשי"ס דמים דומה למלחמה ואומר בדדמי, ובמלחמה גופיה כתב הרמב"ם פ"ג דגירושין הל' צי בעטם שאינה נאמנת, דשמה תסמוך דעתה על דברים שרובם למיתה ותאמר מה כגון שנהרגו ראשונים ואחרונים ובעלה ה"י באמנע כו', מצוה מדבריו דלא אמרין בדדמי רק מחמת שראתה דברים שרובם למיתה, א"כ גם לגבי מים דמי למלחמה הוא כה"ג שרובם למיתה, כגון שעמד עד שח"י דלא סבר שמת, אבל כשלא היה עד שח"י אינו סובר שודאי מת ואינו אומר כלל בדדמי, וכן מצוה להדיח מלשון הכ"מ שם הל' י"ט לפי הגהתו בזה"מ וז"ל במשאל"ם לעולם אינו מעיד שמת אלא"כ שיהיה עד שח"י כו', הכי מצוה מדבריו דאם לא היה עד שח"י גם העד אינו גומר דעתו לומר שמת, א"כ ממילא אין לחוש ג"כ בזה דאומר בדדמי, ומדבריהם ראיה גדולה לסברתי זו, (ועי"ש מה שמיישב בזה כמה קושיות), אמנם מדברי הרא"ש שם שכתב דכיון שראו שגפל למים אמרי בדדמי, נראה דס"ל דמשעה שגפל למים סובר שמת ואומר בדדמי אף שלא היה עד שח"י, אך זה יש לדחות, דאפשר דכרא"ש סובר כדעת הפוסקים דמשאל"ם גם בלא שהיה כדי שח"י לא תלא, וכבר כתבו [כמה פוסקים בדיוצא בסעי' ל"ד] שכן דעת העור ורבינו ירוחם תלמיד הרא"ש, א"כ לא רחוק שגם הרא"ש סובר כן, ולכן גם בכה"ג חושש לדדמי, אבל לפי"מ דקו"ל דכשלא היה עד שח"י לא היו רובם למיתה ותלא, י"ל שפיר שגם העד אינו מחליט שודאי מת ואינו אומר בדדמי.

ושם דקד"ו ה' הביא שגפל שואל ומשיב כתב לו דלא נכון לומר דבעי בזה שהיה כדי שח"י, דמלכד שהדיוט המעיד שראה שטבע אינו יודע לחלק בין שהיה כדי שח"י או לא, דרך העולם לקרוא עביעה גם כשלא היה כשה"י כמצוה צרמ"א סע"ל דמכרמז"ן, א"כ גם כשלא היה כשה"י שייך בדדמי כיון שהוא סובר שזו היא עביעה, וגדולה מזו מצינו בדקט"ו דפריך גבי נשים שהעידו, והא מיהא כמלחמה דמי ומעידות בדדמי, והרי נשים ודאי לא בקיאי בדיוא ולא הגידו, ששהו כשה"י, ועי"כ דגם כשלא היה כשה"י הן חשבו שטבעו ומעידות בדדמי, ומכרמז"ם ודאי אין ראיה דדוקא בדבר שרובם למיתה אומר בדדמי, דהא רבנא קאמר דאפילו בדברים שרובם למיתה מ"מ [חיישין שאינו כן תלא] אומר בדדמי, וגם מהכ"מ אין ראיה, דמ"ש שלטולס אינו מעיד שמת אלא"כ שיהיה כשה"י, לאו דוקא תלא שמתמא אינו מעיד רק בשהיה, וגם שם שאני שאמר נטבע ומת, ועח"מ סקס"א, ובלא"כ אינה ראיה, דו"ל דמשאל"ם שאי אפשר לעמוד על צוריו של דבר גם העד חושש שמה לך אלא"כ, ואינו מעיד בזה כו', אבל זה ודאי [שלענייננו] שכל העביעות חוששים שמה הוא סובר שזו מקרי עביעה.

ברם המצבר החזיק בדבריו, והשיב, דאע"פ שהדיוט ואשה לאו דינא גמירי, מ"מ הלא זה דבר של סברה ואם לא היה

אינו צרור לו שטבע וסובר שגפלו, ומ"ש הרמ"א דאומר שטבע חוששים שמה לא שהיה שכן דרך העולם לקרוא לדברים אלו עביעה, היינו שכן דרך הלשון, אבל לא שיהיה מוחלט בלאו ובעתה בלי שום ספק שמת עד דניחוש שאומר מחמת זה על איש אחר כי הוא זה, גם ראיינו מהרמב"ם נכונה, דיהיב טעמא להא דאומה נאמנת במלחמה משום בדדמי, דשמה ראתה דברים שרובם למיתה, וה"ה במשאל"ם דחיישין לדדמי הוא רק כה"ג דשהיה דלא רובם למיתה, אבל מ"ל עוד להוסיף לחוש ג"כ בדדמי כשאין רובם למיתה, וכברא זו נכונה ומעילה מאוד לחקנת עגונות, ואם כי לא נמלא כן מפורש בשום פוסק מקום הכינוי לי כו', וכי"כ במשכ"י יס סי' כ' דהא דחיישין לדדמי בראש"ט, היינו רק בטבע במשאל"ם ושהיה כשה"י.

עוד כתב שם בשם אריה [שיש לחלק בזה בין נמלא במקום העביעה או במקום אחר, דהנה] לשיטת החת"ם דגם בלא שהיה עד שח"י אם נמלא אלא"כ נטבע לא תלא [כמוצא בפ"ת סי"ק קמ"ג], ולפי"ז גם לענין חשש בדדמי כיון שנמלא אדם מה במים אף כשלא היה סובר כי הוא זה מאחר דדינו שיהיה כדי שח"י, אבל לע"ד נראה דהיינו דוקא כשנמלא במקום שטבע ולא במקום רחוק מהעביעה כו' ולא כדנראה מהחת"ם שאינו מחלק כן, וא"כ כשלא היה אלא"כ נמלא מה במים רחוק ממקום העביעה, אף שראה העביעה אינו אומר בדדמי, דכיון שלא היה לא נחלט דעתו שמת כו"ל, ולפי"ז צ"ל שנמלא במקום שטבע שפיר חיישין לדדמי אף שלא היה. [ועי' להלן אות י"ג מהבית אפרים סי' י"ב ש"י ג"כ לחלק בין נמלא מה במקום עביעה בעלה לנמלא ברחוק ממקום העביעה, תלא דלא נחית לחלק בין שהיה כדי שח"י ללא שהיה].

ולענין שמע מהטביעה מצוה שם צ"ס ע' דמסתבר עפי דכלא שהיה זה שמפיו שמע ליכא בדדמי, לאחר ש"י לפי דעתו שם שאין להחליט דבראש"ט צענין דוקא שהיה בוסוף, מיהו בשמע העביעה י"ל שפיר דאפילו להסוברים דידע כראש [כנ"ל באות כ"ד], היינו דוקא בידיעה ברורה, אבל בשמע רק שגפל למים ולא שהיה בזה לא קאמר בדדמי [בזהבית], דשגמא בראש י"ל שפיר דסובר שראה נפשו, אבל בשמע שטבע מהיכי תיתי יחזיק אותו למת, כיון דכלא שהיה הוי רק ספק מה ואם נשאת תלא כו', זעפ"ז בוסוף עוד דבע"א המעיד על העביעה אפילו יאמר ששהיה כדי שח"י לא יאמר השומע בדדמי, דהרי כתבו האחרונים דבשיעור כשה"י גופא שייך בדדמי*, א"כ גם השומע סובר כן דהעד המעיד אומר בדדמי ואפשר שלא היה, ואינו סובר שמת שודאי ואינו אומר בדדמי על ההכרח בטע"ס, ולא הוי ידיעה ברורה תלא כששנים העידו שטבע ושבו כשה"י, דשנים לא אמרין שטעו כמ"ש הפוסקים, וצ"ל ש"י מהשנים היה יצא ואינו עד כשר שוב י"ל דאמר בדדמי לענין ששהיה ומהני הכרת השומע ולא חיישין שאמר בדדמי, ומילי דסברה יינה, כן י"ל ללד [בין שאר] לדיים להקל. [ועי' באות כ"ו וכ"ז ד"ס אורחים אפילו בשמע מגוין].

ובאדם חשוב ומפורסם כ' שם ד"ה וצאמח, שכיון דאי סליק קלא אית ליה ואפילו בלא שהיה כשה"י דינו כשהיה [כדיבור צעל"ד], א"כ ה"ה לענין בדדמי.

מיהו מלכד השואל ומשיב הכ"ל דס"ל דגם בלא שהיה אומר בדדמי, מלאנו לכמה פוסקים קדמונים שכתבו כהד"ה דגם כשהיה העביעה באופן שאינה מותרת בדיוצא במשאל"ם נמי יש לחוש לדדמי. הריב"ש בסי' שצ"ע דק"ח ג' (ד' ווילנא) כתב בדדמי דאע"פ

(*) עפ"ת סי"ק קל"ט שיטתו מחלוקת בזה בין האחרונים ויתבאר זה באוצר"ם סעי' ל"ד.

אוצר

סיק רלו את לה-לה

הפוסקים

דאע"ס שאין כאן עדות גמורה בטענה מ"מ די צדק להשגיב כראש
הטענה לענין דאמר דדמי. וכ"כ במהר"ם אלשקר סי' כ"ה
ד"ר ד' דאע"פ דלענין טעם [במשאל"ס] לא תשנין ליה ראה
הטענה, מיכא לענין דדמי ראה וראה הוא. וכן הפני יהושע
סי' ס' דמ"ג ד' כתב תוך דבריו דכוונת הרא"ש אינו שראה
הטענה ושהו עליו, אלא דראה הנפילה למים סגי דודאי גם צדק
מעיד דדמי, דרוז העולם קורים לזה טענה וכמ"ס הרמב"ן
[הנ"ל]. וכ"כ במשפטים ישרים (נר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ז אי
דעת הרא"ש, שהרי כ' בלשון כיון שראה שפיל למים כו'. וגם
כמה מהנדונים שבאותיות דלקמן שדו הפוסקים אי שייך דדמי,
מירי באופן דלא כיו דין טעם במשאל"ס דהוי רק איסור דרצון.

לו. ראה ששטפו נהר. בח"ס ח"צ סי' קל"ה בנידון שער
אנשים בעגלה נהר, ושטף מים הפיל בעגלה ונשברה,
ופלוגי נחלה בגלגלים האחרונים ונשטף עמם; אחר שכתב דלענין
היתר אין ממש בעדות זו, דהא לא שהה כשה"ג וגם לא ראה כלל
שטף אלא שנשטף עם הגלגלים, וה"ל כספינה המטורפת צים כו',
הוסיף, וקרוז אני לומר שהראה טעיה זו, והא"כ רואהו מולא
מהמים ומכיוצו בטי"ע מהימן, דלא חיישין לדדמי אלא צמי שראה
הטענה שרוצם למיתה, אבל ראה טעיה ולא טענה אין רוצם
למיתה ולא יאמר דדמי, ולא אכליע צדק שאינו דנים ע"ז כעת,
וכתבתי זה רק לחזק שאין ממש כלל בעדותו לענין היתר.

לו. ראה שחפיל עצמו מהספינה כדי להציל. במשפטים ישרים
(נר"ש חסון) סי' מ"ז דמ"ז אי' אחר שבי' דבני"ד לא
נחצה שראה הטענה שחפיר שנשאר בספינה כמו שנשאר העד
המעיד וע"ז נילול, הוסיף דאפילו אם ראהו שהפיל עצמו למים
כדי להנצל מי אמר לו שזה מקרי ראה הטענה, שהרי הגוי המעיד
הפיל עצמו וטע ונילול ומי אמר לו שזה נטבע, ואחר דדברי הרא"ש
[שצראה הטענה אומר דדמי] רוצה דרצותה חולקים עליו
יש לנו לדקדק לשון, והוא לא אמר אלא שפיל למים אבל מי
שהפיל עצמו אדרבא יש הוכחה שידע לשוט ולא מקרי ראה הטענה,
אולם ע"ש בהג"ה שמהרש"ם נראה שאינו מחלק בין נפל להפיל
עצמו. והוצא מהרש"ם צדק דדמי מהרש"ם.

לח. בשלא ראה טביעת פ' ביחוד דק טביעת הספינה שהיה
בה, או שראה הספינה הפוכה וכיו"ב. הריב"ש
בסי' ע"ט דק"ח ג' (ד' ווינא) אחר שכתב שצדקו ידע הטענה,
הוסיף ועוד שהזכיר בעדותו שראה הדגוי הפוכה אי"כ הרי חושב
בטענה פלוגי שירד צדק.

ובמהר"ם אלשקר סי' כ"ה בנידון ספינה שנשברה צלילה ולא
ראו איש את אחיו וטבעו כולם ורק אחדים נמלטו,
ואחד מהנמלטים שהשתחף אח"כ בקצורת היהודים אמר שמכלל
הנקברים היה פ' ופ', כ' דר"ד ד' ד"ה וכן, דכיון דבני"ד העד
שהכיר והעיד עליהם היה אחד מהנעצעים הוי כראה הטענה
וחיישין לדדמי.

ובתשו' רב"צ אשכנזי סי' כ"א בנידון שאמר הגוי שהספינה שהלכה
מכאן נטבעה והאנשים שבתוכה וגם היהודי שזכרם צדק
מכאן נמלאו על שפת הים וקצרום, כ' דאפילו לא ראה עצמו
[טביעת הספינה] אלא אחרים הגידו לו כן הוי כראה הטענה
ואומר דדמי, דאף דלא הגידו לו על האנשים שנטבעו אלא
שהספינה שהיו צד האנשים נטבעה, מ"מ אומר דדמי שהאנשים
שנמלאו על שפת הים המה האנשים על הספינה אפילו אינו
צדק לו. וכן הרא"ש בחזרת חיים ח"ג סי' י"ז דפ"ו אי' בנידון ספינה
שנשברה ואחד שנילול הכיר אח"כ את פ' מת, הביא מהריב"ש הנ"ל
שחש לדדמי כראה הסוכר הפוכה, גם הביא מהרש"ם סי' ס"ט

בנידון אניה שחשבה להשגיב והפיל עצמו למים כדי להנצל שדמי
כראה הטענה, וכ' הרי אע"ג שהרבה נילולו כהשעה וגם
פ' שהכירוהו אח"כ מה הפיל עצמו לשוט, מ"מ כיון שצדק עמו
באותה ספינה וראו אותו חסר אומרים דדמי, וה"כ בני"ד כיון
שצדק עמו באותה ספינה שנשברה ולא נראה עוד, צקל יאמרו
דדמי. וכ"כ הרא"ש בסי' ו' דק"ג אי' דשמע שנטבעה הספינה
הוי כראה הטענה. גם הרא"ש בן שג"י בחש"י שצדק משה (נר"מ
שלטון) סי' ס"ד דק"ג ד' בנידון שמע מטביעת הספינה, דו
כידע הטענה. וכ"כ בנידון ספינה שנטבעה בנה"ל ועקב סי' קי"ד
דקס"ז ע"ג. וכ"כ בתוך דבריהם צדק פני משה סי' ח' ובלבד
מדרבי ח"צ סי' כ"ה, דראה או ידע מטביעת הספינה שהיה פ'
צדקה הוי כראה או ידע מטביעת פ'.

וכן במהר"ם ח"א סי' י"ג צדק שאמר שהיה בספינה שנשברה
ולא נשאר שום יהודי כי אם צדק אחד וראה לפי מת על
שפת הים, השיב להר"ב השואל שר"ל דכיון שלא ראה טביעתו של זה
ממש לא חיישין לדדמי, דדבריו חמוסים, דודאי איכא למיחש
לדדמי אחר שראה שנשברה הספינה בלב ים וכולם נפלו וכי
נחצה מקום לזה שלא נפל לים, ואע"פ שלא ראהו ממש שנטבע
מ"מ אומר דדמי שהוא אותו שהיה שם בספינה שרוצם למיתה,
וכן הזכיר דבריו שמכולם לא נילול כי אם צדק אחד, וזה ודאי
מאומד דעתו אמר כן כי הוא לא ראה צדקו אלא לפי מוטל
על שפת הים. [וע"ז צדק י"ב מה שכתב מהר"ם ח"צ סי' ל"ה
בנידון שצדק הספינה שבי' דאין לחוש לידע הטענה דכיון שרבים
היו הנעצעים למה יאמר בסמיכות דעתו שזה פ', ולי"ע למה לא חילק
גם כאן בין יחיד לרבים, וע"ז צדק אות הג"ל בדברי הצני אברהם,
וע"ש מ"ש ביצית אפרים בדעת מהר"ם].

אולם במשפט צדק ח"א סי' ח' דמ"ג אי' אחר שחשש צדקו
דלמא הגויים ראו טביעת הצלילה כו' או אפילו ידעו כו'
וידע שהיה פ' צדקה, והביא להר"ב אשכנזי הנ"ל, כ' דנראה
מבואר שהעור לא ס"ל הכי, שבי' [בגשון] דמ"א שראה העד
שפיל שם שכיון שראהו העד שפיל שם אומר דדמי ואומר שהוא
הוא כו' אבל אחר שלא ראה שטבע כו', משמע דוקא כשראה שפיל
בעצמו אבל לא נאמר הכי כשראה טביעת האניה שהיה צדקה
או שמע דאומר דדמי, וכ"מ דעת הרא"ש, מלשון שבי' דהא דענין
סימנים היינו לאותם שראו הטענה דכיון שראו שפילו למים
יאמרו דדמי שאלו הם שפילו במים, הרי שדייק וכי פעמיים "שפילו"
למים שראה שצריך שיראו שפילו למים הם עצמם כו'. וצדקו
הוסיף דאפילו גימא כסדרת רצ"ל הנ"ל שאני התם שהזכיר העד
טביעת הספינה, משא"כ בני"ד אית לן למימר שלא ידע ולא שמע
מהטענה. וכ"מ צמח שאל סי' י"ג, שלא נסתפק צדקו אלא
אם העד ראה טביעת צדק, ולא חשש למה שידע מטביעת הספינה
אע"פ שהעד היה ג"כ באותה ספינה שנטבעה.

ובתשו' שבבני אברהם סי' ל"ז * דן מתחילה דכראה הספינה
הפוכה אפשר דנכ"ר יש לאסור, דאף החולקים על הריב"ש
לא חלקו עליו אלא דוקא בשמע אבל כשראה ספינה הפוכה שהוא
מטעם רצ כו"ע יודו דהוי כראה, וכדמשמע לשון הריב"ש כי יותר
יש להחמיר היכא שראה הספינה הפוכה מהיכא דידע הטענה,
אך שוב הביא להמשפט דק הנ"ל דמדברי הרא"ש והעור נראה
דדוקא היכא שראה להנעצע עצמו שטבע צדק, אבל היכא שראה
להספינה שנטבעה אף שידע שפ' היה צדקה אפ"ה ליכא דדמי,
והוסיף

(*) תשובה זו היא מהלמדיו וחתום עליה גם בעל פאת נגב, וגדפסה
חשו' זו בקיצור דברים גם בפאת נגב סי' ד'

אוצר

סיק דלו אות. לה-מב

הפוסקים

מ. הכירו בשעת הטביעה בקולו בשצק הצילו, ואח"כ הכירו מה צ"ע דפניו, דנו בלבוזי זר סי' ע"ב כראה הטביעה. ועי' גזון בעי"ז צבית יחזק (לר"י שמשלקים) סי' ע"ב, ומ"ש שם בלוח ד'.

מא. ידיעת הטביעה ע"י חברת בגדי הנטבע. צמים חיים (לר"י רפפורט) סי' י"ח צדון שרלו איש טובע ואח"כ מלאו בספינה כליו וספריו של פלוני, ואגרת שנים החומה בשמו, ועי"ז יא קול שפי' נטבע, כחצ בדע"ז ד' כיון ידיעה אמיתית צעיון [כמוצא בלוח כ"ח], אפשר שזה לא הוי ידיעה אמיתית ויכול לנרף גם זה להקל. ובהרי בשמים מהדו"ת סי' רכ"ו צדון שהיה ידוע שפי' ראה נאצד עלמו לדעת, וילא קול שנטבע, ומלאו צדויו על שפת הכר וכתובים מכתבים שמועיד לאשתו הסיבה אשר הניעמו להטביע עלמו, כחצ בדקמ"ג ג' דנ"ד לא חשיב ליה אפילו כי דע הטביעה כיון שלא היה רק מפי השמועה וקול הכרה בעלמא.

ובמראה משה סי' ל"ו השיב להרב השולח ש' דנדונו שחושבים שנטבע מחמת הכדדים שנמלאו על שפת הכר יס' לחוש צדדמי, דזה ליתא כלל, דזה גופא שנטבע אינו ידוע כלל רק מחמת אומדנא דגדים שמושלים על שפת הכר, וזודאי לא משתמיע שום אדם להחמיר שצביל אומדנא דטביעה יאמר ג"כ צדדמי שהכירו צ"ע דתרי צדדמי צודאי לא חיישין כלל*, וצפוסקים לא החמירו רק בראה או ידע הטביעה אבל לא בשידוע רק צדדמי, ומה גם דדיעוד [שכבר נשאל צנ"ד] ודאי דאין להחמיר ככה"ג כי דברור נע"ד נומר דדיעוד כו"ע מודים דאין להחמיר אף בראה הטביעה [כמוצא בלוח י"ד], ואין לוסף אן עוד להחמיר שצבר נשאל לחוש לתרי צדדמי, ישחקק הדבר ולא יאמר.

גם בדברי מרדכי (לר"מ פרידבורג) צק"ע סי' א' בלחוד שראה נטבע שהיה קת נפוח ולא הכירו, ואח"כ ראה בלבוזי הכובע של הנטבע ואמר שידוע כבר מי הוא הנטבע כו' והכר לראותו עוד הפעם והכירו, ועל שאלת צנ"ד דלמא אמר צדדמי השיב דהכרתו אח"כ לא היתה בגלל הכרת הכובע, ומסק' שם דמנכד דהכרה פוסקים סברי דידע לא הוי כראה, נראה דכיון דצנ"ד ליכא ידיעה ברורה [שפי' נטבע] רק מחמת הכובע, יש לסמוך דהוי הכרה מעלמא.

אולם בבית אפרים סי' כ"ז דפ"ב ג' ד"ה אמנס, צדון המים חיים כנ"ל כי דנראה שזה נקרא ידע הטביעה, כיון שנמלאו כליו וספריו של האיש נתחזק במחשבתו שזה האיש מוכר הספרים שהיה שם מקרבו. ובשולח ומשיב ח"א סי' ש"צ צדון שהלך לרחוק בנהר ונאצד ונמלאו צדויו ע"י הנהר, חשש הרב השולח לצדדמי, דהוי ידיעה הטביעה, והמחזר כנראה מסכים עמו, אלא ש' דנדו"ז אין לחוש לזה מכיון שהכירוהו בסיומנים. וצמברס"ס ח"ג סי' קס"ז ד"ה ומה, כי צדונו שכן שמעו הטביעה שהרי הכירו כובעו אף ע"פ המים.

מב. כששמע נמצא פ' טבוע (בשהלך להכירו), ולא שמע מעצם טביעתו מקודם. ציד יחזק ח"א סי' ק"ל צדון שנראה שבעד לא שמע כלל מהטביעה וגודע לו רק כשהציאוהו לביתו ולא הכירו צע"ש, אחר שדחה להוכחה הנוצ"ק סי' כ"ח ידוע כראה, הוסיף, ועוד דמ"ש הנוצ"י דאין חילוק בין ראה לידע, כ"ז שייך רק בשעת הטביעה, אבל ודאי דמי שלא ראה ולא ידע בשעת הטביעה כלום רק אחר זמן ראהו והכירו צע"ש אע"פ שידוע.

(*) וכ"כ סברא זו דלתרי צדדמי לא חיישין, ביח רענן המובא

באות מ"ה

והוסיף עוד דגם מדברי התומת ישרים סי' קנ"א נראה שחלק על הריב"ש בספינה הפוכה, שהרי כי דעמא שאומר צדדמי הוא משום שרואה לאותו אדם שנטבע ואומר רובם למוחזר כי ע"ש, אבל כשרואה ספינה הפוכה מאין הרגלים שאומר צדדמי הרי אפשר שמשולם לא נטבע דקודם שנטבעה הספינה נילול זה, וגדולה מזו אפשר ללמוד מדבריו דאף שראה הספינה שנטבעה כל שלא ראה לאותו אדם שנטבע ליכא צדדמי, וכמ"ש המ"ל לדעת הרא"ש והטור. ועי"ש צנ"ד אברהם שדיק כן גם מחש' הבני משה הכדפסת צפני משה ח"א סי' ל"ז וכן מחש' הפני משה עלמו צסי' ל"ח שם, דיש חולקים על הריב"ש גם בספינה הפוכה, דצנ"דונו קדמה להם ידיעה שנטבע פ' ואח"כ מלאו ספינתו ריקה דהנטרפות שיהיה הסברה נוחת דלא גרע מספינה הפוכה, ואעפ"כ כחצו להחולקים על הריב"ש צידע כראה לא חיישין גם צדון זה לצדדמי.

ובנדון שצחש' צני אברהם שלא ראה אלא שהספינה נפגעה מהים צני אנשיה שצחכה, כי שם דנראה דאף הריב"ש יודה, דעד כאן לא החמיר הריב"ש אלא דוקא היכא שרואה ספינה הפוכה על פיה שרואה צה סימני טביעה, אבל צנ"ד שזה אמר הגוי אלא שראה הספינה שהשליכה גלי הים ליבשה, ליכא למוחזר דשופע דעתו שנטבעה ונטבעו גם האנשים אשר צחכה דאפשר שקמה רוח סערה צים ומחמת הסערה קפלו מהספינה לאיזה מקום מהיבשה והלכו להם. [מיהו צסוף דבריו שם סיים להחיר צדון זה מכה ס"ס, והם הספיקות ש' צחחילת דבריו שמה הלכה ברוב הפוסקים דאף בראה הטביעה לא צעיון סימנים ואח"ל דצעיון סימנים דלמא הלכה כהחולקים על הריב"ש ידוע לא הוי כראה, וגם הרא"ש לא הלריך סימנים אלא מכה ספיקא, ומשמע קת שלא החליע לסמוך ע"ז נצד דנפגעה מהים ריקה גם הריב"ש יודה ע"ש].

ע"כ צחש' שצנ"ד אברהם כנ"ל דאפילו להמחמירים צעציעת הספינה היינו דוקא היכא ידוע ידיעה אמיתית שהיה פ' צחוך ספינה זאת, אבל כשלא ידע צודאי שהיה צחוך הספינה כו"ע מודו דאף ששמע או אפילו ראה טביעה הספינה אינו אומר צדדמי, וא"כ צנ"ד מי יומר שהיה פ' הנטבע צחוך הסירה, ואף שחמיד היה משתמש צה מ"מ אפשר שצפעם הזאת קרה לו מקרה ולא נכנס לסירה מאיזה סיבה שיהיה, וכיון שלא ידע ידיעה אמיתית שהיה צחוכה ליכא צדדמי.

למ. כשראה הטביעה לא ראהו בפניו אלא הכירו בסיומניו. כי צמלח אכן צחש' צנ"ה עור צ' לענין ה' דצעיון דחזיוהו צעציעת כשראה הטביעה, דלפ"ד הריב"ש צסי' שעי"ע דאם רואה אומדנות שלפי דעתו חושב שנטבע הוי כראה הטביעה, כמ"ש דלפי שראה הסירה הפוכה די צזה לחושצו כראה הטביעה [כנ"ל בלוח הקודם], א"כ פשוט דה"ה אם ראה אחד שנטבע ולא הכירו צע"ש רק צסי"א כגון שהיה צריחוק מקום או שראהו מאחוריו די צזה לחושצו כראה הטביעה, דמה לי שהאיש צספק או שהטביעה צספק, ועפ"י מיישצ עובדא דדגלת ציצמות קב"א א'.

וכן בדברי חיים (לר"י אויערבאך) סי' ו' דפ"ד עור צ' צציאורו לצדרי הצ"ח ובר"י הלוי [שצאות ע'], כחצ שאפשר נומר דס"ל שאפילו לא ראהו צפניו צשעה שנטבע ורק מאחוריו ראהו צסי"א (או אף צסימנים גרועים), אי לא הכירו נאלתר צשעה שהוציאוהו מהמים אינו נאמן, דאמרין שחושצ צדדמי שודאי צעלה של זו נטבע כיון שהיה לו סימנים כאלה, והוסיף, דאפילו להמקילים צשמע הטביעה [שצאות כ"ז] מ"מ צראו אפילו רק ע"י סי' גרע טפי.

אוצר

ס"ק דל"ז אית מ"ב-מ"ה

הפוסקים

מכני חף באשתו, כיון שלא ראה הטעיה ממש וגם לא ידע
בדבר.

ובתשורת שי ס"ק קט"ז נזדון שהעד שהכירו שהוא פלוני אמר
[ששמע] תחילה שמוכר סוסים ממקום פלוני נעצב,
ואח"כ כששמע ממכרי שנמלא נעצב וזקנו אדומה שיער צנפשו
שהוא בעל אשה זו, הסכים להרצ השואל דהוי כידע הטעיה,
אלא שזן לבחיר ממה שאמר שהכירו היטב כ"ו.

מ"ה. אומדנות שונות על טביעת פלוני שדנו הפוסקים אם
יש לחוש בהם לבדדמי. באמרי דוד (לר"מ

פערער) ס"י י"ט דכ"א טור ז' חשש נזדונו שמה אמר דדמי
משום שסמך על מה שבעלה היה דרכו לעבור בנהר. שנמלא צו הנעצב,
וכ' דאף ש"ל לכאורה דדוקא הידיעה שטעב היא שגורמת לו
דדמי, משא"כ צ"ד שאין ידוע כלל שטעב רק שהיה דרכו [לעבור]
על הנהר, ואפילו להרמזין במלחמות פט"ו דיבמות שסובר דגם
כשלא ידע העד מהטעיה יש לחוש לדדמי משום דכששמע האשה
שטעב לא תדקדק עוד, היינו דוקא כשאחרים יודעים שטעב,
משא"כ צ"ד שאינו ידוע לשום אדם שטעב ממי חשמע שיאמר
שטעב, אבל הרי כ' הריצ"ש צ"ח ש"ח דלאו דוקא טעיה ממש
גורם לו דדמי אלא אפילו כשראה בסירה הפוכה הוא חושב
בטעייתו של זה שירד בסירה, ואע"פ שאין כאן עדות גמורה
בטעייה מ"מ יש צד לחשבו כרואה הטעיה לענין דאומר דדמי
כ"ו, וצ"ד יש עוד לחוש טפי לדדמי משום שסמכה על הסמינים
שראה צו כ"ו.

ובית רענן ח"א תק"ע ס"י ד' אות ג' כתב דאף להמחמירים
כידע הטעיה היינו כשידעו טפי אחרים שזה הנמלא
נעצב, אבל בגצ"ע שצ"ד לא ראינו שיאמר א' מהעדים שראה
שטעב, ואף דלא קול שטעב זה היה ע"י אומד הדעת בלד,
[שאמר שיחזור לביתו בלחיתו יום ולריך היה לעבור על נהר קפוא
שהקרה כבר נתרופף, ובלחיתו יום ראה אחד שאיש בלתי מוכר לו
הלך על הקרה ונעצב, מתו"ד בלחיתו צ"ו, וע"פ מ"ש לענין ד"ל
שבראותו שהקרה נתרופף חזר מדבריו ולא הלך], וכיון שגוף
הדבר לא היה רק ע"י אומד הדעת ח"ו לא מגבצים עוד לומר
דגם זה [ר"ל ההכרח] היה בטעות ע"י אומד הראשון, וראיה לזה
מדברי הרמ"א צ"ח י"א שכתב דאפילו אם יודעים שהוא כתב
ישראל אם יש לומר שכתב כן משום שאל קול שמת בגון שטעב
במשאלים וכדומה [לא מכני], משמע מלשנו דידעין [בדבור]
שטעב דאל"כ הול"ל שאל הקול שטעב.

וכן בדברי חיים (לר"ה מלאח) ח"א ס"י ל"ט צ"ח שבעלם וי"א
קול שטעב בשטף המים צעברו בנהר, כ' דאין לחוש דהוי
כידע הטעיה, כיון שלא היה ידוע לשום אדם [שטעב] רק מחמת
שנאצד והיה עת ריבוי המים היו דגים שטעב, לא מקרי ידע
הטעיה לומר דדמי, וכ"כ להדיא מחשו' הח"מ שצסקרי"ה, ששם
י"א הקול שטעב פלוני ואפ"כ חפס שם דהוי כלא ראה הטעיה.
[וע"י צבית אפרים המוצא בלחיתו כ"ח ש"י דאין ראה מדברי
הח"מ]. וכן בחשו' הר"א חסון שצויען אצרכם (לר"מ רי"ח)
ס"י ע"ז דע"ד טור ז' כתב נזדונו דכיון שידעת העד היה רק
מקול בעלמא בלא שום אמתיות, שהרי לא נחמת להם שטעב
עד שראוהו והכירוהו צ"ח, אלא משום שהלך ללוד דגים חשבו
שמה נעצב, ואפילו חזרו [שהנעצב] אמר לו שיצא אליו צעב ד'
אחר חלותו והלך ולא מצאו והוא הול"ל את הקול, לא ידע דבר
ברור אלא אומדן הדעת, לכן כג' צ"ע לחוד.

ובבני אברהם ס"י כ"ג נזדון שהעדים ידעו שהמזקש היה
משרתם של אנשים שהלכו לבית שנהרס בשטפון ושהוא הלך
אח"כ

שידע ע"י אחרים שטעב חשבוין ליה ודאי כלא ראה הטעיה,
והחילוק מבואר, דכידע בשטף הטעיה מתחזק בזה המדמה שלו
מיד שזדלי מת אכל נזדע לו אח"כ [כ"י דר"ל לא בשטף שכולם
דיברו ודנו על הטעיה אלא עם ההכחונות להכירו], לא יאמר
רק דבר ברור בהכרח מטיע גמור, ולפי"ז נזדון הנוצ"י שג"כ היה
ע"א שרק אח"כ נודע לו הטעיה*, א"כ שפיר כתב הגאון השואל
שם דלא חיישין לצדדמו, ודברי הנוצ"י שדחהו ידע כראה ל"ע.
וע"פ דל"א טור ז' שז"ר מה שעד זה לא ראה"ט ומהני להעור
גם באשתו כשעלה מהמים.

אולם מלאנו לכמה פוס' שצדדוניהם נודע להעד מהטעיה סמוך
להכרח, ומ"מ דנו בזה משום ידע הטעיה. בח"ס ח"א
ס"י פ"ה, באמרו להעד נמלא פ' טעב ותיקף הלך לרחותו, ופקפק
בעדותו משום שכבר שמע שנמלא לפ' ח"כ יאמר דדמי שהוא הוא,
[ובגצ"ע מבואר שה' שטפון גדול והרבה נעצבים והעד ה' במקום
אחר ולא ידע מנעיות פ']. ובחמדת שלמה ס"י מ"ג אות ז', כתב
נזדונו דכיון שהאשה סיפרה לעדים שהגוי אמר לה שנמלא
לבעלה טעב, י"ל דהוי כידעו הטעיה, [ואף שהוסף], וגם י"א
קול צעיר כשלא חזר לביתו שזדלי טעב הואיל וידעו שפ"א נפג
למים בלחיתו זמן צבית סוסו העיור, מ"מ נראה שהעיקר דן משום
אמתות הגוי, שהרי בלחיתו כ' כתב דלא צריך ח"ס נד"ז הוי
כראה"ט משום דהגוי אינם נאמנים כ"ו, ולא חשש משום הקול].
והפני משה ח"ג ס"י ע"ז בגוי שסיפר שקבר לפ' ופ' חזרי פ' המשומד
שסירתו נעצבה, כתב צ"ח ע"ד דנראה דגוי זה שמע מנעיותם,
כי הוגד לו שהמשומד כשנמלא מתים קרא לז' גויים שסייעוהו
צקצורחם, והדעת נוטה שגוי זה ה' מהקוראים, ואם נקרא ע"פ
המשומד הדעת נוטה ששם לו ענין טעיותם, והו"ל להריצ"ש כראה"ט.

מ"ה. וכששמע טביעת פ' הלך לברר אם נכון הדבר, והכירו.
באמרי יושר ח"ב ס"י ז' כתב דאפילו נכסזרים
ידעו כראה, נראה דהיינו דוקא כששמע שזה נעצב או נהרג במלחמה
[בנזדונו, ולא היה הולך לברר אז] נחקק במוחו שכן הוא ואח"כ
כשראוהו מת אומר דדמי, אבל צ"ד שכלך תיקף לראות אם נכון
הדבר ח"כ לא נחקק כלל במוחו דזה מת ולא הוי ידיעה כלל, וע"י
בגוי שצויעת דף י"ט אם ידיעת ספק שמה ידיעה, והכל אפילו
ידיעת ספק לא הוי כיון שכלך תיקף לראות אם כן הדבר והמראה
עיניו יספוט.

מ"ה. שמע שנפגע איש בתם, ועלה במחשבתו מיד שזה
פלוני. בחתם סופר ח"א ס"י מ"ח נזדון שאמר העד
דכששמע שטעב איש נכחל מיד לאמר בלבו אין זה כי אם האיש
ההוא מיודעי פלוני [מטיר פלוני שסיפר לו אחרת שזה נכחל
עם ספינה שהביאה עליהם להשגות על המלחמה], ואח"כ כשאמרו
לו שאיש אחד מהעיר ההיא נעצב נתחזקה דאגתו, וכשקראו לו
מהצדק קדישא להכירו אמר להם שכל אפטר להכירו עפ"י חובתו,
אחר שכתב בדכ"ה א' דקשה לסמוך על ה"ל שמחלק בין ידע
הטעיה לראה, הוסיף, והכל גרע טפי מחתם ידע הטעיה כיון
שגם קודם שנודע מי הוא מיד חשש שהוא פלוני, הרי שלבו אכסו
לחשוב מחשבות ואומדנות לומר חזרו מה, ומכ"ש כשיראה עוד
קל"ה סימנים מוכיחים [כצ"ד שהכירו בחוטם]. וע"פ צסוף החשו'
שהביא בין שאר יסודות הכיתר גם דעת הפוסקים דס"ל דהכרח

(*) דאף דמבואר בהשאלה שהכירו באותו יום שטעב, מ"מ משמע
שם שה' העד או בכפר אחר, ולא נודע לו רק כשהעבירוהו דרך שם ואז
הכירו.

אוצר

ס"ק רלו אית מה-מו

הפוסקים

ולא שמעו מהעצמה ומאס שמע אצור וסיפר לה, אלא שכוספך
שם בדדנו טעם להחיר אפילו אי נימא שהמכירים ראו העצמה.

מו. וכשהזכיר העד גם מעשה המכירה אלא שלא פירש
להדיא שראה אותה או שמע ממנה, ובדונים שונים
בזה. כי צניי אצורם סי' ל"ז דפ"ד ג' [חשונה תלמידיו] למדצרי
האחרונים נראה דהיכא שהזכיר העד בדבריו טעמה, לא תלין
שלא ראה"ט אלא ספיקא הוי אם ראה"ט אם לאו, כי"ה המשפט
נדק ח"ה סי' ה' [שכ' דכשזכיר העד טעמה הספיקה חיישין
שמה שמע מזה], וחומת ישרים סי' קמ"ז [שכ' דלין לחוש בדדמי
כשאינו מזכיר העצמה בדבריו כו.].

ובראנ"ח סי' ע"ד צדון שאמר העד דעו שפי טבע צין מקום
פ' ואני עם עוד קצריים קצריים, כי דקטע"ו ד'
שנראה מלשון זה שהוא ראה העצמה ומקום העצמה, מיהו צניי
שהיה עד מפי עד יש להקל בזה וצ"ל כו, וכ"כ שאינו מוכרח
מדברי העד שראה העצמה, ד"ל שמה שאמר שטבע צין מקום זה
למקום זה לא מפני שראה ששם טבע אלא שידע שיש שם
מקום אחד אל השני ולא הגיע למחוז הפלו, נמצא אי"ב שמקום
העצמה היה צין המקומות האלו.

ובשו"ת רב"צ אשכנזי סי' כ' צדון שהעד אמר הספיקה הדיא
נטעמה ויהיודי אשר נכנס מכאן בחובה נמצא מה
על שפת הים ונקצר, כי בדמ"ד ג' דהאי נישנא משחמט לחרי
אנפי, או שצא לאסכודי דהוא ראה או שמע דהספיקה נטעמה
וגם צא לאסכודי שהיודי נמצא מה על שפת הים ונקצר, [או]
דכח לא ראה ולא שמע העצמה בכלל אצל מאמת שהספיקה
נטעמה מאחר דהאנשים שצחובה נמצאו על שפת הים וגם היודי
נמצא כו, וכ"כ הספיקה הדיא צדאי נטעמה דהא האנשים
נמצאו על שפת הים וקצרום וגם היודי כו, ואי קא מסכיד
דהספיקה נטעמה כו אמר צדמי. ועי' גם במהר"א ששון סי'
ח' שהשיב צדמו נדון, ומצוה מדבריו שהפס' בפשיטות דמה
שהזכיר העצמה אינו משום שמה אלא"כ נטעם רק משום שראה
או ידע מהעצמה.

ובמב"ט סי' ש"ג צדון שאמר העד נטעמו ומתו וילאו לחון,
כי שריר לדקדק צדמותו, דאם ראה העצמה כנראה
מדבריו יש לחוש לצדמי כו, או [ק] ראם מחים ע"פ המים
ושיאלו לחון אלא"כ או שראה רק שילאו לחון, וכיניו מסתמא אחר
שנטעמו ומתו וע"כ אמר שנטעמו כי מסתמא טעמו צים קודם,
ומסיק שהמשמעות בקרובה לדבריו היא שראה"ט ושראה אותם
מחים ע"פ המים ושראה אותם שילאו לחון.

גם במהר"ש סי' ו' דק"צ ג' צדון שסיפר העד ששלחו לומר
שפי ועוד צ' יחודים נטעמו ופלגס הים, וילא הוא ועוד
יחודים לקצור ומלאו שם לפי מה כמו ששמעו, אחר שכ' דמה
שנמצא הוא מה לא מהני משום ששמע מקודם מהעצמה, כי דגם
צמה ששמע מאחרים יש להסתפק אם האחרים ראו העצמה או
שלא ראו העצמה רק מלאוהו מה סמוך לשפת הים ומזה ידעו
שנטעמו, או שאחרי שנלאוהו שם מה שמעו מפי אחרים שנטעמו.

וכן בפרח מטה אהרן ח"ה סי' ל"ז דפ"ד ג' צדון שסיפר העד
שהיה רוח סערה צים, והספיקה שנמצא צה הוא ולא
מחוך ההפיקה והורחק משם והאחרת נשברה ולמחרת מלא את
פלוגי מה על שפת הים, נסתפק דאפשר לומר דה"ק שהוא מאמת
לומר שהספיקה האחרת נשברה מחמת שראה למחרת את פ' מה
על שפת הים, אצל הוא לא ראה ולא ידע ממלאות הספיקה
מה היה לה, דמחוך ערדסם וצנצול דעתם ללא מחוך ההפיקה
ולצורם

אחס, כתב צד"ד עור צ' שיש מקום לומר דלא חשיב כידע העצמה,
דאפשר שנטעם ההפיקה כלל המצוקה לצית אחר או ילא לשדה
ולא נמצא שם אף, וממהר"ט סי' ל"א [המצוקה צלות נ"ב, וכו' גם
בסמוך], יש ראייה דצ"ד לא חשיב ידע העצמה, ותו כיון צד"ד
אית לן צל"ה סי' כ"ס להחיר, תועיל סברא זו לסניף.

ובאור פני משה סי' ח' צאחד שנטעם ומלאו חפיליו ומקלו צצית
אושפחא ועי"ז ילא הקול שצדאי הפיל ענמו למים בעצור
שהוא רגיל בשיכרות וגם דחיקא ליה שעתא והיה מפחד שלא יצוא
לידו עניות, כי דאף ידיעה כראיה וכן צקול היולא, היינו דוקא
צקול שנטעם אותו האיש או הספיקה שהיה צחובה וכיניו שנטעם
דבר צדור קתא, משא"כ צניי ששם אדם לא ראה ולא ידע צדאי
שנפל כלל למים מזה. האומדנא הי"ל, לא הי"ל אפילו קול ענות
חלושה, ובכל מקום דחיישין לקול היינו צצירור, כמו קול דפלוני
גירש אשתו דסוף גיעין וקול שהוא צן גרושה וחלושה צצחוצות כ"י
וכדו, וראיה לסברא זו ממ"ש מהר"ט [הי"ל] דכשהיה צספיקה
שנטעמה כו למה יאמר צסמיות דעתו שזה פלוגי כו, נמצא
דאפילו ע"י אומדנא קרובה לא הוי כראיה או ידיעה צדורה
וכ"כ צד"ד.

ובחת"ס ח"ה סי' ס"ט צאים שנטעם והשאיר מכתב שנטעם חיוו
מהעולם מפני נשיו, כי דלא הוי כראה העצמה, ואע"פ
שילא קול שהשאיר אגרת שנטעם חיוו, מ"מ שמעתי אז מהרבה
אנשים שאמרו דגומא צעלמא הוא וצורה למרחקים. ועי' צברי
צשמים מהדו"ט סי' רכ"י צדון שנמצא מכתב שכתב הספיקה
שהניעמו להעצמה ענמו, שכ' צדקמ"ג ג' דנדנו לא הוי אפילו
כידע העצמה.

מו. אם יש לחוש בסתמא שהעד שהחיר את הנסבע מה
ראה או ידע מהמכירה. עכ"ל סק"ג מהחומת ישרים
ומהר"ס מלוצין והמשפט נדק דהיכא דלא היתברר לנו אם ראה
העד העצמה, אין לחוש דראה העצמה ואמר צדמי. [ומה שהביא
צצאה"ט כן גם ממהרש"ד סי' ל"א יוצא צלות מ"ח]. וכן צמטיל
שמואל סי' י"ט דקמ"א עור צ' כי צחוך דבריו דמסתמא ליהא
למימר שראה העצמה, וכ"כ צגת ורדים כלל ג' סי' כ"ד, וצמטיצ
נפש [צספר הראשון] סי' כ"ח אות צ', וצצחי נדק ח"צ עמ רנ"ט
ד"ה ואלום, וצצן פורת ח"צ סי' ח' דל"ד א'. וכן הדבר משכ
[נ"מ אמריליו] ח"ה סי' ע"ז דקל"ז ח' הסחייט נדדו
מהפוסקים דצסחמא לא חיישין שמה ראה העצמה.

ובפנים מאירות ח"צ סי' נ"ה ציבורי מפי גמסל"ת שהוליא את
את פלוגי מהמים וקצרו, אחר שכ' דמשמעות העדות
צנדנו היא שלא ראה העצמה, כוסף דאפילו אי מספקא לן
ראוי לילך לקולא, דהא צספק אשחרי דאזלין לחומתא כי הכ"ש
ועוד פוסקים דבעד מפי עד תלין לקולא שראה אותו חוך שעה
ראשונה [המצוקה צס"ק רכ"ה אות ב'], וא"כ ק"י, מה ספק
נשתהה דחומתא זו נזכרה צגמ' אפ"כ צעד מפי עד תלין לקולא
דבראשון ראהו מיד והכירו, וכ"כ צענין ראה"ט שלא נזכר צש"ס
וגדולי הפוסקים לית להו חילוק זה פשיטא דיש לסמוך דבראשון
שאמר שהוליא מהמים והכירו לא ראה"ט.

ובתשו"ר א"ע עזר ח' שנגי צצני משכ [נ"מ שלטון] סי' ס"ד
צנדון שסיפר גוייה אחת שצכפר פ' נפלעו פגרים ואציה
שהלך לשם לחפש את חתנו שהיה צספיקה זו שנטעמה סיפר שלא
הכירום זולת ליהודי אחד כו, כי צדקמ"ג ד' דאפילו למ"ד שמע
כראה הנה צניי לא נצבר צשאלה דמכיר את היחודי היה
אציה שידע מהעצמה, וי"ל דאחרים מלצדו הכירוהו והם לא ראו

הפוסקים

ש"ס רלו אות מו—מז

אוצר

(לר"א פאלומבו) פ"ג דגירושין דל"ז ד', ונחשו ר' משכ לידיו שפניו אהרן סי' א' דסי' ג'.

מח. נדונים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם הוכחה שהעד ראיה או ידע מהטביעה. בהש"ס סי' י"א נדון שראו היכודים שפי' ופי' ירדו על התוך שפיל לים כדי להגלל ונעצו, ומיד כשירדו הני"ל על התוך נסעו המלחים בסירה אל החוף ואמרו שמלחים מחים על שפת הים, אחר שפי' דני"ד נראה שלא ראו הטביעה דל"כ ה"כ להם נומר פי' ופי' נעצו ואח"כ ראויים מחים, חשש דאפשר דכיון שידעו המלחים שהאנשים ירדו על התוך אולי ידעו גם מהטביעה, וכן אמרו שהם פי' ופי' ואחר שצ"ח דני"ד שיש עדות שנעצו וכו' רק איסור דרבנן ויש להקל לכמה דברים כו', מסיק ד"ל נמי שאלו לא ראו ולא ידעו מהטביעה.

ובלחם רב סי' ל"ד נדון שגוי ציקס הולאח מיכודי ואמר הגוי שהיה יכול לצקס מיכודי פי' שצודאי היה נותן לו, אלא שכו"ז בזה ממנו כיון שראה לחתנו מושלך על שפת הים ולא קברו, כי צ"ח שאלו לדדי האיסור, דכיון שידע כראה א"כ צ"ד קרוב הדבר שהגוי אכזבו של פי' ידע הטביעה, כי זה כמה ימים ה"נ פי' ציינסם לצקס את חתנו וזהו מספר כל הענינים ומילתא דאית ליה קלא הוא.

ובמשפט צדק ח"א סי' ח' דמ"ג א' חשש מתחילה צדונו דכיון שנעצו הסירה לעין כל ונחפרסם שפי' היה בחוכה א"כ אפשר שאלו שמלאכו ראו עציפה או ידעו מה, וכי צ"ח שאלו ההכירים דאפילו להר"ב"ש דחיים לידעת הטביעה היינו היכא דידעינן דידע מהטביעה משא"כ צ"ד מנא לן דידע, ואף להר"ב"א הסובר דצמיעד שנעצו הספירה אפילו מפי אחרים היינו ראה הטביעה [כמוצא צלות ל"ח], שא"כ שהזכיר העד עציפה הספירה, משא"כ צ"ד שהעד הראשון לא הזכיר כלל עציפה [אלא אמר שפי' מופל על שפת הים], י"ל דלא שמע דא"כ הול"ל צדצרו עציפה.

ובחמדת שלמה סי' מ"ב אות י' כי צדונו דאף שהעד אומר שלא ידע כלל מהטביעה, עדיין נריך חקירה כיון שהלך בטון צש"ק [למקום שנמלא המח], רחוק צעיני שלא יתכן לו וידע קלא משאר אנשים ערס צואו לשם.

אופנים שיש לסמוך על טב"ע לחוד אפילו בשראה הטביעה

מט. כשראה הטביעה ולא זו משם עד שראה את הנטבעים יוצאים לחוץ מתים. ביואמר יתח קו"ע סי' ד' דף ר' עור צ' כתב דיכולים אלו לומר דע"כ לא מלכתי הרא"ש והטור צראה"פ שיעיד צסימנים, אלא דוקא היכא שנעצו שראה העד הטביעה הלך לדרכו ואח"כ כשה"כ ציצשה ראה שפלט הים העצוב, וזהו הוא דאמרין דכיון שראה הטביעה נדמה לו שזה שפלטו הים הוא אותו הנעצו, ואפשר שזה שמלאו מת הוא איש אחר והטבע יא' מי למקום רחוק, אצל היכא ששם נמלא ושם ה"כ צצשה שנעצו עציפה גמורה ולא זו משם עד שראו שפלט הים מחים ע"ג המים וכג"ד, אפשר לומר דבזה כ"ע יודו דלא אמרי צדדמי אלא הכירים הכרה מעליא, דרחוק הדבר לומר דאלו שנעצו הלכו להם ואלו שראו חזקף ע"פ המים הם אחרים שנזדמנו מיד לאלת צמקום זה, וכן מלינו צגינא ורדום כלל ג' סי' ו' צדון גוי מסל"ת שהגיד על יהודי שה"כ צספניה ונעצו ושח"כ מלאכו צכפר פלוגי, שפי' דעדיין הלך צמגנס דכ"ל דיתרמי שודע צכפר פלוגי שאותו הנמלא הוא אותו שנאצד מן הספירה, וקשה להאמין שהיו שם גוים עומדים ומלזים את הנעצו צספניה עד שאף וזה על שפת הכרה של כפר פלוגי, ומצואר מצדצרו אלא' היו מלזים

ולברוח לא יכלו להשגיח על הספירה [האחרת] ומה יעשה זה, או אפשר דקאמר דברים כמו שהיו, שהספירה של העד לפי שכלה לאלת מחוך הסערה הרחיקה משם וגילולה והאחרת נצברה, ר"ל שראה אותה שנצברה, ועוד הגיד שלמחרת ראה אותו מת על שפת הים, וכיוצא בזה נסתפק אי מקרי ראה הטביעה או לא נחשו דצ"ל שצמני והראשית [הני"ל], אלא שצדונו שהיה עוד ספק שמה ראהו לאלת וכו' צסימנים כי ד"ש להחזיר מטעם סי'ם כו'.

אמנם כשצבר יאלה מאיסור חורה ע"י טביעה ודאית, הציא צמשפט צדק סי' ח' [הני"ל צדצרי צבני אצברה] מהר"ב"ל שצמני סי' כ', שאחר שהוכיח דצדונו יאלה מאיסור חורה, כי וז"ל: מטעם בכל מה דאיכא לספקוי צמה דסח כו' אצלין ציה לקולא דכו"ל ספיקא דרבנן ע"כ, וסיים המשפט צדק דה"כ נאמר צני"ד מאחר שיש להסתפק אם ידע מהטביעה או לא אמרין דלא ידע ולקולא, וכ"כ הרש"ס צסי' י"א [ומוצא צלות הבה].

וכ' בבאר המים סי' ס"א דני"ד עור צ' וגי' דלא חיישי הפוסקים הני"ל אלא משום שהזכיר ענין הטביעה צגוף העדות, כדיראה צדון הר"ב"א המצייט הרח"ש והמשפט צדק, דכיון שצ"פ צאו להעיד על הטביעה משו"ה חיישי צבנן שמה ראה או ידע, אצל כל שלא הוזכר ענין הטביעה צגוף העדות [אלא צדדך אגב] נמלא שלא צא להגיד על הטביעה, א"כ מהיכא יתיתי נמותא לראיה או לידעתה, וכן מלינו שהר"א מורחי סי' ל"ע [צדון ששא' הגוי היכן קרציו של פי' הנעצו, וסיפר דכשצבר על שפת הים ראה מת מוטל וכו' וידע שזה פלוגי וקצרו, ושם צספק אג' סמך להחזיר ולומר שהגוי לא ראה"ע ודי צצצ"ע ע"כ, וע"כ דהיינו עממא דסובר דאף שהזכיר הטביעה מ"מ הגוי לא צא להגיד הטביעה אלא את גמ"ח הקצורה ששעה לו, ועפ"ז כי גם הצד המים צדונו שלא צא הגוי מעיקרו להגיד על הטביעה שזה ה"כ ידע ציינסם כדנראה מפשטות העדות, וכל שיחחו לא צאה אלא להגיד רשעת הגוים, א"כ אין לצדות ספק להחמיר שמה ראה או ידע הטביעה.

ובפני משח ח"צ סי' פ"ד דקס"ב ג' צדון שאמרו הגוים צא לקבור ליהודי פי' שנעצו צימים שצברו, כי ד"ש נפקק דמלאן זה נראה שהיה ידועה להם הטביעה שראה או לפחות שמוע, אך יש להשיב דאחר שמלאו לזה מת וכו' וכו' שמוע מאחרים צהייתם עכוקים צו שנעצו צימים שצברו, ועפ"י שמוע או ששמוע אחרי ההכרה הוא שאמרו כן, והסוף עוד דאם לצך מהם צדבר זה דזה יראה דמשייל פילא צקופא דמחטא כו', הרי צני"ד ה"כ גופו שלם ועד מפי עד כו' ועוד דאפשר שלא שמוע מהטביעה כני"ל יש להקל, ונחשו ר' אהרן קופינו שם צסי' ע"י כי עליו דלשון הני"ל משמע דמקודם לכן שמוע זה מפי רבים וה"כ הקול נשמע בכל העיר, ולכן אמרו לו צלשון דבר דוע ולא אמרו לו שהוגד לנו שנעצו צימים שצברו.

ובבני אברהם סי' צ' צדון שאמר הגוי וי לפי שהיה צא ממקום פי' שנעצו צים וראיתיו מת, כי צדע"ו טעם א' להחזיר דאין זה מוכרח צדצרו שידע מטביעתו, דמה שאמר שהיה צא ממקום פי' שנעצו צים אינו צמשמע שצבר היה ידוע לו מטביעתו, אלא שכו"ז היה ידוע שהיה צא ממקום פי' ועכשיו שראהו מת אמר שנעצו צים, וגדולה מזו כי הפני משח [הני"ל] צדונו דאפשר שאחר שמלאכו וכו' וידע שמה שמוע מפי אחרים שנעצו צימים שצברו, ואף שהר"א קופינו פקפק על צדצרו, מ"מ צני"ד נראה דאף הוא יורה שאינו מוכרח צדצרי העד שידע הטביעה, וכיוצא בזה כי הראשית צסי' ע"ד הני"ל, וע"י עוד מענין זה ציד המגן

אוצר

ס"ק רלו אות מט-נב

הפוסקים

ובעלה את היותו משגב עד שפך על שפת הנהר של
כפר פלוני לא היה מגמגם והיה מתיר בשופי משום דבזה אף
הרא"ש והטור מודים דל"ח לצדדמו, ואף אם נאמר דגם צה"ג
אמרו הרא"ש והטור דחיישין לצדדמו, מ"מ צ"ד יש להחיר
מעטם כ"ס, וכו'.

ובמב"ט ח"א סי' ש"ג צידון שאמר המסל"ח שנטעו ומחו
ויאלו לחוץ, כתב דמדכריו אלה משמע שמשעת הטעיה
ומיתה עד היליאה לחוץ ראה אותם והוא צרור לו, ואפי' לא
היה מכירם בים כשראם מתים הרי הכירם אח"כ וליכא למימר
צדדמו ואפי' בלא סימנים נאמן וכו', ואם מה שאמר המסל"ח
שנטעו ומחו ויאלו לחוץ הוא שראה אותם מתים על פני המים
ושאלו לחוץ אח"כ ועל זה הוא שאמר שנטעו, לא שייך הכא
צדדמו כיון שלא ראה הטעיה.

ג. בשנמצא בתוך המים. צמח"ס צן חציו סי' ה' דמ"ח עור
צ' אחר שבי שצדדמו ל"ח לצדדמו אף שרא"ש
משום שכבר יתה מחזקת א"ח ולא הוי אלא חיסור דרבנן,
הוסיף עוד, דאפשר דדוקא כשפלטו הים או הנהר ליבשה לגמרי
שאו משתנה מיד ולכן צעיק לאלתר וסימנים, אבל כשהוא
בתוך המים דמיה למתי אז צע"ע לחוד סגי, וצ"ד דמדקדוק
הלשון נראה שראה כשיצא מהנהר ונת גופו על שפת הנהר,
ומשמע דהמים היו הולכים ושבים עליו, צה"ג יודו כר"י וברא"ש
צע"ע לחוד סגי, ויש רמז לחלוקים אלו צדדמו האחרונים, ולפי
יתרה מחזקת א"ח גם מדרבנן.

ובע"ז כ' גם צצדדי כהונה סי' ע' דנ"ג ד' דאף שהחמיר
ברא"ש צראה"ט אף שגופו שלם וצעי נמי סימנים, י"ל
דהיינו דוקא כהעלה מן המים דליכא שיעור קצת צורתו צלוחו
רגע כהעלה, וע"כ צעי נמי סימנים אף דגופו שלם וראוהו
לאלתר, משא"כ היכא שראוהו כשהי' עדיין צמים וגם גופו שלם
כמו צ"ד, כיון דמיה למתי ולא נשתנה צורתו כלל וגם גופו שלם
אפשר דאף הרא"ש והטור מודים דאף צראה"ט מהני ע"ע לחוד,
וכ"ש צ"ד שלא ראה ולא ידע מהטעיה רק ידע שנאצד ולא
ידעו מה היה לו. [ועי' לעיל אות צ' ד"ה גם].

נא. כשהיו הנמבעים רבים והוכרו. כ' צזכרון יוסף סי' ה'
דנ"ח ד' דע"כ לא חששו הפוסקים לאשתהו צראה"ט,
אלא באלה שנטעו ונמאל, ד"ל דאחר הוא שנטעו ונמאל ונשתנה
צורתו קצת לצורת בעלה של אשה זו, וכיון שראה או ידע שנטעו פלוני
חושב צרעיו שודאי חיכו הוא ושייך לומר צדדמו, וכן אפי'
צנים או יותר אם אמר ע"א או כמה נשים ראוהו שהעלו יחד
מהמים ולא פרטו לפניהו שהכירו צע"ע לכל אחד מהם צפרט
מי הוא, משא"כ צ"ד שהכירו מן העשרה שנמאלו לכל איש
פרטי מהם מי הוא ל"ש צדדמו, דמלתא דלא שכיחא כלל הוא
שישתנו צורת אנשים אחרים זה לצורת בעלה של זו וזה לצורת
בעלה של זו, וכן לא שכיח כלל שאותן שנטעו ויאלו שישתנה
צורתו לצורת חבירו שנטעו עמו וצורת חבירו שנטעו עמו
לצורתו, וכה"ג כ' בחשוכה ר' צלאל אשכנזי סי' כ"א [כצירוף]
לענין להוציא מאיסור תורה למה שאמר העד שנטעבה הספיה
שנסעו זה אותם האנשים וכמובא לעיל ס"ק רכ"א אות ע"ו].

ובתועפות ראם (לרא"מ עיובש) סי' כ' דנ"ג א' אחר שהביא
ממהרי"ט דצמלתא דרמיה עלי' ל"ח לצדדמו אף
צראה"ט המובא בזה נ"ה, כ' דה"ל י"ל צדדמו דידן, דהא
דחיישין לצדדמו צראה הטעיה היינו דוקא צע"ע אחד,
מה שאין כן צדדמו דידן דהנעצעים הם שנים והאשה דקדקה
היטב שפרי אמרה שראה צ' ל"ב מונה צפניו נגד העד,

אולם הרשד"ם סי' נ"א אחרי שראה מחחילה ג"כ לחלק אליבא
דברא"ש בין הכרת רצום ליחוד, שוב דחה זה מהא
לחמירין ציבמות קט"ז צ' סבר ר"ח למימר היינו צ' ת"ח ולא
לחמירין הכך אזלי לעלמא והני לחמירין ניכור, אמר לי רצא מו
דמי הכס קאמרי סימנים וכו', ופי' שם הכוס' אצל ע"י טצ"ע
אין להאמינם לחמירי צדדמו וכו', ומשמע שאין לחלק בין יחוד
לרצום. ועי' גם צק"ע לברא"ש דנ"א עור צ' שבי ד"ס לגמס
על רצ"א סי' כ"א מה שחשב דגונו כמשאל"ס דרבנן משום שהעיד
על אנשים הרבה שהיו צפניה, דהא צגמרא גצי הכור צ' ת"ח
שהיו יותר מאחד ואפי' הכי קאמר דצעיקן שיעידו דלסקינהו קמן
וחזינהו לאלתר, ואם נחלק בין צ' להרבה אנשים א"כ אין לך
דבר קצוב שדע כמה יכיו להקל וכמה יכיו להחמיר. מיהו ע"ש
צרה"ש סי' ד' דק"ח א' שמ"מ ל"ק סברא זו דהכרת רצום
לשאר החירים שצדדמו.

צב. כשהוכר אחד או מקצת מתוך רבים. צמח"ט ח"צ סי'
ל"א צדדמו שמשע שנטעבה הספיה ושעצבו אנשים
והכיר את אחד מהם מת על שפכ"י, כ' דכיון דלא שמע העד
מעצבתו של זה ציחוד, רק שאמרו לו שנטעבה הספיה ומסתמא
טעמו כל ההולכים זה, והואיל והוא יודע שכמה נפשות היו שם
עכ"ל וישראלים, אפי' אם ראה ממש צעציעו של זה למה יאמר
בסמיכות דעתו שזה פלוני, הן רצום הנעצעים והנחנקים ומי
מפיה, כ"ש שלא ראה ולא שמע שזה עלמו טעב ואפשר שנמלט
על ידי דף או חצית, ולמה ידון מדעתו וישפוט שזה אם לא
שהכירו יפה צע"ע, וכו'. והוצאו דברי מהרי"ט אלו צגינת
ורדים כלל ג' סי' ה' וסי' י"ד [ועי' עוד ע"ד מהרי"ט צסוף האות].
ועי' פ"ח ס"ק קכ"ז שהביא מגילת מסכת סי' י' אות א' שהזכיר
ג"כ סברא זו צסם תשרי ושם הכהן. ועי' לעיל אות כ"א צדדמו
האכלה יעקב סי' קי"ד.

ובחת"ס ח"א סי' פ"ח אחר שהביא דברי מהרי"ט כ"ל,
כ' דק"ו צ"ד צצום הצעם וטעף מים רצום היו כג
הסצינות צספק, ולאחר יום או יומים היו מחפשים ומולאים כמה
אנשים שנטעו ומחו, וכמה שחזרו לצחיהם חיים כידוע ומפורסם,
וא"כ לא ראו ולא ידעו מעצבת זה יותר מאיש אחר כי כמה
אלפים היו צספק, וע"ש שמוסיק להחיר ע"פ זה וצצירוף ע"ז
כמה קולות שבי שם.

ובתוספת חיים ד"ל ג' אחר שחילק כן מדעת עלמו, כ' דמלצד
שהוא נכון צברא מלאתי כן בחש"י הרד"ך בית
י"ז חדר ע', וצמח"ט וחת"ס ה"ל, ואף שהוצ"י [דלהבן] כ' דלא
שמענו זאת צפוסקים ראשונים ואחרונים, אצל הכי מפורש כן
צצותינו ה"ל אשר מפיהם אנו חיים, ויש לחזק סברא זו, דהרי
ברא"ש וסיעתו לא חדשו חששא צדדמו צראה"ט מסברא, אלא
מכא הכרת דאמרו ציבמות דף קט"ז צ' וקאמרי סימנים, ומכא
זה חדשו דצעיקן סימנים עם הכ"ע משום חשש צדדמו דהכרה,
והרי שם ה"י הוצדא שנטעו רק אותן ה"י ת"ח כדמוכה ממאי
דאמר שם דלא לחמירין הכי. אזלי לעלמא. ובהך לחמירין ניכור, וכ"כ
צפשיעות

אוצר

סיק רלו אות נב-ג

הפוסקים

שכירו יפה, אבל כשהנעצבים הם רק שנים וכו' מכיר אותם שאינם דומים זל"ז כלל, מיד כשרואה את שדומה לאותו ששמע עליו שנטבע אומר דולאי זהו ואינו מסתפק על האחר שנטבע עמו, שהרי ה' מכירם לשעבר שאין מראיהם שוין, ובכ"כ דולאי חיישין לצדדמי, ועוד דעיקר דברי המהר"ט תמוכים, דברי בעובדא ד' ת"ח דהמעשה ה' שנטבעה הספינה ומסתמא היו רבים הנעצבים והנחנקים, ועם כל זה כשהעידו על ה' ת"ח הכריכו שיאמרו סימנים, ופירשו זה ה'ר"ה וברא"ש דטעמא דמלתא משום שראו הטביעה וחיישין לצדדמי, אלמא דא"כ דאיכא למימר דולאי הכירו יפה דל"כ מי מפיה אטע"כ חיישין לצדדמי, וע"י כחשו המהר"ט גופא בה"א סי' י"ג וז"ל. [ובינינו דשם היו הנעצבים רבים ודבר אחד מהם ואטע"כ חשש לצדדמי. ומצינו דברי המהר"ט אלו בזה ל"ח, וע"ש מעוד כמה פוסקים שחששו לצדדמי טביעת הספינה אף שגדוניהם היו הנעצבים רבים].

ג. בשנמצא המת רחוק ממקום הטביעה. כ' בצית אפרים סי' י"ג דמ"ד ד' דנראה לזון בדבר חדש, דנחמא לריך ביאור בעיקר הסברה דנראה הטביעה חיישין לצדדמי, דמה צדדמי שראו טביעתו של זה וכי משום הא' ואמר צדדמי אף שיש נדמה ממש כנורה האיש הזה והלא הוא יודע כי פעמים רבות נטבעו שם אחרים ולמה ידמה לו כי הוא זה, אלא נראה דהא דחיישין לצדדמי בראש"ט מיירי שנמצא בזה מקום שראו שנטבע, ולכן לבד אומר לו שזה שאבד זהו שנמצא דלעזר כל מאן דטבע בזה דוכחא קא טבע ולכן שפיר אומר צדדמי, אבל בנטבע כאן ועלה במקום אחר, א"כ דאיכא למימר חריפה דנכרח נקיע ואחרי כן אחריתא הוא שנטבע מ"מ כמו בן יוכל להיות שזה שעלה כאן אחריתא הוא שנטבע בזה מקום ע"מ ולא מעלמא אחי, וכך עובדא ד' ת"ח משמע שנמצאו בזה מקום ע"מ שנטבעו ולכן הולך לאוקמי שם דקאמרי סימנים, ובה"א דגלת נמי משמע דבכ"כ חייירי שנמצא במקום הטביעה דברי אסקורו אגישא דשכיחא שח"א על נכר דגלת, ולכן מוקי לה ה'ר"ה וברא"ש דמיירי בלא ראה הטביעה, אך בערוך ערך כרס צפרק צחרא דיצמות בעובדא דאטעב צכרמי ואסקורו חצי חיורי פירש דאלו שני מקומות על שפת נכר אחר, ומשמע דהטביעה והמליאה לא היו במקום אחד א"כ מוכח דאף בכ"כ שייך צדדמי, דל"כ לא היו לריך ה'ר"ה למימר דהם חייירי בלא ראה הטביעה, אבל מ"מ חינו מוכרח, דהר"ה אטעבא דגלת קאחי [ולא אטעבא דכרמי], וכיון דסתם לן בש"ס אטעבא דגלת ולא פירש אם היה רחוק מן הגשרא דשכיחא ח"כ משמע דאף במקום קרוב החירו, ולכן כ' ה'ר"ה דמיירי בלא ראה"ט, ועפ"י כ' בצית אפרים לחלק צדדמי צין ראה"ט לשמע אפילו להאומרים דשמע מהטביעה הוי כראה, דברי לפי ה"ל אם שמע מהטביעה אלא שלא שמע על צוריה איהא שנטבע אס קרוב למקום המליאה או רחוק ממנו לא אמר צדדמי, דשמא האי גברא ששמע מהטביעה לא נטבע במקום הזה כלל והאי דאסקורו אחריתא הוא, וא"כ צ"ד אפילו נאמר שכל הערלים שבכפר שמעו מהטביעה דקלא אית למילתא מ"מ מהיכי חותי לחוש ששמעו צפירות שפלוגי נטבע, ואפילו חימא שהקול נתפשט צפירות שפלוגי נטבע מ"מ פשיטא שאין הכרח לומר שזודע לכל צדחה מקום נטבע אלא סתמא שמעו שהאיש הזה נטבע, ובכ"כ ח"ל דהוי כלא שמעו הטביעה וכ"ל. [וע"י לעיל אות ל"ה מהשם ארי' סי' ק"א שחילק ג"כ צין נמצא המת במקום טביעת בעלה לנמצא במקום רחוק ממקום הטביעה אלא שחילוק זה אינו לפי שיעורו שם אלא בלא שהיה כדי שח"כ יע"ש. ובסעי' ל"ב יתבאר מהרבה אחרונים ומהצית אפרים ע"מ, שישנם אופנים דנמצא במקום הטביעה הוא מעליותא ויש להחיר מכת לירוק סברה זהו שאבד זהו שנמצא].

כשהכירו

בפשיטות צעמודי אור סי' פ"ג, וא"כ אין לנו אלא כיוצא בו, אבל לא נטבעו הרבה אנשים ומכיר אחד מהם, ודוגמא לזה מ"ש ה"ל סי' מ"ה ידוע הטביעה ל"ה כראה, ובק"ע אות של"ז כ' בשם הרשד"ם בדמשאלים ל"ח לצדדמי אף בראה"ט, ומסתמא טעמא שלא חיישין אלא צדדמי המצוה בגמרא, וכ"ש צ"ד דגם הסברה מחייבת שיש לחלק כן.

גם בהיבלי שן תליתאי סי' מ"ו צדדמי שנטבעו אנשי הספינה וכו' אחד מהם, אחר שחשש בדמ"ה ה' דנמצא אין זה בעלה אלא אחר מאנשי הספינה שנשתנה לצורה בעלה משום דאשתהו, כ' דאדרבה נראה דאפילו לברא"ש דס"ל דנראה הטביעה אומר צדדמי ולא סגי אלא בנאלתא, מ"מ חיינו דוקא היכא דראה טביעת אחד או שנים ואח"כ הכירם כשהעלו דזה שפיר י"ל דאומר צדדמי לאחר שעה משום דאשתהו, אבל היכא דראה טביעת אנשים רבים ואח"כ כשהעלו אינו מכיר את כולם בטע"כ רק אחדים מהם כזה גם ה'ר"ה מורה דל"ח לצדדמי אפילו באשתהו כו', וכ"ש צ"ד שלא ראו הטביעה רק ידעו מהטביעה, וכ"ש דיש רבותא דס"ל דאם אמרו העדים שלא נשתנה כלל מהמנין להו אפילו לאחר ג' ימים [ע"י ס"ק רי"ב], וה"ה באשתהו דמים, ואין להקשות דלפי ה"ל היכי פשיט לבעי' דע"א בנחמא חס חיישין לצדדמי מעובדא ד' ת"ח שהיו צאים עם אבא יוסי צן סימאי בספינה, דלמא שאני הכס דהכירו את ה' ת"ח ולא הכירו את אבא יוסי צן סימאי ומש"ה החיר רבי ולא חייש לצדדמי, ומדפשיט מינה ש"מ דגם בכ"כ חיישין לצדדמי, ד"ל דעל אבא יוסי צן סימאי לא היה לריך להעיד או משום שניחל או משום שהיה מפורסם והכירו אותו הכל. וע"י לעיל ס"ק רכ"א אות ע"ז ממנה"ל שזון והמשתא משה שכתבו ג"כ להלך כשהכיר אחד מרבים לאחר דאשתהו אף להפוסקים שאינם מחלקים צין ראה הטביעה ללא ראה.

אולם ע"י צפ"ח ס"ק קכ"ז שהביא מהנוצ"ק סי' מ"ז דגם היכא שנטבעו הרבה אנשים כאחד ועלו קאתן וכו' צ"ע שייך חשש צדדמי, ודלא כהחכם השואל שר"ה לחלק כן כי לא שמענו זאת צפוסקים ראשונים ואחרונים, דפי' צדדמי הוא דכיון שרואה שנטבע ממילא מדמה דעתו שצדדמי כבר מת ושז משכעלה צמט דמיון שדומה לו שהוא פלוגי הוא מעיד ואינו חושש, כי אומר דעתו שטע"כ כבר מת גם פלוגי גם כל אשר נטבעו עמו.

גם בבית אפרים סי' י"ח צדדמי שהעיד שיהודי ושני גוים נחסרו מהספינה ואח"כ מצא את היהודי מת על שפ"י והכירו, כ' דאין לצדד ולומר דבכ"כ לא אמר צדדמי כמ"ש המהר"ט ה"ל דנראה דהמהר"ט לא החליט דבר זה דהיכא שלא ראה או לא שמע שזה בעלמא נטבע דל"ה בכ"כ לצדדמי, רק שפי' דיש סברה לומר כן, ונשא ק"ו בעלמא דכ"ש צדדמי ידי' שלא ראה ולא שמע מהטביעה של זה בעלמא, רק שמע מהטביעה הספינה ואפשר לו שימלט ע"י דף או חצית ולמה ידון וישפוט שזהו הוא, משא"כ צ"ד ששמע טביעתו של זה בעלמא אף המהר"ט לא החליט דלא נימא צדדמי, ועוד דעיקר סברה המהר"ט ל"ע, דכיון שטע"כ הוא יודע שזה טבע ג"כ אף שידע שהיו שם עוד נעצבים, מ"מ צמט שנינו שמשתנה ודומה לצורתו של זה אמר צדדמי, וכ"כ צו"ב ה"ל דגם בכ"כ שייך צדדמי, וכו'.

ובבני אברהם סי' מ' דל"א עור צ' צדדמי שהנעצבים היו שנים וכו' אחד מהם, כ' דאפשר אף המהר"ט לא כתב כן אלא צדדמי שהיו נעצבים רבים, וכיון דכ"ע ידעו שיש אנשים הרומין קלת זה לזה, א"כ ודאי כשראה את זה המת חושש דלמא ה' בספינה אחר הדומה לו, וע"כ כשאומר שהוא פלוגי ודאי

אוצר

ס"ק רלו אות דג—גה

הפוסקים

פרסה, וא"כ מסתמא לא פירש משם עד שהכירו יפה וכמ"ש המכרי"ט צדון ידי, וכ"מ בקו"ט אות ש"פ דמיתוי דברי המכרי"ט בקלרה דהיכא דהוה מלחא דרמיא עליה לידע לא אמרין דאמר צדדמי, ומשמע דבין צדדמי דלורא ובין צדדמי דמיתא לא אמרין צכה"ג, ונראה ראי' לזה מהא דמהדרין לאורבא מרבנן אצורה צע"ט וכתום' בתצו דאף ע"ה חית לי ע"ט חלל דחשדין לי במשקר, חלמא דלכא ל"ח דלמלא מחמת שהוא יודע צעלמו שאצד חפץ כזה אומר צדדמי, וכמו צרה"ט, והיינו משום דהתם עליה דידה רמיא מלחא לידע אס הוא אצורה או גינו מעין צ"י שפיר ולא אמר צדדמי, וכו', ואף שיש לדחות דהתם שאני שאין שם שינוי כלל ואין צמח המדמה להטעות עיניו שיסבור שזו שאצד וכו' שמלחא, שהרי החפלים לא יסורו ואין לו צמח לחלות השינוי והלכך ל"ח לצדמי, משא"כ צעצע שיש לחלות השינוי מחמת המים שמשנים קלח וכמ"ש רש"י ביצמות דף קט"ז ריש ע"ב, וא"כ אעפ"י שלא ישנה ממש לפיראפו של זה, מ"מ מחמת צדדמי שפיר טעו ואמר דהיינו שהוא צעצע, מ"מ נראה דסבירא עובא דהיכא דצעצע רמיא רמי עליה לידע לא אמר צדדמי, דדוקא היכא שצעצע מעשה רחא סתם ולא רמי עליה מידי אמרין דאמר צדדמי שזכו, ואעפ"י שעשה כשצא לפניו להעיד להחזיר אשחו ודאי רמי עליה למימר קושטא דמלחא, מ"מ חיישין דלמא צעצע ראי' לא הוי מסיק אדעתיה ואינו מוסיף מה שאמר עתה צרי לי, אבל היכא דרמי עני צעצע ראי' לידע מי הוא זה אמרין דודאי מידק דיוק ולא אמר צדדמי, ויש לסבירא זו ראיות הרבה צע"ט ולא רמיא להאריך לפי שלפ"ז כ"י יולא קולא גדולה דהיכא שהעיד הלך צכוונה לראות המת ולהכירו צדדי להעיד ולהחזיר אשחו ל"ח לצדמי אף צרה"ט, ולא משמע כן בפוסקים*, ועוד דא"כ למה מוקי רמ"ה עובדא דגלגל שלא רחא בעצמה נימא דמייירי צכה"ג, אמנם צ"ד שהעיד העיד להדיא שלא כ"י צו שום השתנות כלל דשפיר נלמד מגע ואצורה דל"ח לצדמי צכה"ג, דכולי האי לא נחוש דשמא כ"י שינוי קלח ונדמה לו שאין כאן שינוי מחמת שראה בעצמה ולפיכך אמר שהוא כמו צחיים חיותו, שהרי מדברי המכרי"ט מבואר דכל שיש אומדנא דמוכח דטרח צ"י לצקשו ולהכירו אמרין דודאי הכירו יפה, א"כ ק"י צ"ד שפירש להדיא שנסתכל צו היטב ולא רחא שום שינוי והכירו יפה שאין לנו לחלות דאמר צדדמי.

ובבית שלמה [מסקאלא] ס"י ל"ז דנ"א ג' הביא לדוננו סניף להיחר דעת המכרי"ט הג"ל, וז"ל דאף דסיים המכרי"ט דאינו סומך ע"ז למעשה עד שיסכימו צעלי הוראה, מ"מ נראה שצ"י ל"ד סמך על סבירא זו בפשיעות להקל, ע"ש היטב, וצ"ד מ"י כיון שהגוי סיכן את עצמו ורץ לתוך המים וחוליו משם על השפה, צדדמי הוא מחמת שכלך היסודי עמו צדדמי וצעצע ואולי כ"י הוא הגורס, וא"כ הוי מלחא דרמיא עליה ודקדק היטב בהכרחו ול"ח לצדדמי. ובס"י מ"י דף ק"ז טור צ', אחר שהביא דברי המכרי"ט הג"ל, כ"י דצ"ד שחפש אחריו כדי למצואו, אף שלא חפש אחריו להנאחו [כדי לקחת ממנו], מ"מ כיון שחפש צכוונה למצוא את פלוני, שייכא סבירא המכרי"ט הג"ל, וכיון דצ"ד אינה אסורה רק מדרבנן, יש לנטות להקל מחמת נירוף היתר זה ושאר הכיתרים.

ובזית רענן תק"ט ס"י ד' אות י"ג צידדן שצקשו הערלים שפר עבד מליחא הנעצב, כ"י דאף צרה"ט ל"ח לצדדמי צ"ד, דהכא כ"י המכרי"ט הג"ל דהיכא דרמיא עליה להכירו ל"ח לצדדמי, וכ"ש צ"ד דחזין להדיא שלכועים אחרי שפר.

ובצוף דבש ס"י י"ח צידדן דידעו מהטעיה ואשחיה כ"י עפ"י המכרי"ט הג"ל דה"ל צ"ד אף שלא ראוהו צעצע שהוליואורו מהמים

גד. כשהכירו אחרי עבד זמן רב מהטעיה. צבאר משה (ירושלמיסקי) ס"י ג' אות ו' מלך להיחרא מה שמליחא הנעצב כ"י זמן רב אחר הטעיה, ואפשר שנסתכל מהם קול הטעיה, ועי' צאות הצא שער פוסקים הכירו צכה"ג מטעם אחר. ועי' צלשון הבית אפרים צצאות כ"ט.

גה. כשדקדק היטב להכירו. ע"י לעיל ס"ק רכ"א אות י"ד דצדדי מהר"ם חשקר ס"י כ"י לענין אי מהני דקדק היטב להכירו צצצעה, דמבואר שם דצדדיו דגם לענין רחא בעצמה לא מהני מה שדקדק היטב להכירו.

ובמהרי"א ענין ס"י ל' דף פ' עור ג' כתב דמה שראה הרב שצולא לומר דהיכא דאמר דאמר העד שהכירו בהצחונות יחירה לא שייך נמיחא לצדדמי אף צרה"ט, לא נהירא כלל, שלא נתנו דצריכס לשעורין ולא חבי' תורת כ"א צידו, וכללל כילי הכוס' והר"ה וברא"ש וסיעתם דכל מי שראה בעצמה אומר צדדמי ולא סמכי על ע"ט המדמה, וראי' צדורה מדאילטריך הש"ס לשנוי צעצע דצ' ח"ה דמייירי דהכ"י סימנים. דלאו עליוהו סמכין חלל אסימנים, ולא משני דהו' מעייני צכו צה צהצונות יחירה, וכן מדאילטריך רמ"ה לחלק ולומר. דהכו עובדא דכרמי ודגלת [שהכירו צלל סימנים] מייירי דלא ראו העדים הטעיה, ולא קאמר דהתם הכירוהו בהצחונות יחירה וצפרט שושציה דרגיל צ"י וגיים צ"י עובא, א"כ דאין לחלק צכו, וז"ל.

ובעסק שאלה ס"י מ"ט כ' דמה שראה השיב ליון [המבואר להלן] לומר דכשהטעמו צו הרבה להכירו ל"ח לצדדמי אף צרה"ט והביא ראי' מחצות כר"ן, לעני"ד אין צו כדי סמיכה לסמוך עליו לחוד, דכר"ן מייירי לענין צדדמי אס הוא חי או מת, ולענין זה ודאי מוסיף מה שהטעמו צו וגררו אותו ממקום למקום, אבל אין מה ראי' כלל לענין צדדמי דהכרת פניו, ואצורה נימא צזה שצצעה כיון דעל פל, וכיון דהעלו צללם בראשית עיונס דהו' שצצע ש"י כל מה שהטעמו נחזקו צדדמי שהוא כדמיון לצס, והשיב ליון שם הרגיש צעלמו קלח דאין ראי' מזה. ובס"י כ"ד שם צדון שהצטעו כסף למי שימלא הנעצב, ומלאוהו ערלים והכירוהו, כ"י דאף ש"ל שכוונתו להסתכל אס זה כ"י כדי לקבל שכר מ"מ לחוש לצדדמי י"ל דחיישין כיון שידעו מהטעיה.

אולם המהרי"ט ח"צ ס"י ל"ג כ' דבי אמרין דהיכא דראה בעצמה אומר צדדמי, היכא דלא חפח ל"י כלום, דמלחא דלא רמיא עליה דאינוש לאו אדעתיה, אבל הכא מלחא דרמיא עליה הוא לאחר אחריו לחמת הממון אשר שם צהצורה אשר צמחניו וטרח עובא לצקשו ולהכירו ומסתמא לא כ"י פורש משם אס לא שמלאו צודאי והכירו יפה, ואחר ש"י דגם לענין חשש צדדמי דמיתא אין לחוש צדדמי אעפ"י שלא אמר קצרתיו סיים דכיון שזו רק סבירא צלא ראי' אינו סומך צה למעשה עד שיסכימו עליה צעלי הוראה.

וכ' בבית אפרים ס"י י"ח דנ"ה ג' דאף שהמכרי"ט סיים דאינו סומך ע"ז למעשה לפי שאין לו ראי', נראה קלח דרך לענין חשש דקצרתיו הוא ש"כ לפי שה"י פקפוק צעדותו של עכ"ס שלא הגיד צפירוש שטעלי והפשיעו, ואפ"י תימא דאכולא מלחא קלח, מ"מ נראה דצחש' שח"ז קצב צה מסמרות שהרי כ"י שם צפשיעות להחזיר אעפ"י שהעכ"ס רחא הטעיה, ועפ"י כ"י הבית אפרים דיש לצד להקל גס צ"ד שהנעצב כ"י נאמן ציתו של העד וכ"י צא עמו צספינה, צעסקי מו"מ שלו, דצכה"ג הצעה"ב שלו צריך לקבל עליו חשונה כמבואר בפוסקים וצפרטות צשו"ת ל"ל ס"י ל"ג, ונראה דצכה"ג ודאי עלי דידה רמיא לחזור עליו ולצקשו ולהכירו צלופן שיחודע לו ממיתתו, ואפ"י תימא דלאו כ"ש דנ"ה גמירי, מ"מ הא קמן דטרח עובא וכמבואר צעדותו שטרח לחזור עליו עד

אוצר

סיק רלו אות גה

הפוסקים

מכאן, מ"מ כיון דרמיא עליהו להכירו ולידע אם הוא בעל
הנעצב כדי להוליד הולאות התכריכין והארזן וחפירת הקצר, כי
היה איש עני ואין לו משלו, אמרינן להכירוהו בצירור ולכן הולאו
כל ההולאות ה"ל, ולי"ח לצדדמי.

ובגנות ורדים כלל ג' סי' ה' צדון ששלוחו צ"ד לחפש את
הנעצב ומלאו ואמר שהכירו היטב צ"ע צ"פ, אחר
שחשש לשמא אשהכי וי' דכיון דצ"ד חיה אסורה חלה מדרבנן
יש להחיר בספק אשהכי [כמוצא צ"ק רכ"ה אות י'], הוסיף עוד
דברי בעיקרא ומלתא דלרר שיראהו בשעתו רבו הפוסקים שבי
דלא נאמר דין זה חלה ברה"ט חלל בלא רה"ט כנ"ד לא לרר
שיראהו בשעתו, ואף דצ"ד שטע מהטעיה והריב"ש חוכך לומר
דשטע הוי כרה [כנ"ל אות כ"ד], מ"מ הריב"ש לא אמר כן חלה
בדרך חששא בעלמא, וכיון דעיקר חששא זו היא דלמא מעיד באומדנא
ובסמיכות חלל, ח"כ כשהדבר מוכיח שלא העיד באומדנא יש
לסמוך על עדותו, וכ"כ המהרי"ט [כנ"ל אות י"ג] דנעצבים הרבה
והכיר אחד מהם לית לן למיחש לצדדמי, כי מי מפיה שני"ל זה
יותר מחבריו, וא"כ צ"ד שטע ע"פ צ"ד לברר ענין מיתתו כדי
להחיר אשתו, כיון שכל ענינו שולח לברר ספק זה, פשיטא עובא
שמיים לז הכרה לכיון רחיתו צ"ע והכרתו צמת הוי הכרה נכונה
ואין לספק ולהכיר אחריו כלל שיאמר צדדמי ויותר מה כי הצי
צ"ס המרדכי דאפי' במלחמה דאוכא למיחש לצדדמי אם אמר שהכירו
יפה צ"ע נאמן [כמוצא צ"ע י' צרמ"א], וא"כ ק"י צ"ד
שנאמר מקודם דודאי אין להסתפק צו שיאמר צדדמי, ואע"ג
דלא חזי' בשעתו שפיר דמי.

ובמר ואהלות סוסי' ט' אחר שהציא מהגינת ורדים ה"ל
דכששלוחו צ"ד לחפש הנעצב ל"ח שיאמר צדדמי ומהני
אף באשהכי, כי דכ"י צ"ד, דהגוי נשלח מהמושל לחפש הנעצב
ולברר מה נעשה צו, כיון שרואה לאמת הדבר להמושל מיראהו ממנו
ודאי הכירו ביותר, דיותר מפקד לשקר להמושל מיראהו צ"ד.

ובזבחי צדק סי' א' דף רס"ה ע"א כי דנ"ד נמי דומה לצדון
הגוי"ר, דהרי שלחו את העדים כדי לחזר על הנעצב
לראות אם זה הוא, ונלטו כמה פעמים שלא יגעו צו ושלא יחזו
אותו עד לידעו בצירור שזה הוא, וגם דקדקו עליהם ח"כ ושאלום
שמה אין אחס יודעים שזה בעל, ואמרו שסם יודעים שזה וגם
נחנו סימניו, וא"כ כיון שכל ענינם של העדים נשלחו על זה, ודאי
הוא ששמו לזכר הרבה, ושמו כל מאויים להכירו הכרה מעליא
ול"ח לצדדמי.

ובבארות המים סי' כ"ח צדון ששלחו גוים לחפש על שפת
הנהר אולי ימצאו הנעצב, ואמרו ח"כ שאלאו לפלוגי,
וחשש בחוף השאר גם לשמא אמרו צדדמי, וכי צדק קע"א א',
דמשמע מדבריהם שהכירוהו בעיון רב שהרי ראו לערות ולהכרות
לשולחם היכן הוא מושב, ולא היו מעורחים ענינם אם לא שהכירוהו
בעיון רב, והואיל וכן יש להחירה, ומציא דכע"ז כי הרא"מ צ"ס
ל"ט דאף להסוררים דגויי מסל"ת לא מהני ט"ע הוינו דוקא
כשהכירו והניחו והלך לו, כי אין שם כוונה כלל, חלל אם ה"ל
כונה לדעת אם הוא פלוגי אכזבו כדי להחטק עליו לקצרו,
אמרינן דאלמלא שכיון צו ועיון צו יפה יפה לא ה"ל מקבל עליו
לערוך בקצרותו, וצ"ה"ג כ"ע מודים דמהני ט"ע דגויי מסל"ת,
ובע"ז נחצו עוד כמה פוסקים וכו' [והוצאו באוה"פ סעי' כ"ד
סי' ר' אותיות ד'—י].

ובתפארת צבי סי' י"ח דל"ה ג' אחר שהאריך להוכיח דבאומר
הכרתיו היטב ל"ח לצדדמי, הציא גם דברי המהרי"ט
ה"ל, וכי דנ"ד נמי שאמר שהכירו היטב וכו' חפץ להכירו כי ה"י
עורה לחפש אחר הנעצבים לקצרו, וצ"ה"ג ל"ח לצדדמי, וגם כיון

שה"י שנינו צמוטם וברכב אנשים לא הכירוהו וזה העד הצדון
צו היטב והכירו ל"ח לצדדמי קאמר, וכ"כ צ"ס י"ט דל"ח עור צו.
ובוואמר יצחק צק"ע סי' ח' דף רי"ג סוף עור א', צדון
דראה"ט ואשהכי, אחר שחשש לדעת הרא"ש דברא
הטעיה חיישין לצדדמי, הציא מהדרכי נועם סימן י"ג דחשש
זה לא נאמר חלל בישראל המעיד לפ"ח מה שראה ולא רמיה
עליו, חלל אי מלתא רמיה ביותר עלי' דעד ישראל אז נראה דליכא
למיחש לצדדמי כלל, וכי דכ"י צ"ד העדים חללו בשליחות לחפש
אחר הנעצבים לקצרו, וכיון דמלתא רמיה עליהו ל"ח דאמרי
צדדמי, וצפרט שהם צ' עדים דמצו"ר צע"ה"ג וצט"ד כמה פוסקים
דשני עדים מהני אף באשהכי [כמוצא צ"ק רכ"ה אות י'].

ובהיכלי שן תליתאי סי' מ"ו אחרי שהציא דברי המהרי"ט ה"ל,
כי דנ"ד נמי אף שראו הטעיה כיון דנקראו להכיר
כדי להעיד, והעידו שלא ראו צו שום שנינו ושלא נחפה, פשיטא דל"ח
לצדדמי, וכ"כ צ' עדים דאפשר דלכו"ע ל"ח לצדדמי.

ובמאמר מרדכי סי' ל"ז דל"ד א' צדון שצברו י"ח חדש מעט
שנעצב עד שמלאו והכירוהו, כי דכיון דכל עיקר החשש
צדדמי בראה או ידע הטעיה היינו משום שחולה על הרוב
שזכו הנעצב אף אם חיוו שם אל לצו להכירו היטב, ח"כ זה שייך
רק אם נמלא בזמן קרוב לטעיה, חלל אם נמלא לזמן צביר כנ"ד
דלדבר על הרוב י"ל שכבר חללוהו כוורי (דהרי דעת הרי"ף
דדוקא עד חמשה ימים חיוו משתנה צמים הא טפי מחמשה ימים
משתנה [כמוצא צ"ק רי"ד אות א'], ואם כי לא קי"ל הכי חלה
דאפי' אם ה"י צמים זמן מרובה ג"כ לא משתנה וכו', חלל זה
ודאי רחוק במליחות שבמשך זמן רב יהיה מונח צמים ולא יחפר
ממנו, וכו' ר' נחמן נשבע דאכלי כוורי לחסא אף שה"י צדון מועט),
וכל שהרוב מכחישו ואעפ"כ העידו שזכו שנעצב שה"י מכירו
מחיים וכלו ושלא שזכו גיסו של ר"ש ולא אחר, ח"כ מסתמא
הכירוהו יפה צפר"פ וגופו ולא בהעברה בעלמא לפי המשוער,
ומסתבר דצ"ה"ג אין לחוש לצדדמי.

גם בדברי יעקב סי' ע"ג אות ט"ז צדון ידע מהטעיה כי דאף
להסוררים ידע הוי כרהא ואומר צדדמי, היינו צדדמי קרוב
לזמן הטעיה, משא"כ צדדמי זמן רב אחר הטעיה וכנ"ד שצברו
בערך ג' חדשים מהטעיה לא חיישין לצדדמי, והציא להמאמר
מרדכי ה"ל. ועי' באות הקודם טעם אחר להחיר צע"ר זמן רב
מהטעיה.

ובתועפות ראם סוסי' כ"ו צדון שהכירו אציו וידע מהטעיה,
כי דל"ל דל"ח לצדדמי ט"פ מ"ש המהרי"ט ה"ל
דהכי דרמיא עלי' מנחא להכירו לא אמר צדדמי, וה"י צ"ד כיון
דהכירו אציו ויש לו נפק"מ צדק לענין אם יתחלל עליו וא"כ כיון
דרמיא עלי' ודאי לא אמר צדדמי. [ועי' לעיל אות י"א מהמאמר
מרדכי סי' מ"ה שחשש צידע הטעיה להכרת הצדדים אף שהמכירים
היו אציו ואחיו].

והרבה אחרונים נחצו להקל אפי' כשאין הוכחה אחרת שה"י
מועל עליו לדקדק, רק אמירתו לצד שדקדק צו היטב
להכירו.

בשיבת ציון סי' ע"ט והוצא צ"ק קכ"ו כי דעד כהן ל"ח
לצדדמי בראה"ט חלה כשאין מפורש בדברי העד שהסתכל
צו הרבה בהצוננות רב, רק העידו צחס שהכירוהו צ"ע, וצ"ה
יש לחוש שמא לא נחנו עיניהם לראות היטב רק שסמכו על העברת
עין כל דכו לשפוט דעתם שזכו הנעצב הואיל וחס ראו הטעיה;
וכ"כ לשון החוס' והרא"ש שכתבו הואיל וראו הטעיה צדדמי מועט
וקל יאמרו שאלו הם שגפלו למים, משא"כ צ"ד שבעדים אמרו
צפני

אוצר

סי' דלו אות נה—ג

הפוסקים

ע"ה במלחמה דבאומר מה וריתיו ח"כ וכתבתי ה"ע צ"ע נאמן ולי"ה לצדמי לענין שיהא ל"ל קברתי, ונהי דה"מ וצ"ע שם חולקים עליו בזה, מ"מ נעצב אף המחמירין בידע מהבטיעה יודו דאם אמר הכרתיו ה"ע צ"ע דלי"ה לצדמי, וכ"כ מהש"י הר"ן סי' ג' ופשוט ל"ל סי' ק"א, וגדולה מזו כי במהר"ט ה"ל דאם אמר שדקדק ה"עצ וכתבו ל"ה לצדמי אף באשכח, ע"ש * , וא"כ עכ"פ בחז"י נשטחי רק שידע מהבטיעה בודאי ל"ש צדמי ה"כא שאומר הכרתיו ה"עצ, וכו', ועוד דנ"ד גם העדים האחרים הכירוהו, וצ"ע ל"ה לצדמי, וכו', וכע"ז כי גם בח"ג סי' ע"ז עמוד ק"א עור א'.

ובגינת ורדים סימן כ' דף ג"ה טור ז' כתב, דכשאומר בעד שהכירו הכרה מעלה טעם ה"גון הוא לסמוך עליו באיסור דרבנן דלי"ה לצדמי, וכ"מ ברמ"א סי' י', ובתש"י צ"י כוס"י ו"א, ובמהר"ט ה"ל, ובפני משה ח"א סי' י', ומ"ש הר"ב צ"ח סי' פ"ט דכל לישנא יחזירי שבעדים מגרעין כח של עדות, היינו כשאין ספק צענין המיתה או הכרה אז מרצית הדברים מגרעין, אבל כשיש להסתפק שאומר צדמי אז מרצית הדברים וכלל הלשון מאמתין הדבר.

ובמהרש"ם ח"ג סי' קס"ז דף ק"ה סוף טור א', צדקן שאמר שהשיגו ודקדקו ה"עצ ואין שום ספק כי זהו צ"ע ה"עצ, אחר שכי' דאף שידע מהבטיעה מ"מ ל"ה לצדמי כיון שהיו צ"י עדים, הוסיף עוד, דגם יש לנפק דברי השיבצ' ליון ה"ל דהיכא שאמרו שהסתכלו צו ה"עצ והכירוהו צדמי ל"ה לצדמי אף בראש"ט, ובצד"א זו כבר חידש המהר"ט ה"ל אלא שלא ראה לסמוך ע"ז עד שיסכימו עמו בעלי הוראה, ובתפארת צבי ה"ל חזק הדבר בראיות, וכי' דהוא יסוד גדול, ע"ש ה"עצ. וכ"כ בח"א סי' ו"א.

ג. ובשאי' ידוע לנו שראה הטביעה אלא מפיו, אם נאמן במגו שהי' אומר שלא ראה הטביעה. הישועות יעקב בחשבונו שצבית שלמה סי' ל' כי דלכאורה אפשר לומר דהא דלא מהני הט"ע בראש"ט, היינו כשידוע לנו שראה"ט, אבל כשאין ידוע לנו שראה"ט אף שהעד אומר שראה נאמן לומר שהכירו צ"ע צמנו דאי צ"ע אמר שלא ראה הטביעה, ואף דאין לא חשדין ל"י דמסקר רק דשמה אומר צדמי, וא"כ איך שייך בזה מגו, אמנם לפי מה שצארתו דעיקר הטעם דחיישין לצדמי הוא משום דכיון שראה הטביעה ודמה צעניו דודאי מת חשוד שיאמר שצדק צעניו שכתבו צ"ע [אף שאינו מכירו], וא"כ היינו בידוע לנו שראה הטביעה, אבל כשאין ידוע לנו שראה"ט רק על פיו, יש להעד מגו שבודאי מכירו דל"ה הרי בידו לומר שלא ראה הטביעה כלל, אמנם לפי מה שהקשה מהר"י הלוי [בגאונים בתראי סי' ז'] דלדעת המחמירים בספג"י איך אפשר להחיר אס נמלא נעצב דשמה עברו עליו ג"י ביבשה ונשתנה לורתו ואח"כ נפל למים, וכו', ובתנתי בספרי ישועות יעקב לישב, דבראיונו נעצב צמים דכבר איתרע חזקת א"ה, צוה מחירין בספק, וכ"ש במשאל"ס, דהרי עיקר הטעם דחיישין להחמיר בספג"י כי בנקב"כ צו"ד סי' שכ"ז דהוא משום חזקת א"ה, וברש"א כי דמשום דשש דתפח הוא מדאורייתא, אבל כשאנו רואים שגל צמים, לא מביעי כשעברו עליו עד שח"י דלא אין כאן רק איסור דרבנן, פשיטא דבספק מחירין כיון דאין כאן ספקין רק צמדי דרבנן, אלא אף אס לא שבה עליו עד שח"י מ"מ כיון שהושג לתוך המים ה"ז עכ"פ צדק ספק חי ספק מת ואיתרע חזקת א"ה, וממילא מחירין בספק כיון דעיקר חשש המחמירין בספג"י הוא משום חזקת א"ה, וא"כ אין לומר מגו דאי

צפני צ"ד ששמו עיניהם ע"ז שהעלו מן המים והסתכלו צו הכרה צעניו והתבוננות רב והכירוהו ה"עצ בכתרה ממש ובדקו אותו אס לא הי' חבול צפניו ובגופו, ולא העלימו עיניהם ממנו עד שחקרו לראות שלא הי' לו שום שינוי צפניו והי' נדמה כדאס הישן על מטתו, (וכאשר צאמת עדיון לא הי' נקדש כל דמו שהרי ילאו כמה טיפין כאשר הקיפו הרופאים), והעדים לא הסתמו דעתם מלהביט צו כל זמן שהתאמלו עמו להשיב נפשו, ובזה גם החוס' והראש"ש מודים דלי"ה לצדמי, וכן משמע מלשון מה"ר הר"ן סי' ג' שכי' שם לענין קברתי דלאו דוקא שיאמר קברתי, אלא כל שיאמר דברים שאין לספק בהם שאומר צדמי סגי, וכ"כ צ"ח סי' ע"א דודאי לא צענין שיאמר קברתי דוקא, אלא כל שיאמר דברים שאין לתלות שאומר צדמי סגי, וכ"כ הריב"ש צ"ח סי' ע"ה שאס אמר ריתיו מת והכרתיו בפרטו עדיף עפי מאומר קברתי, ואף שהר"ן ה"ל קאי על חשש צדמי לענין מיתה, מ"מ לשון הר"ן כולל כל לשון אשר אין לתלות שאומר צדמי, וא"כ גם צ"ד הרי אמרו העדים דברים אשר אין לתלות שאמרו צדמי, וכל כי האי לישנא יחזירי לאטפויי אחא שהיתה הכרה ממש צעניו ה"עצ אשר אין לספק צו, ולדעתו סברה זו היא יסוד חזק להשטן עליו בהיתר עגונה זו.

[ועי' לעיל בראש האות מהעמק שאלה].

גם בבית אפרים סי' י"ה דף ג"ה טור ז' כתב דע"כ ל"ה לצדמי בראש"ט, אלא היכא שמעיד בסתמא, דאמרינן שמה נשתנה לורתו ק"ה ע"י המים ומחמת שראה הטביעה חולה שזכו בעל האשה, ואטפ"י שאינו דומה ממש לבעלה, מ"מ חולה דהשינוי הוא מחמת המים שמשנים ק"ה, וכ"כ צו"ב"ק סי' מ"ג בטעמא דבראש"ט חיישין לצדמי, דכיון דהגוף משתנה ק"ה הוא חולה דמה שאינו מכירו כ"כ ה"עצ הוא מחמת שנשתנה ק"ה, ולפי"ז צ"ד שמעיד שהסתכל צפניו ה"עצ והי' כמו צחיו צ"י שום נפוח וצ"י שום השתנות, ו"ל דכנה"ג ל"ש צדמי כיון שלא הי' שום שינוי בפרטו והי' כמו צחיו, ולכא ל"ה דשמה נשתנו פניו ממש לפניו של בעל האשה, וא"כ ע"כ שהוא בעל האשה ואין כאן בית מיוחד, ואין להקשות דא"כ לוקמא בזה"כ ד"י ת"ה שהעידו דחזינוהו לאלתר ולא הי' צו שום שינוי כלל, ו"ל לאוקמי דקאמרי סימנים, ד"ל דכיון דאורחא דמלתא שהמים משנים ק"ה, לכן לא מוקי לה בזה"כ, וגדולה מזו כתבו החוס' והראש"ש שם דמייירי דלכלום כוורי ונשתנה לורת פניהם, ו"ל דאורחא דמלתא הוא, דא"כ מי דחקו לאוקמי בסימנים נמא דמייירי שורת פניו שלימה, וכו', וא"כ צ"ד אטפ"י שראה"ט מועיל עדותו, וכ"ש שאין כאן ראי' גמורה רק ידיעה בלבד, ובתל"ה דעת ק"ה פוסקים דידיעה אינו כראי', וא"כ פשיטא דיש להקל בכה"ג.

ובאבני צדק (ט"עטלצוים) סי' כ"ד אחר שהביא דברי השיבצ' ליון ה"ל, כי דה"ז צ"ד שאמר שהסתכלו צו ה"עצ והכירו ה"עצ, וכששאלוהו למח לא הפכו לראות כל פניו השיב שאחרי שהכירו חשצ שאין מהגורד, הרי מפורש שלא היה צדמי וכלא שום ספק בלצו, שאל"כ הי' הופכו, ועוד דצ"ד שהלך בכוונה לראותו ויודע שאין בלעדו להעיד דקדק ה"עצ ול"ש צדמי, משא"כ צ"ע צעלמא שראהו במקרה ואינו יודע שיערך להעיד וכו', וכע"ז כי הפני"ו בציטין דף ג' ע"א ד"ה כיון, דעד דמדויק עפי נאמן יותר נגד עד אחר, ואפי' צחרי וצחרי כי הריב"ש צ"ח סי' רס"ז דיש להאמין יותר להעדים דמדויקי עפי, וכו', וע"ש מה שמישב למח לא מוקי בגמרא עובדא דשני ת"ה בכה"ג.

ובחרי בשמים מהדו"ת סי' ס"א ד"ז טור ז' ד"ה ומעשה, כי דאף דצ"ד ידע מהבטיעה ואיכא חשש צדמי, צ"כ כיון שאמר הכרתיו ה"עצ ושהחוטם לא הי' שום פגע וחצורה ולא נחפת, והרי עיקר הכרה דפ"ה הוא צחמות החוטם כמ"ש החוס' בצבורות וביצמות צ"ח הירושלמי וכו', וכבר כתב הרמ"א צ"ח סי' ג' לענין

כט אין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו כשמת ודאי ואין

אוצר ס"ק רלו אות גו — ס"ק רלח אות ב הפוסקים

במסופק אם מת כמבואר בלשון רש"י [הג"ל] באופן שאריך דיוקה, וע"ז דנו שם אם הבדיקה היא עד חוטמו או עד לבו, אבל כשצריך לעיני העד שמת וצפרט כשראוהו כולו זה הוי עדות צרורה, וכן מוכח מהדברי חיים ח"צ סי' ס"ד לאחר שבעיר מהגמ' הג"ל שלא יועיל בעיגולה כשצדק בלבו ולא בחוטמו [בנידונו שלא נחצרה המיתה לעד רק ע"י הבדיקה, כמו שהו"ד להלן אות זי ע"ש] מסיק שם להקל משום דרראו כעס שנית לאחר המלחמה שוכב כמה ע"ש, והלא צפפס השנית לא צדק אותו כלל, וע"כ דמכיון שאמר [סתמא] שראוהו מוטל מת הוי עדות גמורה אף שלא צדק אותו.

ובלבד שיש מרדכי סי' קכ"ד, צידון שהעיד שכלל לפלוגי וראה שמת וצדקו בלבו וראה שכבר מת, כי לא ע"פ דאיתא ציומא לענין לחלל עליו שבת ולא די בצדיקה לבד אלא בצדיקה חוטמו, וכן קו"ל באר"ח סי' שכ"ט, הא איתא שם דעל חיי שעה ג"כ מפקחין [וא"כ י"ל דהא דצעינן הכס בצדיקה חוטמו היינו רק משום חיי שעה], משא"כ לענין עדות אשה לא מלאכת [מי] שיאמר דע"י צדיקה חוטמו [דוקא] חודע מיתתו, וצפ"י סי' פ"ה השו"ע ששאלים אותו איך יודע מיתתו אם העיד בצדק צרור נאמן [דהיינו רק] לאפוקי צמיעד בצדק שרובם למיתה, ע"ש בהגרי"א דהיינו משא"כ ומגיד וכיו"צ, אבל סתם מת היינו שלא רפרק ולא הניע באברים וכמ"ש הריב"ש [סי' שצ"ח] לענין כשעלטו והזינו ממקום למקום או נגע בגופו לאחר מיתה [ולא כי נודד כקף ופולח פה ומפלף] דהא הוי במקום קברתו וכו'. [לפי דבריו הג"ל נראה דהי מחיר אפי' אם לא כי צדקו בלבו]. וע"י ששאל ומשיב להלן אות זי, וע"י מה שדן בזה באצני נזר חלק חו"מ סי' ס"ד.

ב. וכשלא נחבררה לעד המיתה רק ע"י בדיקה, אי מהני כשבדק רק בלבו ולא בחוטמו. צדכרי חיים [למחבר"מ מלאח] ח"צ סי' ס"ד, צידון שהעיד העד שראה במלחמה שפלוגי נפל וצדק בלבו וראה שפסק כח דפיקת גידי הלז וגם צדיו משמש והרגיש שפסק הדופק, הביא מהגמ' יומא [הג"ל באות הקודם] עד היכן הוא צדק עד חוטמו וי"א עד לבו, הרי דכל כמה שלא נצדק בחוטמו ספק חי הוא [כדפסק הרמב"ם צפ"צ דשבת ה"ט דבדקים עד חוטמו, ופי' צמ"מ שם דפסק כח"ק: ע"פ דבריו שם להלן], אלא שהכסף משנה כי דמ"ש המ"מ וכו' אינו כן, ולפי נוסחא דידן בגמ' פסק הרמב"ם כ"א * , וטעמא משום דספק נפשות להקל עכ"ד, ומשמע מזה דלעולם סגי בצדיקה בלב [כח"ק] ורק לענין פקוח נפשות לריק לצדוק עד החוטם, וי"ל דלענין עגונה לא מחמירין כולי האי, וסגי בצדיקה עד לבו, אמנם זה חלוי צ"י לשינוי בצבורות [מ"ו ע"ב] אי מחמירין בעדות אשה בחללת העדות, וא"כ כשלא צדק בחוטמו חיישינן [ל"ל דצבורות] שמה עדיין חי הוא, אלא שבנידונו כחצ להחיר משום שראוהו פעם שנית לאחר המלחמה מת בדרך המתים [ומבוארת כוונתו בזה באמרי יושר שצאות הקודם ע"י שם].

ובשוואל ומשיב מהדו"ח ח"א סי' ק' דן בעובדא הג"ל וכחצ ד"ל שיש כאן שני דברים להיתר, דילמא הלכה כמ"ד עד לבו, ואח"ל עד חוטמו, עכ"פ לא גרע [כשבדקו בלבו] מרוב [למיתה], דהא חזקת חיותו איתרע בודאי [גם צלי דיוקה כלל] לפימ"ש הפני"י ציטין כ"ה דחזקת חי היינו חזקת בריאות, דחזקת בריאות

דחי צעי אמר שלא ראה"ט, דאם יאמר שלא ראה"ט ניהוש שמה שכה ציצע ג"י קודם שפול למים ונשתנית צורתו. וע"י בתשובותיו ביטעות יעקב סי' י"ג.

ובתשורת שי מהדו"ק סי' קצ"ז צידון שכבר יראה האשה מאיסור תורה ע"י עדי עביעה במשאל"ס, כי בחוק שאר דדי הכיתר לענין לכתחילה דכל שלא ידענו שידע מהבטיעה רק על פיו אמרינן הפה שאסר הפה שהחיר, כיון שאומר שאינו צדמי רק הכירו היטב, דהא צהחזיקה היא מלחמה בעולם מביעה צר"פ האשה שלום אם נאמנה נומר מת בעלה צמנו דמה לה לשקר, ומים במלחמה דמי כמבואר שם, וא"כ כיון דלא אפשרא הצעיה, צדצק אמרינן דספקא לקולא, דהא מדינא צמנו דחי צעי שחיק ל"ח דאמר צדמי כמ"ש החומים בכללי מגו סוף ס"ק ס', והוכחתי כדבריו צחידישי לחו"מ סוס"י פ"ב, וע"כ דמאי דמביעה צהחזיקה היא מלחמה היינו משום דאיסורא מממונא לא ילפין בדאיתא בספ"ק דצ"מ, והיא חומרא, וא"כ כל שכן החורה בלא"ה מותרת יש להקל בספיקו. ובאצני דק (לחיי טייטלבוים) סי' כ"ד הביא דבריו וכו' דנכון הוא, ע"ש.

[אולם ע"י צאות מ"ז שדנו גדולי האחרונים על לשונות שונים של העד אי משמעותם שראה הטביעה, ומשמע דאע"ג שלא נודע שראה הטביעה רק מפיו ג"כ יש לחוש לצדמי, וכן מלינו להרבה אחרונים שחששו לראח או ידע הטביעה אע"ג שבנדוניסם לא היה ידוע הדבר רק מפיו העד, ע"י מזה בלחם רב סי' ל"ה, צשו"ת רצ"ל אשכנזי סי' כ', במהרי"ט ח"ב סי' ל"ה, במהר"ש סי' ו', במשפט דק ח"א סי' ח', צפני משה ח"צ סי' פ"ד, במחיר נתיבים סי' מ"ד, צנצני"ק סי' כ"ה, צהתם סופר ח"א סי' מ"ח, וצדכרי חיים (ל"ח מלאח) ח"א סי' מ"א].

סעיף כט. רלח. אלא כשראוהו כשמת ודאי. א. אם בעינן שהמעיד על האדם שמת יבדקנו בחוטמו או בלבו. ע"י באמרי יושר ח"צ סי' זי (צד"ה והנה צידון) שהביא מהגמ' דיומא פ"ה ע"א דמי שנפלה עליו מפולת שמפקחין עליו את הגל עד היכן הוא צדק עד חוטמו וי"א עד לבו, ופירש"י אם דומה למת שאינו מזוז אצרו עד היכן הוא מפקח לעת האמת, עד חוטמו ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוילא רוח ודחי מת ויניחוהו ע"ש, וכחצ דל"ע דלענין עדות עגונה לא נזכר זה כלל בפוסקים [שארין שיצדקנו בחוטמו או בלבו כדי לעת שבודאי מח], וצמ"מ ס"ק ק"ח נראה להדיא דכל שאינו מזוז אצרו ונראה כמה הוי עדות צרורה זולת כשיש לחוש שטעם כן כוונה מפני אימת הלסטים ע"ש, ואין לומר דדוקא הכס צעינן שיצדקנו בחוטמו משום דמפולת הוי במלחמה דאיכא צדמי וצעינן קברתו [כמו שמבואר צס"י ל"ג וס"י ג'], והבדיקה מועילה שלא יאמר צדמי, דאכתי מה נעשה להסבירים דלא חיישינן כלל שעד יאמר צדמי, וחו דהרי צפני עדים ליכא צדמי לעת הרי"ף, א"כ למה מליך בגמ' שיצדוק עד חוטמו, יראוהו שנים ואם כפי ראות עיניהם מת לא יטערו לפקח יותר את הגל, ונראה לומר דמפולת שאני [מעטם אחר], לפי שבמפולת אין נראה הגוף כולו רק מקצתו, לכן לא סגי מה שאינו מזוז אצרו במקצתו הנראה, וצעינן דיוקה בחוטמו, אבל כל שהגוף כולו נראה ואינו מזוז אצרו והעד מעיד שראוהו מת אין צדק שום חשש כלל וכדברי הח"מ הג"ל, [אולם להלן שם ציין לעיין צהח"ס וי"ד סי' ש"ח דמשמע שם דאין חילוק כלל בין מפולת למיתה אחרת לענין דיוקה חוטמו, וסו"ס דל"ע עובא צד], וגם י"ל דהתם מייירי

אוצר

ס"ק רלח אות ב--ג

הפוסקים

זדדמי ודאי כו'. ואחרי שהוסף לדון בזה, סיים דלא מלאכו לכו
להחיר בזה ע"ש.

ובאחיעזר ח"ג סי' ט"ו צידון שהעד שראוהו מת אומר שהי'
במרחק כ"כ פסיעות ממנו, כי דמכיון דבדלתי אפשר
להכיר במרחק כזה ולהבחין בין חי למת, ובפרט אחרי שלפי השערתו
[של עד אחר] רחוק במקום חמשה ושבעים פסיעות צריך, לכן
נחשבה עדותו לפי שלא הי' יכול לראות, דהרי היתה בזכות הי' ע"ה
באו שנים ואמרו במזרח צירב הרג וצלו שנים ואמרו בליל צמערב
צירב עמנו הייתם אם אין יכולים לראות [ממערב צירב למזרח
צירב] הוי הזמה ולא חיישין להכחש מעילת וכו', ואפי' להסבירים
דכשעד מעיד שראה הלווא מרחוק מתרלין דיבורו ואמרינן שטעה
ושהי' צלופן שיכול לראות וכו', אין זה ענין לג"ד, דזמה שאמר
שראהו מרחוק מת אין הכחשה דדבריו, דבדלתי נאמן לומר שראהו
מושכב חלילה, אלא שאין זה מספיק להכרת מת לומר שהי' בלי זין
כלשון בלי גשמת חיים, שרק בקירוב מקום ע"י הסתכלות אפשר
להבחין זאת.

ועי' בשב יעקב ח"ב סי' י"ב שכי' לענין חלוו בלואו (להסבירים)
דאפי' בשתלה בלואו אין מעידין עליו כמובא להלן ס"ק
רנ"ה), דמהאי טעמא אין להחיר אפי' כשהעד אומר שהשגית בו
וראה שמת ע"י שלא היו שום אבר, דאין יכול לידע שמת בראה
לוחו מרחוק.

ובדבר שמואל סי' ע"ט, כי לענין נטע שצנידונו, שיש בזה ספק
כי מי יוכל להבחין מרחוק גוף אחד על פני המים לדעת
אם הוא חי או מת בודאי כאשר הפליג בגוי בעדותו לאשר ולקיים
בעצנת בריא, דאף אם נודע דהך מילתא דבעינן לומר קצרתיו
[בנטע, כדאיתא בסעי' ל"ג], קלישא טובא ובמילתא פורחא יש
לחומה כו', מ"מ חליבא דכו"ע בעינן שעמד עליו והגירו שהי'
מת ודאי, ואין אפשר לבון מליאות זו ממרחקים ע"ש.

ובתשו' הרב אברהם שמשון לוי פוביני שצמח נדקדק סי' ג'
כתב דדברי הדבר שמואל הג"ל ראוים למי שאמרם,
ודלא כהבאר עסק [סי' ע"ט, שהחיר] צידון שכדומה שהוא
לוחו הנידון של הדבר שמואל, ע"ש.

ובאמר שמואל סי' א', צידון שהגויים אמרו שראו מן הגיפליק
[מתוך החשו' מצואר, שזה הי' מקום רחוק מהים, אלא
דמכיון שהי' גבוה ראו משם את הים] שהיכודים הפילו עננים
לחור הים כדי לשוט ונחנקו ומתו, נסתפק מקודם [צד"ג ג'] אולי
יש לחוש כאן לצדדמי, דשמה נחשלו ונדמה להם שמתו, דהבס
שהיו מאמתים הדבר שמתו, דנמא לא מהימני בזה כיון שהמקום
הבוא [שראו משם] הוא רחוק ולא קרוב, וכמ"ש כיו"צ רב אחד
בחס' שצני משה סי' ס"ג [כמובא לעיל] ע"ש, אך שוב כתב
לדון לחוש כאן לצדדמי, וחוכן דבריו הוא, דמלמד מה דנראה
דמחרי"מ שלטון בעל הבני משה פליג בס"י כ"ה על הרב הג"ל,
וסמך להחיר בלואו הנידון על מה שהסכימו הפוסקים (זולת
הר"ף) דבדתי סבדי לא חיישין לצדדמי, (דהרי דברי הרב הג"ל
מורים וצאים שצא להשיב על דברי מהרי"מ שלטון שצסי' כ"ח כו'),
וא"כ גם צ"ד דרבים הם האומרים שראו מתים לא חיישין
לצדדמי, מלמד זה אפשר לומר דאפי' הרב הג"ל שהחליט דאפי' י'
עדים לא מהני, היינו דוקא צידון יודי' שהיו שם כמה אומנות
המוכחות שבדלתי כל דבריהם הם צדדמי, דהרי ראו מהחלון
מרחוק ובאישון לילה על ידי הפנס כו', משא"כ צ"ד שאין
שום אומנות לומר שבדלתי צדדמי קאמר, דאפי' שהמקום
רחוק, מכל מקום מכיון שהמקום גבוה כמו שהגיד העד
שהמקום הבוא נראה הים גדול ורחב ידים צראה טובא שאפי'
ע"ש.

בריות ודאי שאין לו, וכיון דאיתרע חזקת חיותו מלרפין השני
לדדים להחיר, ולא הוי ס"ס בחזקת איסור משום דגם החזקת איסור
איתרע ממילא וכו', ועוד י"ל לפי המצואר בסבדרין ע"ה ע"ה
דמדמינן גוסס בידי אדם לערופה, ואיתא בחוס' שם צד"ה הכורג
דכורג את הערופה פטור אפי' למ"ד דערופה הוי משום דסופו
שימות בחדל ז', דלפ"י [י"ל דכ"ה פליגין] מ"ד עד לכו ס"ל דכ"ה
מת, ומ"ד עד חוטמו סבירה לי' דסופו למות [כשצדקו עד לכו]
בזמן מועט, אלא דמשום חיי שעה מחללין עליו השבט, וא"כ
מהיכא תיתי לחוש שנתרפא וחי עדיין וצרה לעגמא, וכו' בודאי
חשש רחוק, ויש לסמוך על מ"ד עד לכו דהרי אפי' למ"ד עד
חוטמו סופו למות וא"כ איתרע הדבר וכו'. (ועי' בלבושי מרדכי
שכונא לעיל אות א').

ועי' במנוחת אשר ח"ב צחשי' סי' י"ז שכי' צידון הג"ל, דאי
אפשר להחיר עפ"י שבעיד העד שלא הרגיש שום דפיקה
בלבבו וצדוק שנו, משום דע"י לריך רופא מומחה שיכ"י צקי
אם פסקו הדפיקות לגמרי או לא, ומ"מ לריך את זה בסוף הצחי'
לשאר טעמי יותר ע"ש.

ועי' באהל אברהם [להר"א שאג] סי' נ"ה וג"ו שדן צידון
הג"ל, ומצואר דבריו דמה שלא הרגיש בו דופק ותנועה,
איכא למוחש דלולי רק נחשף, כיון שלא הזכיר שמת, ואפשר דגרע
גם מפל למשל"ס ע"ש.

ג. אם מהני ראיות המיתה מרחוק. צו"ח החדשות
סי' ס"ה, צידון שהגויים אמרו שהתכוו וברגובו, כתב
דמאחר שטעמו מרחוק בתוך המצר ולא היו יכולים לראות ילידת
נפשו י"ל דחיישין שאמרו צדדמי ולא ראוהו אלא מגוייד שאין
מעידין עליו כו', ומה שאמרו שהרגובו היינו לפי אומד דעתם,
וכמ"ש רש"י צכ"ג במת במלחמה שאמרו צדדמי משום דכי חזיא
לי' במלחמה שהוא מוכה חרב יראה לנפשה ושצקה לי' ואתאח
ואמרה דמת צדדמי לה שצכ"ג לא חיי, ואם אמרו כך צאשה
שמתחילה עמדה אלא, כ"ש צ"ד שמתחילה ועד סוף עמדו מרחוק,
שבדלתי לפי אומד ומראה עיניהם שפטו כו', דצ"ד שטעמו מרחוק
א"א לו לראות מתחו כ"ה מה שפיל לארץ וכדומה, ודומה זה
למ"ש המרדכי [באות ז'] שנסתפקו וגמגמו היכא שהגוי סח
שראהו קף, אין נחן ע"ע בכוונה, וזה שייך ג"כ בהא אין אפשר
ליתן ע"ע בזה שראה מרחוק.

ובבני משה סי' ס"ג*, כי צידון שהגויים אמרו שראו מהחלון
כי [הרואים שהיו למטה ברחוב] שמו את ידיהם בלואר
של פלוגי והיו חונקים אותו ואחר שהחנקו ומה שמוכו צחק
והולכו משם, דמכיון שכל עדותם הוי שראוהו מרחוק מהחלון
ולא היו קרובים לו ממש, ודאי שכל דבריהם הם צדדמי, ואפי'
עשרה עדים מעידים כך לא מהני, דצ"כ מה שפסקו רוב המורים
דצ"י עדים לא חיישין לצדדמי [וכמובא בסעי' ז' צכ"ה] היינו
רק בגוונא דליכא זר לומר שהיו עמו ממש וראוהו שמת, אבל צ"ד
דליכא לאסתפקו כלל שמה היו עמו ממש וראוהו מת ממש, כיון
שהעידו שראוהו מרחוק מהחלון, ובפרט שצ"ד הצחים הם גבוהים
הרבה מן המקום הבוא שהיו חונקים אותו שם, ומה גם שראויהם
היתה באישון לילה ואפילה מתוך אור הפנס כו', ליכא לדון משוך
עדותם שראוהו מת בלי ספק, כי אם שכל עדותם לא הוי כי אם

(*) תשו' זו אינה מהרי"מ שלטון בעל הבני משה, אלא מגדול אחר,
והיא מוסבת להשיב על תשו' מהרי"מ שלטון בס"י כ"ח בידון הג"ל ע"ש.
וביד אהרן ח"ב הגהב"י אות קס"ו כתב דכדומה לו שהיא תשו' הרב ר'
אלעזר אלזש.